ספרים נוספים · ספריית דיקטה

מרכבת המשנה א

רבי שלמה חעלמא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מרכבת המשנה א

רבי שלמה חעלמא

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מרכבת-המשנה-א/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

הקדמת הרב המחבר ידוע הוא ומפורסם היות עדת הלומדים.
לשלשה כתות נפרדים. הכת האחת הממלאים כרסם בבשרא דתורא.
לגמור גמרא ולא למסבר סברא. ומשנתו בפיו סדורה.
סחור סחור במהרה. ובשעה א' גומר כמה דפים.
רץ כצבי וכצפרים עפים. ונרפים המה נרפים.
כי הכל בסקירה אחת סוקר. אין חקר.
ובין טוב לרע לא יבקר. ולבו בל עמו.
אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומו. וכספוג סופג הכל יחד.
ומי ישיבנו והוא באחד. כי דבר המלך בפיו נחוץ.
מן השפה ולחוץ. כברזל קהה.
גמרא גמור זמורתא תהא. ויש מהם אשר לבבו נמשך אחרי דברי אגדה חוד חדה.
ובורח מחרב חדה. ומלתו על לשונו קרא בגרון אל תחשוך.
בספר האלשיך. דברי אלהים חיים יקרים מפנינים והוא אחד ממ"ט פנים.
כל חדרי בטן חופש. דבד השוה לכל נפש.
בעל לב רחב ובעל לב קצר. מזימה לא יבצר.
ולו שם ושארית. בספר שני לוחות הכרית.
ואת אשר בעומקו של הלכה ילון. בעיניו לבוז ולקלון.
והוא עוין. לבעלי העיון.
ומרגלא בפומי' למה זה תיגעון לריק זמן ארוך. וה"שלחן לפני ערוך.
ועליו המפ"ה פרוסה. לדעת את המעשה.
ותכלית הלימוד העבודה. לבונה קודם לחידודה.
חכמת אנשים מלומדה. וכגבר חלציו יאזור.
חזור חזור ואל תצטרך לבלזור. ונפשו עליו תאבל.
מה לי ולך בפלפול וחריפות של הבל. לקשור נימא בנימא וחבל בחבל.
מי מדד בשעלו. אין יתרון לאדם בכל עמלו.
כי אם ממטמונים תחפשנו. עליו אין להוסיף ואין לגרוע ממנו.
ואם תגביה כנשר קנך על פני השמים. כבר חלו בה ידים.
רבותינו בעלי התוס' נ"ע ושארי מחברים קדמונים. אשר הראו לכל צד פנים.
המה המחוקקים במשענת שבט הסופר. כל אמרי שפר.
ונטעו אורן. ולא הניחו לך כדי חגירת הצפורן.
והכל מלא וגדוש. בכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

וידעו כי ערומים הם. יכסו קלונם בנכליהם.
יעטו קנאה כגבר. לדבר דבר.
ולשונו יגביר. הן גם ידי מצאה כביר.
כמוך כמוני. ואת הצפוני.
ארחיק בתכלית השנאה שנאתיה. אתי היתה והשולכתיה.
והדחתיה אל ארץ ציה. כי להג הרבה יגיעת בשר הוא.
והמנהג מנהג יהוא. ולמה זה רעיוני אבלבל.
אם קבלה נקבל. ואם לד"ין יש תשוב"ה.
הלא היא כתובה. בספר הישר.
הותר הקשר. וכל דרך איש ישר בעיניו.
אשר יצוה אחריו את בניו. ויש מהם אשר מתקדש ומתטהר.
בלמוד כתבי האר"י והזוהר. אף כי בנגלות ידיו לו אסורות.
יש לו עסק בנסתרות בחמש פרצופין ועשר ספירות. ואיך מלאו לבו לעלות במעלות הסולמות ראשו בשמים בעולם הנשמות.
לפענח נעלמות. והוא נבער ממזמות.
ודמיונו מלא גשמות. ובשלשה ראשונות.
ידמה דמיונות. עיין בס' שומר אמונים.
דברים יקרים מפנינים. ואיך בכתר עליון ותלת רישין דלא אתיידיע לשאול הקשית.
ולא תתבונן במה שהורשת. וכבר נתעורר בזה בשו"ת חוות יאיר שאלה ר"י.
נוהם כארי דרשהו משם באריכות. ישא ברכות.
ויש מהם ריק מכל מדע קטן הוא ודל. לא בסו"ד ולא בגפ"ת השתדל.
ערום יערים. וקול נהי ירים.
מדלג על ההרים ובתפלות ותחנונים. בשיר ורננים.
וקולות וניגונים. מחליף עשרת מונים.
ומעשיו משונים. עוטה לבנים.
והכנף פתיל תכלת כאון בן פלת. (עיין בשו"ת פנים מאירות חב' **(ח"ב)** שאלה קנ"ב) והאנחות שוברות חצי גופו של אדם.
ומוליכים ומביאים בידם. וינוע כנוע עצי היער.
הסמר שער (עיין שאלה קי"ג בשו"ת מנחם עזריה. דמנקיט חומרא דשבע בעייא) וכיוצא בזה דברים אשר לא שערום אבותינו.
בעינינו ראינו ואלה הם סגולות זמננו. ואף כי לא קרא ולא שנה.

חכים יתקרי ורבי יכונה. וכל המוסיף בתנועות והויות.
משובח ומפואר בפיות. טף ונשים.
ויחלץ חושים. בפני דלי השכל ורשים.
המה יגידו מקצת שבחו בפניו. הי חסיד הי עניו.
מה נורא מעשיהם. מתלמידיו של אברהם.
בנגלה ובנסתר כחד מבני עליה. ודין גליא רזיא.
ואין איש שם על לבו. כי בקרבו טמון ארבו.
ונורא ללילות. הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות כי רבים מהם אשר רוח סערה עושה דברו.
בין אדם לחברו. וכל העולם כלו לא בחשבו בעיניו למאומה.
מנגח צפונה וימה. לאמר אני ואפסי עוד.
אשורי לא ימעוד. אנכי הרואה באספקלריא המאירה בעיון תפלה ורוח טהרה.
ואשר לא יעשה כמעשיך. אין דומה לך ואפס בלתך.
כי אותך משח אלקים שמן ששון מחבריך. אשר יבחר באחד שעריך.
ודמים תרתי משמע לך מותרים. בחדרי חדרים.
עשה מה שבכחך כי יכול תוכל. כירק עשב נתתי לך את הכל.
וכל אשר אתה רואה לך הוא קח ממנו. כי לא נבראו אלא לשמשנו.
בנפשו ובמאודו ובהונו. כי יתן בכיס עינו.
ועתה שלח נא ידך וגע במאודו. או באפם קצה כבודו.
בהפך למשחית הודו. אם לא על פניך יברכך בחימה שפוכה.
טובם כחדק וישר ממסוכה. ולא על הכלל כלו ח"ו יצאתי.
כי אדם אחד מאלף מצאתי. אשר מחשבתו רצויה.
בלי שום פנייה, המה השרידים אשר ד' קורא. את פניהם אני ירא.
יחולו ברכות על ראשיהם. ותהי אחריתי כמוהם.
רחמנא בעי לבא. ודלוגם עלי אהבה: הכת השנייה הפך כת הראשונה.
אשר לבבו פונה. לנטוע ענפים ולעקור שרשים.
ולזה יקרא חכם חרשים. המחדש חדשים.
ובפיו מענה. אין סדר למשנה.
ודלתות השקידה. איננו מן המדה.
ואין מעלה ונשיאות. כי אם בחריפות ולא בבקיאות.
ויפטירו בלעגי שפה. דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה.

ופרשה זו נדרשת יפה. ונפשו בטוב תלין לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלין.
ובבית הוועד במקהלות. יתן קולי קולות.
כי לו יאתה. לדרוש וי"ו דכתיב אאופתא.
דולה חספא ולא משכח מרגינתא. ויקח חרש להתגד"ר בו ולהראות יפיה לעיני העמים.
לטהר את השרץ בקן טעמים. להתפאר ולהתקלס.
ומעגלי הצדק לא יפלס. הודה ולא בוש: כי הוא יכאיב ויחבוש.
בן מביש.
מפיל אבני אלגביש. על קורי עכביש.
ויעש לו בתים בנין רעוע על יסוד נופל. כעצת אחיתופל.
שוא ותפל.
ובלימוד החילוק. את השוים יחלוק.
לכל צד מראה פנים. ומעורר מדנים.
על דאבן הראשה. כי כלה מקש"ה.
ועל קושיית בלא זאת. יענה עזות.
ידיו רב לו לעשות פליליה. ולהפך הקערה על פיה.
ועל תימא ויש לומר. את ההלל גומר.
וסובר סברא. כלענה מרה.
לחפש בחורין וסדקין. ולדרוש אכין ורקין.
ובקיצור ומתירה. קולע אל השערה.
ובמבין תחת גערה. והוא יריב ריבו.
ומשא שאינו יכול לעמוד בו טוען ופורק. ובתלמידים מרה זורק.
ומדדה עמהם עד פרסה בחול ואבק. סיפק את כפיו וידיו חובק.
זה בונה וזה סותר. זה חולם וזה פותר.
זה פותח וזה חותם. זה חופר וזה סותם.
והמליץ בינותם. ותעל צעקתם השמימה.
ביד רמה.
וביניהם המלחמה עזה. לא ראי זה כראי זה.
הצד השוה שבהן להחליף עשרת. מסוכסכת ואוגרת.
ותהי האמת נעדרת. כי בחפזי כל האדם כוזב.
שורש וענף לא יעזב. ואת לבבם הטו.
להוציא המקרא מידי פשוטו. ולשאול שלא כהלכה בין הפרקים.

לא ידעו מוצאי ומבואי הש"ס והפוסקים. אשכלות מרורות.
כי לא ידעו סדר הדורות. אשר אין לו חומה לצמיתות.
ספר הליכות עולם וספר כריתות. ודוחה באמת הבנין.
להשיב שלא כענין. אופזים **(אולי צ"ל אוחזים)** בו וקופזים.
ובהלכה מהנדזים. ויביאו את המטוה עבותות ופתיל.
עקש ופתלתול. וכל המוסיף לגרוע ה"ז משובח.
הוא יברך ברכת הזבח. והיה כאשר ישבו למולו.
בעלי תריסין אשר כבוד חכמים ינחלו. ויורו המורים באצבע צרדה מבוא השערים.
ודרכי הפשט הישרים. לסתור בנינו ולהנהיגו בדרך סלולה.
כי טובה חכמה עם נחלה. ויקיפוהו חבילות תשובות כי כסלי לחוגיא.
לא זה הדרך ולא זו הסוגיא. יפתח פיהו לקלל ולבזות.
ויענה עזות. הלא תענה.
בלא דעת ותבונה. חלושה קול ענות.
ממושכלות הראשונות. וכל זה מובן.
לתינוקות של בית רבן. ואולם אנכי עשיתי את תבנית האולם בנוי לתלפיות.
כתפוחי זהב במשכיות. ואת תבנית ההיכל.
על אדני השכל. לחיך הטועם.
אמרי נועם. והרים אני עוקר.
יהי אמת או שקר. יעבור עלי מה.
לא יבצר ממני כל מזמה. לעשות כוונים.
במ"ט פנים. ולהרבות עצמה לאין אונים.
וכלים מכלים שונים. עלה כלו קמשונים.
ולשנות הכוונה. מקור הבינה והתבונה.
להמציא המצאה. חכמה נפלאה תא ואחוה לך חורפי.
את יגיע כפי. אני הגבר: חובר חבר.
כנשרים אעלה אבר. לתבן את הבר.
ועלינו מוטל החיוב. להפך איוב לאויב.
השמים מר למתוק ומתוק למר: אם המר ימד. זך וישר פעלו.
ושערי התירוצים בפניו לא ננעלו. וכל מגמתו ומחשבתו.
להראות אח בית נכותו. כפרים עם נרדים.
מעשה חידודים. יעשנה קורדום לחתוך בה.

להרבות את הון ביתו באהבה. לעטרת תפארת.
על גפי מרומי קרת. לאמר חזו כמה מחדרין **(אולי צ"ל מחדדין)** שמעתתא.
עין לא ראתה. מחריפי דפומבדיתא.
מבריח מן הקצה אל הקצה. תורה חדשה מאתו תצא והלל נרצה: והכת השלישית מן השלשה הכי נכבד.
זבדני אותי אלקים זבד. לפלס מעגלי צדק.
ולהחזיק כל בדק. ונליזת המעגל וגלגל הנוטה.
בשפתיו לא יבטא. קולע אל השערה ולא יחטא.
כל תופשי משוט. תעלומות דרכי הפשוט.
והנוטה מדרכי הפירוש. כלה גרש יגרש.
לא תצא החוצה. פיגול הוא לא ירצה.
כי לא יבקש תואנה. לזוז מדרכי הכוונה.
וכל מגמתם להבין דברי חכמים וחידותם. להעמיד משפטי הדת על תלה ואיננו יוצא המרכז הנקודה שבתוך העגולה.
כנפה מוציאה את הקמח וקולטת את הסלת. למצוא דרך ישכון אור נפשו בוחלת.
וישם את פניו. לדבר דבר דבור על אופניו.
במדה במשקל ובמשורה. וכל דמיונות כוזבות הלאה זורה.
יתארהו בשרד כבמחוגה. ועג עוגה.
היכא דשדי ביה נרגא. ובאהבתה ישנה.
מבחרות ועד שיבה. ללחום מלחמת חובה.
אמרי יושר נמרץ. לעמוד בפרץ.
לישב ולתרץ. לקיים דברי חכמים: כאבנים מפולמים.
שבעתים מזוקקים. מנופת צוף מתוקים.
דבש וחלב תחת לשונו. ישא עצות מרחוק ואותו השיב על כנו.
צרור וחתום. לא עממוהו כל סתום.
לפניו אין נסתר. וירא כי טוב פתר.
ישא כליו תליו וקשתו כגבור מזויין. ומצרף לכסף בכור העיון.
יחפור בדקר. והחריצות שקר.
בעיניו לא יכון ודרשת וחקרת היטב והנה אמת נכון. דודאיו בתנו ריח.
מעשה רוקח. החזק הוא או הרפה.
אמרותיו צרופה. מנופה בשלש עשרה נפה.

עיניו מטייפין בים התלמוד והפוסקים. בהיר בשחקים.
כאדם גדול בענקים. משנתו רב ונקי.
חריף ובקי. מתון ומסיק שמעתתא.
אליבא דהלכתא. לחפש האמת ממטמונים.
פז ואדרכמונים. כאחד מגדולי הראשונים.
ממרחק יביא לחמו כפלח הרמון מלא חכמה. שור סיני בכמה.
אוצר בלום תשובתו בצדה. וכך היא המדה.
אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך. ולאיש אשר אלה לו הכל יודוך.
עת לעקור ועת לטעות. בשיקול הדעת.
בקושיות והויות. בנויות לתלפיות.
להכריע במאזני צדק. היטב הדק.
והיה את אשר יבחר. יבקע אורו כשחר.
כזה ראה וחדש. חומר בקדש.
וכטל אמרתך תזל. על קושיית אדם קשה כברזל.
מי כהחכם יודע פשר. איזה מהן יכשר.
מני שים טעם. לאחד קראתי נועם.
ולאחד קראתי חובלים. הבל הבלים.
ומיום עמדי על דעתי. על ברכי אבי הרב המנוח ז"ל נתגדלתי.
ובנתיב הישר הדריכני תמיד. ובלימודי הייתי מתמיד.
ומאהלו של, תורה לא משתי. לא התמהמתי וחשתי.
לא הוצאתי זמני לבטלה. ולא עבר עלי חצות לילה.
צללתי במים אדירים. ומלאתי לי ארבעה טורים.
בלמוד הש"ס והפוסקים. והדברים עתיקים.
ומחשבותי משוטטות ועיני מטייפין. לפנים מן הצופין.
וקנאה לבשתי. וכללי סוגיות הש"ס חפשתי.
למצוא דרך ישכון אור העיון האמתי. ועל משכבי סליקו רעיוני מי יורה לי דעה.
להבין שמועה. ותפעם רוחי בקרבי.
ושמתי על לבי. מי יאיר לי מעיר.
איזה דרך ואיזה עיר. במעגלי צדק ינחני.
ועל מי מנוחות ינהלני. ובנתיב הישר ידריכני.
כי כחות הנפשיות. על פרשת דרכים.

במסלה נבוכים. מי יראני את מקומי.
כי אין אדם רואה נגעי עצמו. והבחירה חפשית בכף דמיונו.
לכל אשר יחפוץ יטנו. וכח המדמה מכבה אור השכל.
יפתנו ויוכל. נטה קו.
בחבלי שוא. יריע אף יצריח.
מסית ומדיח. בכזבים והזיות.
וחרולי טעיות. להרכיב הרכבות.
ודמיונות כוזבות. אל תדמה בנפשך להמלט ההרה.
על במתי הסברא. כי ה"צל ת"ציל והש"ג תשיג.
כי שיח לו או סיג. מקוצר המשיג ועומק המושג.
ופן תוקשי בדרכי ההיקש. בהתנשא אם נבלת.
הצל לא הצלת: רשת פרשת. ותפשת מועט לא תפשת.
ומי יודע אם לעת כזאת הגעת לכלל הוראה והכרעה. לבחור בטובה ולמאוס ברעה.
והנך בשדה העיון תועה. ובהיותי בזאת המחשבה עומד ומשתאה.
בערב היא באה. ואשתומם כשעה.
שעיפי ישיבוני. הם הרהיבוני.
וידברו על מחשבת לבי. אל תראי ואל תעצבי.
ותלבב את הבריה. אף היא תשיב אמריה.
הלא מצאתי תרופה. אם לא תדעי לך היפה.
רעי את גדיותיך על משכבות הרועים. כמסמרות נטועים.
ובינות בספרים. המה התיירים.
לתור לפניך הדרך הנכונה. קברניטין דספינה.
בלב ים התלמוד. והשען על העמוד.
ללכת בדרכיהם. ונודעו עקבותיהם.
את כל דבריהם להכיל. אז תצליח דרכיך ואז תשכיל.
ובשמעי את הקול מדבר. כנשרים נשאתי אבר.
וכאש בקרבי תוקד. ועל דלתות ספרי גדולי הראשונים הייתי שוקד.
כאיש אשר עיניו מראות טח. ועל משענת הבריא ילך בטח.
ונשאתי על שפתי ספר הנימוקי וחדושי הר"ן. כנשוא נם בראש הרים ותורן.
ועל הגבעות הרמות. ספר המאור והמלחמות.
והיושבים בשבת תחכמוני. מפרשי המיימוני ולחשוף מים מגבא.

חדושי הרשב"א והריטב"א. המה המורים אשר הורוני.
וההרגל נעשה טבע שני. כי איש אשר אלה לו עיניו פקוחות.
כי שת חכמה בטוחות. ובתוך יבתר.
בין שני חלקי הסותר. לעשות פירוד בין הדבקים דברים אחרים.
ולהרכיב דברים נפרדים. ונפלאותיו במצולה.
ויגל מעל פי הבי"אור את האבן הגדולהמשנה שאינה צריכה שניתי. וחוץ לגדרי יצאתי.
בצאתי מבית הספר חפשי. תשתוחח עלי נפשי.
ולבבי הומה. בפרפראות לחכמה.
ואבא אילימה. ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים.
בחכמת המספר שלמים ושברים. וחכמת האלגיברה.
יפה וברה.
ומופתי ההנדסה. בדוק ומנוסה.
ואבן בוחן ואבן פנה. בחכמת הגיא"ומטריה והתכונה.
לרוץ אורח כגבור. בסוד העיבור.
ופתח התקוה. בחשבונות ומדידה של מצוה.
ונגעתי באצבע קטנה חכמת הטבע ומה שאחר הטבע. לחצוב עמודי שבע.
ובין העמודים שמתי לי מהלכים. בס' מורה נבוכים.
והצבתי לי ציון. במלאכת הדקדוק וההגיון.
לרקחות ולטבחות. למהר לדבר צחות.
ולקטתי בין העמרים: דרכי המשקל והשירים: על המשקוף ועל שתי המזוזות. תורי זהב עם חרוזות.
וחבלים נפלו לי בנעימים. לנקד על פה פסקי הטעמים: ועשיתי הגהות על מחברת שערי זמרה.
אשר בעל בנין שלמה חיברה: מה שתפשתי עליו במקומות רבים. ותחת ידי המה בכתובים: גם המחבר ההוא לא ביאר בשערים.
זולת טעמי א"ך ספרים ואנכי הוספתי עליו חלק שני לגמרה ולהשלימה. וקראתי את שמו שערי נעימה: פותחת וחותמת בנגינות ספרי אמת.
באלה היה עסקי. למלאות חשקי: וזמני לבלה.
בשנה שאינה לא יום ולא לילה: ואולם לא פטרתי את העיקר בטפלה. ושיעורין תמידין כסדרן לא מנעתי.
ועתים לתורה קבעתי. למשוך בשרי ביין לבי תרתי.

כי דרשתי וחקרתי: הבל יפצה פי. המטילים בלמוד החכמות שמץ דופי: כאשר ירדוף הקורא.
באתרא דליעול ירקא ליעול בשרא וכוורא. לגמור והדר לסבור סברא: זה דרכם כסל למו כי אין בפיהם מענה.
וננעלו לפניהם שערי בינה: ויעבירו קול במחנה. סורו ממנה: כמאמר החכם השנאה אשר מצד הקנאה אין לה תקנה.
וזבובי מות שמן רוקח יבאיש. בנפשו דבר האיש: כי איך לבני עמנו אורה לא תזרח וחמתה שקעה.
ומקרא עומד וצווח חצבה עמודיה שבע': למה זה ימוש מפיכם. והיא חכמתכם ובינתכם: לעיני העמים.
ושיבח הכתוב את אבי החכמים. וידבר אל העצים ואל האבנים.
ומי יהיה במושב זקנים: בעיבור חדש ועיבור שנה. מהרה יבנה:.
ומי יציין התחומין ומגרשי הערים. לקדר בהרים: ואומדן המכות וחולה ביום הכפורים.
אם מקור החכמות לא נודעו בשערים: ועיין בס' נובלות חכמה. שהאריך שמה: שכל גדולי הקדמונים רוב בנין ורוב מנין.
היה להם בכל החכמות קנין. לראות את הענין: אשר נתן אלקים לאדם לענות בו.
לאכול מפריו ולשבוע מטובו: ומי שראה את החדש יבא ויעד. בבית הועד: שמלאכת ההגיון.
בלמוד הש"ס לוטש הרעיון: לרבים כתופת. ללמד דרכי ההיקש והמופת: עמוד והתבונן בס' כריתות להר"ש מקינון.
בכמה כללי הש"ס האיר העיון. ע"פ מלאכת הגיון: ובעל קרבן אהרן בס' המדות.
הוסיף עשר ידות: ובהקישים הגיוניים גמר אומר. דרכי הקל וחומר: ודקדוק הלשון.
ראש וראשון: בלעדו לא ירים איש את ידו. ולא יצליח בלימודו להבין תכלית כוונת מחבר ולעמוד על סוף דעתו.
כמ"ש הרש"ל להרמ"א בתשובתו: ושונאיו ילבשו בשת. במדות אשר התורה בהן נדרשת.
היכא דאסמכוה אקרא. והוא מקורה לא הערה: ומקהה ביה קיוהא.
והוא כהה: מלבד עולת החובה בתפלות ותחנונים וקריאת התורה. מצות ד' ברה.
לדבר בשפה ברורה: ולמוד התכונה. מחזק כח המצייר בשכל הנקנה: ויתנבא במחנה.
תא ואחוי לך שיננא: לעלות במעלות הסולם. ראשו מגיע השמימה ולבו פתוח כפתחו של אולם.

מי הקשה אליו וישולם: ומופתי המדידה. כסלת וסמידא: דבר ארצה לא ניתך.
והמופת חותך: פועל צדק והולך תמים. גדר מזה וגדר מזה במשעול הכרמים: ימין ושמאל אין לנטות.
פוקח עורים ועינים תרוטות: והאלגיברה והחשבונות. מאמצים הדמיונות: מלבד פתח התקוה.
לשער המקוה: ותשב בפתח עינים. במסכת כלאים.
ושיעור בית סאתים. שבעים אמה ושיריים.
ורביעית אצבעים על אצבעים. ומשקל מנה ומאתים.
ותחומין אלפים. וקיצי הראייה בירושלים.
וכאלה רבות. מדות קצובות: תילתא בגודש.
חולין שנעשו על טהרת הקדש: ואין כוונתי ח"ו להטיל מום בקדשים. להיות קובל על הפרושים: אשר תורת ד' בפיהם.
ובה יבלו כל ימיהם: וחכמות תרומיות אין להם עסק בהם: כי זך וישר פעלם. לא אטה לארץ מולם: במים אדירים צולל.
ובזאת יתהלל המתהלל: אך אני כועס על המלגלג. תנא ופלג: המה פרשו רשת.
כי ירא לגשת: הרחק כמטחוי קשת: ויען ויאמר אתה הראית לדעת. והנה היא מגרעת: אליו פי קראתי ורומם תחת לשוני.
רגל גאוה אל תשיבני. לו חכמו ישכילו את זאת.
ויחזו את מחזות: יעידון ויגידון כי לו יאתה. כוורדא סומקא לסוסיא חיורתא: ולבב בבוב ילבב.
שפתי ישנים דובב: בקשרי המלחמה קשת לתומו מושך. כיתרון האור מן החשך: קולע במסלה.
אל הנקודה שבתוך העגולה: ולא יחטא. וכלפי צדק מטה: יוצא ביד רמה.
מלומד מלחמה: ידיו רב לו. ורב חילו: כאיל ינגח קדמה וימה.
אל מקום אשר הרוח ללכת שמה: כי פתחי מבואות החכמה לפניו מפולשות. עושה חדשות ורעיוניו לטושות: ברק חרבו שנונה ושחוזה במשחזת.
כשלהבת בגחלת נאחזת: צופה אחרית דבר מראשיתו. הזהר שלא תכווה בגחלתו: ובקושטא קאמינא.
עדות נאמנה: מה שיעשה המשולל אחר יגיעה עצומה. וחיפוש בנרות ועבודה תמה: יום או יומים.
בר לבב יוסיף אומין לתושיה כפלים. מהבקר ועד הצהרים: ואשוב אל כוונתי.

אשר החילותי: אחרי בלותי היתה לי עדנה. שלפתי חרבי מתערה ונדנה.
כי עתה אורו עיני כי כגרגיר חרדל מעט הדבש טעמתי. ובעשר נסיונות יד שכלי נסיתי:
ובכור המבחן בחנתי ומה שעלה במצודתי.
חמותי ראיתי: כי לפעמים כוונתי לדעת הגדולים. כמראה האופנים.
גדולי הראשונים: כעל כל הון שמחתי. .
ובעשתנותי בטחתי: פורה דרכתי. ועל משענתי הלכתי: עלץ לבי בגבירתנית.
אהרונית עירנית: אבע"א גמרא. אבע"א סברא.
ואף חכמתי עמדה לי. להוציא מכח אל הפועל שכלי: מנת כוסי וגורלי.
זה חלקי מכל עמלי. כאפרוח שנתפתחו עיניו.
וישא אל הים פניו: והנה ים התלמוד סוער מלא על כל גדותיו. ותארכנה פארותיו: וכל אשר חפץ לקרבה אל המלאכה.
וילן בעומקו של הלכה: ישוטטו לבקש את דבר ד' אנה ואנה. אתייא הנה הנה: עד המקצוע ועד הפנה: ונסב לכם הגבול אשר גבלו הראשונים.
הציבו ציונים: לדעת ולתור ובקש חכמה. לדעת את מקומה: דרך כבושה וכבשו אבני קלע.
בכל תושיה יתגלע. כפטיש יפוצץ סלע: אבות ותולדות.
וולדי וולדות. עשר ידות: והרוצה לברר וללבן עלה אחת.
היא כפורחת: עלתה נצה הפשילו אשכלותה **(אשכלותיה)** ענפים. חלוני שקופים:
ונושא אחד מפוזר ומפורד בכל קצוות הש"ס הקרובים והרחוקים.
פרקי פרקים וחלקי חלקים: וכל המוסיף לבדוק עד מקום שידו מגעת. נפרץ החזון ותרבה הדעת: ויתרבו העינים.
אופנים בתוך אופנים: עניים במקום זה ועשירים במקום אחר. ולבי סחרחר: והיה את אשר תבחר: נעוץ סופו בתחלתו כשלשלת.
שרשת גבלת: מעשה עבות. אחת אל אחת משולבות: וכמה נושאים מתחלפים.
בנשואה אחד משתתפים. וכאיל ידלג ויפסח על שתי סעיפים.
ולמרחוק כל עלה נודף. ומאו"ת **(ומאות)** מונחות ע"ג הדף: הגדול לאלף והקטן אחד למאה.
הנסה דבר אליך תלאה. ואמרתם הנה מתלאה:והמה נבוכים במסלה.
כאשר בתחלה: כאשר גם לי קרה. במס' עירובין בסוגי' דברירה: הביאני העיון חדריו.
והראני מבוא שעריו: כביום סגריר דלף טורד. הייתי מטפס ועולה ומטפס ויורד:
שלמונים רודף.

מדף לדף: וממסכת למסכת. אל הצינוק ואל המהפכת.
כאלה וכאלון אשר בשלכת: פועל צדק והולך תמים. שלשה שבועיים ימים: ולרוות צמאוננו.
יגענו ולא הונח לנו: וכלכל נלאיתי. ותהי יציאתי כביאתי: ועוד זאת שנית.
הלכתי קדורנים: גרש ירחים. במסכת יומא בסוגי' דב"ח נדחים: ויראתי ראשי להרים.
ברוב דברים: ואת אשר לא צרפתי. לאמר לחכמה אחותי.
אחרי גווי השלכתי: ואחרי יגיעה רבה. לא מסיקנא מינה אלא כדמסיק תעלה מבי כרבא: רעדה ופלצות אחזוני.
מבליגיתי על יגוני: זו תורה וזו שכרה. ואגרא דשמעתתא סברא ובעצבות לב רוח נכאה.
שואה ומשואה: רוח מבינתי יעננ. וכליותי יעצוני: הלא כפעמון ורמון.
מאמר ההמון: סדר הפרנסה חצי ההוצאה. ומי אוהב בהמון לא תבואה: למה זה קודר הלכת.
ועל במתי עב דרכת: לעדור במעדר ההרים. ולא סדרים: שמע בקולי איעצך.
ויהי אלהים עמך: בדרך המלך תלך. מחזיק בפלך: ברכות וסדרים.
ורוח תשים בין העדרים: ונתתי עין עיוני במס' שבת. נפש משיבת: כהרהרים התלויים בשערה.
ושקולה היא כנגד כל התורה מגיד מקדם אשר לא נעשו אומר עצתי תקום. וארא מרחוק את המקום: ואומר מה נורא וסביביו מאד נשערה: ואת אשר יגורתי יבא לי.
דנפישי מילי. כמעט נטיו רגלי: ויד ד' היתה עלי לאמר אל נא תעביר עין עיונך על סדר המסכת מרישא לסיפא.
מדף לדף לבררה וללבנה ולצרפה: כי הנה הארץ רחבת ידים. והדרך דרך נשר בשמים: כנפיו פרודות.
אגודות אגודות: ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. אבות ותולדות ולאוין ועונפים לשרשים.
והרבה דרכים מפולשים: כי דרך הש"ס קצרה וארוכה. ישוטט המעיין לבקש את דבר ד' זו הלכה: קום לך אל הר המור.
את דרך עץ החיים לשמור: והלכת בדרכיו איזה דרך ישרה. אשר יבור לו האדם ארוכה וקצרה: דרך הנשר הגדול בעל הכנפים ארך האבר.
אבי כל בני עבר: ואב המון. רבינו משה בר מיימון: אשר עליו נאמר ממשה ועד משה.
לכל היד החזקה ולכל המו"רה הגדול אשר עשה: במים אדירים צלל. ובכיילא רבה כלל: בבלי וירושלמי ותוספתא.

ברייתא ומכילתא: ספרי וספרא. אחת מהנה לא נעדרה: חופש כל חדרי בטן.
לא הניח דבר גדול ודבר קטן: הכל אסף וליקט וקיבץ. ובין המשפתים רבץ: איזן ותיקן וסידר.
וריוח שם בין עדר לעדר: ויצר אותם בחרט. כלל ופרט: ומעל פני המצוה.
הסיר את המסוה: כי קרן אורו. קרנו הודו יבהיקו לאיש די מחסורו: כי את מקורה הערה.
בשפה ברורה: הלא תראה כאשר ירוץ הקורא. כחץ למטרה: במשנה מס' פרה.
ודרכו נסתרה: מני ים עמוקה. אמרתי אחכמה והיא רחוקה: ובדעת לא צלולה.
ימשש כעור באפלה: ממך דבר כי יפלא. עפר מעיניך מי יגלה: לפקוח עינים עורות.
והיו למאורות: לקוח את ספר משנה תורה. הלכות פרה: ויקרא הצופה.
מרישא לסיפא: מספר שנותיה. מראיתה ומומיה: ואשר לא עבד בה וחקותיה: וטומאת מתעסקיה: ומעלה יתרה.
ומעשה שרפת הפרה: והזייה כנגד בית הבדים. וטומאת בגדים: ומילוי וקדוש בכלי קיים.
ומים חיים: ופסול המלאכה קודם קידושיה. והשכר לאחריה: וטומאת מי נדה וכוונה.
ותערובת יפסלנה: והזאת שלישי ושביעי באזוב וגבעולים. וחיבורי אדם וכלים: וטומאת מי חטאת מבלתי טהורים.
וטומאתה לטמא אחרים: וכאשר תגמור. כל האמור: כבודו כאור נוגה עליך יזרח.
לרוץ כגבור אורח. אז תלך בטח.
והמקור נפתח: זוחלין ואשבורן. להבין הדברים לאישורן.
הנה הוא זורה הגרן: ובורר ומרקד בנפה וכברה. ליהודים היתה אורה: ומשנתך בפיך סדורה.
ערוכה בכל ושמורה: וכיוצא בזה. אתה תחזה: בסדר זרעים קדשים וטהרות.
אשר אין הנושאים בפיך שגורות: הוא המוציא אסירים בכושרות. לפניך הדרך להורות: וכל בקי בספריו.
אשר ערב לבו לגשת חדריו. בית מקדש מלך ובית ממלכה סתריו: כי כל ענין מיושב במקומו.
ברוך טעמו: שפתי חכמים דובבת. כמ"ש הרב המגיד בפתיחה להלכות שבת: כי יותר ויותר שהיה רבנו חכם בדיני התורה ודבריו צוף דבש אמרי נועם.
עוד אזן וחקר ולמד דעת את העם: בהפלגת סדורו בספריו. ותמה שם על הרשב"א שלא ידע מבוא שעריו: והאריך שם בנתינת טעמים מתוקים.
על סדר הפרקים: ואני אומר זהו מקצת שבחו. כי פי שנים ברוחו: והאמת מתנוצץ כברק.

שאף בכל פרק ופרק כל הקודם זכה. וכל הלכה: נצר מטעה.
להלכה שאחריה הצעה: כפטורי ציצים ותימורות. מן הקלות אל החמורות: אותו הושיב על כנו.
והאב קודם לבנו: ודומה בדומה. ואפילו מאן דלא דרש סמוכי' בעלמא: במשנ"ה תור"ה דרש.
דתנא והדר מפרש: ועל החפץ אל תתמה. בא ואראה לך דוגמא: אחד ממאה דמיונות.
בפ"ח ה"ט מה' מעשה הקרבנות: בדין ניתז על בגד טמא. לשתות מימיו בצמא: נאספו כל העדרים שמה: ודרכם נסתרה דחוק ואתי מרחוק.
עד שלבסוף הודה הרי"ק שיותר טוב למחוק: ואנכי קיימתי דברי חכמים וחידותם.
סמוכים לעד הראה אותותם: והנני מגלה לך סוד.
לאושין ויסוד שבכל מקום אשר המשיגים על דברי רבנו בבזה שלחו ידם. להלום פעם בכשיל וכליפות **(וכילפות)** ומגל יד וקורדם בקראך שתים ושלש דלתות אחור וקדם.
תמצא תשובתם בצדם: שטעמו ונימוקו עמו. וממרחק יביא לחמו: ואת אשר בקצוות הש"ס מפוזרים ומפורדים.
היו בידו לאחדים: וגדושה הסאה. סמוך ונראה.
על הפאה: תזל אמרתו כטל וכרביבים. ורחוקים נעשו קרובים: וכל המעמיק בכוונתו לעמוד על בוריו.
ידע נאמנה כי שלא בכוונה לא הטיף טפת דיו: עמ"ש פכ"ג מה' שבת ה"ט ופכ"ו הי"ד ובכמה מקומות. ותראה צחות לשון רבנו בשלמות: דדייק בלישנא טובא.
צוהר תעשה לתיבה. כי רבה: ובחסר ויתיר.
אוסר ומתיר: מי יספר כל תהלתו. כי אין חקר לתבונתו: לו יהיו כל האגמים קולמסין.
ובני אדם לבלברין **(לבלרין)** ילאו לכתוב אפס קצהו. שמץ מנהו.
בקצה מטהו: כי זה משה האיש יצא חפשי. למעלה משכל האנושי: הגבה למעלה למעלה.
ולו דומיה תהלה ובהיותי אחוז בחבלי עבותות האהבה. כי גאה גאה על כל גאון וגובה: מתקו רגבי נחלתו בפי כמרקחת.
ואש החבה מתלקחת: אל יופי הסדור למצוא חשבון אחת לאחת. את כל ונוכחת: התאבקתי בעפר מרגלותיו: על דרך המיי' ונתיבותיו.
בפרקיו והלכותיו: וקדורנית אחורנית הלכתי. וכאשר הלכה אחת מהלכות המיי' התחלתי: בסוגי' מקום מוצא הדין עיינתי: אינהו וכל אביזרייהו.

וכל הנוגע באפם קצהו: ודאית לי' גידודי. כל דמישך שייכי אהדדי: עד שנתבררה ונתלבנה זו ההלכה.
כלבונה זכה: אז שמתי עין עיוני בהלכה שאחריה. את מוצאיה ומבואיה.
ועל כל גדותיה: וככה גמרתי כסדר כל ה' שבת בעיון נמרץ. והחזון נפרץ: אח"כ נפשי אותה.
נכספה וגם כלתה: להעביר עין עיוני על ה' עירובין והש"ע והי"ט כדי להשלים כל דיני שביתה. ולא שלותי ולא שקטתי.
עד אשר הוצאתי מכח אל הפועל מחשבתי. ונדרישלמתי.
כי מס' שבת ומס' עירובין עד גמירא אחור וקדם גמרתי. וקצת מס' ביצה ומס' מ"ק ופ' בתרא דיומא בררתי: קב ונקי.
סירוגין סירוגין פסקי פסקי. כמאן דמנח בקופסא ודסקי: וחפץ ד' הצליח בידי שעלה במצודתי חידושים ערבים ומתוקים.
שבעתים מזוקקים. בפרש"י ותוס' ושארי פוסקים: וכל הלכות שביתה עד גמירא.
בפי סדורה: ובמסכתות הנזכרות מלאתי נשף חשקי. בכל חדריהם אני בקי.
אין נקי: ובהיות יפעת אור המיי' עלי זורחת. יראתי לנפשי וטמנתי ידי בצלחת: להיות מגלה מצפוני.
תעלומות ס' המיימוני. ולפרוש רשת עיוני: טרם אדע דרכי מפרשי דבריו.
הבאים בשעריו: לפלס מעגלותם. ולהכיר טובם ומהותם: ואשמע את הקול אחד קדוש מדבר.
וחיילים יגבר: לא נודע מה שמו. ואיה מקומו: והוא פלאי פלאות.
משיא משואות: להאיר חשכת המעיינים. ולגלות מצפונים: חסיד ועניו.
ויסתר פניו: ד' משחו לנגיד. הרב המגיד: מגיד מישרים.
סתרי סתרים: ועל השנות מאור עינינו הראב"ד בפיו מענה. להתפשט בכל עבר ופנה: ויטוש סביבות המחנה.
להחזיק מגן וצנה. ולקבוע הלכה כסתם משנה מגדלות מרקחים ערוגת הבושם לחייו.
יזל מים חיים מדלייו: הוא החל להראות באצבע. מקום מוצא הדין ומקור הנובע: עמוד התוך אשר עליו דברי רבנו נשענים כעל משען ומשענה.
ויעביר קול במחנה: קול ענות גבורה. שולף חרבו מתערה: ואותה לא השיב אל נדנה.
עד אשר יצא כנוגה אור צדקו להצדיק את הצדיק דמעיקרא. פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה.
הוא ראש השלישים. לבוש שריון קשקשים: חצי כבודו יפליח.

ובכל אשר יפנה יצליח: בנגב ובהר. אחרי מדותיו אין להרהר.
כעצם השמים לטוהר: ועם היות שלפעמים נטה מדרך רבנו בפסק הלכה. ונמשך אחרי דעת האחרונים ונגד הדרוש יעשה מערכה: אבל עיניו ולבו תמיד לעזק דרך רבנו ולסקל.
ועדיין הדבר שקול: אמנם לרוב תבונתו הרחבה. כקריה נשגבה: מליצתו צרה.
ודעתנו קצרה: כאצבע בקירא לסברא: ולהנות מאור לבושו. צריך פירוש לפירושו: גם בענפים ושריגים.
הבלתי נהוגים: והלכתא למשיחא. שמשו לא זרחה: ותכהינה עינינו מראות.
מראות הצובאות: ועל צבאו בעל הגהות מיימוני. עדני עצני.
זיתני שופכני: יורה יורה. שערי אורה: אך לא יבוא במנין נושאי כלי רבנו.
כי על הרוב נטה מעל אהלי אפדנו: והוא כרוך. אחר דעת התוס' ומהר"ם בר ברוך: ואחריו בזמן ובמעלה.
קם המעולה: צור מעוז. בעל מגדל עוז: אוצר בלום מלא כל כלי חמדה.
בכל עבר הנהר רודה: ויבן את המגדול הצופה על פני דמשק. על פיו ישק: כי מצא חזון.
ומספיק מים ומזון. מלחלח וחבור עד נהר גוזן: את הש"בילים הבריאות.
כי אין כמהו בבקיאות: הוא הוציא לאור משפטי. והכל צריכין למרא דחטי: ועל גדולת אדוננו הראב"ד יתמרמר.
ועל רבנו כלו כבוד אומר: ולעמוד בפרץ ולגדור גדרים. אורג מליצות וחרוזות ושר בשירים: ומלתו על לשונו עזה.
תמה אני אם פה קדוש הראב"ד יאמר דבר זה: אך איזה תלמיד טועה כתב כן. כי לא יתכן: הלא רבנו קרא שם ספרו משנה תורה.
ללמד בדרך קצרה: ובקושטא קאמינא. שעל הרוב הנראה לעינים אין לדבריו כוונה: שמעתי ולא אבינה.
זולתי קול ואינני מכיר התמונה: וכבר התעורר הרש"ל בהקדמה. לים של שלמה מס' בבא קמא: וכתב עליו מדורות.
חבילי זמירות: לאן פנה מחשבתו ואיו. ושפת לא ידעתי אשמע כתוב על הספר בדיו: ומליצת הרש"ל לא אעלה על שפתי.
כי חושש אני פן חטאתי: ואלקים יכפר בעדי אשר דברתי עד כה. שלא כהלכה: אך גליתי טפח וכסיתי טפחים.
ואקוד ארצה אפים. נגד גדולת הרש"ל אשר דחה דבריו בשתי ידים: ואען ואומר איך לא ינבא.

תלמיד הרשב"א: ויש מקומות דורש לשבח. ראוי להעלות ע"ג המזבח: ולבי אומר לי דהיכא שגדלה המבוכה.
אלהים הבין דרכה: מאחר שלפעמים נותן אמרי שפר. אין לתלות אלא במעות סופר: והמעתיק השמיט טובא בהעתקה.
ותהי זאת למכשול ולפוקה: סך דרכו בסירים. אין אומר ואין דברים: ולהפך בזכותו.
ישא על שפתו: החכמה לחכם מעשרה שליטים תעוז. תנו לו כבוד ועז כסף נבחר לשון צדיק יסוד עולם.
הוא יוסף השליט לבא במשפט על כל נעלם: כמצרף לכסף. בית יוסף: ויקבוץ את כל אוכל.
אבקת רוכל: ויטחון עד אשר דק. וישקול במאזני צדק: וישא במוטות.
אחרי רבים להטות: וכאשר ינוע בכברה. בורר וזורה: וממה שקלטה הנפה יצתה כסלת נקיה.
וזה פריה: פרי מגדים וכל מעדני מלכים. על השלחן ערוכים בתורת ד' סופר מהיר.
ויעש את השלחן זהב טהור: וימלא בו מלאת אבן ארבעה טורים. ממנו יורו המורים: וממזרח שמש עד מבואו.
על פיו יצאו ועל פיו יבאו. כלם יחד.
כל ישראל יוצאים בפת"ח אחד: יצא אדם לפעלו ולעבודתו. כל עדת ישראל יעשו אותו: את כל המצות והחקים האלה.
הנהוגים בתוך הגולה: ובת קול מכרזת שתו ביין מסכתו. בכל מקום הלכה כמותו: וכל חכם לב יתפלא.
איך הספיק לו הזמן החל וכלה: לעשות כאלה וכאלה: ועל הכתוב ועל המכתב לבדו. איך השינה ידו.
עד אחת כמה וכמה. לעמוד בקשרי המלחמה: לנגח צפונה וימה.
אקרא תמה תמה: ועוד זאת ידו נטויה. מנת כוסו רויה: ויהיו ידיו אמונה.
בספר כסף משנה: לפענח נעלמות. ומראה מקומות: הוא הואיל באר בדעתו הרחבה.
ס' המדע וס' האהבה: במקום אשר בעל מגיד משנה. לא החזיק מנן וצנה: ועמד בפרץ.
במצות התלויות בארץ: כדרבנות וכמסמרות נטועים. בס' הפלאה וס' זרעים: נבעו מצפונות.
ס' עבודה וס' קרבנות: וכל הבית נתמלא אורה. בס' טהרה: ויעש בריחי עצי שטים.
בס' שופטים: עד שנתפתחו פתחי שערים. בכל הי"ד ספרים: כי גם את שש המערכות.

אשר בענני כבוד מסוככות: המבהיקים ומזהירים. מיפעת זיו הוד המגיד מישרים: על הנהר כב"ר תל אביב.
ויעש לו זר זהב סביב: עמודיו עשה כסף. לכל המחנות מאסף: כצרוף כסף צרופה.
מנופה בשלש עשרה נפה. ועלהו לתרופה: וילקט את כל הכסף.
, מבית יוסף: את כל המקומות אשר כגבר חלציו אזר. להיות לסעד ועזר: ולגלות מצפוני.
ס' המיימוני. יעתק צור ממקומו.
ומצרף לכסף שמו: ואולם להיות כי ארח לחברה. חיש קל מהרה: ונפשו חשקה לגמרו.
טרם יכבה נרו: לא יכול יוסף להתאפק: למלאות ספק: ותקפה עליו משנתו. לעת זקנתו: והימים ימי השיבה.
והמלאכה מרובה: והשער סגור ומסוגר. צריך נגר ובר נגר: ומורג חרוץ חדש.
מן העבודות הקשות שבמקדש: על כן השינה יד האחרונים בזמן ובמעלה. לבנות עליו דיק ולשפוך סוללה: הלא המה התי"ט ובה"ז ולח"מ ומשנה למלך.
כפם תמכו בפלך: הקיפוהו כתנורו של עכנאי חבילות תשובות. כעדר הקצובות.
במקומות רבות: וקול תרועת המלחמה הולך וחזק מדהרות דהרות אבירים. אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים: ואחרי אשר מהם הורשיתי.
להתאבק בעפר רגליו חשתי: ולבשתי בגדי ישע. בדבריו להשתעשע: ומזיו שכינתו ליהנות.
ולסתור ולבנות: לדרוך קשת. ולפרוש רשת: ולחפש לאור הנר אחרי אדם גדול בענקים.
בחורים וסדקים: ותפשתי מועט תפשתי. ולמול זיו כבודו אקודאפים ארצה ובאפר התפלשתי: בשפלות ברכי.
כי ידעתי מיעוט ערכי: כגרגיר חרדל נגד גלגל היומי. ואלך בטח אני בתומי: לחפש האמת ממטמונים.
ולא אשא פני הראשונים: בכל מקום אשר השינה ידי יד כהה. וקחזינא תיוהא: שמתי פני כחלמיש ולא אכלם.
כמאמר החכם השלם: אהוב סקרוט ואהוב אפלטון והאמת אהוב יותר מכלם: עמ"ש פ"א מה' תפילין הלכה ראשונה. ומאן דמתרגם לי אליבי' דהאי תנא: לבי' מסותא מאני אבתרי' מובלינא: וכהנה וכהנה: הלא תענה.
אין בפי מענה. לעומת העצה יסירנה: עד שצר הפונה.
ואין הלכה כאותה משנה לחם סתרים ינעם. וחיך אוכל יטעם.
צוף דבש אמרי נועם: יתן להם ילקטון. אורות הגאון מוהר"ר אברהם די בוטין: לכו לחמו בלחמו.

כי ברוך טעמו: הוא החל להיות גבור בארץ. והחזון נפרץ: וישר במגרה ובחריצי הברזל והעביר אותם במלבן.
זרע וחרש וקצר ודש כהדוש מתבן: זורה ובורר וטוחן. דברי פי חכם חן: מרקד ולש ואופה לחם הפנים.
שמנה לחמו והוא יתן מעדנים: חטי מנית ופנג שמן וצרי. מה מתוק מדבש ומה עז מארי: לעשות ענף ולשאת פרי: ומעורר ספקות.
כראי מוצק חזקות: שובט ומדקדק. לחזק הבדק.
ישקול במאזני צדק: ועל נצר שרשי גפ"ת עמד כנו. כהתוך כסף בתוך כור יתיכנו: וכמו שהרב מהרש"א בחידושי הלכות.
חק תוכות וסיקל מאבן המסלה. כי דלה דלה: מים מבארות עמוקים.
חכו ממתקים: וכל ההרים אשר יעדרון במעדר. כמו במלקט ורהיטני בהרים מקדר: ובמלח ספת.
שים טעם לפרש"י ותוס': כמוהו הרב בעל לחם משנה. החזיק מנן וצנה: לבאר דברי רבנו בשלמות.
פתוחי חותמות: וכל מגמתו. ללחום מלחמתו: וידיו שלח בכישור.
לעשות העקוב למישור: וכמראה הבזק. מתאמץ ומתחזק: לעבוד עבודה תמה.
בלי פגימה: וכל מסוסכת **(מסוכסכת)** ואוגרת. תכן בזרת.
ובנפה ומשמרת: ונפשו קשורה בנפש רבנו קשר של קיימא. להוציא לאור כל תעלומה: ונדבה רוחו.
לעבוד עבודת הקדש בכל כחו: ויעש ארובות. באר רחובות: בכל ביתו נאמן.
וטעמו כלשד השמן:. ולגודל התאמצותו בנפשו ובמאודו.
בכל מקום אשר להושיע קצרה ידו: לחמו יבא ממרחק. את הלחץ זו הדחק: ואחריו קם בעל הכנפים.
ראשו בשמים: ידיו רב לו. ורב חילו.
להחזיר התורה בפלפולו למהר שלל חש בז כתוב עליו בחרט אנוש. התנא הגדול רבי יהודה רוזאניש: זה קרוב לזמננו היה.
ומחי באלוותא דחקיק עליה שם אהיה: ידע מה בחשוכא ועמיה שרי נהורא. שביבין דאשא וזיקוקין דנורא: ורוח קדשו מרחפת.
לצרף ולברר וללבן דברי רבותינו בעלי התוספות: עושה פלא עצות מרחוק. שם שם לו חק: ויקרא בראש הומיות.

נסתפקתי ובעי בעיות: על אדני השכל בנויות: פלאי פלאים. כאחד מן האמוראים: ואיזה מהן יכשר בין שני חלקי הסותר.
אין פותר: כי לכל צד מראה פנים. כמראה האופנים: ובסבר פנים יפות.
כצפרים עפות: כי יקרא מצפון ותימן. פרט למזומן: ומארץ רחוקה.
מני ים עמוקה: ויהי למופת ואות. גודל החריפות והבקיאות: כנחשת קלל מרוטה.
בעייא דלא אפשטה: ואחרי כן יבא אליה. פקו פליליה: ויט את ידו הגדולה במאזני צדק להכריע.
יצריח אף יריע. כל השומע ישתומם.
כאבן דומם. באמרו ת"ש מהאי שמעתתא.
עין לא ראתה. אזן וחקר ותיקן.
עד דשויתינן האי שמעתתא כגדי מסנקו. ואחרי הראותו.
את כל בית נכותו. תלי תלים.
ראשו כתם פז קווצותיו תלתלים. את שבע מחלפות.
בפרש"י ותוספות. אז ילך ויבא העינה.
לקוח את ספר המשנה משנה ראשונה ואחרונה. אחרית המעשה וראשית הכוונה נחית לעומקא דדינא.
לעשות שם ויד. בספר הי"ד.
כל השומע תצלינה שתי אזניו. כי קרן אור פניו.
ותפקחנה עיניו. והלכו לאורו.
בהלו נרו.
ולאין אונים ירבה עצמה. לתת לפתאים ערמה.
ופסח כאיל ידלג. ולשון עלג.
ימהר לדבר צחות. אותיות פורחות.
משיח אלמים הולך את חכמים. ויהי בימים ההם אחרי אשר דרכי המפרשים פלסתי וראיתי.
ומזיו אורם נהניתי. כי שמעתי קול ענות גבורה.
מה נורא.
ושם ראינו בני הנפילים. כמלאכי אלקים עולים.
את יקר זיום והדרם. נפשי יצאה בדברם.
עמדתי מרעיד ומשתומם על המראה. מחריש ומשתאה.
ולב נמס ופיק ברכים. וחלחלה בכל מתנים.

לא עצרתי כח נהפכו עלי צירי. תסמר שערות בשרי.
וצפד עורי. כסו פני חרולים.
להיות נחבא אל הכלים. ותפעם דוחי בקרבי מקשקש כפעמון.
וכאשר יחבוט קצח וכמון. באתר דזקוקין דנורא ובעורין דאשא מאן מעייל בר נפחא לתמן.
על פני האדמה כדומן. ואיך באתר דמארי ביתא תלא זייניה תקח לך כלי.
רועה אוילי. מקלך ותורמלך.
אחרי חמשת האנשים מרואי פני המלך. ובילקוט וקלע.
בכל תושיה יתגלע. ויבן את הצלע.
נבהלו רעיוני. ואפול על פני.
ותבא בי רוח ותעמידני. ועשתנותי דא לדא נקשן.
עורה למה תישן. אל תאמר דורות הראשונים טובים מאלה.
ורבים חללים הפילה. נער אנכי.
נסתרה דרכי. אל תירא ואל תחת.
את פני פחת. רוה נחת.
וכל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. אל תחשה.
רק הזהר באזהרה. אשר כתב הרב המורה.
בפתיחה שבע חלקי הסתירה. כי סבות הסתירה או ההפך הנמצא בספר מן הספרים או בחיבורי המחברים.
אחת משבע סבות. שבע שבילים הטובות.
הסבה הראשונה מי שקץ דעות מתחלפות ולא ייחס כל מאמר לאומרו. .
ובא רעהו וחקרו. מעיניך אל ילוזו.
תברא מי ששנה זו לא שנה זו. והסבה השניה פתח חרטה וחזרה.
מהדורא קמא ומהדורא בתרא. והסבה השלישית העלם הכוונה והמליצה.
עוצו עצה.
והסבה הרביעית התחלפות הנושאים. והעדר התנאים.
ואשר מחזה שדי יחזה. לאו ראי זה כראי זה.
על החפץ אל תתמה. שאני הכא והתם היינו טעמא.
עמי לא התבונן. הכא במאי עסקינן.
והסבה החמשית נקטה לדוגמא בעלמא. הא למה זה דומה.
ואין כאן מקומו לחזק הבדק. ואגב שיטפא לא דק.

והסבה הששית שגיאות נעלמות. אחר כמה הקדמות.
ועם היות המחבר כהימן ודרדע. לא ראה ולא ידע.
והיו בידו לאחדים. ותולדותיהן אינם כיוצא בהן והם נפרדים.
וגבר **(וז"ל הרב המורה. הסבה הראשונה הוא שיהיה המחבר ממי שקבץ דברי אנשים ולהם דעות מתחלפות וחיסר הבעלים ולא ייחס כל מאמר לאומרו וימצא בחיבור ההוא סתירה או הפך להיות אחת הגזרות דעת איש אחד והגזרה האחרת דעת איש אחר.
והסבה השנית היות לבעל הספר ההוא דעת ואח"כ שב ממנו ונכתבו מאמריו הראשון והשני: והסבה ב' היות המאמרים ההם אינם כלם לפי פשוטם אבל יהיו קצתם כפשוטם וקצתם משל ויהיה להם תוך או יהיו שתי הגזרות יחד הסותרות זא"ז לפי הנראה משלים וכשיובנו כפי פשוטיהם יהיו סותרות זא"ז או זו הפך זו.
והסבה ד' שיהיה שם בענין תנאי שלא נתפרש במקומו להכרח או שיהיו שני הנושאים מתחלפים ולא התבאר אחד מהם במקומו ותראה סתירה בדבר ואין שם סתירה. והסבה ה' צורך הלמוד וההבנה והוא שיהיה ענין סתום וכו' ויצטרך המלמד שיקל בהבנת הענין ההוא וכו' ולא ידקדק באמתתו אבל יונח כפי דמיון השומע עד שיובן מה שירצה בו עתה להבינו וכו' ויתבא' אמתתו במקום הנאות לו.
והסבה ו' התעלמות הסתירה והיותה בלתי מבוארת אלא אחר הקדמות רבים וכו' ויעלם זה מן המחבר ויחשוב ששתי הגזרות הראשונות אין סתירה)**אשר דרכו נסתרה בהקדמה הראשונה. בשם חכם לא יכונה והסיבה השביעית בספרי חכמות העמוקות בבית מדרשו של שם ועבר.
כבוד אלקים הסתר דבר. מעלים עצה יכסה אותו.
למען לא יוכלון חבריו לעמוד על סוף דעתו. והארץ רחבת ידים.
על האבן אחת שבעה עינים. אבן בוחן צווי ואזהרה.
אל מול פני הקורא. אל תבהל פיך להשיב על הספרים.
עצת נמהרים. ובנחת תשמע דברי חכמים.
וישתחו ארצה שבע פעמים. ואחרי אשר בשבע חקירות ודרישות: תראה שהיא מסבה הששית.
בדוק ומנוסה. לא תחמול ולא תכסה.
כאשר דברי הראב"ע יזהירו כזוהר. על פסוק אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר.
כי רוח אל עשתנו כלנו. ומחומר קורצו הקדמונים כמונו.
אזן מלון תבחן וחיך אוכל. עלו נעלה כי יכול נוכל.
על הר גבוה ותלול הגבה למעלה. והעמק שאלה.

בעמק החרוץ. כי לא לקלים המרוץ.
ועל ראשי ההרים הגבוהים והתלולים. בנה לך בירניות ומגדלים.
כי גבוה מעל גבוה למרחוק עין רואה תשורנו. ועמוק עמוק מי ימצאנו.
ואם המיית קול גליהם ברעש סואנת. היא הנותנת.
יעברנו צי אדיר ותלך בו אנית שיט. נתיב לא ידעו עיט.
ולא שזפתו עין איה. בלב ים דרך אניה.
ואשמע את הקול וייטב בעיני הדבר והוד והדר לבשתי. וחקרתי ודרשתי.
ורשת עיוני פרשתי. ואת העיון האמתי חפשתי ממטמונים.
ובפלס ומאזני משפט לא הכרתי פנים. וכל הלכות שביתה גמרתי ותשבע נפשי מצוף נופת.
פרש"י ותוספת. וכל הלכה רופפת.
ושיטה מוחלפת. אחזתיו ולא ארפנו לבלתי סור ממנו.
בפישוט ידים. יום או יומים.
תמנו חפש מחיפוש עד אמצא מקום תשביע נפש. שוקקה ונפש רעבה.
ליישר מסלה בערבה. כיד אלקי הטובה.
וצללתי במים אדירים. גלים מהני חוצפתא.
וביד רמה.
העליתי מרגניתא דלית בה טימא. בריחי ברזל אגדע ואשבר דלתות נחושה.
כל הדבר הקשה. והיכי דעמיקי ורדיפי מיא רישא אבי סדיא.
לא מזיגנא. עד ומשברים.
בים התלמוד בבלי וירושלמי ותוספתא. וכלפי שמיא דמהפכינא.
לעייל שופתא בקופינא וטרחתי עדן עדנים. לקיים דברי הראשונים.
ואהלו של תודה קבעתי. ויתדותיו במקום נאמן תקעתי.
ושמתי עין עיוני ללקט במלקט ורהיטני. כל בוקה ומבוקה מבולקה בהלכות המיימוני.
במקום אשר דברי נושאי כליו לא ישרו בעיני. אבא חדר בחדר.
ומן השמים הניחו לי מקום להתגדר. יגעתי ומצאתי אבן יקרה וסגולה.
באהבה מוסתרת ותוכחה מגולה. זאת תורת העולה.
ואפן כה וכה. להעלות ארוכה.
מטפס ויורד מטפס ועולה. ומתגולל במסלה.
עד אמצא מענה. תמצית ותכלית הכוונה.
וכל דבר הקשה. בררתי כשמלה חדשה.

במזרה ורחת. אחת לאחת.
ולא הנחתי כדי חגירה. כחוט השערה.
במסלה עליתי ובדרך ישרה. מדרך עקלתון נטיתי.
סעפים שנאתי. אהפוך ידי כל היום על דבר אמת.
ללחום מלחמת. מצוה ומלחמת חובה.
לחשוף מים מגבא. להאיר חשכת המעיינים ולנגוהות באפלות נהלך.
גנבתי יום וגנבתי לילה כשומר הפרדס אשר למלך מרכבת עמי נדיב נפשי שמתני. וחיל ורעדה אחזתני.
חלחלה מלאה מתני. ורוח בטני הציקתני.
נפשי בוחלת ושוקקת ולבי הומה עלי. מי יתן ויוחקו בספר מלי.
בעט ברזל ועופרת. והיה למשמרת.
ובכל עמלי מה יתרון. אם לא אניח אחרי זכרון.
בעוד הצלחת הזמן. בכל ביתי כעבד נאמן.
ושעת הכושר. הון ועושר.
ובעוד הכחות והחושים. לכל חפציהם דרושים.
בהיותי בן שלש ושלשים. אחלץ חשים.
למלאות חשקי. ולהשלים חקי.
כי הזמן בוגד. וחיי האדם תלואים לו מנגד.
ואסתרי ומעות. נדות ונעות.
לא להועיל ולא לעזר. כגלגל חוזר.
קלו מנשרים. צפות כצפרים.
וכל רגע.
מעותד לפגע. ועוז פניו ישונה.
בכל עת ועונה. בעודו בכפו יבלענה.
כל הבוטח עליו כבוטח על משענת הקנה. והשגחה פרטית גלויה וידועה.
על כל פסיעה ופסיעה. ומרוצת הזמן נחוץ.
כמטרה לחץ. ומדלג על ההרים ומקפץ.
עד שלא יבאו ימי הרעה אשר אין בהם חפץ. ועד שלא שקעה שמש הזמן ואורה עלי זורחת.
ומזלי צומחת. כגבר חלצי אזרתי.
וחצני נערתי. להוציא מחשבתי מכח אל הפועל.

בעזר אלוה ממעל. ועלה בדעתי לסדר על דרך הגמרא.
להתחיל בחידושי הו"ת ובחדושי פוסקים ומיי' לגמרה. הא למה זה דומה.
לספרים של שלמה. אחרי שובי.
על לבבי.
נחמתי וחזרתי. כי יגורתי.
פן ימשלו בו תעלולים. כי יד הכל ממשמשים בו הלכו בו שועלים.
שועלים קטנים מחבלים כרמים. מכל חכמה ערומים.
וכרמנו סמדר. פרי עץ הדר.
יהיה בפי כסיל ובער. ישיחו בו יושבי שצר.
ויושבי קרנות. על המגדלים ועל הפנות.
סוחרים ועוברי דרכים. ופסקי בעלי בתים ופסקי לומדים שני הפכים.
כי מצא עילה. בהיותו חד כרעא אארעא וחד כרעא אעגלה.
ובעוד שלא יבין הכוונה. בפיו מענה.
ועודנה בכפו. הרבה להשיב אפו.
וכל נעור וריק טוען ופורק. וחניתו יריק.
ודברים אשר לא כן יחפה. אשר לא יוכשר בענייו **(בעיניו)** בהשקפה.
לעורר ריב ומדון. ולכף זכות לא ידון נחש עקלתון ונחש בריח.
בלא טעם וריח. אשר שכלו לא יטריח.
להבין שום דבר על בוריו. ולא ידע מקומו איו.
לגאון צבי עדיו. ולראשו עטרת תפארה.
לאמר חדידנא טובא ועצתי במהרה. למהר שלל חש בז.
ומתון ומסיק בעיניו יבז. וכל מחבר ספר אשר עודנו בחיים חיותו.
לבוז ולקלון על שפתו. ונגד פניהם רעה.
אע"פ שלא הגיע לכלל הכרעה. כי גאה גאה.
יורה חצים והנה החצי ממנו והלאה. לא ידע ולא ראה.
ובמקום אשר חשב. לא עמד ולא ישב.
ומשגברו יד הזדים. אזלת יד הלומדים.
שכל אחד לעצמו בונה במה. ביד רמה.
לאמר נפתולי אלקים נפתלתי. וגם יכלתי.
על כן הסתרתי פנים מהם. ולא רציתי להסב עמהם.

וגמרתי בדעתי לסדר חיבורי זה על דרך המיי' והלכותיו. אשר עדת המתחכמים לא ידרכו על במותיו.
דרך הקדש יקרא לה. בער לא ידרוך יד מעגלה.
ופרשתי כנפי **(ביניהם. וכשתלקח כל גזרה מהם ותחובר אליה הקדמה צודקת וכו' ויולד מה שיתחייב יגיע הענין אחרי הקישות רבות אל סתירה וכו' וכמו זה הוא שיעלם מן המחברים החכמי' אך כשיהיו שתי הקדמות הראשונות נראית הסתירה אלא ששכח הראשונה כשכתב האחרת במקום אחר מן החיבור זאת היא פחיתות גדולה מאד ולא ימנה זה בכלל מי שיבחנו דבריו.
והסבה ו' צורך הדברי' בעניני' עמוקים מאד יצטרך להעלים קצת ענייניהם וכו' ע"ש שהאריך ומסיים דהסתירו' הנמצאות במשניות ובריייתות הוא כפי הסבה ה"א כמו רישא ר' פלוני וסיפא ר' פלוני וראה רבי דבריו של פלוני בענין כך וסתם כוותי' וכו'. והסתירו' שבגמ' נמי כפי סבה ה"א כמו בכך וכך סבר כר' פלוני ובכך וכך וכו' וסבר לי' כוותי' בחדא וכו' או אמוראי נינהו אליבי' דר' פלוני.
או כפי סבה ה"ב כמו הדר בי' רבא מההיא וכו' ומהדורא קמא דרב אשי אמר כך ומהדורא בתרא וכו'. והסתירה בספרי נבואה כפי הסבה ג' וד'.
והסתירה בספרי חכמה כפי הסבה ה'. והסתירה שבמדרשים כפי סבה ה' וסבה ז.
אמנם הסתירו' שבדברי שארי מחברי' הוא כפי סבה ו' ע"ש באריכות. ופי' סתירה כמו למשל באמרך הכל שוחטין ואח"כ תאמר חש"ו לא ישחטו.
וההפך באמרך אתרוג היבש פסול ואח"כ תאמר שהוא כשר. והנה אנכי הסברתי כל הסתירו' שיש להם מבוא בלמוד הש"ס והפוסקים זולת הסבה השביעית שאין לה מבוא בלמוד הלכות ופוסקים זולת בלמוד אגדה וחכמת הקבלה האלהית ושארי נסתרות)**ומעילי.
על בני גילי. השוקדים על דלתות ספרי גדולי הראשונים.
המה יהיו בדיני מתונים. וישאו פנים.
ועם היותי רובץ תחת משא עם קדש ק"ק חעלמא הבירה. עמוס התלאות טרדא דציבורא.
בעת אמצא מרגוע לנפשי חשתי מהרה. ולילה כיום האירה.
לעשות מהדורא בתרא. ולסדר כסדר על המיי' ולצרפה ולצחצחה.
ועין עיוני החזרתי עליו בהשגחה. וכל חידושי הו"ת אשר יש להם מבוא ושייכות.
לפסקי הלכות. והיא הצעה לברר וללבן דעת רבנו בשקל הקדש והכרעה.
כתפות עשיתי לו חוברות. מקצה במחברת.
ואת הנשארת. הנחתי למשמרת.

הנה הוא באמתחתי. כמום עמדי חתום באוצרותי.
ואחרי אשר גמרתי כל הלכות שביתה. נפשי אותה.
להגדיל חיבורי ולהאדירה. בכמה וכמה חידושים במיי' ס' טהרה.
אשר עשיתי לי מכבר. ואצבור בד.
בעברי עין עיוני על השיטה דח"י דבר. גם לקטתי בין העמרים.
הרבה חידושי מיי' מפוזרים. אשר חדשתי בימי הנעורים.
וסננתיו במשמרת דקה מן השמרים. וחברתי את האהל להיות אחד.
במאזנים ישאו יחד. ובקיצור מופלא טפסתי.
כי לשון רבנו ולשון מפרשי דבריו לא העתקתי. אך פסקי ראשי הלכות רשמתי.
ותחלת ההלכה התחלתי. ואל איזה מפרש מדבריו אשר עליו דיק בניתי.
באצבע הוריתי. ואת לשונו על שפתי.
לא נשאתי.
כי כבדה עלי העתקת כל הדברים. כחמור נושא ספרים.
ולא רציתי לבלות מבחר הזמן מחמד עיני. בהעתקת דברי מי שקדמוני.
מנה אחת אפים. לתושיה כפלים.
גם כי תארכנה פארותיו לארכה ולרחבה. והוצאת הדפוס רבה.
גם כי לפעמים הראשונים המה האריכו טובא. ואנכי באתי אחריהם למלאות דבריהם זער שם מעט מהרבה.
ואלו הייתי מעתיק כל דבריהם. אשר זה המעט אשר חדשתי בנוי על אדניהם.
יהיו החידושים. בטלים בששים.
גם אתעטף במו לבושים. טלית שאולה.
ויריעותי אמלא. את אשר לא טפחתי ולא רביתי.
ותהי עליהם תפארתי. האף כי ידעתי שלא יקבל תועלת מספרי זה כי אם התיירים הצוללים במים אדירים.
וביתם מלא ספרים. ובידם ס' המיימוני ולח"מ ומשנה למלך בפני עצמו.
או המיי' ד"י החדשים אשר נדפס הכל בצד המיימוני אתו עמו. ואיש אשר אין לו כל אלה.
ימשש כעור באפלה. ויהי' בעיניו כדברי הספר החתום.
לא ידע ולא יבין כמום וסתום. הלא כתבתי לך במועצות כאשר קדם.
שלא רציתי שימשמש בו יד כל אדם. ומליצה בפי לקוחה.

מדברי הרב המורה בפתיחה. שכתב סוף דבר אני האיש אשר כשיציקהו הענין ולא ימצא תחבולה.
ללמד האמת שבא עליו המופת אלא בשיאות לאחד מעולה. ולא יאות לעשרת אלפים סכלים.
אני בוחר לאמרו לעצמו ולא ארגיש בגנות העם רב ההוא האוילים: ואחרי אשר השלמתיו וסדרתיו על מכונה. קראתיו בשם מרכבת המשנה.
זה שמו אשר יקרא לו ולו שם בשלשה. מצד הפועל ומצד התכלית ומצד הנושא.
אם מצד הפועל למען ספר שמי. ופתוחי חותמי.
כאשר עיניך לנוכח יביטו את דברי השירה הזאת. ואותיות חותמי בראשי החרוזות.
המה ושם הספר. במשקל ובמנין ומספר.
אלף וששים ושנים. יחד ישאו במאזנים.
כי כן דרך המחברים לפתח פתוחי חותם. במספר שמות לגלגלותם.
ואם מצד הנושא כי הרכבתי כל דברי מפרשי ספר המשנה. קול מלחמה במחנה.
ובאתי בהוצן רכב וגלגל. לפלס המעגל.
ועלימו תטוף מלתי. ואת מסתורי המשנה גליתי.
ואם מצד התכלית לרכוב על במתי עב קל. ראש דקל.
על גג המגדול. ולהתלות באילן גדול.
כמבקש להחנק. וכננס הרוכב ע"ג ענק.
שם שם לו חק. למען יעמוד על המצפה והוא צופה מרחוק.
צלח ורכב על דבר אמת רחב לבב וגבה עינים. ותהי נפשי צרורה בצרור החיים.
ועדי בשחק נאמן שאין כוונתי ומחשבתי. להתגדר במלאכתי.
ולהראות את בית נכותי. כידוע לכל באי שצר עירי חותם תכנית.
דלית בי לא מינה ולא מקצתה אפילו שמינית שבשמינית. ויודע המביט מראשית אחרית.
שתכלית מגמתי זולת להניח אחרי שארית. וזה מנת כוסי וחבלי.
חלקי מכל עמלי. ואולי מן השמים הורוני בכמה מקומות לעייל בבתי גוואי.
וכד שכיבנא ייפוק לאנפאי. ובקשתי שטוחה מול פני הקורא.
שלא לסתור בניני חיש קל מהרה. וסביביו מאד נשערה.
לא הנחתי קרן זוית אשר בו לא נשתטחתי. וכל השערים המצויינים בהלכה פתחתי.
לא שקטתי ולא נחתי. והאוכל מתוך המעורב בררתי.
ובאמרים קצרתי. ואם עיני המעיין החביב אחרי העיון המנוסה.

יתפוס עלי איזה תפיסה. לא יחמול ולא יכסה.
ואין זה פליאה. מה אנוש כי יזכה וימלט משגיאה.
והדן אותי לכף זכות. ישא ברכות.
וזאת מודעת. אגלה אזן השומעת.
שבכל מקום אשר רשמתי עיין שם והצבתי ציונים. הקורא סירוגין לא יצא עד אשר יעיין שם על כל פנים.
ואם לפעמים מדרך התוספת שלא במקומו כבמקומו נטיתי. אל תבהל להשיב דאשתמיט מיני ולא ראיתי.
כי ידעתי גם ידעתי. ואולם להיות שמסתכל הייתי הנה והנה.
שרבנו לא ס"ל בהא כוותייהו השמטתי הענין בכוונה. ולא הרכבתיהו על רכב המשנה שיר ראוי וחרוזי ומורכב מיתד וחמש תנועות שלשה פעמים בדלת וכן בסוגר והוא מחולק בחרוזות הדלת ובחרוזות הסוגר.
ושמי עם חותמי בראשי החרוזות עולה למנין אלף ס"ב כמנין מרכבת המשנה והוא מספר בשבח שמנה ספרים הכלולים בספר המיי' ומסיים בשבח ס' הט' הזה. ואם הפרזתי על שבח הס' התשיעי מה שאין בו.
הלא מיטב השיר כזבו: שתו מים כבירים: מבאר כרוה שרים: המון ים משנה תורה: מלא כף נחת רוה: לעינים הוא תאוה: מגדי מגיד משנה להשגות איש ריבו הכי לא נשים לבו: הרי נאזר בגבורה: שמע נא דברי חכמה: למגדל עז כחומה: וטירת כסף משנה מאור הנחות חשכי: ראה כי ימתיק חכי: מלא קמצו אזכרה: הגם חנם תצומו: הלא התיו לחמו: בלחמו לחם משנה היה תמיד מתהלך: בבית משנה למלך: והנה מלא אורה: זכור כי דרך כוכב: הלום קרב וירכב: במרכבת המשנהמרכבת המשנה חלק ראשון הלכות יסודי התודה פרק ה שם ה"ה נשים וכו' ובכ"מ ופסק רבנו כר"ל לגבי ר"י וכו' משום דהוה ספק נפשות וכו' ואין זה מספיק.
ולענ"ד לפי דמתני' דתרומות מסייע לר"ל דקתני סתמא יטמאו כלן דמשמע אפילו ייחדו להן אחת מהנה ולדעת ר"ל ניחא דכיון דלא משכחת לי' דומי' דרציחה שתהי' אחת מהן עומדת לחלל כמ"ש הכ"מ בשם הרשב"א דאפילו אם חללה עצמה פ"א אין בינה לבין הטהורה בפעם זה כלום מש"ה לעולם יטמאו כלן.
ובהכי ניחא קושיי' הרמ"ך דודאי כיון דהוקש ג"ע לש"ד א"כ גם אמתני' דתרומות קשה כה"ג מאי חזית דטומאה דחברתה שייחדוה חמיר טפי (ותירוץ הלח"מ דחוק) אמנם הפשט פשוט דההוא דאתי לקמי' דרבה וא"ל אמר לי מרי דוראי זיל קטלי' לפלניא ואי

לא קטילנא לך וכו' לא איירי דוקא כשאומר ואי לא קטילנא לך ולא אקטלי לפלניא אלא אפילו אומר ואי לאו קטילנא לך וקטילנא לפלניא אפי"ה אסור דידך אל תהא בו דאפשר דביני לביני ינצל ואפילו לא ינצל אתה לא תהרגנו בידים.
וכה"ג בנדון דידן אסורים למסרו בידים משא"כ כשאומר הניחו לי להורגו ואם לאו אהרוג אתכם בכה"ג ודאי שייך מאי חזית וכו' ואינם מצווים למסור נפשם להצילו מידם וזה פשוט: שם ה"ו ואם עבר וכו' אע"ג דקיי"ל לעיל ה"ד ההוא ולא אנוס שאני הכא דאין כאן פיקוח נפש בודאי דהשלך על ה' יהבך והוא ירפאך: פרקו ה"ב ושבע שמות הן וכו' עיין בכ"מ שהאריך ועמ"ש לקמן ה"ד.
שם ה"ד כתב אלף למ"ד וכו' עיין בהשגות ודברי הכ"מ דחוקים. ולעד"ן ביאור מחלוקת ההשגות עיין בכ"מ לעיל ה"ב ונראה לכאורה דהנוסחא שבד"ו נכונה שמה שהקשה הכ"מ למה הוצרך למנות אלוה הא בכלל אלהים הוא לק"מ דאע"ג דאין למנות אל ואלהי שהם בכלל אלהי' אפ"ה יש למנות אלוה בוי"ו אחר הלמ"ד להירושלמי שהמוחק את הוי"ו משם אלוה לוקה.
אמנם נראה עיקר כפי נוסחא השנייה דלא גרסינן אלהי ולא היה בגירסתו אהיה א"נ דגריס אהיה ומונה הויה ואדני לשם אחד לפי שאע"פ שאין למנות אלהי דתיפוק לי' שהוא מקצת שם אלהים מ"מ יש למנות שם אלוה בשביל הוי"ו הנוספת כמ"ש. ויש למנות נמי שם אל אע"פ שהוא מקצת שם אלהי' דנ"מ לענין שמות אלי אלי למה עזבתני דכיון ששם אל הוא שם בפ"ע לוקה מכת מרדות על אות יוד הנטפלת להשם מאחריו.
משא"כ שם אלהי אין צורך למנות לשם בפ"ע משום כנויי אלהיך אלהיכם אלהינו דתיפוק לי' דבל"ז לוקה מכות מרדות על הכנויים כ"ם נ"ו כיון שכבר נמנה שם אל לשם בפ"ע והוא מקדשם. ובהכי ניחא הא דלא מנה רבנו שם יה לשם בפ"ע משום דתיפוק לי' דמקצת שם המפורש הוא ושם אל הוא דאיצטריך למנות (אע"ג שהוא מקצת שם אלהי') משום הכנויי' אלי אלי כמ"ש משא"כ שם יה שאין לו כנויי' מלאחריו אלא מלפניו בפסוק כי ביה שמו.
וכפי הנראה דהיינו מ"ש רבנו ואצ"ל שם יה שהוא שם בפ"ע (פי' אין צורך לומר שם יה בפ"ע היכא דאין דעתו להוסיף. משום דתיפוק לי') מפני שזה השם מקצת שם המפורש הוא.
ובזה מובן מחלוקת ההשגות דבגמ' שבועות גרסינן ת"ר כתב אל מאלהים יה מהויה אינו נמחק שד משדי צב מצבאות ה"ז נמחק ובתו' ד"ה באלף דלית וכו' בפר"ח גריס

א"ד מן השם אינו נמחק ותימה דמ"ש משד משדי וצב מצבאות דנמחקי' לפי שאינו שם בפ"ע ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר ע"כ.
המורם מזה דלפי גרסתנו דל"ג א"ד מאדני לא ברישא ולא בסיפא יש להסתפק אם יש להחמיר בא"ד מאדני כדעת ר"ח ורישא לאו דוקא וסיפא דוקא. או דלמא דרישא דוקא כל שהוא שם בפ"ע וסיפא לאו דוקא דה"ה לא"ד מאדני וא"ה מאהי' שאינם שמו' בפ"ע. והבין הראב"ד בכוונת רבנו שדעתו כדעת ר"ח מדכתב ואצ"ל שם יה וכו' מפני דתיפוק לי' דמקצת שם המפורש הוא ואי ס"ד דלא כדעת ר"ח זהו מאמר סותר בנפשו דאלו לא הי' שם בפ"ע הי' נמחק כמו שד משדי אע"ג דהוא מקצת שם המפורש. א"ו דכל שהואמקצת שם כמו אד מאדני אע"ג שאינו שם בפ"ע אינו נמחק לדעת רבנו כדעת ר"ח דרישא לאו דוקא וסיפא דוקא.
ולזה השיג עליו הראב"ד שלא אמרו אלא באלף למד וכו' פירוש ורישא דוקא אבל ש"ד וכו' וה"ה לא"ד מאדני וא"ה מאהיה: פרק ט ה"א דבר ברור וכו' עיין בלח"מ שהניח בצ"ע ודבריו מרפסין איברא לחלוק עלינו את השוים דבפרקין לא איירי רבנו כלל ממסית ומדיח דדין נביא המסית כדין הדיוט המסית שאינו חייב אא"כ השיב לו המוסת האיך נניח את אבינו שבשמים והמסית אומר כך חובתנו אבל אם חזר בו או שתק פטור כדלקמן פ"ה מה' עכו"ם ה"ב.
והתם נמי אם לא השיבו המוסת איך נניח וכו' אלא שתק פטור ואין המסי' חייב אא"כ קיבל ממנו המוסת ואמר הן כדלקמן פ"ה מה' עכו"ם ה"ה אז נסקל המסית אע"פ שעדיין לא עבד המוסת והתם איירי אפילו לא אמר הנביא בשם ה' אלא הסית לדעתו אז נסקל אם אהני הסתתו שאמר המוסת הן אע"פ שעדיין לא עבד א"נ כשהשיבו המוסת איך נניח והמסית עומד במרדו ואומר כך יפה לנו שאז נסקל אע"פ שלא אמר המוסת הן.
אבל הכא איירי רבנו בדלא אהני הסתתו שלא אמר המוסת הן ולא סתר דבריו ועמד במרדו שאין לזה דין מסית ומדיח כלל. אלא שהוא חייב תכף על מה שהתנבא בשם ה' מה שלא שמע במראה הנבואה חנק כדין נביא שקר דלקמן פ"ה מה' עכו"ם ה"ח.
ומש"ה חייב היכא שעוקר איזה מצוה לגמרי בין מדברים המפורשים בתורה ובין מפירושי התורה המקובלים בידינו הל"מ ואפילו אומר בשם ה' שהלכה כפלוני כיון שקבלה בידינו שאין קובעין הלכה מן השמים אחרי שניתנה לנו למורשה וקבלה בידינו שלא יחליף האל ולא ימיר דתו בודאי שקר התנבא בשם ה' ואפילו הוחזק הנביא הזה באותות ומופתים אפ"ה בודאי בזדון דבר הדבר הזה בשם ה' ונחנק.

משא"כ כשבא לעקור אחת מן המצוות לפי שעה אם כבר הוחזק בנבואה שומעין לו כמו שהאריך רבנו זולת בעכו"ם קבלה בידינו שלא נאמין לנביא אפילו לפי שעה ובודאי שקר דבר בשם ה' וחייב חנק אפילו לא אהנו מעשיו ואפילו לא עמד במרדו. משא"כ אם השיב המוסת איך נניח והוא עמד במרדו או דאהני הסתתו אז יש לו דין מסית ונסקל כמש"ר לקמן פ"ה מה' עכו"ם.

ופלוגתא דר' חסדא ור' המנונא במדיח שאהנו מעשיו והדיח רבי' וסובר ר"ה דאפילו בעוקר מצוה משארי מצוות ואהני הסתתו לרבי' נסקל אליבא דרבנן ורבנו פסק כר"ח דבעוקר בשאר מצוות אפילו אהנו מעשיו הוא בחנק ולא באר זה רבנו דהא אפילו לא אהני מעשיו הוא בחנק כדין נביא שקר.

ובקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצוות לפי שעה ד"ה פטור ולא עוד אלא שמצוה לשמוע לו אם הוחזק בנבואה כדא"ר יוחנן. וסובר רבנו דכל זה במדיח בשם ה' אבל במדיח מדעת עצמו לעקור דבר מן התורה אפילו אהנו מעשיו פטור מחנק דכל שאינו מדבר בשם ה' דין הדיוט יש לו.

ומש"ר פ"ה מה' עכו"ם ה"ז דנבי' השקר מיתתו בחנק אע"פ שהתנבא בשם ה' ולא הוסיף ולא גרע התם איירי במי שלא הוחזק בנבואה ומגיד עתידות בשם ה' ונביא אחר מובהק מעיד ששקר התנבא בשם ה' ומעולם לא באתהו הנבואה אזי נחנק ע"פ נביאים מובהקים. והא דקיי"ל בסנהדרין דאפילו ביטל מקצת וקיים מקצת פטור היינו בנביא שהוחזק בנבואה או אפילו לא' הוחזק אלא שאין נביא מובהק מכחישו נמי פטור דשמא האמת אתו משא"כ בעוקר כל הגוף אפילו הוחזק בנבואה ואין נביא אחר מכחישו ברור לנו שהוא הדבר אשר לא דברו ד' ונחנק.

ומש"ר בסוף פרקין דעוקר מקצת דעכו"ם חייב חנק היינו בלא אהנו מעשיו וכל זה פשוט וברור. ועיין פ"ה מה' עכו"ם ה"ב שגם שם נסתבך טובא הלח"מ ולא הרגיש שיש הפרש בין מסית ומדיח דמסית חייב סקילה אפילו לא אהנו מעשיו כל שעומ' במרדו כמ"ש והמדיח איננו נסקל אא"כ אהנו מעשיו שעבדו עכו"ם דהחמירה התורה במסית ליחיד או ליחידים שנוח להסיתם משא"כ במדיח דהיינו מסית לרבים שלא יקבלו ממנו הקילה התורה עליו עד שיהנו מעשיו ויעבדו כמבואר בלשון רבנו רפ"ד מה' עכו"ם ואז אם אהנו מעשיו (אפילו לא הודחו רוב אנשי העיר אלא יחיד מהם ואפילו הי' המדיח יחיד נמי) נסקל דודאי לא גרע ממסית כיון שאהנו מעשיו (אלא דלענין שתעשה העיר עיר הנדחת יש כמה חילוקים וזהו מש"ר שם ה"ב הי' זה שהדיח רוב העיר נביא מיתתו

בסקילה פי' אפילו לא עבדו דלפי שהוא נביא מוחזק ודבריו נשמעים החמירה בו התורה בהדחה כמו בהסתה.
ומה שסיים שם רבנו והנדחים הרי הם כיחידים פי' שאפילו אם עבדו רובם עכו"ם אין דינם בסייף דבעינן שיהיו המדיחים שנים. וסיים רבנו ואם הודחו אחריו רוב העיר נסקל פי' אפילו לא עבדו עדיין אלא שאמרו הן נשמע לדבריך ונעבוד אע"פ שלא קיבלו העכו"ם באלוה נסקל כמו בהדיוט המסית) אמנם בפ"ד מה' עכו"ם ה"ז משמע דאין מדיחים נסקלים אא"כ הודחו רובה ועבדו.
מיהו מ"מ הטעם כמ"ש דהקילה תורה במדיח שאין רבי' נוחים להסתה וגם אינם ניסתים מיחיד אלא משנים אלא שמי שהוחזק בנבואה ניסתים הימנו ואם הודחו רוב העיר הוא נסקל ואפ"ה אין לעיר דין עיר הנדחת וכמ"ש הלח"מ מיהו דוקא בעיר שלמה אבל המדיח ליחידים אין לו דין מדיח אלא דין מסית אפילו לא הדיחם בזאח"ז ודלא כמ"ש הלח"מ.
ויתר דברי הלח"מ דשם תמוהים כמ"ש. גם מה שהקשה שם הלח"מ ואכתי קשה לי וכו' לק"מ דברייתא משמע אפילו מתנבא ליחידים דהיינו מסית ואין להאריך:הלכות עכו"ם פרק ג ה"ז ישב לו קוץ וכו' עיין בכ"מ שלא הי' בגי' רבנו מעיין וכו' ואין צורך דבגמ' עביד צריכותא ומסיק דכיון דתני מעיין שוב לא איצטריך פרצופין אלא משום דבעי למתני כיוצא בו הילכך כיון דתני רבנו פרצופין ה"ל מעיין משנה שאינה צריכה והא דנקיט רבנו פרצופין והשמיט מעיין ולא נקיט מעיין והשמיט פרצופין משום דפרצופין ה"ל רבותא טפי עיין בתוס' ד"ה פרצופין ומ"ש הכ"מ ודע דבישב לו קוץ וכו' לעד"ן פשוט דרבנו מפרש ואם אינו נראה כמשתחוה דלא כפרש"י וזהו מש"ר אלא ישב ואח"כ יטול.
והנה גבי פרצופין ל"ג בגמ' ואם אינו נראה מותר משום דלעולם נראה כמנשק מיהו בירושלמי פ"ט דכלאים גרסינן בהך דפרצופין ואם הי' מקום צנוע מותר וכן בהך דנתפזרו מעותיו גריס ואם הי' מקום צנוע מותר דלא כגירסת הבבלי ואם אינו נראה כמשתחוה ומש"ה אוקמוה בירושלמי דלא כרב דאמר כל דבר שאסור מפני מ"ע אפילו בחדרי חדרים אסור ורבנו פסק כרב אפ"ה פסק דעושה גומא בתוך ביתו דלא כהירושלמי שם אלא כמ"ש התוס' בפ' במה אשה דבבית אינו נראה כשוחט לגומא דהרואה אומר לנקר חצרו וכו' עמ"ש פכ"ו מה' שבת ה"ז: פרק ד הט"ו מעשר שני וכו' עמ"ש פ"ו מה' חמץ ומצה ועיין בלח"מ ובודאי קשה דכיון דרבנו פסק דמ"ש ממון גבוה הוא אמאי יגנזו.
ולענ"ד נראה ביישוב דברי רבנו דלעיל הי"ד פסק בתרומה ביד כהן אע"פ שהיא קה"ג ואין לה פדיון אפ"ה כיון שיכול הכהן לקדש בו אשה ממונו הוא מש"ה נאסרו וירקבו

מיהו אפ"ה אע"ג דנכסיו מקרי מ"מ לא ישרפו משום בזיון קדשים כיון דקדוש קדושת הגוף ואין לו פדיון. ותרומה ביד ישראל דקדוש קה"ג ואין להם פדיון וגם לא הוו נכסיו של ישראל מש"ה לא נאסרו כלל וינתנו לכהן שבעיר אחרת אמנם גבי קדשי ב"ה לעיל הי"ג דודאי ממון גבוה הוא ולא נכסיו מ"מ כיון דלא הוו אלא קדושת דמים ויש להן פדיון ולפדייה עומדות הילכך יפדו ואח"כ ישרפו.

אבל מ"ש למ"ד ממון גבוה הוא דה"ל מדרגה אמצעי' בין תרומה לקדשי ב"ה דה"ל קה"ג קודם פדיון ואם פדאן פדויין נמצא בציר קדושתייהו מתרומה ואלים קדושתייהו מקדשי ב"ה הילכך אין דינו שיפדו וישרפו כקדשי ב"ה שהרי קדושים קה"ג קודם פדיון גם אין דינו לאכלו בירושלים כמו תרומה ביד ישראל שינתן לכהן כיון דמ"מ בר פדיון הוא אלא דינו שיגנזו.

ולא מבעיא מ"ש בגבולין שעדיין לא נכנס לירושלים כלל דבר פדיון הוא אלא ואפילו מ"ש שנכנס לירושלים ויצא דקלטוהו מחיצות ולאו בר פדיון הוא מ"מ כיון דקיי"ל מחיצות לקלוט מדרבנן ומדאורייתא בר פדיון הוא מש"ה לא יאכלו אלא יגנזו. אמנם מ"ש שנכנס לירושלי' ולא יצא משם אין לו דין שלל עיר הנדחת כלל כדין נכסי הרשעי' המופקדים בעיר אחרת עיין בלח"מ לעיל ה"י ומשמעות לשון רבנו דאפילו היו בשעת הדקה בתוכה ואח"כ הוציאוהו משם כל שלא נקבץ בתוך רחבה לית לן בה ע"ש בלח"מ וא"כ לא איירי רבנו כאן אלא ממ"ש שבגבולין הן שלא נכנס מעולם לירושלים הן שנכנס ויצא דתרווייהו הם קה"ג וממון גבוה ותרווייהו יש להם פדיון מדאורייתא מש"ה יגנזו.

ובהכי ניחא דאע"ג דפסק רבנו דעיסת מ"ש בגבולין פטור מן החלה היינו משום שאין בה היתר אכילה בשעת גלגול ולא חשיב עריסותיכם (משא"כ בירושלים הואיל דיש בה היתר אכילה חשיב עריסותיכם אע"ג דממון גבוה הוא) ואע"ג דבגבולין בר פדיון הוא מ"מ כיון דבשעת גלגול לא נפדה ולא חזי לאכילה נפטר משא"כ לענין שלל עיר הנדחת דמ"מ לא חשיב שלל גבוה בהחלט וקה"ג גמור כיון דבר פדיון הוא.

ומהאי טעמא לא פריך בגמ' אליבא דר"מ דס"ל ממון גבוה הוא אמאי יגנזו דידע לחלק דכיון שבר פדיון הוא לא חשיב שלל שמים בהחלט. אלא דהמקשה פריך דוקא לר"ת דקאמר אליבא דרבנן דממון הדיוט הוא ואפ"ה בגבולין פטור ע"כ היינו משום דחשיב עיסה שאינה שלו קודם פדייה וכמ"ד במס' סוכה דדין ממון בעינן.

דליכא למימר דודאי ממון הדיוט הוא וחשיב עיסה שלו קודם פדייה אלא דמש"ה פטור הואיל ואין בו היתר אכילה דמנ"ל לר"ח הא דלמא כי היכי דחשיב עיסה שלו קודם פדיון הואיל וראוי לפדות ה"נ חשיב היתר אכילה הואיל וראוי לפדות א"ו דחשיב נמי עיסה

שאינה שלו ר"ל גוף העיסה תשיב שאינה שלו אע"ג דמ"ש ממון בעלים הוא בירושלים ויש בידו לפדותו הילכך שפיר הוקשה לו אמאי יגנזו דה"ל שלל שאינו שלו.
משא"כ לפי מה דקיי"ל כר"מ דממון גבוה הוא שפיר י"ל דגוף השלל חשיב שלו קודם פדיון הואיל וראוי לפדות ויש בידו אלא דממון גבוה הוא קודם פדיון ואפ"ה פטור בגבולין מחלה משום דאין בו היתר אכילה בשעת גלגול כי היכי דחשיב ממון גבוה ואין מקדשין בו את האשה אע"ג דהגוף שלו ע"י פדיון.
גם י"ל דבהכרח סוגי' דפ' חלק ס"ל דמ"ש בגבולין חשיב היתר אכילה הואיל דאפשר בפדיון דאי ס"ד דלא חשיב היתר אכילה א"כ מאי קושיא מהא דקאמר יגנזו דלמא טעמייהו דרבנן דבגבולין פטור משום דאע"ג דממון הדיוט הוא אין בו היתר אכילה הילכך חשיב שלל הדיוט א"ו דפסיקא לי' דחשיב היתר אכילה ע"י פדיון אלא טעמייהו דרבנן דאין בו דין ממון ואנן דין ממון נמי בעינן ובגבולין כל זמן שלא נפדה ה"ל ממון גבוה ולא אמרינן דחשיב עיסה שלו הואיל ואפשר בפדיון אע"ג דחשיב היתר אכילה משום דאפשר בפדיון ושפיר קשה דה"ל שלל שמים.
אבל באמת קיי"ל דבחלה פטור בגבולין משום דכתיב עריסותיכם תרי זימני להורות שיהי' ראוי לאכילה תכף קודם פדיון אבל מ"מ לא מקרי שלל שמים בהחלט דכיון דאפשר בפדיון לא אימעט משללה (ועיין במשנה למלך ספ"ז מהמ"ש שרמז שמדרש"י פירש שנפלו מחיצות היינו אע"פ שלא יצא המ"ש חוץ לירושלים ורבנו מפרש שיצא חוץ לירושלים ואח"כ נפלו מחיצות דכיון שקלטו המחיצות שוב לא יאכל בירושלים כשנפלו מחיצות והבן זה): פרק ה ה"א המסית וכו' המסית את רוב וכו' עיין בלח"מ ובמש"ל פ"ט מה' יסודי התורה ה"א: פרק ז ה"ט יוליך הכל לים המלח עיין בלח"מ ודבריו תמוהים דודאי לא גרע יי"נ גמור מתקרובת עכו"ם והאמת ברור בכוונת רבנו דפסק כרב אדא בר אהבה דלא שייך מלת' דר"א שיוליך הנאה לים המלח אלא בפת ובגד דלא מנכרא בהו איסורא אלא שנאפה ונארג באיסורי הנאה כדלקמן הי"ג אבל חבית בחביות שהחבית עצמה אסורה בהנאה לא קיי"ל כר"ח דאמר שקול ד' זוזי ושדי בנהרא להתיר למוכרן כ"א בפ"ע אלא דאין פדיון לעכו"ם דאע"ג דעכו"ם תופס דמיה היינו לאיסור אבל אין פדיון לעכו"ם לומר שהעכו"ם תצא מאיסורה והמעות יתחללו עליה.
זולת בפת ובגד שאינם בעצמן תקרובת עכו"ם אלא שיש בהן הניית עכו"ם שנאפה ונארג ע"י איסור עכו"ם הילכך יש להם פדיון ומש"ה לא שייך מילתי' דר"א בנדון דידן. וגם מילתא דרשב"ג דימכר לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו לא שייך בנדון דידן כמ"ש התוס' בעכו"ם דמ"ט ע"ב ד"ה ארג בשם הירושלמי כיון דאסור למכור לעכו"ם שמא ימכרנו

לישראל ושאני יי"נ דאין דרך בני אדם לקנות מנכרי ע"ש ובנדון דידן חיישינן שמא יקנה ישראל מן הנכרי בשר להאכיל לעבדו נכרי דמן הסתם לא חיישינן בבשר ועורות שביד הנכרי שמא תקרובת עכו"ם הן.

ועיין בכ"מ המ"א פי"ו הכ"ט שרצה לערבב שם תקנת רשב"ג ותקנת ר"א ולא נהירא כלל דודאי רבנו נקיט שם תקנת רשב"ג גרידא דלא קיי"ל כר"ח ותו דלפי תקנת ר"א אין צורך למכור לנכרי כלל כדלקמן הי"ג אלא תקנת רשב"ג ניחא לי' לרבנו לפרש שימכור הכל ביחד לנכרי וישליך כנגד שווייה של חבית האסורה לים משא"כ אם ימכור לעכו"ם דרך משל עשרים חביות ויקח ממנו רק בעד י"ט חביות אז אם הנכרי אוהבו מחזי כאלו נתן לו במתנה החבית האסורה דחשיב הנאה ותו דמחזי כאלו מכר לו בפחות והוזיל לגבי חלק עשרים גם שמא יערים וימכור לו ביתר משוויו והנכרי יתרצה בזה מפני שמוותר לו דמי חבית א' ונמצא יהנה מיי"נ הילכך אין לו תקנה אא"כ יקח מן הנכרי כל המעות ויוליך דמי חבית א' לים המלח.

ועיין פי"ו מהמ"א ה"ז בהשגות שדעת הראב"ד דתקנת ר"א שייך בכל האיסורים שאינם בטלים מחמת חשיבותם דכיון שמשליך דמי שוויו לים המלח מבטל חשיבותייהו ואין זה דעת רבנו אלא דמ"מ אכתי דבר חשוב הוא ולא נתבטל במה שמשליך לים המלח כיון שהוא איסור דמינכר דלא הוה דומיא דפת ובגד.

גם נראה שדעת רבנו דדוקא בעכו"ם דתופס דמיו שייך תקנתא דר"א בפת ובגד אבל בשאר איסורי' אפילו בפת ובגד דלא מנכר איסורא לא שייך תקנתא דר"א כיון דשאר איסורים אינם תופסי' דמיהם וכן משמעות לשון רבנו פי"ו מהמ"א ה"כ ע"ש ובר"ש פ"ג דערלה. מיהו מ"ש הראב"ד בהשגות דכיון דקיי"ל כר"א ורשב"ג וכו' משמע דר"ל דגם תקנת רשב"ג שייך בשאר איסורים.

זהו ודאי תמוה דאמאי לא ניחוש שמא יחזור וימכרנו לישראל כמ"ש התוס' בשם הירושלמי ודברי הכ"מ שם תמוהים מ"ש שכוונת רבנו נמי כדעת הראב"ד דא"כ היאך כ' רבנו דהכל אסור בהנאה כיון דיש תקנה בהשלכת דמי חד מינייהו לים הגדול כר"א וכפי הנראה דנטר לי' הראב"ד לציין אהך בבא או פטר חמור וכו' משום דקס"ד הראב"ד דודאי תקנת רשב"ג לא שייך בהנך כיון דאיכא למיחש שמא יחזור וימכרנו לישראל אלא דאכתי הי' מקום לומר דמודה רבנו דשייך באיסורי הנאה תקנת ר"א אלא דהא דנקיט רבנו בכלהו לשון הכל אסור בהנאה משום דאין זה תקנה יפה להשליך דמי שוויו של חבית סתומה א"ו דהיינו דמי שוויו לשתיי' כדי שיהנה מכל התערובת דמי זילוף דאפשר דמי חבית לשתיי' מרובה מדמי כל החביות לזילוף אבל בפטר חמור שפיר

מוכח דל"ל לרבנו תקנת ר"א ודלא כמ"ש הכ"מ ועמש"ל ה"י: שם ה"י הרי אלו מותרין וכו' עיין בכ"מ.
ובלח"מ נתן טעם דתערובת השניי' מותר בעכו"ם כיון דקיי"ל כרב דפירשו ארבעים למקום א' כלן מותרות. אך דקשה לפ"ז דהיכא ס"ד דרמוני באדן חמירי מעכו"ם דניבעי תערובת שלישי והנכון כמ"ש הש"ך בי"ד סי' ק"י דלענין איסור הנאה סגי בתערובת שניי' (ויש להסביר הטעם לפמש"ל ה"ט דבפת ובגד דלא מינכרא איסורא סגי בתקנתא דר"א.
הכי נמי בתערובת השני חשיב לא מינכרא איסורא דאפשר שהאיסור בתערובת הראשון הילכך כיון דמוליך כל התערובת הראשון לים המלח שפיר משתרי התערובת השני לגמרי. והיינו נמי טעמא דבעינן שנפלו שנים מתערובת הראשון לים המלח דכשנפל א' מהן חשיב לא מינכרא איסורא ונפילת השני ה"ל במקום הולכת הנאה לים המלח ואפ"ה אסור להפיל השני בידים כיון דאמרינן איסורא ברובא איתא ולא משתרי בדיעבד אלא דוקא בנפל מעצמו) משא"כ ברימוני בדן לענין אכילה בעינן תערובת שלישי.
ומש"ר ונפלו שתים וכו' עיין בכ"מ דודאי הא דפסק רבנו כחכמים דר"א ניחא משום דקיי"ל שחוטין נדחין אלא דקשה היאך פסק רבנו כסתם מתני' דכל הזבחים שנתערבו ימותו כלן אמאי נימא דמית ואיסורא מית. (ועיין בצאן קדשים שהקשה דלמא מתני' כמ"ד ב"ח נדחין ואשתמיטת' דביומא דס"ד ס"ל לרב דאין ב"ח נדחין וא"כ ליכא לאוקים אליבי' דרב טעמי' דמתני' משום דב"ח נדחין ובהכי נסתר נמי מה שרצה לתרץ דברי רבנו דודאי רבנו פסק כמ"ד אין ב"ח נדחין ע"ש ותבין) וצריך לומר ביישוב קושי' זו דהא דקאמר רב אנא דאמרי כר"א לאו למימרא דשביק רבנן ועביד כר"א אלא ה"ק דע"כ לא פליגי רבנן עלי' דר"א (אלא משום דס"ל שחוטין נדחין)וה"נ במתני' דכל הזבחים שנתערבו אע"ג דב"ח נינהו כיון דודאי ליכא למימר דהאי דמית דאיסורא מית ואינך ישתרו בהקרבה דודאי מלתא דרב דנפל א' לים לא שייך אלא באיסורי הנאה ומש"ה לא אמר מלתא ברמוני בדן וכפמ"ש ובנדון דידן להקריב יתר הזבחים חשיב אכילת מזבח כמו אכילה אלא דהא דפריך בגמ' דנימא דאיסורא מית (לאו היינו דשארי הזבחים ירעו עד שיסתאבו דאכתי אין זה תקנה דלאחר שיפדו אסורים באכילה אלא דקושי' הגמ') דמנ"ל לרב הך סברא דטעמא דמתני' משום דלא מהני נפילה באיסורי אכילה דלמא כי היכי דלא מהני באיסורי אכילה לא מהני נמי באיסורי הנאה.
ולזה תירץ דאמר כר"א וע"כ לא פליגי רבנן עלי' דר"א אלא גבי איסורי אכילה אבל באיסורי הנאה כדי למעט במחלוקת שפיר מודי' רבנן לר"א. ולענין מה שהקשה הלח"מ

דהאיך מפרש רבנו קושיי' הגמ' מיתיבי וחכ"א אפילו קרבו כלן חוץ מא' מהן וכו' ותירץ בדוחק דהמקשה ס"ד כפרש"י וחידש לו המתרץ כפי' רבנו.
(ובס' צרור החיים כ' דקושי' הגמ' דקס"ד דודאי הא דקאמרו רבנן חוץ מא' מהן פירושו אחד ממש וא"כ דכוותי' אחד דר"א אחד ממש ותירץ המתרץ דא' דרבנן נמי זוג א' אבל א' ממש מודים רבנן דאיסורא הלך לו ע"ש וזהו הפך האמת דודאי כיון דשחוטין נדחין א"כ אחד דרבנן אחד ממש) ועלה בדעתי דהמקשה הבין דר"א מצריך דוקא שהקריבו שנים בב"א אבל אם הקריב שנים בזאח"ז לא מהני שהרי בכל פעם לא הקריה אלא א'.
ולזה הקשה מהא דקאמרו חכמים אפילו קרבו כלן חוץ מא' מהן דהל"ל אפילו קרבו כלן בב"א חוץ מא' מהן דבהא אף ר"א מודה ולזה משני אסברה לך מאי אחד זוג א' ואף בזאח"ז מתיר ר"א. אך דוחק להעמיס זה בלשון זוג א'.
והמחוור שבדרכים כפשט הסוגיא דרא"א לא הכשיר ר"א אלא שנים שנים פי' שהקריב שני ראשים ושני כרעים וקס"ד המקשה דלשון ראש א' לא משמע שני ראשים אלא דמשמע לי' לר"א דלשון אם קרב ראש א' מהן דמיותר תיבת מהן משמע דה"ק אם קרב ראש א' מהן מן הכשרים דהיינו שקרבו שני ראשים דאז אפילו תימא דחד מינייהו דבעלי מומין בהכרח כבר קרב ראש א' מהן מן התמימים.
ולזה פריך מהא דאמרו חכמים אפילו קרבו כלן חוץ מא' מהן דבהכרח כיון דשחוטין נדחין אפילו נשתייר א' ממש וע"כ פי' מהן מן התערובת וה"ה נמי דפי' מהן שבדר"א מן התערובת ולזה משני אסברה לך מאי אחד זוג אחד ואין הדקדוק מחמת תי' מהן אלא דפי' אחד שבדברי ר"א זוג אחד והשתא לק"מ תי' אחד שבדברי חכמים דיש לפרש נמי זוג א' דהיינו שנשתייר זוג א' ראש א' וכרעים א'.
ולענין מה שהקשה הכ"מ והלח"מ דלמה בחבית סתומה של תרומה לא בעינן תרתי ותירוצם דחוק לחלק דחבית דמנכרא נפילתה סגי בחדא ואברים בעלי מומין לא מנכרא נפילתה. ותו דבהכרח ר' יוסף דקאמר אפילו תאנה כנפילתה כך עלייתה כוונתו דבתאנה בעינן תרתי כמו בטבעת וא"כ למה איפלגו בתאנה ולא אפלגו בחבית אלא נראה ברור דבתרומה שמותרת בהנאה לא שייך כלל דנפלו תרתי לים הגדול דאין הפרש בין חדא לתרתי כיון דאיסורא ברובא איתא) ואין צריך להרים א' מן התערובת משום גזל השבט כמש"ר פט"ו מהמ"א הי"א דהמע"ה) אלא דבאיסורי הנאה שייך תרתי כמ"ש כדי שיפסיד א' מן ההיתר וה"ל דומי' דהולכת הנאה לים המלח דר"א כיון דלא מינכרא איסורא.

משא"כ בתרומה דהקילו חכמים הואיל דמדאורייתא ברובא בטל הילכך היכא דנפל בעצמו לים משתרי השאר כמ"ש הרשב"א בתשובה שכ"ה שפיר בחדא סגי. ולא שייך נפל תרתי ובאיסורי אכילה כגון רמוני בדן דאיסורא ברובא איתא וגם השלכת הנאה לים המלח לא שייך בשאר איסורים) זולת בעכו"ם כמ"ש.

והא דמצריך בגמ' הך דחבית והך דטבעת משום דפסיקא לי' דגבי חבית לא שייך לחלק בין א' לשנים מיהו קיי"ל דדוקא חבית דמנכרה נפילתה אבל תאנה דלא מינכרא נפילתה אפי' נפלו שנים לא מהני דתרומת השבט ברובה איתא. ודע דהא דמצריך בגמ' אבל תרומה דדשיל"מ אין פירושו כפרש"י דימכור הכל לכהנים דכה"ג לא חשיב דשיל"מ עי' פט"ו מהמ"א הי"א אלא דיש לו מתירין כשיתפתחו החביות דאז יטול מהם כדי דימוע וישתה.

וראיתי לעורר בדברי רבנו דלפי פירושו שנים שנים היינו שכבר הקריב שנים וא"כ אין הבנה להא דמשני בגמ' ואבע"א ס"ל כר"א דליכא לפרש כפי' השני שברש"י. וגם ליכא לפרש כפרש"י הראשון כמ"ש התוס' בד"ה ואבע"א וגם כפי הנראה דרבנו לא גריס במתני' דעכו"ם ואחרות באחרות.

ונראה לפרש דה"ק דהילכך נקיט מריבוא לשלשה להורות דהיכא דנפל א' לשלשה ומן השלשה נפלו שנים למקום אחר אע"ג דהוה מחצה על מחצה אנו תולין דאיסורא בהנך תרתי איתא כי היכי דס"ל לר"א בנפלו שנים אע"ג דהוה מיעוט תולין דאיסורא בהנך תרתי איתא. ומ"מ לא סמך רבנו על קולא זו דאבע"א כיון דיש לפרש דשנים והוא קאמר זהו מה שנ"ל ביישוב דברי רבנו לפי חומר הנושא.

הלכות קריאת שמע פרק א ה"ח הקדים וכו' עמש"ל פ"ח מה' ברכות הי"א. הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ב ה"ט פרשה ראשונה וכו' עיין בהגהות מיי' פ"א באריכות בענין שעטנ"ז ג"ץ ועמ"ש לקמן פ"ה ה"ג.

פרק ה ה"א כתבה בשנים ושלשה דפין וכו'. עיין בכ"מ שרצה להעמיס דזהו פי' מימרא דר"י מזוזה שעשאה שתים ושלש ואחת.

ונוסף על הדוחק א"א לפרש כן המשך הסוגי' דשם לפני זה וכמדומה דאשתמיטתי' התחלת הסוגי' לפני הכ"מ. ובאמת רבנו מפרש שתים ושלש וא' כפרש"י והשמיט רבנו דין זה וגם דין כתבה שתים שתים שהכל בכלל מש"ר ובלבד שלא יעשנה וכו' הא לאו הכי הכל כשר ומש"ר כאן כתבה ב"ג דפין כשרה נלמד ממימרא דשמואל דל"ג ע"א עשאה ב' דפין פסולה ומפרש רבנו כפי' התוס' ובסמוך כ' בשני עורות פסולה כמו שהראה הכ"מ מקומו.

שם ה"ג פרשה ראשונה וכו' עיין בהגהות מיי' כאן ולעיל פ"ה ופשוט הוא דרבנו גריס שענט"ז ג"ץ ומפרש כפי' השימושא רבה דעל מזוזה גרידא קאי אבל בתפילין וס"ת אין מתייגין שעטנ"ז ג"ץ כלל וכן לא הזכיר רבנו לקמן פ"ז תגין בס"ת ועמ"ש פי"א מה"ש הי"א. פרק ז ה"ח יש אות וכו' עמש"ל פ"ה ה"ג ופי"א מה"ש הי"א: פרק ט הי"א אלו השש אצבעות וכו' עיין בהגהו' מיי' דכתב גמגום קחזינא וכו' וטעה בחשבון הקל שחשב הגליונות כמספר העמודים ובאמת רכ"ו דפין יש ביניהם רכ"ה גליונות חוץ השני גליונות לגול העמודים בראש הס"ת ובסופו ושפיר החשבון מכוון בהחשב שירת האזינו לשני עמודים: שם הט"ו בד"א בישן וכו' דברי הכ"מ דחוקים והאמת שהכריחו לרבנו לפרש כן קושיי' התוס' בד"ה הא דאפיצן שאין כותבין ס"ת על קלף שאינו עפיץ ע"ש.

הלכות ציצית פרק א הט"ו הטיל ציצית וכו' עיין בהשגות וכ"מ. וראיתי לבאר דעת הראב"ד באריכות דכפי הנראה איננו מפרש כפרש"י דלפי פרש"י דרבא משני כי היכי דלא תקשה דידי' אדר"ז דהטיל לבעלת שלש שפיר חשיב תעשה ולא מן העשוי דכיון דלא קעביד איסור בעשייתו הראשונה חשיב מעשה ר"ל מן העשוי אבל בהטיל למוטלת דקעבר על בל תוסיף לא חשיב עשייתו ראשונה מן העשוי וקציצתן זוהי עשייתן.

ומתקיף ר"פ דכיון דמלתא דר"ז סתמא איתמר דמשמע אפילו מתכוון לבטולי דחשיב מן העשוי. ולפ"ז פסקא דמלתא היכא דהטיל למוטלת לשם הוספה אליבי' דכ"ע כשר ולא הוה תומ"ה.

אבל בהטיל למוטלת לבטולי דמי להטיל לבעלת שלש ואליבא דרבא תרווייהו פסולי' ואליבא דר"ז תרווייהו כשרים. ולפ"ז ליכא למימר דכוונת הראב"ד לפסוק כר"ז להכשיר הכל הואיל דשמואל סבירא לי' כוותי' כדמסיק בסוגיין דחדא מכלל חברתה איתמר דא"כ ה"ל להשיג גם על מה שפסק רבנו דהטיל לבעלת ג' פסולה כרבא.

וכן אין לומר דהראב"ד פסק כרבא דא"כ הטיל למוטלת להוסיף פסול. א"ו דהראב"ד מפרש הא דקאמר רבא השתא בבל תוסיף קאי וכו' כפי הכ"מ בדרך בתמיה כיון דבבל תוסיף קאי בודאי חשיב מעשה ולא מיקרי תומ"ה בפסול.

(ועיין בתמורה ד"ד ע"ב אמר אביי כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי ס"ד לא מהני אמאי לקי מיהו רבא פליג התם וסוגיא זו סייעתא קצת לפרש"י) דאין לפרש כפרש"י כמו שהקשו התוס' בד"ה בבל תוסיף דגבי סוכה לא אמרינן קציצתן זהו עשייתן וכן הוא נלמד מדין ק"ו מתלאן ולא פסק ראשי החוטין שלהן דלעיל הי"ד דאע"ג דלבתר הכי קעביד מעשה בגוף החוטין חשיב מן העשוי כ"ש בנדון דידן דקעביד בתר הכי מעשה בציצית הראשונים דלא מהני הך מעשה לציצית האחרונים.

ואתקפתא דר"פ על שנוייא דרבא דמשמע מיני' דהטיל למוטלת עובר על בל תוסיף ואליבא דר"פ פטור מבל תוסיף דדלמא לבטולי קמכוון. מיהו אפ"ה לא קשה דר"ז אדרבא דנהי דלבטולי קמכוון מעשה חשוב הוא בכשרות ולא דמי להטיל לבעלת שלש דחשיב מעשה הנעשה בפסול.

ולפ"ז אליבא דר"פ שפיר הטיל למוטלת לעולם כשר והטיל לבעלת ג' פסול וזה מבואר בכוונת הראב"ד. ואח"כ הקשה דלפי פירושו דבהטיל למוטלת לשסהוספה חשיב מעשה הנעשה בהכשר א"כ הא דמשמע במ' סנהדרין דבחמשה חוטין גרוע ועומד הוא וחשיב מעשה הנעשה בפסול היינו משום קציצה לפי מה דקאימנן אליבא מ"ד קשר עליון דאורייתא אבל למ"ד קשר עליון לאו דאורייתא היכא שהיו ד' חוטין קשורים והוסיף חוט א' וקשר בו אפילו מתכוון להוסיף לא נפסלו הציצית וחשיב מעשה חשוב כל זה פשוט בכוונת ההשגות.

אמנם לדרך רבנו לא בא רבא לתרץ דבריו ודברי ר"ז אלא לאפלוגי עלי' וה"ק השתא בבל תוסיף קאי מעשה לא הוי דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כנ"ל. עיין בתוס' ד"ה והאר"ז דקס"ד דהמקשה כיון שתחלת עשייתו לשם מצוה לא שייך בי' תומ"ה ולזה מתמה רבא עלי' דר"ז דכיון דבבל תוסיף קאי לא חשיב עשיי' לשם מצוה. ומתקיף לי' ר"פ דאכתי יש לקיים דברי ר"ז במתכוון לבטל דשפיר חשיב מעשה לשם מצוה ולא דמי להטיל לבעלת ג' דלא חשיב לשם מצוה כלל ובזה נתבארו דברי רבנו יפה וכ"כ הט"ז א"ח סי' יו"ד ע"ש. וראיתי לעורר בדברי רבנו דבתוס' ר"פ התכלת הקשו דמאי האי דמשני בסנהדרין דפ"ח ע"ב בבל תוסיף דציצית אי קשר עליון דאורייתא וכו' דהא משכחת לי' בהטיל למוטלת והכריחו מזה דאפילו מתכוון להוסיף אע"ג דקעבר על בל תוסיף לא מפסלא בכך.

בשלמא לדרך רש"י והראב"ד ניחא משא"כ לדרך רבנו דבנתכוון להוסיף נפסל הכל הדרא קושיי' התוס' לדוכתא דמשכחת לי' במתכוון להוסיף. אמנם באמת לק"מ דכיון דבעינן תורה ויורוך א"כ בהטיל למוטלת היינו מוסיף על ד"ת ולא משכחת לי' אלא במוסיף על מנין חוטי הציצית דאין לחוטי הציצית מנין מן התורה כמש"ר לעיל ה"א ע"ש בכ"מ שבחנם הניח דברי רבנו בצ"ע (ודע דבזקן ממרא לא שייך מתכוון לבטל אלא מתכוון להוסיף ולשון התוס' שלא בדקדוק) ובהכי ניחא נמי לדרך רבנו דדוקא גבי מוסיף מנין החוטין למ"ד קשר עליון לאו דאורייתא שייך לומר האי לחודא קאי כיון שכוונתו רק לעשות ד' ציצית אמרינן דהחוטין העודפין כמאן דליתא דמי ולחודייהו קאי ואין החוטין שהם עודפים מקלקלים דהרי אין כוונתו לעשות ציצית כשרים ועוד

חוטין עודפים (אלא דלמ"ד קשר עליון דאורייתא פוסלים מתורת חציצה כמ"ש הראב"ד) ואע"פ שכוונתו לעשות ציצית כשרים במנין ה' חוטין מ"מ כיון שעיקר כוונתו לעשות הכשר ציצית וסובר בדעתו שהכשר ציצית ה' חוטין אמרינן דהאי לחודא קאי ואין החוט העודף פוסל (ואפשר דאה"נ היכא שיודע שהכשר ציצית בד' חוטין ומתכוון להוסיף חוט א' לשם ציצית בפ"ע בפשיעה דפסול) משא"כ בהטיל למוטלת וסובר בדעתו דבעינן שמנה ציצית פסול דלא שייך בזה לומר האי לחודא קאי דאע"ג דקאי לחודא אכתי עושה ב' ציצית בכנף א' ועיקר ההסברה דלדעת הראב"ד פי' האי לחודא קאי וה"ל החוט הנוסף כמי שאינו לגמרי ומש"ה ה"ה בהטיל למוטלת כשר משא"כ לדעת רבנו פי' האי לחודא קאי ולא הוה תוספת בציצית עצמן והרי אין כוונתו להוסיף על מנין ד' ציצית מש"ה כשר משא"כ בהטיל למוטלת שמתכוון להוסיף ציצית בפ"ע לא מהני סברת האי לחודא קאי.

ומחלוקת זה בין רבנו והראב"ד הוא ג"כ לקמן פ"ז מה' לולב ה"ז ע"ש שדעת רבנו כמ"ש ה"ה דלפי מה דקיי"ל דלולב אין צריך אגד אם נטל חמשה מינים וכסבור בדעתו שהכשר לולב בחמשה מינים אמרינן האי לחודא קאי והרי לא נתכוון ליטול ד' מינים ועוד מין א' משא"כ היכא שמתכוון ליטול שני לולבין לא שייך האי לחודא קאי דהרי דעתו ליטול שני לולבים כ"א לחודא הילכך פסול כדמשמע בעירובין דהמניח ב' תפילין בראשו קעבר על בל תוסיף.

והא דלא משני בסנהדרין דמשכחת לי' שנטל ב' לולבין וב' אתרוגים די"ל דכה"ג לא חשיב תורה ויורוך דבקרא משמע לולב א' ואתרוג א' משא"כ ה' מינים י"ל דמפרש פרי עץ הדר כל הפירות הנאים דהיינו אתרוג ופריש ומפרש ערבי נחל כל מיני ערבה אף צפצפה וענף עץ עבות אף הדס שוטה.

וגם דברי הלח"מ נכונים ביישוב קושי' זו דגבי לולב גרוע ועומד הוא כמ"ש התוס' כה"ג בסנהדרין ע"ש (ואפשר לומר נמי דמש"ר שם דתוספת ערבה פסול היינו כשמוסיף מין ערבה הנזכר שם ה"ד כמין מגל קטן וגם נוטל ערבה שפיה חלק וכה"ג גבי הדס שני מינים הכשרים ומתכוון לצאת בשניהם שלדעתו כוונת התורה ליטול שניהם ע"ש ותבין) ועיין פ"ג מה' ממרים ה"ג בדברי רבנו והשגות וכוונת הראב"ד כמ"ש הלחם משנה שם דודאי אפילו בדבר שגרוע מעיקרא נעשה זקן ממרא אלא הא דקאר"א ואין לנו אלא תפילין כוונתו דאין לנו שיהי' מוסיף גורע אלא תפילין.

והקשה שם הראב"ד וא"ת בלולב וציצית נמי וכו' ותירץ דהרי למ"ד צריך אגד בהכרח הזקן ממרא הורה להתיר האגד ולחזור לאגדו וא"כ ה"ל גרוע מעיקרא. ובאמת תירוץ

הראב"ד תמוה דאטו למ"ד צריך אגד לא משכחת לי' שיורה הזקן ממרא שכשר בכך לאגוד המין חמישי וחוט הט' בלתי שיתיר הקשר הפך ההלכה ונמצא מוסיף גורע.
והנכון בקושי' זו כמ"ש התוס' בד"ה אי סבירא לן דכיון שקודם נטילתו נפסל חשיב גרוע ועומד אלא שתירוץ התוס' מספיק בלולב אבל בציצית עדיין קשה דמשכחת לי' שהוא לבוש טלית מקושר כהלכתו ומוסיף חוט תשיעי ואוגדו בו. ואולי כוונת התוס' דגבי ציצית למ"ד קשר עליון דאורייתא בעינן שיכפול החוטים ויקשרם זה בזה וא"כ מה שקושר חוט א' בחוטין הקשורי' לא חשיב קשר ולחודא קאי ולא חשיב מוסיף גורע משא"כ בד' מינים שבלולב כשמוסיף מין אחר על הג' מינין וחוזר וקושרן בודאי חשיב אגד.
אמנם על הראב"ד נפלאתי דלפי דרכו כאן בהשגות דהא דאמרו בגמ' למ"ד קשר עליון דאורייתא משום חציצה נגע בי' קושייתו דשם מתורצת בנקל דכל שכבר אגודים וקשורים הלולב והציצית כהלכתן אינו מוסיף גורע במה שאוגד וקושר להן מין אחר וחוט נוסף דכיון שאין כאן חציצ' לחודא קאי וכמאן דליתא דמי.
ולדרך רבנו יש ליישב על א' מאופנים הללו ועיין בתוס' ר"פ התכלת: פרק ב ה"ז המוצא תכלת וכו' עמ"ש פי"ט מה' שבת הכ"ד:שם ה"ח טלית וכו' עיין בכ"מ שתמה על רבנו למה לא חילק בין טלית בת ד' חוטין לטלית בת ח' חוטין ותירוצו תמוה. ולעד"ן ליישב דרבנו מפרש כפרש"י הראשון דלפרש"י השני קשה קושיי' התו' בד"ה ואם הביא וכו' וא"כ טעם הך ברייתא דתניא דקלא אילן בדיעבד פסול משום גזרה שיתיר מבגד לבגד אחר של פשתן במקום תכלת ה"ל כלאים שלא במקום מצוה ומש"ה פסול בטלית בת ח' חוטין דשייך למגזר טפי שמא יתיר מבגד לבגד וסובר רבנו דהיינו דוקא אליבא דמ"ד דסדין בציצית חייב דהיינו אליבא דב"ה אבל לדידן דקיי"ל לקמן פ"ג ה"ז כב"ש דפוטרין סדין בציצית משום גזרת כסות לילה דא"כ לא שייך למגזר שמא יתיר מבגד לבגד פשתן אלא דשייך לגזור שמא יתיר מבגד לבגד צמר או משי ויסבור בדעתו שתכלת הוא ונמצא אין לו אלא לבן בלבד ומשום האי גזרה אין סברא לפסול הציצית שבבגד ראשון כיון שאם יעשה כן יהיו גם הציצית שבבגד שני כשר כיון דקיי"ל כרבנן דהתכלת אינו מעכב את הלבן ומש"ה שפיר סתם רבנו דלעולם בדיעבד כשר אפילו בטלית בת ח' חוטין ומיהו לכתחלה אסור משום גזרה שמא יתיר מבגד לבגד' צמר ויבטל מצות תכלת א"נ משום דלכתחלה בעינן שני צבעים.
גם לפי פרש"י השני י"ל דסובר רבנו דהאי סוגי' אזלא למ"ד התכלת מעכב את הלבן ואנן לא קיי"ל הכי: הלכות ברכות פרק ג ה"ח הפת וכו' דרך הכ"מ דחוק ודרך הלח"מ

דחוק טפי ועיין בב"ח א"ח סי' שס"ח שתירץ דה"ק אם יש בהן כזית בודאי וספק אם עברה צורת הפת או שניכר צורת הפת בודאי וספק אם יש בהן כזית מברך המוציא.
ואם אין בהן כזית בודאי וספק אם עברה צורת הפת או שעברה בודאי וספק אם יש בהן כזית מברך במ"מ וגם זה דוחק. והמובחר שבדרכים כמ"ש הב"י בשם מהר"י פאתו וכמו שהמתיק דרכו הלח"מ וכ"כ ה"ר דוד עראמה.
אך שעדיין דחוק קצת לשון ואם אין בהן כזית דהל"ל ואם אין בהן כזית ולא ניכר צורתו.
ואפשר לומר דה"ק רבנו ואם אין בהן כזית בכל הפתיתין בצירוף דאז אפילו איכא תוריתא דנהמא מברך במ"מ.
א"נ ה"ק אם יש בפתיתין כזית ולא נשתנה צורתו או שניכר שהן פת ולא נשתנה צורתו ר"ל דמה שסיים רבנו ולא נשתנה צורתו מוסב על שני הבבות דאם יש בהן כזית או שניכר והוא שיש עוד חדא למעליותא שלא נשתנה צורתו לגמרי אע"ג דאינו ניכר שהוא פת אפוי מברך המוציא והיינו דמסיים ואם אין בהן כזית ולא ניכר שהן פת אע"ג דלא נשתנה צורתו א"נ שנשתנה צורתו ונעשה כמו מרק אע"ג דיש בהן כזית מברך במ"מ:
פרק ז הט"ו וימלאנו יין חי עמש"ל פכ"ט מה"ש ה"ז ביישוב דברי רבנו הללו דלא תקשה מדידיה אדידיה.
פרק ח הי"א לקח כוס של שכר וכו' עיין בלח"מ ובכ"מ פ"א מהק"ש ה"ח שנדחקו.
ולעד"ן דהנה בספרי הרי"ף שבידינו גרסינן פשיטא היכא דנקיט כסא דחמרא וקסבר דשיכרא הוא פתח ובירך בדשיכרא וסיים בדחמרא ויצא ואפי' סיים בדשיכרא יצא דתנן ועל כלן אם אמר שהנ"ב יצא.
אלא היכא דנקיט כסא דשיכרא בידי' וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא מאי בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ולא אפשטה ולקולא וכו' הכל לאתויי מאי לאתויי היכא דאכל תמרי וסבר דנהמא אכל פתח ובירך בדנהמא וסיים בדתמרי יצא דא"נ סיים בדנהמא יצא מ"ט תמרי נמי מיזן זייני ע"כ.
וזוהי גי' הרא"ש בספרי הרי"ף והיא גירסת ר"ח ופירושו שאמר בא"י אמ"ה בפה"ג ושהנ"ב עיין באשרי. אמנם הר"זה והרמב"ן שהיו קרובים בזמן להרי"ף מצאו גרסא אחרת בספרי הרי"ף שהיא דווקנית בלשון הרי"ף דאינהו בקיעי טפי וזהו נוסח שלהם פשיטא היכא דנקיט כסא דחמרא וקסבר דשיכרא הוא ופתח בדשיכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי סיים בדשיכרא יצא א"נ היכי דנקיט כסא דשיכרא בידי' וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא יצא אלא פתח בדשיכרא וסיים בדחמרא מאי ולא אפשטה ולקולא עבדינן ע"כ.

ותמה הרז"ה על גי' זו דממ"נ במאי קמבעי לי' בפתח בדשיכרא וסיים בדחמרא דאי בדנקיט בידיה כסא דחמרא פשיטא דיצא אי נמי סיים בדשיכרא ואי כסא דשיכרא נקיט בידי' פשיטא דלא יצא א"ו כגי' רש"י ופירושו: והרמב"ן במלחמות תמה על גי' רש"י ופירושו דהא קיי"ל מצות אין צריכות כוונה ותו דלא מצינו פיסול במחשבה כעין זה וכמו שהקשו התוס' בד"ה לאו בשם הר"י מקינון.

והביא גירסת ר"ח ורב האי גאון שהיא כגי' הרא"ש הנ"ל והביא גירס' הגאון והרי"ף הנזכרת ומפרש לה על דרך פר"ח דפשיטא היכא דנקיט כסא דחמרא ובירך שהנ"ב ובפה"ג דיצא וכן בנקיט כסא דשיכרא ובירך בפה"ג ושהנ"ב דיצא דאין זה הפסק מה שהוסיף לברך גם על בריאת היין כי קמבעי לי' בבירך על כסא דשיכרא שהנ"ב ובפה"ג שהרי חזר בו מי מהני חזרתו או לא.

ורצה לפשוט מברייתא דפתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא והאריך בזה ע"ש. ומסיק וסיומא דנוסחא דגאון ת"ש מסיפא וכו' מאי לאו לאתויי הך דאמרן.

לא לאתויי דאכיל נהמא ותמרי וה"ד כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל פתח ובירך בנהמא וסיים בתמרי יצא ואפילו אמר הזן את הכל יצא דתמרי נמי מיזן זיין ומסיק דבבירך בתמרי וסיים בנהמא היכא דאכלנהמא דהיינו בעיין אזלינן לחומרא כיון דבה"מ דאורייתא ע"ש. ולפ"ז פשוט מאד דגירסת רבנו היא גירסת הגאון והרי"ף רבי' דרבו אלא דאיננו מפרש כפי' הרמב"ן שהוא הולך על דרך ר"ח אלא מפרש הגי' זו על דרך פרש"י.

דהנה יש ארבעה חלוקות בנקיט כסא דחמרא דהיינו פתק וסיים בדחמרא ופתח וסיים בדשיכרא ופתח בדחמרא וסיים בדשיכרא ופתח בדשיכרא וסיים בדחמרא. והנה בפתח וסיים בדחמרא ה"ל כדינו ואין כאן מקום ספק.

וכן בפתח בדשיכרא (דהיינו שאמר בא"י אמ"ה אדעתא דשכרא) וסיים בדחמרא בפה"ג נמי אין כאן מקום ספק דיצא מתרי טעמים חדא שהרי בירך כל הנוסחא כהלכתה ואין מחשבה פוסלת דלא כפרש"י. ותו דהא אפילו סיים נמי שהנ"ב יצא.

והא נמי פשיטא דפתח בדחמרא וסיים בדשיכרא יצא אע"ג שלא בירך כהלכתו דהא אפילו פתח בדשיכרא יצא אלא דנקיט הש"ס חלוקה דפתח בדשיכרא שהוא דומיא דאי נמי דנקיט שיכרא ופתח בדחמרא וסיים בדשיכרא יצא דכיון שאמר נוסח הברכה כתיקונו אין המחשבה פוסלת. אלא דקמבעי לי' היכא דפתח בדשיכרא וסיים בדחמרא מאי בתר עיקר הברכה אזלינן הואיל שנתכוון בשעה שאמר בא"י אמ"ה שהוא מברך אדעתי' דשיכרא יצא א"ד בתר חתימה אזלינן אף לחומרא.

וקפשיט ת"ש מרישא דשחרית פתח ביוצר אור דהיינו שאמר מקצת נוסח הברכה וסיים במעריב ערבים לא יצא אלמא אע"ג דהוציא בשפתיו מקצת נוסח הברכה אזלינן בתר חתימה לחומרא כ"ש בנדון דידן שלא הוציא בשפתיו נוסח הברכה כלל. ודחה שאני התם דאיכא ברכה בחתימה פי' ונמצא אין כאן כל עיקר הברכה של שחרית מש"ה לא יצא משא"כ פתח בדשיכרא נמצא כל עיקר הברכה של שיכרא.

ופריך הניחא לרב וכו' אלא לר"י מאי איכא למימר שהרי כל עיקר הברכה של שחרית. ומשני כדרבה בר עולא ונמצא לא חשיב פתיחה של שחרית בייחוד מש"ה אמרינן דהולכין אחר החתימה להחמיר אבל בנידון דידן דהיתה הפתיחה בייחוד לשיכרא הולכין בתר עיקר הברכה לקולא.

וקפשיט ת"ש מסיפא וכו' דליכא למימר דבא לרבות דהולכין אחר החתימה לקולא דהא פשיטא דאין המחשבה פוסלת א"ו דבא לרבות דאזלינן בתר חתימה לחומרא. ומשני דקמ"ל היכא דאכל תמרי ופתח בדנהמא ברכת הזן וסיים בדתמרי בא"י על העץ ועל פרי העץ דיצא אע"ג דעיקר הברכה בפסול משום דאי נמי סיים הזן את הכל יצא דתמרי נמי מיזן זייני משא"כ איפכא דהתחיל ברכה מעין שלש וסיים הזן את הכל ואכל נהמא לא יצא כיון שהפתיחה שלא כדין ולא דמי לפתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור דיצא דהתם מזכיר מדת יום בלילה (ובגירסת הגאונים ליתא מה שבגירסתנו אילימא דאכל נהמא וכו' היינו בעיין אלא גרסינן כמ"ש הרז"ה מאי קא נפיק ונדחק הרז"ה לפרש מאי קא נפיק דא"כ תפשוט בעיין ולפמ"ש ניחא) ובגירסת הגאון שהביא הרמב"ן לא גרסינן כלל היכי דמי אילימא דקאכיל נהמא וכו'.

וכיון דבעיין לא אפשטה פסק רבנו לקולא. ובזה מובן תשובת רבנו לחכמי לוניל שהוקשה להם הדבר לומר דבעייא דגמרא בפתח אדעתי' דשיכרא וסיים בדחמרא דכיון שהוציא שקר מפיו מהיכי תיתי יצא והיינו שכתבו שהרי"ף הולך ג"כ על זה הדרך לפי שגירסתם בספרי הרי"ף כפי גירסת הרז"ה והרמב"ן דבפתח בדחמרא פשיטא ליה דיצא ובדפתח בדשיכרא קמבעי ליה וקיי"ל לקולא (ודלא כמו שנדחק הלח"מ) ותירץ להם רבנו דבשכר היוצא מן הגפן איירי הש"ס הילכך אע"ג דאי פתח וגם סיים בדחמרא לא יצא דאין ברכת היין פוטרתו מ"מ היכא דפתח אדעתי' דשהנ"ב וסיים בדחמרא יצא שהרי לא הוציא שקר מפיו.

וכה"ג בברכת בפה"ע על פרי האדמה וברכת המוציא על תבשיל דג"כ היכי דפתח וסיים בהו לא יצא מ"מ כיון שלא הוציא שקר מפיו כמ"ש הלח"מ יצא. ומש"ה השמיט רבנו דין פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא והוא שיכרא הואיל שחלוקה זו פשוטה בגמרא דיצא

כיון שבירך ברכה הראויה בודאי אין מחשבה פוסלת וכן בנקיט כסא דחמרא פשוט דלעולם יצא וזה נלמד ממש"ר לעיל ה"ט ועל כלן אם בירך שהכל יצא ולא כ' רבנו אלא חלוקה זו שהיא בגמ' בעייא דלא אפשטה.
ואכתי לא פלטינן דקשה למה השמיט רבנו דין אכל תמרי ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי דיצא. ואין לתרץ דסובר רבנו דגם זה בעיי' דלא אפשטה די"ל דזה הכלל דהכל הולך אחר החיתום בא למעט נקיט כסא דשיכרא וסיים בדחמרא אבל לעולם דתמרי לאו מתן זייני הילכך בנקיט כסא דשיכרא דברכה ראשונה דרבנן קיי"ל דיצא לקולא אבל ברכה אחרונה מעין שלש דתמרי דאורייתא קיימא לן לחומרא.
זה אינו דבודאי לא יחלוק רבנו על הרי"ף רבו שפסק הך דתמרי. וכן לקמן הי"ב משמע דברכה מעין ג' דרבנן וכמ"ש הכ"מ שם.
וי"ל דסמך רבנו על מ"ש לעיל פ"ד הי"א דמשמע דבה"מ פוטר כל הפירות ומאכלים שבעולם דהכל בכלל מזון ומיזן זיין ומש"ה אינם טעונים ברכה לאחריהם בתוך המזון אפילו אינם באים מחמת סעודה וזה ברור. ואתה המעיין תראה שגירסת רבנו ופירושו נוח בהלכה דלפרש"י קשה קושיי' התוס' דאטו מחשבה פוסלת (ותו קשה דלמה מסיק לאתויי נהמא ותמרי דהל"ל לאתויי נקיט כסא דחמרא וקמ"ל בברייתא כר"י דאפילו על פת ויין יוצא בשהכנ"ב לאפוקי מדרב הונא) ותו דלמה קמבעי לי' להש"ס בכסא דשכרא ופתח בדחמרא ולא קבעי בסיים בדחמרא דאין לומר דבכה"ג פסיקא לי' דלא יצא כדמוכח מרישא דברייתא פתק ביוצר אור וכו' אלא דקמבעי לי' בפתח בדחמרא אע"ג דידע סיפא דברייתא משום דידע מלתא דרבה בר עולא זה אינו דלפמ"ש כיון דידע ממלתא דרבה בר עולא גם מרישא דברייתא ליכא למפשט) ולשיטת ר"ק והרא"ש אליבא דהרי"ף קשה קושיית תלמידי ה"ר יונה שהביא הכ"מ פ"א מהק"ש.
והיותר תמוה שיטת הרמב"ן אליבי' דגאון דאין סברא דלאחר שסיים בא"י אמ"ה שהנ"ב תפסול הברכה למפרע כשיאמר בפה"ג. ומחוורתא כדרך רבנו ולקושית חכמי לוניל יש לאוקמי' בשכר היוצא מן הגפן ומהתימה על הכ"מ והל"מ שלא ראו גי' זו ברז"ה והרמב"ן: עד שתמה הכ"מ פ"א מהק"ש על הר"ש ן' ווירגה ע"ש ועיי' במג"א סי' ר"ט סק"א ושם סק"ב כתב דלדעת הרמב"ם לא יצא וליתא לפמ"ש דבהא פשיטא דיצא.
פרק י"א היא כל הברכות וכו' עיי' בהשגות ובכ"מ נדחק ונלענ"ד ליישב אחר שנעורר בהאי כללא דכייל רבנו דבפ"א מה' ברכות ה"ד כתב נמצאו כל הברכות כלן ג' מיני' ברכות הנייה וברכות המצות וברכות הודאה וכו' וכיון שהוציא רבנו מן הכלל ברכות הפירות והדומה לו דהיינו ברכות הנייה וגם הוציא מן הכלל ברכות המצוה וגם הוציא

מן הכלל ברכות הודאה הרי יצאו מן הכלל כל השלש מיני ברכות כפי החלוקה האמתית והאיך אמר כל הברכות וכו' וזה מפליא כל מעיין אמנם אחר העיון באו דברי רבנו בדקדוק שלא הוציא מן הכלל אלא ברכות הפירות והדומה לה מברכות הנייה דהיינו הברכות ראשונות וכו' משא"כ שארי ברכות הנייה דהיינו הברכות אחרונות ברכה מעין ג' וברכה ראשונה של ברכת המזון (שהשאר הם ברכה הסמוכה לחברתה) ואפילו ברכת בורא נפשות שמסיים בה רבנו בפי' המשנה ברוך אל חי העולמים.

וכן לא הוציא מן הכלל אלא ברכות עשיית המצות אשר הם בלשון אקב"ו על וכו' משא"כ ברכות המצות שהם בלא לשון אקב"ו והם דרך שבח והודי' כמו ברכות פסוקי דזמרה לפניהן ולאחריהן דגם ישתבח היינו ברוך וכן ברכה אחרונה דהלל דיהללוך חשיב כמו ברוך (וכן מוכח מהאי סוגי' דבריך רחמנא דהאי פתא ודלא כמ"ש הכ"מ דודאי ישתבח וברכה אחרונה דהלל לא חשיבי ברכה הסמוכה לחבירתה ומש"ה הוציא רבנו מן הכלל ברכה אחרונ' של קריאת שמע שאיננה ברכה הסמוכה לחברתה) וברכה ראשונה של ק"ש שחרית וערבית וברכת ק"ש על המטה וברכת אשר קדש ידיד מבטן וברכה אחרונה של מגילה וב' ברכות מברכות הנישואין וברכת אירוסין שאע"פ שהיא בלשון אקב"ו אינה בכלל ברכות עשיית המצות שהרי אינו מברך אקב"ו לארש.

וכן לא הוציא רבנו מן הכלל אלא הברכות שהם דרך שבח והודי' אשר מנאם לעיל פ"י שהם אינם דרך חיוב אבל ברכות הודאה שהם דרך חיוב פותח וחותם בברוך כמו ברכת מגן אברהם וקדוש והבדלה וברכת המעביר חבלי שינה שחייב ליטול ידיו שחרית וכן ברכת אשר יצר שחייב לבדוק עצמו וכן ברכת קדוש הלבנה אע"פ שמנאו רבנו לעיל פ"י מ"מ הוא בכלל ברכות הודאה שבחובה כאלו מקבל פני שכינה ומה שהוציא רבנו מן הכלל ברכת התורה אע"פ שהם בלא לשון אקב"ו אפשר דחשיב ברכת עשיית מצוה דלשון ונתן לנו את תורתו משמעותו שצונו לעסוק בתורה ויותר נ"ל להגיה כגון ברכת התורה ולא כמו שהוא בפנים ברכת ס"ת ויהי' כוונת רבנו ברכת אקב"ו לעסוק בדברי תורה והערב וכו' ובזה נסתלקה השגת הראב"ד.

שם הט"ו וכן הוא מברך וכו' עיי' בהשגות והנה יפה השיב המ"ע במקום הזה ולא יפה תפס עליו הכ"מ במה שהשיב על השגה הראשונה. ועל השגה השני' נ"ל ליישב דברכת המגילה נתקנה על הקריאה על מקרא מגילה ולא לשמוע מקרא מגילה והטעם הואיל דקיי"ל הקורא את המגילה ולא השמיע לאזנו יצא דלא עדיפא מגילה מק"ש הילכך אע"פ דודאי יוצא נמי כששמע ולא קרא מ"מ מוטב לברך על עיקר המצוה משא"כ ברכת

השופר נתקנה על השמיעה לשמוע קול שופר ולא נתקנה לתקוע בשופר משום דקיי"ל התוקע לתוך הבור ולתוך הדות ולא שמע לא יצא.
הילכך בשופר דמברכין על השמיעה מברך בלמ"ד וכה"ג בנר חנוכה דהרואה מברך שתים מברך להדליק דלא סגי דלא שמע ולא הדליק משא"כ במגילה דמברכין על הקריאה אין מברכין לקרוא דהא סגי דלא קרא אלא שמע והא דמברכין על ההלל בלמ"ד אע"פ שמברכין על הקריאה משום שמחויבין השומעים לענות ראשי פרקים ולא סגי דלא קרא: הלכות מילה פרק א ה"ג אחד עבד וכו' עיי' בהשגות ובכ"מ וראיתי בבה"ג וז"ל לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה כיון דלא נתעברה אצלו עובר ברה מקנת כסף קרינא בי' לקח שפחה ונתעברה אצלו ואע"ג דלא טבלה זהו יליד בית הנימול לח' וכו' ואית דאמרי משום מר אהינא לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לא' לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לח' אמר לך דוקא לקח שפחה וולדה עמה אבל לקח שפחה ועוברה עמה כיון דגבי' אתייליד אע"ג דלא נתעברה אצלו לאו מקנת כסף קרינא בי'.
ומצאתי כתוב על הגליון בהא כל אפי שוים דכל שלא נתעברה אצלו לא חשיב יליד בית לא לא' ולא לשמונה כדקתני ת"ק בהדי' וכ"ש לר' חמא דבעי טפי דע"כ לר' חמא ילדה ואח"כ טבלה דקתני זהו יליד בית שנימול לא' בנתעברה אצלו כדקתני במלתא דת"ק דאלת"ה מה בין ילדה ואח"כ טבלה דהוה בכלל יליד בית שנימול לא' לר' חמא ובין שפחה ועוברה עמה דהוה בכלל מקנת כסף שנימול לח' א"כ הא דקאמר גאון הכא דלקח שפחה ועוברה עמה כיון דגבי' אתייליד וכו' מני לא ת"ק ולא ר' חמא.
וצ"ל דה"ק דוקא שלקח שפחה וולדה עמה נקיט ת"ק דזוהי מקנת כסף שנימול לא' אבל לקח שפחה ועוברה עמה כיון דגבי' אתייליד אע"ג דלא נתעברה אצלו לאו מקנת כסף שנימול לא' הוא אלא שמקנת כסף שנימול לח' הוא וטעמי' דת"ק אתי לפרש ע"כ. ופי' משובש הוא והפשט פשוט דבה"ג מפרש הא דקאמר ת"ק לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה זהו מקנת כסף דהיינו לקח שפחה ועוברה עמה ר"ל שלקח אותה ואת עוברה דאע"ג דאתייליד ברשותו כל שלא נתעבר ברשותו לא חשיביליד בית אלא מקנת כסף ומר אהינא גאון חולק בזה דס"ל דכל שנולד ברשותו אע"פ שלא נתעבר חשוב יליד ביתו והא דקתני לקח שפחה מעוברת לא איירי שלקח אותה ואת עוברה אלא שלקח שפחה מעוברת בלא עוברה ואח"כ כשילדה לקח עוברה דכה"ג לא הוה יליד בית אלא מקנת כסף ואפ"ה נימול לשמונה הואיל שהשפחה היתה ברשותו כשילדה ועיי' פ' כ"ז מה' מכירה ה"ז האומר לחבירו שפחה מעוברת אני מוכר לך מכר לו את הולד וכו' משמע

דאם מכר לו שפחה סתם לא קנה עוברה ובהכי ניחא הא דלא גריס בשאלתות כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה שנדחק בו רש"י ולפמ"ש פשוט דמפרש כפי פי' מר אהינא גאון דנמצא כל שלקח העובר ונולד ברשותו יליד בית מיקרי ולא מקנת כסף.

ופשוט הוא דמלתא דר' ירמי' בלוקח שפחה לעוברה מתפרש לדעת מר אהינא גאון אפילו בלוקח שפחה מעוברת לעוברה ולדעת בה"ג בלוקח שפחה ריקנית לעוברה ואח"כ נתעברה דאל"כ לא חשיב יליד בית ולדעת מר אהינא גאון הא דנקיט לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית לאו דוקא אלא אפילו לקח שפחה ועוברה עמה.

ובזה תבין מ"ש רבנו לקמן ה"ד כיצד לקח שפחה ולקח עוברה עמה דלא כמו שנדחק הכ"מ אלא כוונת רבנו לומר דכה"ג נמי חשיב מקנת כסף הואיל שקנה העובר אע"פ שנולד ברשותו וכדעת בה"ג ולאפוקי מדעת מר אהינא גאון. ועיי' בהשגות לקמן ה"י ותירוץ הכ"מ כאן דחוק מאד אבל לכאורה לק"מ דכיון שכתב רבנו דיליד בית שנימול לשמנה וילדה ואח"כ טבלה אינו דוחה שבת כ"ש מקנת כסף שנימול לשמנה וילדה ואח"כ טבלה דאינו דוחה שבת.

אמנם אחר העיון לא צריכנא לכל זה דודאי פשוט בכוונת רבנו דהיכא דלקח שפחה ועוברה עמה דה"ל מקנת כסף הנימול לשמנה היינו דוקא היכא דטבלה ואח"כ ילדה אבל בילדה ואח"כ טבלה נימול לא' וכן משמעות לשון בה"ג הנ"ל אפילו אליבא דרבנן דקיי"ל כוותייהו דיליד בית נימול לשמונה אע"ג דילדה ואח"כ טבלה וההפרש ביניהם פשוט דכיון דבלקח שפחה ריקנית על מנת שלא להטבילה הוה הולד יליד בית אלא שהואיל שאין אמו בכלל שפחות ישראל חשיב כמקנת כסף וכאלו אחר שנולד קנאו אך אם אח"כ לאחר שילדה טבלה איגלי מלתא למפרע דהיא בכלל שפחות ישראל ומיקרי יליד בית ונימול לשמונה משא"כ בלקח שפחה ועוברה דהרי הוא מקנת כסף באמת אלא דאהני לי' מה שקנה אמו קודם שנולד להיות חשוב כיליד בית הילכך דוקא כשטבלה קודם שנולד הוא דחשיב קניית אמו משא"כ כשטבלה אחר שילדה דכבר הוא מקנת כסף כשנולד וחייב לימול תכף אין סברא דטבילת אמו אח"כ תעשנו למפרע יליד בית דהא דביליד בית מהני טבילה למפרע משום דכשנולד הוא יליד בית בעצם אלא דמה שלא טבלה אמו מונעתו לימול בשמנה דעדיין איננה בכלל שפחות ישראל וכשתטבול הוית למפרע שפחת ישראל משעת קנין כיון שעינינו רואות שקנאה על מנת להטבילה והרי טבלה וממילא הוה יליד בית אבל בלקח שפחה מעוברת ה"ל תכף מקנת כסף אע"פ שדעתו להטבילה ולא מהני לי' קניית האם לעשותו כיליד בית אלא לאחר שתטבול קודם שתלד מקמי' דהוה לי' מקנת כסף ובזה מתורץ השגת הראב"ד לגמרי דשפיר כתב

רבנו חוץ מיליד בית דלא משכחת לי' מקנת כסף נימול לח' אא"כ טבלה קודם לידה וזה ברור ונכון.
וכ"ש אם נפרש מ"ש רבנו ואם טבלה אמו אחר שילדה דקאי דוקא היכא שלקחה על מנת להטבילה דניחא טפי דמש"ה חשיב למפרע יליד בית אבל לא מהני לעשות מקנת כסף למפרע כיליד בית: שם ה"ו לקח עבד גדול וכו' עיין לקמן סוף פ' ך' מה' שבת ובמ"ש שם. .
שם ה"י חוץ מיליד בית וכו' עיין בהשגות ובמ"ש לעיל ה"ג. פרק ב ה"ח מקום שדרכן להרחיץ את הקטן וכו' עיין בהשגות ובכ"מ תשובות חכמי לוניל ועיין לקמן פ"ב מה' שבת הי"ד במ"מ שם ובמ"ש שם: הלכות שבת פרק א א להיות שזה הפרק מדבר בשרשים הכוללים כל המלאכות והוא מפתח גדול לכל הלכות שבת שרובם ככלם נתלים בדיני דבר שאינו מתכוין ופסיק רישא ומלאכה שאינה צריכה לגופו ומתעסק ומקלקל.
ולא רבים יחכמו בשרשים אלו המתפשטים ברוחב ים התלמוד ומפוזרים בקצוות הש"ס והם כהרהרים התלויים בשערה:. ואף בפירוש פשט המלות להבין הדברים לאישורן מה זאת דשא"מ ופ"ר ומה זאת משאצ"ל ומהו ההבדל ביניהם ומהו ההבדל שבין דשא"מ ובין מתעסק ומה בין פ"ר ובין משאצ"ל ומה בין משאצ"ל ובין מקלקל יש מבוכה גדולה וננעלו שערי בינה.
ולא לבד בפנינו דור אחרון שנסתמו ממנו מעיינות החכמה. כי גם גדולי הראשונים נתחבטו בזה וכל אחד פונה לדרכו כמ"ש לפנים ופעמים רבות תראה לבעלי תוס' מסתפקים באיזה ענין אם הוא נקרא פ"ר או לא ואם הוא דשא"מ או משאצ"ל עיין בתוס' יומא דל"ד ע"ב ד"ה ה"מ בצירוף וכו' ובמקומות אחרים רבים.
ואנכי הרואה ראיתי שרבנו נטה מדרך בעלי תוס' בכמה מקומות ונתתי על לבי לדרוש ולחקור אי זה דרך ישכון אור פי' רבנו ז"ל וליישב הרבה מקומות קשים ההבנה שבספרו בענינים הכוללים הללו. ויגעתי ומצאתי ת"ל דרך סלולה ומעוזקת נחמד למשכיל ואדברה נגד מלכיסולא אבוש לעמוד במקו' גדולים בחקירה זו מה שמוכרח לדעתי בכוונת רבנו ולא אחוש במה שלפעמים אטה מדרך רבותינו בעלי התוס' נ"ע כי מלאכתי זה בספר הזה ליישב דברי רבנו ע"פ הגמרא ושלא לחוש לפירושים הקודמים במקום אשר מצאה די ידי לפרש הגמ' באופן מסכים לפסק רבנו.

וצריך אני להרחיב בביאור סוגיות המדברים בשרשים הכוללים האלו. ואקדים לבאר דשא"מ ופ"ר להיותם מוקדמים בדברי רבנו וגם להיותם כוללים כל התורה כלה משא"כ דיני מתעסק ומקלקל ומשאצ"ל אינם שייכים זולת בה' שבת לבד.

וזה החלי בס"ד. בענין דשא"מ ופ"ר ראיתי מבוכה גדולה.

דהנה בפ' כירה דמ"א פריך והלא מצרף ומשני ר"ש היא דאמר דשא"מ מותר. ובתוס' ד"ה מיחם נדחקו בזה והקשו דה"ל פ"ר כיון דה"ל שיעור לצרף.

ותירצו דכה"ג לא הוה פ"ר והא דפריך והלא מצרף ר"ל והלא שמא מצרף. וזה דוחק וגם מצד הסברא ודאי מצרף:.

עוד זאת במס' בכורות דכ"ד בסוגי' דתולש לאו היינו גוזז נדחקו התוס' בד"ה והיינו וכו' דתולש דמתני' ה"ל פ"ר ולא שייך דשא"מ ע"ש באריכות. גם במס' כריתות ס"פ ספק אכל הובאו שתי ברייתות בענין החותה גחלים לכבות והובערו מאליהן דאיכא מ"ד דחייב ב' ואיכא מ"ד דפטור על הבערה ואינו חייב אלא אחת וקאמר בגמ' דמ"ד חייב שתים משום דס"ל דשא"מ אסור ומ"ד אינו חייב אלא א' ס"ל דשא"מ מותר ובתוס' יומא דל"ד ד"ה הני מילי ושם בתוס' כריתות במקומו העלו דה"ל פ"ר מדקמחייב ר"י שתים דס"ל להתוס' דשא"מ אסור לר"י מדרבנן היכא דלא הוה פ"ר ור"ש דפוטר מתורת משאצ"ל ע"ש.

והוא דוחק דא"כ למה אחז בגמ' דפליגי בדשא"מ כיון דבאמת תורף פלוגתתם במשא"צל. ומה גם דבסמוך לזה בחותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן מוקי פלוגתייהו במשאצ"ל ומה הפרש בין זה לזה הגם דהתוס' יישבו זה בכלל דבריהם מ"מ הוא דחוק. ואף גם זאת בשבת דע"ה דפריך גבי צידת חלזון וליחייב נמי משום נטילת נשמה ומשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר ומשני שאני הכא דכל כמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליצול צבעי' ופרש"י וכי מודה ר"ש במידי דלא איכפת לי' והקשו התוס' דבפ' הבונה קמשני לא צריכא דעביד בארעא דחברי' אע"ג דבארעא דחברי' לא שייך לומר דניחא לי' שלא לייפות הקרקע.

וראיתי בכ"מ לקמן ה"ז שכ' מ"כ ההפרש שבין משאצ"ל ובין פ"ר דגבי פ"ר אינו מכוון למלאכה כל עיקר וכו' אבל משאצ"ל מתכוון למלאכה וכו'. ועם היות שבהשקפה ראשונה דבריו מחוורים אין בהם בנ"ט דלפ"ז בדין הוא שיהיה משאצ"ל חמיר טפי מפ"ר שהרי מתכוון למלאכה ונהפוך הוא דהא במשאצ"ל פוטר ר"ש ובפ"ר מודה דחייב (והמשל שהביא מצידת צבי הוא נכון לדרך רש"י וכמ"ש הר"ן באריכות ס"פ האורג שהרי שהיה צבי בבית ונעלו וידוע לו מהצבי אע"פ שלא כוון לצידת הצבי רק לשמירת

ביתו גרידא הוה פ"ר אלא כשלא ידע שיש שם צבי ונעלו מותר ואין צריך לפתוח ודלא כדעת הרשב"א דס"ל דמותר לנעול בעדו ובעד הצבי ע"ש.
אמנם לדעת הרשב"א תמוה דלמה לא חשיב כה"ג פ"ר. ובשלטי גבורים כ' ליישב דברי הרשב"א וז"ל דמצינו למדים דאע"ג דקיי"ל פ"ר אסור היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפ"ר אינו מתכוון ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו פ"ר שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ומתכוון גם לדבר ההיתר אז אע"ג דקעביד פ"ר ומכוין גם לו שרי וכו' ע"ש.
ודבר תימה הוא דבהדיא אמרינן גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ אלמא דבמתכוון לעשות חריץ אע"פ שעושה ג"כ עמו דבר היתר דהיינו הגרירה אסור וכ"ש בפ"ר עם דבר היתר דאסור ודוחק לדחות דה"ק ובלבד שלא יתכוון לדבר האיסור גרידא דהיינו רק לעשות חריץ.
והאיך יפרש לדרכו הא דקיי"ל במסוכרייתא דנזייתא דאסור להדוקי בי"ט שהרי מתכוון בודאי אף להיתר דהיינו לפקוק. (וא"א ליישב דברי הרשב"א אם לא שנאמר דשאני פ"ר דנעילת בית הואיל שאינו עושה הצידה בידים לא דמי לשארי פ"ר והבן זה) וראיתי יישוב לקושי' זו בדברי התוס' פ' הבונה ובתוס' יומא ד"ה ה"מ הנ"ל שכתבו בשם הערוך דכל פ"ר דלא ניחא לי' שאינו נהנה מותר וא"כ י"ל דלא קפטר ר"ש במשאצ"ל כמו החופר גומא וא"צ לעפרה אלא משום דלא ניחא לי' הגומא (אפי' אלו לא היה מקלקל דמשום מקלקל אף ר"י מודה דפטור) וכן כל משאצ"ל איירי דלא ניחא לי' דאי ניחא לי' ה"ל משצ"ל והילכך כיון דבמשאצ"ל מכוון למלאכה אסור והואיל דלא ניחא לי' פטור.
ובפ"ר הואיל דניחא לי' אע"ג שאינו מתכוון למלאכה חייב אבל בפ"ר דלא ניחא לי' שג"כ אינו מתכוון למלאכה גרע ממשאצ"ל הילכך אפילו לכתחלה שרי. אבל לדעת רש"י בשבת דע"ה דבמידי דלא איכפת לי' חייב בפ"ר כנזכר הדרא הקושי' לדוכתא דמאי אולמי' דפ"ר ממשאצ"ל.
וכפי הנראה מלשון רבנו ז"ל בפרקין מדלא חילק בין פ"ר דניחא לי' או לא משמע דבכל גוונא מחייב וקשה כנ"ל. גם מי יתן ואדע האיך מפרש רבנו סוגיא ד"פ הבונה דק"ג דפריך אטו כלהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ומשני דלא קמכוון.
ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר ומשני לא צריכא דעביד בארעא דחברי' דליכא לפרש כפי' הערוך דבארעא דחברי' ה"ל פ"ר דלא ניחא לי' דהרי בארנו דרבנו לא מחלק בהכי וצריך לפרש דכיון דעביד בארעא דחברי' ה"ל משאצ"ל ופטור לר"ש מתורת משאצ"ל. וא"כ לפ"ז לדידן דקיי"ל במשאצ"ל כר"י אידחי לי' הך ברייתא מהלכתא וקשה האיך פסק רבנו כהך ברייתא לקמן בפ"ח (ולפמ"ש לקמן דמודה ר"י במלאכה שאינה צריכה כלל

ניחא וא"כ הן הנה דברי הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' פטור אפילו לר"י ומשום מלאכה שאינה צריכה כלל אבל יש בזה מילין עיין לקמן).
וביותר קשה דרבנו לא חילק התם כלל בין ארעא דידי' ובין ארעא דחברי' ותקשה אליבי' קושיי' הגמ' דהא לא נזכר בדבריו גם התירוץ השני דהתם באגם שנו וא"כ קשה אטו כלהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ותמהני על כל נושאי כלי רבנו שלא הרגישו בזה.
האף דבירושלמי פ' כלל גדול גרסינן פשיטא קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מיפה את הקרקע לא צורכה דלא.
קצר ליפות את הקרקע מהו שיהיה חייב משום קוצר ומשום מיפה את הקרקע ואפילותימר דר"ש הוא ברם כרבנן מ"מ הרי חרש מ"מ הרי קצר ע"כ. ונראה לכאורה דה"ק דהקוצר לעשבים אינו תולש סמוך לקרקע ומשייר קש ואין כאן יפוי הקרקע ופ"ר אבל בקוצר ליפות ה"ל פ"ר לענין קוצר אמנם אין זה כדאי לדחות סוגיין הבבלית שנאמר דסמך רבנו על הירושלמי בזה.
כיוצא בזה פ"ה מה' סוכה ה"ה עבר וליקטן או שליקטן א' א' לאכילה וכו' ה"ז כשר ע"ש בכ"מ דפריך דמשמע מדברי רבנו דמותר ללקטן לאכילה ובגמ' הקשו דה"ל פ"ר ומתקן מנא ומשני דאית לי' הושענא אחריתי ולמה השמיט רבנו תירוץ הגמ' ואע"ג דה"ה גריס התם אחר גי' הגהו' מיי' כגי' הכ"מ אחד אחד ע"ש.
כיוצא בזה פ"א מהק"פ הי"ד הרגיש הלח"מ דלמה סתם רבנו דאף בשבת מפשיטין מן החזה ולמטה כרבנן דרי"בב ובגמ' פריך והא מודה ר"ש בפ"ר ומשני דעביד לי' בברזי ע"ש. ובתלת זימני הוה חזקה דבכוונה עצומה השמיט רבנו תירוצי הגמ'.
עוד קשה טובא פ"י מ"ה כלאים הי"ח ואפילו לגנוב את המכס וכו' עיין בכ"מ ומה שתירץ הכ"מ דחוק דודאי דין העלאה כדין לבישה דכי היכי דכתיב לא תלבש שעטנז כתיב נמי בגד כלאים לא יעלה עליך והרי העלאה זו דרך לבישה ולא קממעטינן אלא אהל של שעטנז כמ"ש רבנו שם. והנה הסתירה הזאת בעצמה בש"ע י"ד שהעתיק דברי רבנו.
והב"ח רצה ליישב דהלובש כלאים להבריח המכס ה"ל פ"ר וכ' עליו הט"ז דאישתמיטתי' לשון גמ' ב"ק דקי"ג דגרסינן התם איכא דמתני לה אהא לא ילבש אדם כלאים אפילו ע"ג עשר כדי להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא אסור להבריח את המכס ר"ש משום ר"ע אומר מותר להבריח את המכס (ועיין בתוס' זבחים דצ"א ע"ב דגרסו ר"ש משום רע"א מותר ללבוש כלאים להבריח את המכס ע"ש וכן עיקר) בשלמא לענין כלאים בהא קמפלגי דמ"ס דשא"מ מותר ומ"ס דשא"מ אסור וכו' ע"כ.

ואי משום הא לאו קושיא די"ל דבעי הש"ס לאוקים דר"ע ס"ל דכל דשא"מ מותר אפילו פ"ר ועיין שבת דקל"ג דס"ד דאביי התם אליבי' דר"ש דדשא"מ מותר אפילו פ"ר ואף לפי מה דהדר בי' אביי התם מ"מ אין זה תימה שנאמר דר"ש אליבי' דנפשי' מודה בפ"ר ומשמי' דר"ע קאמר דאפילו פ"ר מותר.

אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דודאי אף במוכרי כסות ה"ל פ"ר ודוחק לחלק ביניהם. והט"ז רצה ליישב דהלובש להבריח המכס הרי הוא נהנה מן הכלאים שמחמת הלבישה ניצל מן המכס משא"כ במוכרי כסות שאין המכירה תלויה בהעלאה ע"ש סי' שמ"א ודבריו דחוקים דאטו כלאים אסור בהנאה ולא אסרה תורה אלא הנאת חימום בלבד (ולדרכו נמי קשה הך קושיא בעינא מסוגי' דב"ק מה שהקשה לדרך הב"ח וכבר הרגיש בזה החוות יאיר אך לפמ"ש לק"מ) וע"ש בש"כ שנכנס ג"כ בדחוקים.

ועיין בשו"ת חוות יאיר שאלה קפ"ח שהאריך בזה וכל דבריו תמוהים דהנה מה שהקשה דלמה מדמה בגמ' לביש' כלאים להנצל מן המכס לדש"מ דלא דמי דהא מתכוון ללבוש ויותר ה"ל לדמות למשאצ"ל דלא שייך בשארי איסורים זולת בשבת גרידא וצריך לומר בודאי כפי מה שתירץ דאין המלקות משום לבישה גרידא אלא משום הנאת חימום.

וכן משמעות דברי רבנו שם הי"ט דבגדים שאינם דרך חימום פטור ומותר והילכך אע"פ שמתכוון ללבוש כיון שאינו מתכוון להתחמם מקרי דשא"מ. ומיהו הא ודאי דמקרי פ"ר דאע"ג דמתכוון בלבישה להבריח המכס בהכרח מתחמם מן הבגד כלאים אע"פ שאין לו הנאה מחימום זה התורה אסרה אפילו חימום של צער הגע בעצמך הרי שלבש בתקופת תמוז בגד עב של כלאים אטו יהיה פטור.

ומ"ש החוות יאיר ולא הוה ההנאה פ"ר דמי יימר שיעלה לו ערמתו כי אפשר שהמוכסן יחקור וירגיש ויטול ממנו מכס וכו'. ובלה"נ צ"ע דוכי תופרי כסות שנוטלין שכרן וכן מוכרי כסות שמרויחין יום יום לא ה"ל כהנאה פ"ר ע"כ.

ודברים הללו כבדים הן דנראה שנמשך אחר הט"ז דהך הנאה שבלבישה שניצול מן המכס והנאה דתופרי כסות שמרויחין אסור וזה טעות כנ"ל דאטו אסרה תורה להנות מכלאים ולא אסרה תורה אלא הנאת חימום ואפילו חימום של צער כמ"ש ומה שמסיק החוות יאיר דלא תקשה סתמא אסתמא דמש"ה אסור לגנוב המכס משום מראית עין ולכן פסק הרמב"ם כשתיהן ע"ש באורך.

היא שגיאה גדולה דהא בהדיא כ' רבנו ואם עשה כן לוקה אלמא דמדאורייתא אסור ולא משום מראית עין. ואחר שדחינו דברי הט"ז והחוות יאיר בשתי ידים א"כ אין בידינו ליישב דברי הכ"מ וכמ"ש.

וגם בתוס' ב"ק דקי"ג כתבו בהדיא בד"ה ומ"ס דשא"מ מותר ושרי אפילו ללבוש והא נמי דתניא מוכרי כסות ומוקמינן בבמה מדליקין כר"ש דשרי דשא"מ התם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על כתפיו ע"כ. והדברים מוכרחים.

ותו דלקמן הכ"א ולקמן הכ"ה פסק דאסור לכרוך חבלים ואסור להניח מרדעת והנהו ה"ל דרך העלאה ואם נאמר כדרך הב"ח קשה דלמה יהיה הלובש להבריח מן המכס והכורך חבלים והמניח מרדעת פ"ר ומוכרי כסות ותופרי כסות וכלאים שע"ג מת ובהמה הנזכרים שם הכ"ו לא יהיו פ"ר. וגם דברי הש"ך דחוקים ואינם מספיקים ליישב הך דכורך חבלים ואין לנו בזה שום יישוב מספיק.

וטרם ניישב כל התמיהות הנזכרות נעורר דקדוק נחמד דבערוך פירש פסיק רישא ולא ימות הרי שצריך לדם וחתך ראש העוף אע"פ שאינו מתכוין להמיתו חייב על נטילת נשמה ע"כ. ורבנו שינה וכתב הרי שצריך ראש העוף לצחק בו הקטן וחתך ראשו וכו'. ולמה לא פי' רבנו כפי' הערוך הלא דבר הוא ולפמ"ש לא דבר ריק הוא ונ"מ טובא בין שני הפירושים דהנה בזבחים דצ"א ע"ב איתא המתנדב יין מביא ומזלפו ע"ג אישים ופריך והא מכבה ומשני ר"ש היא דאמר דשא"מ מותר והקשה רש"י וא"ת והא פ"ר הוא ותירץ דאפשר דמזלף בטפין דקין הילכך אי נמי מזלף בטפין גסים ומכבה דשא"מ הוא ע"כ. אמנם בתוס' יומא ד"ה ה"מ הנזכר מפרשים לדרך הערוך דה"ל פ"ר דלא ניחא לי' א"נ דמנסך באמת בטפין דקים או ע"ג אברים ע"ש. ואין זה כוונת רש"י שכ' בהדיא דמותר לזלף בטפין גסין ולכבות ודברי רש"י לכאורה קשים ההבנה.

וכיוצא בזה ראיתי בשלטי גבורים ס"פ האורג אחרי שכתב ליישב דברי הרשב"א כנזכר כתב וז"ל ואני כתבתי בחידושי דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפ"ר אז אפילו עביד אותו מעשה בפ"ר שרי כי לאמתכוון לעשותו בפ"ר וכו' עכ"ל ונראה פשוט וברור בכוונת רש"י והשלטי גבורים דס"ל דכל דשא"מ אפילו עושה הפעולה ממש מותר שהרי בפ"ק דעכו"ם די"ב בנתפזרו מעות לפני עכו"ם היה מותר לשחות ולהגביה מעות אי לאו משום מראית עין אע"פ שהוא משתחוה ממש לעכו"ם ואין לך פ"ר גדול מזה אפ"ה שרי ומקרי דשא"מ הואיל שאין כוונתו להשתחוות לעכו"ם אלמא דעיקר הדבר שכל דשא"מ שרי אפילו עושה הפעולה של איסור ממש דבכל העברות שבתורה בעינן שיתכוון לשם עברה אבל כשאינו מתכוון לשם עברה אע"פ שעושה העברה ממש כל שלא נהנה פטור ור"ל לאפוקי מחלבים ועריות דחיי' המתעסק בהו כמבואר בכריתות שכן נהנה) אלא הא דקיי"ל במסוכרייתא דנזייתא דאסור להדוקי בי"ט וה"ל פ"ר משום דכיון שא"א בעולם להדוקי מסוכרייתא דנזייתא בלא סחיטה נמצא כיון שההיתר א"א לו לעשות בשום

אופן בלא האיסור הרי כשמתכוון לעשות ההיתר ה"ל כאלו מתכוון לעשות האיסור ומקרי דבר שמתכוון והיינו טעמא דפ"ר ובכוונה תליא מלתא דכל כוונה שהיא פ"ר ה"ל כאלו מתכוון לעשות האיסור משא"כ בנתפזרו מעותיו לפני עכו"ם אפילו בשוחה ומשתחוה בפועל ללקט כיון שאין כוונתו לשחות אלא ללקט המעות ואפשר בעולם ללקט המעות ולא ישתחוה כגון שישב ויטול כמש"ר או יטה לצדו וישתחוה כפרש"י הילכך לא חשיבא הכוונה פ"ר ומקרי דשא"מ אע"פ שמשתחוה בפועל.

והיינו מ"ש רש"י בזבחים דאפשר דמזלף וכו' ר"ל דודאי אלו הי' מצות ניסוך דוקא בטפין גסין דאז הי' בלתי אפשר לנסך בלא כבוי וכל שהי' מתכוין לנסך הוה פ"ר וכאלו מתכוון לכבות משא"כ השתא דמותר ואפשר לנסך בטפין דקין וזה תכלית כוונתו רק לנסך מקרי דשא"מ דלא הוה כוונתו פ"ר הילכך אפילו מנסך בטפין גסין ומכבה בפועל שרי והן הן דברי השלטי גבורים.

והדברים ברורים. הרי נראה בעליל דלהכי המשיל רבנו פ"ר כשצריך ראש העוף לצחק בו שנמצא מתכוון לחתוך ראש העוף וא"א לחתכו מכאן וחיה ה"ל כאלו מתכוון להמיתו.

משא"כ לפירוש הערוך שצריך לדם נמצא שאינו מתכוון לחתוך הראש אלא להוציא דם והרי אפשר להוציא דם בלא המתה מש"ה לא חשיב פ"ר אע"ג שחותך הראש בפועל כיון שאין תכלית מגמתו אלא להוציא דם וכה"ג חשיב דשא"מ לדרך רש"י ורבנו (אמנם בערוך לדרכו דכה"ג נמי מקרי פ"ר הוצרך לפרש דזילוף ע"ג האישים חשיב פ"ר דלא ניחא לי' ולשיטתו הנזכרת אזיל) ואע"ג דבפ' כל שעה משמע דאפשר ולא קמכוון חמיר מלא אפשר ולא קמכוון היינו דוקא היכא דמלתא דלא אפשר ולא קמכוון לא הוה פ"ר דומיא דגורר אדם מטה כסא וספסל דבקטנים שאפשר לישא אותם על כתפיו חמירי מגדולים שמוכרח לגוררם אפילו בגדולים הרבה שכשגוררן עושה חריץ בודאי דאין זה פ"ר דתכלית כוונתו להעבירם ממקום למקום ואפשר בעולם להעבירן בלא גרירה ועשיית חריץ מש"ה לא חשיב כאלו מתכוון לעשות חריץ.

ונקרא אי אפשר אע"ג דאפשר בעולם להעבירם בלא גרירה כיון שכעת שאין לו עוזרים מוכרח לגררו עיין בתוס' פ' כל שעה דכ"ה ד"ה לא אפשר וכו' אבל כל דבר שא"א בעולם שיעשה ההיתר בלא האיסור חשיב פ"ר וכאלו הוא מתכוון לאיסור. והא דמילה בצרעת חשיב פ"ר אע"ג, דאפשר בעולם למול בלא קציצת בהרת היינו משום דמיהות כשמתכוון למול ילד זה חשוב פ"ר דא"א כלל למול תינוק זה בלא קציצת בהרת משא"כ הכא אפשר בעולם לישא ספסל זה בלא גרירה ואין תכלית מגמתו אלא להעביר ולא לגרור הילכך

אע"ג דעתה דאין לו עוזרים חשיב אי אפשר אדרבה זה מעליותא כיון דמ"מ אין הכוונה פ"ר ומקרי דשא"מ ושרי.
ובהכי ניחא הכל דגבי צירוף מיחם אפשר בעולם להפשיר המים בלא צירוף כלי זה וזה אין כוונתו לצרף אלא לחמם הילכך ה"ל דשא"מ אע"פ שמצרף כלי זה. וכן הך דתולש שער הבכור דאין כוונתו אלא לפנות מקום לקופיץ וזה אפשר בעולם בלא גזיזה מקרי דשא"מ אפילו תולש בהעברתו.
וניחא נמי הך דס"פ ספק אכל דהחותה גחלים להתחמם נמצא שמתכוון לחתות להוסיף חום וא"א בעולם לחתות אם לא שיכבה צד העליון ויבעיר צד התחתון ה"ל פ"ר לזה לא מתוקם פלוגתייהו בדשא"מ אלא במשאצ"ל משא"כ בחותה לכבות והובערו מאליהן דאין כוונתו אלא לכבות ואפשר בעולם לכבות בלא חיתוי הילכך א"נ מחתה ה"ל דשא"מ.
ובהכי ניחא פסק רבנו ספ"ז מה' שגגות שכ' החותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן חייב שתים ותמה עליו הכ"מ. והלח"מ נדחק ליישב דאיירי רבנו במתכוון ולפמ"ש ניחא דאפילו אינו מתכוון ה"ל פ"ר ונקיט רבנו משאצ"ל לרבותא משא"כ פ"ר דהוא מוסכם ומודה ר"ש.
משא"כ בחותה שלא להתחמם דאינו מתכוון לחיתוי בעינן שיתכוון להבעיר ולכבות דבנתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות קיי"ל מקלקל בהבערה פטור. וכן באיקומתא דליקדם פסק רבנו לקמן ה"ט דפטור והיינו שדקדק רבנו לכתוב שהוא מכבה ומדליק.
אם נתכוון לכבות ולהדליק. דנקיט כבוי קודם הבערה.
ובאיקומתא דנתכוון לכבות והובערו מאליהן כיון דלא הוה פ"ר פטור (וגם לדרך הערוך ניחא דבנתכוון לכבות והובערו מאליהן פטור דה"ל פ"ר דלא ניחא לי' דומיא למה דמשני בשבת דע"ה שאני הכא דכל כמה דאית בי' נשמה טפי וכו' ה"נ כל עצמו הוא מהדר לכבות משא"כ בחותה להתחמם דה"ל פ"ר דלא איכפת ליה).
ולפמ"ש צ"ל דסובר רבנו דת"ק דמחייב תרתי בנתכוון לכבות והובערו מאליהן משום דדשא"מ אסור מדאורייתא לר"י אע"ג דלא הוה פ"ר לפמ"ש. וכדי שלא תקשה לרבנו קושיי' התוס' במס' יומא ד"ה ה"מ וכו' שכתבו מיהו קשה דבשמעתין משמע דדשא"מ אפילו פ"ר לא הוה דאורייתא לענין שבת וכו' ע"ש.
יש לפרש הסוגי' דיומא לדרך רבנו דלפי מה דמוקים משום דשא"מ פריך דהא ס"ל לאביי אליבי' דר"י דדשא"מ אסור מן התורה וליכא לשנויי דמילה בצרעת ה"ל פ"ר דהא

אביי מקמי דהדר בי' לא שאני לי' בין פ"ר או לא. ומשני דצירוף עששיות דרבנן וכמ"ש התוס' (א"נ דאין בעששית צירוף גמור וכמ"ש ה"ה לקמן פי"ב ה"א בשם הרמב"ן) ואין שבות במקדש.

ואף על גב דקיי"ל כר"ש בדשא"מ אפ"ה כתב רבנו פ"ב מה' עיה"כ ה"ד טעמא דאין שבות במקדש דאע"ג דמשום צירוף ה"ל דשא"מ דמותר ודלא כמ"ש הלח"מ שם מ"מ הרי קיי"לדאסור לכבות גחלת של מתכת כדאמר שמואל בפ' כירה אע"ג דאיהו ס"ל כר"ש בדשא"מ וקשרי במיחם אפילו שיעור לצרף אפ"ה אוסר לכבות גחלת של מתכת אם לא בר"ה במקום הזיקא והטעם משום דגחלת של מתכת מיחלף בשל עץ לכן אסור משום שבות דמכבה משא"כ צירוף דמיחם שרי לגמרי דלא מיחלף בגחלת של עץ ועיין לקמן פי"ב.

ולהכי הוצרך רבנו לטעם אין שבות במקדש משום דבעששית מלובן מחזי כמכבה וזה ברור. ובהכי ניחא הנך דכלאים שהלובש להבריח מכס כיון שהוא מתכוון ללבישה להבריח המכס ה"ל פ"ר וכאלו מתכוון להתחמם דא"א ללבוש בלא חימום וכן הכורך חבלים של כלאים בידו שמתכוון לכרוך כדי למשוך הבהמות בכת וא"א לכרוך בלא חימום היד ה"ל פ"ר וכן המעלה על כתפיו מרדעת לישא בו את הזבל שהרי מתכוון שיהיה המרדעת על כתפו וא"א לישא הזבל באופן אחר כי אם כדרך הנושאים בכתף בכח ה"ל פ"ר וכאלו נתכוון לחימום.

אבל מוכרי כסות שאין כוונתו רק להוליך והרי אפשר להוליך בידו הילכך אי נמי מניח על כתפיו ה"ל דשא"מ דאפשר למעבד כצנועין וכה"ג בתופרי כסות שאין כוונתו רק לתפור ואינו מתכוון שיהיו מונחים על ברכיו. וכה"ג בנושא מת ובהמה שאין כוונתו להעלות הכלאים ע"ג אלא להוליך המת ובהמה והרי אפשר לישא בידיו או להפשיט הכלאים מעליהם הילכך לא מקרי פ"ר.

וגם משום מראית עין לא שייך בהו דהרואה מוכרי כסות ותופרי כסות איננו חושדן ויודע דטרידין בעבידתייהו וכה"ג במת ובהמה הכל יודעין שכוונתו לשאת אותם. משא"כ בנתפזרו מעות לפני עכו"ם הרואה מרחוק איננו מרגיש ליקוט המעות איכא חשדא משום מראית עין.

וניחא נמי הך דהבונה דרבנו מפרש הא דמשני בגמ' לא צריכא דקעביד בארעא דחברי' לאו איקומתא היא דהברייתא איירי בדעביד בארעא דחבריה דא"כ הל"ל הב"ע כגון דעביד בארעא דחבריה אלא ה"ק מי לא משכחת לי' דעביד בארעא דחבריה דלא שייך ליפות את הקרקע הילכך אפילו עביד נמי בארעא דידיה לא מקרי פ"ר ולא דמי להך

דבשבת דק"כ בנר שאחורי הדלת דלייט רב אמאן דפתח דה"ל פ"ר וכן מילה בצרעת דה"ל פ"ר אע"ג דאפשר בעולם לפתוח ולמול בלא כיבוי וקציצת בהרת אפ"ה כיון דהשתא איכא נר ובהרת ה"ל פ"ר.

זה אינו דהתם הרי מגמתו למול תינוק זה ולפתוח דלת זו שיש בהן צרעת ונר משא"כ הכא דאין מגמתו ללקט בארעא דידיה אלא מגמתו לקצור זרדין לעצים בכל מקום שהן אפילו בארעא דחבריה שפיר מקרי דשא"מ. ולפמ"ש הבבלי מסכים עם הירושלמי הנזכר ושפיר קאמר בירושלמי דהקוצר לעשבים לא חשיב פ"ר לענין יפוי הקרקע.

אמנם קושיי' התוס' בשבת דע"ה על פרש"י מהך דהבונה צריך לשות על לב מאי האי דקמשני בגמ' לא צריכא דעביד בארעא דחברי' דאכתי הוה פ"ר אף בארעא דחבריה ומה שמתכוון לקצור כאלו נתכוון לייפות הקרקע ואי משום דה"ל משאצ"ל קשה כנ"ל דלדידן דקיי"ל במשאצ"ל כר"י לא שייך תירוץ הגמ' אך י"ל דאפילו לר"י פטור מלאכה שאינה צריכה כלל וכמ"ש התוס' פ' כלל גדול דע"ג אהא דזימר וצריך לעצים דאפילו לר"י דמחייב במשאצ"ל בעינן לצורך עצים וכו' וכדא"ר יוחנן לקמן כבשין ושלקות שסחטן לגופן מותר ואמאי שרי לגופן להוי כמשאצ"ל וכו' ע"ש (וראיתי בירושלמי פ' כלל גדול דגריס, התם כבשין שסחטן לגופן פטור ומוקים לי' התם כר"ש והקשה הגאון מ' דוד אב"ד דק"ק ברלין בפירושו לירושלמי דמסוגי' ירושלמי' זו יש מקום עיון על התוס' דהאיך הוכיחו דאין דרך דישה בכך ואפילו לר"י שרי כיון דבהדיא מוקים לי' בירושלמי כר"ש ע"ש שהניח בצ"ע.

ולענ"ד ליישב דשפיר הקשו התוס' אמאי שרי לגופן אפילו לר"ש אכתי להוי כמשאצ"ל דפטור אבל אסור והיינו לפי גירסתנו בבבלי לגופן מותר. אבל בירושלמי דגריס לגופן פטור שפיר מוקים כר"ש) אמנם זה אינו דבשלמא קוצר ואין צריך לעצים ה"ל קלקול דומיא דקורע ואין דרך מלאכה בכך משא"כ מיפה את הקרקע בארעא דחברי' דהוא תיקון אטו משום שהוא אין צריך לו יהיה פטור ולא יהי' חשיב תיקון מה שמתקן לחברו. תדע מדלא משני לעולם בארעא דידיה וכגון שאינו צריך לו אלא ודאי דבארעא דידיה חשיב תיקון אפילו אינו צריך לו הואיל דניחא ליה ובארעא דחבריה ה"ל פ"ר דלא ניחא ליה וכדעת הערוך. דיש לדחות דודאי קצירה זו בארעא דחבריה חשיב קלקול דניחא ליה לחברי' טפי בהנך זרדים מביפוי הקרקע משא"כ בארעא דידיה דניחא ליה הקצירה לצורך עצים ממילא ניחא ליה נמי ביפוי הקרקע והיינו דקאמר בגמ' לא צריכא דעביד בארעא דחבריה דפטור על יפוי הקרקע דה"ל קלקול דלגבי' חברי' שהוא רוצה שיהיו העשבים מחוברים בקרקע ואין לו הנאה כלל מיפוי הקרקע (משא"כ בארעא דידי' כנ"ל)

הילכך יפוי קרקע דחבריה ה"ל משא"צ כלל לא לו ולא לחברו וכיון שהוא איננו מתכוון לקצור בארעא דידיה לא אמרינן דה"ל כאלו נתכוון ליפות קרקע דידיה ואע"פ שאינו צריך לו הרי ניחא ליה דכיון דה"ל דשא"מ לא מקרי פ"ר כלל דאפשר בלא יפוי קרקע דניחא ליה והבן זה (וכן בכבשין שסחטן לגופן כיון דכל עיקר סחיטתו לרככן ואין מגמתו לסוחטן לא הוה פ"ר אפילו סוחטן ממש דאפשר לרככן בלא סחיטה וה"ה בזומר וצריך לעצים אע"ג שאין זה כוונת התוס' מ"מ י"ל טעם זה).

ובהכי ניחא נמי דברי רבנו בה' סוכה דמפרש הא דאמרן לא צריכא דאית לי' הושענא אחריתי דאז לא ה"ל כוונתו ללקט לאכילה פ"ר הילכך כי לית לי' נמי הושענא אחריתי ה"ל דשא"מ כיון שאין כאן פ"ר לתקון מנא. א"נ כגון דאית לי' הושענא אחריתי דאית עלי' ענבים וא"כ אין תכלית מגמתו ללקט מהושענא זו אלא כוונתו לאכילה וה"ל ממש דומיא דארעא דחבריה (ואע"ג דגרסינן התם הב"ע דאית לי' הושענא וכו' גי' רש"י לא צריכא וכן גירסת התוס' ביומא ד"ה ה"מ הנזכר ובפ' הבונה דק"ג ע"ש).

ובהכי ניחא נמי דברי רבנו בהק"פ דמפרש כיון דמצי עביד בברזא דליכא הפשט ואין כוונתו אלא להוציא הפסח הילכך א"נ מפשיט כדרכו כיון שאין כוונתו להפשיט לא הוה פ"ר (וכה"ג אפשר ליישב דברי הרשב"א הנ"ל דהנועל בעדו ובעד הצבי כיון דנועל הבית לשמרו נמצא אין מגמתו לנעול הבית אלא לשמור מה שבבית והרי אפשר בעולם לשמור בלא נעילה הילכך כי נעל לא מקריפ"ר.

אלא דיש לפקפק הואיל דאעפ"כ השתא ניחא לי' לשמור הבית ע"י נעילה ומתכוון לנעול חשיב פ"ר משא"כ גבי גרירת ספסל דלא ניחא לי' לטלטל דוקא ע"י גרירא אלא כוונתו להעביר ויש ליישב) המורם מזה דמבואר ההבדל שבין פ"ר לדשא"מ ומבואר נמי ההבדל שבין משאצ"ל ופ"ר דכל פ"ר ה"ל כאלו מתכוון לעשות המלאכה דהיינו טעמי' דפ"ר כמ"ש אמנם אינו חייב לדעת ר"ש אא"כ דהוה משצ"ל.

משא"כ במשאצ"ל אע"ג דהוא מתכוון ממש כיון דאצ"ל פוטר ר"ש. איברא לכאורה קשה דכל דשא"מ אע"ג דהוה פ"ר בהכרח אינו צריך לגופו דאלו היה צריך הי' מתכוון.

ובאמת אין זה קושי' ויבואר בשלמות אחרי אשר נרחיב הדבור בענין משאצ"ל. ועתה נבאר ענין משאצ"ל.

וראיתי לקדמונינו ז"ל בזה ארבע שיטות. השיטה הראשונה לרש"י דמפרש בפ' המצניע דהמוציא את המת מקרי משאצ"ל לפי שברצונו לא באה לו ורוצה הי' שלא הי' בעולם ע"ש.

והתוס' שם דצ"ד בד"ה ר"ש וכו' הקשו עליו דא"כ סותר ע"מ לבנות כבתחלה היכא דאין הבנין האחרון יותר טוב מן הראשון דקיי"ל דפטור לר"ש וה"ל מלתא שברצונו שיהי' בעולם ואפ"ה פטור ומקרי משאצ"ל. ובס' מגיני שלמה כתב על דברי התוס' הללו ואני בעניותי לא ראיתי שום דיוק וכו' ותמצית דבריו דאע"ג דמוכרח בפ' במה מדליקין דלר"ש פטור בסותר ע"מ לבנות במקומו מדלא מוקים דר' יוסי כר"ש היינו בסותר דומיא דמכבה כחס על הפתילה שלא תשרף וה"נ בסותר בנין שנתקלקל וחס שלא יפול וישתברו האבנים לזה סותרו כדי לבנותו אח"כ מאותן אבנים דהוה ממש דומיא דכחס על הפתילה אבל בסותר כדי לבנות כבתחלה דלא חייס על בנין שנתקלקל מחייב ר"ש דומי' דלעשות פחם אע"ג דלא דמי לגמרי כבר הקשו התוס' שם ותירצו וגם רש"י ז"ל מודה בזה ע"כ.

ואין דבריו ברורים. ואיפכא מסתברא דאם חס על בנין שנתקלקל ועתיד ליפול. כשחוזר ובונהו ה"ל סותר ע"מ לתקן שהרי עושאו יותר חזק ולא דמי לחס על הפתילה שאין הדלקה שניה יותר טובה מהדלקה ראשונה משא"כ בסותר סתם בנין ע"מ לבנות כבתחלה אין כאן תיקון ולא דמי למכבה לעשות פחם שהדלקה שנייה טובה מן הראשונה דהא ודאי היכא דמכבה ע"מ להדליק כבתחלה פטור ושפיר מוכרח מהסוגיא הנ"ל דכבוי להדליק כבתחלה וסותר ע"מ לבנות כבתחלה פטור לר"ש מדלא מוקים דר' יוסי כר"ש ומהרש"א כ' ויש לעיי' בזה וכו' ע"ש ונוראות נפלאתי על מה שתירץ דמהקמת המשכן לא ילפינן כלום היאך סותר במקומו דברי הגמ' ע"מ לבנות בנין רעוע ובגמ' אמרו בהדיא רבה מכדי כל מלאכות ילפינן ממשכן והתם כסותר ע"מ לבנות שלא במקומו דמי הרי דילפינן מהקמת המשכן וגם המתרץ א"ל שאני התם כיון דכתיב ע"פ ד' יחנו כבמקומו דמי אלמא דילפינן מהקמת המשכן ואי לאו כבמקומו דמי היינו מחייבים שלא במקומו.

וגם קושייתו לק"מ דכי היכי דמשני בגמ' כיון דכתיב ע"פ ד' יחנו כבמקומו דמי מהאי טעמא נמי ה"ל סותר ע"מ לתקן דאין לך קלקול גדול מזה שע"פ הדיבור כל המשכן עומד שלא במקומו הראוי לו וסותרו ע"מ לתקן ולהעמידו במקום כשרותו. ומ"ש ונאדו התוס' וכו' לפי דרכנו לא נאדו התוס' מפירושם דהתם דגם הכא ס"ל להתוס' כפי מסקנא דהתם דילפינן סותר מסתירה דהקמת המשכן וגם התם ס"ל כפי מסקנא דהכא דדוקא דומיא דמשכן דהיה תיקון בהקמה שנייה ע"פ הדיבור אבל סותר ע"מ לבנות כבתחלה לא הוה דומי' דמשכן.

והרש"ל כתב וז"ל ולעיל בשמעתתא דכחס על הפתילה כתבו התוס' בענין אחר ע"כ. ולפמ"ש הכל סובב על אופן אחד זולת דיש כאן קושיא אחרת ואפשר שנתכוון לה הרש"ל.

דהרי התם הקשו התוס' דלא משכחת לי' סותר דניחא לי' במאי שהיה בנוי ואפילו סותר ע"מ לתקן ה"ל משאצ"ל אלא דילפינן מהקמת המשכן דלא בעינן בסותר משצ"ל והאיך כתבו התוס' כאן דבסותר ע"מ לבנות כבתחלה רוצה שיהיה בעולם. ותו קשה דלפמ"ש דסותר ע"מ לבנות כבתחלה לא הוה דומיא דמשכן דלמא להכי פטור אע"ג שרוצה שיהיה בעולם.

מיהו לזה י"ל דלפי מה דס"ד דהתוס' דרוצה שיהיה בעולם וה"ל משצ"ל אע"ג דלא אשכחן במשכן דכוותי' בדין הוא דלחייב דומיא דמכבה לעשות פחם דנילף סותר ממכבה כי היכי דר"י יליף נמי מכבה כחס על הפתילה דחייב מסותר אע"ג דלא אשכחן מכבה דכוותי' במשכן אבל קושיא ראשונה בודאי קשה ואין מספיק לזה דחיית הרש"ל דשיטות התוס' חלוקים דאכתי היאך אפשר לומר דהתוס' דהכא ס"ל דסותר ניחא לי' שיהי' בנוי מעולם דהא לא משכחת כה"ג.

ואין לומר דמשכחת ליה כגון שעד שעת הסתירה היה צריך לבנין ההוא ועתה הוא שאינו צריך לבנין וסותרו כדי לבנותו דא"כ כה"ג כחס על הפתילה אמאי פטור דמשכחת לי' נמי שהיה צריך עד עתה לאור הנר וככלות לו הצורך חס על הפתילה אלא ודאי צ"ל כיון דסוף סוף השתא בשעת הכיבוי ניחא לי' שלא הי' דולק מקרי משאצ"ל ה"נ כיון דבשעת סתירה ניחא לי' שלא הי' בנוי ה"ל משאצ"ל ופטור ושאני סותר ע"מ לתקן דה"ל דומיא דמשכן וגלי קרא.

ויש ליישב אחרי שנבאר דברי התוס' בפ' במה מדליקין דקשה דלכאורה נראים דבריהם כסותרים זא"ז דמעיקרא כתבו בפשיטות דר"ש אינו מחייב בסותר אא"כ במקום שע"י סתירה יש תיקון בבנין אחרון יותר משלא היה בנין ראשון מעולם וכו' ואח"כ כתבו וא"ת וכו' סותר לא משכחת שיהי' מתקן וכו' יותר משלא היה בנוי שם מעולם וכו' והעלו וי"ל וכו' אבל סותר וכו' שאינו מתקן וכו' יותר משלא היה בנוי שם מעולם.

הלא דבר הוא. לכן נראה דודאי לפעמים משכחת דניחא ליה בשעת סתירה בבנין הראשון כגון שסותר כדי לבנות כבתחלה ממש מאותן עצים ועל תמונה זו באורך ורוחב וגובה וכתבניתו ממש שהרי הוא צריך לכל מלאכת הנגרות והחריצין והמקשרות במקצעות כדי שבבנין השני יחזור ויתקע כל עץ ועץ על מקומו הראשון.

והיינו מ"ש התו' בפשיטות דר"ש אינו מחייב אא"כ במקום שע"י סתירה וכו' יותר משלא הי' בנין ראשון וכו' ואח"כ הקשו התוס' דנהי דמשכחת דניחא לי' בבנין הראשון וכל מלאכת הנגרות שלו אכתי לא משכחת דניחא לי' שהי' בנוי שם וכו' פי' מה שנבנה והושם עץ ע"ג עץ מחובר בבנין ולזה תירצו דאע"ג דכה"ג לא משכחת מ"מ חייב היכא דניחא לי' במלאכ' הנגרות אע"ג דלא ניחא לי' מה שהי' בנוי ומונחזה ע"ג זה ובזה נתבארו דברי התוס' דשם.

ודעת לנבון נקל דהסותר כדי לבנות כתבניתו ממש מאותן עצים משכחת לי' שהבנין הראשון היה חלש ומתכוון לחזקו ואז מקרי סותר ע"מ לתקן אבל אם אינו מחזקו וסותר כדי לבנות כבתחלה ממש בלי שום שנוי ובלי שום עילוי ה"ל פעולת ריק והפוכי מטרתא ל"ל. ולא משכחת לי' אלא בסותר ע"מ לבנות שלא במקומו א"נ אפילו במקומו באחד מן המתלמדים במלאכת הבנין רוצה להראות בקיאותו שיוכל לכוון לחזור ולבנות כתבניתו. ולפ"ז פשוט מאד דהסותר כדי לתקן לא ניחא ליה בבנין הראשון ר"ל במה שהונחו זעג"ז כנ"ל וה"ה בסותר ע"מ לבנות שלא במקומו אבל הסותר ע"מ לבנות כבתחלה במקומו ודאי ניחא לי' במה שהונח זעג"ז דהא כל מגמתו להראות שיהיה הבנין השני כבראשונה. ולפ"ז התוס' דהקשו אמאי פטור בודאי אין כוונתם על הסותר לבנות כבתחלה שלא במקומו דהיינו טעמא דפטור משום דבעינן במקומו אלא קושייתם היכי דה"ל במקומו דכיון דכל מגמתו לעשות כתבנית הראשון הרי ניחא ליה מה שהי' בנוי שם ומונח זעג"ז ואפ"ה פטור כנ"ל וקשה אמאי דהא כה"ג משצ"ל לדעת רש"י דהא צריך למלאכת סתירה זו ורוצה הוא שיהיה בעולם סתירה שקדמתו בנין.

עוד הקשו התוס' מקורע למרמי אימתא דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהי' בעולם בגד שלם שיקרענה וכתבו ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למרמי אימתא א"נ מפיס מורסא וכו' ומהר"ם הביא עוד גירסא א"כ המפיס מורסא וכו' ע"ש והנה לפי הגירסא א"נ צריך לפרש דה"ק התוס' ואין לומר דלא ניחא וכו' דזה ודאי אינו דודאי ניחא לי' אע"פ שהקניטוהו כעת והוצרך למרמי אימתא מדוחק מ"מ יהא נמשך לו מזה תועלת להבא שיכבדוהו ביותר.

אמנם לפי גי' א"כ צריך להמשיך דברי התוס' דמעיקרא לא קשה להו ממפיס מורסא וכו' אלא דא"ת סברא זו דלא ניחא לי' וכו' וכה"ג מקרי משאצ"ל א"כ קשה ממפיס מורסא וכו'. וי"ל לפמ"ש הרשב"א בש"ס בסוגיין דהוצאת המת וצידת נחש וכיבוי מקרי משאצ"ל לפי שאין לו הנאה מגוף המלאכה דהיינו מן הוצאה וצידה וכבוי אלא ההנאה מניעת ההיזק שהיא טומאת הבית ונשיכת הנחש והפסד הפתילה ולא דמי לעושה פחם

שצריך להדליק ולכבות והכבוי בעצמו הוא התיקון וא"ת תופר יריע' שנפל בו דרנא יהא פטור שברצונו לא נפל בו דרנא ולא היה צריך לעשות מלאכה וי"ל דמ"מ כיון שנפל בו דרנא צריך הוא למלאכה ונהנה הוא ממנה והרי הוא כתולש מן המחובר שברצונו לא היה מחובר ואינו צריך שיהיה מחובר כדי שיתלוש ואעפ"כ מאחר שהוא מחובר צריך הוא שיתלוש ונהנה ממנה וה"ל משצ"ל ע"כ.

פי' לדבריו דיש ג' מיני מלאכות בעולם מלאכות תיקון ומלאכות קלקול ומלאכה שאינה לא תיקון ולא קלקול אלא מבטל הקלקול ובמלאכת תיקון ד"ה חייב ובקלקול ד"ה פטור כי פליגי במבטל הקלקול דהיינו משאצ"ל כיון שאינו נהנה דאין כאן תיקון. אך דהיה קשה דאכתי הוצאת המת יהיה חשוב תיקון כיון שמבטל הקלקול ומחזי' הדבר לקדמותו ומ"ש מתופר בגד קרוע דחשיב תיקון כשמחזיר הדבר לקדמותו.

לזה הסביר דכל דבר שהוא תיקון כמו בגד שלם כשנקרע נתבטל ההנאה והתיקון הילכך כשחוזר ותופרו חשוב תיקון חדש והנאה. אבל הוצאת המת שקודם שהי' אין כאן הנאה ואח"כ נולד קלקול כשמבטל הקלקול חוזר הדבר לקדמותו ואין כאן הנאה.

ולפ"ז הכל כברייתו דהבגד הוא תיקון ואחר הקלקול מחזיר לקדמותו חשיב תיקון וה"ל כמו תולש דבר מחובר שהתלישה הוא תיקון ראשון משא"כ בהוצאת המת שמחזיר דבר לקדמותו ואין כאן תיקון. ובזה מבואר המשך התוס' דמעיקרא לא קשה להו ממפיס מורסא וכו' די"ל כיון שעדיין לא נתרפא המורסא אלא עושה לו פה חשיב תיקון דלפי מה שהיא השתא מטיא לי' הנאה אך לפי מה דמשני דהקורע למרמי אימתא אע"ג דמטי לי' השתא הנאה חשיב משאצ"ל שפיר קשה להו.

ויותר נוח בכוונת התוס' דמעיקרא ס"ד לחלק דהוצאת המת וצידת נחש וכיבוי מחזיר הדבר לקדמותו ומבטל הקלקול שהוא הטומאה ומרוצת הנחש וקלקול הפתילה. משא"כ המפיס מורסא וקורע בגד שנפל בו דרנא ותופר בגד קרוע שהרי איננו מבטל הקלקול שעדיין יש המורסא ונקב הדרנא במקומו והבגד נשאר קרוע אלא שצריך לתפרו ופנים חדשות בא לכאן שעושה פה וקורעו ותופרו ולא שייך לומר ברצונו היה שלא היה העור סתום אלא היה פה וברצונו שלא היה שלם אלא קרוע וברצונו שהיה תפור אלא ה"ל הלואי בדבר אחר דהיינו הלואי שלא הי' מורסא ודרנא והלואי שלא הי' נקרע מה שאיננו עושה עתה ההפך הילכך לא מקרי משאצ"ל.

אלא דלפי מה שתירצו דאמרינן הלואי בדבר אחר הלואי שלא יצטרך למרמי אימתא אע"ג דהשתא לא מתקן מה שהקניטוהו לשעבר אלא מתקן להבא לזה שפיר קשה ממפיס מורסא וכו' דהא הקורע למרמי אימתא לא הוה עבודת סילוק אלא עבודת מתנה

צריך למלאכה שיהי' בעולם שאיננו מבטל קלקול העבר ומתקן להבא בפנים חדשות כמ"ש.

ועיין בתוס' חגיגה ד"י בד"ה מלאכת דהתם אחזו קושייתם תכף מקורע בגד שנפל בו דרנא וסותר ע"מ לבנות במקומו הדומה לו דעליה דחופר גומא קאי דלא שייך לומר ברצונו שלא היה כאן עפר ולא היה צריך לפנותו ומוכרח לומר ברצונו שלא יצטרך לעשות גומא שיהיה לו עפר אחר דה"ל הלואי בדבר אחר לזה הוקשה להו מקורע וסותר. ומה שסיימו התוס' התם וקורע באבלו ולמרמי אימתא כוונתם דגם מהנהו מוכח דאמרינן הלואי בדבר אחר דומיא דגומא וקשה עלייהו ג"כ מקורע דדרנא וסותר לתקן ע"ש. וראיתי למגיני שלמה שהתאמץ להפך בזכותו של רש"י ומחלק בין מידי דלא איכפת ליה שיחזור הדבר לקדמותו ע"ש שהאריך בסברות קלושות ולמה לא נאמר דקורע בחמתו למרמי אימתא ניחא לי' שיהי' הבגד קרוע שיהי' ההפסד קיים ויהיה אימה דאם יחזור לקדמותו אין כאן אימה ויחזור המזיק לקדמותו כמו גבי כבוי והוצאת המת.

ולמה נאמר דעביד כי כיסתא מקרי סילוק המזיק ואיכא דניחא לי' טפי בבגד מנוקב מעביד כי כיסתא דמגנייא טפי. ומה בין מפיס מורסא דמקרי מזיק חדש ובין כבוי דגם הוא בכל רגע בחלק אחר.

וכן הוצאת המת בכל רגע טומאה אחרת למי שיבא באהל. ויותר תמוה מה דס"ד דתופר בגד קרוע ה"ל משאצ"ל ולפי דמיונות האלו המקטיר להנצל מריח רעוהמבשל להנצל מרעב יהיה פטור ודמיונות כאלו מביאים לידי גיחוך סוף דבר כל דבריו דחוקים.

ודע בגבי מפיס מורסא ודכוותי' החופר גומא וא"צ אלא לעפרה פרש"י דמקרי משאצ"ל שאין הוא צריך להיות לו פתח מעכשיו לפי שהחופר גומא לא דמי להנך הנ"ל שהם מניעת היזק כנזכר בשם הרשב"א אלא היינו טעמא דאע"ג שמחמת שצריך לעפר מוכרח לחפור גומא מיהו לאחר מעשה אין לו הנאה מהגומא וגבי קורע למתו מדמה רש"י להמוציא את המת לקברו ר"ל דסובר רש"י דלצורך מצוה לא מקרי צריכה לגופו והטעם משום דאע"ג דניחא ליה בשעת מעשה לצורך מצוה מיהו לאחר מעשה אין לו הנאה מהקריעה (ועיין בתוס' דק"ה ע"ב בד"ה הא ר"י וכו'.

ומ"ש התוס' דבקריעה זו מתקן הבגד שיהיה מותר ללבשו יש לדקדק דא"כ גבי המוציא מת לקוברו משכחת לי' דמתקן הבית שאם הוא כהן מותר לכנוס בו. וגם מ"ש דבחבורה והבערה בא התיקון לבסוף אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול.

דבר זה קשה להולמו שהרי שיעור קריעה טפח וא"כ כל כמה דקרע פחות מטפח חשיב מקלקל כל כמה דשייר פורתא לתשלום טפח ואמאי קבעית לחייבו על משהו בתרא והוא פחות מכשיעור ב' תפירות. אם לא שנאמר דכיון דמתקן חייב אפורתא בתרא אע"ג דה"ל פחות מכשיעור שתי תפירות דומיא דהפותח בית הצואר בשבת דחייב בכל שהוא א"נ במניח סכין ארוך טפח על הבגד וקורע בבת אחת.

והנה לדרך התוספות משכחת לי' סותר בבית המנוגע וקורע בגד מנוגע דלצורך מצוה חשיב תיקון ומתורץ קושייתם בשמעתין דכחס על הפתילה דשפיר משכחת חיוב בסותר אף אם נאמר דסותר ע"מ לתקן ברצונו שלא היה בנוי שם מעולם ומקרי משאצ"ל אכתי משכחת סותר בית מנוגע דהואיל שהוא לצורך מצוה חייב) ודע דהמפיס מורסא וחופר גומא ה"ל דשא"מ שכוונתו לעשות דבר היתר אלא דהואיל דהוה פ"ר הי' חייב אי לאו דה"ל משאצ"ל איברא אפשר לומר דהמפיס מורסא לא מקרי פ"ר דאפשר לעשות פה קטן וצר שעומד לסתום וי"ל דהיינו טעמא דשמואל דק"ז דמפיס מורסא פטור ומותר אע"ג דס"ל לשמואל בפ' כירה דמשאצ"ל חייב אלא ודאי דשמואל חשיב ליה דשא"מ ועיין במיי' פ"י מה"ש הי"ז.

אמנם ראיתי בשבת דק"ו שפרש"י מבעיר עצים לקדרתו הואיל שמקלקל לגבי עצים ומה שמתקן לגבי אחרים חשיב משאצ"ל ע"ש וזה קשה להבין דלא דמי לחופר גומא דהתם אינו צריך לגוף המלאכה שהוא הבנין משא"כ הכא צריך לגוף המלאכה שהיא נטילת נשמה להוציא דם וליתן לכלב והרי הוא צריך להבעיר עצים לעשותן אפר וגם לא דמי להוצאת המת ודומיהן שהם מניעת ההזיק כנזכר אבל כאן ה"ל דומיא דמוציא מר לחפור בו ה"נ מוציא הדם לכלבו.

והנה התוס' ר"פ הנחנקין הקשו ג"כ על פרש"י הזה קושיא אלימתא דבכמה סוגיות משמע דר"ש פוטר בחובל ומבעיר שאצ"ל ולפי פרש"י ה"ל כל חובל ומבעיר משאצ"ל. ובמהרש"א פ' האורג ד"ה בחובל כתב דהתוס' בפ' האורג לא חיישו לקושיא זו די"ל דאה"נ דחובל לכלבו ואפילו מבעיר עצים לקדרתו חשיב משאצ"ל כמו חופר גומא ולא מחייב ר"ש אלא במקלקל גמור וכגון שהוא משצ"ל שחובל ומבעיר באיסורי הנאה ר"ל דבאיסורי הנאה לא מקרי קלקול לגבי עצים כיון דבלא"ה לא חזי מידי ואדרבה לפי מה שהוא סובר שמותר לבשל הרי הוא מתקנו שמעיקרא היה אסור בהנאה והשתא מותר בהנאה א"נ בחובל לדבר מצוה דלאו מילה ע"כ.

ואין דבריו מספיקים חדא דלמה יהיה חובל לכלבו משאצ"ל כנ"ל וגם בעצם דוחק לומר דחובל באיסורי הנאה מקרי משצ"ל כפי מה שהי' סבור ויקרא מקלקל כפי האמת

וכיוצא בזה הקשה עליו מהר"מ שיף בפ' הנחנקין וגם המגיני שלמה תמה עליו ע"ש ומ"ש א"נ בחובל לדבר מצוה אנן לא אשכחן בכל התורה כלה חבלה לדבר מצוה דלאו מילה זולת פיקוח נפש כמו הקזה דמותר.

ובמגיני שלמה חתר ליישב דברי רש"י ז"ל דמשכחת משצ"ל בחובל להנקם ע"ש באריכות דנמשך לדרכו הנז' דמשאצ"ל היינו היכא שברצונו שיחזור הדבר לקדמותו וכנ"ל וצריך לומר לדרכו דקורע בחמתו דקפטר ר"ש היינו היכא שמתכוון להשקיט חמתו דברצונו שיחזור הדבר לקדמותו אבל החובל והקורע בחמתו להנקם ה"ל משצ"ל. וכבר השגתי על דבריו. ולפ"ז המכבה להנקם כדי שישב חברו בחשך יהי' חיוב דהא כבוי לא חשיב קלקול.

ואנן לא אשכחן משצ"ל בכבוי אלא לעשות פחם. ולפמ"ש בעיקר פירוש משאצ"ל ה"ל החובל להנקם דומיא דההופר גומא דמקרי משאצ"ל שהרי אין לו הנאה מן הדבר הקרוע אלא הנאה מחוץ מן הנקמה דומיא דהתם דיש לו הנאה מן העפר.

עוד כתב דיש לומר דרש"י סובר דבכל המקלקלין בעינן לגופו ולגופה דומיא דס"ת להגיה ומר לעשות לו טס ולהכי אי ס"ד דמקלקל בחבורה והבערה דינו כשאר המקלקלין א"כ החובל לכלבו דה"ל דומיא דמר לחפור בו דצריך לגופו גרידא היה פטור א"ו דמחייב ר"ש במקלקל בחבורה ולזה סגי בלגופו גרידא וחשיב חובל לכלבו משצ"ל ולר' אבהו משכחת לר"ש דמחייב לכלבו באיסורי הנאה ע"ש באריכות.

ואע"פ שיש בדברים אלו קצת יישוב לקושיי' התוס' וגם לקושייתנו הנז' ויש בזה נ"ט לשבח דכיון דס"ל לר"ש משאצ"ל פטור א"כ למאי הלכתא גלי קרא דכל המקלקלין פטורים תיפוק ליה דכל קלקול הוא משאצ"ל דמה הנאה יש לו בקלקול א"ו לענין זה אהני כללא דכל המקלקלין פטורים לומר לך דאפילו עושה הקלקול כדי שימשך לו הנאה בדבר אחר דומיא דמר לחפור בו נמי פטור עד שיהיה לגופו ולגופה דהיינו שסותר ע"מ לבנות יותר טוב וכה"ג לא משכחת בחובל ומבעיר שיהיה חובל ומבעיר ע"מ לתקן א"ו דבחובל ומבעיר חייב על לגופו גרידא ואיננו בכלל כל המקלקלים דמקלקל בחבורה והבערה חייב.

וא"כ לפ"ז לא משכחת מקלקל דחייב לר"ש ופטור לר"י אלא בחובל ומבעיר באיסורי הנאה דחשיב משצ"ל וחשוב קלקול וזה דוחק ועיין במהר"מ שיף באריכות. ומה שנלע"ד יותר ברור בכוונת רש"י דודאי צריך להשים על לב דאע"ג דלר"י דין חובל ומבעיר שוה לדין כל המקלקלין אפ"ה גבי חופר גומא פוטר ר"י מתורת מקלקל ובצריך לכלבו ולאפרו חשיב תיקון וצ"ל החילוק לדרך רש"י כמ"ש התוס' דבחובל וצריך לכלבו

המלאכה היא בדם שהוא נוטל ואין המלאכה בגוף האדם הילכך מה שמקלקל גוף האדם ועושה בו חבורה לא חשיב קלקול אלא דחשיבקלקול לגבי דם שמוציא ומקלקלו שעד עתה היה בו נשמה והוא ממיתו.

אמנם אין זה קלקול דאע"ג דמקלקל לגבי דם מתקן הוא את הדם לגבי כלב שקודם הוצאה לא היה ראוי לכלב ועתה ראוי וכיון דניחא ליה להמית הדם כדי שיהיה ראוי לכלב חשוב תיקון לר"י והיינו מ"ש רש"י דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה (ר"ל שממית הדם) מתקן הוא אצל אחרים ר"ל לגבי כלב.

משא"כ בחופר גומא דאין המלאכה נטילת העפר ובעפר אלא המלאכה היא בגומא הנשארת וכיון שהגומא עצמה לא ניחא לי' לשום דבר ואין בה תיקון אלא קלקול פטור.

משא"כ למשל החותך אצבע יתירה מגוף האדם פטור לר"י דכיון דאין המלאכה בגוף האדם אלא בנטילת נשמה מן האצבע הילכך מה שמתקן גוף האדם לא חשיב תיקון במלאכה והוא מקלקל האצבע יתירה שאינו צריך לה כלום וחשיב קלקול בגוף המלאכה אלא שאם צריך האצבע יתירה לכלבו חשיב תיקון דומיא דדם לכלבו.

וכה"ג נמי בחובל לרפואה ומוציא דם רע מתוך הגוף ואיננו צריך לדם הרע לכלבו נמי חשיב קלקול לר"י שמקלקל גוף המלאכה וה"ל דומיא דחופר גומא דאע"ג דמתקן הוא את העפר דחזי לתשמיש מ"מ כיון שמקלקל בגוף המלאכה שהוא הגומא פטור. דכה"ג בחובל נהפוך הוא כיון דהמלאכה בדם ובאצבע יתירה ה"ל מקלקל אע"פ שמתקן הגוף וזה ברור.

וכה"ג גבי הבערה שהוא מבעיר העצים ועושה מהם גחלים לקדרתו או שעושה ממנו אפר וצריך לאפרו אע"פ שהוא מקלקל העצים כיון דאין המלאכה בעצים אלא במה שנעשו גחלים ואפר והרי הגחלים ואפר הם תיקון לגביה חשיב לר"י מתקן מה שא"כ במבעיר דרך משל ביתד מלובן ועושה נקב בתוך העץ לעשות בו בית קיבול או באופן אחר שיוציא בליטה מן העץ ומבעירו כדי שישאר העץ חלק כיון שאין המלאכה בעץ אלא בחלק הנבער מה שהוא מתקן העץ ועושאו בית קיבול או חלק לא חשיב תיקון הואיל שמקלקל את החלק הנבער ואינו עושה בו תיקון היכא שאינו צריך לאפרו של חלק הנבער מש"ה חשיב קלקול לר"י ופטור.

ובזה תבין דהיינו מה דקאר"י גבי מילה מה לי מתקן כלי וכו' דר"ל דאע"ג דהתם אין בו משום חובל כיון שאינו צריך לחתיכת מילה הנחתכת שהיא גוף המלאכה לענין חבלה מ"מ חייב משום תיקון מילה הנשארת ומשום מכה בפטיש דענין מכה בפטיש הוא שמסיר הדבר ומתקן הנשאר וכה"ג במשלים הנ"ל דמוציא דם לרפואה וחותך אצבע

יתירה וכה"ג אי הוה חשיב תיקון גברא היה חייב משום מכה בפטיש ואם התרו בו משום חובל פטור וכה"ג במבעיר לעשות נקב חיוב משום מכה בפטיש ולעשות חלק משום מחתך והבן זה מאד.
אמנם גבי הבערת בת כהן דאין כאן שום תיקון דהרי מפסיד את הגוף לגמרי הוכרח לומר דהחיוב משום מבשל פתילה והבן זה. וכל זה לר"י דס"ל משאצ"ל חייב בכל המלאכות אלא דמקלקלין פטורים הילכך גבי חובל ומבעיר בצריך לכלבו ולאפרו דה"ל תיקון בגוף המלאכה חייב.
ובמוציא דם לרפואה ומבעיר דבר המכאיבו ואין צריך לכלבו ולאפרו פטור. אבל לר"ש דס"ל בכל המלאכות דלאו מקלקלין משאצ"ל פטור א"ם ע"כ במקלקלין אפילו צריך לקלקל כמו הסותר וצריך לפרצה נמי פטור דאי באינו צריך לפרצה בלא"ה פטור משום משאצ"ל וע"כ אהני לן כללא דכל המקלקלין פטורים לפטור אפילו בצריך לפרצה והיינו מ"ש רש"י אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל וכו' ולא כ' שאין לך חובל ומבעיר שאינו משאצ"ל אלא ודאי דצריך לכלבו ולאפרו חשיב משצ"ל אלא דיש לפוטרו מתורת מקלקל.
ומ"ש רש"י ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא משאצ"ל היא וכו' לאו למימרא דחשיב משאצ"ל אלא ה"ק דמה שמתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב תיקון וחשיב מלאכת תיקון שאצ"ל דכיון דכל מלאכת קלקול משאצ"ל ע"כ אהני לן כללא דכל המקלקלין פטורים דאפילו צריך לגופו בשביל אחרים פטור ובשלמא בשאר מקלקלין משכחת ליה סותר ע"מ לתקן משא"כ בחובל ומבעיר דלא משכחת כה"ג אי ס"ד דמקלקל בהו פטור אין לך חובל ומבעיר לחיוב.
(ובהכי ניחא לדרך רש"י קושיית התוס' הנ"ל מקורע למרמי אימתא דאע"ג דכה"ג בשאר מלאכות חשיב משצ"ל דלא שייך ברצונו לא באה לו אפ"ה פטור מתורת מקלקל) אלא ודאי לר"ש חייב מקלקל בחבורה והבערה ודמי לשאר מלאכות דלאו מקלקלין ומיהו בעינן שיהי' משצ"ל כמו בצריך לכלבו ואפרו דאפילו באין צריך לכלבו ואפרו אלא שחובל להוציא דם רע או חותך אצבע יתירה נמי חייב דומיא דמילה וכה"ג במבעיר דבר קלקול כמו מפתח שנסתם ודמיונות הנז' נמי חייב והנך אע"ג דחשיב לר"י מקלקל לא חשיב לר"ש משאצ"ל כיון שצריך לגופו בדבר שעושה בו מלאכה ומתקן הנשאר דומיא דזורה ובורר פמה"א שעיקר המלאכה בנטילת הפסולת ואפ"ה חייב וחשיב משצ"ל מה שמתקן האוכל (ולר"י לא חשיב זורה ובורר מקלקל שהרי אינו מקלקל הפסולת) תדע דרש"י מפרש דכבוי והוצאת המת חשיב משאצ"ל הואיל שרוצה היה שלא היה בעולם

ולא קמפרש משום דהחלק שמכבה מן הפתילה אינו צריך לו שכבר נעשה אפר וגם אינו צריך למת בר"ה ואין לו הנאה אלא מחלק הפתילה שעדיין לא נבער ולא כיבה אותו ונהנה רק מן הבית שהיה בו המת א"ו דמשום הא חשיב משצ"ל אי לאו דברצונו הי' שלא באה לעולם ואין כאן אלא סילוק ההיזק לגבי פתילה הנותרת והבית ומש"ה חשיב משאצ"ל.

ולפמ"ש שפיר משכחת ליה פלוגתא דר"י ור"ש במקלקל בחבורה והבערה ואין צריך לכלבו ולאפרו כגון שחובל לרפואה ודמיונות הנז' דמקרי משצ"ל ומתורצים כל הקושיות הנז' עוד הקשו התוס' בפ' האורג לפרש"י דכיון דר' יוחנן כר"י אמאי קאמר ליה פוק תני לברא משום דתני כר"ש. ולזה תירצו התוס' דר' יוחנן אליביה דר"ש וצריך לכלבו ולאפרו חשיב תיקון קצת ור"י פוטר ועיין במהרש"א שהקשה דל"ל להתוס' לחדש דר"י פליג בצריך לכלבו ולאפרו ותירץ משום דבכמה סוגיות משמע דפליגי ר"י ור"ש במקלקל בחבורה ודוחק לאוקים כל הנהו סוגיות שלא אליבי' דר"י והניח בצ"ע.

ונראה בכוונתו שהניח בצ"ע משום דאין זה דוחק לאוקים כל הנך סוגיות דלא כר' יוחנן וכיוצא בזה אוקמו התוס' בב"ק כל הנך סוגיות דלא כר' אבהו ע"ש. ומה שנ"ל פשוט ביישוב קושיית המהרש"א דהתוס' פ' הנחנקין הקשו על פרש"י דכיון דצריך לכלבו ולאפרו חשיב תיקון גמורהאיך קאמר בברייתא חוץ מחובל ומבעיר דאין זה חוץ ומחמת קושיא זו הוצרכו התוס' לתרץ דה"ל תיקון קצת וחשיב קלקול וא"כ לפ"ז קשה אף לר' יוחנן מתני' דנקיט כל המקלקלין פטורים דמשמע אף בצריך לכלבו ולאפרו (ודלא כפרש"י דלר' אבהו פריך) וצריך לאוקים אף לר' יוחנן מתני' כר"י ופוטר בצריך לכלבו ולאפרו וזה ברור.

ובמגיני שלמה פ' האורג נדחק ליישב ב' קושיות התוספות הללו ואין דבריו מחוורים. גם הקשה לדרך התוס' דלר' אבהו תקשה סתמא אסתמא דבפ' האורג סתם תנא כר"י דכל המקלקלין פטורים ובפ' המניח סתם כר"ש בחובל בשבת דפטור מתשלומין דלר"י אפילו בצריך לכלבו ולאפרו פטור (ולפמ"ש דאף לר' יוחנן מתוקם מתני' דהאורג כר"י קשה קושיא זו אף לר' יוחנן) ומחמת קושיא זו הכריח כפרש"י דצריך לכלבו ולאפרו חשיב תיקון גמור וחייב לר"י ע"ש.

וקושייתו שגיאה בכוונת התוס' דהבין בכוונתם דס"ל לר"י דליכא חובל ומבעיר בעולם שיהיה מתקן וזה אינו דהאיך פליג ר' יהודה אל"ט אבות מלאכות והרי הוא מוסיף שובט ומדקדק אלא ודאי ס"ל להתוספות דמודה ר"י במבעיר עצים לקדרתו או חובל וצריך לדם לרפואה דתקנתו יתר על קלקלתו כמבואר מלשון התוס' שאין דרך לחבול וכו' ועיין

בבעל המאור ועיין בכ"מ רפי"ב מה"ש בשם הרמ"ך וא"כ שפיר מתוקמו סתמי דב"ק כר"י היכא דאיכא תיקון גמור ותמהתי על המגיני שלמה האיך אישתמיטתי' סוגייא דפ' כל כתבי דקכ"א דמחייב ר"י בהריגת המזיקין דחשיב תיקון גמור.

ולפי דעת רש"י בפ' המניח למסקנא דרבא מתני' בשוגג וכו' בלא"ה ניחא אמנם לדעת התוספות ניחא כמ"ש. איברא לדרך רש"י לפמ"ש יש ליישב ב' קושיות התוס' דר' אבהו נקיט הברייתא דחוץ מחובל ומבעיר דבהכי מתיישבים המשניות דמס' ב"ק וקאמר ר' יוחנן פוק תני לברא וסמי ברייתא מקמיה מתני' דהאורג וחובל ומבעיר דתנן במס' ב"ק אינו משנה על דרך הא דקא"ר יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן ואת"ל דהנך משניות משנה צריך לאוקים בצריך לכלבו ולאפרו דכה"ג מחייב בכל המקלקלין כמו הקורע חתיכה מבגד שצריך למטלית קטנה או סותר וצריך לעץ קטן דה"ל תיקון לר"י ולפ"ז מוחק ר' יוחנן הברייתא ולא נקיט חוץ דבצריך לכלבו ולאפרו חשיב תיקון גמור לר"י גם לר"ש חשיב משצ"ל ושפיר קאמר פוק תני לברא ור' אבהו חידש לו דשפיר מתוקמיא ברייתא כר"ש דס"ל מקלקל בחבורה כעין מילה חייב וכנז'.

וראיתי בתוס' ב"ק דל"ה בא"ד המתחיל חובל וכו'. שכתבו לדרכם דהנך ברייתות דפליגי ר"י ור"ש במקלקל בחבורה אתאן כחד תנא דס"ל כר"י בחדא וכר"ש בחדא ע"ש.

ובמהרש"א כ' קשה להבין וכו' וי"ל דלר"י חשיב תיקון גמור כמו מילה ובהך מלתא סבר האי תנא כר"י וכו' וגם הברייתא דפ' ספק אכל קשה להו למה וכו' ע"ש. ודבריו דחוקים מאד דא"כ למה לי' להתוס' למימר דס"ל כר"י בחדא לענין דהוה תיקון דהא אי ס"ל דהוה קלקול ניחא טפי ומה זה נתינת טעם דהואיל דסבר דהוה תיקון פטור ולמה להו להתוס' למימר דס"ל כר"י בחדא לענין דהוה תיקון ה"ל למימר האי תנא ס"ל דמשאצ"ל פטור בחובל ומבעיר.

אך נ"ל פשוט בכוונתם דהשיקלא וטיריא דהתם לא קשה להו ולא מידי די"ל דאזדא אליבי' דר' יוחנן דס"ל דבעינן לר"ש בצריך לכלבו ומשצ"ל. אלא דקשה להו לר' אבהו אף לפי המסקנא דמוקים הא דריב"ל ברצין אחריו וא"כ הברייתא באין רצין אחריו וקשה מני דלר"י חשוב תיקון גמור ולר"ש אפילו מקלקל ואצ"ל חייב וכ"ש מתקן.

לזה תירצו דר' אבהו מוקים הך ברייתא כחד תנא דס"ל כר"י בחדא לענין זה דדין חובל ומבעיר כדין כל המקלקלין וכר"ש בחדא לענין דמשאצ"ל פטור אע"ג דר"ש מחייב בחובל ומבעיר משאצ"ל לענין זה ס"ל כר"י דאין חובל ומבעיר חמור משארי מלאכות המקלקלין. ולפי פי' התוס' התם דהך ברייתא ברצין אחריו וד"ה י"ל דהוקשה להו

מברייתא אחרית' דהתם ההורג נחשים ועקרבים אין רוח חכמים נוחה הימנו דע"כ איירי באין רצין אחריו וכמ"ש התוס' התם וע"כ מתוקמא כר"ש בחדא וכר"י בחדא.
וכה"ג ברייתא דס"פ ספק אכל בחותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן דמ"ד פטור ס"ל כר"י בחדא לענין זה דדין חובל ומבעיר כשאר המקלקלין. וס"ל כר"ש במשאצ"ל וזה פשוט בכוונת התוספות ועיין בתוס' כריתות ד"ה כגון וכו' דלר' יוחנן דמוקים בנפח שנו צריך לומר נמי דס"ל כר"י בחדא וכר"ש בחדא באופן אחר ע"ש.
ולדרך רש"י ניחא בפשיטות סוגיא דס"פ ספק אכל דה"ל משאצ"ל ולא ה"ל קלקול הילכך חייב לר"י ופטור לר"ש וסוגיא דפ' כל כתבי בהריגת המזיקין דה"ל נמי תיקון וכגון שצריך לכלבו ולר"ש פטור משום משאצ"ל ולדעת רבנו דחובל תולדה דדש וכן לדעת רש"י דה"ל צובע א"כ אין ענין להריגת המזיקין לחובל וניחא בפשיטות.
השיטה שנייה שיטת התוס' בד"ה ר"ש הנזכר דכל מה שהוא אינו צריך לאותו צורך שהיה במשכן מקרי משאצ"ל אמנם במקלקלין בעינן לגופו ולגופה ולהכי נקיט במתני' קורע ע"מ לתפור ובכל המקלקלין ע"מ לתקן דה"ל לגופו ולגופה אבל הסותר וצריך לעצים או הקורע וצריך למטלית דה"ל לגופו גרידא פטור לדעת התוס' והטעם כנ"ל דבהכרח להכי אהני כללא דכל המקלקלין פטורים דאפי' צריך לגופו פטור לר"ש אבל לר' יהודה בלגופו גרידא סגי אלא דהחופר גומא פטור משום דה"ל משאצ"ל ומקלקל כנז' ובהכרח בשארי מלאכות דסגי לר"ש בלגופו גרידא אע"ג דלא הוה ממש דומיא דמשכן מדפריך בגמ' פשיטא ומשני מהו דתימא עד דהוה לגופו ולגופה אלמא דס"ד אמינא דבעינן לגופו ולגופה דומיא דמשכן.
אמנם אנכי לא ידעתי אטו לא היה במשכן הוצאה דומיא דמר לחפור בו שהרי היו מוציאין מחטין וצינורות לארוג בו וכן כל כלי אומנות ואולי ס"ל להתוס' כיון דילפינן הוצאה מקרא דויעבירו קול במחנה וגו' והמלאכה היתה דים וגו' ויכלא העם מהביא דפשטא דקרא בנדבת דברים שנעשה מהם המשכן שהיה די משא"כ כלי המלאכה דעדיין לא נגמר מלאכת המשכן והיו עדיין צריכים לכלי מלאכה אמנם אין זה הכרע דאפשר שהתנדבו ג"כ כלי מלאכה עד שהיה די והותר.
וקשה נמי לשיטה זו ממ"ש שהתוס' בפ' כלל גדול דזומר ואין צריך לעצים אין עליו שם מלאכה כלל וא"כ אי ס"ד דכל משאצ"ל לא הוה דומי' דמשכן א"כ בדין הוא שיהיה מותר ולא פטור וכנ"ל. ותו דכיון דבעינן בהוצאה לאו דומיא דמשכן ממש וסגי בלגופו גרידא א"כ נימא דאף המוציא מת חייב אע"ג דלאו דמי כלל, גם מה שחילקו ממפיס

מורסא דחוק קצת גם מ"ש דמכבה הוה בכלל כל המקלקלין ובעינן לגופו ולגופה קשה כיון דהבערה ה"ל קלקול להוי מכבה תיקון.
גם גוף לשון משאצ"ל משמעותו דלא כפירושם דלפי פירושם היינו מלאכה שאיננה דומיא דמשכן. גם מאי פסקא דלא היה כיבוי במשכן שלא יקדיח היורה.
השיטה השלישית שיטת הרז"ה בס' המאור בסוגיא דחובל ומבעיר שכתב וז"ל והאנן תנן וכו' מתני' ר"י הוא דאמר מקלקל בחבורה וכו' כל ל"ט מלאכות שהיו במשכן כלם הי' בהן צורך לגופן חוץ הזורה ובורר שהוא זורה המוץ מן הגרן ובורר צרורות מן הכרי וזהו עיקר מלאכתו לדחות המוץ והצרורות וכן חייב עליהן ותולדות שלהן אבל שארי מלאכות עיקר היא לצורך גופן וס"ל לר"י וכו' הילכך ה"א דאיצטריך רחמנא למשרי מילה אע"פ שהוא דוחה המילה מן הבשר וה"ל משאצ"ל כמוציא מת ונבלה ושרץ ועכו"ם שאין כוונתו אלא לדחות מעליו וכו' נקוט האי כללא בידך כל מלאכה שהוא צריך לדחות נזק מן העושה אותו משאצ"ל הוא.
וכן חופר גומא וא"צ אלא לעפרה אין החרישה אלא הגומא והעפר בדבר אחר חוץ מן החרישה וה"ל משאצ"ל שנחלקו ר"י ור"ש וכו'. וכן הקורע למרמי אימתא וכו' כחופר גומא וכו' וה"ל פלוגתא דר"י ור"ש במשאצ"ל וכו' ע"ש באריכות.
ומ"ש וכן חופר גומא וכו' וה"ל משאצ"ל שנחלקו ר"י ור"ש וכו' אע"ג דמודה ר"י דפטור היינו מתורת מקלקל. ומ"ש וכן הקורע למרמי אימתא היינו לענין דה"ל משאצ"ל כמותו אבל הא ודאי דחופר גומא חשיב מקלקל אע"ג דסבור וקיבל לקלקל בגומא משום צורך עפר ה"ל תיקון בדבר אחר משא"כ הקורע למרמי אימתא חשיב הקריעה תיקון דתקנתו יתר על קלקלתו וניחא לי' בקריעה הילכך מחייב ר"י.
והיוצא מדבריו דכל דבר שהוא לדחות דבר שאינו צריך לו אע"פ שבא מחמת זה תיקון כמו מוציא המת והריגת המזיקין וחס על הפתילה מקרי משאצ"ל. אמנם חופר גומא וקורע למרמי אימתא שאין כוונתו לדחות מעליו אפ"ה ה"ל משאצ"ל הואיל שאין צריך למלאכה עצמה אלא לדבר אחר ודמי למוציא המת שאיננו צריך למלאכה שהיא הוצאת המת אלא לדבר אחר וגבי כבוי איננו צריך לחלק הפתילה שנכבית אלא לדבר אחר הפתילה הנשארת דמה שהוא בחופר גומא המלאכה הוא בהנך דבר אחר וכמ"ש לעיל בדומה לזה ע"ש ובדבריו אלו תמצא קצת יישוב לקושיו' התוס' דהמפיס מורסא לעשות פה והקורע ע"מ לתפור והתופר בגד קרוע אין זה מלאכת דחייה אלא תיקון גמור.
איברא לפי דמיונות אלו המעבד עורות ומסיר השער והמקדר בהרים והקוצר לייפות הקרקע הם דומיא דזורה ובורר שמסיר את העודף כדי שיהי' הנשאר מתוקן וה"ל מלאכת

דחייה ויהיה פטור. וכן קשה דמה נשתנה זורה ובורר משארי מלאכות והדעת נוטה דזורה ובורר לא מקרו מלאכות דחייה דמה לי בורר אוכל מתוך פסולת או פמ"א ויש כמה מלאכות שעיקר המלאכה בנותר כמו חופר גומא ומעבד וזורה ודומיהם.

השיטה הרביעית היא שיטת הר"א בנו של רבנו כמ"ש לעיל לשונו דס"ל דמשאצ"ל מתכוון לגוף המלאכה ואיננו מכוון לתכליתה עיין בכ"מ לקמן וזהו מאמר מוסגר ומי חכם ויבן את זאת מהו תכלית כל מלאכה ומלאכה ולמה לא יהיה לכבוי תכלית אחר זולת לעשות פחמין וכחס על הפתילה אין זה תכליתה ולמה לא יהיה תכלית הקריעה למרמי אימתא ואם נאמר דתכלית מלאכה נקרא כפי מה שהיה במשכן היינו שיטת התוס' הנז'.

ואמרתי לבאר וללבן הדבר כפי הסברא הישרה אשר הורוני הן השמים עד שתראה שכל השיטות אשר נראים רחוקים ונפרדים. יתאחו ויתחברו ויהיו נצמדים.

וכלם ניתנו מרועה אחד שהולכים וסובבים ומקיפים בתוך העגולה ועדיין לא הגיעו למרכז האמתי ליתן פנים מסבירות אשר הבנתי מתוך ריסי מאורות עיני דברי רבנו ואברר ואלבן כל חלקי הסותר ע"מ לבנות במקומו בנין מתוקן ומלאכה שצריכה לגוף הבנת ענין משאצ"ל וזה החלי בס"ד. דע דעיקר פי' משאצ"ל היא שכשעושה מלאכה ותשאלהו למה אתה עושה זאת המלאכה ותהיה התשובה שאני צריך שתהי' זאת המלאכה כמו דרך משל החורש מפני שהוא צריך שתהיה השדה חרושה.

יהיה לאיזה תכלית שיהיה אז נקרא משצ"ל הן שמתכוון כדי לזרוע או כדי ליטול שכר או לעשות רצון השלטון כיון שהוא עושה מלאכת החרישה וצריך לחרישה מקרי משצ"ל. אבל משאצ"ל הוא מה שקראו חכמי המחקר כוונה שנייה כמו ד"מ הרי שצובע בגדי אדום כדי שיהיה אדום אז נקרא כוונה ראשונה ומשצ"ל אבל הרי שצובע בגד ירוק ועושאו אדום ואיננו צריך שיהיה אדום אלא שהוא צריך שלא יהיה ירוק מקרי משאצ"ל וכוונה שנייה.

וה"ה איפכא הרי שהיה לו בגד ירוק מצופה אדום ואח"כ נוטל ממנו האדום אם מתכוון כדי שישאר הבגד ירוק מקרי משצ"ל וכוונה ראשונה ואם כוונתו רק ליטול הצבע מקרי ירקות הבגד משאצ"ל. וכה"ג בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה אלו היתה המלאכה נטילת העפר אז היה מקרי משצ"ל אלא הואיל שהמלאכה היא הגומא והרי אינו צריך לגומא מקרי משאצ"ל ואע"פ שהוא צריך לגומא כדי שיטול העפר מ"מ כיון שאינו צריך לעשות המלאכה שתהיה גומא אין זה נקרא בונה מאחר שאינו צריך לבנין אלא מקרי נוטל עפר.

וכן בקורע למרמי אימתא כיון שאינו צריך לבגד קרוע מקרי משאצ"ל דלא ניחא ליה שיהיה הבגד קרוע אלא שצריך לקרוע שיטיל אימה הילכך אין זה קורע אלא מטיל אימה. כן בהוצאת המת מקרי כוונה שנייה הא למה זה דומה לאחד שהוא בבית וקראו חברו לחוץ שאם כוונתו כדי שיהיה בחוץ חשיב כונה ראשונה אמנם אם אין כוונתו רק שלא יהיה בפנים ויראה מעשיו אז מקרי כוונה שנייה וה"נ כיון דאין כוונתו אלא כדי להוציא הטומאה מן הבית נמצא דה"ל עקירה לצורך ואין כאן הנחה לצורך ולא דמי למר לחפור בו שהוא צריך להנחה בר"ה והעקירה צורך הנחה היא משא"כ בנדון דידן מקרי הוצאה שלא לצורך הנחה.

וכה"ג במפיס מורסא להוציא ליחה כיון דעיקר המלאכה הפתח ה"ל ממש דומיא דחופר גומא. וכן צידה נקט שאיננו צריך שיהיה הנחש ניצוד וכבוש תחת ידו אלא צריך שלא ילך אנה ואנה ויזיק וה"ל דומיא דמי שקוראת חברו שיבא לבית ואין כוונתו אלא שלא יהיה בחוץ ויראה מעשיו.

וכה"ג יציאת הזב בכיסו כיון שאיננו צריך להוציא הכיס לר"ה אלא שמחמת שהוא הולך בר"ה מוכרח לטול הכיס עמדו למנות ראייותיו או לאצולי טינוף ואין צריך להכיס מצד עצמו אלמלא לא היה צריך לצאת לחוץ ולא דמי למוציא מקל בידו לר"ה דה"ל נמי ההוצאה מחמת שהוא הולך לחוץ דהתם צריך הוא לו להשען עליו אבל הכא אצולי טינוף הוא וכל אצולי טינוף לא חשיב משצ"ל אע"פ דלענין מכשירין חשיב לצורך שאני לענין שבת דמשאצ"ל לא שייכא אלא לענין שבת.

וכן הקורע על מתו שאינו צריך שיהיה הבגד קרוע אלא משום מצוה. וכן בהריגת המזיקין אינו צריך לנחש מת אלא שלא יזיק (והסותר ע"מ לבנות כבתחלה חשיב מקלקל) וכל הנך לא דמי לתופר בגד קרוע דחשיב מתקן גמור וצריך למלאכה שיהיה תפור וכן קורע ע"מ לתפור דצריך לקריעה זו דכשהוא קרוע חשיב טפי שראוי לתפור ולא להוי כי כיסתא.

וכן מפיס מורסא לעשות לו פה חשוב משצ"ל שצריך לפה. אמנם בכבוי דכחס על הפתילה קשה להבין דלא מקרי משצ"ל שמאחר שהוא דולק צריך הוא שיהיה כבוי דאין לומר דמקרי משאצ"ל דלא שייך לומר שצריך לכבות אא"כ הוא צריך שידלוק ויכבה דא"כ התופר בגד קרוע נמי אין צריך שיהיה קרוע ותפור מאי אמרת ס"ס השתא שנקרע צריך לתפור ה"נ השתא שדולק צריך לכבות.

וגם אין לומר דאין צריך שיהיה כבוי אלא שלא יהיה דולק ואלו היה אפשר לו לבטל הדליקה באופן אחר לא היה מכבה דזה אינו דא"כ הקושר ואפשר לו לענוב או הכותב

ואפשר לו לדבר יהיה פטור ותו דהא א"א בשום אופן לבטל הדליקה כי אם ע"י כבוי הא למה זה דומה למי שיש לו בגד אדום וצריך שלא יהיה אדום ומעביר הצבע דכה"ג מקרי כוונה ראשונה.

וגם אין לומר שאין צריך לכבוי אלא בשעת מעשה ואח"כ לא איכפת לי' במה שהפתילה מכובה דא"כ בתופר בגד קרוע נמי לא איכפת ליה במה שהוא תפור ואיננו צריך אלא שלא יהיה קרוע. אמנם אחר העיון תראה שיש במלאכת הכבוי ענין פרטי מה שאיננו דומה לשום מלאכה מל"ט מלאכות דבכלם צריך לפעולה שעושה שהחורש נמצא עשה פעולת החרישה בשדה והקוצר עושה את הדבר תלוש וכן כלם משא"כ בכבוי שהמכבה את הפתילה איננו עושה בה שום פעולה דאותו חלק שכבר נבער איננו יכול לכבותו שיחזור לקדמותו שכבר נעשה אפר והנשאר שעדיין לא נבער ואף מה שנשאר במקום שאחז האור ברוב פתילה מה שעדיין נשאר שלם זה לא היה בוער מעולם וא"כ אין פעולת הכבוי כי אם שמונע להבא שאלולא היה מכבה היה האור נאחז ביתר הפתילה והוא מונע שלא יאחז בפתילה האור ולהכי ה"ל משאצ"ל דדבר שכיבה כבר נעשה אפר ואינו חס עליו דלא אהני מעשיו וחייסותיה והמותר שחס עליו לא היה דולק מעולם ולא כיבה אותו והאיך שייך לומר שהוא צריך לדבר הנכבה אא"כ בעושה פחם דצריך לדבר שנעשה פחם אבל זולת זה אינו צריך לגוף המלאכה והבן זה.

ופשוט למבין דבשארי דברים הנז' כמו הוצאת המת וצידת נחש וכו' לא שייך לומר דאין כאן תיקון לשעבר אלא מונע להבא דא"כ התופר בגד קרוע נמי אינו מתקן את הקריעה לשעבר אלא להבא מאי אמרת הקריעה בעינה עומדת והקריעה שלעבר היא היא שלהבא א"כ ה"נ הטומאה שלעבר היא היא שלהבא משא"כ במכבה בכל רגע ורגע דולק חלק אחר וזה ברור.

אמנם במקלקלין כמו סותר וקורע חשיב משצ"ל סותר ע"מ לבנות שמתקן המקום שיהיה ראוי לבנות וצריך לסתירה. וכה"ג הסותר עץ וצריך לעץ קטן וכן הקורע וצריך למטלית קטן חשיב נמי משצ"ל אלא דהיכא דאין תיקונו יתר על קלקולו חשיב מקלקל.

ובמוחק ע"מ להנות מן הדיו ה"ל כחופר גומא ממש. ובחובל ומבעיר וצריך לכלבו ולאפרו חשיב משצ"ל וכן החובל בהקזה לרפואה והמבעיר לעשות בית קיבול ה"ל דומיא דסותר לעשות פתח ומוחק להגיה דחייב ופלוגתא דר"י ור"ש במקלקל בחבורה והבערה לא שייך בפלוגתא דמשאצ"ל.

ובמ"ש נתבאר דזורה ובורר ה"ל משצ"ל שצריך להפריד פסולת מאוכל ודלא כהרז"ה ונתבאר ביאור מספיק מהו תכלית כל מלאכה דבעינן שיהיה צריך שתהיה המלאכה

באותו דבר שעושה כמו התופר בגד קרוע שהוא צריך שיהיה הבגד תפור ואל זה נתכוון הר"א בנו של רבנו. וגם דברי התוס' ברורים דודאי במשכן מסתמא היה כל מלאכה לצורך גופו אמנם סובר ר"ש דאפילו אם הי' משאצ"ל לא ילפינן מיני' דאנן בעינן מלאכת מחשבת שתהיה המלאכה צריכה לו.

וגם מ"ש רש"י ז"ל שברצונו לא באה לו כו' נתכוון בזה דאין צריך לכבות ולהוציא המת לר"ה אלא כדי שלא יהיה המת ברה"י ושלא יהיה דולק ונקראים מלאכת ביטול דאין הטומאה שלעבר היא היא שלהבא בכל הנך דברים שהם בבוא זה אחר סור זה מה שא"כ התופר בגד קרוע שמתקן קלקול עומד בעינו.

ולפמ"ש זה דוחק דגם הטומאה עומד בעינו ותו דבחופר גומא לא שייך לומר דה"ל מניעת קלקול והנכון כמ"ש. ועתה נבא לבאר מה שיש להסתפק העושה מלאכה שלא לצורך כלל כמו הקוצר ואינו צריך לדבר הנקצר אלא שקוצר ברצון פשוט ומשליכו ובלי שום טעם.

וכן העושה כלי ואינו צריך כלל לעשות כלי זה או המוציא ככר בידו לר"ה ואינו צריך לככר בר"ה והעושה גומא וא"צ לה כלל מי נימא דפטור לר"ש בדרך ק"ו ממשאצ"ל ואפשר דאפילו ר"י דמחייב במשאצ"ל פוטר בכה"ג דדוקא היכא דעושה לשום צורך אפילו שלא לצורך גופו כמו צידת נחש הוא דמחייב אבל הכא שאינו צריך כלל פטור.

א"ד דמחייב לר"י כיון דעשה מלאכה ואפשר אפילו לר"ש חייב דע"כ לא פטר ר"ש אלא במשאצ"ל כמו הצד נחש שבפירוש היתה כוונתו רק בשביל שלא ישוך אבל בנדון דידן רוצה הוא לצוד אפשר דאפילו בלי טעם חשיב כוונה. ובמקלקלין בודאי נ' פשוט דהקורע בלי טעם פטור מתורת מקלקל ובאינך מלאכות הוא דיש מקום ספק.

ונר' לענ"ד דבהנך מלאכות שהם בודאי תיקון כמו העושה כלי ותופר בגד ודומיהם בודאי אף לר"ש חייב דלא קפטר ר"ש במשאצ"ל אלא במלאכות שאינם תיקון גמור כמו הוצאה וצידה אבל במלאכת תיקון אנן סהדי דניחא ליה עיין בתוספות פ' כירה דמ"א וביומא דל"ה שכתבו אהך דבפ' הבונה דק"ג לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה דמשמע דהא בארעאדידיה אע"פ שאינו מתכוון ליפות הקרקע חייב משום דכיון שהוא נהנה אנן סהדי דמתכוון לייפות ע"ש וא"כ לפ"ז יש לדקדק נמי בכה"ג מדקמשני בארעא דחברי' פי' וה"ל משאצ"ל כמ"ש התוס' ואמאי לא משני בפשיטות דאפילו בארעא דידי' וכגון שאינו צריך כלל ליפות הקרקע אלא ודאי כיון דייפוי הקרקע הוה מלאכת תיקון לרוב בני אדם אע"ג דאינו צריך לה חשיבא צריכה לגופו ועמש"ל.

אמנם במלאכות שהם לפעמים תיקון ולפעמים קלקול כמו קצירה שהצריך לדבר הנקצר ה"ל תיקון ואם אינו צריך לו ה"ל קלקול וכמו צירוף שהצריך לברזל קשה תשיב תיקון והצריך לברזל רך חשיב קלקול. וכן סחיטה תולדה דדש כמו חולב נראה דאם אינו צריך לו כלל אפילו לר"י פטור וכן משמע בתוס' פ' כלל גדול גבי זומר וצריך לעצים שכתבו דלא מקרי קוצר אלא בצריך לעצים דומיא דקורע ע"מ לתפור וכן כבשים ושלקות שסחטן לגופן מותר לפי שאין דרך דישה בכך ולא ה"ל אפילו כמשאצ"ל דפטור אבל אסור ע"ש. ואולם במלאכות שאינם לא תיקון ולא קלקול כמו הוצאה דלכאורה נראה מדקאמר בגמרא ומודה ר"ש במר לחפור בו וכו' דמשמע דבעינן מיהות לחפור בו אבל שלא לצורך פטור הגם דיש לדחות דה"ק ומודה ר"ש במר שאפילו במוציא סתם חייב הואיל שראוי לחפור בו מ"מ פשטא דמלתא משמע דבעינן לחפור בו ולצורך.

אמנם בפ' כלל גדול דע"ו מסיק לר' יוחנן דהמוציא עצם כמלא פי פרה לפרה פטור משום דאכילה ע"י הדחק לאו שמה אכילה ואפ"ה במוציא תבן כמלא פי פרה לגמל ד"ה חייב אע"ג דלא חזי לגמל והרי אינו צריך זה התבן לפרה ומי לא איירי בדלית לי' פרה ואפ"ה חייב וכן במוציא עצם כמלא פי גמל לפרה משמע דמודה ר"י דחייב הואיל וחזי לגמל אע"פ שאין לו גמל ואפילו ר"ש מודה נמי בכל השיעורים דלא פליג בריש פ' המוציא אלא להרבות בשיעורים אבל במוציא כשיעור אע"ג דאינו צריך להוצאה מ"מ כיון שרוצה להוציא והוציא כשיעור דחזי לרוב בני אדם ה"ל מלאכה לצורך וחייב.

ויש לדחות לפמ"ש התוספות בסוגיא דחובל ומבעיר דהמבעיר באיסורי הנאה מקרי משצ"ל לפי מה שהיה סבור בטעות ה"נ מקרי משצ"ל לפי מה שהיה סבור דתבן ראוי לגמל. ומהך דהמוציא פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי דמודה בה ר"י יש להוכיח דהוצאה שלא לצורך כלל פטור מדפטור על הכלי שנעשית טפלה לאוכל הואיל שעיקר צורך שלו לאוכל וה"ל הוצאת כלי שלא לצורך כלל וכן מסתבר.

ולפ"ז לא משכחת לי' פ"ר דחייב במלאכות שהן לפעמים תיקון ולפעמים קלקול דהא כל דשא"מ ה"ל מלאכה שאינה לצורך כלל אם לא במלאכת תיקון ממש כנ"ל (ובהכי ניחא דצירוף דפ' כירה ותלישת הצמד דמס' בכורות לא מקרי פ"ר עיין לעיל ובאופן זה יש לפרש הא דאמרינן במס' יומא דל"ד ה"מ בכל התורה כלה אבל הכא בשבת צירוף דרבנן פי' משום דה"ל משא"צ כלל דחייב בכל התורה כלה ופטור לענין שבת) ומוכח נמי מיהות דבתיקון גמור חייב אפילו באינו צריך לו כלל דאל"כ לא משכחת פ"ר לחיוב וזה מוכרת אף לר"י דפ"ר דה"ל דשא"מ מקרי משא"צ כלל דמודה בה ר"י דפטור והבן זה דלא משכחת פ"ר אלא במלאכת תיקון ולא משכחת משאצ"ל אלא במלאכה דלאו תיקון.

והא דפסק רבנו בה' שגגות דהחותה גחלים להתחמם חייב משום מכבה ומשום מבעיר צ"ל דמכבה הוה תיקון גמור ומש"ה חשיב פ"ר ומבעיר לגבי חותה גחלים להתחמם חשיב נמי תיקון ומאן דפטר לא חשיב להו תיקון אלא משאצ"ל ועמש"ל. גם י"ל דדשא"מ ופ"ר אפילו במלאכה שאינה תיקון נמי לא מקרי מלאכה שא"צ כלל דלפמ"ש דפ"ר היינו היכא שא"א לעשות ההיתר זולת האיסור כנ"ל וא"כ הרי צריך ליפות הקרקע משום הקצירה וצריך לסחוט המטלית כי היכי דליהדיק מסוכריית דנזייתא אלא דה"ל משאצ"ל ולהכי מחייב ר"י בפ"ר דכל פ"ר ה"ל מלאכה שצריכה אלא שאצ"ל.

וגם י"ל דאה"נ דלר"ש אפילו במלאכת תיקון ליכא חיובא בפ"ר דכל דשא"מ ה"ל משאצ"ל והא דקיי"ל מודה ר"ש בפ"ר היינו לענין שיהיה פטור אבל אסור והא דפסיק רבנו דפ"ר חייב היינו אליבא דר"י דמחייב במשאצ"ל. והא דפריך בפ' הבונה אטו כלהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ומודה ר"ש בפ"ר משום דס"ד בארעא דידי' אנן סהדי דניחא לי' ומקרי משצ"ל דה"ל פ"ר וכאלו מתכוון ומשני לא צריכא וכו' וכנזכר א"נ דשפיר משכחת לי' דשא"מ ומשצ"ל כמו ד"מ החופר גומא וא"צ אלא לעפרה ואח"ז צריך לגומא וניחא לי' ומה שלא נתכוון לעשות גומא משום דלא היה חופר משום גומא גרידא אילולי הוצרך לעפר.

ומבואר דחופר גומא חשיב דשא"מ אלא דחשיב פ"ר ולא נפטר אלא מתורת משאצ"ל ונתבאר בזה ההבדל שבין פ"ר למשאצ"ל. אמנם ההבדל שבין דשא"מ למתעסק נראה פשוט דכל דשא"מ הוא מחשב שתעשה הדבר ויודע אלא שאין מתכוון לה כמו המניח תפילין או מתפלל בלא כוונה שהוא יודע שעושה הדבר.

אבל מתעסק הוא כמו למשל העוסק במחשבה וידים עסקניות הן ועושה מלאכה בלא מחשבה כלל. ובהכי ניחא הא דקאמר בשבת דע"ה מתעסק הוא אצל נטילת נשמה שר"ל שאיננו מעלה על לבו כלל ליטול הנשמה ואינו מתכוון ומחשב אלא לפצוע וקס"ד דאפשר לפצוע בלא המתה ופריך דהא ה"ל פ"ר וכי היכי דפ"ר בדשא"מ חשיב כמכוון ה"נ פ"ר דמתעסק חשיב כמחשב.

ומשני שאני הכא דכל כמה וכו' ונמצא הוא מהדר שלא להוציא הנשמה ולשייר קצת דם התמצית הילכך אפילו אם מת תחת ידו הרי לא חישב בנטילת נשמה וה"ל מתעסק ובזה תבין דהוצרך לחדש דמתעסק הוא כי היכי דתהוי ניחא אפילו לר"י דמחייב ב' ולא מחייב ג' ומשום דשא"מ היה חייב לר"י אלא דפטור אפילו לר"י מתורת מתעסק.

וכה"ג בנתכוון ללקט שחורות וליקט לבנות כיון שלא היה מחשב בשחורות כלל אלא בלבנות ה"ל מתעסק. וכן כל השוגגים שכסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר א"נ נתכוון

להגביה תלוש זה ותלש מחובר אחר דכה"ג בכל תורה כלה חייב חטאת אבל בשבת כה"ג נקרא מתעסק שלא נתכוון לעשות איסור ולא משכחת חטאת אלא בשגגת שבת או שגגת מלאכות וההבדל שבין משאצ"ל ובין מקלקל הוא מבואר דמשאצ"ל אינה לא תיקון ולא קלקול.

ומשכחת לי' נמי מקלקל דלא הוה משאצ"ל אלא צריך לגופה כמש"ל כגון שחובל באדם לרפואה שמקלקל את הדם היוצא ומה שמתקן את הגוף הנחבל לאחשיב תיקון דעיקר מלאכה הוא בדם דפי' חובל הוא הוצאת הדם שהוא נטילת נשמה או מפרק לדעת רבנו אבל מ"מ נקרא משצ"ל שצריכה לגוף הנחבל כמו זורה וברור וכמ"ש באריכות.

ועיין בכריתות ס"פ ספק אכל דקאמר התם דנתכוון להתחמם והובערו מאליהן לא מקרי מקלקל אלא משאצ"ל ובנתכוון לכבות עליונות כדי להבעיר התחתונות בנפח חשיב מקלקל ולא חשיב משאצ"ל. ולפמ"ש ניחא דנתכוון לכבות עליונות כדי להבעיר התחתונות ה"ל ממש דומיא דמקיז דם לרפואה שמתכוון לקלקל דם הקזה כדי לתקן גוף הנחבל וה"נ דכוותי' ה"ל מקלקל וה"ל משצ"ל כפי' התוספות דהתם דעיקר ניחא ליה להבעיר העליונות אכן החותה להתחמם לא חשיב מקלקל דכבוי לא הוה קלקול והבערה נמי לא חשיב קלקול כשכוונתו להתחמם אלא ה"ל משאצ"ל והבן זה.

ודע דלמשל החופר גומא לא מקרי מסתמא מקלקל שהרי יש שחופר גומא לצרכו אלא דהיכא שמתכוון לצרכו חשיב מתקן והיכא שמתכוון לקלקל בשביל תיקון העפר שצריך חשיב מקלקל ובכוונה תליא מלתא דפי' מקלקל שכוונתו לקלקל כמו דרך השחתה וזה מבואר בדברי רבנו לקמן בהך דחופר בגומא שכן כוונתו לקלקל ע"ש המורם מכל הדברים דמתעסק היינו דבר שאיננו מתכוון לעשות כלל ודשא"מ מחשב לעשות אלא שאינו מתכוון לו ואפשר לעשות ההיתר בעולם זולת האיסור ופ"ר הוא היכא שבלתי אפשר בעולם לעשות זה ההיתר זולת האיסור מש"ה ה"ל כאלו מתכוון לאיסור והוא שיהיה צורך והנאה ותיקון במלאכת פ"ר מצד עצמו זולת מה שמוכרח לעשותו משום ההיתר.

ומשאצ"ל היינו שעושה המלאכה ואיננו מתכוון ונהנה שתהיה המלאכה אלא על הכוונה שנייה. ומקלקל היינו שעיקר המלאכה הוא מקלקל אע"פ שהוא מתקן הנשאר בו וזהו מה שרצינו לבאר: ה"ד אינו חייב כלום עיין בכ"מ ודבריו דחוקים דמנ"ל לרבנו לחלק בכה"ג.

אבל כוונת רבנו דבשוגג בדיעבד דלאו שגגת שבת ושגגת מלאכות לא שייך לומר לשון מותר אלא לשון פטור מכלום או אינו חייב כלום כמש"ל ה"ח: ה"ה דברים המותרים

וכו' במשנה למלך הקשה דברי התוס' אהדדי דביומא דל"ד ד"ה ה"מ וכו' דחו דברי רש"י והעלו דדשא"מ במידי דרבנן אסור מסוגיא דכירה דמ"ו דמוכח דגרירה ה"ל חורש כלאחר יד דאסור מדבריהם ובכתובות ד"ה ד"ה את"ל העלו דדשא"מ ומקלקל דה"ל דשא"מ במידי דרבנן מותר וכן בבכורות דכ"ד בד"ה והיינו וכו' והניח בצ"ע.

ויש ליישב דבגמרא פסחים דכ"ה איכא תרי לישני דלישנא קמא אליבא דרבא אפשר ולא קמכוון דהיינו בגורר קטנים אסור אף לר"ש כי פליגי בגדולים ולאביי פליגי בקטנים אבל בגדולים אפילו ר"י שרי ע"ש היטב בתוס' ד"ה לא אפשר ובמהרש"א. וללישנא בתרא אביי ורבא דאמרי תרווייהו דבגדולים אפילו ר"י שרי כי פליגי בקטנים ע"ש.

ולפ"ז י"ל דהתוס' כתובות ס"ל דסוגיא דהתם סברה דבמידי דאורייתא אוסר ר"י אפילו לא אפשר ולא קמכוון ובמקלקל דה"ל מידי דרבנן לא קאסר ר"י אלא באפשר ולא קמכוון דפלוגתייהו בגרירה דרבנן היינו בקטנים דהואיל ואפשר אסור אפילו במידי דרבנן הילכך במקלקל דה"ל מידי דרבנן ולא אפשר קשרי ר"י אבל אי לאו מקלקל דה"ל מידי דאורייתא אסור לר"י אע"ג דלא אפשר.

ובהכי ניחא נמי דברי התוס' בבכורות דהתם נמי מקרי לא אפשר דומיא דשלשול האומנים בקופות דאיכא טורח הילכך קשרי ר"י במידי דרבנן ואין כאן סתירה מסוגיא דפ' כירה. משא"כ בסוגיא דיומא דה"ל אפשר ולא קמכוון דהא אפשר כדרב ביבי בשלא הגיעו לצירוף תדע דאי ס"ד דצירוף עששיות מקרי לא אפשר הא אביי ס"ל בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא דמודה ר"י בלא אפשר ולא קמכוון דשרי ומאי פריך מגמרא ומי אמר אביי הכי וכו' אלא ודאי דמקרי אפשר להכי שפיר הקשו התוס' דמאי משני צירוף דרבנן דהא מסוגיא דכירה מוכח מיהות דעכ"פ בגרירה דקטנים דה"ל אפשר ולא קמכוון אסור לר"י אע"ג דגרירה דרבנן ולזה הוכרחו לגרוס דאין שבות במקדש וזה ברור.

ומש"ר גורר אדם וכו' בשבת דקדק רבנו לכתוב תיבת בשבת דבתוספתא ביצה פ"ב גורר אדם וכו' בשבת ואצ"ל בי"ט וכן נקיט גבי הילוך עשבים בשבת לרבותא וכ"ש בי"ט דאפילו מתכוון פטור דתולש מצרכי אכילה וכן בהך דפרצה דחוקה דבי"ט התירו סילוק תריסין אבל רחיצת ידים דמשום גוזז ליכא רבותא בשבת טפי מי"ט.

שם בכ"מ בשם הרמ"ך וכו' ובאמת רש"י נשמר מקושייתו ומפרש דלא פריך לתרווייהו מדר"ש כפי פי' הרמ"ך אלא מדנקיט גדולים לר"ש דלא איצטריך דאתייא בק"ו מקטנים כדי לאשמעינן רבותא לר"י ושפיר פריך לתרווייהו לר' ירמי' מדשרי ר"ש בקטנים ולעולא מדקאסר ר"י בגדולים. ואע"ג דכוונת הרמ"ך דכיון דגדולים דמי לפ"ר ה"ל רבותא לר"ש וליכא לדייק רבותא לר"י כפרש"י ס"ל לרש"י כדעת התוס' פסחים דכ"ה ד"ה לא אפשר

וכו' דבגדולים הרבה דה"ל פ"ר ד"ה חייב ולא נחלקו אלא בגדולים דלאו פ"ר והנך שפיר אתאן בק"ו מקטנים כדמוכח בכלה סוגיא דפ' כל שעה דאפשר חמיר מלא אפשר כמ"ש התוס' בד"ה ה"ג וכו'.

דליכא למימר דעולא סבר דכל גדולים ה"ל פ"ר כמו שהוכיחו התוספות בפסחים ד"ה אביי וכו' נראה דסבר אביי וכו' ומה שהיה בספר פ' במה מדליקין וכו'. ביאור המשך דבריהם דבשלמא אם נאמר דסתם גדולים לא הוה פ"ר שפיר מדקדק אביי להך לישנא דנחלקו בקטנים אבל בגדולים דה"ל לא אפשר ולא קמכוון בין לר"י בין לר"ש שרי כמ"ש התוס' ד"ה לא אפשר ומדקאסר ר"י בקטנים וקשרי בגדולים אלמא דבאפשר תליא מלתא.

משא"כ אם נאמר דאיכא סברא דסתם גדולים ה"ל פ"ר וא"כ הא דנחלקו בקטנים משום דבגדולים ה"ל פ"ר וד"ה חייב מנ"ל לאביי למידק דבאפשר תליא מלתא דלמא אוסר ר"י במקום דלא הוה פ"ר בשאר דוכתא אפילו לא אפשר ולא קמכוון א"ו דפסיקא מלתא דסתם גדולים לא הוה פ"ר והיינו שסיימו התוס' ומה שהי' בספר פב"מ וכו' ודלא כהרמ"ך.

אמנם לפמ"ש לעיל בפי' דשא"מ ופ"ר אפילו בגדולים הרבה שא"א לגוררן ע"ג קרקע ולא יעשה חריץ לא מקרי פ"ר ושרי כיון דאפשר בעולמלטלטלן ע"י הרבה בני אדם בלא גרירה ואין תכלית מגמתו לגרור אלא להעביר הילכך א"נ גוררו ה"ל דשא"מ כצ"ל ולהכי לא חילק רבנו כלל בין גדולים וקטנים דלדעת התוס' אכתי ה"ל לבאר דבגדולים הרבה שבודאי עושה חריץ אסור ולדרכנו ניחא.

ומ"ש וכן מהלך ע"ג עשבים עיין בהגהות מיי'. ומ"ש ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכו' עיין בלח"מ ועיין לקמן פכ"ב הי"ג דלא התיר רבנו אלא בעפר לבונה ופלפלין ויסמין דה"ל עפר פירות אבל אהלה שהוא מין אדמה כדמוכח בנדה דס"ג אסור מפני שמשרת את השער ודאי עיין פ"ה מה' נזירות הי"ד דפסק רבנו כר' ישמעאל דלא יחוף באדמה ונתר וחול בכלל.

אמנם מ"ש הלח"מ דטעמא דר' ישמעאל משום דה"ל פ"ר ומש"ה פסק רבנו כוותי' דבריו תמוהים דהא לקמן פכ"ב לא אסר רבנו תפיסה באהלה אלא משום שבות וכן בפ"ה מה' נזירות כתב ואם עשה כן אינו לוקה וכן בפכ"ג חפיפת כלי כסף בגרתקון אסור משום שבות ובכלהו פטור אבל אסור ואי ס"ד דה"ל פ"ר בדין הוא שיהיה חייב כמבואר לקמן ה"ו.

והאמת יורה דרכו לפמ"ש דכל הנך לא מקרו פ"ר כיון שאין כוונתו לגרור כלי כסף ולהשיר השער אלא לצחצח הכלי ולחוף הזוהמא והרי אפשר בעולם מעשה החפיפה זולת גרירה והשרה הילכך אפילו חופף וגורר בדבר שמשיר וגורר ודאי מקרי דשא"מ. אלא דהנך אסורים דהואיל דמשיר ודאי חיישינן שמא יתכוון להשיר דומיא דסורק היינו טעמא דר' ישמעאל והיינו טעמא דגרתקון וכיוצא בזה גזרינן כמה מילי מדבריהם עמ"ש רפכ"א מה"ש.

ומ"ש הלח"מ בטעם השמטת רבנו דין חפיפת הראש אינו מספיק דנהי דסובר רבנו דדין ראש וידים שוים מ"מ ה"ל לרבנו לאשמועינן רבותא עיין בתוס' ד"ה במאי אקומת'. וראיתי שגם הרי"ף והרא"ש השמיטו חפיפת הראש ומפרשים כל הנך מימרות דעפר הפירות בחפיפת היד.

ונ"ל הטעם דחפיפה דנתר וחול היינו במים חמין שעושין כעין לוי"ג בל"א הילכך אפילו הוחמו מע"ש אסור משום גזרת מרחץ ולא שרי בשבת אלא פניו ידיו ורגליו משא"כ בנזיר שפיר נקיט רבנו חפיפת הראש. והא דנקיט בברייתא אבל לא יחוף בהם שערו לא איירי כלל בשערות הראש כדעת רש"י ותוס' ד"ה במאי הנז' אלא בשער פניו ידיו ורגליו ועלה קאמר אבל פניו ידיו ורגליו דקטן ואשה וסריס שרי.

א"נ דהך ברייתא נשנית קודם גזרת מרחץ עיין שבת ד"מ. א"נ דהא דנקיט ולא יחוף בהם שערו אנזיר קאי והיינו דפריך עלה מהך דנזיר חופף ומפספס.

והא דנקיט אבל פניו ידיו ורגליו מותר הוא סיפא דאידך ברייתא דקתני נתר וחול אסור עיין במהרש"א. ואע"ג דבגמרא אוקים הך ברייתא כר"י דאוסר בדשא"מ ולא אוקמוה כר' ישמעאל היינו משום דבמס' נזיר קם בתיקו אי מפני שמשרת תנן או מפני המשרת תנן ופסיקא לי' לבעל הש"ס דנתר וחול לא גריר בודאי הילכך ברייתא דאסור לא רצה לאוקים כר' ישמעאל דדלמא מפני שמשרת תנן והך ברייתא דמותר לא מתוקמא כוותי' דאימא מפני המשרת תנן ואיכא למגזר חול ונתר אטו גרתיקון.

אמנם לפי מה דפסק רבנו מפני שמשרת וכל אדמה ודאי משיר שפיר פסק דלא יחוף באדמה כלל זולת עפר הפירות דהנך אמוראי דעפר הפירות ע"כ ס"ל מפני שמשרת. וחול ונתר בכלי כסף דלא גריר בודאי שרי.

ה"ו אבל עשה מעשה וכו' עמ"ש לעיל באריכות ביאור פ"ר. ומש"ר וחתך ראש העוף בשבת דבי"ט משכחת לי' דפטור בשוחט לאכילה.

ה"ז כל העושה וכו' עמ"ש לעיל באור משאצ"ל באריכות. ועיין במ"מ לקמן פ"י הי"ז ומ"ש שם בשם ס' הבתים עיקר דמפיס מורסא וצידת נחש והריגת המזיקין מקרי דשא"מ

ולא הוה פ"ר כנ"ל ואע"ג דדשא"מ כי ההוא אסור כנ"ל ה"ה במקום צערא שרי ודברי ס' הבתים מוכרחים מדשמואל ע"ש וברי"ף ורז"ה.
ונקיט רבנו תיבת בשבת משום דבעי למנקיט חיוב חטאת דלא שייך בי"ט. ה"ח ה"ז ק"ו וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ובמ"מ והלח"מ סתר דבריו דאי באומר בכל מקום שתרצה ואף בר"ה אמאי פטור ואי באומר בכל מקום שתרצה בכרמלית כה"ג בר"ה באומר כ"מ שתרצה תוך י"ב אמות ונח חוץ לי"ב אמות נמי פטור ותירוץ הלח"מ דחוק ומ"ש ה"ה דאיירי בזה בצד זה אין זה משמעות לשון ועברה כמ"ש הלח"מ.
ועיין לקמן ה"י שהקשה הלח"מ וז"ל עוד הקשו שם התוס' מרבא גופא וכו' וקושיא זו איתא לדעת רבנו וכו' ותרץ בדוחק וגם במגיני שלמה פ' כלל גדול נדחק בדברי רבנו באורך ע"ש. ונלענ"ד דלק"מ דבנתכוון לזרוק ד' נמצא שהיה צריך לאבן שינוח בסוף ד' וכשנח בסוף ח' לא אהני מעשיו מידי שאכתי האבן רחוק ד' ממקום הראוי לו ולא נעשתה כוונתו משא"כ בנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' אהני מעשיו במקצת מה שנתקרב האבן למקום הראוי לו וזה מדוקדק בלשון רבנו לקמן ספי"ג ע"ש ושפיר לא דמי לנתכוון ללקט תאנה זו וליקט זו דחייב דנעשה מחשבתו.
ולפ"ז הרי שנתכוון לזרוק ח' וזרק י"ב דאהני מעשיו במקצת שנתקרב האבן למקום חפצו ה"ל דומיא דלזרק ח' וזרק ד' דחייב. ובהכי אשכחנא פתרא לדברי רבנו בנתכוון לזרוק ח' בכרמלית ועברה לר"ה עד י"ב דכה"ג בר"ה חייב והכא פטור מפני שנתכוון לאיסור הקל.
ומ"ש רבנו נתכוון לעשות דבר המותר וכו' עיין בלח"מ שהרבה להשיב באריכות והוא מתעסק בדבר המותר שלא בכוונה כלל ודבר שפתים אך למחסור דשגיאה גדולה היא דלא שייך בנדון זה פטור אבל אסור שבטעות עשה ולא שייך לומר אסור לטעות וגם לא שייך בנדון זה פטור ומותר ושפיר כ"ר אינו חייב כלום לומר דאין מכין אותו דאין מכת מרדות על השגגה אלא על הזדון משא"כ במתעסק דאיסורא בבבא שלפני זה כ' רבנו דלוקה מכות מרדות.
וכיוצא בזה איננו יוצא מן הכלל דלבר מתלת דפטור ומותר דלא שייך כאן לא מותר ולא אסור ובגמרא גרסינן וחתך מחובר פטור ול"ג אבל אסור כמ"ש הלח"מ ועמ"ש ה"ד. ה"י היו לפניו ב' נרות דולקות וכו' עיין בהשגות באורך ובלח"מ.
והנה פשוט וברור דגירסת רבנובברייתא להדליק את זו והדליק את זו חייב וכן הגי' בתוספתא מס' שבת וגם הראב"ד גורס חייב ודלא כגי' רש"י ופטור אלא דהראב"ד מפרש הברייתא בליקדם בחד מינא כמ"ש הלח"מ כי היכי דלא תקשה לשמואל דס"ל מתעסק

בחד מינא חייב וזהו עיקר השגת הראב"ד (ואולם מה שהוסיף הלח"מ נופך משלו וכ' עוד קשה קצת הדמיון וכו' האף שתירוצו ברור דרבנו פסק מקלקל בחבורה פטור כמבואר לקמן פ"ח ה"ז ופי"ב ה"א ועמש"ל בבאור פירוש מקלקל.

אך גוף קושיתו אין לה מקום לדרך רבנו לקמן פ"ק ה"ז דחובל ה"ל תולדה דדש ולא תולדה דשוחט וא"כ נתכוון להרוג את זה וכו' דה"ל מקלקל בשחיטה ד"ה חייב וגם תמוה דשפיר ה"ל דמיון אף לפי סברת הלח"מ דנתכוין להדליק את זו וכו' ה"ל מקלקל בהבערה. וגם מה שהקשה עוד הקשו שם התוספות כבר יישבתי לעיל ה"ח) ומה שרצה הלח"מ לתרץ דרבנו מפרש דברי רבא במחובר אחר ופליג אדשמואל וכפרש"י ודלא כדרך התוס' המעיין בלשון רבנו פ"ב מה' שגגות ה"ז שהמשיל שם דבכסבור שהוא רוק ובלעו ונמצא חלב חייב ודכוותי' בשבת פטור אלמא דבנמצא מחובר פטור וכדעת ה"ה.

הגם דאף אם נודע דרבנו מפרש דברי רבא בנמצא מחובר מ"מ י"ל דרבא לית לי' דשמואל אכתי קשה כיון דאין הכרע דאביי ורבא פליגי אדשמואל מנלי' לרבנו לדחות דברי שמואל מהלכתא וקושיית הראב"ד במקומה עומדת. ונראה ליישב דברי רבנו אחרי שנבאר דבריו בפי' המשנה הקשים ההבנה למסתכל בהם דמפרש התם דברי ר"ש לענין ידיעה לבסוף בשגג בב' נשיו נדות ואינו יודע באיזה מהן שגג ומפרש דברי ר"י בליקדם אבל מתעסק שנתכוון ללקט תאנים וליקט ענבים ד"ה פטור ולזה קאמר ר"ש תמה אני אם פוטר בזה ר' יהושע.

והשיב לו ר"י א"כ דבכה"ג חייב למה נאמר בה. והשיב לו ר"ש פרט למתעסק דהיינו שעושה בלא כוונה כלל אבל מתעסק או נתכוון ללקוט תאנים בלבד וליקט ענבים פטור (ומה שנדפס בפי' המשנה חייב הוא ט"ס ועיין ברע"ב) ומסיק שם דהלכה כר' יהודה דאף בב' נשיו נדות פטור לר' יהושע מחטאת ואינו חייב אלא אשם תלוי ע"כ תורף דבריו ע"ש.

והם תמוהים מכמה פנים חדא דמפרש דברי ר"ש לענין ידיעה לבסוף ובסוגיין משמע דליקדם איירי. ותו דמפרש דר"י קאמר א"כ דר' יהושע מחייב בשם א' למה נאמר בה ומאי קושיא דאיצטריך בה לשני שמות ולענין ידיעה לבסוף (ובספרי קהלת שלמה הארכתי) ותו דמסיק דהלכה כר"י דפוטר בב' נשים נדות ומנלי' כלל דפליג ר"י בהא כיון דדברי ר"י מתפרשים לענין ליקדם.

אמנם ראיתי בספרא פ' ויקרא וז"ל רבי ישמעאל ור"ש שזורי אמרו לא נחלקו על דבר שהוא משם א' שהוא חייב על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות ר"א מחייב ור"י פוטר ר' יהודה אומר אף על דבר שהוא משום שם א' הי' ר"י פוטר כיצד ב' נשים נדות

וב' אחיות עמו בבית נתכוון לבא על זו ובא על זו תאנים וענבים לפניו נתכוון ללקט תאנים וליקט ענבים ענבים וליקט תאנים שחורות וליקט לבנות לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב ור"י פוטר תמה אני אם פוטר בה ר"י א"כ למה נאמר בה פרט למתעסק ע"כ. וכפי הנראה דרבנו מפרש לה לפי מסקנא דסוגיין באופן זה דלענין שבת במתעסק ד"ה פטור אפילו בשם א' מדרשא דמלאכת מחשבת אלא דנחלקו ר"י ור"ש בידיעה לבסוף בין בשבת בין בחלבים ועריות ולענין ליקדם בתחלה בשבת או לענין ידיעה בתחלה בעריות דר"ש ס"ל דמדרשא דבה לא ממעט ר' יהושע אלא בשני שמות כמו אחותו ונדה או קצר וטחן ואינו יודע לבסוף מה עשה א"נ אף בתחלה אם נתכוון לבא על נדה ובא על אחותו דמדכתיב או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה משמע דבעינן בה בין בשעת חטא בין בשעת ידיעה אבל בשם א' דהיינו ב' אחיות או קצר וקצר בתאנים וענבים לא מימעט מבה ואפילו במתעסק בעריות בשם א' חייב אבל בשבת מתעסק פטור ולא משכחת לי' בידיעה בתחלה אלא בליקדם בשם א' אבל ליקדם בשני שמות פטור מדרשא דבה ודמי לידיעה בסוף ור"י פליג דאף בשם אחד בידיעה לבסוף או ליקדם פטור מכח דרשא דבה. ותמה עליו ר"ש אם פוטר ר' יהושע אפילו בשם א' והשיב לו ר"י דא"כ דבשם א' חייב למה נאמר בה דס"ל דבשתי שמות הוה ממעטינן מפשטא דקרא או הודע אליו חטאתו אפילו אי לא כ' רחמנא בה. והשיב ר"ש דבה איצטריך פרט למתעסק ובזה נתבארו דברי רבנו בפי' המשנה.

ופסק רבנו כר' יהודה דאף ליקדם בשם א' פטור וה"ה מתעסק מיהו סובר רבנו דדוקא היכא דאיכא קפידא שמתכוון ללקט תאנים וליקט ענבים אבל בתאנה זו וליקט זו לא מקרי מתעסק כלל דכיון שכ"כ יש לו תועלת מזו כמו מזו אין תכלית מגמתו ללקט דוקא את הראשונה והיינו הא דאמרן בברייתא להדליק את זו והדליק את זו חייב ובכה"ג מודה שמואל דחייב והא דקאמר בגמ' דאפילו ר"י לא קפטר אלא בתרי מיני אבל בחד מינא מודה דחייב וקשיא לשמואל היינו לפי מה דס"ד דתאנים וענבים מקרי ב' שמות ופטור מכח דרשא דבה דמשמע דבחד מינא היכא דשייך מתעסק שנתכוון ללקט פגה וליקט בוסר דאיכא קפידא אפ"ה חייב דליכא למעט מדרשא דבה.

לזה משני דאיירי באבד מלקט אבל מתעסק אפילו בחד מינא ואיכא קפידא פטור. והדר פריך דאי ס"ד מתעסק ד"ה פטור א"כ מה בין ר"ש לר"י אלא ודאי דר"ש איירי דוקא לענין ידיעה לבסוף ובתחלה פוטר אפילו בחד מינא מתורת מתעסק.

ופליג ר"י וס"ל דאפילו בתחלה לא נחלקו אלא בתרי מיני אבל בחד מינא מתעסק חייב. ולא ניחא לי' למימר דר"ש איירי לענין ידיעה לבסוף ומוסיף ר"י אבד מלקט מלבו אבל

מתעסק ד"ה פטור דזו הפלוגתא דוחק להעמיס בלשונם דלא נזכר כלל אבד מלקט בדברי ר"ש לחיובא משא"כ אם ר"י מוסיף מתעסק שפיר נשמע פלוגתא דידהו מלשונם דר"ש איירי בב' שמות בשאר איסורים בין בתחלה ובין בסוף אבל בשבת ס"ל מתעסק פטור והוסיף ר"י דאפילו בשבת מתעסק בשני שמות הוא דפטור אבל בשם א' חייב.

ומסיק דפליגי בליקדם בשם א' דתאנים וענבים לא מקרי ב' שמות (ומתעסק ד"ה פטור בשם א' דאיכא קפידא) והדר בי' ממאי דס"ד מעיקרא וא"כ אפילו אי הוה מוקמינן מילתי' דר' יהודה במתעסק לק"מ לשמואל מדר' יהושע אלא מדר"א א"נ דכיון דר"ש מחייב אליבי' דר' יהושע בשם א' הוה קשה מדר"ש לשמואל ולזה הוצרך לאוקימבליקדם.

ולפ"ז ניחא פסק רבנו כר' יהודה. גם יש לומר דמעיקרא ס"ד דשחורות ולבנות הם ב' מינים ממש דומיא דתאנים וענבים ומדקדק דבמין א' ד"ה חייב וקשה לשמואל ומשני באבד מלקט והדר מותיב דא"כ ר"ש ור"י במאי פליגי ומסיק דשחורות ולבנות הם שם א' ומין אחד ובהכי פליגי ר"י ור"ש דר"ש מחייב בליקדם דשחורות ולבנות לר"י ור' יהודה פוטר ונקיט תאנים וענבים לרבותא דר"א ושחורות ולבנות לרבותא דר"י אבל במתעסק במין אחד כעין שחורות ולבנות ופגה ובוסר פטור אבל בשני תאנים שוים או שתי נרות דולקות וכוונתו לכבות אחד מהן ולהסתפק באחד מהן או ב' נרות כבויות ונתכוון להדליק א' מהן דליכא קפידא אפילו שמואל מודה דחייב.

ועיין במיי' פ"ב מה' שגגות דפסק רבנו שם ה"ה כר"ש דבשם א' חייב (וחזר בו ממה שפסק בפי' המשנה כר"י וע"ש עוד פ"ח ה"ה לענין אשם תלוי) וא"כ לפ"ז פסק ההלכה דליקדם בשם א' חייב ובשני שמות פטור כר"ש שזורי דכל מקום ששנה במשנתנו הלכה כמותו. ובזה מדוקדקים דברי רבנו לעיל ה"ט דבחלוקה דשם א' כ' נתכוון ללקט שחורות וליקט לבנות דהיינו מתעסק ובחלוקה דשני שמות דהיינו תאנים וענבים כתב או שנתכוון ללקט תאנים ואח"כ ענבים וכו' דהיינו ליקדם והכל כר"ש אמנם אח"כ בחלוקה דשתי נרות דה"ל מתעסק בשם א' דליכא קפידא ד"ה חייב וזה הדרך נכון מאד בס"ד.

אך שדחוק קצת לומר דנתכוון להרוג את זה והרג את זה מקרי מתעסק במין א' דליכא קפידא וכגון שנתכוון להרוג א' משונאיו ומרודפיו. איברא אפילו תימא דשמואל פוטר במתעסק בחד מינא היכא דליכא קפידא מ"מ יש ליתן טעם להא דדחה רבנו דברי שמואל משום דלפי מה דקיי"ל דמקלקל בחבורה פטור כנ"ל איתותב שמואל ממתני' דתינוקת דמאי דמשני הנח לתינוקת וכו' הוה שינוייא דמפיק מתניתין מהלכתא (ובס'

קהלת שלמה הארכתי אריכות נחמד) ומה שתמה הראב"ד דמחייב רבנו במתעסק בחד מינא ופוטר בליקדם דב' מינים אין זה תימה דהרי בליקדם בשעה שלוקט תאנים מתכוון לענבים ובשעה שלוקט ענבים מתכוון לתאנים וה"ל כמתעסק בדבר אחר דאיכא קפידא. ועיין פ"ב מה' שגגות בדין שתי תינוקות ובמ"ש שם. הי"א וכל העושה מלאכה כמתעסק וכו' עמש"ל באריכות פי' מתעסק: הי"ב אבל אם נתכוון וכו' עיין בלח"מ ואין דבריו מוכרחים דבגמ' מסיק דלאחריו ובא לו לאחריו ד"ה חייב וכן נראה דעת רבנו לקמן פי"ב הי"ג ע"ש: הי"ד בשבת וכו' תיבת בשבת משום דלא שייך בי"ט דאין שוגג בי"ט: הי"ו ואם אין וכו' עיין בלח"מ באריכות ואין דבריו מספיקים לפי גירסת התוספות דגרסי ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא דא"כ ה"ל לאוקים אליבי' דר"י דדריש תרי מיעוטי חד לעוקר ומניח וחד ליכול ויכול ויחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא אך נ"ל מהא דבהוריות ד"ב שלהי ע"ב קאמר מאן שמעת לי' דדריש מיעוטי כה"ג ר"י היא דתניא זאת תורת העולה היא הרי אלו ג' מיעוטים וכו' ע"ש ורבנו פסק כרבנן דלא דרשי מיעוטי כה"ג אלא תרי מיעוטי חד לעוקר ומניח וחד ליכול ויכול ויחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ועיין בתוספות ד"ה ה"ג והרשב"א בשבע שיטות כתב ויש מתרצים דשאני התם כיון דחזרו בהן וידעו שטעו ידיעתן כידיעתו וכמי שנזכר הוא דמי שהרי עליהן היה סומך והר"מ בר יוסף תירץ דהתם הוא דאיכא כפרה הכא ליכא כפרה ע"כ ועיין במיי' ספי"ד מה' שגגות ובהשגות וכ"מ דנראה דרבנו סובר כתירוצי הרשב"א ומפשטות לשונו נראה דאיירי באופן שחייבים ב"ד להביא כפרה אע"פ שעדיין לא הביאו ואין מקום להשגת הראב"ד.

ולפ"ז י"ל דרבנו גריס כגירסת רש"י ר"ש לטעמיה וכו' ואע"ג דאין הכרע לומר דר"ש ס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד עד שלא נודע לב"ד חייב (דמ"ש המגיני שלמה באריכות אינו מספיק דאימא האי תנא דס"ל חייב סבר כר"ש לענין ציבור מביא פר ומ"מ איננו לא ר"מ ולא ר"ש ע"ש ותבין) י"ל דידוע להש"ס דר"ש מחייב.

ומ"ש רבנו ושיעור אחד לשניהן וכו' עיין בכ"מ ודבריו תמוהים דאטו לפי גירסת רש"י לא פסיקא לן דבזה אינו יכול וזה אינו יכול שיעור א' לשניהן ממתני' דצבי שנכנס לבית כמ"ש התוספות דבזה אינו יכול וזה אינו יכול פסיקא להו לדרך רש"י דשיעור אחד לכלן ולא נחלקו אלא ביכול ויכול ע"ש ואע"ג דפסיקא להו אין זו קושיא למה הזכירו רבנו.

ומש"ר ומסייע אינו חייב כלום מדלא כתב פטור נראה דס"ל כדעת התוספות ד"ה אמר רב זביד וכו' (ובספרי קהלת שלמה הארכתי): הי"ז כל המקלקלין עיין במ"מ וכ"מ ולפמ"ש לעיל בענין מלאכה שאינה צריכה כלל יש לומר דאפילו בשדה כל שכוונתו

לקלקל פטור דומיא דזומר ואינו צריך לעצים דאין דרך מלאכה בכך וזהו מה שדייק רבנו הואיל וכוונתו לקלקל עמש"ל באריכות.
הי"ט בשבת וכו' תיבת בשבת משום דאין שוגג בי"ט: סליק פ"א מה"ש פרק ב מה"ש ה"ג כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם עיין במ"מ וכ"מ וגי' הרי"ף ע"י נשים וע"י כותים וכן הוא בתוספת' פי"ו דשבת וזהו גירסת רבנו והשמיט כותים דעשאו' כעכו"ם גמורים וכ' רבנו עבדי' שדינם שוה בכ"מ לנשים.
גם נראה דרבנו גורס אבל מצטרפין לדעת אחרת וכן הוא גי' הר"ן ברי"ף וכן הוא בתוספתא פי"ו דשבת ומלתא אחריתא היא לענין זה אומר צריך כפרש"י ודוקא בנשים וכותים אבל אין שומעין בזה לקטנים ועכו"ם ולהכי פלגינהובברייתא לתרתי אבל רבנו שלא כ' כאן דיני מצטרפין לדעת אחרת כיילינהו בחד בבא.
ומ"ש רבנו כדי שלא תהא שבת קלה וכו' הוא טעמא דנפשי' אכל הנך דהרואי' שעושין דברים הללו ע"י הנך לא ידעו שמשום פיקוח נפש הותרה אלא יהי' סבורים שמותר אמירה להנך ויבאו לעשות בעצמן במקום דליכא פיקוח נפש עיין לקמן פ"ו ה"א. א"נ דה"ק אל תאמר שמוטב לעשות ע"י הנך כדי שלא תהא שבת קלה בעיני הרואים אלא מוטב לעשות ע"י גדולי ישראל מפני שאסור להתמהמה וביני לביני שיהדר בתר הנך יהיה מכשול ומתורץ קושיי' הרמ"ך: ה"ד החושש בעיניו וכו' בגמרא רירא דיצא דמא וכו' ועיין פרש"י וכן בערוך פי' דדיצא חולי בפ"ע ומלשון רבנו שהשמיטו נ' דמפרש רירא דיצא ציר הנועץ ואינו שותת כדמעתא: ה"ה וכן אם יש מכה וכו' בגמרא ככי ושיני מאי וכו' ולא אפשטה ולהכי פסק רבנו לקולא בספק נפשות כל שמן השפה ולפנים.
ומ"ש רבנו והחום שמסמר היינו אישתא צמירתא הנז' שם. ומ"ש וכן כל חולי וכו' לכלול פדעתא ועינבא וסימטא ואינך הנז' שם ומדאיצטריכו אמוראי להזכירם נראה שאינם בחלל הגוף אלא בעור הבשר.
ונראה דדעת רבנו דפדעתא דהיינו מכת חרב נמי צריכה אומד דלאו כל פדעתא ספק נפשות. ודלא כדעת התוספות: ה"ו או א' מזוחלי עפר שממיתין ר"ל הנהו חמשה הנהרגין דלקמן פי"א ה"ד ומ"ש אפילו היו ספק ממיתין וכו' היינו נחש ועקרב שבכל מקום: ה"י חולה שאין בו סכנה עיין במ"מ והלח"מ הקשה דבריו אהדדי ותירץ שני דרכים אופן א' דלצדדין קאמר ה"ה דשבות ע"י עכו"ם דא **(צ"ל ודאי.
)** מותר אלא שבות ע"י ישראל ומלאכה ע"י עכו"ם אסור. אופן ב' דשבות ע"י ישראל אסור אם לא בחולי כל הגוף אבל למכחל עינא דה"ל חולי אבר א' הכולל כל הגוף אסור אם לא ע"י עכו"ם ובאבר שאינו כולל אפילו שבות ע"י עכו"ם אסור ע"ש ודרך ראשון

עיקר בכוונת ה"ה דשבות דשבות שרי בכל גוונא במקום צערא כפמ"ש לקמן בדברי רבנו פ"ו ה"ט ומדמה ה"ה אמירה לעכו"ם במלאכה לשבות ע"י ישראל.
אמנם בכוונת רבנו דברי הכ"מ עיקר מדכתב רבנו דברים שאין בהן מלאכה ולא כ' דברים שאינם מלאכה אלא ודאי דר"ל שאין בהם עיקר מלאכה. ועיין לקמן פכ"ג הנ"א **(נרא' דצ"ל פכ"א הל' ל"א.
)** בכ"מ וראיתי בט"ז א"ח סי' שכ"ח ס"ק ח' **(צ"ל ז.)** שכתב ואני עמדתי משתומם וכו' אבל דברי הרא"ש והטור איני יודע ליישבם עד שיבא מי שלבו שלם בדבר ויורני עכ"ל ונסתבך מאד בדברי הש"ע דכוונת הש"ע שיש ד' מינים חלאים א' חולה שיש בו סכנת נפשות ושבת דחוי' אצלו לגמרי.
ב' חולי אבר א' ואין בו אפילו סכנת אבר ובהא ודאי אסור אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה וכ"ש שבות ע"י ישראל אבל שבות דשבות שרי והיינו הך דאמימר ובזה לא איירי הש"ע הכא. אלא איירי מיתר ב' חלאים דהיינו חולי אבר א' הכולל כל הגוף ואין בו אפילו סכנת אבר.
וחולי אבר א' שאינו כולל כל הגוף ויש בו סכנת אבר. ואמירה לעכו"ם בהנך דכ"ע שרי אלא בשבות ע"י ישראל יש ד' דעות.
להרשב"א בתרווייהו שרי. ולדעת המיי' בתרווייהו אסור אם לא דברי' שאין בהן עיקר מלאכה דשרי בתרווייהו ולדעת הר"ן בסכנת אבר שרי ובחולי אבר הכולל כל הגוף ואין בו סכנת אבר אסור.
ולדעת הרמב"ן ע"י שינוי מותר אפילו באין בו סכנת אבר. ובהכי ניחא דמה שמסתפקים הרא"ש והטור היינו בחולי כל הגוף שאין בו סכנת אבר והך דאמימר היינו חולי אבר א' שאינו כולל הגוף ואין בו סכנת אבר.
ומדמה הש"ס דכי היכי דבחולי כל הגוף דאי אית בי' סכנת נפשות מותר מלאכה ע"י ישראל היכא דלית ביה סכנה מותר מלאכה ע"י עכו"ם. ה"נ בחולי אבר א' דהיכא דיש בו סכנת אבר שרי שבות ע"י ישראל היכא דאין בו סכנת אבר שרי שבות ע"י עכו"ם וזה מבואר בלשון הטור למסתכל שם.
והיינו דפשט הטור מדברי הרמב"ם דכיון דס"ל להרמב"ם דאנקלי לא הוה חולי שיש בו סכנה כפרש"י אלא חולי שאין בו סכנה כמבואר בלשון הרמב"ם ומדלא מחלק ש"מ דשרי שבות ע"י ישראל בחולי כל הגוף אפילו ליכא סכנת אבר. איברא מ"ש הכ"מ ברור דלא שרי הרמב"ם רק שבות שאין לחוש לשחיקת סמנים אבל מ"מ שפיר פשט הטור

מדברי הרמב"ם דאין חילוק בין חולי אבר שיש בו סכנת אבר ובין חולי כל הגוף שאין בו סכנה משא"כ הרמב"ן חילק.
והרשב"א שרי בכל ענין אפילו היכא דשייך שחיקת סמנים היכא דכולל כל הגוף אפילו אין בו סכנת אבר והך דאמימר לא הוה חולי כל הגוף. ובהכי ניחא מ"ש שם הט"ז ס"ק ט' ע"ש.
עוד כ' הט"ז ס"ק י"א עשה בשינוי וכו' ומזה תמה לי הרבה וכו' ואין זה קושי' דהמ"מ כתב דהרמב"ן חולק על רמב"ם לענין זה דאינו מתיר שבות שלא ע"י שינוי ע"י ישראל בחולי כל הגוף שאין בו סכנת אבר ולענין זה ס"ל להרשב"א כהרמב"ן ומיהו הרשב"א אינו מחלק בין זה לסכנת אבר והיש מתירין הראשון הוא דעת המ"מ כמ"ש המ"א ס"ק י"ב עוד כ' הט"ז ס"ק י"ב דלפי דעת המיי' י"ל דאין לפשוט מהא דס"ד כיון דלפי מסקנא אין הוכחה וזה דוחק דמהיכי תיתי נשוה פלוגתא בין הה"א ומסקנא מה שלא נתפרש בגמ' אך נ"ל דרבנו מפרש דלפי מה דס"ד ה"א דאין בו סכנה כלל אפילו סכנת אבר והי' ס"ד דר"ל דמותר לכחלו בשבת ע"י עכו"ם ודווקא שבות דשבות דודאי אין זה חולי כל הגוף ולפי מה דמשני לי' מותר ע"י עכו"ם אפילו מלאכה גמורה בסוף אוכלא אבל בתחלת אוכלא ה"ל פיקוח נפש.
ועיין במ"א ס"ק י"ב שהשיג יפה על הכ"מ: הי"ג משיתחיל הדם להיו' שותת וכו' עיין במ"מ ואין צורך לדחוק דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ור' הונא ברי' דר' יהושע חברו של ר' פפא. ומ"ש רבנו ואם שתקה וכו' עיין בלח"מ שכ' ועם היות שיש לישב בדוחק הרבהדברי רבנו לפי גירסתנו וכו' נראה כוונתו דלפי גירסתנו קשי' הדיוקים אהדדי דמרישא משמע דוקא אמרה צריכה הא שתקה כאמרה אינה צריכה ומסיפא משמע איפכא וע"כ צ"ל או דרישא דוקא וסיפא לאו דוקא או להפך וספק נפשות להקל:
הי"ד אבל אין עושין וכו' עיין במגיד משנה.
והנה בגירסתנו בשבת דף קכ"ט לא היא ל"ש חיה ל"ש חולה ל"ש בימות החמה ול"ש בימות הגשמים וכו' וצ"ל דזה ליתא בגי' רבנו והרב המגיד אלא גירסת ה"ה כפי הגירסא שלנו בעירובין דף ע"ט ע"ב:. הי"ו כיצד וכו' עיין מ"ש לקמן פ"י הכ"ג: הכ"א נעקרו כלן וכו' עיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ באורך וכל המעיין ישפוט בצדק שעדיין לא זורו ולא חובשו דברי רבנו בשלמות ולזה צריך אני להרחיב קצת ביישוב דבריו.
הנה בפט"ו מה' איסורי ביאה כ' רבנו וז"ל האסופי שנמצא בעיר שיש בה עכו"ם בין שהי' רוב עכו"ם או רוב ישראל ה"ז ספק עכו"ם לענין קדש אשה צריכה גט מספק ומי שהרגו אינו נהרג עליו וכו' הי' רוב העיר ישראל מחזירין לו אבדה כישראל היה רובו

עכו"ם מותר להאכילו נבלות מחצה על מחצה מצוה להחיותו כישראל ומפקחין עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון המע"ה ע"כ.
ועל זה הקשו חכמי לוניל דהא אפילו ברוב עכו"ם מפקחין והשיב להם רבנו דשמואל הוא דס"ל דברוב עכו"ם נמי מפקחין אבל אנן קיי"ל כר' יוחנן דהולכין בפיקוח נפש אחר הרוב היכא דפריש כלהו וה"ה לזה שפירש מעיר שרובה עכו"ם דאין מפקחין. וגם רב אוקי' בבא דמחצה על מחצה להחיותו ולא ליחסו ולא איירי בפיקוח נפש כלל וא"כ פליג אדשמואל.
ואפילו תימא דרב לא שמענו לו דחולק אדשמואל כיון דר"י בודאי פליג שמואל ור"י הלכה כר"י ע"כ. והרמ"ה תמה על תשובה זו כמ"ש הכ"מ באורך דסובר הרמ"ה דמצא תינוק מושלך בעיר מקרי פריש מקצתייהו ועל זה קאמר שמואל ולפקוח נפש אינו כן אבל בפריש כלהו מודה לר' יוחנן וכדמשני בגמ' רומי' דר"י אדשמואל.
ומה שהשיבו להרמ"ה דרבנו גריס אלא כי איתמר דשמואל ארישא איתמר וכו' דמשמע דהדר בי' במסקנא ממה דס"ד דמודה שמואל בדפריש כלהו. יפה תמה על זה הלח"מ דממ"נ אם נדמה תינוק המושלך בעיר לפריש מקצתייהו ל"ל לבעל הש"ס לאסוקי אלא כי אתמר וכו' ולהשוות פלוגתא בין הך דשמואל ודר"י דהרי שפיר י"ל דמודה שמואל בפריש כלהו ורוב עכו"ם דאין מפקחין והא דקאמר ולפקוח נפש אינו כן דוקא בתינוק מושלך דדמי לפריש מקצתייהו.
ואם נאמר דתינוק מושלך דומה לפריש כלהו קשה דמעיקרא מאי קארי דשפיר מוקי' שמואל מתני' בפיקוח וכר' יוחנן ומה שתירץ הלח"מ דחוק. ומה שנלענ"ד ביישוב קושי' זו דודאי הך דתינוק מושלך דסתמא קתני ומשמע בין בפריש כלהו ובין בפריש מקצתייהו ועיין במגן אברהם סי' שכ"ט ס"ק ב' דבהושלך התינוק ביום דכלהו בני העיר ניידי ביום דמי לפריש כלהו ובהושלך בלילה דקביעי בני העיר דמי לפריש מקצתייהו ועיין בגמרא נזיר די"ב.
ובהכי ניחא דפריך לשמואל מהך דתינוק מושלך דמשמע דאפילו בפריש מקצתייהו אזלינן בתר רובא. וא"כ בתר הכי דמשני דה"ק לענין פיקוח נפש אינו כן דמשמע בכל גוונא אפילו היכא דפריש כלהו בהכרח פליג שמואל אדר' יוחנן ושפיר גרסינן אלא דלר' יוחנן הך מתני' דמצא תינוק מושלך דמשמע בין בהושלך ביום בין בהושלך בלילה ליכא לאוקי' לענין פיקוח נפש דודאי יש חילוק דבהושלך ביום ופריש כלהו הוא דאזלינן בתר רובא אבל לא בהושלך בלילה.

ויש לומר נמי דהיינו טעמא דרב שלא הזכיר בדבריו פיקוח נפש לא להאי גיסא לפרש משנתינו לענין פיקוח ולא לאידך גיסא לומר אבל לענין פיקוח ויוחסין אינו כן משום דס"ל נמי כר' יוחנן דמחלק בין פריש כלהו ופריש מקצתייהו וזהו מ"ש רבנו בתשובה הנ"ל גם רב חלק על שמואל וכו' ואח"כ כתב רבנו ואפילו תימא דרב לא שמענו לו מחלוקת וכו' ר"ל דאפשר דאעפ"י שלא הזכיר רב בדבריו דלענין פיקוח לא י"ל דאפ"ה סובר כשמואל ולא חש לבאר כל הדינים כמו שלא הזכיר בדבריו דיני נזקין ונבלות ואבידה מ"מ כיון דר' יוחנן בודאי פליג הלכתא כוותי'.

ובהכי נתבאר היטב דברי רבנו בתשובתו הרמתה דלהכי כ' רבנו בה' איסורי ביאה דמחצה על מחצה מפקחין דהוא מלתא דפסיקא דאלו ברוב העיר עכו"ם יש חילוק דהיכא דפריש כלהו אין מפקחין וסמך רבנו שם על מ"ש כאן. עוד הקשו על רבנו דפסק שם דבמחצה על מחצה מצוה לחיותו ומלתא דרב מפרשים דקאי אבבא דרוב ישראל וע"ש בכ"מ בה' איסורי ביאה באורך.

גם הלח"מ הקשה כאן דמדפסק רבנו גבי תינוק מושלך לענין יוחסין דה"ל קבוע ברוב עכו"ם אמאי אין מפקחין עליו. איברא לפי הנראה מלשון רבנו בתשובה הוא מפרש מילתא דרב דקאמר ל"ש אלא להחיותו אכלה מתני' דלענין להחיותו הוא דברוב ישראל ובמחצה על מחצה ה"ל ישראל וברוב עכום עכו"ם אבל לענין יוחסין אין הולכין אחר הרוב ואפי' רוב ישראל לא מחזקינן לי' בישראל ודאי ואם קידש אשה ואח"כ קדשה אחר מקודשת לשני מספק וה"ה נמי ברוב עכו"ם אינה מקודשת לשני בודאי אלא מספק ואפילו פירשו כלהו ואע"ג דלא ה"ל קבוע דודאי אפילו בפירשו מקצתייהו לא חשיב קבוע כמ"ש ה"ה דדמי לנמצא מ"מ חכמים עשו מעלה ביוחסין דלא אזלינן בתר רובא.

וכה"ג מי שהרגו אינו נהרג עליו דהאיך נהרוג את זה מספק וספק נפשות להקל (וגדולה מזו כ' ה"ה בפט"ו מה' איסורי ביאה דאף לנזקין אין מוציאין מיד ישראל ע"ש) אפילו ברוב ישראל דעד כאן לא קאמר ר"י דהולכין בפיקוח נפש אחר הרוב בדפריש כלהו לענין פיקוח הגל בשבת דאיכא חילול שבת ושב ואל תעשה עדיף אבל הא וודאי דאפילו ברוב ישראל אין הולכין אחר הרוב בפיקוח נפש להרוג את ישראל ודאי.

ודע דכפי הנראה דרבנו לא ס"ל כפרש"י דמפרש דלהחיותו נלמד מק"ו מפיקוח הגל דהא לפי מה דס"ד דרבנו בתשובה ס"ל לרב דלהחיותו אפילו בפריש מקצתייהו מתוקמ' מתני' דאם רוב עכו"ם עכו"ם משא"כ לענין פיקוח הגל דבפרישמקצתייהו לא אזלינן בתר רובא (אע"ג דאפי' פריש מקצתייהו לא מקרי קבוע בשאר דינים דבנמצא הלך אחר הרוב.

ועיין בתוספות חולין דף צ"ה ובתוספות זבחים דף ע"ג ובתוס' פסחים דף ט' והיינו בתינוק מושלך ובפירשו מקצתייהו לחצר אחרת אע"ג שפירשו לפנינו ממקום הקבוע מ"מ ספקו לא הי' צריך לנו בשעת פרישה אלא בשעת מפולת כמ"ש ה"ה מ"מ כיון דנשאר קבוע במקומו לא מקרי כל דפריש מרובא פריש לענין פיקוח נפש אלא כל דפריש ממחצה פריש דהרי הנשארים קבועי' דה"ל כמע"מ) והא דפריך בגמ' אם רוב עכו"ם למאי הילכתא משום דקשה לי' דאי להחיותו בבא זו ל"ל דכיון דנקיט מע"מ ישראל ממילא דייקינן מיני' דרוב עכו"ם עכו"ם (ועיין בתוס' ד"ה להאכילו נבלות ולפמ"ש ליכא למימר לדרך רבנו דלא כתירוץ התוס' ודלא כפרש"י ולזה משני דאצטריך בבא יתירה לאשמועינן דמותר להאכילו נבלו' וכה"ג נמי הוקשה לי' הבבא דאם רוב ישראל דנלמד בק"ו ממע"מ ומשני איצטריך לענין להחזיר אבדתו דלא סגי במע"מ.

ואח"כ מדקדק דבבא דמע"מ ל"ל דממילא נדע דדוקא ברוב עכו"ם הוא דאינו מצווה להחיותו ובמע"מ חייב דליכא למימר דאיצטריך דלא נידוק מרישא דדוקא רוב ישראל הוא דמצווין להחיותו דלפי מה דמסיק דבבא דרישא דאם רוב ישראל איצטריך להורות דדוקא ברוב ישראל מחזירין אבדתו דאי לאו הכי ה"א מצד הסברא דאפילו במע"מ מחזירין אבדתו א"כ כ"ש דהסברא נותנת דבמע"מ מצוה להחיותו והא דנקיט רוב ישראל הו' לענין החזרת אבדה ובהכי ניחא קושי' התוס' ד"ה לא צריכא וכו' ועיין במ"מ הא"ב. ומה שהקשה הרמ"ך אהא דקאמר רבנו לפיכך אם הי' הרוב ישראל וכו' דמשמע דבמע"מ אין מפקחין. והלח"מ תירץ בדוחק.

ולענ"ד נראה לפמ"ש רבנו פח"י מהא"ב הי"ד בד"א כשיהי' המקום שנבעלה בו פרשת דרכים וכו' והיו רוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים שחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו תרי רובות אבל אם היו רוב העוברים פסולים וכו' אעפ"י שרוב המקום שבאו ממנה כשרים או שהיו רוב אנשי המקום פסולים אעפ"י שרוב העוברים שם כשרים וכו' ועיין בגמרא כתובות דף ט"ו דמפרש רבנו הכי הא דקאמר התם והוא דאיכא רוב העיר ורוב סייעה ע"ש ומשמע נמי התם דרוב סייעה אלים מרוב העיר דקאמר התם גזרה רוב סייעה אטו רוב העיר ע"ש.

וא"כ בנדון דידן גבי פיקוח הגל י"ל דאפי' בפירשו כלהו לא בעינן תרי רובא ואפילו רוב א' לא בעינן ובמע"מ סגי מיהו הא ודאי פשוט דכשנעקרו כלם ובטל קביעותייהו אזלינן נמי בתר בני העיר רצוני לומר דהיכא דהי' רוב סייעה שבחצר ישראל כשנעקרו ובטל קביעותייהו הרי זה שפירש מהם מקרי פורש מן הסייעה וכפורש מבני העיר והיכא דרוב העיר עכו"ם נימא דמרוב העיר פריש ומיהו מ"מ אוקי רוב העיר נגד רוב סייעה

וה"ל כמע"מ משא"כ במע"מ אחרי שנעקרו דבטל קביעותייהו היכא דרוב העיר עכו"ם כיון דליכא רוב סייעה ואיכא רוב עיר אין מפקחין ולהכי כ' רבנו לפיכך אם היה הרוב ישראל דהוא מלתא דפסיקא דהיכא דרוב סייעה ישראל לעולם מפקחין אפילו רוב העיר עכו"ם משא"כ במע"מ דאין מפקחין היכא דרוב העיר עכו"ם.

ולפ"ז הא דכ' רבנו נעקרו כלן וכו' אין מפקחין דמשמע אפילו רוב העיר ישראל משום דרוב סייעה אלים מרוב העיר. גם י"ל דה"ק רבנו נעקרו כלן וכו' אין מפקחין וכו' דכיון דבטל קביעו' הישראל אזלינן בתר רוב העיר ואין עליהם שם סייעה לגמרי ולזה סיים לפיכך אם הי' הרוב ישראל פי' רוב העיר מפקחין דאוקי רוב העיר לנגד רוב סייעה ודרך ראשון יותר מדוקדק בלשון רבנו ויצאנו ידי חובת ביאור שלום בס"ד.

ומה שתמה הלחם משנה על התוס' בד"ה דפריש כלהו וכו' ויש לתמוה וכו' והניח בצ"ע שגה ברואה דאיהו נמשך אחר גירסת הרי"ף והרמב"ם דגרסי לא צריכא דפריש חד מנייהו לחצר אחרת ומיתוקמ' מימרא דר' יוחנן בדפריש כלהו. אבל גי' רש"י ותוס' לא צריכא דפריש לחצר אחרת ומיתוקמא מימרא דר"י בדפריש מקצתייהו דהיינו שיצאו מקצתם לחצר אחרת דלא אתחזק ישראל בחצר שניי' וכפרש"י אבל בדפריש כלהו לחצר אחרת אע"ג דניידי והולכי' דליכא קבוע אפ"ה כיון שהוחזק ישראל בחצר אחרת אין הולכין אחר הרוב ומפקחין.

ולזה כתבו התוס' לשיטת רש"י דהא דקאמר בגמרא דבדפריש כלהו לחצר אחרת מפקחין הואיל ואתחזק היינו אפילו יצאו כלן ונשאר רק א' (דבעודן בחצר אחרת ליכא רבותא דחשיב כי קבוע) ולפ"ז כ"ש דבחצר ראשון ויצאו כלן ונשאר רק א' דמפקחין דאתחזק ישראל שם ולא משכחת לי' אין מפקחין אלא בלא פירש לחצר אחרת אלא א' דלא אתחזק ישראל כלל בחצר שניי' והיינו דקאמר ר' יוחנן דדוקא בחצר אחרת מפקחין והלח"מ הבין כוונת התוס' בהפך דבדפריש כלהו לא איקרי קבוע ושגיאה היא.

ומ"ש הלח"מ וצ"ל שלדעת הרמב"ן ז"ל וכו' נראה דעת הרמב"ן והראב"ד דהם מפרשים דבפריש כלהו מחצר ראשון ובעודם מהלכי' אף על גב דניידי כיון דבאותה כנופי' אתחזק ישראל והלך א' מהן לחצר אחרת מפקחין וכ"ש היכא דעדיין כלם קבועי' בחצר ראשון ופריש חד מנייהו לחצר אחרת (והיינו מ"ש ה"ה ואצ"ל פי' מן החצר) והיינו הך דשמואל.

והא דפריש מקצתייהו שנשארו רובם בחצר ראשון וארבעה וחמשה מהם פירשו חוץ לחצר שהרי באותו מקצת שפירשו מן החצר לא אתחזק ישראל הילכך כשא' מהנך ד' וה' בעודם מהלכים נכנס לחצר אחרת אין מפקחין והיינו הך דר' יוחנן וא"כ שיטה זו

דלא כפי' הרי"ף וגם דלא כפרש"י ותוס' דהם מפרשים דאפילו בעוצם קבועי' ופירש חד מנייהו לחצר אחרת אין מפקחין וכ"ש בפירשו כולן ובשעת מהלכן פירש א' מהן לחצר אחרת דאין מפקחין אלא דוקא היכא דפירשו כלן לחצר אחרת ונכנסו והלכו בתוכו אז מפקחין אפילו שיצאו כלן הואיל ואתחזק ישראל בחצר משא"כ לדרך הרמב"ן והראב"ד לא בעינן שיתחזק ישראל בחצר אחרת אלא כל היכי דאתחזק ישראל בכנופיא שפירש מהם מפקחין ואיכא קולא לפרש"י ותוס' דהיכא דלא אתחזק ישראל בחצר אחרת אפילו דאתחזק בכנופיא שפירש ממנה ואפילו עודנה קבועה בחצר ראשון נמיאין מפקחין ולדעת הרמב"ן מפקחין.

ומ"ש ה"ה בסוף דבריו וכן פרש"י ז"ל אין כוונתו דפרש"י הוא כפי' הרמב"ן והראב"ד דזה אינו כמ"ש (וכן בתחלת דבריו לא כ' ה"ה וכן דעת הראב"ד בה בהשגות וכן פרש"י ז"ל) אלא כוונתו דגם רש"י מפרש דהך דשמואל איירי בפריש כלהו והך דר' יוחנן בפריש מקצתייהו ולענין זה מפרש רש"י כהרמב"ן והראב"ד ואע"ג: דבגוף הפירוש מחולקים) ודלא כפי' הרי"ף דמפרש מלתא דשמואל בפריש מקצתייהו ומילתא דר' יוחנן בפריש כלהו.

והרמב"ן ז"ל רצה להעמיס דגם רבנו מפרש בכה"ג דמעיקרא ס"ד דבפירשו כלהו מפקחין כשמואל אך דהוקשה לשמואל ממתני' דתינוק מושלך דמשמע אפילו בפריש כלהו והוצרך לתרץ אלא אימא בפיקוח נפש אינו כן וא"כ ע"כ אפילו בפריש מקצתייהו ס"ל לשמואל מפקחין. ופליג אדר' יוחנן וא"כ אין צורך לאוקי' מילתא דר' יוחנן בפריש מקצתייהו דכל עיקר הא דס"ד לאוקי' מילתא דר' יוחנן בפריש מקצתייהו כי היכי דלא נשווה פלוגת' בין מילתא דר"י למילתא דשמואל אבל השתא דמוקמינן דשמואל פליג אין צורך לדחוק לשבר דברי ר' יוחנן אלא י"ל דר' יוחנן בכל גוונא ס"ל דבחצר אחרת אין מפקחין והולכין בפיקוח נפש אחר הרוב הילכך פסק רבנו דאפילו בפירשו כלן ובעודן מהלכין נכנס א' מהן לחצר אחרת אין מפקחין משא"כ בנשארו קבועין בחצר ראשון ופריש א' מהן לחצר אחרת דכ"ע מודי' דמפקחין והיינו מה דקאמר ר' יוחנן באותו חצר מפקחין ר"ל דכשעדיין נשארו קבועי' באותו חצר מפקחין אפילו פריש א' מהן לחצר אחרת ובזה מתורץ קושי' הלח"מ: הכ"ב המהלך וכו' עיין במ"מ ועיין בתוס' ד"ה עושה כדי פרנסת וכו': הכ"ג או שצרו סתם עיין בלח"מ ומפרש רבנו סתמא לקולא.

משום דה"ל ספק נפשות כמ"ש הכ"מ. ומ"ש רבנו מותר להן לחזור בכלי זיין וכו' כרב וכרב נחמן בר יצחק דמחלק בין נצחו ישראל לנצחו א"ה עיין לקמן ס"פ כ"ז מה' שבת:

הכ"ד ואפילו יחיד הנרדף וכו' עיין בכ"מ ואין דבריו מובנים: סליק פ"ב מה"ש פ"ג מה"ש ה"ב ושורין דיו וסמנין וכו' קשה למה השמיט רבנו דין כרשינין הנזכר במשנה.
וי"ל טעם מספיק דלקמן פ"ט הי"ד פסק רבנו דהעושה עין הצבע חייב משום תולדות צובע ע"ש והראב"ד השיג עליו וכ' דשריית דיו וסמנין משום לש באו לה ולא משום צובע המים כמו שריית כרשינין וכעין מים וקמח או מים ועפר ע"כ וגם ה"ה נדחק שם לפרש הסוגיא דהא דקאמר מאן תנא נתינת דיו למים זוהי שרייתו משום צובע ע"ש.
ואני אומר דודאי הא דמחפש בגמ' מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתן לאו משום דסובר בעל הש"ס דלית בי' משום צובע דודאי אית ביה משום צובע ומיתוקמא אפי' כר' יוסי ב"י אלא דסובר בעל הש"ס דבהכרח טעמא דמתני' משום לש דהא בכרשינין לא שייך צובע כמ"ש הראב"ד. ולפמ"ש לקמן סוף פ"ח דרבנו פסק כר' יוסי ב"י דבעינן עד שיגבל ע"ש שפיר השמיט רבנו כרשינין דאין בשרייתן מלאכה ואין זה רבותא מה שמותר לשרותן מבע"י ולא כ' רבנו אלא דיו וסמנין דאיכא בשרייתן מלאכה דאורייתא דהיינו משום צובע.
ומצאתי און לי בתוספתא פי"ב דשבת וז"ל א' נתן את המים וא' נתן את הדיו וא' נתן את הקנקנתום. א' נתן את הדיו וא' המים וא' הקנקנתום.
א' נתן את הקנקנתום וא' את המים וא' את הדיו. שנים אחרונים חייבים.
אחד נתן את הדיו וא' הקנקנתום וא' את המים. א' נתן את הקנקנתום וא' את הדיו וא' את המים האחרון חייב.
א' נתן את הדיו וא' את המים. א' נתן את המים וא' את הדיו.
א' נתן את המים וא' את הקמח. א' נתן את הקמח וא' את המים.
א' נתן את המים וא' את האפר. א' נתן את האפר וא' את המים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי ב"י אומר עד שיגבל ע"כ.
ובהכרח ר' יוסי לא פליג אלא על הקמח והאפר ולא פליג אדיו וקנקנתום דהא לא אשכח בעל הש"ס דפליג ר' יוסי בדיו ובהכרח פסיקא לי' לבעל הש"ס דר' יוסי אסיפא לחודא קאי אבל ברישא מודה דהאחרון חייב וע"כ היינו משום צובע וכדעת רבנו ועיין עוד לקמן פ"ט הי"ד וסוף פ"ח ולקמן בפרקין ה"ז.
ומ"ש וטוענין קורות בית הבד וכו' ז"ל הרי"ף מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי א"ר יוסי בר חנינא ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוסר ומלילות שריסקן מבע"י רי"א יגמור משתחשך רע"א לא יגמור ואיתמר עלה א"ר בב"ח אר"י בצריך דיכה כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי במחוסרין שחיקה הורה ריב"ח כר"י ע"כ.

והקשה הרז"ה דה"ל תרתי דסתרי אהדדי דע"כ ריב"ח פליג אדר' יוחנן דהא ר"א לא מוקי' כר' ישמעאל משום דס"ל כר' יוחנן והרמב"ן תירץ דבשום ובוסר ומלילות שאין בהן כונס משקה אלא לחלוחית שבגופן הוא דאיכא ג' מלאכות ריסוק ודיכה ושחיקה אבל בזתים וענבים וחלות דבש ליכא אלא ב' מלאכות ריסוק וסחיטה ובודאי אף ר"י ב"ח ס"ל כר' יוחנן אלא דר' יוסי ב"ח מדמה מתני' דמחוסר מלאכה אחת דהיינו סחיטה להך דמחוסרי' שחיקה שהוא ג"כ חסר מלאכה א'.

ור"א דחה דיש לדמות מתני' שלא נעשה מבע"י רק ריסוק גרידא שהוא מלאכה א' למחוסרי' דיכה אבל מחוסרי' שחיקה שנעשו מבע"י ב' מלאכות וחסר מלאכה ג' לא דמי למתני' ולזה מדמה לחלות דבש שג"כ אין בו רק ב' מלאכות. וכן באשר"י כתב דריב"ח ס"ל דלא חשיב כמחוסרי דיכה ודבריו מתפרשים כפי מה שהסביר הרמב"ן.

והר"ן יישב דעת הרי"ף ע"ד התוס' בד"ה ר"י שכתבו דיגמור בידים קאמר ודכ"ע אית לי' דר' יוחנן אלא דריב"ח סבר דכיון דקשרי בידים במחוסרי' שחיקה ולא גזר אטו מחוסרי' דיכה אלמא דאפילו מחוסרי' דיכה שרי מדאורייתא ור"א מדקה דלעולם דס"ל לר' ישמעאל מחוסרי'דיכה אסור מדאורייתא ואפ"ה לא גזר שחיקה אטו דיכה.

והרב המגיד מיישב דברי הרי"ף קרוב לדברי הר"ן ועיין בשו"ת ח"ץ שאלה ז' שהאריך בביאור דבריו ובלח"מ: ושניהם לדבר א' נתכוונו דמ"ש ה"ה דא"כ לא הוה גזרו רבנן במידי ר"ל דאי הוה ס"ל לר' ישמעאל דאף במחוסר דיכה שרי לגמור בשבת בידים א"כ לר' ישמעאל לא הוסיפו חכמים לגזור ולאסור יותר על מה שאסור מן התורה אלא הניחו הדבר על ד"ת וכל מה שמותר ד"ת הניחו בהיתרא וזה דבר רחוק שהרי בכל מילי דשבת מצינו שהוסיפו חכמים לגזור משום שבות וה"נ כשלא ריסקן אסורין משום מלאכה ובשריסקן וכו' הי' מן הראוי להוסיף לגזור מדרבנן וכו' עכ"ל הח"ץ ולזה הקשה הלח"מ דהאיך תירץ ה"ה א"נ דמדאורייתא נמי אסור עד שנכנס בדוחק דאסור מדאורייתא ואינו חייב חטאת דומי' דחצי שיעור.

ובאמת אין זה כוונת ה"ה דאין זה תימה לומר דלא גזרו רבנן מידי וכמ"ש הלח"מ בשם התוס' אלא כוונת ה"ה דאחרי שהציע דיגמור דקאמר ר' ישמעאל היינו משתחשך בידים ומשנתנו מבע"י הכריח דע"כ ס"ל לריב"ח כר' יוחנן דכיון דקאמר בגמרא קורות בית הבד וע"ג דאי עביד לי' בשבת לא מחייב חטאת לא גזרו בי' רבנן אלמא דמשנתנו דדמי למחוסר דיכה שייך למגזר ואי ס"ד דמחוסר דיכה שרי לר' ישמעאל בשבת האיך מתוקמ' מתני' כר' ישמעאל והיינו מ"ש ה"ה דא"כ לא הוה גזרו רבנן במידי ר"ל האיך קאמר בגמרא לא גזרו וכו' והיינו כפי קושיית הלח"מ הראשונה.

ולזה מסיק המ"מ אלא ודאי מדאורייתא וכו' ר"ל אלא ודאי דריב"ח ס"ל כר' יוחנן דבמחוסרין דיכה דכ"ע אסור מדבריהם הילכך במתני' מבע"י מותר לכתחלה דכי היכי דלא גזרינן שחיקה משתחשך אטו דיכה משתחשך ה"נ לא גזרינן דיכה מבע"י אטו משתחשך ור"א מדחה דאכתי י"ל דאע"ג דלא גזור שחיקה אטו דיכה אפ"ה גזור דיכה מבע"י אטו דיכה ומ"ש ה"ה א"נ מדאורייתא וכו' ר"ל ומשנתנו לא דמי למחוסר דיכה דחסר ב' מלאכות ובמתני' חסר מלאכה אחת וכסברת הרמב"ן הנ"ל מיהו מ"מ לא דמי נמי למחוסר שחיקה דמותר לר' ישמעאל משתחשך שכבר נעשה מבע"י ב' מלאכות ולהכי אסור משתחשך טעינת קורת בית הבד ומבע"י מותר דומי' דשחיקה משתחשך ור"א מדחה דמשנתנו דמי למחוסר דיכה ואסור מדאורייתא כן יש להעמיס בכוונת ה"ה.
אמנם מ"ש הלח"מ מהך א"נ סותר העיקר הראשון וכו' יש לזה ג"כ פני' מסבירות אך דמוכרח לומר כשיטת הרמב"ן וכנ"ל כדי לתרץ קושי' שני' של הלח"מ. ומ"ש הלח"מ וא"ת היאך קאמר הגמ' וכו' אין דבריו מובנים ועיין בשו"ת ח"ץ ומ"ש הלח"מ ולקושי' שהקשה הרשב"א יתורץ במ"ש הרא"ש וכו' לא ידעתי כוונתו דהא ה"ה הרחיב לתרץ קושי' הרשב"א.
אמנם בגוף הענין לפמ"ש רבנו לקמן דמחוסרי' דיכה אסור ולא נקיט חייב עיין לקמן פכ"א הי"ג ניחא בפשיטות דריב"ח ס"ל דבמחוסרי' דיכה דכ"ע אסור מדבריהם ומתוקמא מתני' כר' ישמעאל ולר"א ס"ל דבמחוסרי' דיכה דכ"ע אסור מדאורייתא ואולי יש להעמיס כן בלשון ה"ה שכ' א"נ דמדאורייתא וכו' ר"ל אליבי' דר' אלעזר בן פדת ובהכי ניחא דעת הרי"ף וכמ"ש הר"ן והתוספות.
ומה שהתחיל הרב המגיד וכ' ויש מי שהקשה על דברי רבנו למה לא חילק בין מחוסרי' דיכה וכו' שותא דידי' לא ידענא דהא ודאי לפי מה דקיי"ל כב"ה דמתירין מבע"י מלאכה גמורה בודאי הכל שרי אפילו במחוסרי' ריסוק ובגמרא מהדר לאוקמי' דמ"ד דמודי' ב"ש בקורת בית הבד ס"ל דבנתרסקו ליכא איסור דאורייתא ואין כאן התחלת קושי' לרבנו: ה"ד לפיכך אם גרף וכו' עיין במ"מ ש"כ ודע שאפילו תבשיל שלא הגיע למב"ד מותר להשהותו ע"ג כירה גרופה וקטומה וכן כתב הרשב"א ובלח"מ הקשה דידי' אדידי' דדברי הרשב"א סותרי' זא"ז ושלח יד להגיה ע"ש.
ושותי' לא ידענא דאין כאן סתירה כלל דאע"ג דפסק הרשב"א כחנניא דכל שהגיע לכמב"ד משהין ע"ג כירה שאינה גו"ק ובלא הגיע לכמב"ד אין משהין ע"ג כירה שאגו"ק אבל ע"ג כירה גו"ק משהין אפילו בלא הגיע לכמב"ד. וז"ל הרשב"א בשבע שיטות והאי תבשיל דתנן במתני' י"ל דלמ"ד להשהות תנן אם הסיקוה בקש ובגבבא או בגו"ק

מותר להשהות אפילו לא הגיע לכמב"ד כיון דלא שייך חתוי וכ"ש בבשיל כמב"ד וכ"ש במצטמק ויפה לו אבל למ"ד להחזיר אבל לשהו' משהין אפילו באג"וק האי תבשיל דמתני' דוקא בכמב"ד וכדתני חנניא בהדי' כל שהגיע לכמב"ד משהין באגו"ק.
ודוקא באג"וק אבל בגו"ק אפילו לא הגיע למב"ד משהין דליכא משום חתוי. ויש לחלק ולומר דכל שלא הגיע למב"ד אין משהין אפילו בג"וק משום דכיון דבשיל קצת ולא הגיע למב"ד יהיב דעתי' ומחתה וכו' ולהכי כי אקשה שלהי פ"ק צמר ליורה לגזור איצטריך לאוקים ביורה עקורה ולא אוקים בגו"ק משום דצמר ליורה קודם שיקלוט העין הרי הוא כתבשיל שלא הגיע למב"ד.
ומיהו הראשון נראה עיקר משום דבגרוף מיהו ליכא למיחש מידי (ר"ל דבעינן שיגרוף כל צרכו ולא ס"ל כרבנו דאף בגרוף שייך חתוי) וההוא דצמר ליורה לא ניחא לי' לאוקים בכירה כיון דכלהו אינך איירי בתנור הילכך ניחא לי' לאוקים טפי בתנור כיון דאשכח בי' נמי היתרא. ולשון תבשיל כולל הוא אף תבשיל שלא הגיע לכמב"ד ע"כ לשון הרשב"א ונתקיימו דברי ה"ה ועיין לקמן ה"ח.
ומ"ש רבנו או בגללי בהמה עיין בירושלמי ובב"י א"ח סי' רל"ג. עוד שם בירושלמי בגפת ובעצים לחין אבל יבשין מתחלתן כקש וגבבא הן וזה בכלל מ"ש רבנו שהרי אין שם גחלים וכו' ומ"ש רבנו שהרי הסיח דעתו עיין בכ"מ בשם הרמ"ך.
ומ"ש הרמ"ך דהטעם משום דעביד הכירא דגו"ק לא אתי לחתויי אין זה מספיק דא"כ גחלים שעממו מעצמן מ"ט ומה ש"נל בכוונת רבנו לפמ"ש הרשב"א בשבע שטות וז"ל גרסינן בירושלמי הגורף עד שיגרוף כל צרכו מן מה דתני הגורף צריך לטאט בידו עד שיגרוף כל צרכו מן מה דתני מלבה עלי' נעורת של פשתן הדא אמרה אפילו לא קטם כל צרכה פי' דאין צריך לקטום עד שלא יהי' האש ניכר בו אלא כיון שקטם קצת מוכח' מלתא שהוא מתייאש ממנה ואינו רוצה בחתוי וה"נ משמע בגמרא מדקאמר גחלים שעממו הרי הן כקטומין והוא הטעם שאמרנו דכיון שעממולא חשש ללבותן מוכחא מילתא דלא קפיד בחתוי ועוד אמרו קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין וכו' ע"כ.
והיינו מ"ש רבנו שהרי הסיח דעתו ממנו ואין כוונתו לומר שהסיח דעתו מלאכול התבשיל כמו שהבין הרמ"ך אלא ר"ל שהסיח דעתו מלחמם התבשיל כיון דגלי דעתי' דניחא לי' הקטימה והיינו טעמא דלא בעינן שיקטום כל צרכו ולא חיישינן שמא תתלבה ואח"כ יחתה דבאמת קי"ל דאפילו קטמה ונתלבתה מקיימין עלי' דכיון דבשעת קטימה אסח דעתי' מלחתות אלמא דאין צריך לחמם התבשיל טפי ושוב לא חיישינן לחתוי

ובהכי ניחא מה שהקשה הלח"מ לקמן ה"ה דלמה השמיט רבנו דין קטמה ונתלבתה ולפמ"ש בכלל דבריו הוא: ה"ה בד"א בכירה וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך.
ולפמ"ש לעיל ה"ד בשם הרשב"א ניחא דבהכרח מדאוקים בעל הש"ס הך דצמר ליורה ביורה עקורה מוכרח לומר דבתנור גו"ק אסור דאי ס"ד דג"וק מותר ה"ל לאוקים בתנור גרוף וקטום דה"ל דומיא דכלהו אינך דאיירי בתנור כנ"ל: ה"ז הכופת וכו' בלח"מ הקשה למה השמיט רבנו דין דאין נותנים חטין לתוך הרחיים וכו' ואין זה תימא די"ל דרבנו ס"ל כדעת הרי"ף רבו והרז"ה שפסקו הלכתא כר"י ומשום שביתת כלים דלית לי' טעמא דהשמעת קול ומוקי הך דרחיים כב"ש אבל לב"ה שרי בהתחיל מבע"י ולזה השמיטו רבנו דהשתא מלאכה דאורייתא שרי להתחיל מבע"י כ"ש מידי דרבנן ומהאי טעמא השמיט רבנו כרשינין כנ"ל ה"ב ומה שיש לדקדק בזה עיין לקמן פ"י הכ"ב מ"ש שם: ה"ח תבשיל חי וכו' עיין במ"מ והלח"מ האריך וכל דבריו מרפסין איגרא דמ"ש דאותן הגאונים מפרשים הך דקידרא חייתא לענין חזרה דבריו תמוהי' דבהדיא קאמר בגמרא קידרא חייתא שרי לאנוחי ע"ש עם חשיכה בתנור.
ויותר תמוה דהאי ס"ד כלל שיהי' מותר להחזיר קידרא חייתא דה"ל בישול ממש בשבת ואב מלאכה (וגם מ"ש הלח"מ אבל אי איירי להשהות צ"ל דלא הוה כמאכל ב"ד וכמ"ש התוספות בד"ה בשיל ולא בשיל וכו' אין זה מוסכם דאפשר לומר דאע"ג דשרי חנניא להשהות בשיל כמב"ד בכירה שאגו"ק.
אפ"ה אסור להשהות בתנור וכן כתב בעל המאור דאפילו למ"ד להחזיר תנן יש לפרש לא יתן דתנור אף לענין שהי' דאין הכרח למ"ש התוספות ד"ה תנור וכו' דף ל"ק ע"ב ע"ש אלא אם נפרש בשיל היינו כמב"ד אבל אם נפרש כולל ניחא) ומ"ש הלח"מ ומפני כן כ' ה"ה וכו' חלילה להעמיס זה בכוונת ה"ה אלא כוונתו לבאר דלדרך רבנו פי' בשיל היינו בשיל לגמרי ולאפוקי מיש מפרשים דבשיל היינו כמב"ד ואליבא דחנניא ורבנו דפסק כרבנן ואפילו בשיל כל צורכו ומצטמק ויפה לו אסור לשהות בכירה שאג"וק כ"ש בתנור בלא נתבשל כל צורכו אלא כמב"ד ומ"ש הלח"מ ואע"פ ש"כ שם הרשב"א ז"ל וכו' כבר בארתי לעיל ה"ד דאין כאן שום סתירה והוא נמשך אחרי טעותו דמפרש הך דקידרא חייתא לענין חזרה אבל לשהות משהין אפילו בתנור אפילו לא הגיע למב"ד וכ"ש בכירה ולזה הוקשה לו דהאיך כתב ה"ה לעיל בשם הרשב"א דכל שלא הגיע לכמב"ד משהין ע"ג כירה גו"ק דמשמע אבל באגו"ק לא ולפמ"ש כל זה עירבוב ומ"ש הלח"מ ומ"מ אין לשון ה"ה ז"ל מדוקדק וכו' לא הרגיש שיש ט"ס הנראה לעיני בדברי ה"ה ובמקום תיבת על צ"ל, עד וכוונתו מפולשת דקאמר וחלוקי תנור וכירה וכופח עד תבשיל חי ר"ל כל

הדינים שנזכרו בדברי רבנו עד הלכה ח' המתחלת תבשיל חי כולם הם לענין חזרה בדוקא לדעת הי"מ הנ"ל.
אמנם יש לדקדק בדברי ה"ה דדעת מקצת הגאונים הנ"ל דבשהי' לא משכחת כלל לכל החילוקים האלו ובהכרח ס"ל דבלא הגיע לכמב"ד אסור להשהות אף בגו"ק (דאל"כ משכחת לי' בשהי' דלא הגיע למב"ד כל החילוקים הנ"ל) דלא כדעת הרשב"א הנ"ל ה"ד וא"כ האיך כ' ה"ה דדעת הרשב"א כדעת אחרי' אלא י"ל דמ"ש ה"ה דהרשב"א סובר כוותייהו היינו לענין זה דפסק כחנניא אבל לענין שהי' בלא הגיע למב"ד חולק עמהם ומדמה בכל החילוקים שהיי' דלא הגיע למב"ד לחזרה בהגיע למב"ד.
והא דלא אוקי' בגמרא אליבא דחנניא נמי מתני' בשהיי' ובשלא הגיע למב"ד דסתם חמין ותבשיל היינו בבשיל כמב"ד כמ"ש התוספות. גם י"ל דדעת הגאונים ממש כדעת הרשב"א דמשהין ע"ג כירה ג"וק ולא בשיל כמב"ד אלא דשארי חלוקים שבין תנור וכירה וכופח ולסמוך לית להו אלא בחזרה וניחא הכל.
והנה טעם המחלוקת שבין שני השטות הללו עיין ברי"ף שהוא ג"כ פסק כרבנן וכדעת רבנו והביא ראי' מלשון הגמרא איבעיא להו מהו לסמוך תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך ש"ד א"ד ל"ש ומדקאמר תוכה וגבה הוא דאסור אלמא דאסור להשהות ע"ג כירה שאגו"ק. והרז"ה דחה דבריו דהך בעי' אזלא לסמוך בחזרה ע"ש (ומה שחתר ה"ר יונה לדחות דברי הרז"ה דמדקאמר תוכה וגבה הוא דאסור אלמא לענין שהי' קתני דאי לענין חזרה הרי תוכה אסור אפילו בגו"ק והאיך קאמר א"ד ל"ש דודאי שאני ושאני ע"ש ואין זה מספיק דאכתי י"ל דקבעי בין לענין חזרה למ"ד להחזיר ובין לענין שהיי' למ"ד לשהות וכמ"ש הר"ן ולי נראה בכוונת הרי"ף ורבנו דלענין חזרה אין חילוק כלל בין ע"ג ובין לסמוך וכמו שכייל רבנו לקמן וכל שאין מחזירין אין סומכין לו בשבת ור"ל אפי' בכירה שאגו"ק וכמ"ש לעיל ה"ז ומותר לסמוך לכירה מבערב אעפ"י שאגו"ק דמשמע מבערב אין אבל בשבת לא והטעם דבחזרה שייך משום בישול הילכך כל שלא נתבשל כל צרכו אסור אפילו לסמוך במקום שהיס"ב דקיי"ל אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ואם גלגל חייב חטאת וסובר הרי"ף ורבנו דאפילו בבשיל כמב"ד כל שלא נתבשל כל צרכו איכא בישול דאורייתא ואפילו בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו מיהות אסור מדרבנן עיין לקמן פ"ט ה"ג ובמ"מ שם.
דבודאי בכל מקום דשייך חתוי אסור אפילו להשהות ובהכרח אם נוקים מתני' בבשיל כמב"ד ולהחזיר הוא דאסור ולהשהות שרי צריך לומר דס"ל לחנניא דכל תבשיל שנתבשל כמב"ד שצריך רק בישולמועט לא חיישינן לחיתוי דכיון דחזי קצת לאכילה

לא קפיד לחתות ולהחזיר אסור משום מבשל דודאי אין סברא בעולם לומר דלהחזיר חיישינן לחיתוי אבל לא להשהותו דודאי לענין גזרת חתוי חזרה ושהי' דומות אלא טעמא דחזרה משום בישול.

וא"כ סמיכה זו מה היא דקמבעי' לי' דאי בסומך במקום שהיס"ב פשיטא דאסור בשבת משום מבשל ואי בסומך במקום שאין היס"ב פשיטא דשרי דהא לא שייך שמא יחתה אליבא דחנניא היכא דבשיל כמב"ד. אלא ודאי דבעיא זו אליבא דרבנן דחנניא ומספקא לי' אי חיישינן לחתוי או דלמא כיוון דעביד הכיר' וסמך מבחוץ שרי ולא ניחוש לחתוי. דליכא למימר דלעולם דהלכה כחנניא והא דקבעי' לסמוך היינו בלא בשיל כמב"ד דשייך חתוי דכה"ג ה"ל לפרש מהו לסמוך תבשיל שלא הגיע כמב"ד כיון דאליבא דחנניא כלה סוגיין בדבשיל כמב"ד ובזה נתחזקו כל ראיו' הרי"ף ע"ש. ולדעת הפוסקים כחנניא י"ל דסוברים דבבשיל כמב"ד אין שייך בישול מדאורייתא כמ"ש ה"ה לקמן פ"ט ה"ג בשם הרשב"א בעל הסברא זאת וא"כ אין ענין לבישול בכלה סוגיין דאע"ג דודאי מדרבנן אסור י"ל דהתירו בחזרה דומי' דהטמנ' דמותר להחזיר ואסור להטמין ה"נ מותר להחזיר אעפ"י שאסור לשפות ולא נאסרה החזרה אלא משום חתוי ואמנם הש"ע דפסק כחנניא ופסק דבתבשיל שבישל כמב"ד שייך בישול מדאורייתא וכן בטור קשה לדידהו כנ"ל) איברא אכתי קשה דאי ס"ד משום חתוי מ"ש חזרה דאסור ומ"ש שהיי' דשרי ותו דאע"ג דאין בישול שייך בהגיע לכמב"ד אכתי אמאי שרי חנניא לשהו' באגו"ק ניחוש לחיתוי מאי אמרת כיון דהגיע לכמב"ד אף אם יחתה לית לן בה דאינו חייב משום בישול זה אינו דהא קיי"ל החותה גחלים חייב משום מכבה ומשום מבעיר אלא ודאי צ"ל דכל שהגיע לכמב"ד לא חיישינן לחיתוי וכסברא הנ"ל דכיון דחזי קצת לאכילה לא חייש לחתות וא"כ שפיר י"ל דהיינו טעמא דחנניא ומודה חנניא דבהגיע למב"ד שייך בישול וכדעת הרי"ף ורבנו.

ובזה תבין הא דקאמר בגמרא אא"ב להחזיר תנן היינו דשאני בין תוכה בין ע"ג אלא אי אמרת לשהות תנן מ"ש תוכה ומ"ש ע"ג ונתקשו בזה רש"י ותוס' ואנכי לא ראיתי לשום פוסק קדמון טעם לשבח בזה מאי פסקא דגבי לשהות אין לחלק בין תוכה וע"ג ולענין להחזיר יש חלק: ועיינתי בירוש' פ' כירה וראיתי שם וז"ל ר' חלבו ר' ענן בשם רב ל"ש אלא עליה אבל לתוכה לא.

עד איכן (פי' עד היכן מקרי גבה) עולא אמר עד ג' (פי' עד ג' אצבעות משום דשירי כירה ג' אצבעות כמבואר במ' כלים בהרבה שיעורי' הילכך הנך ג' אצבעות ה"ל עיקר כירה ותוכה והמותר ה"ל גבה). א"ר מנא עד מקום שהוא עושה חריץ א"ר יוסי בר בון מפני

שהוא שליט במקום שיד שולטת ותייא כיי דמר ר"ז בשם ר"י מותר להפשיר במקום שהיד פולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת ע"כ פי' דר' מנא נתן שיעור אחר עד שהחריץ שבתמונת הכירה.

וקמפרש ר' יוסי בר בון טעמי' דר' חלבו משום שע"ג היד שולט בו ושרי משא"כ בתוכה דהיס"ב ואתי' כי הא דאר"ז אר"י דמותר להפשיר במקום שאין היס"ב ואסור להפשיר במקום שהיס"ב ע"כ. וא"כ הכוונה ברורה דבשלמא להחזיר ובבשיל כמב"ד דלא שייך חתוי אלא בישול הוא דשייך לחלק בין תוכה וע"ג אבל בלשהו' שפיר שייך חתוי ע"ג כמו בתוכה ואפשר דע"ג שייך חתוי טפי הואיל ודחוק מן האש חייש טפי שלא יתקרר.

ובהכי ניחא מה שהקשה ב"י בטא"ח סי' רנ"ג דלמה השמיט רבנו מימרא דר' חלבו ומה שתירץ שם וז"ל ונראה שסמך על מ"ש אין מחזירין לעולם אלא ע"ג כירה גרופה או מכוסה דמשמע דוקא ע"ג אבל לא בתוכה עכ"ל אין זה מספיק דהא גבי שהי' דודאי אין חילוק בין מתוכה וע"ג כ' רבנו לעיל ה"ד הרי זה מותר להשהו' עלי' ולא דקדק לכתוב בתוכה וכן בה"ז כ' ומשהין עליו.

וממקום שהביא ראי' שוברו בצידו ש"כ רבנו ואין מחזירין לעולם אלא ע"ג כירה גרופה ומכוסה או בכירה וכופח וכו'. ולא כתב או ע"ג כירה וכופח וכו' והרי ר' חלבו קאי אהא דקאמר במתני' ובה"א אף מחזירין דמתפרש בין בכירה שהסיקוה בקש ובגבבא ובין בגו"ק.

ותו דאכתי לא פליט למה השמיט הרי"ף מימרא דר' חלבו. ולפמ"ש ניחא דפשוט הוא דאסור להחזיר במקום שהיס"ב וחייב משום מבשל במצטמק ויפה לו ואפילו במצטמק ורע לו אסור מדרבנן זה יתבאר על בוכנא דידהו לקמן גבי מלאכת בישול ואין כאן מקומו והרי ביארו דכל מקום שחם ביותר אסור להחזיר בו ושפיר השמיטו דר' חלבו: ועיין מ"ש לקמן ה"י.

ה"ט כל תבשיל וכו' עיין בהשגות ולפמ"ש המ"מ צריך להגיה בדברי הראב"ד דלמא בשוכח הוא דמחמיר אבל בשוגג וכו'. אמנם כדי ליישב הגירסא שלפנינו בדברי הראב"ד דגרסינן דלמא בשוגג הוא דמחמיר אבל בשוגג ומצטמק ויפה לו וכו' יש לומר דס"ל להראב"ד דכי היכי דפליגי ר"מ ור"י במבשל בשבת דר"מ לא קניס שוגג אטו מזיד ור' יהודה קניס ה"נ פליגי בשוגג והשהה קדרה שלא נתבשלה כל צרכה אי קנסינן שוגג אטו מזיד וה"ה בשוכח דה"ל נמי שוגג ור"מ דקאמר בשוגג יאכל בתבשיל שלא בישל כל צרכו לטעמי' דס"ל לא קנסינן שוגג אטו מזיד ור' יהודא פליג עלי' בבבא דרישא ודלא כמ"ש התוספות בד"ה בשלמא לרנב"י וכו' דר' יהודא מודה לר"מ דבשוגג שרי אפילו

לא בשלה כל צרכה והא דלא משני דר' נחמן ב"י ס"ל כר' יהודא משום דר' חייא בר אבא דדריש להו לא שנא אליבא דר"מ ור"נ ב"י מפרש דבריו אליבא דר"מ וע"כ לאו היינו משום קנס שוגג אטו מזיד אלא משום אתי לאיערומי הילכך בשוגג דאומר מותר לא קניס דלא שייך הערמה דכיון שנאמר לו הדין פעם א' שוב לא יכול להערים אבל בשוכח דלעולם יכול להערים ולומר שוכח הייתי מודה ר"מ דלאחר גזרה אסור.

ואח"כ בעי הש"ס אליבא דר"י בשוגג ומצטמק ויפה לו דלמ' כי קניס ר"י שוגג אטו מזיד בלא בישל כל צרכו דאיכא חשש חתוי טובא אבל במצטמק ויפה לו דכבר נתבשל כל צרכו דאינו בהול כ"כ לחתות אימא מודה ר"י דלא קנסינן ובזה נתבארו דברי הראב"ד ביאור מספיק ונתקיים הגירסא שלפנינו ואין להקשות דהא במס' גיטין דף נ"ג ע"ב דרמי דר"מ אדר"מ ודר"י אדר"י ומשני ר"נ בר יצחק דר"מ בדאורייתא לא קניס שוגג אטו מזיד ובדרבנן קניס ור"י ס"ל איפכא דבדרבנן לאקנסינן ובדאורייתא קניס וא"כ מאי קבעי בעל הש"ס בשוגג ומצטמק ויפה לו (דכיון דהערמה לא שייך בשוגג דלאו שוכח אלא משום קנסא) הא בדרבנן פשיטא לי' דלא קנסינן לר' יהודא.

אמנם י"ל דדין שהי' ע"ג כירה חמיר משאר דרבנן דכל מה שהוא משום חשש איסור דאורייתא חמיר משאר דרבנן שאין לו עיקר מן התורה וקניס ר' יהודה. תדע דבמסכת ביצה די"ז קבעי עבר ואפה מהו וקאמר ת"ש המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ודחה דלמא שאני איסור שבת דחמיר ע"ש בפרש"י וקשה דאכתי לפשוט מהך דשכח קדרה ע"ג כירה במזיד לא יאכל א"ו דאיסור שהיי' נמי חמיר כמו דאורייתא עיין בלח"מ פ"ו מהי"ט ה"י.

ובהכי ניחא נמי מה שיש להקשות דהאיך קאמר רנב"י בגיטין דר"מ קניס בדרבנן דהא בשכח קדרה ע"ג כירה לא קניס ולפמ"ש ה"ל שהייה דבר שיש לו עיקר מן התורה (כמ"ש התוס' סברא זו בכמה מקומות) להכי לא קניס ר"מ (אך לקושיא זו יש מקום לתרץ בדרך אחר דאע"ג דלענין אערומי יש לגזור טפי בשכח כנ"ל מיהו לענין קנסא יש לקנוס טפי בשוגג.

תדע דהא השוגג במלאכה דאורייתא חייב חטאת והשוכח בשבת דלא משכחת ליה אלא בדמיון מתעסק שאינו יודע כלל אם עושה הפעולה פטור דבעינן מלאכת מחשבת) ואולם לדעת רבנו יש ג"כ חילוק בין שוגג לשוכח דבשוגג דרבנן לא קנסינן כלל וכר"י אלא בשוכח גזרינן משום הערמה ודוקא בלא בשיל כל צרכו חיישינן להערמה אבל גבי מצטמק ויפה לו מספקא ליה לבעל הש"ס אי חיישינן להערמה והא דאסר ר"י במצטמק

ויפה לו היינו במזיד אבל בשוגג אימא דלא חייש להערמה כיון שראוי לאכול אינו בהול כ"כ לצמקו כמו בלא בשיל כל צרכו שאינו ראוי לאכילה כדרכו.
גם י"ל טעם אחר דלא בשיל כל צרכו דאסור משום שמא יחתה לבשלו וה"ל מבשל בשבת שייך לקנסו שלא יאכל משא"כ במצטמק ויפה לו אפשר לומר דסובר רבנו דלית ביה משום בישול דאורייתא כשיחתה אלא אפ"ה גזרינן משום דקיי"ל החותה גחלים חייב משום מכבה ומבעיר ולא שייך למקנסיה שלא יאכל הגע בעצמך הרי שנתן ככר אפוי ע"ג כירה וכיבה בו גחלת לא שייך למקנסיה שלא יאכל הככר.
ובסברא זו יש ליישב קושיא גדולה הנופלת בסוגיין דפריך קשיא דר"מ אדר"מ ומשני ה"מ לכתחלה וכו' עיין בתוספות ואכתי קשה דר"מ אדר"מ דלעיל גבי דיני' דלכתחלה קאמר ר"מ חמין אבל לא תבשיל דהיינו לפי פי' התוספות בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל אלמא דיש לחוש טפי לשמא יחתה בתבשיל שבישל כ"ב מחמין שלא הוחמו כל צרכו והכא בדיני דיעבד קאסר ר"מ טפי במזיד דחמין שלא הוחמו כ"צ ממזיד דתבשיל שבשל כל צרכו דקשרי.
ולפמ"ש ניחא דלענין לכתחלה שייך טפי חשש חיתוי בתבשיל שבישל כל צרכו ואסור אבל בדיעב' יש להחמיר טפי לענין קנס אכילה גבי חמין שלא הוחמו כ"צ דשייך בישול משא"כ בתבשיל שבישל כל צרכו שאין בחיתוי זה משום בישול אלא משום מכבה ומבעיר ולפ"ז מ"ש רבנו לקמן פ"ט ה"ג דבמבושל כל צרכו פטור היינו אפילו מצטמק ויפה לו אמנם מדברי ה"ה שם לא נראה כן ואין הכרע לסברתו.
ומ"ש רבנו בכדי שיעשו זה נלמד מדין עסיסות ותורמסין דלקמן הי"ב דמפורש בגמרא דימתין בכדי שיעשו. אמנם בשוכח בשוגג משמע מדברי רבנו דלא בעינן בכדי שיעשו וצריך להביא ראייה לדבריו מנ"ל לחלק דכיון דגזרו בשוכח משום הערמה אימא דגזרו ג"כ להמתין בכדי שיעשו.
ובירושלמי פ' כירה תני לא תמלא אשה עסיסות ותורמסין וכו' בכדי שיעשו ר"א אמר במזיד כר"מ ר' יוסי אמר בשוגג כר"י ע"כ משמע בהדיא דלר"י דקיי"ל כוותי' אפילו בשוגג בעינן בכדי שיעשו. וי"ל דרבנו ז"ל לשיטתו דפסק פ"ו הכ"ג דבשוגג דמבשל לא בעינן בכדי שיעשו דטעמי' דר"י לאו משום נהנה ממעשה שבת אלא משום קנסא אלמא דאע"ג דקניס ר"י לא קניס אלא מבע"י ובודאי לא חמיר שוגג דרבנן משוגג דאורייתא: ואין להקשות דאכתי ניחוש להערמה כדי שיאכל במ"ש מיד דהא לפי מה דקיי"ל בקידרא חייתא דאסוחי מסח דעתיה מיניה לא חיישינן לחיתוי ה"ה נמי בנדון דידן אם יערים לאכול במ"ש מיד לא אתי לחתויי.

ולפ"ז צ"ל דהא דדריש להו לא שנא היינו לענין אכילה בשבת אבל לענין בכדי שיעשו בודאי שאני ושאני. ומלשון רבנו נראה (מדלא כ' אסור באכילה אלא כ' אסור לאוכלו) דאינו אסור אלא לאדם המשהה וכן דעת גדולי הפוסקים: ה"י כל שמותר וכו' עיין בהשגות ומ"מ והלח"מ רצה להעמיס בכוונת הראב"ד דלפי גירסא כל שמותר הוה ליה למימר חוץ מכירה גרופה וקטומה וכו' ואין זה דקדוק דבכלה פרקין לשון ע"ג האש שבדברי רבנו ר"ל באינו גו"ק וא"כ לא שייך למינקיט חוץ.

ונ"ל דהוקשה לו להראב"ד לגירסא זו דמשמע דה"ק כל תבשיל שמותר דהיינו מצטמק ורע לו אסור להחזיר וכ"ש מצטמק ויפה לו ועלה קאי ואין מחזירין לעולם אפילו מצטמק ורע לו אלא ע"ג כירה וכו' וא"כ מ"ש אח"כ ואין מחזירין לתנור וכו' שפת יתר הוא. ותו דמשמע ואין מחזירין תבשיל המותר אלא ע"ג כירה וכו' ובאמת אפילו תבשיל האסור לשהותו באינו ג"וק דהיינו מצטמק ויפה לו נמי מותר להחזיר בג"וק.

ותו דהאיך כתב כל שמותר וכו' דמשמע אפילו חי ועלה קאי ואין מחזירין וכו' אע"ג כירה וכו' והא ודאי דאסור להחזיר ע"ג כירה וכו' משום מבשל. ולתרץ כל זה מגיה הראב"ד כל שאסור וכו' ומה שתמה ע"ז ה"ה ומה צורך לכתוב וכו' יש ליישב דג' חילוקים יש בדבר דבכירה שאגמ"וק כל שאסור לשהותו אסור להחזירו ואיצטריך לאשמועינן דיוקא דהא כל שמותר לשהותו דהיינו מצטמק ורע לו מותר להתירו ואין מחזירין לעולם תבשיל האסור אלא ע"ג כירה וכו' אבל לתנור אין מחזירין כלל ואפילו תבשיל המותר.

ויש לזה מקום מוצא דהרשב"א בש"ש כתב וז"ל הא רנב"י מרא דעובדא וכו' הכא גרסינן ר"נ בר יצחק ולקמן גרסינן ר"נ סתם דאיהו ר"נ בר יעקב פסק הלכתא מצטמק ויפה לו אסור כי היכי דלא תקשה דר"נ אדר"נ ע"כ. ולפ"ז י"ל דהראב"ד גריס בתרווייהו רנב"י ומפרש דהא דשרי ר"נ היינו לשהות באג"וק והא דפסק מצטמק ויפה לו אסור היינו להחזיר ואע"ג דלא פסק כר"נ לענין שהייה הלכתא כוותיה לענין חזרה וכן נראה דעת הרי"ף דהר"ן כתב וז"ל ותו איכא ראייה דמסקינן בסוף שמעתין דמצטמק ויפה לו אסור וההיא ע"כ בשהייה דליכא למימר דלהחזיר בשאגו"ק יהיה מותר מצטמק ורע לו מדמייתי סייעתא לרב ששת בסמוך דאמר מחזירין ואפילו בשבת מההיא דר"א רבה שהעלו לו קומקמין של חמין ואם איתא דלהחזיר שרי באג"וק מצטמק ורע לו היאך אייתי סייעתא דלמא התם הוא בחמין שהוחמו כל צרכן ושרי אפילו באגו"ק אבל במתני' דאיירי במצטמק ויפה לו לעולם אסור אפילו בגו"ק ע"כ.

ומדלא הביא הרי"ף הך ראייה אלמא דס"ל דבאמת איירי להחזיר והא דמייתי לקמן ראיי' מעובדא דר"א רבה משום דידוע להש"ס דהוה לא הוחמו כל צרכן. א"נ דהך דר"א היתה

באג"וק ומייתי סייעתא דכי היכי דהוחמו כ"צ שמותר לשהות באג"וק מותר להחזיר ה"ה מצטמק ויפה לו בג"וק דמותר לשהות מותר להחזיר.
ולפמ"ש ניחא בפשיטות דהוקשה להראב"ד לשון כל שמותר וכו' דסובר דאפילו באג"וק מותר להחזיר מצטמק ורע לו, ומש"ר והוא שלא הניח וכו' עיין במ"מ ובכ"מ בשם הרמ"ך ורבנו סמך אפשטא דמלתא דר' תדאי כיון דלישנא קמא דאביי מסייע דעג"ק לעולם אסור ה"ל לישנא בתרא יחידאה ולענין עודן בידו ה"ל לישנא קמא יחידאה וכן בירושלמי לא חילק ויש סיוע לזה מסוגי' דפ' במה טומנין ד"נ ע"ב א"ר אבא הכל מודים שאם נתקלקל הגומא וכו' ומסיק בחוששין פליגי ופרש"י בגיזי צמר ומשום מוקצה ורבנו מפרש בפי' המשנה משום הטמנה חדשה ואפילו במידי דלאו מוקצה.
ומדמה רבנו חזרה דשהייה לחזרה דהטמנה. (אלא דבשהייה לא שייך קלקול הגומא) וכי היכי דבנתן עג"ק או לדעת אביי באין דעתו להחזיר ה"ה להטמנה.
וא"כ קשה האיך קאמרו רבנן דאין חוששין כיון דמודים דאם נתקלקל אין מחזירין. א"כ הרי אין דעתו להחזיר בודאי כי שמא יתקלקל הגומא וא"כ בל"ז אסור להחזיר מחמת שאין בדעתו ודוחק לחלק בין בדעתו להחזיר בודאי או מספק דא"כ הל"ל בדעתו שלא להחזיר וצ"ל לאביי דלאו בחוששין פליגי ולפי מה דקיי"ל בחוששין פליגי נדחו דברי אביי.
ומש"ר וכל שאין מחזירין וכו' עיין לעיל ה"ח. ומ"ש ה"ה די"א דסומכין לכופח גו"ק ועיין לעיל ה"ז בכ"מ בשם הרמ"ך והנכון כדעת רבנו דע"כ אביי ס"ל דאין סומכין לכופח גו"ק מדלא נקיט במתני' כופח ג"וק ה"ז ככירה וכו' וכן בברייתא נקיט קש וגבבא ולא נקיט ג"וק לרבותא דהו"ל ודאי רבותא טפי כר' אדא דקיי"ל כוותיה ואפילו לאביי עכ"פ שקולים הן.
והרמ"ך לשיטתו דס"ל קש וגבבא הוה רבותא טפי ודלא כר' אדא בר אהבה כמ"ש הכ"מ בשמו לעיל ה"ה. והנה מסוגיא זו יש השגה על הרז"ה שפסק כחנניא עיין לעיל ה"ח שסובר דבתנור אסור אפילו להשהות וכן דייק סתם לישנא דחנניא דלא כמ"ש התוספות בד"ה תנור אלא דלא יתן דתנור בין לשהות ובין להחזיר ולפ"ז מאי קושיא דאביי דלמא ה"ק הרי הוא כתנור לענין שהייה אבל לעולם דלסמוך שרי בחזרה גבי תנור א"ו יש הוכחה דלית הלכתא כחנניא.
ותו דאכתי מנ"ל דסומכין בתנור שהסיקוהו בקש וגבבא דלמא ה"ק הרי הוא כתנור שהוסק בגפת ועצים דאין סומכין ולעולם בקש וגבבא סומכין אף בתנור והא דקתני רישא ה"ז ככירה היינו לענין שהייה וחזרה א"ו כמ"ש. משא"כ לדעת התוספות דמשהין

בתנור ניחא מה שפסקו כחנניא דבתנור אין חילוק בין קש וגבבא לגפת ועצים מדלא חילקה מתני' בתנור על דרך שחילקה בכירה וכופח.
הי"א אסור להכניס וכו' עיין בהשגות ומ"מ וכ"מ ולח"מ. ומה שנ"ל פשוט בדברי רבנו דאין הגסה אלא בקדרה שפותה אצל האש שבהגסה זו מהפך מה שבקדרה ומקרב אותו חלק שהיה רחוק מן האש להיות קרוב לאש וממהר להתבשל וכה"ג לא מקרי פ"ר ואע"ג שבודאי מקרב חלק התבשיל שהיה רחוק מן האש ומהפכו להיות קרוב לאש דכיון שאין מגמתו לקרב אצל האש אלא עיקר כוונתו להוציא מן הקדרה הילכך מקרי דשא"מ כמש"ל באריכות פי' דשא"מ ואפ"ה אסור מדבריהם אע"ג דדשא"מ מותר שאני הכא דמחזי כמגיס לבשל (אמנם בקדרה עקורה לא מחזי כמבשל דאפילו בקדרה של מתכת שנתלבנה ומקרב בהגסה מה שבאמצע חלל הקדרה לדפנות ומחממו מ"מ כיון שעקרו לא מחזי כמגיס לבשל הילכך כל היכי דכוונתו רק להוציא מקרי דשא"מ אבל המגיס בכוונה לבשל ולקרב אפי' בקדרה עקורה כל שבישל בהגסה חייב) וכ' רבנו דין זה כאן ולא כתבו לקמן פכ"ב גבי שבותי בישול משום דלא משכחת קדרה שפותה אצל האש בשבת אלא בכה"ג דשהייה שבפרקין.
ומה שהקשה הרמ"ך דניחוש בקידרא חיותא להגסה אין זה קושיא דאסוחי מסח דעתי' ומש"ה נמי לא גזרינן שמא יחתה. ומ"ש הלח"מ משום דאפשר דאתי לידי הגסה וכו' ליתא דאי ס"ד דאינו ודאי מגיס אלא אפשר שיגיס ה"ל דשא"מ ושרי אלא דאסור משום דודאי מגיס ואע"ג דלא מכוון מ"מ מחזי כמגיס לבשל.
והגסה שבגמרא דיורה עקורה היינו משום צובע כמ"ש הלח"מ וכ"כ המהרש"א לדעת התוספות. ומש"ר ומותר להחזיר וכו' לכאורה יש לדקדק דמטמינה לטמינה מחזירין איברא לקמן פ"ד ה"ד משמע דוקא נתגלו מותר לכסותן אבל נטלו לא יחזירנו אפילו למקומו וכ"ש מטמינה לטמינה ועיין מ"ש שם בזה: הי"ב לא ימלא אדם וכו' עיין במ"מ ודעת רש"י כדעת י"מ שהביא ה"ה שמיני קטניות צריכין בישול טפי וכן משמע במסכת ביצה דכ"ה ע"ב תורמסא מקטע רגליהון דשונאי ישראל וכו'.
אמר הקב"ה אפילו כתורמוס הזה ששולקין אותו ז"פ ואוכלין אותו בקינוח סעודה לא עשאוני בני וכו' ע"ש. וי"ל לדרך רבנו לפמ"ש בפ' מפנין דקכ"ז דתורמוס היבש לא מריר וא"כ י"ל דהא דשולקין אותו ז"פ היינו בתורמוס הלח להעביר מרירותו בשליקה מרובי בז' מימות אבל תורמוס היבש או הרוצה לאכול אותו במרירותו סגי לי' בשליקה אחת כל דהו.

ויש כדמות ראיי' לפי' רבנו עיין בתוספות דל"ח ע"א ד"ה אבל וכו' דיש לתרץ תמיהתם לדרך רבנו דגבי תנור דשייך שמא יחתה טפי דכ"ע מודים דאסורים בכדי שיעשו ולהכי נקיט גבי עסיסות ותורמסין תנור משא"כ גבי כירה דקיל מיניה וגם לא קעביד מעשה במזיד אפילו בשבת שרי וכיוצא בזה מצינו לר"מ התם דבלאהוחמו כל צרכן דשייך חיתוי טפי אפילו בדיעבד לא יאכל ובהוחמו כל צרכן דלא שייך חיתוי כל כך אע"ג דאסור לכתחלה מותר בדיעבד באכילה.

ועיין בתוספות דל"ח ד"ה שכח דלפי דבריהם לדרך רש"י דתורמסין קשין להתבשל ע"כ הא דתני תנור גבי תורמסין לרבותא נקיט דלא מבעיא לתוך הכירה דלא נפיש הבליה ודאי לא אסח דעתי' ואסור אלא אפילו תנור דנפיש הבליה כיון שהן קשין להתבשל לא אסח דעתיה הדרא תמיהתם לשיטתם לדוכתא.

גם דחוק קצת לדרך רש"י לשון למ"ש אסורי' בכדי שיעשו דהא אסורים עד ליל יום ב' דכדי שיעשו דתורמסין הוה לדרך רש"י יותר ממעת לעת. ומ"ש ואם עבר ושהה עמש"ל ה"ט.

הי"ג תנור וכו' הנה בגמרא גרסינן והשתא דאמר מר כל מידי דקשה לי' זיקא וכו' האי בישרא דגדיא ושריק וכו' ופרש"י דכלה סוגיין בתנור סתום בכיסוי אלא דחיישינן שמא יפתח הכיסוי ויחתה הילכך דגדיא דקשה ליה זיקא ולא יפתח הכיסוי וגם שריק שהוא טוח בטיט סביב הכיסוי ואינו מוכן לחתות דה"ל תרתי לטיבותא ד"ה שרי ודברחא ולא שריק דליכא שום חדא לטיבותא ד"ה אסור ודגדיא ולא שריק דאע"ג דמוכן לחתות קשה לי' זיקא ודברחא ושריק דאע"ג דאינו מוכן לחתות לא קשה לי' זיקא וה"ל חדא לטיבותא פלוגתא דר' ירמי' ורב אשי.

ולפ"ז קשה כיון דרבנו פסק כר' ירמיה דלישנא בתרא דהיינו רב אשי דלישנא קמא למה נתן טעם להתיר דגדיא ולא שריק משום שאם יחתה יתחרך הבשר ובגמרא יהיב טעמא משום דקשה לי' זיקא. ויותר קשה מה שנתן רבנו טעם לשריותא דברחא ושריק משום דקשה לי' זיקא ובגמרא משמע משום דאינו מוכן לחתות ומדקאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשה לי' זיקא כבישרא דגדיא דמי אלמא דבישרא דברחא לא קשה לי' זיקא. גם יש לדקדק בדברי רבנו שכ' ב' טעמים תכנס הרוח ויתקשה הבשר ויפסד ויצטנן התנור ויפסיד הבשר ובחדא מינייהו סגי. וראיתי לבעל המאור בפי' סוגיין וא"ל וסוגיין בבשרא דגדיא וברחא וכו' כלהו בשפוד של צלי התלוי בתנור עסקינן שאין דרך לחתות את הגחלים שבתנור בעוד שהצלי בתוכו שלא יקטום את הצלי וכו' וגם אין דרך זה להוציא לחוץ ולהחזירו משום דקשה לי' זיקא וזהו טעמי' של רב אשי שמתיר אפילו

בברחא ולא שריק ור' ירמי' ס"ל דברחא ולא שריק לא קשה לי' זיקא ומפיק לי' ומהדר לי' ואתי לחתויי וה"ר שלמה פירשה בדרך אחרת וכו' ע"כ.
וכפי הנראה דהוקשה לי' להרז"ה על פרש"י דמאי האי דקאמר והשתא דאמר מר כל מידי דקשה לי' זיקא וכו' האי בישרא דגדיא ושריק ש"ד הכי הל"ל והשתא דאמר מר וכו' האי בישרא דגדיא אע"ג דלא שריק ש"ד הואיל דקשה לי' זיקא וכר' אשי ודלא כר' ירמיה דומיא דאונין של פשתן דלא בעינן שריק ותקשה הך דאונין לר' ירמיה דאין לומר דר"י מוקי להך דאונין בשריק דאיכא תרתי לטיבותא דא"כ אמאי אחז לעיקר טעמא דקשה לי' זיקא דקאמר והשתא דקאמר מר וכו' ולא הזכיר כלל טעמא דשריק משא"כ לדרך הרז"ה ניחא דעיקר הטעם דהיכא דשריק שייך טפי קשה לי' זיקא ולאו משום דאינו מוכן לחתות.
אמנם מלשון רבנו נראה דאינו מפרש לא כפרש"י ולא כפי' הרז"ה ושיטה אחרת יש לו בסוגיין מה שלא ביארו כל נושאי כליו דסובר רבנו דכל תנור דלא שריק חומו מרובי דמש"ה לא שרקוהו שלא יתחרך ומש"ה לא קשה לי' זיקא דהרי בלא"ה הרוח מנשב בתנור ואפ"ה דגדיא שרי לרב אשי ללישנא קמא דלא חיישינן לחיתוי דבשר גדי נוח להתחרך אבל דברחא דאינו נוח להתחרך וגם לא שריק דלא קשה לי' זיקא אסור.
ודברחא ושריק ס"ל לרב אשי דקשה לי' זיקא ושרי דכל היכי דשריק אין חום התנור מרובה וכשיפתחנו יפסד הבשר שיצטנן התנור ויתקשה הבשר. ור' ירמיה ס"ל דאין הרוח קשה אלא לבישרא דגדיא ושריק אבל בישרא דברחא אע"ג דשריק אסור דלא קשה לי' זיקא וגם פלי"ג וס"ל דבגדיא ולא שריק חיישינן לחיתוי ואינו נוח להתחרך מהרה וללישנא בתרא ס"ל לר"י כרב אשי דלישנא קמא ורב אשי ס"ל דאפילו דברחא ולא שריק שרי משום דאף דברחא נוח להתחרך.
ופריך ולרב אשי דשרי והתניא אין צולין בשר וכו'. ומשני התם בבישרא אגומרי פי' שאין הבשר תלוי באויר התנור אלא שמונח ע"ג הגחלים ממש דא"כ ממילא מתחרך הבשר ושפיר חיישינן לחיתוי ואפ"ה כשנצלה כל צרכו מבע"י מותר דשוב לא יחתה.
ומדלא משני בבשר שור ולא שריק אלמא דאין לחלק בין בשר שור לדברחא ואין חוששין לחיתוי דכל שאינו מונח ע"ג גחלים ממש חייס עליה שלא יחרכנו. ומינה דללישנא קמא דמוקים אליבא דרב אשי בדברחא ולא שריק מדלא מוקים בבשר שור ואפילו שריק אלמא דהיכא דשריק שייך שליט בי' זיקא ואפילו בבשר שור דאע"ג דלא קשה ליה זיקא לבשרא דתורא מ"מ כיון שיפתח התנור נשיב בי' זיקא ויצטנן התנור ויפסד הבשר.

ואפשר לומר דאף בבשרא דברחא ס"ל לרב אשי דלא קשה לי' זיקא ואפ"ה שרי משום שמא יצטנן התנור הילכך בדשריק לעולם שרי לרב אשי משום דחייס שלא יצטנן התנור אע"ג דלא קשה זיקא לבישרא דתורא ודברחא ובבישרא דגדיא שרי אפילו לא שריק משום דחייס שלא יתחרך. ור' ירמיה דלישנא קמא לא חייש לצנון התנור הילכך אסר בדברחא אפילו שריק ובדגדיא ולא שריק אפילו שהוא נוח להתבשל לא חיישינן לחירוך והא דאסר בדגדיא ושריק משום דבישרא דגדיא קשה לי' זיקא והיינו מה שרמז רבנו במ"ש ואם טח וכו' ויתקשה הבשר ויפסד ר"ל בשר הגדי (ויש להוסיף דבדשריק שאין חומו מרובה לא שייך חירוך אפילו לרב אשי ואינו אסור אלא משום זיקא) ולבישרא דברחא נתן טעם שיצטנן התנור ויפסד הבשר.

ובהכי ניחא מה דקאמר עליה רבינא דקרא חייא ה"ל כבשרא דגדיא דקשה לי' זיקא דאתיי' הך דרבינא אליבי' דכ"ע דמשמע דהכל מודים דברחא לא קשה לי' זיקא. ועיין בתוספות ד"ה התם בבישרא אגומרי וכו' דלדרכנו ניחא בפשיטות דאפילו בתוך התנור שייך לומר בישרא אגומרי כל שאיננו תלוי אלא מונח ע"ג גחלים ממש (ובמהרש"א הקשה על דבריהם דאמאי לא הקשו לרב אשי מברייתא דעסיות ותירץ בדוחק די"ל דאתיי' כב"ש ובאמת לק"מ דשאני דברחא ולא שריק דאסוחי מסח דעתיה משא"כ בעסיות שצריכין בישול הרבה לדרך התוספות כנ"ל הי"באו שהן מתבשלין מהר לדעת רבנו כנ"ל ואיכא למיחש טפי לחתוי): הי"ד וכן כל דבר וכו' רמז רבנו להך דקרא חייתא ולא כתבו בביאור דהא אפילו דברחא דלא קשה ליה זיקא שרי משום דחייס לצנון התנור כמ"ש.

ודע שהרי"ף הביא ראייה לפסוק כר' ירמיה דלישנא בתרא מהך דרבינא דאתייא כר"י ואפ"ה קשרי בדברחא ושריק משום צינון התנור משא"כ רב אשי דשרי אפילו בדברחא ולא שריק י"ל דהיינו משום חירוך אבל מידי דקשה ליה זיקא היכא דלא שייך חירוך אימא דאסר כמו קרא חייא הנתונה תוך הקדרה בתנור: הט"ו נתן גדי שלם וכו' לפמ"ש הי"ג פי' התם מינתח וחייס שלא יתחרך אבל הכא לא מינתח וצריך שיצלה בכל עוביו ולא חייש לחירוך.

(סוגיא זו אזדא אליבי' דר"י ללישנא בתרא דלרב אשי מתוקם בבשרא אגומרי) ובטח דשייך שליט בי' זיקא שרי ודלא כפרש"י: הי"ו אין צולין וכו'. עיין בלח"מ ודבריו נכונים. ואין להקשות דא"כ אמאי לא מוקי הך דמשלשלין את הפסח בבשרא אגומרי כיון דאף בדגדיא אסור בבשרא אגומרי לכ"ע (בשלמא לפרש"י ניחא דדחיקא לי' לאוקים בתנור פתוח) די"ל דקמ"ל רבותא דגדיא דלא מינתח ה"ל כברחא ואתיין לר' ירמי' דלישנא

בתרא כמ"ש. ועיין בכ"מ מ"ש בשם הרמ"ך ונראה דלא פסק רבנו כהך דרב דמפריש בבשיל כמב"ד דאתיין כחנניא דלית הלכתא כוותיה ומש"ר ויהי' ראויים לאכילה ר"ל צלייה כל צרכו מדלא כתב רבנו לשון חצי בישולו כמש"ל פ"ט ודלא כמ"ש ה"ה.
ומש"ר שעל גוף האש הם זהו נתינת טעם דבדברחא ולא שריק דאסור בתנור בנצלה כל צרכו ומצטמק ויפה לו ואפ"ה בבישרא אגומרי שרי וה"ל כמצטמק ורע לו אע"ג דבלא בישל כל צרכו חמיר בישרא אגומרי טפי דאפילו דגדיא ושריק אסור כמ"ש הלח"מ מיהו היכא שנצלה כל צרכו אדרבה בישרא אגומרי קיל: הי"ח אין נותנים וכו' עיין במ"מ וכ"מ ולח"מ.
ועיין בתוס' ד"ה איבעיא להו שכתבו דלפרש"י ר"א פליג לחומרא ולפי' ריב"א ר"א פליג לקולא ובפי' המשנה לרבנו מפרש כפרי"בא ופסק כרבנן עיין במהרש"א. וכיון דע"כ חזר בו רבנו מפירושו יותר נראה דבחיבורו נמי פסק כרבנן אלא דחזר בו ומפרש כפרש"י דלחומרא פליג והיינו מש"ר בתנור או באש וחלוקה דאו באש קאי בין אפת ובין אחררה דלא כמו שהבין הלח"מ.
ומש"ר ואם בשוגג עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ודבריו תמוהים דאי בדלא עביד איסורא לא שייך היתר ההצלה וטעם ההיתר משום כבוד שבת. ומ"ש ה"ה דין המזיד ק"ו הוא ומפרש הלח"מ בדוחק שהוא ק"ו לדעת החולקים על רבנו וס"ל דתורמסין קשין להתבשל ואין זה כוונת ה"ה אלא ר"ל משום דגבי פת שייך חששא דחיתוי טפי עיין בתוספות די"ח ע"ב ד"ה גזרה וכו' ובמהרש"א: סליק פ"ג מה"ש פרק ד מה"ש ה"א כגון הגפת וכו' בגמרא בעי אי גפת דזתים תנן או דשומשמין ת"ש דאר"י משמי' חד דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זתים ש"מ של זתים תנן ודחה דלענין אסוקי הבלא דוקא של זתים אבל לענין הטמנה אפילו דשומשמין.
ויש לתמוה למה השמיט רבנו מימרא דר"ז וגם הש"ע השמיטו והרגיש בזה המג"א סי' רנ"ז ע"ש. ועיין בתוספות ר"פ במה טומנין ד"ה מ"ש ממיחם וכו' דפשטא דברייתא משמע דשרי ליתן מיחם ע"ג מיחם בשבת בשביל שיהיו משומרים ולא בשביל שיחמו. ואין סברא לומר דגפת של זתים מסקו הבלא טפי ממיחם שמוסיף הבל בוודאי. אך דיש לחלק דבמיחם ע"ג מיחם לא מוכחא מלתא שכוונתם שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים משא"כ בקופה שטמן בה דבל"ז שמור בתוכה ובמה שנתן ע"ג גפת גלי דעתיה שרוצה שיוחמו אמנם י"ל דסובר רבנו דהך מימרא משמי' דחד דבי ר' ינאי יחידאה היא ורבים פליגי עלה ומצאנו פלוגתא זו מפורשת בירושלמי וז"ל ברתה דר' ינאי הות משמש קומיה אבוה והוית מעלת קומיה תבשילין רותחין אמר לה האיך אתעבדא אמרה ליה

כמרא וגופתא (פי' שטמנתן בדבר שאינו מוסיף הבל ונתנתו בגפת) אמר לה לא תהא עבדה כן אלא כמרה גו קופתא ויהבה קופתא על גיפתא.
אר"ז מהדא ר' חנינא פליג דדריש ר' אחא בשם ר' חנינא הגפת מלמטן ותבן מכאן ומכאן אסור ומודה בה ר' ינאי ע"כ. הרי דר"ח הוא דס"ל הכי אליבי' דר' ינאי ורבנן פליגי עלה והתיר ר' ינאי קופתא על גיפתא.
ומש"ר בזמן ששלשתן לחין השמיט רבנו תבן ובירושלמי ההן תבן בעל פקדון הוא כמה דאת יהיב ליה הוא יהיב לך ע"כ. ומשמע דאפילו תבן לח וכן משמע מהך דהגפת מלמטן ותבן מכאן ומכאן הנזכר דמדנקיט לדוגמא תבן אלמא דלעולם ה"ל דבר שאינו מוסיף הבל אפילו בלחים ואולי כללו רבנו בכלל עשבים.
ומש"ר ואפילו מחמת עצמן עיין בלח"מ ובירושלמי משמע כפרש"י דקאמר התם לא סוף דבר לחין אפילו יבשין שנתלחלחו מן אלין מוכין לא כובשין שנתלחלחו הן ע"כ ולדרך רבנו יש לפרש דה"ק לא סוף דבר לחין ממש אלא אפילו יבשים שנתלחלחו קצת מן אלין מוכין דביני אטמי דה"ל לחין קצת: ה"ב ויצטרך לגלותה וכו' בירושלמי ר"פ במה טומנין לפי שהדברים האלו רותחין ומרתיחין והוא נוטלן והן תשים לתוך ידו ומחזירן והן מוסיפין רתיחה לפיכך אסרו לטמון בהן וכראב"ע דאמר קופה מטה על צדה ונוטל וכרבנן דתמן דאינון אמרין אם היתה יורה מותר.
ותמתנינן ספק חשכה ספק לא חשכה מפני שלא חשכה הא אם חשכה אסור לטמון בהן. ותמן אמרין מפני ביטול בה"מ.
א"ר בא מפני החשד שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אינו עושה כל צרכו מבע"י מתוך שאתה אומר לו שהוא אסור אף הוא עושה אותן כל צרכו מבע"י. מאי נפיק מביניהון.
לטמון שלג וצונן ע"ד דר"בא מותר וע"ד דרבנן דתמן אסור ע"כ. וה"פ דקאמר וכראב"ע כדמסיק בבבלי דכ"ע ס"ל שאם נתקלקלה הגומא אסור להחזיר אלא דפליגי בחוששין וכי היכי דס"ל לר"א דחוששין שמא יתקלקל הגומא ויחזירנה באיסור בטעות ה"נ חיישינן שמא לאחר שתשין לתוך ידו מחזירין אע"פ שאסור להחזיר בשבת בדבר שמוסיף הבל משא"כ לרבנן אין חוששין שיחזיר באיסור.
וכרבנן דתמן דאמרו שאם היתה טמונה ביורה דלא שייך קלקול הגומא מודה ראב"ע דנוטל אלמא דטעמיה דר"א משום חוששין ולא תימא דראב"ע עצה טובה קמ"ל שיטה על צדה באופן שיוכל להחזיר ולית ליה חוששין כדס"ד בבבלי דמדקאמר ביורה מותר אלמא דבקופה אוסר ר"א ליטול אפילו אין בדעתו להחזיר דס"ל חוששין.

ותמן תנינן וכו' פירוש ולא תידוק מיני' דדוקא בה"ש שרי אבל מבע"י אסור ובדבר המוסיף הבל איירי דא"כ בה"ש נמי אסור מהאי טעמא אלא מתני' בדבר שאינו מוסיף הבל ודוק מיניה דמשחשכה אסור משום גזרה שמא יטמין ברמץ. ותמן אמרין וכו' ר"ל שהם אמרו טעם אחר לאיסור הטמנה בדבר המוסיף הבל מבע"י שלא יהיה יושב ומשמר קדרתו כל היום שלא תרתיח שקורין בל"א אוי"ש לויפי"ן.

ור' בא נתן טעם אחר כדי שירבה להכין צרכי שבת מבע"י ולא יסמוך על הטמנה. וקאמר מאי בינייהו בין טעמא דר' בא וטעמא דרבנן דתמן אמרין.

איכא בינייהו שלג וצונן דמשום ביטול בה"מ איכא ומשום הכנת שבת ליכא שאינם תבשיל. נמצא לפי הנך טעמים אתיי' מתני' אפילו לרבנן דראב"ע.

וכן אליבי' דר' בא יש לאוקים מתני' דספק חשכה בדבר המוסיף הבל ובה"ש שרי משום דודאי הכין מבע"י דיצרכו לסעוד בלילה ע"כ. ובזה תבין דרבנו לפי גרסתו בבבלי דקאמר שמא ירתיח היינו אוי"ש לויפי"ן ויטלנה ויחזירנה כנ"ל טעם הירושלמי לזה פריך אי הכי בה"ש נמי וכקושיית הירושלמי ותמן תנינן ספק חשכה וכו' ולזה תירץ סתם קדרות בה"ש רותחות הן פי' וכבר נחו מבעבועין וכמ"ש רבנו.

אך עדיין הוקשה לרבנו דא"כ מתני' כראב"ע דס"ל חוששין ודלא כרבנן ולזה דקדק רבנו וכתב ויצטרך לגלותה וכו' ויחזור ויכסנה דודאי אפילו לרבנן דראב"ע דלא חיישינן שמא לאחר שיטלם ותשין לתוך ידו מחזרן כחששת הירושלמי דאליבא דרבנן אין חוששין שיחזיר באיסור הטמנה חדשה אך אכתי איכא למיחש אליבי' דרבנן שיחזור ויכסנה באיסור כיון דקיי"ל כסהו ונתגלה מותר לכסותו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל אע"ג שאין טומנים בשבת לכתחלה אלמא דכה"ג לא מחזי כהטמנה חדשה ושפיר חיישינן בדבר המוסיף הבל שיגלה ויחזור ויכסה אף אליבא דרבנן וזה מדוקדק בלשון רבנו וכוונתו.

ועיין בלח"מ דמ"ש וי"ל היינו דוקא בדבר שאינו מוסיף ברור הוא כמ"ש רבנו בהדיא לקמן ה"ד שהרי אינו מוסיף וכו' אלמא בדבר המוסיף אסור ואפ"ה שרי להטמין בדבר המוסיף בה"ש הואיל שסתם קדרות רותחות הן ונחו מבעבועין כנ"ל אמנם מ"ש הלח"מ ועוד שנתגלו מחמת עצמן אבל כשהוא עצמו גילם אסור דבריו תמוהים דהא כ"ר לקמן ה"ד כיצד נוטל כסות ומניח כנפי יונה וכ"ש דנוטל כסות ומניח כסות.

ותו דבהדיא תנן ראב"ע אומר קופה מטה על צדה וכו' וחכ"א נוטל ומחזיר ולא חמיר כיסה לאחר שגילה מנוטל ומחזיר ועיין דנ"א בתוספות ד"ה כסהו ונתגלה. ומ"ש הלח"מ

ועוד שהוא כדבר וכו' לא הבנתי לשון ועוד דהיינו תירוצו הראשון בתת טעם והוא הנכון כמ"ש: וראוי לשית על לב למה השמיט רבנו דין קופה מטה על צדה.
דודאי לפרש"י דמפרש לה בקופה מלאה גיזי צמר ומשום מוקצה פליגי בחוששין ניחא השמטת רבנו דלפ"ז דכ"ע מודים דהטומן במידי דלאו מוקצה אפילו נתקלקל הגומא נוטל ומחזיר ולא כתבו רבנו מחמת רוב פשיטותו וי"ל נמי דרבנו פסק כחכמים דאין חוששין והילכך אפילו במוקצה נוטל ומחזיר ואם נתקלקל הגומא פשיטא דאסור להחזיר משום מוקצה וכבר כ' רבנו פכ"ו הי"ב דגיזי צמר מוקצים הן.
אמנם ראיתי לרבנו בפי' המשנה דמפרש פלוגתייהו בנתקלקל הגומא ומשום חוששין להטמנה חדשה במידי דלאו מוקצה. לכן נראה דרבנו פסק דמותר להחזיר בנתקלקל הגומא אפילו מטמינה לטמינה כנ"ל פ"ג הי"א ע"ש ודחה רבנו מימרא דרב מהלכתא מהך דרשב"ג דנוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין ומותר להחליף את הכיסוי ואין לך הטמנה חדשה גדולה מזו.
ולפ"ז מש"ר ויצטרך לגלותה וכו' ה"ה דנוטלן ומחזירן כמ"ש הירושלמי ואפ"ה לא אתייא כראב"ע דרבנן נמי ס"ל חוששין אלא דהא דקאמרי נוטל ומחזיר משום דס"ל דאפילו נתקלקל הגומא ליכא משום הטמנה חדשה וליתא הא דרב אלא רבנן דראב"ע היינו רשב"ג. וכן נראה לדינא מדלא אשכחן חילוק גבי החזרת טמינה בין עודן בידו להניחן ע"ג קרקע כי היכי דאשכחן בשהייה אלא אשכחן חלוק דנתקלקל הגומא אלמא דחזרת הטמנה קיל מהחזרת שהייה ומטמינה לטמינה דגרע מקלקול הגומא נמי שרי.
ואולי ס"ל לרבנו דלא שרי אלא להחליף הכיסוי ואסר מטמינה לטמינה או בנתקלקל הגומא וסתם רבנו דפשוט הוא דכל שנתקלקל הגומא ה"ל הטמנה חדשה וכמ"ש והבוחר יבחר. כ' ה"ה ופי' רבנו בידוע היה להם שבה"ש טומנים בכל דבר וכו' נראה שרצה לתרץ דמאי פסקא דבעל הש"ס להקשות אי הכי בה"ש נמי.
ולפמש"ל י"ל דהש"ס מדקדק כפל הלשון ספק חשכה ספק אינו חשכה אלמא דבודאי אינו חשכה אין טומנין וע"כ איירי בדבר המוסיף הבל. ומ"ש ה"ה ועוד קשה לגי' זו שיקרא רמץ דבר שאינו מוסיף הבל אין זה תימה דדרך הגחלים שברמץ להיות עוממות וכל רגע ורגע מצטננים משא"כ דבר המוסיף הבל שבכל רגע מוסיף חום וכדמות סברא זו כתבו התוס' ר"פ במה טומנין ד"ה דזתים ע"ש תדע דהא מותר להשהות ולא חיישינן שירתיח ויטלנה ויחזירנה א"ו דרמץ אינו מוסיף הבל:ה"ג ונמצא חותה וכו' פי' והחותה גחלים בשבת חייב משום מכבה ומבעיר.

ועיין בלח"מ שנדחק ליישב הגי' השתא אקורי וכו' ובאמת רבנו ל"ג לה וכן הרי"ף העתיק הברייתא כפמ"ש בתוספתא ספ"ד דשבת ולא העתיק זה שהוא תוספת איזה מפרש באמצע הברייתא. ורבנו לקמן ה"ה כ' טעם אחר להיתר פינה ממיחם למיחם ע"ש: ה"ד ומותר לטמון את הצונן וכו' עיין בלח"מ ותירוצו דחוק דהא רמץ אינו מוסיף הבל לדרך רבנו ואולי ר"ל שרמץ מוסיף הבל קצת אלא אין בו כדי להרתיח וזה דוחק.

ועיקר הטעם דלא גזרו אלא בדבר שדרכו להטמין דשכיח ולא גזרו במידי דלא שכיח וכן משמע בגמרא דנ"א. ומש"ר ומותר להחליף וכו' עיין במ"מ וכ"מ ועיין דנ"א בתוספות ד"ה כיצד וכו' דמפרש הר"י דרשב"ג פליג את"ק לענין תוספת כיסוי ע"ש.

וכמדומה שנדמה להרב המגיד שמש"ר מפני שאינו מוסיף ר"ל שאינו מוסיף כיסוי ואין זה כוונת רבנו אלא ר"ל שאינו מוסיף הבל וכנ"ל ה"ב וכן לקמן ה"ה כ' רבנו שאינו מוסיף ולא כ' תי' הבל ומ"מ מ"ש הכ"מ דהשמיט רבנו תוספת כסוי מכח כ"ש אין זה נכון דא"כ טפי ה"ל להשמיט דין כסהו ונתגלה דה"ל כ"ש טפי: ה"ה שלא אסרו כו' ר"ל דה"ל מלתא דלא שכיחא ול"ג בי' רבנן כנ"ל ה"ד וע"ל ה"ג: ה"ו ואם הניחו מבערב עיין במ"מ.

ולי נראה מוצא הדין מהירושלמי הנ"ל ה"א כמרה גו קופתא ויהיב קופתא על גיפתא: סליק פ"ד מה"ש פרק ה' מה"ש ה"א אפילו אין לו מה יאכל וכו' מדהשמיט רבנו מימרא דרבא דכ"ג ע"ב פשיטא לי נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף נראה דלא מפרש רבנו כפי' המ"א סי' רס"ג סק"ד דקידוש היום היינו על היין דא"כ למה לי' טעמא דשלום בית תיפוק לי' משום דאפשר בפת ותו דעני שאין ידו משגת לנר ביתו וקידוש היום מסתמא ניחא ליה בפת ואין צריך לקדש על היין כמש"ר לקמן פכ"ט ה"ט.

אלא רבנו מפרש דנר ביתו עדיף אפילו מקידוש היום על הפת והיינו מש"ר הכא אפילו אין לו מה יאכל וכו' דאע"ג דחייב לאכול בשבת משום עונג שבת מ"מ כיון דבהדלקת הנר איכא עונג שבת וגם שלום בית עדיף טפי ועיין בתוספות דכ"ה ע"ב בד"ה הדלקת נר וכו' ולדעת רבנו נ"ל דודאי אביי דמקשי ויצא משום דפסיקא לי' דמי שיש לו על סעודת שבת ונר ביתו הוה חובה שהרי על שלש עברות נשים מתות ובודאי לא ידליק עטרן לכתחלה אלא דס"ד דר' ישמעאל איירי במי שאין לו אלא על עטרן ופת אפ"ה יקנה שמן וידחה פת לזה פריך ויצא דס"ד דמוטב שיאכל פת בחושך ותירץ רבא דאפ"ה לישב במקום נר עדיף מפת: ה"ד משתשקע החמה וכו' עיין בהשגות הרמ"ך.

ונ"ל פשוט וברור בדעת הרי"ף ורבנו דבודאי הא דקאר"י אמר שמואל כוכב א' יום וכו' היינו אליבא דר' יוסי דהא אליבא דר' יהודה קאמר רבה אר"י אמר שמואל דתכף משתשקע החמה מתחיל בה"ש והאיך קאמר דכוכב א' בינוני מאותן שלא נראו מבעוד

יום הוה לי' יום. אלא ודאי דר"י אמר שמואל אליבא דהלכתא פסק כר' יוסי כדמוכח ממימרא דבין השמשות דר' יהודה כהנים טובלים בו.
והא דנחלקו רבה ורב יוסף משמי' דר"י אמר שמואל לפרש ד"ר יהודה ולא לפסוק כוותי'. תדע דהנך שיעורים דכוכבים דלא כר' יהודה דהא בגמרא מסיק אליבא דר"י אמר שמואל דבתר דשלים בה"ש דר"י מתחיל בה"ש דר' יוסי וא"כ כיון דמפרש בברייתא דכל זמן שלא נראו ב' כוכבים בינונים הוה ודאי יום כדמפרש ר' יוסי בהכרח תכף משנראו ב' כוכבים בינונים דמתחיל בה"ש דר' יוסי כבר שלים בה"ש דר' יודא וה"ל ודאי לילה לר' יהודא משיראו ב' כוכבים בינונים.
ועיין בתוס' ד"ה אלא לענין אכילה וכו' דלפי תירוצם השני נראה ברור דבה"ש דר' יודא שלים משיראו ב' כוכבים בינונים והוה ודאי לילה ומעת שיראו ב' כוכבים בינונים עד שיראו ג' בינונים כל המשך ההוא מספקינן בכל הרף עין בבה"ש דר' יוסי עד שיראו ג' כוכבים דאז הוה ודאי לילה לר' יוסי ע"ש.
ובהכי ניחא דהרי"ף ורבנו פסקו כר' יוחנן דאזלינן לחומרא בין בבה"ש דר"י ובין בדר' יוסי הילכך הביאו הך דרבה אר"י אמר שמואל כי היכי שנדע התחלת בה"ש דר' יודא והביאו הך דר"י אמר שמואל דכוכב א' וכו' לידע סיום בה"ש דר' יוסי ושפיר פסק רבנו דמעת שקיעת החמה עד שיראו ג' כוכבים בינונים הוה בה"ש ודברי הרמ"ך תמוהים.
ובזה מתורץ קושיית הלח"מ גם יש קצת תימה וכו' דודאי אנן לא קיי"ל דכוכב א' יום. ומה שהקשה הלח"מ לדרך ר"ת לק"מ דודאי אף לדעת חכמי האומות נמי שייך לחלק דסוגי' דפסחים משהתחיל החמה לשקוע וסוגיא דשבת לאחר שתשקע כל החמה ויתכסה כל גופה תחת האופק וזה פשוט.
וראיתי להרלב"ח פ"ב מהק"ה ה"ט שהאריך שם מאד בישוב דברי רבנו דהתם והעלה דאם עדיין לא יצא כוכב כלל אז מקדשין הב"ד תכף כיון שיש שהות לומר מקודש והיכא דיצאו ב' כוכבים דה"ל בה"ש וספק לילה אין מקדשין ע"פ ראייתם אלא למחר ע"פ עדים אבל היכא דראוהו ב"ד אחר שיצא כוכב א' אע"ג דהוא ודאי יום אין מקדשין תכף דלמא אדהכי והכי יצא כוכב שני אלא יקדשו למחר ע"פ ראייתם בלא עדים.
וכל זה בראוהו בליל שלשים דיש שהות לומר מקודש כל היום אבל היכא דלא הספיקו לומר מקודש עד ספק חשכה של ליל ל"א אז ב"ד מקדשין אפילו ביצאו ב' כוכבים דזה מקרי חומרא שלא לקדש החדש בזמנו ואין מעברין אא"כ לא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ממש ויצאו ג' כוכבים. והאריך מאד לבאר דעיקר הדין דכוכב א' יום אפילו

אחר שקיעת החמה אלא דלענין שבת אזלינן לחומראכיון דלפעמים מקדים ולפעמים מאחר ולעולם אין ב' כוכבים נראים קודם השקיעה דנו לחומרא.
משא"כ בק"ה המסור לב"ד אזלינן בתר עיקר השיעור דבכוכבים תליא מלתא. ולזה לא הזכיר רבנו שיעור הכוכבים בה' שבת אלא בהק"ה ע"ש.
וכל דבריו דחוקים וכבר הכה על קדקדו הגאון מהר"י אשכנזי בהגהותיו. וגם הוא נכנס בדחוקים ומפרש שמ"ש רבנו שם עד שלא יצא כוכב ליל שלשים ר"ל כוכב לילה דהיינו כוכב קטן ע"ש.
אמנם לענ"ד נראה פשוט בכוונת רבנו דסובר דודאי כ"ע מודים בין ר"י ובין ר' יוסי דכל זמן שלא נראה כוכב א' בינוני הוה ודאי יום מהא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ותהי לנו היום למלאכה והלילה למשמר אלמא דכל זמן שלא יצאו כוכבים הוה יום וע"כ לא איירי קרא בכוכבים גדולים הנראים ביום קודם שקיעת החמה אלא בכוכבים בינונים הנראים אחר שקיעה ועיין בתוספות דל"ה ד"ה תרי תילתא מיל וכו'.
אלא דר"י מספקא לי' אי תכף משעת יציאת כוכב א' בינוני הוה לילה או עד שיצאו ב' כוכבים בינונים הילכך בה"ש דר"י משעת יציאת כוכב א' עד שעת יציאת ב' כוכבים ויציאת כוכב א' הוא בשעת שקיעה תכף דאי ס"ד דיציאת כוכב א' מאוחר לשקיעת החמה האיך קאר"י דאחר השקיעה הוה בה"ש כיון דבודאי עד שלא יצא כוכב א' הוה יום כדמוכח מקרא ולא פליג ר"י אמתני' דריש ברכות דהכהנים אוכלים בתרומה משעת צ"ה.
ור' יוסי פסיקא לי' דעד צאת הכוכבים היינו ב' כוכבים אלא דמספקא לי' אי עד ועד בכלל הילכך ב' כוכבים בה"ש היוצא מזה דמשעת שקיעת החמה דהיינו עד זמן יציאת כוכב א' עד יציאת ג' כוכבים ה"ל בה"ש כמ"ש. ובזה נתבארו דברי רבנו בהק"ה דאם עדיין לא יצא כוכב א' דה"ל ודאי יום אפילו לר"י ב"ד אומרים מקודש ואם יצאו ב' כוכבים דה"ל ודאי בה"ש אפילו לר' יוסי אין מקדשין ויעידו שנים למחר.
אבל אם יצא כוכב א' דה"ל ב"ה לר"י ויום ודאי לר' יוסי בנדון דידן דלא שייך קולא וחומרא לא הכריע רבנו ויעשו הב"ד כמו שירצו א"נ דלא יקדשוהו לכתחלה ואם קדשוהו מקודש. משא"כ אם קדשוהו בבה"ש דר' יוסי דהוה ודאי לילה לר"י אינו מקודש מספק.
ולהכי כ' רבנו שם ה"ח ולא הספיקו וכו' עד שחשכה משא"כ באמרו מקודש בבה"ש דר' יוסי חוששין מספק שמא בה"ש דר' יוסי יום הוא ואינו לוקה כשעשה מלאכה בר"ה אור

ליום ל"א (ואולי סובר רבנו דלענין שבת היכא דספק אם נראה כוכב א' אסור להדליק משעת שקיעת החמה היכא דמספקא לי' שמא שקע החמה דשבת לכל מסור משא"כ בק"ה המסור לב"ד הבקיאים באצטגנינות כל שלא נראה כוכב א' בידוע שלא שקעה החמה לגמרי) גם י"ל דסובר רבנו דגבי ק"ה דקיי"ל אתם ואפילו מזידין היכא דאמרו מקודש בבה"ש דר"י מהני בדיעבד וסומכין אדר' יוסי.

ומש"ר והעושה מלאכה וכו' עיין במ"מ. ואני אומר דאם עשה בשני בה"ש בזמן א' אכתי איכא למיחש שמא עשה מקצתה היום ומקצתה למחר כדאיתא במשנה מסכת כריתות די"ט ונמצא עשה בע"ש הנחה בלא עקירה ובמ"ש עקירה בלא הנחה ואין כאן חטאת ממ"נ ולא משכחת לי' אלא באיחר בכניסה והקדים ביציאה א"נ דעשה בזמן א' שני שיעורים דהיינו שכתב ד' אותיות בע"ש בה"ש וד' אותיות באותו זמן במ"ש בה"ש דחייב ממ"נ.

אך דלזה קשה דא"כ בדין הוא שיהי' חייב חטאת ואשם תלוי דבאיחר בכניסה והקדים ביציאה שמא תרווייהו יום נינהו וכה"ג בעושה ב' שיעורים שמא שיעור א' של ע"ש נעשה בלילה ושיעור א' של מ"ש ביום לזה פרש"י בהעלם א' ואין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת ע"כ. ואע"ג דבס"פ הבונה דק"ה פרש"י דא' שחרית וא' בין הערבים דאיכא שהות בינתים ה"ל כשני העלמות התם היינו בשגגת שבת דמסתמא נודע לו בינתים שהיום שבת משא"כ בשגגת מלאכות שפיר משכחת לי' העושה מלאכה בשני בה"ש בהעלם א' דאין זה הכרע שיוודע לו המלאכה בשהות שבינתיים.

וגם משכחת לי' עשה מלאכה בשני בה"ש בשגגת שבת כגון שהיא גופה שגגת שבת שלו כסבור שעדיין ע"ש הוא. ובמ"ש כסבור שלילה הוא ואח"כ נודע לו שתרווייהו היו בה"ש כל זה פשוט בכוונת רש"י.

ולפ"ז קשה דה"ל לרבנו לבאר דאיירי דעשאן בהעלם א' כיון דע"כ איירי באיחר בכניסה והקדים ביציאה ואי בב' העלמות חייב נמי אשם תלוי עם החטאת (ואין לומר דמשכחת לי' שכתב ע"ש בה"ש שתי אותיות ובזמן א' במ"ש ב' אותיות והם נהגין זה עם זה כמו דרך משל שכתב אברם אב בע"ש ורם במ"ש וגם תיבת בר נהגה זע"ז דאיכא חטאת ממ"נ דאם כלו מן היום הרי כתב ב' אותיות רם בשבת ואם כלו מן הלילה הרי כתב אותיות אב בשבת ואם מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה הרי כתב אותיות בר בשבת ואין כאן אשם.

דאין זה קושיא דאכתי אימא כתב מקצת אות ביום ומקצת בלילה ואף באורג ב' חוטין יש לדחות בכה"ג ואף דמשכחת ליה בכתב ג' אותיות בע"ש וג' אותיות במ"ש והם נהגין

זה עם זה בכה"ג ה"ל לרבנו לבאר ולא לסתום. ועיין בתוספות ד"ה אלא לענין אכילה וכו' דבזמן שבין בה"ש דר' יוסי ובין בה"ש דר"י שהוא בודאי יום לר' יוסי ובודאי לילה לר"י ולא מספקא לן אי מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה אלא דמספקא לן אי הלכה כר"י או כר' יוסי ומשכחת לי' בעושה מלאכה בזמן הזה בב' בה"ש דחייב חטאת ממ"נ ואין כאן אשם תלוי אך גם כה"ג ה"ל לרבנו לפרש) ואין לומר דרבנו לא ס"ל הך סברא דחיישינן שמא עשה מקצתו ביום ולא פסק כר' יוסי וכן נראה לכאורה מלשון רבנו פ"ח מה' שגגות ה"ה חלב ונותר לפניו וכו' שבת ויוה"כ ועשה מלאכה בה"ש וכו' ה"ז פטור שהרי אינו יודע עצמו של חטא וכו' ומדלא כ' הטעם משום שמא עשה מקצתו בשבת ומקצתו בי"הכ וכו'.

אבל זה אינו דרבנו נקיט טעם הכולל לחלב ונותר ואינך וגם הוא כולל אפילו בעשה ב' שיעורים ובהכרח פסק רבנו כר' יוסי מדפסק בה' מחוסרי כפרה דבה"ש ספק מן היום ומן הלילה לטומאה וקרבן ולמה לא ניחוש לשמא עשה מקצתו היום ומקצתו למחר. ונ"ל דעת רבנו דכיון דבה"ש דר"י הוה ודאי יום לר' יוסי וא"כ בעשה מלאכה בבה"ש דר"י אסור להביא אשם תלוי לר' יוסי משום חולין בעזרה דלא קיי"ל כר"א דאמר המתן לי עד שאכנוס לביתספק.

וכן להפך בה"ש דר' יוסי הוה ודאי לילה לר"י וכיון דבהא גופא מספקא לן אי הלכתא כר"י וחייב אשם תלוי או כר"י ופטור אין לו להביא חולין בעזרה מספק משא"כ חטאת דחייב ממ"נ בין לר"י ובין לר' יוסי. הילכך פטור מאשם תלוי אף בשתי העלמות.

גם י"ל דרבנו לשיטתו דפסק פ"ח מה' שגגות דהאוכל חלב הכוי פטור מאשם תלוי דבעינן איסור קבוע הילכך העושה מלאכה בחד בין השמשות פטור מאשם תלוי. ולפ"ז הא דכתב רבנו שם דהעושה מלאכה ואינו יודע אם בשבת או בחול חייב אשם תלוי ע"ש ה"ב היינו דוקא בעשה מלאכה בודאי יום או לילה ומסופק באיזה יום עשה אבל בה"ש פטור ודלא כמ"ש הלח"מ שם דגם בה"ש מקרי קבוע.

ואע"ג דבודאי רבנו חולק על דעת התוספות כמ"ש הלח"מ שם ע"ש היינו היכא דנודע לו ד"מ בא' בשבת שעשה מלאכה וא"י אם בשבת או בע"ש הוא דאיקרי קבוע משא"כ בעושה בה"ש וכ"ש לדעת התוס' דשם דאין חייבין אשם תלוי אלא על בה"ש דמ"ש א"כ כיון דמחייב חטאת על חד מינייהו לא פסיקא מלתא לחייבו חטאת על של ע"ש ואשם על של מ"ש.

ה"ה ומשי וכו' רבנו מפרש כלך דמתני' משי ועיין בתוס' ד"ה אנן שירא והמהרש"א ומהר"ם מחקו לפר"ת הגירסא תיובתא דרבין ע"ש ולדעתי אין צורך דהערוך פירש בערך

כלך השיראין והכלך והסריקין כלם מין שירא פרנדא אלא שמשונין באריגתן ומפרש שירא פרנדא משי מובחר ע"ש. ובהכי ניחא לדרך ר"ת דרבין מפרש כלך דמתני' מטכסא דהיינו פסולת המשי ואביי פליג דכלך דמתני' שירא פרנדא דהיינו משי מובחר ולזה מותיב מהא דתניא השראין והכלך והסריקין דמשמע דכלן מין שיראין אלא שמשונין באריגתן וקס"ד דשיראין היינו שירא פרנדא ותיובתא דרבין.

לזה דחה שיראין לחוד דהוה מטכסא דומיא דכלך ושירא פרנדא לחוד. ולפר"י רבין ואביי לא פליגי והיינו כלך והיינו מטכסא והיינו שירא פרנדא ולפ"ז קושיית הגמרא דקס"ד דשיראין לאו היינו כלך וכפרש"י.

ומסיק דשיראין לחוד ושירא פרנדא לחוד. וראיתי לרבנו פ"ג מה' ציצית ה"ב דמפרש דשיראין והכלך בגדי משי ובהשגות שם א"א כמדומה שזהו כלך ולא מיחוור ע"כ ומדלא השיגו הראב"ד כאן נראה דהראב"ד מפרש כפר"י וא"כ מסקנת הש"ס דכלך היינו שירא פרנדא שהוא משי מובחר ובהכי דברי רבנו נכונים הכא אלא דהוקשה לו התם דכתב רבנו סתם בגדי משי דהיינו כלך ולא העתיק השיראין והסריקין שהם מין אחד כפי המסקנא.

ולדעת רבנו י"ל דהעתיק סתם בגדי משי דמשמע כל מיני משי א"נ דרבנו מפרש כפי הערוך ור"ת הנ"ל אלא דפסק כאביי דכלך היינו שירא פרנדא הואיל דאיתותב רבין אע"ג דדחיק לשנויי ואבע"א וכו' וא"כ כלן מין שירא פרנדא הם. ומש"ר וצמר הארז וכו' השמיט רבנו פתילת האידן ופתילת המדבר וירוקה שע"פ המים הואיל שאינם דברים ידועים והם נלמדים מכללא דכייל שהאור מסכסכת בהן ואולי פתילת האידן שהוא צמר ערבה נכלל בכלל צמר הארז דעשרה מיני ארזים הן בגמ' ר"ה.

ומש"ר וסיב של דקל ומיני העץ הרכים זה נלמד מהא דכל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשטן וסיב של דקל היינו שוכא דארזא ולפ"ז הא דפריך בגמרא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא וכן גבי אידן י"ל דה"ק דכיון דעץ בעלמא הוא ה"ל בכלל כל היוצא מן העץ והא תו ל"ל ומשני בעמרניתא וכו' וא"כ עמרניתא אינו בכלל כל היוצא מן העץ וא"כ שפיר מדליקין בצמר גפן ואין צורך למ"ש התוס' ד"ה בעמרניתא ולקמן בד"ה כל היוצא וכו'.

ומש"ר ובגדי שש זה נלמד מהא דתני רמי בר חמא פתילות וכו' ומסיק לא דבוץ: ה"ו הכורך דבר וכו' עיין בלח"מ ופשטות לשון רבנו ודאי כפי' הרי"ף דאפילו בכרך סביבו שרי להקפות וקושיית הלח"מ יש ליישב דלהכי דקדק רבנו וכ' כדי להוסיף אורה דכיון שהוא צריך לאור הפתילה עבה והרי הדבר שאין מדליקין בו מאפיל ומסכסך באמצע

והוא צריך לאור כל עובי' להכי חיישינן שמא יטה משא"כ במכוון להקפו' ודי לו באור הפתילה הכשר' לבדה לא חיישינן לשמא יטה: ה"ח שמן וכו' השמיט רבנו שמן שרפה משום דפסק כר' חסדא דלא אסרו להדליק שמן שרפה אלא בי"ט שחל להיות ע"ש דת"כ דר"ח בשבת דכ"ד אמנם גם בהי"ט השמיט רבנו דין אין מדליקין בשמן שרפה בי"ט אלא דבפ"ג מהי"ט ה"ה כתב דאין שורפין קדשים בי"ט לענין חלה שנטמאת ע"ש ולכאורה נראה דרבנו הוקשה לו קושיית התוספות דכ"ד ע"ב ד"ה לפי וכו' דאטו לפי שיש מצוה בשרפתה מגרע גרע כיון שהוא מדליק לצורך הנאתו ולזה מפרש דאה"נ היכא דנהנה מהדלקתה מותר להדליק שמן שרפה בי"ט ולא אסרה המשנה אלא היכא דאין צריך לאורה דמה שמדליק משום מצות הדלקת נר י"ט לא מקרי לצורך דומיא דמילה והמוציא מת לקוברו דחשיב משאצ"ל.

ולהכי השמיט דין שמן שרפה דאי לצורך באמת שרי ואי שלא לצורך כלל נלמד מדין אין שורפין קדשים בי"ט שבפ"ג מהי"ט ה"ה וע"ש בלח"מ. ולפמ"ש ניחא דאיירי רבנו בשרפה שלא לצורך כלל דעכ"פ אע"ג דהותרה הבערה שלא לצורך בעינן מיהות צורך קצת וכדעת התוספות.

ועמ"ש פ"א מהי"ט ה"ד ולפי"ז י"ל דמש"ר דאין שורפין חלה שנטמאת בי"ט אפילו נהנה משרפתה להסיקה תחת תבשילו וה"ה לשמן שרפה והטעם כמ"ש התוספות ד"ה לפי וכו' הנזכר דגזרינן אטו קדשים דאסורי בהנאה אלא שהרבה סתם רבנו דבריו וע"ל פכ"ה הי"ט דאין מטלטלין תרומה טמאה ובודאי ה"ה לי"ט אלמא דאין מסיקין ואין מדליקין בתרומה טמאה.

ודין טבל טמא עיין מש"ר פ"ו מה' מעשר ה"ב ועיין במיי' פ"ב מה' תרומות הי"ד ושם במשנה למלך באריכות ועיין פי"א מה' תרומות הי"ח והי"ט ולפי מה שנסתפק המשנה למלך דהנאת כילוי דטבל אסור מדאורייתא ודתרומה טמאה מדבריהם הי' אפשר לפרש שמן שרפה דמתני' של ישראל שנפלו לו מאבי אמו כהן דאף בחול אסור בהדלקה אלא דסד"א משום מצות נר ביתו נתיר הדלקה בשמן שרפה כי היכי דמתירין גבי נר חנוכה היכא דלית ליה שמן אחר זולת שמןשרפה דנר ביתו קודם לנר חנוכה ולזה קמ"ל במתני' דאפילו נר שבת וי"ט אסור ושאני נר חנוכה דאסור להנות מאורו משא"כ בטבל שהוא אסור מדאורייתא שפיר קאמר בברייתא אין מדליקין בחול ואצ"ל בשבת דפשיטא דמשום מצות נר שבת דרבנן לא שרינן הנאת כילוי בטבל שהוא מדאורייתא ושפיר הוה ואצ"ל בשבת דהרי צריך נר משום שלום בית שיהנה לאורו ע"ש ותבין.

ומש"ר ושעוה עיין במ"מ ובחנם השיג עליו הכ"מ דשפיר מוכח דרבנו אוסר נרות של שעוה דאי ס"ד דרבנו מתיר נרות של שעוה דמפרש כפרש"י מהו דתימא לפתילה לא נרות של שעוה שלנו מקרי פתילה דא"כ לא הי' לו לרבנו להשמיט הקמ"ל של הש"ס דנר של שעוה מותר כדרך רבנו שלא להשמיט מה שנזכר בגמרא בהדיא וזה לא נלמד ממה שלא מנה רבנו שעוה בכלל פיסול פתילה דיש מקום לטעות דאע"ג דפתילה ממש של שעוה לא משכחת לי' מ"מ נרות שלנו במקום שמן קאי.

א"ו שכן הוא האמת דבמקום שמן קאי אלא רבנו מפרש פתילה של שעוה כפשוטו שאין בתוכו פשתן ושפיר ניחא דהשמיטו רבנו אע"ג דנזכר בגמרא בהדיא דהש"ס איצטריך לאשמועינן שלא נטעה בפי' המשנה דשעוה מוסב אשלפניו פיסול פתילות משא"כ רבנו דנקיט פיסול פתילות בפ"ע ולא מנה בהדייהו שעוה סתמו כפירושו דכשר לפתילה וזה פשוט בכוונת ה"ה למסתכל בלשונו ועיין בתוספות ד"ה עד כאן.

ה"ט חלב שהתיכו וכו' עיין במשנה למלך ובתוס' ד"ה א"ב דר' ברונא שהבינו ג"כ בכוונת רש"י כהבנת המשנה למלך. ויש לקיים דברי הב"י דהוכרח רש"י לפרש שמן דגים דמתני' שמן המסתנן מקרבי דגים ולא קרבי דגים עצמן כיון דתנן דאין מדליקין בחלב מבושל ומדליקין בשמן דגים דתקשה לרב ברונא משנתנו דאי ע"י תערובת תרווייהו שרי ואי בעינייהו אידי ואידי אסור א"ו דחלב מבושל דמתני' היינו ע"י תערובת ושמן דגים היינו המסתנן כי היכי דלא תקשה מתני' לרב ברונא עיין דכ"א ע"א בתוס' ד"ה וחלב.

משא"כ שמן דגים דברייתא מוכרח לומר דהיינו קרבי דגים דר' ברונא דאי ס"ד כפי' התוס' א"נ שמן המסתנן קשה למה לי' לבעל הש"ס להמציא איכא בינייהו דר' ברונא ולא מסיימי בחלב מהותך הל"ל איכא בינייהו דמסיימי לענין קרבי דגים גרידא דת"ק דקאמר אין לנו אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין מסתמא מדליקין בקרבי דגים שלא הוזכר במתני' לאיסורא ואפילו בלא תערובת י"ל דמדליקין וסומכוס דקאמר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין משמע דאף בקרבי דגים אין מדליקין ומדלא קאמר הך איכא בינייהו אלמא דמפרש בעל הש"ס שמן דגים דברייתא קרבי דגים דרב ברונא.

והא דבאמת לא מפרש בעל הש"ס שמן דגים דברייי' דומיא דמתני' משום דהוקשה לי' לשון ת"ק שפת יתר כיון דכבר אמר אין לנו אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין פשיטא דמדליקין בשמן דגים דהוזכר בהדיא להתיר' בשלמא עטרן איצטריך לאפוקי מפלוגתא דר' ישמעאל א"ו דשמן דגים דברייתא כולל אף קרבי דגים וקמ"ל דלא תימא דה"ל דומיא דחלב מבושל כדאית לי' באמת לרב ברונא ובזה נתקיימו דברי הב"י: ה"י מפני שהוא עף ויבא לידי סכנה דקדק רבנו לכתוב כן בנפט דהוא מסוכן יותר משא"כ בצרי דאע"פ

שהוא עף נוח לכבות בחול ולכך מותר להדליק צרי בחול ומתורץ תמיהת התוספות דכ"ו ד"ה ולימא וכיוצא בזה חילקו התוספות דכ"ה ד"ה מתוך בין עטרן לנפט.
הי"ב גזרה שמא יקח וכו' עיין בלח"מ ולא נהירא דהאיך שייך למגזר אטו מוקצה דרבנן אלא כוונת רבנו באמת משום דה"ל מכבה וכ"כ רבנו בהדיא בפי' המשנה והא דסיים רבנו ואסור וכו' איננו מוסב למעלה לנתינת טעם על הגזרה דא"כ ל"ל לרבנו ואפילו כבתה הנר ואפילו נוטף וכו' דאין זה צורך לנתינת טעם אלא מלתא באפי נפשיה הוא ואע"פ שנכפל הדין לקמן פכ"ו כתבו רבנו כאן דגם כאן מקומו וכה"ג דין ביטול כלי מהיכנו דלקמן הי"ג נכפל לקמן פכ"ה.
וגם איכא קצת רבותא דאפילו מותר השמן שבקערה ולא בגוף הנר הדולק חשוב נמי מוקצה. ומש"ר ולא ימלא קערה במתני' נקיט בבא שלישית דשפופרת של ביצה ובגמרא מצריך לתלת בבי והשמיט רבנו שפופרת של ביצה דהוא נלמד בק"ו לרבנן משל חרס ולא איצטריך אלא לר"י מיהו קשה למה לא השמיט נמי דין קערה שהוא נלמד בק"ו לרבנן.
וראיתי לרבנו בפי' המשנה דגריס ואי אשמועינן בהנך תרתי ה"א בהנך מודה ר"י משום דמפסקא אבל קערה דלא מפסקא אימא מודה לרבנן ומפרש הנך מפסקא משום דלא מחברא פתילה וה"ל כלי בפ"ע ולא חשיב מכבה וזה הפך פרש"י וגרסתו דהנך דלא מפסקו והם בתוך החלל ונראה ככלי א' לא שייך למגזר ע"ש בפי' המשנה.
ולפ"ז י"ל דהוקשה לו לרבנו על צריכות הש"ס דל"ל בבא דשפופרת דהוא נלמד לרבנן בק"ו ולר"י בק"ו מקערה דגם קערה לא מאיס כדמוכח מלשון הש"ס בההיא קאמרו רבנן וכו' ומפרש רבנו לתרץ זה דאיצטריך שפופרת לר"י דלא ניזול בתר איפכא נוטה לסברת רש"י דבקערה דמחברא פתילה בדיל מיני' ולא גזרינן ובחרס דמאיס נמי לא גזרינן משא"כ שפופרת דלא מאיס ולא בדיל מיני' דמפסקא גזרינן.
ולפ"ז איצטריך נמי קערה לרבנן לאפוקי מסברת רש"י דבדיל מיני' ולזה כתבה רבנו בביאור ועיין בתי"ט. הי"ג השמיט רבנו דין פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה דלפי אקומת' דרבא דקיי"ל כר"ע דמדליקין בפתילה שאינה מוחרכת סתמו כפירושו.
ואף לאקומתא דרב אדא אע"ג דקיי"ל צריך שידליק ברוב היוצא וקיי"ל מסיקין בשברי כלים מ"מ קיי"ל כר"ע דקיפול מועיל ושרי להדליק אפילו בי"ט שחל בע"ש וג' על ג' מצומצמות וסתמו כפירושו. וכ' רבנו בשבת דלא שייך בי"ט.
הי"ד אין פולין וכו' עיין בלח"מ לקמן הי"ו שתמה למה השמיט רבנו מימרא דרב הונא דבמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור. ונ"ל פשוט בכוונת רבנו דבמדורה משתמש

לאורה אפילו לקרות ולפלות מדלא כ' רבנו לעיל פ"ג הי"ט והוא שלא יהיה צריך עיון הרבה על דרך שדקדקלכתוב לעיל ה"ב גבי השתמשות לאור הנר דסובר רבנו דגבי מדורה לא שייך שמא יטה דכיון דטעם פיסול הפתילות משום שמא יטה כנ"ל ה"ח וכן מפורש בירו' ואפ"ה עושין מהן מדורה כנ"ל ה"ז ורבנו גריס בברייתא בין ע"ג מנורה ובין ע"ג קרקע (דלא כגירס' שלנו ובין ע"ג כירה) אלמא דלא שייך במדורה שמא יטה.

והא דקא"ר הונא ובמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור ר"ל במדורה שלא הוצת האור ברובה תה נלמד ממשר"ל פ"ג הי"ט ואם לא הודלק האור ברובו אסור להנות בו דפסיק ותני וסתמו כפירושו דאפילו עשרה בני אדם בענין א' אסור. עוד דקדק שם הלח"מ למה השמיט רבנו מימרא דרבא באדם חשוב ופשוט הוא דרבנו החמיר שכל אדם צריך לעשות עצמו כהדיוט על דברי תורה.

ובירושלמי אהך עובדא דר"י בר יוסי אל תאמין בעמך עד יום מותך ע"ש. הי"ו לפיכך שמש וכו' עיין בהשגות ועיין במ"מ וכ"מ ולח"מ וכל זה דוחק.

והב"ח כתב דגירסת רבנו כגירסת הרי"ף דהיינו גי' ר"ת בתוספות הא והא בשמש שאינו קבוע וכו' אבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מהו וכו' ומפרש רבנו דע"כ הבעיא ללישנא קמא דללישנא בתרא ע"כ שמש קבוע בדמשחא מותר דאי ס"ד דאסור כיון דבדנפטא ע"כ שרי מק"ו דשמש שאינו קבוע מאי קאמר הא והא בשמש שאינו קבוע לימא סתם הא בדמשחא הא בדנפטא.

א"ו דללישנא קמא קבעי דקס"ד דבלישנא קמא איירי אפילו בדנפטא וקאסר בשמש שאינו קבוע אלא דבעי בשמש קבוע בדמשחא ופסק רבנו ממש כלישנא קמא הואיל דקבעי אליבי' ע"כ תורף דברי הב"ח וגירסת הב"ח לשיטת רבנו נכונה מסכים לגירסת הרי"ף רבו אמנם עדיין אין זה מספיק אמאי לא קבעי בשמש שאינו קבוע בדנפטא ללישנא קמא דאימא אידי ואידי בדמשחא.

לכן נראה דודאי יש לתרץ רומי' דברייתות על ארבעה אופנים. דרך הראשון דהך ברייתא דשרי איירי בתרתי לטיבותא דהיינו קבוע בדנפטא אבל בחדא לגריעותא אסור וחיישינן להטייה.

דרך הב' דהך ברייתא דאסרה איירי בתרתי לגריעותא דהיינו אינו קבוע בדמשחא אבל בחדא לטיבותא שרי. הדרך הג' דטיבותא דנפט עדיף הילכך דנפט שרי אפי' באינו קבוע ודמשחא אסור אפי' בקבוע.

הדרך הד' דטיבותא דקבוע עיקר הילכך שמש קבוע אפילו בדמשחא שרי ושמש שאינו קבוע אפי' בדנפט אסור. ולפי גיר' הרי"ף ור"ת בלישנא בתרא הא והא בשמש

שאינו קבוע והא בדמשחא והא בדנפטא קשה אמאי לא קמשני בפשיטות ואבע"א הא בדמשחא והא בדנפטא וכפי דרך הג' הנ"ל.
ויש ליישב על א' משני דרכים או שנאמר דפסיקא לי' לבעל הש"ס דבמשחא וקבוע לא שייך כלה האי הטייה כמו בדנפטא ואינו קבוע ולזה לא מתוקם אידי ואידי בין בשמש קבוע בין בשמש שאינו קבוע והך דשרי בדנפטא אפילו אינו קבוע והך דקאסר בדמשחא אפילו קבוע. או דלמא שנאמר איפכא דודאי אה"נ דבמשחא וקבוע אסור אע"ג בדנפטא ואינו קבוע שרי דאע"ג דבקבוע לא שייך כ"כ שמא יטה מ"מ בשמן זית י"ל דחיישינן שמא יסתפק ממנו.
והא דלת מוקים הך ברייתא דאסור בין בשמש קבוע בין בשמש שאינו קבוע משום דקיי"ל בדמשחא וקבוע הלכה ואין מורין כן דלית בי' משום הטייה רק משום שמא יסתפק והיינו בעייא דבעל הש"ס ללישנא בתרא מדלא מוקים ברייתא דקאסרה אף בשמש קבוע אלמא דשרי בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא או דלמא משום דללישנא בתרא הלכה ואין מורין כן ואפשר דללישנא קמא נמי מוקים הך ברייתא דשרי דוקא בדנפטא ורבנו פסק הכל לחומרא.
הי"ז ואסור לפתוח הדלת וכו' עיין במ"מ ומדכ' רבנו כדי שתהא הרוח מנשבת בו משמע דוקא במתכוון להבעיר אבל באינו מתכוון כיון דלא ה"ל פ"ר ברוח מצוי' שרי. וע"ל פי"ב ה"ו.
וכ' רבנו כנגד המדורה בשבת דמשום מבעיר שרי בי"ט וכה"ג בנר שע"ג אילן אסור בי"ט אבל בנר שאחורי הדלת לא כ' בשבת דה"ה לי"ט: הי"ט התחיל לתקוע שנייה וכו' עיין בתוספות ד"ה שש תקיעות וכו' ורבנו במתק לשונו נשמר מזה ולא כ' תקיעה שנייה ועיין בתוספתא פ' בתרא דסוכה.
והשמיט רבנו הא דמקום צנוע יש לחזן הכנסת בראש גגו דקיי"ל כר"ש דמטלטלין שופר וחצוצרות וכן השמיטו פכ"ה ופכ"ו ועיין פ"ו מה' כלי המקדש דשם ביאר רבנו דכל התקיעות שבמקדש בחצוצרת. ועיין בתוספות ד"ה ר"י הנשיא וכו' וזה דוחק דפליג ר"י הנשיא אסתמא דפ' החליל ולדרך רבנו נראה דר"י הנשיא ס"ל בשלישית מדליק וחולץ ור' נתן ס"ל דבשלישית מדליק וחליצת תפילין אח"כ כפשטא דסוגיא פ"ד מיתות וכן פסק רבנו פ"ד מה' תפילין הי"ב דזמן חליצת תפילין עם שקיעת החמה דהיינו אחר שש תקיעות והדלקת הנר אחר תקיעה שלישית.
ה"כ תקיעה ראשונה תוקע אותה במנחה זה נלמד ממ"ש כל העושה מלאכה מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ומ"ש תקיעה ג' קרוב לשקיעת החמה ר"ל קודם

השקיעה בכדי שיעור צליית דג קטן דמשקיעת החמה מתחיל תכף בין השמשות ואין מדליקין את הנר בין השמשות ולפ"ז אע"ג דלכתחלה סילק המסלק והטמין המטמין בתקיעה ג' אפ"ה בודאי בדיעבד אפילו אחר ו' תקיעות דהיינו בין השמשות טומנין את החמין.

ועיין במ"מ ולח"מ שנדחקו בענין רדיית הפת ואין צורך דהא לאחר ו' תקיעות ה"ל בה"ש וכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש במקום מצוה כבוד שבת. גם יש לפרש פשיטות לשון רבנו דשיעורא הוא דנקיט דשוהה כדי להדביק פת בתנור ולא שידביקו העם באמת דגם בברייתא לא נזכר לשון קרימת פנים בתנור אלא דיבוק גרידא והוא שיעור מועט ועיין במג"א סי' רנ"א סק"ד.

ומ"ש וכן תוקעין במ"ש עיין במ"מ ואין להקשות מהא דתנן ספ"ק דחולין דכל מקום שיש תקיעה אין הבדלה וכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה דהנה הנך שש תקיעות דע"ש חלקינהו בפ' החליל ג' להבטיל העם ממלאכה וג' להבדיל בין קדש לחול וא"כ האי כללאדכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה קאי על הנך ג' תקיעות להבדיל בין חול לקדש אבל הנך ג' להתיר למלאכה ישנם במ"ש וכ"כ רבנו בביאור בפי' המשנה ספ"ק דתולין ע"ש.

הכ"א יה"כ שחל בע"ש כו' הקשה הלח"מ בפ"ק מהתו"מ ה"ז שפסק שם רבנו דאין חלבי שבת קרבין ביה"כ דבפ' החליל מסקינן דאתיין לאחרים דס"ל אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד וכיון דרבנו פסק פי"ח מה' ק"ה דאין פוחתין מד' חדשים המעוברים בשנה דאתיי' דלא כאחרים כמבואר בערכין ד"ט האיך פסק רבנו הנך דינים דאתיין לאחרים דס"ל דלא חיישינן לאד"ו ע"ש.

ולכאורה יש לדחות דממלתא דאחרים שמעינן תרתי חדא דאין דוחין משום אד"ו דאי ס"ד דדוחין האיך קתני אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים. שנית שמעינן דאין מצוה לקדש ע"פ ראיי' כמבואר בסוגיא דערכין והילכך ס"ל דאין עושין פחות מה' חסרים אפילו בזמן שמעברין החדש מפני יומי דשעי ודתלתין שני ואין משגיחין על עדי ראיי'.

ואע"ג דפסק רבנו כמתני' דערכין דמצוה לקדש ע"פ הראיי' ודלא כאחרים אפ"ה לענין דאין דוחין משום אד"ו פסק כאחרים דאע"ג דסתמא דאין מוסיפין על מ"ח תקיעות אתיי' דלא כאחרים דחה רבנו הך סתמא מכמה סתמי דחלבי שבת קרבין ביה"כ וסתמא דחולין ועיין בתוספות סנהדרין די"ג בד"ה ור' יוסי.

ובמנחות דצ"ט תנן חל יה"כ להיות ע"ש שעיר של יה"כ נאכל לערב והבבליים היו אוכלין אותו כשהוא חי פי' דשעיר של יה"כ שהוא חטאת ואינו נאכל אלא ליום ולילה

וכיון דא"א לבשלו בשבת היו צריכים לאכלו חי ע"ש בגמרא. וכ' רבנו בפי' המשנה וזה דוחה טענת מי שכופר ומאמין שיה"כ לא הי' מעולם ביום א"ו אע"פ שכל מה שאמר בזה במשנה על דרך תנאי אם חל כבר אמרה המשנה הלכה למעשה שהבבליים היו אוכלין אותו חי ולפיכך אין ראוי בכאן להיות מחלוקת וא"א לומר ג"כ שזה הענין שלא נהיה כמוהו והרבה דברים יש בגמרא שמחזיקים זה וסוף הענין מסור בראייה בזמן שיש ב"ד כמ"ש במסכת ר"ה ודע זה ע"כ.

ועיין בתוספות מנחות ד"ק ע"ב ד"ה בי"ט של ר"ה וכו' דהקשו ג"כ דמשמע דר"ה חל בע"ש וע"כ הך מתני' לא אתייא כאחרים ע"ש. וע"ש בתי"ט שכ' וז"ל ולא ידעתי מאי קשיא להו טפי על פירושם מעל המשנה עצמה דתנן ואינו דוחה את יום צום ע"כ ובמ"כ לא דק דעיקר קושיית התוספות מה שסיימו בדבריהם ומשנה זו שנוייה בערכין וקתני רישא דאין פוחתין מד' חדשים וכו' ומשמע התם דאתיי' דלא כאחרים ולהכי לא הקשו התוספות מהא דתנן ואינו דוחה את יום צום דלא מתנייא במסכת ערכין ושפיר י"ל דאתיי' כאחרים והרב בעל תי"ט לא העתיק רק ראש דבריהם ותמה עליהם בחנם.

היוצא מזה דהך סתמא דערכין ס"ל כאחרים בחדא דאין דוחין משום אד"ו ופליג עליה בהא דאין פוחתין מד' חדשים וכי האי סתמא פסק רבנו ועיין במיי' פ"ג מהק"ה ה"ו דמשמע דעיקר המנין מיום שני כפי' התוספות. ולפ"ז הא דאוקמינן בפ' החליל דנ"ד הך דחלבי שבת קרבים ביה"כ כאחרים לאו למימרא דליכא שום תנא דסבר כוותיה דודאי אפילו מאן דלית לי' כאחרים ס"ל נמי דאין דוחין משום אד"ו אלא דניחא לי' להזכיר שם תנא דאית לי' אין דוחין משום אד"ו.

ועיין בתי"ט פי"א דמנחות מ"ז שהקשה אמאי לא פריך הש"ס בסוגיין פ' החליל דנ"ד מהך עובדא דהבבליים היו אוכלין אותו חי דלא שייך תירוץ הגמרא דאתיי' כאחרים וכמ"ש רבנו בפי' המשנה והניח התי"ט בצ"ע. ובודאי הערה גדולה היא ופליאה נשגבה ואי לאו דמסתפינא מגדולת מאור עינינו רש"י ז"ל הייתי אומר דודאי אפילו מאן דפליג אאחרים לענין אד"ו וס"ל דדוחין משום אד"ו היינו על דרך הא דקיי"ל במסכת ר"ה דמאיימין על העדים לקדשו ולעברו ולשון מאיימין משמע דהיכא שעמדו העדים בדבריהם ולא חזרו בהם בשום פנים אז צריכים הב"ד לעשות החדש ע"פ הראייה אלא שהם משתדלים בכל יכלתם להכחיש העדים ולדחות משום אד"ו ואם כל זה לא יועיל אז בהכרח מקדשין ע"פ הראייה אף בימי אד"ו וכ"כ רבנו פ"ג מהק"ה (ובספרי קהלת שלמה הארכתי בזה) ובהכי ניחא דמ"ד דוחין משום אד"ו איננו מכחיש במציאות מעשה

רב שהבבליים היו אוכלין אותו חי אמנם להיות שזה מקרה יקרה בשנים רבות בזמן שלא יועיל ההשתדלות ואיומים מש"ה שפיר מקרי ע"ש שבתוך החג מידי דאיתא בכל שנה. ולפ"ז גם מהך דתני דחלבי שבת קרבים ביה"כ לק"מ דאיצטריך הדין היכא שיקרה יה"כ בא"ו ולא יועיל האיום אלא עיקר קושי' הגמרא מהא דקא"ר זירא מריש ה"א הא דתניא וכו' ומפרש בשבת דקי"ד ע"ב דלר' ישמעאל תוקעין ביה"כ שחל בע"ש כי היכי דלידעו דחלבי שבת קרבים ביה"כ לזימנא אחריתי כשיחול יה"כ בא' בשבת כמו שפרש"י התם ע"ש ומדעבדינן תקנה לתקוע ביום הכפורים שתל בע"ש כי היכי שידעו לזימנא אחריתי דחלבי שבת קרבים ביה"כ צריך לומר דשכיח הדבר דיתרמי יה"כ בא' בשבת ואין דוחין משום אד"ו ודלא כמ"ש רש"י בד"ה כי סליקת וכו' והתם מפרש למילתי' מיהו שמעינן נמי מברייתא די"כ חל במ"ש ע"כ נראה מלשונו דעיקר הקושיא מהברייתא ומימרא דר"ז שפת יתר הוא.

ולפמ"ש זה אינו דעיקר הקושיא ממימרא דר"ז מתורץ קושיית התי"ט (דודאי ליכא למימר לדרך רש"י דאע"ג דמעובדא דבבליים מוכח דיה"כ חל בע"ש אכתי לא שמעינן דחל במ"ש ולזה מייתי מהך ברייתא דיה"כ חל במ"ש דשפיר חל יום א' של סוכות בע"ש והיינו דמדייק רש"י דיה"כ חל במ"ש.

דאין זה מספיק דכיון דיה"כ חל בע"ש ולא חיישינן לירקא ומתיא כ"ש דחל במ"ש ולא חיישינן למתיא) אמנם רבנו פסק בהא כאחרים דאין דוחין משום אד"ו כלל בזמן שמקדשין ע"פ הראייה ודחה הך סתמא דפ' החליל דסברה דאין לך שנה שאין בה ע"ש שבתוך החג וסמך על אינך סתמות ותנאים הנ"ל דס"ל לענין זה כאחרים.

גם י"ל דאף הך סתמא דפ' החליל לא מכרעת כמ"ד דוחין משום אד"ו עיין בדברי רבנו פ"א מהק"פ הי"ב דנראה מלשונו שם דמפרש כפרש"י דלכל הלל היו ג' תקיעות ודלא כמ"ש התוספות בד"ה שייר ע"פ דלכל הלל היו ט' תקיעות בג' פרקים וברו' למסתכל בלשונו שם דמעולם לא שלשו ר"ל לא התחילו לשלש וא"כ לרבנן ליכא יותר מח"י תקיעות בפסח ולר"י ט"ו תקיעות וא"נ בע"פשחל בשבת ה"ל מ"ח תקיעות לרבנן ולר"י מ"ה תקיעות ולא קשה קושיית הגמרא וליתני ע"פ שחל בשבת דכיון דלא הוה טפי ממ"ח ניחא לי' למתני ע"ש שבתוך החג דקמ"ל דראב"י ולעולם דע"ש שבתוך החג נמי ליתא בכל שנה דאין דוחין משום אד"ו.

וכלה שיקלא וטיריא דבעל הש"ס אמלתא דר' אחא בר חיננא ולפיכך באה פיסקא המתחלת ואין מוסיפין על מ"ח בתוך הדברים ואח"כ הדר למלתא קדמייתא לאותיב מלתא דר' אחא בר חיננא וזהו המשך הסוגיא דפריך לר' אחא בר חיננא דליתני ר"ה

שקל בשבת דאיכא ג' מוספין דה"ל כ"ז תקיעות וכ"א דכל יום ה"ל מ"ח דליכא לשנויי דר"ה שחל בשבת ליתא בכל שנה דהא ע"ש שבתוך החג נמי ליתא בכל שנה ואין לומר דע"ש שבתוך החג קמ"ל דראב"י דאכתי ליתני נמי ר"ה שחל בשבת לאשמועינן מלתא דר' אחא בר חיננא א"ו דאין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפ"ע וקמדחה תנא ושייר ומה שייר דהאי שייר ע"פ וצריך לפרש דהמתרץ ס"ל דאע"ג דע"פ ליכא שום רבותא משא"כ ר"ה שחל בשבת דלא ה"ל לתנא דידן לשייר כי היכי לאשמועינן מלתא דר' אחא בר חיננא אפ"ה ס"ל דאף מידי דליכא רבותא לא ה"ל לתנא דידן לשייורי וכיון דחזינן דשייר ע"פ דקשה בהכרח מאי שייר דהאי שייר וצ"ל דשייר נמי ר"ה שחל להיות בשבת ושפיר סמך תנא דידן שנוכיח מלתא דר' אחא ב"ח (ובהכי ניחא נמי הא דלא קאמר בגמרא מאי שייר דהאי שייר שייר יה"כ שחל להיות בשבת דאיכא נמי מ"ח תקיעות שהרי היה מפסיק בעבודת פר ושעיר בין מוסף יה"כ לאילו ואיל העם וא"כ אחר גמר מוסף בהכרח היה מנסך נסכי מוסף ואח"כ היה מנסך נסכי אילו ואיל העם שהם עולות וטעונים נסכים וכל נסכי ציבור טעונים שירה כמבואר בהמעה"ק והתו"מ והרי כאן כ"ז תקיעות ט' למוסף שבת וט' למוסף וט' לאילו ואיל העם וכ"א דכלהו יומי הרי מ"ח אלא דבעל הש"ס מהדר למצוא שיור ברור אפילו תימא דאין תוקעין לכל מוסף ומינה מוכח דשייר נמי ר"ה שחל בשבת משא"כ שיור יה"כ שחל בשבת דעל דא אנו דנין) ובהכי ניחא תמיהת התוספות בד"ה אי משום ע"פ לאו שיורא הוא תימא וכי יעמידנו כר"י כי היכי דתקשה לי' וכו' וכה"ג בכתובות אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא וכו' ובההוא ניחא טפי וכו'.

ולפמ"ש גם הכא ניחא כיון דע"פ שיורא הוא מוכרח מלתא דר' אחא ב"ח וסמכה המשנה על זה והשמיטה ר"ה שחל בשבת דה"ל רבותא דראב"ח. ומדחה הש"ס אי משום ע"פ לאו שיורא הוא דאתאן לר"י וא"כ האיך סמך התנא על שיור זה ולא נקיט בהדיא ר"ה שקל בשבת לאשמועינן רבותא דראב"ח א"ו דבאמת ליתא דראב"ח שוב מצאתי קרוב לזה בס' פ"ח.

ומסיק דאכתי שייר ע"פ שחל בע"ש ועל זה סמך ושייר נמי ר"ה שחל בשבת וא"כ בהכרח צ"ל דמעולם לא שלשו ר"ל לא גמרו לשלש וכפרש"י ולזה שפיר מקשה ואין מוסיפין וכו' והאיכא ע"פ שחל בשבת דה"ל נ"א. וצריך לומר דמידי דליתא בכל שנה לא קתני ולא הוה לפ"ז ע"פ שיור והא דלא נקיט ר"ה שחל בשבת נמי משום דליתא בכל שנה אע"ג דאיכא רבותא דראב"ח לא קתני לה וא"כ הא דנקיט ע"ש שבתוך החג נמי משום רבותא דראב"י צ"ל דאיתא בכל שנה ודוחין משום אד"ו וכל זה אליבא דראב"ח אבל למסקנא

דאיתותב שפיר י"ל דע"פ שחל בשבת ה"ל רק מ"ח תקיעות דמעולם לא שלשו היינו לא התחילו לשלש כמשמעות לשון רבנו פ"א מהק"פ ושיירי' תנא דידן משום דליכא רבותא ונקיט ע"ש שבתוך החג אע"ג דליתא בכל שנה (דבאמת אין דוחין אד"ו) משום רבותא דראב"י.

אמנם נראה קצת דוחק לומר דרבנו מפרש מעולם לא שלשו לא התחילו לשלש הפך מה שנראה מריהטא דסוגיא וע"כ צריך להעמיס בלשון רבנו פ"א מהל' ק"פ כפרש"י דלא גמרו לשלש וא"כ מוכחא מתני' דפ' החליל דדוחין משום אד"ו אלא דרבנו לא פסק כהאי סתמא כנ"ל. ואין להקשות דלמה לא אוקים הש"ס מתני' דהחליל כאחרים מאחר שתירץ כי קתני מידי דאיתא בכל שנה וכו' וא"כ ע"כ פירוש משנתנו דיש לך שנה שמוסיפין על מ"ח כגון שחל ע"פ בשבת ומיהו אין לך שנה שאין בו מ"ח בע"ש שבתוך החג מאי אמרת דהא יש לך שנה שאין בו מ"ח כגון שחל י"ט ראשון בע"ש דא"כ לאחרים דעושין לעולם א' מלא וא' חסר חל ע"פ דהאי שתא בשבת ואיכא טפי ממ"ח.

דאין זה קושיא דאכתי משכחת לי' שנה מעוברת שחל י"ט ראשון בע"ש וע"פ דהאי שתא במ"ש. ולולי דמסתפינא הייתי מפרש הסוגיא הפך פרש"י דלרבנן דאחרים דס"ל מצוה לקדש ע"פ הראייה אין דוחין אד"ו ומתני' כאחרים דס"ל אין בין ר"ה לר"ה וכו' ומפורש בערכין ד"ט דלית ליה מצוה לקדש ע"פ הראייה והאי כללא דנקיט אין בין ר"ה לר"ה וכו' לאו דוקא כמ"ש התוספות בד"ה אלא דאיכא יומי דשעי ויומי דתלתין שני ועיין בסוכה דמ"ג ע"ב דאין דוחין משום ערבה וא"כ ביומי דתלת שני ודתלתין שני שפיר אפשר לתקן השנים שלא יחול יה"כ בא"ו אליבא דאחרים (וכשתסתכל אליבא דאחרים כיון דר"ה אינו חל רק בימי בגה"ז א"כ אף לפי המסקנא דמידי דליתא בכל שנה לא קחשיב אפ"ה שפיר תני ושייר דהיכא דחל ר"ה ביום ב' חל ערב פסח שלפניו בע"ש ואם ר"ה חל ביום ג' חל ע"פ שלפניו בשבת והיכא דחל ר"ה ביום ה' חל יה"כ להיות בשבת והיכא דחל ר"ה ביום ז' ה"ל ר"ה שקל בשבת וא"כ איכא בכל שנה יום א' שיש בו מ"ח תקיעות זולת ע"ש שבתוך החג אליבא דראב"ח מיהו אין זה קושיא דלפמ"ש אליבא דאחרים שפיר חל ר"ה ביום א' דאין דוחין משום ערבה ותו דתנא דידן נקיט ע"ש שבתוך החג שהוא תדיר משא"כ הנך שמי ששנה זו לא שנה זו) איברא רש"י ז"ל נייד מפירוש זה מחמת סוגיא ערוכה דבמסכת ר"ה ד"כ רבא אמר הא דתני רבה בר שמואל אחרים הוא וכו' אלמא דלאחרים אין דוחין משום אד"ו.

אמנם י"ל דרבא לא בא לתרץ התם הקושיא הראשונה דמקשה התם מברייתא דרבה בר שמואל לעולא דהא רבא גופא תירצה התם דה"ק יכול שמקדשין החדש לצורך וכו'

והכי הל"ל אלא אמר רבא וכו' אלא דרבא בא שנית לתרץ הקושיא מברייתא דרבה בר שמואל לר' יוחנן דאמר מקדשין לצורך לזה אוקים הברייתא דלעולם אין מקדשין לצורך אתייא כאחרים אבל עיבור חדש אית לי' דהאיכא יומי דתלת שני ודתלתין שני ע"ש בתוספותד"ה ואם וכו' דיש שם חסרון הניכר יומי דתלת שני וכוונתם דהוקשה להו דהא בהכרח מעברין החדש בכל תלת שני לאחרים לצורך וכה"ג הוקשה להו בסוגיין ד"ה אלא.

והאמת יורה דרכו דלאחרים דוחין משום אד"ו ובזה מתורץ נמי תמיהת התוספות במסכת סנהדרין די"ג ד"ה ולעברי' לאדר ע"ש ויש בידי ראיי' חזקה כראי מוצק דלאחרים דוחין משום אד"ו שהרי במחזור קטן יש רל"ה חדשים וכשתחשוב רל"ה פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג יעלה ו' אלפים תתקל"ט ימים י"ו שעות תקצ"ה חלקים וכשתחלוק אלו הימים לרל"ה חדשים יעלה בידך קכ"ד חדשים מלאים וקי"א חסרים.

ובמחזור השני שנתאסף מן הי"ו שעות יום שלם אין לך יותר מק"י חסרים ובהכרח אין לך שנה שיהי' בה יותר מששה חדשים חסרים דהא ששה פעמים י"ט עולה קי"ד ואין לך יותר מקי"א או ק"י וא"כ האיך כיילו אחרים דבשנה מעוברת יש בין ר"ה לר"ה חמשה דא"כ יהי' בשנה מעוברת ז' חסרים והרי לפמ"ש אין לך שנה שיהי' בה ז' חסרים ואדרבה יש עוד ג' או ד' שנים שאין בהם רק חמשה חסרים.

וצריך לומר דעושין שנים פשוטים ששה או שבעה מה' חסרים ולזה צריך לעשות במעוברת ז' חסרים וקשה הפוכי מטרתא למה לי כיון דאחרים עושין כסדרן כל חדש בזמנו למה להו לעשות בשנה אחת יותר מששה חסרים א"ו הוא הדבר אשר דברתי דכמה וכמה צריכי' למלאות ולעשות שבעה מלאים בשנים פשוטות משום אד"ו ולכן עושין ז' חסרים במעוברת והיינו דכיילי דברוב שנים אין בין (ובספרי קהלת שלמה הארכתי) המורם מזה דמתני' דפ' החליל אתיין לאחרים אבל רבנו פסק כרבנן דאין דוחין משום אד"ו ומצוה לקדש על פי הראייה.

ומש"ר י"ט שחל בע"ש תוקעין ולא מבדילין וכו' בגמרא ספ"ק דחולין היכי תוקע ופרש"י דודאי יש לשנות תקיעות של י"ט שחל בע"ש משארי ע"ש הואיל ויש ג"כ קדושה ביום היוצא ואפלגו אמוראי חד אמר תוקע ומריע בסופו וחד אמר תוקע ומריע בנשימה אחת ויש לתמוה על רבנו שהשמיט לגמרי דין שינוי זה לכן נ"ל דדחיקא לרבנו לפרש קושיי' היכי תוקע כפרש"י דמאי פסקא דצריך לשנות והכי הל"ל איתמר י"ט שחל בע"ש ח"א וכו' אלא דרבנו מפרש דהנך ג' תקיעות להבדיל בין חול לקדש תוקעין כמו בכל ע"ש אלא דאהנך ג' תקיעות להבטיל ממלאכה דבשארי ע"ש היו תוקעין אותם מפוזרים תקיעה

ראשונה בשעת מנחה להבטיל מלאכה שבשדות ותקיעה שניי') לבטל חניות ותריסין וביי"ט שחל בע"ש אין צורך להנך ב' תקיעות זולת לתקיעה שלישית דהטמנת חמין והדלקת נר והיינו דמספקא ליה אי אין תוקעין רק תקיעה ג' או דמ"מ תוקעין תר"ת כמו בכל ע"ש.

(דכאן נחית רבנו לבאר הנך דלהבטיל והנך דלהבדיל מקומן בה' כלי המקדש). והנהו אמוראי תרווייהו ס"ל דתוקעין תר"ת אלא דחד אמר דתוקעין תקיעה אחת כלולה מתר"ת וחד אמר דתוקעין ג' תר"ת ממש אלא שהם בנשימה א' ר"ל תכופות זו לזו דלא כמו בשארי ע"ש דתוקעין מפוזרין ועיין בתוספות סוכה דנ"ד ד"ה מהו דתימא וכו' ולזה מותיב מברייתא דמשמע דאין מריעין כלל וקס"ד דתוקעין רק תקיעה גרידא ומתרץ לה כל חד לטעמי'.

ופסק רבנו כרב אסי דתוקע ומריע בנשימה א' הואיל דהתקין רב אסי בהוצל כי שמעתתי' ומעשה רב הילכך אין התקיעות של י"ט שחל בע"ש משונות משארי ע"ש אלא דבשארי ע"ש היו מפוזרות וביי"ט היו תכופות וזה דבר פשוט דאין צורך לבדרינהו ביי"ט ופסיקא לי' להבעיין אלא דבעי אי תוקע תר"ת ולא הוצרך רבנו לבארו: סליק פ"ה מה"ש פרק ו מה"ש ה"א ואע"פ שאינו צריך וכו' אלא לאחר שבת עמש"ל ה"ח.

ונקיט רבנו בשבת וה"ה ליי"ט כמ"ש התוספות בבא מציעא ד"צ ד"ה אבל אלא אתי לאפוקי ע"ש. ועיין מ"ש פף"א מהי"ט הך"ד: ה"ב עכו"ם שעשה וכו' עיין במ"מ ולקמן ה"ה ופשטא דמלתא דמרחץ הנזכר במסכת שבת דקכ"ב דברוב ישראל אפילו בא אורח במ"ש צריך להמתין בכדי שיעשו עמש"ל ה"ו.

ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך ובתוספות דקכ"ב ד"ה ואם. ומש"ר ואם בשביל עצמו בלבד משמע דאם עשה בשביל עצמו ובשביל ישראל אסור ובגמרא וצריכא דאי אשמועינן נר משום דנר לא' נר למאה אבל מים נגזור דלמא אתי לאפושי בשביל ישראל וכ' רבנו בפי' המשנה וז"ל ואלו השמיענו מים היינו אומרים וכו' אבל נר אפילו הדליק בשביל ישראל ובשבילו מותר ע"כ הרי דלא שרי אלא בשביל עצמו בלבד וכן מפורש בירושלמי: ה"ג לוקט עשבים וכו' עיין במ"מ ואין דבריו מוכרחים דיש מקום לומר דאף אביי לא התיר במכירו שלא בפניו אלא בנר וכבש ותרתי בעי דודאי אביי ס"ל הך סברא דנר לא' נר למאה מכח הצריכותא וכמ"ש התוס' בד"ה אמר אביי וכו' אבל במילוי מים וליקוט עשבים מודה אביי דחיישינן להוספה אפילו שלא בפניו היכי דאסיק אדעתי' דישראל צריך לאותו דבר ועיין בכ"מ ולח"מ.

ולזה לא השמיט רבנו דין כבש לאשמועינן דאפילו בפניו ומכירו אם בשביל עצמו שרי משא"כ בנר דכל המדליק על דעת הרוב מדליק והא דקאמר בגמרא וכבש ל"ל משום מעשה דרשב"ג וזקנים אזדא אליבא דאביי דס"ל מעשה דכבש שלא בפניו הוה דבל"ז הך צריכותא לא אזדא אליבא דרבא דלרבא איצטריך נר ומים דנר אפילו במכירו ומים דוקא באינו מכירו.

ועיין ברש"י דמפרש מרחץ הוה לי' חימום לא' חימום למאה וקשיא בין לאביי בין לרבא והיינו במרחץ של זיעה. ולא קמפרש במרחץ של מים חמין דה"ל דבר שדרכו להוסיף דלא תקשה לרבא אלא לאביי משום דלפמ"ש דלא קשרי אביי שלא בפניו אלא בנר וכבש אי ס"ד במרחץ של מים אף לאביי ניחא ואפשר דמחלק רש"י בין מילוי מים לחימום מים דאפילו מרחץ מים מחממין מים רבים בבת אחת.

ה"ד נר הדלוק במסבה עיין במ"מ ומה שהעמיס הלח"מ בכוונתו דהברייתא לצדדין קתני אם רוב ישראל אסור אפילו בידוע שהדליק הנכרי לצורך עצמו ומחצה על מחצה אסור באינו ידוע וכה"ג מתני' דמרחץ דמסיים בה במ' מכשירין מע"מ אסור וימתין בכדי שיחמו נמי לצדדין קתני לא נהירא אלא דודאי מתני' דמרחץ ובריית דנר איירי באינו ידוע ולהכי לא רמי הש"ס מתני' דידן אמתני' דמכשירין ובריית דנר דס"ד דמתני' איירי בידוע אך לבתר אקומתא דאביי ורבא מדלא תירצו דמתני' בידוע אלמא דמפרשי' בבא דכבש באינו ידוע שעושה הנכרי בשביל עצמו בלבד שפיר מותיב ממתני' דמרחץ.

ובריית דנר. ומשני התם אדעתי' דרובא קעביד וה"ל כידוע שנעשה בשביל ישראל משא"כ בסתם שרי בנר וכבש לרבא ולאביי שלא בפניו.

ומסופק ה"ה אם בידוע נמי אסור ברוב ישראל מדלא אוקמו אביי ורבא מתניתין בידוע בכבש. או דלמא דבידוע לעולם שרי אלא דדחיקא להו לאמוראי לפרש משנתנו בידוע. ומעובדא דשמואל נמי ליכא למפשט די"ל דרוב ישראל היו ואפ"ה קשרי שמואל אחר שנתוודע לו שהדליק לצרכו וגם י"ל דמיעוט ישראל הוה אלא שהנכרי היה מכירו וחייש שמא הדליק אף בשבילו דרבא נמי לא שרי נר לא' נר למאה אלא בידוע ולזה הניח המ"מ בצ"ע דין זה ועיין בתוספות דקנ"א ד"ה דייקא מתני' דיש לפשוט משם אי ספקא אסור או שרי לפי הגירסאות דלקמן ה"ה ע"ש: ה"ה מת שעשו לו וכו' עיין במ"מ וגם הרז"ה מפרש הך פיסקא אסיפא ודלא כפרש"י אריש ומש"ר והוא שימתין בכדי שיעשו כן משמע נמי ממתני' דמרחץ דמסיים בה ר"י אם יש בה רשות רוחץ בה מיד דתולין שמשום הרשות חיממו משמע דבידוע שחיממו בשביל ישראל זה צריך להמתין ישראל אחר בכדי שיחמו.

ועיין בכ"מ ביאור השגת הראב"ד ולא מכרעא דחיישינן להערמה שיאמר לנכרי בשביל ישראל זה ודעתו בשביל ישראל אחר וימצא הדבר מוכן מיד ועיין עוד לקמן ה"ו. ה"ו עכו"ם שהביא חלילין וכו' לשון הרי"ף מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר אע"ג דחזינן להו דעיילי בצפרא לא אמרינן אי לאו דעיילי מאתר קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרינן הנהו מאתרא רחיקא והאי דאתו בצפרא בליליא הוה אזלו עד דמטו לחומה וביתו התם וקעיילו השתא ומאי אא"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא ימתין כדי שיבא ממקום קרוב ע"ש בס' המאור ובמלחמות ובר"ן.

ואחריו נמשך ה"ה לפרש דברי רבנו. וז"ל רבנו בפי' המשנה ואמרם ממקום קרוב מתוך המדינה אבל אם לא היו עמו במדינה אסור לעשות אבל בהן גזרה שמא מחוץ לחומה באו שהוא ר"ה וכו' וכל מה שהתירו ממה שעשו הנכרים בשבת אינו מותר אלא עד שימתין למ"ש בכדי שיעשו וכן אלו החלילין אע"פ שראינום שבאו מן המדינה ע"כ.

ומבואר המשך הסוגיא לדרך רבנו דקס"ד דהש"ס דה"ק עכו"ם שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן במ"ש לאלתר בלי המתנה בכדי שיעשו אא"כ ידוע שבאו ממקום קרוב ולזה הוקשה לו מאי ממקום קרוב דהא אכתי צריך להמתין בכדי שיובאו ממקום קרוב דהרי הביאם באיסור דרך ר"ה וכמו שהקשו התוספות בד"ה אא"כ וכו' ולזה מפרש רב ממקום קרוב ממש פי' מתוך העיר שלא הובאו באיסור כלל.

ושמואל פליג וס"ל דאפילו ראינו שהביא מתוך העיר חיישינן שמא הביאם מחוץ לעיר וממקום רחוק וחוץ לחומה לנו ובבקר עיילינהו הילכך לעולם אפילו הביאו מתוך העיר צריך להמתין בכדי שיעשו דהיינו בכדי שיוכל להשיג חלילין אחרים מהמקום היותר קרוב לעיר שיש בו חלילין דכשהוא ממתין כ"כ במ"ש בכדי שהיה יכול להביא חלילין אחרים שוב לא נהנה ממלאכת הנכרי מה שהביא לו חלילין הללו ממקום רחוק בשבת וא"כ ה"ק מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת אפילו מצד החומה ר"ל מתוך העיר לא יספוד בהן במ"ש גזרה שמא הביאם ממקום רחוק עד שימתין במ"ש בכדי שיבאו חלילין אחרים ממקום קרוב דאז שוב לא נהנה ממלאכת שבת.

וסובר רבנו דהא דסגי בכדי שיבאו ממקום קרוב דוקא בספק אם באו ממקום רחוק אבל אם ודאי באו ממקום רחוק אסור לספוד בהן עד בכדי שיבואו ממקומן. ומסיק בגמרא תניא כוותי' דשמואל דת"ק דר"י לא תולה לקולא ברשות ה"נ אפילו באו מתוך העיר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו ועל דרך זה יש לפרש דברי הרי"ף ופי' הלח"מ דחוק.

ועיין בכ"מ ובהגהות מיי' אמנם נראה פשוט בכוונת רבנו דלא איירי כלל מאיסור תחומין דרבנן אלא מחמת איסור הוצאה והכנסה דאורייתא ועיין פ"ב מהי"ט ה"י דכ' שם הלח"מ דדעת רבנו דמשום איסור תחומין לא בעינן בכדי שיעשו ומן התימה עליו ששכח כאן מ"ש שם. וגדולה מזו נראה דבי"ט שרי לאמר לנכרי להביאן מחוץ לתחום דה"ל שבות דשבות במקום מצוה ובשבת דאיכא איסור מעביר בר"ה הוא דבעינן בכדי שיעשו.

ואני תמה על היש מקילין שהביא המ"מ דחששו לאיסור תחומין ולא חששו לאיסור מעביר ואפילו לדעת הסוברים דאין ר"ה בזמן הזה מ"מ לא גרע איסור מעביר בכרמלית מאיסור תחומין דודאי נהי אם יהיבנא לדברי התוס' בד"ה אא"כ וכו' דהוצאה מר"ה לרה"י לא חשיב כ"כ אבל המעביר ומטלטל כמה וכמה אמות בר"ה בודאי חשיב טובא. ומבואר דאע"ג דאסור לומר לעכו"ם להביא חלילין דאיכא איסור מעביר מ"מ י"ל דשרי לשלוח שליח אחר הקרובים דליכא רק איסור תחומין וה"ל שבות דשבות במקום מצוה ודלא כהגהות מיי' בשם מהר"מ ז"ל ועיין במ"מ פ"ב מהי"ט ה"י ודבר שאין במינו במחובר וכו' וכן דעת רבנו פ"ו מה"ש בדין החלילין ע"ש וכל זה אינו דודאי לענין תחומין תולין במקום קרוב לקולא ואין חוששין שמא באו מחוץ לתחום וכן משמעות לשון רבנו שם ואם הביאו מחוץ לתחום אסור דמשמע דוקא בודאי אבל ספק תחומין מותר ולא דמי לחלילין דה"ל ספק מעביר ועיין בתוספות ביצה דכ"ד בד"ה ולערב וכו' ור"י פירש שאין במינו במחובר וכו' וקשה לר"י וכו' ולפמ"ש שיטת הר"י כי הא דאמרן ואין מקום לקושיית התוספות אלא להסוברים דאין ר"ה בזמן הזה משא"כ לשיטתרבנו דס"ל יש ר"ה בזמן הזה ופשטות לשון ר"פ משמע כדרך הר"י דדוקא במחובר בעינן בכדי שיעשו וספקו אסור משא"כ ספק תחומין מותר וגם בודאי לא בעינן בכדי שיעשו.

וגם מפשטות לשון ר"פ משמע דאף לישראל אחר אסור בכדי שיעשו מדלא ביאר החילוק גבי דבר שיש במינו במחובר על דרך שביאר בתחומין דהבא בשביל ישראל זה וכו' וגם לשון אסורי' בכדי שיעשו דקאי על הפירות משמע לכל אדם מדלא קאמר אסור בכדי שיעשו ועיין לעיל ה"ה והדברים ברורים בכוונת רבנו ובזה נסתלקה תלונת הרמ"ך:

ה"ח ישראל וכו' עיין במ"מ שנסתפק במקום מוצא הדין ולדעתי פשוט דיצא לרבנו מסוגיא דפ' כירה דל"ח מאי ולא שנא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו מבשל הוא דקעביד מעשה וכו' אבל האי דלא קעביד מעשה אפילו במזיד נמי יאכל רנב"י אמר לאיסורא וכו' ואע"ג דהמסקנא כר"נ מיהו מודה ר"נ דאפי' במזיד אינו אסור עולמות **(עולמית.)** הואיל דלא קעביד מעשה דודאי לא פליג אברייתא דעסיות ותורמסין וכמ"ש התו' שם ע"ש ה"נ בנדון דידן דטעם איסור אמירה לנכרי כמשר"ל ה"א כדי שלא תהא שבת

קלה בעיניהם בודאי לא חמיר ממשהה קדרה ע"ג כירה דאסור משום שמא יחתה ואפ"ה במזיד מותר בכדי שיעשו הואיל דלא קעביד מעשה ודי בגדר זה שממילא לא יאמר לעכו"ם לעשות לו שהרי אינו משתכר כלום וכמ"ש כאן רבנו.

ועיין לעיל ה"א דאע"פ שאינו צריך אלא למ"ש אסור וזה נלמד מדקאסרינן בכדי שיעשה משום הערמה אלמא דאסור לומר לעכו"ם שיעשה בשבת מלאכה לצורך מ"ש ועמ"ש פ"א מהי"ט הכ"ד: ה"ט והוא שיהי' שם מקצת חולי וכו' עיין במ"מ בשם השגות ואין ביניהם מחלוקת לדינא דכוונת הראב"ד מקצת חולי ממש וכוונת רבנו במיחוש בעלמא. מ"נ אפילו במקצת קולי ממש אלא במידי דשייך בי' שחיקת סמנים וכבר בארתי כל החילוקי דינים לעיל פ"ב ע"ש ודיני שבות דשבות דומים לדיני שבות בה"ש לקמן פ"ד ה"י ולדיני עירובין דלקמן פ"ו מה' עירובין ה"ו: הי"ב וכן השוכר וכו' גרסינן במסכת מועד קטן די"ב רב חמא שרי להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למעביד להו עבידתא בחה"מ אמר כיון דאגר לא קשקלו שרשויי הוא דקמשרשי לי' ולית לן בה.

ופי' הר"ן דהנהו אבונגרי היו נכרים עבדי דריש גלותא שכיר שנה הילכך שרי להו ר' חמא לעשות מלאכה בח"ה דכיון שאינם מקבלים שכר בשביל מלאכה אלא שמחזיקים טובה ומוצאים חן בעיני ריש גלותא לית לן בה. וסובר רבנו דלאו דוקא בח"ה אלא דה"ה בשבת וי"ט שרי שרשויי.

והראב"ד בהשגות ס"ל דלא קשרי אלא בחה"מ אבל בשבת אפילו שרשויי אסור ולא הותר אלא קבלנות דליכא אשתרושי כלל. תו גרסינן התם ת"ר אין מדיירין לא בשבתות ולא בי"ט ולא בחה"מ ואם באו מאליהן מותר ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להם שומר לנער את צאנם הי' שכיר חדש שכיר שבת שכיר שנה מסייעין אותו ומוסרין להם שומר לנער את צאנם רבי אומר בשבת בטובה בי"ט במזונות בחה"מ בשכר אר"י הלכתא כרבי ע"כ והברייתא הזאת מסייע לרבנו דקיי"ל כרבי דבשבת בטובה ובודאי אין לדמות דיור השדה לקבלנות דכל מה שמדייר טפי מעלי לי' ומשתרשא לי' ולדעת הראב"ד צריך לחלק דשאני דיור דלא חשיב מלאכה עיין באשר"י מ' מ"ק ובב"י פי' מפי' שונים.

ועיין במיי' פ"ח מהי"ט הי"א ובמ"מ שם תמה על רבנו למה השמיט דין בשבת בטובה בי"ט במזונות ונ"ל דרבנו מפרש דאסרו לסייע אותם דלאו שכיר שנה דמחזי כאלו הישראל מצווהו היום והיינו מש"ר כאן והעכו"ם עושה לעצמו ואם הי' שכיר שנה והתנה עמו שיתן לו שומר מותר לשכור לו שומר בק"ה ובשבת וי"ט בודאי אסור לשכור פועלים כמבואר בפכ"ד אלא שאם כבר שכר מע"ש ומעי"ט פועל שכיר שנה מותר למסרו בשבת וי"ט לשמור ובי"ט מותר ליתן להפועל מזונות שיוציא לשדה משא"כ

בשבת דיש איסור הוצאה והכנסה אסור ליתן מזונות לנכרי שיוציאנו לר"ה כמבואר לקמן הכ"א במגיד משנה וכיון שהזכיר רבנו פה דין שכיר שנה דשרי אין צורך להזכיר דין בשבת בטובה ובי"ט במזונות שכל זה מבואר: הי"ז המשתתף וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ולענ"ד נראה פשוט בלשון רבנו דאיננו מפרש כפרש"י לשון ואם באו לחשבון אלא דאהתנו מתחלה קאי וה"ק דאם התנו מתחלה שיטול הנכרי שכר שבת בין מעט ובין הרבה והישראל יטול שכר א' בשבת בין מעט בין הרבה דנכרי בדידי' קטרח שרי משא"כ אם באו לחשבון שמחשב כמה עולה שכר שבת וכמה עולה שכר א' בשבת והמותר מחלקין ביניהם אסור דנמצא נכרי קטרח בשביל ישראל וזהו שמדקדק רבנו לכתוב אם מעט אם הרבה לאפוקי באו לחשבון אפילו אם התנו שיבאו בחשבון.

ואח"כ בעי סתמא מאי היכא דלא התנו בתחלה אלא שאח"כ רוצה הישראל ליתן לנכרי שכר שבת בין מעט בין הרבה והוא יטול שכר יום אחר כנגדו בין מעט בין הרבה ומספקא לי' אי דיוקא דמציעתא דוקא אם התנו אבל כל שלא התנו אפילו לא באו לחשבון אסור ורישא אפילו בשלא באו לחשבון או דלמא דיוקא דסיפא דוקא אם באו לחשבון אבל כל שלא באו לחשבון אפילו לא התנו שרי ורישא כשבאו לחשבון א"נ שאינו ידוע שכר שבת בפ"ע דמן הסתם ה"ל שכר שבת חלק שביעית וה"ל כבאו לחשבון והא דנקיט אם התנו מתחלה רבותא קמ"ל דאפילו התנו מתחלה אסור אם באו לחשבון אלא דאם התנו מתחלה אפילו אם אח"כ אין שכר שבת ידוע שרי לחלוק בשוה ועיין בהגהות מיי' הי"ח ועיין בתוספות: הי"ט ולא ימשכננו בש"ס שלנו ל"ג לה בברייתא אלא דבהלכות הרי"ף גריס לה ועיין בפי' המשנה לרבנו פ"ק דשבת דמנה תלת זימני ח"י דבר ע"ש ובאותן שנחלקו חשיב י"ג דמתני' וה' דברייתא שאלה ומכירה הלואה מתנה אגרות ואי ס"ד דגריס משכון פש להו ח"י דבר.

מיהו נראה דיש שם ט"ס דאחר שמנה בתוך הנך י"ג דמתני' אין מוכרין לנכרי היאך הדר מנה לא ימכור דברייתא אלא אפיקמכירה ועייל משכון (ונקיט רבנו תיבת בשבת משום דאין הוצאה בי"ט: ה"כ הנותן אגרת וכו' עיין בכ"מ באריכות ונראה מדבריו שהבין דפירוש עד שיגיע לביתו שבדברי ב"ש ר"ל לבית הבי דואר והא ליתא דבודאי לא עדיף הבי דואר מקציצה וב"ש פליגי אפילו בקצץ עיין בתוספות ד"ה אח"כ קצץ וכו' והא דקאמרי ב"ש עד שיגיע לביתו ר"ל לבית זה שנשתלח לו האגרת ממש אלא דאליבא דב"ה במקום דשכיח בי דואר תכף כשיגיע האגרת ליד הבי דואר ה"ל קציצה כידוע היום בכל מקום שיש שם בי דואר יש קצבה כמה ליתן בעד האגרת לפי מרחק המקום ולפי גודל האגרת.

וגם כל השיקלא וטיריא של הכ"מ אי ידוע בי דואר או לא לא נהירא דודאי הכל איירי בידוע מקום דירה של הבי דואר אלא שמא לא ימצא השליח את הבי דואר במקום דירתו אלא בבית הסמוך לחומה שהולך לשם הלכך בעינן שיגיע קודם חשכה לבית הסמוך לחומה שהוא המקום היותר רחוק שיש לחוש.
גם מה שדקדק הכ"מ לשון מדינה ידוע לכל בקי בלשון הקדש ששם מדינה איננו שם מחוז אלא שם עיר מוקפת חומה וראשיית שבתוך ערי שליט אחד ודרך הבי דואר להיות במקומות ראשיים. וכל מ"ש הכ"מ בזה לא מחוור ועיין בסמ"ע סי' י"א סי"ב.
היוצא מזה דלא כמג"א סי' רמ"ז סק"ו ע"ש. הכ"א ואפילו אמר לו הניחן וכו' עיין במ"מ שכ' ואין בזה שום איסור וכו' ונ"ל דקמ"ל רבנו רבותא דעכו"ם שהביא חפצים מר"ה דכשאומר לו ישראל להניחם דהיינו הנחה וחלק ממלאכת הוצאה אלא הואיל דעכו"ם בדנפשי' קטרח שרי דאין העכו"ם מצווה על שבת: הכ"ה וקדש עליו היום כ' הכ"מ מדברי רבנו שכ' וקדש עליו היום נראה דסובר וכו' אין צריך לדייק דמפורש בדברי רבנו ואע"פ שנתנו לו מחשכה מותר.
ומש"ר בד"א בכיסו וכו' עיין בפ"כ באריכות ועיין בדברי רבנו לקמן פי"ט הט"ו והי"ז במ"ש שם ועמ"ש פי"ג הי"ב ועיין בפי"ט הכ"ד דכ' שם ה"ה שדעת רבנו דאפילו בדבר הרשות מותר לטלטל פחות פחות מד"א ובאמת זה אינו כמ"ש לקמן פי"ט הכ"ד ע"ש והאמת יורה דרכו דבדבר הרשות אסור לטלטל פחות פחות מד"א והא דכ' רבנו בפי"ב דנותן אדם לחברו וכן חברו לחברו לאו כשכוונת הראשון שיתן השני לשלישי אלא כשאין כוונת הראשון אלא ליתנו לשני ואח"כ רוצה השני מדעתי' דנפשי' ליתן לשלישי והשלישי מדעתי' דנפשי' נותן לרביעי אבל במתכוון לכתחלה להעביר החפץ פחות פחות מד"א אסור בין באדם אחד בין ע"י הרבה בני אדם ולזה דקדק רבנו בפי"ב וכתב וכן חברו לחברו ולא כ' וחברו לחברו ע"ש ולא שרי לטלטל פחות פחות מד"א אלא דוקא בשעת הדחק או במקום מצוה ועיין בתוספות כירה דמ"ד ד"ה מתוך וכו' וכה"ג מחלק רבנו בין בהול דמציאה לבהול דכיסו דהואיל דעל כיסו בהול טובא גזרו בח"י דבר דמי שהחשיך אסור לטלטל פחות פחות מד"א כשאר שעת הדחק דומיא דמציאה אלא נותן לנכרי דע"כ גזרת מי שהחשיך הוא חומרא אלא דאם א"א באופן אחר אז אף בכיסו מוליכו פחות פחות מד"א משא"כ במציא' הוה איפכא דכיון דאינו בהול כ"כ טפי יש להתיר טלטול פחות פחות מד"א דקיל והותר לצורך ואין אנו מתירין אמירה לעכו"ם דחמירי.

ובמציאה דבאה לידו נמי כיון דהוה בעיא דלא אפשטה החמיר רבנו לענין אמירה לעכו"ם ולא שרי אלא טלטול פ"פ מד"א. ומה שהקשה הרמ"ך דטלטול פ"פ מד"א איכא נמי שבות דמוקצה י"ל דשבות דאמירה לעכו"ם חמיר תדע דהא ספיקו אסור כנ"ל הי"ז ולעיל ה"ו בחלילין ותו דמאן יימר דאיירי ממציאה שהוא מוקצה ועיין במ"מ מ"ש בשם הרשב"א ועיין עוד לקמן פי"ב ופי"ט ופ"כ: הכ"ד פירות שיצאו חוץ לתחום וכו' עיין בהשגות ומ"מ ולח"מ ובמ"ע.

והנה דרך המ"מ דחוק לשבש הגירסא ואפילו לפי גירסתו דגריס ההוא בשבת הוא כיון דבהכרח לאו משום מעביר בר"ה אסרו אלא משום תחומין כמו שהעלה ה"ה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"כ בדין הוא דאף בי"ט אסורים כמו בשבת. ועיין בלח"מ שיש ט"ס בדבריו מ"ש ואם הם מותרים וכו' ונראה שרבנו סמך על מ"ש כאן כיון דבשבת (מותרים כ"ש בי"ט) ונהפוך הוא דהא בהי"ט איירי רבנו ביצאו וחזרו במזיד דאסורים בשבת וצ"ל ואם הם אסורים וכו' כיון דבשבת הם אסורים ה"ה בי"ט.

וכוונתו להוכיח דדעת רבנו דבי"ט נמי אסורים באכילה אע"ג שלא הפסידו מקומן וסמך רבנו שם על מ"ש כאן. גם הקשה דאי ס"ד דבי"ט אסורים באכילה ולא התיר ר"פ אלא לטלטל אמאי לא משני בגמרא התם לאכילה הכא לתחומין ולא תירץ קושיא זו והכלל שדבריו מגומגמין.

ובודאי דעת רבנו שבי"ט מותרים באכילה דאי ס"ד שאסורים באכילה ממילא ה"ל מוקצה ואסורים בטלטול וכ"ש דהפסידו מקומן כדלקמן פכ"ה הי"ט ועיין בט"ז א"ח ס"ס ת"ה וא"כ הקושיא במקומה עומדת דמ"ש דבי"ט מותרים באכילה ובשבת אסורים.

וי"ל לפי גי' ה"ה דודאי בשבת אסורים באכילה משום מעביר בר"ה ודוקא ביצאו חוץ לתחום שהרי מחמת החזרה באיסור נראים לאכילה דבעודן חוץ לתחום לא היה יכול לאכול הפירות שהרי הוא לא היה יכול לילך למקום הפירות משום איסור תחומין ולא היה יכול להביא הפירות לכאן משום איסור תחומין ואיסור העברה הילכך החזרה הזו מכשירתן לאכול והואיל שנעשה בחזרה זו איסור דאורייתא דהעברה במזיד אסורים באכילה משא"כ ביצאו לר"ה (כמו שבאמת הגירסא בירושלמי) וחזרו אע"פ שנעשה בחזרתן איסור דאורייתא מ"מ אין החזרה הזו מכשירתן לאכילה דהא היה יכול לילך לר"ה ולאכלם במקומן שם.

אבל בי"ט דליכא איסור מעביר רק איסור תחומין דרבנן אע"פ שהחזרה מכשירתן לאכילה מ"מ לא נאסרו באכילה דלית לי' לרבנו כתירוץ התוספות בד"ה במזיד אלא דלא גרע מהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר באיסור תחומין דקיל כנ"ל לישב גירסת

הרב המגיד. וכדי ליישב דברי רבנו לפי גירסתנו נ"ל דרבנו מפרש במקומוושלא במקומן שבדברי ר' נחמיה דלא כפרש"י דהיינו חזרו ולא חזרו דלהכי מחק רש"י מברייתא תיבת וחזרו ורבנו גריס לה.

וה"פ חסורי מחסרא והכא קתני פירות שיצאו חוץ לתחום העיר וחזרו לתוך תחום העיר בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו בד"א שלא במקומן פירוש שהפירות קנו שביתה דרך משל אלף אמה ממזרח העיר ויצאו חוץ לתחום במערב העיר ואח"כ חזרו לתוך תחום העיר ועדיין הם רחוקים יותר מאלף אמה למערב העיר שהרי הם חוץ לאלפים אמה ממקום שביתתן וזה מקרי שלא במקומן ובודאי הנך פירות הפסידו מקומן אלא דמ"מ מותרים באכילה בתוך ד"א שלהן בשוגג ובמזיד אסורים דהחמירו במזיד משום קנסא או משום שמא יוציאנו חוץ לד"א ובשוגג לא קנסו ולא גזרו.

אבל במקומן כגון שהפירות הוחזרו לתוך העיר או שקנו שביתה בעיר דלא הפסידו מקומן וכדר"פ אפילו במזיד יאכלו דה"ל כאלו לא יצאו. ור' נחמיה פליג ואסר במזיד במקומן דלית לי' דר"פ ואף בשוגג שלא במקומן גזרה שמא יוציאנו חוץ לד"א.

ואל יהא הפירוש הזה קל בעיניך כי מצאתי און לי בתוספתא פ' בתרא דשבת דאיתא להך ברייתא וה"ג התם פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו. ר' נחמיה אומר חזרו למקומן יאכלו למקום אחר לא יאכלו החזירן חש"ו בין למקומן בין למקום אחר לא יאכלו ע"כ מבואר דלא כפרש"י וזה נפלא.

ובהכי מתפרשת כלה סוגיין דשקיל וטרי מאי במקומן אילימא במקומן במזיד ופליג ר"נ לקולא דת"ק אוסר אף במקומן במזיד ודחה הא קתני בהדיא וכו' א"ו חסורי מחסרא וכו' ודחה דלמא דכ"ע לית להו דר"פ ובמזיד במקומן אסור אלא דפליגי בשוגג שלא במקומן גרידא ומסיק דע"כ בתרתי פליגי.

וגם הראב"ד גריס וחזרו ומפרש כפירושן אלא דהשיג דה"ל לרבנו למפסק כת"ק דר"פ דוקא בשלא חזרו למקומן אבל חזרו למקומן אפילו במזיד יאכלו. ולדעת רבנו י"ל דסמך על מ"ש בהי"ט דפירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן דשינה בלשונו הצח מלשון ר"פ דנקיט פירות שיצאו חוץ לתחום להורות שהיה החזרה במקומן הילכך שרי במזיד משא"כ הכא פירושו דחזרו לתוך התחום ולא חזרו למקומן.

א"נ דרבנו פסק כראב"י דלעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין והטעם משום דאע"ג דפירות אנוסין הן הואיל דעביד איסורא קנסינן ואסורים באכילה וממילא ה"ל מוקצה והפסידו מקומן ולכן לא פסק מלתא דר"פ בהי"ט בפירות שיצאו חוץ לתחום אלא פסק שם דין אחר דפירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו ולא יצאו מעולם חוץ לתחום העיר כגון

ד"מ פירות שקנו שביתה אלף אמה ממזרת העיר ויצאו אלף ת"ק אמה למערב העיר ואח"כ חזרו לא הפסידו את מקומן דהא האיסור שנעשה בהן אינו מכשירן לאכילה דהא תמיד היו בתוך תחום העיר וראויי' לאכילה ומותרים אפילו בשעת יציאתן אלא שבשעת יציאתן הפסידו מקומן אע"פ שמותרים באכילה בתוך ד"א שלהן ולאחר שחזרו לא הפסידו מקומן וא"כ פסק רבנו כר"פ בהך סברא דאנוסין נינהו היכא שלא יצאו חוץ לתחום העיר דאז אין החזרה מכשירתן לאכילה (כפי סברתנו הנ"ל בענין פירות שיצאו לר"ה) אבל פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו נהי דאנוסין נינהו חזרתן מכשירתן לאכילה ואסורים וממילא ה"ל מוקצה והפסידו את מקומן.

ולפ"ז הא דמסיק בגמרא תנאי היא לאו למימרא דר"פ ס"ל כת"ק דודאי אף אליבא דראב"י משכחת לי' מלתא דר"פ אלא דהא דנקיט ר"פ בלישני' חוץ לתחום הוא דלא אתיי' כראב"י. ולהכי שפיר פסק רבנו כראב"י, וניחא נמי קושיי' הלח"מ מה שלא הזכיר רבנו בהי"ט כלל דין אכילה דפשיטא דשרי התם דחזרתן אין מכשירתן.

ועיין במגדל עז ועם היות שדבריו מגומגמין את הטוב נקבל מה שמפרש במקומן ושלא במקומן שבדברי ר"נ דהיינו לקדמותן ממש שגם זה מסכים ונוח בגי' התוספתא הנזכר.

ויש לפרש הטעם דבאדם דנייד כיון שחזר לתוך התחום ה"ל כאלו חזר למקום שביתתו ממש משא"כ פירות דלא ניידי כל שלא חזרו למקום שביתתן ממש אע"ג שחזרו לתוך תחום שביתתן מקרי שלא במקומן (ואלו הוציאו הבעלים את פירותיהם חוץ לתחום וחזרו במזיד כיון דהבעלים הפסידו את מקומן אף אם חזרו הפירות למקום שביתת הבעלים אפשר דלא מהני עד שיחזרו למקום שביתתן ר"ל היכא שהי' מקום שביתתן אלף אמה ממקום שביתת הבעלים אלא דאפ"ה נגררו אחר הבעלים דהבהמה והכלים כרגלי הבעלים) ולפי דרך זה נמי יש לפרש סוגיין דת"ק ס"ל דבמזיד לא יאכלו כשלא חזרו חוץ למקומן ממש אבל בחזרו למקום שביתתן ממש אפילו במזיד יאכלו ור"נ פליג ומתפרשא כלה סוגיין כנ"ל ורבנו פסק כת"ק ואיירי בחזרו לתוך התחום ולא חזרו למקומן ממש ומשיג עליו הראב"ד דה"ל לבאר דבחזרו למקומן ממש אף במזיד שרי ורבנו סמך על מ"ש בהי"ט דלהכי שונה וכתב שם פירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו דמשמע דחזרו למקומן.

א"נ דודאי הוקשה לרבנו קושיי' התוספות בד"ה במזיד וכו' וסובר רבנו דהא דקיי"ל הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר היי בי"ט דליכא אלא איסור תחומין וע"ש בביצה בפרש"י) ואע"ג דהני פירות היו חוץ לתתום והבאתן מכשירתן לאכילה מ"מ שרי דתחומין קילי ולא חשיב נמי מוקצה דומיא דאין שוחטין את המדבריות דבסוף ביצה

(עיין במג"א ס"ס תקט"ו) דלא אסח דעתי' מיני' בה"ש כיון דבאמת נכרי שהביא מחוץ לתחום בשביל נכרי שרי לישראל דלא החמירו באיסור תחומין למגזר על פירות שהובאו בשביל עכו"ם גזרה שמא יבא **(יביא.

)** בשביל ישראל דהיא גופא ה"ל שבות דשבות. משא"כ בשבת דאיכא איסור מעביר ד"א בר"ה דאורייתא ולשיטת רבנו דמדבר הוה ר"ה בזמן הזה) הילכך היכא דהביא נכרי פירות מחוץ לתחום אסורים לישראל משום גזרה שמא יביא בשביל ישראל (ודוקא מחוץ לתחום דהבאתן מכשירתן משא"כ עכו"ם שהביאן מר"ה כנ"ל) וה"ל נמי מוקצה בשבת דאסח דעתי' מינייהו בה"ש דומי' דפירות מחוברים בי"ט דאסור אף בנתלשו בשביל עכו"ם גזרה שמא יתלוש עבור מכירו ישראל הואיל דה"ל אמירה לעכו"ם שבות במלאכה דאורייתא והילכך פירות שיצאו וחזרו בשבת אפילו ע"י עכו"ם אסורים ולאו משום מוקצה דאפשר דכה"ג הוה מוקצה לחצי שבתאלא דכל שנעשה מלאכה במזיד אפילו ע"י עכו"ם ואותה מלאכה מכשירתו לאכילה אסור וכן משמע דהך ברייתא איירי בשבת מדנקיט לא יאכלו ולא נקיט הפסידו מקומן דבשבת לא שייך הפסידו מקומן וגם הברייתא ההיא מקומה בתוספתא דמסכת שבת כנ"ל ובי"ט פשיטא דמותר באכילה אפילו היכא דהפסידו מקומן כמו בפירות שבאו מחוץ לתחום.

והא דפריך בעל הש"ס לר"פ היינו ממלתא דר"נ וראב"י דקאמרו בברייתא אחריתא לעולם הם אסורים עד שיחזרו למקומן שוגגין ובי"ט איירי ולענין הפסידו מקומן וטלטול א"נ דאסרו באכילה משום גזרה שמא יוציאנו חוץ למקומו (דהך גזרה לא שייכי בשבת אלא בי"ט) ולזה משני תנאי היא דתניא לענין שבת פירות שיצאו וכו' וע"כ חסורי מחסרא וכו' ומתיר ת"ק במזיד וחזרו למקומן ממש אפילו בשבת וכ"ש בי"ט דלא הפסידו מקומן. ולזה קדחה דלמא לעולם אימא לך דבמזיד בשבת אפילו במקומן ממש ד"ה אסור אלא דפליגי בשוגג שלא במקומן ומנא לך הא דבי"ט איכא למ"ד דבמזיד במקומן מותר. וקמסיק דמגופא דהך ברייתא דר"נ וראב"י מוכת דת"ק מתיר בי"ט במזיד במקומן.

וס"ל לר"פ כת"ק דר"נ וראב"י בי"ט והך ברייתא דשבת מתוקמא לפי המסקנא דבמזיד במקומן ד"ה אסור ובשוגג שלא במקומן לת"ק נמי אסור ופסק רבנו בשבת כת"ק דר"נ ובי"ט כר"פ ותו לא מידי. ועיין בתוספות ד"ה לא הפסידו וכו' ולא דמי למבשל וכו' דהתם הוה איסורא דאורייתא.

והקשה במג"א סי' ת"ה וצ"ע דהא המטביל ומעשר דאיסורי דרבנן נינהו וקנסינן בפ"ב דתרומות וצ"ל דוקא בדאית לי' פירי אחריני והכא מיירי בדלית לי' פירי אחריני ע"ש והגאון מ' דוד אב"ד דק"ק ברלין בפי' הירושלמי ר"פ מי שהוציאוהו השיג ועליו וכ'

ותימה דא"כ תפשוט הא דבעי בפ"ב דביצה עבר ואפה מהו ת"ש המעשר בשבת וכו' וקדחה דאיכא לאוקים בדאית לי' פירי אחריני ולפ"ד המ"א דמהך דפירות שיצאו חוץ לתחום מוכח דהך דמעשר בדאית לי' פירי אחריני תפשוט בעיא דעבר ואפה דאסור בדאית ליה ושרי בדלית לי' ותירץ הגאון קושיית המג"א דלק"מ ממעשר שקודם שעשרן לא הי' ראוי לאכילה משא"כ בפירות שיצאו וחזרו שקודם יציאה היו מותרים לזה לא הקשו התוספות אלא ממבשל דחזי לכוס קודם בישול ע"כ.

ויש לומר דנהי דאיכא לחלק בין פירות שיצאו וחזרו למעשר אכתי קשה קושיית המג"א ממטביל דע"כ איירי מכלים שנטמאו בטומאה מד"ס שאינה צריכה הע"ש מדקאמר בשוגג ישתמש בהן דהיינו לתרומה דאי בחולין אף במזיד ישתמש שאין טבילתן מכשירתן כנ"ל ומסתמא איירי מתני' אף בכלים שנטמאו בשבת והטבילן דה"ל ממש דומיא דפירות שיצאו וחזרו.

ומה שהקשה הגאון הנ"ל על תירוץ המג"א דתפשוט בעיא דעבר ואפה דבדלית לי' מותר ניחא כפי סברתו דשאני פירות שיצאו וחזרו שקודם היציאה היו מותרים באכילה הילכך מותרים במזיד ולעולם דהמעשר אפילו בדלית לי' אסור ואכתי אימא דה"ה עבר ואפה אסור בדלית לי' פת אחר. והדר בעי למפשט ממטביל דמשמע אפילו נטמא בשבת כנ"ל ואפ"ה אסור במזיד כ"ש עבר ואפה.

ודחה דלמא בדאית לי' אחריני משא"כ בעבר ואפה דלית לי' אחריני אע"ג דלא הי' חזי בתחלה מותר ובזה המלצתי בעד המג"א ונתקיימו דבריו דמהך דהמטביל מוכרח לאוקים הך דפירות שיצאו וחזרו בדלית לי' פירי אחריני ואכתי לא תפשוט דעבר ואפה מותר בדלית ליה דדלמא עבר ואפה דלא חזי בתחלה אפילו בדלית לי' אסור וזה ברור.

ואולם לדרך רבנו לק"מ דלהכי בי"ט פירות שיצאו וחזרו מותרים באכילה דלא דמי למעשר ומטביל שנעשה בגופן מעשה מיהו בשבת דאיכא איסור המעביר דאורייתא חמיר ממעשר ומטביל דהתם אסור לאדם המעשר והמטביל גרידא והכא לא יאכלו לשום אדם. ומיהו קיל ממבשל דאסור אף בשוגג וגם במזיד אסור לו עולמית משום דבמבשל נעשה בגופן מעשה.

והנה רבנו פסק לקמן פ"ו מהי"ט ה"י דעבר ואפה מותר כדין ספק מדבריהם וע"ש בלח"מ שהאריך ומה דס"ד דהלח"מ שם דהך דמעשר מוקים רבנו בדאית לי' פירי אחריני יאן זה מספיק דאכתי נפשטה הבעיא במקצת דעבר ואפה היכי דאית ליה פת אחר אסור וה"ל לרבנו לבאר זה. וגם מה דמסיק דמעשר מוקים רבנו בדאית לי' פירי אחריני אין זה מספיק לא שרי היכא דאפשר בשאלה ומעשר לא אסור היכי דא"ק בשאלה.

ויותר נראה דרבנו מפרש איסורא דשבת שאני דהיינו שבות שבת והא דפסק רבנו דהמעשר בי"ט במזיד לא יאכל י"ל משום מוקצה והא דלא משני בעל הש"ס שאני מעשר משום מוקצה משום דלא ניחא לי' לאוקים סתמא דמעשרות כר"י הואיל דסתם לן תנא בשבת כר"ש כדאיתא בריש ביצה. ועיין בתוספות כירה דמ"ג ע"א ד"ה טבל מוכן וכו' שהקשו אמאי המעשר בשוגג יאכל דהא אתקצו בה"ש ועיין בט"ז א"ח ס"ס תקי"ח וצריך לומר דבאיסור דרבנן כל שנעשה בשוגג לא הוה מוקצה ומיהו במזיד אפילו בי"ט דקיל אוקמוהו חז"ל אדינא דלהוי מוקצה כבראשונה.

א"נ י"ל דהא דקאמר איסורא דשבת שאני ר"ל איסור שהוא גם בשבת אז השבות חמיר משא"כ שבות דעבר ואפה דלא שייך כלל בשבת רק בי"ט. ודע דבירושלמי ר"פ מי שהוציאוהו גרסינן לא אמר אלא החזירוהו הא אם חזר הוא אסור א"ר אחא דר' נחמיה היא דתני פירות שיצאו לר"ה וחזרו שוגג יאכלו מזיד לא יאכלו ר"נ אמר בין שוגג בין מזיד לא יאכלו עד שיחזרו למקומן שוגג ע"כ.

ונראה לפרש בלי שום הגה"ה דה"ק לא אמר וכו' ר"ל דמוקים מתני' דוקא ביצא שלא לדעת וחזר שלא לדעת ואתיי' מתני' כר"נ דמפרש דת"ק ס"ל דהיכא שיצאו בשוגג יאכלו אפילו חזרו במזיד ופליג ר"נ דבעינן שאף החזרה תהיה בשוגג ולית לי' להירושלמי סברא דר"פ דפירות אנוסין הן כיוון דמכוון להו אדם המוציאן.

ועל דרך זה היה אפשר להעמיס בסוגיין ולהמשיך פשט הגמרא מאי במקומן אילימא במזיד ולקולא דת"ק בעי יציאה וחזרה בשוגג ור"נ מקיל אפילו חזרו במזיד והקתני וכו' אלא חסורי מחסרא ול"ג וחזרו ות"ק ס"ל דבשעת יציאתן בשוגג יאכלו וכשחזרו למקומן אפילו במזיד יאכלו ור"נ בעי חזרה בשוגג.

אמנם דברי רבנו מתפרשים דאפילו הזיד בחזרה גרידא ושגג ביציאה אסורים באכילה דודאי עיקר איסור אכילה נמשך מכת החזרה שמכשירתן לאכילה כנ"ל ואפשר נמי דכל שהוא שוגג בחזרה אפילו הזיד ביציאה כיוןדאין היציאה מכשירתן שרי אם לא שנאמר דכל שהוציאן במזיד דחינהו בידים וקנסינן לי' אפילו חזרו בשוגג ולפ"ז ה"ק דאם היציאה והחזרה בשוגג יאכלו אבל בהזיד בחד מינייהו לא יאכלו.

ומ"מ יותר מחוור כדרך הראשון דשוגג ומזיד אחזרה גרידא קאי שהוא הגורם האכילה: סליק פ"ו מה"ש פרק ז מה"ש ה"א ואלו הן החרישה וכו' שינה רבנו במקצת מסדר המשנה הקדים חרישה לזריעה דבגמרא פריך מכדי מכריב כרבי ברישא והדר זרעי ליתני חורש ברישא ומשני תנא בא"י קאי דזרעי ברישא והדר כרבי ואח"כ השלים כל י"א מלאכות הפת כסדר המשנה ודרך העולם.

ואח"כ התחיל י"ג מלאכות הבגדים מן גזיזה עד קריעה כסדר המשנה זולת שהקדים עשיית הנירין למיסך עיין לקמן פ"ט הי"ז דרבנו מפרש דהמיסך הוא הכנה והתחלה לאריגה לזה הסמיך רבנו מיסך לאריגה. ואח"כ הקדים בנין וסתירה שלא כסדר המשנה שהוא דומה למלאכת בגדים להרכיב ולהפריד וגם איירי דנקיט שלש זוגות של מלאכת קנין והעדר אורג ובוצע והקושר והמתיר ותופר וקורע ובכלהו בעינן מקלקל ע"מ לתקן כמ"ש התוספות בד"ה הקושר סמך להם בונה וסותר דבעינן נמי סותר ע"מ לבנות.

משא"כ מכבה ומבעיר דלא בעינן מכבה ע"מ להבעיר לדעת רבנו דקיי"ל כר"י במשאצ"ל לזה לא תני להו רבנו בהדיא הנך זוגי. וכותב ומוחק משכחת לי' נמי מוחק ע"מ להגיה וגם אין כאן מקומו אלא לקמן במלאכת הכתיבה.

וסמך להם רבנו מכה בפטיש דמישך שייך במלאכות הכלים והבנין אע"ג דשייך בכל המלאכות. אח"כ חזר רבנו לסדר המשנה וכתב תשעה מלאכות הכתיבה כסדר המשנה מן צידה עד שירטוט אלא דהשמיט מולח ועייל שרטוט כמ"ש ה"ה וכתב שרטוט באחרונה אע"ג דמקומה קודם מלאכת הכתיבה לפי שלא נזכרה במתני' בהדיא ועוד כדי להפסיק בין כותב ומוחק למכבה ומבעיר דלא בעינן מכבה ע"מ להבעיר כנ"ל ובחר רבנו בעיבוד שהיא מלאכה כוללת כל מיני עיבוד מליקה ועפיצה וקמיחה והשמיט מליחה שהיא פרטית ובגמרא אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד.

אח"כ כתב רבנו המבעיר והמכבה שבדין הוא להקדים מלאכת הקנין שהוא מבעיר דומיא דכל הנך זוגות הנ"ל וכבר הרגיש התי"ט בזה ונתן טעם לסדר המשנה שהקדימה כבוי מפני שהבערה ללאו יצאת לדעת ר' יוסי. ובס' לחם שמים כתב כדי להורות דבעינן מכבה ע"מ להבעיר כר"י וכיון דלא קיי"ל בתרתי כר"י הקדים רבנו המבעיר שהוא מלאכת קנין והשלים בהוצאה שהיא מלאכה גרועה ולהכי באה גם במשנתנו באחרונה:

ה"ב כל אלו המלאכות וכו' עיין בכ"מ מה שהקשה בשם הרמ"ך ולק"מ דלהכי לא חשיב במתני' יותר מל"ט מלאכות שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב ל"ט משא"כ זורע ונוטע ומבריך ומרכיב וזומר שאם עשאן בהעלם א' אינו חייב אלא א' והא דקאמרינן בגמרא היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל מלתא דהויא במשכן אע"ג דאיכא דדמי לה חשיב לה צריך לומר דמ"מ הם נפרדים קצת ואין פעולה זו דומה לזו ממש דמיון גמור אלא שהם מתדמים במדרגת אב לתולדה הילכך לולי שהי' במשכן אם עשאן בהעלם א' לא הי' חייב אלא א' והואיל שהי' במשכן חייבין על כל א' וא' משא"כ זורע ונוטע שהוא פעולה א' ממש באילן ובעשבים בין שהיו שניהם במשכן בין שהי' א' מהם במשכן מ"מ חשובים מלאכה א' ממש כמו זה כן זה ואני תמה על הרמ"ך

שכ' נטיעה לא היתה במשכן שהרי היו נוטעים אילנות לצבעים ובירושלמי מה חרישה היתה במשכן שהיו חורשין ליטע סממנים וכן חופר הי' במשכן לחפור את הארץ להניח בה היסוד.

אמנם ההבדל שבין מלאכה שהיא מעין אב ובין התולדה לענין ההתראה עיין בתוספות דף ע"ג ע"ב בד"ה משום זורע וכו' דודאי כן הוא שאם התרו בתולדה לא תגבן אע"פ שלא התרו משום האב דהוא מקרי בונה חייב מיהו מ"מ נ"מ כמו דרך משל השף לשון של מתכות דאם כוונתו להחליק הלשון חייב משום מכה בפטיש ואם כוונתו ליקח הנסורת חייב משום טוחן הילכך היכא שהוא הי' מתכוון ליקח הנסורת והתרו בו משום שף אין זה חשיב התראה די"ל שהוא יודע שאיננו צריך לצחצח הלשון וא"כ צריך להתרות בו שלא ישוף לצורך הנסורת משא"כ בהנך שהם מעין מלאכה אם התרו בו שלא יטע חייב משום נוטע אפילו אם אין כוונתו שיצמח הנטיעה אלא כדי שיתקשה הקרקע משרשי הנטיעה דמשאצ"ל חייב משא"כ בתולדה כל שאינו עושאה לצורך האב לא הוה תולדה כלל ואין עליה שום מלאכה והשף כדי ליקח הנסורת אינו חייב משום מכה בפטיש כלל וכה"ג הנוסר עצים להנו' מנסור' אינו חייב משום מחתך כלל והנוסר עצים כדי להחליקן חייב משום מחתך ואינו חייב משום טוחן כלל וזהו ענין גדול הערך אשר העליתי והא דלא קאמר בגמרא אליבא דר"א דנ"מ לענין זה משום דאפשר דר"א סבר משאצ"ל פטור וא"כ גם באב כה"ג פטור ועיין ריש מסכת בבא קמא: ה"ה המחתך את הירק עיין בכ"מ מה שהקשה בשם הרמ"ך ובתוספות דף קי"ד ע"ב בד"ה אלא לקניבת ירק תירצו זה ועיין במ"מ ריש ה' שביתת עשור.

ומ"ש וכן הלוקח לשון של מתכות וכו' בירושלמי פ' כלל גדול ההן דשחק מלח חסף ופלפלין חייב משום טוחן ומדקאמר חסף ה"ה למתכת. ועיין פ' ך"ג ה"ז אסור לחוף כלי כסף בגרתקון ומפרש רבנו דמשום מכה בפטיש נגע בי' ומיהו בהכרח לא הוה פסיק רישא דאי ס"ד דודאי גריר א"כ הי' חייב אלא דסובר רבנו דלא הוה פ"ר אלא דמחזי כאלו מלבנן כדרך האומנים אע"פ שאין כוונתו ללבן הכלי אלא להדיח הלכלוך שעליה ואע"ג דבגמרא אוקמו במסקנא הך בריייתאכר' יהודא היינו משום דקתני סיפא לא יחוף בהם שערו אבל רישא ד"ה היא ואף ר"ש מודה דאסור משום מראית עין ורש"י ז"ל בפ' במה טומנין מפרש דגרתקון גריר והוה פ"ר ולשון הברייתא משמע דאיסורא קתני ולא חיובא גם פרש"י התם דגרתקון אסור משום ממחק ודעת רבנו דאין מיחוק בכלים אלא בעורות כמבואר לקמן פי"א ה"ו ע"ש.

ולא שייך בזה טוחן כמ"ש לעיל ה"ב: ה"ו וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות בירושלמי פ' כלל גדול יתר עליהן הושטה (פי' דחשיב מושיט למלאכה בפ"ע) ולמה לא תנינתה עמהון כל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדו' ועוד שם ר"ש בעי תולדו' העימור איזו היא וכו' ומכל זה משמע דאין לך מלאכה שאין לה תולדה וכן תראה לקמן שרבנו מחפש בכל מלאכה ומלאכה תולדה דידה ובמקום שמצאה מבואר בדברי רז"ל כתבה ובמקום שלא נמצא בביאור המציא רבנו תולדה מדעתי' דנפשי' כאשר אני עתיד להעיר על כל תולדה ותולדה במקומה: ה"ז א"כ מה הפרש וכו' עיין לעיל ה"ב ומ"ש ואם עשה אב ותולדותיו וכו' לשון רבנו פ"ז מה' שגגות ה"ו עשה תולדות של אב זה ותולדה של אב זה בהעלם א' יראה לי שהוא חייב ב' חטאת.

ונשאל הר"א בנו של רבנו. דלמה כ' רבנו לשון יראה לי והוא גמרא ערוכה ריש מסכת בבא קמא ובפ' הזורק וכל מה שתירצו שם מפרשי דבריו דחוק.

ובשו"ת מהר"ב אשכנזי תירץ דסד"א דהא דקאמר בגמרא א"נ שתי תולדות בהדי הדדי חייב שתים היינו דוקא בשתי תולדות של שני אבות שאינם דומים זה לזה כמו ד"מ שהשקה צמחים ותלש משא"כ ב' תולדות דדמיין אהדדי כמו המחבץ שהוא תולד' בורר. והבורר שמרים מתוך המשקין שהיא תולד' מרקד אליבא דר"ז בפ' תולין ה"א דאינו חייב אלא א' כיון דזורה ובורר ומרקד דמיין אהדדי אלא משום דהוו במשכן חשיבי כנ"ל ה"ב הילכך אינו חייב ב' אלא אאבות משא"כ תולדותיהן כיון שענין א' הם אפשר דאינו חייב אלא א' ולזה כ' רבנו יראה לי דתולדותיהן כיוצא בהן למחלקות האבות וחייב שתים ע"כ.

ויש להמתיק טפי כגון שד"מ שף לשון של מתכות להנו' מנסור' ואח"כ שף לשון אחר להחליקה דאע"ג שהכל פעולה א' ממש מ"מ חייב שתים משום טוחן ומשום מכה בפטיש ואפשר להעמיס זה בלשון רבנו שעשה תולדה א' שהוא של אב זה ושל אב זה. גם אפשר לומר אחר שנדקדק בלשון רבנו שכ' תולדות של אב זה לשון רבים ותולדה של אב זה לשון יחיד דודאי משכחת לי' שני שגגות בתולדה או ששגג במלאכה כלה ולא ידע האב והתולדה א"נ שידע האב ושגג בתולדה.

ובאופן הראשון מבואר דאם עשה הרבה תולדות של אב אחד שאינו חייב אלא א' כמ"ש שם רבנו קודם לזה בדרך ואצ"ל משא"כ מי שידע האב דטחינה אסור ושגג וחתך ירק תלוש ושף לשון של מתכות שלא ידע שהן תולדות טחינה אפשר כה"ג סד"א דחייב שתים ונוסף ע"ז כששף עוד לשון של מתכות להחליקה וידע שמכה בפטיש אסור אך שלא ידע ששף תולדת מכה בפטיש סד"א דהנהו תרי שיפה שייכי אהדדי קמ"ל

רבנו דאחיתוך ירק ושיפה חייב א' ואשיפה להחליק חייב א' אע"פ שידע האבות דאין משגיחין כלל בשגג' התולדו' ובתר האבות גרירי.
ויש להסתפק במי שעשה ב' תולדות של אב א' א' בשגגת שבת וא' בשגגת מלאכות ועשה תולדה של אב אחר בשגגת שבת אם נימא טחינה גוררת טחינה ואינו חייב אלא א' א"ד כיון דס"ס עשה ב' תולדות נפרדות א' בשגגת שבת וא' בשגגת מלאכות יהי' חייב שתים:. ועיין פ"ז מה' שגגות ה"י שנתקשו שם טובא בדברי רבנו ונ"ל דודאי בבא לימלך אפילו ידיעו' גרידא מחלקות דהרי המפריש על חלב שאכל היום לא יביאנו על חלב שאכל למחר כמבואר פ"ג מה' שגגות ה"ג מיהו אם הביא והי' בדעתו שיתכפר בו על כל חטאיו בהעלם זה אפילו לא נודע לו עד אחר כפרה כיפר בדיעבד ע"ש פ"ו ה"ט שיישבתי בטוב טעם דעת **(ודעת.
)**: ה"ח ואפילו עשה הל"ט וכו' עיין בפ"ז מה' שגגות ה"ג שנשאל הר"א בנו של רבנו על לשון זה דא"כ דידע לי' לשבת במאי והאריכו שם ובלח"מ שם האריך ואשתמיטתהו לשון רבנו כאן כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות דמשמע בהדיא דאפילו לא ידע לי' לשבת בלאו אפ"ה חייב על כל א' וא'.
אמנם נ"ל דלק"מ דכיון דרבנו פסק דתחומין י"ב מיל דאורייתא עיין לקמן פכ"ז שפיר י"ל דידע לי' בתחומין די"ב מיל ועמ"ש ר"פ כ"ז ביישוב הסוגיא: ה"ט העושה מלאכות הרבה וכו' עיין פ"ז מה' שגגות ה"ח שהאריך שם הלח"מ והניח דברי רבנו בצ"ע. ועיין בפי' המשנה לרבנו ס"פ אמרו לו דפסק כר"ח דזדון שבת ושגגת מלאכות אפילו ר"ע ס"ל דכגופין דמי כאלו בא על ב' נשים נדות שמעשה הבעילה א' היא ואפ"ה הגופין מחלקין ה"נ שבתות כגופין דמי כי קמבעי לי' לר"ע שגגת שבת וזדון מלאכות דלא שייך כגופין דמי כיון שנעלם ממנו ולא ידע שהוא שבת הוה להו כיום א' ומספקא לי' אי ימים שבינתים מחלקין ופשיט לי' ר"א מנדה שבעלה וראתה וטבלה וחזר ובא עליה דהימים שבינתיים מחלקין.
ומסיים שם ואינה הלכה אלא הואיל ואין שם ידיעה בינתיים אינו חייב אלא א'. ופשוט דזה מוסב אשלפני פניו דהך דגופין מחלקין בשגגת מלאכות אינה הלכה מחמת מתני' דפ' כלל גדול משא"כ הך דימים שבינתים מחלקין בשגגת שבת ליכא מאן דפליג וא"כ מפרש רבנו מתני' כר' חסדא הואיל דשמואל תני נדה.
ולא פסק כר"ע משום דפשטא דסתמא ד"פ כלל גדול מסייעא לרבא ותירוץ רש"י בד"ה רב חסדא דחוק. אמנם רבנו נראה שתירץ קושיית רש"י באופן אחר דר"ח מחלק בין מלאכה א' ממש ובין מלאכות הרבה מעין מלאכה וסתמא דפ' כלל גדול במלאכה א'

ממש דלא דמי לב' נשים נדות משא"כ ר"ע דמיירי ממלאכות הרבה מעין מלאכה דהוה ממש דומי' דב' נשים נדות שמעשה הבעילה א' ומ"מ בגופים שונים והא דקאמר ר"ח מנא אמינא לה משום דמדמה ב' אותיות למלאכותהרבה מעין מלאכה א' שאין אות דומה לחברתה.

ובזה נתבארו פסקי רבנו דבשגגת שבת פסק אף במלאכה א' ממש ימים שבינתים מחלקין ואין גופין מחלקין כמבואר מלשונו שם ה"ב שכ' על כל שבת ושבת ששגג בו ולא נקיט על כל מלאכה ומלאכה על דרך מה שמדייק רבא ממתני'. ובמלאכות מעין א' פסק דאף בשגגת מלאכות גופין מחלקין כר"ע.

ומה שהקשה שם הלח"מ דאי ס"ד לחלק בין מלאכה א' ממש לבין מעין מלאכה ל"ל לבעל הש"ס לאוקים דתרתי בעי מיני' ע"ש י"ל לדרכנו דודאי אינך אמוראי לית להו חילוק ביניהם אלא ר"ח ואיהו לא רצה לאוקים בעיא דמתניתין לענין גופין מחולקין בשגגת מלאכות דפסיקא לי' דכגופין דמו לר"ע ואין להקשות דאכתי נימא דר"ע בעי בגופין מחולקין וקיבלה מיניה דלדרך רש"י נמי תקשה הכי וע"כ צ"ל דניחא לי' לר"ח לאוקים שלא נסתפק בזה ר"ע בשום זמן וכיון דאוקים בעיא דר"ע לענין ימים שבינתיים ממילא צריך לאוקים דבתרתי פליגי (ועיין בתוספות ר"פ כלל גדול וקשה לדרכם דבש"ס משמע דלענין שגגת מלאכות לא שייך ימים שבינתיים מחלקין ולדרך רש"י ניחא וכן פי' הרע"ב וענין כגופין דמי מתפרש יפה לדרך רבנו בפי' המשנה כנ"ל דלא שייך בשגגת שבת) ולפ"ז מש"ר שהשבתות כגופין מחולקים ר"ל מלאכות שונות קצת בהצטרף שבתות: סליק פ"ז מה"ש פרק ח מה"ש ה"א המנכש בעיקרי אילנות וכו' עיין בכ"מ ועיין בדברי רבנו ריש ה' כלאים שכ"ר המנכש והמחפה בכלאים לוקה וע"ש בכ"מ באורך והנה שכח הכ"מ שם מה שכתב כאן לחלק בין מנכש בעשבים דה"ל זורע ומנכש בעיקרי אילנות דה"ל חורש ושם החליט דרבנו פסק במנכש כרבה.

ודבריו שם תמוהים דלפי מה דס"ד דרבנו פסק כרבה מאי האי דתירץ התם דאפילו לפי מה דאוקמי' התם כלה כר"ע מ"מ רבנן פליגי עליה וכו' ע"ש דא"כ אמאי לוקה המנכש בכלאים כיון דלית בי' משום זורע וקיי"ל כמי דהמקיים אינו לוקה. ומה שמסיים שם בשם הירושלמי דרבנן דר"ע מודו דהמקיים בכלאים ע"י מעשה דומי' דהמנכש לוקה לא נהירא דא"כ ל"ל לבעל הש"ס לאוקי' כלה כר"ע דשפיר מתוקמא כרבנן ומשום הכי לקי משום דמקיים ע"י מעשה אלא ודאי דהבבלי פליג על הירושלמי וס"ל כמ"ש התוספות במסכת עכו"ם דף ס"ד ע"א בד"ה ר"ע וכו' דאפילו ר"ע מודה דהמקיים בכלאים ולא

קעביד מעשה אינו לוקה כיון דאית לי' לר"ע לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ע"כ רבנן דפליגי עליה ס"ל דאפילו המקיים ע"י מעשה אינו לוקה לזה הוצרך לאוקים כלה כר"ע. וע"ש במשנה למלך שהשיג על הכ"מ ואין השגתו מכרעת דמסוגיא דעכו"ם אין הכרע דהא דמדחה התם דרבנן פליגי עליה דר"ע י"ל דאזדא אליבי' דר"י משא"כ לרבה י"ל דלא פליגי בפרט שהסוגיא דעכו"ם אזדא אליבי' דרב נחמן דס"ל כר"י בגמרא מכות דכ"א ע"ב דא"ל עולא לר"נ ולילקי נמי משום זורע בי"ט א"ל תנא ושייר ע"ש בפירש"י גם מה שהקשה מהא דקאמרינן שם אי רבנן מאי איריא עוקרין אפילו קיומי שפיר דמי לק"מ דאי ס"ד דלוקין על הקיום מדאורייתא הי' אסור לסייע לנכרי בהרכבת האילן משום לפני עור למ"ד אף על הכלאים א"נ כמ"ד אין קנין לנכרי לפמ"ש התוספות שם ובודאי דאין מלקות במקיים בשדה של נכרי ובשדה של ישראל שאינו שלו אלא דאסור מדרבנן ומיהו אי קיום בשדה שלו אסור רק מדרבנן א"כ בשדה שאינו שלו מותר לכתחלה תדע דאי ס"ד דרבנן שרי אף לכתחלה א"כ הא דתנן בריש פ"ח דכלאים כלאי זרעים אסורין לקיים דלא כר"ע ודלא כרבנן היוצא מזה דמדברי המ"ל אין תפישה על הכ"מ אך מה שהשגתי אני כנ"ל בודאי קשה.

ובגוף הקושיא הן לפי תי' הכ"מ והן לפי תירוץ הלח"מ אכתי קשה דה"ל לרבנו לבאר דין המנכש בעיקרי עשבים ודין המנכש שלא ליפות הקרקע שיהי' חייב משום זורע כר"י ועיין בריטב"א מ"ק דגריס המנכש והמשקה מים לזרעים בי"ט (וכן נראה גי' התוס' בד"ה חייב שתים שפירשו הענין לענין מלקות) וכ' דמש"ה לא אסיק אביי בתיובתא משום דרבה לשיטתו דס"ל אין חילוק מלאכות בי"ט ולהכי לא מחייב תרתי ואין ה"נ דאי התרו בי' בין משום זורע בין משום חורש לוקה אלא דמ"מ למאי דדמי טפי מש"ה מתרינן בי' ע"כ.

ולפ"ז יש מקום לומר דודאי דכ"ע מודים בין במנכש בין במשקה מים דאית ביה משום חורש ומשום זורע אלא דרבה קאמר דמנכש מסתבר טפי משום חורש ור"י קאמר דמשקה מים מסתבר טפי משום זורע עיין בתוספות ד"ה קמרפויי וכו' שנדחקו בזה. וא"כ יהי' פסק רבנו כפי המסתברא.

אמנם יותר נראה דרבנו פסק לגמרי כר"י מכח מתני' דכלאים שדחוק אליבי' דרבה אמנם במנכש בעקרי אילנות משמעות מתני' ד"פ הבונה דאי' בי' משום חורש וכגון שמכוון ליפות הקרקע ודין המנכש בזרעים דאית בי' משום זורע סמך רבנו על מ"ש לקמן ה"ד כל זרע שקצירתו מצמחת וכו' וכ"ש המנכש בזרעי' והיינו נמי דין הזומר את האילן כדי שיצמח דלקמן ה"ב: ה"ב הזורע כ"ש חייב עיין במ"מ גם מריהטא דסוגיא הנ"ל דקאמר

אביי לרבה לדידך קשיא וכו' אי ס"ד דזורע בעי שיעור לק"מ לרבה די"ל דאיירי במנכש כ"ש הילכך אינו חייב אלא משום חורש אלא ודאי דזורע בכ"ש.
ודע דמריהטא דלישנא דרבנו משמע דלזומר בעינן שעורא ובזמירה כ"ש אין בה כדי לצמח וזהו מש"ר הזומר כדי שיצמח ר"ל כדי שיעור צמיחה (ונקט רבנו בשבת דבי"ט ע"י התראה חייב נמי משום חורש עיין בלח"מ): ומש"ר וכן השורה חטין וכו' עיין במ"מ וכ"מ ושם בגמרא זרק פשתן למים חייב מ"ט וכ"ת משום דמקדח (פרש"י דצומח וה"ל זריעה) א"ה חטין ושעורין נמי הנך אית להו רירי א"ה שלחין נמי התם קעביד לישה ע"כ. ולכאורה קשה ממ"נ דאי לפי המסקנא הדר בי' ממאי דס"ד ולית בי' משום זריעה היאך פסק רבנו כפי ההוה אמינא. ואי לפי המסקנא נמי סובר דמקדח ל"ל טעמא דלישה ואכתי קשה א"ה חיטיןושעורין נמי ותו דבסוף פירקין דכ"ר דזרק פשתן ושומשמין למים חייב משום לש ה"ל לבאר דחייב נמי משום זורע דומיא דזומר וצריך לעצים דלקמן ה"ד. וא"ל דלפי המסקנא אין בפשתן משום זריעה אלא משום לישה גרידא משא"כ בחטין ושעורין דשייך זריעה טפי דא"כ מאי קפריך א"ה חיטין ושעורין נמי דלמא רבותא קמ"ל דאפילו בפשתן שייך זריעה ונ"ל דרבנו ז"ל דקדק בלשונו דהנותן זרע פשתן ושומשמין למים תכף חייב משום לישה משא"כ חטין ושעורין דבעינן שרייה זמן מה ואז חייב משום זריעה ובזה מבואר המשך הסוגי' דקא ס"ד דבשריי' איירי ומשום זריעה ולזה פריך א"ה חטין ושעורים נמי ומסיק דמשום לישה ובנתינה בעלמא.
ומוצא דין השומשמין עיין לקמן במ"ש שם: ה"ג כל העוקר דבר מגידולו וכו' בגמרא דף ק"ז ע"ב הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב ומשמע שם לכאורה דהיינו משום קוצר מיהו הרמב"ן העלה דהיינו משום נטילת נשמה ועיין בש"ש להרשב"א וכן העלה ה"ה לקמן פי"א ה"א ע"ש: ה"ד וכן הזומר והוא צריך לעצים עיין בלח"מ ועיין מש"ל פ"ז ה"ב דלפ"ז בזומר ביד דה"ל תולד' קוצר שפיר פטור במשאצ"ל ותו דכל שאינו צריך לעצים הוה לי' מקלקל דומי' דהחופר גומא וא"צ אלא לעפרה דהרי הוא קלקול לדבר הנתלש ועיין לקמן הט"ו שם גבשושית של עפר וכו' עיין במ"מ ולח"מ ומה שנלענ"ד ביישוב דברי רבנו דדוקא בהגביה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות שיהיה מונח כן יום או יומים הוא דה"ל תולש שמבטל היניקה משא"כ במגביה לפי שעה וחוזר ומניחו על גבי הקרקע לית בי' משום תולש דבזמן מועט עודנו באבו לא ייבש ומש"ה קשרי ר"ל לקנח בו וההיתר הזה נלמד מדברי רבנו ממ"ש פ"א ה"ה וגם לקמן פכ"ו הזכיר היתר הקינוח בצרור שמשיר צרורות ודמי לטוחן וה"ה צרור שעלו בו עשבים דה"ל דשא"מ ושרי ועיין בערוך ערך פרפס דמפרש נמי חייב חטאת דלא כפרש"י והאריך שם

בנותן טעם והנכון כמ"ש: ה"ד נקיט בשבת דבי"ט לצורך אכילה פטור: ה"ה התולש עולשין וכו' בגמרא מסיק לא צריכא דעביד בארעא דחברי' ורבנו סתם ולא חילק עמ"ש רפ"א מה"ש בביאור פ"ר ועיין פ"ז ה"ב: שם וגרוגר' א' מג' בביצה וכו' עיין בהשגות ובכ"מ בשם הרמ"ך ודברי הרמ"ך תמוהים במ"ש ועוד שהוא בעצמו פירש וכו' דבהדיא ביאר רבנו בהש"ע ובה' חמץ ומצה ובה' צרעת שיעור פרס ג' ביצים.

ומדלא השיג עליו הראב"ד בכל הנך דוכתי נראה דמודה לרבנו בהא דפסק כריב"ב אלא דמשיג כאן משום דס"ל דבהכרח גרוגרת גדול מכזית כדמשמע בר"פ המוציא ובהכרח כזית גדול משליש ביצה מסוגיא דכריתות דף י"ג דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים כמו שהארכתי פ"א מה' עירובין ה"ט.

וס"ל להראב"ד דע"כ שיעור שני סעודות שהם ו' ביצים הם שוחקות וה"ל גרוגרת שליש ביצה שוחקת ועיין בלח"מ פ"ב מה' ש"ע ה"ד שס"ד כאן מהא דפסק רבנו פ"ח מהאה"ט דחצי פרס הוא ביצה ומחצה שוחקת ולהכי משיג הראב"ד על מש"ר כאן דגרוגרת הוא שליש ביצה בינונית. אמנם כבר בארתי שם דעת רבנו דביצה של טומאת אוכלין היא בלא קליפתה כמבואר פ"ב מהט"א והיינו דאמרן במסכת יומא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת בלא קליפתה והא דאמרן במסכת כריתות דאין בית הבליעה מחזיק ג' זתים מוכיח דכזית גדול משליש ביצה בלא קליפתה אבל הא ודאי דכזית בציר משליש ביצה בקליפתה וגרוגרת דגדול מכזית הוא שליש ביצה בקליפתה מצומצם.

ובלח"מ נדחק במש"ר וכל מקום שנאמר וכו' ואין צורך דרבנו כייל האי כללא בלשון עצמו שבכל מקום שיאמר רבנו לשון לבשל ביצה כוונתו כגרוגרת מביצה של תרנגולת ומעולם לא הזכיר רבנו בלשונו ביצה קלה: ה"ו המקבץ דבלה וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ועיין פ"ז ה"ו דבירושלמי תולדות העימור מה היא.

ומסיק ההן דשטח צלין צמוקין מסוסלה בקולטה חייב משום מעמר. כל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר ע"כ.

ומפרש רבנו דשרש מלאכות העימור שקושר אגודת שבלים ועושה עומר לא יתפרדו. וכה"ג במושך חבל בתוך התאנים מדובקים זה לזה דהיינו מסוסלה בקולטה הנ"ל א"נ העושה ענול דבלה שהוא דבר המתדבק ולא יתפרדו.

משא"כ המעמיד ערמת חטים או שאר פירות שאינם מתדבקים לית בי' משום עימור. וה"ה לנותן הרבה דבלות לתוך הכלי ולא מירחן זה בזה עד שיתאחזו ויעשו גוף א' ובזה תבין מש"ר לקמן פכ"א הי"א שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור.

ודלא כמו שנדחק שם ה"ה ע"ש והיינו מה שמסיים בירושלמי כל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר: ה"ז החולב וכו' עיין במ"מ ובר"פ בכל מערבין מבואר דדגים לאו גידולי קרקע נינהו ועיין בתוספות סוכה די"א בד"ה וגדולו מן הארץ ותירוצם דשם ובמסכת בבא קמא מוכרח ובפ"ז מהמ"ש ה"ג כ"ר אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידוליו מן הארץ או גידולי גידוליו מן הארץ וכו' המתיק רבנו דבהמה נקרא גידולי גידולין הואיל שהן גדלין מירקות גידולי קרקע ולהכי בפ' הפועלים ובמסכת קדושין מפיק להו דלא מקרו גדולי קרקע ממש משא"כ בפ' בכל מערבין דורש דומיא דפרט דה"ל גידולי גידולין ועיין פסחים די"ד הכא בולד ולד עסקינן וכו' ובפ' המשנה שם על דרך בני בנים הרי הם כבנים הרי שע"ד העברה אף גידולי גידולין נקראים גידולי קרקע ועיין בתוספות שבת דצ"ה בד"ה החולב וכו' שנראה כוונתם דכיון דבפ' הפועלים ממעט מדיש החולב והמחבץ והמגבן דלא הוו גידולי קרקע ממש לא הוה תולדה דדישה.

ואין זה הכרע דהתם בעינן דומיא דפרט ממש משא"כ הכא אדרבה אין התולדה דומה לאבממש אלא במקצת כמבואר לעיל פ"ז משא"כ דגים דלא הוה גידולי קרקע כלל הוא דלא שייך בהו דישה כלל. ומש"ה כ"ר דחולב הוא תולדה דמפרק ואע"ג דבירושלמי משמע דחובל הוא תולדה דשוחט הכניס רבנו חובל דומיא דחולב מסוגיא דשבת דע"ה הצד חלזון ופוצעו וכו' ע"ש בתוספות ד"ה כי היכי וכו' שהקשו דנהי דלא מחייב משום שוחט דכל כמה דאית בי' נשמה וכו' אכתי לחייב משום חובל ותירצו בדוחק דדם חלזון מפקיד פקיד.

ולדרך רבנו מרווח דבאמת ר"י קא חשיב חובל דהיינו פציעה ולרבנן אין חובל בדגים שאינם גידולי קרקע ועיין בתוספות דף ק"ו בד"ה חוץ מחובל ובתוס' כתובות דף ס' ד"ה מפרק וכו'. ודחה רבנו הירושלמי מחמת סוגי' הבבלית הנ"ל דמכרעא דחובל משום דש. ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך ומה שרצה ליישב קושיית התוספות הנ"ל דחבורת חלזון חוזרת. זה ליתא דהא מבואר במסכת חולין דכל שיש לו עור לא הדר בריא כמ"ש התוספות בד"ה כי היכי הנ"ל והרי חלזון שהוא דג כמבואר במיי' ה' ציצית יש לו עור כמבואר בשבת דף ק"ח.

ומה שהקשה הרמ"ך לדרך רבנו דחולב משום דש וה"ה לחובל א"כ אמאי פטור החובל בשאר שקצים ורמשים ויצא מהם דם ואי משום דהדר בריא לא גרע מחולב דחוזר. י"ל לדעת רבנו דכל שאין לו עור לא הוה תולדה דמפרק כלל דהיינו שמפרק את הגרעין מקליפתו הילכך בעינן עכ"פ שיהי' לו עור וכל ב"ח שיש לו עור כל שנצרר הדם אע"פ שלא יצאה ה"ל תולדת המפרק דסופו לצאת.

ודחה רבנו הך ברייתא דבמסכת חולין מהלכתא דסתמא דמתניתין ר"פ ח' שרצים משמע דבאינך אפילו יצא דם פטור. וגם מדפריך בפשיטות מדקתני החובל בהן חייב מכלל דאית להו עור אלמא דבלית להו עור אפילו יצא דם פטור דאל"כ הל"ל מדקתני החובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים פטור אלמא דבנצרר הדם ולא יצא עסקינן ואפ"ה בח' שרצים חייב אלמא דאית להו עור.

ותו מדמדייק התם ושאר שקצים פטור הא הורגן חייב ולא מדייק הא יצא מהן דם חייב וע"כ הך ברייתא דחולין איירי לענין מכות מרדות מדבריהם דביצא מהן דם פטור אבל אסור: ומש"ר ואינו חייב וכו' עיין בהשגות ולכאורה תמוה כיון דמפורש בברייתא החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת ובריתא זו מסייעא לדעת רבנו ואולי שהראב"ד מפרש דכגרוגרת קאי רק אמגבן דסמיך לי' ודוחק.

וכיון דחזינן דשיעור חולב דדישה אינו כשיעור הוצאה א"כ ה"ה לשיעור חובל אין אנו למדים משיעור הוצאה. וכל עיקר שיעור דישה כגרוגרת לא למדנו אלא מברייתא זו: ה"ח אבל החובל בחברו וכו' עיין במ"מ שכתב וה"ה בחובל בבהמת חברו להנקם.

ואני אומר שדיבר רבנו בהוה דדרך הוא לחבול בחברו להנקם דאע"פ שהוא יודע שיהי' מחוייב לשלם לו דמי חבלתו סבור וקיבל משא"כ בחובל בבהמת חברו דלא שייך נקמה דאי החבלה במקום שאינו מפסיד לבהמה אין זה נקמה ואם חובל בדוכתא דהוה מומא הרי מחוייב להכשיר נזקו ואין כאן נקמה.

ומש"ה נמי לא כ' רבנו לקמן פי"ב השורף טליתו של חבירו דכה"ג אין כאן נקמה אלא במבעיר גדישו של חבירו והשורף דירתו דפטור על טמון באש. ודין הקורע בחמתו שייך אפילו בבגד של עצמו.

ובגוף פי' הראב"ד וכה"ג מי שרי וה"ל מקלקל תמהתי דלמה לי' להדר אחר איסור קורע בחמתו תיפוק לי' דאפילו קורע למרמי אימתי' להוי מקלקל מחמת איסור שבת ולפ"ז כל המלאכות בשבת להוו קלקול ואין לומר דכל מלאכה שהיא תיקון בחול חייב עלה בשבת דא"כ המבשל בשר בחלב והחורש בשור וחמור בשבת או הזורע כלאים להוי מקלקל ואנן תנן במסכת מכות דיש חורש תלם א' וחייב עלה משום שמנה לאוין וחד מינייהו י"ט ובברייתא המבשל גיד וכו' בי"ט.

וצריך לחלק דבשאר מלאכות דה"ל תיקון גמור חייב משא"כ הכא דה"ל קלקול אלא דאנו באין לכנותו בשם תיקון לפי שהוא הפסת דעת לו וכיון שיש כאן איסור אין כאן הפסת דעת אלא דאכתי קשה דאין כאן הפסת דעת מחמת איסור שבת. אמנם מלשון רש"י שכ' שהרי מרגיל את יצרו וכו' נראה לפרש דאין הקלקול מצד האיסור אלא מצד

עצמו דמאחר שהוא מרגיל את יצרו אין זה נחת לו מה שמשקיט כעסו לפי שעה וקלקולו יתר על תיקונו לקנות מדת הכעס ולפ"ז עיקר הקושיא מסיומא דברייתא היום אומר לו עשה כך וכו' ובזה נשמר רש"י מקושיא הנ"ל אך אכתי אין זה מספיק דכל מלאכה שהיא תיקון בשעתו וקלקול לאחר זמן יהא פטור וא"כ מי שטעה ותפר בגד באופן שלאחר זמן צריך לתפור באופן אחר יהא פטור וזה דבר אשר לא שמענו וגם דחוק לשון הגמ' וכה"ג מי שרי דהל"ל וכה"ג מי הוה תיקון אלא מחוורתא כפי פי' הרב המגיד לדרך רבנו: ה"ט לפיכך החובל וכו' וא' החובל וכו' עיין לעיל מ"ש ה"ז ודע דלפי הנראה דמודה רבנו דהשוחט וצריך לדם היוצא בשעת שחיטה דחייב משום חובל כפי משמעות הירושלמי דכן מוכח דשוחט וחובל שייכי אהדדי מהא דאמרינן בכתובות ד"ז ר"פ משמי' דרבא שרי למבעל לכתחלה בי"ט מתוך שהותרה חבורה לצורך ופירש"י שחיטה ע"ש.

ואולי בנצרר הדם מודה רבנו דמשום נטילת נשמה נגעו בי' ואין הטעם משום דסוף הדם לצאת ויתננו לכלבו ואע"ג דלפ"ז נצרר הדם אין כאן מקומו אלא לקמן גבי מלאכת שחיטה השלים רבנו כאן כל דיני חובל. ונסתפקתי לדרך רבנו דהקורע בחמתו אע"ג דעביד איסורא חשיב מתקן לפ"ז הצורם אוזן הבכור בשבת בזמן הזה להתירו באכילה או בזמן הבית להתירו לזרים אי חייב משום חובל באין צריך לדמו: ה"י והחולב לתוך האוכל וכו' עיין במ"מ ועיין בריב"ף ורמב"ן ורז"ה ור"ן באריכות ובש"ש להרשב"א ומה שנ"ל ביישוב דעת רבנו דמפרש דוקיא דרב חסדא דוקא בשבת משא"כ בי"ט אף לתוך הקערה מותר שדרך החלב להחמיץ וה"ל מלאכה שא"א לעשותה מעי"ט כמו שנזכר סברא זו בדבריהם מיהו סובר רבנו דהיינו דוקא אליבא דשמואל דל"ל מוקצה אבל לדידן דקיי"ל מוקצה מחמת איסור בב"ח ופירות האסורים באכילה הילכך אפילו לתוך הקדרהפטור אבל אסור ועיין ברמב"ן וכיון דבי"ט אפילו לקערה מותר להכי השמיט רבנו היתר לתוך הקדרה בי"ט ודלא כמ"ש ה"ה: הי"א הזורה וכו' עיין במ"מ ובתוספתא פ"י דשבת איתא בהדיא דטוחן ובורר ומרקד ולש ואופה כלהון שיעורן כגרוגרת ע"ש ולקמן הט"ו: הי"ב הבורר אוכל וכו' עיין במ"מ ובכ"מ בשם הרמ"ך והנה בפ' כלל גדול דע"ד יש הרבה אקומתו' ואיקומתא דעולא ודר"ח נדחו מצד הדין וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לאפות פחות מכשיעור אמנם אקומתא דר"י ואקומתא דרב המנונא נדחו מצד לשון הברייתא כפמ"ש התוספות בד"ה מתקיף אבל הדין דין אמת דיש לחלק בין ביד לבקנון ותמחוי ובין נפה וכברה ובין אוכל מתוך פסולת לבין פמ"א ובין לאלתר ובו ביום ויש מקום לומר דהנך תלת אמוראי לא פליגי לדינא והכל לחומרא דבנפה וכברה חייב אפילו אמ"פ ולאלתר ופמ"א חייב אפילו ביד ולאלתר.

ולבו ביום חייב אפילו אמ"פ וביד. דאין לומר איפכא הכל לקולא.
דאינו חייב אא"כ פמ"א ובנפה וכברה לבו ביום דודאי לבו ביום פמ"א אפילו ביד חייב דהרי המחבץ הוא מלאכה ביד. ותו דהא דפריך אביי מידי אמ"פ קתני היינו לפי דגריס בברייתא שני מיני אוכלין כגירסת התוספות ד"ה היו וכנראה מדברי רבנו ומשמע דאיירי הברייתא אפילו בשני מיני אוכלין שוים דה"ל כאמ"פ הרי מוכרח דבנפה וכברה חייב אפילו ב"ב **(בב'.
)** מיני אוכלין דה"ל כאמ"פ. אלא ודאי דהכל לחומרא כנ"ל ועיין בט"ז א"ח סי' תק"י סק"ג שמשיג שם על ה"ה באורך ולא ירד לסוף דעתו דיפה השיג ה"ה על הרשב"א דכיון דבפמ"א חייב אפילו ביד ולאלתר אלמא דלאו כללא הוא דהא מ"מ מותר בי"ט.
וכיון דלאו כללא הוא ע"כ הא דלא חילקו הפוסקים בין לאלתר ובו ביום בי"ט ודאי גם בו ביום מותר ושפיר פסק הרמ"א כה"ה דאף לבו ביום מותר והך מתני' דהבורר קטניות בי"ט ודאי איירי אפילו בנפל לתוכן בי"ט והא דכתב ה"ה דהוה כאופה ומבשל לאו למימרא אף אם אפשר לעשות מאתמול רק אם נפל לתוכן בי"ט מותר אף לבו ביום ואשתמיטתי' להט"ז פסק הש"ע סי' שי"ט בהדיא דפמ"א לעולם אסור ועוד הארכתי מזה במקום אחר.
ובזה נסתלקה קושיית הרמ"ך. ועיין פ' נוטל דף קמ"ב ע"ב בתוספות ובמהרש"א שם ובסוף ספר פני' מאירות השיג על מהרש"א באריכות ותורף דבריו שהרמב"ם פ"ג מהי"ט כתב בד"א שאוכל מרובה על הפסולת אבל פמע"ה ד"ה בורר האוכל ואם הי' טורח בברירת הפסולת אעפ"י שהאוכל מרובה בורר את האוכל ופי' הב"י דה"ק דמפרש הא דקאמר במסכת ביצה פמע"ה מי איכא מאן דשרי לאו למימרא דאסור בטלטול כפרש"י אלא דפריך מאי קמ"ל רשב"ג ומשני דקמ"ל רשב"ג בנפיש הפסולת בטירחא וזוטר בשיעורא דאפ"ה אסור הרי דאע"ג דהרמב"ם לא מפרש כפירש"י דפמעה"א אסור לטלטל אפ"ה מפר' הקושיא כפשוטה ולא משבש הגירסא וכן מפרש התירוץ על הפסולת ה"נ נימא לפר"ת ע"כ תורף השגתו.
ולא ירד כלל לסוף דעת מהרש"א עיין בפ"ג מהי"ט בהגהות מיימ' שכתב צ"ע דגרסינן עלה פמעה"א מי איכא מאן דשרי ופרש"י אף לטלטלו וכו' אבל לדברי רבנו צ"ל דפריך מאי קמ"ל וכדבריו משמע מלשון הספר דקאמר פשיטא עכ"ל וע"ש בכ"מ מ"ש בשם מהרי"ק והדבר נראה לעינים דאי גרסינן פשיטא ליכא לפרש כפירש"י דאדרבה אין זה פשוט דבורר האוכל דהא אסור אף בטלטול והמשך דברי מהרש"א דלדרך ר"ת דהך בד"א דרשב"ג לאו משום טירחא אלא דהיכא דאמעה"פ בטל הפסולת ומותר לטלטלו

ולבררו משא"כ בפמעה"א דלא יטול ואסור לטלטלו דא"כ לפ"ז ע"כ הא דמשני התם דזוטר בשעורא ונפיש בטרחא קאי על האוכל דהא לשון מרובה על האוכל היינו מרובה בשיעור ולפ"ז כיון דמוכרח התירוץ דקמ"ל דרשב"ג דפמעה"א בורר את האוכל אע"ג דנפיש בטירחא א"כ ע"כ ליכא לפרש הקושיא משום איסור טלטול וכפירש"י דא"כ לא הוה משני מידי.

משא"כ לפירש"י דבד"א דרשב"ג משום טירחא א"כ שפיר יש לפרש תירוץ הגמרא דה"ק בד"א בטורח אמעה"פ אבל טורח פמעה"א אפילו דזוטר בשיעורא בורר האוכל ושפיר י"ל דבדנפיש הפסולת בשעורא אסור לטלטל אף האוכל. ויש להמתיק דבשלמא לדרך רש"י דהאבן נפיש בטירחא הואיל דבל"ז צריך להגביה החבית וזוטר בשיעורא שפיר מוקים למסקנא כרשב"ג דאסר בפסולת נפיש בטרחא וזוטר בשעורא משא"כ לפר"ת דהאבן נפיש בשיעורא וזוטר בטירחא אי ס"ד דמפרש הך דמסכת ביצה אפסולת כפירש"י אין הנדון דומה לראי' דהואיל דאסור בפסולת נפיש בטירחא דלמ' מ"מ שרי באבן דזוטר בטרחא אלא ודאי אאוכל קאי והוה ראי' נכונה וממילא נמשך דגריס פשיטא דאל"כ לא משני מידי.

אמנם אין המאמר מתהפך בשוה דאע"ג דגריס הרמב"ם פשיטא מ"מ מפרש דאפסולת קאי כפרש"י אע"ג דלהפך מוכרח דר"ת דמפרש אאוכל קאי ע"כ גריס פשיטא ודברי פ"מ מבולבלים וכל מה שהאריך שם הכל בכלל דברי מהרש"א וע"כ צ"ל דר"ת גריס פשיטא ולדרך הרמב"ם ל"ג לאבן ע"ש. ועוד כ' וז"ל ועוד צריכים אנו לומר בדברי הרמב"ם הביאו הב"י סי' שי"ט דהני מילי בי"ט אבל בשבת אפילו פסולת דזוטר בשיעורא ובטירחא חייב חטאת לפ"ז ק' מאי פריך מאן תנא וכו' דהא בשבת לכ"ע אסור לטרוח בפסולת ובאמת הטור פסק דאף בשבת מותר לברור פסולת דזוטר בשיעורא ובטרחא וסוגיין מסייע לי' ותיובתא דרמב"ם וצ"ל לדרך הרמב"ם דהכי פריך דבאמת אסור לברור אף פסולת מועט בשבת אלא דטרחא אסור ואף מוקצה אסור בשבת והתירו איסור טרחא משום צורך היין ולא התירו מוקצה ופריך מאן תנא דהא ב"ה התירו לטלטל מוקצה וה"נ נתיר מוקצה וכו'.

וטעות הוא דאף כשמטלטל החבית הוה מוקצה כמו שפירש"י אמנם אין כאן שום ריח קו' דודאי ס"ל להרמב"ם דאין איסור בורר בי"ט והא דאסור בנפה וכברה משום דמחזי כבורר לאוצר כמ"ש ה"ה. אלא דמייתי ראיי' דהיכא דפסול' נפיש בטירחא טרחינן באוכל דנפיש בשיעוראה"נ דטורח האיסור מרובה כפירש"י אע"ג דזוטר בשיעורא טרחינן בהתירא ולפ"ז מה שהקשה עוד שם וז"ל אך לפ"ז קשה וכו' אין לו שחר דאי לא

הי' צריך לטרוח שנית בחבית לא היה טורח האיסור מרובה ע"ש וטעם האיסור גבי שבת להרמב"ם היינו משום ברירה משא"כ הטור ס"ל כתי' התוס' השני במסכת ביצה די"ד ע"ב ד"ה הבורר ע"ש ובמקום אחר הארכתי: הי"ד אבל מסננין וכו' עיין במ"מ ובלח"מ וז"ל הרשב"א בש"ש ומסננין את היין בסודרין פי' יין עכור דא"א לפרש שמרים דהא יין קתני ואעפ"י שהוא משנה כיון שהוא בורר גמור אסור וגם א"א לומר יין צלול דא"כ אפילו במשמרת נמי שרי כזעירי אלא ע"כ איירי ביין עכור כיון דאפשר למשתיי' הכא **(צ"ל הכין.

)** אין כאן משום בורר וכיון דמשני קצת ומסנן בסודרין שרי ע"כ. וכ"כ הר"ן והקשה על רבנו קושיית הלח"מ (ועיין בשלטי הגבורים שדבריו מגומגמין) ומה שהביא הלח"מ ראיי' דע"כ משמרת דברייתא לאו דוקא דאל"כ תקשי ברייתא אמתניתין ובלאו האי דזעירי צריך לאוקי' בין הגתות.

יש ליישב דודאי לא שייך למרמי דרשב"א אמתניתין דתנא הוא ופליג כי היכא דפליג נמי ר"א בר"פ תולין משא"כ לזעירי פריך נימא דלא ס"ל כרשב"ג משום דאפשר דהלכה כרשב"ג אף בברייתא. אמנם דברי רבנו נראה דאיירי נמי בעכורין קצת וכדעת הרשב"א שכן כתב כדי שיהי' צלול ביותר אלמא דבעכורין מיירי משא"כ בצלולין ממש פשיטא דמותר לשמר אפילו במשמרת דאינו בורר כלל אמנם לא פסק רבנו כרשב"ג דיין מגתו יהי' מותר אף במשמרת דודאי לא עדיף יין מגתו מיין עכור קצת וצלול משמרים דאפ"ה בסודרין אין ובמשמרת לא אלא דרשב"ג ס"ל כר"א דר"פ תולין דהתם מסיק דמשמר חייב חטאת מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א מתיר לכתחלה וקמה הקושיא וא"כ בהכרח למסקנא צריך לאוקמא מתניתין דר"פ תולין ביין צלול משמרים ועכור או ביין מגתו דאסור לרבנן ור"א מתיר ורשב"ג ס"ל כר"א להכי מתיר במשמרת ואנן קיי"ל כרבנן דמתניתין דבעינן שנוי בסודרין וכדומה לו.

ובזה מבואר המשך הסוגיא דבל"ז ס"ד דבריש פרקין פליגי ביין עם שמרים ממש ואפ"ה מתיר ר"א לכתחלה ולרבנן אסור משום דשימר אינו חייב חטאת והא דתנן הכא סתמא כרבנן דמסננין את היין בסודרין היינו אפילו ביין עכור עם שמרים ממש. ובהכי הוה ניחא לי' דרשב"ג כר"א אפילו למאי דס"ד דלא איירי ביין מגתו משא"כ לפי מאי דקאמר זעירי דדוקא צלול שרי במשמרת אבל עכורין הצלולין משמרים לא א"כ ע"כ הא דקתני במתני' ומסננין בסודרין קאי אעכורין הצלולין משמרים וא"כ מתוקמ' מתני' דריש פרקין בעכורין הצלולים משמרים דאפ"ה אסור במשמרת ולא פליג ר"א אלא בעכורין קצת

משא"כ בשמרים ממש מודה דאסרו שפיר קשה מהך דרשב"ג דמתיר בשמרים ממש במשמרת.
ומשני בין הגתות שנו דה"ל דומיא דיין עכור קצת: הט"ו וכן הנוסר וכו' עיין בלח"מ ושכח דברי עצמו מ"ש לעיל פ"ק ה"ד ע"ש ועיין מ"ש לעיל פ"ז ה"ב דאם דעתו ליהנות מעצים המנוסרים אינו חייב משום טוחן אלא משום מחתך עיין לקמן פי"א ה"ז. וענין השיעורין שכתב רבנו נלמד מהתוספתא פ"ג דשבת וז"ל הבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגדי לצבוע כדי לצבוע בו בגד קטן ושאר כל הדברים כשיעור לטומאתן כך שיעור להוציאן ע"כ.
ולפ"ז נרא' דשיעור שחיקת תבלין וסמנים כדי לתבל ביצה קלה כשיעורו להוצאה ורבנו סתם הדברים והנה פתח רבנו בנוסר וסיים במחתך משום דשיעור מדקדק עצים כדי לבשל ביצה קלה משא"כ שיעור הנוסר אפשר שיהנה מהנוסר' לכסות בו דם צפור קטן (כדאי' בפ' כיסוי הדם דק"ה) כשיעור הוצאת עפר ואפר לקמן פי"ח הי"א כיון דמכסין בנסורת של חרשין אבל המדקדק דלא חזי לכיסוי ה"ל שיעורי' כנזכר בהוצאה כדי לבשל ביצה קלה ומתכת חייב בכ"ש: הי"ו המרקד והלש וכו' השעורין הללו למד רבנו מהתוספתא כנ"ל הט"ו ומ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך אומר אני דתיובתא קמותיב וסיוע קמסייע לרבנו דמה דמיון למוציא שופכין כדי לגבל שאין אדם טורח וכו' לנדון דידן שמגבל ודמי למוציא טיט מגובל.
ואפשר נמי דהמוציא שופכין ומתכוון לגבל פי כור חייב ובסתמא הוא דבעינן רביעי' עיין פי"ח הו"ז. ומ"ש רבנו ואין גיבול באפר עיין בהשגות ובלח"מ האריך מאד.
ועיין בלשון התוספתא הבאתיה לעיל ריש פ"ג ובמה שכתבתי שם בדעת רבנו ע"ש. ולפי מ"ש שם אי אפשר להשוות מסקנא דפ' מי שהחשיך עם דברי אביי דבסוגיין די"ח כמו שעלה על דעת הלח"מ דהא ע"כ צ"ל דס"ל לאביי דבמידי דלאו בר גיבול חייב משום לש בשרי' בעלמא לרבי דהא בכרשינין לא שייך צובע.
אלא דודאי פסיקא לי' לבעל הש"ס דמתני' איירי משום איסור לישה מדנקיט כרשינין ולהכי מוקים לה רב יוסף כרבי דמשמע לי' דפלוגתא דרבי ור"י במהות מלאכת הלישה דלרבי עיקר המלאכה השרייה ולא הגיבול הילכך א' נתן את הקמח וא' נתן את המים ובא השלישי וגיבל השני חייב והשלישי פטור כמ"ש הרא"ש בפ' המביא ע"ש והילכך ס"ל לרבי דשייך לישה אפילו בדבר שאינו מתגבל כיון דהחיוב על השרייה כדמחייב רבי בשריית האפר דלאו בר גיבול לפי גירסת ר"י ור' יוסי פליג וס"ל דעיקר מלאכת הלישה הוה הגיבול ואין השרייה מלאכה כלל ודלא כמ"ש הרא"ש בפ' המביא אלא

דבדבר שאינו מתגבל ליכא חיוב לישה כלל והא דקאמר ר' יוסי לפי גירסת ר' יוסף בהך ברייתא דאפר דאינו חייב עד שיגבל דמשמע הא גיבל חייב.
לאו ברייתא בפ"ע היא כמו שהבין הרא"ש אלא סיפא דברייתא דקמח כפי גירסת התוספתא הנ"ל ור' יוסי פליג אתרווייהו כחדא וה"ק דאינו חייב משום לישה עד שיגבל וממילא בקמח כשיגבל חייב ובאפר לעולם פטור כיון דא"א לגבל דלאו בר גיבול הוא (דלפי הנראה דברייתא בפ"ע היא קשה היאך קאמר ר"י עד שיגבל מה שהוא אינו במציאות דהא לאו בר גיבול הוא) ומש"הלא מתוקמא מתניתין כר' יוסי דאליבי' לא שייך כלל מלאכת לישה בדיו וסמנים ומשמע דמשום לישה נגעו בי' מדנקיט כרשינין כנ"ל ולזה דחה אביי דמנ"ל דר"י ס"ל דרק מלאכת גיבול הוא עיקר ולא השרייי' ואין במידי דלאו בר גיבול לישה כלל דלמא מודה ר' יוסי דבמידי דלאו בר גיבול חייב אשרייתו משום לישה אלא דפליג בקמח ועפר דשייך בהו גיבול ואין השרייי' תכלית כוונתו הילכך פטור אשרייה עד שיגמור הגיבול ומאי אפר עפר ושפיר מתוקמא מתניתין כר' יוסי.
וכיון דמסיק בפ' מי שהחשיך מכח הך ברייתא דמורסן דס"ל לר' יוסי דבמידי דלאו בר גיבול לא מחייב אשרייה ואדרבה שרי לכתחלה אלא דגיבול מורסן אסור משום מראות עין וסתם לן תנא כוותי' דר' יוסי ממילא אידחי לי' מילתא דאביי ואקומתא דר' יוסף קיימא ואע"ג דסתם מתניתין דפ"ק כרבי סתמא בתרא דפ' מי שהחשיך עדיף ולזה פסק רבנו כר' יוסי והשמיט כרשינין כפמ"ש לעיל פ"ג ה"ג.
ואע"ג שהתוספות דף י"ח בד"ה אבל חילקו בין מורסן לדיו לא ס"ל לרבנו חילוק זה אלא דאביי ור' יוסף לא שמיע להו ברייתא דמורסן. ומה שהקשה התוספות שם מהא דאבעי להו לגבל או לעשן עיון פ"א מה' תפילין ה"ד בדברי רבנו דמעשה דיו שמקבצים עשן שמנים וגובלים בשרף ודבש ועושין מהן רקיקין ומייבשין אותם ובשעת כתיבה שורין את הרקיקין במי עפצין ע"ש.
נראה מזה דדיו בר גיבול הוא בתחלת מעשהו אלא דבמתניתין איירי מן השרייי' במי עפצים דאז אין ענין לגיבול דהא הוא רוצה שיהא ניתך וראוי לכתיבה ולא לגבלו כמו עיסה ואין מקום לקושיית התוספות לפי פירוש זה. ומה שנדחק הלח"מ ממ"ש ה"ה לקמן פ"ט אין לחוש בזה שכבר העיד ה"ה בעצמו שם שצ"ע ואין פירוש זה עיקר ועמ"ש פכ"א הי"א:.
ומ"ש רבנו ולא בחול הגס המפרשים לא הראו מקום מוצא דין זה. ואפשר שהוציא רבנו מדקיי"ל שעור חול הגס לענין הוצאה כדי לערב עם מלא כף סיד של סיידין ולא קאמר כדי לעשות פי כור אלא ודאי דלא חזי לגיבול וכן משמע בפ' כיסוי הדם דקאמר איזהו

חול הגס כל שהיוצר יכול לכתשו אלמא שאין היוצר יכול לגבלו ולעשות ממנו כלי חרס בלא כתישה ומינה דחול הדק עושה ממנו כלי חרס ובר גיבול הוא.
ומש"ה נמי אסור לכסות בחול הגס דלאו בר מיגדל צמחים הוא שאין חלקיו מתדבקים ומתגבלים משא"כ בחול הדק ועפר וחול הדק אע"ג דבני גיבול המה מ"מ כיון דעפר חזי לכסוי דם צפור קטן דזוטר שיעורא משיעור פי כור משערין בי' לחומרא. וחול הדק אע"ג דחזי לכיסוי כיון דחזי נמי לזבל כרישא דזוטר טובא חייב אשיעור מועט משא"כ בחול הגס דלא חזי לגבול ולא לכסוי ולא להצמיח בעינן שיעור גדול וכן משמע בירושלמי פ' כלל גדול דגרסינן ההן דחשר (פי' מרקד) גורגובסין מוץ חול עפר חייב משום מרקד.
ההן דגבל גורגובסין עפר קלורין מלוגמא סמנים חייב משום לש ע"כ ומדלא נקיט גבי גיבול חול אלמא דלא פסיקא לי' משום שאין גיבול בחול הגס. ומ"ש רבנו והנותן זרע שומשמין עיין לעיל ה"ב ובפ' כיצד מברכין איתא טרימא דשומשמי משמע דבר גיבול הוא ועושין ממנו טרימא.
אמנם בתוספתא פי"ג דשבת גרסינן נותנים מים לכלי ובלבד שלא יגבל נותנים שומשמין ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל ע"כ. נראה לכאורה לפי המסקנא דבפ' מי שהחשיך כדמסיק הרב המגיד מדקשרי ליתן שומשמין לכתחלה לתוך הדבש אלמא דאף הגיבול אינו אסור אלא מדברי סופרים אבל באמת משמע איפכא דלתוך הדבש הוא דנותנים אבל לתוך המים נתינתן הוא גבילתן וחייב שכל הדברים שעושין מהן שמן דומיא דפשתן הם מתערבים ונתלין זה בזה בנתינת מים לחוד והיינו מש"ר וכל כיוצא בזה אגוזים וכל הנך שמנים דקחשיב במתניתין ר"פ במה מדליקין: סליק פ"ח מה"ש פרק ט מה"ש ה"א האופה כגרוגרת עיין פ"ח הט"ו ענין השעורים ומש"ר שיעור המחמם וכו' ושיעור המבשל וכו' עיין בהשגות ודברי הראב"ד נפלאו ממני דמאחר שלא השיג לעיל פ"ח הי"ו על מ"ש רבנו דשיעור המגבל עפר כדי לעשות פי כור כמו שהשיג הרמ"ך אלמא דס"ל להראב"ד כפמ"ש לעיל דאין לדמות מגבל למוציא שופכין כדי לגבל דאין אדם טורח לגבל לעשות פי כור דכיון דחזינן דטרח וגיבל דמי להמוציא טיט מגובל.
א"כ אף הכא לא הי' להראב"ד לדמות המבשל סמנים למוציא סמנים שאינם שרויים דשעורו כדי לצבוע בו בגד קטן פי סבכא הואיל שאין אדם טורח לבשל סמנים כדי לצבוע מהן דוגמא לאירא דכיון דטרח ובישל ה"ל שיעורא כדי לצבוע דוגמא לאירא ועיין בגמרא דף ע"ט דקמדמה להו בעל הש"ס אהדדי.
אמנם עדיין אין זה מספיק ביישוב דברי רבנו דאכתי הל"ל שיעור כדי לצבוע דוגמא לאירא. ועיין בכ"מ מה שהקשה בשם הרמ"ך ונראה פשוט דמשמע לי' לרבנו דאין ללמוד

שעור המחמם מים לרחיצה משיעורי הוצאה שהם כדי לשוף בהם את הקילור או כדי להדיח בהם את המדוכה דאין זה ענין למים חמין.
וגם אין סברא לשער בגרוגרת או רביעית כיון דלא לשתיי' קבעי לי' אלא לרחיצה לזה למד רבנו מהא דאר"א בפ' מקום שנהגו אסור לאדם שיושיט אצבעו במים בט"ב כדרך שאסור ביוה"כ אלמא דרחיצת אבר א' חשוב רחיצה ואפילו אצבע קטנה כמו שהעתיק רבנו בהי"כ ע"ש רפ"ג מהש"ע והא דכתב רבנו כדי לרחוץ בהן אבר קטן דמשמע אבר קטן של גדול ולא דימה אותו רבנו לדין הוצאת שמן דה"ל שעורא כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו.
משום דבודאי אינו חייב על החימום אא"כ היד סולדת דכל שאין היס"ב חשוב הפשר ולא חימום והיינו כדי שכרסו של תינוק נכוית בו כמבואר לקמן פכ"ב ה"ד וא"ב **(וא"כ)** אין חמין ראויין לרחיצת קטן בן יומו. וכפי הנראה מדברי רבנו דשיעור שנתן במחמם את המים הוא שיעור בכמות שיהי' כ"כ מים כדי לרחוץ אבר קטן והשיעור באיכות מבואר לקמן פ' כ"ב ה"ד שיהי' כדי שהיס"באמנם בבישול סמנים נקיט רבנו השיעור באיכות שודאי יש סמנים שאינם צריכים בישול כלל כמו קנקנתום ומי עפצים דלקמן הי"ד דבנתינתן לתוך המים חזי לצבוע ויש סמנים שצריכים בישול עד שיקלוט המים עין הצבע ויש שבבישול כל דהו סגי לי' ויש שצריכין בשולא כבשרא דתורא.
וכה"ג מי שרוצה לצבוע כלי עצם צריך בישול טפי מאלו יצבע כל **(כלי.)** עץ וגם למשל מי שצריך לצבוע כמראה זהב בתכלית צריך בישול הסמנים טפי מאלו רוצה לצבוע כגון כרכומי וכל זה נכלל בלשון רבנו שיבשל כ"כ עד שיהי' ראויין לדבר שמבשלין אותן לו.
ולא הוצרך רבנו לבאר השיעור בכמו' שהוא שיעור דוגמא לאירא שהוא דבר מועט מאד ואין לך בישול פחות ממנו: ה"ג המבשל על האור וכו' עמ"ש לעיל פ"ג ה"ח ומ"ש או דבר שאינו צריך בישול כלל בעכו"ם דל"ח כל שהוא נאכל כמות שהוא קי אין בו משום בשולי עכו"ם וה"ה לענין שבת. ואע"ג דלענין נתבשל כמב"ד לא מדמה רבנו בישול שבת לבישולי עכו"ם ממש מ"מ מה דחזי חי לגמרי מודים רבנן לחנניא.
ה"ד א' נתן את האור וכו' עיין בהשגות והרלב"ח תמה בתשובותיו שאלה כ"א על הרב המגיד מה שהביא דברי הגמרא בקדרה חדשה עסקינן כאלו זהו פי' לדברי רבנו ע"ש.
ובדברי הלח"מ לקמן פכ"ג מהי"ט הי"א תמצא יישוב לדברי רבנו ודברי ה"ה ע"ש.
ומה שנדחקו שם בלשון הגמרא מפני שצריך לחסמן יש לפרש דכיון דדבר שאינו מתכוין מותר הוצרך לומר דכיון שצריך ליבון גדול כדי לצלות עליהן א"א שלא יחסמן וה"ל

פ"ר עיין בתוספות כירה דמ"א ע"ב בד"ה מיחם וכו' ויש. להעמיס כוונה זו בדברי ה"ה ועיין בתוספות ביצה ד"ה הכא בקדרה חדשה וכו' וקשה לדרכם דא"כ מאי האי דקמשני בגמרא הכא בקדרה חדשה וכו' דכיון דנקט בברייתא כלן חייבים ומי לא עסקינן דא' הביא את המים קודם שנתלבנה הקדרה ונתחסמה דדוחק לאוקים כשהיה שיעור חיסום בין שפיתת הקדרה להבאת המים (וכ"ש לפמ"ש הר"י בי רב דאיירי בבאו כלם בבת אחת) וביותר קשה לדרך רבנו דאף בקדרה ישנה שייך חיסום וא"כ אי ס"ד דבקדרה מלאה מים שייך חיסום יהי' אסור לבשל בשום קדרה בי"ט וע"כ מוכרח כפי' התוספות ונ"ל ליישב דודאי פסיק' לי' לבעל הש"ס דכל העושה דבר מצרכי הבישול חייב ולהכי לא הקשה תכף אהך ברייתא דכולן חייבים משום דגם השופת קדרה קעביד א' מצרכי הבישול אלא לבתר דמשני הא דאייתי אור לבסוף מש"ה הראשונים פטורים אע"פ שעשו דבר מצרכי בישול הואיל שאין עדיין בעולם מלאכת הבישול כל זמן שלא הביא את האור.

לזה קשה לי' שופת הקדרה מאי קעביד דבשלמא הנותן האור והעצים כדי לבשל יש עלייהו שם הכנה לבישול שבהכרח צריך לאש ועצים משא"כ שפיתת קדרה ריקנית אין בה הכנה לבישול כלל. ומשני בקדרה חדשה וכו' שמחסמן וכו' דה"ל תולדת מבשל כמבואר בירוש' הביאו המ"ע האי מאן דשחין חסף חייב משום מבשל וכן מבואר לקמן ה"ו דהמבשל כלי אדמה עד שיעשו כ"ח חייב משום מבשל וכו' ואעפ"י שלבסוף לא נתחסמה הקדרה כיון שנתן זה לתוכה מים קודם חיסום מ"מ הרי נעשית מלאכת בישול על ידו וחייב ולא דמי למש"ר פ"ה ה"ח נתכוין לזרוק את החץ להרוג אדם ועקר אילן בהליכתו וכו' דפטור דהתם נעשה מלאכה אחרת ואע"ג דהמתכוין ללקט שחורות וליקט לבנות פטור מ"מ הכא חייב דודאי אלו הי' כוונתו לחסם גוף הקדרה ובישל את המים הי' פטור אמנם בנדון דידן דבאמת נתכוון בשפיתת הקדירה לבישול המים והבשר והתבלין ונעשתה מחשבתו אלא שאנו באין לפוטרו הואיל שאינו עיקר גרם לבישול להכי אמרינן כיון דס"ס הי' גורם בישול אחר דהיינו החיסום לכך הוה מעשה חשובה לחייבו משום מבשל.

גם י"ל דהוקשה לי' לבעל הש"ס דבשלמא הנותן אש ועצים הוה גורם לבישול ומקרב וממהר הבישול דכל מה שהאש בוער מקודם יהי' הבישול יותר מהרה משא"כ בשפיתת הקדרה ריקנית איננו ממהר הבישול ומשני בקדרה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפי' דעי"ז ממהר לבשל מה שהקדרה ריקנית מתחממת ומתלבנת כדי לבדקן.

ולפ"ז לדרך רבנו דכדי לחסמן אפילו בקדרה ישנה נמי ממהר הבישול במה שמחסם את הקדרה ומחממה. והרלב"ח בתשובה הנ"ל נדחק לפרש דהא דפריך בגמרא שופת הקדרה מאי קעביד לא פריך אהך ברייתא דכלן חייבים דידע לתרץ דחייב משום דעשה דבר מצרכי הבישול אלא דפריך אאידך ברייתא דכלן פטורים ומאי קמ"ל דהשופת הקדרה פטור פשיטא דמאי קעביד ע"ש ומלבד שהוא דוחק אין מקום לפירוש זה כלל לפמ"ש התוספות בד"ה הכא הנ"ל דכיון דבברייתא פטורין כבר יש מים בקדרה קודם נתינת האור ולא שייך חיסום כלל ומחוורתא כמ"ש.

ומש"ר אבל אם שפת וכו' עיין בכ"מ בשם הר"י בי רב ואין דבריו מספיקים דלפ"ז מאי פריך בגמרא שופת את הקדרה מאי קעביד דהא יש לפרש לשון הברייתא א' מביא וא' מביא בלשון הוה ולא נקיט ובא אחר דאירי בבת אחת דקעביד מעשה רב. ותו דלמה לא חילקה הברייתא בגוונא דרישא בד"א בבת א' אבל בזה אחר זה לא.

והרלב"ח בתשובה הנ"ל דרך בדרך נוטה קצת לדברי הר"י בי רב דרישא איירי שהם בעצה אחת חוץ המגיס שבא אחר כך וכל זה דוקא היכא שעשו כסדר הבישול משא"כ בסיפא ששינו סדר הבישול ה"ל כאילו בא אחר ואינם בעצה אחת והאריך מאד ונדחק שם והעלה דלהכי כ' רבינו שכל העושה דבר מצרכי הבישול וכו' כדי לתרץ הא דקיי"ל שנים שעשו מלאכה פטורים ויצא זה להרמב"ם כי נושא הבישול מחייב כן שהרי הנותן בשר ע"ג גחלים לא עשה כל הבישול שהאש הובער ע"י אחר דאין לומר דאינו חייב אא"כ הצית האש בעצמו לא משכחת לי' בישול בלא הבערה וחסרו לו ל"ט מלאכות והאריך עוד לבאר דלא אסרה תורה הכנה לצורך בישול אלא כסדר פעולת הבישול ע"ש. וכל זה איננו שוה דאין ענין לסדר הזה ויש מקדים זה ויש מקדים זה. ותו דאכתי למה לא יהא חייב הנותן את האור בסיפא שהוא עשה כסדר וכמ"ש הלח"מ.

וגם מה שהוכיח מנושא הבישולדאין לפטור שנים שעשו מלאכה הרי גם האורג צריך לטווי והבונה לקרדום אטו מש"ה יהיו חייבים שנים שעשו מלאכת אריגה ובנין. ובס' טל אורו' רצה ליישב בדרך אחר שהוא מרווח לדעתו ותמצית דבריו שדקדק בלשון רבנו שכ' כלם חייבים משום מבשל ושינה לשון הגמרא דנקיט סתם כלן חייבין לכן מפרש דבודאי סובר רבנו דאף בבבא דרישא אין הנותן האור והעצים חייבין משום מבשל אלא משום מבעיר ומ"ש רבנו כלם חייבים משום מבשל אאינך קאי ולא ביאר רבנו דין הנותן אור ועצים משום דאין כאן מקומו ולהכי בבבא דסיפא נותן האור חייב משום מבעיר וב' האחרונים משום מבשל והנותן את הקדרה בבבא דרישא חייב משום חיסום דהיינו תולד' מכה בפטיש זהו דרכו והאריך להמתיק דבריו ואין בנ"ט לשבח דמי

לחצו לרבנו להוסיף מדילי' משום מבשל לשנות לשון הברייתא ולישנא דחיקא דקאי רק אהנך בנתינת המים ואילך.
ותו דלא ראיתי לרבנו במקומו במלאכת מכה בפטיש שביאר רבנו דחייבין על חיסום הקדרה והאיך כ' שסמך רבנו על מ"ש במקומו. וכבר בארנו לעיל דחיסום קדרה הוא תולד' מבשל וליכא לפרש דאין ה"נ דקאי על הנך משפיתת הקדרה ואילך דהא בקדרה מלאה מים לא שייך חיסום לדרך רבנו דאל"כ אסור לבשל בקדרה בי"ט כנ"ל.
לכן נ"ל דודאי ברישא אף הנותן עצים ואש חייבים משום מבשל ולאו משום מבעיר כיון דלענין הבערה ה"ל קלקול כמ"ש הלח"מ ואפילו בבבא דסיפא אין הנותן עצים חייב משום מבעיר אלא משום מבשל גרידא דהמבעיר עצים לקדרתו אין לחייבו משום מבעיר אלא במבעיר וצריך לאפרו עיין בפרש"י בפ' הזורק בסוגיא דחובל ומבעיר אינו משנה.
ואין זה דומה כלל לשנים שעשו מלאכה כמו דס"ד הרלב"ח אלא דאם שנים שפתו את הקדרה מקרי שנים שעשו מלאכה משא"כ בנדון דידן בדין הוא שהאחרון חייב כמו א' נתן את הקמח וא' נתן את המים שהאחרון חייב (ועיין מסכת ב"ק א' נתן את האור וא' נתן את העצים האחרון חייב) אלא דאפ"ה הראשונים חייבים בבישול משא"כ בכל המלאכות דהזמנה לאו מילתא היא והאחרון לבדו חייב משא"כ בבישול דיצא לידון בדבר החדש שכל עיקר מלאכת בישול אינו עושה בידים אלא גרמא בעלמא דהרי השופת קדרה בשעת שפיתה אינו מבשל ואלו קדם אחר וסילקו קודם שיתבשל פטור השופת הרי שזמן החיוב בשעת הבישול ואז לאו מידי קעביד ואפ"ה חייב הואיל שגרם הבישול.
והיינו דאמרינן במנחות דנ"ז הניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאליה חייב כמעשה שבת ע"ש דאע"ג דאינו מחמץ בידים חייב על הגרם דומיא דמבשל דחייב אפילו לא היפך בה משא"כ בשאר כל המלאכות דפטור על הגרם אא"כ עשה המלאכה בידים. הילכך ברישא כלם חייבים משום מבשל שכל א' עשה דבר מצרכי הבישול ומחמת פעולתו ממהר להתבשל ואפילו השופת הקדרה משום לבון רעפים וכנ"ל משא"כ בסיפא דכל זמן שאין כאן אור לא ממהר במעשהו מלאכת הבישול ואין עליו שם צרכי הבישול כלל אמנם הא ודאי דאף נותן האור חייב משום מבשל בסיפא ובחנם נדחקו כל המפרשים בלשון רבנו והתוספתא דכי היכי דמפרשים הא דקאמר בגמרא האחרון חייב ר"ל האחרון שבבישול.
ולא קחשיב המגיס אע"ג דבודאי ההגסה אחרי נתינת האור דאין ענין להגסה כלל קודם נתינת האור עמ"ש לעיל פ"ג הי"א וא"כ בהכרח שנים חייבים דהיינו הנותן האור והמגיס ואפ"ה נקיט בברייתא לשון האחרון חייב שר"ל האחרון שבבישול חוץ המגיס שהוא

אח"כ כשיתחמם הקדרה דאז חייב על ההגסה וזה רמזה התוספתא בלשון ובא אחר והגיס וא"כ פשוט נמי דמ"ש רבנו שנים האחרונים חייבים ר"ל האחרונים שבבישול דהיינו הנותן את האור והנותן את העצים חוץ המגיס: ה"ה הניח בשר וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך וכבר הראה ה"ה מקום מוצאו ולהכי מצייר בעל הש"ס נצלייה משום דלא משכחת לי' בבישול שיתבשל כמב"ד מצד אחד.

ולענין פי' כמב"ד דפירש"י שליש בישולו כן משמע קצת מהא דקיי"ל כגרוגרת מביצה קלה וגרוגרת שליש ביצה עיין לעיל פ"ח ה"ה אמנם אין זה הכרע והנראה מדעת רבנו דכל שהוא ראוי לאכילה ע"י הדחק חשוב בישול והיינו מש"ר חצי בישול ולאו דוקא חצי ממש אלא מקצת בישולו והראב"ד הסכים עמו ועיין פ"י הי"ד: ומש"ר שכח והדביק עיין במ"מ ובלח"מ ועיין בתוספות ד"ה ואבע"א לעולם לא וכו'.

ובתוספות ד"ה בשוגג ומה שסיים ה"ה וכ"ש הדביק במזיד אין כאן ק"ו די"ל בשוגג לא קנסוהו במזיד קנסוהו ולולי דברי ה"ה י"ל דרבנו גריס בעי רב ביבי עיין בתוספות ד"ה מתני לה בהדיא וכו' ול"ג לעולם לא תפשוט כגירסת הר"י בד"ה ואבע"א הנזכר דודאי הבעיא נפשטה דלא התירו במזיד וכיון שאין אנו מתירים לו ליכא חיוב סקילה כמ"ש התוספות בד"ה קודם וכו' ועיין בר"ן דהתוספות לא ס"ל חילוק של רש"י בין מזיד דרדייה למזיד דהוצאה.

הילכך דוקא בשוגג פסק רבנו דהתירו לו דבשוגג אפשטה משא"כ במזיד דאפשטה לאיסורא מלשון בני המדרש: ה"ו המתיך וכו' עיין במ"מ ולח"מ ולע"ד נראה דרבנו מפרש סיכתא יתד של מתכת (דלא כמ"ש ה"ה והלח"מ ודין המבשל כלי אדמה הוציא רבנו מהירושלמי הביאו המ"ע לעיל ה"ד האי מאן דשחין חסף חייב משום מבשל) וידוע דמי שרוצה לחסם כלי מתכות הוא מלבנו היטב וזורקו לתוך המים ולהפך מי שרוצה להסיר החיסום שיהי' רך ונוח למלאכה הוא חוזר ומשליכו לתוך האש עד שיעשה כגחלת ואז הוסר החיסום וזה ידוע לצורפים.

והיכא שמחממו כדי לרככו ה"ל תולד' מבשל ואם מחממו כדי לצרפו במים ה"ז תולד' מבעיר עיין לקמן פי"ב ה"א באריכות. ובירושלמי המתיך אבר חייב משום מבשל ועיין בתוספות ד"ה מהו דתימא לשרורי מנא וכו' ובפי"ז מהמ"א הי"ט השמיט רבנו דין סיכתא לאתונא משום דבידוע שכוונ' העכו' לצרף ה"ל בכלל דין עכו"ם שבישל ולא נתכוון לבשל ושרי שביאר שם רבנו ואפילו בספק אם נתכוון העכו"ם לרפויי או לצרף תלינן לקולא בבישולי עכו"ם שהם מד"ס והיינו דאמרן ב"מ **(במ'.

)** עכו"ם קמ"ל לשרורי מנא קמכוון דתלינן לקולא שדעת העכו"ם לצרף משא"כ לענין שבת חייב משום מבשל. והיינודקאמר בגמרא מהו דתימא לשרורי מנא קמכוון דלבונו מקשה אותו קמ"ל דהליבון מרככו אלא דהדר קמיט כשנותנו למים והילכך היכא שלא נתנו למים אחר הליבון חייב משום מבשל עיין פי"ב ה"א.
ומ"ש רבנו הממסס את הדונג וכו' בירושלמי ההן דאיין גירקררין משיח כילוס. שרי זיפות.
שרי מוסרין ע"כ ופי' שרי ממסס. ורבנו הזכיר פירוש אלו הדברים והם כלם דומיא דכופרא הנזכר בגמרא דנמסין לפי שעה ואח"כ מתקשין מאליהן ואפ"ה חייב משום מבשל: ה"ז וכמה רוחב הסיט וכו' עיין במ"מ ובפי' המשנה לרבנו ולקמן במ"מ הי"ח ועיין בביאורי רש"ל על הסמ"ג ועיין בלח"מ לקמן ה"י ואולי סובר רבנו דהוא קרוב לב' שלישי זרת עצבות ומעט יותר ומ"מ אין לחייבו מיתה אם לא בשיעור ד"ט שוחקות דנפיש פורתא מרוחב הסיט כפול.
ומש"ר הטווה וכו' ה"ה התולש צמר מהחי לא חשיב גוזז כמ"ש רבנו בה' מעילה וה"ה לשבת ואע"ג דהתולש כנף מן העוף חייב כבר תירצו בירושלמי פ' כלל גדול דשאני בעוף שזהו דרך גזיזתו: ה"ח וכן החותך יבלת וכו' עיין במ"מ שתמה ע"ז והניח בצ"ע. וכדי לתרץ קושייתו צריך אני להרחיב הדיבור דע דרבנו בפי' המשנה לעירובין מפרש יבלת דמתני' ביבלת שבגוף האדם ודלא כפירש"י דאקרבן תמיד קאי וכן נראה מדברי רבנו פה.
ויש ראיי' לדבריו בירושלמי פסחים פ' אלו דברים ובסוף עירובין וז"ל חתיכת יבלתו תמן תנינן חותכין יבלת במקדש וכו' הכא את אמר דוחה והכא את אמר אינו דוחה. ר' סימן וריב"ל בשם בר פדא משום קלקול פייסו' א"ר יוסי והן שהפיסו ע"כ.
והפשט מבואר לדרך רבנו דמשני דהך דעירובין דשרי איירי ביבלת של כהן שזכה בפייס כדמסיק ר' יוסי והוא שהפיסו הילכך כי היכי שלא יתקלקל הפייס ויצטרכו להפיס פעם שנית לזה התירו שבות במקדש משא"כ בפסחים דאיירי ביבלת של קרבן פסח לא התירו. ובהכי מתפרש לרבנו הא דאמרן בסוגיין סוף עירובין אלא א"ר יוסף שבות מקדש במקדש התירו וכו' ופירש"י ז"ל שהתמידין וקרבנות צבור במקדש הם מבקרין וכו' ולדרך רבנו ניחא טפי דיבלת של כהנים היא שבות מקדש במקדש שהרי בעלי מומין מותרין ליכנס לעזרה משא"כ פסח בעל מום שאין מעיילין אותו לעזרה במומו עד אחר הביקור.

ודע שיש ארבע מיני יבלת המין הראשון הוא יבלת שיש בו עצם וזהו יבלת הנזכר בכתוב והוא מום קבוע בין באדם ובין בבהמה בכ"מ שיהי' בגוף ומנאו רבנו ז"ל בה' ביאת המקדש בתוך חמשים מומין הקבועין באדם ובהמה. המין השני יבלת שבגוף האדם שאין בו עצם והוא הנקרא דלדול ומנאו רבנו פ"ח מה' ביאת המקדש הי"ד בעלי הדלדולין והוא שידלדל העור והבשר או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באיזה מקום שיהי' בגוף ה"ז מום ע"כ והוא מכלל תשעים מומין המיוחדים באדם ובבהמה יבלת כזה כשר לגמרי כמבואר בפ' על אלו מומין.

המין השלישי יבלת שבלובן עין ויש בו שער מנאו רבנו בה' איסורי מזבח בכלל כ"ג מומין הקבועין המיוחדים בבהמה ואינו במציאות באדם. המין הרביעי יבלת בלובן העין ואין בו שער מנאו רבנו בכלל הד' חלאים הפסולין משום מבחר נדריך וזה ג"כ אינו שייך באדם.

ועיין בתוספות בכורות דל"ח ע"ב בד"ה וסימנך ברקתא דנסתפקו התם אם מום קבוע הוא דבר שמקבל רפואה אלא שאינו מתרפא מאליו א"ד שאינו מקבל תרופה כלל ורצו להכריע דמתרפא מהא דתנן חותכין יבלת בפסח דע"כ היינו שיש בו עצם דה"ל מום קבוע דאי אין בו עצם כשר בבהמה הרי דחתיכתו רפואתו ודחו התוספות דאפשר לומר דאיירי ביבלת שבעין בלא שער ע"ש.

ועיין בתוספות גיטין דף ס"ח ע"א ולענ"ד נראה להכריע דמום קבוע איננו יכול להרפא מהא דאיתא בתוספתא פ"ד דבכורות היתה בו יבלת וחתכה אם יש בו עצם ישחט ואם לאו לא ישחט ע"כ הרי בהדיא דלא מהני חתיכה למום קבוע והטעם דבודאי חוזר וצומח. היוצא מזה דיבלת דמסכת ערובין שהוא בכהן בהכרח הוא מין השני הנ"ל דה"ל מום עובר דאין כל הצ' מומין הנ"ל קבועים.

ויבלת דמסכת פסחים היינו מין הד' כנ"ל (דאפילו אי חוזר וצומח כיון דלא מפסל אלא ממבחר נדריך שרי בשעת חתיכה) והנה רש"י פי' בבכורות ד"מ דדלדול הוא חתיכת בשר התלוי' כמו בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר וממעי אמן הן. משא"כ דעת רבנו כנ"ל וכן כ' בפי' המשנה ובעלי הדלדולין הן שמתדלדלין מגופן עורות עד שעורותיהן דומין לדוסקיא ע"כ והסמ"ג הביא שני הפירושים.

והנראה בכוונת רבנו שהתלתולין שבצד אזנים כפרש"י היינו שומא שאינו פוסל אפילו באדם אלא בעור הפנים ודוקא דלדול שנקלף העור עם מעט בשר או מעט לחלוחית וסופו להתפרק הוא דהוה מום בגוף. ולשון דלדול משמע כפי' רבנו עיין חולין דף קכ"ז

האבר והבשר המדולדלין וכו' ה"ד אי דמעלה ארוכה וכו' תנ"ה האבר והבשר המדולדלין בבהמה ומעורין בחוט השערה וכו'.
ולפ"ז נראה דרבנו דפסק כרשב"א דצפורן וציצין שפירשו רובן אם נטלן בכלי פטור ואפילו ביד אסור במקום דליכא צערא ה"ה להך יבלת דבמסכת ערובין שכשחותכו עד מקום שנתפרק ונתדלדל ה"ל דומי' דציצין שפירשו רובן דבודאי אינו חותך היבלת רק עד מקום דיבוק ממש כדי שלא יהי' מום משא"כ ציצין דקולף גם במקום הדבוק הוא דשייך לחלק בין פירשו רובן או לא הילכך פסק רבנו ביבלת דאפילו בכלי אסור ואינו חייב וביד נמי אסור הואיל דביבלת ליכא צערא.
(ובס' טל אורות כ' דמדקאמר רשב"א צפורן וציצין שפרשו רובן משמע דביבלת אפילו לא פירשו רובן פטור וזהו דקדוק בלתי מוכרח והנכון כמ"ש) וכן משמע לשון המשנה דערובין דקאמר ואם בכלי כאן וכאן אסור ולא קאמר חייב אלמא ביבלת דאדם אפילו בכלי פטור אבל אסור. אלא ביבלת דפסחים דהיינו יבלת דבהמה שבעין דלא הוה דבר המתפרק אלא שומא בעין וה"ל דומיא דשער וצפורן שהנוטלן בכלי חייב מדאורייתא ולהכי שקיל וטרי בעל הש"ס שלא לאוקים מתניתין דפסחים בלחה בכלי.
גם נראה דביבלת דאדם לא שייך גזיזה ד"ת דבמסכת שבת בסוגיא דחובל ומבעיר מדייק מדאיצטריך קרא למשרי מילה ש"מ חובל בעלמא חייב ואי ס"ד דשייך גוזז בדלדולאימא איצטריך קרא למשרי מילה אע"ג דה"ל גוזז אלא ודאי דהחותך עור ובשר מגוף האדם אין ענין לגוזז אלא דוקא דבר הנפרד מגוף כצפורן שער וה"ה יבלת שבעין בהמה והיינו דקאמר במתניתין ואם בכלי כאן וכאן אסור דאין כאן חיוב כנ"ל.
ועיין במיי' פ"א מה"קפ הי"א ובלח"מ נתקשה שם וכדי לבאר דברי רבנו ע"פ הסוגיא שבמסכת ערובין צריך אני להרחיב הביאור קצת. דהנה קשה לדרך רבנו דס"ל דליכא חיוב בחתיכת יבלת בכלי א"כ אין הבנה להא דפריך בגמרא ואי רבנן נשקלי' ניהלי' ביד ותפשוט דר"א דאר"א מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב דהא ביבלת דאדם ליכא חיובא. אמנם ראיתי לבעל המאור גירסא אחרת בסוגיין וה"ג ואכתי אי רבנן נשקלי' בכלי תפשוט דר"א דאמר מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב. ולטעמיך נשקלי' ביד.
האי מאי אא"ב איתא לדר"א גזירה יד אטו כלי אא"א ליתא לדר"א נשקלי' ניהלי' בין ביד בין בכלי ע"כ וגם לגירסא זו קשה דמאי ענין בכלי חייב ביבלת דאדם וכנ"ל. וגם קשה הא דקאמר אלא לאו ר"א דאמר בעלמא חייב חטאת אלמא דמדמה יבלת דאדם לצפורן. גם קשה קושי' התוספות בד"ה מה לי הוא וכו' לדרך רבנו דמפרש מתניתין ביבלת דאדם לא שייך תירוץ התוספות וקשה מתניתין אברייתא. ונראה ליישב הסוגיא דקשה לפרש"י

בד"ה אילימא וכו' וכגון שעלתה לו בשבת דא"א למשקלי' מאתמול וכו' דלפ"ז ה"מ לשנויי דמתניתין דערובין בעלתה לו יבלת בשבת ומתניתין דפסחים ביבלת שהי' מע"ש. ותו דלפי פרש"י דבעלתה בשבת איירי קשה מה שפירש בד"ה ה"ג ואי רבנן וכו' וטעמא דבכלי לא משום דמכשירין לא דחו אב מלאכה וכו' דכיון דא"א לעשותו מאתמול אפילו אב מלאכה שרי דומיא דשחיטתו וזריקתו. ובאמת דבירושלמי פ' אלו דברים מבואר דאפילו בעלתה בשבת מקרי מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש וז"ל הרי יבלת שנולדה בשבת.

ומשני מין יבלת ראוי לחתוך מאתמול. הרי שחל שביעי שלו בשבת אין ראוי להזות מאתמול.

מין הזייה ראויי' להיות מאתמול ע"כ. אך לפי זה קשה מאי האי דקאמר אילימא רבנן וכו' דהא לרבא דס"ל דליכא לאוקים מתניתין דערובין כרבנן לא מתוקמ' נמי ברייתא כרבנן מש"ה הוכרח רש"י לפרש דאיירי שעלתה בשבת ולדרך הירושלמי קשה.

ותו קשה לפרש"י בד"ה רבא אמר וכו' אלא מתניתין דקתני שבות וכו' דהא אליבא דר"א בין ביד ובין בכלי איכא חיוב חטאת ולמה חשיב ביד שינוי (ועיין לקמן במ"ש בשם הירושלמי דזבח כאחר דמי אבל לפי מסקנת הירושלמי קשה) וברש"י ד"ה אלו שמשום שבות וכו' נראה שהרגיש בזה ומש"ה כתב אלמא דת"ק משום שבות קאסר להו פי' לפירושו דר"א לדברי הת"ק קאמר דחשוב שבות ביד משא"כ אליבי' דנפשי' אפילו לפי מה דמוקי' רב יוסף ביד לא חשיב שבות ולפ"ז דברי רש"י בד"ה רבא אמר תמוהים.

ותו קשה הפרש"י דמאי ס"ד דבעל הש"ס לחלק בין ביד ובין בשיניו וגזר יד אטו כלי ולא גזר שיניו אטו כלי כריהטא דשיקלא וטיריא ובמתניתין דפרק המצניע דף צ"ד משמע דשוים הם. הנוטל צפרניו זו בזו או בשניו וכו' לכן נ"ל בביאור הסוגיא לדרך רבנו דודאי מתניתין דערובין הוה ניחא לי' לרבא לאוקים כרבנן ומשום דאין שבות במקדש אפילו שבות שאפשר לעשותו מע"ש ואפילו הכי בכלי אסור אע"ג דליכא חיובא דאורייתא ביבלת דאדם כנ"ל ה"א דס"ל לרבנן דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן ותו דבכלי ה"ל שבות גדול כמ"ש התוספות בד"ה הא בלחה וכו' אלא דהוקשה לרבא ממתניתין דפסחים דאסרו רבנן בלחה ביד ולא ניחא לי' לאוקים מתניתין דפסחים במדינה כר' יוסף דסתמא קתני דחתיכת יבלתו אינו דוחה שבת דמשמע אפילו במקדש אלא ודאי דרבנן ס"ל דיש שבות במקדש ומתניתין דערובין כר"א ומשום שינוי והא דנקיט חותכין יבלת במקדש היינו בחברו דאי ע"י עצמו אפילו ביד ה"ל שבות חמור אליבא דר"א כמו בכלי ע"י חברו.

והא דקאמר במתני' במקדש אבל לא במדינה לאו משום דאין שבות במקדש אלא ה"ק דבמקדש לצורך הקרבה שרי ובמדינה ר"ל בכהן שאינו עובד אסור וכה"ג צריך לפרש דף ק"ב ע"ב לפי מה דמוקי' מתניתין קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה כר"א ע"ש. ומביא רבא ראיי' לדבריו מברייתא דכהן דאי ס"ד כדרב יוסף דס"ל לרבנן דאין שבות במקדש ומתוקמא ברייתא כרבנן א"כ אפילו איהו נמי דכיון דס"ל לרבנן בעלמא היכא דשייך גזיזה דאורייתא ה"ל ביד רק שבות א"כ אין סברא שיהי' נטילת יבלת בעצמו ביד שבות חמור וע"כ אליבא דר"י מתפרשא מתניתין דחותכין יבלת ביד בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים וקשה הברייתא.

אלא ודאי דמתניתין וברייתא ר"א היא ודוקא ע"י אחרים משום דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן משא"כ ע"י עצמו אפילו ביד ה"ל שבות חמור דכוותי' בעלמא היכא דשייך גזיזה חייב חטאת לר"א. וקדחה דלעולם כר' יוסף ומתניתין אפילו ע"י עצמו וכרבנן דאין שבות במקדש וברייתא נמי כרבנן והא דנקיט חברו כגון שעלתה לו נשיכה בגבו דא"א ליטול בשיניו בעצמו.

ופריך אי רבנן נשקלי' נהלי' בכלי כגירסת בעל המאור הנ"ל א"ו תפשוט דר"א דבכלי ד"ה חייב וה"ל שבות חמור בל"ז ממשנתנו ליכא למידק מדאסר בכלי ש"מ דאיתא לדר"א בן פדת דה"א דהיכא דאפשר לשנויי לשבות יותר קל אף לרבנן משנינן משא"כ לפי מה דאוקים בעלתה לו נשיכה בגבו דמשמע דמתניתין ביבלת בגופו שרי אפילו בעצמו דשבות הותר במקדש ואין לחלק בין שבות לשבות א"כ אי ס"ד דליתא לדר"א אף בכלי שרי אע"ג דחמיר קצת מ"מ אין לחלק בין שבות לשבות.

ופריך וליטעמיך נהי נמי דאיתא לדר"א ומש"ה אסור בכלי דה"ל שבות חמור דגזרינן אטו צפורן בכלי או יבלת בהמה דה"ל מלאכה מ"מ אכתי לרבנן לישקלי' ניהלי' ביד ע"י עצמו דאע"ג שאינו יכול ליטול בשיניו נשיכה בגבו אפשר ליטול בידו א"ו דברייתא כר"א ומשום דהיכא דאפשר לשנויי משנינן.

ומשני אא"ב איתא לדר"א היינו דגזר יד אטו כלי ע"י עצמו משא"כ ע"י אחר לא גזרינן שניו או ידו אטו כלי דאף בכלי ע"י אחר ובצפורן ליכא חיוב חטאת לרבנן וכן משמעות לשון רבנו דנקיט צפרניו אא"א ליתא לדר"א נשקלי' בין ביד בין בכלי ע"י עצמו דליכא חיוב כלל לרבנן ותו לא מידי.

א"נ דה"ק דבעצמו שא"א ליטול בשניו גזרינן שמא לא יוכל ליטול בידו ויטול בכלי משא"כ ע"י חברו דיוכל לקצץ בשניולא גזרינן אטו כלי ובזה מתורץ כל קושיות הנ"ל ומש"ה לא חילק רבנו בין ע"י עצמו לע"י אחר כיון דקיי"ל אין שבות במקדש וברייתא

מתוקמא כר"א וחוץ למקדש ופסק כסתמא דמתניתין ועיין בלשון רבנו בפ' המשנה דפסחים דפסק כמ"ד הא ביד והא בכלי וכל הנך דמתניתין הם מדאורייתא לרבנן הרכבתו והבאתו אבל שבות שאפשר לעשותו מאתמול שרי במקדש לרבנן ור"א פליג וס"ל דהנך כלהו משום שבות ע"ש בלשונו וקשה דהא חתיכת יבלת בהמה בכלי ע"כ הוה מלאכה כמו שמבואר בסוגי' דערובין דמותיב רב יוסף אקומת' זו.

וכפי הנראה שרבנו נמשך אחר הירושלמי וז"ל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום לא אמר אלא חוץ לירושלים אבל חוץ לעזרה מותר (פי' דמחוץ לירושלים מדאורייתא אסור משום הוצאה מרה"י לר"ה אבל חוץ לעזרה דה"ל רק שבות דטלטול וטורח שרי) חתיכ' יבלת תמן תנינן חותכין יבלת במקדש ריב"ל בשם בר פדא מפני קלקול פייסות אר"י והן שהפיסו.

ר"ל אמר כאן בלחה כאן ביבשה ריב"ח אמר כאן ביד כאן בכלי ואתיי' דר"ל כבר קפרא דאמר אפילו אין צריך לדם ודריב"ח כר"י דאמר והוא שיהי' צריך לדם (פי' הירושלמי סובר דאין שבות במקדש כלל והא דאסרו רבנן בלחה ביד דלית בה משום גוזז טעמייהו משום דה"ל מלאכת חובל ואפילו אינו צריך לדמו משא"כ ריב"ח דס"ל דבעינן חובל וצריך לדמו אין כאן מלאכת חובל לזה צריך לאוקי' בכלי דה"ל גוזז) ופריך חתיכת יבלתו בכלי שבות (פי' לר"א פריך דהאיך קאמר משום שבות דבשלמא הרכבתו והבאתו י"ל דפליג ר"א וס"ל שהן משום שבות וכדר' נתן וכרבנן דר"ע כמו שמפורש בירושלמי לפני זה וכמש"ר בפי' המשנה דבהא פליגי ר"א ורבנן אלא חתיכ' יבלתו היאך קאמר ר"א שהוא שבות וקושי' זו היא מה דמותיב ר' יוסף בסוגיין הנ"ל) וקושי' זו דוקא לריב"ח משא"כ לר"ל י"ל נמי דבהא פליגי ר"א ורבנן דלר"א החובל ואין צריך לדמו פטור) ומשני א"ר אבהו לא תני ריב"ח אלא הרכבתו והבאתו הא חתיכת יבלתו לא (פי' דריב"ח לא גריס בפלוגתא דר"א ורבנן חתיכת יבלתו ולאו למימרא דלא גריס לה במתניתין כלל דהא מעיקרא רמי מתניתין אהדדי ועלה משני ריב"ח כאן ביד כאן בכלי אלא דלא גריס לה בהך בבא דפליג עלה ר"א אלא ה"ג ריב"ח במשנתינו צלייתו והדחת קרביו וחתיכת יבלתו אין דוחין הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום אין דוחין ר"א אומר דוחין) מן בגין דו סבר בכלי הא אין לא סבר בכלי שבות (פי' דמש"ה קאמר ר' אבהו דריב"ח ל"ג חתיכת יבלתו הואיל דאוקי' מתניתין בכלי אבל אלו הי' מוקי' ביד ה"א דשפיר קאמר ר"א דה"ל שבות דס"ל לר"א דחובל ואין צריך לדמו פטור ואי משום גוזז אין גזיזה ביד ואע"ג דר"א מחייב על נטילת צפורן ביד) לא כן א"ר אבהו בשם ריב"ח מה פליגין בשנטלן הוא אבל אם נטלן אחר מאוסין הן והדין אחר כזבח דמי (פי' דבמסכת שבת מוקי' ריב"ח פלוגתא

דר"א ורבנן בנטלן לעצמו אבל לחברו ד"ה פטור וכה"ג מוקי ר"א בן פדת בפ' המצניע ומדמה חתיכת יבלת לבהמתו לנטילת צפרני' לחברו) א"ר יוסי שנייא היא הכא דכתיב זבח (פי' דמדחה ר"י דאפילו תימא דמתניתין דפסחים ביד אפ"ה בהכרח לא קרי לי' ר"א שבות וצריך להגיה המשנה א"נ דהא דקאמר ר"א אלו שהן משום שבות לא קאי אחתיכת יבלת אלא אשארי דאע"ג דאדם הנוטל לחברו אינו יכול לתקן שפיר ומאוסין הן דחס עלי' שלא יצטער משא"כ בבהמה מתקן היטב.

ולשון דכתיב זבח הוא מגומגם כאלו מקרא הוא דורש אבל הכונה ברורה דה"ק שאני הכא דאיירי בזבח) היוצא מזה לפי מסקנת הירושלמי דע"כ ר"א בל"ז לא קאי אחתיכת יבלתו ומתורץ קושי' ר"י ולהכי תראה בבבלי פ' אלו דברים דמוקים לפי המסקנא הא ביד והא בכלי ולא חש לקושי' רב יוסף ופסק רבנו כהך מ"ד דהא ביד והא בכלי דאין שבות במקדש כלל וביד בכל גוונא מותר ובכלי דה"ל אב מלאכה וכן הרכבתו דחייב מדאורייתא כמ"ש רבנו פי"ח מה"ש הי"ו ודלא כמ"ש הלח"מ דהרכבתו שבות וכן הבאתו מחוץ לתחום יש לפרש בתחומין די"ב מיל כיון שסיים רבנו ואין שבות במקדש כלל.

א"נ י"ל דרבנו פסק כר' יוסף הילכך הבאתו מחוץ לתחום דה"ל שבות במקדש במדינה אסור וה"ה לחתיכת יבלת ביד חוץ למקדש דאסור ואפילו הרכבתו מירושלים לעזרה דה"ל שבות נמי אסור דשבות מקדש במדינה אסור כל שאפשר לעשותו מע"ש. וכן הבאת סכין בין קרני הכבש הוא שבות מקדש במדינה הוצרך רבנו ליתן טעם דמחמר כלאחר יד והקדש פסחו בשבת דמותר אף לכתחלה כמבואר פכ"ג מה"ש הי"ד אפילו לא שכח מע"ש לזה הוצרך רבנו לטעם זמנו קבוע ובזה מתורץ כל מה שהקשה הלח"מ פ"א מהק"פ.

ועיין פ"ו מהק"פ ה"ו והלא איסור הזיי' וכו' וכפי מ"ש לעיל ה"ל הזיית טמא שחל ז' שלו בשבת מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש כיון דמין הזיי' ראוי מאתמול ואפ"ה לא כ' רבנו משום דה"ל שבות מקדש במדינה. משום דנהי דהטמא אינו יכול לכנוס לעזרה אכתי אפשר שיעמוד הטמא בהר הבית והמזה בעזרה לזה הוצרך ליתן טעם מפני שביום וכו' אינו זמן הקרבן ע"ש והא דלא תירצו בגמרא אידי ואידי בלחה ביד ושאני יבלת דבהמה דפסחים דגזרינן אטו כלי דאסור מדאורייתא.

יש לחלק בין גזרה דיבלת דאדם בכלי אטו צפורן בכלי ובין גזרה ביד אטו בכלי, א"נ דמתניתין דערובין מתפרשא בין ביבלת דאדם ובין ביבלת דבהמה ולפ"ז ניחא טפי ביישוב הסוגיא הנ"ל. גם י"ל דכלה סוגיין אזלא דלא כרשב"א דס"ל בצפורן שפירשה רובה אף בכלי ליכא חיוב חטאת והילכך ס"ד דבחתיכת יבלת אדם בכלי איכא חיוב

חטאת וגזר יד אטו כלי משא"כ לדידן דקיי"ל כרשב"א ע"כ הא דנקיט בברייתא חברו חותכו אבל איהו לא אתי' כר"א ומשום דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן א"נ דלרבותא נקט דאפילו חברו שרי עיין בתוספות ד"ה שעלתה לו ודלא כמהרש"א אלא דכיון דאין שבות במקדש כלל אפילו ע"י חברו שרי אפילו היכא שיכול ליטלנו בעצמו.

ודע שאין בלשון רבנו הכרע בחתיכת צפורן ע"י חברו בכלי אם חיים חטאת או לא וכמו שהעירותי על זה לעיל: ה"י שהוא אורך ד"ט עמ"ש לעיל ה"ז:הי"א המכבס וכו' פי' אפילו לא כסכס וסחט דבגד שרייתו הוא כיבוסו כדמסיק בפ' דם חטאת משא"כ בעור כדמסיק התם אלא אמר רבא כל כבוס דל"ל כסכוס לא שמיה כבוס ועיין בלח"מ פ"ח מהמעה"ק ה"א ולקמן פכ"ב הי"ח.

ומש"ר ה"ז תולדת מלבן משום דליבון לא דמי לצביעה שהצובע נותן צבע חדש ומלבן מסיר הלכלוך ומחזירו לצבע הישן ועיין במ"מ ולח"מ וכ"מ ובתוספות שבת דף קי"א בד"ה הא מסוכרייתא. ומש"ר שהסחיטה וכו' כמו שההגסה וכו' הדמיון הוא שאע"פ שזולת ההגסה היה התבשיל מתבשל אלא שע"י ההגסה ממהר להתבשל כה"ג הסחיטה ממהרת הניגוב והליבון.

ומ"ש רבנו ואין סחיטה בשער עיין במ"מ שכ' ומיהו איסורא איכא וכן מוכח מהא דקאמר רב אשי אפילו תימא יש סחיטה בשער והיינו ע"כ מדבריהם דאי מדאורייתא אין כאן שנוי ופסק רבנו כרב אשי: הי"ב והמנפץ את הגידין עיין בסמ"ג שכתב שהוציא רבנו דין זה דרך דמיון מהא דאמרינן בירושלמי ההן דנפיס סיב הוצין גומא חייב משום מנפס: הי"ד העושה עין הצבע וכו' עיין במ"מ וכבר בארתי היטב לעיל פ"ח הי"ו ובזה תבין מה שאחז הראב"ד בהשגתו כרשינין והראב"ד לשטתו דס"ל יש גיבול בדיו מפרש התוספתא משום לש.

ולענין קושית הראב"ד מבישול סמנים י"ל דמשכחת לי' מבשל עפצים לעשות צבע שחור שכל זמן שלא נתן לתוכו קנקנתום אינו חייב משום צובע כמו שבארתי לעיל פ"ט ה"א באריכות: הט"ו עיין לקמן הי"ט. העושה את הלבד בירושלמי ההן דעביד חבלין ההן דעבד ממזור חייב משום טוה ועיין בתשובות הרלב"ח שכ"א שהאריך ביישוב דברי רבנו ותמה על הראב"ד וכ' שם דאינו חייב משום אורג דאין אריגה אלא אחר טוייה והסכת מסכה משא"כ בלבדין ע"ש ותו דאריג' היא הכנסת וקליעת חוטין משא"כ בלבד ועיין בסוף מס' ב"ק מאי ארוג תיכי וכו' מאי בגדים נמטי ע"ש: הי"ו העושה שני בתי נירין וכו' עיין במ"מ ולח"מ והאמת יורה דרכו שהשיטות חלוקות דלפרש"י עשיית הנירין הוא הכנה לאריגה ולהכי הקדים התנא מיסך לבתי נירין משא"כ לדרך רבנו כנ"ל פ"ז

ה"א וענין הנירין לדרך רבנו הוא אריגה מלאה נקבים משא"כ מלאכת האריגה שמחבר ומרכיב חוטים תכופי' זה לזה ועיין בתי"ט שהאריך ולא הרגיש בשינוי הזה.
ולדרך רבנו צריך לפרש הא דר"פ האורג מאי בנירין אמר אביי תרתי בבתי נירא וחדא בנירא דה"ק דלא בעינן שיעשה שני בתים בשני נירין עד שיהיו ד' בתים אלא שני בתים סגי ועיין בלשון רבנו פ' כלל גדול ובמסכת כלים שנראה שהאורגין מכניסין החוטים בבתי נירין ומש"ה הקדים נמי רבנו בתי נירין למיסך.
ומש"ר או סבכא או שסרג מטה וכו' בירושלמי פ' כלל גדול ע"ש: הי"ח המיסך וכו' שיעור המיסך נלמד משיעור אריגה עיין בתוספתא רפ"ט דמדמה להו לענין המיסך ג' חוטין בתחלה והיינו אליבא דר"א ע"ש: הי"ט וכן הקולע וכו' המפרשים לא הראו מקומו ובירושלמי ס"פ המצניע הקולע ג' נימין באדם חייב משום אריג ועיין בשבת דס"ד שכן עני קולע ג' נימין וכו' ובפרש"י שם (ומסוגי' דשם נלמד נמי דין טווי' בנוצה ושער הנ"ל הט"ו) ועיין בתוספות דצ"ד ע"ב ד"ה וכי דרך אריגה וכו' ואין קליעה פחות מג' נימין: ה"כ הבוצע וכו' עיין בהשגות ומ"מ ואני תמה על הראב"ד דכיון דקחזינן דמלאכות קנין נמנו לשנים אורג ותופר אע"פ ששניהם משותפים במלאכת הקבוץ א"כ ה"ה להעדר שלהם הסותר והבוצע בדין הוא שימנו שנים אע"פ שנשתתפו בענין הפרוד.
והענין מה שפירש הראב"ד עיין בירושלמי פ' כלל גדול דמשמע דהחותך חוטין מן הארוג ה"ל תולדת מחתך ע"ש. ומש"ר והסותר את הקליעה עיין לעיל הי"ט ובתוספות ר"פ במה אשה: סליק פ"ט מה"ש פרק י מה"ש ה"א קשר הגמלים היינו קיטרא דקטרי בזממא גופא ודאיסטרידא גופא ועיין בלח"מ לקמן ה"ב ולפענ"ד נראה דרבנו מפרש דקיטרא דזממא גופא היינו מה שמכניס בחוטם הבהמה טס של ברזל וקושרו קשר אמיץ וחזק כמעשה אומן והוא ג"כ קשר של קיימא.
ובאותו קשר קושר ג"כ קשר של אומן את הרסן שהוא קיטרא דקטרי בזממא ואינו קשר של קיימא. ולפ"ז מש"ר לקמן וכן כל כיוצא באלו הקשרים לצדדין קתני דכל הקשרים שהן מעשה הדיוט דומיא דקשר רצועה וחבל ודלי אע"פ שהן של קיימא או קשרים שהן שאינו של קיימא דומיא דקשר הרסן אע"פ שהן מעשה אומן.
בשני מיני קשרים אלו פטור אבל אסור ואינו חייב אא"כ בקשר אומן של קיימא ובזה מתורץ קושיית הלח"מ. וענין קשר אומן הוא קשר שאינו יכול להנתק אפילו בכח בין שעשאו אומן בין שעשאו הדיוט וקשר שיכול להנתק בכח אפילו עשאו אומן פטור ואין מקום לתמיהת הרמ"ך וקשר שאינו יכול להנתק בכח אפילו יכול להתירו באחת מידיו חשיב קשר דלית הלכתא כר"מ: ה"ב נפסק החבל וקשרו וכו' בברייתא חבל דלי שנפסק

לא יהא קושרו אלא עונבו ובדלי קבוע מיירי כמ"ש ה"ה לקמן ה"ג ואפ"ה אינו אסור אלא לכתחלה וליכא חיובא שאינו קשר אומן וכה"ג חבל דלי כמבואר לעיל ה"ב.
ונפסקה רצועה נלמד מעובדא דר' ירמי' עיין בהרי"ף:ה"ג וקושרין לפני הבהמה או ברגלה. נראה דרבנו מפרש דברי ראב"י בשני אופנים או שקושר החבל לפני בהמה או שקושר צד א' באבוס וצד אחד ברגלה דהא ליכא למיחש שמא יתיר א' ויניח השני דומי' דכל הנך תרתי אסיריית' דפתחי חלוק ונודות יין.
ומש"ה לא מפרש רבנו כפרש"י דטעם איסור חבל דעלמא משום איסור קשירה אלא משום מוקצה גרידא וגריס כגירסת הרי"ף הכא בחבל גרדי דאמר שמואל כלי קיואי וכו' משא"כ בחבל דעלמא שהוא מוקצה בעינן שיהא קשור צד א' מבע"י בפרה או באבוס דה"ל ייחוד ועיין בתוספות ד"ה התם חבל וכו' ולדרך רבנו ניחא דבנדון דידן דלא שייך משום קושר אלא משום מוקצה לא שייך למגזר שיהי' חבל דגרדי מוקצה משום גזרה אטו חבל דעלמא.
אלא דלעיל דמשום קושר נגעו בי' שפיר שייך לצדד דגזרינן חבל דגרדי אע"פ שהוא חשוב ולא מבטל לי' ולא הוה קשר של קיימא. אטו חבל דעלמא דמבטל לי' והוה קשר של קיימא ואפילו בחבל דעלמא שייחדינהו מאתמול אסור משום דכיון דמבטל לי' ה"ל קשר של קיימא בדלי קבוע משא"כ בנדון דידן דקשר פרה באבוס דלא שייך קשירה אלא מוקצה ובזה מתורץ קושיית הרמ"ך והלח"מ: ה"ד בכרמלית וכו' נראה דדקדק רבנו להורות דדוקא בכרמלית משא"כ בנפסקה בר"ה לא יקשור בגמי ולא משום איסור קשירה נגע בי' דלא שייך קשירה בגמי דמנתיק וכמ"ש הראב"ד בהשגות לעיל ה"ג אלא דלהכי אסור בר"ה דכיון דמינתק גזרה דלמא מנתיק ונפל ואתי לאתויי ולהכי נקיט בגמרא כרמלית.
וגם להורות דוקא בכרמלית דלא מינטר לי' וגנאי לו ליילך יחף לביתו משא"כ בבית ובחצר אסור לו לכרוך עליו גמי לצאת בו לר"ה או לכרמלית וחצר שאינו מעורבת משום הך גזרה דלמא מנתיק ונפיל ואתי לאתויי ולהכי לא התיר רב יוסף לאביי לקשור בגמי בחצר המעורבת לצאת בו לר"ה משום דכיון דמינטר אסור לצאת בו דלמא נפל ואתי לאתויי והדר פריך מדקאמר שבקי' אלמא דמוקצה הוה והא מנא הוא וכו' ובזה מתורץ קושיית ה"ה הא דהשמיט רבנו דין איסור הקשירה בגמי בר"ה ובחצר והדבר פשוט משום דכיון דלאו משום איסור קשירה נגע בי' אלא משום גזרה דלמא מנתיק ואתי לאתויי אין כאן מקומו אלא לקמן פי"ט ה"ה ושם נלמד מדברי רבנו ע"ש וע"ש ה"ח דכל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור אפילו בחצר שאינה מעורבת ושאני בנדון דידן

דהותר בכרמלית דומי' דכבול ופאה נכרית ודומי' דמי שהחשיך אבל בר"ה דאורייתא או בחצר דמינטר אסור כנ"ל ובהכי ניחא מה שנדחק הרמ"ך והלח"מ.
ואולי דין נשמטה לו רצועה וכו' נמי היינו בכרמלית שמאחר שנשמט רצועות התפירה מושכם ומחזירם למקומן עד שילך לביתו ע"י הדחק ולא חשיב תפירה כיון שאינו עושה נקבים חדשים ואינו קושר והוא בתוספתא ממש כלשון רבנו והעתיקה בש"ע סי' שי"ז ובחנם תמה הט"ז שם ועיין לקמן ה"ט (ונקיט בשבת דבי"ט בעינן מוכן) ה"ה לפיכך החבל שנפסק וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך והן הן דברי התוספות במסכת פסחים די"א ע"א ד"ה כורך עליו פונדא וכו' ולדרך רבנו נראה דבמתניתין איירי בקושר הדלי במשיחה ארוכה עד פי הבאר דמסתמא לא מבטל לי' מחמת שהוא דק ולא חזי לשאוב בו תדיר בדלי קבוע הילכך לא ה"ל קשר של קיימא ושרי.
משא"כ במשיחה קצרה לקשור ראשי החבל דמבטל לי' אסור לקשור ועניבה שרי ואורחא דמלתא נקיט רבנו דעונבים במשיחה משום שבחבל עב א"א להדק ולקשור ראשי החבל שנפסק גם נראה דרבנו מפרש עניבה דרבנן ע"י פסיקיא דאין תקנה לענוב שני קצוות החבל עצמו דאז יתקצר החבל ע"י העניבה ולא יגיע עד המים משא"כ ע"י פסיקיא אין החבל מתקצר כלה האי ובזה אין צורך למ"ש הלח"מ.
ומלשון ה"ה שכתב ומעשה העניבה ידוע נראה לכאורה שנתכוון דא"א לענוב החבל לבדו דאם יענוב שני הקצוות ה"ל קשר ואם יקשרם וע"ג הקשר עניבה נמי ה"ל קשר ובהכרח צריך לפסיקיא אמנם היותר נכון כמ"ש: ה"ו נימת כנור וכו' עיין מ"ש לעיל פ"ט ה"ח באריכות ולפמ"ש שם ה"ל קשירת נימא מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש אפילו בנפסק הנימא בשבת דשם קשירה ראוי' מאתמול ולהכי לא משני בעל הש"ס דהא דתניא עונבה בנפסקה מע"ש.
ולפ"ז בהכרח אין היתר לקשירה אלא משום דאין שבות במקדש וקשירת נימא בתחלה דאסור משום דה"ל קשר של קיימא דאורייתא. ולפ"ז יש לפרש הא דמשני כאן באמצע כאן מן הצד דקשירה מן הצד היינו קשירה בתחלה שבמשנתנו שהיא בראש היתד דה"ל קשר של קיימא שיניחנו כך משא"כ קשירה באמצע שהוא רק לפי שעה ואח"כ יחליפנו ובזה אין צורך למ"ש ה"ה דרבנו פסק כלישנא קמא ה"ח הפותל חבלים וכו' עיין במ"ע שהראה מקום מוצא בירושלמי פ' ואלו קשרים וליתא שם אלא דין חותלות של תמרים מתיר ומפקיע וחותך הנ"ל ה"ג והוא בבבלי דף קמ"ז ופרש"י מפקיע סותר שרשרות החבל.

ונראה דכיון שהפקיעה חשוב התרה ש"מ דהפתילה חשיב קשירה. ודע דקליעה ה"ל תולדה דאורג ואין קליעה פחות מג' נימין ופתילה תולדה דקושר ודלא כבאורי הסמ"ג שכתב דשיעור קליעה שני חוטין: ה"ט והוא שקשר וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך והובא בטור ובש"ע ואני אומר דאין ענין לקשירה זו דתפירה למלאכת קושר שכל עיקרה שהוא קושר ומחבר שני דברים נפרדים ועיין בירושלמי פ' כלל גדול נראה משם דלא שייך קשירה בתפירה אא"כ קשר שני צדדי החוטין להדדי אבל הקושר צד א' מכאן וצד א' מכאן אין זה מלאכת קשירה.

ולפי זה הא דאמרן פ' כלל גדול האי מאן דעביד חלתא וחייטי' לפומי' וכו' היינו נמי דוקא בקושר שני צדדי חוט להדדי. ומ"ש רבנו והמותח וכו' עיין במ"מ ועיין לעיל ה"ד וכפי הנראה מלשון רבנו שכוונתו כדרך החייטיןשמותחין את החוט להחליקו ולפעמים ממרחין אותו בשעוה ולפעמים בלא שעוה והוא הכנה ותיקון לתפירה כדמיון ההגסה לבישול ודלא כפרש"י.

(ונקיט בשבת דלא משכחת במזיד והתראה דא"כ בל"ז חייב אם תפר אח"כ): ה"י הקורע בחמתו וכו' עיין לעיל פ"ח ה"ח. ומש"ר והפותח וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ולדרך רבנו דמפרש משום קורע אין להקשות מהא דתנן הקורע ע"מ לתפור דמשמע לכאורה דלא משכחת קריעה באופן אחר לחיובא.

דע"כ לאו דוקא דהא הקורע בחמתו חייב וכן במוחק דנקיט ע"מ לכתוב והמוחק להגיה נמי חייב ע"ש: הי"א המדבק ניירות וכו' המפרשים לא הראו מקומו. ועיין בירושלמי פ' כל כתבי עלה מתניתין דמצילין תיק הספר דקאמר שם דטפלה כגופו דמי וכה"ג לענין תפילין בפ' הקומץ ס"ל לר' יהודא דתפילין של יד שכתבו על ד' עורות צריך לדבקן וחשיב הדיבוק כמו תפירה ובר"פ אלו עוברין משמע דדיבוק ניירות בקולן של סופרים חשיב אומנות ע"ש ועמ"ש לעיל פ"ז ה"ו ומדמה לה רבנו לתופר שהוא מחבר דברים נפרדים ע"י השלישי שהוא החוט וכה"ג בנדון דידן ע"י קולן של סופרים משא"כ בקושר: הי"ב א' נתן את האבן וכו' עיין בתוספות ד"ה ה"ג המצדד וכו' ואין בדבריהם הכרע דכיון דמסתת חשיב גמר מלאכה כ"ש מצדד ואדרבה מדנקיט בברייתא רק תרי גווני בנין דמיצעי ודעילאי אלמא דתתאי לאו משום בונה ואין בנין בלא טיט המחבר.

והובאו דברי שמואל כאן דאיירי בבונה קודם פיסקא דמסתת ומכה בפטיש הואיל דמסיק עלה הברייתא דהוית משום בונה. ועיין בתוספות ד"ה וליטעמך וכו' ובתוספתא שבידינו גרסינן כלה מילתא משמיה דר' יוסי ע"ש ומדמקשה מינה בעל הש"ס ש"מ דלא פליגי רבנן עלי' א"נ דהלכתא כוותי' ודלא כמ"ש הרמב"ן.

ועיין בש"ש לרשב"א שנמשך אחרי הירושלמי ונדחק בזה והוא לא ראה בגוף התוספתא ע"ש: הי"ג וכן המגבן וכו' עיין במ"מ וכוונתו דיש מפרשים דרבנן פליגי אכלה מילתא דר"א דאף חולב ומחבץ ומגבן הוו משום שבות כמ"ש לעיל פ"ח ה"ז גבי חולב ודלא כמ"ש הלח"מ: ומ"ש רבנו המכניס יד הקרדום וכו' הנה בגמ' אפלגו רב ושמואל בתלת במסתת ובלול ושופתא ובשלשתן חייב רב משום בונה ושמואל משום מכה בפטיש ומצריך להו בעל הש"ס ע"ש דמבואר דמסתת דמי טפי לבונה מלול ולול דמי טפי לבונה משופתא.

וא"כ קשה לרבנו דפסק לקמן הח"י דמסתת ה"ל משום מכה בפטיש הואיל דר' יוחנן ס"ל כוותי' דשמואל וכן ריב"ל פ' כלל גדול דף ע"ה האיך פסק בלול ושופתא משום בונה. הן אמת דבתוספות ד"ה אבל בהנך וכו' כתבו דמקמייתא ובתרייתא נמי לא ידעינן מציעתא כוונתם מבוארת דע"כ צריך לומר דאיכא שום סברא דלול דמי טפי לבונה ממסתת ואיצטריך לשמואל או דאיכא שום סברא דשופתא דמי טפי לבונה מלול ואיצטריך לרב וא"כ י"ל לדרך רבנו דלול דמי טפי לבונה ממסתת (וכן משמע קצת לשון הגמרא דגבי מסתת קאמר דרך בנין בכך וגבי לול נקיט לשון דדמי לבנין) הילכך פסק רבנו במסתת כשמואל ובלול כרב.

אבל הא ודאי קשה האיך פסק בשופתא כרב דודאי ליכא למימר דגם בשופתא איכא שום סברא דדמי טפי לבונה ממסתת דא"כ ה"ל לבעל הש"ס למעביד צריכות' אליבא דרב גרידא בלאו רבותא דשמואל. ונ"ל דרבנו מתרץ קושיית התוספות ד"ה אבל בהנך הנ"ל בסברא זו דבהכרח כל הנך תלת דמיין קצת לבונה וגם דמיין קצת למכה בפטיש אלא דלענין בונה דמי טפי מסתת והדר לול והדר שופתא אלא דגם לענין מכה בפטיש דמי טפי מסתת מכלהו כמו שהוא האמת לדרך רבנו ולהכי שפיר איצטריך מציעת' הך דלול דסד"א בהנך תרתי הוא דקאמר שמואל משום מכה בפטיש בשופתא משום דלא דמי לבונה משא"כ בלול.

ובמסתת אע"ג דדמי טפי לבונה מלול מ"מ הואיל דדמי למכה בפטיש דמיון יותר חזק משא"כ בלול דלא דמי למכה בפטיש כמו לבונה ר"ל דמסתת דמי לבונה ודמי למכה בפטיש טפי ולול אע"ג דלא דמי כ"כ לבונה מ"מ יותר לא דמי למכה בפטיש כנ"ל ובהכי ניחא קושייתנו הנ"ל והא דלא עביד בעל הש"ס כלהו צריכותא אליבא דחד מ"ד משום דפסיקא לי' דלענין בונה הוא דדמי לול טפי משופתא משא"כ לענין מכה בפטיש שקולים הן וא"כ שפיר קשה לרב ל"ל לול דהשתא שופתא משום בונה כ"ש לול

כיון דלענין מכה בפטיש שקולים נינהו ולשמואל קשה ל"ל שופתא ולזה הוצרך לחדש דאיצטריך חדא משום רבותא דרב וחדא משום רבותא דשמואל.
ותו לא מידי: הי"ד העושה נקב וכו' עיין בכ"מ ובלח"מ ועיין מ"ש לעיל פ"ז ה"ז בשם מהר"ב אשכנזי דלא כלח"מ וגוף הסברא של הלח"מ דחוייי דא"כ בכל הל"ח מלאכות היכא דה"ל גמר מלאכה כמו האופה שהוא גמר מלאכת הפת והאורג יהי' חייב משום מכה מפטיש והאמת יורה דרכו דלא דמי לזומר וצריך לעצים דחייב שתים משום שנמשך מפעולתו ב' מלאכות זריעה וקצירה וכן החותה גחלים שהוא מכבה ומבעיר וכה"ג הזורק חץ והרג אדם ועקר אילן דחייב משום שוחט ומשום קוצר משא"כ העושה פעולה א' הדומה למלאכה מל"ח מלאכות אע"פ שהיא גמר מלאכה אין לחייבו אף משום מכה בפטיש וכן מבואר בירושלמי פ' כלל גדול ר"י ור"ל עבדין הוו בהדא פירקא תלת שנין ופלוג אפקין מיני' ארבעין חסר א' תולדין על כל חדא וחדא מן דאשכחן מיסמוך סמכין הא דלא אשכחן מיסמך עבדוני' משום מכה בפטיש ע"כ ולפ"ז פשוט דלרב דחייב משום בונה אין לחייבו משום מכה בפטיש אע"ג דהוה גמר מלאכה.
וגם אין לומר דאף רב מודה דאם התרו בו משום מכה בפטיש גרידא חייב בלול ושופתא אלא במסתת סובר רבנו שהוא דומה למכה בפטיש מצד העצם דכמו שהמכה בפטיש כוונתו להחליק ולרדד הטסין ה"נ המסתת כוונתו להחליק האבן ולא שהדמיון הוא מחמת דה"ל גמר מלאכה הילכך במסתת אינו חייב משום בונה כיון דדמי בעצם למכה בפטיש משא"כ בלול ושופתאדמו טפי לבונה אלא מחמת שהם גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אם התרו בו משמי' וה"ה לכל המלאכות שהם גמר מלאכה אם לא התרו בי' משום אב שלה אלא משום מכה בפטיש חייב וזה נכלל במש"ר לקמן הי"ו והיינו הא דאמר רבה ור"ז כל מידי דאית בי' גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש.
דזה אינו דכיון דמסתת דדמי נמי לבונה אינו חייב משום בונה הואיל דדמי טפי למכה בפטיש א"כ ה"ה לכל מלאכת גמר מלאכה דיש לה אב אין לחייבה משום מכה בפטיש כלל וכמשמעות הירושלמי הנ"ל דכל שיש לה סמוכין אין לחייבה משום מכה בפטיש.
לכן נ"ל דרבנו סובר דאף רב מודה דקודח דמתניתין ה"ל משום מכה בפטיש ולא נחלקו אלא בעושה נקב בלול של תרנגולים דדמי לבונה הילכך מחייב לי' רב משום בונה דכל היכא דאשכחן מסמוך סמכין משא"כ העושה נקב במקום דלא שייך בנין חייב משום מכה בפטיש אפילו לרב.
דודאי הא דפריך בגמרא והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש אין כוונתו דכיון דתנן תרתי אלמא דמסתת לאו היינו מכה בפטיש דזה אינו דא"כ אף לרב תקשה הא דתנן הבונה

והמסתת אלא ודאי דנקיט האב והתולדה ע"ד דתני החורש והמנכש וכו' אלא דהקושי' מסדר המשנה מדהקדים המסתת למכה בפטיש ואין דרך לבאר התולדה קודם לאב.
ולפ"ז בהכרח נמי מה שאיחרה מתניתין הקודח למכה בפטיש דה"ל משום מכה בפטיש לא משום בונה וכבר הרגישו התוספות בזה בד"ה העושה נקב וכו' ורבנו סובר דמודה רב בקודח דה"ל מכה בפטיש אלא דפליג בנקב לול לחודא וכ"כ רבנו בפי' המשנה ע"ש.
ודלא כפרש"י דמפרש דקודח דמתניתין היינו נקב העשוי למלאות דלא שייך ביה מכה בפטיש שאינו גמר מלאכה ונוקב היינו נקב שאינו עשוי למלאות ולדעת רבנו אין הבדל ביניהם וקודח דמתניתין היינו שנוקב במקדח והנוקב בקוץ או בסכין קרוי נוקב.
והא דפריך בגמרא ת"ש הקודח וכו' נ"ל לפרש לדרך רבנו דלא כפרש"י דדחוק לפרש"י לשון בשלמא לרב מחזי כמאן דחר חורת' וכו' וגם התוספות נדחקו בזה. ועיין בתוספות ד"ה לול וכו'.
נראה מדבריהם דס"ל דשמואל לית לי' הא דאמר רבה דף קמ"ו דנקב הלול חשיב פתח להכניס ולהוציא וס"ל לשמואל דפתח העשוי להכניס ולהוציא הוה תולדה דבונה שכן עושים בבנין פתח גמור להכניס ולהוציא ולצאת ולבא משא"כ משום מכה בפטיש חייב אפילו בפתח שאין עשוי להכניס ולהוציא כל מידי דאית בי' גמר מלאכה דומי' דנקב הלול משא"כ פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא וגם איננו גמר מלאכה פטור לשמואל הילכך בנקב החבית דלקמן דף קמ"ו דלא הוה גמר מלאכה אינו חייב אלא דאסור משום גזרת נקב הלול.
ולא נהירא דכיון דס"ל לשמואל דנקב הלול אינו עשוי להכניס ולהוציא ואפ"ה חשיב גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש א"כ גם נקב החבית חשיב גמר מלאכה ותיקון כלי דלא גרע מהצר צורה והמגרד כל שהוא ותו דרב דס"ל דנקב הלול משום בונה ואיהו לא בעי פתח להכניס ולהוציא מדחייב בשופתא משום בונה כמ"ש התו' בד"ה בשלמא וא"כ מלתא דרבה דקמ"ו דלא כמאן.
אמנם דעת רבנו נראה איפכא דמשום בונה לא בעינן נקב העשוי להכניס ולהוציא וכן משמע קצת לשון הגמרא בהא קאמר רב משום דדמי לבנין דעבדי' לאוירא ולא נקיט דעביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא כמ"ש לקמן דקמ"ו וכן משמעות לשון רבנו שכתב כדי שיכנס להן האורה ולא כתב לשון כדי שיכנס האורה ויצא ההבל כמ"ש לקמן רפכ"ג והיינו משום דפתח קטן העשוי להכניס אורה לחוד חשיב בונה כמאן דחר חורתא לבנינא.

אמנם משום מכה בפטיש בעינן שיהא הנקב גדול להוציא ההבל דאז מקרי גמר מלאכה והיינו הא דאמרן בדף קמ"ו דיש אומרים דאין מוסיפין משום דזימנין דלא תקנ' מעיקרא ואתי לארווחי בי' ע"ש המורם מזה דהעושה נקב כשיעור להכניס ולהוציא חייב משום מכה בפטיש בלול של תרנגולים והיינו הא דכתיב **(דכתב.

)** רבנו לקמן רפכ"ג והא ודאי דחייב משום בונה אלא דה"ק רבנו דאם עשה נקב גדול כזה חייב אף משום מכה בפטיש אם התרו בי' א"נ דה"ק רפכ"ג דכל נקב העשוי להכניס ולהוציא דומיא דנקב הלול חייב משום מכה בפטיש משא"כ בנקב הלול דחייב משום בונה. אמנם העושה נקב קטן להכניס אורה לבד חייב משום בונה ולא משום מכה מפטיש: והיינו דפליגי רב ושמואל בעושה נקב קטן בלול דחייב לרב ולשמואל פטור עד שיהי' נקב גדול להכניס ולהוציא כיון דלית לי' משום בונה.

אמנם הא ודאי דלא מחייב רב משום בונה אלא בנקב הלול דעביד לאוירא דמחזי כמאן דחר חורתא לבנינא להאיר משא"כ העושה נקב בעץ או במתכת אין ענין למלאכת בונה ואינו חייב אלא משום מכה בפטיש כמש"ר לקמן הי"ו מיהו בעינן שיהי' בנקב כדי להכניס ולהוציא כמש"ר לקמן הי"ו ומש"ר שם העושה נקב כל שהוא לאו דוקא כ"ש ממש דהא בעינן כשיעור להכניס ולהוציא כדאמרו בגמרא דקמ"ו זימנין דלא תקנ' מעיקרא ואתי לארווחי בי'.

א"נ דבדעתו להוסיף אפ"ה חייב משיעשה כל שהו והוא שיהי' אותו המעט כשיעור להכניס ולהוציא ובגמרא דף ק"ג ע"ב הקודח כ"ש המגרד כ"ש המעבד כ"ש הצר בכלי צורה כ"ש ר"ש אומר עד שיקדח ויגרד ויעבד ויצור כלה וע"ש בתוספות דלשון כ"ש לאו דוקא דהא ודאי במעבד איכא שיעורא כדי לעשות קמיע אלא דנקיט כ"ש לאפוקי מדר"ש דס"ל דבעינן שישלם כל מלאכת תיקון אשר במחשבתו ויקדח כל הצורך קמ"ל דאפילו קדח מקצתו חייב והוא שיהי' המקצת כשיעור דהיינו כדי להכניס ולהוציא.

ובהכי ניחא דאף רב מודה דקודח דמתניתין משום מכה בפטיש והיינו בשארי קדיחה דלאו בלול כגון בעצים ובכלים דאע"ג דיש בנין בכלים היינו דווקא בעשיית הכלים אבל אין בנין וסתירה בכלים אחר היותם עיין סברא זו בבעל המאור ולהכי סידר רבנו הקדוש לקודח בתר מכה בפטיש ואפילו בבנין כל שאינו עושה נקב להאיר אלא להכניס ולהוציא חייב משום מכה בפטיש ובזה נתבארו כל פסקי רבנו ואין בהם סתירה והא דקאמר רבה דבעינן פתח העשוי להכניס ולהוציא אתי' אליבא דכ"ע ומשום מכה בפטיש דלא פליג רב אלא בנקב הלול גרידא לחייב משום בונה ואפילו אינו עשוי אלא להכניס אוירא דהיינו אורה גרידא.

והמשך הסוגיא ת"ש הקודח וכו' ישלפרש על דרך הא דאיתא במנחות דף נ"ז דקשקיל וטרי התם בהניח בשר ע"ג גחלים ונצלה בו כגרוגרת בשנים ושלשה מקומות אי מצטרף ומייתי ראיי' מהא דתנן הקודח כ"ש חייב ה"ד אילימא במקום א' כ"ש למאי חזי אלא לאו בב' וג' מקומות דחזי לצירוף.

וקמדחה לעולם במקום א' דחזי לבבא דאקלידא ופרש"י לשון של מפתח שראשו חד ותוחבן בחור התיבה ופותח ונועל ע"ש (ועיין בשבת דפ"ט ע"ב אבל עצים דחזי לבבא דאקלידא אפילו כ"ש קמ"ל ורש"י גריס ככא דאקלידא ופי' שן של מפתח אמנם בערוך ערך קלד גריס בתרווייהו בבא דאקלידא) וכפי הנראה דהיינו שן של המנעול שעליו יסוב המפתח וע"כ לדרך רש"י איירי בדשבקי' בגווי' הלשון של מפתח כיון דרש"י מפרש קודח דמשנתנו בנקב העשוי למלאות דלא חשיב גמר מלאכה עד שימלאנה.

(וקשה דלפי מה דס"ד התם לאוקים בקודח בב' וג' מקומות דאכתי לא ה"ל גמר מלאכה ולרב אפילו בנקב א' סגי דמחזי כמאן דחר חורתא) ולפ"ז נראה דגם הא דמשני בסוגיין דבזע' ברמצא דפרזלא ושבקי' בגווי' היינו הך דבבא דאקלידא שקדח במסמר והניחו שם לשן המפתח משא"כ אי לא שבקי' בגווה לא חזי להכניס ולהוציא.

אבל בקודח בב' וג' מקומות ס"ד התם דחשיב נקב העשוי להכניס ולהוציא הואיל וחזי ע"י צירוף וכל זה לשמואל אבל לרב נקב כל שהוא מחזי חזי כמאן דחר חורתא לבנינא ולהכי נקיט במתניתין כ"ש הואיל דמשכחת חיובא בקודח כ"ש היכא שכוונתו להאיר ואפ"ה סידר רבנו הקדוש קודח בתר מכה בפטיש הואיל דזהו עיקר התולדה היכא דלא שייך בנין: ודע דאליבא דרב היכא דבזעה ברמצא דפרזלא ושבקה בגווי' נמי חיוב משום בונה דומיא דשופתא בקופינא והתוקע מסמר בעץ הנ"ל הי"ג ולזה השמיט רבנו מסקנא זו דאזדא אליבא דשמואל.

וביאר דהיכא דחר חורתא להאיר בכ"ש סגי ומשום מכה בפטיש סגי בכ"ש באופן שיהי' להכניס ולהוציא ומתורץ קושיית הכ"מ ועיון לקמן הי"ו ביאור הסוגיא באופן יותר מרווח. שם המחזיר דלת של בור וכו' עיין לקמן פכ"ב מהלכות שבת הכ"ה מה שהקשה שם ה"ה ובלח"מ שם.

ובב"ח א"ח חתר ליישב בסי' ש"ח דהרי"ף ורבנו מפרשים דלפי מסקנת רבא בר"פ כל הכלים הדר בי' ממאי דס"ד מעיקרא דבלול של תרנגולים המחובר לקרקע חשיב בנין וסתירה דודאי לא שייך בנין וסתירה בהוצאת הציר מן החור וחזרתו אא"כ תוקע הציר בחוזק או המפרק ציר התקוע בחוזק. הילכך בלול דשייך בנין וסתירה היכא שתקוע בחוזק גזרינן שלא יטול שמא תקוע בחוזק ולא יחזיר שמא יתקע משא"כ בשידה תיבה

ומגדל דאפילו תוקע אינו אלא מדרבנן כיון דאין בנין וסתירה בכלים: מותר ליטול כיון דאין סתירה ואפ"ה אסור להחזיר גזירה שמא יתקע ומחזי כמאן דעשה כלי מחדש וא"כ הא דקאמר רבא גזרה שמא יתקע קאי בין אלול ובין אשידה תיבה ומגדל ע"כ.
ואין דבריו מספיקים דבודאי התוקע אפילו בתלוש חייב כמ"ש רבנו. ותו דהא בבור ודות ויציע מחייב רבנו משום בונה אפילו לא תקע הואיל דמחברי לארעא ועיין בט"ז סי' ש"ח ס"ט דרצה לחלק בין כלי שחברו אח"כ והוא דחוק ע"ש.
ומה שנלענ"ד דהרי"ף ורבנו לשיטתייהו אזלו דס"ל דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי עיין במסכת חולין דף ט"ז ובאשרי שם תמה על הרי"ף דהא תלוש ולבסוף חברו הוה איבעיא דלא אפשטא לרבא ע"ש ואחר ההסתכלות בסוגיא דהתם לק"מ דהנה כל יסוד הבעיא דרבא סובב על ההצעה שהציע שם רבא דתלוש ולבסוף חיברו לענין עכו"ם ה"ל כתלוש ולענין הכשר זרעים תנאי היא ואיכא למ"ד דהוה כמחובר הילכך מספקא לי' אליבי' דהאי תנא לענין שחיטה אם נדמה לעכו"ם או להכשר זרעים.
אמנם לרב פפא דמסיק התם הא בכותל מערה וכו' דאף להכשר זרעים דכ"ע דה"ל כתלוש א"כ אזדא לי' איבעיא דרבא וקיי"ל בכל תורה כלה דתלוש ולבסוף חיברו לאו כמחובר דמי ועיין פי"ב מהט"א דפסק רבנו כר"פ ומש"ה פסקו בשחיטה דכתלוש דמי.
המורם מזה דדלת הלול המחובר לקרקע חשיב כתלוש וא"כ לא חשיב בנין אם לא היכא דתקע והא דאמרן בר"פ כל הכלים קסבר יש בנין בקרקע דברי יחיד הם אבל המסקנא מדרבנן הוא ומשום גזרה שמא יתקע.
והא דמחייב רבנו בהחזרת דלת בור ודות ויציע כפי הברייתא דבערובין דק"ב שבור ודות הן חפירה בקרקע ודלתיהן למעלה כעין כיסוי כדתניא כיסוי בור ודות. וכן היציע פתחו מלמעלה עיין במסכת ב"ב ר"פ המוכר את הבית דיש תרי גוונא יציע ברקא ואפתא ע"ש בפי' הרי"ף ורבנו דמפרשים אפתא גג הקמור שע"ג הבית ואין פתחו מן הצד אלא שיש כמין ארובה בתקרה שבבית שהוא קרקע של אפתא.
ואע"ג דפסקו התם דהמוכר את הבית מכר את האפתא ויציע דמתניתין היינו ברקא. מ"מ לא יפלא לפרש יציע דברייתא דהכא אפתא כתרגומו שפתחו כעין כיסוי לבית דומי' דבור ודות מש"ה חייב דה"ל עושה אהל קבוע אע"פ שלא תקע ואין אהל אלא מלמעלה דמש"ה אסור לנטות אהל ארעי מלמעלה גזרה אטו אהל קבע משא"כ אהל עראי מן הצד שרי הילכך בפתח הלול דמן הצד אינו חייב אא"כ תקע ולהכי נקיט בברייתא חיובא דוקא בדלתי בור ודות ויציע.

ועיין בפ"ק דביצה בסוגי' דמסלקין את התריסין דמפרש רש"י דההחנויות הן כמין ארגז שאינו מחובר לקרקע והא דקאמר התם ואפילו בתים נמי ר"ל חנויות שבבתים ואחריו נמשך הטא"ח סי' תקט"ז משום דלשיטתייהו אזלו דיש בנין בהחזרת דלת המחובר לקרקע. אמנם מלשון רבנו בפי' המשנה משמע דמפרש בדלתי חניות ממש המחוברים לקרקע ובדלתי בתים ממש שכ' שם תריסין הם הנסרים שנועלין בהן פתחי החניות וכו' ואפילו הם לנעול בית שבתוך החצר וכו' ע"ש.

ולפ"ז הא דאמרו בגמרא התם מ"ד טעמייהו דב"ה משום דאין בנין בכלים וכו' ואפילו בתים נמי וכו' היינו דאף דלתות הבית חשיבי כלים כדין תלוש ולבסוף חברו וכ"כ רבנו לקמן פכ"ה ה"ו דלתות הבית אע"פ שהן כלים וכו' ע"ש במ"מ. וענין גזרת שמא יתקע עיין בערוך ערך ציר שכתב מחזירין ציר התחתון במקדש וכו' פי' ציר נוקבן הדלת וקובעי' בו עץ חד כדי להכניסו באדן לחזור לכאן ולכאן ואם יצא מן הדלת מחזירין אותו בשבת ע"כ.

נראה כוונתו שנשמט הציר ממקום חבורו בדלת ולהכי חיישינן שמא יתקע בחוזק ודלא כפי' רש"י שנשמט מחור האסקופה דאין שייך לתקוע הציר באסקופה שהרי צרי'להיות חלול בין הציר לחור האדן שיסוב הדלת על ציריו וכן נראה מלשון רבנו בפי' המשנה סוף עירובין ואם נשמט מכף שלה וכו' לפי שהוא צריך לחיזוק יותר בלי ספק ע"ש.

ובזה תבין ההבדל בין ציר התחתון לעליון דכיון שהדלת מכבדת למטה אפילו אין הציר קבוע בחוזק בדלת יכולה הדלת להתקיים משא"כ ציר העליון אם נשמט מהדלת תשמט הדלת ויצא הציר מנקב המשקוף ואיכא למיחש טפי לתקיעה בשגם יש חלל קצת בין הדלת למשקוף כדי שיוכלו לסלק הדלת ע"י הגבהה למעלה ועיקר חיזוק הדלת ע"י ציר העליון.

והיינו טעמא דאין נוטלין ואין מחזירין דלתות לול ותריסי חניות המחוברים לקרקע דכיון שבשעת סילוק התריסין דרך הצירים להשמט מהנקבים שבדלתות גזרה שמא יתקע להותיר הצירים כדי לנעול לשמרו והא דלא נקיט גזרה שמא יסתור ויפרק הצירים התקועים משום דקיי"ל דשא"מ מותר ופרצה דחוקה מותר לכנוס לה בשבת אע"פ שמשיר צרורות כיון דלא הוה פ"ר אלא מש"ה אסור ליטול דחיישינן שמא יחזיר הצירי' כדי לנועלו לשמרו ויתקע במתכוון (ורש"י ז"ל נשמר מקושי' זו ומפרש גזרה שמא יתקע וה"ל מכה בפטיש דהוקשה לי' דאי משום בונה ה"ל לאסור ליטול משום גזרה שיפרק תקוע דה"ל סותר ולדרכנו לק"מ דלא גזרינן אטו סותר דה"ל דשא"מ) ומש"ה בדלתות הקבועי' בקרקע אסרו תחלתו משום סופו על דרך הא דאמרן במסכת ביצה דתריסין

התירו סופו משום תחלתו והיינו ביש להם ציר באמצע דלא שייך שמא יתקע עיין בט"ז סימן תקט"ז שיש כעין בליטה בדלת והציר בגוף המשקוף דלא שייך בי' נשמט הציר אלא דאפ"ה הי' בדין לאסור החזרה משום גזרה אטו ציר מן הצד אלא דהתירו סופו משום תחלתו.

כה"ג בדלתות חנויות שיש להם ציר מן הצד ובדלתות הלול אסרו תחלתו משום סופו שמא יתקע משא"כ בדלתות שידה תיבה ומגדול דה"ל כחנויות שבבית כיון דאפשר לטלטלן למקום המשומר הילכך לא אסרו אלא החזרה גרידא משום שמא יתקע אבל לא אסרו תחלתו משום סופו ובזה מתורץ קושיית ה"ה והלח"מ הנ"ל ונתבארו כל פסקי רבנו: הי"ו המנפח בכלי זכוכית וכו' אע"ג דהעושה כלי אדמה חייב משום בונה שאני המנפח בכלי זכוכית דכבר הי' לו תואר בית קבול קודם הנפיחה.

ומ"ש רבנו והמגרד כ"ש היינו שמגרד כלים והיינו הא דבפ' במה טו מנין דף נ' חוץ מכלי כסף בגרתקון ומ"ש רבנו בין בעץ וכו' קאי על העושה נקב גרידא אבל המגרד חתיכת עץ חייב משום טוחן בצריך לנסורת או משום מחתך כדלקמן פי"א ה"ז ועמ"ש לעיל פ"ח הט"ו ולעיל פ"ז ה"ה. ומ"ש רבנו והעושה נקב וכו' עמ"ש לעיל הי"ד באריכות גם יש ליישב הסוגיא באופן אחר דודאי דברי רבנו נראין לכאורה כסותרים זא"ז שכתב והעושה נקב כ"ש וכו' ואח"כ כתב וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אלמא דבעינן שיעורא כדאמרן בשבת דקמ"ו זימנין דלא תקני' מעיקרא ואתי לארווחי בי' וכבר העירותי על זה לעיל.

לכן נ"ל לפרש דהעושה נקב שאינו עשוי למלאות אלא נשאר פתוח הוא דבעינן שיהי' להכניס ולהוציא אבל העושה נקב העשוי למלאות חייב בכ"ש ולאו מתורת פתח אלא דכיון שהוא תיקון כלי והרי הוא צריך לנקב לתחוב בו איזה דבר ה"ל גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש והיינו קודח דמתני' דהוא משום מכה בפטיש אליבא דרב דלא פליג רב אלא בנקב הלול העשוי להאיר דחייב משום בונה אפילו אין בו להכניס ולהוציא ומש"ה שיעורא דמתניתין בכ"ש דחזי אליבא דרב לבבא דאקלידא כדמסיק במנחות.

והיינו הא דפריך בעל הש"ס תנן הקודח כ"ש חייב משום מכה בפטיש ובנקב העשוי למלאות דחזי לבבא דאקלידא בשלמא לרב דס"ל דעייל שופתא בקופינא חייב משום בונה וה"ה התוקע יתד בנקב מש"ה חייב הקודח כ"ש דה"ל קדיחת הנקב גמר מלאכת מכה בפטיש והכנסת היתד בנקב ה"ל מלאכה אחרת דהיינו מלאכת בונה והיינו דקאמר משום דמחזי כחר חורתא לבנינא שהעושה נקב כדי לבנות בתוכו ה"ל הנקב תולדת מכה בפטיש והכנסת הבנין בתוכו מלאכה אחרת שהיא מלאכת הבנין.

אלא לשמואל כיון דס"ל שופתא בקופינא ה"ל תולדת מכה בפטיש א"כ קדיחת הנקב ותחיבת היתד ה"ל מלאכה א' ולא ה"ל קדיחת הנקב גמר מלאכה. ולזה משני דבזע' ברמצא דפרזלא ושבקי' בגווי' דה"ל גמר מלאכה ורבנו פסק כרב דה"ל הקדיחה גרידא כדי למלאות תולדת מכה בפטיש ומתורץ נמי קושיית הכ"מ דלעיל הי"ד: הי"ז המפיס שחין עיין במ"מ ובכ"מ בשם הרמ"ך.

ועיין בתוספות שבת ד"ג ד"ה הצד נחש וכו' הקשה בה"ג וכו' ותירץ ר"ת דשמואל אליבא דר"ש קאמר וכו' ולי' לא סבירא לי' ע"ש וז"ל בה"ג פכ"ד דשבת כופין קערה על הנר וכו' ועל עקרב שלא תשוך א"ר יהודה מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר חוששני מחטאת והא דאמרינן בכל דוכתא ר"י היא דאמר משאצ"ל חייב עלה לא אשכחן לה עיקרא אלא מהא וממאי דכי פליגי ת"ק ור"י בהא מתניתין במשאצ"ל פליגי דאמרינן בפ' ח' שרצים איכא דמתני לה אהא הצד נחש וכו' מאן תנא אמר ר"י אמר רב ר"ש היא דאמר משאצ"ל פטור עלה ובסוף פ' האורג קפשטינן לה להיא ממאי דפטור ומותר מהא ועל עקרב שלא תשוך וכו' אלמא דכי פליגי במתניתין במשאצ"ל פליגי דת"ק דאמר כופין משאצ"ל פטור ור"י מחייב ומעשה נמי לפני ריב"ז ואסר.

א"ה קשי' דשמואל אדשמואל הכא קאמר וממאי דפטור ומותר דתנן כופין וכו' אלמא במשאצ"ל ס"ל כר"ש דשרי והא קיי"ל דשמואל במלאכה שאצ"ל כר"י ס"ל דאסר דבפ' כירה אמר ר' ששת וכו' בדשא"מ ס"ל כר"ש ובמשאצ"ל כר"י. אמרי לעולם כר"י ס"ל מיהו במידי דאית בי' היזק אמר בהא בודאי לא מודינא לר"י גבי גחלת של מתכות וכו' שלא יזוקו בה רבי' ה"נ וכו' נחש שלא יזוקו בי' רבי' דאלת"ה מכדי ר"י מחייב משאצ"ל ל"ש גחלת של מתכות ל"ש של עץ כהדדי נינהו וכו' מ"ש דשרי של מתכות ואסר של עץ וכו' אלא וכו' גחלת של עץ לית בי' היזק רבי' מ"ט כמה דלא כביא אית בי' סומקי וקחזו לי' רבי' ולא אתו לאתזוקי בי' וכו' ע"ש ולכאורה קשה דאכתי האיך קאמר שמואל דהמפיס מורסא מותר דאתיי' נמי כר"ש דס"ל משאצ"ל פטוראממשמעות לשון בה"ג משמע דדוקא משום היזק רבי' שרי ולא משום צערא דיחיד.

אמנם נראה כוונת בה"ג פשוטה דמהך דהפסת מורסא לא קשה לי' די"ל דשמואל ס"ל דאתיי' אפילו כר"י אלא דהמפיס להוציא ליחה לא מיקרי פתח העשוי להכניס ולהוציא א"נ דאתיי' כר"ש ומשום דה"ל דשא"מ ולית לי' לשמואל הא דאמר ר"י אמר רב דהפסת מורסא ה"ל משאצ"ל. אלא דמהך דצידת נחש שפיר קשי' לי' לבה"ג דכיון דכל עיקר מה שידענו דס"ל לר"י משאצ"ל חייב לא למדנו אלא מהך דכופין על עקרב וכו' וכיון דס"ל לשמואל דמשאצ"ל חייב כר"י ואין לזה עיקר אלא מהא ע"כ מפרש שמואל פלוגתא

דכופין על עקרב כר"י א"ר משום משאצ"ל וקשי' דשמואל אדשמואל ובזה מובן המשך דברי בה"ג א"ה קשי' דשמואל אדשמואל דכיון דלית לה עיקרא למלתא דר"י אלא מהא שפיר קשה וזה פשוט בכוונתו.

ולדרך רבנו צ"ל דשמואל פליג אדר"י אמר רב אף בצידת נחש ועיין בתוספות שבת דף צ"ד בד"ה את המת במטה שהראו מקומות אחרים דמחייב ר"י במשאצ"ל ועיין בבעל המאור שהראה ג"כ כמה מקומות ופסק רבנו כשמואל דפסיקא מילתא מה שא"כ מלתא דרב דאיכא תלת לישני אליבי' וס"ל לשמואל דחשיב דשא"מ כיון שאין כוונתו לצוד אלא להנצל מנשיכתו והרי אפשר בעולם להנצל מנשיכתו בלא צידה כגון שיעשה גדר בינו לבין הנחש הילכך אע"פ שצדו ממש חשיב דשא"מ ולא הוה פ"ר על דרך מה שבארנו ריש ה' שבת בביאור דשא"מ ופ"ר ובפרט במלאכת צידה שאינה פעולה מורגשת בידים דומי' דחרישה וזריעה אך בהרהורא דליבא תלי' מלתא והרי שנעל הבית ולא ידע שיש צבי בתוכו חשיב מתעסק דומי' דכסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר ה"נ הצד נחש ואין כוונתו שיהי' כבוש ת"י אלא כדי שלא יזיק חשיב מתעסק ולא מקרי מלאכת מחשבת ומש"ה התירו צידת עקרב ולא התירו הריגת עקרב דההריגה חשיב פ"ר.

וכה"ג המפיס מורסא להוציא לחה אינו מתכוין שיהי' הנקב להכניס ולהוציא ונקב העשוי להוציא לבד דה"ל שבות שרי במקום צערא. אמנם המפיס לעשות פה עשה מלאכת תיקון ומלאכת הרפואה וחייב משום מכה בפטיש כנ"ל הי"ד דכל דלית לה סמכין חייב משום מכה מפטיש וה"ה מלאכת הרפואה שעשה פתח להכניס ולהוציא כנ"ל הי"ד: הי"ח המצדד וכו' עיין מ"ש הי"ב והי"ג ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך וכפי הנראה דגי' הרמ"ך הי' תתאי בעי צררי ועפרי ולזה כתב צרורות ועפר וגי' רבנו כגי' דידן צדודי ועפרי ופי' שיהי' ע"ג קרקע בתולה כדרך יסודות הבנין לאפוקי עפר תיחוח וכן פי' בערוך ערך צד וזה בכלל מ"ש רבנו והושיבה במקום הראוי לה:.

ומ"ש רבנו אבל אם הסירן דרך עסק פטור דכה"ג לא חשיב פ"ר אלא מתעסק דומי' דנעילת הבית הנ"ל הי"ז כיון שאין כוונתו להסירם מעל הבגד אלא ללקט בעלמא וכה"ג בקוצר ואינו מתכוין ליפות הקרקע כנ"ל ריש ה' שבת וגם בארנו פ' ח' דלא חשיב תולדה אלא א"כ מכוון לשם פעולת האב עיין מ"ש פ"ז מה"ש ובסמוך: שם המנער טלית חדשה וכו' עיין בכ"מ ד"ה הלוקט וד"ה המנער ונראה שרמז דקשה בדברי רבנו שכתב לעיל ואם הסירן דרך עסק פטור דמשמע אבל בנתכוון להסירם אע"ג דלא קפיד חייב דה"ל משאצ"ל דומי' דהצד שלא לצורך דלקמן הכ"א ואמאי הכא באינו מקפיד מותר אע"פ שמתכוון לנפץ כדאמר בגמרא נפוצו לי' באפי'.

ותו דלמה בהסיר יבולת פטור והכא באינו מקפיד מותר. ונ"ל דרבנו מפרש הסוגיא דהסרת האבק מותר לכתחילה אפילו קפיד עלי' והא דקאמר ר' הונא המנער טליתו חייב היינו במנער להסיר החוטין הלבני' ודוקא בחדתי ואוכמי אבל ביבולת גדולים אפילו בעתיקי וחיוורי וסומקי חייב ולהכי לא מסיק בעל הש"ס אהך דאקופי גלימא ולא אמרן אלא באוכמי וכו' והיינו דקאמר בגמרא עולא איקלע לפומבדיתא חזי רבנן דקמנפצי גלימייהו פי' מאבק שעליהם א"ל קמחללו רבנן שבתא דמתנפצי' גם חוטים לבנים א"ל נפוצו לי' באפי' דאנן לא קפדינן אחוטין אלא אאבק וה"ל דשא"מ ולא מקרי פ"ר.

וכן הך עובדא דכומתאי דנפצינהו מטל ולענין חוטין ה"ל דשא"מ והיינו מ"ש רבנו ואם אינו מקפיד על החוטין אלא שמנער משום אבק וטל שרי כדין דשא"מ אבל בלקיטת יבולת בידים בעינן שיהי' מתעסק ואפ"ה פטור אבל אסור משא"כ במתכוון אפילו לא קפיד חייב דומי' דהצד לשחק דלקמן הכ"א.

הי"ט שדרך מינו לצוד וכו' לאפוקי חגבים וגזין דלקמן הכ"ד. ומ"ש או לגינה או לחצר נראה דדוקא בגינה וחצר קטנים כדלקמן ה"כ דדוחק לומר דרשב"ג לא מחלק אלא בביברין דלפי הסברא הישרה אין חילוק בין גינה וחצר לביברין.

, ומ"ש לבריכה של מים היינו ביברין של דגים הנזכר במסכת ביצה ובירושלמי ס"פ האורג אמר רב סכרא דנהרא שרי א"ר יודן בהאי דטסיס ולדעת רבנו נ' דה"ק רב שמותר לסכור הנהר בי"ט (ובמשנה פכ"ג דכלים מצודת הסכרי') ואין בו משום צידת דגים וקמפרש ר"י בהאי דטסיס שהמקום רחוב שיוכל הדג לעופף ולשוט (ואשר תעוף בשמים תרגם ירושלמי דטייסא) ומינה דלא חשיב צידה בדגים אלא אם שלה בספל שבתוך הספל הוא ניצוד ועומד ואח"כ כששולה אותו מספל חייב משום שוחט כדלקמן פי"א ה"א ע"ש.

ומ"ש רבנו עד שנכנס לטרקנין רחב וכו' היינו ביבר גדול ואע"פ שאינו גדול כל כך עד שצריך לומר הבא מצודה וניצוד אותו אלא שהביבר גדול כל כך עד שצריך לרדוף אחר הצבי ולצודו בידים דהיינו שאינו יכול להשיגו בשחיי' אחת כדלקמן ה"כ ודלא כמ"ש הלח"מ לקמן פ"ב מהי"ט דה"ה מפרש דדעת רבנו דאידי ואידי חד שיעורא דכל שאין יכול להגיע בשחיי' אחת חשיב הבא מצודה וניצוד אותו וזה דוחק גדול הן מצד הענין בעצמו דנראה לעין כל שאין השיעורי' שוים והן מצד לשון הרמב"ם דמבואר שם בהי"ט מלשון רבנו דאפילו בביברין גדולים (דהיינו שאינו יכול להשיג בשחי' אחת) נמי שרי ליצוד בי"ט כל שאינם גדולים כל כך עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו אלא האמת יורה דרכו דרבנו לא ס"ל כפי שיטת התוספות בד"ה הלכה וכו' אלא סובר דהא

דארשב"ג במתניתין דשבת זה הכלל מחוסר צידה וכו' ר"ל דאם מחוסרצידה כל דהו דהיינו כשיעורא דרב אשי פטור אבל אסור ואינו חייב עד שיהי' צידה גמורה דומיא דארי בגורזקי אמנם בי"ט דלית בי' משום צידה דצידה היא מלאכת אוכל נפש הוא דמפרש בעל הש"ס דהא דקאמר רשב"ג זה הכלל מחוסר צידה אסור שאינו מחוסר צידה מותר לא מקרי מחוסר צידה אלא במחוסר מעשה דהבא מצודה ונצודנו וה"ל מוקצה וזה ברור בכוונת רבנו יע"ש.

ומ"ש הלח"מ דלמה השמיט רבנו החילוק שבין צפור דרור פשוט לדעתי דסובר רבנו דלפי מה דמסיק רב אשי דבעינן צידה גמורה בשחי' אחת בודאי אפילו צפור שאינו דרור אינו ניצוד בבית בשחיי' אחת ופטור וע"כ ברייתא בביבר קטן ממש כעין מגדול שקורין שטיי"ג בל"א: ה"כ כל מקום וכו' בגמרא איכא עוד א"נ כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי קרי ביבר גדול ורבנו השמיטו שהוא בכלל הך איקומתא דכל שיכול להגיע בשחיי' אחת וממילא משמע דלא יכול לאשתמוטי בעוקצי משא"כ שיעור דנפל טולא דכתלי אהדדי הוא אפילו בחדר ארוך הרבה וקטן שהרי אע"פ שאינו יכול להגיע בשחי' אחת מ"מ כיון שאין הצבי יכול לרוץ אנה ואנה ולהשמט מצדדי האדם הרודפו מחמת קורבת דופני הרוחב עד שאף אם יהלך בנחת ישיגהו בין המצרי' והיינו טעמא דשעורא דנפיל טולא דכתלא אהדדי דמחמת צל הכתלים וקורבתם טובא מתייירא הצבי לרוץ בצדדי הרודפו ובורח מלפניו וישיגהו בלא טורח ובהכי ניחא קצת קושי' התוספות והלח"מ דצל הכתלים יבעתוהו להשמט בצדדי הרודף ומ"ש ומקום שהוא גדול מזה לצדדין קתני דבעוף בעינן שיהא נוח לכבוש לפי ערכו וכנ"ל הי"ט: הכ"א אחד שמנה שרצים עיין בהשגת הראב"ד פ"א ה"ד ועמ"ש שם באורך: הכ"ב המשלח כלבים וכו' עיין במ"מ ובערוך ערך אש הביא שני הפירושים ובודאי פשוט בכוונת רבנו דאיננו מפרש כפרש"י מדכתב לקמן הכ"ד דחולה פטור וסתם חולה היינו דאישתא והשמיט רבנו דין אובצנא דודאי גדר החולה מבואר בה' ביאת המקדש לענין מומין דהוא כל שרועד מחמת חליו ובנדון דידן היינו כל שאינו יכול להשמט דומיא דחגר הסמוך לי' ואף חולה מחמת עייפות שאינו יכול להשמט חולה מיקרי דזיל בתר טעמי' דמש"ה מחמת אובצנא חייב הואיל דיכול לרבויי וכל כה"ג דעביד לרבויי אפילו מחמת אישתא חייב לזה סתם רבנו דבחולה ממש דלא עביד לרבויי פטור.

אמנם דין זה שכתב רבנו כאן לאו היינו דין אובצנא כמו שהבין ה"ה דאין במשמעות הלשון מ"ש רבנו שעמד בפניו והבהילו עד שנתעלף ועיף בחמת בהלה אלא שעמד בפניו להבהילו שלא יברח ובתוך כך יתפשוהו הכלבים. ותו דלפי הבנת ה"ה מנ"ל לרבנו

דחייב בתפשו הכלב דלמא אינו חייב עד שיתפשנו בעצמו דהא קיי"ל דשביתת בהמתו בלאו ולא בסקילה וכרת.
אלא כוונת רבנו מפולשת לחפש תולדה למלאכת צידה כמ"ש לעיל פ"ז ה"ו ע"ש וסובר נמי רבנו דודאי השולח כלבים ואינו מסייע פטור כדין שיסה בו כלב ונחש שכתב רבנו פ"ג מה' רוצח ה"י ע"ש אלא דהיכא שהוא מסייע ועמד לפניו והבהילו הוא דחייב ואע"ג דלגבי' רוצח אף בכה"ג פטור כדין זרק חץ ובא אחר וסילק את התריס שכתב רבנו שם הי"א שאני הכא לענין שבת דחייב כדין זה אינו יכול וזה אינו יכול ועמידתו להבהיל קחשיב מעשה כדין ישב א' על הפתק ומלאהו דחשיב ישיבתו צידה ומעשה גמורה.
ותו דאלו תפס בו האדם ממש לא הי' נקרא תולדת צידה אלא צידה ממש וכיון דקיי"ל דכל המלאכות יש להן תולדות כנ"ל פ"ז ה"ו בהכרח אף בכה"ג חייב דאין לנו תולדה בדמיון קרוב יותר מזה וזה ברור בכוונת רבנו. מבואר מזה דכ"ש מי שפרס מצודה בשבת וניצודו חיות ועופות מאליהן דפטור ומש"ה לא הזכיר רבנו בפרקין חיוב לפריסת מצודה אלא דוקא בנעל דקעביד מעשה ואע"ג דאיתא בתוספתא פי"ג דשבת הפורס מצודה ע"ג בהמה חי' ועוף אע"פ שנכנסין לתוכה פטור לבהמה חי' ועוף אם היו נכנסין לתוכה חייב עיין בתוס' שבת דף י"ז ע"ב בד"ה אין פורסין מצודות סיפא דברייתא היכא דבשעת פריסתו נכנסו דה"ל כחו ומעשה גמורה להכי חייב.
ועיין שם בש"ש לרשב"א. אמנם הא ודאי דאסור לפרוס מדרבנן מצודה בשבת אפילו רואה שאין כאן חי' ועוף שיצודו בשעת פריסה משום דאע"ג דלית לן שביתת כלים היינו למלאכ' אחרי' אבל למלאכתו אסור כמ"ש ה"ה פ"ו הי"ד וכן מוכרח ממ"ש רבנו פ"ג ה"ב ופורסין מצודות וכו' משחשכה דמוכח מינה דבשבת אסור.
והא דכ' רבנו דין פורסין מצודות בע"ש אע"ג דאין זה רבותא כיון דאפילו בשבת אין כאן חיובא דאורייתא (והרי מהאי טעמא השמיט רבנו דין כרשינין כמ"ש לעיל פ"ג ה"ב ע"ש) היינו משום דדיוקא קמ"ל דאין פורסין מצודות בשבת אע"פ דבשעת פריסה לא קעביד מידי ולא חשיב ודאי גורם למלאכת צידה דשמא לא יצוד וסד"א דאפילו בשבת שרי מדרבנן.
מה שא"כ דין נתינת חטים לתוך רחיים של מים שפיר השמיט רבנו כמ"ש לעיל פ"ג ה"ז ע"ש הואיל דאף בשבת אינו אלא מדרבנן ודיוקא לא איצטריך רבנו לאשמועינן איסור נתינת החיטים לתוך הרחיים בשבת כיון דבשעת נתינה גורם לטחינה בודאי פשוט הוא לאיסור מדרבנן. הכ"ג ומותר לו לישב במקומו וכו' במשנה לא הוזכר זה בהדיא ורבנו הוציא זה מהתוספתא וז"ל ישב א' על הפתח ונמצא צבי בתוכו אע"פ שמתכוון לישב עד

שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה אין לך שיהי' חייב אלא שקדמה מחשבה לצידה למה זה דומה לנועל את המגדול ונמצא צבי בתוכו ולמתכסה בטלית ונמצא צפורית לתוכה אע"פ שמתכוון לישב עד שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה אין לך חייב אלא המתכוון לצוד ע"כ.

וכי היכי דבישב על הפתח שלא במתכוון ונמצא צבי בתוכו מותר הואיל דבשעת עיקר הצידה דהיינו בשעת ישיבתו לא היתה מחשבה ה"נ בבא אחר וישב בצידו דבשעת ישיבתו לא היתה צידה כיון שכבר ניצוד ועומד מחמת ישיבת הראשון חשיב כי קדמה צידה למחשבה. וגדולה מזו איתא בירושלמי נתכוון לנעול בעדו ובעד הצבי מותר ע"כ. והטעם כנ"ל הי"ז דכל עיקרמלאכת צידה איננה מלאכה בידים מצד העצם כמו טחינה וקצירה אלא מצד המקרה כשיש צבי בתוכו ונועל ומתכוון לצבי אבל בלא כוונה אין עלי' שם מלאכה כלל ומש"ה אין לך שחייב אלא המתכוון לצוד ומי שאינו מתכוון לצוד פטור אע"ג דהוה פסיק רישא עוד שם בירושלמי ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נמלה מותר ורבנו כתב דין זה פ"ב הי"ו ראה תינוק שנופל לים פורש מצודה ומעלהו אע"פ שהוא צד הדגים עמו ומ"מ נראה מלשונו דלכתחלה לא יחשוב להעלות אף הנמלה מדלא הוזכר בבבלי היתר לנעול בעדו ובעד הצבי אבל הא ודאי היכא דנעל בעדו ואינו מתכוון לצבי שרי אע"ג דהוה פ"ר.

ומ"ש שם רבנו שמע שטבע תינוק בים ופירש מצודה להעלותו והעלה דגים בלבד פטור מכלום דהיינו פטור ומותר היינו ממש דין התוספתא הנ"ל דחשיב צידה שאין עמה מחשבה ע"ש בלח"מ שלא ידע מקומה. היוצא מזה דדעת רבנו אמצעית בין דעת הרמב"ן והרשב"א שהביא ה"ה דמותר לנעול ביתו לשמרו אע"פ שיודע שצבי בתוכו אלא שאסור להתכוון בשעת הנעילה אף על שמירת הצבי.

ועיין בלח"מ שהאריך ואין כאן קושי' דבתוספתא קמיירי היכא דישב א' על הפתח ולא ידע שיש שם צבי דחשיב מתעסק ופטור דאין שוגג אלא בשגגת שבת ושגגת מלאכות ומותר נמי לישב עד שתחשך וזהו ממש דין נועל את ביתו לשמרו. ומתניתין מדמה לזה דין בא השני וישב בצדו אע"פ שידע השני שיש בתוכו צבי ואע"פ שמתכוון לו מ"מ הואיל בשעת עמידתו לא חשיב צידה מותר לישב עד שתחשך כיון דקדמה צידה למחשבה מחמת הראשון וכנ"ל.

וגם מ"ש הלח"מ דרך הדמיון דהשומר שמצא פתח פתוח בשבת ותוכו צבי שניצוד מאתמול מותר לעמוד על הפתח כדי שלא יברח וכו'. ישתקע הדבר דודאי כה"ג חייב

דה"ל צידה ומחשבה הבאים כאחת והרי שפותח ונועל בי"ט כל היום כלו לוקה על כל נעילה ונעילה ודבריו מגומגמין.
ודע שמ"ש רבנו ומותר לישב עד הערב וכן מ"ש משמר עד שתחשך לאו למימרא דאסור ליטלנו עד שתחשך משום צידה דהא כבר ניצוד ועומד הוא אלא דאסור ליטלנו משום מוקצה וכ"כ הרשב"א: הכ"ד או קטן בגמרא לא נזכר קטן אמנם בתוספתא פי"ג הצד חגר חולה קטן פטור. ומ"ש רבנו המפרק וכו' עיין במ"מ ודוחק דאטו לא איירי בתוספתא בפותח הדלת ולא נגע בי' ואפ"ה פטור אבל אסור וטעם האיסור פשוט דעינינו הרואות דכל מלאכה שחייבין על עשייתה חייבין ג"כ על ביטולה כמו אורג ובוצע.
קושר ומתיר. תופר וקורע.
כותב ומוחק. בונה וסותר.
מבעיר ומכבה. וכן הי' בדין שיהי' חייבין על הפירוק כמו על הצידה.
אלא שלא בא מפרק בכלל מנין המלאכות משום דכל מלאכת העדר חשיב מקלקל ואינו חייב אלא על מנת לעשות התיקון כמו קורע ע"מ לתפור וכן כלם משא"כ מפרק דלא משכחת לי' מפרק ע"מ לצוד הילכך ה"ל מלאכת קלקול מיהו מ"מ הא ודאי דפטור אבל אסור כדין כל המקלקלין ומ"ש רבנו ויוני עליי' עיין במ"מ ועיין במ"ש רבנו פי"ג מה' שחיטה ה"ח לענין שילוח הקן.
ואולי דרבנו מפרש הא דקאמר בברייתא ועופות שקננו בטפיחין ובבירות על כלהון קאי דדוקא יוני שובך ויוני עליי' שקננו בטפיחין ובבירות או שקננו בפרדס כפי הגי' בגמרא חולין אבל יוני עליי' שקננו בעליי' הוה מזומן ואין חילוק בין עליי' שדרין בה מבית ואז הם נקראים יוני הרדסיאות וכן נראה קצת מלשונו פי"ג מה"ש ודין שלוח הקן לענין זה ממש כמו לענין שבת ע"ש: הכ"ה רמשים וכו' עמ"ש לעיל הי"ז והכ"ג והיינו מ"ש רבנו ואע"פ שאינם ממיתין פי' דאלו ממיתים מותר אף להורגן אע"פ שההריגה היא מלאכה מצד העצם ועיין בתוספות שבת דף קכ"א ע"ב בד"ה כל המזיקין ולפי מה שכתבנו לדרך רבנו ניחא טפי דיש חילוק גדול בין הריגה לצידה.
ונראה דמש"ה האריך רבנו כיצד הוא עושה וכו' או מקים עליהם או קושרן דהאריך רבנו בלשונו טפי מלשון המשנה דנקטה כופין עלי' את הקערה גרידא אלא דבא רבנו להורות דדוקא צידה כי ההיא דכופה עלי' כלי דלא עביד מעשה בגוף הדבר הניצוד או שמקים ומסבבו באבנים וכלים שניצוד מאליו או שקושרין עליהן מסביב דומי' דקושרין לפני בהמה שכ' רבנו לעיל ה"ג אבל לצודו ממש ולאחזו בידו ע"י בית יד ולהשליכו למקום הניצוד דכה"ג מקרי מלאכה מצד העצם אסור דומי' דהריגה.

ובהכי ניחא נמי הך לישנא דר"י אמר רב דמוקי' מתניתין כר"ש ומשום משאצ"ל דס"ד דכופין קערה לאו דוקא וה"ה לצידה בידים דלא מיתוקמא לי' כר' יהודה (ונקיט בשבת דאין צידה בי"ט עיין פכ"ו ה"ו): סליק פ"י מה"ש פרק י"א מה"ש ה"א כל הנוטל נשמה וכו' עיין בלח"מ ולענ"ד נראה דמשמע לי' לרבנו דע"כ לא פליגי במתכוון שיתווסו **(שיתווס.

)** בית השחיטה דבכה"ג הוה מודה שמואל דמחייב תרתי דומי' דזומר וצריך לעצים ובהכרח פליגי בדשא"מ וכיון דלא ה"ל פ"ר דמשכחת לי' שחיטה יבשתא נדחו דברי רב מהלכתא ורב לטעמי' דס"ל ב"פ במה מדליקין בדשא"מ כר' יהודה ע"ש ולית הלכתא כוותי'. אמנם אפילו במתכוון אני חוכך בזה אם יש בו משום צובע כיון דהוה צבע שאינו מתקיים עיין פ"ט הי"ג.

ותו דהוה ממש דומי' דקוצר שאינו מחייב משום מייפה את הקרקע עיין מ"ש לעיל פ"ח ה"א וריש פ"א. ומ"ש רבנו החונק וכו' ה"ז תולדת שוחט נ"ל הטעם דנוחר ומעקר הוו אבות כמו שוחט דאיכא נטילת נשמה ממש שהוא רביעית דם שהנפש יוצאת בו משא"כ בחונק שאינו מוציא את הדם הוא הנפש אלא נטילת נשמה רוחניית חשיב תולדה.

ומ"ש רבנו לפיכך אם העלה דג וכו' עיין מ"ש לעיל פ"י ה"ט ואיני יודע טעם למה שהשמיט רבנו הא דקאמר רב אשי והוא דעביד רירי. ואולי הואיל שאינו שיעור מבורר במהות ואיכות היובש ואינו ניכר אם לא שנבדוק הדג אסיוכל לחיות וזהו בכלל דברי רבנו.

ומ"ש רבנו הושיט ידו וכו' עיין בשבע שיטות לרשב"א יישוב הסוגיי' לדרך רבנו: ה"ב רמשים וכו' עיין בלח"מ. ועיין בר"ן פ"ק דשבת ועיין בתוספות דף ק"ז ע"ב ד"ה יש ספרים דגרסי' נראה שלא הי' גורסים והרי פרעוש דפרה ורבה אלא הי' גירסתם והתניא הצד פרעוש בשבת ר"א מחייב ור"י פוטר מ"ט מחייב ר"א לאו משום דפרה ורבה ואפ"ה פוטר ר"י ומחקו הך סיומא.

ולפ"ז י"ל דהכי פריך והתניא הצד פרעוש וכו' אע"ג דדמי בחד צד לאילים מאדמים שהן גדולי קרקע עיין לעיל פ"ח ה"ז דמצד זה יש לחייב טפי בפרעושים מבדגים: ה"ד חיה ורמש עיין בלח"מ. והנה כפי הנראה מלשון הרז"ה דלא גריס הא דגרסינן בספרים דידן הא מני אילימא ר"י וכו' אלא דגריס מתיב ר"י וכו' וכלב שוטה בכל מקום הנהו הוא דשרי אבל אחריני לא ע"ש.

ואין להקשות דלפי גירסא זו מאי קמותיב ר"י דלמא הך ברייתא כר' יהודא וריב"ל אמר לך אנא דאמרי כר"ש די"ל דדחיקא לי' לאוקים מילתא דריב"ל כר"ש כיון דאנן קיי"ל

כר"י במשאצ"ל ועיין בתוספות ד"ה ברצין אמנם הרמב"ן גריס ואנא מתריצנא לי' לשון זכר דהיינו מילתא דריב"ל וכפירש"י ולפי גירסא זו נתיישבו דברי רבנו.
וכן מסתבר דזה הלשון הא מני אילימא ר"י וכו' איננו מלשון הגמרא אלא תוספ' איזה מפרש שבא בפנים דהאיך ס"ד דבאין רצין אחריו ליכא פיקוח נפש דאכתי הוה ספק פיקוח נפש שמא ישוך לו אדם אחר ועיין בפ' בתרא דיומא דמפקחין את הגל בספק יש שם אדם ואת"ל יש שם שמא נכרי ואת"ל ישראל שמא מת.
ע"ש דדחוי' היא שבת אצל ספק נפשות ועיין לעיל פ"ב הי"ז ובלח"מ דמכבין ומפסיקין את הדליקה אפילו לחצר אחרת דהוה ספק פיקוח נפש מכל זה מבואר דגירסא זו הא מני אילימא ר"י לאו אליבא דהלכתא. ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך.
והוקשה לי' להרמ"ך לשון כל המזיקין שכתב רבנו דמשמע אפילו צרעה ופרעוש אמנם רבנו סמך על מ"ש סוף פ"י רמשים המזיקי' כגון נחשים עקרבים וכיוצא בהן. וענין הדריסה לפי תמו שהזכיר רבנו נ' דהיינו שמותר להתכוון ולילך עליהן לדרסן ולרצצן ולהחלישן קצת דרך הילוכו באופן שלא יהי' פ"ר ר"ל שלא יתכוון להורגן או לדורסן בכח כדי שיעור הריגה הילכך אפילו הורגן מותר דה"ל דבר שא"מ ובדין היה שאסור מדבריהם להתכוון לדרסם משום גזרה אטו הריגה עיין בתוספות שבת דף י"ב ע"א ד"ה נוטל וזורק וכו' דה"ל דומי' דגזרה זו אלא דמשום צערא דרבים לא גזרו כמו בגחלת של מתכת דרבנן הותר לכבות משום צערא דרבים ובזה נתבארו דברי רבנו מה שנדחק בזה הרב המגיד: ה"ה המפשיט וכו' עיין במ"מ אמנם פירוש הא דאמרו בגמרא לעבדו בכמה אין פירושו דשיעור עיבוד בכמה כמו שהבין ה"ה אלא ה"פ המוציא עור כדי לעבדו בכמה ויגיד עליו ריעו דקאמר התם שלא לעבדו בכמה.
מיהו הרש"ל גריס המעבדו בכמה א"ל ל"ש לעבדו בכמה א"ל ל"ש ולפי גירסא זו שפיר ילפינן שיעור העיבוד משיעור הוצאה ושיעור הפשט משיעור עיבוד. אמנם כפי המתבאר במסקנת הסוגי' שם לענין הוצאה דחמש עורות הן מצה דבושלא דהיינו עור הלח כפי מה שהופשט דאכתי לא חזי לעיבוד שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה.
ומצה יבשה דחזי לעבוד כמעובד דמי ושיעורו כדי לעשות קמיע. וכן חיפה כדי לעשות קמיע.
ודיפתרא כדי לכתוב עליו גט. וקרטובלא שיעורו ה' על ה' ע"ש.
ולפז"ק דנהי דשיעור מעבד ילפינן מהוצאה דה"ל כדי לעשות קמיע בדין הוא במפשיט דבשעת הפשט ה"ל בושלא שיהי' שיעורו כדי לצור משקולת קטנה. הגם שראיתי בערוך ערך בשל דמפרש בושלא העור שנעזב כמו שהוא בלא מלח ונתבשל ונפסד כשמלבישין

אותו על משקל ייבש מאד עכ"ל ולפ"ז העור בשעת הפשט שעדיין לא נתבשל ונפסד שפיר שיעורי' כדי לעשות קמיע.
אמנם קשה לזה לשון רבנו לקמן פח"י הי"ד שכתב המוציא עור שלא נתעבד כלל אלא עדיין הוא רך שיעורו כדי לצור משקול' קטנה דנראה לכאורה דמפרש בבושלה כפירש"י והאמת יורה דרכו דודאי רבנו מפרש כפי' הערוך דמ"ש הערוך העור שנעזב וכו' ונתבשל ונפסד אין כוונתו שנתבשל העור ממש ונתקשה על דרך מה שפרש"י בקרטובלא אלא כוונתו מפולשת מהא דתנן במסכת ביצה נותני' העור לפני הדורסן עיין לקמן פ"ג מהי"ט ה"ד דמבואר דכל מי שמפשיט את העור ואינו מעבדו בו ביום או מולחו קצת הוא נפסד ושוב לא חזי לעיבוד עד שמשום זה התירו סופו משום תחלתו ליתן לפני הדורסן לעבד קצת או למלוח ע"י הערמה כדי שיתקשה קצת עד שיהי' ראוי לעיבוד אבל אם יום יעזבנו יפסד ויתרכך מאד ושוב לא יהי' ראוי לעיבוד והיינו בושלא לפי' הערוך עור שנעזב בלא מליחה ומחמת זה נתבשל מאליו הלחלוחי' שבו ונתרכך טובא עד שנפסד ואינו ראוי לעיבוד והיינו מה שהאריך רבנו ז"ל לקמן פח"י הי"ד בלשונו עור שלא נתעבד כלל ועדיין הוא רך להורו' שלא נתעבד כלל אלא ע"י דריסה ולא ע"י מליחה קצת עד שעדיין הוא רך לגמרי כמו בשעת הפשטה וכבר נפסד מעיבוד דהיינו בושלא ומינה דייקינן דהיכא דנתעבד מאתמול קצת ע"י מליחה פורתא או אפילו ע"י דריסה וכדומה לו עד שנתקשה מעט אע"פ שאינו מלוח כל צרכו מ"מ שיעורו כדי לעשות קמיע ובהכי ניחא הא דלא הזכיר רבנו פח"י ה"ד בביאור דין מצה דלאו בושלה כיון שהוא נלמד מכלל לשונו הצח ובהכי ניחא דשיעור הפשט הוא כדי לעשות קמיע כיון דבשעת הפשט עדיין לא בושלה וראויי' לעיבוד וזה ברור ועיין עוד לקמן פח"י ה"ד מ"ש שם בהתחלפות השיעורים הללו ואיזה מהן יותר גדול.
ומש"ר ואחד המולח או המעבד ר"ל שאר עיבודי' כקמיתה ועפיצה ואינך חוץ משלש אלה עיין פ"א מה' תפילין ה"ז ועיין לקמן ה"ו: ומש"ר ואיזה מוחק וכו' אע"ג דלעיל כ"ר פ"ט ה"ז דהגווזז מן השלח חייב משום גווזז התם בצריך לגיזה והכא בצריך לעור דומיא דהנוסר כדי להנות מנסורת חייב משום טוחן ואם להנותמהעץ הננסר חייב משום מחתך ואפשר דבצריך לגיזה ולעורות חייב שתים דומי' דזימר וצריך לעצים.
ומש"ר אחר מיתה ר"ל דמחיים אינו חייב משום מוחק דאין הפשט ומחיקה מחיים ומיהו לאתר מיתה חיוב אף משום גווזז ואם מוחק כשיעור קמיע ואין בגיזתו כדי רוחב הסיט כפול חייב רק משום מוחק וכן להפך: ה"ו המפרק וכו' כבר בארנו לעיל פ"ז ה"ו ובכמה מקומות דרבנו למד מן הירושלמי דכל אב יש לו תולדה ובכל מקום אשר

מצא תולדה מפורש' בבבלי וירושלמי ותוספת' כתבה ובמקום שלא מצא מפורש המציא מדעתו הרחבה תולדה דומה לאב במקצת ולא דמיון גמור שיהי' אב כמותו.
ודע דביש ספרים גרסינן במיי' המפרק מן העור כדי לעשות קמיע חייב ובדפוס ויניצה עם הכ"מ ל"ג לה וכן מסתבר לכאורה למחוק בבא זו דכיון שמפרק דוכסוסטוס מן העור והקלף בדין הוא שיהי' שיעורו כדי לכתוב עליו מזוזה כדין דוכסוסטוס או כדי לכתוב עליו שמע כדין קלף. ויש לקיים הגירסא כשנאמר דודאי שיעור קמיע קטן משיעור מזוזה ושמע וכיון דקלף ודוכסוסטוס חזי נמי לקמיע הילכך חייב המפרק על שיעורא זוטא ואע"ג דלענין הוצאה אינו חייב על קלף ודוכסוסטוס אלא על שיעורא רבא דמזוזה ושמע היינו כהא דאמר אביי דף ע"ח דכל מילתא דלא שכיחא ושכיחא אזלו בי' רבנן בתר שכיח אפילו לקולא וכל זה לענין הוצאה משא"כ העושה מלאכה בידים דאחשבי' ועינינו רואות דקטרא הילכך חייב אשיעור קטן ע"ל פ"ט ה"א ופ"ק הי"ו לענין שיעור בישול סמנים וגיבול פי כור דאע"פ דקיי"ל דאין אדם טורח לגבל פי כור ולצבוע דוגמא לאירא לענין הוצאה מ"מ במלאכת בישול וגיבול חייב על השיעור הקטן דכיון שעינינו רואות שעושה המלאכה אחשבי' לשיעורא א"כ ה"ה הכא בנדון דידן דקחזינן דפירק כדי שיעור קמיע חייב בשיעורא זוטא.
ומש"ר הדורס על העור עיין בסמוך ובפ"ג מהי"ט. ומש"ר המרככו בידו ומושכו ומשוה אותו בירושלמי מה עיבוד הי' במשכן שהי' משרטטין בעורו' מה משרטטין לון מסרגלין לון ומשמע לרבנו דאין זה שרטוט ממש שהוא מלאכה בפ"ע אלא סרגול זה הוא השואה שהזכיר רבנו: ה"ז והוא שיתכוון עיין בהגהות מיי'.
ומש"ר וכן המגרד עיין במ"מ ועיין מש"ל פ"י הי"ו דהמגרד בכלים דווקא הוא דחייב משום מכה בפטיש ע"ש ומש"ר הנוטל קיסם וכו' עיין במ"מ ובלח"מ. וכדי ליישב דברי רבנו נ"ל דודאי רבנו עשה יסוד מוסד בפשט סוגיין מהתוספתא פ"ג דביצה דגרסינן התם רא"א נוטל אדם קיסם לחצות בו שניו וחכ"א לא יטול אלא מן האבוס של בהמה ובלבד שלא יקטמנו לחצות בו שניו ואם קטמו בשבת חייב חטאת בי"ט סופג מ' ע"כ.
עיין באשרי שכ' שמהתוספתא הזאת מוכח דבאבוס של בהמה איכא חיוב חטאת לר"א לכן מפרש רבנו האי ושוין שלא יקטמנו דקאי על אבוס של בהמה ודלא כפרש"י. ומה שדחה הרא"ש פירוש זה מדנקיט ולפתוח את הדלת דלא שייך באבוס של בהמה אין זה דחיי' אלא לפי מה שהבין הרא"ש דאבוס של בהמה שבתוספתא היינו לחין (ובכלי כי היכי דלא תקשה לר"י דסבר אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי דמילתא דר"י

ביד) אמנם דעת רבנו נראה לפי המסקנא דסוגיין דג' חלוקים יש בדבר בקיסם של עץ לחצות בו שניו אפילו ביד מודים רבנן דחייב.
ובאבוס של בהמה דקשין הוא דפליגי ר"א ורבנן וה"ה בעצי בשמים קשין דלר"א בקטמו לחצות בו שניו חייב ולרבנן פטור אבל אסור. ומינה דבקיסם של אבוס ובשמים לחין לר"א פטור אבל אסור בקוטמו לחצות בו שניו ולרבנן מותר.
וחות דרבא בקוטמו להריח בקשין לר"א פטור אבל אסור ולרבנן מותר לכתחלה ואתאן מלתא דר"י בכלהו כרבנן דאוכלי בהמה לחין מותר אפילו לקטום לחצות וקשין שרי להריח ואסור לחצות. וקיסם חייב חטאת לחצות ונתבארו פסקי רבנו.
וכיון דהאי ושוין דברייתא איירי באבוס קשין אין זה תימה שיהי' חזי לפתוח את הדלת דהא משכחת לי' עצי בשמים דחזי לקתתי דנרגי וחציני וכ"ש דחזי לפתוח הדלת דהיינו לבבא דאקלידא הנזכר פ"י הי"ו ע"ש וגירסת הבה"ג לככא דאקלידא דהיינו שן המפתח דודאי אבוס קשה חזי לזה ובהא רווחא שמעתתא דרבנן ס"ל דאבוס קשה כיון דמ"מ שם אוכלין עליו וחזי נמי לרכוכי אין בו משום תיקון כלי מדאורייתא.
ועיין בשבת דף קמ"ו ע"ב האי טרפא דאסא אסור מ"ט אר"י גזרה משום מרזב רב אשי אמר גזרה שמא יקטום מאי בינייהו א"ב דקטים ומנח. ופרש"י שמא יקטום ומתקן מנא כדתני' לחצות בו שניו חייב חטאת והוא דבר תימא לאוקים מלתא דר' אשי אליבא דר"א (וכבר הרגיש בזה הר"ן פ' המביא ותירץ בדוחק) ולדעת רבנו ניחא דבקיסם אפילו לרבנן חייב חטאת (ועיין בדברי רבנו פכ"ג ה"ג שכ' אסור לסתום נקב החבית בצרור קטן או בקיסם והר"ן בפ' חבית הבין מדברי רבנו דפסק כר' ירמי' דאפילו קטום ומנח אסור ולא ירדתי לסוף דעתו.
ומה שנ"ל ברור בכונת רבנו דמפרש איפכא איכא בינייהו דקטים העלה ומנח ורוצה לסתום בגבעול גרידא דמשום מרזב ליכא ומשום שמא יקטום איכא דאכתי חיישינן שמא יקטום מן הגבעול עצמו וא"כ שפיר פסק רבנו כרב אשי) ותו דכיון דס"ל לחכמים דאסור ליטול קיסם של עץ לחצות בו שניו אלמא דגזרינן נטילה אטו קטימה מכלל דבקטימה חייב חטאת עיין בתוס' במשנתנו ד"ה וחכ"א דהשיגו על פרש"י דטעם איסור נטיל' עצים משום מוקצה אלא היינו משום גזרה שמא יקטום וכ"נ מלשון רבנו בפ' המשנה.
וראיתי לבעל מגיני שלמה שהרבה להשיב על דברי התוספות הללו עד שכתב עליהם דבעלי תוספות דמסכת ביצה הם תוספות מלוקטים יעוין שם באורך. ואין אני רואה קושי בדבריהם לפי דרכנו הנ"ל דרבנן ס"ל להחמיר בנטילת קיסם לחצות אטו קטימה

לחצות דאיכא חיוב חטאת משא"כ נטילת האבוס לחצות לא גזרינן אטו קטימה דאבוס לחצות כיון דאיהו גופא פטור אבל אסור.

ור"א אע"ג דמחמיר וס"ל דאף בקשין חייב חטאת מ"מ מקיל לענין זה דלא גזר נטילה לחצות אטו קטימה לחצות אע"ג דגזר ר"א קטימה להריח אטו קטימה לחצות דקטימה בקטימה מחליף טפי ואין זה דבר תימא דאע"ג דרבנן מקילין בקשין מ"מ ס"ל דכל היכי דאסור מדאורייתא גזרינן נטילהלחצות אטו קטימה לחצות ואפילו ביד אסור מדאורייתא משום תיקון כלי דלא מצינו בשום מלאכה חילוק בין ביד ובין בכלי זולת בגזיזה שא"א לעשות בשלמות ביד משא"כ בנדון דידן כיון דזהו שלמות המלאכה כשקוטמו ביד בודאי מחייבו רבנן דלא גרע מעושה כלי גרוע ביד ולא נחלקו רבנן אלא באבוס קשין דאף אחרי שנתקשו לדעת רבנן תורת אוכלי בהמה עליהן מדאורייתא ואין בהן משום תיקון כלי הילכך גזרו נטילה אטו קטימה ביד.

והנה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כלהו פסקו בסתמא דין שובר אדם את החבית אפילו דלאו במוסתקי והיינו משום דאע"ג דאליבא דר"א מוכרח לפי המסקנא מדגזר קטימת בשמי' קשין להריח אטו לחצות ה"ה דגזרינן שבירת חבית לאכול גרוגרת אטו שבירה לתקן מנא משא"כ לרבנן אע"ג דמש"ה התירו קטימת בשמים קשים להריח הואיל דס"ל דקטימת בשמים קשין לחצות הוא מדבריהם מ"מ אין הכרע דאפשר אפילו אלו הי' סוברים דקטימת בשמים קשין לחצות דאורייתא אפ"ה היו מתירין קטימה להריח (והר"ן בפ' המביא כתב דטעמייהו דרבנן גבי שבירת חבית משום דשובר לתקן מנא הוא נמי מדרבנן ע"ש אמנם מ"ש אני יותר נכון) ולפ"ז סברת רבנן הפוכה מסברת ר"א דר"א גזר קטימה להריח אטו קטימה לחצות ולא גזר נטילה לחצות אטו קטימה לחצות.

ורבנן גזרו נטילה לחצות אטו קטימה לחצות אע"ג דלא היו גוזרים קטימה להריח אטו קטימה לחצות עיין פכ"ג ה"ב. וכה"ג נמי גזרו רבנן קטימה לחצות דאבוס קשים אטו קטימה לחצות דקיסם משום דלרבנן מסתבר לגזור טפי לחצות אטו לחצות אפילו נטילה לחצות אטו קטימה לחצות משא"כ שבירת החבית לאכול גרוגרת שהוא דומי' דקטימה להריח לא גזרו אטו שבירת חבית לתקן מנא שהוא דומי' דקטימת קיסם לחצות ור"א ס"ל איפכא דטפי יש לגזור קטומה אטו קטימה דהיינו קטימה להריח אטו קטימה לחצות אע"ג דלא גזר נטילה לחצות אטו קטימה לחצות.

והוכרח רבנו לקמן פכ"ג ה"ב לפסוק הך דשובר את החבי' כפשטא אפילו דלאו מוסתקי ולהשוות פלוגתא בסברות הפוכות בין ר"א ורבנן משום דבברייתא בפ' חבית דף קמ"ו

תניא רשב"ג מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף דלא שייך לאוקים במוסתקי דחבית רעועה אין דרך להתיזה בסייף.
ועו' תניא התם חותלו' של גרוגרו' ותמרים מתיר ומפקיע וחותך וכן קיי"ל בכל התורה כלה כר"ש דדשא"מ מותר ולא גזרינן שמא יתכוון. איברא לפי מה שנראה מדברי רבנו פ"ד מהי"ט הי"א שפסק שם בהדיא דלא ניתנו עצים אלא להסקה ע"ש ואפ"ה פסק שם פ"ב מהי"ט הי"ג והי"ד דרטיבא אסור ויבשתא שרי ועיין מ"ש אני שם בס"ד משום דסובר מה לי לצלו' בו מה לי לצלו' בגחלתו ולפ"ז אין צורך לדחוק כנ"ל דמש"ה אסרו רבנן נטילת קיסם לחצות אטו קטימה לחצות אלא דודאי כיון דלא גזרו רבנן שבירת חבית דהיינו דומי' דקטימה להריח אטו קטימה לחצות כ"ש דלא גזרו נטילה אטו קטימה אלא משום מוקצה נגעו בי' וכפרש"י דשפיר ה"ל מלתא דרבנן אליבא דהלכתא ודלא כמ"ש התוספות בד"ה וחכ"א הנ"ל.
ומש"ה השמיט רבנו דין איסור נטילת קיסם לחצות דבין בשבת ובין בי"ט פשוט לאיסור מתורת מוקצה ובזה נתבארו דברי רבנו בשלמות: ה"ח נקיט בשבת דבי"ט הוה מוקצה): ה"ט הכותב וכו' בתוספתא פי"ב הכותב אות א' גדולה אע"פ שיש במקומה כדי לכתוב ב' אותיות פטור המוחק אות א' גדולה כדי לכתוב ב' אותיות חייב זה חומר במוחק שאין בכותב ובכותב שאין במוחק הכותב לקלקל חייב והמוחק לקלקל פטור נפלה דיו ע"ג ספר ומחקה שעוה ע"ג פנקס ומחקה אם יש במקומה כדי לכתוב ב' אותיות חייב והמוחק לקלקל פטור.
אין לך שחייב אלא המוחק ע"מ לכתוב והמוחק ע"מ לתקן כ"ש ה"ז חיוב ע"כ. ואע"ג דקיי"ל כל המקלקלין פטורים אפי"ה הכותב לקלקל חייב כפמש"ר שאין חיובו על מקום הכתב וכו' דמלאכת הכתיבה הוא הכתב והקלקול בעור וכה"ג לא משכחת תיקון במבעיר אלא בצריך לאפרו שהוא מתקן העצים שיעשו אפר וכה"ג החובל וצריך לכלבו שהוא מתקן בהוצאת הדם משא"כ אפילו המבעיר עצים לקדרתו חשיב מקלקל כפרש"י שמקלקל העצים ומתקן המאכל שבקדרה וה"ה בנדון דידן איפכא שמתקן הכתב ומקלקל העור לא חשיב מלאכת קלקול וזהו מה שנתכוון רבנו לתרץ במ"ש שאין חיובו וכו': ה"י הכותב אות כפולה וכו' עיין במ"מ ודבריו ברורים דודאי כוונת רבנו דאינו חייב אלא דוקא באות כפולה שיש לה משמעות ומש"ה האריך רבנו וכתב כל הנהו זוגות שבאלפא ביתא שיש להן משמעות והוסיף דד סס שלא נזכרו בגמרא (ומזה יש לדקדק דמן ווי העמודים לא יאמר בנפרד וו כמו שתאמר מן עבי שחקים עב אלא הנפרד ויו כמו מן ערי עיר) אמנם מסתימות לשון רבנו לעיל ה"ט הכותב ב' אותיות חייב משמע

דבשתי אותיות נפרדות חייב אפילו אין להם משמעות כמו מי שכתב דרך משל עין אלף שאין להם שום מובן.
וכן מבואר בירושלמי פ' הבונה וז"ל תני בשם ר' יהודא כתב שני אותיות שוים והן שם חייב כגון שש תת גג רר חח ורבנן אמרי שתי אותיות בכל מקום. אשכחת אמר קלת וחמרת על דר"י קלת וחמרת על דרבנן.
קלת על דר"י כתב שתי אותיות שוים והן שם על דעתי' דר"י חייב ע"ד דרבנן פטור. קלת על דרבנן שתי אותיות מ"מ אעפ"י שאינם שם ע"ד דרבנן חייב ע"ד דר"י פטור ע"כ.
ולפ"ז קשה דהאיך אחז רבנו חומרא דר"י וחומרא דרבנן. ועיין בתוספות ד"ה אא דאאזרך וכו' שכתבו דת"ק דברייתא דהיינו ר' יהודא דמתניתין קפטר בשתי אותיות משם א' ומיהו מ"מ פסק רבנו כר' יהודא דברייתא לענין שש תת גג וכו' דחייב הואיל דת"ק דמתניתין סבר כוותי' ומיהו קשה דהא ת"ק דמתניתין מחויב אפילו באא דאאזרך כמו שפרש"י במתניתין בין משם א' שתיהן אלפין והי' לו לרבנו לפסוק כמותו.
ואין לומר דרבנו מפרש דברי ת"ק דמתניתין בין משם א' כשיש לו מובן כמו שש תת גג וכו' ויהי' ת"ק דמתניתין ר"י דברייתא דא"כ דומי' דידי' האדנקיט ת"ק דמתניתין בין משתי שמות היינו נמי דוקא בשיש לו מובן כמו דן גד דודאי דוחק לפרש המשנה לצדדין בין משם א' היינו דוקא ביש לו מובן ובין משתי שמות היינו אפילו באין להן מובן וא"כ האיך פסק רבנו לעיל ה"ט דמשתי שמות לעולם חייב דמשמע אפילו אין להן מובן דלא כת"ק דמתניתין.
ותו קשה דמלשון רבנו בפי' המשנה נראה דר"י דמתניתין לא פליג את"ק דמתניתין אלא אדר' יוסי הוא דהשיב סתירה לדבריו יעויין בלשונו ותורף פירושו דר' יוסי פליג את"ק דמחייב על שתי אותיות משום כותב ואיהו ס"ל דהא דגמירא לן בסדר המשנה קדמונית דפ' כלל גדול שהיתה שגורה בפי התנאים דהכותב שתי אותיות חייב היינו משום רושם ולא משום כותב ונ"מ היכא דכתב אגרת ואח"כ כתב שתי אותיות דחייב שתים לר' יוסי משום כותב ומשום רושם והיינו הא דקאמר ר' יוסי לא חייבו ב' אותיות אלא משום רושם (ופרש"י דחוק דמפרש דר' יוסי מחמיר דאפילו רשם ב' רושמות חייב דאין לשון ר' יוסי סובל פירושו) ולזה השיב לו ר' יהודה דהא מצינו שם קטן משם גדול ובכה"ג בודאי מודית לי דקמחייב משום כותב דאטו מי שבדעתו לארוג בגד שלם אינו חייב עד שיארוג כל הבגד ובהא ודאי מודה ר יוסי דחייב מי שיארוג ב' חוטין (דלא פליג ר' יוסי בהא אלא ר"ש בברייתא דק"מ ע"ב) וכיון דע"כ כה"ג חייב משום כותב א"כ הא דקיי"ל הכותב שתי אותיות בהכרח משום כותב נגע בי' ולא משום רושם.

ולפ"ז קשה מנ"ל לבעל הש"ס לדקדק דבשתי אותיות משם א' לא מחייב ר' יהודה מדלא נקיט ר' יהודא בלשונו שש משש דכיון דר' יהודה לאו אמלתי' דת"ק קאי ולא בא לסתור אלא דברי ר' יוסי דאיירי בשתי שמות דומי' די"א וי"ב שעל הקרשים ע"ש בפי' המשנה. ונ"ל ליישב דרבנו מפרש הא דקאמר במשנתנו בין משם אחד ובין משתי שמות.

דלא כפרש"י שר"ל ממין אות א' או ממין ב' אותיות. אלא הכי פירושו בין שהשתי אותיות הן שם א' כמשמעו כמו גד דן והן שהם משתי שמות ראשי תיבות שאין להם מובן וכן מסתבר דנקיט במתניתין דרך לא זו אף זו משא"כ לפי פרש"י ה"ל זו ואצ"ל זו.

וכן משמעות ירושלמי הנ"ל דנקיט והן שם חייב וכו' ב' אותיות מ"מ אעפ"י שאינם שם וכו' הרי דפירוש שם כמשמעו שיש להם מובן והכוונה הזו מבוארת בלשון רבנו שכתב הכותב אות כפולה פעמים והוא שם א' הרי שפירו' והוא שם א' כמשמעו ואין ר"ל אות כפולה שהרי כבר כתב אות כפולה פעמים ולפ"ז לא איירי ת"ק דמתניתין כלל בשתי אותיות הדומות אלא משתי אותיות ממש ובין שהם שם א' או לא חייב ופסק רבנו כוותי' לעיל ה"ט.

ולענין שתי אותיות הדומות פסק רבנו כרבי' דר"י דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כיון דאין הכרע מדברי ת"ק דמתניתין דפליג עלי' דר"ג רבי' דר"י ולענין אא דאאזרך ריהטא דסוגיין דת"ק דברייתא פוטר ובזה נתיישב פסק רבנו. אמנם פשוט הוא דרש"י ז"ל הוכרח לפרש לשון משם א' שבמשנתנו ממין א' מהא דפריך בגמרא אלא ר' יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם א' לא מחייב דלפי פירוש רבנו נהפוך הוא דהא נח מנחור הן שם אחד.

וליישב הלשון הזה לדרך רבנו נראה דר' יהודה דמתניתין היינו ת"ק דמתניתין כנ"ל ומדקאמר בין משם א' בין משתי שמות רצה בעל הש"ס לדקדק על דרך מה שמדקדק בירושלמי אדרבנן דברייתא דהתם וה"ק אלא ר"י שתי אותיות בלתי דומות אעפ"י שהן שתי שמות הוא דמחייב משא"כ בשתי אותיות דומות אפילו הן שם א' לא מחייב ואעפ"י שהעיקר חסר מן הספר דהל"ל שתי אותיות שוין והן שם א' לא מחייב מ"מ הענין מתנוצץ כברק דכוונת הש"ס היא זאת מסכמת עם הירושלמי הנ"ל (ויש מן המדקדקים שתמהו על הרבוי אותיות בשני סימני הרבים ואולי לדעתי אותות הוא רבוי אות א' כפולה ואותיות הוא ב' אותיות בלתי דומות וכן בירושלמי נראה שזהו ההבדל ביניהם אלא שהמדפיסים ערבבו הענין שם ע"ש ולפ"ז צ"ל דהגירסא בסוגיין אלא ר"י ב' אותיות וכו' ב' אותות והן שם א' וכו' והמדפיסים קלקלו המכוון ובהכרח צריך לגרוס בחלוקה שני' אותות אף לפי פרש"י ושפיר יש לפרש כנ"ל) ודע דעל א"א דאאזרך פטור אע"ג

דדעתו להוסיף ולכתוב אאזרך מ"מ הא אכתי לא עביד מידי אבל כתב שתי אותיות בלתי דומות כמו י"ג מיגדל אעפ"י שאין להם מובן חייב כנ"ל וכן משמעות לשון רבנו פ"א הי"ד שכ' שם משיכתוב שתי אותיות חייב דמשמע אפילו אינם שם א' מדלא ביאר מיהו היינו דוקא אם דעתו להוסיף דאם אין דעתו להוסיף בהכרח אינו חייב אא"כ יש לו צורך באותיות הללו או שיובנו בר"ת או סימניות כמו י"א וי"ט שכ' רבנו בפי' המשנה או בכה"ג שכתבו התו' דצריך לשתי אותיות איזה שיהיו עיין לקמן הי"א כגון שהוא סופר ורוצה להראות נוי כתיבתו הוא דחייב משא"כ שלא לצורך כלל בכלל מתעסק הוא כמ"ש לעיל רפ"א: הי"א הכותב אות א' וכו'.

דע דבד"ו עם הכ"מ הגירסא בדברי רבנו וכן כיוצא בזה בשאר אותיות חייב הכותב אות א' בארץ וכו' אמנם בדפוסים חדשים השמיטו תיבת חייב וזו הנוסחא נראה שהיתה לפני הרב המגיד שהביא ראי' לדברי רבנו ממתניתין ולא הרגיש בקושי' כלל. אמנם בס' טל אורות ראה הנוסחא חייב ונתקשה בה והאריך מאד ואנכי אעתיק תמצית דבריו בקיצור וז"ל וקשה לי ע"ז דהא במשנה פ' הבונה איתא בהדי' נתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זייני"ן פטור בשלמא הכותב אות א' סמוך לכתב וכתב ע"ג כתב י"ל דרבנו פסק כיחידאי באות א' סמוך לכתב כר"א דמחייב א' על האריג ולחומרא ובכתב ע"ג כתב כר' יהודא ועיין בתוספות ד"ה אמר רב חסדא דשפיר פסק רבנו או כר' יהודה לדעת ר' חסדא או כדברי הכל לדעת ר' אחא ב"י וכוונת רבנו כשמתקן בכתב האחרון כמו בגט חייב.

אלא במתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זייני"ן דליכא מאן דפליג אמתניתין ודאי קשה. ואין לומר שיש ט"ס בדברי רבנו וצ"ל פטור במקום חייב בשלשתן זה אינו דהא כ' רבנו נתכוון לכתוב ח' וכו' וכן כל כיוצא בזה דמשמע ה"ה שארי אותיות ולאו דוקא ב' זייני"ן ובגמרא מסקינן דנתכוון לכתוב אות א' ועלו בידו שתים חייב בדלא בעי זיוני ועיין בתוספות ד"ה נתכוון שהעלו דנקיט ח' לרבותא דדוקא כ' ב' זייני"ן האב' אותיות אחרות דלא בעי תגין חייב אפילו נתכוון לאחת.

ויש ליישב דרבנו איירי בכתב ב' זייני"ן בתגין שלהן וה"ה שאר ב' אותיות ושפיר כ' חייב. ועי"ל דרבנו איירי בנתכוון לכתוב אות ח' וצריך עוד לאות שהרי נתכוון לדבר איסור דהיינו ב' אותיות.

ואין להקשות דא"כ דרבנו ל"ל כתירוץ התוספות הראשון בד"ה נתכוון אלא ס"ל דבנתכוון לדבר האסור חייב א"כ הדרא לדוכתא קושיי' התוספות הראשונה מאי איריא נתכוון לכתוב ח' אפילו נתכוון לכתוב ז אחר פטור. וי"ל דרבנו מתרץ קושי' התוספות הראשונה בתירוץ התוספות השני דנקיט ח' לרבותא להורות דבכתב ב' אותיות אחרות

דלא בעי זיון חייב אע"ג דהשתא מיהו לא נתכוון אלא לאחת משא"כ אלו הוה נקיט נתכוון לכתוב ז אחד לא הוה דייקינן מינה דוקא כתב ב' זיינין הא כתב ב' אותיות אחרות חייב משום דה"א דיוק אחר ולגופי' איצטריך דוקא נתכוון לכתוב ז' א' פטור הא נתכוון לכתוב ב' זיינין חייב אע"ג דבעי זיון הא נתכוון לכתוב א' וכתב ב' אחרות דלא בעי זיון לעולם פטור.

לכך נקיט נתכוון לכתוב ח' להורות הדיוק דכתב ב' אותיות אחרות חייב בהנך דלא בעי זיוני ותמצית כוונת רבנו דבנתכוון לדבר איסור שצריך לאיזה שתי אותיות שיהיו אעפ"י שלא נתכוון השתא אלא לאחת וכתב שתים חייב אפילו ב' זיינ"ן דבעי זיון דזיון לא מעכב אמנם כשלא נתכוון רק לאות אחת אעפ"י שכתב מאות ח' ב' זיינין פטור כיון דבעי זיוני לא נגמרו האותיות ולא נעשה מחשבתו.

ואין להקשות דא"כ למה משני בגמרא הא דבעי זיוני וכו' יתרץ הא בנתכוון לדבר האסור והא בלא נתכוון אלא לאות אחת. וי"ל דע"כ צריך הגמרא לחלק בין בעי זיוני דאל"כ תקשה קושי' התוספות הנ"ל דמאי אירי' נתכוון לכתוב ח' אפילו זיי"ן א' נמי וצ"ל דבא להורות הדיוק דבכתב ב' אותיות דלא בעי זיון חייב.

תדע דבנעשה מחשבתו לא בעי זיון מדקאמר רב ששת כגון שנטלו לגגו של ח' ועשאו ב' זיינין חייב תיפוק לי' דבעי זיון אלא ודאי היכא דנעשית מחשבתו ובנתכוון לאיסור חייב בלא זיון ועל ה"ה יש לתמוה שלא הרגיש בכל זה ע"כ לשון הטל אורות בקיצור נמרץ. והנה לא אטריח א"ע בסתירת דבריו מיני' ובי' לפי שראיתי שהוא מגדול הפורח באויר וגירסא זו לא תתכן בשום פנים.

דמה שרצה להעמיס מענין אותיות דבעי זיוני הן לענין עיכוב והן לענין לכתחלה היינו לשיטת רש"י ותוס' דמפרשי' מימרא דרבא במנחות דכ"ט ע"ב שבעה אותיות צריכין ג' ג' זיונין ואלו הן שעטנז גץ לענין ס"ת שלעולם צריכין האותיות הללו תגין ורבנו דעת אחרת עמו דמפרש למימרא הנ"ל אשתי פרשיות שבמזוזה שיש בהן שבעה מיני אותיות שצריכין ג' תגין עיין פ"ה מה' תפילין ומזוזה וס"ת ה"ג דמנה שם נו"ן דנפשך וב' זיינ"ן דמזוזת וג' של דגנך ואלו השלש אותיות אין להם אלא גג אחד ומשמע דדוקא הנך אבל שארי נוני"ן וגמין וזיינין לא בעי תגין ודברי רבנו לקוחים מדברי הגאון בעל שימושא רבא הביאו בהגהת מיי' פ"ב מהלכות תפילין אמר רבא כל אלפי ביתא תגין וכו' והי' לו איזה גירסא בגמרא שאיננה לפנינו.

והובא ג"כ בטוא"ח סי' ל"ח ע"ש שהרגיש הטור ולא הי' לו להזכיר שעטנז גץ וכו' ועיין בב"י שם ודבריו אינם מספיקים והאמת עד לעצמו הלא תראה שבפ"ז מה' ס"ת ע"ש

ה"ח לא הזכיר רבנו כלל תגין דשעטנ"ז ג"ץ וכן פ"ב מה' תפילין לא הזכיר תגין דשעטנז גץ לא גדולים ולא קטנים אלא שרבנו מפרש לה אמזוזה גרידא כפירוש השימושא רבא ובהכרח הא דבעי זיוני הנזכר בסוגיין מפרש רבנו באופן אחר כדלקמן כיון שדעת רבנו דאין מתייגין הזייני"ן כלל בס"ת ותפילין זולת קצתן במזוזה ע"ד הסוד.

גם מה שרצה להעמיס בלשון רבנו שמ"ש והמתכוון לכתוב ח' דהיינו שהוא צריך לכתוב ב' אותיות איזה שיהיו דה"ל כוונה לדבר האיסור אלא שעתה הוא מתכוון לכתוב אות ח' הוא דחוק להעמיס בלשון פוסק אעפ"י שהתוספות העמיסו כן בלשון המשנה שדרכה לסתום. ותו דמ"ש דרבנו פסק כר"א באחת על האריג ואות א' סמוך לכתב הרי כ' רבנו לעיל ה"ט כתב אות א' להשלים הספר חייב דמשמע דוקא להשלים הספר כתירוץ הש"ס להשלים שאני ובביאור פסק רבנו לעיל פ"ט הי"ח בין שהי' מקצת הבגד ארוג וארג על הארוג שיעורו ב' חוטין כרבנן דר"א וגם שם כ' דאם ארג חוט אחד והשלים בו הבגד חייב דלהשלים שאני דמהיכי תיתי יפסוק רבנו כיחידאה.

וכן מ"ש דרבנו פסק בכתב ע"ג כתב כר' יהודה הרי בהדי' כ' רבנו לקמן הי"ו העביר דיו ע"ג דיו פטור ובפ"א מה' תפילין פסק בהדיא דלא כר' יהודה ובפ"ג מה' גירושין ה"ד כתב וכל גט שכתבו שלא לשמה אעפ"י שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט ע"ש בכ"מ הרי מבואר דפסק כר' חסדא וכרבנן.

הרי נראה בעליל דגירסת חייב ט"ס הוא וכדאי הוא ה"ה לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק דנראה מדבריו דלא גריס לה. וראיתי בעל שער אפרים שאלה פ' שנתקשה ג"כ בתיבת חייב ועלה בדעתו לומר דרבנו הי' גורס במשנתנו חייב מדלא כיילינהו עם פטורי הנזכרים לעיל מיני' במתניתין ואני תמה דהאיך יפרש כל הסוגיא דמוכחת דגרסינן בשלשתן במשנתנו פטור.

ואולם לקושי' הטל אורות דהאיך כתב רבנו וכן כיוצא בזה ובגמרא מסיק דבשאר אותיות דלא בעי זיוני חייב וכה"ג נתעורר בעל שער אפרים דלמה השמיט רבנו הך ברייתא דנתכוון לכתוב א' וכתב ב' חייב. נ"ל פשוט וברור דרבנו מפרש הא דמשני בגמרא הא דבעי זיוני כפשוטו דהך ברייתא דתניא חייב דבעי זיוני ר"ל שהוא צריך לכתוב שני זייני"ן ואע"ג דנקיט נתכוון לכתוב א' וכתב ב' מתפרש דומיא דברייתא הנזכרת בסוגיין הרי שהי' צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת וכו' שכוונתו לכתוב יהודה הי' בטעות כה"ג מתפרשא ברייתא שהי' צריך לשני זייני"ן ונתכוין בטעות לכתוב אות ח' וטעה ולא הטיל חטוטרות של ח' שעלתה בידו שני זייני"ן חייב ומשנתנו בהי' צריך לכתוב ח' ולא בעי זיוני וזה הפשט ברור לדעת רבנו דלא

מתפרש בתגין כנ"ל ותירוצא דרב ששת כגון שנטלי' לגגו של חי"ת ועשאו ב' זייני"ן מסייע לפי' רבנו ולדרך רש"י קשה דדוחק לפרש דאיירי בתייגינהו עיין בסמ"ג ה' גיטין שהרגיש בזה ונדחק ליישב דהא דקאמר הא דבעי זיוני היינו שרוצה הסופר לתייגם והא דלא בעי זיוני שאין רוצה הסופר לתייגם והך דרב ששת בשאינו רוצה הסופרלתייגם ויש מפרשים דהך דרב ששת איירי בתייגינהו וי"מ הך דרב ששת איירי בכתב סתם דאין צריך תגין ובריייתא איירי בס"ת תפילין ומזוזות דבעי זיוני ע"כ לשון הסמ"ג אמנם לדרך רבנו ניחא בפשיטות.

ולפי מה שבארנו הך בריייתא דתני חייב לאו ד"ה היא אלא תליא בפלוגתא דאיתא בכריתות דף י"ט ע"ב הב"ע כגון שאבד מלקט מלבו שנתכוון ללקט תאנים ושכח וסבר ענבים בעינא והלכה ידו על התאנים דר"א סבר הרי נעשתה כוונתו ור' יהושע סבר הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו אבל מתעסק דהיינו נתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים ד"ה פטור וא"כ הך בריייתא דמחייבי היכא דבעי זיוני דהיינו אבד מלקט מלבו אתיין לר' אלעזר משא"כ לר' יהושע אפילו בכה"ג פטור ואידך בריייתא דפטור ד"ה היא דה"ל מתעסק ולא מבעי' נתכוון לכתוב ח' וכתב תרי זיינין אלא אפילו נתכוון לכתוב ב' אותיות וכתב ב' אותיות אחרות פטור דומיא דנתכוון ללקט שחורות וליקט לבנות דפטור כמ"ש רבנו פ"א ה"ט דודאי אין לדמותו לנתכוון ללקט תאנה זו ולקט זו כמותה דחייב דהתם כיון דרוצה בזו רוצה נמי בזו כיון שאין הבדל ביניהם משא"כ בנדון דידן דאיכא בודאי קפידא וכשתי מינים הן.

ולפמ"ש פ"א ה"י דאפילו ליקדם בשתי מינים פטור כ"ש אבד מלקט מלבו בשתי מינים נמצא פסק ההלכה דבין ליקדם ובין אבד מלקט מלבו ובין מתעסק במין א' חייב בשני מינים פטור וא"כ הך בריייתא דחייב הוה דלא כהלכתא דנדון דידן דמי לשני מינים כנ"ל ומש"ה השמיטה רבנו ופסק דבכל גוונא פטור דהך בריייתא אתאן לר' אליעזר ולית הלכתא כוותי'.

איברא בנדון שהזכירו התוספות שהי' צריך לכתוב איזה שתי אותיות שיהיו ונתכוון לכתוב ח' וכתב שתי אותיות אחרות נמי יש לומר דפטור שהרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו דבהכרח בשעה שרצה לכתוב ח' הי' מכוון בדעתו אות ח' ונסתר תירוץ התוס' השני והדרא קושיית התוס' הב' לדוכתא אך דאפשר לומר דכיון שנתכוון לכתוב איזה שתי אותיות שיהיו חשיבי כמו מין א' וכאלו נתכוון ללקט תאנה זו וליקט זו דחייב.

מיהו לדרך רבנו אין התחלה לקושי' השניי' שבתוספות כיון דלא מצריך תגין כנ"ל. אמנם ליישב קושיית התוס' הראשונה רואה אני דברי מהרש"א דבנתכוון לכתוב זיין

א' וכתב ב' או נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אין רבותא דפטור שמעולם לא נתכוון לכתוב ב' זיינין ולזרוק ד' וכה"ג בנתכוון לכתוב ב' אותיות וכתב ב' אותיות אחרות נמי פשיטא דפטור מתורת מתעסק כנ"ל אלא דקמ"ל מתני' רבותא שהמתכוון לכתוב אות ח' שהרי נתכוון לכתוב ב' זיינין שכן דרך כתיבת הח' שכותבין ב' זיינין ואח"כ מושך חטוטרת המצרפן וסד"א דמקרי נתכוון לכתוב ב' זיינין קמ"ל דפטור הואיל ונתכוון לכתוב אות אחת שהוא דבר הפטור ולא אמרינן דכתיבת אות ח' מקרי מתכוון לדבר החייב הואיל שכותב מתחלה שני זיינין ועשיית החטוטרת אח"כ יהי' חשיב כאלו מוחק השני זיינין אחרי אשר כבר נעשה איסור כתיבת שתי אותיות וסד"א דכותב אות ח' לעולם חייב אם לא שכתבה באופן זה שכתב זיין אחת ועשה החטוטרת וחיבר לה הזיין השניי' אבל העושה ב' זיינין ואח"כ חטרינהו יהי' חייב וכל זה קמ"ל במשנתנו דמ"מ הואיל ואין כוונתו לשתי אותיות פטור ומתורץ קושיית התוס' הראשונה והנה לפמ"ש לעיל ה"י דקיי"ל דעל א"א דאזרק פטור ח"כ הא דאמרן במתניתין נתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין פטור היינו אפילו אם נתכוון לכתוב בלשון תרגום דמלת זו בלשון תרגום כמלות נע ונד בלשון הקדש.

ולהכי לא משני בעל הש"ס רומי' דמתניתין אברייתא דהך ברייתא דנקטה חייב כגון שנתכוון לכתוב מ' פתוחה וכתב כו או צ' וכתב י"נ או ט' וכתב נ"ו או ש' וכתב עו ומש"ה חייב כדין הכותב ב' אותיות בלתי דומות אעפ"י שאינם שם מובן דהא בברייי' נקיט ב' אותיות משא"כ במשנתנו שהם אותיות דומות דומיא דאא דאזרק הילכך פטור.

דזה אינו דע"כ טעמא דמתני' לאו מש"ה ואפי' בלשון תרגום כנ"ל נמי פטור משום תורת מתעסק דאל"כ מאי איריא נתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין אפי' נתכוון לכתוב ב' זיינין בלה"ק וכתבן נמי פטור אלא ודאי משום מתעסק נגע בי' ואפי' הי' כתוב אותיות גו והשלימן בב' זיינין עד שנעשה תיבת גוזז נמי פטור מתורת מתעסק: הי"ג המגיה אות א' וכו' לפמ"ש לעיל צ"ל שהוא בתוך הכתב דעל שני זיינין גרידא פטור כמו על א"א דאזרק ופסק רבנו כאקומתא דרב ששת והוא ג"כ בתוספתא כתב אות א' ועשאו שתים חייב ואקומתא דרבא אייריי בהגיה אות א' והשלימו לספר ולא חש רבנו להאריך דפשוט הוא דדין הגהה כדין הכתיבה: הי"ד קטן אוחז וכו' עיין בתוספתא ומבואר שם דה"ה א' שוגג וא' מזיד דהאוחז ביד וכותב הוא העיקר: הט"ו עלי ירקות בתוספתא: הי"ו הקורע על העור וכו' בתוספתא שבידינו נמי הגירסא הפוכה אלא שרבנו סמך על הירושלמי כמ"ש ה"ה מפני שגי' הירושלמי מסכים אל הסברא ישרה שקריעה שהיא רשימה בחיתוך בעומק הוה כתב המתקיים משא"כ ברשימה.

ודע דבפ"ד מה' גיטין ה"ז פסק רבנו דלענין גט אף רשימה כשר ותמה עליו הרב המגיד אמנם נלענ"ד פשוט דסובר רבנו דכל דבר שהוא מחמת דיו שיהי' ניכר היטב שוה דין גט לדין שבת ועיין פ"ד מה' גיטין ה"א דגבי גט שיחור כשר בדיעבד אלמא דכתיבה מעלייתא היא ומש"ה חייב בשבת בשיחור כנ"ל הט"ו.

אמנם כל דבר שהוא מחמת דבר הנכתב עליו שהוא אינו דבר המתקיים כמו המשרט על בשרו תבנית כתב או הרושם על העור דבשבת פטור מ"מ בגט כשר כיון דלא בעינן דבר המתקיים בגט ואפילו כתב על עלי ירקות כשר לפי מה דקיי"ל כר"א דעדי מסירה כרתי וע"כ הא דקאמר בתוספתא דעל עלי ירקות פסול וכן הא דאמר בירושלמי דרושם על העור פסול אתיין למ"ד עדי חתימה כרתי ובדליכא עדי מסירה.

ומ"ש רבנו המעביר דיו וכו' בגיטין בעי מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים שאינם יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמוכתב עליון הוה כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא למדתנו רבנו כתב עליון הוה כתב לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ופירש"י וכי מפני שאנו מדמין ואומדין מאומד לבנו להחמי' נעשה מעשה להקל אפילו לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בה"מ לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה ע"כ.

ומדברי רבנו נראה בפשיטות דחייב חטאת ואינו מפרש כפרש"י אלא דה"ק דאע"ג דגמירי לן לענין שבת דהוה תיקון וחייב על דרך דמיון קצת שהרי מצינו בשבת דחייבין על התולדה של אב אע"ג דלא דמי ממש לאב דמיון גמור אלא דמיון קצת ומ"מ לא נעשה מעשה לענין גיטין שאין עלי' שם כתיבה גמורה וכן נראה בירושלמי דפרקין דגרסינן א"ל ר' יוחנן מפני שאנו עסוקין בה' שבת אנו מתירין אשת איש והיינו כמ"ש: הי"ז רושם וכו' עיין במ"מ ואין דבריו נכונים דרושם הנזכר בדברי ר' יוסי היינו העושה סימניות שוים שהזכיר רבנו ה"י ע"ש ורושם שהזכיר רבנו כאן הוא מלאכת הציירים ולעיל פ"י הי"ו כ' רבנו דהצר בכלי צורה הוה לי' תולדת מכה בפטיש אבל המצייר על הנייר ועל הכותל הוא תולדת כותב והוציא זה רבנו מסברא דנפשי' להמציא תולדה לכותב כמ"ש פ"ז ה"ו ובכמה מקומות וכה"ג המציא רבנו תולדה למשרטט שרטוט חרשי העצים ואבנים ואפילו בלא צבע חייב דהא עיקר מלאכת השירטוט דכתיבה הוא בלא צבע: סליק פי"א מח"ש פרק י"ב מה"ש ה"א והוא שיהי' צריך לאפר וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ודרך הרמ"ך כדרך התוספות ודרך רבנו כפרש"י ועיין מ"ש באורך ריש פ"א מה"ש ביישוב שיטת רש"י לתרץ קושיית התוספות.

ומ"ש הראב"ד בהשגות א"א ואם העביר תחת תבשילו חייב שתים הנה בירושלמי פ' במה מדליקין הבעיר ובישל אית תניי תני חייב שתים ואית תניי תני חייב א' מ"ד חייב ב' משום מבעיר ומשום מבשל מ"ד אחת היידא היא ר' יהודה אומר משום מבעיר ור' יוסי אומר משום מבשל וקשי' על דר' יוסי הבערה למדה על כל מלאכות שבתורה אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל.

עוד שם אברים ופדרים שהי' מתאכלין ע"ג מזבח כל הלילה ע"ד דר"י דאמר משום מבעיר ניחא ע"ד דר' יוסי דאמר משום מבשל מה בישול יש כאן. מכיון שהוא רוצה באיכולן כמבשל הוא ע"כ (ור' יהודה ור' יוסי הנזכרים אמוראי נינהו שאין דרך התנאים לפרש הברייתא והגאון מ' דוד נדמה לו דתנאי נינהו ותמה בזה דר' יוסי ס"ל הבערה ללאו יצתה ור' יהודה ס"ל דשא"מ אסור ע"ש) היוצא מזה דמ"ד חייב אחת ס"ל דלא דמי כלל לזימר וצריך לעצים דנמשך לו ב' תועליות נטיעה וקצירה ודוקא בצריך לעצים (ומתורץ קושיית התוספות דשם דבאין צריך לעצים אין לו אלא תועלת א') משא"כ בנדון דידן שלא נמשך לו תועלת מהבערה זולת תועלת הבישול ועיין פ"ט ה"ד דדעת רבנו לחייבו משום מבשל גרידא דקלקול הוא אצל עצים כפרש"י.

משא"כ המבעיר להתחמם ולהאיר חייב משום מבעיר דחשיב תיקון בגוף המלאכה שהוא עושה מן העצים גחלים ומן הנר שלהבת. והא דקאמר פוק תני לברא ולא מוקי' בצריך להאיר ולהתחמם ולשכך חמתו משום דהנהו תיקון מקרי ולא שייך לשון כל המקלקלין פטורין חוץ וכו' כמ"ש בריש פ"א ע"ש משא"כ בצריך לאפרו אע"ג דמתקן העצים לעשותן אפר מ"מ קלקולו יתר על תיקונו ושייך לשון חוץ ועיין מ"ש פ"ח ה"ח.

שם המחמם את הברזל וכו' עיין בהשגות שכ' א"א ולמה לא משום מבשל ומ"ש ה"ה דאין לחייבו כלל משום מבשל תמוה כמ"ש הלח"מ דהא בהדיא כתב רבנו פ"ט ה"ו דהמחמם את המתכת עד שתעשה גחלת חייב ה"ז תולדת מבשל וגם מ"ש הלח"מ ביישוב זה דבפעולה ראשונה דמרפי רפי חייב משום מבשל ולבסוף שנעשה אש חייב משום מבעיר נהפוך הוא בלשון רבנו דלגבי תולדת מבשל כתב לשון עד שתעשה גחלת וכאן כתב המחמם את הברזל סתם וכן מסתבר דבצירוף לא בעינן עד שתעשה גחלת כמשמעות הסוגיא דפ' כירה דסתם מיחם אינו מתחמם עד שתעשה גחלת ואפ"ה פריך והרי מצרף ובחימום לרככו ידוע לצורפים שאין המתכת מתרכך להכותו בקורנס עד שתעשה גחלת וגם כפי הנראה מלשון רבנו דלא שייך צירוף אלא בברזל גרידא ולא בשארי מתכות) ועיין מ"ש לעיל פ"ט ה"ו דכל שמחממו לצרף חייב משום מבעיר וכל שמחממו לרכך חייב משום מבשל.

ולפ"ש י"ל דמאי דשדי סיכתא לאתונא שאז נעשה גחלת ממש מסתמא דעתו לרככו וחייב משום מבשל וגם שם בארנו יישוב סוגיא זו ותירוץ קושיית התוספות בד"ה מהו דתימא דע"ד ע"ב ע"ש והעיקר דאינו חייב משום מבעיר אא"כ נתכוון לצרף:. ומ"ש בהשגות א"א והמחמם וכו' הוא מכה בפטיש וכו' צירוף דרבנן הוא עיין במ"מ ועיין מ"ש פ"ז ה"ו ולא אשכח רבנו תולדה אחרת למבעיר ומכבה זולת מלאכות הצירוף וכבר בארנו שכל מלאכה שאפשר לדמותה לאיזה אב אין לחייבה משום מכה בפטיש כנ"ל עיין פ"י הי"ד ולהיות שראיתי שהלח"מ נדחק מאד בדברי ה"ה והרבה להשיב לכן צריך אני להאריך קצת בביאור דברי ה"ה עיין במשנה למלך פ"א מה"ש ובמה שכתבתי אני שם דדעת התוספות דבכל מידי דאסור מדאורייתא אוסר ר"י דשא"מ אפילו בלא אפשר ולא קמכוון ובמידי דרבנן מודה ר"י בלא אפשר ולא קמכוון ולא קאסר אלא במידי דאפשר ולא קמכוון ע"ש היטב וזהו הוכחתו של הרב המגיד מסוגיא דפ' כירה דכיון דצירוף דהתם ה"ל לא אפשר ולא קמכוון ואפ"ה אוקמוה כר"ש ודלא כר"י אלמא דס"ל לבעל הש"ס דצירוף דאורייתא.

אך דהי' מקום להראב"ד לחלוק דלעולם דהסוגיא דפ' כירה ס"ל צירוף דרבנן ואפ"ה לא מתוקמא כר"י דאע"ג דמודה ר"י במידי דרבנן ולא אפשר ולא קמכוון דשרי היינו היכא דלא הוה פסיק רישא. ולהכי הוצרך לאוקי' כר"ש דאע"ג דמודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות היינו דוקא במלאכה שצריכה לגופה אבל במשאצ"ל מתיר ר"ש אפילו פסיק רישא כמבואר בסוגי'דהבונה דף ק"ו ע"א דקמשני לא צריכא דעביד בארעא דחברי' וכתבו שם התוספות דה"ל פ"ר ומשאצ"ל.

משא"כ כר"י לא מתוקמא דכיון דהוה פ"ר אסור כיון דאליבא דר' יהודה אין חילוק בין משצ"ל ובין משאצ"ל. לזה הכריח הרב המגיד דע"כ מודה הראב"ד דצירוף דפ' כירה לא הוה פ"ר דהא מסקינן התם דשמואל ס"ל במשאצ"ל כר"י ובדשא"מ כר"ש ואפ"ה ס"ל התם דאפילו שיעור לצרף מותר ואי ס"ד דהוה פ"ר אמאי קשרי שמואל דאסר במשאצ"ל אלא ודאי דלא הוה פ"ר וקשה אמאי לא אוקמוה כר"י אלא ע"כ דצירוף דאורייי' ובזה נתבארו דברי ה"ה המשך מספיק.

ובהכי ניחא מה שהקשה הלח"מ אבל קשה לזה שביומא וכו' אמאי לא קאמר דר"י מודה בזה הצירוף ע"כ. ואין זה קושי' דאע"ג דפליג אביי וס"ל צירוף דרבנן וכמ"ש ה"ה א"נ דצירוף עששיות לד"ה דרבנן וכמ"ש הרמב"ן מ"מ לא שרי לכתחלה לר' יהודה דה"ל אפשר ולא קמכוון כיון דאפשר כדרב ביבי בעששיות שלא הגיע לצירוף כמ"ש אני לעיל פ"א ה"ה ע"ש משא"כ צירוף דפ' כירה דמי לא איירי כגון שצריך להפשיר המים תכף

וא"א לו להמתין עד שיצטנן המיחם וצריך נמי להפשיר מים הרבה עד שימלא הכלי כלה שפיר מתוקמה כר"י אי ס"ד דצירוף דרבנן.
גם מה שהקשה הלח"מ וקשה דהרי הוא עצמו כתב למטה וכו' ואין לומר דהוה פ"ר וכו' אין זה קושי' כלל למבין דכוונת ה"ה להשיג על הראב"ד דס"ל בהדיא בהשגות דשייך פ"ר בצירוף וא"כ הי' מקום להראב"ד לומר דסוגי' דפ' כירה ס"ל צירוף דרבנן ואפ"ה לא מתוקמא כר"י משום דהוה פ"ר כנ"ל לזה הכריח ה"ה דע"כ יודה הראב"ד דצירוף דפ' כירה לא חשיב פ"ר אבל אין ה"נ דדעת רבנו דפ"ר שרי בצירוף כמ"ש ה"ה לקמן גם מה שהקשה הלח"מ ועוד קשה במ"ש שדעת רבנו כדעת הרמב"ן וכו' כבר בארנו דצירוף דבמסכת יומא ה"ל אפשר ולא קמכוון ולא מתוקמא כר"י.
ומה שרצה הלח"מ להעמיס בכוונת ה"ה דבצירוף דבר שאינו כלי דומי' דגחלת מודה ר"י אבל בצירוף עששית ומיחם שהם כלים לא מודה ר"י עדיין לא יצא בזה ידי חובת קושיותיו דאכתי קשה מנ"ל להה"ה דסוגיא דפ' כירה מוכחת דצירוף דאורייתא דלמא אפילו צירוף כלים דרבנן אלא ודאי פסיקא לי' להה"ה דאי ס"ד דצירוף כלים דרבנן הי' מודה ר"י דמותר וא"כ כיון דס"ל לרבנו כהרמב"ן דצירוף עששיות דרבנן אמאי לא משני בגמרא יומא דמותר אפילו במדינה כפרש"י והרי המ"מ גורס ואין שבות במקדש.
ותו דכיון דאשכחן עששיות דלאו כלים אמאי לא מוקי' במסכת יומא בהנך עששיות דלאו כלים. ותו דלפ"ד דמשום תיקון כלים נגעו בי' ה"ל לרבנו לסמוך מצרף תולדה למכה בפטיש דבענין הבערה וכבוי אין סברה לחלק בין כלים לגחלת אלא מחוורתא כמ"ש ביישוב דברי ה"ה.
עוד כתב ה"ה ולזה יראה לי דעת רבנו נוטה במ"ש פ"ב מהי"כ וכו' נראה בכוונתו שרוצה להכריע דדעת רבנו כסברת הרמב"ן ואתיין דברי אביי אליבא דהלכתא מהך דפ"ב מהיה"כ והדברים קשים להולמן. ונראה שנתכוון ה"ה מדלא הזכיר רבנו בלשונו בהיה"כ והוא שלא יתכוון לצרפם אי ס"ד דהא דאמרן התם צירוף דרבנן היינו אליבא דאביי אבל אנן קיי"ל צירוף דאורייתא ואפ"ה שרי התם מחמת דה"ל דשא"מ אע"ג דהוה פ"ר דלא שייך פ"ר בצירוף ה"ל לרבנו לבאר והוא שלא יתכוון א"ו דלא שייך גבי עששיות צירוף כלל וכוונת צירוף וכדעת הרמב"ן ואע"פ שאין זה הכרע גמור דיש מקום לומר דמ"ש רבנו התם כדי להפג צינתן יש בכח הלשון הזה דוקא כדי להפיג צינתן ולא במתכוון לצרף אך שמ"מ לא הי' לי' לרבנו לסתום והואיל שאין זה הכרע גמור לזה כתב ה"ה לשון יראה לי דעת רבנו נוטה.

ועיין שם בלח"מ פ"ב מהיה"כ שתמה שם על דברי רבנו שכתב הטעם דאין שבות במקדש דהוצרך אביי לטעם זה אליבא דר' יהודה דס"ל דשא"מ אסור מדבריהם בשבת כפמ"ש התו' בד"ה הני מילי משא"כ לר"ש אפי' במדינה מותר ונכנס שם בדוחק ליישב דברי רבנו דודאי ס"ל לרבנו דצירוף עששיות הוה פ"ר כפי הס"ד דתוספות בד"ה הני מילי משא"כ צירוף המיחם דפ' כירה לא הוה פ"ר ואביי רצה לתרץ דאפילו פ"ר שרי לר"י ולזה פריך מי אמר אביי הכי וכו' פי' וע"כ מודה אביי מיהות אליבא דר"י אפי' מקמיה דהדר בי' דפ"ר אסור.

ולזה משני ה"מ בכל התורה כלה אבל הכא דאינו מתכוון ה"ל צירוף דרבנן אע"ג דהוה פ"ר וכסברת ה"ה דגבי צירוף לא שייך פ"ר. ותמה שם על הרב המגיד שכתב דצירוף עששיות ס"ל לרבנו דאפילו במתכוון ה"ל דרבנן דא"כ למה תלה אביי הדבר בשאינו מתכוון דאפילו מתכוון אין שבות במקדש והניח בצ"ע ע"ש.

ותירוצו דחוק דאין סברא לומר דהמקשה והמתרץ פליגי בסברא זו אי פ"ר דצירוף מקרי פ"ר או לא כיון דפסיקא לי' לרבנו דלא חשיב פ"ר כמ"ש ה"ה ואי ס"ד דהמקשה סובר דחשיב פ"ר מנ"ל לרבנו דפ"ר דצירוף פטור דאימא המתרץ נמי ס"ל דפ"ר דצירוף חייב אלא דמשני דלא חשיב צירוף כסברת הרמב"ן.

אמנם מה שנראה פשוט בכוונת רבנו שם דודאי אף המקשה ידע דצירוף עששיות לא הוה פ"ר כיון שאפשר בעולם להפשיר המים בלא צירוף כמ"ש ריש פ"א בביאור פסיק רישא אלא דהקשו לאביי דס"ל אליבא דר"י דשא"מ אסור מן התורה וליכא לשנויי דמילה בצרעת ה"ל פ"ר דהא מקמי' דהדר בי' לא שאני לי' בין פ"ר או לאו.

ולזה משני דצירוף עששיות דרבנן כפי' הרמב"ן ואין שבות במקדש ואף על גב דהסוגיא אזדא אליבא דר"י מ"מ אף לר"ש צריך לומר דאין שבות במקדש דהא שמואל דס"ל בדשא"מ כר"ש וקמתיר במיחם אפילו שיעור לצרף אפ"ה קאסר לכבות גחלת של מתכת אם לא בר"ה משום היזק רבים וע"כ היינו משום גזרה גחלת של מתכת אטו גחלת של עץ משא"כ במיחם דלא מיחלף בגחלת של עץ שרי דלענין צירוף ה"ל דשא"מ וא"כ גם עששיות מלובנות מחלפו בגחלת של עץ ומתורץ קושיית הלחם משנה כמ"ש לעיל ריש פ"א מה' שבת בביאור פ"ר ע"ש.

גם מה שהניח הלח"מ בצ"ע דברי ה"ה דשם לק"מ דע"כ הוצרך אביי לאוקים באינו מתכוון דאי במתכוון הי' משליך העששיות אחת אחת לתוך המים דבענין אחר לא משכחת לי' מתכוון לשיטת הרמב"ן ומעיקרא בודאי ס"ד דשייך בעששיות צירוף

מדאורייתא ולפי מה דמשני כסברת הרמב"ן ע"כ איירי במשליך כל העששיות בבת אחת דה"ל דשא"מ.
עוד כתב ה"ה וממ"ש שהיו מחממין מעיה"כ וכו' ר"לדמלשון גמרא יומא מוכח דביה"כ אסור לחמם העששיות אלמא דצירוף דאורייתא דהא אין שבות במקדש א"ו שהחימום הוא תולדת מבעיר ומה שסיים ה"ה אע"פ שיש לדחות ר"ל דאפשר לומר דשבות שאפשר לעשותו מאתמול לא דחי שבת ועיין מ"ש אני בזה פ"ט ה"ח.
ומ"ש הלח"מ עוד כתב ה"ה בסוף דבריו עיין בסמוך פ"ב: ה"ב אבל המכבה וכו' עיין בהשגות ובכ"מ בשם הרמ"ך וסברת ה"ה נכונה דכה"ג לא מקרי פ"ר כמ"ש ריש פ"א מה' שבת שהרי אפשר לכבות הגחלים בדברים קרים בלא מים באופן שלא יהי' צירוף וכל שאפשר בשום אופן לא הוה פ"ר כמו הך דמזלף בטפין דקין.
עוד כתבנו שם דמלאכה שהיא שלא לצורך כלל לא מקרי פ"ר וכ"כ הערוך לענין פ"ר דלא ניחא לי'. ועיין מ"ש פ"ז מה"ש ה"ב שכל תולדה שלא עשאה לצורך האב אין עלי' שם מלאכה כלל ע"ש.
ומה שמדמה לה ה"ה לקטימת קיסם להריח עיין בלח"מ שהקשה דהא בקיסם מותר לגמרי ודבריו תמוהים לכאורה דלרבנן דמתירין לקטום להריח לכתחלה ס"ל דבקטמו לחצות פטור אבל אסור. אמנם לפמ"ש לעיל פי"א ה"ז באריכות דאפילו אי הוה ס"ל לרבנן דקטמו לחצות חייב אפ"ה הי' מותר לקטום להריח דומי' דשובר את החבית אע"ג דלאו מוסתקי יש לקיים קושי' הלח"מ ע"ש ותבין.
אמנם תירוץ הלח"מ תמוה דכל ענין הבערה וכבוי דמתכת משום צירוף נגע בי' ואם אין צירוף אין כיבוי מיהו יש לתרץ קושייתו דהך דשובר את החבית וקוטם להריח לא הוה פ"ר כלה האי משא"כ בכבוי גחלת דה"ל ממש כמו כבוי לצרף. ולפמ"ש לעיל ה"א טעמא אחרינא אית בי' דגזרינן גחלת מתכת אטו גחלת של עץ וכה"ג גזרו קטימת בשמים לחצות אטו קטימת קיסם לחצות כנ"ל פי"א ה"ז.
ועיין פ"ד מהי"ט ה"ו שכתב רבנו דין ממתקין את החרדל בגחלת של מתכת והטעם דכל שאינו מתכוון לצרף אין עלי' שם מלאכה כנ"ל והא דלא גזרו אטו גחלת של עץ משום דגחלת של עץ גופא אינו אלא מדבריהם כמסקנת הסוגיא דהתם מידי דהוה כבשרא אגומרי אלא דרבנן אסרו משום דאפשר. ומ"ש הרמ"ך ובגמרא לא אמרו כי אם אסור ולא חייב וכו' נראה דמפרש אבל לצרף אסור במתכוון עיין בתוס' ד"ה ל"ש.
ואין זה הכרע די"ל דהא דפריך ולצרף לכתחלה מי שרי דמשמע דאסור ניחא לי' דס"ד דה"ל משאצ"ל שמתכוון לצרף כדי שיתפשרו המים וס"ד דהמקשה דלצרף ממש קאמר

וקמפרש לי' אלא אי איתמר וכו' ועוד יש דרכים אחרים שם ואין להאריך ומה שכתב רבנו והמסתפק עיין מ"ש לקמן ה"ד: ה"ד שגרם כיבוי מותר.
ראיתי לרבנו בפי' המשנה דאין מדליקין בשמן שרפה וז"ל ואסור לנו למעט שום דבר מן השמן שבנר לפי שהוא מקרב זמן כיבויו ועיקר אצלנו אפילו גרם כיבוי אסור ע"כ נראה כוונתו דהמסתפק משמן שבנר משום גרם כיבוי נגע בי' (ודלא כדעת התוספות במס' ביצה לחלק בין המסתפק לגרם כיבוי דהמסתפק מקרי מכבה בשעת מעשה שתכף בשעת ההסתפקות מכחיש אור הנר שאינו מבהיק כבראשונה) וקיי"ל דגרם כיבוי אסור. וכ"כ בפ' כירה סוף הפ' וז"ל ואסור לתת מים אפילו בע"ש וכ"ש בשבת לפי שהוא ממהר כיבוי הניצוצות והעיקר גרם כיבוי אסור כאשר הודעתיך ע"כ. אמנם בפ' כל כתבי עלה דמתניתין דפורסין עור של גדי כתב וז"ל ור' יוסי סבר גרם כבוי אסור אפילו בשעת נפילת האש ואין הלכה כר' יוסי עכ"ל נראה מזה שהוא מחלק דגרם כיבוי בעלמא אסור ובשעת הדליקה מותר.
ודברים הללו קשים להולמן דכיון דהמסתפק מן השמן שבנר חייב אלמא דגרם כיבוי דאורייתא וקיי"ל במשאצ"ל כר"י אמאי שרינן גרם כיבוי בשעת הדליקה. ותו דבסוף פ' כירה מסיק רב אשי אפילו תימא רבנן ושאני הכא מפני שמקרב את כיבויו ולפי דרכו של רבנו בפ' המשנה הל"ל שאני הכא דליכא פסידא דדליקה.
ותו דבפ' כל כתבי נראה איפכא דבשעת הדליקה יש להחמיר טפי משום דאי שרית לי' אתי לכבויי. ואולם כפי הנראה מלשון רבנו פה דכל גרם כבוי שהוא גורם לכבות את הדבר הדולק וממהר ומקרב כבויו אסור הילכך אין נותנין מים תחת הנר לקבל ניצוצות הנ"ל פ"ה הי"ג שהרי הניצוצות עצמן שהם חלקי פתילה הניתזין מלוכלכין בשמן ודולקין מתכבין קודם זמנם במים ואע"פ שאיננו מכבה בידים אלא גורם שהמים יכבו אותו מ"מ שבות מיהו איכא ואסור מדבריהם.
אבל המסתפק משמן שבנר שהרי הוא גורם שהפתילה הדולקת תמהר לכבות ובידים קעביד לי' חיובא נמי איכא. אך מניעת הדליקה מחלק שעדיין איננו בוער לא חשיב גרם כבוי ממש וגרם כיבוי כההוא שרי והיינו מ"ש רבנו כדי שלא תעבור הדליקה וכה"ג כל הנך הנזכרים פה כמו נתינת מים מן הצד שכלם למנוע שלא ידלקו ולאו משום פסידא דדליקה שרי דודאי בשעת הדליקה יש לחוש טפי דאי שרית לי' אתי לכבויי אלא הטעם משום דכל גרם כיבוי למנוע הדליקה שרי והיינו מ"ש רבנו בפי' המשנה דר' יוסי סבר דגרם כיבוי אסור אפילו בשעת נפילת האש ר"ל בשעת התחלת הדליקה דחשיב מניעת הדליקה מדבר שעדיין לא אחז בו האור.

(ועיין בירושלמי ס"פ כירה דמוקי הך מתניתין דפ' כירה כר' יוסי ומשום גרם כיבוי משום דהירושלמי איננו מחלק בין מניעת הדליקה לכיבוי דבר הדולק אבל אנן קיי"ל כרב אשי דמוקי' כרבנן ומפני שמקרב את כבוייו של דבר הדולק כנ"ל) ואעפ"י שכשהכלי חרס מתבקעים יכבו אף הגחלת הדולקת וכן בנתינת מים על הצד שיזלו המים לצד הדולק ויכבו ממש מקרי דשא"מ שהרי אין כוונתו לכבות אלא שלא תעבור הדליקה ולא חשיב פ"ר גמור דאפשר שלא יתפשטו המים לצד הבעירה.

וכ"ש לפמ"ש רפ"א דדמי להך דאפשר לזלף בטפין דקין ולא חשיב פ"ר כלל שהרי אפשר בעולם למנוע הדליקה מהחלק הבלתי דולק בלתי כבוי דבר הדולק ומש"ה נמי לא חשיב פ"ר הך דמנער את הטבלא דלקמן ה"ו שהרי אינו מתכוון להשליך הנר אלא להסירו מעל השלחן ואפשר בעולם להסיר הנר בלתי שפיכת השמן משא"כ נר שאחורי הדלת חשיב פ"ר כל שפותח כדרכו (ואפ"ה חיובא ליכא כדין פ"ר דחייב מדקאמר לייט עלה רב דמשמע מדבריהם וכ"כ רבנו פ"ה הי"ז לשון אסור משום דחשיב כבוי כלאחר יד וגרם כיבוידרבנן כדאמרינן דף ק"כ עשיי' הוא דאסור גרמי שרי מדאורייתא) וגם ה"ל אפשר ולא קמכוון דאסור דאפשר לפתוח הדלת בנחת משא"כ בהך דמנער את הטבלא דלא אפשר ולא קמכוון הילכך כיון דלא הוה פ"ר שרי לכתחילה ובזה תמצא יישוב לקושי' הרמ"ך דלקמן ה"ו והך דפתיחת דלת כנגד המדורה עמ"ש לעיל פ"ה הי"ז דבמתכוון איירי ובאינו מתכוון שרי כיון דלא הוה פ"ר ע"ש: ה"ו טלית וכו' עמ"ש לעיל ה"ד ועיין במ"מ ובשלטי גבורים כתב טעם להשמטת הרי"ף משום דקיי"ל דבגד שרייתו במים זהו כיבוסו ורצה להעמיס בדברי רבנו דהך דנותן מים מן הצד קאי על ס"ת לבד משום דבעור לא שייך כיבוס אמנם לשון רבנו ואם כבתה כבתה בלשון נקבה משמע דמוסב אטלית ולא אס"ת שסיים בה רבנו ואם כבה כבה בלשון זכר.

ועיין לעיל פ"ט הי"א מיהו נתינת מים מן הצד לא חשיב שרייי' עיין פ"ג מה' שביתת עשור ה"ו ואין שרייי' לפי שעה אלא בזמן מרובה כשיעור כבוס ועוד דדשא"מ הוא ולא הוה פ"ר: ה"ח הוצאה והכנסה וכו' עיין בלח"מ ורבנו דחה זה מכח הא דאמרן בר"פ קמא דשבת אמר רב אשי תנא הוצאה הכנסה קרי לי' וגם רבינא מסיק דקתני יציאות ומפרש הכנסה לאלתר ואין דרך לשנות התולדה קודם האב וע"ש בתוספות ד"ה מי לא עסקינן ורבנו לא ס"ל כתירוץ הריב"א אלא דבאמת הדר בי' רב אשי ממה דס"ד מעיקרא אבות מאי ניהו יציאות אלא דאף הכנסה אב וסוגי' דהזורק נמי אזדא לפי הס"ד וכן משמע בירושלמי פ"ק דשבת מנין שהוצאה קרוי' מלאכה שנאמר אל יעשו עוד מלאכה ויכלא

העם מהביא וגו' א"ר חייא אף הכנסה את ש"מ כשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים כך נמנעו הגזברים לקבל מידם להכניס ללשכה ע"כ.
וכיון דהכנסה הוית במשכן חשיבא וכתיבא ה"ל אב. ומ"ש הלח"מ ביישוב דברי רב האי גאון אין לו מקום בלשונו דמעיקרא לא אסתפק להו וכו' וכוונתו פשוטה לפמ"ש הרשב"א בשבע שיטות דמאן דגריס היכא כתיבא גריס נמי וממאי דבשבת קאי כפי גירסת רש"י ובה"ג והא בהא תלי' ולפ"ז קושיי' רב האי הוא קושיית התוספות בד"ה וממאי וכו' ע"ש בש"ש: ה"י או המושיט וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך.
איברא דברי הרמ"ך תמוהים דהושטה זו איננה הושטה הנזכרת ר"פ הזורק דהתם איירי במושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר והושטה הנזכרת פה היא במושיט מרה"י לרה"ר או איפכא דודאי אף כה"ג חייב מדקאמר במתניתין חומר במושיט מבזורק ולא אשכח חומר בזורק ממושיט ובתוספתא פ"ק דשבת מפורש א' המוציא מרה"י לר"ה וא' המכניס מר"ה לרה"י וא' המושיט וא' הזורק חייב.
וענין ההושטה איננה כפי מה שגדר ה"ה שהוצאה מקרי כשהאדם המוציא מגביה החפץ והושטה מקרי כשמגררה ע"ג קרקע דההוא מגרר מקרי והזכירו רבנו לקמן פי"ג הי"א (ובכה"ג המגרר מרה"י לרה"י דרך רה"ר אפילו בדיוטא אחת פטור) אלא ענין המושיט שהוא עומד במקומו ומטלטל בידו החפץ מרשות לרשות הן בהגבהה והן בגרירה דומי' דמתניתין דריש פרק קמא דשבת מה שאין כן הוצאה שהאדם מהלך מרשות לרשות ונושא או גורר החפץ ומשום הכי לבן עזאי דסבירא לי' מהלך כעומד דמי המוציא והמכניס פטור ומושיט וזורק חייב.
ועיין בלחם משנה ואין דבריו מוכרחים דהא מצינו בהושטה שהיא תולדה דהוצאה חיוב במושיט מרה"י לרה"י מה שאין באב וא"כ אימא נמי דלא בעינן שיושיט כל הקופה וגם מראה מקום ה"ה אינו מספיק דמגרר ויוצא לחוד והושטה לחוד כנ"ל אלא דהדין מוכח מהושטת הקרשים מעגלה לעגלה ואורך הקרשים י"א ורוחב העגלה ה"א ובין עגלה לעגלה ה"א שנמצא כל קרש הי' בולט ב"א וחצי לכל צד שכשהיה מושיט מעגלה לעגלה הרי נעקר כל הקרש מרה"י זה לרה"י שבצדו אמנם מר"ה שבינתים לא נעתק כלו ומש"ה אמרינן דהושטה חייב אף מרה"י לרה"י דרך ר"ה ואי ס"ד דחייבין על הושטה מרה"י לר"ה אפילו לא נעקר כלו דלמא ה"ל החיוב הואיל שנעתק מרה"י לר"ה שבינתיים או מחמת מה שנעתק מר"ה לרה"י.
ועיין בירושלמי פכ"ג דקאמר התם ריב"ל בשם רבי יתר עליהן הושטה ולמה לא תנינתה עמהון כל המלאכות באחת וזו בשתים כל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדות

ע"כ פי' דהוקשה לי' דה"ל למתני הושטה מרה"י לרה"י דרך ר"ה לאב בפ"ע כיון שאיננה תולדה דהוצאה דכה"ג בהוצאה פטור ומשני דכל המלאכות באחת וכו' כדאמרן בירושלמי פ' הזורק ר' אחא בשם ר' מיישא בלבד ע"י שנים בכל אתר אתה אומר שנים שעשו פטורין והכא אתה אומר שנים שעשו חייבין.

שנייא היא שכך היתה עבודת הלוים במשכן ע"כ. והאף שלא ראיתי לרבנו דין מחודש זה דהושטה דוקא ע"י שנים ואדרבה מפשטות לשונו משמע דבזה יכול וזה יכול שנים שעשו פטורין אפילו בהושטה ולא סמך רבנו על הירושלמי בזה הואיל ולא נזכר בבבלי מ"מ למדנו מהירושלמי דפי' ההושטה כדברי שהאדם עומד במקומו ודלא כמ"ש ה"ה והיינו מ"ש רבנו המושיט בידו: הי"א קופה וכו' עיין במ"מ.

ויש לתמוה דלפי פסק רבנו דאגד כלי שמי' אגד קשה תיובתא דרב ביבי בר אביי מסיפא דברייתא דהגונב כיס בשבת דאמאי המגרר ויוצא פטור דכיון דאגד כלי שמי' אגד קדם לי' איסור גניבה לאיסור שבת וע"כ צריך לומר דאיירי בנסכא וליכא שנצין או דכריך עלייהו והאיך כתב רבנו פ"ג מה' גניבה דין הי' מגררו ויוצא סתם ולא הזכיר דאיירי בנסכא ודלית לי' שנצין (ודע דבמסכת כתובות דל"א פריך נמי אהך בבא דהי' מגרר ויוצא ה"ד אי שמגררו לר"ה איסור גניבה ליכא ואי לרה"י או לצידי ר"ה לרבנן דהלכתא כוותייהו איסור שבת ליכא.

ומוקי לה רב אשי כגון שצירף ידו למטה מג' וקיבלה וגם זה לא הזכיר רבנו וצריך לומר דפסק כרבינא דמסיק התם דבר"ה נמי קנה לענין גניבה ע"ש בתוספות ד"ה ובר"ה נמי קנה וכו' והלכתא כרבינא לגבי' ר' אחא בכל התורה כלה ודלא כמ"ש שם המשנה למלך פ"ב מה' גניבה הי"ו ע"ש דודאי כפי מהשהוכחנו סובר רבנו דאע"ג דלא הוה קנין בר"ה בשום דוכתא מ"מ קנה לענין גניבה.

וכ"כ הרשב"א בשבע שיטות דסוגיין דמסכת שבת אזדא אליבא דרבינא ודלא כפרש"י דאיירי בצירף ידו למטה מג' ע"ש) ואין לתרץ דבמסכת כתובות דל"א איתא תרתי לישנא אליבא דר' אבין דס"ל התם הזורק חץ מתחלת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור אע"ג דההיזק הי' קודם הנחה וליכא חיוב מיתה משום איסור שבת עד שעת הנחה מ"מ פטור דעקירה צורך הנחה היא וחשיב בת אחת וללישנא קמא דהתם הטעם משום דא"א להנקה בלא עקירה ולפ"ז ה"ה המעביר סכין ד"א בר"ה וקרע שיראין בהליכתו נמי פטור וללישנא בתרא הטעם משום דאי בעי לאהדורי לא מצי מהדר לה משא"כ במעביר דמצי מהדר חייב בתשלומין ע"ש.

וא"כ הא דמותיב רב ביבי בסוגיין היינו ללישנא בתרא דבמעביר חייב וה"ה למגרר דמצי מהדר קדים איסור גניבה לאיסור שבת מקרי והוצרך לאוקים בנסכא ודלית לי' שנצין משא"כ ללישנא קמא דהתם משום דעקירה צורך הנחה היא קושיי' רב ביבי מעיקרא ליתא דאע"ג דאיסור גניבה קדים כיון דא"א להוציא כלו בלא הוצאת מקצתו פטור ורבנו פסק כלישנא קמא דהתם ולהכי העתיק הבבא כפשטה.

דלפ"ז קשה דבמסכת כתובות מתיב רב ביבי אהך דר' אבין מרישא דברייתא דהגונב כיס בשבת חייב דאיסור גניבה קדים ואמאי נימא הגבהה צורך הוצאה היא דליכא למימר דאיירי בהגביה להצניע ונמלך להוציאו דכה"ג פטור לענין שבת כמ"ש רבנו לקמן פי"ג הי"ב. ומסיק דרישא איירי בעמד לפוש והוה מצי לאפלוגי בדידי' אלא מגרר איצטריכא לי' וע"ש בתוספות ד"ה מגרר וכו' דאין דבריהם מוכרחים להשיב על דברי רבנו די"ל דאה"נ לפי מה דמסיק מגרר ויוצא איצטריכא לי' שוב אין צורך לאוקי' כבן עזאי דמהלך כעומד דמי ושפיר מתוקמא כרבנן בעומד לפוש) ואיך כתב רבנו פי"ב מה' גניבה הי"ו בבא דרישא כפשטה ולא ביאר דאיירי דוקא בעמד לפוש.

דאין לתרץ כמ"ש ה"ה שם דתיובתא דרב ביבי דהתם אזדא ללישנא קמא משא"כ ללישנא בתרא לק"מ כמ"ש התוספות התם בד"ה הכא נמי וכו' ורבנו פסק כלישנא בתרא. דהא לפמ"ש מוכרח דרבנו פסק כלישנא קמא.

וא"כ רבנו שהעתיק רישא וסיפא דברייתא כפשטה קשה ממ"נ אי פסק כלישנא קמא הואיל דסתם סוגי' דכתובות אזדא אליבי' קשה רישא ואי פסק כלישנא בתרא מכח סתם סוגי' דשבת קשי' סיפא (בשלמא לרב ביבי לא קשה אע"ג דבמסכת שבת מותיב ללישנא בתרא ובמסכת כתובות ללישנא קמא דכן דרך האמוראים למידק דרך תפשוט כחד לישנא וזיל הכא קמדחי לי' וכו' או דמקשה דרך ממ"נ דקשה רישא וצ"ל כלישנא בתרא ותקשה סיפא וכן איפכא משא"כ על פסקי רבנו ודאי קשה ממ"נ) ודוחק לומר דרבנו פסק כלישנא קמא ולהכי פסק הסיפא כפשטה ובאמת מוקי' רישא בעמד לפוש והיינו מיש רבנו שם והגביהו שם ברה"י ואח"כ הוציא לר"ה דה"ל לרבנו לפרש (ועיין בתוספות ד"ה נימא הגבהה וכו' דיש לומר דרבנו ס"ל דבהגבהה כל דהו סגי לענין מכירה כנראה מלשונו בה' מכירה ומש"ה השמיט הך דעומד לפוש גם י"ל דסובר רבנו דהא דס"ד דבעל הש"ס דהגבהה צורך הוצאה היא אע"ג דאפשר בגרירה משום דס"ד דאיירי ברישא בכיס קטן ולפי מה דמסיק במיצעי כיון דאפשר בגרירה לא חשיב הגבהה צורך הנחה.

אמנם היותר קרוב בכוונת רבנו) נ"ל ליישב דודאי רבנו פסק כלישנא קמא ודלא כמ"ש ה"ה פי"ב מה' גניבה והטעם הואיל דסתם סוגי' דכתובות אזדא ללישנא קמא. וגם הסוגי'

דפ' הגוזל דקי"ו ע"א דגרסינן התם בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך מעיקרא סברו כדר' אבין דאמר זרק חץ וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא ולבסוף סברו כרבי ירמיה דאמר משעת הגבהה קניא ונתחייב ממון ומתחייב בנפשו לא הוה עד שעת ניסוך ע"כ אלמא לפי מה דס"ד מעיקרא דהגבהה צורך ניסוך הוא פטור כדר' אבין אע"ג.

דשאני ניסוך דאפשר לאהדורי משא"כ בזורק. וסובר רבנו דר' ירמיה לא פליג אדר' אבין כמ"ש ר"ת בתוספות כתובות ד"ה שעקירה צורך הנחה אלא טעמא דר' ירמיה דשאני זורק שא"א לעקירה בלא הנחה משא"כ בניסוך דאפשר לניסוך בלא הגבהה דלא כר"ת והא דקאמר מעיקרא סברו כדר' אבין היינו דאכתי לא הוה ס"ד כלל לחלק בהך סברא דאי אפשר להנחה בלא עקירה ואפשר לניסוך בלא הגבהה כמו דס"ד דהמקשה במסכת כתובות דל"א אהא דרב חסדא יאמר מודה ר' נחוניא בגונב חלבו של חברו מהך דר' אבין (ובהכי ניחא הא דפסק רבנו כר' אבין פ"ב מה גניבה הי"ו וגם פסק כר' ירמיה פ"ז מה' חובל ה"ו ע"ש וכן תראה בהלכות מאכלות אסורות דלית לי' לרבנו דהגבהה צורך ניסוך הוא א"ו אפשר לניסוך בלא הגבהה ע"ש ועיין בתוספות כתובות ד"ה ה"נ דהקשו דהא הגבהה נמי לאו צורך הוצאה ממש היא אף ללישנא קמא דהא אפשר להנקה בלא הגבהה דהיינו ע"י גרירה ותירצו בדוחק דמ"מ שם עקירה עלי' ולדרך רבנו נראה דסובר דרב ביבי במסכת כתובות לא ס"ד כלל לחלק בדר' אבין לא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא אלא דכל שהוא לצורך חיוב מיתה מקרי התחלה אע"ג שאפשר לבא לידי חיוב מיתה בלעדה וכפי ס"ד דהמקשה במסכת כתובות לרב חסדא וכפי הסוגי' דפ' הגוזל דקאמר מעיקרא סברו כדר' אבין.

ולפ"ז מלתא דר' אבין מתפרש בשלשה דרכים או שנאמר דכל צורך הנחה חייב אפילו אפשר להנחה להתקיים זולתה וגם מצי לאהדורי ולזה קשה קושיי' רב ביבי בכתובות וצריך לאוקי' בעמד לפוש וה"ה דה"מ לאוקי' כלישנא קמא אלא שרצה לדחות כי היכי דלא תפשוט כדרב חסדא דהא בל"ז מצי לשנויי כלישנא בתרא כמ"ש התוספות.

וללישנא קמא לק"מ לא קושיי' רב ביבי דכתובות ולא קושיי' רב ביבי דשבת. וללישנא בתרא קשה קושיי' רב ביבי דשבת.

אמנם רב ביבי אליבא דנפשי' לית לי' לא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא אלא תופש מילתא דר' אבין כפשוטו דאפילו אפשר להנחה להתקיים זולתו חשיב התחלה ולהכי הקשה בפשיטות במסכת שבת דס"ד דאיתותב ר' אבין מרישא דברייתא ושפיר קשה לי' בפשיטות מסיפא דברייתא. ולפ"ז רבנו ז"ל דפסק כלישנא קמא ניחא לי' הכל ושפיר

פסק הברייתא כפשטה רישא וסיפא:הי"ב במעות צרורין לו בסדינו שבת דף קמ"ז ע"א ובתוספתא פ"ק דשבת: הי"ג ופיה למטה אבל פיה למעלה ד"ה חייב ד"צב ע"ב והוא נלמד מכללא שכן דרך המוציאין: הי"ד המוציא משא וכו' רבנו לשיטתו דמפרש דרך עליו למעלה מראשו וע"כ לאו היינו שתופס בידיו למעלה מראשו ויש אויר בין המשא לראש שאין זה דרך הוצאה כלל א"ו צריך לחלק כמ"ש רבנו וכן משמע במסכת ב"מ דף ק"ה ע"ב בדרך הוצאה ע"ג ראשו.

ולענין השגת הראב"ד ועיין לקמן ריש פט"ו: הט"ו שהוא עומד בצדן וכו' עיין בהשגות ונראה דעת הראב"ד דהוקשה לי' הך מתני' דהיו שנים מקצת ד"א של זה דלקמן הי"ו דמשמע דמותר לכתחלה לטלטל פחות מד"א אסוגי' דהמוציא תפילין ומי שהחשיך בדרך דמשמע דטלטול פחות פחות מד"א אסור שלא במקום הדחק ולזה מפרש הראב"ד דהך מתניתין דהיו שנים מקצת אמותיו איירי בשבת שם וביצא חוץ למקומו דלא מסתבר לי' להראב"ד לחלק בין טלטול פחות מד"א לטלטול פחות פחות מד"א דכי היכי דשייך למגזר בטלטול פחות פחות מד"א שמא יעבירנו ד"א בבת אחת כה"ג נמי שייך למגזר פחות מד"א אטו ד"א.

אמנם קשה לדרך הראב"ד הא דתנן בפ' בתרא דערובין עומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה וכ"ש לפמ"ש הראב"ד לקמן ריש פט"ו דאם הוציא חוץ לד"א חייב ע"ש דדוחק לאוקים הך מתני' בשובת בר"ה ויוצא חוץ לתחום. אבל רבנו מחלק בינייהו כמ"ש ה"ה דדוקא פחות פחות מד"א שהוא צריך להעביר החפץ ד' הוא דגזרינן משא"כ כשאינו צריך לטלטל רק פחות מד"א לא שייך למגזר ודוקא ד"א הוא דגזרינן אטו הן ואלכסון כדלקמן הי"ט וטלטול פחות פחות מד"א אסור אפילו ע"י הרבה ב"א שלא במקום מצוה והא דכתב רבנו לקמן הי"ז לפיכך מותר וכו' איירי באין כוונת הראשון ליתן לשני וכן דייק לשון וכן חברו לחברו כמ"ש לעיל פ"ו הכ"ב וקמ"ל רבנו דחפצי הפקר אינם קוני' שביתה אבל במתכוין דמי קצת לשנים שעשו מלאכה וגם שייך למגזר שמא יעבירנו הוא בעצמו כיון שהוא צריך להעביר החפץ טובא.

ומ"ש רבנו שהוא עומד בצדן עיין במ"מ נראה מדעתו דסובר דר"י ורבנן בתרתי פליגי דפליגי במי שיצא חוץ לתחום דלרבנן יש לו להלך ח"א ולר"י אם כבר הלך ד"א לצד א' אסור לו להלך בצד שני כיון שבירר לו. ופליגי נמי בעומד בר"ה לענין טלטול דלרבנן מותר לו לטלטל תוך ח"א כשמניח בינתיים ואינו מטלטל יותר מד"א בבת אחת.

ולר' יהודה אם בירר לו וטלטל ד"א לצד מזרח שוב אסור לו לטלטל לצד מערב אפילו הניח בינתים. ולא נהירא כלל דודאי הא דקאמר ר"י אם בירר לו היינו רק ביצא חוץ

לתחום (וישן בדרך לרבנן דר"י בן נורי) לענין להלך משא"כ העומד בר"ה שיש לו רשות להלך בכל הר"ה אין ענין לבירה דר' יהודה שאם כבר טלטל חפץ א' ד"א לצד מזרח אסור לו בלאו הכי לטלטל אותו חפץ לצד מערב דהיינו טלטול פחות פחות מד"א דאסור שלא במקום הדחק אבל חפץ אחר מותר לטלטל לצד מערב וכן בכל הר"ה והוא שלא יטלטל חפץ א' פחות פחות מד' והיינו דאמרינן בגמ' דלענין טלטול לא נחלקו ר"י ורבנן דד"א אין טפי לא.

ואפילו אותן המקצת מפרשים שהביא ה"ה דלרבנן מותר לטלטל בכל שמנה כשנח בינתיי' היינו דוקא במי שאין לו אלא ד' אמות דחשיב לרבנן אותן שמונה אמות מקומו ממש (קרוב לדעת הראב"ד בהשגות) אבל בנדון זה שכתב רבנו בעומד בר"ה לא שייך כלל שמנה אמות לרבנן ואף לרבנן אסור לטלטל בתוך ח"א דהיינו טלטול פחות פחות מד"א דאסור שלא במקום הדחק.

אמנם רבנו כפי הנראה מפשטות לשונו דאפילו במי שאין לו אלא ד' אמות נמי לטלטל מודי' רבנן דאסור בתוך ח"א חפץ אחד כנ"ל ונדון דידן בהיתר טלטול תוך ד"א הקרובים אליו לאיזה רוח שירצה הוא מוסכם בין לר"י ובין לרבנן וטפי לא והיינו מדבריהם הוא דגזרינן טלטול פחות פחות מד"א אטו ד"א דאלו מדאוריית' כל שעמד לפוש מטלטל טובא נמי דהא דכתיב אל יוציא איש ממקומו בכל פעם שעומד לפוש קונה מקום חדש. ובירוש' פ' מי שהוציאוהו עלה דמתניתין דמי שישן בדרך. ר"ז בשם ר"ח טעמי' דר"י בן נורי מאחר שאלו הי' ער היה קונה שביתה ישן לא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח.

רבי יודא אמר אפילו ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח. אתיא דר"י כריב"ן דר"י בן נורי אמר אחר שאלו היה ער היה קונה שביתה היה ער ולא קנה לו שביתה אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח.

ר' הונא אר"נ בר יעקב בעיא גר שטבל לאחר שהאיר המזרח מאחר שאלו הי' ער הי' קונה לו שביתה מה אמר כאומר ריב"ן נשמעינה מן הדא דאמר ר"נ בשם ריב"ל הלכה כר"י ב"נ. בירר לו מבע"י חוזר בו מבע"י בירר לו משחשכה חוזר בו משחשכה בירר לו מבע"י וקידש עליו היום נשמעינה מן הדא לא יכנס דר"מ ר"י אומר יכנס.

לא על הדא אמרה אלא על רישא דפרקא מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה את אמרית עלה א"ר בון מודה ר"י שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו ע"כ. וה"פ דר"ז מפרש פלוגתא דריב"ן ורבנן במי שישן בדרך (בגוונא דרישא דמי שישב בדרך (דפליגי ר"מ ור"י) שישן בתוך תחום של עיר וקמפרש טעמא דריב"ן בישן שאלו הי' ער הי' קונה שביתה בפירוש

עם אנשי העיר הילכך בישן שלא קנה שביתה עם אנשי העיר אין לו אלא אלפים אמה ממקומו ולא יכנס וכדמסיק ר' יהודא דאפילו ער ולא קנה לו שביתה עם אנשי העיר נמי אין לו אלא אלפים אמה ממקומו ולא יכנס דכדמסיק ר' יהודא דאפילו אמר אליבא דריב"ן דקאמר אחר שאלו הי' ער הי' קונה שביתה בפירוש עם אנשי העיר כדמפרש ר"ז מלתי' דריב"ן אלמא דער שלא קנה שביתה בהדיא עם אנשי העיר לא יכנוס כדר"מ ולא תימא דטעמי' דריב"ן דבער דהיינו ישב ס"ל יכנוס כר"י דווקא בישן הוא דאין לו אלא אלפים אמה ממקומו אלא דודאי אף בישב ס"ל לריב"ן לא יכנס כר"מ והא דנקיט במלתי' דריב"ן ישן משום מלתא דרבנן דדוקא בישן אין לו אלא ד"א משא"כ בישב בודאי יש לו אלפים מיהותממקומו.

ואח"כ קבעי רב הונא בגר שטבל בשבת ומדמה לי' לישן שלא קנה שביתה בין השמשות אלא דמספקא לי' אם נאמר כדברי ריב"ן בישן וקפשוט דהלכתא כריב"ן. ואחר כך קאמר דפשיטא לי' במי שישב מבע"י תוך תחומו של עיר דאם בירר לו מבע"י לקנות לו שביתה עם אנשי העיר דיכול לחזור בו מבע"י לקנות שביתה במקומו או איפכא וכן אם בירר לו משחשכה אחר בין השמשות יכול לחזור בו משחשכה אלא דבבירר לו מבע"י מבעיא לי' אם חוזר בו משחשכה וקפשיט לי' מפלוגתא דר"מ ור"י במי שאינו יודע אם הוא בתוך תחום העיר דה"ל כאלו בירר לו מבע"י לקנות שביתה במקומו ואליבא דר"י חוזר בו משחשכה ואליבא דר"מ לא יכנוס.

ואח"כ קאמר דהא דאמר ר"י במשנתנו שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו לא קאי אמלתא דרבנן דריב"ן דלפי מה דמסיק לעיל דבין ישן ובין ישב ולא קנה לו שביתה דין א' להם וכיון דס"ל לר' יהודה יכנוס אע"ג שלא נתכוון לקנות שביתה בעיר ממילא קנה א"כ ה"ה לישן שקונה שביתה ולא ס"ל כריב"ן אלא ודאי דר' יהודה אמי שאין לו אלא ד"א דריש פרקין קאי וכדאמר ר' בון בריש פרקין עלה דמתניתין דמי שהוציאוהו הוא דקאמר ר' יהודה.

מבואר מזה דאי ס"ד כדברי ה"ה דפלוגתא דר"י ורבנן לענין טלטול בעומד בר"ה לא הי' צריך לאוקים מלתא דר"י אהך דריש פרקין אלא הוא הדבר אשר דברתי דלענין טלטול לא שייך כלל ברירה דח"א כנ"ל ולא פליגי אלא לענין הילוך במי שאין לו אלא ד"א וזהו מה שרצינו לבאר ופסק כר"י לקמן פכ"ז הי"א לענין הילוך הואיל דסתם לן תנא כוותי' במי שיצא חוץ לתחום או מי שהחשיך דאפילו אמה אתת לא יכנוס דה"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם.

וע"ש שתמה ה"ה דאמאי לא יכנוס כיון שיש ברירה בידו לברור לו ד"א לצד התחום ותירץ שכיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו וכסברא זו כתב הר"ן וכבר העיד ה"ה בעצמו שזה דוחק. ותו דודאי ברירה דר"י לאו במחשבה תליא מלתא דמחשבה וכ"ש מעשה מוציא מידי מחשבה וכדקיי"ל בירר לו משחשכה חוזר בו משחשכה ואפילו כבר הלך ג"א לצד מזרח מותר לו לחזור ולהלך אמה א' לצד מערב אלא ברירה דר' יהודה היינו בפועל שאם כבר הלך ד"א לצד מזרח לא ילך לצד מערב ורבנן פליגי עלי' בהא וס"ל דיכול לחזור בו ומש"ה ס"ל להלך ח' נמי שרי.

וטרם ניישב דברי רבנו נעורר במה שקשה לדרך הראב"ד דא"כ הרי שיצא חוץ לתחום אמה אחת יש לו ברירה או לחזור לתחומו או להרחיק עוד ד"א וכשמרחיק עוד ד"א ועומד שם הרי קונה ד"א חדשים ומותר לו להרחיק עוד ד"א וכן עד כמה מילין וכה"ג יהי' מותר לו לחזור למקומו לאט לאט מכח הבלעת תחומין דדין תחום העיר ודין ד"א שלו אחד הוא כמבואר פכ"ז הט"ו ובהשגות שם ע"ש.

וכן בירושלמי דערובין ד"א שאמרו תחום הן או אינם תחום וכו' ע"ש. ונהי דאינו יכול להרחיק לכתחלה מ"מ אם כבר הרחיק לאט לאט וקנה בכל פעם ד"א חדשים יהי' מותר לו להלך למקומו מכח הבלעת תחומין.

לכן נ"ל ליישב דודאי אם נפרש הא דתנן מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת ביוצא לדעת וכמו שפי' רש"י דלק"מ קושיי' הראב"ד מהך דנהרדעי (ועי' במלחמו' ה' ס"פ מי שהוציאוהו שנדחק ג"כ בקושי' זו ועיין בתוספות ערובין דף מ"ד ע"ב בד"ה ומר סבר שרצו לחלק מחמת קושי' זו דשאני הך דנהרדעי שצריך ליתן לו ארבע אמות חדשות ע"ש.

ולדרך רבנו ודאי דליכא לחלק כה"ג דהא רבנו כ' בהדיא פכ"ז הט"ו שהוא מרחיק ונפנה וחוזר למקומו הרי שאין נותנין לו מקום חדש אלא חוזר למקומו ראשון והדברי' ברורי' בטעמן דכיון שמתירין לו להרחיק מפני כבוד הבריות עד מקום שיכלה הריח א"כ אחרי שנפנה צריך להרחיק נמי עד מקום כלות הריח לאיזה צד שיהי' ואמאי לא נתיר לו שישוב למקומו כיון דבל"ז צריך להרחיק ואינו מרבה בהילוך.

ועיין בתוס' ערובין דמ"ד ע"א בד"ה או דלמ' וכו' ויש ליישב קושייתם לדרך רבנו דשאני מחיצה של בני אדם שהכניס' בהיתר גמו' ודרך כניסתו מסויימ' משא"כ במי שיצא חוץ לתחום דהכניס' תלוי' בברירתו וכמ"ש לקמן) ובודאי רש"י ז"ל נשמר מקושיי' התוספות בד"ה ומר סבר הנ"ל דרש"י ז"ל מחלק בין הך דנהרדעי שיצא ברשות וה"ה היוצא שלא לדעת הוא דאמרינן הבלעת תחומין מלתא הוא דכיון שחזירתו בהיתר מקרי יצא שלא

לדעת וחזר שלא לדעת דלא הפסיד את מקומו משא"כ במי שיצא לדעת אמה אחת חוץ לתחום לא מהני הבלעת תחומין אלא שיהי' חשוב חזרה שלא לדעת ואכתי כיון שיצא לדעת הפסיד את מקומו כמבואר בר"פ מי שהוציאוהו ור"א דס"ל והוא באמצען ס"ל דמי שעומד על מצר התחום מותר לו לילך ב"א לצד חוץ לכתחלה ולא מקרי יציאה כלל והיינו טעמא דפלוגתא דת"ק ור"א אבל ביצא שלא לדעת אף ת"ק מודה דיכנס.

ועל דרך זה יש לפרש נמי דעת רבנו התם פכ"ז הי"א דאירי ביצא לדעת וכן משמע קצת מלשונו שכתב סתם מי שיצא חוץ לתחום ובה"יב שם כתב מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת ע"ש וא"כ כי היכי דטעמייהו דרבנן דר"א דבאמה אחת לא יכנוס משום דכיון שכשהוא עומד בסוף התחום אין לו בחירה לילך ד"א לאיזה צד שירצה דמקום שביתתו שבתוך העיר מבטל בחירתו (משא"כ לר"א דס"ל והוא באמצען ולאו בבחירתו תליא מלתא מותר לו לצאת ב"א חוץ לתחום כנ"ל) ה"נ נתנו לו חכמים ד"א לצד חוץ והפקיעו הבחירה שלו כדי שיהי' נקרא יציאה חוץ לתחום.

וע"ש פכ"ז הט"ו בהשגות דלפמ"ש אה"נ דמודה רבנו להראב"ד ביוצא חוץ לתחום שלא לדעת אלא שאין דרך רבנו להעתיק דין מחודש מה שלא נזכר בגמרא בהדיא: אמנם לשון הגמרא דף מ"ה ע"א ע"כ ל"פ רבנן עלי' דר"א אלא בדבר הרשות אבל בדבר מצוה ל"פ משמע דבדבר הרשות אפילו יצא שלא לדעת פליגי וכן פי' שם הר"ן בהדיא דבדבר הרשות היינו בין שוגג ובין מזיד ע"ש ולפ"ז צ"ל דרבנו מחלק בין הך דמי שיצא חוץ לתחום אמה אחת ובין מלתא דנהרדעי דמי שיצא חוץ לתחום אפילו שלא לדעת כיון דבבחירתו תליא מלתא מה שהוא בוחר לעצמו לילך לתוך התחום חשיב חזרה לדעת (משא"כ לר"א דמקומו מסויים לא חשיב חזרה לדעת) ולא נתנו לו חז"ל הבחירה לכנוס לתוך התחום כדי שיהי' נקרא חזרה לדעת ואע"פ שנכנס אין לו אלא ד"א.

משא"כ הך דנהרדעי שחזרתו ברשות חכמים עדיף דכי היכי דיציאהברשות עדיף מיציאה שלא לדעת דהיוצא שלא לדעת אין לו אלא ד"א והיוצא ברשות יש לו אלפים אמה ה"נ חזרה ברשות עדיפא מחזרה שלא לדעת ואע"ג דקיי"ל כנהרדעי דיש לו ברירה לחזור ברשות לתוך התחום וברירה זו חשיבא כחזרה לדעת מ"מ בחזרה דלאו ברשות לית לי' ברירה תדע דהך דנהרדעי חשיב ברשות מפני כבוד הבריות שהרי מותר למרחיק לפנות לחזור למקומו משא"כ ביצא שלא ברשות דכיון דכבוד הבריות דוחה לא תעשה שבתורה חשיב כיציאה ברשות.

ועוד יש לחלק דבהך דנהרדעי כיון שבהכרח אנו מתירין לו להרחיק ואם לא נתיר לו לכנוס לתחום א"כ אחרי אשר יפנה ירשיע כשיחזור בהכרח למקומו באיסור כנ"ל

הילכך מוטב שנתיר לו לחזור לתחומו ויקנה תחומו הראשון ושוב לא יבא לידי איסור בחזירתו משא"כ במי שיצא חוץ לתחום אמה אחת דבמה שאנו מפקיעי' הבחירה שלו לא יבא לידי איסור דהרי אותן ד"א של צד חוץ מותר לו להלך בהן ובזה מיושב יפה אף השגת הראב"ד שבפ' כ"ז הט"ו.

גם נתקשה שם ה"ה במ"ש רבנו ואם כלתה מדתו במקצת העיר שהרי אפי' לתחלת העיר אינו מגיע (לשון הזה אינו מדוקדק בדברי ה"ה דודאי השובת בבקעה יש לו ד"א וחוץ לד"א אלפים וא"כ כלתה מדתו ג"א בתוך העיר) ועיין בכ"מ ודבריו תמוהים והפשט פשוט לדעתי דודאי כשמציינ' תחומי העיר מציינין באלפים אמות בינונית ואפילו אדם גדול שבעיר אסור לו להלך חוץ לציון התחום משום לא פלוג משא"כ זה ששבת בבקעה מהלך אלפים פסיעות לפי מצעדי גבר דודאי לא חמירי תחומין דרבנן מד"א דטלטול דאורייתא דמודדין באמה שלו ושפיר משכחת לי' שכלתה מדתו בתוך העיר ואפ"ה לא קנה שביתה עם אנשי העיר הואיל ששבת חוץ לציון משום לא פלוג ועיין עוד לקמן שיישבתי הלשון הזה באופן אחר שם במקומו.

ואולם בפ"ו מה' ערובין הי"א פסק רבנו לענין קניית עירוב כר"א ע"ש בהשגות ובמ"מ ודברי ה"ה נכונים וכן מוכח מסוגי' דערובין דף נ"א ע"ב דמסיק אלא א"ר הונא ברי' דר' יהושע ל"ש אלא באילן שתחתיו ח"א אבל באילן שתחתיו ז"א הרי מקצת ביתו ניכר וכ"פ רבנו פ"ז מה' ערובין ה"ו וא"כ הרי שמתכוון לקנות שביתה באיזה מקום בהכרח צריך שיסיים ביתו ואי ס"ד דקניית עירוב ד"א לאיזה רוח שירצה ה"ל כמי שאומר הריני קונה שביתה בתוך ח"א דלא קנה והאיך יקנה לו העירוב אלא ודאי דהעירוב קונה לו ב"א לכל רוח דשפי' סיים מקומו.

והראב"ד לשיטתו דמפרש הך דר"ה ברי' דר' יהושע באופן אחר עיין בהשגות פ"ז מה' ערובין ה"ה. ובזה נתבארו דברי רבנו מה שלכאורה נראה דפסק בחד דוכתא כרבנן כאן ובפכ"ז פסק כר"י ובפ"ו מה' ערובין כר"א והכל ניחא בס"ד: ומ"ש רבנו שהוא כמדת אורך אדם וכו' עיין בכ"מ ואין דבריו נראין דלחייבו מיתה וחטאת אזלינן לקולא ולא לחומרא דהאיך נחייבהו מיתה וחטאת מספק.

ואין לומר כפרש"י ופסק לקולא כר"מ דודאי הלכה כר"י לגבי ר"מ בין לקולא ובין לחומרא. וכבר עלה בדעתי דרבנו מפ' א"ב ד"א מצומצמות דלר"י בעינן שיהי' פורתא טפי מד"א כדקאמר כדי שיטול מתחת מרגלותיו ויתן תחת מראשותיו דהיינו שפושט ידיו ח"א לכאן וחצי אמה לכאן ויש חלל מקום ד' בין תחלת מקום הראשון לסוף מקום

השני וגם ר"י נמי מפרש פשטא דקרא אל יצא איש ממקומו כשיעור מקום פישוט ידיו ורגליו אלא דבעי שיהי' חלל ד'.
ולר"מ אפילו כשנוטל מצד מרגלותיו ונותן תחת מראשותיו או מתחת מרגלותיו עד צד מראשותיו שיש בין סוף מקום החפץ הראשון עד סוף מקום השני ד"א נמי חייב ופסק רבנו כר"י כמשמעות לשונו לקמן הי"ט דבעינן חלל ה"א וג' חומשין. שוב מצאתי בשאלתות פ' בשלח דגריס א"ב ד"א מצומצמות של קדש דר"מ סבר כדי פישוט ידיו ורגליו אמה דידי' ור"י סבר באמה של קדש וקמייתי עלה מסקנא דרב משרשיא דבגדול באמה דידי' ובננס באמה של קדש ע"ש.
נראה דמפרש דבעי מיני' מר"פ דהלכתא האיך והאיך סתם לן רבנו הקדוש. וכן גריס בה"ג ה' ערובין ובודאי זהו גרסת רבנו וכיון דהלכתא כר"מ בגדול כמסקנת הש"ס שפיר כ' רבנו שיעורא דפישוט ידיו ורגליו.
וראיתי בס' נ"י שתמה על מ"ש רבנו לקמן הי"ט דחייב על שיעורא דה"א וג' חומשין בשוה והאיך נחייבהו על בציר משיעורא מיתה וחטאת כיון דלפי חכמי המדות שיעור האלכסון גדר ל"ב שהוא טפי וה"ל לרבנו לקרב החשבון לאידך גיסא שיהי' ה"א וב' שלישי' שמרובעו לב"א ותשיעי' ע"ש.
ונ"ל לפמ"ש ה"ה לקמן ספי"ז בשם הרשב"א דאמה שוחקת יתירה על עצבה חצי אצבע ע"ש. ומה שאנו משערין בשוחק לחומרא ועוצב לחומרא לאו להרבות בשיעורי' אלא לפי שא"א לכוון הטפח האמתי אלא או לגמרי מרווח או לגמרי עוצב והטפח האמתי הוא אמצעי ביניהם נמצא הטפת שוחק עודף על טפח האמתי רבע אצבע לאמה.
וכשאנו מודדין ה"א וג' חומשין שוחקות עולה נוסף על ה"א וג' חומשין אמתיות אצבע ורבע וג' חומשי רבע נמצא אורך הקו ה"א וג' חומשין אמה ואצבע וב' חומשי אצבע דהיינו ה"א וע"ט חלקי ק"כ מאמה. וכשתרבעהו ה' פעמים ה' יעלה כ"ה ה' פעמים ע"ט וע"ט פעמים ה' יעלה תש"צ חלקי ק"כ דהיינו ו"א וע' חלקי ק"כ.
ע"ט קכי"ן פ' ע"ט קכי"ן עולה ו' אלפים רמ"א חלקי י"ד אלפים ת' וכשתחבר הכל יעלה ל"ב אמה ורמ"א חלקי י"ד אלפים ת' דהיינו חלק ס' בקירוב והוא קירוב דק מאד ולקולא. וכ"ש אם נאמר שהשוחק עודף על העוצב חצי אצבע עוצב ועל האמתי רבע אצבע עוצב שנמצא אורך הקו ה"א וג' חומשין אמתיים ואצבע וב' חומשין עוצבין שהם תרע"ב חלקי תפ"ה מאצבע אמתי שהם כ"ח חלקי תפ"ה מאמה אמתית נמצא אורך הקו ה"א ושי"ט חלקי תפ"ה אמתיים שמרובעו ל"ב אמה וב' אלפי' של"ו חלקי רל"ד אלפים רכ"ה דהיינו ל"ב אמה וחלק מאה בקירוב שהוא קירוב יותר דק מאד ולקולא.

ואולם מוצא הדבר הזה דאמה שוחקת עודפת על העוצבת חצי אצבע הוא ממשנה פי"ז דכלים הובאה במס' מנחות דצ"ח ובבכורות דף מ' (ושם מפורש שחצי אצבע זה בגודל) ובפסחים דפ"ו וכמ"ש ה"ה. וקשה מנ"ל להרשב"א דהיינו שיעורא בין אמה שוחקת לאמה עוצבת דמפשטא דסוגי' נראה דאותן ב"א שבשושן הבירה היו כדי שיחזירו בהן האומנין ולא יבאו לידי מעילה.

ותו דטפי ה"ל להרשב"א לומר דאותן ג"א היתה של משה עצבהלחומרא וזו שעל קרן מזרחית צפונית היתרה חצי אצבע אמתית וזו שעל קרן מזרחית דרומית היתרה על של משה אצבע היא שוחקת והיתה האמתית משמשת היכא דשייך קולא וחומרא וא"כ שוחקת עודפת על העוצבת אצבע. ותו דמאי פריך בעל הש"ס ותרתי ל"ל ומשני חד לכספא ודהבא וחד לבניינא דה"ל לתרץ דזו שעל קרן מזרחית צפונית היתה אמה שוחקת למדוד בו לחומרא וזו שעל קרן מזרחית דרומית היתה שיחזירו האומנין עלי' שלא יבאו לידי מעילה דליכא למימר דהוקשה לו דל"ל זו שעל קרן מזרחית דרומית דה"ל להאומנין להחזיר על זו היתרה חצי אצבע דא"כ לפי מאי דמשני דאותה היתרה אצבע היתה לבניינא שאינו דבר יקר והחמירו על האומנין להחזיר עלי' הו' מצי לשנויי דהחמירו אף לכספא ודהבא להחזיר על אותה היתרה אצבע ואותה היתרה חצי אצבע היתה לצורך מדידת אמה שוחקת לחומרא.

וראיתי לרבנו פ"ח מה' מעילה ה"ה שכ' כשפוסקין עם האומנין לבנות וכו' פוסקין עמהן וכו' באמה בת כ' אצבעות וכו' ומחשבין להם באמה גדולה בת כ"ד אצבעות כדי שלא יבאו לידי מעילה מפני שאין מדקדקין במשיחה וכ' הכ"מ ובגמרא אמרו חד לכספא ודהבא ויש לתמוה על רבנו שהשמיטו ע"כ.

משמע מלשונו דמהך דחד לבניינא ניחא לי' להכ"מ שהזכירו רבנו והדברים תמוהים דהא לפי פרש"י היו נותנין לאומנין באמה בת כ"ד אצבעות ומחזירין באמה בת כ"ה אצבעות אלא שנראה בעליל דרבנו מפרש הא דקאמר במשנה ולמה היתה א' גדולה וא' קטנה קאי על אמה בת ה"ט ובת ו"ט דעלמא (ודחיקא לי' לפרש אחת קטנה על אותה של משה) ולא היו האומנין מחזירין כלל על אמות של שושן הבירה.

ולפ"ז הא דפריך בגמרא ותרתי ל"ל הוקשה לי' דתרווייהו אמות דשושן ל"ל. ומשני חד לכספא ודהבא וחד לבניינא פירוש שהרי שהקדיש כך וכך אמות כספא ודהבא היו מודדין על זו היתרה חצי אצבע והמקדיש לבניינא היו מודדין על זו היתרה אצבע והטעם דבהקדש ונדרים הולכין אחר לשון בני אדם ובאותו זמן היתה אמה הנהוגה יתרה על של משה אצבע לבניינא שמודדין בהרווחה וחצי אצבע לכספא ודהבא שמצמצמין בהן

ומש"ה השמיט רבנו תרווייהו אמות דשושן הבירה משום שהכל לפי הזמן והמקום אזלינן בתר לשון הנודר ולפ"ז שפיר מדקדק הרשב"א דכיון דבין הך דכספא ודהבא שמודדין העולם עצבות לבין הך דבניינא שמודדין שוחקות איכא חצי אצבע אלמא דשוחקת יתירה על העוצבת חצי אצבע אבל אמה של משה ודאי היתה אמיתית של תורה: ויש להמתיק פי' רבנו דלפרש"י דהיו מחזירין האומנין באמה של שושן מה הועילו חכמים בתקנתם דאכתי כיון שידעו האומני' שיחזירו במדה גדולה יוסיפו על שכרם ביוקר משא"כ לדרך הרמב"ם שהיו פוסקין באמה בת ה"ט בהכרח לא יהיו מייקרי' שכר אומנתם כשיעור אמה בת ו"ט דאז הוה בכדי אונאה וכה"ג הארכתי במקום אחר בטעם הבעלי' מוסיפים חומש ועיין פ"ד מה' תמורה הי"ג: הי"ו ובלבד שלא יוציא וכו' פי' אפילו לא יטלטל ד"א בב"א דטלטול פחות פחות מד"א אסור כנ"ל הט"ו ע"ש: הי"ז ואע"פ שהחפץ הולך כמה מילין עיין בהשגות.

ועיין במ"מ ואין דבריו מספיקין דנהי אם נפרש דברי רבנו מותר לאדם לעקור חפץ בר"ה בחפץ של הפקר דסמך רבנו על מ"ש בה' י"ט מ"מ מ"ש רבנו ואע"פ שהחפץ הולך כמה מילין לא יתכן בשום פנים ובמתניתין קתני ואפילו חוץ לתחום וכמ"ש התוספות בד"ה הכא חבית דהפקר דפי' אף חוץ לתחום דקאר"י היינו ממקום שביתת המים אבל חוץ לתחום של האדם הזוכה בו בראשונה לא ע"ש דא"כ לא משכחת לי' שיהי' החפץ הולך ב' מילין וכ"ש כמה מילין אם לא היכא שלא נתכוון לזכות בו לא לעצמו ולא לאחרים כמסקנת התוספות וכה"ג ה"ל לרבנו לבאר ולא לסתום.

ואף לפי שיטת רש"י במסכת ביצה דל"ט ד"ה הרי הן כרגלי כל אדם ועיין בתוספות ערובין דמ"ה ע"ב ד"ה בי"ט ושם דמ"ו ע"א ד"ה נהרות) שכן נראה בלשון רבנו פ"ה מהי"ט שכ' גבי נהרות המושכין לשון כרגלי כל אדם וגבי חפצי הפקר לשון כרגלי מי שזוכה בהן וכן גבי בור של עולי רגלי' לשון כרגלי הממלא אלמא דמפרש כפרש"י ז"ל דיש הבדל בין לשון כרגלי כל אדם ובין לשון כרגלי הממלא) היינו דוקא במידי דניידי כגון מים שנתמלאו בשבת מנהרות המושכין הוא דמשכחת לי' שילכו כמה מילין אבל לשון חפץ שכתב רבנו דלא הוה מידי דנייד ודאי דהוה כרגלי הזוכה בהן והאיך אפש' שילך כמה מילין אם לא היכא דלא נתכוון שום א' מהן לזכות בו וה"ל לרבנו לבאר.

ואין לומר דאיירי בחפץ של הפקר וכגון שכל א' נותנו לחברו במתנה דה"ל בכל פעם כרגלי מי שזוכה בהן דהא בהדיא פסק רבנו פ"ה מהי"ט הי"ד כרגלי הממלא עיין שם במ"מ שכ' דרבנו פסק כר"נ ולא נהירא אלא דודאי רבנו פסק כר"ש דהלכתא כוותי' באיסורא אלא דרבנו מפרש כפי פי' ר"ת בתוספות ביצה דל"ט ע"ב בד"ה הכא ע"ש דר'

ששת ס"ל דהמגביה מציאה לחברו קנה חברו ומ"מ כיון דמכחו בא הקנין ה"ל כרגלי הממלא ומכ"ש בנדון דידן אחרי שכבר זכה בו הזוכה הראשון אע"פ שנתנו במתנה לחברו ה"ל כרגלי הזוכה הראשון.

ואף לדרך ה"ה דפ' רבנו כר"נ מוכח מיהות מפלוגתא דר"נ ור"ש דמי שזכה בחפץ הפקר ונתנו לחברו דה"ל כרגלי הזוכה הראשון. ועם היות שראיתי לרבנו בפי' המשנה פ' בתרא דערובין דמוקי מלתא דר"י בחפצי הפקר וכמ"ש ה"ה מ"מ לפמ"ש לעיל הט"ו ביישוב השגת הראב"ד הזאת דרבנו ס"ל דטלטול פחות פחות מד"א אסור שלא במקום הדחק אלא דאיירי רבנו כשנותנו הראשון לשני שלא על דעת שיתננו השני לשלישי דה"ל טלטול פחות מד"א דשרי ולהכי שינה רבנו לשון המשנה ולא כתב וחברו לחברו אלא כתב וכן חברו לחברו.

לפ"ז י"ל דר' יהודה ע"כ אייריי בשעת הדחק) וכן משמע בירושלמי דערובין דמוקים מתניתין בתינוק של סכנה) במתכוון הראשון להעביר החפץ טובא (א"נ בי"ט ומוליכו אותר מד"א) להכי צריך לאוקי' בחפצי הפקר. משא"כ לדרך רבנו בלא מתכוון כ"א מהן אלא ליתננו במתנה לחברו שפיר מתוקמו דבריו אפילו בחפץ דלאו הפקר שנתנו במתנה א' לחברו ואפ"ה הולך כמה מילין כיון דכל א' מהן מטלטלו בתוך ד"א דלא גרע פירות היוצאין חוץ לתחום מאדם היוצא חוץ לתחומשיש לו ד"א נמצא כל מי שזוכה בהן מותר לו לטלטלם בתוך ד"א שלו (ובהכי ניחא קושיי' הלח"מ דאע"ג דהראב"ד פסק כריב"ן דחפצי הפקר קונה שביתה אפ"ה לא השיג כאן כיון דכ"א מהן מטלטל פחות מד"א לי' בי' משום תחומין אלא דמפרש מלתא דר' יהודה דמתיר שלא במקום הדחק בי"ט וקמטלטל טובא) איברא אם נאמר דדין פירות שיצאו חוץ לתחום שאין להם ד"א דדוקא אדם הוא דאית לי' כשיעור תחתיו ע"כ צריך לפרש דברי רבנו בחפצי הפקר שלא נתכוון שום א' מהם לזכות בו.

ומה שהקשה הלח"מ יש ליישב דכוונת ה"ה שכן דעת הראב"ד לפסוק כר' יהודה בשעת הדחק דאין הלכה כר"י בן נורי בשעת הדחק עיין לקמן פ"ה מה' י"ט ה"י שתמה שם ה"ה על הראב"ד דאשתמיטתי' גמרא ערוכה דאין הלכה כריב"ן לחומרא אמנם לדעתי פשוט דהראב"ד איננו מפ' כפרש"י דלחומרא היינו בחפצי הפקר דאין זה חומרא דאע"ג דהוה חומרא לזוכה בהן הוה קולא לאותן שהן בתוך התחום של מקום שביתת החפצי הפקר אלא ה"ק דאי אשמועינן הלכה כריב"ן ה"א בין לקולא בין לחומרא דבכ"מ שנחלקו בערובין הלכתא כריב"ן אפילו היכא דמחמיר ריב"ן קמ"ל הלכה כדברי המקיל ונסתייע הראב"ד מדברי בה"ג דהשמיט פלוגתא דר"נ ור"ש (ודלא כמו שהבין ה"ה דנתכוון

הראב"ד להלכות הרי"ף ותמה עלי' דאשתמיטתי' דברי הרי"ף בפ' מי שהוציאוהו אלא נתכוון לה"ג וכן תראה בה"ג פ"ק דערובין דפסק בדין ישן בדרך כריב"ן ולא הזכיר דדוקא לקולא) וגם השמיט מתני' דכרגלי הממלא ע"ש.

ולפ"ז בנדון זה דה"ל שעת הדחק אין הלכה כאמרו לו דס"ל כרי"בן משום דה"ל חומרא והלכה כר"י דמקיל בשעת הדחק: הי"ח הואיל ויש לו לאדם וכו' עיין בלח"מ ובחנם נכנס בדחוקי' ועשה חלוקה שלישי' והאמת דכל שיש ביניהם ד"א מקרי יתר מד"א שהרי כבר יצא החפץ חוץ לד"א וכן מתפרש פשטות לשון ה"ה דכל שיש בין שני המקומות ד"א מכוון הרי יצא חוץ למקומו אלא דמ"ש ה"ה וחכמים התירו ד"א בלבד ר"ל לטלטל בתוך הד"א בלבד (ועמ"ש לעיל הט"ו אבל העיקר דכל שיש בין התחלת מקום הראשון להתחלת מקום השני ד"א נמי חייב אלא שרבנו גורס כגי' השאלתות ובה"ג כנ"ל) תדע דאי ס"ד דיש כאן ג' חלוקות האיך כתב רבנו לקמן הי"ט הי' ביניהם עד ד"א מותר יתר מד"א אסור קשיין אהדדי א"ו שאין כאן אלא ב' חלוקות דכל שיש ביניהם ד' מקרי יתר מד': הי"ט נמצא כאן ג' מדות עיין בהשגות ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך.

ואנכי המצאתי ציור אחד להסביר הטעם למה ליכא למגזר בפחות מד"א וגזרינן ביתר מד"א אטו ה"א וג' חומשין דודאי ד"ת אנו נותנין לו ד"א מרובעות כמו טבלא מרובעת לאיזה רוח שירצה ונמצא משתכר הזוית ויש לו באלכסון הי"א וג' חומשין אבל ביושר הריבוע אין לו אלא ד"א גרידא שהרי אין אנו נותנים לו ה"א וג' חומשין בעיגול אלא ד"א מרובעות.

והא דקאמר רב אחא דאין המעביר חייב עד שיעביר הן ואלכסונן היינו במעביר רק העברה אחת כמו בציור שלפנינו שעשינו במחוגה חצי עיגול ד"ב"ט"ר"ו" על מרכז אחד ורוחב צעדי המחוגה ה"א וג' חומשין עד $ציור בספר$ שיהי' קו דא"ו י"א אמות וחומש. ונניח שהאדם עומד על נקודת א' המרכז הילכך במעביר העברה אחת מנקודת א' עד נקודת ט' אנו נותנים לו מרובע אזט"ח.

ואם מעביר העברה אחת מנקודת א' עד נקודת ב' נותני' לו מרובע אגב"מ. ואם מעביר מנקודת א' עד נקודת ד' אנו נותנים לו מרובע אשד"ז.

וכן פשוט למבין שכל שמעביר העברה אחת מן המרכז א' עד קו העגולה יהי' לאיזה נקודה שיהי' אנו נותנים לו מרובע שיהי' קו ההעברה אלכסון מרובע ד' על ד' כיון שהברירה בידו לברור לו מרובע לאיזה רוח שירצה ולהטות המרובע לפאות העולם כאות נפשו דרך ראש תור מש"ה לא משכחת לי' חיוב בהעברה אחת אם לא שיעבור יותר מה"א וג' חומשין.

ופשוט הוא שאלו הי' מצויין לפניו המרובע שבירר לו (כדרך ציון התחומין) הי' מותר לו לטלטל בכל המרובע הלוך ושוב כל היום כלו כמו למשל אם העביר החפץ מנקודת א' לנקודת ב' (שבהעברה זו בירר לו מרובע א"ג ב"מ כמ"ש) מותר לו לטלטל החפץ מנקודת ב' לנקודת ג' ומנקודת ג' לנקודת מ' באלכסון (שהוא ג"כ ה"א וג' חומשין) ומשם לנקודת א' וכן כל היום כלו הלוך ושוב כמו שירצה בכל השטח אגב"מ דהנך ד"א כרה"י הן.

אמנם לפי שהאדם העומד בבקעה ובר"ה איננו יכול לכוון הרוחות וכשרוצה לילך למזרח שהוא בציור שלפנינו קו א"ט הוא טועה והולך באלכסון קו א"ב לימין או קו א"ר לשמאל כי כל משלש בא"ר הוא מזרח (וכל משלש בא"ס דרום וכל משלש סא"ל מערב וכל משלש לא"ר צפון) הילכך גזרו חז"ל שלא יטלטל יותר מד"א דאל"כ נפיק חורבה מיני' שאם למשל יטלטל קו א"ט שבירר לו בזה מרובע אזט"ח וכל זמן שלא יעמוד לפוש אסור לו להוציא החפץ אפילו משהו חוץ למרובע אזט"ח וכיון דעביד למטעי בין קו א"ט לקו א"ב כמ"ש חיישינן שמא יטלטל בשטח בז"ט חוץ למרובע דרך הולכהאו דרך חזרה בשטח זי"א שנמצא הוציא החפץ חוץ למרובע וחייב.

וכן אם יטלטל החפץ מנקודת א' לנקודת ח' ד"א ואח"כ בעודו מהלך ולא יעמוד לפוש יחזור לנקודת א' ומשם יטלטל משהו חוץ לנקודת ז' באמצע קו ב"ז יותר מד"א הרי העביר החפץ מנקודת ח' יותר מה"א וג' חומשין וחייב (וכה"ג תוכל לצייר בדעתך בתמונה הנכחית דנפיק מיני' חורבה ע"י טעות כל היכי שיברור לו ע"י העברה של ה"א וג' חומשין) מש"ה גזרו חז"ל שלא יטלטל יותר מד"א בלא אלכסון שנמצא אם יטלטל מנקודת א' לנקודת מ' ד"א אף אם יטעה אח"כ ויעביר ד"א מנקודת א' לנקודת ז' ויחזור לנקודת א' ויטעה להעביר מנקודת א' לנקודת ח' לא אתי לידי איסור העברה דאורייתא שהרי מנקודת א' לנקודת ח' ליכא טפי מה"א וג' חומשין.

מאי אמרת שמא יטלטל על קו ח"א ועל קו ז"א (שנמצא בזה בירר לו מרובע אזט"ח) ואח"כ יטלטל ד"א בתוך שטח גז"א (שנמצא מעביר חוץ למרובע וחייב). זה אינו דבין פניו לימינו לא עביד אינש דטעי וכיון שטלטל קו א"ח ופניו כלפי אות ח' שוב לא יטעה לטלטל בתוך שטח גז"א.

משא"כ אלו היינו מתירים לו לטלטל ד"א ומשהו כיון דברוח א' אדם טועה חיישינן שמא יטלטל לצד מזרח ד"א ומשהו חוץ לנקודת ז' פורתא ויחזור ויטלטל חוץ לנקודת ח' פורתא (דהכל לפניו וכל המשלש בא"ר הוא מזרח) ונמצא העביר החפץ יותר מה"א וג' חומשין שהרי מנקודת ז' לנקודת ח' ה"א וג' חומשין נמצא בין אותן ב' נקודות הרחוקי' משהו מנקודת ז"ח יש טפי מה"א וג' חומשין וא"א להסביר הענין טפי במכתב אך המבין

יבין מדעתו שהדברים ברורים: סליק פי"ב מה"ש פי"ג מה"ש ה"א מקום שיש בו ד"ט על ד"ט עיין במגיד משנה כאן ולקמן פי"ד הי"ז והנראה ברור בכוונת רבנו דמי שעוקר מע"ג אדם וכלים וחפצים וב"ח שבתוך הרשות או מניח עליהם שהרי אותן החפצים עצמן אינם רשות ואפילו מונחים בר"ה אינם חולקים רשות לעצמן בהיותן גבוהים ג' שיהיו מקום פטור או כרמלית כשרחבין ד' דהואיל דניידי ואינם קבועים בקרקע נעשו טפלים לגבי הרשות ובכה"ג הוא דבעינן שיהי' הנחה ע"ג מקום ד' אבל לא בעינן רשות ד' רצוני לומר דכל שעוקר או מניח בהרשות עצמו חייב ואפילו עקר והניח ע"ג משהו ומש"ה קנה הנעוץ ברה"י דקבוע בקרקע כדלקמן פי"ד הי"ז וכן חורי רה"י שהן בעצמן רשות חשוב חייב בכל שהוא וכן לקמן פ"יד ה"ח בעמוד ט' בר"ה כיון דהלכתא גמירא לן דהוה רשות הרבים חייב עליו אפילו אינו רחב ד' כיון שעוקר ומניח בר"ה עצמו והא דכתב כאן רבנו דבעינן עקירה והנחה ע"ג מקום ד' בין בר"ה ובין בר"הי היינו דוקא בעוקר ומניח ע"ג חפצים שבתוך הרשות דכיון שאינם רשות כל שאין בהן רוחב ד' חשיב כמונח באויר עיין לקמן פ"יד ה"ח וה"ז שכתבתי מלתא בטעמא: ה"ב ואעפ"י שלא הניח ועיין בתוספות שבת דף ג' ע"א בד"ה מ"ט ידו לא נייח וכו' ודעת רבנו כדעת התוספות דלא מקרי ידו של אדם מקום ד' אא"כ ידו בחד רשות עם גופו משא"כ אדם העומד בר"ה וידו פשוטה לרה"י ובתוכו **(ובתוכה.

)** חפץ לא חשיב כמונח ברה"י הלכך אם בא אדם העומד בר"ה ועקר מתוך ידו של זה והניח בר"ה פטור וה"ה באדם העומד בר"הי שעקר מתוך ידו של זה דרך הילוכו והוציאו לר"ה פטור והטעם דידו בתר גופו גרירא ולא חשיב לא כר"ה ולא כר"הי אא"כ ידו במקום גופו דאז חשיב כמונח ואם עקר חברו מידו והוציא או שהוא עצמו אחרי שעמד הלך והוציא הוא דחייב וכפי הנראה מלשון רבנו דלא בעינן ידו של עני תוך עשרה טפחים ודלא כהירושלמי שהביא ה"ה והטעם דכיון דקיי"ל המעביר חפץ דרך עליו חייב כרבא סובר רבנו דכי היכי דלא בעינן בשעת העברה שיהי' החפץ תוך עשרה ה"ה בשעת עקירה והנחה אעפ"י שאין נראה כן מלשון רש"י ז"ל: ה"ג מפני שמחשבתו וכו' עיין לעיל פי"ב הי"ג ועיין בלח"מ ונראה פשוט שדעת רבנו כדעת התוספות במס' שבת דצ"ב בד"ה המוציא בפיו וכו' דדוקא אוכלין וכ"כ התוספות בערובין דצ"ט ד"ה מחשבתו וכו' וכ"כ רש"י בשבת דק"ב ד"ה מחשבתו שצריך לאכלו בהליכתו ואחשבי' להוצאה זו בפיו משא"כ אותה המחשבה שחישב להוציא בפיו לא מהני דא"לכ בטל לגמרי הא דקיי"ל דבעינן עקירה ממקום ד' שהרי כל העוקר ממקום כל דהו הרי מתכוון לעקור ולפ' מ"ש רבנו וחישב להוציא האוכל וכו' כוונתו בזה דאלו לא נתכוון להוציא

אלא לאכול מקרי דבר שאינו מתכוון וכה"ג לא הו' פ"ר כיון דלא ניחא לי' וגם הוה דומיא דיין לספלים כנ"ל פ"א ה"א וקרוב לזה כ' הלח"מ אבל הא ודאי מה שמסיים רבנו מפני שמחשבתו וכו' אין זה האי מחשבה שחישב להוציא אלא האי מחשבה שצריך לאוכלה בהליכתו.

ומ"ש רבנו או רקק וכו' עיין בערובין דף צ"ט בד"ה הוא סבר וכו' ובמהרש"א שם האריך להשיב על גרסתנו במסכת כלים ר"מ מטמא ר"י מטהר ר' יוסי אמר היפך בה וכו' ע"ש ובאמת הר"ש גריס בהדיא כגירסא זאת ומפרש לה כפירש"י ומסיים וכמו שהיא שנוי' כאן כך הוא המסקנא בפ' המוציא תפילין נראה דסובר הר"ש דלפי מה דמסיק מוחלפת השיטה ור' יהודא מטהר אפילו היפך בה לק"מ דאע"ג דלענין שבת אע"ג דלא היפך בה הוה כעקור מ"מ לענין טומאה אע"ג דהוה כעקור ס"ל לר' יהודא דאפילו רוק עקור כל זמן שלא יצא מפיו לא חשוב משקה אלא דלפי מה דס"ד מעיקרא דר' יהודא מחלק לענין טומאה בין היפך בה ללא היפך בה וכיון דמטמא בהיפך בה ע"כ ס"ל דרוק שבפה חשיב משקה אלא דלהכי מטהר בלא היפך בה משום דלא הוה כעקור שפיר קשה מתניתין דערובין דקחשיב ר' יהודא לא היפך בה כעקור וזה מבואר בלשון הר"ש שכתבור' יהודא סבר דכל זמן שלא יצא הרוק מפיו לא חשיב משקה ור' יוסי מטמא בהיפך וכו' שנעקר הרוק ומטהר בלא היפך דכל זמן שלא נעקר לא חשיב משקה עכ"ל ומתורץ קושיי' המהרש"א.

והא דהחליפו דר' יוסי בדר' יהודא ולא החליפו דר"מ בדר' יהודא ור' יוסי כדקאי קאי ומטהר נראה משום דמלתא דר' יוסי בל"ז בעי היפוך דבסיפא דהך מתניתין תנן הי' פונדיון לתוך פיו ר' יוסי אומר אם לצמאו טמא ופי' הר"ש מתוך שהפונדיון וכו' ורוק הבא מפונדיון חשיב משקה ע"כ.

ואי ס"ד דר' יוסי מטהר אפילו היפך בה הא ודאי דלא עדיף רוק הבא מפונדיון מהיפך בה. ולפי מה דס"ד מעיקרא דר' יהודא מחלק בין היפך בה וכו' ס"ד להגיה בסיפא ר' יהודא אמר אם לצמאו טמא דה"ל הגהה אחת אך מחמת קושי' דר' יהודא אדר' יהודא צריך להגיה שתי הגהות ולהחליף דר' יהודא בדר' יוסי משא"כ אלו הי' מהפך דר"מ בדר' יהודא צריך להגיה שלש הגהות דהיינו להגיה עוד בסיפא רמ"א אם לצמאו טמא. גם מה שרצה המהרש"א להעמיס בכוונת הרמב"ם והרע"ב בפי' המשנה דמסכת ערובין דאין הלכה כר"י בלא היפך בה הוא דחוק מאד וגם לא יתכן דא"כ למה השמיט כאן רבנו דין היכא שנתלש הרוק שבפיו והיפך בה דלא יהלך ד"א אלא ודאי הכוונה מפולשת

בדבריהם דרבא יהודא לא קאסר אלא בהיפך בה מיהו רבנן פליגי עלי' דאפילו בהיפך בה נמי שרי והלכתא כוותייהו.
ואע"ג דרבנו פסק פ"טו מה"טא ה"ז מי שהי' אוכל תרומה בידים טמאות כגון דבלה שלא הוכשרה וכו' אם היפך וכו' שהרי נטמא ביד מפני שעקרו. ואם לא היפך טהורה שהמשקה שבפיו קודם שיהפכנו או ימוצצנו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא הן עדיין בקרקע שאין מתטמאין ואין מטמאין אלא ברצון כמ"ש וזה אין רצונו אלא ליטול הצרור ע"כ.
פי' לדבריו שאין הרוק מקבל טומאה מן היד שלא ברצון אבל כשהרוק כעקור ומקבל טומאה שלא ברצון מטמא ומכשיר הרוק את הדבלה אפילו שלא ברצון אלמא דבהיפך חשוב כעקור לענין טומאה. אפ"ה פסק רבנו לענין שבת כרבנן דר' יהודא דאע"ג דחשוב כעקור לענין טומאה לא חשיב כעקור לענין שבת דהיפוך הרוק ממקום למקום ועודנו בתוך פיו לא חשיב עקירה מע"ג מקום ד' אלא בשעת פליטתו הוא דחשיב עקירה תדע מדקבעי רבא בהוא ברה"י ופי אמה בר"ה ובעיא זו ה"ה בהוא בר"הי ופיו בר"ה לענין רקיקה כמ"ש בטא"ח סי' ש"ן ע"ש אלמא דבמהלך מרשות לרשות ורוקק ברה"י בזמן שכלו ברה"י פטור דלא אמרינן מחשבתו משוה לי' מקום אלא בשעת פליטה ועיין בתוספות ערובין דף כ' בד"ה לא יעמוד וכו' מבואר דלענין שבת כ"ז שהמשקה בפיו בטלה אלא דבגמרא מקשה לר' יהודא בדרך כ"ש דכיון דלענין שבת חשוב כעקור כ"ש לענין טומאה.
וכפי הנראה מלשון רבנו בפי' המשנה דלא גריס בסוגיין אע"ג דלא היפך בה ומפרש מתניתין דוקא בהיפך בה דכן משמעות לשון משנתלש רוקו וכו' וגריס נמי והתנן ר"מ מטמא ור' יהודה מטהר ור' יוסי אומר היפך בה וכו' כפי הגרסא דמתניתין דכלים. ומשני מוחלפת השיטה וגרסינן ר' יוסי מטהר ור' יהודה אומר היפך בה וכו' (ואפ"ה פסק כר' יהודא לענין טומאה לגבי' ר' יוסי עיין בת"יט משום דהלכה כדברי המכריע ולפ"ז סובר רבנו דכה"ג לא חשיב הכרעה שלישית אלא הכרעת דור שלישי עיין בראב"ן ובערוך ובתוספות פסחים) ואף אי גרסינן אע"ג דלא היפך בה י"ל דלרווחא דמלתא פריך דהכא אוסר בלא היפך ולענין טומאה מטהר אפילו היפך בה.
ומשני מוחלפת השיטה ומתניתין נמי דוקא בהיפך בה אמנם אף לפי גירסת רש"י ופירושו ניחא דפי' מוחלפת השיטה חזר בו ר' יהודא וא"כ לאחר חזרה סבר ר' יהודא דלא אסור לענין שבת אא"כ היפך בה ואנן קיי"ל כרבנן דלענין שבת אפילו היפך בה לא חשיב עקירה: ה"ו בתוך ג' סמוך לארץ וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ומה שהקשה הרמ"ך

מדלא פריך רבא לר' אבהו מידי אלא איכפל תנא וכו' אין זה קושיא דכיון דר' אבהו ע"כ ס"ל אגד יד שמי' אגד וכמ"ש התוספות האיך יסתור רבא דבריו אליבי' סברא דנפשי' ותו דאפשר דהקשה רבא לר' אבהו מקמי' דקם בשיטתי' דאבייי.

גם מה שהקשה מהך דלכתא ומיתנא פטור לק"מ דאין לדמות מעביר לזורק דבזורק דה"ל הנחה ממילא בעינן הנחה מעלייתא שלא יהי' בידו לאהדורי משא"כ במעביר דכל מעביר אפשר להדורי ואפ"ה חייב הואיל שעושה הנקה בידים ואין מקום כלל למה שהביא סיוע לדעת הראב"ד מהא דאמר רבא תוך ג' בעינן הנחה ע"ג משהו דאשתמיטתי' דבפ' המוציא ד"פ מבואר בהדיא דבמעביר לא בעינן הנחה ע"ג משהו והיינו משום שעושה הנחה בידים עיין לקמן הי"ו.

והא דקיי"ל ידו בתר גופו גריר היינו למעלה מג' אבל למטה מג' אדרבה מתורת לבוד חשיב כמונח כמ"ש התוספות ד"ה התם וכו' בשם ר"י ועיין פט"ו ה"א: ה"ח לפיכך אם יצא וכו' עיין בלח"מ שהאריך. אמנם פשוט דרש"י מפרש מלתי' דר' אילעאי בטעון מבע"י ואינו חייב עד שיעמוד ויחזור ויעקור ויניח כמפורש בלשון רש"י ז"ל ורבנו מפרש בהי' טעון ברשות זה ונתכוון להוציא לרשות שני' ואינו חייב עד שיעמוד לפוש ברשות שני' דוקא שהיתה העקירה משעה ראשונה לכוונה זו לעמוד ברשות שני' משא"כ אם עמד ברשות ראשונה לאחר שיצא ונכנס כמה פעמים ונמלך להניח ברשות ראשונה פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך והיינו דקאמר בגמרא מאי קמ"ל וכו' הא אמרה ר"י חדא זימנא וכו' דודאי בלא עמד לפוש כלל פשיטא דפטור דאין כאן הנחה אלא ע"כ קמ"ל ר' יוחנן דאפילו עמד ברשות הראשון פטור עד שיעמוד ברשות שני' והא נמי אמרה ר"י חדא זימנא ועיין לקמן הי"ב.

ה"ט ה"ז כעוקר ומניח וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך וכוונת הרמ"ך להשיג על לשון רבנו ה"ז כעוקר ומניח דהל"ל גזרה שמא יעקור ויניח ובחנם תמה עליו הכ"מ אמנם במ"ש הלח"מ יש יישוב לקושיי' הרמ"ך. גם מ"ש הלח"מ דאיירי רבנו במי שהיתה חבילתו על כתפו מע"ש ברור הוא דע"כ לא איירי רבנו בעקר בעצמו בשבת דא"כ **(דרבי.

)**אפילו רץ בה פטור אבל אסור אלא דאיירי רבנו במי שהיתה חבילתו על כתפו שהטעינו חברו בשעת הילוכו דלא קעביד הנטען עקירה ובהכי ניחא סיום דברי רבנו לפיכך וכו' והא דכ' רבנו אינו חייב עד שיעמוד ר"ל עד שיעמוד ויחזור ויעקור ויניח עיין לעיל ה"ח ועיין מ"ש לקמן הי"ב: ה"י פחות מד"א ועמד וכו' כאן מבואר בהדיא בדברי רבנו דטלטול פחות פחות מד"א אסור דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור עיין לעיל פ"יב ה"טז: הי"ב וכן העוקר חפץ וכו' עיין בלח"מ ונראה מדבריו דבהניחו כשהוא עומד ונטלו

ממנו כשהוא עומד כ"ש דפטור אבל אסור המטעין וזה אינו דאז בודאי הנטען גרידא חייב והמטעין פטור מכלום דאין זה חשיב עקירה מה שעוקר החפץ מעג"ק ומניחו ע"ג אדם העומד באותו הרשות ולא דמי לידו דהיכא דפשט העני ידו לפנים ונתן ב"ה לתוכה עקר ב"ה החפץ מעג"ק ר"הי והניח בתוך ידו של עני שאינו חשוב לא רה"י ולא רה"ר והואיל שכוונת ב"ה שיגמור העני המלאכה אסור.

וכן המטעין את חברו בשעת הילוכו דקעביד המטעין עקירה מעג"ק ר"הי והניחו ע"ג אדם דנייד חשיב עקירה שעקרו מע"ג מקום מנוחה ונתנו ע"ג דבר המהלך. משא"כ העוקר מע"ג קרקע ר"ה והניחו ע"ג אדם העומד בר"ה לא חשיב עקירה אפילו אם בדעתו שיוציא הנטען החפץ לר"הי ופטור המטעין מכלום דכה"ג נמי בידו של עני למטה מג' העני גרידא חייב וב"ה פטור מכלום שהרי ב"ה עקרו מרה"י והניחו בר"הי תדע דאי ס"ד דאף בכה"ג נמי ב"ה פטור אבל אסור א"כ משכחת לי' במתני' דריש מכילתין עוד ארבע חלוקות שיהי' אחד מהן חייב והשני פטור אבל אסור והילכך לא משכחת לי' שיהי' המטעין פטור אבל אסור אלא בהטעינו כשהוא מהלך דאז חשיב עקירה מה שעוקרו מע"ג קרקע מקום מנוחה ונתנו ע"ג אדם המהלך ומתכוון שיוציאנו חוץ לד"א דכה"ג נמי במתניתין דהב"ה נותן לתוך ידו של עני ומתכוון שיוציאנו העני לחוץ חשיב עקירה אע"ג דכ"ז שלא הוציא העני את ידו לא קעביד ב"ה מידי בעוד היד בר"הי ה"נ אע"ג דכ"ז שלא הלך הנטען ד"א לא קעביד המטעין מידי מ"מ חשיב עקירה הואיל שעקר מע"ג קרקע ונתכוון שיוציאנו חוץ לד"א.

גם נראה מדברי הלח"מ דהנטען פטור מכלום וכ"כ הרב ר' דוד ערמאה דהנטען אינו עושה שום דבר ואינו עושה איסור כלל ע"ש. ולא נהירא עיין לעיל ה"ט דמבואר דדוקא רץ בה הוא דפטור מכלום אבל במהלך במשא שעליו ד"א בר"ה אסור גזירה שמא יעקור ויניח דודאי כל מלאכת הוצאה יש לה שלשה חלקים.

העקירה.

וההוצאה מרשות לרשות או ההעברה ד"א בר"ה. וההנחה.

ואינו חייב עד שיעשה שלשתן הילכך בנדון דידן פטור המטעין אע"ג דקעביד עקירה והנחה הואיל ולא עשה ההעברה שבינתים וכן כשעושה עקירה והעברה ואינו עושה הנחה כנ"ל ה"ח או דלא עביד עקירה שהטעינו חברו כשהוא מהלך אע"ג דעביד העברה והנחה פטור אבל אסור מדבריהם אפילו עקירה גרידא כמו נתן ב"ה לתוך ידו של עני הפשוטה לרה"י וכן באינך גרידא דכל חלק מהן אסור משום גזרה שמא יעקור ויוציא ויניח אלא דברץ בה דאיכא הכירא לא גזרינן שמא יעקור ויניח.

והא דכ' רבנו שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה אע"ג דהמטעין קעביד נמי הנחה חוץ לד"א מ"מ אינו לוקה מכות מרדות על ההנחה דכל שבגופו חייב חטאת הוא דבחברו פטור אבל אסור משא"כ הנחה זו שאפילו עשאה הנטען בידים או שעמד לפוש נמי פטור כיון שהטעינו חברו הילכך פטור הפורק מכלום ואינו לוקה מכות מרדות אלא על העקירה דקאתי לידי חיוב.

וכ"ז דוקא בחברו משא"כ בבהמה כה"ג מותר לכתחלה כדלקמן פ"ך דבמחמר דקיל לא גזרו רבנן בכה"ג וכיון דהבהמה איננה עושה לא עקירה ולא הנחה ומה שפורק אדם מעליה לא חשיב הנחה כיון שלא עקרה הבהמה וגם עקירה של האדם להטעינה בשעה שמהלכת הוא אדעתי' דהכי שיפרוק מעלי' קודם שתעמוד הילכך שרי.

ונראה מדעת רבנו לקמן דבעינן פריקה וטעינה בשעת הילוכה ובחדא מינייהו לא סגי משום דחיישינן שמא כשיטעין אותה תעמוד קצת זמן ולאו אדעתי' או איפכא. וכל זה פשוט וברור דעיקר המלאכה נקראת ההעברה כל שהיא נעשית ע"י בהמה שרי משא"כ שיטלטל אדם לאחר שיעקור מהבהמה בעודה מהלכת אע"ג דלא עביד עקירה אסור ואפילו יחזור ויניח ע"ג בהמה כשהיא מהלכת ועיין לקמן פ"ך: הי"ג קלטו אחר בידו עיין בלח"מ ולא נהירא והעיקר בכוונת רבנו דאפילו אדם העומד במקומו כל שהי' החפץ הולך ח' אמות וקלטו אחר בסוף שש ה"ל הנחה שלא נתכוון לה אם לא היכא שנתכוון שיקלטנו אחר דאז אע"ג שלא היתה יד הקולט פשוטה בשעת עקירה ונמצא אותו המקום שנח בו הי' בשעת עקירה אויר בעלמא מ"מ מחשבתו משוי' לי' מקום ולפ"ז שייך מחשבתו משוה לי' מקום אף בקלטה אחר ומ"ש רש"י ז"ל נעקר ממקומו ה"ה בעקר ידו וקלטה.

אבל לקמן הט"ו איירי בידו של חברו פשוטה בשעת עקירה הילכך אע"ג דלא אחשבי' לידו ואפילו נתכוון לזרוק שמנה וזרק ד' נמי חייב שהרי היתה ראוי' לנוח בשעת עקירה במקום שנחה דהיינו בידו הפשוטה ועיין לקמן הט"ו: הי"ד הזורק חפץ וכו' עיין בלח"מ ולפמ"ש לעיל ה"ו לק"מ דדוקא ההנקה שאינו עושה בידים לא חשיבא הואיל ואגדו בידו משא"כ העקירה שעושאה בידים כמו במעביר חשיבא עקירה ועיין פ"ב מה' שגגות ה"א שהקשה שם הלח"מ אמאי השמיט רבנו דין תחלתן וסופן שגגה דזורק דהוה רבותא ואשתמיטתי' מ"ש רבנו פ"ו מה' שגגות ה"ח דמבואר שם דה"ה זורק וגם מבואר שם דסתם לשון המוציא משמעותו מעביר או זורק ואעפ"י שבארנו לעיל הי"ב דיש ג' חלקים להוצאה אפ"ה היכא שתחלתו וסופו שוגג חייב אעפ"י שההעבר' שבאמצע היתה במזיד כיון שהי' שוגג בשעת התחלה ובסופה דהיינו בשעת עקירה והנחה וגם העביר ד"א

בשוגג כמבואר פ"ו מה' שגגות ה"ח ע"ש:הט"ו ואם נעקר וכו' שאעפ"י שהיתה ידו פשוטה ולא קלטה מ"מ הרי לא היתה נחה בידו אלו לא נעקר ממקומו עיין לעיל הי"ג: הי"ו הזורק וכו' עיין לעיל ה"ו ולקמן הכ"א והי"ז: הי"ז המעביר ד"א בר"ה וכו' כוונת רבנו ברורה מ"ש שד"א בשני ר"ה מצטרפים דבעינן שיהיו ד"א בשני ר"ה מלבד הרשות שבינתים.

ואולם הרלב"ג על התורה פ' יתרו ביאר שהרה"י שבינתים מצטרף להשלים הד"א דכיון דכתיב שבו איש תחתיו אל יוציא איש ממקומו נמצא הרי הוציא החפץ ממקומו הראשון ותמה שם על דעת רבנו וכתב ולא תהיינה בשום פנים תחתיו אלו הד"א מר"ה שרה"י מפסיק ביניהם אם לא יחתוך האיש ההוא ולזה נפלאנו על הר"מ ז"ל וכו' ע"ש.

ואחר כל הלעג הזה נראים דברי רבנו נכונים מכח אידך ברייתא דהתם דתניא מר"ה לר"ה ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרין דמשמע בין ברה"י קטן ובין ברה"י גדול יתר מד"א נמי חכמים פוטרין. וגם דעת רש"י ז"ל כדעת רבנו כמבואר בלשונו אם עבר ד"א בר"ה וכו' ע"ש.

וגם מפ' רש"י דקמ"ל רשויות מצטרפים ר"ה זה ור"ה זה ודלא כר' יוסי דאמר לשתי רשויות פטור ואי ס"ד דרה"י שבאמצע נמי מצטרף א"כ אין זה ענין להך דר' יוסי ומהיכי תיתי יהי' הרה"י שבינתים הפסק. ופשט הסוגי' קשה לדרך הרלב"ג דמפרש רשויות מצטרפות דאף הרה"י מצטרף ואין זה רבותא לפי סברתו שהרי הוציא החפץ מתחתיו. וכל זה גרם להרלב"ג מה דס"ד דהך דרשא דר"מ במסכת ערובין דמ"א משבו איש תחתיו היא דרשא גמורה בפי' הפסוק ובביאור אמרו פ' הזורק ד"א בר"ה גמרא גמיר' לי' והרי מי שעקר מר"ה והניח בסוף ד' בכרמלית או במקום פטור אעפ"י שהוציא החפץ מתחתיו בהכרח מודה הרלב"ג דפטור הואיל שלא הניח בר"ה וה"נ לדעת רבנו בעינן עכ"פ שיהי' מעביר כשיעור תחתיו בשני ר"ה דגם ההעברה שבאמצע העקירה והנחה הוא חלק ממלאכה כנ"ל הי"ב.

ואולם מה ששינה רבנו לשון הברייתא דנקטה הזורק וכו' ואחז לשון המעביר להשמיענו רבותא דמהלך לאו כעומד דמי ולאפוקי מבן עזאי ומבריי' לא שמעינן אלא דקלוטה לאו כמי שהונח' דמי לאפוקי מדר"ע אבל שפיר אתיי' כבן עזאי אבל לעיל הי"ו הוצרך רבנו למנקיט הזורק משום דבעי לאפלוגי בדין נח ע"ג משהו משא"כ במעביר דלא בעינן הנחה ע"ג משהו כנ"ל ה"ו.

אמנם מדלא הזכיר רבנו בלשונו ורה"י באמצע כפי לשון הברייתא נראה לכאורה דמפרש רבנו קמ"ל רשויות מצטרפות לאפוקי מדר' יוסי וכפירש"י הילכך כיון דלקמן פח"י

הכ"ד פסק רבנו כר' יוסי אליבא דרבה דהיכא דרה"י מפסיק אין רשויות מצטרפות לית הלכתא כהך ברייתא היכא דרה"י באמצע אלא דוקא היכא שהרשות שביניהן כרמלית או מקום פטור ולפ"ז מ"ש רבנו לעיל הי"ו וכן הזורק מר"ה לר"ה ורה"י באמצע פטור מתפרש אפילו עבר ד"א בשני הר"ה כיון שרה"י באמצע מפסיק.

אך מסתמות לשון רבנו שכ' ברשות שביניהן משמע אפילו רה"י ולפ"ז בהכרח לא מפ' רבנו קמ"ל רשויות מצטרפות כפרש"י לאפוקי מדר' יוסי דיש לחלק בין הך דר"י דהוציא חצי שיעור לר"ה זה וחצי שיעור לר"ה זה ובין הך דהכא דה"ל עקירה בר"ה זה והנחה בר"ה זה. ועיין בתוספתא ר"פ הזורק דין ב' סרטיות זו למעלה מזו והוא בכלל דין זה: הי"ח ואפילו הושיט למעלה מי' וכו' נראה מלשון רבנו דכ"ש המושיט למטה מי' דחייב ועיין בתוספות דף ד' בד"ה אבל למעלה מי' שנסתפקו בזה אי יש חיובא במושיט למטה מי'.

ועיין בתוספות ר"פ הזורק ד"ה כיצד וכו' שכתבו בשם הירושלמי דלמ"ד למטה מי' פליגי לא גרסינן כיצד אמנם בגוף הירושלמי ראיתי בהפך וה"ג בירושלמי ר"פ הזורק שמואל אמר ל"ש אלא למטה מי' אבל למעלה מי' אסור. מלתי' דר' אלעזר אמר אפילו למעלה מי' מותר דא"ר אילא בשם ר' אלעזר מעגלות למד ר"ע ועגלות לאו למעלה מי' אינון.

אית דתני כיצד ואית דלא תני כיצד על דעתי' דר"א אית כאן כיצד ע"ד דשמואל לית כאן כיצד ע"כ והגאון מהר"ד הגיה לשון הירושלמי ע"פ דברי התוספות וגריס שמואל אמר ל"ש אלא למטה מי' אבל למעלה מי' מותר פי' אדר"ע קאי דטעמי' דר"ע משום דקלוטה כמי שהונחה דמי אבל דכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט.

ובמלתי' דר"א הגיה אפילו למעלה מי' אסור לר"ע משום דיליף זורק ממושיט ומש"ה ע"ד דשמואל לית כאן כיצד דלא קאי אדלעיל מיני' סיומא דמלתא דרבנן דבגזוטראות למעלה מי' אפילו ר"ע מודה דזורק פטור (ועוד גרסינן התם בירושלמי עלי' דבבא דזו כנגד זו המושיט והזורק מזו לזו פטור רב אמר לית כאן פטור אלא מותר על דעתי' דרב למעלה מי' מותר ע"ד דשמואל למעלה מי' אסור ע"כ ע"ש שהגיה.

ולדעתי הפשט פשוט דע"ד דשמואל דס"ל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מתלת הילכך למעלה מי' נמי פטור אבל אסור) ולכאורה יש לקיים גירסת הירושלמי ואדרבנן קאי דשמואל קאמר ל"ש אלא למטה מי' הוא דפטרי רבנן משום דס"ל דמושיט למטה מי' פטור אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט וטעמי' דר"ע דמחייב אף למטה מי' משום דס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי ולפ"ז דברי שמואל הם ממש כפי' קושיית התוס' בד"ה אבל למעלה מי' הנ"ל ור"א אמר אפילו למעלה מי' פטרי רבנן מדקאמר

ר"א מעגלות למד ר"ע מכלל דרבנן לא ילפי זורק ממושיט אבל למטה מי' אפשר דכ"ע קלוטה כמי שהונחה דמי.

ולפ"ז היינו דמסיק דשמואל לא תני כיצד דתנא דסיפא דמחלק בין מושיט לזורק דלא כר"ע ודלא כרבנן כמ"ש התוספות בד"ה אבל וכו' הנ"ל (משא"כ אליבא דרבה דס"ל למטה מי' פליגי אבל למעלה מי' ד"ה פטור דלא ילפינן זורק ממושיט א"כ שפיר י"ל דמושיט למטה מי' חייב וגרסינן כיצד וגזוזטראות דמתניתין היינו למטה מי' דשפיר ילפינן למטה מי' מעגלות דרך כ"ש) אמנם מה דמסיים ועגלות לאו למעלה מי' אינון משמע דרוצה להוכיח דר"ע מחייב בזורק למעלה מי' וע"כ צריך להגיה דברי הירושלמיוכדי למעט בהגהה יש למחוק תיבת מותר מדברי ר"א ופליג אדשמואל דקאמר דלמעלה מי' אסור ר"ל פטור אבל אסור ומלתי' דר"א דאפילו למעלה מי' פליג ר"ע וכדעת התוספות דבבא דסיפא למעלה מי'.

ובירושלמי משמע דאין חיוב במושיט אלא בשנים ורבנו השמיטו עיין בתוס' דף ג' ד"ה בעשותה: ה"כ שכח ופשט ידו וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך ובדברי ה"ה יש יישוב לקושייתו דלשון באויר ר"ה היינו למטה מי' כדלקמן פי"ד ה"ג. ונראה שסובר רבנו כדרך רש"י דאע"ג דבמזיד דרב ביבי התירו היינו משום דהתם ודאי אתי לידי איסור סקילה משא"כ הכא דליכא אלא חשש דלמא שדי (ובחדושי הלכות שלי הארכתי בביאור הסוגיא לדרך רש"י וכל זה לפי דעת הרב המגיד לעיל פ"ט ה"ה אבל לפמ"ש אני שם אף מזיד דרב ביבי לא התירו).

ועיין לקמן פך"א ה"ט. וכל זה דוקא בהוציא ידו משחשכה אבל בהוציא ידו מבע"י אפילו במזיד ולמטה מי' מותר להחזיר אפילו לחצר אחרת דכיון דהוה בעי' דלא אפשטה נקטינן לקולא.

משא"כ במזיד משחשכה דלכלהו שינוייא קנסינן פסק רבנו שפיר דאסור להחזירה: הכ"א המתכוון לזרוק ח' וכו' עיין במגיד משנה וגירסת רבנו ופירושו ראיתי בש"ש לרשב"א פ' כיצד הרגל גריס רב האי גאון נתכוון לזרוק ח' וזרק ד' עד שיאמר בכל מקום שתרצה תנוח אך גירסא שלפנינו נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' וכו' גם ביאר הרשב"א במסכת שבת דגריס אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתיב שמעון.

ומשני ה"נ כל כמה דלא זריק לי' ארבע לא מזדרקא לי' תמניא. ומפ' הרשב"א דבמאי דקאמר ולאו היינו דא"ל רבינא לרב אשי אינו סותר הפשיטות הראשון דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' חייב אלא דהדר בעל הש"ס לדקדק אמר מר וכו' ופריך מי דמי וכו' פי' דהתם

אי אפשר לכתוב שמעון עד שיכתוב שם וינוח ואח"כ יגמור כל התיבה שמעון משא"כ הכא שהרי אפשר לזרוק ח' אעפ"י שלא ינוח בסוף ד'.
ומשני ה"נ וכו' פי' דנהי דאפשר לזרוק ח' שלא ינוח בסוף ד' מ"מ אי אפשר מיהות לזרוק ח' שלא יעבור בסוף ד' ע"כ גרסת הרשב"א ופירושו ולפ"ז נתקיים הפשיטות ונתבאר לשון רבנו שהדבר ידוע וכו' עד שיעבור וכו' ולא חשב שתעבור בו וכ"ש שתנוח וכו' ועיין מ"ש לעיל פ"א ה"ח החילוק שבין נתכוון לזרוק ח' וזרק ד' ובין נתכוון לזרוק ד' וזרק ח'.
ויש להקשות לפי דרך רבנו דהא ע"כ רבינא דאותיב לרב אשי אי להכי קבעי לי' וכו' ס"ל דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' פטור דאל"כ בנתכוון שתנוח בסוף ד' נימא בתחלת ר"ה קלוטה כמי שהונחה דמי וה"ל כתב שם משמעון וכי אזלה תו ד"א לחייב משום מחשבתו ראשונה וכמו שכתבו התוספות בד"ה הרי כתב שם משמעון וכו' ולדרך רבנו וגירסתו קשה.
(ואין לתרץ דסובר רבנו דשפיר מותיב רבינא דנהי דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא והרי כתב שם משמעון מכל מקום אחרי שנחה בסוף ד' אין לחייבו תרתי דהא ודאי מי שנתכוון לכתוב שמעון שהרי כותב שם משמעון ואח"כ גומר אותיות עון לתשלום תיבת שמעון אין סברא שיהי' חייב שנים אחת על ב' אותיות שם ואחת על ג' אותיות עון.
דבאמת זה טעות דוודאי כה"ג כלה בהעברה שהרי שנתכוון לזרוק ח' וזרק ח' לא מחייב תרתי אפילו אי אמרינן קלוטה כמי שהונחה בסוף ד' דבזה מודה ר' יהודא כיון דהכל מלאכה אחת אלא טעמי' דר' יהודא דוקא בזורק מרה"י לרה"ר ועברה ד"א בר"ה דע"י קלוטה בתחלת ר"ה ה"ל מלאכת אב דהוצאה ואח"כ כשהלכה ד"א בר"ה ה"ל התולדה דמעביר ור' יהודא מחייב אתולדה במקום אב ולא דמי לכותב שמעון) ומה שנ"ל ביישוב שיטת רבנו דודאי יש לתמוה בדברי התוספות הללו דנהי דרבינא לית לי' הפשיטות דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' חייב אלא סובר דפטור בהכרח תקשה לרבינא קושיית הגמרא ואמאי הרי כתב שם משמעון וליכא לשנויי תירוץ הגמרא כפי פי' רש"י דמי דמי התם דכל כמה דלא כתב וכו' משא"כ הכא כמה וכו' בתמי' דהא אפשר לזרוק שמנה באופן שלא תנוח בסוף ד' דודאי תירוץ זה לא שייך אלא אליבא דרבנן משא"כ אליבא דר' יהודא דס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי הרי דמי ממש לשם משמעון דהא אי אפשר שיזרוק שמנה שלא תנוח בסוף ד' ע"י קלוטה וא"כ ע"כ אליבא דר' יהודא פשיטות דבעל הש"ס קיימת דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' חייב ומאי האי דמקשה רבינא לרב אשי אליבא דר' יהודא.

אלא ודאי האמת יורה דרכו דאע"ג דס"ל לר' יהודה קלוטה כמי שהונחה דמי היינו דוקא במקום שנתכוון שתנוח דמחשבתי' אחשבי' לקלוטה כמי שהונחה וה"ה דאמרינן קלוטה באומר בכל מקום שתרצה תנוח משא"כ מי שנתכוון לזרוק שמנה לא אמרינן קלוטה בסוף ארבעה ועיין סברא זו בתוספות ערובין דף צ"ח ע"ב ד"ה אלא וכו' ובתוספות שבת דף פ' ע"א בד"ה והאמר רבא וכו'.

ובהכי ניחא דשפיר קמותיב רבינא אף אליבי' דר' יהודא דהיכא שנתכוון שתנוח בסוף ד' בר"ה מודה ר' יהודא דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי בתחילת ר"ה הפך מחשבתו אם לא באומר בכל מקום שתרצה תנוח. והשתא דאתי' להכי אין הוכחה כלל דסובר רבינא דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' פטור דאפילו תימא דחייב מ"מ ע"י קלוטה לא אמרינן דתהוי כאלו נחה בתחלת ר"ה הפך מחשבתו ובזה נתיישבו דברי רבנו (ועיין בתוספות שבת דף ה' ע"ב ד"ה בשלמא לבן עזאי וכו' דלפי סברא זו ניחא כל מה שנתקשו שם התוספות דלר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה אמאי הזורק ד"א בר"ה חייב ולא אמרינן כמי שהונחה דמי בתוך ד' וכה"ג במהלך לבן עזאי וכל מה דמספקא לי' לריב"א התם.

ולפמ"ש בודאי מש"ה לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ומהלך כעומד בתוך ד' הואיל שלא נתכוון לנוח בתוך ד' אבל עומד ממש או קלטה אחר בודאי פטור) ובההיא דלעיל הי"ו כתב הרב ר' דוד ערמאה דלדעת רב האי דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' פטור לא משכחת לי' חיוב בנח ע"ג משהו אא"כ באומר בכל מקום שתרצה תנוח וכה"ג בהך דלעיל ה"ך שנתכוון להכניסה לחצר שבצדה דמשמע דאם זורק הפירות לר"ה חייב לדעת רב האי אייריי שדעתו הי' רק לפנותם מחצרו שהרי נתקיימהמחשבתו.

ומסיים הרב מ' דוד ערמאה שהי' נראה לו לפרש דההיא דלעיל הי"ו אפשר לפרש דדוקא כשנעקר או נתגלגל לרה"י השני שנעשה מחשבתו הוא דחייב בנח ע"ג משהו ואע"ג שכתב רבנו לשון אעפ"י שנעקר וכו' דמשמע דכ"ש חייב בלא נעקר מ"מ יש לפרש דה"ק אעפ"י שנעקר וכו' מ"מ חייב כיון שנעשה מחשבתו אבל אי לא נעקר פטור דלא נעשה מחשבתו ואע"ג דרבנו כתב כאן דנתכוון לזרוק ח' וזרק ד' חייב מ"מ י"ל הואיל שהכל ברשות אחד משא"כ המתכוון לזרוק לרשות וזרק לרשות אחר שבאמצע אפשר דאף רבנו מודה דפטור וא"כ מ"ש רבנו אע"פ שנעקר וכו' היינו דוקא בנעקר דנעשה מחשבתו.

תדע דהא המתכוון לזרוק מרה"י לרה"י נתכוון לעשות דבר המותר וכאלו נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' דפטור ע"כ תורף דבריו. ופירושו דחוק ובאמת הך דזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע דה"ל כנתכוון לעשות דבר המותר צריך לפרש דברי רבנו שלא נתכוון לזרוק לרה"י אלא דומי' דהך דלהוציא פירות מחצרו דחשיב כאלו אומר בכל מקום שתרצה

תנוח: הכ"ב זרק לתוך ד"א וכו' עיין במ"מ ודעת רבנו דלא כדעת הרשב"א מדלא חילק ברישא בין נח או לא אלא דברישא סובר רבנו דאפילו לא נח פטור אפילו באומר בכל מקום שתרצה תנוח כיון דמכח זריקתו נפל תוך ד' אלא שמעצמו נתגלגל במקום מדרון או מחמת הרוח הילכך פטור ובסיפא אעפ"י שמכח זריקתו עברה ד' היכא דלא נחה כלל פטור והיכא דנחה ע"ג משהו חייב והיינו דוקא תוך ג' כנ"ל הי"ו: סליק פי"ג מה"ש פ"יד מה"ש ה"א מדברות ויערות עיין במ"מ ועיין בכ"מ בשם הר"א בנו של רבנו דרבנו מפרש איפכא מפרש"י והכלל דכל מקום הפקר לכל אדם כמו שווקים ורחובות וה"ה למדבר ארץ לא זרועה (לאפוקי בקעה הזרועה בין בימות החמה בין בימות הבשמים כדלקמן ה"ד שאינה מופקרת להילוך רבים) אפילו אין רבים מצויים בה תדיר חשיב ר"ה.

לאפוקי בזמן שישראל שרוים בתוכה וענני כבוד מקיפים אותם ואהליהם תכופים וסמוכים זה לזה אין לו דין ר"ה. וה"ה ליערות שהוא מקום המופקר לכל אדם ואע"ג דאין בין אילן לאילן יו"א לא גרע מבין העמודים דלקמן ה"ו והרשב"א דס"ל יערות הן כרמלית לשיטתו דלקמן ה"ו כמ"ש ה"ה דסובר נמי דבין העמודים כרמלית.

ורבנו איננו מפרש לשון כרמלית כפרש"י מלשון יער וכרמל אלא לשון כארמלית כמ"ש בפי' המשנה ריש מסכת שבת ור"ל כאלמנה שאיננה בתולה ולא אשת איש ועיין בתוספות ערובין דף ו' ד"ה כיצד. ומ"ש רבנו ובלבד שיהי' רוחב הדרך י"ו אמה בודאי ה"ה להשוק ר"ה עצמו בעינן י"ו אמה כמ"ש לקמן ה"ו אלא ר"ל דאפילו אם השוק רחב טובא כל שאין ברוחב הדרכים המפולשין להן י"ו אמה לא הוה ר"ה כיון שהשוק מוקף ואין הרבים מהלכים אלא דרך הדרכים מפולשים וה"ה ליער ומדבר המוקפין ואין דרך המפולש להן י"ו אמה.

והיינו הא דאמרינן בערובין דף י' ירושלים אלמלא דלתותי' ננעלו' בלילה חייבים עליו משום ר"ה הואיל וכל שערי' ורחובותי' היו ברוחב י"ו אמה ודלא כפרש"י משום שס' רבוא בוקעים בה וע' לק' ה"ו: ומ"ש רבנו ואיזהו ר"הי וכו' וה"ה לעמוד ובור שהן בכלל תל וחריץ ודוקא שאין בהם יתר מבית סאתים דאל"כ דינם ככרמלית לענין טלטול כדלקמן פ"יו ולא נקרא הר וגיא אא"כ מתלקט י' מתוך ד' דלא ניח' תשמישתי' להילוך רבים כדאיתא בערובין דף נ"ח.

ומ"ש רבנו וכן המקום המוקף וכו' עיין בכ"מ ומ"ש הכ"מ ונראה דה"ה נמי וכו' דכל שאינו מפולש משער לשער וכו' לא נהירא ומדין מבוי עקום הנזכר בערובין דף י' אליבא דרב דהלכתא כוותי' משמע דאפילו זה שלא כנגד זה חשיב ר"ה עיין שם. גם מ"ש רבנו שדלתותי' ננעלות בלילה לאו דוקא דה"ה בראויות לנעול אע"פ שאינן ננעלות כדלקמן

פ"יז ה"י ע"ש: ומ"ש רבנו ומבואות וכו' ולחי ברוח רביעית דעת רבנו דדוקא היכא דיש לחי ברוח רביעית הוא דה"ל רה"י גמורה משא"כ בהכשר קורה דאעפ"י שמותר לטלטל בתוכו כמו בר"הי גמורה מ"מ אם זרק מר"ה לתוכו פטור דמדאורייתא ה"ל כרמלית דקורה משום הכירא כדלקמן פי"ז ה"ט.

ולקמן ה"ד כתב רבנו שאין לו לחי או קורה וכו' דאז ה"ל כרמלית גמורה דאסור לטלטל בתוכו משא"כ ביש לו קורה דלא הוה כרמלית גמורה כיון דמותר לטלטל בתוכו כמו ברה"י. ודין זה דמבוי סתום חשוב כרמלית מדאורייתא והיינו קרן זוית הסמוכה לר"ה הוא מוכרח בפשטות הסוגי' דמסכת עירובין דצ"ד במשנה דחצר שנפרצה במלוא' לר"ה המטלטל מתוכה לר"ה ומר"ה לתוכה פטור אלמא דהוה כרמלית גמור' מדאורייתא וכן לפי מסקנת הש"ס התם דר"א לא מחייב אלא במקום מחיצה שנפרצה ובצידי ר"ה הוא דחשיב לר"ה ולא קאמר ר"א מתוכה אלא איידי דקאמרו רבנן מתוכה מוכח מיהות דרבנן הכי קאמרי לי' מי לא קמודית לן היכא דטלטל מר"ה לתוכה דפטור מפני שהיא כרמלית צידי ר"ה נמי ל"ש וכו' אלמא דתוכה חשיב כרמלית מדאורייתא אליבא דכ"ע.

ובתוספות שם ד"ה חייב דר"א וכו' נדחקו לפרש דה"ק רבנן מי לא קמודית לן היכא דנפלו כולהו מחיצות שאין לרבים כח שם אסור לטלטל מתוכה לר"ה ופטור משום דהוה כרמלית ה"ה במקום מחיצה היכא דנפל חדא מחיצה. משום דהוקשה להו להתוספות סוגי' דערובין דף י"א ע"ב דמשמע דג' מחיצות הוה בודאי דאורייתא רה"י גמור אליבא דכ"ע מיהו פשטות הסוגי' משמע כדברי רבנו דאפילו לא נפלו כלהו מחיצות קפטרו רבנן מתוכה לר"ה ויישוב סוגי' דערובין לדעת רבנו עיין לקמן.

ועיין בכ"מ בשם הרמ"ך והנה גם הרמ"ך מפרש הך מתניתין דחצר שנפרצה דמתוכה לר"ה פטור כפשוטו דלא כדעת התוספות עיין לקמן פי"ז ה"ט בכ"מ בשם הרמ"ך אלא דהוקשה לו סוגי' דערובין די"א ע"ב ולזה מחלק הרמ"ך בין מבוי סתום הפתוח לר"ה דאז ה"לכרמלית ובין מבוי סתום הפתוח לכרמלית וכן דעת הרשב"א הביאו המגדל עז פי"ז מה' שבת הלכה ה' ע"ש וא"כ מתני' דפ' כל הגגות איירי בפתוח לר"ה והך סוגי' דבערובין די"א איירי במבוי הפתוח לכרמלית ורצה לדקדק מדקמצרכו ב"ש לחי וקורה אלמא דבעינן ד' מחיצות מדאורייתא למהוי רה"י אבל בג' מחיצות ופתוח לכרמלית לא הוה רה"י מדאורייתא דאי ס"ד דג' מחיצות הפתוחו' לכרמלית הוה רה"י מדאורייתא תסגי בחדא לחי או קורה וקדחה לעולם בג' מחיצות הוה רה"י מדאורייתא לזרוק אלא דרבנן החמירו לטלטל עד שיהי' ד' מחיצות גמורות.

וכה"ג מדקדק לב"ה דס"ל ג' מחיצות דאורייתא דאי ס"ד דבב' מחיצות פתוחות לכרמלית ה"ל רה"י מדאורייתא בדין הוא דהיכא דאיכא ג' מחיצות לא לבעי הכירא כלל. וקדחה דלעולם דב' מחיצות דאורייתא ואפ"ה לטלטל בעינן ג' מחיצות וגם הכירא.
ועיין בערובין דף י"ב ע"ב אר"י מבוי שלא נשתתפו בו וכו' ומפרש לה הרמ"ך והרשב"א במבוי סתום הפתוח לר"ה הילכך בעינן ד' מחיצות ולזה הקשה רב ששת דמאי איריא לא נשתתפו אפילו נשתתפו בו נמי וכי ככר עושאו רה"י וכיון דקורה משום הכירא אפילו נשתתפו בו במבוי סתום הפתוח לר"ה נמי אסור לטלטל בתוכו כיון דאכתי הוה כרמלית מדאורייתא.
ומסיק דה"ק מבוי שאינו ראוי לשיתוף דהיינו שפתוח לר"ה (ודלא כפרש"י במבוי מפולש דס"ל להרמ"ך דשתי מחיצות דאורייתא ואפילו לא הכשירו אפילו בקורה חייב הזורק לתוכה מר"ה) דלא מהני ביה שיתוף אפילו הכשירו בקורה דאין ככר עושאו לכרמלית רה"י. הילכך הכשירו בקורה פטור ואם הכשירו בלחי חייב דלחי משום מחיצה משוי' לי' רה"י ואהני השיתוף לטלטול ורבא פליג וס"ל דאף לחי משום הכירא. ופריך לרבא מהא דתני' הזורק למבוי יש **(צ"ל יש לו לחי חייב אין לו לחי פטור.)** לו לחי פטור אין לו לחי חייב וקס"ד דע"כ בפתוח לר"ה דאי בפתוח לכרמלית אפילו אין לו לחי חייב אלמא דלחי משום מחיצה.
וקדחה ה"ק אינו צריך אלא לחי ובמבוי סתום הפתוח לכרמלית חייב אפילו לא הכשירו בלחי אבל אם צריך לחי ודבר אחר במבוי המפולש לכרמלית וכמ"ד שלש מחיצות דאורייתא אפילו הכשירו בלחי פטור דלחי משום הכירא. ובזה נתבארו דברי הרמ"ך בשלמות דמשיג על דברי רבנו לקמן דמבוי שהכשירו בקורה מותר לטלטל בתוכו והזורק לתוכו פטור קשה ממ"נ אי פתוח לר"ה לא מהני קורה אף לטלטל ואי פתוח לכרמלית הזורק לתוכו חייב דקיי"ל אפילו ב' מחיצות דאורייתא כב"ה וכ"ש בג' מחיצות דאף האי תנא דחצרות של רבים ומבואות שאינם מפולשין דמצריך ג' מחיצות בפתוח לכרמלית מודה מיהות דחייב ובכאן משיג על דברי רבנו דסתם דבריו דמשמע אפי' פתוח לכרמלית בעינן דוקא לחי ברוח רביעי' ואע"ג דרבנו רצה למנקיט רה"י גמורה המותר בטלטול כנ"ל אכתי קשה דה"ל למנקיט קורה ברוח רביעית ופתוח לכרמלית דה"ל נמי רה"י גמורה לדעת הרמ"ך.
ולייישב דעת רבנו נראה דודאי דוחק לפרש כדעת הרמ"ך דמבוי סתום הפתוח לר"ה לא מהני לי' הכשר קורה דזהו דבר חדש שלא מצינו בשום דוכתא. אלא סובר רבנו דמבוי סתום בין פתוח לר"ה ובין פתוח לכרמלית ה"ל כרמלית דאורייתא ומותר לטלטל בתוכו

ומתוכו לר"ה ולרה"י מדאורייתא והיכא דעביד לי' הכירא בקורה אכתי ה"ל כרמלית מדאורייתא והזורק לתוכו פטור אלא דה"ל רה"י מדרבנן לטלטל בתוכו ומתוכו לרה"י והיכא שהכשירו בלחי ה"ל רה"י מדאורייתא.

ובהך סוגי' דערובין דף י"א ע"ב הי' לרבנו גירסא אחרת כמו שהעיד עלי' הרב המגיד לקמן פי"ז ה"ט שהיא גירסת ר"ח דגריס אסור במקום חייב וה"פ למימרא דקסבר ב"ש ד' מחיצות מדאורייתא בעינן לטלטל דאז ה"ל רה"י אבל ג' מחיצות ה"ל ר"ה מדאורייתא ואסור בטלטול דאי ס"ד דג' מחיצות ה"ל כרמלית ומותר בטלטלול מדאורייתא תסגי בחדא להכירא ול"ל לחי וקורה.

וקדחה דלזרוק מג' הוא דאסור מדבריהם כדין כרמלית אבל מדאורייתא פטור דלא הוה ר"ה ואפ"ה לטלטל בעינן ד' מחיצות גמורות עד דלהוי רה"י גמור וכה"ג מדקדק לב"ה דס"ל דבחדא מינייהו סגי אלמא דבג' מחיצות מותר לטלטל מדאורייתא דה"ל כרמלית דאי ס"ד דאף ב' מחיצות ה"ל כרמלית מדאורייתא בדין הוא דבג' מחיצות אף הכירא לא נבעי.

וקדחה דלעולם דאף ב' מחיצות ה"ל כרמלית ואסור לזרוק רק מדבריהם מיהו לטלטל החמירו חכמים עד דאיכא שלש מחיצות וגם הכירא. ומיהו רבנו פסק דבעינן ג' מחיצות דדחיי' בעלמא הוא ואנן קיי"ל כסתם ברייתא דמבואות שאינן מפולשין שבערובין דף י"ב ע"ב ודלא כר' יהודה דס"ל ב' מחיצות דאורייתא אלא כרבנן דפליגי עלי' עיין בערובין דף צ"ה.

והך סוגי' דמסכת ערובין די"ב ע"ב מתפרשה דפריך רב ששת דאפילו נשתתפו נמי הכשירו בקורה ה"ל כרמלית. ומשני דה"ק מבוי שאינו ראוי לשיתוף פי' שפרצתו יותר מעשר או שנפרץ מצדו כלפי ראשו ושארי פסולי מבוי שהרי אינו ראוי לשיתוף ואסור לטלטל בתוכו (ודלא כפרש"י במבוי מפולש) הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב אע"פ שאסור לטלטל בתוכו דמ"מ רה"י הוא מדאורייתא כיון דלחי משום מחיצה.

ורבא פליג וס"ל דאף לחי משום הכירא ובעינן פס ד' ברוח רביעית דלהוי רה"י מדאורייתא. ופריך עלה מברייתא.

ומשני דה"ק אינו צריך אלא לחי דהיינו שיש לו פס ד' ברוח רביעית דה"ל רה"י אלא דצריך רק לחי למעט מעשרה טפחים (א"נ דדופן הרביעי הפרוץ אין בו יותר מי' שהרי בלחי משהו ממעט רוחב י') הלכך הזורק לתוכו חייב, אבל הצריך לחי ודבר אחר שפתחו יותר מי' שהרי צריך למעט רוחב הפתח הילכך אע"פ שהכשירו בלחי נמי פטור דאין בלחי תורת מחיצה וה"ל כרמלית כמקדם.

ולפ"ז י"ל הא דקאמר רבנו לקמן פי"ז ה"ט שאם הכשירו בקורה אפילו אם מותר לטלטל בתוכו הזורק לתוכו פטור ואם הכשירו בלחי אפילו רחב יתר מעשר ואסור לטלטל בתוכו ואפילו אינו ראוי לשיתוף נמי הזורק לתוכו חייב: ה"ב ספינה וכו' בפ' הזורק דף ק' ומ"ש או מגדול וכו' עיין ערובין דל"ד ע"ב ומ"ש וכוורת עיין שבת דף ח': ה"ג עובי הכתלים וכו' עיין לקמן ה"ח ולעיל פי"ג ה"א:ה"ד כגון מבוי וכו' עיין לעיל ה"א: ה"ו בור שבכרמלית וכו' עיין בהשגות.

ובשבע שיטות להרשב"א פ' הזורק דף ק' ע"א אהא דקאמר התם תנ"ה הזורק מן הים לאיסרטיא וכו' כתב וז"ל ואיכא למידק אדמסייע לי **(לי'.)** מדר"ש לותבי' מדרבנן דפטרי אלמא דמיא מבטלי מחיצה.

ויש מי שתירץ דעל כרחיך אין טעם פלוגתתם מכח הא דמיא מבטלי מחיצה דא"כ לפלגו בבור מלא מים דעלמא ומדאפלגי בבור שבים אלמא דטעמי' דת"ק משום דס"ל דבור עמוק י' ורחב ד' שבכרמלית ה"ל כרמלית וכדעת הרמב"ם. אמנם הראב"ד תפס עליו דשאני הכא דהמים צפין עליו וה"ל הכל מקום א' אבל בור שבכרמלית ביבשה הוה רה"י אליבא דכ"ע.

ואומר אני שהרמב"ם סמך על התוספתא דמכילתין פי"א דשבת דתני' אסרטיא ע"ג בקעה זרק מן האסרטיא לבקעה פטור ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עומק י"ט חייב. אלא שיש לדקדק על הרמב"ם מהא דקמשני רבא ד"ח ע"ב זימנין משני לי' הוא ועירובו בכרמלית ואמאי קרי לי' ר"ה לפי שאינו רה"י וא"כ בהניח עירובו למטה מי' דהיינו בבור עמוק י' אמאי אינו עירוב כיון דבור בכרמלית ה"ל כרמלית ודוחק לומר דהך ברייתא אתיי' כר"ש דא"כ הל"ל ור"ש היא על דרך מה דקאמר בשנוייא אחרינא ורבי היא וכו'. ועוד קשה להרמב"ם דהא בפ' הדר אמרינן סלע שבים גבוה י' ורחב ד' אין מטלטלין מתוכו לים וה"ה לספינה שבים. ודוחק לומר דהתם מפני שחלוק מן הים לגמרי וניכר שזה ים וזה סלע וספינה דלפ"ז היינו צריכין לומר דהא דאמרן דתל גבוה י' ורחב ד' עד בית סאתים מטלטלין בתוכו איירי בתל בר"ה.

לכן י"ל דבתל כ"ע ל"פ ומודים חכמים בתל שבכרמלית שהוא גבוה ונראה מרחוק חולק רשות לעצמו ולא נחלקו ר"ש ורבנן בתוספתא אלא בחריץ שאינו ניכר מרחוק אבל בתל וכ"ש סלע שבים וספינה דכ"ע ה"ל רה"י ע"כ לשון הרשב"א ובזה נתבארו דברי הראב"ד ונתיישבו דברי רבנו אף לפי גירסת המגיד משנה דגריס ורחב ד'.

ומה שהקשה הרשב"א לדרך רבנו מהא דקמשני רבא ד"ח לא ידעתי מאי דוחקי' דשפיר מתוקמ' כרבנן דר"ש ובנתכוון לשבות בכרמלית והבור עומד ומובלע בר"ה סמוך

לכרמלית הילכך למטה מי' דה"ל הבור רה"י אין עירובו עירוב ולמעלה מי' ה"ל הוא ועירובו בכרמלית. וכה"ג מה שהקשה הראב"ד מסוגי' דפ' בכל מערבין בשמעתת' דנתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה שבלי ספק נתכוון להא דאמרינן דל"ד ע"ב לא צריכא בבור דקאי בכרמלית ונתכוון לשבות למעלה ורבי היא וכו' ואי ס"ד דבור שבכרמלית כרמלית כמ"ש רבנו אכתי קשה פשיטא הוא ועירובו במקום אחד.

וגם זה לק"מ דבהדיא כתב רבנו בפי' המשנה וז"ל ועוד אמרו נתנו בבור והוא שיהי' הבור כרמלית ומקום שביתתו בר"ה עכ"ל הרי שמפרש רבנו דנתכוון לשבות למעלה בר"ה והבור מובלע בכרמלית הסמוך לר"ה דאפילו עמוק מאה ורחב ד' ה"ל כרמלית כפי דעתו פה ורבי היא וכו'. אמנם בתשובת רבנו לחכמי לוניל הדר בי' וסובר דדוקא בבור שאינו רחב ד' הוא דהוה כרמלית ולהיו' שדברי התשובה סתומין וחתומין אמרתי לבארה בקצרה עיין לשונה במגדל עוז.

ותורף דבריו לא (אמרו) אלא בבור שהוא ג' מחיצות וכו' פי' דפלוגתא דר"ש ורבנן בין בבור שבים ובין בבור שבבקעה כמבוא' בתוספתא הנ"ל דע"כ איירי ברחב ד' מדקמחייב ר"ש. וע"כ איירי בזורק מן האיסרטיא לבור שבשפת איסרטיא שיש לו ג' מחיצות מקרקע האיסרטיא והדופן הרביעי פרוץ לתוך הים או לתוך הבקעה דר"ש סבר דבור כזה שיש לו ג' מחיצות ה"ל רה"י ואפילו מלא מים אין המים מבטלין המחיצות.

ורבנן ס"ל דכל דבר המוקף ג' מחיצות אפילו פרוץ לכרמלית ה"ל כרמלית כנ"ל ה"א. אבל בור בעל ד' מחיצות בודאי חולק רשות לעצמו אפילו בכרמלית וגירסת הספר צ"ל אם אין בו ד' דהואיל ולא חלק רשות לעצמו ובעלמא הוה בור כה"ג מקום פטור היכא דהוה בר"ה משא"כ בכרמלית דה"ל מדאורייתא מקום פטור מצא מין את מינו וניעור עיין בערובין דף ט'.

והך מתניתין דערובין נתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה איכא לאוקים בב' אופנים או בבור שאין רחב ד' ועומד בכרמלית דה"ל כרמלית וכשנתכוון לשבות למעלה בר"ה הסמוך לו כנ"ל. ואפשר ג"כ להעמידה בבור רחב ד' בכרמלית דה"ל ר"הי והוא נתכוון לשבות למעלה בכרמלית ומסיק דאופן הראשון יותר מחוור דאז איכא רבותא במה שעמוק מאה אמה ואפ"ה איננו מובדל מכרמלית וה"ל כרמלית כמוהו ולא רה"י ולא מקום פטור.

משא"כ לדרך השני דה"ל רחב ד' ורה"י מה לי מאה אמה או עשרה טפחים. ויש לפרש הרבותא לדרך הראשון דאפילו עמוק מאה לא הוה מקום פטור ולא שרי אלא לרבי דוקא דה"ל כרמלית אע"ג דלא ניחא תשמישתי' ותו לא מידי שם או שאין ברחבה י"ו אמה

וכו' במגיד משנה הביא לשון ההשגות א"א נ"ל במקום שאין ר"ה קבועה בו ע"כ וסיים ה"ה שדבריו סתומים.
וכוונת הראב"ד פשוטה דס"ל כדעת התוספות בערובין דף ו' ע"ב בד"ה וכי תימא וכו' וכמ"ש ה"ה לעיל ה"א בשם הרשב"א והתוספות דמבואות המפולשין שארכן לאורך ר"ה אפילו אין ברחבן י"ו אמה ה"ל ר"ה כיון דבקעי בי' רבים לא גרע מבין העמודים משא"כ ברחבן לאורך ר"ה ע"ש בתוספות אמנם לפמ"ש לעיל ה"א שדעת רבינו דכל מקום המופקר לכל העולם שרחבו י"ו אמה חשיב ר"ה ולא תלי כלל בבקיעת רבים א"כ לא שייך לחלק בין אורכו לאורך ר"ה או לא ומבואות המפולשין לר"ה שניתרים בלחי וקורה וצ"פ דלקמן פי"ז ה"ג היינו באינם רחבים י"ו אמה.
ודין שני כתלים שבר"ה דלקמן פי"ז ה"י אפילו אינם רחבים י"ו אמה כיון שהם עומדים בתוך ר"ה ה"ל כבין העמודים דחשיב ר"ה גמור הואיל שר"ה מקיפו מכל צד משא"כ מבואות המפולשין שאין ברחבן י"ו אמה אפילו עומדים באמצע ר"ה לא בטל חלל המבוי לגבי ר"ה דחלל המבוי שייך לבני מבוי ואינו מופקר לרבים כל שאין ברחבו י"ו אמה (ועיין לקמן פ"חי הך"ד דר"הי הוה הפסק בין שתי רשויות משא"כ הכתלים והעמודים) וקושיית התוספות בד"ה וכי תימא הנ"ל יש ליישב כפי תירוץ התוספות הראשון דשם וגם י"ל דהסוגי' אזלאלפי מה דמסיק בעירובין דף י' והיא הנותנת וכו' ע"ש: ה"ח ואין משגיחין על מדת ארכו וכו' עי' במ"מ בשם הראב"ד והר"ן ז"ל פ"ק דשבת כתב מקשו הכא הא דקיי"ל דבעינן בר"ה עקירה והנחה מע"ג מקום ד' היכי דמי דאי למטה מג' אפילו אינו רחב ד' כארעא סמיכתא דמי וה"ל ר"ה ואי למעלה מג' ולמטה מי' אי רחב ד' ה"ל כרמלית ואי אינו רחב ד' ה"ל מקום פטור ואי למעלה מי' אי רחב ד' ה"ל ר"הי ואי אינו רחב ד' ה"ל מקום פטור.
ותירץ הראב"ד דלא משכחת לי' אלא בבעלי קיים שאינם חולקין רשות לעצמן א"נ בעמוד גבוה ט' מצומצמות ע"כ. אמנם דעת רבינו נראה דה"ה לכל החפצים וכלים ואבנים שבקרקע ר"ה שאינם קבועים בקרקע ומתטלטלים אינם בטלים לגבי קרקע שיהיו כמו גוף הקרקע שיהי' סגי בכל שהו כדין הנחה ברשות עצמו דסגי בכ"ש כנ"ל פי"ג ה"א דכיון דעשויי' להתטלטל לא חשיב הנחה על גביהם כל שאין ברחבם ד'.
וגם אינם חולקין רשות לעצמם שאם רחבים ד' יהיו כרמלית מפני שכל דבר המתטלטל אינו מבטל קרקע עולם שתחתיו מתורת ר"ה שאע"פ שבעודן מונחים אין רבים דורסים תחתיהם מ"מ כיון דניידי יש לקרקע שתחתיהן תורת ר"ה וה"ל מה שמונח על גביהן

מונח באויר ר"ה. ובאין בהם ד' דלא חשיב' הנחה אפילו הכי פטור אבל אסור דאין עליהם תורת רשות שיהיו מקום פטור.
וכן מבואר בגמרא דכוורת רחבה ד' שאין בגבהה י' הזורק אותה חייב דאין כרמלית בכלים ועוד שם בגמרא דף ז' דקופה פחותה מי' מותר לטלטל מתוכה לר"ה לכתחלה ועיין בתוספות ד"ה ע"א בד"ה כאן למטה מי' שכתבו בביאור דאין כרמלית מכלים וכוונתם דבטל לגבי הרשות ודלא כמ"ש בהגהות אשר"י פ"ק דשבת וז"ל וכן קופה גבוה י' ורחבה ד' הוי רה"י גמורה פחות מכאן הוא מקום פטור דאין כרמלית בכלים ע"כ דאי ס"ד דה"ל מקום פטור אדרבה קשה קושי' התוס' טפי אלא כוונתם שבטל לגבי הרשות שמונח בו וה"ל ר"ה.
וכן תראה שהמשיל רבנו הכרמלית בתל וחריץ ומקום המוקף דקביעי בקרקע וכן המשיל מקום פטור בהנך וה"ה לקוצים וברקנים וגללים שהן אשפות שבר"ה שאינם עשוים להפנות וכקביעי דמי הילכך מבטלין הקרקע שתחתיהן מתורת ר"ה וחולקין רשות לעצמן. משא"כ בדברים העשויים להתטלטל דבטלין לגבי הרשות ומיהו בעינן שיהי' מקום ד' דה"ל הנחה חשובה הואיל שאינם הרשות עצמו משא"כ בדבר המונח ע"ג ר"ה עצמו כמו עמוד גבוה ט' חשיב הנחה גמורה אפילו אין בו ד' וכן פרש"י והתוספ' נדחקו בזה בכמה מקומות ומה שכתבתי הוא מוכרח בדעת רבנו ועיין עוד לקמן הי"ז אופן אחר: ה"ט גג הסמוך לר"ה וכו' עיין במסכת ערובין דף פ"ד ע"ב ברש"י ותוספות שנדחקו בזה בפירושים שונים וכוונת רבנו פשוטה כמ"ש ה"ה בשם הרשב"א כגון שיש בקעה סמוך לר"ה ובתוך הגיא בית וחצר והגג בולט חוץ לגיא סמוך לר"ה ואינו בגבוה י' מקרקע ר"ה אבל מקרקע הגיא הוא גבוה טובא דה"ל רה"י גמור ואסרו להשתמש בגג הואיל דחזי לרבים לכיתוף קצת אפילו אינו גבוה מקרקע ר"ה ט' מצומצמות מ"מ מחזי ככרמלית וצריך לקבוע סולם קבוע מקרקע החצר שבתוך הגיא על הגג דה"ל היכר שהוא רה"י גמור ודברי הלח"מ תמוהים ותורף הכוונה כמ"ש וביאור הסוגיא על דרך זה עיין לקמן פ"ד מה' ערובין הכ"ד באריכות דאיירי כשיש הפסק חצר בין גג לר"ה עיין שם.
ומ"ש רבנו נעץ בגובהו וכו' עיין בלח"מ שביאר באריכות מ"ש ה"ה א"נ שלא מיעטו וכו' ולשונו מגומגם ותורף כוונתו דה"ה מסופק אם נתינת טעם של רב אשי שראוי לתלות ביתד ולהשתמש הוא טעם כולל אף ליתד גבוה יותר מג' ולית לי' לרב אשי סברת רב אדא דיתד שגבוה ג' ממעט מחמת דה"ל מקום פטור אלא דבין למטה מג' ובין למעלה מג' יהיב רב אשי טעמא דתלה עלה מידי ומשתמש וא"כ הא דבעי רב אחא מלאו כלו

ביתדות ר"ל שמלא כל העמוד דכיון שאינו נוח לתלות בהן אף אותן שלמעלה מג' אינם ממעטין.
או דלמא דודאי יתד שלמעלה מג' אף אי לא חזי לתלות בו ממעט לרב אשי מחמת טעמא דרב אדא דה"ל מקום פטור ורב אשי הוא דקיהיב טעמא ליתד שלמטה מג' וא"כ הא דבעי רב אחא מלאו כלו ביתדות ר"ל כל האורך שלמטה מג' ולא שמלא כל העמוד דודאי אותן שלמעלה מג' ממעטין מטעמי' דרב אדא והיינו מ"ש ה"ה אי נמי שלא מיעטו.
אך דלזה הוקשה לבעל לח"מ לשון שלא מיעטו שכ' ה"ה דהל"ל אי נמי שלא מילאו לזה כ' הלח"מ דודאי אף לפי האי נמי סובר הרב המגיד דבעיא דרב אחא במילא כל העמוד ואע"ג דפסיקא לי' דאותן שלמעלה מג' ממעטין מתורת מקום פטור כפי טעם רב אדא אכתי קבעי אי הנך שלטה מג' ממעטין וסיים הלח"מ שזה הפי' השני הוא עיקר.
והדברים תמוהים דלפי פירוש השני דהנך שלמעלה מג' מודה רב אשי דממעטין מדר' אדא א"כ ממילא אין מודדין אלא מן היתד העליון ולמעלה ולאיזה ענין יסתפק רב אחא אם הנך דלמטה מג' ימעטו דענין המיעוט שבדברי רבנו שאם נעץ יתד למטה מג' לא הוה העמוד רה"י עד שיהי' גבהו י"ג טפחים ואם נעץ יתד בגובה ששה טפחים לא הוה העמוד רה"י עד שיהי' בגובהו י"ו טפחים ומה זה חשב הלחם משנה דהנך שלמעלה מג' ימעטו ולא אותן שלמטה מג' הא אין לך לומר בכוונת ה"ה אלא כפי לשון הראשון שפי' הלח"מ שלא מילאו אלא למטה מג' גרידא.
ומ"ש הראב"ד ולדברו מאי גבוה ארוכה מבעי לי' נראה שהבין מדברי רבנו דעל גבהה של יתד קאי אבל הפשט פשוט דקאי על גובה מקום הנעיצה. והנה יש כדמות ראי' לפי' רבנו דעל מיעוט בגובה קאי מדסידר בעל הש"ס הך מימרא בפרק זה גבי דיני מיעוט בגובה דבר הלמד מענינו הוא דאלו לפרש"י דאיירי במיעוט ברוחב ה"ל לבעל הש"ס לסדר מימרא זו בפרק עושין פסין דכ"ה גבי דיני מיעוט ברוחב.
אמנם בגוף פי' הסוגיא כבר העיד המ"מ בעצמו שהוא דחוק ונראה לפרש דרבנו סובר דיתד הזה הבולט באויר ר"ה ה"ל ר"ה גמור לדעת רב אשי הואיל וראוי לתלות בו ורבים משתמשי' עליו ולא הוה האי יתד מקום פטור כמ"ש ה"ה ועיין לקמן הי"ז בדין הנוף ודלא כדעת התוספ' בשבת ד"ד ע"ב בד"ה באילן וכו' דס"ל דהיתד חולק רשות לעצמו לפי גובהו משא"כ לדעת רבנו כיון שיש אוירתחת היתד אינו מבטל הקרקע שתחתיו מתורת ר"ה אם לא דבר הקבוע בקרקע כנ"ל ה"ח ורבנו גורס איפכא מפרש"י דאביי ורבא אמרי אעפ"י שגבוהין ג' נמי אינם ממעטין מ"ט דלא משתמש להו לרבים ולא הוה היתד ר"ה.

ורב אשי קאמר דאפילו אינם גבוהים ג' דלא ניחא תשמישתי' מ"מ יש להן דין ר"ה דאפשר דתלי בי' מידי כמו כלי שגבהה ג' ומשתמש בה. וכיון שיש ליתד דין ר"ה ממעט בגובה העמוד דהטעם שעמוד גבוה י' ורחב ד' ה"ל רה"י הואיל שראש העמוד רחוק י' מקרקע ר"ה הו לי' כאלו מוקף מחיצות גבוהים י' (ודלא כדעת רש"י ז"ל כמ"ש בתשובת חכם צבי שאלה ה' דטעמא דעמוד ותל דה"ל כמוקף מחיצה מתורת גוד אסיק) וא"כ כיון שהיתד ה"ל ר"ה תופס היתד עד עשרה טפחים מן היתד ולמעלה וה"ל כאלו העמוד פרוץ לר"ה וכאלו אין לעמוד מחיצות גבוהים עשרה הילכך ה"ל ראש העמוד כרמלית והבן זה (ואף לדרך החכם צבי פשוט דלא אמרינן גוד אסיק אא"כ גבוה העמוד י' מקרקע ר"ה) דהילכך אין מודדין אלא מן היתד ולמעלה ואפילו מלאו כלו ביתדות דלא ניחא תשמישתי' אפ"ה ממעט הואיל שראוי לקשור ולתלות בהן חשיבי כר"ה וזה פירוש נאה ומתקבל: ה"י חורי רה"י וכו' עיין במגיד משנה ועיין לקמן מ"ש הח"י: הי"ד וכרמלית באמצע פטור לשון ה"ר דוד ערמאה אבל אסור משום העברת אויר הכרמלית דנראה כמוציא מרה"י לכרמלית ע"כ: הט"ו הי' עומד וכו' לשון הרד"ע ה"ה בעומד בכרמלית דפטור דכיון שהוא עומד שם ה"ל כנח דרך העברתו אלא שהחידוש הוא שאפילו במקום פטור אסור להחליף ע"כ.

ומ"ש רבנו וכן אם הכניס וכו' לכאורה הוא בבא שאינה צריכה ועיין לקמן ריש פט"ו: הי"ו עמוד בר"ה וכו' עיין במ"מ שכתב שדעת רבנו כדעת רש"י ז"ל דבעמוד אע"פ שהקצר גבוה ג' לא חשיב מחיצה שהגדיים בוקעים בו לפי שאין דרך להתחכך בכה"ג ולעבור תחת שיפועו שאינו אלא מעט.

וה"ה בביציאת' דמישן אמרינן גוד אחית דבקיעת דגים לא חשיב בקיעה ומש"ה השמיט רבנו דין ביציאת' דמישן דכיון דסתם לעיל ה"ב דספינה חשיב רה"י משמע בכל גוונא אפילו אין בתחתיתה רוחב ד'. אבל נעץ קנה בר"ה ובראשו טרסקל דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה לא אמרינן גוד אחית וחשיב לי' מקום פטור כרבנן דפליגי עלה דר' יוסי בר יהודה ומש"ה פסק רבנו לקמן דאם זרק ונח ע"ג פטור בין שזרק מר"ה ובין שזרק מרה"י דה"ל הנחה במקום פטור.

ולפ"ז מ"ש רבנו לקמן הכ"א הזורק דף ונח ע"ג יתדות וכו' היינו דוקא באופן שיהי' רה"י וכמו שכתב ה"ה לקמן בשם הרשב"א בכותל המוקף לרה"י והיינו מה שכתב רבנו ונעשה רה"י שר"ל באופן שיהי' נעשה רה"י ואין זה גזרת המאמר שסתם זרק דף וכו' נעשה רה"י אלא הוא תנאי שזרק באופן זה שיהי' נעשה רה"י.

אמנם תיוהא קחזינא הכא דלקמן פט"ו ה"ג כתב רבנו ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים וכתב שם הרד"ע וז"ל צ"ע דהאיך הוא רה"י והא ה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה ונלע"ד לתרץ דכי בעינן מחיצה שאין הגדיים בוקעים בה היינו בקרקע דאי לאו המחיצה אין כאן שום דבר אבל בכאן כיון שהוא גבוה י' ורחב ד' לא בעינן מחיצה כלל וזה מוכרח עכ"ל.

ולפ"ז ניחא בפשיטות הך דהכא דעמוד זה שיש בגובה קצר שלו ג' ה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה ואפילו הכי ה"ל על גביו רה"י גמורה דלא בעינן מחיצה כלל (ועיין בתוספות שבת דף צ"ט ע"ב בד"ה זרק דף וכו' שכתבו ג"כ חילוק זה דעל גביו ה"ל רה"י אע"ג שהגדיים בוקעים בו אבל תחתיו לא ע"ש) וכן ניחא בפשיטות הך דלקמן הכ"א דזרק דף ונח ע"ג יתדות חשיב ע"ג הדף שפיר רה"י אע"פ שגדיים בוקעים בו תחתיו וא"כ הכלי שעל גביו חשיב מונח ברה"י (דבחפץ מונח על גבי דף לא שייך קושיית התוספות בד"ה זרק דף הנ"ל) ואפ"ה פטור הואיל שעשיית מחיצה עם נוחת הכלי באין בב"א.

ולפ"ז מ"ש רבנו לקמן הח"י בנעץ קנה ובראשו טרסקל היינו באין הטרסקל רחב ד'. וכדעת אית מפרשי שהביא רש"י ז"ל במסכת ערובין דל"ג ע"ב בד"ה הכא לא הדרן מחיצות וכו' ע"ש והואיל שאינו רחב ד' הוא דה"ל מקום פטור והזורק בין מר"ה ובין מרה"י או ד"א בר"ה ונח ע"ג פטור והיינו מה שסיים רבנו בלשונו שאין ר"ה אלא עד י' דהילכך ה"ל מקום פטור (משא"כ אי איירי רבנו בטרסקל רחב ד' ואפ"ה ה"ל מקום פטור הואיל דלא אמרינן גוד אחית הל"ל מפני שה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה ולא ה"ל רה"י ומה זה נתינת טעם שאין ר"ה אלא עד י') אבל בטרסקל רחב ד' ס"ל לרבנו דה"ל רה"י גמור דומי' דצינור דכל למעלה מי' לא בעינן מחיצה כלל.

והטעם דכיון שראש הטרסקל גבוה י' ומופלג י' מקרקע ר"ה לא בעינן מחיצות כלל וכמ"ש לעיל ה"ט האי טעמא ולא מתורת גוד אסיק. תדע דהא תל המתלקט י' מתוך ד' חשיב רה"י אע"ג דלא מינכרא מחיצות ולא שייך לומר גוד אסיק אלמא דכל שמופלג בגובה י' מקרקע ר"ה לא בעי מחיצות כלל.

ועם היות ששיטה זו יש לה פנים מסבירות בלשון רבנו מ"מ לכאורה אין לה מקום כלל ודברי הרב מהר"ד ערמאה יתפלאו בעיני כל מעיין שהוא הפך סוגי' הש"ס בשלשה מקומות אשר אני עתיד לבארם וכי היכי דלא לשויניה לרב הנ"ל לטועה בדבר משנה דאשתמיטתי' הנך סוגיות ובתלת זימני הוה חזקה דלא טעי אינשי אמרתי לבאר הנך סוגיות אחת לאחת לדעת הרב הנ"ל.

וזה יצא ראשונה במסכת שבת פ"ק דף ה' התינח טרסקל ברה"י אלא טרסקל שבר"ה רה"י הוא לימא דלא כר' יוסי בר יהודה וכו' כאן למעלה מי' כאן למטה מי' אלמא דלמעלה מי' הוא דס"ל לר' יוסי דה"ל רה"י ומתורת גוד אחית ובטרסקל רחב ד' ואפ"ה פליגי רבנן עלי' במסכת שבת דק"א ופוטרין משום דס"ל דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בו ולא אמרינן גוד אחית אלמא דאפילו למעלה מי' בעינן מחיצות (דאין לומר דפסק רבנו כר' יוסי והטעם הואיל דסוגי' דהזורק דף והניח ע"ג יתדות אתאן לר' יוסי דא"כ אמאי נקיט רבנו לקמן הי"ח נעץ קנה וכו' פטור ובטרסקל שאין בו ד' הל"ל חייבובטרסקל שיש בו ד' אלא ע"כ דרבנו מפרש פלוגתא דר' יוסי ורבנן בטרסקל שאין בו ד' כנ"ל) יש ליישב סוגיא זו לשיטת ה"ר דוד ערמאה ע"ש בתוספות ד"ה כאן למטה מי' שהניחתו בקושי' דקארי לי' מאי קארי לי' דאטו לא ידע דמלת' דר' יוסי לא מתפרשה אלא למעלה מי' ומתניתין לא מתוקמא אלא למטה מי' ועיין בשבע שיטות לרשב"א שנדחק לפרש דהמקשה ס"ד נמי דמתניתין למטה מי' אלא דס"ד דכי היכי דאמרינן גוד אחית למעלה מי' לשוויי' רה"י ה"ה נמי למטה מי' נימא גוד אחית לשוויי' כרמלית (והא דקאמר טרסקל בר"ה רה"י הוא ר"ל כרמלית כי הא דאמר עולא דף ו' ע"ב כרמלית הוא ואמאי קרי לי' רה"י לפי שאינו ר"ה) ולזה משני המתרץ מתניתין למטה מי' ואין כרמלית בכלים והוא דוחק בלשון המתרץ ועיין בשו"ת מהרי"ט בחדושי' על מסכת שבת) אמנם בתוספות ישנים תירצו דמעיקרא ס"ד דמתניתין איירי למעלה מי' ושולי הכלכלה למטה מי' ול"ל גוד אחית והוה שולי הכלכלה ר"ה ע"כ.

והדברים עתיקים דאל"כ מאי האי דקאמר נימא דלא כר' יוסי אטו לרבנן דר' יוסי ניחא הא ה"ל מקום פטור משא"כ לפמ"ש התוספות ישנים דס"ד דשולי הכלכלה למטה מי' שפיר הוה ניחא לי' לרבנן דהנחה בשולי כלכלה היא בר"ה ובהכי ניחא דהמקשה ס"ד דמלתא דר' יוסי ע"כ איירי בשולי הכלכלה למטה מי' וסובר ר' יוסי דאמרינן גוד אחית וה"ל רה"י ורבנן לית להו גוד אחית.

משא"כ בשולי הכלכלה למעלה מי' לא הוו פליגי רבנן עלי' דר' יוסי דכל למעלה מי' לא בעינן מחיצה כלל. וכה"ג ס"ד נמי דמתניתין בפי הכלכלה למעלה מי' ושולי' למטה מי' דמסתמא כלכלה שביד האדם הוא באופן זה.

וחידש המתרץ דמתניתין בפי הכלכלה למטה מי' ולא אמרינן גוד אחית דאין כרמלית בכלים. שנית סוגי' דמסכת שבת דף ק"א דביציאת' דמישן לפי פרש"י דמוכחא כלה סוגי' דלא אמרינן גוד אחית במחיצה שהגדיים בוקעים בה.

יש לפרש נמי לפי דרכנו הנ"ל דהנך ביציאת' דמישן עשויין קנים קנים והמים נכנסים לתוכה כמ"ש התוספות בשם ר"ח ע"ש והמחיצות פרוצות ולזה מקשה דנימא גוד אחית ויהי' מותר לטלטל בתוך ביציאת' כי היכי דס"ל לר' יוסי בנעץ קנה ובראשו טרסקל דאע"פ ששולי הטרסקל תוך י' אפ"ה ה"ל רה"י מתורת גוד אחית ומשני דתני עלה וחכמים פוטרין דלי' להו גוד אחית.

ולזה פריך אביי ואת לא תסברא דאמרינן גוד אחית דהא בהך דעמוד שיש בגובה הקצר שלו ג' ואפ"ה ה"ל רה"י ס"ד דה"ל מתורת גוד אחית והך ברייתא דעמוד סתמא היא וליכא מאן דפליג עלה א"כ ע"כ אף רבנן דר' יוסי ס"ל דאמרינן גוד אחית והא דאפלגו עלי' דר' יוסי ע"כ היינו בטרסקל שאינו רחב ד' ואפי' שוליו למעלה מי'.

ומשני בעל הש"ס מידי איריא וכו' (ודלא כפרש"י דסיומא דמלת' דאביי הוא ומסקנא דסוגיין דלא כרב הונא אלא שנוייא הוא וסתם גמרא הוא דדחה דברי אביי ומסיק כרב הונא) התם גבי טרסקל ששולי הטרסקל תוך י' וה"ה לביציאת' דמישן שאנו באים לטלטל בתוכה ומחיצותי' פרוצות שפיר ס"ל לחכמים דלא אמרינן גוד אחית דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה משא"כ הכא גבי עמוד דה"ל מחיצה שאין הגדיים בוקעים בו למעלה אלא תחתיו וכל למעלה מי' מודים חכמים דר' יוסי דלא בעינן מחיצה כלל.

ופריך בעל הש"ס והרי ספינה נמי (ואין ספינה זו ביציאת' דמישן כפרש"י שהוא דחוק דעד השתא קרי לה ביציאת' והשתא למה שינה שמה לקראה ספינה) ואדלעיל קאי דקאמר ספינה עושה לה מקום ד' ופרש"י במחיצות קטנות ושואב דרך אותן מחיצות דה"ל רה"י מתורת גוד אחית והאיכא בקיעת דגים וכו' ומשני דמחיצה תלוי' מותרת במים ולפ"ז מסקנת הסוגי' כדעת הר"ד ערמאה דכל למעלה מי' לא בעי מחיצה כלל משא"כ תחת העמוד והטרסקל וה"ה ביציאת' דמישן דחשיב כמו תחת העמוד והטרסקל דהוה להו מחיצה שהגדיים בוקעים בה לא אמרינן גוד אחית ומש"ה השמיט רבנו דין ביציאת' דמישן שפשוט הוא לקמן פי"ו דבעינן מחיצות גמורות.

שלישי' סוגי' דערובין דל"ג האי אילן היכי דמי וכו' ומסיק דכלכלה משלימתו לארבעה וכו' ואפ"ה לא חשיב רה"י הואיל דלא הדרן מחיצת'. יש לפרש נמי לפי דרכנו הנ"ל אחר שנעורר מה שיש להקשות לפי שיטת רש"י ז"ל דמאי האי דפריך בעל הש"ס כמאן דלא כר' יוסי בר יהודה דאימא דלעולם דאתאן לר' יוסי ובאמת אמרינן גוד אחית וכשהכלכלה משלימתו לד' ה"ל רה"י גמורה ואפ"ה עירובו עירוב דאע"ג שאינו יכול ליטול העירוב בין השמשות דה"ל עקירה מרה"י אכתי יכול הוא ליטול בין השמשות את הכלכלה עם העירוב שבתוכה דה"ל עקירת חפץ וביטול מחיצה בבת אחת דפטור

שיש לדמותו להך דלקמן ה"ך דעקירת חפץ ועשיית מחיצה בבת אחת וה"ה הנחת חפץ וביטול מחיצה בבת אחת דפטור אלמא דבעינן שיהי' קודם העקירה ואחר ההנחה יהי' המחיצה קיימת הוא דמחייב וה"ה נמי דבעינן שיהי' אחר העקירה המחיצה קיימת שנמצא עוקר דבר מן הרשות מה שאין כן כשעוקר הכלכלה אין כאן רשות עיין בגמרא דף ק' ע"ב (הגם דלדעת רש"י יש לחלק בדוחק) וסובר רבנו דאה"נ דבהכי מתוקמא דודאי ה"ל רה"י גמור דכל למעלה מי' לא בעינן מחיצה כלל אלא דמש"ה עירובו עירוב הואיל דאי בעי נטל הכלכלה והעירוב בתוכה משא"כ אם יש באילן ד' אפילו תלאו בכלכלה אין עירובו עירוב שהרי אינו יכול ליטול העירוב ולא הכלכלה.

והא דפריך כמאן דלא כר' יוסי היינו כפי' היש מפרשים דמדנקיט סתם טרסקל היינו אפילו אין ברחבו ד' וקס"ד דאפילו שולי הכלכלה למעלה מי' חשיב הנחה ואיירי בזורק מרה"י ונח על גביו וסובר ר' יוסי דאע"פ שאין ר"ה למעלה מי' מ"מ חשיב כאלו מונח בר"ה כדין המעביר חפץ דרך עליו והמניח חפץ בר"ה על כתף חברו דה"ל הנחה הילכך כיון שהקנה מונח על ר"ה חשיב כאלו מונח בר"ה (ודוקא הזורק בכותל ונח למעלה מי' באויר הכותל או בזיז קטן שבאויר הוא דה"ל מקום פטור משא"כ בקנה המונח בר"ה ובראשו טרסקל) אלמא דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ואמאי קאמרת גבי נעץ קורה בר"ה גבוהה י' צריך שיהי' בראשה ד' (משא"כ הך דכלכלה לא קשה ליה דשאני אילן שהוא מחובר לקרקע וחולק רשות לעצמו דה"ל מקום פטור ואלו הניחו לעירוב ע"ג אילן שאין ברחבו ד' לא חשיב הנחה והכלכלה הרי היאבאויר לא חשיב כאלו מונחת ע"ג קרקע אלא דחשיב מקום ד' מתורת חוקקין אלא דהך דנעץ קורה חשיב כמו הך דנעץ קנה) וכיון שהקורה מונחת ע"ג קרקע חשיב הנחה ולזה משני התם גבי טרסקל הדרן מחיצות וה"ל כלי בית קבול דחשיב כמקום ד' כמ"ש הפוסקים בדין אגוז ע"ג כלי דלא בעינן שיהי' בכלי מקום ד' משא"כ הכא בקורה דלא הדרן מחיצות בעינן מקום ד' למעלה מי' (משא"כ למטה מי' מתורת קלוטה דאין הקורה חשיבא מקום פטור שהרי היא נעוצה בקרקע ועומד' להתטלטל כל שלא ביטל' לגבי קרקע כנ"ל ה"ח).

מיהו רבנן פליגי עלי' דר' יוסי וס"ל דכל שמונח למעלה מי' חשיב מקום פטור (ודוקא באדם חשיב דרך עליו דילפינן ממשכן) והיינו מ"ש רבנו הח"י שאין ר"ה למעלה מי' כפי פירוש הסוגיא זו לפלוגתא דר' יוסי ורבנן. ואין זה תימה דבמסכת שבת קס"ד דהמקשה דאיירי בטרסקל רחב ד' ובזורק מר"ה ונח על גביו ובמסכת ערובין ס"ד דאיירי בטרסקל פחות מד' ובזורק מרה"י או ד"א בר"ה ונח ע"ג דכן דרך השו"ס בכמה מקומות לפלפל בלישנא דמשתמע לתרי אפי וזיל הכא קמדחי לי' וכו'.

גם י"ל דאף במסכת שבת פסיקא לי' לבעל הש"ס דפלוגתא דר' יוסי ורבנן בזורק מרה"י או ד"א בר"ה ונח ע"ג טרסקל הגבוה י' ואינו רחב ד' דרבנן פוטרים הואיל ונח ע"ג מקום פטור דלא אמרינן גוד אחית הואיל שהגדיים בוקעים בו ולר' יוסי ס"ל גוד אחית והילכך חשיב כאלו יש מחיצות לקופה עד הקרקע וה"ל בדמיון הנותן ע"ג כתפיו של אדם למעלה מי' דחשיב הנחה בר"ה ומש"ה קשה לי' דף ה' לפי מה דקס"ד דבעינן טרסקל רחב ד' דא"כ רה"י הוא.

וכן בהך סוגיא דביציאת' דמישן פריך דכי היכי דס"ל לר' יוסי גוד אחית בטרסקל שאינו רחב ד' ה"נ נימא בביציאת' ולהוי רה"י ודחה מהך דחכמים פוטרים וקס"ד משום דל"ל גוד אחית. ופריך אביי מהך דעמוד אלמא דכ"ע ס"ל גוד אחית אלא טעמייהו דרבנן משום דמונח באויר מקום פטור ולא דמי לאדם דחשיב על כתפיו כמו הנחה בקרקע.

ומשני מידי איריא וכו' דשאני הך דעמוד דלא חשיב כלל מחיצות שהגדיים בוקעים בה דכל למעלה מי' לא בעינן מחיצות. א"נ י"ל איפכא דגם הך סוגי' דעירובין מתפרשא בטרסקל רחב ד' ובזורק פתות מד"א בר"ה ונח ע"ג וכגון ששולי הטרסקל למטה מי' וגם בהכרח איירי הסוגי' בשולי הכלכלה למטה מי' ומשום הכי לא חשיב הנחה ברה"י הואיל ששולי הכלכלה תוך י' עיין בתוספות ד"ה ורבי וכו' אלא דחשיב מקום ד' מכח חוקקין ולזה פריך כמאן דלא כר' יוסי כפרש"י ומשני התם הדרן מחיצות כפרש"י דהכא גבי כלכלה דצ"ל גוד אחית וגם חוקקין ותרתי לא אמרינן.

ולפ"ז מ"ש רבנו לקמן שאין ר"ה אלא עד י' היינו בכה"ג שפי הכלכלה למעלה מי' וסובר רבנו דאליבא דרבנן דפוטרין אפילו בזורק ד"א בר"ה נמי פטור דכיון דפי הכלכלה הוי לי' מקום פטור לא בטלו שולי' לגבי ר"ה כיון דמפסקו מחיצות בין אויר ר"ה והבן זה. הרי בארנו דעת הרב מהרר"ד ערמאה ביישוב הסוגיו' הנ"ל ויש לזה פנים מסבירות בכוונת רבנו.

אמנם על כל זה אין דברי הרד"ע מוכרחים דיש לפרש דעת רבנו כדרך פרש"י כנ"ל ומה שהקשה לקמן פט"ו דאמאי חשיב צינור הבולט באויר ר"ה ורחבו ד' רה"י כיון דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה יש לתרץ ע"פ מ"ש התוספ' בערובין דפ"ט בד"ה במחיצות דזיז וגזוטרא הבולטין באויר ר"ה ופתוחים לרה"י חשיבי חורי רה"י ע"ש באורך וא"כ הך צינור כיון שבמקום שמונח ע"ג הכותל והגג חשיב רה"י הילכך האי בליטה דצינור הפתוחה אליו חשיבא חורי רה"י ודוקא ביש בצינור ד' אבל באין בצינור ד' כיון שגם אותו חלק הצינור שהוא מונח על הכותל לא חשיב רה"י מחמת עצמו שאינו רחב ד' ואין הבליטה פתוחה לגג ברוחב ד' הילכך ה"ל מקום פטור.

ולפ"ז הא דכתב רבנו לקמן הכ"א זרק דף וכו' היינו באופן שנעשה רה"י כנ"ל כגון שהדף נח בשוה או תוך ג' אצל כותל רה"י דה"ל חורי רה"י לגבי ראש הכותל. ועיין בגמרא דצ"ט ע"ב בעי ר' מרדכי וכו' ופסק רבנו כרבא דהא דדחי בדאיכא מורשא וחריצא דחוי' בעלמא היא ועיין לקמן הי"ז: הי"ז נעץ קנה ברה"י וכו' עיין במ"מ ותימה על רבנו וכו' עיין מ"ש לעיל רפי"ג ולעיל בפרקין ה"ח דבארנו דעת רבנו דכל העוקר מרה"י עצמו או מר"ה עצמו לא בעינן מקום ד' דכיון דקיי"ל חורי רה"י כרה"י ועמוד ט' בר"ה אפילו אינו רחב ד' ה"ל ר"ה למאי הלכתא אי לאו משום דחשיב ע"ג עקירה והנחה והא דבעינן מקום ד' היינו בעוקר ומניח ע"ג חפצים דניידו שהם באחד משתי רשויות שהם בטלים לגבי הרשות ואינם בעצמן רשות וכ"כ הר"ן פ"ק דשבת ע"ש (ועיין בהזורק דצ"ט ע"ב דהזורק מר"ה ונח ע"ג כותל גבוה י' ואינו רחב ד' המוקף לכרמלית חייב) ולפ"ז הא דפריך בגמרא נימא רב חסדא דאמר כרבי משום דס"ד דאיירי בזיז הבולט בתוך רה"י דודאי לא גרע מחורי רה"י ואפ"ה בעינן הנחה ע"ג מקום ד'.

ולזה משני דברה"י עצמו דכ"ע ל"פ כדר"ח אלא דפליגי בזיז הבולט לר"ה דרבי סבר דה"ל רה"י ורבנן ס"ל דלא הוה רה"י ור"ה בודאי נמי לא הוה אלא שדבר המוטל עליו חשיב כמונח באויר ר"ה וכיון שאין ברוחב הזיז ד' לא חשיב מקום ד' ופטור (משא"כ ביתד הנ"ל ה"ט דחזי לתשמיש רבים דתלי בי' מידי ה"ל ר"ה גמור כמו עמוד ט' ורבים מכתפים עליו.

ולפמ"ש לעיל הי"ו דקנה הנעוץ בקרקע לא חשיב כמחובר לקרקע הואיל ולא בטלה לגבי קרקע דא"כ לא ה"ל הקנה בעצמו רה"י ושפיר קשה נבעי הנחה ע"ג מקום ד' צריך לחלק דהמניח ע"ג דבר המונח ע"ג קרקע חשיב הנחה ע"ג מקום ד' אלא דבגמרא פריך אידו של אדם דלא נייח ע"ג קרקע (והיינו דאמרן בגמרא גופו נייח ידו לא נייח) וכה"ג בזיז הבולט מן הכותל בעינן מקום ד' ולפ"ז פריך בעל הש"ס לרב חסדא דלא ס"ד לחלק בין קנה לזיז ומשני בדר"ח דכ"ע ל"פ ושאני זיז דסברי רבנן דלא שדינן נופו בתר עיקרו למימר דחשיב הזיז כמונח ע"ג קרקע הואיל שהרה"י שמחובר בו מונחת ע"ג מקום ד' וה"ה נמי בזיז הבולט לצד רה"י בעינן נמי מקום ד' דרבנן לא חילק ריש פי"ג בין ר"ה לרה"י אלא דאורחא דמילתא נקיט דזיז בולט לר"ה וה"ל דומי' דאילן העומד ברה"י ונופו נוטה לר"ה: וכיון דהנוף לא חשיב מקום ד' דלא שדינקבתר עיקרו מש"ה כתב רבנו סתם וזרק ונח על נופו פטור דבין אם זרק מרה"י או ד"א בר"ה לעולם פטור דאין הנוף הולך אחר עיקר ולא חשיב לא רה"י ולא מקום ד' ומחמת שאינו רחב ד' ה"ל מקום פטור (ועיין בתוספות דף ד' ע"ב בד"ה באילן וכו' ובחידושי גפ"ת הארכתי דכפי הנראה מדעת רבנו

דבנוף וזיז הבולט למעלה מי' אם רחב ד' ה"ל רה"י או מקום פטור כנ"ל הי"ו ואם אינו רחב ד' ה"ל בודאי מקום פטור.
וזיז ונוף הבולטים למטה מי' לעולם בטלי לגבי ר"ה ואינם קובעים רשות לעצמן (אלא שאם אינו רחב ד' לא חשיב הנחה ע"ג מקום ד') דאוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל לי' מלהוי כרמלית. א"נ דזיז הבולט לתוך רה"י בודאי לא גרע מחורי רה"י והא דבעינן ברה"י הנחה ע"ג מקום ד' היינו בחפצים דניידי או באדם שאוחז דף קטן בידו והניח ע"ג אלא דזיז הבולט לר"ה דלא חשיב ר"ה בעינן הנחה ע"ג מקום ד'.
מיהו יותר נראה כמ"ש דזיז הבולט לרה"י נמי בעינן מקום ד' ושאני חורי רה"י שמונח בתוך החור חשיב כמונח ע"ג קרקע) ומה שהקשו התוספות בד"ה באילן דה"ל לאוקמא באילן שכלו עומד ברה"י י"ל דאורחא דמילתא נקט דומי' דזיז הבולט מן הבית שהבית רה"י והזיז בר"ה. ועיין בתוספות שם שהקשו אמאי נקיט זיז כ"ש ונראה דפלוגתא דידהו בין בזרק ד"א בר"ה ובין בזרק פחות מד"א דלרבי חשיב הנוף רה"י ולעולם חייב ולרבנן לא חשיב הנקה ע"ג מקום ד' ולעולם פטור משא"כ בנוף רחב ד' דלא פטרו רבנן בזרק ד"א בר"ה (דלא הוה הנוף כרמלית כנ"ל ועיין בתשו' מהרי"ט) והרי סתמא קתני וחכמים פוטרים.
ועיין בתוספות ד"ה אמר אביי דף ח' ע"א ובאמת לדרך רבנו לק"מ עיין לעיל ה"י ובמ"מ שם דסובר רבנו דחור לצד ר"ה לא חשיב רה"י כלל ולא הוו טעמייהו דרבנן משום דבעינן הנחה ע"ג מקום ד' אלא דהתוספות לשיטתם עיין דף ז' ע"ב בד"ה והלכה ולדרך רבנו לק"מ כמ"ש לקמן הי"ח: הי"ח נעץ קנה בר"ה עיין בהשגות ובמ"מ ודברי המ"מ דחוקי' דמה זה נתינת טעם דמש"ה דבר גבוה ג' רשות לעצמו בר"ה הואיל ואינו תופס אלא עד י' אלא הטעם הואיל שאינו מוקף מחיצות.
ובאמת דברי הראב"ד תמוהים הן מ"ש דרה"י לא הוה דלא אמרינן גוד אחית וכו' דתיפוק לי' דאינו גבו' י' והן מ"ש ור"ה נמי לא הוה דלא חזי לכיתוף אלא כרמלית וכו' והא קיי"ל דאין כרמלית בכלים כנ"ל ה"ח אלא דהראב"ד שיטה אחרת יש לו כמ"ש הר"ן פ"ק דשבת ולדעת רבנו פשוט דטרסקל למטה מי' בטל לגבי ר"ה וחייב אלא דוקא למעלה מי' דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעים בה וה"ל מקום פטור הוא דפטור בין אם זרק מר"ה או מרה"י לדרך הרב המגיד הנ"ל הי"ו.
ולדרך הרד"ע איירי רבנו בטרסקל שאינו רחב ד' וטעמי' דר' יוסי משום דס"ל גוד אחית וכאלו אין הטרסקל מונח ע"ג ראש הקנה באויר מקום פטור אלא גוד אחית מחיצו' הטרסקל עד קרקע ר"ה הילכך אע"ג שאין ר"ה למעלה מי' ה"ל כמונח ע"ג כתפיו של

אדם דחשיב הנקה בר"ה (וחשיב נמי כמונח ע"ג מקום ד' דומי' דנעץ קנה ברה"י הנ"ל ה"ז) ורבנן פוטרים חדא דלא אמרינן גודא אחית במחיצה שהגדיים בוקעים בה ותו דה"ל באויר מקום פטור ולא דמי דכתפיו של אדם כנ"ל הי"ו ולזה אחז רבנו הטעם שאין ר"ה אלא עד י' להורות דאפילו בטרסקל ארוך וגבוה י' דאין גדיים בוקעים בו נמי פטור ונקיט טרסקל לרבותא אע"ג דהדרן מחיצות וה"ל הנחה חשובה.

א"נ דאיירי רבנו בטרסקל רחב ד' ושוליו למטה מי' ונקיט רבנו טעם שאין ר"ה למעלה מי' להורות דאפילו אם זרק ד"א בר"ה או מרה"י נמי פטור כיון דפי הכלכלה ה"ל מקום פטור כמ"ש לעיל הי"ו באריכות ואע"ג דע"ג הטרסקל ה"ל מקום פטור אפ"ה פטור אבל אסור משום גזרה שמא יפול בר"ה וכ"כ הרד"ע.

ומ"ש רבנו כגון שזרק תלב וכו' עיין דף ז' בתוספות ד"ה וטח וכו' ועיין מ"ש לעיל הי"ז דחשיב מקום ד' הואיל שמונח ע"פ הכותל הדבוקי' בקרקע. ומ"ש רבנו ונח בחור כ"ש עיין במ"מ כאן ולעיל ה"י ודבריו נכונים ועיין מ"ש לעיל הי"ז ליישב קושי' התוספות בד"ה אמר אביי אלא דהתוספות לשיטתם שמכח קושי' שבד"ה והלכה הוכרחו לפרש דאיירי בחורי' מפולשי' מר"ה לרה"י וברה"י רחבי' ד' והולכין ומתקצרין.

ולדרך רבנו יש ליישב קושי' התוספות בד"ה והלכה דודאי חור שלמעלה מי' דה"ל רה"י צריך להיות רחב ד' בשלשה רחקיו דהיינו באורך ורוחב וגובה דאז הוא חשוב מקום ד' משא"כ אם אחד משלשה רחקיו פחות מד' וא"כ איירי פלוגתא דר"מ ורבנן בחור שרחב ד' בשני רחקיו ואין בו ד' במרחק השלישי ומש"ה אית לי' לר"מ דחוקקין (ובחדושי גפ"ת בארתי דהתוספ' לשיטתייהו א"א לתרץ בכה"ג ושם הרביתי להקשו' על דברי מהרש"א בתוספ' זה שהם תמוהים דקס"ד דבעינן שיהי' בחור עצמו גובה י' ע"ע **(אולי צ"ל ע"ש.)** ואין להקשות דא"כ מאי פסקא דתלמודא לאוקים בכותל דלית בי' חורין כלל נוקים בכותל דאית בה חור כ"ש ממש וכה"ג הקשו התוספות לשיטתם ותירצו דאי ס"ד בחור כ"ש ממש אמאי למטה מי' כזורק בארץ הא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ולדרך רבנו הנ"ל הי"ז דבחורי רה"י לא בעינן מקום ד' ה"ה נמי אליבא דאביי בחורי ר"ה (ולכאורה יש ליישב דלשון כזורק באויר היינו דפטור ומותר משא"כ בנח בחור כ"ש דנקיט וחכמים פוטרים ה"ל פטור אבל אסור ולפ"ז היינו דפריך בגמרא וכ"ת מתניתין דלית בה ד' על ד' אכתי קשה אמאי ה"ל כזורק באויר דפטור ומותר כדין הזורק מר"ה למקום פטור והאר"י וכו' וחכמים פוטרים בחור כ"ש דפטור אבל אסור דחור בחור מיחלף ובהכי ניחא דאין צורך לדחוק כמ"ש רש"י מכח סתם מתני' ר"מ.

אמנם לפמ"ש לעיל דטעם פטור אבל אסור דהזורק ונח על גבי טרסקל דגזרינן שמא יפול נסתר זה דא"כ ע"כ אף הזורק למעלה מי' אסור שמא יפול על הארץ. אך עי' בגמ' שבת דצ"ט ע"ב דפריך הא קממעט מד' אמות וכו' דמשמע דבד' אמות מצומצמות עסקינן ע"ש בפרש"י ותוס' שפיר ליכא למיחש שמא יפול באמצע דאז ה"ל זריקה פחות מד"א דשרי וליכא למיחש שמא ידבק למטה שהרי הוא זורק כלפי מעלה.

איברא לא צריכא לכל זה) וניחא בפשיטות דגם לפי שיטתנו הנ"ל הי"ז דוקא בחורי רה"י לאבעינן הנחה ע"ג מקום ד' דכיון שמונח בחור על עובי הכותל חשיב כאלו מונח בקרקע תחת עובי הכותל דה"ל הנחה ברה"י משא"כ בחורי ר"ה דליכא למימר דחשיב כאלו מונח תחת עובי הכותל דאז ה"ל הנחה ברה"י וע"כ לא מתוקמ' אלא בחור שיש בו ד' על ד' באורך ורוחב דה"ל מקום ד' אלא דפריך וכ"ת דלית בי' ד' על ד' בגובה ושפיר פריך דהא ס"ל לר"מ דחוקקין: הכ"א הזורק דף וכו' דברי רבנו מתפרשים בנח הדף סמוך לכותל רה"י דה"ל כחורי רה"י א"נ דכל למעלה מי' לא בעינן מחיצה כלל כנ"ל הי"ו באורך:.

ומ"ש ה"ה בשם הרשב"א היינו באופן זה שהדף ביושר או תוך ג' לראש הכותל כנ"ל: הכ"ד בין שלא הי' ברחבו ד' טפחים וכו' בגירסתנו רב אשי אמר וכו' סד"א ה"מ וכו' אבל היכא דלא הוה ארבעה וכו' דהיינו טפחים וכפי' רבנו ולפי הנראה דרש"י הי' גורס ארבע דלהכי מפרש אמות. ופירוש רבנו מרווח דהיינו דקאמר היכא דלא הוה ד' מפסעו פסעו לי' דהיינו שרוב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו דשיעור הילוך אדם ד' טפחים (נצמח מהא דקי"ל תלתא גברי כתרי אמתא יתיב דה"ל ד"ט לאדם אחד) וכ"כ רבנו לקמן פט"ו ה"ט שאין אדם יכול לעבור שם: סליק פי"ד מה"ש פט"ו מה"ש ה"א ואם הוציא פטור וכו' עיין בהשגות כאן ולעיל פי"ב ה"ד ודעת הראב"ד בפי' מימרא דרבא דהמעביר דרך עליו כדעת התוס' בשם ר"ח ועיין שבת ד"ת ע"ב בד"ה לימא תהוי תיובת' דרבא ועיין בערובין דצ"ח בד"ה והאמר רבא) דהיינו שהאדם עומד במקומו בר"ה ומעביר החפץ בידו מימינו לשמאלו (נגד גופו או למעלה מראשו רק העיקר שהאדם עומד במקומו) וקמ"ל דלא נימא הואיל שהאדם עומד במקומו אע"פ שמעביר בידו לא חשיב העברה וה"ל כאלו נח ע"ג גופו קמ"ל דמעביר בידו כאלו מהלך בגופו דמי.

ולזה הקשו בשבת דף ח' מהא דאדם העומד במקומו על אסקופת מקום פטור ועקר מר"ה והניח ברה"י דפטור ואי ס"ד דהעברה ביד חשיב כמהלך הוה לי' כמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב. ולזה משני התם במלתא דרבא לא נחה ידו הכא נח ופי' הראב"ד לעיל פי"ב הי"ד דהיינו שאדם העומד במקום פטור.

כשהעביר בידו מרה"י לר"ה נחה ידו קצת בלא נענוע ע"ג אסקופה באויר משא"כ אם לא נחה ידו כלל אלא העביר בבת א' מר"ה לרה"י אע"פ שהאדם עומד על האסקופה חייב אלא דרבא מוקי' הברייתא בנחה ידו בינתים (וכה"ג בערובין דצ"ח איירי באדם העומד על האסקופה כרמלית ופריך המקשה אי הכי תוך ד"א נמי נגזור שמא יעביר בידו בבת אחת מר"ה לרה"י ולא ינוח בינתים אלא ודאי דליתא הך דרבא ולא חשיב העברה בידו כמהלך ואח"כ פריך דניחו' שמא ילך ברגליו לר"ה ויעיין בה ויעייל ברגליו לרה"י ע"ש. וכה"ג בערובין דצ"ט פריך בהך דהכא דאדם העומד במקומו ברה"י ומטלטל בידו בר"ה דפטור אלמא דהעברה ביד לא חשיב כמהלך ותיובתא לרבא) זהו פי' הראב"ד ואין כן דעת רבנו דלעיל פי"ד הט"ו כ' רבנו הי' עומד במקום פטור וכו' דמשמע מלשונו דהמעביר בידו אע"פ שלא נח בינתים כיון שעומד במקום פטור חשיב כמונח.

ולפ"ז יש מקום לומר דבערובין דצ"ח ודצ"ט קס"ד דהמקשה דמלתא דרבא במעביר דרך עליו והאדם עומד במקומו כפר"ח וכיון דהמתרץ ג"כ קם בסברא זו מהדר לשנויי באופן שיתקיימו דברי רבא אף באדם העומד במקומו ומעביר דרך עליו. אך בשבת דף ח' משני התם לא נח פי' דמלתא דרבא איירי בדלא נח האדם ולא עמד במקומו אלא שמהלך ומעביר ע"ג ראשו כפרש"י משא"כ הכא בעומד במקום פטור נח (ודחיקא לי' לרבנו לפרש הברייי' בנחה ידו בינתים כפי' הראב"ד) ולפי מסקנא זו דריש מס' שבת שפיר י"ל הא אם הוציא פטור אבל אסור הואיל דעמד במקומו ברה"י ולא הוה תיובתא דרבא דאיירי במהלך ולפ"ז הא דפסק רבנו לעיל פי"ב הי"ד דהמעביר למעלה מראשו חייב היינו במהלך כפי המסקנא בשבת ד"ח וכן משמעות לשונו שם למסתכל שם ונתיישבו דברי רבנו.

גם י"ל דברי רבנו באופן אחר עיין בשבת דף ג' ובתוספות שם ד"ה מ"ט ידו לא נייח וכו' דהמתבאר שם מדעת רש"י ז"ל דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת לא חשיבא כנח ע"ג קרקע משא"כ ידו של אדם שהיא באותו רשות במקום גופו חשיב כנח וכ"כ הרשב"א בשבע שיטות בישוב דעת רש"י ז"ל ולפ"ז אין צורך לומר דידו בתר גופו גרירא אלא דאפילו אם נאמר דידו לאו בתר גופו גרירא ואם פשט הב"ה ידו לחוץ והניח ידו ע"ג מקום ד' שבר"ה כגון ב"ח וחפצים כנ"ל הי"ז חייב דידו חשיבא כר"ה אלא דמשום הכי במתניתין פשט ב"ה ידו לחוץ ונטל העני מתוכה שניהם פטורים הואיל שלא נח' ידו.

ולפ"ז הא דקאמר אביי בשבת דף ג' ע"ב פשיטא לי ידו של אדם אינה לא כר"ה ולא כרה"י היינו לומר דידו של אדם שהיא פשוטה לרשות אחרת איננה נזרקת אחר גופו ובטלה לגבי רשות שהיא פשוטה לתוכה וכמו שפרש"י ורש"י לשיטתו אמנם בשבע

שיטות להרשב"א הביא בשם ר"ח גירסא הפוכה כר"ה לא דמי מידו דב"ה וכרה"י לא דמי מידו דעני ומפרש דהכי קאמר אביי דידו של אדם איננ' כפי הרשות שהיא פשוטה אליו דכר"ה לא דמי מידו דב"ה שפשט לחוץ ואי ס"ד דה"ל כר"ה א"כ ב"ה חייב אפילו נטל העני מתוכה וכה"ג מהא דפשט עני ידו לפנים ונטל ב"ה מתוכה מוכח דלא חשיבא כרה"י דאל"כ אמאי פטור העני ע"ש ולשיטת רש"י אין זה מוכרח דשפיר יש לומר דידו של ב"ה הפשוטה לר"ה חשיב כר"ה ואפ"ה הב"ה פטור מחמת דידו לא נייח ע"ג קרקע.
ועיין בתוספ' ערובין דף ך' בד"ה לא יעמוד וכו' שמבואר מדעתם דס"ל דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת חשיבא מקום פטור ע"ש והיינו כדעת ר"ח דגריס גירסא הפוכה בדברי אביי דאין ידו של אדם חשובה כרשות שפשוטה בו משום דידו בתר גופו גרירא (וגם בתר הרשות הפשוטה לתוכההלכך לא הוה לא רה"י ולא רה"ר אלא מקום פטור) והנ"מ בין שני הפירושים דלפי דרך התוספ' דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת חשיבא מקום פטור א"כ בנדון דידן דעומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה בידו הרי חשיב עקירה מר"ה ומעביר ד"א דרך מקום פטור והנחה בר"ה ובדין הוא דפטור אבל אסור דאין כאן העברה ד"א בר"ה.
(ובהוצאה כה"ג שעומד במקום פטור ומוציא בידו מרה"י ומניח בר"ה אפילו כחצובה שהמקום פטור לנוכח ר"ה ורה"י ולא העביר ידו ע"ג מקום פטור (דומי' דאסקופה) נמי חייב כדין המוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור דחייב וכן משמעות לשון רבנו פי"ג ה"ב לפיכך אם עקר וכו' משא"כ במעביר דאע"ג דהמעביר דרך מקום פטור חייב בעינן מיהות ד"א בר"ה עיין לעיל פי"ג הי"ז) והיינו מ"ש רבנו מפני שהוא ברשות אחרת פי' ואין כאן העברה ד"א בר"ה דידו ה"ל מקום פטור.
והא דפריך בגמרא לימא תהוי תיובתא דרבא היינו ע"כ לדרך רש"י ז"ל דידו של ב"ה הפשוטה לר"ה חשיב ר"ה אלא דטעמי' דמתניתין דריש מסכת שבת מפני דלא חשיב כמונח כנ"ל וא"כ אדם העומד ברה"י ומעביר בידו בר"ה חשיב שפיר מעביר ד"א בר"ה לזה שפיר קשה אמאי פטור אלא ודאי דהמעביר דרך עליו פטור ועיין בשבת דף צ"ב דמסיק דרבא ס"ל ביד חייב למטה מג' ומתניתין למעלה מג' ופרש"י דטעמא דרבא משום דלא נח ולאו משום אגד גופו ועיין שם בתוספ' ד"ה התם למעלה מג' דהוכיחו דרבה דמוקי מתניתין כר"ע ס"ל דאגד גופו שמי' אגד ולפ"ז י"ל דהא דפריך בגמרא לימא תהוי תיובתא דרבא היינו משום דרבא לשיטתו דס"ל אגד גופו לאו שמי' אגד א"כ אדם העומד ברה"י ומטלטל בידו בר"ה חשיב מעביר ואמאי פטור א"ו משום דהמעביר דרך עליו פטור משא"כ רבנו דפסק כרבה רבי' דרבא דס"ל אגד גופי' שמי' אגד לא קשה

מידי דשאני המעביר דרך עליו דילפינן ממשא בני קהת ועיין שבת דצ"ב) ושפיר ה"ל מעביר ד"א בר"ה משא"כ הרי שעומד ברה"י ומטלטל בר"ה דה"ל ידו מקום פטור לא הוה מעביר מפני שהוא ברשות אחרת.

ואין להקשות דא"כ דרבנו פסק אגד גופו שמי' אגד האיך פסק רבנו לעיל פי"ג ה"ו דלמטה מג' חייב הא נח במקום פטור די"ל אין זה קושי' עי' בתוספ' שבת דצ"ב ד"ה התם למעלה שכתבו בשם הר"י דאפילו למ"ד אגד יד שמי' אגד. מ"מ תוך ג' חשיב הנחה ובגמרא שבת דף פ' דבמעביר אפילו הנחה ע"ג משהו לא בעינן (וגם משמעות לשון רבנו נראה לעיל פי"ג ה"ו דדוקא הנחה הוא דחשיבא למטה מג' אבל פשט ב"ה את ידו לחוץ למטה מג' ונתן העני לתוכה פטור ב"ה דלא חשיב עקירה) ולפ"ז י"ל דהא דקאמר רבא המוציא פירות לר"ה בין בהי' עומד בר"ה והיתה ידו פשוטה לרה"י למטה מג' והטעינו חברו והוציא ובין בהי' עומד ברה"י והוציא ידו לר"ה למטה מג' והיינו דפריך עלי' בגמרא בתרתי והתנן פשט ב"ה וכו' או שנתן וכו' אלמא דלא חשיב לא הנחה ולא עקירה.

ומשני דטעמא דרבא משום דלא נח וכפרש"י אבל לדידן דקי"ל כרבה דאגד יד שמי' אגד מתוקמ' הך בבא או שנתן לתוכה והכניס אפילו למטה מג' ודלא כרבה ודרך זה השני עיקר דלדרך הראשון קשה מהא דפסק רבנו פי"ב ה"י דהמושיט בידו ד"א בר"ה חייב עיין מ"ש שם דהיינו דרך עליו לפי פר"ח וע"כ צריך לחלק בין הך דהתם להך דהכא מפני שהוא ברשות אחרת חשיב ידו מקום פטור ולא ה"ל מעביר ד"א בר"ה כלל.

ולדרך ר"ח והראב"ד צריך לחלק בין מושיט מאחריו לצד פניו ובין מושיט מימינו לשמאלו דאז דווקא בהגיע החפץ נגד גופו חשיב כמונח אע"פ שמנענע בידו ובזה יש מקום נמי לדרך ראשון הנ"ל. ומ"ש רבנו בהמה וכו' עיין לקמן פי"ז הל"ב: ה"ג עומד אדם בר"ה וכו' עיין בסוגיא פרש"י ותוספ' ובמהרש"א.

והתוספ' הביאו ראי' לגירסת רש"י במתניתין למטה מי' טפחים מן התוספתא דלא שרי אלא בצינור למטה מי' לצרף. וזה לשון התוספתא פ"ו דעירובין ה"ג צינור המקלח לר"ה אחד מים ואחד יין קולט בין ביד ובין בכלי ושותה ובלבד שלא יצרף פיו עם פי החבית עם רשות הגג למעלה מי"ט וישתה אבל מצרף הוא פיו לצינור למטה מי"ט ושותה:.

ולא יצרף אדם ידו עם הכותל ועם המזחילה אם רשות הגג למעלה מי"ט אבל מצרף הוא ידו לצינור למעלה מי"ט ושותה אם יש פי הצינור ד"ט על ד"ט אסור שאין מטלטלין מרשות לרשות ע"כ. ונראה פירושו לדרך רש"י ותוספ' דברישא דאירי מצירוף פיו ופי החבית לצינור הוא דלמעלה מי' אסור ולמטה מי' שרי.

ובסיפא בצירוף יד לצינור מותר אף למעלה מי' כל שאין בצינור ד' על ד' אבל בכותל ומזחילה אפילו צירוף יד אסור למעלה מי' אבל למטה מי' אפילו בכותל ומזחילה שרי צירוף יד. והמה מפרשים כל צירוף שבסוגיין צירוף פיו וכלי ומש"ה כתבו דבתוספתא לא שרי צירוף פיו וכלי למעלה מי' בצינור ולמטה מיו"ד במזחילה אלא צירוף יד.

ולפ"ז אין סתירה מהתוספתא לגירסת הרי"ף דגריס למעלה מי' במתניתין וגריס נמי מ"מ (ודלא כמו שהעתיק ה"ה ומ"מ) דפירושא דמתניתין בקולט מן האויר למעלה מי' ובמזחילה שאיננו בולט ג' מן הכותל דוקא קולט אבל צירוף יד אסור וכדאוקים ר"נ במזחילה של י"ג טפחים פחות מג' סמוך לגג (וכן גי' הרי"ף) ובכה"ג מתפרש' התוספתא דאסרה צירוף יד בכותל ומזחילה למעלה מי' דוקא בתוך ג' סמוך לגג והא דמסיים במתניתין ומן הצינור מ"מ היינו אפילו צירוף יד ודוקא כשאין בצינור ד' על ד' כמבואר בתוספתא ובסוגיין ובהכי מתפרשים דברי רבנו דמ"ש ובלבד שלא יגע בצינור היינו בצינור שיש בו ד' על ד' כמו שמסיים וכן אם הי' בצינור וכו' וקלט ממנו וכו' דהאי וקלט ממנו היינו צירוף יד וממנו ממש (דברישא נקיט לשון וקולט מן האויר וכאן לשון ממנו) ודלא כמו שהבין הלח"מ דמ"ש רבנו וקלט ממנו ר"ל קליטה מן האויר דז"א דא"כ האיך כתב רבנו ולמה אינו חייב ובקולט מן האויר אין סברא לחייב (ועיין מ"ש לעיל פי"ד הי"ו באריכות) אלא דאיירי רבנו בצירוף יד ואפ"ה אינו חייב כמו שמסיים רבנו דמים בצינור לא חשיב הנחתן הואיל דניידי ונזחלין ומינה דבצינור שאין בו ד' על ד' אפילו צירוף יד שרי ובזה אין צורך למ"ש ה"ה דרבנו גרס ומ"מ דשפיר גרס מ"מ כגירסת רש"י והרי"ף רבו ולפ"ז הא דאמרן בגמרא תנא אם יש בצינורפיסקא הוא ואמתניתין קאי וכפרש"י א"נ דאדיוקא דברייתא קאי עיין במהרש"א שכתב אבל קשה דאכתי נימא דקאי תנא אדיוקא דברייתא כמו אדיוקא דר"נ ע"כ ודבריו תמוהין דלפי גי' רש"י בברייתא לא יעמוד אדם ברה"י ומשום דלא עירבו אין הבדל בין אי' בי' ד' או לית בי' ד' עיין בערובין דף ע"ז דצדו א' שוה לארץ נותני' לזה שתשמישו בנחת ופי' רש"י כל כמה דלא גבוה י' קרי שוה לארץ ופשטא דמלתא אפילו בכותל שאין בעוביו ד' אמנם לדרך רבנו י"ל דגריס לא יעמוד אדם בר"ה ושפיר קאי אדיוקא דברייתא (משא"כ לדרך רש"י צריך לפרש דיוקא דברייתא דכל שרחוק ג' מן הגג לא שייך לגג העליון ומש"ה שרי באין בו ד' א"כ ה"ה ביש בו ד' נמי שרי) אמנם מדלא הזכיר רבנו דין צירוף פיו ופי החבית בצינור שאין בו ד' למעלה מי' לאיסור נראה דלא סמך על התוספתא דמחלקה בין צירוף פיו לצירוף יד דבודאי אין שום הבדל ביניהם אם קולט מעל גבן בידו או בפיו וכלי דהכל חשיב עקירה ובהכרח רישא דתוספתא מתפרש' בצינור שאינו בולט ג"ט כעין מזחילה וסיפא בצינור

הבולט ג"ט וזהו ההבדל שבין רישא לסיפא דבודאי אין הבדל בין צירוף פיו לצירוף ידו ועיין בתורת חיים שהאריך בביאור דברי רבנו:

ה"ד זיז וכו' ועיין במגיד משנה והלח"מ נדחק בביאור דבריו ובש"ע העתיק דין רבנו בסי' שנ"ג ומפרש דבריו בשני זיזין של שני בעלי הבתים לפני שתי חלונות וכשלא ערבו זה עם זה הילכך אם יש בזיז העליון רוחב ד' דיש עליו תורת רשות וה"ל האי זיז בדמיון כותל רחב ד' שבין שתי חצרות שיתבאר לקמן פ"ג מה' ערובין הט"ו כן האי זיז יכולין להשתמש בו בני החלון העליון ובני החלון התחתון ואוסרים זע"ז להשתמש בזיז שאין שתי רשויות משתמשין ברשות א' ולפ"ז ע"כ בריך לאוקים כגון שהזיז העליון בתוך י"ט לזיז התחתון דאל"כ ה"ל לבני חלון העליון בפתח ולבני חלון התחתון בזריקה ונותנים לזה שבנחת והי' מותר לבני חלון העליון להשתמש בזיז העליון ואיירי נמי אפילו אין בזיז התחתון רוחב ד' דהא החלון משלימתו לד' ואפילו אין ברוחב הזיז עם החלון ד"ט מ"מ קיי"ל דביתא כמאן דמלי דמי ויש על הזיז התחתון תורת רה"י ואוסר על זיז העליון ודוקא ביש זיז לפני החלון התחתון דאי ליכא זיז כלל אין החלון התחתון אוסר על הזיז העליון כיון דקיי"ל דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר עיין לקמן פ"ד מה' ערובין הכ"ד דדוקא היכא שב' גזוטראות ממש זה תחת זה אז אסרי אהדדי משא"כ השתא שיש זיז משהו לפני החלון התחתון והרי הוא רה"י מדין חורי רה"י אוסר למעלה על הזיז העליון כיון דקיימי בתוך י' אהדדי ע"ש וכיון שא"א לבני החלון העליון להשתמש בזיז העליון אסורי' בני חלון העליון להשתמש בזיז התחתון אעפ"י שזיז התחתון אין בו ד' וה"ל מקום פטור כדין כותל שאין בו ד' שבין ב' חצרות ששניהם מותרים להשתמש עליו מ"מ הרי אי אפשר לבני החלון העליון להשתמש בזיז התחתון כי אם דרך מעבר הזיז העליון והוא אסור ובני החלון התחתון פשיטא דאסורים להשתמש בזיז העליון.

אמנם בזיז התחתון אפשר דשרי להו דמקום פחות מד' אינו נאסר ואם אין בשניהם ד' מותר לבני החלון העליון להשתמש בזיז העליון שהרי **(שהוא)** כנגד חלונו דה"ל הזיז התחתון חורי רה"י אעפ"י שמה שמניח בזיז העליון הרי הוא כמונח ע"ג זיז התחתון דבתוך י' אהדדי קיימי מ"מ מותר דכנגד חלונו הוא חורי החלון העליון ובצדדי הזיז העליון נמי מותר שהרי צדדי זיז התחתון לא הוה רה"י ואין צדדי הזיז התחתון אוסרי' עליו (מיהו נראה דאין בני חלון העליון יכולים להשתמש בזיז התחתון כנגד חלון התחתון ובני זיז התחתון בזיז העליון נגד חלון העליון דה"ל חורי הרשות) אם יש בזיז התחתון רוחב ד' ואין בעליון ד' אפ"ה אסור לבני החלון העליון להשתמש בצדדי זיז העליון אעפ"י שאינו רחב ד' נאסר דכיון דבתוך י' קיימי אהדדי מה שמניח על זיז העליון

חשיב כמונח ברשות התחתון ואינו מותר אלא נגד חלונו דחשיב כחורי רה"י משא"כ אם יש בזיז העליון רוחב ד' חשיב רשות בפ"ע ואין עליו שום חורי החלון והיינו מ"ש ה"ה ואפשר שאף רבנו לכך נתכוון.

והדרך השני הוא דעת הריטב"א הביאו בב"י א"ח סי' שנ"ג שאין כאן אלא חלון אחד שלפניו זיז העליון וזיז התחתון איננו לפני חלון אלא דכיון שהוא יוצא על אויר ר"ה ויש לבעל החלון זיז עליון אינו נוח לו להשתמש בזיז שתחתיו ונותנים הזיז התחתון לבני ר"ה דניחא תשמישתי' דידהו הלכך אוסר הזיז התחתון על זיז העליון דהזיז התחתון חשיב של בני ר"ה ואין ב' רשויות שהם הזיז התחתון והחלון משתמשין ברשות א' שהוא הזיז העליון ויש כח ביד בני ר"ה לאסור הזיז העליון כיון שהוא בתוך אויר ר"ה העולה עד לרקיע אעפ"י שהוא לבני חלון בפתח ולבני ר"ה בזריקה ודוקא ביש זיז תחתיו דאז משתמשין באויר שלמעלה מי' ואויר הזיז עולה עד לרקיע משא"כ אם אין להם זיז אין ר"ה תופסת למעלה מי' (ולא דמי לדין זיזין דלקמן פ"ד מה' ערובין הי"ז דהתם בולטין לחצר שלהם והוציאו הזיזין ברשות ומדין חלוקה נגעו בי' בין בני חצר ובני עליי' ע"ש משא"כ כאן שמה שהוציא זיזין על אויר ר"ה כשיעור מקום חשוב שלא ברשות) והי' נראה לכאורה דדוקא כשיש בזיז התחתון שיעור מקום חשוב שרחב ד' הוא דאוסר אמנם דעת ה"ה נראה דכיון שהזיז העליון בולט טפי מזיז התחתון ואי אפשר כלל לבני זיז העליון להשתמש בזיז התחתון כשאינו רחב ד' הלכך אוסר דאעפ"י שאין מקום פטור נאסר אפ"ה אוסר על זיז העליון משא"כ כשאין בשתיהן ד' דאפשר לבני החלון להשתמש בזיז התחתון שניהם מותרים ויהבינן תרווייהו לגבי חלון שכל שאין בזיז העליון ד' נוח לו להשתמש בזיז התחתון דליכא הפסק מקום ד' בין זיז התחתון לחלון הלכך אין ר"ה תופסת למעלה מי' (משא"כ היכא שזיז העליון רחב ד' שהוא הפסק בין החלון לזיז התחתון וה"ל הזיז התחתון לבני רה"ר בהכרח ואוסר אפילו אין בו ד) ואם יש בתחתון ד' ואין בעליון ד' יהבינן נמי התחתון לבני ר"ה דכל זיז רחב ד' היוצא באויר על פני ר"ה ואיננו סמוך לחלון ה"ל לבני רה"י בשלשול ולבני ר"ה בזריקה ושניהם אסורים בו בשבת (כל שאיננו בפתח ממש לבני רה"י אעפ"י שהוא בתוך י' לחלון ולמעלה מי' לר"הוכדעת הכ"מ לקמן פ"ד מה' ערובין הי"ו ע"ש ואפילו לדרך רש"י דהתם י"ל כיון דאויר ר"ה הוא שלהם והוציא שלא ברשות לא יהבינן לי' אלא היכא דהוה בפתח גמור ע"ש) ואוסרים על הזיז העליון מצדדי החלון היכא דלא הוה חורים דאויר הזיז התחתון עולה עד לרקיע ואוסר כל מה שהוא באויר שלו הואיל שהזיז העליון בולט לתוך אויר שאינו שלו וכנ"ל.

וזהו הדרך השני שכיוון ה"ה ומתורץ תמיהת הלחם משנה. והנה הדרך השני הזה נראה עיקר דלדרך ראשון קשה דה"ל לרבנו לבאר דדוקא בדקיימי בתוך י' אהדדי.
וגם לשון רבנו אם יש בזיז העליון שלפני החלון משמע שאין התחתון לפני חלון. ותו דאי ס"ד דאיירי בשתי חלונות של בני בעלי בתים שלא ערבו אין כאן מקומו אלא לקמן בה' ערובין ותו דה"ל לרבנו לבאר דאם אין בשניהם ד' אפ"ה אסור להשתמש לזה כנגד חלונו של זה במקום דה"ל חורי הרשות.
ואני תמה על הרב ב"י שהעתיק בש"ע כפי דרך הראשון ועזב דרך סלולה שכל משמעו' לשון רבנו באדם אחד ונקיט הכל בלשון יחיד מהשתמשות בעל החלון העליון. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר וסייעתא לפי' רבנו מצאתי מפורש בירושלמי עלה דמתניתין דזיז שלפני החלון וז"ל לא אמר אלא אחד אבל שנים אסור שאין שתי רשויות משתמשין ברשות אחד כשאין בהן רוחב ד' אבל יש בהן רוחב ד' הדא דמר ר' אחא בשם ר' יוחנן זיזין וכתלים שגבוהין י' ורחבין ד' מותרין לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליפו ע"כ וטעות דמוכח הוא וגירסא הפוכה וצ"ל כשיש בהן רוחב ד' אבל אין בהן רוחב ד' הדא דמר ר' אחא בשם ר"י זיזין וכתלים שגבוהין י' ואינם רחבים ד' וכו' (וגם בירושלמי פ' חלון הובאו דברי ר' יוחנן הללו זיזין וכתלים שגבוהין י' ורחבים ד' ושם הגיה הגאון מהר"ד ואין רחבים ד' וכאן בפ' המוציא מקיים הגירסא דאין בו ד' חשיב חורי רה"י ויש בו ד' חשיב מקום פטור והוא הפך הגמרא דידן והסברא) ובתוספות עירובין דפ"ט בד"ה במחיצות שקלי וטרו דזיז הגבוה י' ורחב ד' ה"ל מקום פטור והביאו ראי' מהירושלמי הזה דזיזין הגבוהין י' חשיבי מקום פטור ונדחקו לפ' דכתלים ר"ל אבנים הבולטים מן הכתלים בדמיון זיזים ובלתי ספק שהמה ראו דברי ר' יוחנן שבירושלמי פ' חלון לזה פירשו דנקיט רחב ד' לרבותא וכ"ש כשאין רחבי' ד' ואלו ראו דברי ר' יוחנן הללו בפ' המוציא תפילין דנקיט בהדיא כשאין בהן רוחב ד' אבל יש בהן רחב ד' הדא דא"ר יוחנן וכו' ע"כ היו שולחים יד להגיה שגירסא הפוכה היא והמכוון כדעת רבנו ועיין פ"ד מה' עירובין הי"ז: ה"ח שני בתים וכו' או שיהי' ביניהם עירוב וכו' עיין במג"א סי' שנ"ג שהקשה מהא דקיי"ל דכותל שבין שתי חצרות מערבין שנים וכו' ותירץ דאיירי כששני הבתים פתוחים למבוי אחד ודרך שם ערבו ובצדם השני ר"ה ע"ש ואין הלשון סובל כוונה זו ותו דכה"ג ה"ל קרן זוית הסמוכה לר"ה עיין לעיל פי"ד ה"ד.
ואין צורך לדחוק בזה דאפשר לומר כיון דקיי"ל ביתא כמאן דמלי דמי וחלון שבין ב' בתים אפילו למעלה מי' חשיב כפתח יכולים לערב זה עם זה ואע"ג דקיי"ל חריץ שבין ב' חצרות עמוק י' ורחב ד' מערבין ב' ערובין התם החריץ הוא אסור לתרווייהו דה"ל

לזה בשלשול ולזה בשלשול הלכך אינם יכולים לערב שיזרקו מזה לזה דרך אויר החריץ שהוא משותף ועולה עד לרקיע משא"כ הכא שיכולים לערב לזרוק מזה לזה דרך אויר מקום פטור דאין ר"ה תופסת למעלה מי'.

א"נ דהא דאין מערבין א' בחריץ שבין שתי חצרות היינו שכל שלא הניח נסר רחב ד' קודם בין השמשות אפילו הניח בשבת אסור להשתמש תשמיש תשוב דרך פתח אבל לזרוק מזה לזה אה"נ דמותרים לערב. ה"ט בור בר"ה וכו' ראיתי בתוספתא פ"ז דערובין וז"ל בור בר"ה אין בינו לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם בני חצר מותרים בני עליי' אסורים אם יש בינו לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם בני חצר אסורים בני עליי' מותרים.

באר שלפני החלון משלשל וממלא ממנו בשבת ובלבד שלא יהא בינו לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם אם יש בפי הבאר ד"ט על ד"ט בין כך ובין כך משלשל וממלא הימנו בשבת.

בור שבין ב' חצרות משלשל וממלא הימנו בשבת ובלבד שלא יהא בינו לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם אם יש בפי הבור ד' על ד' אסור שאין מטלטלין מרשות לרשות.

אחת המים שלפני החלון משלשל וממלא ממנה בשבת ובלבד שלא יהא בינה לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם זה הי' מעשה באמה של פלטרין ואמר רשב"ג הואיל ואין בינה לכותל ד"ט כדי שיהלך אדם בין כך ובין כך משלשל וממלא ממנה בשבת ע"כ. ובבא ראשונה איירי בבור רחב ד' ועמוק י' שהוא רה"י ומלא מים הלכך אם אין בינו לכותל ד"ט דה"ל לבני חצר בפתח ולבני עלייה בשלשול נותנים לבני החצר.

(וכשאין חולייתו גבוה י' דאי חולייתו גבוה י' תרווייהו אסורים דה"ל לזה בזריקה ולזה בשלשול כדין בור שבין חצר למרפסת כדלקמן פ"ד מה' עירובין הי"ת) ואם יש בינו לכותל ד"ט שאסור לבני החצר לטלטל מרה"י לרה"י דרך רה"ר נותנים לבני עליי' והוא שיעשו לה חולי' גבוה י' כמבואר כאן ולבני חצר אסור אף לאחר שיעשו חוליא א"נ דבני עליי' מותרים למלאות ע"י הוצאת זיז וממלאים דרך נקב הזיז שנמצא אינו מטלטל דרך אויר ר"ה וזה עיקר.

ובבא שניי' בבאר שאין בו ד' לפני חלון עליי' ואין כאן בני חצר הלכך אם אין בו ד' דה"ל מקום פטור אסור למלאות דרך זיז דכיון שאין בבאר שיעור מקום חשיב חורי ר"ה א"נ דלא ניחא תשמישתי' וחיישינן דלמא יפול לר"ה שבשני צדדין אבל אם יש בו ד' דה"ל רה"י ושיעור מקום חשוב מותר למלאות דרך זיז אפילו מופלגת ד'.

ובבא שלישית בבור שבין ב' כתלי חצרות ואין בו ד' דה"ל מקום פטור שאינם אוסרים זע"ז כדין כותל פחות מד' שבין שני חצרות הלכך כל שאינה מופלגת ד' מותר לשניהם למלאות אעפ"י שפתחיהן פתוחים לשביל אבל אם יש בפי הבור ד' על ד' אוסרים זע"ז.

ובבא רביעית מבוארת וכשאין באמת המים כשיעור כרמלית כל שאינה מופלגת ד"ט מותר וכדלקמן הי"א.
וע"פ התוספתא הזו הי' נראה לפרש דברי רבנו לקמן פ"ג מה' עירובין הכ"ג בבאר שבין ב' חצירות שאין בו ד' על ד' דה"ל מקום פטור וס"ל לשמואל דכל שמופלגת ד"ט שהוא ממלא דרך שיעור מקום חשוב בעינן זיזין ורב ס"ל דאין אדם אוסר על חברודרך אויר כיון שאינו משתמש בגוף הקרקע שבין הבור לכותל משא"כ בחורבה שבין ב' בתים שהיא רה"י מש"ה אם שניהם יכולים להשתמש בה ע"י זריקה אוסרים זע"ז את גוף הרשות כמבואר שם הי"ז והא דמייתי בעל הש"ס התם סייעתא מהך דב' בתים וביניהם ג' חורבות היינו מדזה משתמש בסמוכה אעפ"י שאויר החורבה הסמוכה פרוץ לאויר האסור אלמא דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר ע"ש היטב ותבין ועיין לקמן הי"ד:
הי"א אמת המים וכו' לשון הרי"ף ת"ש לשון ים וכו' הב"ע דאי' לי' גידודי שהם כמו פסין ואותן הפסין הם מב' רוחות ולמעלה מן המים מכשירות לטלטל בחצר אבל מחיצה צריכה תוך המים להכשיר ולהוציא ולמלאות המים מתוכו עכ"ל ועיין בלח"מ ולפ"ז מ"ש רבנו ומהו לטלטל בחצר ר"ל שאם נשאר בצדדי המים פסין כל שהוא מותר לטלטל באויר החצר למעלה מן המים כמשמעות לשון הרי"ף ופשוט הוא נמי דאיירי שנפרץ כותל החצר דאי ס"ד דיש לחצר כתלים גבוהים י' א"כ כיון דאיירי באין בגובהה י' הרי מחיצות החצר בולטות חוץ למים טפח ומותר למלאות דליכא לפרש שהאמה ולשון הים פרצו קרקע החצר מתחת הכתלים ועשו חריץ בקרקע החצר ויוצאות מתחת הכותל שכנגדה דלפ"ז אינו נופל לשון רבנו אם נשאר מצד הפרצה פס מכאן וכו' וכן משמעות לשון רבנו שכתב אם יש בגובהה י"ט (ולא כ' עמוקה י"ט כמו שהעתיק בש"ע סי' שנ"ו) דאיירי באמת המים שהיתה שוטפת בחצר והיא גבוהה י"ט מקרקע החצר וכן משמעות לשון הגמרא מעשה באמת המים שהיתה באה מאבל לציפורי משמע שהיא כענין לשון ים שהוא שטף מים שאין לו חריץ בקרקע החצר ופורץ הכתלים אבל אמת המים המהלכת בחריץ שבקרקע החצר תחת הכתלים לא ס"ל לרבנו כדעת רש"י דה"ל כרמלית אלא דכותל שע"ג נידון משום מחיצה כדין מחיצה תלויה המתרת במים ולא גריס רבנו לא במתניתין ולא בברייתא א"ר יהודא כותל שע"ג תדון משום מחיצה וכן התוספות לא גרסו לי' וכמ"ש התי"ט (ואע"ג דגבי בור שבין ב' חצרות אין הכותל שע"ג מתיר דהתם הוא ממלא ממש מחצר חברו ומש"ה קורה ד' מתיר דאין דלי מהלך יותר מד"ט וה"נ בנדון דידן אסור למלאות סמוך לכותל אבל בתוך החצר סובר רבנו דודאי מחיצה תלוי' מתרת) וכן משמע בירושלמי דהך דאמת המים לא איירי בפרוצה

תחת הכתלים דגרסינן התם עלה דמתניתין דאמת המים מתניתין בעמוקה י' ורחבה ד' ובפרוצה מכאן ומכאן נפרצה מרוק אחת נותן לחי וקורה מכאן נפרצה מכאן ומכאן נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת פתח מכאן ע"כ ואין ענין כלל ללחי וקורה וצ"ה באמת המים שתחת הכתלים וע"כ איירי בנפרץ במילואו ונפלו הכתלים משני צדדים כדמיון מבוי מפולש וכן לא גרסינן בירושלמי במתניתין אר"י כותל שע"ג תדון משום מחיצה ע"ש ואיירי הירושלמי בחצר שארכה יתר על רחבה עיין לקמן פי"ז ה"ח וענין הלחי וקורה וצ"ה שהזכיר בירושלמי בודאי איננו לענין למלאות דהא בהדיא קתני במתניתין דאסור למלאות אא"כ עשה מחיצה אלא לענין טלטול החצר דהוקשה לו נמי דנקיט במתניתין אין ממלאין ומשמע דמותר לטלטל והרי נפרצה החבר במלואו ולזה מפרש דלענין טלטול בחצר יש תקנה בלחי וקורה וצ"ה א"כ מן הדין תורה שיהי' מותר אף למלאות מן המים העוברים בחצר שכל מה שהוא ברה"י ה"ל כרה"י אלא דהואיל דעריבי מיא אסור למלאות משום מראית עין עד שיעשה מחיצה להיכר שנבדלו המים וכן משמע התם בירושלמי דאיירי מטלטול ומלוי ע"ש ודלא כמ"ש הראב"ד והאמה לא דקדקו בה על טלטול החצר וכו' ובהדיא דקדקו בה בירושלמי ולפ"ז מ"ש רבנו ומהו לטלטל בכל החצר קאי בודאי על אמה שגבהה י"ט וברחבה עד עשר דאי ליכא פסין כלל אסור כיון שנפרץ במלואו משני צדדיו וכתב רבנו היתר פסין כדין סתם חצר שאין ארכה יתר על רחבה ואעפ"י דגבי מבוי מפולש בעינן לחי מכאן וצ"ה מכאן מ"מ בחצר סגי בפסין משהו משני צדדין ומ"ש הלח"מ דיש תימה בדברי רבנו איך לא הזכיר פס משהו להתיר המים כשהפרצה פחות מעשר אין זה קושי' כלל דודאי המסקנא לא קיימי הכי דמעיקרא דלא אסיק אדעתי' דפס רחב ד' חשיב כשני פסין משהויין הוצרך לחלק דהא דהכשיר ר' יהודא תלמיד שמואל בדרא דרעותא משום שהקילו במים משא"כ לפי מה דמסיק מ"מ קשיא דשמואל אדשמואל ומשני דפס רחב ד' חשיב כשני פסין ניחא הך עובדא דבדרא דרעותא דאיירי בפס ד' ומנ"ל להמציא חילוק חדש:

ולפ"ז הי' נראה דודאי היכא שהפרצה יתר מעשר לא מהני פסין וכמ"ש רבנו שכל יתר מעשר פרצה היא ומפסדת המחיצות וכפי תמיהת הלח"מ אלא שדברי רבנו ומהו לטלטל וכו' קאי על פחות מי' שבהלכה ט"ו וגם מ"ש רבנו ואם אין בגובהה י' וכו' ממלאין ממנה בלא מחיצה היינו נמי דוקא ביש פסין דאל"כ אסור לטלטל וכ"ש למלאות והא דפריך בגמרא ממלא הוא דלא ממלינן אבל טלטולי מטלטלינן וכו' ה"ק דאת אמרת דאפילו ביתר מעשר מטלטלינן דהא פרצה היא ומפסדת המחיצות ומשני דאי לי' גידודי

והמים שוטפין עליהם ונראים קצת בחצר ואפ"ה אסור למלאות כיון שהשטף רחב עשר אמות ונראה כפרוץ.

אמנם מדעת הלח"מ נראה דקאי אף אהך דהיתה ברחבה יתר מעשר וסובר רבנו דכשנפרץ לכרמלית מהני פסין לפרצה יותר מעשר ואעפ"י שלא נהירא דין זה בשאר כרמלית י"ל דשאני הך כרמלית דים וכמ"ש ה"ר דוד ערמאה שכיון שאין שם דריסת הרגל ואין רבים בוקעים בו סגי בהיתר פסין אע"פ שהפרצה יותר מעשר עכ"ל תדע דהא רבנו פסק לקמן פי"ז ה"ה דמבוי מפולש צדו א' לים וצדו א' לאשפה דרבים שאינו צריך שום היתר וע"כ הא דחשיב בנדון דידן פרצה לים הואיל שהמים שוטפין בגוף הקצר חשיב פרצה הלכך סגי בפסין אפילו לפרצה יותר מי' לענין טלטול החצר אלא לענין למלאות לא מהני הפסין לפרצה יותר מי' (שהוא פרוץ במלואו) וה"ה ליש בה כשיעור אבל פחות מעשרה ואין בה כשיעור מהני הפסין אף למלאות ומ"ש הכ"מ ודברי רבנו נוטי' לדברי הרשב"ם וכו' דבריו רחוקים טובא מכוונת רבנו ומ"ש ברור בכוונתו לכל הולך ישר ודבריו בנויים על אדני ירושלמי ומ"ש דאי' לי' גידודי בלשון זכר קאי על הכותל:הי"ד אמת המים וכו' עיין בלח"מ שנדחק מאד בביאור דברי רבנו ולענ"ד נראה פשוט דאין רבנו מפרש קושיית הגמרא ותהוי חורי כרמלית כפי' רש"י דלפמ"ש רש"י בד"ה בין החלונות למבוי או לחצר וכו' דמשמע שהאמה עוברת ברה"י סובר רבנו דאמה העוברת בחצר שאין בה כשיעור מותר למלאות ולא הוה חורי כרמלית אלא חורי רה"י כנ"ל הי"א ותו דמאי פסקא דהאי אמה היא כשיעור בשום מקום.

אלא רבנו מפרש דפריך בגמרא לזעירי דמוקי לה באמת המים גופא אמאי בפחות מכשיעור משלשל דלי וממלא כיון דהאי אמה קיימא בתוך שביל פרוץ שבין החצרות שהרי השביל כרמלית ותהוי האמה חורי כרמלית לשביל. ומשני אין חורין לכרמלית.

ורב אשי משני כפי גרסת המגדל עז אפילו תימא יש חורין לכרמלית אלא כאן הברייתא איירי בסמוכה תוך ג' לכתלים דכל תוך ג' כלבוד דמי וכאלו אין כאן שביל כלל אלא האמה גרידא כאן במופלגת הוא דיש חורין. ורבינא משני כגון דעביד לה ארבע ניפקי אפומה וכפי גרסת הערוך ופירושו ערך נפק וז"ל כגון דעביד לה ד' ניפקי אפומי' פירש גיפופי דהווין כד' מחיצות על פי האמה דהוה אותו מקום שנחלק במחיצות רה"י עכ"ל והא דמסיק בגמרא ואזדו רבנן לטעמייהו ורשב"ג לטעמי' אכלה מלתא קאי דפלוגתא דרשב"ג ורבנן בשיעור אגפים או בשיעור אמה אזלו לשיטתן ופסק רבנו בשיעור האמה כרשב"ג דסתמא דברייתא דאמה שבאה מאבל לציפורי אתיי' כוותי' והבד"א שכתב רבנו

הוא כפי תרוץ רב אשי ותרוץ רבינא דבאמת קיי"ל יש חורי' לכרמלית כנ"ל פי"ד ה"ו דבור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית.

ומה שהקשה הלח"מ דכיון דפסק רבנו כזעירי משמע דס"ל דברשויות דרבנן אסור להחליף ולקמן ה"ך משמע דמותר להחליף (מדנקיט רבנו שהרי דרך מקום פטור הוא ממלא פירוש ואי אפשר להכניס לתוך הספינה עד שינוח מעט בידו במקום פטור. האף שאין זה הוכחה דהא אפ"ה אסור להחליף עד שיעשה זיז להכירא מיהו בפי' המשנה לרבנו אהך מתניתין דכותל שבין ב' חצרות כתב בהדיא דמותר להחליף ברשויות דרבנן וכן פסק הרי"ף) אין זה קושי' דאפילו מאן דס"ל דמותר להחליף שפיר מתוקם הברייתא באמת המים גופה וכמ"ש הלח"מ ואין להקשות דלפמ"ש פשט הסוגיא לדרך רבנו קשה אמאי לא אוקים בעל הש"ס פלוגתא דברייתא בשיעור הפלגת האמה מן הכותל ובאמה שאין בה כשיעור די"ל דסתם אמת המים יש בה כשיעור הלכך ליכא לאוקים אלא באמת המים גופא או באגפי' להחליף.

ועיין בלח"מ לעיל ה"ט שהקשה השיעורי' אהדדי ותירוצו נכון דודאי מוכרח מהך דלעיל ה"ט דקרקע עולם שאין בו ד' חשיב מקום פטור דאל"כ האיך ממלא מרה"י לרה"י דרך כרמלית (ואע"ג דפסק רבנו לקמן פי"ז הי"ט דלא כרב אחלי היינו דוקא במבוי שמתרחב מתוכו ויש בתוכו ד' על ד' וכמ"ש שם הכ"מ וכן משמע מלשון רבנו פי"ד ה"ז דמקום המוקף שאין בו ד' על ד' ה"ל מקום פטור) אלא דאפ"ה בנדון זה היכא שמופלגת מן הכותל ג' טפחים אעפ"י שכל אגף לבדו הוא מקום פטור מצטרפין האגפים והאמה וה"ל הכל כרמלית כיון דנפיק מתורת לבוד (ועיין לקמן פי"ח הכ"ד ודוק) וה"ל כרקק מים המהלכת בכרמלית אפילו עמוק י' כיון דיש חורים לכרמלית.

והוציא רבנו דין זה מהא דאמרינן בגמרא אלא באגפי' להחליף דקשה טובא לדרך רש"י דאכתי נימא דרב דימי תנאי היא ומה שתירץ רש"י דברשויות דרבנן לא בטל מקום שיש בו ג' נהפוך הוא דהרי מצא מין את מינו וניעור כמבואר בערובין דף ט' בסוגי' דבין הלחיים גם קשה טובא לדרך רש"י דהאמה עוברת ברה"י כנ"ל ואין מקום פטור ברה"י ולדרך רבנו ניחא בפשיטות דכיון דהאמה עוברת בשביל פרוץ הלכך לרבנן אסור ביש באגפיה ג' ואין פירוש האגפים כפי' רש"י שיש לה אגפי' גבוהים ג' (דהיינו אליבא דאביי בערובין דף ט' דס"ל דליתא כללא דרב דימי אלא במקום גבוה ג' ודלא כרבא) אלא קרקע עולם שבין האמה לכתלים קרויים אגפים וכ"כ הערוך בערך אגף אגפי' גדותי' כדכתיב והירדן מלא על כל גדותיו ע"כ ומש"ה לק"מ לרב דימי דאע"ג דכל מקום פחות מד' ה"ל מקום פטור מ"מ היכא דאי' באגפי' ג' אסור להחליף דכיון דנפיק מתורת לבוד חשוב

ומצטרף שיהי' הכל כרמלית ורשב"ג לטעמי' דס"ל לבוד בארבעה ופסק רבנו בהך מלתא כרבנן ומש"ה מפרש הא דא"ר אשי כאן בסמוכה כאן במופלגת במופלגת ג' וגם הראב"ד בהשגות נראה דמפרש אגפי' כפי' זה אלא שנמשך לשיטתו הנ"ל הי"א דהאמה חשיבא חורי כרמלית לשאר האמה מקום מוצאה הלכך מפ' הנך ניפקי כפי' רש"י (ובאמת המים שיש בה כשיעור ולהחליף ע"ג אגף פחות מג' אפשר דמודה רבנו לפי דעת ה"ה דמותר להחליף ברשויות דרבנן אלא דרבנו לא איירי לענין להחליף וניחא לי' איקומת' דזעירי דפשטא דברייתא הכא משמע וכלהו אמוראי שקלי וטרי בה) ודע דבירושלמי פריך עלה דמתניתין דאמת המים וכו' לא נמצאו שתי רשויות משתמשות ברשות אחד ומשני תיפתר שהי' בתים מצד אחד עכ"ל פירוש דלפי איקומתא דירושלמי הנ"ל הי"א שהאמה ממלאת כל החצר ועמוקה י' ה"ל הפסק בין הבתים שבשני צדי החצר כדין חריץ רחב ד' ועמוק י' ומערבין שנים וא"כ אפי' אם יעשו מחיצה לאמה אוסרים זע"ז כדלקמן פ"ג מה' ערובין הך"ג ע"ש ולזה משני שהיו בתים מצד א' ויכולים לערב דרך חלונות הבתים הלכך מותרים למלאות ולפ"ז לדרך רבנו אינם אוסרים זע"ז משום דקיי"ל דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר כמ"ש לקמן פ"ג מה"ע הך"ג באריכות דכ"ש כשאינה מופלגת ד' ע"ש ולפמ"ש לעיל ה"ט צ"ל דרבנו איירי באין בה כשיעור ברוחב דאי ברחבה ד' ואינה עמוקה י' היו אוסרים זע"ז א"נ ביש פתחים לשביל או שהחלונות למטה מי' ועירבו: הט"ו כצוצרה וכו' גבוהה י"ט ע"ג המים וכו' ודלא כמ"ש התוספות בעירובין דף י"ב ע"ב בד"ה הב"ע בשם התוספתא דקיי"ל כר"י שצריך היכר ומ"ש רבנו שהרי על הכרמלית וכו' ועיין בתוספות ד"ה הני תיימי וכו' דלדרך ה"ה ניחא דאה"נ קאמר קמ"ל דאע"ג דלא תיימי כחו בכרמלית לא גזרינן:הט"ז חצר וכו' עיין במגיד משנה ומ"ש לפיכך כתב כלשון הברייתא וכו' והדברים תמוהים דלפמ"ש ה"ה דעיקר פירוש ארוך וקטין היינו שמנה על שתים וכפי' רש"י ובין לרבה ובין לר' זירא ד"א דמתניתין באורך וברוחב נהפוך הוא דלישנא דמתניתין משמע כל שאין בו ד"א באורך אפילו אריך וקטין בעי עוקה ולישנא דברייתא הי' משמע דכל שאין בתשברתו ד' על ד' בעי עוקה אבל יש בתשברתו ד' על ד' אפילו אריך וקטין לא בעי עוקה אלו הי' נקיט בברייתא לשון פחותה כפי לשון רבנו ולזה מפ' רש"י דעיקר הא דקאמר מתניתין קשיית' מדנקיט במתניתין לשון פחותה דמשמע בחסר שיעורא אבל אריך וקטין לא בעי עוקה אבל בברייתא דנקיט לשון שאין בה ד' על ד' משמע שאיננה חסר' שיעורא אלא אריך וקטין בעי עוקה.

ולפ"ז לשון רבנו פחותה מד' על ד' כ"ש דמשמע דחסר' שיעורא אבל אריך וקטין לא בעי עוקה ואדרבה נראה מדבריו דפסק כראב"י וכר' זירא ומש"ה כתב טעם מפני שיוצאים

לר"ה במהרה ולא תיימי מיא ומתורץ קושיי' הלח"מ הראשונה והשני' מיהו קשה דבפי' המשנה לרבנו פסק כרבנן ולפ"ז צ"ל דרבנו מפ' אריך וקטין דלא כפי' רש"י אלא כפי' רב האי גאון ור"ח והראב"ד דבודאי היכא דרחב שתים וארוך שמנה או ארוך שתים ורחב שמנה ראוי' נמי לזילוף דכל כך יש אבק ועפר בהנך כמו במקום ד' על ד' מרובע והטעם שהביא הב"י בשם הריטב"א חלוש ע"ש ואליבא דר"ז היכא דארוך ח' ורחב ב' כיון שהמים נוזלים באורך טובא פשיטא דתיימי מיא אלא אפילו רחב ב' וארוך ד' נמי תיימי מיא דודאי אין המים מתפשטים באורך ורוחב כל שטח החצר אלא במקום זחילתן נבלעים ומה שהקשה מדלא קיהיב במתניתין שיעורא לפותיא של חצר אין זה קושיא דסתם חצר עכ"פ ד' טפחים כדי הילוך אדם ואין השופכין של סאתים שהיא כלי המחזקת חצי אמה על קצי אמה בגובה שלשה חומשי אמה מתפשטים יותר מיהו היכא דארוך ב' אפילו רחב ח' נמי בעינן עוקה אליבא דר' זירא שהרי אין המים נזחלים על אורך ד' ואינם נבלעים אלא דודאי אף רבה אי' לי' דר' זירא דטעם בליעה נזכר בברייתא וגם סתם גמרא דפ"ח ע"א נקיט טעמא דתיימי מיא אלא דר"ז ל"ל דרבה הלכך בארוך ח' ורחב ב' דכ"ע לא בעי עוקה ובארוך ב' ורוחב ח' דכ"ע בעינן עוקה אלא דקמפלגי בארוך ד' ורחב ב' דלרבה בעי עוקה דלא חזי לזילוף ור"ז לית ליה דרבה ולא בעי עוקה ופריך לרבה מברייתא דחצר ואכסדרה דקס"ד דאין האכסדרה מהלכת על פני כלה כדרך כל האכסדרות ומדנקיט מצטרפין לד"א משמע שאין החצר עם האכסדרה ארוכים יותר מד"א וא"כ אין בתשברתה ד' על ד' ומשני באכסדרה המהלכת ע"פ כלה איירי והדר פריך לר' זירא מברייתא דמפורש בה דבעינן ד' על ד' בתשברתה.

ומשני דברייתא אתאן לרבנן דס"ל נמי הך דרבה ושפיר פסק רבנו כחכמים דס"ל אף טעמא דרבה ומש"ה כתב כלשון הברייתא דבעינן ד' על ד' אך דהוה אמינא דאפילו ארוך רק ב' ורחב טובא נמי שרי לזה כתב רבנו טעם מפני שהן יוצאין לר"ה במהרה להורות דעכ"פ בעינן נמי שיהי' באורך ד"א וכדר"ז וכ"ש בארוך ח' ורחב ב' כנ"ל ולא ממעט רבנו אלא קצר ורחב אפילו בימות הגשמים וכ"ש ארוך ד' ורחב ב' וכנ"ל ומתורץ נמי קושי' הלח"מ הראשונה ושני'.

ומ"ש רבנו כדי שלא תראה העוקה בר"ה עיין בלח"מ מה שהקשה בשם ב"י ואין דבריו מוכרחים ולו יהיבנא כדבריו דדברי רבנו מתפרשים משום חשדא מ"מ לק"מ דודאי העוקה זו המחזקת סאתים על התואר שהזכירה רבנו (חצי אמה על ח"א ברום גח"א הנלמד משיעור מקוה אמה על אמה ברום ג' אמות מחזקת מ' סאה נמצא חצי אמה על קצי אמה ברום ג' אמה עולה י' סאה וחומשו ק"א על ח"א ברום ג' חמישית אמה) היא

מקום פטור כיון דחורי ר"ה לאו כר"ה דמי ואעפ"י שיצויר עוקה המחזקת סאתים ואין בעמקה ג"ט דה"ל ר"ה ממש מ"מ כיון דיש תקנה לעשות עוקה עמוקה ג"ט ע"כ הא דנקיט תקנת הקמירה משום חשדא.

ואני תמה על ה"ר יונתן מפרש הרי"ף והב"ח והט"ז שאחזו בלשונם שעוקה זו בר"ה היא כרמלית ובאמת שיעור עוקה מצומצם המחזקת רק סאתים דאיירי בי' במשנתנו לא תהי' כרמלית בשום פנים אלא או ר"ה או מקום פטור (ואנו למדנו מסוגי' זו דתשבורת ד"א על ד"א הוא שיעור זילוף סאתים לדעת רבנו ושיעור בליעה לרש"י ואם באנו לשטוח עוקה זו ע"פ כל החצר ושטח חצי אמה על חצי א' הוא חלק ס"ד משטח החבר נמצא עובי המים לזילוף ובליעה חלק ס"ד מן ג' חומשי אמה דהיינו ג' חלקי ש"ך מאמה שהם ע"ב חלקי ש"ך מאצבע דהיינו עובי רבע אצבע פחות חלק מ' מאצבע הוא שיעור בליעה ונ"מ לענין שיעור בליעת רביעי' מים ובמקום אחר הארכנו בזה).

ומ"ש הרב המגיד וכן מוכחת לכאורה וכו' פשוט בכוונתו שר"ל דרבנו מפ' כפר"ת בתוספות ד"ה תנא ודלא כפי' רש"י דהך ברייתא קאי אעוקה וה"ה לביב כנראה מלשון רש"י בד"ה להא וכו' וכמ"ש המהרש"א אבל לדרך רבנו והתוספות קאי על ביב גרידא וזה מוכרח מדאיירי ר"נ בעוקה דליכא למימר דרבנו מפרש אף אעוקה כפי' רש"י דא"כ בימות הגשמים בעוקה של סאה שופך ושונה בה כדי מדתה ומדברי רבנו משמע דאינו שופך ושונה (והלח"מ הסיב דברי ה"ה לכוונה אחרת ומ"ש הרב המגיד לקמן דאי לא ר"נ למה הי' מחלק וכו' הוא הדבר אשר דיבר הלח"מ דסובר ה"ה דאביי ור"נ לא פליגי ודלא כדעת רש"י והרא"ש ומש"ה הכריח מדברי ר"נ דכוונת אביי אפילו כורים מוסב על סאתים) וההבדל שבין ביב לחצר נראה מלשון הירושלמי שהביב הוא משופע והלכך בימות החמה לעולם אסור משא"כ בימות הגשמים כיון דאדם רוצה שיבלעו במקומן וה"ל דשא"מ וגם משום מראית עין ליכא כיון דכל הצינורות מקלחין שרי כיון דהביב קמור משא"כ בחצר שאין בתשברתו ד' על ד' כל דליכא עוקה כיון שאינו קמור אסור משום דמחזי כמאן דשפך להדיא לר"ה אפילו בימות הגשמים: ה"כ לא ימלא וכו' עיין במגיד משנה ועיין בט"ז סי' שנ"ז (וענין החלפה זו שכתב ה"ה תמוה דהא לא נח במקום פטור ועיין בתוס' ד"ה ר' יהודא וכו' אם לא שנאמר דא"א להכניס לתוך הספינה עד שינוח בידו מעט באויר מקוספטור) מיהו פשטות לשון רבנו משמע שהרי דרך אויר מקום פטור ממלא ומש"ה לא הי' צריך זיז כלל אלא דבעינן זיז משום הכירא וכמ"ש הט"ז דלא בעינן נקב בזיז וכפי הנראה לכאורה מלשון רבנו שכתב והוא בתוך הספינה וכו' דמפרש שאיננו ממלא מתוך הספינה אלא עומד ע"ג מקום ד' וממלא (ואפשר

דאה"נ דאסור להכניס הדלי לתוך הספינה אלא שישתה שם במקומו ודוקא מקום ד' דה"ל כרמלית אבל פחות מד' ה"ל חורי רה"י עיין לעיל ה"ד וכן משמע בירושלמי פ' הזורק ע"ש דאיירי במשתמש חוץ לספינה ולמעלה מי' הי' מותר לעמוד ע"ג הכותל ולשתות אלא שצריך זיז משום היכר אך מסתפינא דכל גדולי ראשונים מפרשי' להכניס לספינה לכן יש לפרש שעומד ע"ג מקום ד' וממלא ומחליף) שהוא מקום פטור ולא דמי לשאר נסר הבולט באויר כרמלית דבני כרמלית אוסרים משא"כ בים דלא שייך לומר בני הים אוסרים עליו תדע דמבוי שכלה לים לא בעי מחיצה כנ"ל הי"א אבל פחות מד' איננו חולק רשות לעצמו וה"ל כעומד באויר כרמלית (א"נ חורי ר"הי) ולמעלה מי' סגי בזיז כ"ש כנ"ל ולפ"ז הנך זיזין אינם מנוקבים כלל והבן זה: הכ"א הקורא בספר וכו' שינה רבנו לשון איסקופה דצריך לאוקים באיסקופה ארוכה או כבן עזאי ודברי רבנו מתפרשים בכרמלית שאין בצדו ר"ה כלל ומ"ש רבנו וכן אם נתגלגל לרה"י אפשר לומר דרבנו מפ' מתני' דלא חילקה בין תוך ד"א לחוץ לד"א כמו שחילקה הברייתא איירי בנתגלגל לרה"י.

ומ"ש רבנו ואם נח בה וכו' עיין פי"ג הי"ו וסמך רבנו עמ"ש שם ומ"ש ה"ה ועוד שם מתוך הסוגי' דדוקא כתבי הקודש וכו' אין זה מוכרח עיין בתוס' ד"ה אלא אמר אביי וכו' ובירושלמי לא סוף דבר ספר אלא אפילו פסוקיא: סליק פט"ו מה"ש פרק ט"ז מה"ש ה"ב סלע שבים וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ופשוט בכוונת ה"ה דמשמע לי' מדכתב רבנו חילוק זה על דין סלע שבים אינו מוסב על עמוד וקרפף.

וכן מ"ש רבנו שזה דבר שאינו מצוי אין זה העתק למ"ש בגמרא מים לתוכו לא שכיח דמשמעות הגמרא דתוכו שכיח טפי אע"פ שמקרפף לכרמלית נמי שכיח עיין בתוספות ד"ה ומ"ט דלמא וכו'. איברא דעת רבנו דדוקא מתוכו לים הוא דחשיב לא שכיח הואיל שהוא דבר שאינו מצוי משא"כ מקרפף לכרמלית דמאי אולמי' דהא מהא ולענין קושי' התוספות יש ליישב לדרך רבנו כפמ"ש התוספות במסכת שבת ד"ו בד"ה ארבע רשויות ע"ש: ה"ג כמה הוא בית סאה וכו' עיין במ"מ שכתב דהנך שיריים הם ה' שביעית **(שביעיות.

)** ולפ"ז המרובע עולה יתר על בית סאתים כ"ה חלקי מ"ט ולקולא לא דק ובפי' המשנה לרבנו מפרש הא דאמרן בגמרא א"ב דבר מועט שידוע בחכמת החשבון שא"א להוציא הגדר האמתי ממספר בלתי נגדר אלא בקירוב פחות קימעא או יתר קימעא ותנא דאמרו לו מקיל בקירוב יתר מעט ור"ע מחמיר לקרב פחות מעט וא"כ כיון דאפסקה הלכתא כר"ע אסור לטלטל מקרפף ששיריו ה' שביעי' אלא שיעור השירים ב' שלישים כדעת

הירושלמי או פורתא טפי באופן שעכ"פ יהי' המרובע בציר פורתא מבית סאתים וסתם רבנו לחומרא: ה"ד כדי שיהי' ק' על נ' וכו' עיין במ"מ שאחז לשון ר"א דברייתא ולא דק דהא אפסק' הלכתא כר' יוסי אלא שרבנו מפרש בפי' המשנה הא דאמרו בגמרא איכא בינייהו ריבועא דרבנן כפי' התוס' ודלא כפרש"י דלפי פרש"י דברי רבנו הם כר"א דברי' משא"כ לפי' התוס' שפיר פסק רבנו כר' יוסי: ה"ה מקום וכו' עיין במ"מ שהניח בצ"ע וגם בב"ח נדחק מאד ואני רואה דברי רבנו ברורים ע"פ התוספתא פ"ב דערובין כלל אר"ש ב"א כל אויר שהוא תשמיש לבית דירה כגון דיר או סהר או חצר או מוקצה אפילו בת עשרה כורין מותר וכל בית דירה שתשמישו לאויר כגון בורגנין שבשדה יותר מב"ס אסור ע"כ הרי כשמתכוון לגדור הקרפף לשם דיר וסהר ובית העצים חשיב תשמיש בגוף הקרקע: ה"ו בית סאתים מותר וכו' היינו כלישנא בתרא ולקולא דאתיי' אליבא דר"ש דקיי"ל כוותי' בפ' כל הגגות וכן פי' רבנו לקמן פ"ג מה' ערובין הי"ח:

ה"ז מקום שהוקף וכו' עיין בהשגות ובמ"מ ובלח"מ וכל דבריהם אינם מספיקים ובבית יוסף סי' שנ"ח כתב ובא"ז פסק כרבה דמקיל בערובין וצ"ל שהוא גורס אויר קירויו מתירו כלומר שהוא ניתר ע"י קירוי וכן גורס הרמב"ם (ובעל המאור מביא גירסא זו וכן גריס בסוף סוגיין זה אויר מחיצות מתירו וזה אין אויר מחיצות מתירו אלא שהרז"ה מפרש מתירו כלשון מייתרו ורבנו מפרש כמשמעו) ומיהו בהא דאמר ר"ז ומודינן בקרפף שנפרץ וכו' דאסור מ"ט דאויר חצר מייתרו ע"כ לומר דגרסי' מייתרו כגירסת רש"י דא"א לגרוס מתירו בשום פנים ויש לדקדק דהאיך אמר ר"ז ומודינן וכו' למאן מודה אי לרבה הא רבה משרי שרי וכו' אלא וכו' דרבה מודה וכו' והיינו דלא קאמר ומודינא אלא ומודינן כלומר בין לדידי ובין לרבה אסור דבהא לא פלגינן ע"כ ומדלא הזכיר רבנו כלל ענין מקום מחיצות נראה מוכרח דרבנו לא גריס לר"ש נמי הא איכא אויר מקום מחיצות אלא גריס לרבנן נמי והאיכא אויר מחיצות (דכה"ג בסוף סוגיין גרסינן זה אויר מחיצות מתירו ולא גרסינן אויר מקום מחיצות) והכי פירושו דאביי פריך לרב יוסף כמאן כר"ש הוא דקשה לך דתשתרי דאטו אויר המותר לו אוסרו אפילו לרבנן נמי קשה דנהי דאין אויר החצר מתירו שהוא אסור לו אכתי אויר מחיצות החצר שכנגד הפרצה יהא חשוב כאלו גדר בה עשר אמות לשם דירה כנ"ל ה"ה (דאע"ג דנזרע יותר מב"ס אסור כנ"ל ה"ו ואין אויר מחיצות מקום הפנוי מתירו שאני התם דכל ההיקף הי' לשם דירה והאיסור מצד עצמו שהזריעה מבטלת את ההיקף) וא"כ אפילו בקרפף יתר מב"ס נמי אויר מחיצות מתירו תדע דאר"ח קרפף יותר מב"ס שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו (וכן גריס הרז"ה) הוא דקרפף אסור דאין אויר חצר מתירו משא"כ היכא דלא

נפרצה החצר אויר מחיצות החצר מתירו דחצר מ"ט אילימא משום דאית לי' גיפופי (וקמ"ל רבותא דקצר מותרת אע"פ שנפרצה הואיל דאית לי' גיפופי) והא זימנין משכחת לי' איפכא בנפרצה החצר במילואו ונפרץ הקרפף כנגדו אלא ודאי דאפילו בנפרצו שניהם במילואן זה לזה אפילו הכי חצר מותרת דאויר מחיצות הקרפף מתירו וקרפף אסור הואיל שנפרצה חצר כנגדו אין אויר מחיצות מתירו (אעפ"י שבהכרח הפרצה שכנגדו איננה ע"פ כלה במלואה ומהני לחצר מ"מ לא מהני לקרפף) כיון שבהכרח בעינן נגד הקרפף מחיצות העשויין לשם דירה ולהכי לא נקיט איפכא בנפרץ הקרפף כנגדו דאז בודאי החצר מותרת מחמת גיפופי הקרפף שכנגדו ובהכי ניחא פסק רבנו דאפילו בקרפף יתר מב"ס אויר מחיצות שכנגדן מתירו אם לא היכא שנפרצה הקצר כנגדו דאז אין אויר החצר מתירו והגה"ה זו מוכרחת לשיטת רבנו למסתכל היטב ועיין בב"ח סימן שנ"ח שהשיג על הב"י והגיה באופן אחר וגם לדרכו צ"ל כמ"ש:

ה"ח בנה בו עמוד וכו' עיין בכ"מ בשם הרמ"ך שנראה דגריס אף בהך בבא דעמוד הועיל ולא הועיל דלא כגירסת רש"י דגריס מיהות בהך דעמוד מיעוט ואינו מיעוט וכן משמעות לשון ה"ה שכתב ויש גירסא אחרת שגורסי' הועיל ולא הועיל בכל חוץ מטחו בטיט וגירסא זו מגומגמת דהא קיי"ל דבעינן שיגדור עשר אמות לשם דירה ודוחק לאוקים בעמוד ארוך עשר אמות ורחב ג"ט אלא ודאי דגרסינן מיעוט ואינו מיעוט כגי' רש"י ז"ל ולענין קושיי' הרמ"ך לפמ"ש רש"י ז"ל בנה בה עמוד אפילו באמצע י"ל דלשון אפילו שכתב רש"י מוסב על עמוד רחב ד' משא"כ בעמוד פחות מג' לא מתוקמא אלא דוקא באמצע דאי מן הצד לא גרע מטיחה בטיט כמ"ש הרמ"ך אולם לפי המבואר מלשון רבנו דמפרש הך דעמוד מן הצד (ויש ליתן טעם לדבריו דסובר דבאמצע אפילו רחב ד' לא הוה מיעוט עיין בתוספות עירובין דכ"ב בד"ה בור ופסין וכו' ותירוצם דחוק) צריך לחלק בין הך דעמוד שאיננו על פני כל הכותל (דאילו ע"פ כל הכותל אפילו פחות מג' ה"ל מחיצה חדשה והוה מיעוט) אלא כדמות בליטה הילכך כל שאין בו ג"ט כמאן דליתא דמי משא"כ בטיחה בטיט על פני כל הכותל שפיר הוה מיעוט.

ומ"ש רבנו וכן אם הרחיק וכו' בדפוס ווניציאה הגירסא בדברי רבנו הרחיק מן הכותל ג"ט ועשה מחיצה מעט פחות מג' לא עשה ולא כלום ע"כ שהכל בבא אחת ולפ"ז הי' מקום לומר דגירסת רבנו הועיל ולא הועיל כגירסת רש"י ומש"ה כתב לשון לא עשה כלום ולא כתב לשון לא הוה מיעוט אמנם אין מקום לגירסא זו בדברי רבנו מכמה פנים ועיקר הגירסא כמו בדפוס חדש הרחיק מן הכותל ג' ועשה מחיצה הוה מיעוט פחות מג' לא עשה ולא כלום וזו היתה גירסת הרב המגיד בדברי רבנו ולהכי כתב דרבנו

גורס בבבא זו מיעוט ואינו מיעוט מיהו מה שנדחק הרב המגיד ליישב לפי גירסת רבנו קושיי' רש"י ז"ל דלמה יגרע מחיצה זו מטיחה בטיט נ"ל ברור דודאי בעשה רק מחיצה אחת אפילו הרחיק מן הכותל ג' לא עשה ולא כלום דלא עדיף מעמוד באמצע דלא הוה מיעוט כנ"ל ואי בעשה מחיצה ע"פ כל הכותל אפי' הרחיק פחות מג' הוה מיעוט דיש כאן מחיצה חדשה ולא גרע מטיחה בטיט אלא דברי רבנו מתפרשים בעשה ג' מחיצות דבוקות לכותל והכותל דופן רביעי עד שבין המחיצות יש חלל מרובע ג"ט על ג"ט דה"ל ממש דומי' דעמוד הנ"ל ולשון מחיצה בלשון יחיד שפיר מתפרש היקף שלם דכה"ג כתב רבנו לקמן הי"ב לשון מחיצה על היקף שלם וכן יתבאר לקמן הי"ו ע"ש ועיין בלשון רש"י ז"ל בסוגיין בד"ה ה"ג מודה לי ר"ש וכו': ה"ט הרחיק מן התל ג' וכו' עיין בלח"מ ויש ט"ס בדבריו והגהת דבריו רבנו ז"ל גריס בגמרא או שעשה מחיצה על שפת התל ופירושו למטה לאותן הדרים למטה מן התל והא דאר"ח ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל ר"ל לאותן הדרים על ראש התל וכ' רבנו שעושה מחיצה וכו' ותורף כוונתו שרבנו מפרש כפרש"י בקרפף שיש לו ג' מחיצות והתל הוא מחיצה רביעי' ועשה מחיצה על שפת התל או למטה בקרקע סמוך לג' לתל חשיב כמחיצה ע"ג מחיצה ולפ"ז צ"ל דאע"פ דמחיצה ע"פ כלה תוך ג' חשיב מיעוט כנ"ל מ"מ לא הועיל דגם בטחו בטיט לא הועיל אע"ג דהוה מיעוט משא"כ ברחוק ג' חשיב כמחיצה תוך מחיצה והועיל.

ומדהשמיט רבנו הא דאר"ח ומודה לי רב ששת וכו' נראה דלא פסק כרב ששת וסובר דרב המנונא פליג אפילו בעשה מחיצה ע"ג מחיצה ודר באויר העליונה ולפ"ז יש מקום לפרש דברי רבנו הכל לאותן הדרים ע"ג התל וכן כל הסוגי' ולא איירי כלל מקרפף אלא מתל גרידא יותר מב"ס ודלא כפרש"י וכן מסתבר ומ"ש רבנו הרחיק מן התל ג' אע"ג דבגמרא נקיט הרחיק מן התל ד' מלתא דפסיקא נקיט לאפוקי מפלוגתא דרבה ורבא תדע דהא לענין איסור אחז בגמרא לשון פחות מג' לאפוקי מפלוגתא הנ"ל.

ומ"ש רבנו נבלעה מחיצה וכו' היינו אפילו בשבת כדמפורש בגמרא וסמך רבנו על מ"ש לקמן הכ"ב דמחיצה הנעשה בשבת שלא לדעת מותר לטלטל בה: ה"י רחבה וכו' עיין בלח"מ ולשון ה"ז כמוקפת לדירה בכף הדמיון שפיר משתמע אעפ"י שלא הוקף לדירה ממש אלא לשם דבר אחר מ"מ כיון דפתח ולבסוף הוקף חשיב כהוקף לדירה:הי"א רחבה וכו' עיין בחי' ה"ר דוד ערמאה שנדחק בזה ושיטת רבנו פשוטה כפי שיטת רש"י ז"ל דהלחי זו מכח מיגו אחשבי' לרחבה היקף לשם דירה: הי"ב יחיד ששבת בבקעה וכו' מבואר מלשון רבנו דאפילו עשה מחיצה גמורה נמי אסור ביחיד כל שהיא יותר מב"ס ואין כן דעת רש"י ז"ל דמפרש בהדיא בד"ה נותנים לו ב"ס במחיצה זו של שתי

גרידא או של ערב גרידא אבל במחיצה מעליית' כמה דבעי וכ"כ הרא"ש ז"ל ומשמעות הברייתא הכי משמע.
אמנם רבנו ז"ל סמך אהא דמסיק בגמרא חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו יחיד ביישוב ומסתימת לשון רבנו לקמן פי"ח משמע דפסק כחכמים דאפילו יחיד ביישוב עושה מחיצה של שתי או של ערב וא"כ אין הפרש בין היקף חבלים למחיצה גמורה וא"כ לשון הברייתא דמשמע כפרש"י היינו אליבא דת"ק אבל לדידן דקיי"ל כחכמים בהכרח מתפרש הא דדרש ר"נ משמי' דשמואל יחיד נותני' לו ב"ס אפילו במחיצה גמורה כיון שאין חילוק ביניהם מיהו הא ודאי דדוקא ביחיד ששבת בבקעה ועשה לו מחיצת עראי לפי שעה דאלו במחיצת קבע דה"ל מקום דירה ממש מותר אף ביתר מכדי צרכו.
ומ"ש רבנו ישראלי' לאפוקי עכו"ם כמ"ש ה"ה: הי"ד ג' מקומות המוקפין שלא לשם דירה וכו' רש"י לשיטתו הנ"ל הי"ב מפרש לה בהיקף חבלים ולהכי מפרש נמי כגון שעירבו דסובר רש"י דאפילו היקף חבלים חשיב מקום דירה לאסור כמו מקום פיתא כיון שפרוצים זה לזה במילואן (ואין רוחב הקרפף פחות מחמשים אמה כנ"ל ה"ד וחשיב פרצה) ואוסרי' זע"ז אמנם לדרך רבנו בהוקפו אפילו במחיצות גמורות שלא לשם דירה קיי"ל דכל הקרפפו' רשות א' הן והרי ששבת בחורבתו שבחצר חברו אינו איסור כל שאין קביעותו שם ומש"ה אינם אוסרים זע"ז אע"פ שלא עירבו.
ומ"ש רבנו לפיכך אם שבת יחיד וכו' אע"ג שדרך רבנו לפסוק כפי ואם תמצי לומר שבש"ס שאני הכא דמסיק והלכתא בעיין לקולא עיין פרש"י שנדחה הואם תמצי לומר ועיין פי"ז הכ"ב: הט"ו וכל מחיצה שאיננה עשוי' לנחת עיין במגיד משנה שהטיב לראות דלפי גרש"י העשוי' לנחת בין לפי דרך ראשון ובין לפי דרך תשובו' הגאונים צריך לומר דהיינו רק לענין הוקף לשם דירה וביתר מב"ס אבל לגי' רבנו דמשמע דלא הוה מחיצה בשום ענין דומי' דמחיצה שאיננה יכולה לעמוד ברוח מצוי' ואינך דקחשיב רבנו צריך לגרוס שאיננה עשוי' לנחת (עיין מ"ש לעיל ה"ה בשם התוספתא) אמנם פי' הרב המגיד על שאיננה עשוי' לנחת איננו נוח לי דודאי כדבריו כן הוא דלמה יגרע מתל וסלע ובור.
וראיתי בערוך ערך ערס דגרי' שם כל מחיצה שאיננה עשוי' לנחת ומפרש מחיצות חזקות שרירות וקיימות דקביעי וקיימי ועשויות לנחת ע"כ והוא פי' נחמד דומיא דכלי עץ העשוי לנחת מלשון מנוחה וזהו כוונת רבנו דאפילו מחיצה שיכולה לעמוד ברוח מצויה כל דניידא כמו בדמיון מקום מוקף ג' מחיצות ונגד הרוח הרביעי מושכין קרונות עגלות **(ועגלות)** כל היום לא חשיב מחיצה הואיל שאיננה נחה.

וענין פירא דבי תורא דחשוב מחיצה שאיננה עשוי' לנחת עיין בערוך ערך פרא שהוא חריץ שרובצין בו הבהמות שהי' בצד א' של מחוזא ומג' צדדים היתה מוקפת חומה (ע"ש שסתר ד"ע בערך ערס הנ"ל וגריס העשוי' לנחת) שהרי הבהמות מבטלין החריץ וחשיב החריץ מחיצה שאיננה עשוי' לנחת דלא הוית מחיצה קבועה וכן הנך קנים שתחב רבא היו נדים אנה ואנה ובעינן מיהות מחיצה שתהי קבועה עכ"פ לכל יום השבת קביעו' חשוב והיינו טעמא דמחיצה העשוי' לצניעות לפי שעה ולא קביעא.

ומ"ש רבנו שאין בגבהה י"ט עיין בלח"מ ועיין מ"ש לעיל פט"ו: הי"ו כל מחיצה וכו' משמע דבפרוץ מרובה על העומד אפילו העומד רחב ד"ט אסור אף נגד העומד דהך ברייתא שבמסכת עירובין די"ו שלש מדות במחיצות לענין כלאים אתמר עיין בה' כלאים וברז"ה. ומ"ש רבנו והוא שלא יהי' הפרוץ וכו' עיין במ"מ ובלח"מ.

וי"ל בכוונת הרב המגיד דסובר דבהכרח אם איתא לדרב אליבא דרבי יהודה דמכשיר בפסי ביראות איתא נמי לדרב יוסף כפי הבנין אב וא"כ ליכא למימר דרב כהנא דחה דברי רב יוסף אף אם איתא מלתי' דרב דהאיכא בנין אב (דהא ליכא למימר דרב כהנא מוקי' הברייתא אליבא דר"מ דליכא בנין אב דר' יוסף דא"כ בל"ז הי' יכול לדחות הסייעת' דהך ברייתא אתאן לר' יהודה ובפתחי' שיש להן צה"פ) אלא ודאי דרב כהנא מדחה דברי רב ודברי רב יוסף וא"כ למה דחה רב כהנא בפתחי שימאי ולא קמדחה דאיירי בפתחים וחלונו' שהם יותר מעשר א"ו דצ"ה מהני אפילו בפרוץ יותר מעשר המרובה על העומד. מיהו יש לדחות דר' כהנא מדחה מלתא דר' יוסף גרידא אף אם איתא מלתא דרב ולהכי לא מתוקמא בפתחים של יותר מעשר דאין להם היתר כלל אליבא דרב אלא מתוקמא בפתחי שימאי ולא חייש רב כהנא לבנין אב דר' יוסף (אמנם מריהטא דלישנא של רבנו משמע דאפילו בפרצו' פחות מעשר כל שפרוץ מרובה לא מהני צ"ה לענין שבת אע"פ שמהני לענין סוכה וכמ"ש ה"ה דכל פרצה פחות מי' חשוב כפתח בלא צ"ה וא"כ צ"ה לא מעלה ולא מוריד ועיין בתוספות ד"ה אילימא בעשר) ומ"ש ה"ה ודע וכו' יש צ"ה מועילה אפילו בפרוץ מרובה וכו' כדין הכשר מבוי מפולש וכו' לא דק דהתם העומד מרובה דפי' מחיצה שכתב רבנו היינו כל ההיקף ד' מחיצות דבעינן שיהיו בצירוף עומד מרובה ואין זה יוצא מן הכלל זולת פסי ביראות שסמך רבנו על מ"ש לקמן פי"ז בהדיא: הי"ח כיצד וכו' עיין לעיל הי"ב ועיין לקמן פי"ז הכ"א ענין עומד מרובה משני רוחות ובגמרא דף י"ו ע"ב: ה"כ וצורת הפתח וכו' עיין בלח"מ וכבר קדמוהו הרא"ש ז"ל שהקשה קושי' זו על רב האי גאון שהוא ראש מפרשי הפירוש הזה.

ונראה לי דהמקשה קס"ד מדנקיטנעק ד' קונדיסין בארבע פנות השדה ולא נקיט בארבע זויות השדה אלא ודאי שהקונדיסין נעוצים באמצע פנות השדה והזמורה מתוחה עליהם מן הצד עד שזויות הזמורה בולטות כעין גאם בקרנות חוץ לקונדיסין ומש"ה הוקשה לו דכה"ג חשיב פתח מן הצד ולזה משני אלא על גבן שהזמורה מתוחה מקונדס לקונדס שנמצא הקונדיסין בקרנות המקום המוקף בזמורה: הכ"א והוא שלא ינודו וכו' עיין מ"ש לעיל הט"ו ועיין במ"א: הכ"ג ולא יעמוד אותן וכו' עיין בלח"מ ותורף כוונתו דלפי הנראה מלשון ה"ה דקושיית הגמרא והא דר' נחמי' לדעת הוה ר"ל לדעת ר' נחמי' ודאי קשה דאין הקושי' זו נופלת אהא דמשני כאן לדעת וכאן שלא לדעת שע"כ פירושו דהך דסוכה שלא לדעת העומד ואין ענין לדעת דר' נחמי' לזה משא"כ לפי דרך הכ"מ דפי' לדעת דר' נחמי' לדעת העומדי' אלא דרבנו נפקא לי' דבעינן דעת המעמיד מעובדא דבני גננא (וכה"ג איכא למילף מעובדא דבני פירקא שמסתמא הם לא היו מתכווני' בחזרתם אלא ללכת לדרכם אלא שהמכניס הי' מצפה) לא קשה אליבא דאמת הא דקיי"ל גבי סוכה דמותר לדעת המעמיד דיש לחלק דבשבת החמירו טפי א"נ בסוכה שהמעמיד עושה מצוה ואי אפשר לו לעשות באופן אחר הקילו דסגי בשלא לדעת העומד גרידא: סליק פי"ו מה"ש פרק י"ז מה"ש ה"ב שדין תורה וכו' עיין במ"מ ובמש"ל פי"ד ה"א ולקמן ה"ט: ה"ג עושה לו צ"ה וכו' עמש"ל פי"ד ה"ו ולקמן ה"י.

ומה ש"ר מבוי עקום עיין במ"מ בשם הרשב"א דמבוי עקום כעין ח' תורתו כסתום אבל רש"י פירש בהדיא מבוי עקום דהוה בנהרדעא ורמו עלי' חומרא דרב וחומרא דשמואל שהיתה צורתה כעין ח' (ודלא כמו שפירש מבוי עקום דאפלגו בה רב ושמואל ד"ו ע"א שעשוייה כעין ד') ולשון והצריכוה דלתות משמע לכאורה כפרש"י דבמבוי העשוייה כעין ד' סגי בדלת מצד א' אליבא דב"ה אליבא דחנניא ולדרך הרשב"א צ"ל דפי' דלתות שני דלתות מצד א' ולא דלת מכאן ודלת מכאן וכ"כ רבנו לקמן ה"י דלתות מכאן ודלתות מכאן.

גם יש הפרש לפי שיטת רש"י הנך דלתות הן בעקמימותה וכן הא דאמרן ד"ו דלמ"ד תורתו כמפולש בעינן צ"ה היינו בעקמימותה ולחיין בפילושים. וכן משמעות הא דאמרן די"ח כריך בודיא אותבי' בעקמימותה.

אבל מסתימות לשון רבנו משמע דה"ל כשאר מבוי מפולש וסגי בצ"ה מכאן ולחי מכאן ולפ"ז הא דכריך בודיא ואותבי' בעקמימותי' היינו שלא הי' מכשיר כל המבוי אלא צד א' עד מקום עקמימות. והיינו נמי דקאמר דאפילו למ"ד תורתו כסתום בעינן מיהות לחי מצד זה ולחי מצד זה והאי בודיא כיון דנשיב בי' זיקא לא חשיב אפילו כמו לחי: ה"ד

מבוי שהוא שוה וכו' עיין בהשגות וזהו ג"כ דעת רבנו אע"פ שלא ביאר דכה"ג לקמן ה"ה גבי אשפה לא ביאר שיהי' בגבהו י"ט וסתמו כפירושו: ה"ה מבוי שצדו א' וכו' רש"י פירש שהי' צדו א' כלה לים וצדו א' לאשפה וצד א' סתום ומצד א' לחי אבל רבנו מפרש כפשוטו שהוא מבוי מפולש מצד א' לים ומצד א' לאשפה ועיין בערוך ערך אזל כגירסת רבנו: ה"ו מבוי מפולש וכו' עיין בהשגות.

והנה תורף הסוגי' לפרש"י דמעיקרא ס"ד דר"י משמי' דשמואל אמרה וס"ל במבוי שכלה לחצר שלא עירבו אפילו לא נפרץ החצר כנגדו המבוי אסור דנראה מבחוץ ושוה בפנים אינו נידון משום לחי משא"כ במבוי שכלה לרחבה שאין בה דיורין הילכך אפילו נפרצה הרחבה כנגדה נמי שרי דלא חשוב מפולש כיון שכלה לאמצע רחבה וזה שלא כנגד זה. ורב פליג וס"ל במבוי שכלה לחצר נראה מבחוץ נידון משום לחי אבל בנפרץ כנגדו אפילו עירבו דהיינו רחבה וזה שלא כנגד זה נמי חשיב כמפולש. ולבסוף מסיק דמשמי' דרב אמרה הילכך ברחבה דה"ל עירבו אפילו נפרץ הרחבה כנגדו נמי שרי הואיל שהוא זה שלא כנגד זה וכלה לאמצע הרחבה חשיב כסתום והך דמבוי שכלה לחצר איירי נמי בזה שלא כנגד זה דלא חשיב כמפולש אלא דהאיסור משום שלא עירבו וה"ה בלא נפרץ החצר כנגדו אלא דלרבותא נקיט דאפ"ה החצר מותרת דאין כאן פילוש אלא איסור המבוי משום דלא עירבו דנראה מבחוץ לא חשיב לחי.

ולפ"ז הא דאמרן בסוגיא גופא אר"י אמר רב וכו' לא משנתנו הוא זה אזדא לפי המסקנא דטעמי' דרב משום דלא עירבו ומשני אבל הכא דקדרסי רבים וכו' קמ"ל רב שריותא דחצר ופריך דשריותא דחצר נמי שמעינן ממתניתין דה"ל רה"י לשבת. ומשני דקמ"ל דאפילו זה כנגד זה נמי החצר מותרת ואיירי רב בזה כנגד זה ואפ"ה טעם האיסור משום דלא עירבו דאי משום מפולש מאי איריא לא עירבו אפילו עירבו נמי והך דרחבה נמי איירי אפילו זה כנגד זה ודלא כרבה והיינו דפריך דלרבה דמוקי' הך דרחבה בזה שלא כנגד זה וה"ה הך דחצר דמתוקם משום דלא עירבו ולא משום מפולש איירי בזה שלא כנגד זה א"כ מאי קמ"ל דשריות' דחצר שמעינן ממתניתין דה"ל רה"י לשבת ואיסור המבוי ממתניתין דחצר גדולה וכו' ומסיק דקמ"ל רב לטלטל וכו' ופשוט הוא דלא פסק רבנו כפי הס"ד דא"כ אליבא דרב דהלכת' כוותי' לגבי' שמואל אפי' כלה באמצע הרחבה וזה שלא כנגד זה נמי ה"ל כמפולש אלא כפי מה דמסיק דתרווייהו משמי' דרב ופסק נמי כרבה דלא מתוקם מלת' דרב יהודה אלא דוקא במבוי שכלה באמצע רחבה של רבים וזה שלא כנגד זה (ובמיי' דפוס יעסניץ נדפס בסוף הספר ציור מבוי שכלה לצדדי רחבה כעין מבוי עקום בצורת ד' וטעות הוא דא"כאין הבנה למה שאמרו בגמרא פעמים בונה מצד

א' ועיקר הציור שהמבוי כלה לצד הרחבה ופתח הרחבה כנגד פילוש המבוי זה שלא כנגד זה) אמנם מ"ש רבנו לקמן הי"ח אין זה העתק למימרא דרב במבוי שנפרץ לחצר דמלתא דרב בשלא עירבו וזה שלא כנגד זה ודברי רבנו מתפרשים בשעירבו וזה כנגד זה וקמ"ל רבנו שריותא דחצר ודין לא עירבו נלמד ממ"ש רבנו לקמן פ"ג מה' עירובין הכ"ד בדין חצר קטנה שנפרצה לגדולה ע"ש וכמ"ש הכ"מ לקמן (ומ"ש כאן הכ"מ דכוונת ה"ה במ"ש שאלה מן ההלכות ר"ל הלכות הרי"ף לא דק ופשוט בכוונת ה"ה שנתכוון לשני הסוגיות סוגי' דרחבה וסוגי' דגופא אר"י אמר רב) והראב"ד יש לו שיטה אחרת בסוגיין דהיכא דעירבו ה"ל המבוי והחצר כעין בנין א' יוצא וא' נכנס דמהני מחיצות זו לזו וברחבה שיש בה דיורין עי' בתוס' בשם הר"י ודרך רבנו כדרך רש"י.

ומה שיש להקשות לדרך רבנו דפסק כרב דכשלא עירבו אסורי' כדפסק לקמן דין חצר קטנה וכו' אע"ג דפסק לקמן הכ"ב דנראה מבחוץ ושוה מבפנים חשיב לחי ובגמ' הקשו זה ד"ט ותירצו דהך דחצר קטנה איירי בנכנסין כותלי קטנה לגדולה ורבנו לא ביאר זה עיין לקמן הכ"ב: ה"ז ויהי' ארכו מד"א וכו' ולקמן הי"ז סגי בפס ד"ט דשאני תחלת מבוי מסוף מבוי כן תירצו בגמרא: ה"ח אלא בית א' וחצר א' וכו' עיין במ"מ שכ' נ' שרבנו מפרש בתים וחצרות או חצרות ולפ"ד י"ל דשמואל דאמר אפילו בית וחצר או חצר קאמר וכו' וסתר פי' זה מדברי רבנו בה' עירובין אבל ממקומו הוא מופרך דא"כ מאי האי דקאמר ר' יוחנן אפילו חורבה דליכא לפרש חורבה גרידא מדמסיק התם ה"נ לא גזרינן דלמא אתי לאפוקי מאני דחורבה לחצר וכו' גם מה שמסיק ה"ה דבעינן ב' בתים פתוחות לגוף המבוי וגם ב' חצרות (ובתוך כל חצר בית דאין חצר בלא בית) עדיין קשה מסוגי' דפ' ר"א דמילה דפריך התם סוף סוף בית איכא בתים ליכא אלמא דאין הבתים פתוחים למבוי עצמה עיין בתוספות בד"ה ניתקו וכו' שכתבו אבל בתים כסתומים חשיבי כיון שהחצר מפסיק וכו' ומה שנ"ל פשוט בכוונת רבנו דמפרש בתים וחצרות שיהיו שתי חצרות פתוחות למבוי ובכל חצר בית א' שהרי יש כאן ב' בתים וב' חצרות לאפוקי אם אין כאן אלא בית א' אע"פ שפתוח לשתי חצרות ואותן החצרות פתוחו' למבוי א"נ שאין פתוח למבוי אלא חצר א' ובתוכה שני בתים לא מהני וכן פי' רש"י בעירובין דף י"ב ע"ב ע"ש בתוספות ושמואל סבירא לי' דאפילו בית א' פתוח לעצם המבוי וחצר שבתוכה בית דהוי לי' ב' בתים וחצר א' נמי מהני ור' יוחנן ס"ל דאפילו חורבה וחצר.

הן אמת דהסוגי' דפ' ר"א דמילה דפריך סוף סוף בית איכא בתים ליכא קשה לדרך זה לכאורה אבל י"ל דודאי הא דאמרן דסגי בב' חצרות שבכל חצר בית א' היינו דוקא היכא דנשתתפו במבוי דשפיר מקרי בתים וחצרות פתוחות לתוכו שיכול להוציא ולהכניס מן

הבתים ומן החצרות למבוי משא"כ היכא דלא נשתתפו נתקו החצרות ונעשו בתים דלא גרע ממבוי שעירבו בו חצרות דפסק רבנו לקמן פ"ה מה' עירובין הט"ו דה"ל כאלו אין החצרות פתוחות למבוי דאע"פ דקיי"ל כר"ש דחצר ומבוי רשות אחד הוא עיין בפ"ה מה' עירובין ה"ק דפתח שאינו רגיל חשיב כסתום הילכך היכא דלא נשתתפו ה"ל הפתח שבין חצר למבוי אינו רגיל ולזה הקשה ר"ח חוזאה דאפילו לא עירבו נמי נהי דפתח שבין חצר למבוי הוה לי' פתח הרגיל (הואיל שפתח שבין חצר לבית אינו רגיל) כיון דאסור להוציא מבית לקצר וחשיב חצרות פתוחות לתוכו אכתי להוו פתחי בתים כסתום ואין כאן בתים וא"כ לא משכחת לי' מבוי הניתרת בלחי וקורה אא"כ נשתתפו דאז אפשר להוציא מבתים למבוי הוא דחשיב בתים פתוחי' למבוי (דבשלמא בעירבו לא קשה לי' דהא ליכא בתים דהא סוף כל סוף אסור להוציא מן הבתים למבוי וחשיב פתחי הבתים כסתומין לגבי' מבוי דשפיר ידע דאפשר דמבטלו בני שאר החצרות רשות המבוי לגבי' בני חצר א' שעירבו דקיי"ל שנים שעירבו נוטלין רשות ואיכא בתים משא"כ בשלא עירבו דאף אם יבטלו כל בני המבוי את רשותם שבמבוי לגבי' בני חצר א' אכתי שנים שלא עירבו אינם נוטלין רשות ואוסרים זע"ז) ומשני אפשר דמבטלי כולהו בני מבוי את רשותם לגבי' חד מבני החצר דהיינו שבני החצר הזה יבטלו רשות חצרן ורשות המבוי לגבי' חד מינייהו ואח"כ יבטלו כל בני המבוי רשותן שבמבוי לגבי' אותו הנוטל רשות הראשון ופריך ס"ס בית איכא בתים ליכא שהרי אי אפשר שיוציאו משני בתים למבוי ומשני אפשר דמצפרא ועד פלגי דיומא וכו' ופריך דמ"מ לא משכחת לי' שיהיו שני בתים פתוחו' בהיתר למבוי בשעה חדא.

ולזה מסיק רב אשי דודאי מקרי בתים פתוחי' לתוכו אע"פ שאסור להוציא מן הבתים למבוי בהיתר דמי גרם לחצרות שיאסרו זע"ז את המבוי הבתים (ואינם גריס ה"ה וכן גי' הרז"ה ודלא כגירסת רש"י וליכא ופירושו דרך בתמיה כמ"ש ה"ה לקמן פ"ה מה' עירובין הט"ו ע"ש). הילכך אין זה סברא לומר דפתחי הבתים חשיבי כסתום דהא כל האיסור שבחצרות שלא עירבו ושל מבוי שלא נשתתפו נמשך מחמת פתחי הבתים הילכך חשיבי כפתוחות אע"ג שאסור להוציא מן הבתים למבוי או לחצר ומש"ה בשלא עירבו חשיב בתים וחצרות פתוחו' לתוכו משא"כ בשעירבו דניתקו החצרות וכשתסתכל בדברינו אלה תמצא יישוב מספיק לכל מה שנדחקו התוספות בד"ה ניתקו (ועיין במהרש"א) ושבתוס' בד"ה אפשר ונתיישב בזה השגת הראב"ד דלקמן פ"ה מה' עירובין הט"ו דשפיר אתיי' דברי רב הללו אליבא דהלכתא.

והמורם מזה דבמבוי שפתוח לתוכו ב' חצרות ולכל חצר שני בתים משכחת לי' שיהי' ניתר בלחי וקורה אע"פ שלא נשתתפו וכגון שלא עירבו משא"כ במבוי שפתוח לתוכו ב' חצרות ובכל חצר בית א' או אפילו בחצר א' ב' בתים ובחצר שני בית א' כיון דניתק החצר לא מהני לחי וקורה אא"כ נשתתפו ורבנו נקיט כאן מלתא דפסיקא דאם אין כאן אלא בית א' או חצר א' לעולם לא מהני לחי וקורה אע"פ שנשתתפו והא דפסק רבנו פ"ג מהלכות עירובין הי"ט דמותר להוציא מחצר שעירבה למבוי עמ"ש פ"ה מה' עירובין הט"ו:ה"ט מבוי שאין ברחבו ג"ט וכו' עיין בכ"מ ועמ"ש לעיל פט"ו הי"ד ומ"ש רבנו מבוי שהכשירו בקורה עמ"ש פי"ד ה"א: ה"י שני כתלים וכו' עמ"ש לעיל פי"ד ה"א: הי"א מותר לטלטל וכו' עיין בכ"מ ואין דבריו מוכרחים בכוונת הרי"ף דאינו נופל על הלשון והלכתא מותר תחת הקורה ובין לחיים כרבא כיון דתחת הקורה הוא מוסכם לאביי אמנם בסוגי' דפ"ק דשבת דף ט' ע"א משמע לכאורה כדעת הראב"ד דקאמר התם וכ"ת דלית בי' ד' על ד' והא ר"ח ב"ג אמר רב תוך הפתח וכו' ופירשו התוספות דליכא לאוקי' בפתוח לר"ה דא"כ פתח נעול נמי כלפנים אלא ע"כ לכרמלית ומשני הכא באסקופת מבוי אסקינן חציו מקורה וכו' וא"כ מדנקיט פתח פתוח כלפנים אלמא דתחת הקורה מותר אפי' פתוח לכרמלית ומש"ה לא מתוקמא לי' אלא במבוי מקורה משא"כ במבוי שיש לו לחי בחצי האסקופה אפי' פתח פתוח ה"ל כלחוץ כיון דפתוח לכרמלית.

אמנם לשי' רבנו י"ל דהא דמשני הכא באסקופת מבוי וכו' היינו בפתוח לר"ה דוקא ודוקא תחת הקורה הוא דפתח נעול ה"ל כלחוץ מה שא"כ בלחי אפי' פתח נעול נמי הוה כלפנים היכא שפתוח לר"ה כיון דלחי משום מחיצה וכן מצאתי בתוספות ישנים שם וז"ל והא דלא אוקמוה בלחי כדס"ד וכגון שהלחי באמצע האיסקופה ואין משם עד הדלת ד' ותירץ מהר"ם דלקי הוה משום מחיצה ואפילו נעול הוה כלפנים ואע"ג דליכא ד' כמו בתקרה ד' דאפילו נעול יורד וסותם עכ"ל מבואר מזה דמפרשים מסקנא דגמרא בפתוח לר"ה.

ומדלא מפרשים בפתוח לכרמלית וכנ"ל לדרך הראב"ד אלמא דס"ל דתחת הקורה הפתוח לכרמלית אפי' פתח פתוח אסור וכדעת רבנו: הי"ב שהלחי עביו כ"ש עיין במ"מ ואע"ג דכ' רבנו לקמן הי"ג דשיעור עובי הקורה כ"ש וא"כ אף בקורה נימא שהוא כשטח שלא ימצא אלא בגולם ומ"ש קו' משטח אין זה קושיא דכיון שצריך שתהיה הקורה בריאה כדי לקבל אריח בהכרח יש לו עובי קצת וה"ל גשם בעל שלשה רחקים ועיין בתוספות ד"ה אבל קורה שתירוצם הראשון הוא כדעת רבנו וכמ"ש ה"ה ותירוצם

השני בשם ה"ר אברהם נתכוונו להראב"ד: הי"ז נפרץ בו פרצה וכו' עיין במ"מ ודבריו מגומגמין.
ועיין באשרי שכ' דהרי"ף הביא הך דר' אמי ור' אסי והשמיט פלוגתא דר' חנין ור' הונא מכלל דס"ל פרצת המבוי בעשר אפילו לית לי' גידודי וכו'. ולפ"ז נראה דט"ס הוא מה שנדפס באלפסי ד"ו אהך מלתא דר' אמי ור' אסי ואוקמוה בדאי' לי' גידודי פי' כעין מסגרת שלא יוכלו בני ר"ה לעבור שם וכו' דאין זה מלשון הרי"ף אלא לשון איזה מפרש או איזה משיג.
ומה שנ"ל בכוונת הרי"ף ורבנו שהשמיטו פלוגתא דר' חנין ור' הונא דמפרשים מלתא דר' חנין במבוי שנפרץ מצדו ונשאר פס ד' עומד בראשו והיכא דנפרץ מראשו בקרן זוית (דהיינו לדרך רבנו דלעיל פי"ד ה"כ סמוך לקרן זוית ועיין בתוספות ד"ה אחד זה דתירוצם אינו מספיק לשיטת רבנו דס"ל אפילו אין הפרצה בקרן זוית ממש כעין ג"ם אלא שהיא שלא באמצע ואין לה פצים וע"כ צריך ליישב לדרך רבנו דהא דקאמר) בארבעה ר"ל כשאין העומד שבצדו מרובה על הפרוץ.
ופסק רבנו כר' חנין וכדעת הרז"ה הואיל דר' הונא ברי' דר"י דהוא בתרא ס"ל כוותי' ד"ה ע"ב הילכך מתוקמא מלתא דר' אמי ור' אסי אפילו בדלית ליה גידודי (ר"ל מסגרת כנ"ל) וגם דין נפרץ מראשו השמיט רבנו שזה נלמד ממ"ש לקמן הכ"א דמשמע דהיכא דאין העומד מרובה על הפרוץ חשיב פרצה מן הצד הואיל דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, ושיעור פרצה זו מראשו היינו אפילו בג"ט.
דהא דנקיט ר' הונא בארבעה היינו אליבא דר' אחלי ולא קיי"ל כוותי' כמש"ר לעיל ה"ט.
ומש"ה נקטו ר' אמי ור' אסי שיעור ג"ט בלא נשתייר פס ד' (ועיין בירושלמי דאפסקה הלכתא דמבוי שיש לו כמה פתחים ופס ד' דנותן קורה בא' מהן ומותר והיינו ע"כ שלא נפרץ בקרן זוית) ובזה נתבאר השמטת רבנו.
הי"ח נפרץ המבוי וכו' כבר בארנו דברי רבנו הללו ה"ו ועמש"ל הכ"ב: הי"ט מבוי שהיו לו שבילים וכו' דקדק רבנו לכתוב שבילים ולא נקיט פרצות משום דדוקא בבקעו בי' רבים כנ"ל הי"ז אליבא דר' חנין ומסוגיא זו דמבוי העשוי' כנדל יש סייעתא למ"ש רבנו לעיל ה"ג: ה"כ כנגד החצר דקיי"ל קורה משום היכר.
ומ"ש שהיא לפנים מן הלחי דוקא קאמר דכנגד הלחי דפרוץ לראש המבוי מצא מין את מינו וניעור כנ"ל הי"א ועיין לקמן הכ"ב: הכ"א מבוי שהוא רחב כ"א וכו' עיין בתוספות ד"ה עושה פס שכתבו אי איכא מראש הפס של צד פנים עד הכותל האמצעי של מבוי יותר מעשר וכו' ולכאורה אין מדוקדק לשון אי איכא וכו' שכתבו כמסתפק דהא כיון

דקיי"ל אין מבוי ניתרת בלחי וקורה אא"כ ארכו יתר על רחבו וא"כ כיון שרוחב המבוי כ"א ע"כ אורך המבוי טפי מכ"א ובודאי איכא מראש הפס עד הכותל יותר מי"ו אמה. ודוחק לומר דאפילו אין בארכו י"ד אמה אפ"ה ניתרת בלחי וקורה דהאי פס עושאו שני מבואות שנמצא כ"א משני המבואות ארכו יתר על רחבו דמשמעות הגמרא דפס זה בא רק לתקן פתח המבוי אבל גוף המבוי לא בעי תיקון) אמנם לדרך רבנו הנ"ל ה"ג דמבוי עקום כעין ח' תורתו כסתום י"ל קושיית התוספות דנדון דידן דומה למבוי עקום בצורת ת' דתורתו כסתום:הכ"ב לחי הבולט וכו' עיין במ"מ שהניח דברי רבנו בצ"ע ויש עוד קושי' בדברי רבנו שהשמיט דין לקי המושך מדפנו של מבוי הנז' בגמרא ד"י ע"א דליכא למימר דהיינו מ"ש רבנו כאן לחי הבולט שר"ל שבולט באורך המבוי חוץ למבוי דהיינו לחי המושך דאכתי ה"ל לבאר דביש בארכו ד' אינו מתיר.

ותו דודאי לחי המושך מתפרש דוקא שאין חודו של לחי מכסה כל עובי הדופן כמ"ש רש"י דאז ה"ל נראה מבחוץ משא"כ במכסה כל עובי הדופן אינו נראה לא מבחוץ ולא מבפנים ולא חשיב לחי כלל (תדע מהא דלעיל ה"כ דמניח הקורה כנגד הקצר אלמא דצד הארוך לא חשיב לקי אע"ג דקיי"ל לחי העומד מאליו כשר) ולשון לחי הבולט שכ' רבנו אם יתפרש מלשון לחי המושך הי' פשטות משמעותו אפילו מכסה כל עובי הדופן. ותו קשה דמאי קמ"ל רבנו במ"ש לחי הבולט כשר דהיינו שבולט ברוחב המבוי דפשיטא דמהני דליכא למימר דקמ"ל רבנו דמהני מדין לחי העומד מאליו וכפרש"י דמדכתב דין לחי הבולט ודין לחי העומד מאליו משמע דתרי מילי נינהו (ועיין בתורת חיים שכתב שלחי הבולט לדעת רבנו היינו שהוציא בנינו בפאת ביתו לשם לחי והואיל שהוא מבנין המבוי הוא דנידון משום מבוי כשיש בו ד' אמות ולדרכו הי' ניחא דין לחי שרחב הרבה שכ' רבנו לקמן ומתורץ קושיית הרב המגיד אך אכתי קשה דהל"ל לקי הבולט שאין בו ד"א) וראיתי בב"ח סימן שס"ג שרצה ליישב דברי רבנו ע"פ הגירסא של ה"ר יהונתן דגריס בדף י' אמר ר' הונא לחי המושך עם דופנו של מבוי פחות מד"א נידון משום לחי ומשתמש עם חודו הפנימי ד"א נידון משום מבוי ומותר להשתמש בכלו וכו' ומיירי במבוי שצדו א' ארוך וצדו א' קצר דמבוי גדול מותר בנראה מבפנים ומבוי קטן הוא ניתר בנראה מבחוץ ודוקא בדאיכא ד"א משא"כ בדליכא ד"א אין כאן מבוי קטן ואסור להשתמש בין הלחיין וענין לחי הבולט ברוחב נמי בודאי המבוי מותרת אפילו הבליטה רחבה ד"א והיא ג"כ פחות מחצי רוחב המבוי אלא דכדי להשתמש בין הבליטה הזו לדופן שכנגדו אם יש ברחבו ד"א מהני לקי אחר להתירו משא"כ בפחות מד"א דה"ל

בין הלחיים אסור ולא מהני לחי אחר להתירו דאין עושין לחי ללחי ע"כ תורף דבריו ע"ש באריכות.
וכסבור לתקן ולא תיקן דאכתי למה השמיט רבנו הנך חילוקי' שבלחי הבולט ולחי המושך בין יש בהן ד"א לאין בהן ד"א לענין להשתמש כנגד הלחיין דאע"ג דקיי"ל בין הלחיין מותר היינו דוקא בפתוח לר"ה וה"ל לרבנו לחלק בפתוחי' לכרמלית. ותו דלדרכו אין הבנה להא דקאמר רב אשי ממ"נ אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נידון משום לחי הרי מבואר דמלתא דרב הונא מתפרשה לענין היתר גוף המבוי.
ומה שנ"ל ביישוב דברי רבנו דסובר דכל החילוקים בין יש ברחבו ד' ובין אין ברחבו ד"א היינו אליבא מ"ד לחי משום הכירא משא"כ למ"ד לחי משום מחיצה ליתא להא דרב הונא בדין לחי הבולט דאטו היכא דסותמו טפי גרע עיין בתוספות ד"ה ד"א נידון משום מבוי שנדחקו בזה וקמ"ל רבנו דכל לחי הבולט אפי' רחב ד' אמות כשר ואע"פ שלא הועמד לשם לחי (גם אפשר לומר דגבי לחי הבולט אפילו לא סמכו עליו מע"ש נמי מהני שכיון שהוא מגוף המבוי אין כאן פרצה במלואו כלל) ומש"ה סתם רבנו דלחי שהוא רחב הרבה נידון משום לחי אפילו יש ברחבו יותר מד"א דלחי משום מחיצה אם לא היכא שהוא יתר מחצי רוחב המבוי דאז נידון משום עומד מרובה על הפרוץ ונ"מ דאי משום לחי בעינן שיהי' בתים וחצרות פתוחים לתוכו ויהיה ארכו יתר על רחבו משא"כ בעומד מרובה על הפרוץ דמהני בכל גוונא והיכא שפרוץ כעומד נ"מ נמי דאי הוה משום לחי מותר להשתמש נגד הלחי היכא דפתוח לר"ה משא"כ בעומד מרובה על הפרוץ דאסור נגד עובי הפרוץ כדין תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו ופסק רבנו לקולא דה"ל לחי ונלמד זה מהא דרב אשי שבסוגיין.
והך דלחי המושך גריס רבנו כגי' רש"י ודלא כמ"ש הב"ח ורב הונא לטעמי' דס"ל לחי משום היכר כנ"ל אבל למ"ד לחי משום מחיצה אין הפרש בין לחי ארוך ד"א או לא דלעולם בין הלחיין אסור וכנ"ל ה"כ וענין לחי המושך מתפרש במבוי שכתליו שוים ודלא כמ"ש הב"ח צד א' ארוך וצד א' קצר ואצל הכותל הועמד לחי ארוך ד"א והוא נראה קצת מבחוץ שהלחי משוך קצת כלפי פנים כאשר עיניך רואות בציור א' דלקמן משא"כ בלחי המושך כפי פרש"י אפשר דלא מהני כלל לדרך רבנו דכיון דלחי משום מחיצה בעינן שימעט הלחי חלל המבוי.
ומש"ה השמיט נמי רבנו דין מבוי שרצפו בלחיין פחות פחות מג' במשך ד"א דתהוי כמבוי וצריך לחי אחר להתירו עיין בפרש"י ד"ט ע"ב דנחלק עם רבותיו אם מלחי הפנימי

ולפנים שרי לטלטולי או לא (דלדרך רבותיו מתורץ קושיית התוס' בד"ה ולרשב"ג וכו') דלמ"ד משום מחיצה בודאי שרי לטלטל כנגד כל הלחיין אפילו שיש בהן אורך ד' היכא דפתוח לר"ה והיכא דפתוח לכרמלית אפילו אין בהן אורך ד' נמי אסור לטלטל דמצא מין את מינו וניעור.

ומ"ש רבנו ולחי שהוא נראה מבפנים הנה ציור נראה מבחוץ ומבפנים הוא כעין ציור א' וציור נראה מבפנים ואינו נראה מבחוץ הוא כעין ציור ג' וציור ו' וציור נראה מבחוץ ואינו נראה מבפנים הוא כעין ציור ב' שהוא מוסכם לדעת רש"י ותוספות אמנם לדרך רש"י גם כפי ציור ה' חשוב נראה מבחוץ ושוה מבפנים והתוספות נחלקו בזה עיין בהגה' מיי' וכן נראה דעת רבנו לפמ"ש לעיל דכיון דלחי משום מחיצה בעינן שיהיה הלחי ממעט חלל המבוי וציור ה' איננו ממעט כלל בחלל המבוי ועיין בתשובת הרלב"ח סי' י"ד ועיין בב"ח סי' שס"ג שהשיג על הב"י באורך ודבריו נכונים.

ודעת הריטב"א הביאו הרלב"ח דגם כפי ציור ד' חשיב נראה מבחוץ ושוה מבפנים. וכ' הרלב"ח שאין זה דעת רש"י אלא דהא דפריך בגמרא קטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים היינו דרך איידי הואיל שהגדול' משתרי תהני נמי לקטנה ע"ש (ודעת רבנו בלי ספק כדעת הרלב"ח דכפי ציור ד' לא חשיב לחי כלל כל שאינו ממעט בחלל המבוי$ציור בספר$ כפמ"ש) ובאמת בנדון זה ראיתי מבוכה גדולה בדברי רבנו דכיון דפסק דנראה מבחוץ ושוה בפנים חשיב לחי א"כ בהכרח קשה קושיית הגמרא דקטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ וצריך לומר דמתניתין דחצר קטנה שנפרצה לגדולה איירי בנכנסין כותלי קטנה לגדולה כפי מה דמשני ר' זירא.

וראיתי לרבנו שפסק לקמן פ"ג מה' עירובין ה"ד הך מתניתין דחצר קטנה שנפרצה לגדולה כפשטה ולא ביאר דהיינו דוקא בנכנסין כותלי קטנה לגדולה כפי מה דמשני ר' זירא. וראיתי לרבנו על פי' הריטב"א הנ"ל וס"ל דציור ד' לא חשיב נראה מבחוץ ושוה מבפנים וכנ"ל הוקשה לו דאין הבנה לקושיית הגמרא דקטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ והסברת הרלב"ח לדרך רש"י דאיידי דמהני לקטנה מהני נמי לגדולה הוא דחוק לזה מפרש רבנו דהמקשה ס"ד שנפרץ כותל המשותף שבין הגדולה לקטנה במילואה אף כנגד עובי כותלי הקטנה כאשר עיניך רואות בתמונה ז' (שכותלי הקטנה נרשמו חלולים) והיינו דפריך דתהוי עובי כותלי הקטנה לחיים לחצר הקטנה דה"ל ממש כעין ציור ב' דעובי הדופן חשיב לחי ותירץ ר' זירא שכותלי קטנה נכנסים לגדולה כפי ציור ח' דא"כ אין כאן לחי אלא הוא בדמיון ציור ד' דלא חשיב לחי דהמקשה ס"ד מדנקיט

במתניתין דצ"ב חצר גדולה שנפרצה לקטנה משמע שנפרצה הגדולה ע"פ כל הקטנה אף נגד עובי הכתלים של הקטנה כעין ציור ז.
ותירץ לו המתרץ דאפ"ה כוונת המשנה בנכנסין כותלי קטנה וכו' כעין ציור ח' ומש"ה דייק רבנו בלשונו הצח לקמן פ"ג מה' עירובין הכ"ד ושינה לשון המשנה וכתב חצר קטנה שנפרצה לגדולה במלואה דלשון במלואה משמע דהיינו רק כנגד מלוי חלל הקטנה כפי ציור ח' ורק חצר הקטנה נפרצה ולא הגדולה.
וראיתי בירושלמי דגרסינן התם התיב ר' חסדאי והתנינן חצר גדולה שנפרצה לקטנה וכו' ויעשו כותלי גדולה כלחיים אצל קטנה והותרה הקטנה. ומשני א"ר אבא ב"ח תיפתר במשוכין יותר מעשה ע"כ ועניין זה קשה ההבנה ונ' פירושו דאף המתרץ ס"ד כפי ציור ז אלא דאיירי שהפרצה יותר מעשר ואפ"ה הגדולה מותרת דדיורי גדולה בקטנה כדאמרן בפ' כל גגות דצ"ב לענין כלאי כרם וגיטין ותפלה דנמי גדולה מותרת וקטנה אסורה אע"ג דלא שייך בהו כלל דין לחי וכן בקרפפות דהתם שבהכרח רוחב כל קרפף לא פחות מחמשים אמה כנ"ל פי"ו ה"ד ע"ש בגמרא דצ"ג אר"י ג' קרפפות וכו' ואפ"ה מהני גיפופין לגדולה שתהיה מובדלת מהקטנה.
וגם לדרך זה יש יישוב לדברי רבנו ובהכי מתורץ קושיית התוס' דצ"ב ד"ה גפנים ע"ש גם מיושב קושיי' התוס' דפ"ט ד"ה וקטן ע"ש: הכ"ה וכן שתי קורות וכו' עיין בהשגות ומ"מ וכ"מ והגהות מיי' ולקמן פ"ה מה' סוכה הכ"א ובלחם משנה שם. ואני אומר דהפליגו דברי רבנו לכוונה אחרת ובאמת ס"ל לרבנו כדעת מהר"מ שהביא בהגהות מיי' דמחמיר טפי מדעת הראב"ד ובעינן שיהיו מתאימות ודבוקות ממש וג"ט שזכר רבנו במרחק הגובה קאמר וגם סיפא דלישנא של רבנו ועלתה זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו משמע נמי דאין אומרין רואין אלא שיהיו מתאימות ממש במשך.
ויותר נראה דה"ק רבנו דאע"ג שנמשך הגובה גרידא אין ביניהם ג"ט וגם במשך גרידא אין ביניהם ג"ט אלא שבאלכסון המשך והגובה יש ביניהם ג"ט לא מהני והיינו מ"ש רבנו ולא יהי' ביניהם ג"ט כשרואין וכו' עד שיעשו זו בצד זו דבוקה ממש ולפ"ז סובר רבנו בשתי קורות המתאימות כל שאין ביניהם ג"ט חשיב מתאימות מיהו בירושלמי משמע כהראב"ד ועיין בב"ח סי' שס"ג: הכ"ט אע"פ שלא יאחוז וכו' עיין לעיל רפט"ו בהמה שהיתה רובה מבחוץ וראשה מבפנים אובסין אותה ובגמרא עד שיהא ראשו ורובו בפנים הואיל וצוארו ארוך ע"ש במ"מ דבגמרא ד"כ מסיק תנ"ה ר"א אוסר בגמל הואיל וצוארו ארוך ולפ"ז אפשטה בעיין והלכתא דהיכא דנקיט מנא ונקיט לה סגי בראשה לבד בשאר בהמה זולת בגמל עד שיהיה ראשה ורובה והא דתנן ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה

מבפנים היינו היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה והא דתניא לא ימלא וכו' אירי באבוס גבוה י' כדלקמן הל"ב: ה"ל אלא בא"י בגמ' דכ"א א"ד אר"י בר אבא אמר רב אין בורגנין ופסי ביראות לא בבבל ולא בח"ל וקיי"ל כלישנא בתרא.

מש"ר אבל בשאר ארצות אדם וכו' משמע דבא"י שרי אף לאדם וכמ"ש התוספות בד"ה מידי דחזי: הל"ב ויוציא הדלי לאבוס וכו' עיין במ"מ ועיין ברש"י ותוספות ורבנו תפש שיטה אחרת וכבר הרגיש ה"ה מה שיש מן הקושי בדבריו מה שהשמיט תירוץ הגמרא דלמא הדר מעייל לה שהוא מוכרח לפי מה דקיי"ל פי"ג הי"ב כרב ספרא ואין בזה התנצלות במ"ש ה"ה שרבנו לא רצה להאריך דבמקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר. אמנסכפי הנראה דרבנו שינה במכוון לשון הגמרא שכתב ויוציא הדלי לאבוס ומן האבוס לקרקע ר"ה שנמצא עושה הנקה באבוס ואח"כ עוקר מקרקע האבוס לר"ה דבזה מתורץ קושיית הש"ס מדר' ספרא דבגמרא פריך לפי מה דקאמר אביי דהחשש הוא שמא בעוד הדלי בידו ומתכוון להניחו באבוס ביני לביני יתקלקל האבוס ויניח הדלי בר"ה דשפיר קשה מדרב ספרא משא"כ לדרך רבנו שאחר שיעשה הנחה באבוס אח"כ יוציאנו מן האבוס לר"ה כדי לתקן האבוס לא שייך מלתא דרב ספרא והא דבאמת לא משני בגמרא כה"ג שתירץ רבנו י"ל דהש"ס רצה לתרץ אף אליבא דר"ש דס"ל דמשאצ"ל פטור וא"כ הרי שעוקר מן האבוס להניח בר"ה ואיננו צריך להוציא הדלי אלא כדי לתקן האבוס חשיב משאצ"ל ופטור לזה צריך לתרץ דלמא הדר מעייל משא"כ לדרך רבנו דפסק לעיל פ"א ה"ז כר"י דמשאצ"ל חייב שפיר מתרצה קושיי' הגמרא כפמ"ש רבנו: הל"ה והוא שלא תהי' באלכסון וכו' עיין במ"מ ובכ"מ ומ"ש הכ"מ תמוה דפי' משנתנו שנפרץ משתי רוחותיה א"א לפרש באופן אחר אלא שנפרץ בקרן זוית ממש קצת מכותל זה וקצת מכותל זה וכ"כ הרז"ה (ע"ש באורך ביאור כל הסוגי' וגירסתו כגי' התוספות כי לית לי' בג' אבל בד' אית לי' גם מפרש הא דאמרו בגמרא וקירויו בארבע ר"ל שהתקרה נשארה שלמה וגירס' זו ופירושים הללו נראה בכוונת רבנו לפי פירושו באכסדרה בבקעה זולת בפירוש קירויו באלכסון אין דעת רבנו כדעת הרז"ה) ועמ"ש רבנו בפי' המשנה ועיין בתי"ט וכפי הנראה מלשונו בפי' המשנה שאם קירות הבית מונחות באלכסון מקרן מזרחית צפונית לקרן מערבית דרומית הילכך אם נפרץ הבית בקרן מערבית דרומית או מזרחית צפונית חשיב קירויו באלכסון ואסור משא"כ אם נפרץ הבית בקרן מזרחית דרומית או מערבית צפונית שנמצא הקורה מכוונת נגד אלכסון הפרצה אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

ונראה דה"ה אם הקורות מונחות ביושר ממזרח למערב ונפרץ מזוית מזרחית צפונית פי תקרה יורד וסותם הפרצה הצפונית ואין כאן אלא פרצה אחת במזרח וחשיב כפתח ומש"ה לא מתוקמא מתני' אלא כשקירויו באלכסון מקרן מ"צ לקרן מערבית דרומית ונפרץ בקרנות מזרחית צפונית או מ"ד. ועל דרך זה מתפרשים דברי רבנו פה דכשיש קורה מלמעלה על אורך הפרצה בין שהיא על אלכסון הפרצה או ביושר שנמצא יורד וסותם הפרצה מרוח אחת וה"ל פרוץ רק מרוח א' מותר לטלטל בכלו והוא שלא תהי' הקורה באלכסון הפכי לזוית הפרצה ר"ל שהתקרה נעוצה מקרן צ"מ לקרן ד"מ והפרצה בקרן צפונית מזרחית.

ולפ"ז אין הפרש לדעת רבנו בין אם נפרץ הקירוי או לא דכל שהקירוי יורד וסותם הפרצה בקרן זוית או מרוח א' שרי אם לא שהקורה באלכסון הפרצה אסור (ולפ"ז יש לפרש הא דקאמר שמואל כגון שנפרץ בקרן זוית וקירויו נעוץ בארבע ר"ל בד' רוחות הבית דהיינו ביושר ואפ"ה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם דבאכסדרה בת ג' מחיצות לית לי' לשמואל פי תקרה יורד וסותם וזה נוטה לדרך הרז"ה דמפרש וקירויו בד' עומד כנגד ד' כותלים בריבוע דלא מתוקמא לשמואל בקירויו באלכסון דא"כ אפילו מרוח אחת נמי) ולשון הגמרא נוח מאד לדרך זה ורווחא שמעתתא דשמואל משמע ליה מתניתין שקירויו בד' ר"ל כנגד ד' כתלים ברבוע ומש"ה דוקא בנפרץ מב' רוחות דאז ה"ל פי תקרה שסמוך לפרצה בדמיון אכסדרה ולא אמרינן פי תקרה משא"כ מרוח אחד דבארבע אמרינן פי תקרה אפילו ביתר מי' ורב ס"ל דהיכא שקירויו בארבע אמרינן פי תקרה ואין כאן פרצה אלא מצד א' כנ"ל ושרי אלא דאיירי שקירויו באלכסון הילכך דוקא משתי רוחות משא"כ מרוח א' כיון דרב מוקי' מתניתין בפחות מעשר ה"ל פתח אע"פ שקירויו באלכסון דלא שייך פי תקרה משא"כ מב' רוחות דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי: הל"ו שוחקות וכו' עיין במ"מ ובמ"ש פי"ב הט"ו: סליק פי"ז מה' שבת פרק י"ח מה"ש ה"א המוציא דבר וכו' במשנה למלך השריש דכל מלתא דשכיח ולא שכיח דאזלינן בתר שכיח לקולא בהוציא סתם מיהו אם נתכוון לדבר שאינו שכיח חייב בשיעורא זוטא כדין המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה.

והיכא דשיעורא דשכיח זוטר אפילו אם נתכוון לדבר שאינו שכיח חייב בשיעורא זוטא כדין המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל. אלא דמספקא לי' במידי דשכיח ושכיח דאזלינן לחומרא בתר הך דזוטר שיעורא אם נתכוון להך דנפיש שיעורא מהו קי נימא דאזלינן לקולא ולפ"ז הנך דמורסן וגרעינן דלקמן ה"וז ה"ל שכיח ושכיח ומסתמא אזלינן לחומרא בתר שיעורא דזוטר או דלמא דאזלינן לחומרא ולפ"ז הנך דמורסן וגרעינן השכיח הוא

שיעורא דנפיש ומסתמא אזלינן לקולא אא"כ נתכוון לשיעורא זוטא והניח הדבר בספק ועיין לקמן ה"ו וה"ז שהכרעתי דאזלינן לקולא.
ודע דכל מידי שראוי למאכל אדם אע"פ שראוי ג"כ לבהמה ואיכא שיעור בהמה דזוטר מכגרוגרת ולפמ"ש רש"י דע"ו דשיעור פי גדי זוטר משיעור פי טלה ושיעור פי טלה מבואר שם בגמרא דה"ל כגרוגרת) אזלינן בתר שיעורא דאדם והטעם דכל מידי דחזי לאדם חשיב שכיח ואזלינן בתרי' לקולא ובזה אין צורך למ"ש רש"י דע"ו דלחים כגרוגרת משום דלחים לא חזי לגדי אלא משום דכיון דחזי לאדם ה"ל לא שכיח לבהמה וכן תראה לקמן ה"ג שכ' רבנו היו לחים כגרוגרת מפני שהם אוכלי אדם ולא כתב מפני שאינם ראויים לגדי.
ודין חצי שיעור עיין פי"ד מהמ"א: ה"ב ואם הי' קרוש וכו' דעת רבנו כפרש"י בד"ה בכזית דאתיי' ר' נתן כת"ק דמתניתין ובשו"ת יד אלי' שך"ו האריך בזה והקשה על רבנו מן הירושלמי דריש פרקין דקאמר אתיי' דר' נתן כר"ש דאמר כלן ברביעית ובאמת י"ל דס"ד דהירושלמי כדברי ר' יוסף דבעי לאוקים מלתי' דר' נתנבשיטה כר"י בר יהודא אבל לפי מסקנת אביי לא הוה מלתא דר' נתן בשיטה והלכתא כוותי' די"ל הטעם אפילו תימא יין דקליש כזית הוה יותר מרביעית אפ"ה אינו חייב אלא על כזית דבבציר מהכי לא חשיב דאף רובע רביעית שמים בכד טעמי' משום חשיבות.
ומ"ש רבנו וחלב טמאה בירושלמי חלב הדא דתימר בחלב בהמה טהורה אבל חלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת. ומ"ש רבנו טל וכו' עיין במ"מ ובירושלמי מים כדי לשוף בהן את הקילורית אר"א הדא דתימר באילין מיא דטלא ברם באילין דידן כדי להדיח פני המדוכא ולענ"ד נראה דרבנו מפרש הא דקאמר אביי בגלילא שנו כפי' התוספות בשבת דמ"ז בד"ה בגלילא שנו שעשירים היו והיו שותין יין והוה שתייתו נמי לא שכיחי ע"ש ורבא משני דבכל המקומות אין שתיי' המים שכיח דכל המשקין שתייתן מרפא ומשביע אבל מים אינם משביעים עין **(עיין.
)** בערוך ערך טל ולפ"ז אין הכרע מסוגיין שיחלוקו על ר"א דירושלמי דאפשר דכלהו מודים דמים דמתניתין במים של טל דחזי לשוף הקילור אלא דהוקשה להו דאכתי שתייתן שכיח טפי ותירצו דשתייתו לא שכיח ושפיר פסק רבנו כרבא דבכל מקום אין שתייתו שכיח ואזלינן בתר רפואתו במים של טל ובשאר מים כדי להדיח מדוכה.
ומ"ש רבנו וקילור כדי לשוף במים בגמרא דע"ז ע"ב בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו ובהכרח בעיין לקולא שלא לחייב מיתה וחטאת ודלא כפרש"י וכדי אחיזה ושיפה זוטר שיעורא כשהוא שף במים קודם שיאחזנו בידו מרבה קצת בשיעור

הקילור מה שיחסר ממנו ויתדבק במקום שמונח משא"כ אם כבר אוחזו בידו זוטר שיעור הקילור.

ומ"ש רבנו דבש כדי ליתן על ראש הכתית שינה רבנו מלשון הברייתא דנקיט על פי הכתית משום דבעי רב אשי אי אמורשא דקמא דכתית קאמר הנקרא פה הכתית לזה אחז רבנו הלשון ראש הכתית דהיינו פומה דכלה כתית ולקולא ודע דבירושלמי גרסינן תני דם כדי לכחול עין אחת ר"י בר בון בשם ר"י בדם עטלף שנו דבש הדא דאת אמר בהון עתיקא ברם בהן דידן כדי לבשל ביצה קלה ורבנו השמיט זה דהך דדם אתא לרשב"ג דף ע"ח ומאי ניהו דמא דכחושתנא ופרש"י דם עטלף ורבנן פליגי עלי' וכן הך דדבש שאינו ראוי לאכילה אלא להסקה מבואר ממ"ש רבנו ה"ד: ה"ג ואם הוציא וכו' עיין במ"מ דגריס רב אושעיא שהוא רבו דר' יוחנן מיהו אף לפי גירסתנו דגרסינן ר"ל נמי ניחא דאף לפי מה דמסיק כי פליגי במוציא עצה ואיפכא איתמר לא הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא באורתא אר"י הכי לצפרא הדר ביה ובהכי ניחא דלא תקשה הלכתא אהלכתא עיין בתוספ' ד"ה אכילה וכו'.

ומ"ש רבנו עלי שום עיין לעיל ה"א. ומ"ש רבנו אם יש בשניהם כמלא פי פרה פי' והוציא סתם דאלו הוציא לפרה אפילו כלה עצה חייב ועיין לקמן ה"ו וה"ז: ה"ד טרופה בשמן וכו' עיין ד"פ ע"ב ודפ"ט ע"ב דשיעור עצם ושיעור קנה שוים ותרווייהו בטרופה בשמן ונתונה באלפס ומ"ש רבנו המגיע לראשי אצבעותיו בגמרא בעי רב אשי קשר העליון או קשר התחתון תיקו ופסק רבנו לקולא כנ"ל ה"ב ומש"ה שינה לשון הברייתא דנקטה לקשרי אצבעותיו דהיינו קשר העליון מקום חיבור האצבעות לכף יד וכפרש"י: ה"ה ומצטרפין וכו' עיין במ"מ שכ' ויש לרבנו שם פי' אחר נראה כוונתו דפשוט הוא שיש מין מאכל שראוי להם מיני תבלין הללו להצטרף ולמין מאכל אחר ראוי' הרכבה אחרת והיינו מה דמשני בגמרא הכא נמי חזי למתק דלענין שבת כל מיני תבלין מצטרפין דחזי לשום מאכל בעולם שטוב לו הצטרפות הזה למתק משא"כ מלתא דחזקי' דאיירי בנפלו ג' מיני תבלין לתבשיל מיוחד הוא דבעינן שימתיקו כלם תבשיל זה ועיין בתוספות עכו"ם דס"ו בד"ה ורבא אמר הא מני ר"מ היא דלפי מה דקיי"ל כרבא ליתא לדחזקי' לפרש"י וא"כ בלא"ה ניחא ע"ש.

ומ"ש רבנו פלפל כ"ש רש"י מפרש פלפלת אינו פלפול שלנו שהוא בכלל תבלין ולדרך רבנו צ"ל דאיננו בכלל תבלין. ומ"ש רבנו ריח טוב כ"ש היינו שמן שבברייתא דיש לו ריח טוב משא"כ סתם שמן שיעורו כנ"ל ה"ב ולפ"ז מדלא השמיט רבנו ארגמן שהוא

בכלל ריח טוב לפרש"י נראה דמפרש ארגמן טוב בתכלית המראה דחזי להראות דוגמא לאירא כדלקמן ה"כ.
ומ"ש רבנו מיני מתכות הקשים כגון נחשת וברזל וכן מפורש בתוספתא לאפוקי עופרת ובדיל דלא חזי לדרבן קטן שהם רכין. ומ"ש רבנו גחלת וכו' בגמרא מסיק דשלהבת דמתניתין בדאדיי' אדויי ורבנו לא חילק עיין לקמן פכ"ט הכ"ז יישוב דעת רבנו ודע דהרי"ף והרא"ש ובירושלמי ל"ג במתניתין הך בבא דהמוציא גחלת אלא בברייתא ובתוספתא גרסינן המוציא גחלת כ"ש: ה"ו המוציא זרעוני גינה עיין במ"מ וכ"כ רבנו בפ' המשנה ופי' פחות מכגרוגרת דאל"כ אין זה שיעור.
ומ"ש רבנו המוציא מורסן וכו' בתוספתא פ"ט דשבת ועיין במשנה למלך ה"א (ועיין פ"ח הי"ו) שכ' דהמוציא מורסן סתמא שיעורא כגרוגרת דהשכיח דידי' הוא לאכילה ולא נהירא דהא לעיל ה"א מבואר דאין מצטרף המורסן לאוכלין א"ו דמסתמא לא חזי למאכל אדם ואפ"ה היכא שמתכוון להוציא לאכילת אדם דאכילה ע"י דחק שמה אכילה וה"ל כמו מוציא תבן קטניות לפרה דחייב.
ואע"ג דהמוציא תבן לגמל משערין כמלא פי פרה וא"כ ה"נ אמאי לא לחייב אפילו הוציא לאדם בכדי שיעורא זוטא דמלא פי גדי וצ"ל דמלא פי גדי נפיש ודלא כפירש"י הנ"ל ה"א א"נ דגם לבהמה לא חזי דה"ל לא שכיח ולא שכיח לזה אזלינן בתר מחשבתו לקולא וה"ה בשכיח ושכיח ודלא כמ"ש המשנה למלך ה"א.
והא דלולבי זרדין משימתיקו כמלא פי הגדי אפילו הוציאן לאדם משום דמשימתיקו שכיח טפי לבהמה אי נימא דמלא פי גדי זוטר ואי נימא דנפיש צריך לומר דלא חזי לאדם כלל משימתיקו ועיין ה"ז ועיין ה"י:ה"ז המוציא גרעינין וכו' עיין פרש"י ובמ"מ ונ"ל דרבנו מפרש דאחרים אומרים חמש פליג על שיעור לאכילה וכן משמע בתוספתא פ"ט דגרסינן גרעינין לנטיעה שתים לבהמה כמלא פי חזיר אחת אחרים אומרים לחשבון חמש ובירושלמי פ' המוציא נמי גרסינן גלעינין לנטיעה שתים אם לבהמה כמלא פי חזיר כמה הוא מלא פיו אחת אחרים אומרים חשבון חמש ונראה ג"כ מלשון התוספתא וירושלמי דפי' לאכילה שבסוגיין היינו לאכילת בהמה דאינו ראוי לאכילת אדם כנ"ל ה"א וכן מסתבר דאל"כ מאי ענין שיעור אכילה למלא פי חזיר ולשון חשבון שמוזכר בירושלמי ותוספתא מגומגם ולדרך רש"י צ"ל דט"ס הוא וחסר בבא לחשבון שתים אחרים אומרים וכו' ולדרך רבנו צריך למחוק מדברי אחרים תיבת חשבון).
והא דפסק רבנו כאחרים משום דקשה לי' מתניתין דכל האוכלין מצטרפין לכגבורגרת חוץ מגרעיניהן ואי ס"ד דשיעור גרעינין אחת כמלא פי חזיר תיפוק לי' דחייב משום

גרעין משא"כ אליבא דאחרים ניחא דמתוקמ' מתניתין כגון שאין בגרעינין כשיעור שהם פחות מחמשה. ולפ"ז מוכרח דסובר רבנו דהנך שיעורי דגרעינין כלם שוין בשכיחות הילכך אם הוציא סתם אזלינן בתר שיעורא דזוטר מינייהו ואפ"ה אזלינן בתר מחשבתו כדין שכיח ושכיח או אינו שכיח ואינו שכיח הנ"ל ה"ו דאי ס"ד דמסתמא אזלינן בתר שיעורא דנפיש אכתי קשה למה פסק רבנו כאחרים דלעולם אימא לך תנא דידן ס"ל כת"ק היכא דחישב לאכילה ואפ"ה קאמר חוץ מגרעיניהן בסתמא דאזלינן בתר שיעורא דנפיש ואין כשיעור בגרעין אחד ודלא כמ"ש המ"ל לעיל ה"א.

ומ"ש רבנו אם לזריעה שתים עיין לעיל הי"א שרצה המ"ל להמשיך דברי רבנו על דרך פי' התוספ' בד"ה אם לנטיעה ואין דבריו מוכרחים דאפשר לומר דרבנו מפרש הא דאמרינן בגמרא גבי זרע קשואין ודלועין ופול המצרי לפי שאין אדם טורח להוציא נימא א' לזריעה היינו אפילו מוציא הנך זרעים לזריעה גרגיר א' נמי בטלה דעתו אצל כל אדם ודוקא היכא שזרוע אדם טורח לזבל קלח א' ויש לחלק בין חטה אחת לגרעינין והנך זרעים דחטה נשרש' טפי וחביבא עיין בירושלמי (ואפשר דצריך לשבר הגרעין ואין אדם טורח לשבר גרעין א') ומ"ש רבנו המוציא אזוב וכו' בתוספת' פ"ט חבילי אזוב הסיאה והקורנית שהכניסן לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי גדי לעצים כשיעור עצים להזאה כשיעור הזאה ע"כ ונראה דהזאה על אזוב גרידא קאי ומש"ה אחז רבנו אזוב גרידא: ה"ח ושאר הצבעין וכו' בגמרא ד"צ לפי שאין אדם טורח וכו' משא"כ בסמנין שרויין.

ומ"ש רבנו בן מ' יום עיין בתוספות ד"ה מי רגלים: ה"ט המוציא דיו וכו' עיין במ"מ ובירושלמי פ' המוציא וז"ל המוציא דיו אם בקולמוס כדי לכתוב ב' אותיות אם בכלי צריך יותר ע"כ וזה מבואר כדברי רבנו ועל דרך זה מבואר פי' הברייתא תנא ב' אותיות בדיו ב' אותיות בקולמוס ב' אותיות בקלמרין פי' דבעינן כדי לכתוב ב' אותיות דממילא בעינן שיהי' בדיו ובקסת פורתא טפי מבקולמוס ובהכרח גם בקולמוס צריך קימעא טפי משיעור ב' אותיות מה שמתדבק בקולמוס אלא דבברייתא קמ"ל דאף אם הוציא בדיו ובקסת חייב ולא אמרינן דמחוסר טבילת הקולמוס אבל הא ודאי דגם הך ברייתא ס"ל כדעת הירושלמי ובעי' דרבא אם מצטרף בב' מקומות: ה"י ובמקום וכו' עיין בהשגות ודעת רבנו כפרש"י דבמקום שיש נשים צנועות אפילו הוציא לאינן צנועות חייב בשיעורא זוטא דחזי לצנועות דלא כדעת השגות גם משמע מלשון רבנו דוקא בהוציאו להתקשט אבל סתמא אפי' בכפרים נמי חייב אשיעורא זוטא דחזי לכחול עין א' לרפואה דתרווייהו שכיחי ואזלינן לחומרא ואפ"ה בהוצי' בהדיא להתקשט אזלינן לקולא ודלא כמ"ש המ"ל ה"א וכמ"ש לעיל ה"ז.

ומ"ש רבנו כדי לעשות נקב רבנו העתיק המשנה כצורת' דמשמע דנקב דזפת וגפרית איננו נקב קטן דשעוה ובגמרא הובאו ברייתו' עלה דמתניתין דאף הך דזפת וגפרית הוא נקב קטן אלא דנקב דשעוה זוטר טפי כנקב של יין וגם זה נלמד מלשון רבנו אמנם הרש"ל מחק שם הגירסא ע"ש ורבנו השמיט לשון של יין גם השמיט לשון הברייי' שפשף שבראש קנה של ציידין דביאור הוא: הי"א שער וכו' עיין בתוספות ד"פ ע"ב ד"ה המוציא שער.

ומ"ש רבנו עפר ואפר בירושלמי פ' המוציא תני שמואל עפר ואפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה ע"כ ואע"ג דחול הדק נמי חזי לכסוי י"ל דשיעור זיבול כרישה זוטר טפי ולחומרא א"נ דשכיח טפי דאז אזלינן בתרא אף לקולא:. הי"ב זכוכית וכו' סובר רבנו דאידי ואידי חד שיעורא הוא א"נ הא בזכוכית חדה והא בשאינה חדה דודאי מתניתין ובריייתא לא פליגי: הי"ג מצמר גפן וכו' בתוספתא פ' המוציא וז"ל המוציא צמר גפן וכו' ושאר כל הנטוין כמלא הסיט כפול עיין פ"ט ה"י.

ומ"ש רבנו הבגד וכו' בספר טל אורות תמה למה השמיט רבנו שיעור מפץ בששה טפחים כשיעורו לטומאה ע"ש ולא הביט לשון הגמרא הבגד והשק והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ולא נזכר מפץ לענין שבת: הי"ד המוציא עור וכו' דברי רבנו הללו בארתי בשלמות לעיל פי"א ה"ה ועיין בתוספות ד"ה כדי וכו' ובמגיני שלמה האריך ואין צורך דאפילו אם נאמר דשיעור גט בציר מה' על ה' ובציר מיני' שיעור קמיע והקטן שבכלם שיעור משקולת קטנה מ"מ המוציא סתם אזלינן בתר מלתא דחזי לי' ושכיח אף לקולא ובמתכוון להוציא אזלינן בתר שיעורא זוטא לחומרא וכמ"ש המ"ל ה"א.

ומ"ש רבנו שמשקלה שקל כתב זה רבנו במקום ריבעא דריבעא דפומבדיתא שהוא משקל שלא נודע לנו וסובר רבנו דהיינו הפחות שבמשקולת ומשמע לי' דשקל הוא הפחות שבמשקולתמהא דתנן פי"ב דכלים דינר שנפסל והתקינו לתלותו בצואר בתו טמאה וכן סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה טמאה עד כמה תפחות ויהא רשאי לקיימה עד שני דינרין פחות מכאן יקוץ ע"כ ומדנקיט פחות מכאן יקוץ משמע קצת דאין משקולת פחותה משקל וכן משמע מדנקיט בדינר לתלות בצואר בתו אלמא דלא חזי למשקולת ואפשר שכ' רבנו שקל שהוא משקל לפי העת והזמן עיין ריש ה' שקלים: הט"ו המוציא קשר מוכסן וכו' עיין בתוספות ד"ה והמוציא וכו' וסובר רבנו דקמ"ל מתניתין אף משהראהו למוכס כר' יהודה: הט"ז או חולה מראה מקום הרב המגיד לא מיחוור אמנם רבנו ז"ל הוציא זה מסוגיא דיומא דס"ו ע"ב אפילו תימא ר' נתן חלה שאני ומדמה רבנו חולה דאדם לרבנן לחולה דבהמה לר' נתן: הי"ז המוציא תינוק חי

וכו' עיין בתוספות דצ"ד ד"ה אבל וברש"ל ועיין בתשובת הרלב"ח סי' נ"ט שהאריך דאיירי רבנו בתינוק שנוטל אחת ומניח א' (אבל תינוק הגורר משרבט נפשי' כבהמה וה"ל פלוגתא דר"ל ורבנן ובתינוק קטן בן יומו אפילו לר' נתן חייב דאין לך כפות גדול מזה ומודה ר' נתן בכפות) דמשום הכי פטור על התינוק: הי"ח המוציא חגב חי עיין במ"מ שנראה דלא גריס טהור בדברי ת"ק ועדיין אין זה מספיק ונ"ל דפסק רבנו כר"י דסובר רבנו דלא כפרש"י דנדון דידן חשיב כמאכילו בידים דאין זה סברא שהנותן דבר טמא חי לקטן לשחק בו יהי' חשיב מאכילו בידים משום חששא דלמא מיית ודלמא אכיל לי' אלא דכלה סוגיין אזדא אליבא מ"ד קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו וכיון דפסק רבנו סוף המ"א דאין ב"ד מצווים להפרישו (ע"ש במ"ל ועיין במ"ל פי"ז מהמ"א) ממילא נדחו דברי ת"ק והלכה כר"י וחזר בו רבנו ממ"ש בפי' המשנה: הי"ט פטור כרב ששת באיסורי וכן פסק בה' טומאת צרעת לענין אחת משלש ע"ש פ"י: ה"כ ולכל כיוצא בזה פי' כגון שהוציא עור שנגמר עיבודו לצור בו משקולת קטנה דאע"ג דלא שכיח אחשבי' אבל המצניע מידי דלא חזי כמו פחות מכגרוגרת לאכילה בטלה דעתו כמ"ש המ"ל לקמן הכ"א: הכ"ב דבר וכו' ראיתי במ"ל סוף ה' אבל שהקשה על דברי רבנו הללו דפסק כל שאינו כשר להצניע חייב ומש"ה פסק נמי דלא כר"י דס"ל המוצי' ממשמשי עכו"ם כ"ש אע"ג דפסק רבנו דמשאצ"ל חייב משום דמשמשי עכו"ם ה"ל דבר שאינו כשר להצניע כמו עצי אשרה דפטור אפילו הוציא כשיעור טומאתן וא"כ קשה האיך פסק רבנו לעיל הי"ח דהמוציא כזית מן המת חייב דהא מת לא חזי למידי והאריך שם להוכיח דאיירי רבנו במוציא כזית מן המת עכו"ם אע"ג דסתמות לשון רבנו משמע בכל מת ע"ש (ונסתייע מהירושלמי עלה דמתניתין וכן כזית מן המת וז"ל את המת במטה חייב ד"ה.

לא כן תני אף ריח רע כ"ש וא"ר אילא אף ר"ש מודה בה ומודה ר"ש באסורי הנאה א"ר יודן תיפתר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו. תני קצי זית מן המת וחצי זית מן הנבלה ופחות מכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר מ"ט דר"ש כבר נתמעטה הטומאה מ"ט דרבנן כההיא דר' יודן תיפתר במת עכו"ם ושאין בו ריח רע והוציאו לכלבו ע"כ.

ולפי שהלכה זו קשה ההבנה בלא הגהה אמרתי להאריך בביאורה. את המת וכו' ד"ה דאף ר"ש מודה ברישא דחייב דהמוציא מת שלם לקברו חשיב משצ"ל ולא פליג ר"ש אלא אסיפא דכזית מן המת שאינו טעון קבורה כמ"ש המ"ל סוף ה' אבל.

ודלא כמסקנת הבבלי פוטר היה ר"ש אף במוציא מת לקברו. ופריך לא כן תני וכו' וא"ר אילא וכו' דסובר רב אילא דר"ש מחייב במשאצ"ל ומש"ה מחייב במוציא ריח רע

או איסורי הנאה כ"ש אע"ג דפליג אשיעורין וס"ל דלא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן אבל בסתמא בעינן שיעור חשוב מכל מקום בהנך דלא שייך שיעור חשוב מודה דחייב המוציא סתם בכ"ש והא במתניתין פוטר ר"ש במוציא כזית מן המת דה"ל ריח רע ואיסורי הנאה.

א"ר יודן וכו' דודאי במת ישראל דאסור בהנאה ובמת שיש לו ריח רע מודה ר"ש דחייב אלא דפליג אדרבנן במת עכו"ם וכו' דס"ל לרבנן בכזית כשיעור טומאתן ור"ש בעי שיעור חשוב לאכילת כלב ולפי מסקנא זו י"ל דהיינו טעמא דמודה ר"ש ברישא דחייב אפילו אם לא הוציאו לקברו. תני וכו' מ"ט דר"ש דקס"ד דע"כ לא איירי בחצי זית גרידא דא"כ מ"ט דרבנן א"ו דאיירי במוציא חצי זית מכזית ואי ס"ד דר"ש פוטר בכזית מאי קמ"ל בברייתא דר"ש פוטר בכחצי זית א"ו דפליגא ברייתא אמתניתין וס"ל דר"ש מחייב בכזית א"כ מ"ט דר"ש דפטר בחצי זית מכזית שהרי נתמעטה הטומאה א"ו בחצי זית גרידא א"נ בחצי זית מכזית ומחצה א"כ מ"ט דרבנן.

ומשני לעולם בחצי זית גרידא אבל בכזית מודה ר"ש דחייב כההיא דר' יודן וכו' הילכך מחייבי רבנן שכיון שמתכוון להוציאו לכלבו אחשבי' לפחות מכשיעור וחייב כדין המוציא לזרע וכו' ור"ש לטעמי' דס"ל דלא נאמרו כל השיעורין אלא למצניעיהן אבל פחות משיעור טומאתן אפילו המצניע פטור) אמנם רואה אני דקושיית המ"ל לק"מ דמש"ה המוציא את המת חייב דהיא הוצאה חשובה מן התורה לפנות הטומאה ומשאצ"ל חייב אע"ג דאסור בהנאה ולא חזי ולא מידי משא"כ במשמשי עכו"ם כיון דאסור בהנאה וגם טומאתו מד"ס כמש"ר האה"ט פטור לגמרי דלא קיי"ל כר"י דס"ל טומאת משמשי עכו"ם דאורייתא מקרא דולא ידבק בידך מן החרם אע"ג דדם נדה טמא מן התורה אפ"ה פטור שאין מצניעין כמותו בשום פנים ולא חזי ולא מידי משא"כ במת דכוותי' מת עכו"ם חזי הילכך חייבי' על הוצאתו הואיל דהשתא נמי הוצאתו חשיבא להציל מן הטומאה גם י"ל דשאני כזית מן המת דמטמא באהל הוא דהוצאתו חשיבא אע"ג דלאחזי מידי משא"כ בשאר הטומאות דלא חזי אין הוצאתן חשיבא שאפשר שיהי' בבית ולא יגע בהן וזה עיקר: הכ"ד בהעלם א' וכו' עיין בתוספות ד"ה בהעלם א' וכו' תירוץ הר"י ועמש"ל פי"ד ה"ו: הכ"ו לאכילה פטור וכו' לכאורה נראה פירושו דכיון דהוציא פחות מכשיעור לזריעה וחזר וחישב עליו לאכילה נדחית הילכך אע"פ שתפחה אחר שחישב לאכילה פטור מחמת ספק כדלקמן הכ"ז אא"כ תפחה ואח"כ חישב עליו לאכילה וכמ"ש ה"ה ולפ"ז קשה ברישא נמי היכא דהוציא כשיעור לאכילה וצמקה נדחית הילכך אע"פ שחישב לזריעה אחר שצמקה פטור מחמת ספק אא"כ חישב לזריעה

ואח"כ צמקה ועיין בתוספות ד"ה או דלמא וכו' והרי לשון הגמרא משמע דצמקה ואח"כ חישב לזריעה.
לכן נראה דודאי אין כאן דיחוי אע"פ שצמקה קודם שחישב לזריעה כיון שלא נדחית משיעור אחרון וה"ה נמי כשחישב לאכילה ואח"כ תפחה וכמ"ש התוספות דלא שייך דיחוי אלא בבבא דלקמן הכ"ז אלא מש"ה סובר רבנו דחישב לאכילה ואח"כ תפחה פטור כיון דבשעה שחישב לאכילה (שאין מחשבה לחצי שיעור כמ"ש המ"ל הכ"א) ה"ל כאלו חישב לעשות דבר המותר ונעשה דבר האסור דפטור עיין פ"א ה"ח.
ואע"ג שמתחלה חישב לזריעה ועשה עקירה במחשבת איסור הרי עשה ההנחה במחשבת היתר אלא שמאליו תפחה ונעשה כשיעור הילכך פטור ומהאי טעמא הוא דקאמר הרב המגיד דמוכרח הוא שנעשית כגרוגרת קודם שימלך עליה משא"כ ברישא אע"ג שצמקה קודם מחשבתו הרי עשה עקירה במחשבת איסור וגם הנחה.
ועיין במהרש"א שנדחק בזה ותירץ בדוחק דאין סברא לימלך לאכילה קודם שתפחה וכו' וסברא זו לא ידענא דאטו אין דרך בני אדם לאכול פחות מכשיעור ויותר תמוה מה שכ' עוד שם דאין סברא לימלך לזריעה קודם שצמקה כיון שיש בו שיעור אכילה דאטו אין זורעים כשיעור והנכון כמ"ש דדעת התוספות כדעת רבנו דבנמלך לאכילה קודם שתפחה לא שייך בעיא דדיחוי דאפילו תימא אין דיחוי אצל שבת אפ"ה פטור כדין חישב לעשות דבר המותר ועשה דבר האסור משא"כ בהך בעיא דצמקה שפיר קשה להו דה"ל לבעל הבעיא לאיבעי מיהות היכא דצמקה ואח"כ חישב לזריעה.
ולפמ"ש י"ל קושיית התוספות דכה"ג חשיב דיחוי הואיל שחזר וחישב מחשבת איסור משא"כ בהך דלקמן שעשה הנחה במחשבתו ראשונה והרי נדחית מחשבתו ולפ"ז בהך בבא דלקמן אם אחר שתפחה חזר וחישב לאכילה חייב (משא"כ לפי תירוץ התוספות) דלדרכנו עיקר הדיחוי תלוי במחשבה שהמחשבה נדחית והבן זה: הכ"ז זרק כזית אוכלין וכו' עיין במ"מ ובמ"ל.
ונ"ל ליישב הגירסא כזית תרומה לדרך רבנו. עיין בשיטה דר"ח סגן הכהנים דקיי"ל דאין טומאה עושה כיוצא בו דאין אוכל מטמא אוכל ואין משקה מטמא משקה ואיכא נמי תנאי התם דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן.
ופרש"י דלפ"ז לא משכחת לי' רביעי ד"ת אלא שלישי שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל משקה. ואיכא התם תנאי דס"ל מדאורייתא אין טומאה למשקין כל עיקר ולפ"ז לא משכחת לי' שלישי בתרומה מדאורייתא א"ו דסובר האי תנא כמ"ד התם בתרומה וקדשים טומאה עושה כיוצא בו דמשכחת שלישי שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל אוכל ואע"ג דרבא ס"ל

התם דבתרומה אין טומאה עושה כיוצא בו היינו דוקא אליבי' הנך תנאי דס"ל יש טומאה למשקין מדאורייתא משא"כ למ"ד אין טומאה למשקין כל עיקר ע"כ טומאה עושה כיוצא בו בתרומה דאל"כ לא משכחת לי' שלישי בתרומה מדאורייתא.

והנה ענין טומאה עושה כיוצא בו בתרומה היינו שיהי' דבר המטמא את השני ג"כ תרומה כמ"ש רבנו בפי' המשנה מסכת טהרות פ"ב מ"ז דדוקא שלישי של תרומה עושה רביעי בקדש משא"כ חולין שנעשו על טהרות תרומה אינו עושה רביעי בקדש ואפילו הי' השני והשלישי קדש אינו עושה רביעי בקדש הואיל והראשון של חולין שנעשו על טהרת תרומה ע"ש וה"ה בנדון דידן אין טומאה ועושה כיוצא בו אלא תרומה מתרומה וכן משמעות פשטא דקרא דכתיב בחולין הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו שהמיעוט הוא בזה שעושה ומינה משא"כ בתרומה שעושה התרומה כיוצא בו ולא שנעשה מחולין דהא אין חולין עושה כיוצא בו.

ובהכי ניחא דרבא רוצה לאיבעי אליבא דכ"ע מדמצטרף לענין טומאה יצטרף נמי לענין שבת להכי לא מצי למבעי בכזית אוכלין של חולין דלא שייך הבעיא למ"ד אין טומאה למשקין כל עיקר דא"כ למאי אחשבי' להך פחות מכביצה דטומאת עצמו מעיקרא הוה לי' ואינו מטמא אחרים מדאורייתא כיון דאין טומאה עושה כיוצא בו ואין טומאה למשקין כל עיקר ומשום הא דאחשבי' לטמא אחרים מדרבנן בודאי אין סברא לחייבו חטאת ומיתה לענין שבת להכי נקיט רבא כזית תרומה דשפיר אחשבי' לטומאת אחרי' אף למ"ד אין טומאה למשקין כל עיקר כיון דבתרומה טומאה עושה כיוצא בו מדאורייתא משא"כ רבנו לשיטתו דפסק כמ"ד טומאת עצמן של משקין דאורייתא שפיר אחשבי' לטמא אחרים אף באוכלי חולין והשמיט תיבת תרומה: הכ"ח שהכלי טפלה לו עיין בהשגות ועיין במ"מ שכתב והכי משמע פ' נוטל נראה כוונתו מהך דהמוציא מת וכיס תלוי לו בצוארו שאין צורך למת בכיס וכן יש לדקדק מהך דחי במטה דאיירי שאינו לא כפות ולא חולה ואינו צריך למטה ולדעת הראב"ד יש לחלק דהנך ה"ל האדם והמת עיקר משא"כ אוכלין פחות מכשיעור לא חשיבי שיתבטל הכלי לגבן היכא שאינם צריכין לכלים.

ומ"ש רבנו ואפילו הוציאן בתוך כפו עיין בתוספות ד"ה המוציא וכו' וסובר רבנו דלפי מה דקיי"ל אגד כלי שמי' אגד ואגד יד לאו שמי' אגד אין כאן רבותא היכא שהוציא קופת הרוכלין בכלי שהרי אין חיוב ההוצאה עד שהוציא כל הכלי דאז נגמר הוצאת כל המינים בבת אחת אלא אפילו הוציא בכפו דסד"א שתכף כשהושיט מקצת ידו נגמר הוצאת מין א' וכל מה שמושיט והולך יהיו המינים מחלקין כמו תמחויין קמ"ל דאפ"ה

פטורדשם הוצאה אחת היא וע"כ רבא דס"ל אגד כלי וכו' מפרש מתניתין בהוציאן בכפו: סליק פי"ח מה' שבת פרק י"ט מה"ש ה"ב לחזקו עיין במ"מ ונראה דסמך רבנו אהא דמסיק בסורא אמרו ד"ב בפומבדיתא אמרין ך"ד הרי שאפילו טובא שרי כל שנעשו לנוי והיינו נמי טעמא דחיפהו כלו במסמרות דשרי הואיל שאין כוונתו לחזק אלא כדי שלא תהא קרקע אוכלתו וכן בעשאו כמין כלבוס וטס ויתד שאינו נקרא מסמר וכן כשתפרו מבפנים אינו קרוי סנדל וכן חיפהו בעור מלמטה וקבע בו מסמרות מלמעלה דה"ל לנוי ולא לחזק וכל זה כלול בלשון רבנו בקצרה.

ומ"ש רבנו ומותר לצאת כו' בגמרא קימרא עילוי הימנייא מהו ונראה דרבנו מפרש כפי' רבנו הלוי דמותר ועיין בתוספות ד"ה תרי הימייני ולהכי השמיטו רבנו ועוד שם בגמרא אמר רב אשי האי רסוקא וכו' ופי' בערוך ערך נסך שהוא חגור של עור ומפרש רבנו דהנהו מפרחייתא הם כדי להדקן וה"ה לקמרא וזהו מ"ש רבנו והוא שלא יהא רפוי: ה"ה והאיש פטור אע"פ דגבי טבעת שיש עלי' חותם מותר דגבי איש לא שייך גזרה דלמא שליף ומחוי שאני מחט נקובה דלא מיהדק וחיישינן דלמא נפל ואתי לאתויי דשייך גם באיש ועיין באשר"י שהקשה לדעת הרי"ף (שהוא דעת רבנו דמפרשים וחילופיהן באיש גם אמחט ודלא כפי' רש"י) ותמיהני האיך יתחייב האיש חטאת במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא ותו דבשלמא בטבעת וכו' באיש הזה תכשיט ביש עלי' חותם ובאין עלי' חותם הוה משאוי אבל במחט בין נקובה בין שאינה נקובה ה"ל משאוי לאיש ע"כ.

ונראה ליישב לדרכם דהוצאת מחט שאינה נקובה באיש תחוב לו בשערו לא חשיב כלאחר יד דכמו שתירץ בגמרא גבי טבעת לפעמים שאדם נותן וכו' ה"ה גבי מחט לפעמים כשאדם רוצה להוציא מחט שאינה נקובה לאשתו תוחבו דרך עראי בשערו וחשיב הוצאה כדרכו דכה"ג נמי צריך לומר גבי אשה שאם הוציאה מחט נקובה בבגדה דחייבת משום דחשיב הוצאה שלפעמים כשרוצת להוציא מחט נקובה לבעלה תוחבתו בבגדה וגם מה שהקשה דכל מיני מחט ה"ל משאוי לאיש נראה פשוט בכוונת הרי"ף ורבנו דענין הוצאת מחט נקובה דאיש לאו היינו דומי' דהוצא' חייט מחטו בבגדו הנזכר לקמן הך"א דהתם תוחבו בבגדו לסימן אומנתו ולא הוה דרך מלבוש ותכשיט ופטור משא"כ מחט נקובה דכאן ענינה הוא לחבר צדדי הבגד והוא דרך מלבוש וקישוט לאנשים ומש"ה פטור אלא דמ"מ אסור לכתחלה משום דלא מיהדק כנ"ל (א"נ משום דלא מבטל לי' לגבי' מלבוש עיין לקמן הי"ג וה"ך) והואיל דה"ל הוצאת מחט נקובה דרך מלבוש מש"ה נמי איננה חשובה הוצאה כלאחר יד כמו הוצאת מחט דאומן וכן

מבואר בירושלמי דגרסינן התם תני לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו וכו' ואם יצא פטור דר"מ וכו' מחלפא שיטתי' דר"מ דתנן ואם יצאה חייבת חטאת והכי הוא אומר הכין אמר ר' יוחנן תמן דרך הוצאה בנשים ברם הכא טפלין יוצאין בכך ע"כ מבואר כי הוצאת מחט נקובה היא באופן שהוא דרך מלבוש וקישוט וחשיב דרך הוצאה בנשים אעפ"י שהאשה בושה לצאת בטבעת שיש עלי' חותם ומחט נקובה מ"מ לפעמים דרך עראי מוציאה באופן זה כפי המסקנא דסוגיין משא"כ הוצאת האומן שהוא כדרך התינוקת חשיב הוצאה שלא כדרכה וכלאחר יד.

מבואר מזה דמחט נקובה ומחט שאינה נקובה הם כלים נפרדים שמחט נקובה הוא כלי המחבר בגדי איש והוא מלבוש ותכשיט לו והאשה דרך עראי איננה בושה ללבשו ולהוציאו לבעלה הילכך גבי אשה חשיב משוי אע"ג דחשיב הוצאה כדרכו וחייבת ולהפך מחט שאינה נקובה שהוא כלי מתכשיטי אשה שיש בראשו טס של זהב כמ"ש והאיש איננו בוש לתחבו בשערו ולהוציאו לאשתו דרך עראי וחשיב לגבי' משוי כיון שאיננו ממלבושיו וקישוטיו ועיין בב"ח סי' ש"א שנדחק לדרך הרי"ף ורבנו דהוצאת מחט ודאי חשיב כדרכו ע"ש והנכון כמ"ש והיינו מה דכייל רבנו כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו וכו' דהיינו נקובה לאשה ושאינה נקובה לאיש והוא שהוציאו כדרכן זה בשערו וזו בבגדה וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו וכו' היינו מחט נקובה דאיש דלא מיהדק וכנ"ל וכן אשה שיוצאת וכו' היינו מחט שאינה נקובה דאשה דאע"ג דמהדק אסור.

וכל דבר שהוא תכשיט וכו' כגון אצעדה דהיינו בירית ודכוותי' מחט שאוגרת בה שערה הנז' בגמ' ד"ס בפיסקא ולא במחט שאינה נקובה וכו' דלאו אורחא לשלופי נמי מותר עי' בטור ובש"ע סי' ש"ג ורבנו לא הזכיר אלא מחט שאיננה נקובה דאיירי בה מתניתין כפי מה שהי' בימי חכמי המשנה בטס של זהב להתקשט ולא לאגור ואינך נלמד מכללא וכן הא דמשמע התם בגמרא דהיכא דאין בה טס של זהב (או נוי וקישוט אחר) וגם אינה אוגרת בה שערה דלא הוה מלבוש כלל חייבת משום משוי עיין במגיני שלמה וגם זה נלמד מכלל דברי רבנו ועיין בש"ש לרשב"א: ה"ו בזמן שאינם תפורין עיין בהשגות ובמ"מ ובפי' המשנה לרבנו נמי מפרש תפורין דמתניתין זה בזה וכפי הנראה דמפרש שהטוטפות תפורין בשבכא והסנביטין תפורין בטוטפות ולא בשבכא ולפ"ז מ"ש כאן בזמן שאינם תפורין ר"ל אפילו אם הטוטפות תפורין בשבכא כל שאינם תפורין זה בזה אסור.

ובגמרא עניות עושות אותן של מיני צבעונים ועשירות עושות אותן של זהב וכסף והנה רבנו כ' לשון בלחיים של זהב משמע לכאורה דשל כסף ושל צבעונים שרי דכיון דלא חשיבא לא חיישינן דלמא שלפה ומחווייא וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם עלה דמתניתין דטוטפות וסנביטין תכשיטין למה אסורין א"ר בא ע"י שהנשים שחצניות הן והיא מתרתן לחברתה והיא שכחה ומהלכת בהן ד"א עד כדון תכשיטין של זהב ואפילו תכשיטין של כסף וכו' ומסיק משמי' דר' זעירא לא תאסר ולא תשרי ע"כ הילכך לא הורה רבנו איסור בתכשיטין של כסף אבל קשה טובא דהא מסיים רבנודכל הנך הנזכרים בהלכה זו משום גזרה דלמא נפל ויותר תמוה דבהך דעטרה של זהב מפורש בגמרא דנ"ט דטעמי' דרבנן משום דלמא שלפה והאיך כתב רבנו משום גזרה דלמא נפל.

ונראה ליישב דרבנו פסק לקמן ה"י דכלילא שרי ע"ש בגמרא דאשה חשובה היוצאת בעיר של זהב אין דרכה למישלף לאחוויי והוקשה לי' לרבנו דהנך אמוראי דשרו בכלילא האיך יחלקו עלי' דרבנן בעיר של זהב עיין בש"ש להרשב"א שהרגיש בזה ונדחק לחלק בין עיר של זהב לכלילא ורבנו סובר דהא דאמרן בגמרא דר"א ורבנן שנחלקו בעיר של זהב משום דר"א סובר דאשה חשובה לא שלפה ורבנן ס"ל דשלפה היינו אליבא מאן דאסר כלילא משא"כ הנך אמוראי דשרו כלילא ס"ל דטעמייהו דרבנן משום דלמא נפל ובדלא מיהדק כי היכי שלא לדחות סתמא דמתניתין מהלכתא.

ולפ"ז מש"ר בלחיים של זהב לרבותא נקיט דאפילו אשה חשובה נמי אסור כשאינם תפורין משום דלמא נפל וה"ה לכבלים דגנאי הוא לה למישלף ואינם אסורים אלא משום חשש נפילה ועיין הי"ח: ה"ז ולא בצלוחית של פלייטין בגמרא דף ס"ה אוקמו בשיטה דרבי ור"א ורשב"א כלהו ס"ל דכל מידי דמגנייא בי' לא אתי לאחוויי פירוש דאינהו ס"ל דכל תכשיט שהוא מסתיר מומה וכשהיא שולפתה נגלה מומה וה"ל גנאי ס"ל להנך תנאי דלא חיישינן לאישלופי וכל כה"ג שיטה היא לית הלכתא כחד מינייהו הילכך פסק רבנו בהלכה זו בין בכובלת וצלוחית של פלייטין ובין בכבול ובין בשן של זהב לאיסור דלא כהנך תנאי והנה רבנו מפרש שן תותבת ושן של זהב דמתניתין דתרתי מילי נינהו עיין בפי' המשנה ודלא כשום א' משני פירושי רש"י במשנתנו וכן העלה הרשב"א בשבע שיטות ע"ש ומה שהוקשה לרש"י ז"ל דאי ס"ד דשן תותבת דמתניתין הוא שן של עצם ממש ואפ"ה קאסרי רבנן האיך קאמר ר' זירא דבשל כסף ד"ה מותר והיינו משום שדומה לשאר השניים דלא אתי לאחוכי עלה וכפי' רבותיו של רש"י או משום דלא חשיב ולא אתי לאחוויי וכל הנך טעמי' שייכי מכ"ש בשן תותבת ממש עד שמחמת זה נדחק רש"י במתניתין לפרש דשן תותבת להתירא קאמר או דחדא נקיט.

תירץ הרשב"א בש"ש דשאני שן של כסף דכיון דלא מינכר לא חיישינן דלמא שלפה ואי משום דלמא נפל ואתי לאתויי נמי לא חיישינן דלא חשיב לה ואזלא לבי' אומנא ועביד לה אחרינא דלא כסיפא לה מלתא לגלות מומה לאומן שהאומן לא ירגיש במומה שדרכן של נשים לעשות להן תכשיטין של כסף בצורת כל הדברים משא"כ שן תותבת דאי מתעביד לה האי לא משכחא אחרינא אי נפיל אתי' לאתויי ע"כ.

ומצאתי און לדבריו ז"ל בירושלמי דפריך התם אמר ר' יוסי מסתברא בשן של זהב שעמדה לה ביוקר לא תצא די נפלה מחזרא לי' שן תותבת מאי אית לך ומשני עוד היא מבהתא מימר לנגרא עביד לי חורא היא נפלה לה ומחזרא לי' ע"כ מבואר דפי' שן תותבת ושן של זהב תרתי מילי נינהו כפי' רבנו והרשב"א (ותיובתא דפרש"י) ובתרווייהו אסרי רבנן והיינו דפריך דשן תותבת שאין דמיו יקרים אמאי אסור.

ומשני שמחמת שהיא בושה לומר לאומן שיעשה לה אחר (כדי שלא לגלות מומה) הילכך שפיר חיישינן דאי נפיל אתי' לאתויי ואפ"ה בשן של כסף מותר דלא מבהתא וכמ"ש הרשב"א שלא ירגיש בזה האומן. אמנם רואה אני שאין זה כוונת רבנו בטעם היתר שן של כסף מפני שאינו ניכר דהל"ל מפני שאין דמיו יקרים ולא כסיפא לה לילך לאומן שיעשה לה אחר וגם גוף הסברא דחוקה דנהי דלענין משלפא ומחווי' יש לחלק בין של כסף לשל זהב כנ"ל ה"ו בשם הירושלמי מ"מ חששא דדלמא נפל ואתי לאתויי מסתברא דשייך אף בשן של כסף וגם ליכא למימר שנתכוון רבנו כמ"ש מפני שאינו ניכר לשיטת רבותיו של רש"י הנ"ל דאכתי נהי דלא מחכו עלה ניחוש דלמא שלפה ואתי' לאחוויי כמו דחיישינן בכל תכשיטי אשה (דלפי הנראה דרבנו פסק דאפילו בתכשיטי כסף ומשי חיישינן לאחוויי ודלא כהירושלמי הנ"ל ה"ו ואדרבה בתכשיטי זהב לא חיישינן לאשלופי כנ"ל ה"ו) כיון דפסק רבנו דחיישינן במידי דמיגנייא דלמא אתי לאחוויי עיין במהרש"א דלדרך רבותיו של רש"י ז"ל רבנן דמתירין בשל כסף אית להו נמי דמידי דמגנייא לא מחווייא אלא נראה כוונת רבנו דשן של זהב דמינכר שיילה לה חברתה ואתי לאחוויי משא"כ בשן של כסף דלא מינכר דלא שיילה לה חברתה ליכא למיחש דאתי' לאחוויי שאין אשה שלפה ומחווייא אא"כ חברתה שואלתה וסברא זו מפורשת בר"ן ולפ"ז צריך לומר דשן של כסף מיהדק דאל"כ אכתי ניחוש דלמא נפיל ומש"ה מפרש רבנו דשן של זהב ושל כסף הם חיפוי שן ולא שן ממש דומי' דשן תותבת כדי לתרץ קושי' הנ"ל דמש"ה שן תותבת אסור משום דלמא נפיל והיא מבהתא מימר לנגרא וכו' משא"כ בשן של כסף דמיהדק וגם לא מינכר דליכא למיחש לאשלופי אבל שן של זהב אפילו מיהדק כיון דמינכר שיילה לה חברתה ואתאי לאשלופי: ומ"ש רבנו כל

אלו וכו' משום דקטלא ונזמים ופאה נכרית אפשר לומר משום נפילה או משום שליפה וכובלת וצלוחית של פלייטין איירי אפילו מיהדק (כמש"ר הקבועה על זרועה) מדמתיר ר"א וה"ה לכבול מדמתי' רשב"א ואפ"ה אסור דחיישינן לאשלופי במידי דמגנייא וה"ה שן של זהב ושל כסף דאיירי אפילו בחיפוי דמיהדק כנ"ל מיהו שן תותבת בודאי לא שייך בי' משום שלפא ומיחויא אלא בדלא מיהדק.

והא דלא חשבי' רבנו לעיל ה"ו בהדי' הנך דמשום נפילה משום דניחא לי' לסומכו לדין שן של זהב. ה"ט ולא תצא זקנה וכו' עיין בלח"מ שהניח דברי רבנו בצ"ע וכל דבריו תמוהים דמ"ש דלפי הנראה כאן פסק רבנו דכל מידי דמיגנייא לא אתי' לאחוויי ולעיל פסק כחכמים דלית להו כל מידי דמיגנייא וכו' היא שגיאה גדולה דאין הנושאים שוים דלעיל פסק רבנו דעבידא אשה דשלפא תכשיט נאה לאחוויי אף אל פי דמיגנייא בשליפתה וכאן פסק רבנו שדבר שאינו תכשיט לה אלא גנות לא עבידא דשלפא מחמת חוכא והתם הגנות כשתשלוף והכא הגנות כשלא תשלוף והתם השליפה להתפאר והכא השליפה להטמין ולהסר בושתה.

גם מ"ש הלח"מ כמו שמבואר בפ' במה אשה דמזה הטעם אסרו שן של זהב וכו' אטו אי לאו משום חוכא ליכאלמיחש דלמא שלפא לאחוויי ולא אמרו רבותיו של רש"י ז"ל טעמא דחוכא אלא משום דס"ל דמידי דמיגנייא לא שלפא אף אליבא דרבנן וכמ"ש מהרש"א הילכך אי לאו משום חוכא לא שלפא וכבר בארנו לעיל ה"ז דקיי"ל דחיישינן לשליפה במידי דמיגנייא הילכך שפיר שן של זהב אסור משום דלמא שלפא ומיחוויא אע"ג דפסק כאן רבנו דלא חיישינן דלמא שלפא מחמת חוכא והא דשן של כסף מותר משום דכיון דלא מינכר לא שיילה לה חברתה ולא שלפה כנ"ל ה"ז ומ"ש הלח"מ ועוד קשה וכו' דהא בגמרא אמרו איפכא וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאיס וכו' מותיב תיובתא לרבנו ממה דקס"ד דהא באמת קמ"ל מתניתין דלא חיישינן לאשלופי מחמת חוכא והוא לא ראה מ"ש רבנו בפי' המשנה וז"ל ואלו השמיענו שלה היינו אומרים שלה שאינם מאוסין לה מותר אבל של חברתה שהן מאוסין לה ושמא יש לה לחברתה בראשה חולי הנקרא חולי השועל והוא מריטת השער וכיוצא בה אסור ואלו השמיענו של חברתה היינו אומרים של חברתה שהוא ממינה מותר אבל של בהמה שאינה מינה אסור עכ"ל הרי דלא מפרש רבנו אפילו הס"ד שבש"ס מכח חוכא כפרש"י (דודאי דוחק הוא דמאי חוכא שייך בשל חברתה כל שאינו של זקנה לילדה) אלא מפרש דחיישינן שמא ימאס בעינה שתחוש שמא יש לחברתה חולי השועל (הנקרא בלשון התורה נתק עיין בפי' המשנה לרבנו מ' נגעים) ותשלוף בר"ה וכה"ג בשער של בהמה

(א"נ דסד"א דשער של בהמה חשוב משוי ולא תכשיט) לזה קמ"ל מתניתין דכיון שיצאת בהן לשם תכשיט לא חיישינן שמא אח"כ תהי' נפשה קצה בהן משום מיאוס משא"כ הך סברא דחוכא לא סבירא לי' לרבנו כלל דודאי כל הנך ושן של זהב תכשיט גמור הוא דאלו הי' מאוס וחוכא בטלה דעתה אצל כל אדם וה"ל משוי כמו טבעת שיש עלי' חותם לאשה דחשיב משוי ולענין ביאור הסוגי' לדרך רבנו אמת הוא שקשה קושיי' הכ"מ דהאיך תני שיקרא משום איידי ואפילו לפי גירסת ה"ה ושלטי הגבורים כדי נסבא עדיין אינו נוח.

ועיין בב"ח סי' ש"ג שכתב שגי' רבנו כגי' התוספות ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה ומדלא נקיט ולא ילדה בשל זקנה מפרש רבנו דחדא לאיסורא ואידך להתירא ולזה פריך בשלמא זקנה בשל ילדה איצטריך לאשמועינן לאיסורא דסד"א שבח הוא לה ולא מחכו עלה קמ"ל דאפ"ה חיישינן דמחכו עלה ושלפה אלא ילדה בשל זקנה פשיטא דמותר כיון דגנאי הוא לה ודאי דלא מחכו עלה ומשני איידי וכו' ע"כ.

ועדיין לא יצא י"ח ביאור דא"כ האיך כ"ר ששבח הן לה ושמא תחלוץ ותראם לחברתה דהכי הל"ל אע"פ ששבח הן לה שמא ילעיגו עלי' ותחלוץ ומה ענין לשון ותראם לחברתה שמשמעותו להתפאר. וגם גוף הסברא דילדה בשל זקנה דמיגנייא ליכא חוכא הואיל שאינה מתפארת דחוקה ולפמ"ש האמת יורה דרכו דודאי רבנו מפרש חדא לאיסורא וחדא להתירא כמ"ש הב"ח אלא דלא ס"ל לרבנו כלל סברא דחוכא כנ"ל דאלו הי' לה גנאי וחוכא ה"ל משוי אלא דקושיית הגמרא כפשוטו בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה וחיישינן דלמא שלפא ומיחווייא והיינו דאיצטריך לאשמועינן דשבח הוא לה דסד"א אין זה שבח ולא שלפא קמ"ל דשבח הוא לה אלא ילדה בשל זקנה פשיטא דגנאי הוא לה ולא שלפא ומיחווייא ומאי קמ"ל ומשני איידי וכו' נקיט סיפא להתירא.

ומש"ר וכל שהוא אריג בגמרא איכא תרי לישני ונ"מ לענין היכא דמטנפין ופסק רבנו לקולא בשל דבריהם ועיין פרש"י ולקמן הח"י: הי"א והוא שיהי' קשור באזנה ואפילו מיהדק בעינן קשירה וכחבריו דר' יוחנן עיין בגמרא: הי"ב ולא תתן לכתחלה בשבת עיין במ"מ ועיין בתוספות עירובין דק"ב ד"ה רטייה והשמיט רבנו חלוקי' אלו בין פירשה ע"ג קרקע ובין ע"ג כלי שאין כאן מקומו.

ועיין בסוגיין בתוספות ד"ה ובלבד שלא תתן וכו' וראיתי בירושלמי פלוגתא מפורשת וז"ל ר' ינאי פתר לה בפלפל וגרגיר מלח וחברייא פתרין לי' על כלהון ע"כ ומדהתחיל רבנו בהלכה בפ"ע דין פלפל וגרגיר מלח נראה דפסק כר' ינאי וכדעת ה"ר פורת משום שחיקת סמנים ולאו משום הערמה ולפ"ז מש"ר לקמן הי"ג גבי קיסם דאם נפל לא יחזיר

לאו משום הערמה אלא משום גזרה שמא יקטום עיין פי"א ה"ז ואע"ג דרבנו פסק פכ"א הכ"ד דמותר ללעוס את המסטכי לריח הפה יש לחלק דבמסטכי לא שייך שחיקת סמנים בגופן אלא משום לתא דגזרת רפואה אפילו היכא דלא שייכא שחיקת סמנים משום לא פלוג הילכך היכא שלועסו לריח הפה שרי ותו שהוא דרך אכילה משא"כ בפלפל וגרגיר מלח שייך שחיקת סמנים בגופן הילכך אפילו לריח הפה אסור ובהכי ניחא נמי קושיית התוספות על ה"ר פורת דכי היכי דשייך למגזר התם משום שמא ימרח שייך כמי למגזר הכא משום שחיקת סמנים דכל שנפל ע"ג קרקע חשיב כלכתחלה כמו שפירש"י בעירובין ואפילו תימא דטעמא דרטייה שנפלה ע"ג קרקע משום דמימאסה בקרקע ואתי למרוחי משא"כ בפלפל וגרגיר מלח לא חשיב חזרה כלכתחלה.

י"ל דמתניתין כר"י וכתירוץ השני שבתוספות ד"ה רטייה הנז' ולזה השמיטה רבנו (וגם י"ל דאף חברייא דר' ינאי לא ס"ל טעמא דהערמה והא דפתרין לי' אכלהון לאו משום חד טעמא אלא טעמא דפלפל וגרגיר מלח משום רפואה וטעמי' דמוכין משום מוקצה עיין בגמרא שבת דמ"ח ולר' ינאי חשיב הכנה) ומה שכתב רבנו בקיסמין שבאזניהן וכ"ש חוטין שבאזניהם דליכא למיחש לנפילה כלל והיינו דנקיט במתניתין ואפילו קיסמין דלא מיהדק אפ"ה שרי דאי נפיל לא אתי לאתויי וחוטין צבועין מבואר בגמרא לאיסור וזה נלמד מדין חוטין שבצוארה הנ"ל ה"י.

ומ"ש רבנו וברעלו' וכו' בפי' המשנה מפרש דהיינו פעמונים שבצוארן או בכסותן. ומ"ש רבנו ופורפת בתחלה על האבן וכו' כן משמעות לשון אבייי דרק על המטבע גרידא הוא דאסור וצריך לומר דאיירי באבן שהכינו מבע"י דאל"כ גם אבן הוה מוקצה ובירושלמי תנא רשבג"א ל"ש אלא מטבע ואבן הא באגוז מותר מפני שהוא מיטלטל עיין פכ"ה ה"י:הי"ג יוצא אדם תוספתא פ"ו ועיין לעיל הי"ב.

ומ"ש רבנו ובמוך וכו' בתוספתא שם יוצאין במוך ובספוג שעל מכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט ומשיחה יוצאין בקליפת השום וכו' יוצאין באגד שע"ג מכה וקושרו ומתירו בשבת וכו' והוקשה לרבנו דכיון שיוצאין באגד שע"ג מכה למה אסור לכרוך חוט ומשיחה לזה תירץ שהרי החוט ומשיחה וכו' דכיון שהם חשובין לא מבטל להו ולא חשיבי דרך מלבוש משא"כ באגד שאוגד האספלנית גופא: הי"ד שנתכוון משקלו וכו' עיין בריטב"ץ דגריס אמר רב יימר משמי' דרב והוא דאיכוון ותקיל לרפואה אמר שמואל שמעתי שמצא אבן מכוונת לא שפיחתה ולא הותירה וכו' והלכה כר"מ מדמתרצין אליבא והוא דאיכוון ועוד דאמרינן אמר רב אשי משקל דמשקל מהו מכלל דבמשקל

כר"מ ס"ל ופסק רבנו כרב לגבי שמואל דלא בעינן שמצא אבן מכוונת וכו' ובמשקל דמשקל פסק לחומרא וכן פסק הערוך ערך אבן תקומה.
ומ"ש רבנו ואיזהו קמיע מומחה וכו' בסוגי' זו רבו הפירושים עיין ברש"י ותוספות והרז"ה והר"ן ושלטי הגבורים ואני באתי לבאר הסוגי' לדרך רבנו ושלא להאריך בפירושים אחרים. תלת קמיע לתלתא גברא תלת תלת זימנא שריפא בג' ביצת החרגול לג' בני אדם החולים בשיחלא ובג' שני שועל לג' בני אדם החולים בשינתא ובג' מסמרי צלוב לג' חולים בזירפא אתמחי גברא לכל החלאים אף כשיתן אבן תקומה לעוברה ואתמחו הנך ג' קמיעין לתלותן לג' חלאים הנ"ל אף בלא דעת הרופא המומחה הזה.
תלת קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא גברא אתמחי לכל מיני קמיעין שבעולם וקמיע לא אתמחי אפילו ביצת חרגול לשיחלא אם לא ע"פ צווי הרופא המומחה הזה. חד קמיע לתלתא גברי שריפא לג' בני אדם החולים בשיחלא בג' ביצת החרגול קמיע אתמחי שתולין ביצת החרגול לחולה שיחלא אף בלא צווי הרופא וגברא לא אתמחי לשאר קמיעין ופשיטא לי' לרב פפא נמי דדוקא חד קמיע לג' גברי הוא דאתמחי קמיע לכל אדם משא"כ היכא דריפא ג' פעמים לאדם אחד בביצת החרגול לשיחלא אפילו קמיע לא אתמחי דשמא אינו מסוגל אלא לאדם זה.
וכה"ג נמי אם ריפא ג"פ לאדם א' בביצת החרגול לשיחלא וג"פ לשני בשן שועל לשינתא וג"פ לשלישי במסמר הצלוב לזירפא גברא הוא דאתמחי לכל הקמיעין אשר יאמר כי הוא זה והנך קמיעין לא אתמחו לכל אדם שלא ע"פ צווי הרופא הזה. כי קמבעי ליה לר"פ היכא שריפא אדם א' ג"פ בשן שועל לשינתא ובמסמר הצלוב לזירפא ובביצת החרגול לשיחלא מי נימא דאתמחי גברא לכל קמיעין שבעולם דאין סברא דאתרמי שג' רפואות הללו מסוגלין לאדם זה דוקא או דלמא דאפ"ה אמרינן דהאי גברא הוא שמקבל רפואה בנקל ואכתי לא אתמחי האי רופא לכל אדם.
ולפ"ז מפרש רבנו דהך ברייתא דכל שריפא ושינה ושילש קאי לאמתויי גברא שריפא בשלשה מיני רפואות ומדנקיט סתמא מספקא לי' לרב פפא אי אפילו לחד גברא נמי אתמחי רופא והך ברייתא דכל שריפא לג' בני אדם כאחד איירי בקמיע אחת ודוקא לג' בני אדם כנ"ל ופסק רבנו בבעיא דרב פפא לחומרא ודוקא אדם שריפא ג' בני אדם וכו': הט"ו אנקטמין וכו' פטורין משום דה"ל הוצאה כלאחר יד: הי"ו שצובעין בשמן בתוספתא פ"ו דשבת גרסינן בשמן וכן נראה שהי' גירסת רש"י ותוספות: הי"ז הכר והכסת וכו' עיין במ"מ ובכ"מ ויותר נראה מלשון רבנו אם היו רכין ודקין כמו הבגדים דדוקא רכין ממש אבל בי מיצעי דהיינו עבין ה"ל כמו שק עבה ולא שרי שמואל אלא

בשעת הגשמים אבל קשין ממש לעולם אסור: הי"ח יוצאין בזגין וכו' השמיט רבנו הבנים יוצאין בקשרים שהוא מין סגולה נעלמת בבן שיש לו געגועין וכו' והוא בכלל מש"ר לעיל הי"ג.

ומש"ר ויוצא העבד וכו' אבל לא בחותם של מתכת אפילו בחצר שאינה מעורבת דקיי"ל כר' אבהו דכיפה של צמר תנן ולא חילק רבנו בין דעביד לי' רבי לעביד איהו לנפשיה דמדקאמר בגמרא לימא הא דעביד לי' רבי וכו' וקדחה אלמא דלא ניחא לי' לבעל הש"ס לחלק בהכי. ובגמרא ת"ר ג' דברים נאמרו באיסטמא וכו' וראיתי לרבנו פ"י מה' כלאים ה"ך שכתב ציץ של עור וכו' ועיין פ"ה מה' תענית הט"ו שכתב וכן גזרו על עטרות כלות וכו' אבל של גדיל מותר וכו' נראה דבא למעט איסטמא וכר"ש הואיל דסבר ר' יוחנן כוותי' במסכת סוטה ע"ש במ"מ ובה' נגעים השמיטו רבנו ונראה משום דמפרש רבנו דמש"ה אינה מטמאה בנגעים שאין החוטין רחבין כאורך גריס ואף הציץ שתולין בו החוטין אין בו כגריס עיין פי"ג מה' צרעת ה"ו וה"ח ושם פי"ב ה"ט.

אמנם מה שהשמיט רבנו כאן דין איסטמא צריך טעם דליכא למימר שהוא בכלל מש"ר ה"ט דכל שהוא אריג לא גזרו ומפרש רבנו דמש"ה לא גזרו על האריג דלא חשיב ולא משלפא דהא אפילו בכבול של צמר חיישינן דשלפא ומחווייא כנז' ה"ז. וראיתי בתוספתא פ"ה דהיוצא באיסטמא חייב חטאת והי' אפשר לומר דפסק כי האי תנא דהוה משוי גמור אך מ"מ ה"ל לבאר ותו דלא ה"ל לפסוק כי האי תנא נגד סוגיין.

לכן נראה דאיסטמא הוא בכלל כבול ממש דגם כבול הוא תחת הציץ של מתכת כמש"ר בפי' המשנה אלא שיתרה עליו איסטמא החוטין המדולדלין וסובר רבנו דלענין שבת היינו הך ממש. ומש"ר כמנהג אנשי המקום זה פירוש לכיסי בבלייתא שמנהג אנשי בבל לקפל ולדידהו ה"ל להתנאות ושרי כדמסיק רב פפא: ה"כ אבל טלית המצוייצת וכו' עיין במ"מ וצריך טעם למה השמיט רבנו דין אם נפסק חוט א' בכרמלית דאין צריך לפשטו. ונ"ל דבגמרא יבמות אהך דאין ב"ד יכולין לעקור דבר מן התורה אמרינן התם דבעי לאותבי' סדין בציצית ושופר וסוכה ולולב אלא דשב ואל תעשה שאני והקשו שם התוספות דסדין בציצית ה"ל קום עשה דומי' דהמוציא **(דהמוצא)**כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק והעלו שם הדבר בקושי' עיין במ"א סי' י"ג שהאריך.

ויש לתרץ דודאי למ"ד ציצית חובת גברא הוא לא בעי לאותיב כלל מסדין בציצית דמאן יימר דב"ש דפוטרין סדין בציצית מתירים ללבשו בלא ציצית דאימא דאוסרין ללבוש בלא ציצית שלא לעקור דבר מן התורה וגם מוסרין ללבוש סדין בציצית משום כסות לילה ומשום גזרה כמבואר פ' התכלת אלא דמאן דבעי לאותיב סדין בציצית היינו אליבא

דמ"ד ציצית חובת מנא דשפיר עוקרים ד"ת ולהך מ"ד לא קשה קושיי' התוספות דלא חשיב קום עשה כיון שאין ביטול העשה נתלה בלבישתו.
ובגמרא ברכות ד"כ מסיק דכבוד הבריות דוחה ל"ת שבתורה בשב ואל תעשה ואינו דוחה בקום עשה. היוצא מזה דלמ"ד ציצית חובת גברא אסור לצאת בטלית שאינה מצוייצת משום כבוד הבריות אפילו בחול ולפ"ז הא דמסיק במסכת מנחות ללישנא בתרא בכרמלית דדבריהם מדלא חייש כלל לאיסור ציצית שהוא מדאורייתא היינו מ"ד ציצית חובת מנא.
דחשיב לענין ציצית שב ואל תעשה שאין ביטול העשה תלוי בלבישתו ולפ"ז כיון דפסק רבנו פ"ג מה' ציצית ה"י דחובת האיש הוא (דה"ל מצוה שבחובה עיין ריש פ"ה מה' שבת) חשיב קום עשה א"כ אפילו בכרמלית פושטו משום ביטול מצות ציצית ואין לדין זה שייכות כלל בהלכות שבת. גם השמיט רבנו כולייאר דמתניתין (עיין בהגהות מיי' אות י') ומפרש בגמרא דהיינו מכבנת' ובפי' המשנה לרבנו שהוא עגול סביב הראש גם בברייתא ולא תצא אשה במפתח שבידה ואם יצתה חייבת חטאת ורבנו סמך על מה שכלל לעיל ה"ה: הכ"א ולא שולחני וכו' וגירסת רבנו הפוכה מגרסתנו דגרסינן גבי צבע בצוארו וגבי שולחני באזנו ובתוספתא פ"ק גרסינן גבי נגר וסורק צוארו וגבי צבע ושולחני אזנו וכן בירושלמי גרסינן בצבע ושולחני אזנו) עיין במ"מ למה פסק רבנו כר"מ נגד ר' יהודה ונראה לי ליתן טעם דבירושלמי פריך מחלפא שיטתי' דר"מ כנ"ל ה"ה ומשני ר' יוחנן תמן דרך הוצאה בנשים וכו' ור' מנא אמר לה סתם פי' דר' מנא לא גריס דר"מ אלא סתמא הוא ול"ק דר"מ אדר"מ הילכך אע"ג דפסק רבנו כשינוייא דר' יוחנן כנ"ל ה"ה מ"מ סמך אדרב מנא דסתמא איתמר ופסק כת"ק לגבי' ר' יהודה דאומן דרך אומנתו פטור: הכ"ג ולובש זוג שני וכו' בגמרא מסיק אלא מחוורתא כדשניין מעיקרא דהיינו דפליגי בשבת זמן תפילין וא"כ כיון דרבנו פסק פ"ד מה' תפילין דשבת לאו זמן תפילין הוא קשה דהאיך פסק כת"ק מיהו בפ"ד מה' תפילין לא הזכיר רבנו מלתא דר' שמואל בר יצחק דמקום יש בראש להניח שני תפילין משמע דלא פסק כוותי' וא"כ שפיר י"ל דת"ק ור"ג פליגי בדרב שמואל בר יצחק.
ומש"ר ואם הי' בימי הגזרה וכו' מפרש רבנו כפי' הב' של רש"י ולפ"ז לרבותא קאמר דאפילו לכסותן במקומן או לשמרן עד הערב כדי להכניסן בלילה אינו צריך וכ"ש להכניסן דרך לבישה אינו צריך ביום דיש סכנה טפי וכן פרש"י דבין מעט ובין צבתים פטור: הכ"ד ומוליכן פחות פחות מד"א ה"ה כתב דרבנו פסק לקולא בטלטול פחות פחות מד"א אפילו לדבר הרשות ואני תמה עליו דהאיך ס"ד לפרש כן דברי רבנו פ"יב ה"ז

דאי ס"ד דמותר אפילו לדבר הרשות א"כ למה התירו חז"ל שיכניסם זוג זוג דה"ל שבות כמבואר לעיל הי"ד דהיוצא בתפילין פטור אבל אסור כיון דאפשר להכניסם בהיתר פ"פ מד"א.

ואדרבה התירו טפי שבות דהכנסה משבות דטלטול פחות מד"א. ותו דאמאי בחדשות שהם ספק קמיע אינו נזקק להם כיון דאפשר להכניסם בהיתר ועיין לעיל פי"ג מה' שבת ה"י דמבואר בדברי רבנו דטלטול פחות פחות מד"א פטור אבל אסור והעיקר כמש"ל פי"ב הט"ו דמ"ש רבנו פי"ב הי"ז וכן חברו לחברו היינו כשאין הראשון נותנו לשני על דעת שיתן השני לשלישי ומש"ה לא כתב רבנו לשון וחברו לחברו אלא לשון וכן חברו לחברו ע"ש.

אמנם צריך טעם שכפי הנראה מדברי רבנו דהולכה פ"פ מד"א או ע"י נתינת חברו לחברו שקולים הן ובגמרא משמע דת"ק ור"ש פליגי הי מינייהו עדיף וא"כ דברי רבנו דלא כמאן. ואפשר דסמך רבנו על מה שהקדים הולכה פ"פ מד"א דמשמע דהיכא שהוא מתיירא מפני הסכנה בתקנה זו הוא שיתן לחברו וחברו לחברו.

א"נ דסובר רבנו דהא דקאמר בגמרא דלת"ק פחות מד"א עדיף לאו דוקא אלא דשקולים הן לת"ק ואפ"ה נקיט תקנתא דפחות מד"א שהוא דבר המצוי אלא דר"ש דקאמר תקנה דחוקה דחברו לחברו שלפעמים לא משכחת לי' שיהיו כמה בני אדם מצויים ע"כ דס"ל דחברו לחברו עדיף ושפיר פסק רבנו כת"ק דשקולים נינהו דבפחות מד"א חיישינן לשכחה ובחברו לחברו אוישא מלתא.

ומש"ר בד"א וכו' דברי רבנו ממש כדברי הרי"ף וכבר השיג על הרי"ף הרז"ה כפי השגת הראב"ד ע"ש והרמב"ן התנצל בעד הרי"ף דפסק כרבא דמוקים פלוגתא דר"מ ור"י בטרח ולא טרח דר"י וסתם מתניתין ס"ל דטרח אינש הילכך אסור בחדשות ובריייתא דאבוה דשמואל ניחא אליבי' דרבא דכל שרצועותיהן מקושרות בודאי כולה האי לא טרח דאי ס"ד כפי מסקנת הש"ס דאף באינם קשורות לא טרח אלא דמש"ה אסור מפני שאין קושרין בשבת וא"כ טעמי' דר"י משום דס"ל עניבה כעין קשירה דידהו אסור וא"כ הוה סתם מתניתין דלא כהלכתא ותו דאביי ורבא הלכה כרבא ע"כ תורף דברי הרמב"ן ולפ"ז שפיר נדחו דר"א מהלכתא ותשובת רבנו לחכמי לוניל לאו רבנו חתים עלה.

גם יש לי להביא ראיי' לפסק רבנו דלפי דעת הראב"ד דחדשות שאינם מקושרות הוו ודאי תפילין אלא שאי אפשר להכניסן מפני שאין קושרין בשבת האיך נקיט במשנתנו בד"א בישנות אבל בחדשות פטור דמשמע פטור מכל וכל ולמה לא יחשיך עליהן כמ"ש הראב"ד והאיך נקיט לשון פטור ואפילו תימא דנקיט פטור בשעת הסכנה אכתי לפי

מסקנת הש"ס חסורי מחסרא וה"ק בד"א בסכנת עכו"ם וכו' האיך נקיט פטור כיון דמחוייב להכניסן פ"פ מד"א א"ו דפשטא דמתניתין משום דטרח אינש וכדעת הרי"ף ורבנו.

איברא אף לפי מה שהגיה רבנו בה' ציצית ופסק כר"א דשזורין ופסוקין כשרים י"ל דהא דמסיק והשתא דתני אבוה דשמואל וכו' דכ"ע לא טרח אינש לעשות תפילין ולקשרן וכה"ג בחוטין שזורין ופסוקין לא טרח אינש וכשרים כר"א אבל תפילין שאינם קשורין ודכוותי' חוטין שזורין גרידא ולא פסוקין פסולין מספקא.

(ומעיקרא ס"ד דרבא דחדשים אפילו קשורין פסולים כדין תפילין שאינם מן המומחה דלא כמ"ש התוספות בד"ה וכי אדם משא"כ בישנים שניכר שהלך בהן אדם כשרים) וה"ה לחוטין שזורין ופסוקין דהשתא שפיר נקיט במתניתין פטור והא דפריך בגמרא וליענבינהו מיענב היינו שיטלטלם פחות מד"א דרך לבישה דקס"ד כיון דשרי בתפילין ודאין שבות גמור בדין הוא שנתיר שבות דשבות בספק תפילין ומשני ר"ח עניבה פסולה בתפילין והילכך אפילו יענבם ה"ל ודאי תפילין פסולים ואפילו שבות דשבות אסור ופסק רבנו כר"ח רביה דאביי (דהא דקיי"ל מאביי ורבא ואילך היינו כשנחלקו עם תלמידיהם ולא עם רבותם.

דכה"ג פסק רבנו כרבה לגבי' אביי פי"ח הכ"ד) דשפיר הוה מתניתין אליבא דהלכתא דפטור לגמרי אע"ג דקיי"ל עניבה שרי. הילכך אפילו אם נודה דחזר בו רבנו ממ"ש בה' ציצית ותשובתו לחכמי לוניל אמתית אפ"ה יש לקיים פסק רבנו שבכאן.

והא ודאי ל"ק לדרך רבנו דנהי דהוה ספק תפילין אמאי לא הצריכוהו חז"ל להחשיך דלא הטריחוהו כלה האי. תדע דהא התירו חז"ל שבות דלבישה כדי שלא להטריחו להחשיך כ"ש בנדון זה שלא התירו שבות מספקא שלא הטריחוהו להחשיך: הכ"ה ובסכנה וכו' בתוספתא סוף עירובין והיינו בסכנת עכו"ם דלא אפשר לטלטל פחות מד"א: סליק פי"ט מה' שבת פרק כ ה"א לפיכך וכו' עיין בלח"מ ודבריו תמוהים דודאי שביתת בהמתו אסור מדאורייתא דה"ל לאו הבא מכלל עשה מקרא דלמען ינוח ופטור דקאמר רבנו ר"ל פטור ממיתה וחטאת ואסור מן התורה ואפילו אינו מחמר אחריה אלא הא דנקיט בגמ' מחמר משום דבעינן דעת בעלים דבודאי אין לו עון אם בהמתו עושה מלאכה שלא מדעתו אמנם לאו דלא תעשה מלאכה מפרש רבנו דקאי רק אחרישה גרידא שעושה מלאכה הוא ובהמתו ולא קאי כלל אמלאכת בהמתו גרידא הילכך אין המחמר עובר בלאו אלא בלאו הבא מכלל עשה ובהכי ניחא מה שהקשו התוספות בד"ה בלאו וכו' מלאו דלא תענה ומפרש רבנו דהא דאמרן בגמרא אתה ל"ל הוא ניהו דמחייב בהמתו לא מחייב

ר"ל דדוקא כשהוא עושה עם בהמתו כמו מלאכת החרישה הוא דמחייב אבל בהמתו גרידא לא מחייב עיין במנין המצות שורש י"ד וברמב"ן ובמ"א שנסתייע שם הרמב"ן מסוגי' דספ"ק דעירובין בלאו דאל יצא ע"ש ולדרך רבנו י"ל דה"ק דאדם העומד בסוף התחום אל יצא ממקומו במשא שבידו דהוצאה ותחומין פתיכי אהדדי ובחידושי לס' מנין המצות הארכתי: ה"ג שמא ישאיל וכו' עיין בכ"מ בשם הר"ן וכבר בארנו לעיל ה"א דמדאורייתא אין איסור אא"כ בהמתו עושה מלאכה מדעתו אבל שלא מדעתו לא עדיף מקטן שאין אביו מצווה להפרישו אע"ג דכתיב בנך אלא דשאלה ושכירות חשיב כמו מדעתו ורבנו השמיט טעם נסיוני דסובר דהוא דוקא למ"ד מחמר חייב חטאת דחמיר איסורא הוא דחיישינן לחששא רחוקה א"נ דתרי מתלת נקיט ולא רצה להאריך כיון דלא נ"מ לדינא.

ומ"ש רבנו עד עשרה בדמיה עיין פ"ח מה' עבדים ובלח"מ שם ובבכורות דף ג': ה"ה מקום שנהגו וכו' כתב ה"ה מקום שלא נחשדו על הרביעה ולפ"ז אין כאן מקומו אלא דסובר רבנו דמשום לתא דשבת נגעו בי' עיין בגמרא: ה"ז מהלך בה פחות מד"א עיין פי"ט הכ"ד ופי"ב הט"ו וכבר בארתי לעיל פ"ו הכ"ב דברי רבנו הללו בשלימות הגם שהי' מקום לומר דבמציאה שבאה לידו לא דחינן פשיטות' דלישנא קמא מקמי' ספקא דלישנא בתרא וה"ק רבנו מחשיך וה"ה לכל הנך תקנות הנ"ל ואם א"א הוא דמוליכה פחות מד"א מ"מ פשטות לשון רבנו משמ' כמ"ש שם ועיין מ"ש פי"ג הי"ב: ה"ח מותר למשוך וכו' מש"ר וסוגר לכלב בירושלמי פ"ב דביצה כלב יוצא בסוגר שלו והוא חיה קטנה הנזכרת בסוגיין עיין במשנה סוף כלאים וכפי הנראה מלשון רבנו דפסק בהך דמחליפין לפני רבי לחומר' דבין שמירה פחותה ובין שמירה מעולה חשוב משוי ודלא כר"י בר יוסי דמתיר סוס באפסר עי' בש"ש לרשב"א אלא דסוס באפסר חשיב משוי עי' בפי' המשנה לרבנו דמפרש אפסר היינו חבל שקושרין על פיות הגמלים והיינו מש"ר כגון שקשר חבל בפי הסוס הוה משוי ודלא כר' ישמעאל וכ"ש נאקה באפסר דאפי' ר"י מודה דחשיב משוי ונ"ל הטעם דפסק דלא כר"י משום דסתמא דברייתא לובדקים וגמל יוצאין באפסר משמע דהנך אין אבל סוס ופרד לא (ואע"ג דבירושלמי פסק הלכה כר"י דחה רבנו הירושלמי דהלכה מכלל דפליגי וקיי"ל כסתם ברייתא דבסוגיין) ומש"ה השמיט רבנו דין פרד דכיון דלית הלכתא כר"י לא ידעינן שיעור פרד גם השמיט רבנו דין לובדקים בפרומביא כיון דבברייתא פליג וס"ל דאפילו לובדקים דהיינו חמור אמצעי בין חמור הבר וחמור היישוב כמש"ר בפי' המשנה) נמי באפסר וסובר רבנו דבין לובדקים ובין חמור שעסקיו רעים כל דסגי לי' באפסר הוה פרומביא משא והכל לפי עזות החמור.

ולהכי סתם רבנו דחמור שדי לו בחבל דהיינו אפסר אם הוציאו בשיר של ברזל דסוס וה"ה לפרומביא דחשיב משוי דקיי"ל כרב וכ"ש גמל דסגי לי' נמי באפסר אם הוציאו בנאקה דחשיב משוי דהא לר"י דסגי לסוס באפסרלא חשיב שיר משוי ואפ"ה חשיב נאקה לגמל משוי לפי מה דס"ד למעוטי גמל בחוטם עיין ברי"ף והרז"ה והרמב"ן.

ועיין בה' פרה שכ"ר דפרה שקשרה במוסרה אם אינה מורדת הוה עול. וכפי הנראה דפסק רבנו נמשכין ואינם יוצאין כרוכין וכשמואל רבי' דר' הונא ודלא כהרי"ף עיין בתוספות ד"ה במתניתא וכו' ויש לזה פנים דלפמ"ש דלא קיי"ל כר"י אין למדין הלכה ממעשה מוליאות של בית רבי: ה"י ולא יצא גמל וכו' בגמרא אמר רבה בר רב הונא יוצא גמל במטוטלת הקשורה לו בשלייתו ורבנו השמיטה ואולי סובר רבנו דאיירי בקשורה יפה וקמ"ל דלת חיישינן שמא תפיל השילי' וזה נלמד ממ"ש רבנו הי"ג: הי"ב ובמטלניות וכו' עיין בהשגות וע"כ מפרש הראב"ד תותרי דלא כפי' הרי"ף אלא כפרש"י דאין לומר דמפרש כפי' הרי"ף אלא דס"ל דלית הלכתא כרב הונא דא"כ האיך יחלוק רב הונא אדרב ושמואל דתרווייהו מודים דלנוי אסור וע"כ לפי פי' הרי"ף צריך לחלק בין נוי לנוי כדכ' ה"ה לקמן הי"ג: הי"ג בקרסטל שבפי' בגמ' מחלק דלקטנים שרי משום צער וזה נלמד מדין מרדעת דשרי משום צער ועיין לקמן פך"ו ה"ז: הי"ד כשם שאדם מצווה וכו' עיין במ"מ שהניח דברי רבנו בצ"ע ועיין בלח"מ ובהשגות הביאן המגדל עז.

ומה שנ"ל ברור בכוונת רבנו דהנה ר"ע ס"ל במס' כריתות דגר תושב בשבת הרי הוא כישראל בי"ט ואיכא מ"ד התם שהוא כישראל בחה"מ ונראה פירושו לדרך רבנו דאסור לעשות בפרהסי' ושרי בצינעא כדין חה"מ ור"ש ס"ל כישראל בחול ואפסקה הלכתא התם כר"ש וכמ"ש רבנו כאן דגר תושב מותר לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא כישראל בחול וסובר רבנו דהך ברייתא הנזכרת במסכת יבמות דדריש קרא דבפרשת משפטים וינפש בן אמתך והגר בעבד עכו"ם שהוא כגר תושב אתיין לר"ע דס"ל גר תושב בשבת כישראל בי"ט ואיצטריך האי עשה לעבד תושב שינוח ממלאכת עצמו דר"ע לשיטתו דלא איירי כלל מאזהרה לרבו וה"ה נמי והגר דכוותי' בגר תושב ואזהרה דלא תעשה כל מלאכה וכו' עבדך ואמתך דדברות ראשונות ועשה דלמען ינוח עבדך ואמתך דדברות אחרונות קאי אעבד מהול דודאי אין זה קושי' דהא השוה הכתוב עבד לאשה בכל התורה כלה דאפ"ה כתב רחמנא עשה ול"ת מיוחדת דסד"א רשות רבו עליו וכל זה לדעת ר"ע משא"כ לפי מה דקיי"ל כר"ש דליכא לאוקים קרא והגר לגר תושב מלאכת עצמו דשרי וע"כ אזהרה היא למלאכת רבו ובשכירו ולקיטו (דבסתם גר תושב דינו כעכו"ם ואין שליחות לעכו"ם אלא אמירה לעכו"ם שבות) וא"כ ליכא לאוקים בעבד גר

תושב כדעת הראב"ד קרא דוינפש בן אמתך דהיינו שכירו ולקיטו ממש אלא ע"כ דאיירי בבן אמתך מהול ולאו לאזהרת עצמו שזה כבר שמענו בדברות ראשונות ואחרונות אלא להזהיר רבו עליו והמשך דברי רבנו שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך וכו' פי' מקיש בן אמתך לשורך וחמורך שהיא אזהרה לרבו ומסיק עבד ואמה וכו' ע"כ איירי בעבדים שמלו דליכא לאוקים בעבד גר תושב ולעצמו שהרי קיי"ל דמותר כר"ש. וליכא לאוקים בעבד אינו מהול לרבי כדמסיים הואיל וגר תושב וכו' א"כ לא מתוקם תיבת והגר אלא בגר תושב לרבו וזהו ע"כ בשכירו ולקיטו וא"כ כ"ש עבד אינו מהול דאסור לרבו ומסיים בלשונו ואפילו הי' הגר זה עבדו וכו' הרי דלעצמו אפילו עבד שרי ולא מתוקם בן אמתך בעבד אינו מהול לא לעצמו ולא לרבו וע"כ מתוקם בעבד מהול ולרבו: סליק פ"כ מה' שבת פרק כ"א מה"ש ה"א נאמר בתורה תשבות עיין במ"מ והלח"מ נדחק בביאור דבריו ומה שנלע"ד פשוט בכוונת ה"ה דפי' הראשון שדבר תורה שאף בעמל שאינו מלאכה אסרה תורה שיעסוק כל היום והקפידה שינוח מיהו ודאי השבותים הללו אינם אסורים מן התורה שיעשה אותם פעמים ושלש ביום אלא הקפידה התורה שינוח ולא יעמול כל היום ההוא אפילו בדברים המותרים ואין בהם שבות אלא שכדי להשלים כוונת התורה אסרו חכמים דברים רבים כל דבר שנראה כמלאכה וכמה דברים גזרה אטו מלאכה שמחמת גדרים הללו אדם בודל מהרבה דברים ויושב בטל במנוחה שלמה ומקיים מצות שביתה ומנוחה ודרך השני דהא דקאמר רבנו תשבות אסמכת' בעלמא הוא ולא הקפידה התורה כלל על המנוחה אלא מה שאסרו חכמים הוא גדר לל"ט מלאכות וסידר רבנו בסדר צח כל השבותים לכל מלאכה ומלאכה כסדר הל"ט מלאכות והתחיל בשבותי אב הראשון שהוא חורש: ה"ב כל המשוה גומות וכו' עיין במ"מ ובאמת בהך דהמכבד את הבית והמפנה את האוצר שהן בבית ומשום גזרת בונה לא רצה רבנו לעשות להן מדור בפ"ע איכללן בהדי' אינך דהשוואת גומות בשדה שהן משום לתא דחורש ועיין בכ"מ לקמן ה"ג בשם הריב"ש ומסיים דכל הפוסקים אסרו הכיבוד משום פ"ר והדברים תמוהים דהא מודה ר"ש בפ"ר דחייב ובביאור אמרינן פ' המצניע דלרבנן אין בהן אלא משום שבות ואפילו לדעת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' שרי עיין בתוספות דף ק"ב בד"ה לא צריכא וכו' לא משכחת לי' אלא בארעא דחברי' אבל בארעא דידי' מסתמא ניחא לי' אלא העיקר כמ"ש התוספות דף קמ"א בד"ה דלמא וכו' דגזרינן שמא ישכח ויבא להשוות גומות עיין שם שזה מוכרח והא דזילוף שרי לר"ש משום דודאי לא שייך לגזור דשא"מ אטו מתכוון דא"כ יהי' אסור כל דבר שאינו מתכוון אלא העיקר כמ"ש ה"ה לקמן ה"ג דכשהוא עוסק בגוף הקרקע כמו המפנה חת האוצר

והמכבד ושיפת רוק חיישינן שמא יעלה על דעתו לייפו' הקרקע ויתכוון משא"כ בגרירה שאין כוונתואלא לגרור וה"ה בריבוץ שאין כוונתו אלא לבטל האבק לאו שייך למגזר כלל שמא יתכוון.

ובגמרא דף קמ"א אמר רבא לא ליצדד אינש כובא דלמא אתי לאשוויי גומות והשמיט רבנו שזה נלמד בק"ו משיפת רוק וסיכת קרקע כ"ש בנדון זה שהוא רוצה להעמיד הכובא ביושר שלא תהי' עמידתה באלכסון דשייך למגזר טפי: ה"ג ואסור לכבד עיין במ"מ ובלח"מ נדחק ודבריו אינם מספיקים דהא גבי סיכת קרקע גזרינן רצוף אטו שאינו רצוף וכן מפורש בתוספתא לא יתן אדם שמן ע"ג טבלא של שיש לפי שאין סכין ואין נופחין ואין מדיחין קרקע בי"ט וכ"ש בשבת ע"כ וקרקע של שיש היינו רצפה והרב המגיד נדחק לפי שאין בהם צורך כ"כ כמו בכבוד אמנם נראה הא דאמרינן אין סכין דהיינו מדבריהם איירי ברצפה אבל בקרקע שאינה רצופה ה"ל פ"ר ומש"ה גזרינן רצופה אטו שאינה רצופה דאורייתא משא"כ בכיבוד שאף בקרקע שאינה רצופה אינה אלא משום שבות כנ"ל ה"ב דלא הוה פ"ר.

ועיין לקמן פכ"ו הי"ט דפסק רבנו כרבנן דגזרינן אבוס שבכלי אטו אבוס שבקרקע ואולי סובר רבנו דאף בכלי שייך קצת גזרה דאשוויי גומות א"נ כמ"ש התוס' דף ק"מ ע"ב בד"ה אבל ע"ש: ה"ה המשקה וכו' התחיל רבנו בשבותי אב השני שהוא זורע ומה שהתיר רבנו בחצר בפשיטות נדחקו ה"ה והכ"מ כיון דאיכא למגזר דלמא תרו בי' כיתנא ולענ"ד לק"מ דודאי אמימר לא אסר להו אלא הואיל דודאי הוו תרו כיתנא דה"ל טירחא שלא לצורך שבת משא"כ למגזר דלמא תרו בי' כיתנא לא שייך דאין זה מלאכה ולא מחייב רבנו סוף פ"ח אלא בשורה זרע פשתן משום לש וכיון דליכא למגזר בחצר אטו שמא ימלא לגינתו ולחורבתו שהרי אסור להוציא מרה"י לר"ה הילכך שרי: ה"ו התולש וכו' התחיל רבנו בשבותי אב השלישי שהוא קוצר ומ"ש רבנו מפני שהוא כתולש היינו מ"ש רבנו לעיל ה"א מהן מפני שהן דומים למלאכה ולאו משום גזרה ועיין לקמן הי"א ועיין בתוספות דף מ"ג ע"ב בד"ה דחשיב ובגמרא אסור לאדם להלך ע"ג עשבים בשבת והאידנא דקיי"ל כר"ש הכל שרי בין לח ובין יבש וכבר כתבו רבנו פ"א ה"ה: ה"ח ואם אין גבוהין ג' הרי הן כארץ רבנו השמיט משוניתא וניגרא וקרן זוית ואיפומא דכל זה נלמד ממלתא דרבה דכל שהוא תוך ג' לארץ מותר לישב עליו אע"פ שבא מכח איסור ועיין בט"ז סי' של"ו: ה"ט שמא יחתוך זמורה וכו' בגמרא ביצה גזרה שמא ילך חוץ לתחום ופריך נימא תחומין דאורייתא אלא גזרה שמא יחתוך זמורה ואע"ג דרבנו ס"ל תחומין י"ב מיל דאורייתא ניחא לי' למנקט גזרה זו אטו חיוב סקילה.

ומ"ש רבנו וצדדי צדדין מותרין עיין במ"מ שרצה להעמיס דזה מוסב על אילן ג"כ. ובאמת ראיתי להרי"ף והרא"ש וכן הטור בסי' ש"ה שלא הזכירו הלכתא זו אלא על בהמה גרידא זולת הרב ב"י סוף של"ו הזכיר דין צדדין גבי אילן ואין צדדין דאילן וצדדין דבהמה דומין דצדדי בהמה חשיב צד הבהמה עצמה דדוקא לישב ע"ג שייך גזרה דשמא יחתוך זמורה משא"כ אילן דאין חילוק בין צדו ובין ע"ג דשייך שמא יתלוש גם בצדו אלא חשיב צדדי אילן יתד התקוע באילן וכה"ג דבר המוטל על צד בהמה חשיב צדדי צדדין אלא דבגמרא מדמה דכי היכי דלא גזרינן צד הבהמה אטו גבו ה"נ לא גזרינן יתד התקוע באילן אטו אילן גם אפשר לפרש שצדדי צדדין דבהמה היינו כרסה תחת הבהמה דכה"ג איתא במנחות דף יו"ד גבי בהן דבעינן עליו חשיב צדדי הבהן צדדין ותחת לבהן צדדי צדדין ע"ש ולפ"ז צריך לפרש הא דמשני בגמרא לאו בחבר אגוולקי דלא כפי' הערוך ערך חבר גואלקי ששק קטן המונח על השק הגדול לכוון המשקל חשיב צדדי צדדין ע"ש באורך אלא כפרש"י דכששולף המסמר אינו משתמש בבהמה כלל) ועיין בתוספות ד"ה והלכתא צדדים וכו' ובשבע שיטות לרשב"א תירץ דודאי אביי דמוקים פלוגתייהו בצדדי צדדין ס"ל כת"ק דאין עולין ואנן לא קיי"ל כאביי אלא כרשב"א ע"ש ועיין בדברי רבנו לקמן פ"ד מה' סוכה ה"ו דפסק כת"ק וליכא למימר דאיירי רבנו בדכייפי' לאילן דחשיב צדדין דאכתי ה"ל לפרש דהיכא דחק בי' באילן אפילו אם אינה יכולה לעמוד בדפנות שבידי אדם נמי עולין לה כדין צדדי צדדין.

לכן נראה דודאי רבנו מפרש דהיכא דחייק באילן חשיב צדדים ולא צדדי צדדים דהסכך מונח על האילן גופא אלא דהיכא דכייפי' לאילנא חשיב משתמש באילן גופא כגון שקרקיעו' הסוכה הוא האילן עיין בתוספות ד"ה שתים וכו' ובהכי ניחא דלא הדר בי' בעל הש"ס ממאי דס"ד מעיקרא דהיכא דכייפי' לאילן חשיב משתמש באילן גופא ולק"מ לרבא אלא דבתר הכי פריך בעל הש"ס מדפליג רשב"א וס"ל עולין אלמא דלא איירי בדכייף לאילנא אלא בדחק בי' וש"מ צדדין תנאי היא.

וקאמר אביי דצדדין דבהמה דכ"ע אסור אלא דהך דחק באילנא יש לדמות לצדדי צדדין דבהמה וכנ"ל ורבא פליג וס"ל דאין לחלק בין צדדין לצדדי צדדין ואנא דאמינא כרשב"א. והדר פריך לרבא מהך דכלכלה אלמא דיש חילוק בין צדדין דאילן לצדדי צדדין דאילן ומשני דהתם משום דלא חשיב צדדין כלל ובתר הכי אפסקה הלכתא גבי בהמה דצדדין אסורין וצדדי צדדין מותרין (וא"כ כיון דקיי"ל כת"ק ע"כ ליתא לדאביי ודמי דחק באילנא לצדדי בהמה ומתורץ קושיי' התוספות) ובהכי ניחא מה שמחדש רב אשי האי דרגא וכו' דאף גבי אילן יש חילוק בין צדדין לצדדי צדדין מיהו הא ודאי היינו דוקא בדלא

נייד אילנא אבל אי נייד אפילו עשרה צדדין אסור ומש"ה השמיט רבנו היתר צדדי צדדין דאילן שהוא פשוט דאפילו צדדי צדדין דבהמה דס"ד לדמות לצדדי אילן שרי ודין איסור צדדין באילן מבואר ממ"ש לקמן פ"ד מה' סוכה וממ"ש לעיל ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל.

ומ"ש רבנו עלה באילן וכו' עיין במ"מ ועוד שם אקומתא בגמרא דבקנסינן שוגג אטו מזיד קמפלגי וקיי"ל דלא קנסינן כנ"ל פי"ג ה"כומ"ש רבנו ובבהמה וכו' עיין במ"מ אמנם בירושלמי דביצה מפורש דבבהמה אם עלה ירד: ה"י כיצד כו' עיין סוף ה' רוצח ושמירת נפש דפסק כמ"ד צער ב"ח דאורייתא הילכך עכ"פ אסור להניחם ע"ג בהמה ודלא כר"ג בסוגיין הילכך היכא שהם שקין גדולים ומלאים כלי זכוכית אנו מתירין לו שבות דמוקצה לפרוק כדרכו דבמקום פסידא אנו מתירין לו שבות דרבנן תדע דהא לפי מה דס"ד דר"ג דצער ב"ח דרבנן לא פירק המשא משום פסידא ועבר על איסור צער ב"ח דרבנן (ואין זה חשוב שב ואל תעשה כמ"ש לעיל פי"ט ה"כ) ותו דכי היכי דהתירו למי שהחשיך בדרך שבות משום דאדם בהול על ממונו ואי לא שרית לי' עביד איסורא דאורייתא ה"נ אי לא שרית לי' יניחם על החמור ועבר על צב"ח דאורייתא.

מיהו דוקא אנו מתירין שבות דמוקצה לפרוק כדרכו דקיל אבל אין מתירים לו שבות דביטול כלי מהיכנו דמחזי כסותר כדלקמן פכ"ה הכ"ג אלא דהיכא דא"א לו לפרוק כדרכו אנו מתירין לו אף ביטול כלי מהיכנו וכמ"ש ה"ה (וכן בשקים קטנים וכלים המשתברים היכא דא"א לו בכרים וכסתות נמי פורק כדרכו) והיינו דפריך בגמרא והא מבטל כלי מהיכנו ומוטב להתיר לו לפרוק כדרכו בשליפי רברבי דאיסור מוקצה קיל ומתורץ קושיי' הלח"מ דאיצטריך לאוקי' בשליפי זוטרי ופריך בגמרא מברייתא דטבל ועששיות דס"ד דאירי אפילו בשליפי זוטרי ואפ"ה אסור להביא כרים וכסתות משום ביטול כלי מהיכנו לפי שעה א"נ משום הצלה שאינה מצוי' (א"נ משום דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל) עיין בכירה דף מ"ג ומשני דלהפסד מועט לא חששו ולפ"ז י"ל דאפילו בעששיות שבשקין קטנים סובר רבנו דאינו מניח כרים וכסתות וכו' והיינו משום דאסור ביטול כלי מהיכנו לפי שעה א"נ הצלה שאינה מצוי' שלא במקום הפסד מרובה עיין לקמן פכ"ה הכ"ג ועיין בבעל המאור ובמלחמות באריכות וכן משמעות לשון רבנו.

והשמיט רבנו תיבת טבל הנזכר בברייתא משום דקיי"ל בכירה דמ"ג טבל מוכן הוא אצל שבת ע"ש בתוספות ועיין לקמן פכ"ה הכ"ה: הי"א המדבק וכו' שבותי אב ד' שהוא מעמר עיין במ"מ וכבר בארתי לעיל פ"ח ה"ו דעת רבנו. ועיין בלח"מ שנדחק בלשון הרשב"א ודבריו תמוהים דאדרבה לדעת הרמב"ן אסור לתוך כפו כדין בורר ומניח בידו

ולא שרי אלא לאכול מיד ובחנם נדחק שהרשב"א בשבע שיטות כ' שכ' מורו הרב ז"ל שהוא רבנו יונה רבו של הרשב"א כגון שנתפזרו וכו' והרמב"ן פי' באופן אחר משום בורר ולזה מתחלה העתיק הרשב"א בספרו דבר המוסכם מכל הפוסקים דאם נתפזרו אסור ואח"כ כתב הורו רבותי דהיינו רבנו יונה דבמקום א' שרי כמו שהאריך בשבע שיטות להביא ראי' לדברי רבו מהך שבדף קמ"ב ונשדי לאבן וננקטיני' בידים וכו' ע"ש ואח"כ מסיים הרשב"א להחמיר אף כדעת הרמב"ן דבנתפזרו לתוך עפר וצרורו' אפילו במקום א' אסור.

ומ"ש רבנו וכן אין מקבצין את המלח לשון הגמרא אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע ומפרש רבנו דאפ"ה שבות איכא ולפ"ז ה"ה לגיבול באפר דלעיל סוף פ"ח ודישה שלא בגדולי קרקע שבפ"ק ה"ז נמי פטור אבל אסור: הי"ב מפרק וכו' שבותי אב ה' שהוא דש עיין בה' הרי"ף באורך ועיין בתוספות דף קמ"ד ע"ב ד"ה ה"נ ולדרך רבנו י"ל דלפי מסקנת רב פפא הדרינן למלתא קמייתא דאפילו סחיטה ממש שרי בשאר פירות: הי"ג כבשין וכו' ה"ה דג לצירו.

ומ"ש רבנו אבל מרסק בגמרא גרסינן נותן ומיהו בתוספתא ספ"ד דשבת גרסינן מרסק. ומ"ש רבנו השום וכו' נראה מלשונו דדיכה בכלי ושחיקה ביד ועיין מ"ש לעיל פ"ג ה"ב באריכות.

ומ"ש רבנו לפיכך וכו' תשובת שאלה שנשאל עלי' רבנו ופשטה מסוגיין הביאה הב"י בטור א"ח סימן שכ"א ע"ש: הי"ד המולל עיין בתוספתא סוף פי"ו: הט"ו פירות שזבו וכו' בגמרא מסיק אליבא דר' יהודה דקיי"ל כוותי' דאף לסתם היוצא מהן אסור ומשמעות לשון רבנו דדוקא לדורכן הו' דאסור ונ"ל דסובר רבנו דלפי מסקנת הש"ס הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם ודחה ר"פ ע"ש ומ"מ פסק רבנו כשל בית מנשיא בר מנחם לעיל הי"ב בתותי' ורמוני' והסביר שם הטעם דאע"ג דבשאר פירות בטלה דעתן כמסקנת ר"פ מ"מ בתותים ורמונים אע"ג דבטלה דעתן של בית מנשיא בר מנחם דשאני ערביא דהוה אתרא אפ"ה היכא דאחשבינהו כיון דאיכא מיהות מיעוטא שסוחטין דהיינו של בית מנשיא לא בטלה דעתן וגזרינן אטו זיתים וענבים ומש"ה פסק רבנו דבסתם אזלינן בתר רובא דעלמא דאינם עומדין למשקין ולא קיי"ל כר"י בסתם אע"ג דקיי"ל כוותי' בתותים ורמונים למשקין: הט"ז זיתים וענבים וכו' נ"ל הטעם דפסק הגאון כוותייהו מדאפסקה הלכתא פ"ק דשבת די"ט כר' ישמעאל והיינו משום דמתניתין אתיי' כוותי' אע"ג דיש לדחות כי פליגי במחוסרין שחיקה מ"מ מדמה ריב"ח דיכה מבע"י לשחיקה משתחשך

כנ"ל פ"ג ה"ג מכ"ש הך מלתא דר"א ור"ש דודאי אתיי' מתניתין כוותייהו אלא דריב"ח לא שמיע לי' הברייתא: הי"ז זורה וכו' כלל רבנו שבותי ג' אבות וז"ט **(ו' ז' ט'.

)** זורה בורר מרקד דשייכי אהדדי כמ"ש רבנו פ"ח הי"א וכבר בארתי דברי רבנו הללו בשלמות לעיל פ"ח הי"ד. ומ"ש רבנו וכן המחבץ וכו' עיין בתוספתא נותנין שומשמין ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל וכו' אבל מחבץ הוא מעשה קדרה ואוכל ע"כ ומפרש רבנו גיבול זה דהיינו חביצה ולא לישה מדמסיים בה אבל מחבץ וכו' וענין חביצה זו לדעת רבנו שכל מאכל השרוי במשקה ומקבץ המאכל ומגבלו לסחוט ממנו המשקין חשיב כבורר האוכל מתערובת המשקה:הי"ח המחתך וכו' שבותי טוחן האב השמיני.

ומ"ש רבנו לפיכך וכו' ומתירין וכו' הרב המגיד הוקשה לו מה שסיים רבנו שאין טחינה אלא בפירות וי"ס שאין טחינה בפירות וכתב שלא הבין שום א' משתי הנוסחאות אבל הראשונה נראית יותר. וכתב הכ"מ דלנוסחא השני' הוקשה לו דהא שחת וחרובין פירי נינהו ואסור ומש"ה הכריע כנוסחא הראשונה אלא דעדיין הוקשה לו דהא דלועין נמי פירי הם ומש"ה כתב שאינו מבין שום א' מהנוסחאות ותירץ הכ"מ דנוסחא השני' עיקר והוא נתינת טעם אדלעיל מיני' דמש"ה פטור בשחת וחרובין ואינו חייב לפי שאין טחינה בפירות ע"ש ודוחק דודאי משמע דנתינת טעם הוא למה אסור ריסוק שחת וחרובין ומותר חיתוך דלועין ונבלה (וכבר השיג עליו הט"ז סי' שכ"ד וכ' שם דסובר רבנו דאין חיוב טחינה אלא היכא דמחתך ירק כדי לבשלו למחר דאיננו לצורך אכילה היום ומש"ה אסור ריסוק שחת וחרובין כיון דחזי לאכילה קודם ריסוק חשיב ריסוק זה שלא לצורך אכילה כטוחן והיינו מה שסיים רבנו שאין טחינה בפירות דהיינו דבר הנאכל בשבת כמו דלועים דה"ל לצורך אכילה בשבת ע"ש ולשון שאין טחינה בפירות משמע איפכא דדבר הראוי לאכילה קודם טחינה לא שייך בי' טחינה.

וגם מה שרצה הט"ז להעמיס בלשון רבנו המחתך את הירק כדי לבשלו היינו למחר לא מיחוור דאטו לא משכחת לי' בשגגת שבת כדי לבשלו היום. ותו דאטו הטוחן חטים לצורך היום פטור) ומה שנראה פשוט בכוונת ה"ה דלפי המתבאר בסוגי' דאליבא דרב הונא איירי הך דשחת וחרובין בדאקושי והך דדלועין ונבלה ברכיכי ולר' יהודא איפכא הך שחת וחרובין ברכיכי והך דדלועין ונבלה באקושי ולפ"ז הנוסחא הראשונה אתיי' כר"י דהך דדלועין ונבלה הקשים דלא חשיב פרי שרי דאין טחינה אלא בפירות והנוסחא שניה כר' הונא דה"ל דלועין ונבלה רכיכי ופירי והוקשה לו שתי הנוסחאות דלנוסחא הראשונה קשה דהא השף לשון של מתכת ומאן דסליק סילתי חייב אע"ג דלא הוה פירי

ולנוסחא השניי' קשה דהא המחתך ירק דק דק חשיב טחינה אע"ג דהוי פירי וכן סתם טחינה בחטין דה"ל פירי.
ולזה הכריע ה"ה כנוסחא ראשונה דאתי' כר"י דהלכתא כוותי' הואיל דקם רב הונא בקושי' וכן טוחן דל"ט מלאכות שהיא בחטין הוה טחינה בפירות. ומש"ה הקשה נמי ה"ה דכיון דקיי"ל כר"י ה"ל לרבנו לבאר דוקא בנבלה קשה אבל רכה אסור.
ובאמת קשה נמי דה"ל לרבנו לבאר דדוקא חרובין רכין דומי' דשחת אסור אבל קשין שרי. גם קשה קושיי' השואל להרשב"א שהובא בכ"מ דלמה יצא רבנו לידון בטעם חדש מפני שנראה כטוחן ועזב הטעם הנזכר בגמ' דמטרח באוכלא לא טרחינן והתירוץ שתירץ הכ"מ תמה תמה אקרא דאטו רבנו ז"ל בדה תורה חדשה מלבו מה שלא הוציא מדברי חז"ל.
גם קשה בדברי רבנו דדין מתירין אלומו' לא אתיי' כר"י ולא כרב הונא וכמ"ש ה"ה. ומה שתירץ הכ"מ דפי' דארזי אלומו' קטנות דוחק מלבד שארי דחוקים אשר יראה ויבין המעיין בצדק ובב"ח סי' שכ"ד רצה ליישב דברי רבנו ע"פ הגירסא שבקצת ספרי הרי"ף ומפרש אליבא דר"י דפקעין הן בינונית וכפין קטנות וזירין גדולות הילכך בקטנות פספוס נמי שרי ובגדולות להתיר נמי אסור ובבינונות מתירין ולא מפספסין וטעמא דרבא קאי רק אבינונות דמתירין חשיב שוויי אוכלי ופספוס חשיב טרחא באוכלא ומה שמסיים רבנו אבל לא אלומות גדולו' ר"ל אפילו להתיר ע"ש.
וגם זה דוחק כנ"ל והאיך קאמר הן הן פקעין והן הן זירין הואיל שאלו גדולות ואלו בינונות ולמה לא הושוו פקעין וכפין שהן בינונות וקטנות ותו דאין הבנה לפ"ז להא דקאמר ר"ח אליבא דרב הונא שוויי לא משוינן טרוחי מטרחינן וע"כ צ"ל דהוא נתינת טעם הואיל דארזי קשין. ותו דלשון רבנו אבל לא אלומות גדולות משמע דאפספוס גרידא קאי.
וגם גירסא שבקצת ספרי הרי"ף לא נהירא וגם אין זה גירסת רבנו כמ"ש לקמן. וכדי ליישב דברי רבנו צריך אני להרחיב קצת דע שרבנו איננו מפרש שוויי אוכלי כפרש"י משום אולידי אוכל וכן איננו מפרש טרוחי באוכלי כפרש"י משום טירחא שלא לצורך דלא מצינו שרש לטעמי' הללו ורבנו זה דרכו תמיד לעיין בטעמא דמלתא לכל השבותים שאסרו חז"ל ולסמכם לאב אחד מל"ט אבות ומפרש רבנו דאיסור פספוס הנזכר בסוגיין היינו דומי' דריסוק שחת וכמ"ש לקמן לשונו בפי' המשנה ומשום גזרת טחינה נגע בי' ולזה מפרש דאליבא דר' יהודה שוויי אוכלי לא חשיב טחינה אלא טרוחי באוכלי דסובר

רב יהודא דאין טחינה אלא בפירות שהן אוכלין קודם הטחינה ורב הונא ס"ל איפכא דשוויי אוכלי דמי טפי לטחינה אבל טרוחי באוכלי שרי דאין טחינה בפירות.
ושניהם לא למדוהו אלא מגוף מלאכת הטחינה שהיא בחטין דאיתא בברכות דל"ו קמחא דחיטא רי"א בפה"א ורב נחמן אומר שהנ"ב דהואיל דאית לי' עלויי' אחרינא בפת לא מברכינן עלי' בפה"א אלא שהכל וכו' ובגמרא ברכות דף ל"ז הכוסס את החטה מברך עלי' בפה"א עיין בדברי רבנו פ"ג מה' ברכות דהיינו דוקא בכוסס חטין שלוקין דכל שהוא נאכל מבושל מברכין עליו חי שהנ"ב ופסק' דמלתא דדגן חי וקמח חי מברכין שהנ"ב דאע"ג דחשיב אוכל דאלו לא היו חשובין אוכל לא היו מברכין עליהן כלל כמ"ש רבנו פ"ח מה' ברכות ה"ז הפלפלין והזנגביל בזמן שהם רטובין מברך עליהן בפה"א אבל בזמן שהם יבשים אינו מברך עליהם כלל מפני שהן תבלין ואינן אוכל וכן אוכלין שאינם ראויין לאכילה אינם טעונים ברכה ע"כ אלא דאע"ג דחשיבי אוכל הואיל ויש להם עלוי אחר בפת אינו מברך עליהם בפה"א ור' יהודה ס"ל דאפילו דבר שיש לו עלוי מברכינן עליו בפה"א.
היוצא מיהות מזה דטחינה בחטין הם בדבר שהי' אוכל קודם טחינה והוא ג"כ אוכל אחר טחינה ואין בה עלוי אחר הטחינה אלא שהעלוי יהי' אחר האפי' שאחר הטחינה כשיהי' פת ובזה תבין הא דאמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן וכתבו שם התוספות דע"ד ע"ב דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי ע"כ וברור בכוונתם שר"ל סילקא וכל דדמי לי' ודבר זה צריך בינה יתירה דמה נשתנה סילקא משאר אוכלין ובמה יודע איפוא איזהו אוכל דדמי לסילקא.
ולפמ"ש נראה ברור דדמיון פרימת סילקא לטחינת חטים הוא דמיון חזק דאיתא בגמרא ברכות דף ל"ח ע"ב בשלמא כל שתחלתושהנ"ב שלקו בפה"א משכחת לי' בכרבא וסילקא וקרא וכו' מבואר מזה דסילקא נאכל כמות שהוא חי ומש"ה מברכינן עלי' שהנ"ב אלא שאין מברכין עליו בפה"א מפני שיש לו עלוי אחר הבישול הרי שהוא ממש כדמות החטין שהוא מעיקרא אוכל וגם אחר הפרימה אין לו עלוי אלא העלוי יהי' אחר הבשול שאחר הפרימה כשיהי' שלוק ובזה מבואר מאד מ"ש רבנו המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו שנמצא טחינה זו מכשירתו לעלוי הבישול וחשיב תיקון משא"כ ירק הנאכל כמו שהוא חי ואין לו עלוי בבישול לא חשיב חיתוכי טחינה ותיקון ודוקא בירק שראוי לאכילה חי דומי' דחטין מבואר מזה דסילקא דמי לחטין בכל הדמיונות.
אמנם ריסוק שחת וחרובין דרכיכי וחיתוך נבלה ודלועין דאקושי דתרווייהו לא דמו ממש לטחינת חטין בזה נחלקו רב יהודה ורב הונא דר"י ס"ל דריסוק שחת וחרובין

שהיו ראויי' לאכילה קודם הריסוק דרכיך אלא הריסוק עושאן מעולה טפי חשיב דומה לטחינה והיינו טרוחי באוכלי לא טרחינן משא"כ בדאקושי דה"ל שוויי אוכלי לא דמי לטחינה דהתם היו החטין ראויים לאכילה קודם הטחינה משא"כ הכא דהריסוק עושאו אוכל ואין טחינה אלא בפירות.

ורב הונא ס"ל דאטרוחי באוכלא טרחינן דכיון דמעיקרא אוכל וסוף אוכל לא הוה הטחינה תיקון גמור אלא לתענוג ושרי ולא דמי לטחינת חטין כדי לאפות דחשיב עלוי ותיקון שע"י הטחינה מחזי לאפות אבל שוויי אוכלי לא משווינן דחשיב תיקון מה שנעשה אוכל והיינו דסובר אין טחינה בפירות דדבר שהוא פרי קודם טחינה כמו לאחר טחינה ה"ל כמו ירק הנאכל חי ואין לו עלוי בשליקה ולא חשיב טחינה.

ולפ"ז פסק רבנו כר"י וכנוסחא ראשונה שהכריע ה"ה שאין טחינה אלא בפירות והוא נתינת טעם דהילכך שחת וחרובין שהם פרי וראויים לאכילה קודם ריסוק דברכין איירי מחזי טחינה משא"כ בנבלה ודלועין דאקושי ולא הוי פרי ובהכי ניחא דלא הוצרך רבנו לפרש בחרובין דרכיכי ונבלה דאקושי דכל זה נלמד מנתינת טעם שכתב שאין טחינה אלא בפירות (וכמו שאחזה משנתנו ברכין שחת וחרובין ובקשין נבלה ודלועין אלמא דסתמא הכי איתנייהו דאל"כ לפלוג וליתני בדידי'.

אחז נמי רבנו לשון המשנה וביאר בנתינת טעם שנתן דהנהו רכין והנהו קשין) ולשון בפירות שכ' רבנו פי' אוכלין דכיוצא בזה בברכות קורא ר"י"א בפה"א פרי הוא אלמא דאף רך של דקל נקרא פרי הואיל דחזי לאכילה ובלשון רבנו פ"א מה' כלאים כל שהזרעים אינם נאכלין אלא הפרי של אותו הזרע כמו זרע הלפת וכו' ונקראים ירקות שהן מתעלין ע"י שליקה פרי ובגמרא נדרים הנודר מפירות הארץ נאסר בגדולי קרקע אבל סתם פרי משמע כל מיני אוכלין שבעולם נמצינו למדים שמ"ש רבנו אין טחינה אלא בפירות היינו דוקא פירות שהם מתתקנים ע"י טחינה משא"כ בירק הנאכל כמות שהוא חי לא חשיב הטחינה תיקון כלל וכמו שביאר זה רבנו במ"ש המחתך את הירק כדי לבשלו.

וכן האי כללא אינו אלא באוכלין דאין חייבין על טחינת דבר הנאכל אא"כ הי' ראוי לאכילה קודם הטחינה אבל הא ודאי דשייך טחינה בתבלין שאינם ראויים לאכילה והשף לשון של מתכת והאי מאן דסלית סילתי דכל שהוא תולדה לאב אינו דומה לאב ממש אלא דכיון שהי' מעיקרא ג"כ תבלין ואח"כ נעשו תבלין נידוכין ותיקון חשיב טחינה משא"כ שוויי אוכלא לא חשיב טחינה כלל דפנים חדשות באו לכאן דמעיקרא לא הוה אוכלא והשתא אוכלא ולא הוה דומי' דטחינת חטין כלל ותו דשוויי אוכלי לא אסר רחמנא כמו שלא אסרה תורה הוצאת מלבושים ושבירת אגוזים מה שא"כ בטחינת

חטין לעשות עילוי וחזי לאכילה קודם עילוי הוא דאסרה תורה ודכוותי' למטרח באוכלא אסור דבר תורה והא דכ' רבנו מפני שנראה כטוחן משום דריסוק שחת וחרובין לא הוה טחינה דק דק אלא דמחזי כטוחן.

ועל דרך זה מתבאר נמי פלוגתייהו דר"ה ור"י בפי' כפין וזירין איזהו מהן דארזי דהיינו עמיר שנתקשה כמ"ש הערוך ערך זירין ע"ש ודלא כפי' רש"י שהוא ענפי דקל דרב הונא מפרש פספוס בעמיר רך דהוה מטרת באוכלא הוא דשרי ולר' יהודה דמפרש כפין דארזי לא שרי פספוס אלא בעמיר קשה דחשיב שווייא אוכלא.

ועיין בפי' המשנה לרבנו וז"ל פקעין וזירין הם אלומות עמיר אלא שהפקעין קטנות והם משתים שתים והזירין הן גדולות משלשה שלשה ואמרו אבל לא את הזירין ר"ל אין מפספסין את הזירין אבל להתיר האגודות מותר ופי' מפספסין כמו מפרכין והוא שמחככין אותן בין שתי הידים וכפין הוא מין מן הפקעין ע"כ.

מבואר מלשונו זה דלא פסק כרב הונא אלא כרב יהודה דפקעין וזירין הם אלומות עמיר ומדמסיים רבנו ואמרו אבל לא את הזירין וכו' אבל להתיר האגודות מותר מוכרח דגורס כגירסת רש"י ודלא כגירסא שבקצת ספרי הרי"ף ומבואר נמי דאין פי' מפספסין לדעתו כפרש"י פיזור העמרים אלא ענין ריסוק מלשון נזיר חופף ומפספס וכ"כ הערוך ערך פספס ומשום טחינה נגעו בי' גם נראה לעין דאיננו מפרש כפרש"י דהא דאמרן פקעין תרי זירין תלתא שני קשרים או שלשה קשרים אלא מפרש תרי עמרים ושלשה עמרים דהיינו שאגודה קטנה משני עמרים נקרא פקעין ואגודה גדולה משלשה עמרים נקרא זירין עיין בערוך ערך כף דמפרש כפרש"י ובערך פקע מפרש כפי' רבנו פקעין ב' אגודות בפקיע וכפין ג' אגודות בכף ובזה נתברר לנו ענין אלומות גדולות וקטנות שהזכיר רבנו מה שלא הרגישו בזה הכ"מ והב"ח וכל נושאי כלי רבנו.

ואולם מה שמסיים רבנו בפי' המשנה וכפין הוא מין מן הפקעין תמוה לכאורה דהא מבואר מלשונו דמפרש מתניתין אליבא דר"י כנ"ל דפקעין וזירין חדא אבל כפין הוא מין אחר הנקרא דארזי דהיינו עמיר שנתגדל ונתקשה עיין בערוך ערך זר גם לשון הוא מין מן הפקעין קשה ההבנה דהל"ל הוא מין פקעיו.

ואחר ההסתכלות נראה דרבנו איננו מפרש מלתא דר"י כפרש"י דקשה לפירושו לשון המשנה והכי הל"ל מתירין פקיעי עמיר וזירין לפני בהמה ומפספסין את הכפין להכי מפרש רבנו דה"ק הן הן פקעין הן הן זירין דכמו שתיבת פקעין הוא שם האגודה בת תרי תרי כן תיבת זירין הוא שם האגודה גדולה בת שלש שלש אבל תיבת כפין איננו שם האגודה אלא שם דבר הנאגד וכחו ככח תיבת עמיר דכמו שתיבת עמיר פירושו עמיר

לח כן תיבת כפין פירושו עמיר קשה הנקרא דארזימבואר מזה דכמו שאם תאמר תיבת פקעין גרידא שפירושו אגודה קטנה עדיין לא נתברר מהות דבר הנאגד וצריך אתה לפרש דיבורך פקיעי עמיר כן תיבת זירין גרידא שפירושו אגודה גדולה לא נודע דבר הנאגד עד שתפרש זירי עמיר וזירי כפין וכן תיבת כפין גרידא שפירושו עמיר קשה צריך לפרש כמות האגודה אם הם פקיעי כפין או זירי כפין ובהכי ניחא לשון המשנה דה"ק מתירין פקיעי עמיר דהיינו אגודות קטנות של עמיר לח ופספוסי לא דחשיב מיטרח באוכלא שנראה כטוחן ומפספסין את הכפין דהיינו עמיר יבש דחשיב שוויי אוכלי והוא שתהי' אגודה קטנה אבל אין מפספסין את הזירין שהן אגודות גדולות אפילו של עמיר יבש דלית בי' משום טחינה הואיל דנפיש טרחייהו ושיעור לשון המשנה כאלו אמרה מתירין פקיעי עמיר ומפספסין פקיעי כפין אבל לא את הזירין אפילו של כפין ובהכי ניחא הא דלא נקיט במתניתין מתירין פקיעי עמיר וזירין ומפספסין את הכפין דאז הי' משמעותו דכל כפין מפספסין אפילו זירי כפין ובזה מבואר מ"ש רבנו וכפין הוא מין הפקעין פי' דכפין דמתניתין דהתירו לפספס היינו כשהם מין מן הנאגדים באגודה קטנה אבל הזירין אסורים לפספס אפילו של כפין.

ובהכי ניחא נמי אליבא דרב הונא דה"ל למנקיט מתירין ומפספסין פקיעי עמיר וכפין אבל לא את הזירין אלא משום דאז ה"א דהכי קאמר בשל עמיר הוא דמתירין ומפספסין אף את הכפין אבל בשל זירין אין מתירין ומפספסין פקיעין וכפין אלא פקיעין גרידא משא"כ השתא דפלגינהו בתרי בבא משמעותו כאילו אמר מתירין פקיעי עמיר אבל אין מתירין פקיעי זירין דבבא דאבל לא את הזירין מוסב גם אבבא ראשונה ונקיט בבא דמפספסין את הכפין לגופא וכ"ש פקיעי עמיר ובבא דמתירין פקיעי עמיר נקיט משום דיוקא דבזירין אפי' פקיעין ואפילו התרה נמי אסור דכיון דאסור לפספס משום שוויי אוכלי הילכך לא חזי לבהמה ואסור אפילו להתיר מתורת מוקצה כאבנים כמ"ש רבנו פכ"ה ה"ו.

ולפמ"ש דברי רבנו הם ממש כלשון המשנה דמתירין אלומות של עמיר דהיינו בין גדולים ובין קטנים ופספוסי לא דבעמיר לח חשיב מטרח באוכלי ואח"כ כתב רבנו ומפספס בידו אלומות קטנות דהיינו של עמיר קשה הצריך פספוס אבל לא אלומות גדולות אפילו של עמיר קשה דאע"פ דלית בי' משום לתא דטחינה דחשיב שוויי אוכלי מ"מ אסור מפני הטורח שבהן דנפיש טרחייהו כנ"ל ושיעור לשון רבנו מתירין פקעין וזירין של עמיר ומפספס את הפקעין אבל לא את הזירין פירוש של עמיר קשה הצריך פספוס.

ועי"ל דהוקשה לו לרבנו הא דפריך בגמרא תנן אין מרסקין את השחת וכו' ת"ש מחתכין את הדלועין וכו' דמשמע דדוקא לרב הונא ולר"י פריך ובל"ז הוה ניחא לי' אע"ג דס"ד דחרובין דומי' דשחת ודלועין דומי' דנבלה ואידי ואידי ברכיכי. אלא ודאי דס"ד דבעל הש"ס לחלק דריסוק שחת הוה טירחא טפי דריסוק הוא דק דק ודמי קצת לטחינה משא"כ חיתוך נבלה ודלועין לא הוה טירחא כלה האי דחיתוך הן חתיכות גדולות א"נ דס"ד דבעל הש"ס לחלק דשאני שחת וחרובין שהם מאכל בהמה דשחת ידוע שהוא מאכל בהמה ומש"ה הקוצר לשחת מפסיק לפאה וכן חרובין עיין פ"א מה' מעשרות ה"ט החרובין אינם חייבין במעשרות אלא מדבריהם לפי שאינן מאכל אדם ובירושלמי פ"ב דמעשרות מפורש החרובין מאכל בהמה הן ואפילו לפמ"ש הכ"מ שם איננו מאכל השוה לכל נפש משא"כ בדלועין ונבלה שהן מאכל אדם דדלועין ידוע לכל שהוא מאכל אדם ובנדרים הנודר מן הירק מותר בדלועין וכן נבלה עיין פ"ג מהט"א הי"ג דסתמא אכילת אדם הוא ואין צריך מחשבה ומש"ה דלועין ונבלה רכיכי טפי וחיתוך לא הוי כ"כ דק דק ובציר טרחייהו משא"כ בשחת וחרובין דלא רכיכי כלה האי וריסוק הוא דק דק מש"ה אסירי ובהכי הוה ניחא לי' לבעל הש"ס לחלק אי לאו מלתייהו דרב הונא ורב יהודה (תדע דאי ס"ד דנבלה דומי' דדלועין כדמשני בעל הש"ס אליבא דר"י א"נ דשחת דומי' דחרובין כדמשני בעל הש"ס אליבא דרב הונא קשה ליפלוג וליתני בדידי') אלא דפריך לרב הונא דס"ל טרוחי באוכלי טרחינן אפילו טירחא מרובה בכפין שהן אלומות גדולות מותר לפספס אמאי אין מרסקין שחת וחרובין וכן לרב יהודה דס"ל דאין מפספסין פקיעי עמיר שהן אלומות קטנות אלמא דלא טרחינן באוכלי כלל קשה לי' לבעל הש"ס חיתוך נבלה ודלועין משא"כ לולי דברי רב הונא ורב יהודה אפשר לפרש בפשיטות דה"ק מתניתין דהן הן פקעין והן הן זירין פקעין תרי וזירין תלת וכיפין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר וה"ה לפספס וכפין נמי מפספסין אבל לא את הזירין דנפיש טרחייהו בין זירין של עמיר ובין זירין של דארזי והטעם דהן טרוחי באוכלי והן שוויי אוכלי טירחא זוטא שרי וטירחא רבה אסור ובהכי ניחא דריסוק שחת וחרובין נפיש טרחייהו ואסור וחיתוך נבלה ודלועין זוטר טרחייהו ושרי ודחיקא לי' לרבנו לאוקי' מתניתין דחיתוך דלועין ונבלה בגורייאת' זוטרי ובשר פילי ומש"ה פסק כפי הס"ד דבעל הש"ס ולא סמך על שינויי' דחיקא להכי מפרש משנתנו כפשוטו דטירחא רבה אסור וטירחא זוטא שרי ובהכי ניחא דסתם רבנו דמפספסין אלומות קטנות בין של עמיר לח ובין של עמיר קשה דהיינו דארזי ואין מפספסין אלומות גדולות הן של עמיר לח והן של עמיר קשה דהיינו דארזי.

ולפ"ז יש לקיים הגירסא שאין טחינה בפירות דכל דבר הנאכל כמות שהוא חי לא שייך בי' טחינה דלא הוה דומי' דחטין שטחינתו הוא לצורך בישול והוא נתינת טעם דמש"ה ריסוק שחת וחרובין אסור רק מדבריהם וחיתוך דלועין ונבלה מותר משום דתרווייהו ה"ל פרי ואין בהם משום טחינה אלא דאפ"ה ריסוק שחת וחרובין אסור מדבריהם הואיל דנפיש טרחייהו ופלוגתא דרב הונא ורב יהודה לא שייכא כלל משום לתא דטחינה אלא משום טירחא דרב יהודה סבר דשוויי אוכלי שרי דה"ל טירחא לצורך ואפילו באלומות גדולות דנפיש טרחייהו וטרוחי באוכלי דה"ל שלא לצורך אסור אפי' טירחא זוטא ורב הונא ס"ל דשוויי אוכלי אסור דחשיב טירחא לצורך אבל טירחא שלא לצורך שרי אפילו טירחא מרובה דכל טירחא שלא לצורך לא חשיב טירחא אלא התעסקות מיהו אנן קיי"ל דבין לצורך ובין שלא לצורך טירחא נפישא אסור וטירחא זוטא שרי ורבנו נתן טעם כי היכי דלא תקשה אמאי ריסוק שחת וחרובין פטור ולא חשיב טחינה וריסוק נבלה ודלועיןשרי לזה תירץ דאין טחינה בפירות.

ועיין במ"ש הר"ד ערמאה כיוצא בזה שהוא נתינת טעם דמש"ה ריסוק שחת וחרובין אינו אסור אלא משום גזרה וחיתוך דלועין ונבלה שהן חתיכות גדולות שרי דלא גזרינן גזרה לגזרה. עוד כתב דמ"ש רבנו מפספסין אלומות קטנות משום דקיי"ל כר"י דדוקא פקיעין שהן תרי תרי אסור אבל חד חד לא חשיב טירחא כלל והיינו אלומות קטנות שכתב רבנו ועדיין אין זה מספיק דלמה השמיט רבנו דין דארזי דשרי אפילו אלומות גדולות דשוויי אוכלי משווינן לכן נראה עיקר כמ"ש דתרי תרי חשיב אלומות קטנות כפי לשון רבנו בפי' המשנה אלא דפסק רבנו דבין טרוחי באוכלי ובין שוויי אוכלי טירחא נפישא אסור וטירחא זוטא שרי: ה"כ ובקערה וכו' תרתי בעינן ביד הסכין ובקערה אבל ביד הסכין ומכתשת אסור משום גזרה שמא יטחון דק דק אבל ביד הסכין ובקערה ה"ל גזרה לגזרה וכן נראה מדקאמר ר"י תרתי אסור אלמא דאיירי בקערה עיין פ"ג מהי"ט הי"ב שהעתיק רבנו קערה במקום מדוך של עץ הנזכר בדברי ב"ה במסכת ביצה דף י"ד לענין מלח בי"ט דחשיב שנוי וה"ה לתבלין בשבת דאלו במכתשת חיובא איכא: הכ"א כגון איזוביון ופואה בגמרא דף ס"ו מאי קשרים קשרי פואה אמר אביי אמרה לי אם תלתא מוקמי חמשה מסו וכו' אלמא דפואה רפואה היא ולעיל הי"ט חבילי פואה קוטם ואוכל מין אחר הוא מין אזוב והרד"ע גריס סיאה לעיל הי"ט ועיין לקמן פכ"ו הי"ח ובגמרא דקכ"ח.

ומ"ש רבנו כגון לענה אולי היינו גרגירא שבגמרא דק"ט: הכ"ב כגון הכסברא בגמרא דף ק"ט ע"א כוסברתא וכסות אין בהן משום רפואה ומ"ש רבנו והאזוב כן מוכח מהתוספתא

שכתב רבנו לעיל ועיין בגמרא דק"ט ע"ב הפרש בין אזוב לאיזובין: הכ"ג ולא שמן ורד עיין בתוספות ד"ה למימרא וכו' וסובר רבנו דס"ד דבעל הש"ס באינו מתכוון לרפואה ור"ש לטעמי' דדשא"מ מותר ולפי המסקנא אפילו במתכוון לרפואה הואיל באתרא דרב שכיח מישחא הילכך אע"ג דקיי"ל כר"ש כיון דרבנו אייריי במתכוון לרפואה כמ"ש בהדיא בעינן שיהי' במקום שהבריאי' סכין אותו עיין בגמרא ברכות דל"ח ומ"ש רבנו נגפה ידו בגמרא בפס ידו אבל גב ידו שרי כמ"ש רבנו פ"ב ה"ה: הכ"ד אבל בולע וכו' בתוספתא פי"ג דשבת החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע ורבנו מתיר אפילו שלא ע"י אניגרון כפי משמעות סוגיין דלא יגמע ופולט תנן ורבא הדר בי' ועיין ברכות דל"ו בתוספות ד"ה לא יערענו: הכ"ה אין נותנים יין וכו' דף ק"ח ע"ב ומ"ש רבנו מי שלקה וכו' דין ההיתר במקדש עיין פ"י מה' כלי המקדש ה"ט דאין כאן מקומו משום דיש בדין זה ג"כ משום ייתור בגדים ע"ש: הכ"ו ונותנים מוך יבש וכו' ה"ה גריס קשיא מוך אמוך ובסוגיין גרסינן קשיא כתיתין אכתיתין והיינו הך כפרש"י והשמיט רבנו איסור גמי יבש דקיי"ל אפילו לח אסור כסתמא דמתניתין וכנ"ל הכ"ה והיתר ספוג יבש נלמד ממ"ש רבנו לעיל פי"ט הי"ג דיוצאין במוך ובספוג שע"ג המכה ומשמע דאפילו אם נפל יחזיר ע"ש: הכ"ז רטיי' וכו' העתיק רבנו דין זה כאן גבי שבותי טוחן ולא סידרו גבי שבותי ממרח עיין בתוספות ד"ה ומחזירין ועיין בהשגות ובהגהות מיי' הראה מקום מהירוש' דמותר ליתן רטיי' ע"ג מכה שנתרפאה נ' כוונתו להציל רבנו מהשגות הראב"ד ולא נהירא דאי במכה שנתרפא' אפילו במדינה שרי וה"ה הגיה ומחזירין ולפ"ז קשה דה"ל לרבנו להזכיר ואם בתחלה כאן וכאן אסור הגם די"ל דלשון ומחזירין משמע דוקא חזרה אמנם עכ"ז לולי דברי ה"ה הי' נ"ל דסובר רבנו דכל שפירשה עג"ק חשיב כהנחה לכתחלה עיין לעיל פ"ג ה"י והא דקתני מתניתין מחזירין דמשמע אבל לא מניחין היינו בפירשה ע"ג כלי וכר"י ולפי מסקנת הש"ס לא שמיע לי ואין הלכה כר"י והתירו סופו משום תחלתו כדאיתא פ"ק דביצה מותר נמי להניחו לכתחלה ומש"ה נמי לא הזכיר רבנו לעיל פי"ט הי"ב ואם נפל לא תחזיר דחזרה מע"ג קרקע בכלל מ"ש ולא תתן: הכ"ח ואין מתעמלין וכו' עד שייגע ויזיע בפסחים דל"ז פת עמילה שבועטין אותו ומ"ש רבנו או שיהלך וכו' בתוספתא ספי"ז אין רצין בשבת כדי להתעמל אבל מטייל כדרכו אפילו כל היום כולו ואינו חושש.

ומ"ש רבנו בקרקע דימוסית שבא"י כן משמע בגמרא דקאמר חמרא פרוניתא ומיא דיומסית קיפחו עשרה שבטים מישראל: הכ"ט מפני שכל אלו צער הן רש"י פי' משום רפואה ורבנו סובר משום צערא מדנקיט מים רעים שבים ותו דאי משום רפואה אפילו

לא אשתהו אסור לבעל חטטין וכן הך דקורדומ' דמשום צערא מדמה רבנו להנך בדאשתהי דוקא: ה"ל ואם הי' ידיו וכו' כרשב"ג מדסיים עלה רב שמואל בר יהודה עבדת לי' אמי' מגררתא דכספא: הל"א ואסור לדחוק כרסו עיין במ"מ ובהגהות מיי' נראה דגריס איפכא דרב ששת אסר ולפי גירסת הספרים אפשר לומר דרבנו מפרש אסובי ינוקי כפי' הערוך בערך אסובי ע"ש וא"כ הוא בכלל ומותר ליחנק שכ' רבנו ודין זה הוציא רבנו מהתוספתא פ"ד דשבת סכין כל מיני סיכות אבל אין משקין את המעיין ואין חונקין בשבת והב"ח סי' שכ"א כתב דרבנו מפרש ואין מעצבין את הקטן דומי'דאפקטיזון והא דאמרן בגמרא בחומרי שדרה היינו לפי מה דס"ד דהיינו הך דלפופי ינוקא ע"ש וזה דוחק גדול ודין אין מעצבין כתב רבנו לקמן פכ"ב הכ"ו גבי שבותי בונה.

ומ"ש רבנו ולהעלות אזנים עיין בכ"מ ולפי גירסת הספרים צריך לומר דא"ד בסם בחול איירי ועצה טובה קמ"ל לרפואה דבסם ליכא מאן דשרי דודאי אזנים לא ה"ל חולי שיש בו סכנה ולפ"ז ללישנא קמא אין דרך רפואה בסם ור"ח דמתיר ס"ל כל"ק וכתב רבנו בין ביד בין בכלי דאלו כ' רבנו ביד ה"א לאפוקי כלי אבל השתא משתמע לאפוקי בסם דלא: הל"ב שבותי מרקד שהוא אב התשיעי ומש"ר שהרי אינו מתכוון כן פי' רש"י דמתניתין ר"ש היא: הל"ג שבות אב עשירי שהוא לש והשלים רבנו פרק זה בשבותי עשר מלאכות שנתבארו תולדותיהן בפ"ח.

ומ"ש רבנו והוא שיהי' רך מפרש ה"ה דברי רבנו דבקשה אסור אף ע"י שינוי וברך בעי שינוי וכ"כ הרי"ף דבעבה אסור אף ע"י שינוי אפילו אליבא דר"י בר יהודא ולפ"ז נשארה קושיי' הלח"מ ולולי דברי ה"ה הי' אפשר לקיים גירסת הספרים לדרך רבנו דפריך והאמרת אין גובלין קלי דמשמע כל קלי אפילו לא הביא שליש ותו דמ"ש דבקלי אסור ובשתית מותר כיון דבתרווייהו לא שייך גיבול דאורייתא ומשני דבשתית רכה מודה רבי והוא דמשנה ומינה דלר"י בר יהודה אף עבה שרי ע"י שינוי ולפ"ז יתפרשו דברי רבנו דרך מותר בלא שינוי ועבה בעי שינוי אמנם פשטות דברי רבנו משמע כמו שהבין ה"ה וכדעת הרי"ף רבו לכן נראה פי' הסוגי' לדרך רבנו דמשני הא בעבה לכ"ע אסור והא ברכה מודה רבי דמותר לגבל מעט מעט כמו בקלי לר' יוסי ומינה דלר' יוסי אפילו טובא שרי ע"י שינוי דאח"כ נותן את הקומץ ובהכי ניחא הך דכתוב על פנקסיה דלוי דאיירי בגיבול הרבה שתית רכה ע"י שינוי דאח"כ נותן את החומץ דלא אתיי' כרבי דאינו מתיר אלא על יד על יד דלשון ושוין מוסב על פלוגתא דידהו במעט מעט: הל"ד ונותנין מים וכו' בהגהות מיי' תמה על דברי רבנו וכ' שיש ט"ס בדבריו וכבר בארתי פ"ח הי"ו דרבנו פסק כר"י בר יהודה דסתמא דמתניתין כוותי' ע"ש: הל"ה שמא יבא לידי

כתישת קטניות וכו' ביאור דברי רבנו דאפי' מידי דלא שייך בי' לישה נמי אסור המראה במקום שאינם יכולים להחזיר דמתוך שהוא מלעיטה במקום שאינה יכולה להחזיר חיישינן שמא יבא לידי כתישת קטניות שהיא תולדה דטוחן כדי שלא תחנק הבהמה מיהו אפילו במקום שיכולה להחזיר אסור ליתן לה מים וכרשינין בבת אחת משום גזרת לישה שיבא ללוש כדי שתהא נוח לה לבלוע ותרתי בעינן שיתן לה מים בפ"ע וכרשינין בפ"ע במקום שיכולה להחזיר ונקיט רבנו דיני' הללו גבי שבותי לישה אע"ג דמישך שייכי נמי לשבותי טחינה דנטר רבנו עד דנקיט שבותי לישה למנקיט שבותין הללו דאסירי משום טחינה ולישה (ומ"ש רבנו ג' או ד' ימים עיין בתוספות פ' הפועלים גבי מ' סאה לגמל) הל"ו ויוני הבית היינו יוני הרדיסאות עיין בדברי רבנו סוף הלכות שחיטה לענין שילוח הקן ולעיל פ"י הכ"ד: סליק פרק כ"א מה' שבת פרק כ"ב מה"ש ה"ב אבל בחמי טבריא וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ומה שהקשה הלח"מ דמלשון רבנו משמע דבחמי טבריא מותר להשתטף ואסור לרחוץ והל"ל דאפילו לרחוץ מותר וגם משמע מלשונו דבמי מערה מותר להשתטף ואליבא דר"י דקיי"ל כוותי' אסור אפי' להשתטף.

רואה אני דע' רבנו דסובר דאפי' ר"י לא קאסר להשתטף אלא בחמי האור כמבואר מלשון רבנו בד"א בחמי האור וכו' אבל מי מערה שהם חמין מחמת עצמן דומי' דחמי טבריא מותר להשתטף דטעמא מאי במי מערה אסור לרחוץ משום דמטללא ואתי לידי זיעה משא"כ בשטיפה שהוא שואב בכלי ממי מערה ושופך ע"ג שרי דדוקא תוך המערה נפיש הבלי' שהוא מכוסה ובחמי טבריא שאינם מכוסים מותר אפילו לרחוץ אלא דנקיט רבנו מלתא דפסיקא דמותר להשתטף בכל חמי טבריא אפי' אותן שבמערות וממ"ש רבנו ואסור לרחוץ במים חמין שבמערות שמעינן מינה דבחמי טבריא שאינם במערות מותר אפילו לרחוץ.

ומה שהקשה הלח"מ דאמאי אוקמו מתניתין כר"ש כיון דמצי לאוקי' אפי' כר"י לדרך הרי"ף ורבנו דבחמי טבריא שבמערות עסקינן וכן הקשה בשבע שיטות להרשב"א ויש ליישב לדרך רבנו דכיון דלשון ר' יהודה בחמין אסור בצונן מותר אפשר לפרש דדוקא בצונן ממש מותר אבל בחמין אפילו חמי טבריא אסור להכי ניחא לי' לאוקי' כר"ש ופסק רבנו כי הך סתמא דמתיר מיהות בחמי טבריא כיון דאפשר דר"י נמי מודה בהא ואפילו תימא דפליג ר"י בחמי טבריא נמי אפשר לומר דלא אפסקה הלכתא כר"י אלא בחמי האור אבל בחמי טבריא קיי"ל כר"ש כי האי סתמא.

תדע דהא ר' יוחנן דפסק הלכתא כר' יהודה איהו ס"ל הלכה כסתם משנה (ואע"ג דר' יוחנן מוקים סיפא דהרוחץ במי מערה כר"י בן חכינאי עיין ברמב"ן פרק כירה מ"מ

אע"ג דהך דנסתפג בעשר אלונטית יחידאה היא מ"מ רישא דהרוחץ במי מערה סתמא היא וכן דחה הרשב"א בשבע שיטות דברי הרמב"ן ז"ל ע"ש) וכן הא דמוקים רב איקא מתניתין דאנשי טבריא כר"ש עיין בתוספות כירה דל"ט ע"ב ד"ה אמר רבה בב"ח אמר ר"י ולהרמב"ן שם (ואע"ג דפסק רבנו כר"י מ"מ העתיק לקמן ה"ג לשון המשנה הרי אלו כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיי' לענין איסור רחיצת פניו ידיו ורגליו דעלה דמתניתין דוקא הוא דקשה אימא סיפא משא"כ על דברי רבנו וכן נראה מלשונו בפי' המשנה) ועיין פ"א מהי"ט הי"ז.

עוד הקשה הרשב"א בז' שיטות ואין זה מחוור שהזיעה יותר מותרת מן הרחיצהדלא נאסרה זיעה אפילו בחמי האור אלא משום גזירה דרחיצה. כדאיתא בפ' כירה וכיון דרחיצה דחמי טבריא מותרת כ"ש הזיעה בהן אלא ודאי דמי מערה דחמי האור קאמר ע"כ.

וק"ו פריכא הוא דנהי דזיעה בלא רחיצה קיל מרחיצה אכתי היכא דאיכא תרתי רחיצה וזיעה חמור מרחיצה בלא זיעה מש"ה רחיצה במי מערה דה"ל רחיצה וזיעה דמיא טפי למרחץ ואדרבה ממקום שהביא הרשב"א יש להביא ראי' דע"כ במי מערה דחמי טבריא איירי דאי ס"ד דמתניתין בחמי האור איירי מנ"ל לדקדק מלשון הרוחץ לאפוקי משתטף דהא שפיר נופל לשון הרוחץ על שטיפה כדמפרש רב איקא רחיצה דאנשי טבריא להשתטף והוא מוכרח בלי חולק אלא ודאי דמי מערה דמתניתין דומיא דחמי טבריא וכדעת הרי"ף ור"ן ואון שהביאו התוספות דק"ט בד"ה רוחצין במי גרר וכו' ודיעבד דמתניתין קאי על מי מערה גרידא משא"כ מי טבריא אפילו לכתחלה שרי דליכא למימר דאף מי טבריא דיעבד ומשנתנו נשנית קודם שהתירו מי טבריא בפ' כירה ד"מ דא"כ ל"ל למתני כלל מי מערה דהשתא מי טבריא אסורין כ"ש מי מערה דמטללא אלא ודאי דמי טבריא שרי לכתחלה ומי מערה דיעבד ולא נקיט מי טבריא אלא לגלויי דדומיא דידהו מי מערה וע"כ טעם איסור מי מערה משום דמטללא ושפיר מוכרח דדוקא רחיצ' אבל להשתטף אין חילוק בין מי מערה לחמי טבריא וע"כ איירי מתניתין ברחיצה ממש ושפיר מדקדק מכלל דלהשתטף שרי (ועיין בש"ע סי' שכ"ו שהביא דעת בעל התרומות והסמ"ג דאסור לרחוץ בחמי טבריא שבכלי דמיחלף בחמי האור ונראה שהוציאו דין זה שהם מפרשים מי מערה החמין מעצמן כפי' הרי"ף ורבנו והוקשה להם קושיי' הלח"מ דלמה לא מוקי' מתניתין כר"י לזה מפרשי' דלהשתטף שנמצא שואב בכלי חשיב כחמי האור ולא מתוקמא אלא כר"ש.

אבל קשה דלפ"ז מנ"ל דלהשתטף שרי דלמא רבותא קמ"ל דאפילו הרוחץ דיעבד אין וכ"ש המשתטף דמיחלף (ואפשר דמש"ה דקדק רבנו לאשמועינן היתר שטיפה בחמי טבריא לאפוקי מדעת הפוסקים הללו) ובירושלמי פ' כירה בראשונה היו טומנין את החמין מע"ש ונכנסין ורוחצין בשבת נחשדו להיות וכו' ואסרי להו רחיצה והתירו להן זיעה נחשדו וכו' ואסרו להן רחיצה וזיעה וכו' כשנתגדרו היו מתירין להן והולכין עד שהתירו להן מי מערה וחמי טבריא ע"כ מבואר מזה דמי מערה הן דומי' דחמי טברי' וכפי' הרי"ף ורבנו ע"ש: ה"ג ונמצא כרוחץ עיין במ"מ ובתוספות ד"מ ע"ב בד"ה מפני ומ"ש רבנו ואסורין ברחיצה ובשתיי' עיין מ"ש לעיל ה"ב: ה"ד מביא אדם וכו' גירסת רבנו כגי' הרי"ף א"ר יצחק בר אבדימי ש"מ תלת וכו' ש"מ הפשרו אין זה בישולו וכ' הר"ן דמפרשי' דהפשרו בכלי שני אין זה בישולו.

ומ"ש רבנו ומחמם בגד שם ת"ר מיחם אדם אלונטית וכו' והשמיט רבנו הך דקומקום של חמין דאף בחול אסור משום סכנה וגם השמיט הך דאמבטי של כרכים וכן הרי"ף השמיטו והר"ן נתן טעם להשמטתם ע"ש: ה"ה אמבטי וכו' עיין במ"מ ובכ"מ באריכות והב"ח והט"ז הגיהו בלשון הרב המגיד ואמבטי זה כלי שני הוא ויפה כיוונו בכוונת ה"ה שנמשך תמיד אחרי הרשב"א ובשבע שיטות להרשב"א כ' דאמבטי דידן הוה כלי שני ולא דומיא דאמבטי הנזכר ד"מ ע"ב בפך של שמן שהוא כלי ראשון וכן פירשו הגאונים וכ"כ הרמב"ם ז"ל ע"כ לשון הרשב"א ודלא כמו שהבין הכ"מ בכוונת ה"ה ותמה עליו ויותר תמו' על הלח"מ שלא ראה דברי רבנו דלקמן ה"ו דאוסר בכל כלי ראשון ולא ראה כל הלחץ של הכסף משנה.

ולפ"ז לפי מה שהבין ה"ה בכוונת רבנו שדעתו כדעת הרי"ף דלפי המסקנא פליג ר"ש בן מנסיא ארישא והלכה כב"ה ממש קיי"ל באמבטי כלי שני שדינו כדין כוס כלי ראשון דצונן לתוך חמין אסור ומ"ש רבנו לקמן ה"ו והוא שלא יהי' בכ"ר קאי אצונן לתוך חמין גרידא כמ"ש הכ"מ וכיון שכתב רבנו מפני שהוא מחממן הרבה משמע דאיירי במים הרבה ולא חילק בהדיא בין מים מרובי' למועטין שאין זה שיעור ברור והכל לפי חמימות המים שאם אינם חמין כ"כ כדי להחם אלא כדי להפשיר שרי כמ"ש רבנו גבי מיחם לשון כדי להפשירן ופסק נמי כפי אקומתא דרב אדא דאע"ג שנדחו דבריו שאין זה כוונת המשנה מ"מ הדין דין אמת.

אמנם קשה טובא לדרך ה"ה הא דנקיט רבנו וכן לא יתן לתוכו פך של שמן דע"כ איירי באמבטי כלי ראשון אלא ודאי דרבנו איירי באמבטי כלי ראשון ודוקא אמבטי של מרחץ דחומו רב הוא דאסור בפך של שמן אע"ג דמפסיק כלי עיין בתוספות ד"ה שאני התם

משא"כ במיחם דשרי ע"י הפסק כלי ולא אסר רבנו לקמן ה"ו אלא לצוק דהיינו מערה ולפי המבואר לעיל ה"ד דאין חילוק בין מים לשמן בהכרח דה"ה קיתון של מים אסור ליתן לתוך אמבטי וע"כ בהכי איירי רבנו אע"פ שלא כתב אין נותנין לה קיתון של מים צוננים ויגיד עליו ריעו וגם מש"ר לקמן ה"ו ומותר לצוק וכו' משמע דעד השתא לא איירי במערה אלא בהפסק כלי וכל הלכה זו איירי בהפסק כלי הוא דשרי חמין לתוך צונן אבל במערה אפילו חמין לתוך צונן אסור.

ומ"ש רבנו והוא שלא יהיה בכ"ר קאי אף אחמין לתוך צונן וכן כתב הב"ח דאתרווייהו קאי (אלא שלדרכו קשה דמ"ש אמבטי דשרי ע"ש ולפמ"ש ניחא) ולפ"ז אמבטי הנזכר בדברי ב"ה בכ"ר איירי וקיי"ל כר"ש בן מנסיא בבבא דסיפא וכדעת התוספות בד"ה מי סברת. וניחא נמי מה שהשמיט רבנו החילוק שבין מים מרובין למועטים דמדפריך בעל הש"ס אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא ומדלא משכחת בצוננים מרובים א"ו דפסיקא ליה לבעל הש"ס דליתא לדאביי ולא קיי"ל כמתניתין אלא כר"ש בן מנסיא וב"ה דלא חילקו בין מרובין למועטים א"נ כדעת ר"ת שבתוספות ד"ה נותן אדם חמין דחמין לתוך צונן היינו מועטים למרובים וא"כ כיון דקיי"ל כר"ש בן מנסיא אין חילוק בין רב למעט ואע"פ שדחוק בעיני להשוות מחלוקת בין הרי"ף ורבנו מ"מ לחץ פשטות לשונו מורה כמ"ש.

ואף לדעת הרי"ף יש ליישב דברי רבנו דחמין לתוך צונן אפילו באמבטי שרי ובצונן לתוך חמין בכוס אפילו לערות שרי ובמיחם לערות אסור ובאמבטי אפילו מפסיק כלי אסור עיין בר"ן. והנה רבנו השמיט מתניתין דמולייאר הגרוף־דשרש הדבר דכל להפשיר שרי וכדי לחמם אסור דחשיב נתבשל בשבת ע"י תולדות האור: ה"ו ואם יצק התבשיל וכו' עיין במ"מ ודקדק כן מלשון רבנו מדלא כ' ומותר לצוק מן הקדרה לתוך הקערה שהתבלין בתוכה.

ולפמ"ש לעיל ה"ה דצונן לתוך חמין בכ"ש שרי וחמין דכ"ר לתוך צונן אסור אע"פ שאלו עירה חמין דכ"ר לתוך כ"ש ואח"כ נתן לתוכה צונן שרי אע"ג דהוה החמין תתאה גבר אלמא דאיסור חמין דכ"ר לתוך צונן מתורת עירוי: ה"ט ונותנים תבשיל וכו' בגמרא מ"ד דלמא אתי לאשוויי גומות קמ"ל וכיון דבאמת שרי העתיקו רבנו כאן דרך איידי דנקיט מים יפים ברעים איידי דצוננין בחמה ולא חש להעתיקו אצל שבותי חורש ועיין בפי' המשנה לרבנו: הי"ב ותומין צ"ל וחומץ וכן הוא בגמרא דק"מ וכתב רבנו ותבלין במקום אמיתא הנזכר שם והא דקאמר בגמרא וממשיך לתוכו אמיתא מאי אמיתא לא קאי אשום אלא הוא פיסקא אהך דשחליים דלעיל מינה והשלים כאן רבנו שבותי אב י"א דהיינו אופה והתחיל בשבותי אב י"ב דהיינו גוזז: הי"ג אסור לרחוץ את הידים וכו' ואע"פ

שמשיר את השער ודאי לא חשיב פ"ר כמ"ש ה"ה דא"כ חיובא כמי איכא מדאורייתא אלא דכה"ג לא חשיב פ"ר כמ"ש לעיל פ"א ה"ה ע"ש.
והתחיל רבנו שבותי אב י"ג המלבן בהט"ו: הט"ו ואין מכסין וכו' היינו דסתודר הנזכר בגמרא דאסור אפילו אפלגא דכובא עיין בתוספות ד"ה מ"ש מפרינקא ולקמן הל"ג. הט"ז ואם הערים וכו' עיין במ"מ ואין בזה בנ"ט לפסוק כיחידאה לקולא אמנם בירושלמי גרסינן אית תניי תני מציל ואח"כ מזמן ואית תניי תני מזמן ואח"כ מציל מ"ד מציל ואח"כ מזמן כמ"ד מערימין ומ"ד מזמן ואח"כ מציל כמ"ד אין מערימין ע"כ.
משמע מזה דהערמה זו לזמן אורחי' כדי להציל אח"כ שרי אפילו לת"ק דאמר אין מערימין ודלא כפרש"י ושפיר פ' רבנו כת"ק גם י"ל דסובר רבנו דאף ת"ק לא אסר הערמה אלא לכתחלה אבל בדיעבד אם הערים מותר וכן נראה מלשון הרמ"א סי' של"ה ע"ש במ"א. הי"ז המכסכס את הסודר וכו' עיין בלח"מ ומשנה למלך שתמהו על ה"ה והלח"מ שלח יד להגיה ולענ"ד פשוט בכוונת ה"ה דמ"ש שאם הגירסא היא כגי' רש"י הדבר מוכרע דהתם בהכרח אסודר קאי ולא אכתניתא דהוו מיירי בהו ואמר אמאי לא פשיט מר מסודר שנתכוון בזה ה"ה לשתי הכרחיות חדא כפי מה שהבינו הלח"מ והמ"ל דלשון התם מתפרש טפי על סודר ולא אכתניתא דאיירי בהו.
שנית דדרך הש"ס כשרוצה לפשוט וללמוד דבר מדבר אחר והדר קמדחה מקדים בלשון הדחיי' את המלמד ללמד דשאני בדבר המלמד שהוא כך משא"כ בדבר הלמד שאינו כך וא"כ ה"נ מדאקדים בעל הש"ס התם מחזי כאולידי חיוורא משא"כ הכא דלא מחזי כאולידי חיוורא אלמא דהתם מחזי כאולידי חיוורא על דבר המלמד קאי דהיינו סודר ולא תפשוט מיני' כתניתא דלא מחזי כאולידי חיוורא.
ובזה מובן דלפי גירסת הרמב"ן הכא מחזי כאולידי חיוורא התם לא מחזי וכו' מחמת הכרח הראשון משמע כדעת הרמב"ן דלשון הכא קאי אכתניתא דחמיר טפי ומחמת הכרח השני מדהקדים הכא מחזי כאולידי חיוורא משמע דעל דבר המלמד קאי דהיינו אסודר וכיון שלפי גי' זו שני עדים המכחישין זה את זה נמצא הדבר תלוי בשיקול הדעת (דאלו היתה הגי' התם לא מחזי וכו' הכא מחזי וכו' הי' משמע כפי' הרמב"ן): הי"ח ואין מגרדין וכו' עיין במ"מ שתמה על דברי רבנו וראה זה מצאתי בתוספתא פ"ד דשבת אין מגרדין לא מנעלים ישנים ולא סנדלים ישנים אבל סכין ומקנחין אותן אין סכין לא מנעלים חדשים ולא סנדלים חדשים ולא יסוך את רגלו והוא בתוך המנעל ולא יסוך את רגלו והוא בתוך הסנדל אבל סך הוא את רגלו ונותנו למנעל סך את רגלו ונותנו לסנדל סך אדם עצמו שמן ומתעגל ע"ג קטבלא חדשה ואינו חושש ע"כ וכפי הנראה

שברייתא זו הובאה בגמרא דף קמ"א ע"ב אלא שקיצרו אותה כדרך הש"ס לקצר משניות וכ"ש ברייתות ולפי גירסת הש"ס נראה דבהך בבא דאין מגרדין אפילו חדשי' אסור אלא דלענין סיכה ישנים שרי ודוקא חדשים אסור וכמ"ש רבנו לקמן פכ"ג ה"י ע"ש והענין הוא דסנדלים ישנים רכיכי טפי כדתנן במסכת ביצה אין נותנים העור לפני הדורסן וכו' דענין דריסה זו היא חלק עיבוד לרכך את העור והילכך מנעלים ישנים מחמת דריסת הרגל תמיד מתרככים והילכך כיון שעיקר מלאכת העיבוד היא כדי לרככו כמבואר בלשון רבנו לקמן פרק כ"ג ה"י הילכך שייך במנעלים חדשים דקשי' עיבוד טפי משא"כ בישנים משא"כ לענין כיבוס בהפך דשייך טפי ברכין ולא בקשין כדאיתא בזבחים דף צ"ד הילכך ס"ד דר' ינאי דמותר לגרד מנעל חדש הקשה אבל לא את הישן דרכיך ודמי לכיבוס (ודלא כפי' רש"י דקילפו וחשיב ממחק מדכתב רבנו דין זה כאן גבי שבותי כיבוס) מיהו לפי מה דאיתותב ר' ינאי אפילו בסנדלין חדשים דקשין טפי נמי שייך כיבוס מיהו מ"מ עיבוד לא שייך בישנים דרכיכי כמשמעות התוספתא וכמ"ש רבנו לקמן פכ"ג ה"י.

ובהכי ניחא לשון רבנו ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים חדשים (פי' וכל שכן ישנים דרכיכי ושייך בהו ליבון טפי) אבל סכין ומקנחין את הישנים דאין בסיכה משום כיבוס מיהו דוקא את הישנים אבל חדשים אסור לסוך מחמת שבות עיבוד כדלקמן פרק כ"ג הלכה י' (ועיין פרק י"ג מה' צרעת הלכה א' כתב רבנו דכל כלי עור מטמאי' בנגעים בין קשה ובין רך והכ"מ לא הראה את מקומו והוא גמרא ערוכה בפ' דם חטאת לפי מה דמסיק דנגעו מחלחלא ומדכתב רבנו שם ה"ד דעורשאינו מעובד אינו מטמא בנגעים נראה מוכרח דבעור מעובד איירי שם ה"א ושייך קשה בעור מעובד וכמ"ש) והנה רבנו פסק פ"ח מהמעה"ק ה"ב אחד הבגד וא' העור הרך וא' השק טעונים כיבוס אבל העור הקשה הרי הוא כעץ וגורר הדם מעליו והקשה שם הלח"מ וז"ל וקשה דבהלכות שבת פכ"ב גבי מנעל של עור כתב רבנו ז"ל סתם אסור לכבס והי' לו לחלק שם בין רך לקשה דקשה ודאי מותר דליכא כיבוס כדאמרינן הכא עכ"ל ונראה לע"ד דלק"מ דבזבחים דף צ"ד מסיק רבא דקרא בקשין דנגעו מחלחלא ומתניתין ברכין דבר כיבוס הוא כי פליגי בקשין וקיי"ל כרבנן והא דקיי"ל נותן עלי' מים עד שתכלה אפילו ברכין משום דכל כיבוס דלית בי' כסכוס לאו שמי' כיבוס והילכך נמי שכשוך מנעלים אפילו רכין שרי דלית בי' כסכוס וכבוס ברכין ד"ה אסור וכבוס בקשין שרי לרבנן ואח"כ מסיק בגמרא דריש רבא מותר לכבס מנעל בשבת והדר אוקי אמורא עליה דשכשוך שרי וכבוס אסור א"כ ע"כ הא דדריש מעיקרא דכבוס שרי היינו בקשין וכרבנן דאי ס"ד ברכין הוה לי'

דלא כמאן ודלא כמתניתין אלא ע"כ בקשין וא"כ לפי מה דמסיק אפילו בקשין כבוס אסור ואע"ג דקיי"ל כרבנן בקשין לענין דם חטאת דלא שייך כבוס מדאורייתא מכ"מ מדבריהם אסור לענין שבת גזרה אטו רכין כי היכא דבגירוד אסור בין רך ובין קשה כפי ברייתא דר' חייא הנ"ל גם י"ל דהא דדרש רבא מותר לכבס מנעל בשבת משום דס"ד דאע"ג דלענין דם חטאת חשיב כבוס לענין שבת לא חשיב כבוס אלא דאית בי' כסכוס דהיינו סחיטה וכיון דאין סחיטה בעור כנ"ל פ"ט הי"א לית בי' כבוס כלל מדאורייתא לענין שבת והדר אוקי אמורא עלי' דאסור לכבס מדרבנן וא"כ אין חילוק בין רך לקשה וגם כפי הנראה מפשטות לשון רבנו פ"ט הי"א דלא קיי"ל כרבא דבגד שרייתו היא כבוסו עיין בתוספות זבחים דף צ"ד בד"ה מקנחה וכו' וא"כ עיקר כבוס הסחיטה לענין שבת הילכך לא משכחת כלל כבוס דאורייתא בעור ומדבריהם הכל אסור אפילו קשין לכבס וזה מוכרת בדעת רבנו שכתב אבל לכבס אסור דמשמע דאפילו ברכין ליכא חיובא לענין שבת ועיין לקמן הכ"א: הי"ט מי שנתלכלכה וכו' בתוספתא פי"ז דשבת מקנחין בזנב הסוס וכו' ובלבד שלא יקנח בידו במפה וכו' מפרש רבנו דוקא בנתלכלך בטיט משא"כ קינוח ידים במפה שרי דלא אתי לכבס ועיין בהגהות מיי': הכ"א שתי מטהרות וכו' טעמא דרישא פשוט כמ"ש הכ"מ אמנם מ"ש הכ"מ בטעמא דמציעתא וסיפא נוטה לדעת הראב"ד ולדרך רבנו נראה דמציעתא איירי כגון שקילוח מים רבים באים לביב ועדיין לא נתמלא הביב עד מקום הנקב שבביב אלא שחושש שיתמלא ויקלח דרך הנקב ויציף אוכלין וכלים שבצד נקב הביב הילכך שרי שאין הפקק שרוי במים וקמ"ל דלא גזרינן שמא ביני לביני יתרבו המים עד מקום הנקב דה"ל גזרה לגזרה משא"כ בסיפא שהביב מקלח דרך הנקב לצד זה ורוצה לפוקקו כדי שיתמלא הבור ויציף לצד הב' לתוך הבור שנמצא הפקק שרוי במים: הכ"ב אסור לתקן בית יד מראה מקום ה"ה ומ"ע תמוה דנראה דמשום קושר נגעו בי' ואין ענין לכאן ואולי הוציא זה רבנו מהא דתנן מקפלין את הכלים אפילו ד' וה' פעמים והיינו לשברן שברים שברים שזכר רבנו או ממקום אחר.
והשלים רבנו שבותי מלבין האב י"ג ודילג אב י"ד שהוא מנפץ שאין לו שבותין והתחיל בשבותי אב ט"ו שהוא הצובע ודילג ז' מלאכות הטווה והעושה נירין והמיסך והאורג והבוצע והקושר והמתיר שאין להם שבותין והתחיל בשבותי אב כ"ג שהוא התופר: הכ"ג להעביר סרק היינו נמי כוחלת דמתניתין עיין מ"ש לקמן פכ"ג הי"ב והתחיל רבנו בשבותי אב כ"ד שהוא הקורע: הכ"ד מי שנסתבכו בירושלמי פ' כלל גדול ר"ז בשם רב הונא נסתבכו בגדיו בקוצין ה"ז מפשרן בצנעה ובלבד שלא יקרע פי' בצנעה משום

מראית עין שלא יאמרו קורע בכוונה ובלבד שיפריש בנחת שלא יקרע דאז אפילו אם נקרע לא הוה פ"ר עוד שם כלים מבית האומן לובשן ואם יתקרע יתקרע.
והתחיל רבנו שבותי אב כ"ה וך"ו שהם בונה וסותר: הכ"ה כל הדלתות וכו' עיין לעיל פ"י הי"ד ביאור דברי רבנו שבכאן ויישוב לקושיי' ה"ה ומה שהקשה הלח"מ י"ל דהתם מחזי כתוקע בחזקה דחשיב בנין משא"כ פירוק דלתות שהדלת תסוב על צירה בריוח לא מחזי כסותר ומפרק דבר תקוע: הכ"ט כל אהל וכו' עיין במ"מ ובערובין דף ק"ב ע"ב וברש"י ותוספות שם ובגי' הגאונים ליתא כלל הך תנאי שלישי וכי אין בפחות מג' סמוך לגג נמי לא אמרן וכו' ואף לספרים דגרסינן אתי' כר' אלעזר דמסכת סוכה ולית הלכתא כוותי' ולזה רמז הרב המגיד ועיין בתוספות שבת דף קל"ח ע"ב ד"ה שאין ולקמן הלכה למ"ד: ה"ל כילת חתנים וכו' עיין במ"מ וגי' ה"ה עיין בתוספות ד"ה שאין ולעיל הכ"ט: הל"ב הנוטה פרוכת וכו' הלח"מ נתקשה בהבנת דברי רבנו וכוונת רבנו מפולשת דסובר שאין אהל מן הצד אלא מלמעלה כמ"ש הגהות מיי' לעיל ה"ל בשם רש"י אהך דפקק החלון הילכך אע"ג דקיי"ל לעיל הכ"ט דמותר לנטות טלית ופרכת שיש להן כסכסין ולתלותן ע"ג יתדות כיון שא"א לאדם להגביה צד א' של הפרכת מן הארץ וצד השני מונח על הארץ עד שיעשה אלכסון ואהל הילכך בפרכת קטנה שאפשר לאדם אחד לאוחזה בשתי ידיו מפוסקות שריכיון שיכול להגביה מעט מעט וכל פורתא שמגביה יעמוד ביושר עד שלא יהי' אהל טפח אבל בפרכת גדולה יותר מכדי פישוט ידי אדם א"א לאדם א' להגביה בשום פנים לנטותה שלא יעשה אהל הילכך תולין אותה שנים דזה אוחז בצד זה וזה אוחז בצד זה ומגביהן בנחת וביושר כנ"ל באופן שלא יעשו אהל טפח משא"כ בכילה שיש לה גג קצת א"א שלא יעשו אהל מעט פחות מטפח ויצטרף לגג משהו להשלים לאהל טפח הילכך אפילו י' בני אדם אסור ועיין ברש"י ז"ל שכתב על דברי הגמרא לא ידעתי פירושו ומ"ש ברור בכוונת רבנו בפירוש הסוגיא: סליק פרק כ"ב מה' שבת פרק כ"ג מה"ש ה"א העושה נקב וכו' עיין מ"ש לעיל פ"י הי"ד באריכות ומסתימו' לשון רבנו משמע דאסור למברז חבית בבורטא עיין בגמרא.
וכאן התחיל רבנו שבותי אב כ"ז עד לקמן ה"י: ה"ב שובר אדם את החבית וכו' עיין בגמרא דסתמא כר' נחמי' ובדרוסות ולא קיי"ל כהאי סתמא כיון דלית הלכתא כר' נחמי' ועיין פי"א ה"ז: ה"ג לפיכך אסור וכו' עיין לקמן פ"ז מהלכות י"ט שפסק רבנו כר"י בר' יהודה דמערימין לשתות מן החדש ובהשגות תמה עליו ובאמת רבנו טעמו ונימוקו עמו דפסק כר"י בר"י משום דסתמא דגמרא בשבת דף קל"ט ע"ב פריך מהך ברייתא דהערמה דאתיי' כר"י בר"י אהא דקאמר בגמ' והוא דתלה בה רמונים ומשני התם לא מוכחא

מלתא אלמא דהלכתא כר"י בר"י בהערמה דלא מוכחא מלתא ומשום הכי כתב רבנו שם פ"ז מהי"ט ה"ח שאין הערמה זו ניכרת לרואה ונראה דרבנו מפרש דלא מוכחא מלתא דלא כפי' רש"י דאין הכל יודעים שיש לו מן הישן אלא משום דהרואה אומר שהקדש טוב לו מן הישן משא"כ בתליית משמרת ולא נתן בה רמונים ניכרת לרואה שתלאה לשמרים ומש"ה אסור כדפסק רבנו פ"ג מהי"ט הי"ז ע"ש.

ולפ"ז קיי"ל דמותר להערים באיסור דרבנן כל היכא דאיכא פסידא היכי דלא מנכרא מילתא. ואפ"ה גבי מערים בעירוב תבשילין אסור בדיעבד כמ"ש רבנו הטעם פ"ו מהי"ט ה"י שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימי' וישתקע שם עירובי תבשילין אבל בכל דוכתא מותר להערים כמו מליחת בשר לצלי ע"ג העור לקמן פ"ג מהי"ט ה"ד וכמו שכייל רבנו פ"ז מהי"ט ה"ח דכל כיוצא בזה מותר אפילו לגברא דלאו צורבא מרבנן כמו הך הערמה דמליחת בשר לצלי שהיא מותרת לכל אדם ובזה נכלל ג"כ דין העברה במברא שעשה הערמה באיסור דרבנן משום פסידא דגנבים ומש"ה נמי מותר להערים להצניע בנקב החבית משום פסידא (דבר שאינו ממרק שהוא דרבנן) ואפילו אי לאו צורבא מרבנן ואחר שהצניעו מותר ליתן משקין לתוך החבית כיון דלא מוכחא מלתא אבל בודאי בחבית שמקלח אסור להערים להצניע דמוכחא מלתא (ועיין בב"ת א"ח סימן שי"ד ומ"ש עיקר) ומפרש רבנו דהנהו רבנן דאמרי לי' לרב אשי חזי מר האי צורבא מרבנן דהערים וכו' נמי ידעו דמותר להערים באיסור דרבנן היכא דלא מוכחא מלתא אלא דסליק אדעתייהו דצורבא מרבנן ראוי להחמיר טפי והשיב להם רב אשי דהערמה בדרבנן שרי אפילו לצורבא מרבנן דכ"ש דלא מוכחא מלתא דהערמה דהרואה אומר צורבא מרבנן לא אתי למעביד הערמה לכתחלה ובודאי כוונתו הי' להצניע ולישן ודלא כמו שנדחק ה"ה לדרך רבנו דצורבא מרבנן אהעברה במברא גרידא קאי.

ומ"ש רבנו בקיסם עיין לקמן ה"ו: ה"ד לפיכך אסור להשמיע קול של שיר וכו' בתוספתא פי"ד דשבת אין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת. ובתוספתא דיומא איזהו אצבע צרדא זו אצבע גדולה של ימין בפה לא בנבל ולא בכנור מה היו אומרים שיר המעלות לשלמה אם ד' לא יבנה בית ע"כ.

פירוש שמכניס אצבעו בפיו ומנגן ע"ד הוגרום בן לוי. ובירושלמי פ"ק דיומא רב הונא אמר באצבע צרדא בפה ור' יוחנן אמר באצבע צרדא ביד מתניתין פליגא על ר"י בפה לא בנבל ולא בכנור פתר לה נעימה הנאמרת באצבע צרדא אומרה בפה לא בנבל ולא בכנור ע"כ פי' שהי' מנגן ביד ואח"כ מזמר בפה.

ורב הונא ס"ל דדוקא אצבע צרדא בפה דשירה בפה לא שייך למגזר שמא יתקן כלי שיר אבל אצבע צרדא ביד דהיינו אחת כנגד אחת שהזכיר רבנו אסור ור' יוחנן ס"ל דאפילו אחת כנגד אחת שרי ולא קאסר אלא הכאת אצבע בלוח או ע"ג קרקע ופסק רבנו כרב הונא דפשטא דברייתא כוותי'. ועיין בכ"מ שכתב ואין להקשות מהא דמכיס לפני כ"ג באצבע צרדא דשאני מקדש שאין בו משום שבות ולא נהירא דלשכת כ"ג אע"פ שהיתה בעזרה בהכרח היתה פתוחה לחול שהרי הי' ישן בה כל ז' ימים וכל ליל יה"כ הי' יושב ודורש וכו' ואומרים לו אישי כ"ג עמוד והפג וכו' ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. ואף שבות מקדש במדינה לא חשיב דהתעוררות הכ"ג מחמת ספק שלא יראה קרי אפשר דלא חשיב כלל שבות מקדש עיין פ"ט מה' שבת ה"ח. ועיין בסוף ה' בית הבחירה שכתב רבנו שבליל שבת לא הי' ביד שומרי הבית אבוקה של אור וכתב הכ"מ ואע"ג דאין שבות במקדש שאני הכא דאפשר בנרות הדולקות מע"ש והשיג עליו המ"ל ממ"ש מהרי"א בפסקים וכתבי' סי' קנ"ד נ"ל דבשבת שרי להקיש אגודלו באצבעו לשחק התינוק וכו' וראיי' מדתנן בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו וכו' לא מדייק עלה משום דאין שבות במקדש אלמא דלית בי' שבות כלל.

ואי ס"ד כדעת הכ"מ דשבות שלא לצורך אסור במקדש ה"ל למהרי"א להכריח בפשיטות דכיון דאפשר לעורר את הכ"ג באופן אחר ואפ"ה הותרה הכאה באצבע צרדא אלמא דלית בי' שבות כלל וכו' ע"ש. וכל הדברים יגעים דאה"נ דר' הונא אוסר ביד אחת כנגד אחת כדרך המשוררים ומפרש בפה ולא חשיב שבות במקדש כללודברי מהרי"א נפלאו ממני וגם דעת הכ"מ תמוה דודאי אין שבות במקדש כלל אפילו היכא דאפשר בענין אחר ולענין קושייתו י"ל נמי דבהר הבית לא חשיב שבות מקדש א"נ דשבות חמור דטלטול נר הדולק שא"א שלא יטה והרי הוא מכבה ומבעיר כדין המסתפק מן השמן שבנר ושבות חמור לא התירו במקדש והרי הנחת רטייה לכתחלה אסור במקדש עיין לעיל פכ"א הכ"ז ופ"ט ה"ח.

וראיתי לרבנו בה' עיה"כ שכ' לשון מכין אותו באצבע צרדא דמשמע לכאורה דמכין את הכה"ג והוא תמוה דנהי דס"ל דהכאה ביד אסור הל"ל מכין לפניו באצבע צרדא בפה. וע"כ צריך לפרש לשון אותו לפניו והכאה זו בפה א"נ ביד ושלא כדרך המשוררים וכמשמעות לשון רבנו כאן וסמך שם על מ"ש פה ואין להאריך כאן יותר: ה"ו כעושה מרזב בשבת עיין במ"מ ובכ"מ ודברי הכ"מ אינם נראים דהא לקמן ה"ז גבי זמורה הקשור' בטפיח כ' רבנו טעם שמא יקטום כרב אשי.

והנכון כמש"ל פי"א ה"ז דרבנו מפרש דאף ר' אשי ס"ל גזרת מרזב אלא דנחלקו בקטום ומנח ורוצה לסתום בגבעול והיינו מש"ר לעיל ה"ג בקיסם וכו' וכרב אשי ע"ש באריכות: ה"ז חופפין אותו בחול ובנתר וכו' פי' שהזמינו מבע"י דאל"כ ה"ל מוקצה ועיין בגמרא ובמ"ש פ"א ה"ה. ומש"ר ואסור להדיח דעת ההשגות דאלו הי' בו משום שבות דמכה בפטיש בדין לאסור אף לצורך היום א"ו דלא חשיב תיקון כלל ואסור שלא לצורך היום משום טירחא שלא לצורך.

ודעת רבנו להסמיך כל השבותין לאבות מלאכות וס"ל דהותר שבות זה משום צורך היום ועל צורך היום לא גזרו: ה"ח אסור להטביל וכו' עיין לקמן פ"ד מהי"ט הי"ז י"ח דשם כתב רבנו כמה דרכים להיתר מדלין בדלי טמא וכלי שנטמא בי"ט או בולד הטומאה ונדה מערמת ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה וסובר רבנו דכל הנך היתרים הם דוקא בי"ט כמסקנת הש"ס ואבע"א רבנן וכלה מתניתין בשבת נמצא דבשבת לא שרי אלא השקה בכלי אבן אבל לא בכלי המקבל טומאה שהרי משקין טמאים מטמאין כלים וה"ל טבילה כמ"ש התוס' במס' ביצה די"ח ע"ב ד"ה ושוין ע"ש אלמא דאע"ג דהשקה בכלי עץ ה"ל כלי שנטמא בשבת וגם ה"ל כלי שנטמא בולד הטומאה וגם ההשקה חשיב הערמה כמו מדלין בדלי טמא אפ"ה אסור בשבת וכן מפורש בהנך ברייתות כלי שנטמא בי"ט וכלי שנטמא בולד הטומאה בי"ט וכן הך ברייתא דמדלין בדלי טמא אירי בהכרח בי"ט דבהכי ניחא תמיהת התוס' שם בד"ה מדלין בדלי טמא שתירוצם דחוק ולפמ"ש ניחא דמתני' בשבת וברייי' בי"ט ולפי מה דמוקים בגמ' מתניתין בי"ט וכרבי בהכרח ברייתא דמדלין בדלי טמא בי"ט וכרבנן וכן הך דנדה מערמת בי"ט איירי אבל בשבת אסור כמו טבילת כלי ע"ג מימיו.

והיתר טבילה מגב לגב ומחבורה לחבורה הנ' במשנתנו סובר רבנו דקאיירי בי"ט ולאו אירישא קאי וכן מפורש בתוספתא פ"ב דביצה מטביל הוא מגב לגב ומחבורה לחבורה בי"ט ע"ש אבל בשבת מ"מ חשיב כמו מתקן. ועיין בשו"ת הרלב"ח שי"ו שהאריך שם ותורף דבריו דרבנו פסק טעמי' דרב ביבי בי"ט וטעמא דרבא בשבת דלא שייך תיקון בי"ט כל מה שהוא לצורך י"ט ע"ש.

ולפמ"ש יומתק דמש"ה בשבת הכל אסור דמ"מ חשיב כמתקן משא"כ בי"ט דאסור משום גזרת שמא ישהא ומצוה לטהר ברגל (ודלא כפרש"י שמא משהא להו עד י"ט שהוא פנוי אלא גזרה שמא ישהא אותו בטומאתו כמש"ר לשון זה לקמן פ"ד מהי"ט) ובהכי ניחא דכלי שנטמא בי"ט לא שייך הך גזרה וכן כלי שנטמא בולד הטומאה וטבילה מגב לגב שהן טהורים מן התורה לא שייך בהו מצוה לטהר ברגל ולא גזרו בהו.

ומש"ה נדה שאין לה בגדים להחליף כיון שא"א לה להטבילן קודם י"ט שהרי יחזרו ויטמאו ממנה בלבישתה מערמת וטובלת. וכן מדלין בדלי טמא וטובלין כלי ע"ג מימיו דלא שייך למגזר בהא שמא ישהא בטומאתו ולא יטהרנו קודם הרגל דלא סמכא דעתי' להשהותו שמא לא יזדמן לו בי"ט מים טמאים להשקה ושמא לא יצטרך לדלי טמא זה וכן מפורש בברייתא דתניא כוותי' דרב ביבי דטעמא דשמא ישהא שייך בי"ט ולדרך רבנו לא שייך בשבת דאין מצוה לטהר כלים בשבת אלא טעמא דשבת משום דמחזי כמתקן ועיין במ"מ פ"ד מהי"ט ועיין לקמן הט"ו: ה"ט אין מגביהין וכו' עיין לקמן הי"ד ובמ"מ שם והרלב"ח בתשובה הנ"ל כ' דלפי טעם זה דמחזי כמתקן הי' מותר בי"ט כל שהוא לצורך י"ט כנ"ל ה"ח משא"כ טעם דאסור להקדיש אף בי"ט שייך והיינו מש"ר לקמן הי"ד ועוד מפני שהו' כמתקן אותם בשבת דתיבת בשבת שפת יתר הוא דהא בהלכות שבת קיימינן אלא להורות בשבת שייך תיקון ולא בי"ט.

ואמת שדקדוק נכון הוא וזו הערה גדולה לכל מקום אשר המצא ימצא בדברי רבנו תי' בשבת כמו שהעירותי על זה בכמה מקומות. אמנם לדעתי איכא עוד נ"מ בין הטעמים דהיכא דקרא שם לת"מ של דמאי כדלקמן הי"ו דמשום הקדש ליכא ומשום דמחזי כמתקן איכא.

א"נ במפריש מעשר ראשון ולא הפריש מ"ש דמשום מתקן ליכא דאכתי בטבלי' קאי הפירות הנשארים וגם המעשר עצמו איננו מתוקן שעדיין הוא טבול לת"מ ומשום הקדש איכא (אבל ליכא למימר דנ"מ במי שהפריש מקצת תרומות ומעשרות דלדעת רבנו פ"ג מה' תרומות ה"ז ופ"א מה' מעשר אינה תרומה כלל והוה טבל וא"כ אין כאן לא משום מתקן ולא משום הקדש ולדעת הראב"ד שם שמעשרותיו מתוקנים אית בי' משום הקדש וגם משום תיקון שהרי מתקן התרומה עצמה ע"ש) ועיין בפ' נוטל דקמ"א רי"א אף מעלין את המדומע בק"א ופריך ואמאי הא קמתקן ומשני תרומה בעינא מחתא משמע דכה"ג לא חשיב מקדיש דאותה סאה שמעלה אין לה דין הקדש ודאי ואליבא דרבנן דקיי"ל כוותייהו חשיב תיקון ועיין בהשגות.

ונלע"ד דפשט הסוגיא פשיטא דאסור בי"ט משום דמחזי כמתקן ואע"ג דלא שייך תיקון בי"ט דהא הוא לצורך י"ט כנ"ל מ"מ כיון שאינו צריך אלא לחולין ואינו צריך לתרומה ונמצא מה שתיקן את התרומה עצמה הוא שלא לצורך ולזה משני ליתן לכהן בו ביום דנמצא גם תיקון התרומה לצורךי"ט קמ"ל דאפ"ה אסור מתורת מקדיש.

ומש"ה לא כתב רבנו רבותא זו כאן בה' שבת דבשבת דאסור משום מתקן אפילו לצורך נמי אסור ואין הפרש בשבת בין נותנו לכהן בו ביום או לא אלא לענין י"ט שייך לחלק

בין תיקון לצורך או שלא לצורך ושם ביאר רבנו דין זה ספ"ד מהי"ט ע"ש. ובמ"ש שם: ה"י לפיכך וכו' עיין לעיל פכ"ב הי"ח ודילג רבנו צידה שחיטה והפשטה שאין להם שבותין והתחיל כאן בשבותי אב ל"א המעבד ואח"כ בהי"א התחיל בשבותי אב ל"ב שהוא מוחק: הי"א ואפילו בשומן וכו' עיין במ"מ ודבריו דחוקים והכ"מ בראותו דוחק דברי ה"ה רצה ליישב באופן אחר וגם דבריו דחוקים ואין אני רואה קושיא כלל דלא אסר רבנו לעיל ה"ג אלא בקיסם וצרור משום שמא יקטום וכנ"ל פי"א ה"ז משא"כ בדבר רך כמו שעוה ומישחא דאינו אסור אלא משום לתא דמירוח.

ותו דבדבר מאכל מותר להערים כנ"ל ה"ג ובמישחא דמשום גזרת מירוח אסור להערים שמא יבא לידי מירוח. הי"ב לפיכך אסור לכחול וכו' דילג רבנו מחתך שאין לו שבותים והתחיל באב ל"ד שהוא כותב והכניס רבנו כוחלת בכלל שבותי כותב ותמה עליו בשלטי הגבורים דבגמרא נדחו דברי האומר כוחלת משום כותבת והלח"מ הוסיף קושי דדברי רבנו סותרים זא"ז דלעיל פכ"ב הכ"ג כתב רבנו דהעברת סרק משום צובעת כמסקנת הש"ס.

ולדעתי לק"מ דהא דדחה בגמרא וכי דרך כתיבה בכך היינו לסתור דאין זה טעם דר"א דמחייב כיון דלא דמי ממש לכתיבה להיות תולדה אבל אליבא דרבנן שפיר הוה בכלל שבותי כותב וכן מסיק בירושלמי דכוחלת משום כותבת וסובר רבנו דהעברת סרק שהוא צבע הניכר משום צובעת כדקאמר רשב"א בברייתא ובכוחלת איכא שבות אפילו בצבע דלא מינכרא שאין כוונתה לצבוע מ"מ מחזי ככתיבה.

והא דמוקים בעל הש"ס אליבא דר"א משום צובע ר"ל דאיירי ר"א בכוחלת בדבר הצובע ורבנו סתם דכל כחילה אסור משום כתיבה וכמסקנת הירושלמי. אמנם ראיתי עוד בירושלמי דפוקסת משום צובעת ולא הבנתי כלל ורבנו העתיק גודלת ופוקסת לעיל פכ"ב הכ"ו גבי שבותי בונה אע"ג דמישך שייכי נמי לטווייה ואריגה דאע"ג דאין דרך טווייה ואריגה בכך מ"מ חשיב שבות כנ"ל כיון דדמי לבונה טפי מדמחייב ר"א משום בונה וליכא נ"מ אם הם ג"כ שבותי אורג וטווה ולהכי לא חייש רבנו להעתיקם גבי שבותי אורג וטווה ולעשות להם מדור בפ"ע שאין לאורג וטווה שבותים זולתם.

ומש"ר לקנות ולמכור עיין בתוספות ביצה דל"ז בד"ה משום מקח וממכר: הי"ג א' המוכר בפה ביצה דכ"ז ע"ב אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה בי"ט ע"ש ובשבת דקמ"ט בני חבורה המקפידים זע"ז עוברים משום מדה ומשום משקל ומשום מנין. ומש"ר בין בכלי מדה שם **(שם קנ"ז.

)** ומודדין את המקוה וכו' ומודדין את המטלית וכו' וע"כ לא שרי אלא לדבר מצוה אבל לדבר הרשות אסור כדמסיק שם. ומש"ר בין ביד שם רבה בר רב הונא יתיב באוונא דמיא ומשח לי' וכו': הי"ד ואין מגביהין וכו' עמש"ל ה"ט.

ומש"ר ואין מעשרין וכו' מפרש רבנו דסיקרתא משום כותב ודלא כמ"ש התוספות בחגיגה ד"ח ד"ה משום סיקרתא שהוא משום צובע ע"ש דלדרכם דה"ל משום צובע שפיר קשה תיפוק לי' משום מקח וממכר דה"ל משום לתא דכתיבה משא"כ לדרך רבנו דסיקרתא משום כותב ניחא לי' למימר דדמי טפי לכותב ממה שנאמר דה"ל הקדש ודמי למקח וממכר משום לתא דכותב ועיין בשבת דק"ג א"ר יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם ובפי' המשנה שם לרבנו ומש"ר כך אין מקדשין מי חטאת הגם דודאי מצא רבנו דין זה מפורש במקום מופלא ממנו מ"מ כן מסתבר מהא דקיי"ל דהתקינו שלא יהיו מועלין במי חטאת כדי שלא ימנע מספק הזייה אלמא דבדין הוא שימעלו בה מד"ס וגם קיי"ל דמותר ליטול שכר מילוי ואסור ליטול שכר קידוש.

מיהו נראה דאף בלאו האי טעמא דדמי להקדש נמי אסור לקדש דאפר פרה מוקצה הוא כיון דאין הזייה בשבת. ותו דדמי לגיבול ואע"ג דאין גיבול באפר שבות אפשר דהוה: הט"ו המגביה וכו' לשון הרי"ף ירושלמי וכלן שעשו בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין מה שעשו עשוי ושמעינן מינה דמאן דעבר ואקני בשבת או בי"ט הקנאתו הקנאה ועיין בלח"מ פ"ו מהי"ט ה"י ובמ"ש אני ספ"ו מה"ש.

ומה ש"ר מעשרין את הדמאי וכו' השמיט רבנו לעיל ה"ח דין אין מטבילין את הכלים בה"ש וראיתי בתוספתא פ"ב דשבת כלים שנטמאו באה"ט אין מטבילין אותם בה"ש רש"ש אומר אף בחול אין מטבילין אותם בה"ש מפני שצריכין הע"ש וכלים שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותן בה"ש ע"כ פי' דכלי שנטמא בולד הטומאה אין צריך הע"ש ואפשר דאפילו בשבת נמי שרי דומיא דתיקון דמאי דרבנן דמותר בה"ש עיין פכ"ד ה"י: הי"ו מי שקרא שם וכו' בירושלמי כיני מתניתין לא יתנום בשבת ומפרש רבנו בפי' המשנה דה"ק לא יטלום ע"מ ליתנום אבל נטילה גרידא שרי דמופרש ועומד הוא אלא שהאיסור בנתינה כדתנן אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי"ט פירוש לדבריו דאסור ליטול שמא יתן.

ומבבא דסיפא מבואר דבלמודים מותרים ועמ"ש ספ"ד מהי"ט: הי"ז אסור להפיס וכו' עיין במ"מ ובכ"מ. ולשון רבנו בפי' המשנה שיעור זאת המשנה כך ומפיס עם ביתו ועם בניו על השלחן בשבת אבל לא עם אחר ובחול מותרלהפיס עם אחר ובלבד שלא יתכוון לעשות מנה גדולה נגד מנה קטנה משום קוביא.

פי' לפירושו דמש"ה נקבע' משנה זו במסכת שבת דודאי כל שאסור משום קוביא אף בחול אסור אלא היכי דלא שייך איסור קוביא בחול בשוות אפ"ה אסור בשבת משום לתא דכתיבה כיון שמקפידים חשיב הפסה אבל עם בניו דליכא בחול משום איסור קוביא באינם שוות הואיל שאינם מקפידים אין עליו שם הפסה כלל ומותר אפילו בשבת ובזה יש סתירה לדברי הכ"מ דאי ס"ד דשייך קפידא בבניו ובני ביתו באינם שוות ואסור בחול משום קוביא אין הפרש בין בניו לאחרים בשבת ששוות ושם הפסה עליו ואסור בשבת: הי"ח כיצד וכו' עיין בגמרא דדוקא חשבונות של עבר מקרו חשבונות של מה בכך וכמו שהמשיל רבנו וכן משמע בתוספתא פ' בתרא דשבת מיהו בכלל שיחה בטלה הן בחול וכ"ש בשבת ואסור להרבות בהן: הי"ט לפיכך וכו' התחיל רבנו בשבותי אב ל"ה שהוא מחיקה וסובר רבנו דאיסור שטרי הדיוטות משום לתא דמחיקה ודלא כפרש"י משום לתא דמקח וממכר שהוא אטו כותב א"נ משום ממצוא חפציך וכמ"ש הגהות מיי' ולדרכם ניחא הך איקומתא דכתב אכותל ומיתתי דלמ"ד שמא יקרא לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף דק"סד דמ"ד שמא יקרא לא חייש במשנתנו למחיקה כלל וגם כתב של מנין אורחין ופרפראות לא חשיב כלל שטרי הדיוטות דאין זה ענין מקח וממכר ומצוא חפציך אלא דאפ"ה בכתב ע"ג נייר אסור בכלל שארי שטרי הדיוטות אבל בכתוב אכותל דלא מיחלף בשטרי שרי.

ולזה דחה הש"ס דנהי דלא הוה בכלל שטרי הדיוטות ניחוש שמא ימחוק. משא"כ לדרך רבנו קשה לכאורה מתחלה מאי קסבר וכי ס"ד דמ"ד שמא יקרא לית לי' גזרה שמא ימחוק דהא כל עיקר איסור שטרי הדיוטות משום חששא דשמא ימחוק.

ויש ליישב דמעיקרא ס"ד דעיקר גזרת שמא ימחוק לא שייך אלא בפנקסאות וחשבונות ומשום לתא דידהו נאסרו שאר שטרי הדיוטות הילכך כתב אורחין ופרפראות שע"ג הכותל דגודא בשטרא לא מיחלף איננו בכלל הגזרה דזהו חששא רחוקה דשמא לא יזמין כל צרכו וימחוק כדי שלא יקראם השמש.

ודחה המדחה דחששא טובה היא ומ"ד שמא יקרא ליחוש שמא ימחוק. ולדרך רבנו ניחא קושיית התוספות בד"ה ולמ"ד דלפי איקומתא ראשונה דאיכא בינייהו דכתוב בכותל ומדלי מכלל דבמיתתי חיישינן למחיקה וא"כ בדמיתתי חשיב שטרי הדיוטות ממש שפיר קשה ניחוש שמא יקרא דנהי דגודא בשטרי לא מיחלף גודא בגודא מיחלף ואסור דמדלי אטו דמיתתי וניחא נמי קושיי' התוספות בד"ה אלא.

דהוכרח לחדש דאפילו בדמיתתי פליגי ומ"ד שמא יקרא סובר דלא שייך שמא ימחוק כלל בכתב אורחין ופרפראות אפילו בכותל ומיתתי דאלו הי' סובר דמתתאי אסור ה"ה

דמדלי דגודא בגודא מיחלף. ואין להקשות דלפ"ז האיך מסיק בגמרא דפליגי בכתוב אכותל ומדלי אבל במיתתי חיישינן שמא ימחוק דא"כ מ"ט דרב ביבי דשרי במידלי ניחוש שמא יקרא במיתתי בשלמא לדרך התוספות דאיסור כותל ומיתתי משום שמא ימחוק ואיסור שטרי הדיוטות משום מקח וממכר ניחא דמשום מקח וממכר גזרו בכל שטרי הדיוטות אבל דמידלי אטו מיתתי חשיב גזרה לגזרה משא"כ לדרך רבנו קשה) די"ל דלפי מה דמסיק דמלתא דרבה תנאי היא שפיר י"ל דרב ביבי לית לי' גזרת שמא יקרא כלל ולא קאסר אלא בשטרות דשייך בהו מחיקה והא דפריך לאיקומתא ראשונה בפשיטות ומ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא משום דהא דמסיים עלה בגמרא והתניא לא יקרא לאור הנר מוסב על שני הקושיות דבהכרח טעמא דרבה או משום דחייש שמא יעלה בסולם ויטה או בכלי ארוך.

או משום דגזר קריאה לאור הנר דמידלי אטו דמיתתי ולא פלוג וא"כ קשה ממ"נ אי טעמא דרבה משום שמא יכבה בגובה ניחוש שמא ימחוק ואי טעמא דרבה משום דגזר מידלי אטו מיתתי א"כ מ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא בכותל ומיתתי. ובזה מתורץ קושיות הרשב"א בש"ס שהקשה לדרך הר"י פורת והרי"ף דמעיקרא תרתי פריך עלה איקומתא דכתב אכותל ומדלי ובתר הכי דהדרינן להאי איקומתא ואתי לפרוקי מה דקשה לי' מעיקרא ואמרינן ודקשיא לך דרבה תנאי היא הכי הל"ל ודקשיא לך למ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא קסבר גודא בשטרא לא מיחלף ע"כ.

ולפמ"ש ניחא דהא דקאמר בגמרא ודקשיא לך דרבה כולל שתי הקושיות שהם בדרך ממ"נ ורב ביבי דלית לי' דרבה לא ס"ל גזרת שמא יקרא כלל דלא גזרינן גזרה לגזרה וגם שמא ימחוק בדמידלי לא חייש. ובהכי ניחא מה שדחוק לדרך ה"ר פורת דבין רב ביבי ובין אביי תרווייהו פליגי אדרבה.

ולפמ"ש רב ביבי הוא דפליג אבל אביי ס"ל דרבה אלא דסובר דטעמא דרבה לאו משום שמא יכבה למעלה אלא דגזר דמידלי אטו מיתתי ולהכי נקיט אביי חששא דשמא יקרא. ולפ"ז אביי נמי מוקים פלוגתייהו דרבנן ורב אתא במלתא דרבה וסובר דרבנן אסרו בכותל ומדלי אטו שמא יקרא במיתתי ובריית קמייתא כר' אחא ואין צורך למה שנדחק ה"ר פורת דאליבא דאביי לא מוקים פלוגתייהו בדרבה ועיין עוד לקמן בסמוך.

ומ"ש רבנו חקוקין על הטבלא במ"מ סתם הדברים ודבריו תמוהין דמשמע מדבריו דדעת רבנו כדעת ההלכות דפסק כאביי וזה לשון הרי"ף איכא בינייהו דכתוב אכותל ומדלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עלי' דרבה דאמר אפילו גבוה שתי קומות וקיי"ל הלכתא כרבה והא דתניא מונה

אדם וכו' מכתב שע"ג כותל ולא מכתב שע"ג טבלא ופנקס אוקימנא בדחייק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף אבל כתב מיכתב אסור בין מדלאי בין מתתאי ע"כ.
ולפי מה שהבינו הרז"ה והרשב"א בשבע שיטות בפי' דברי הרי"ף דמפרש כפי' ה"ר פורת דכ"ע לית להו דרבה וקמפלגי אי גודא בשטרא מיחלף ומש"ה הלכתא כאביי ולאו מטעמי' אלא משום דקיי"ל כרבה וכיון דקיי"ל כרבה צריך לאוקי' ברייתא קמייתא אליבא דהלכתא ובדחייק מיחק וא"כ מינה שמעינן דבטבלא ופנקס אסור בדחייק וא"כ האיך פסק רבנו דבדחייק בטבלא שרי.
הגם דיש מקום לומר דאביי מוקים נמי ברייתא קמייתא בדכתב מכתב וכרב אתא ואיהוס"ל כרבנן דברייתא בתרייתא מיהו התוספות כתבו בהדיא וצריך לאוקים ברייתא דלעיל בדחייק מיחק למ"ד גודא בשטרא מיחלף נראה פירוש לדבריהם משום דאי ס"ד דברייתא קמייתא הוה סתמא כרב אחא ה"ל לאביי למפסק כרב אחא.
והא דכתבו התוספות לעיל לדרך רש"י דברייתא קמייתא מתוקמא שפיר בדכתב אכותל ומדלי אע"ג דאליבא דרב ביבי דאית לי' דרבה צריך לאוקים נמי בדחייק כי היכי דתהוי סתמא כהלכתא עיין במהרש"א שהרגיש בזה ולדעתי לק"מ דשפיר פסק רב ביבי כרבנן אע"ג דברייתא קמייתא אתיי' כרב אחא וה"ל למפסק כסתמא מ"מ סמך רב ביבי אאידך סתמא דלא יקרא לאור הנר דמשמע אפילו גבוה טובא וכדרבה משא"כ לדרך ה"ר פורת דאביי דלית לי' דרבה ע"כ לא משמע לי' סתמא דלא יקרא אלא במיתתי ע"כ צריך לאוקים סתמא זו בדחייק דאי ס"ד כדרב אחא ה"ל למפסק כרב אחא וכן מבואר בלשון הרי"ף דמוקי' סתמא קמייתא כרבה ובדחייק אלמא דחקיקה דטבלא ופנקס אסור.
ואף לפי מה שהבין הרמב"ן בכוונת הרי"ף בס' המלחמות דאביי ס"ל כרבה הילכך בכתב אפילו מדליא אסור ולהכי נקיט שמא יקרא למעט חקיקה דכותל גרידא ורב ביבי לית לי' דרבה להכי נקיט שמא ימחוק למעט אף כתוב בכותל ומדלי ודכ"ע גודא בשטרא לא מיחלף ע"ש. כ"ש דקשה כנ"ל דא"כ אליבא דאביי מתוקם סתמא קמייתא בדחייק ושמעינן דחקיקה דטבלא ופנקס אסור.
ויותר נראה דרבנו מפרש כפרש"י והרז"ה דרב ביבי אית לי' דרבה ופסק רבנו כרב ביבי וסתמא קמייתא כרב אחא ולית הלכתא כוותי' דקיי"ל כסתמא דלא יקרא לאור הנר כנ"ל וכמ"ש הרז"ה באריכות דלפי שיטתו בדכתיב אפילו בכותל אסור ובדחייק אפילו טבלא ופנקס שרי ע"ש. וכ"ש לדרך הרשב"א בשבע שיטות דמפרש הא דמסיק דכתב אכותל ומדלי מוסב אברייתא קמייתא דמונה אדם וכו' דאתי' כרב אחא ודלא כהלכתא

אבל רב ביבי ואביי פליגי בדחייק אטבלא ופנקס וס"ל לרב ביבי דלא מיחלף חקיק' בכתיבה ע"ש.
ולפ"ז פסק רבנו כרב ביבי ובריייתא קמייתא נדחה מהלכה כפי מסקנת הש"ס ואיתוקמא בדכתב ושפיר פסק רבנו דחקיקה דטבלא שרי והא דכ' רבנו כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות ר"ל שהי' גופא שטרי הדיוטות דשייך בה שמא ימחוק ומש"ה לא כתב רבנו גזרה שמא יקרא בשטרי הדיוטות ואין כוונת רבנו לפסוק כאביי אלא כרב ביבי וכן מסתבר דרבנו מפ' הסוגי' כדרך הרשב"א דלפי דרך ה"ר פורת קשה כנ"ל דהאיך ס"ד דפליגי בכתב אכותל ומדלי דא"כ אמאי שרי רב ביבי נמי דגודא בשטרא לא מיחלף אכתי גודא בגודא מיחלף כיון דמיתתי שייך מחיקה וה"ל בכלל שטרי הדיוטות.
וכבר בארנו דלפי מה דמסיק דמלתא דרבה תנאי היא לית לי' לרב ביבי גזרה שמא יקרא כלל וכן בהכרח רב אחא דמתיר לית לי' גזרה שמא יקרא כלל ובחקיקה אפילו בטבלא ופנקס שרי וא"כ נ"מ נמי חקיקה דטבלא ופנקס דאליבי' דרב ביבי דפסק כרב אחא בהכרח מוקי ברייתא קמייתא בדכתיב וכרב אחא דאי בדחקיק כרבנן למה יפסוק כר"א דה"ל יחידאה.
ואביי דפסק כרבנן למה נוקים ברייתא קמייתא כרב אחא מוטב לאוקים כרבנן ובדחייק ומינה דטבלא מיחלף בהכרח וא"כ למה לי' להש"ס לאוקים דפליגי בתרתי בדכתיב אכותל ומדלי ובדחייק מוטב לאוקים דפליגי בטבלא גרידא אי חקיקה בכתיבה מיחלף או לא אבל דכ"ע אית להו דרבה דגזרינן מידלי אטו מיתתי ולא תקשה להו ברייתא קמייתא דלא מתוקמא בדכתב לפי מה דס"ד דליכא מאן דפליג אדרבה.
וא"כ ע"כ מתוקמא בחקיקה אלמא דטבלא ופנקס מחליף משום דרב ביבי מוקים הך ברייתא כרב אחא דלית לי' דרבה ובדכתיב ולעולם דחקיקה בכתיבה דטבלא לא מיחלף ופסק רבנו כרב ביבי לקולא. ועוד דמשמע דהאי רב ביבי קשיש מאביי.
ותו דמעיקרא ס"ד דבכתב בכותל ומדלי דכ"ע אסור ובדחייק בטבלא פליגי אין סברא לומר דפליגי בכתב אכותל ומדלי ובדחייק בטבלא ד"ה אסור זהו מה שנ"ל בביאור דברי רבנו. ומש"ר אף לקרות וכו' אע"ג דלא קיי"ל כר' נחמי' דיהיב טעמא בכתבי הקדש אין קורין בשטרי הדיוטות מבעיא אלא כרב ודוקא בשעת בית המדרש ומשום ביטול בה"מ מ"מ סמך רבנו דין זה כאן בהדיה שבות דשטרי הדיוטות דדמיין אהדדי: ה"כ נפלה דליקה וכו' דילג רבנו שרטוט והבערה שאין להם שבותים והתחיל בשבותי אב ל"ח שהוא מכבה וכפי הנראה מלשון רבנו דדוקא בנפלה דליקה בבית שבחצר זו ורוצה

להציל לחצר אחרת הוא דאסור להציל בכלים הרבה או בכלי אחד כמה פעמים יותר משלש סעודות.
אבל בנפלה דליקה בבית מותר להוציא מן הבית לחצר אפילו כמה כלים יותר מג' סעודות. ויש לומר הטעם ע"ד מ"ש ה"ה לקמן הכ"ה בשם רשב"א דכיון שאין אנו מתירים לו אלא דרך לבישה רמי אנפשיה ומידכר ולא אתי לכבויי ה"נ בנדון דידן הואיל ואין אנו מתירים לו להציל אלא לאותה חצר רמי אנפשי' ומידכר.
ויצא לרבנו דין זה מהא דקא"ר אבא דק"כ אידי ואידי בבא לקפל כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת אלמא דלאותה חצר מותר לקפל מבית לקצר שעירבו מיהו סובר רבנו דלחצר אחרת מודה ר' אבא לר' הונא דשרי להציל יותר מג' סעודות וכמש"ר לקמן הכ"ב כ"ג ודלא כמ"ש התוספות בד"ה אידי וכו'.
ומה שהקשו בתוספות דא"כ הל"ל אידי ואידי בחצר אחרת וכאן להציל וכאן לקפל אין זה הכרח דודאי מתניתין לא מתוקמא אלא באותה חצר דלישנא דמתני' להיכן מצילין אותו לחצר המעורבת משתמע מבית לחצר שעירבו דאלו מחצר לחצר ה"ל למימר מחצר לחצר שעירבו כלשון רבנו שצריכי' החצרות לערב זע"ז או להשתתף במבוי ולשון חצר המעורבת לא משתמע שעירבו בני חצר זו עם בני חצר זו אלא שעירבו בני החצר לבדם ופסק רבנו כר' אבא משמי' דרב משום דרב רבו של ר' הונא ושפיר קבעי ר' הונא ברי' דר"י אף אליבי' דר' אבא (ומ"ש ה"ה וכתבו בתוספות וכו' ואף מדברי רבנו וכו' פשוט הוא דלחצר אחרת חמיר טפי עיין בתוספות שבת די"ט ע"ב ד"ה וחד מציל וכו' אלא כוונת ה"ה שאם נפלה דליקה בחצר זו מותרים בני חצר אחרת להציל כמ"ש התוספות ר"פ כל כתבי ע"ש) ועיין לקמן הכ"ב בדברי ה"ה:הכ"ב בד"א וכו' כ' ה"ה ותי' רב הונא וכו' נראה דעתו דרבנו פסק כרב הונא וזה אינו אלא דפסק כר' אבא אמר רב וכמש"ל ה"כ.
הכ"ג וכן וכו' עיין במ"מ ובתוספות די"ט ד"ה וחד הנ"ל ובש"ש לרשב"א: הכ"ד ואין זה שכר שבת וכו' עיין במ"מ שנדחק לפרש דברי רבנו שהנתינת טעם מוסב למעלה דמש"ה מותר לאחרים להציל לעצמן אע"פ שאין להם הפסד הואיל שאין שם מלאכה וכו' והוא דוחק ויותר נכון דודאי אע"ג דאסור ליטול שכר שבת בעד שמירת התינוק הכא שרי כיון שזכה המציל לעצמו אין זה אלא שכר מה שנותן לו במתנה וחשיב הבלעה כמו שכיר חדש ושכיר שבוע.
וזהו מש"ר דמש"ה לא חשיב שכר שבת דכיון שאין כאן מלאכה ולא איסור ה"ל כמו שכר שמירת התינוק דמותר בהבלעה: הכ"ה אם הי' יה"כ בע"ש עיין במ"מ ועמש"ל פ"ה

הכ"א. ומש"ר ועוטף וכו' עיין בכ"מ ודבריו נכונים וכן מסתבר ממ"ש רבנו והרי הוא שלו כמו המאכל אלמא דבכל אופן זכה המציל דחשיב ייאוש בעלים אע"פ שהי' פנאי לבעלים להציל ע"י פשיטה ולבישה: הכ"ו ובלבד וכו' עיין במלחמות ה' להרמב"ן.
ומש"ר ובחול וכו' בגמרא מגילה אפסקה הלכתא כרשב"ג והשמיט רבנו כתב יונית שכבר אבד זכרו כמ"ש ה"ה. אמנם בפ"ב דמגילה הזכיר רבנו דמגילה שכתבה יונית כשרה וצ"ל דלשון יונית לא נשתקע ומינה איירי רבנו בה' מגילה מיהו לא הכשיר רשב"ג אלא כתב יונית ולשון יוני יוני דאז חשיב יפת אלקים ליפת אבל כתב אשורית ולשון יוני לא מכשיר זולת במגילה דכשר כתב זה ולשון אחר למי שמכיר בה ובלבד שלא יהא כתוב בלשון זה נקרא בלשון אחר ומש"ה השמיט רבנו כאן לשון יוני דכיון דלא מתכשר אלא בכתב יונית וכתב יונית כבר נשתקע ומש"ה השמיט נמי רבנו בהאה"ט לענין טומא' ידים דין כתיבה יונית ובירושלמי משמע דכל שאינו מטמא את הידים אין מצילין.
ומש"ה פסק רבנו דכתב אחר אין מצילין. וכן בגמרא דקט"ו מקרא שכתבו תרגום וכתב עברית מצילין והך ברייתא כמ"ד מצילין ולמ"ד אין מצילין מקרא שכתבו תרגום ה"ה לכתב עברית.
ואע"ג דמגילה כשרה בכל לשון אפ"ה אין מצילין מגילה וכן איננה מטמאה את הידים הואיל שפסולה למי שאינו מכיר בה וכמ"ש התוס' מגילה ד"ח ד"ה עד ע"ש. ומש"ר אפילו הי' שם עירוב ולא דמי לאוכלין ומשקין דכיון שאין קורין בו לא הוה צורך היום כלל: הכ"ז היו כתובים וכו' בגמרא מאי תניא א"ר אשי וכו' ובתוספתא דשבת מפורש דמצילין הכתובים בסם וסיקרא וקומוס וקנקנתום והשמיט רבנו קומוס וקנקנתום דמלתא דפשיטא הוא כיון דכשרין בס"ת וכמש"ר פ"ת מה' תפילין ה"ד ע"ש בכ"מ.
אלא אפילו סם וסיקרא שהם שארי מיני צבעונין שפסולין אפ"ה מצילין. ומש"ר גליון של ספרים סתמו כפירושו בדגייז ושדי כדמסיק בגמרא והשמיט רבנו דין ספרי מיני' דאף בחול אסור לקיימן ופשיטא דאין מצילין אותן.
הכ"ח כגון ויהי בנסוע וכו' פי' כגון פרשת ויהי בנסוע שחסר כמ"ש ה"ה. ומש"ר ומצילין תיק הספר וכו' משמע אפילו אינם תפורין לספר ואע"ג דלענין טומאת ידים פסק רבנו בהאה"ט דשאינם תפורין אינם מטמאין את הידים ודין הצלה דומה לדין טומא' ידים כנ"ל הכ"ו שאני הכא כיון שצריך להציל את הספר ואסור לאחזו ערום מותר להציל התיק ואפי' אם יש לספר מטפחת דלמא אדמפיק לי' מתיק לא יהא פנאי להציל ולא גרע מתיק של תפילין שיש בתוכו מעות שמותר להציל בחפזון עם המעות דאדהכי והכי

נפלה דליקה וכמ"ש בגמרא דקי"ז אבל אין מביאין תיק שיש בתוכו מעות להציל ס"ת דאדהכי והכי לשדינהו וכן משמעות לשון רבנו.
והשמיט רבנו שבותי הוצא' דהיינו דיני כרמלית שכבר נתבאר לעיל מן פי"ג עד פכ"א באריכות נמצא מנין המלאכות שאין להם שבותין ט"ו ניפוץ טווייה ונירין. הנסכה אריגה ובציעה.
קושר ומתיר וצידה. שחיטה והפשט והמחתך.
שרטוט והבערה והוצאה שנמנו השבותין שלה במקומה. והמלאכות שיש להן שבותין כ"ד ונתבארו בפכ"א שבותי עשר מלאכות הנזכרים בפ"ח.
ואח"כ בפכ"ב ביאר שבותי ח' מלאכות. ובפרקין ביאר שבותי ו' מלאכות מכה בפטיש ומעבד ומוחק וכותב ומוחק ומכבה.
ומ"ש ה"ה בהקדמה שבפכ"ג נתבארו שבותי ד' מלאכות ט"ס הוא ע"ש: סליק פרק כ"ג מה' שבת פרק כ"ר מה"ש ה"א שנאמר אם תשיב משבת וכו' מהאי קרא לא נשמע מידי די"ל עשות חפציך מלאכה ממש אלא דהביא רבנו להורות דסיפא דקרא וכבדתו קאי אשבת וכן בגמרא מייתי סיפא דקרא גרידא. מיהו בילקוט שמעוני הביא על האי קרא אם תשיב וכו' תנא לא יטייל אדם וכו' ע"ש ועיין שבת דקי"ג וערובין דל"ח.
ומש"ר לפיכך וכו' עיין שבת דק"נ וקנ"א דכל שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך בשבילו זולת דברים שהיו מותרים ע"י מחיצה ובורגנין כדלקמן ה"ג וכל שאינו זכאי בחשיכתו אינו רשאי באמירתו ועמש"ל פי"א מהש"ע ה"ב. ה"ג שהבהמה קורא לה וכו' בתוספות ד"ה אין מחשיכין כתבו טעם בורגנין אבהמה ורבנו כתב טעם אחר (ובטלה קטן לא שייכי שני הטעמים) משום דהוקשה לרבנו לפי גירסתו דגריס מחשיכין ה"ל לאתויי סייעתא דק"נ ע"ב מהאי ברייתא למלתא דר"י אמר שמואל דס"ל הך סבראדבורגנין להכי מפרש רבנו דמחשיכין דבהמה משום שקורא לה שהוא היתר פשוט וליכא סייעתא למלתא דר"י דהשתא מיהות ליכא בורגנין ואפ"ה קשרי רב יהודה משום שאלו הי' בורגנין הי' יכול להביא בהיתר וליכא למשמע מינה דברייי': ה"ה להביא לו ארון ותכריכין בגמרא דק"נ מסיק אליבא דר"י למיגזא לי' גלימא וכ"כ ה"ה ורבנו כתב לשון המשנה כצורתה.
ומש"ר ובלבד וכו' עיין במ"מ ור"ל שלא יזכיר לו השער שבמקום פלוני הקצה האחרון.
ומש"ר שכל וכו' דק"נ ע"א: ה"ז מלקות משום דעושה חבורה עיין בסנהדרין דל"ה בתוספות ד"ה אין רציחה וכו' ולענין מה שנסתפק המ"ל אם הרודף אחר נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו בשבת הי' נראה לצדד דאע"ג דעשה דמיתת ב"ד לא דחי שבת היינו

משום שאפשר לקיים העשה אחר השבת משא"כ ברודף דחשיב כעשה שזמנו קבוע וחובות שקבוע להם זמן.
מיהו יש לדחות דבבן סורר ומורה שכל ימיו ג' חדשים ואם לא נגמר דינו עד אחר ג' חדשים פטור כמבואר בסוף ה' ממרים ומי לא משכחת לי' שבאו עדים בע"ש ואין הב"ד דנין בע"ש משום דבעינן הלנת דין ואין מענין דינו ולמחר א"א למקטלי' כדאיתא בסנהדרין דל"ה ואחר השבת יעברו ג' חדשים וכה"ג נמי בכלל לא תבערו אע"פ שהשעה עוברת.
ויש לדחות. מיהו כיון דבסנהדרין מפיק לי' מג"ש דמושבותיכם אזהרה לב"ד מסתבר דהיכי דגלי קרא גלי אבל דין ניתן להצילו בנפשו שמסורה לכל אדם איננו בכלל הלאו. ה"ט גזרה וכו' אע"פ שדבר זה נאסר מחמת לתא דהוצאה וה"ל לרבנו לסדרו בפכ"ג ולא בפרקי' דאירי משבותים דלית בהו לתא דמלאכה מ"מ כיון שלא נאסרה שמירה בהחלט אלא סיפוק וריקוד סידרו רבנו פה אצל היתר שמירה: ה"י כל הדברים וכו' בכ"מ נדחק לפרש דהוציא רבנו דין טרוד ונחפז מהא דתנן ספק חשכה מערבין עירובי חצירות.
ושותא דמרן לא ידענא דמשכחת לי' עירובי חצרות בה"ש דלית בי' שבות כלל שגבו הככרות מבע"י והם בחדר א' ובה"ש מניח אותן בכלי אחד ודלמא דאה"נ דאסור להוציא מבית לבית דרך חצר את הככרות. וכה"ג מה שהקשה ה"ה ממ"ש דאין מערבין עירובי תחומין בה"ש איננו מובן דאי מטלטל העירוב ד"א בה"ש אסור דה"ל מעביר ד"א ומלאכה גמורה ואי תוך ד"א מה שקורא לו שם עירוב אין זה שבות וטעם ספק חשכה אין מערבין משום שאין העירוב קונה אלא מבע"י.
ואולי סוברים ה"ה והכ"מ דעירובין חשיב שבות דמחזי כבונה ביתו במקום העירוב או כעושה שותפות בה"ש וכל זה דחוק. גם מה שהראה ה"ה מ"מ מוצא הדין שאם עירב לדבר הרשות עירובו עירוב מה ענין לכתחלה לדיעבד וגם אין ענין טרוד ונחפז שבדברי רבנו שזמנו בהול כמו שהבינו ז"ל אלא זה ביאור למש"ר או דוחק וכן נראה ממה שסיים רבנו אבל אם לא הי' שם דוחק וכו' ולא הזכיר רבנו כלל ענין טרוד ונחפז דהיא היא.
והכוונה מפולשת שסובר רבנו הן לענין שבות בה"ש והן לענין אמירה לעכו"ם בשבות דלעיל פ"ו ה"ט והן לענין עירובי תחומין דלקמן פ"ו מה' עירובין ה"ו בכלן שזה שעת הדחק וצורך גדול לכמו דבר מצוה ואב לכלם עירובי תחומין דל"ה דמשני הא בפרה גבנא והא במרא דמתא הרי דאלו שהן משום הדחק טרוד לברוח מפרה גבנא ונחפז ללכת למרא דמתא חשיב כמו דבר מצוה כמ"ש הר"א בנו של רבנו.

ומש"ר לפיכך אין מעשרין את הודאי ולא חשיב דבר מצוה אע"ג דתנן במסכת ביצה דל"ה ואלו הן משום מצוה אין מגביהין תו"מ מ"מ לא דמי לשופר ולולב שהוא צורך מצוה שזמנה קבוע וכה"ג בודאי אסור לערב תחומין כדי שימהר להפריש מעשרות במ"ש דכה"ג לא חשיב מצוה: הי"א קטן וכו' בב"ח א"ח סי' שמ"ג רצה לחלק דכאן איירי רבנו בקטן שהגיע לחנוך ע"ש.

והרד"ע בספרו דחה חילוק זה דלשון רבנו בסוף המ"א אע"פ וכו' מצוה על אביו לגעור בו כדי לחנכו וכו' אלמא דאף בקטן שהגיע לחינוך איירי ואפ"ה אין בי"ד מצווין להפרישו אפילו באיסור דאורייתא וכן מה שתירץ הכ"מ דאהניחו אביו קאי דחה הרד"ע דגם בהמ"א לא משמע דממחין ביד אביו אלא שמצוה לאביו לגעור בו ואם לא גער בו אין ממחין בידו ומסיק הרד"ע דרבנו איירי כאן בקטן העושה לדעת אביו עיין לעיל פי"ב ה"ז ולפ"ז ג' חילוקים יש בדבר שלא על דעת אביו אף באיסו' דאורייתא אין מצווין להפרישו ומצוה לאביו לחנכו אפילו באיסור דרבנן ועל דעת אביו יש חילוק בין דאורייתא לדרבנן ולהאכילו בידים אף בדרבנן אסור (ופי' על דעת אביו שדעת התינוק לעשות רצון אביו ואביו לא ציוה אותו וכמ"ש ה"ה לעיל הי"ב) וכן עיקר.

ועיין במ"ל סוף המ"א שהביא כמה ראיות לדברי רבנו דלהאכילו בידים אף באיסור דרבנן אסור. גם הביא ראיי' מסוגי' דהמוציא חגב חי ועמש"ל פח"י החי' דרבנו פסק כר"י דסובר דלא חשיב מאכילו בידים ע"ש ולפ"ז הא דפריך בגמרא אי הכי טהור נמי צ"ל דקס"ד דמדאורייתא עובר על בל תשקצו וב"ד מצווין להפרישו כדין איסור דאורייתא אע"ג דבאמת קיי"ל דאף לכתחלה שרי לאוכלן חיים כמש"ר בה' שחיטה.

אמנם מ"ש המ"ל שם ראייה מהא דאסור לסוך ערל קטן בשמן של תרומה ותינוקת של נדה ע"ש. אין הנדון דומה לראיי' דשאני תרומה שהתורה הזהירה על משמרת תרומה ואין טעם האיסור משום לתא דקטן אלא שהגדול מוזהר לשמרה וכה"ג יש לתמוה על הרשב"א בשבע שיטות פ' חרש שהקשה לדעת הפוסקים דמידי דרבנן מותר להאכיל לקטן בידים מהא דתנן אין מערבין בטבל דרבנן אע"ג דמערבין לגדול ביה"כ הואיל דחזי לקטנים וה"נ טבל דרבנן חזי לקטנים להאכילן בידים ותירץ בדוחק דשאני לגדול ביה"כ דהעירוב חזי אלא דאריא הוא דרבע עלי' איסורא דיומא משא"כ בטבל דרבנן דהאיסור של טבל גורם ע"ש באריכות ותמהתי עליו דודאי שאני טבל דאסור להאכילו בידים משום לתא דהנאה של כילוי ואפילולהאכיל לבהמתו אסור ולאו משום לתא דקטן ואכתי מנ"ל דבאיסור דרבנן דשרי בהנאה לא ספינן לקטן בידים.

ומדסידר רבנו דינים הללו דהיתר שבותין בה"ש ודיני קטן בפרקין קודם לדיני שבותי מוקצה נראה לדקדק דשבותי מוקצה אסורין בה"ש דעיקר מוקצה בה"ש. ובקטן נראה איפכא דאף לצוות אותו שרי דלא גרע אמירה לקטן מטלטול מן הצד משא"כ בשארי שבותין לא גרע אמירה לקטן מאמירה לעכו"ם שלא בשעת הדחק ומקום מצוה: הי"ב ומפני מה וכו' עיין בהשגות וכן פרש"י במסכת ביצה דל"ו ד"ה אטו טלטול וכו' והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים מפני שלא יוכלו לעמוד בה ולבטל עונג שבת ושמחת י"ט ע"כ ובאמת אין טעם זה מספיק לחלק בין מחמה לצל דכלי שמלאכתו לאיסור ובין מחמה לצל דכלי שמלאכתו להיתר דתרווייהו לאו לצורך היום הוא ושייך למגזר בהו משום לתא דהוצאה.

והא דאמרו בגמרא אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא היינו אליבא דב"ש דאוסר הוצאה שלא לצורך בי"ט דשפיר הוה מיגדר מלתא שלא יטלטל דבר שלא לצורך אוכל נפש (ועיין במסכת ביצה דף י"ב ע"א ובתוספות ד"ה דלמא ודוק) אבל עיקר איסור טלטול בשבת בהכרח יש לו טעמים אחרים וכמ"ש רבנו ומראה מקום מוצא טעמים הללו שכתב רבנו מהא דאמרינן בשבת דף קכ"ג ע"ב בראשונה היו אומרים שלשה כלים נטלין בשבת מקצוע של דבילה וזומא ליסטרין וסכין קטנה התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מיתד של מחרישה ומסר הגדול ומסיק מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם א' אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים נטלין בשבת אפילו בשני בני אדם ע"כ.

וכיון שבהכרח צריך לחלק בין מחמה לצל דכלי שמלאכתו לאיסור ובין מחמה לצל דכלי שמלאכתו להיתר מזה למד רבנו טעם השני דלקמן הי"ג דחיישינן שמא כשיעסוק בטלטול כלי שמלאכתו לאיסור יבא לעשות בהן מלאכה ומהאי טעמא עלה בדעתם לכתחלה להתיר כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל ולאסור כלי שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו.

וההבדל שבין מחמה לצל ובין לצורך גופו ומקומו גבי כלי שמלאכתו להיתר (האף דיש מקום לומר לפי דרך רש"י והראב"ד משום לתא דהוצאה לא התירו אלא לצורך היום זה דוחק אלא י"ל) כפי טעם הראשון שכתב רבנו שכל מחמה לצל או שלא יגנב ולא ישבר חיישינן שביום השבת שהוא פנוי יבא לסדר כלי הבית כסא ומטה ומנורה ושלחן

בפנות הבית ויסיעם מזוית לזוית וגם גל של לבנים יסדרם על מכונם ונמצא איננו שובת כל היום ובטל למען ינוח משא"כ לצורך גופו ולצורך מקומו דליכא למיחש בכה"ג.
וההבדל שבין כלים קלים לכלים כבדים הניטלים בשני בני אדם דנפיש טרחייהו שעלה על דעתם לאסור משום טירחא יתירה בשבת לפי שעה אע"פ דלא שייך בזה למען ינוח כיון ששובת כל היום וגם בעידנא דטרח בי' אין בזה לתא דמלאכה כלל דאין על הטירחא שם מלאכה מ"מ שייך בטרחא טעם ג' שכתב רבנו לקמן שאצל הטיילין שבטלין ממלאכה כל ימי השבוע יש היכר שביתה במה שינוחו בשבת מטירחא יתירה ודיבור והילוך שלא לצורך ומהאי טעמא הי' בדין לאסור הכל חוץ משלש כלים קטנים הנ"ל עד שראו שהוא שביתה של צער והתירו כלי שמלאכתו להיתר לצורך ועדיין הי' קשה הדבר להשתמש בכלי היתר כיון שאסור להצניעם שלא יגנבו ולא ישברו לזה התירו כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל ועדיין היו אוסרים כלי שמלאכתו לאיסור משום טעם השני וחזרו והתירו אפילו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו שלפעמים אין לו כלי היתר וה"ל שביתה של צער וחזרו והתירו אפילו כלים כבדים כל שהוא לצורך ואסרו כלים הכבדים שלא לצורך משום טעם הג' וכלי איסור מחמה לצל משום טעם ב' ולצורך שרי דכיון דלא שרית לי' אלא לצורך רמי אנפשי' ומידכר ואסרו טלטול אבנים וכדומה להן משום טעם א' כנ"ל: סליק פרק כ"ד מה' שבת פרק כ"ה מה"ש ה"א יש כלי וכו' כגון כוס וכו' ביצה דף כ"א ע"ב ולטלטלינהו אגב כסא וכו' וקערה שבת דקכ"ד הנהו קערות האיך מטלטלינן וכו' וסכין דקכ"ג ע"ב וסכין קטנה שע"ג השלחן וקורדום קכ"ב ע"ב אר"י קורנוס של אגוזים וכו' ועיין בר"ן מסכת ביצה וברז"ה ורמב"ן ודברי הרז"ה נראין דטעמא דאסור בי"ט משום דלא ניתנו עצים אלא להסקה וה"ל מוקצה וקיי"ל כר' נחמן דיש מוקצה בי"ט וסוגי' דשבת דמוקי' לה כב"ש אזלא אליבא דאינך אמוראי דלית להו מוקצה אפילו בי"ט ולא אסרו לסמוך בבקעת אלא משום גזרה י"ט אטו שבת ע"ש ועיין כאן בלח"מ: ה"ב כגון מכתשת שבת קכ"ד ע"ב מדוכה אם יש בה וכו' ורחיים היינו רחיי' של גד לדוך פלפלין: ה"ד לאכול בה היינו צריך לגופה ולישב במקומה היינו צריך למקומו ושלא תיגנב דקכ"ד ע"ב מר שלא תיגנב והיינו בשביל עצמה ומן החמה וכו' היינו מחמה לצל דה"ל בשביל עצמה וה"ה מן הגשמים שלא תתפח: ה"ו כגון אבנים ומעות שבת דקמ"ב ע"ב אבן שע"פ החבית וכו' מעות שע"ג הכר וכו' ומ"ש קנים וקורות שבת קכ"ה ע"ב סואר של קורות הוה ע"ש ודף קכ"ד ע"א ובמסכת ביצה מ"ש אבן גדולה היינו אסיתא הנזכר בסוף עירובין ועיין במ"מ וכ"כ התוספות שבת דף ל"ה כדברי רבנו ועיין לקמן הי"ח: ה"ז קורנוס וכו' היינו של זהבים ושל נפחין וכר"א בר אבא אר"י בדף

קכ"ג ולקמן ה"ט גרסינן שלבשמים וכ"כ הרד"ע ומ"ש את המכתשת קכ"ד ע"ב אייתי לי שותא לכהנא ומפרש רבנו מכתשת: ה"ט המוקצים לסחורה שבת דף נ' בשל הפתק שנו דכל שעומדים לסחורה קפיד עלייהו שיהיו חדשים ומ"ש רבנו וכיוצא בהן לכלול אוכלא דקצרי שבדף קכ"ג ע"ב ועיין ה"ז: ה"י כגון נר וכו' עיין בתוספות כירה דמ"ה ע"ב ד"ה אין לנו שהקשו מהא דמחתכין את הנבלה וכו' ותירצו דנר שהדליקו דחיי' בידים ומ"ש והמנורה אפילו של מתכת דלא מאיס כירה דמ"ה ומ"ש והשלחן כירה דף מ"ד ועיין בתוספות שם: הי"א אם הוצרך להן סובר רבנו דמוקצה מחמת מיאוס אסור מחמה לצל וכן לקמן פכ"ו הי"ג לא התיר אלא להוציא גרף של רעי מחצר שיושבין בה.

ומ"ש רבנו של נפט לרבותא וכ"ש דמשחא עיין כירה דף מ"ו ע"א: הי"ב כל הכלים וכו' דקדק רבנו להקדים ברישא בין שנתפרקו בשבת וכו' דמע"ש הוה רבותא טפי ובסיפא הקדים בין מקודם השבת דבשבת הוה רבותא טפי כמסקנת הגמרא ולא זו אף זו קתני ובפ"ב מה' י"ט פסק דאין מסיקין בשברי כלים משום דקיי"ל כר' נחמן בריש ביצה דיש מוקצה לי"ט ואין מוקצה לשבת: הי"ג כל כסוי הכלים וכו' עיין בהשגות וכוונת דברי הראב"ד דמעיקרא ס"ד דפליגי בשברי תנור ישן המחובר לקרקע דסובר ר' יוסי דכתלוש דמי וכן משמע בתוספתא פט"ו דשבת דגרסינן התם שברי תנור ישן אין נטלין בשבת דברי ר"מ ר' יוסי אומר נטלין העיד ר' יוסי משום ראב"י על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסויו שאין צריך בית יד.

שוב ראה לשון הברייתא כפי גירסתנו בגמרא דף קכ"ה ע"א דגרסינן שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר משמע דבתנור תלוש איירינן וא"כ שפיר י"ל דרבינא פסק כראב"י בתנור תלוש דעלה הוא דקמסהיד ר' יוסי בשם ראב"י דאין צריך בית אחיזה ואע"ג דר' יוסי בודאי ס"ל דאפילו חיברו נמי אין צריך בית יד איהו הוא דקמייתי סייעתא לדבריו דכיון דס"ל לראב"י דכיסוי תנור תלוש שאין לו בית יד שרי מדמה ר' יוסי דה"ה בכיסוי תנור שחיברו לקרקע.

ולפ"ז מפרש הראב"ד הא דמסיים רבנו כיסוי התנור וכו' היינו בתנור תלוש (ועיין לקמן פכ"ו ה"י) אמנם ה"ה מפרש דברי רבנו בתנור שחיברו ומחלק בינו ובין חבית הטמונה ועיין בספר המאור ובמלחמות ודעת הר"ן כדעת ה"ה ע"ש ובגמרא דקכ"ו ע"ב ב' גירסאות ע"ש: הי"ד שני דברים וכו' דברי רבנו הללו צריכים ביאור רחב איתא במסכת ביצה דף כ"א ע"ב אין מזמנין את העכו"ם בשבת משום שיורי כוסות שאסורין בהנאה ופריך ולטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא מטלטלין כנונא אגב קיטמא אע"ג דאיכא עלי'

שברי עצים ומשני הכא איסורי הנאה נינהו ופריך ולהוי כגרף של רעי ומשני וכי עושין גרף של רעי לכתחלה.

והקשו התוספות דמאי פריך מכנונא דהתם הוי לי' בסיס לדבר האסור ולדבר המותר משא"כ הכא דהוי לי' בסיס לדבר האיסור גרידא דמשמע להו דטלטול הכנונא לצורך גופו ומקומו ותירצו דניצוצות לא חשיבי לגבי הכוס ואין סברא שיהי' הכוס בסיס לניצוצות. ור"ת תירץ דגם התם לא חשיבי שברי עצים שיהי' הכנונא בסיס להם אלא שאפ"ה הי' צריך לנערם אי לאו אגב קיטמא דאי אפשר לנערם שלא יתפזר האפר דרך נקבי הכנונא וה"נ בשיורי כוסות אי אפשר לנערם ושרי ע"כ.

ודברי התו' הללו בנויין על אדני הסוגיא דפ' נוטל דף קמ"ב נוטל אדם את הכלכלה והאבן בתוכה ופריך ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האיסור ומשני בכלכלה מלאה פירות עסקינן ופריך ולשדינהו לפרי ונישדי לאבן ונינקטינהו בידים ומשני בפירות המטנפין ופריך ולנערינהו נעורי ומשני בכלכלה פחותה עסקינן דאבן גופא נעשה דופן לכלכלה וכתבו התוספות דאבן חשיב טפי מניצוצות וחשיב' הכלכלה בסיס לאבן וסבירא להו לתוספות מדפריך בפשיטות ותהוי כלכלה בסיס לדבר האיסור אע"ג: דאיכא לאוקים בשוכח דומיא דסיפא דאבן שעל פי החבית ובסיס שעל גבי הכר אלמא דאפילו בשוכח או מניח בשבת חשיבא הכלכלה בסיס לדבר האיסור כל זמן שהאבן מונח עלי' ואע"פ שלא הונח עלי' בן השמשות ומשום הכי ק' להו להתוספות דלהוי הכוס בסיס לניצוצות בעודן בתוכה אע"פ שלא היו הניצוצות בכוס בין השמשות גם משמע להו לתוספות דיש חילוק בין בסיס לדבר האיסור ולדבר המותר ובין בסיס לדבר האיסור גרידא מדמשני הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן דאז הוי לי' הכלכלה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי ומשום הכי קשה להו דמאי פריך מכנונא לניצוצות ותירצו דניצוצות לא חשיבי כאבן לעשות בסיס.

ור"ת תירץ דאף שברי עצים לא חשיבי לעשות בסיס אפילו לא הי' קיטמא שהוא דבר היתר עמו אלא דאי לאו קיטמא הי' בדין לנערם אע"ג דלא הוי בסיס כהא דפריך בפ' נוטל ולנערינהו נעורי אע"ג דלא חשיבא הכלכלה בסיס כיון שיש עלי' פירות וה"ל בסיס אף לדבר היתר ומחמת שלא יתפזר הקיטמא דהוי לי' בדמיון פירות המטנפין הוא דשרי וה"ה בשיורי כוסו' דא"א לנערם כיון דלא הוה בסיס בדין הוא שיהי' מותר.

ובגמרא שבת דמ"ז רבי התיר לטלטל מחתה באפרה וקס"ד דהאפר מוקצה ופריך והתנן נוטל אדם את הכלכלה והאבן בתוכה ואר"י בכלכלה מלאה פירות עסקינן הא אינה מלאה פירות לא ומשני ה"נ דאית בי' קרטין דה"ל דומי' דכלכלה מלאה פירות ואבן

בתוכה. ופריך וקרטין בי' רבי מי חשיבי אלא אמר אביי מידי דהוי אגרף של רעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של רעי מאיס והאי לא מאיס ועוד גרף של רעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא מטלטלין כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים פי' ובאפר מוכן עסקינן וכתבו התוספות בשם ר"ת דע"כ שברי עצים חשיבי טפי מאבן שבכלכלה מדלא מסייע לי'ממתניתין דכלכלה (ולכאורה דברי ר"ת שבכאן ושבמסכת ביצה הנ"ל סותרים זא"ז וצריך לומר דודאי אבן שבכלכלה גרידא עושה בסיס וחשיב טפי משברי עצים אבל אבן לגבי פירות בטל טפי משברי עצים לגבי' קיטמא ועדיין הוא מגומגם) ופריך והתניא ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל ומשני בגלילא שנו ופי' רש"י שחשובין להן שברי פתילה והתוספות פירשו שאין השמן חשוב להן ע"כ. אמנם רבנו ז"ל לא חילק כלל בין בסיס לדבר האסור ולדבר המותר לבסיס לדבר האסור גרידא דבין סמוכים זה לזה ובין זה על זה או זה בזה דינם שוה דאם צריך לדבר האסור אסור ובצריך לדבר המותר שרי ועיין לקמן פכ"ו הי"ג דכתב רבנו דהיתר טלטול כנונא אגב קיטמא אע"פ שיש עלי' שברי עצים משום דה"ל גרף של רעי ועי' בהשגות ובמ"מ שם ורבנו לא ס"ל כדעת הראב"ד דאפר שהוסק מע"ש מוכן הוא דא"כ הי' בדין שהואיל שצריך לקיטמא שהוא דבר המותר הי' מותר לטלטלו אפילו בלאו טעמא דגרף של רעי אלא רבנו סובר דדוקא אפר שהוסק מעי"ט הוא מוכן משא"כ אפר שהוסק מע"ש אינו מוכן אלא א"כ הכינו מבע"י וייחד לו קרן זוית כמו עפר דדוקא בי"ט דעתי' עלי' מאתמול מסתמא לכסוי הדם ובהכי ניחא מה שהוא דוחק לדרך רש"י ותוספות והראב"ד דמעיקרא ס"ד דאפר מוקצה הוא ואח"כ במלתי' דרבא קאמר דמטלטלין אגב קיטמא וה"ל לפרש אגב קיטמא שהוסק מע"ש או שהכינו מבע"י וייחד לו קרן זוית א"ו דאף לפי המסקנא נמי איירי באפר מוקצה אלא דגם רבא ס"ל כאביי דמשום גרף של רעי ועד כאן לא קשה לי' לרבא אלא באפר מחתה שריחו טוב ומכוסה אבל אפר כנונא מאיס ומגליא וכמ"ש המגדל עז לקמן ודיבר בזה המקום נכונה ומש"ה מותר לטלטל הכנונא אגב קיטמא כיון שא"א לנער שברי העצים שלא יתפזר האפר ולזה פריך מהא דתנן ושוין שאם יש עלי' שברי פתילה שאסור לטלטלה פי' ותהוי כגרף של רעי ותירץ בגלילא שנו שחשוב להם שברי פתילה ולא הוי כגרף של רעי.

וגם סובר רבנו דדין בסיס לדבר האיסור לא שייך אלא בהניח עליו בה"ש אבל ניצוצות שבכוס ששתה ממנו העכו"ם בשבת לא חשיב בסיס לדבר האיסור ומש"ה פריך בגמרא דכי היכי דמותר לטלטל כנונא בצריך לדבר המותר להוציא הקיטמא שהוא גרף של רעי אע"פ שמטלטל האיסור דהיינו השברי עצים עמהם הואיל שא"א לנערם ה"נ בצריך

לכוס יטלטל הניצוצות שא"א לנערם ודלא כמו שנדחקו התוספות לחלק דניצוצות לא חשיבי ואין לחלק בין רב למעט א"ו דאין מוקצה לחצי שבת ולא שייך גבי שיורי הכוס בסיס.

ומשני דאיסורי הנאה חמירי טפי ופריך דאכתי אף הניצוצות עצמן מותר לטלטל דה"ל כגרף של רעי ומשני דמ"מ אין מזמנין עכו"ם שאין עושין גרף של רעי (מיהו רבנו פסק דמזמנין לעכו"ם בשבת פ"ו הכ"א וכאינך אמוראי דפליגי עלי' דרב אחא וס"ל דאף איסורי הנאה מותר לטלטל אגב הכוס וא"כ שרי להדיח הכוס ולטלטלו ולא הוה גרף של רעי כלל) אבל בדבר איסור המונח על הכלי בה"ש חשיב בסיס אפילו איסור מועט ואפילו מנער האיסור כנ"ל ה"י והיתר מחתה באפרה היינו בשוכח או בהניח בשבת ולזה לא נעשה בסיס ומותר לטלטל לצורך דבר המותר ופריך מהך דכלכלה דאסור לטלטל לצורך הכלכלה את האבן שבתוכה הואיל דאפשר לנערו אם לא בכלכלה מלאה פירות ומשני דאית בי' קרטין דא"א לנערה שלא יתפזרו הקרטין והיינו דפריך קרטין בי' רבי מי חשיבי ושפיר קשה לנערינהו.

והא דפריך בפ' נוטל ותהוי כלכלה בסיס לדבר האיסור כבר הרגיש בזה הרשב"א בשבע שיטות קשי' לי דילמא בשוכח הוא וכו' דכלה מתני' בשוכח האבן שע"פ החבית וכו' וי"ל דע"כ משנתנו קשה דאפילו נוקים בשוכח אמאי נוטלה והאבן בתוכה לנערינהו נעורי כמו באבן שע"פ החבית ומעות שע"ג הכר וכדאקשינן למאי דאוקי ר' יוחנן בכלכלה מלאה פירות וכיון שכן לא דק לאקשויי אי בשוכח ננערה ואי במניח נעשה בסיס ע"כ.

מיהו זה נמשך ממילא כיון דס"ל לרבנו דכלי שיש עליו דבר איסורה ודבר מותר מותר לטלטלו לצורך דבר המותר הילכך לא נעשה בין השמשות בסיס לדבר האיסור והילכך במניח פירות ואבן בה"ש לא נעשה בסיס ואם סילקו ממנו האבן והפירות מותר לטלטל הכלי אלא שרבנו לא מחלק כלל בין דבר חשוב ואינו חשוב אלא הכל תלוי שיהי' הטלטול לצורך דבר המותר ויאחז בידו דבר המותר אבל כשאוחז בידו דבר האסור אעפ"י שמטלטלו לצורך דבר המותר אפ"ה אסור כמ"ש לקמן הט"ו וחילוק זה מוכרח עיין בתוספות שבת דף מ"ג ע"ב בד"ה דכ"ע טלטול מן הצד וכו' דחילקו בזה כי היכי דלא תקשה דרב אדרב א"ו דטלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר ולצורך דבר האסור אסור אבל טלטול ממש אפילו לצורך דבר המותר אסור וקיי"ל כר"א בן תדאי בפ' כל הכלים דף קכ"ג ועיין עוד לקמן הי"ו: הט"ו כיצד פגה וכו' עיין בתוספות ד"ה פגה ובד"ה האי פוגלא דנדחקו טובא לאוקי' במניח ע"מ ליטלה בשבת דאי במניח ממש נעשה בסיס

ואי בשוכח ליכא מאן דאסר ודוחק הוא לידון בדבר החדש ורבנו סתם הדברים דמשמע אפילו במניח והאמת יורה דרכו דסובר רבנו דלא שייך לומר בסיס לדבר האיסור אלא בכלי וכמשמעות לשון רבנו לעיל ה"י ולקמן הי"ו באבן שבחבית וכו' לפי שעיקר הכלי עשויי' לקבל חפצים וכיון שהניח עלי' דבר איסור בין השמשות בטל לגבי החפץ משא"כ פגה ופוגלא לא שייך לומר שנעשה בסיס לתבן ועפר וקיי"ל המוציא פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי משא"כ המוציא עלי שום פחות מכגרוגרת מונחים על תבן כמלא פי פרה אין סברא שיהי' פטור על התבן.

ומש"ר והגחלים ננערים באופן דלא הוה פ"ר עיין במ"מ וכ"מ. ומ"ש אבל אם הי' ככר וכו' כמסקנת רב אשי דקמ"ב דלא אמרו ככר ותינוק אלא למת בלבד ועיין לעיל הי"ד: הי"ו כלכלה וכו' עיין בהשגות והמ"מ כתב שרבנו יש לו גירסא אחרת ואפשר לקיים דברי רבנו ע"פ גי' הספרים עיין בתוספות ד"ה ה"נ בפירות המתטנפין וא"ת ואכתי יטלם בידו וכו' ותירוצם דחוק אמנם יש ליישב קושייתם דודאי רישא דומי' דסיפא כגון שהאבן למעלה והיינו האדפריך בגמרא דכיון דהאבן על הפירות ננערינהו להכי נייד רב ואוקים בכלכלה פחותה.

ובהכי מדוקדק לשון רבנו שכתב והאבן בתוך הפירות דהיינו שהפירות מקיפין אותו מכל צד דאלו האבן למעלה קשה ננערינהו ואי האבן למטה קשה יטלם בידו משא"כ כשהאבן באמצע א"א לנערו מבלי שיתפזרו מקצת הפירות (ודרך רש"י והראב"ד דחוק קצת דבפירות המתטנפין כגון תותים וענבים א"א לנער האבן ממטה למעלה שיסחטו הפירות ויפסדו לגמרי) ובעל הש"ס לא ניחא לי' לאוקים מתניתין כשהאבן באמצע דאז לא יהי' דומי' דסיפא אבל רבנו פסק אקומתא זו וכן בפ' כירה דמ"ז מביא אקומתא דר' יוחנן דמשמע דיש לה מציאות לפי המסקנא.

וגם הדין אמת הוא כשהאבן באמצע אע"ג דלא ניחא לי' להש"ס לאוקים בהכי: הי"ט או מעשר ראשון וכו' רבותא דהקדימו בכרי או בשבלים השמיט רבנו וסמך על מ"ש במקומו בה' מעשר. ומש"ר הואיל וראוי לעניים עיין בתוס' ד"ה דאי בעי: הכ"א נדבך וכו' עיין במ"מ דגריס רב אשי ועיין בתוספות דקכ"ה ד"ה ואזדו לטעמייהו שתירצו שני תירוצים או דגרסינן רב אשי או כתירוץ הכ"מ והכ"מ לא השגיח שה"ה גורס רב אשי ובחנם השיג עליו.

מיהו רבנו ס"ל כתירוץ השני שבתוספות אפילו תימא דגרסינן רב אשי **(צ"ל אסי)** ועיין פכ"ו ה"ט וה"י: הכ"ג ביצתה וכו' אע"ג דאין מוקצה ונולד בשבת שאני ביצה משום הכנה דרבה עיין פ"א מהי"ט ועיין בהשגות ובמ"ע גם י"ל דה"ל דשא"מ: הכ"ד נותנים

כלי וכו' עיין במ"מ שמפרש דמביא רבנו ראיי' שאם נתן מותר לטלטלו דאי ס"ד אסור למה אין עושין לכתחלה ומה הפסד יש בעשייתו.
והרד"ע השיג שאלו הי' אסור לטלטלו איכא הפסד דביטול כלי מהיכנו אלא הפירוש כמ"ש המ"ע דמוסב למעלה דהילכך אין נותנים לפי שאין עושין גרף וכו'. וכן העתיק בש"ע סי' של"ח ע"ש בט"ז ומ"א ובטא"ח ובב"ח שכתבו ליישב קושיי' הכ"מ דמש"ה אסור ליתן לכתחלה משום ביטול כלי מהיכנו ומאי אמרת שהרי מותר להוציא גרף הא אין עושין גרף לכתחלה וא"כ ממ"נ אין נותנים דאו שיבטל כלי מהיכנו אם לא יוציאנו או שעושה גרף לכתחלה להוציאנו והוא קצת דחוק.
ואין לתרץ דאף שמותר להוציא גרף של רעי מ"מ אסור לטלטלו אחר הוצאה דהא אמרינן במסכת ביצה דל"ז אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מימי רגלים מותר להוציאן לאשפה וכשהוא מחזירן נותן בו מים ומחזירו ונתינת המים הללו לדעת האוסר מוקצה מחמת מיאוס כפרש"י אבל לדידן שרי להחזירן כדרכו ומש"ה השמיט רבנו נתינת המים.
ותירוץ הא"נ שבכ"מ נכון הוא. גם י"ל דאין כל דלף שאינו ראוי גרף של דעי דיש דלף שאינו ראוי לרחיצה ואינו מאוס ומש"ה נקיט בגמרא הטעם משום ביטול כלי מהיכנו ולפ"ז י"ל דכי ריחייא דאביי הי' הדלף שיורד לתוכם מתמאס משריית הטיט ובכל רגע ורגע היו מתמאסים יותר ואמר לי' רבה עייל פורייך להתם והמתן עד שיתמאס טובא ותוציאנו.
וא"ל אביי וכי עושין גרף של רעי בשבת משום כבוד שבת הילכך מותר להוציא תכף עד שלא יתמאסו והלכה כאביי וכמ"ש הכ"מ ומש"ה כתב רבנו שאם נתן מותר לטלטלו במים המאוסי' שבו פי' שהולכין ומתמאסין מפני שאין עושין וכו' להמתין עד שיתמאסו ממש כגרף. א"נ דמש"ה מותר לטלטל המים המאוסין שבכלי להיות שופך ושונה שלא יעשה לכלוך בבית דמאיס טובא כגרף של רעי וע"ד מ"ש הראב"ד: הכ"ה פורסין וכו' אפילו באינו צריך למקומו ואפילו אבנים דלא חזיין וכן כוורת אע"ג דלית בי' דבש דלא קיי"ל כר' יצחק.
ומ"ש ובלבד דקיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר וקיי"ל כר"י דהך כוורת הוה מוקצה אפילו לר"ש עיין בגמרא דכ"ג: הכ"ו בהמה וכו' במסכת ביצה בכור שנפל לבור ושם מבואר דאסור להעלותו דשבות חמור בידים העמידו דבריהם במקום צב"ח דאורייתא ומפרש רבנו ביטול כלי מהיכנו שמטילו במים ודלא כפרש"י מחמת קושיית הרשב"א: ותו דלדרך רש"י לא הי' צריך לחדש צב"ח דאורייתא דודאי דרבנן עדיף ובודאי נוח לבהמה

שתעמוד ע"ג כרים ותו דכל מה דלא הוה פ"ר שרי דשא"מ ועיין במ"מ ועמ"ש פי"ג מה' רוצח: סליק פרק כ"ה מה' שבת פרק כ"ו מה"ש ה"א וחבליו וכו' לאפוקי שאר חבלים דהוו מוקצה אם לא שייחדם לתשמיש מבע"י עיין לעול פ"י ה"ג: ומ"ש רבנו מפני שהן תקועין פי' ואסור להוציא דבר התקוע בחוזק דהוה סותר עיין פ"י הט"ו ודלא כפרש"י מפני שאין ניטלין אפילו בחול מפני כובדן הילכך כל מלאכתן לכך דרש"י נמשך לשיטתו דכלי קיואי ה"ל ככלי שמלאכתו להיתר משא"כ לדרך רבנו דה"ל ככלי שמלאכתו לאיסור הא קיי"ל פכ"ה ה"ו דאפילו כלים הניטלין בשני אדם ניטלין לצורך גופן ומקומן לזה הוצרך רבנו ליתן טעם לאיסור טלטול הכובדים אפילו לצורך גופן ומקומן משום לתא דסותר: ה"ב מכבדות וכו' עיין שבת דף צ"ה בתוספות ד"ה והאידנא וכו' ולדרך רבנו י"ל כיון דרב ס"ל כר"י בדבר שא"מ דכל מילי דמר עביד כרב וכו' ואי ס"ד דטעמא דר"א להתיר מחמה לצל משום דס"ל כר"ש הוה לי' לאפלוגי בעלמא בדשא"מ.

ומ"ש רבנו שהרי שפין וכו' ומש"ה דוקא לבנים אבל אבנים שאינם חלקים ואינם ראויים לישיבה אסור עיין פרק כירה דמ"ג:ה"ג כלי שנתרועע וכו' רש"י פי' משום מתקן מנא וכן משמע במסכת ביצה דל"ב ע"ב דתנן אין שוברין את החרס ומפרש בהדיא בגמרא משום מתקן מנא. ורבנו שסידר דין זה כאן גבי דיני מוקצה בהכרח מפרש הברייתא בתולש חתיכה שאינה חלקה דלא קפיד לתקן מנא דמ"מ חזי לסמוך ולכסות וקמ"ל דאפילו לסמוך ולכסות דחשיב צריך לגופו אפ"ה חשיב נולד ולא מבעי' כלי שלם אלא אפילו נתרועע: ה"ד אבן וכו' דעת רבנו כדעת התוספות בד"ה ואם לאו כהכרע ע"ש והשמיט רבנו מימרא דרבא אסור למשמש בצרור בשבת משום דבמסקנא דפ"א ע"ב לא חיישינן להשרת נימין: ה"ז סולם של עליי' וכו' עיין במ"מ ויש לעורר דלפמ"ש רבנו לקמן פ"ה מהי"ט ה"ד דברה"י שרי אע"פ שכל דבר שאסור משום מ"ע אפילו בחדרי חדרים אסור משום שמחת יו"ט התירו וא"כ בשבת דלא שייך שמחת שבת דהא אסור לו ליטול הב"ח דהוו מוקצה ולא חזי לאכילה ואסור לצודם מש"ה אף ברה"י אסור כדין כל דבר שאסור משום מ"ע דאפילו בחדרי חדרים אסור ול"ל לרבנו לחדש משום גזרת צידה אמנם לפמ"ש התוספות במסכת ביצה ד"ט ע"ב בשם הר"א מבורגייל דבשבת לא שייך גזרת הטחת גגו ובודאי כל שאסור בי"ט כ"ש בשבת זולת מוקצה ונולד והוצרך רבנו לחדש גזרת צידה.

ובהכי ניחא קושיית התוספות שם ד"ה מאי דקשרי וכו' דבפ' חלון איירי בסולם של שובך וכל שאין מטלטלו משובך לשובך דלא שייך גזרת צידה שרי ולהכי נקיט במתניתין בש"א אין מוליכין הסולם משובך לשובך דבשבת משובך לכותל שרי וביי"ט דשייך חשש

הטחת גגו נקיט לרבותא דאע"ג דשובכו מוכיח עליו אסור ועיין בתוס' ד"ה אין מוליכין וכו' ולקמן בפ"ב מהי"ט ההו"ז יתבאר לך דדעת רבנו דלא נאסרה צידה בי"ט אלא משום מוקצה והא דתניא הצד יוני שובך חייב היינו בשבת או בי"ט שלא לצורך אוכל נפש עיין פ"א מהי"ט ה"ד.

וראיתי לעורר כאן דבמס' שבת דס"ד גרסינן אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מ"ע וכו' ופריך תנן ולא בזוג אע"פ שפקוק ותניא אידך פוקק לה זוג שבצוארה ומטיילת עמו בחצר ומשני תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרין והנה רבנו פסק פכ"ב ה"כ כר"א ור"ש דס"ל כרב וכן משמעות לשון רבנו פ"ה מהי"ט ה"ד (ודין צינור שעלה בו קשקשי' ממעכן בצנעא הנזכר בכתובות ד"ס השמיט רבנו והרי"ף והרא"ש הביאוהו ודוחק לומר דרבנו סובר דמלתא דרב פליגא אדרב יוסף ועיין בר"ן פ' חבית שע"פ דבריו יש ליתן טעם להשמטה זו שאין הלכה כר"י) וכן פ"ג מה' עכו"ם ה"ז פסק רבנו כרב שכתב שם אלא ישב ואח"כ יטול דזהו פי' אם אינו נראה כמשתחוה לעכו"ם ודלא כפרש"י (והכ"מ נמשך אחר פרש"י ונדחק שם) וא"כ האיך פסק רבנו פ"כ מה"ש הי"ג דפוקק לה זוג שבצוארה ומטיילת בו בחצר אע"ג דפסק פ"כ מה"ש ה"ט דלא תצא בזוג הפקוק שבצוארה דמחזי כמאן דאזיל לחינגא ובגמרא מסיק תנאי היא והאי תנא דפוקק לה וכו' פליג אדרב.

שוב ראיתי לבעל המאור סוף פ' במה אשה שתפס תפיסה זו גם על הרי"ף ע"ש. וגם בש"ע יש סתירה זו עיין במגן אברהם סי' ש"א סמ"ה שהרגיש בזה ורצה לתרץ דבמידי דרבנן לא חיישינן בחדרי חדרים וכדעת התוספות במסכת כתובות ד"ס ולפ"ז צ"ל דהא דפריך בגמרא אדרב מברייתא דפוקק לה וכו' משום דרב סתמא קאמר אפילו במידי דרבנן ואנן קיי"ל כרב יוסף במידי דרבנן.

מיהו לדעתי אין דברי התוספות מוכרחים דמלתא דרב יוסף לא פליגא אדרב דרב אירי בדבר שאסור משום חשדא שיחשדוהו הרואים שעושה איסור כמו השוטח כסותו שיחשדוהו שכיבס וכן טיול הבהמה בזוג שיחשדוהו שרוצה למכרן בשבת וכן המגביה טבעת בפני עכו"ם שיחשדוהו שמשתחוה והמוליך סולם שיחשדוהו שרוצה להטיח גגו מה שא"כ מלתא דרב יוסף דאין כאן חשד אלא שאסור בפרהסיא לזלזל באיסור שבת בפני ע"ה ובצנעא התירו משום פסידא וכה"ג הרבה דינים בחה"מ שמותרים בצנעא ואסורים בפרהסיא ולא פליג רב בהא ודברי התוספות נפלאו ממני.

ועיין בבאר שבע בשו"ת סימן כ' שהאריך בזה ודרך בדרך המ"א ואין דבריו מספיקים. ועיין בשו"ת חוות יאיר סי' ק"ן שחתר ליישב דכשהיא מטיילת בחצר לא מחזי כלל

כמאן דאזיל לחינגא על דרך מ"ש התוספות דמ"ה ד"ה אמר רב וכו' וחילוק זה מוכרח מהא דמסיק פ"ק דעכו"ם אלא אימא אם אינו נראה כמשתחוה לעכו"ם ובירושלמי פ"ט דכלאים גרסינן בהך דפרצופין ובהך דנתפזרו מעות ואם הי' מקום צנוע מותר ומש"ה אוקמוה דלא כרב ע"ש ובמקום אחר הארכתי) אך עדיין אין זה מספיק דא"כ למה אוקמוה בגמ' כתנאי, ונ"ל ע"פ מה דגרסינן בדפוס ברלין דס"ד ותניא אידך פוקק לה זוג בצואר ומטייל עמה בחצר דפירושו שהאדם מטייל עם הבהמה בחצר דבהמה לשון נקבה.

ולעיל דף נ"ג ע"א גרסינן בברייתא ופוקקין לה זוג בצוארה ומטיילת עמו בחצר דיש לפרש שהבהמה לבדה מטיילת עם הזוג בחצר דזוג לשון זכר ולפ"ז י"ל דהנך שתי ברייתות חלוקו' דהך ברייתא שבדף נ"ג ס"ל דדוקא הבהמה לבדה מטיילת בחצר דאז לא מחזי כלל כמאן דאזיל לחינגא כיון שאין האדם עמה להוציאה לר"ה ומש"ה פסק רבנו לעיל פ"ך ומטיילת בו בחצר כהך ברייתא דפ' במה בהמה אבל הך ברייתא דפ' במה אשה הוכרח בעל הש"ס לאוקי' כתנאי וזה יישוב נכון מאד אם הגירסאות הללו מר בר רב אשי חתים עלייהו.

גם י"ל דהנה רש"י מפרש טעם איסור זוג שאינו פקוק משום השמעת קול בשבת ולדעת רבנו אין זה טעם דלא אסרו אלא קול של שיר ותו דכל דשא"מ שרי והרי הבנים יוצאין בזגין אע"פ שאינם פקוקין גם אין סברא כלל שיהי' האדם מוזהר על שבות בהמתו ואין ענין כלל לגזרת שמא יתקן כלי שיר הואיל שבהמתו משמעת קול בזוג דרך הילוכה.

לכן מפרש רבנו דאיסור זוג שאינו פקוק שכן דרך מוכרי הבהמות להשים זוג בצואר הבהמה ולהשמיע קול שישמעו מרחוק ויבאו הקונים ולפ"ז י"ל על א' משני דרכים או שנאמר דאף בזוג הפקוק בר"ה יש בו משום מ"ע כמאן דאזיל לחינגא והילכך אסור נמי בזוג שאינו פקוק בחצר דאע"ג שאין רואהמ"מ כיון דמשמיע קול ישמעו העומדים בר"ה ויסברו דמוליכה לחינגא וא"כ לדרך זה דאף זוג הפקוק בר"ה יש בו משום מ"ע שפיר קשה לרב דא"ל אפילו בחדרי חדרים אסור.

א"נ י"ל דודאי לא מחזי כמאן דאזיל לחינגא אלא זוג שאינו פקוק בר"ה אלא דגזרו זוג הפקוק בר"ה אטו שאינו פקוק וגזרו על זוג שאינו פקוק בחצר אטו ר"ה אבל לא גזרו פקוק בחצר אטו זוג שאינו פקוק בר"ה ולפ"ז לא קשה מידי אליב' דרב דודאי אפילו יש רואה בחצר לא מחזי כלל כמאן דאזיל לחינגא כסברת התוספות לענין השוחט בגומא אלא דפקוק בר"ה ואינו פקוק בחצר מיחלף באינו פקוק בר"ה וגזרו הא אטו הא אבל פקוק בחצר דלא מיחלף לא שייך למיגזר והא דפריך בגמרא לרב משום דרב ס"ל בפ'

במה בהמה דתולין טרסקל לבהמה בחצר ולא גזרינן שמא תצא לר"ה ע"ש דנ"ג והא דקאמר רב בסוגיין כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור לצאת בו לחצר לא קאי אלא אפרקין דבמה אשה אבל בפרק במה בהמה לא גזר חצר אטו ר"ה ולפ"ז אליבא דרב צ"ל דזוג שאינו פקוק בחצר אינו אסור משום גזרה אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא וכדרך הראשון הנ"ל לזה אוקמוה בגמרא כתנאי.

משא"כ לפי מה דפסק רבנו כשמואל ור"י דאף בדיני במה בהמה אסור' בחצר אטו ר"ה אם לא במקום צערא כמו מרדעת שפיר י"ל דאפילו יש רואה בחצר לא מחזי כמאן דאזיל לחינגא וכדרך השני הנ"ל ושפיר פסק רבנו דמטיילת בו בחצר אע"ג דפסק כרב ובזה נתקיימו דברי כל גדולי הפוסקים.

ועיין לקמן ה"ט וה"י: ה"ח דלת וכו' עיין במ"מ ודבריו מגומגמין דהאיך אפשר לפרש דברי רבנו דקאמר שאם היו גבוהים מעל הארץ אע"פ שאינם קשורים ותלויים ולא משכחת לי' גבוהים מן הארץ אלא ע"י קשירה ותלייי' ואין ראשו מגיע לארץ תדע דאי ס"ד דמשכחת לי' גבוהים מן הארץ בלא קשירה ותלייה א"כ מאי פריך בגמרא ורמינהו דלת הנגררת וכו' בזמן שקשורין ותלויין וכו' ומאי רומיא דמתניתין קאמר דגבוהים מן הארץ סגי אע"ג שאינם קשורים ותלויים וברייתי' קאמרה דקשורין ותלויים שרי אע"פ שאינם גבוהים אלא ודאי דלא משכחת לי' גבוהים מן הארץ אא"כ קשור ותלוי דאי מונח על איזה דבר גבוה מן הארץ ואינו קשור ותלוי מאי מועיל גבהותן הן לדרך רש"י משום דמחזי כבונה והן לדרך רבנו משום מוקצה וס"ל דהכנה גרידא לא מהני אא"כ קשור ותלוי והי' לה ציר והיינו מ"ש רבנו ואם לאו אין נועלין בהן בהעדר בחינה אחת או שלא הי' לה ציר שאין עלי' תורת כלי כלל או שאיננה קשור' ותלוי' דלא הוה הכנה שיש בה מעשה.

וע"כ מה שסיים ואם היו גבוהין מעל הארץ היינו שהגביהן מעל הארץ ע"י קשיר' ותלייי' אז נועלין בהן אע"פ שלא הי' להם ציר מעולם. ומ"ש רבנו והיא נגררת שנוטלין אותה וסותמין בה נראה שבא לתרץ קושיי' התוספות בד"ה מיתיבי וכו' דאין פי' נגררת כמ"ש רש"י שהיא מוטלת בארץ כשפותח דא"כ ענין נגררת הוא הפך גבוהה מן הארץ ולדעת רבנו ענין נגררת הוא שאיננה נפתחת כדרך הפתחים שיש להם ציר שצד אחד דבוק למשקוף והצד השני נפתח ונעל אלא שהוא מגבי' הדלת לגמרי מתוך הפתח וכן נראה מלשון רבנו בפי' המשנה שכתב והדלת שבמוקצה אין לה ציר אבל אם יש לה ציר אפילו נשמט או נשבר מותר לנעול בה ואמרם גבוהים אפי' כ"ש וכל זה כשלא היו קשורים בקשר דבוק בכתלים אלא עראי מגביהין אותן ומחזירין אותן ע"כ פי' לפירושו דדלת

דאיירי בה מתני' אין לה ציר כלל אבל אם הי' לה ציר ונשבר כרבא או נשמט כאביי מותר לנעול בה אפי' אינם גבוהים מעל הארץ וסיים דכל זה דבעינן גבוה מן הארץ כשהם קשורים דרך עראי עד שאינם נפתחים ע"י הקשר כדרך הדלתות אלא מגביהין אותן וכו' דהיינו דלת הנגררת דאלו נפתחת ע"י קשירה כדרך הדלתות אז מה לי ציר של עץ או של חבל דכל שאינה נגררת אלא נפתחת אפילו אינם גבוהים מעל הארץ שרי ובזה מתורץ קושיי' התוספות בד"ה מיתיבי הנ"ל: ה"ט דלת וכו' עיין במ"מ והתוספות בד"ה דלת אלמנה אוקמוהו בשיש להן ציר ואין לשון רבנו סובל זה דמשמע דכל שיש לה ציר תורת כלי עלי' כמו אם יש לה כן ונגר שיש בראשו קלוסטרא הקנים הנזכרים לעיל ה"ז לכן נראה דרבנו גריס כגירסת הרי"ף דגריס דלת אלמנה שאינה נגררת ע"ש בבעל המאור ומש"ה שינה רבנו בלשונו וכתב ששומטין אותה ונועלין בה ולעיל ה"ח כתב שנועלין אותה וסותמין בה דפי' נגררת כפמש"ל ה"ח אבל דלת אלמנה שומטין אותה ופותח ממש כמו הפתחים שיש להם ציר שצד א' דבוק למזוזה וכן נועלין בה כראוי וזהו ענין הכן ואסקופה שעלי' שומטין אותה והאסקופה היא לה לבסיס באופן שתפתח ותנעל כדרכה וזה ברור בכוונת רבנו ואיירי בדלת אלמנה שלא הי' לה ציר מעולם ומש"ה בעי אסקופה אבל דלת משתי לוחו' שאינה נגררת שרי אפילו אין לה כן ולא הי' לה ציר מעולם ומ"ש רבנו וכן נגר וכו' שהוא כלי ענין תורת כלי היינו שיש לו צורה כמו כלי וכן נראה דסולם של עליי' הנ"ל ה"ז אין לו תואר כלי כלל ואולי שהוא כמו קורה שנעוצים בו יתדות ומטפסין ועולין עיין בתוספות שבת דף קכ"ו ע"ב בד"ה וכ"ת וכו' ודעת הרמב"ן בפי' תורת כלי כדעת רבנו והביא ראי' מהירושלמי דתורת כלי היינו תואר כלי ע"ש ועיין לקמן ה"י: ה"י נגר וכו' עיין בגמרא שבת דף קכ"ו דמסקינן ר"י סבר לי' כוותי' בחדא ופליג עלה בחדא דרשב"ג סבר לי' דאפילו חריות שאין עליהם תורת כלי סגי בתיקון לחודא ור' יוחנן ס"ל דבחריות שאין עליהם תורת כלי בעינן קשירה ולפ"ז יש לתמוה על רבנו דפסק לעיל ה"ז כר' יוחנן דבעינן שיהי' על הקנה תורת כלי (וכן בקנה שמוסקין בה הזיתים אלא שחילק ביניהם דזה מלאכתו לאיסור וזה מלאכתו להיתר) וכן פסק לעיל פכ"ה הי"ג דבעינן בכיסוי הכלים תורת כלי וכר' יוחנן והאיך פסק רבנו לעיל פכ"ה הכ"א בחריות של דקל כרשב"ג דאין צריך לקשר אע"פ שאין עלי' תורת כלי.

ועיין בתוספות דקכ"ו ע"א בד"ה ר' יהודה אומר וכו' שהקשו דשמואל אדשמואל דפסק בהך דחריות כרשב"ג ובנגר כר"ידבעינן קישור והעלו דס"ל לשמואל דבחריות דלא שייך אלא איסור מוקצה גרידא לא בעינן קישור אבל בנגר דשייך גם איסור בנין ס"ל דבעינן

קישור וצידדו שם דגם בקנה שייך בנין והא דפריך בגמרא לר"י מחריות אקנה משום דר"י ס"ל דבנגר וקנה לא שייך בנין ע"ש ואין בזה מזור לדברי רבנו דמדסידר רבנו דיני נגר וקנה כאן גבי דיני מוקצה ולא כתבן לעיל גבי שבותי בונה מכלל דס"ל דלית בהו אלא משום מוקצה גרידא והדרא קושי' לדוכתי' מ"ש חריות דלא בעי קשירה ונגר וקנה בעינן קשירה או תורת כלי.

וראיתי לבעל המאור בפ' כל הכלים שהקשה ג"כ מלתא דשמואל אהדדי ותירץ הרמב"ן דשאני חריות שהן עצמן עשויות לישיבה והא דפריך בגמרא לר' יוחנן מקנה אחריות משום דר' יוחנן אמר בכל כיסוי הכלים אפילו יש להם בית אחיזה דבעינן תורת כלי אלמא אפילו שהן עומדין לכיסוי מחמת הבית אחיזה בעינן תורת כלי ולא מהני מה שעשויין לכך לזה שפיר קשה דהא לרשב"ג בחריות שעשויין לכך לא בעינן תורת כלי (ע"ש שמסיים הרמב"ן דמסקנת הגמרא דר' יוחנן ס"ל כרשב"ג בחריות העשויין לכך וה"ה לכיסוי הכלים העשויין לכך ופליג בנגר וקנה וכו' ר"ל דאפשר דאף רשב"ג בעי בנגר וקנה תורת כלי אלא הואיל דלא אשכחן בדברי רשב"ג בהדיא נקיט בגמרא דפליג והא דנקיט ר' יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן לא קאי על כיסויים שיש להם בית אחיזה ע"כ והסיום הזה דחוק דלפי פתיחת דבריו ניחא בפשיטות המשך הסוגי') לפי המסקנא דר' יוחנן דס"ל בכסוי הכלים שיש להן בית אחיזה דבעינן תורת כלי ע"כ פליג אדרשב"ג בחריות וכיון דמצריך ר' יוחנן בכסוי הכלים שיש להן בית אחיזה תורת כלי כ"ש בקנה ונגר והא דקאמר בגמרא וכ"ת ה"נ דאיכא עלי' תורת כלי פי' בקנה ומי בעי רשב"ג תורת כלי והתניא חריות וכו' אע"ג דיש לחלק דחריות עומדין לישיבה מ"מ כיון דשמעינן לי' בחריות אי ס"ד דבעי רשב"ג בקנה תורת כלי הו"ל לפרש.

וכבר מבואר לעיל פכ"ה הכ"א דרבנו ס"ל הך סברא דחריות עומדין לישיבה מדמצריך למדום בנדבך ולא בחריות כמ"ש ה"ה שם ולפ"ז י"ל דרבנו פסק דלא כרשב"ג ודלא כר' יוחנן אלא כשמואל דרב אסי דס"ל ישב אע"פ שלא חישב ס"ל כשמואל דכ"ש חישב עיין בתוספות שבת דף נ' ד"ה אם יצא ומש"ה בנגר וקנה שאין עליהם תורת כלי אסור משא"כ בחריות שעומדין לישיבה.

ולפ"ז מ"ש רבנו לעיל פכ"ה הי"ג דכל כיסוי הכלים ניטלין בשבת והוא שיש תורת כלי עליהן לאו היינו בכיסוי כלים שיש להן בית אחיזה כר' יוחנן אלא איירי בכיסוי כלים שאין צריכין בית אחיזה דאז אם יש עליהן תורת כלי לא בעינן התקינן לכך משא"כ בכיסוי קרקעות דבעינן תורת כלי ובית אחיזה דמהני בית אחיזה שלא יהי' כמחובר לקרקע ובזה נתיישבו כל פסקי רבנו דבחריות שעומדין לישיבה סגי בהכנה והא דבעינן

בכיסוי כלים תורת כלי דוקא שאין להם בית אחיזה אבל בנגר שהוא כעין קורה ולא מוכחא מלתא דלנעילה עומד הילכך בעינן תורת כלי דהיינו קלוסטר' וכן בקנה ואם אין בהן תואר כלי אזי בקשירה גרידא סגי כדרב יהודה דפסק שמואל כוותי' וענין קשור ותלוי לדעת רבנו דלא כפרש"י דמפרש קשור היינו שהחבל ארוך וכלו נגרר בארץ ותלוי היינו שאינו נגרר כלל בקרקע ואפילו ראשו אחד אינו מונח בארץ אלא מסתיים ממש דבוק לארץ אלא שאפ"ה ליכא אויר בינו לארץ דזהו נקרא גבוה מן הארץ כנ"ל ה"ח.

ומדברי רבנו נראה דמפרש קשור היינו שיש קשר בנגר דהנו ניטל ואגדו עמו שהזכיר רבנו ונזכר בגמרא עלה דמתניתין דנגר שיש בראשו גלוסטרא דאגדו מוכח עליו וה"ל כעין חריות דסגי בהכנה ורבנן ס"ל דבעינן קשור ותלוי בדלת ופסק רבנו כר"י אמר שמואל דאפילו אינו תלוי בדלת אגדו מוכיח עליו.

ולעיל בפכ"ב ה"ל גבי פקק החלון פסק רבנו דסגי בהכנה ולא בעינן קשירה משום דפקק החלון יש תורת כלי עליו ואע"פ שיש עליו תורת כלי בעינן הכנה משום דפקק שייך בי' בנין וכן כתב רבנו בפי' המשנה דפקק היינו מפה שהוא בגד ממש וכ"כ ה"ה ולפ"ז ראיית ר' אבא בר כהנא מקנה דרך כ"ש אע"ג דקנה אין עלי' תורת כלי וכן מוכח במסקנא דרש ר"י נפחא הלכה כר"א מתיב ר' עמרם ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין ומדלא מחלק דפקק דמשנתנו באין עלי' תורת כלי והתם מיירי בטפיח שהוא כלי ממש א"ו דפסיקא לי' דפקק דמתניתין יש עליו תורת כלי ולא הוצרך רבנו לבאר זה שם בדיני בונה והא דרצה בעל הש"ס לדמות פקק לנגר אעפ"י שבנגר לא שייך בנין עיין בתוספות בד"ה והמונח וכו' ובתוספות ד"ה בין קשור וכו' ומיהו לעיל בדלת ה"ח לא סגי בקשירה גרידא אא"כ תלוי בכותל ומחמת כובדו אין אוגדו מוכיח עליו ודלא כבעל המאור.

ומדלא חילק רבנו כלל בין מקדש למדינה נראה ברור דמפרש כפרש"י דהלכה כר"י בנגרר ולא במונח ונגרר דהיינו אפי' קשור גרידא מותר אף במדינה ומונח אסור אף במקדש. והראב"ד מפרש ניטל באוגדו היינו שהנגר קשור בבריח וניטל עם הבריח ויש בלשון ההשגות ט"ס ואינו מפני האגד וצ"ל ואינו מפריד האגד וכוונת הראב"ד פשוטה ואין בזה כדי השגה לפירוש רבנו דמפרש ניטל באגדו דהיינו קשור ולא תלוי ועיין בלשון הרי"ף דגריס אמר רבא והוא שקשור ותלוי בדלת ופריך מעובדא דר' טבלא שהי' קשור ותלוי בעיברא דדשא ומשני דהתם הי' ניטל באגדו ולפ"ז פסק הלכה דניטל באגדו שרי אע"פ שאינו תלוי בדלת וכל שאינו ניטל באגדו אע"פ שקשור ותלוי בעיברא דדשא לא מהני ומש"ה כתב רבנו דין קשור ותלוי בדלת להורו' דאפילו קשור ותלוי בעינן דוקא בדלת ונידוק מינה דבעיברא דדשא לא מהני אבל באמת בניטל באגדו לא בעינן.

והשמיט רבנו דין נקמז דאפסקה הלכתא כר' יהודה דאסור משום דמחזי כבונה ופי' נקמז עיין בערוך בשם רבנו האי שהוא מין נעיצה בחוזק דמחזי כבנין ואין כאן מקומו והוא נכלל בדברי רבנו לעיל פכ"ב הכ"ו. **(אולי צ"ל כ"ה)** והא דאמרו בגמרא כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ יש לפרש לדרך רבנו שהנגר עומד לנעוץ בתוך המפתן בחור שבו עד הארץ כמ"ש התוספות דקכ"ו ד"ה וכי תימא הילכך בעינן ראשו מגיע לארץ שיהי' ראוי לנעוץ בארץ בעודו קשור ותלוי ודלא כפרש"י.

ועיין בכסף משנה שהאריך ודבריו תמוהים דלפי מה דס"ד דאיירי שהנגר נשמט א"כ מאי איריא דתלי בעיברא דדשא אפילובדלת נמי אסור כמ"ש רבנו בהדיא והנכון כמ"ש דהיכא דקשור ותלוי בעיברא דדשא וא"א לנעול בו בעודו קשור ותלוי הילכך אם ניטל ואגדו עמו שרי ואי לא אסור דלא חשיב אגדו מוכיח עליו כל שאינו קשור ותלוי בדלת דאז אפילו ניטל בלא אגדו בשעת נעילה שרי אמנם אם נשמט בשעת פתיחה ואגדו קבוע בדלת אסור ותו לא מידי: הי"א מנורה וכו' עיין במ"מ ובכ"מ ועיין בתוספות ביצה דכ"ב ד"ה ובית הילל וכו' וסובר רבנו כתירוץ התוספות הראשון דיש חילוק בין שבת לי"ט ומשום שמחת י"ט התירו עיין לעיל פכ"ב הכ"ו ובהי"ט פ"ד הי"ב וכן כתב הרז"ה פ' כירה והיינו מ"ש רבנו שמא יחזירנה בשבת שבכל מקום שהזכיר רבנו תיבת בשבת פירושו ולא בי"ט כאשר העירותי על זה בכמה מקומות ודלא כמ"ש הר"ן בפ' כירה לדעת הרי"ף ע"ש ופסק רבנו כר"ל לגבי ר"י כמ"ש הכ"מ דר"ח קם בשיטתו ותו דר"ח רבו של ר' יוחנן ותו דכיון דהורה ר"ל בצידן מעשה רב.

אמנם מ"ש הכ"מ דדעת רבנו לאסור גדולי' משום מוקצה וה"ה בדלית לי' חידקי דוחק להעמיס בכוונת רבנו דאין מוקצה מחמת כובד כמ"ש רבנו פכ"ד ה"ה והחילוק שכתב הכ"מ בין מנורה לאבן וקורה לא ידעתי ותו מדהשמיט רבנו הך דקרונו' מכלל דלא פסק כר"ח בקרונו' אלא במנורה גרידא משום גזרה אטו חוליות אלא דהוקשה לי' לרבנו למה גזר ר"ל בגדולה אטו חוליות ולא גזר בקטנה ומ"ש רש"י דדרכה של גדולה להיות של חוליות דחוק לזה מפרש רבנו דגם אביי ס"ל כרבה ורב יוסף ומש"ה בגדולה דאיכא למיגזר אטו חוליות וגם קביעות מקום אסור אבל קטנה דליכא קביעות מקום וכילה דלא שייך למיגזר אטו חוליות שרי ונקיט רבנו טעם מפני כובדה שהוא ההבדל בין גדולה לקטנה וגם נקיט טעם שנראי' כבעלת חוליות: הי"ב מנעל שע"ג האימום שומטין אותו בשבת דקדק רבנו לכתוב תי' בשבת לרבותא עיין בירושלמי ספ"ק דביצה ואפשר לומר דבמנעל העומד לסחורה אין שומטין בי"ט דמוקצה הוא משא"כ בשבת דלעולם שרי.

ומ"ש רבנו מכבש וכו' עיין במ"מ ונראה דלשיטת רש"י פליג ר' יהודה אסיפא לקולא משא"כ לדעת רבנו ר"י דמחמיר במוקצה ע"כ פליג אירשא לחומרא דמכבש של ב"ב אין מתירין אלא אם כן שהי' מותר מע"ש. ומ"ש רבנו וכן גיזי צמר וכו' עיין במ"מ שדעת רבנו כדעת הרי"ף רבו ונסתייעו מהסוגיא שבדף מ"ח וכי מפני שאין לו קופה של תבן וכו' וע"כ לא מיירי במוכין של הפתק כמ"ש התוספות בד"ה וכי מפני וכו' ואינם מחלקין בין גיזי צמר למוכין כמו שחילקו התוספות באותו דיבור ע"ש.

ומ"ש רבנו והשלחין וכו' עיין בתוספות דף מ"ט ע"ב בד"ה אבא שלחא וכן פסק הרי"ף בשם רב שרירא גאון: הי"ג כל דבר מטונף וכו' גי' הרי"ף חצר נמי גרף של רעי הוא ומשני בחצר אחרת והאי צואה אוקמוה בגמ' בצואה של תרנגולים ודכוותי' דלא חזי למאכל בהמה. ומ"ש רבנו מטלטלין כנונא וכו' עיין לעיל פכ"ה הי"ד והכ"ד.

ומ"ש רבנו ואין עושין גרף וכו' בשבת עיין לעיל הי"א ובודאי אפילו בי"ט אסור כמו שסתם רבנו לעיל פכ"ה הכ"ד אלא דגרף של רעי דאיירי בה כאן שהוא אפר כנונא מותר בי"ט דאפר כירה מוכן הוא בי"ט: הי"ד שמן וכו' דקדק רבנו לכתוב בדינים אלו תי' בשבת דכלן אסורי' בי"ט זולת בחבית שנתגלתה וכו' דשייך אף בי"ט לא כתב רבנו תי' בשבת.

והנה רבנו מפרש שמן של בדדין כפי' התוספות בד"ה שמן והשמיט מחצלות של בדדין שדינם כדין שאר הכלים שמלאכתן לאיסור וכן כרכי דזוזי לפי' התוספות דה"ל מוקצה מחמת מיאוס שרי אבל לפרש"י ה"ל מוקצה מחמת ח"כ כדין כלים המוקצי' לסחורה ודברי ה"ה תמוהים שכתב וכ"ש לכלים המוכנים לסחורה וכו' מיהו כרכי דזוזי לפרש"י לכסות בהן הסחורה אפשר דלא חשיב מוקצה מחמת ח"כ ודיני עז לחלבה וכו' עיין פ"א מהי"ט.

ומש"ר הואיל ומסריחות וכו' עיין בתוס' ד"ה אלא בגרוגרות וכו' דמ"ה ע"א. ומש"ר כיוצא בו קמיע וכו' בתוספתא פ"ה דשבת קמיע שאין מומחה אע"פ שאין יוצאין בו בשבת מטלטלין אותו בשבת: הט"ו אוצר של תבואה וכו' עיין בהשגות וכוונתו להשיג דליכא למימר דאה"נ דרבנו פסק כאיקומתא דר"ח וכן סתמא דגמרא ר"פ משילין משמע כר' חסדא דד' וה' קופות אין טפי לא ולא פסק כסיפא דמתניתין דאתיי' כר"י דלית הלכתא כוותי' וכיוצא בזה כתב בעל המאור די"ל דכיון דקיי"ל כר"ש במוקצה בהכרח צריך לאוקים סתמא כוותי' כדאמרן בריש מסכת ביצה גבי שבת סתם לן תנא כר"ש ופשט המשנה כר"ש.

ולזה תירץ ה"ה דרבנו גריס כגירסת ר' אחא משבחא גאון דלא גריס ואי בעי אפילו טובא ואין להקשות דא"כ קשיא רישא אסיפא דברישא נקיט ד' וה' אבל טפי לא ובסיפא נקיט אבל לא יגמור דמשמע אבל כל שאינו גומר אפילו טובא נמי ומש"ה נראה דהוכרח ר"ח לפרש הסיפא שלא יתחיל באוצר והא בהא תליא דלפי מה דמפרש שמואל שלא יגמור את האוצר צריך לומר אפילו טובא נמי, די"ל לדעת הגאון דסיפא איירי באוצר קטן אלא דר"ח דמפרש ד' מאוצר קטן הוכרח לפרש הסיפא שלא יתחיל באוצר.

ועיין בתוספות שבת ד"ס ע"ב ד"ה השתא חמש וכו' דהא בהא תליא דלא שייך לומר כדאמרי אינשי אא"כ היכא דאפילו טובא נמי ועיין במשנה למלך פ"ח מה' לולב ה"ז ע"ש ולפ"ז צ"ל דהגאון לא ס"ל סברת התוספות הזאת וליישב קושיית התוספות צ"ל דרב אחא גאון ס"ל דכל היכא דמדקדק הכי בגמרא אזדא אליבא דרב חסדא.

אמנם בפי' המשנה לרבנו כתב ואמרו ד' וה' על דרך הרבוי כאילו אמר אפילו מנין גדול ובתנאי שלא יגמור וכו' ואם הוצרך אדם לפנות לא יפנה יותר מד' וה' אלא כל חד וחד מפני לנפשי' ע"כ. נראה מזה בביאור דגריס ואי בעי אפילו טובא וד' וה' דקתני על דרך ההפלגה מיהו מה שמסיים ואם הוצרך וכו' מגומגם טובא.

ודבריו שבכאן הם ג"כ ממש כדבריו בפי' המשנה. וכבר עלה על דעתי לומר דהנה בגמרא בעי למעט בהילוך עדיף או למעט במשוי עדיף ופרש"י דלרב חסדא קבעי כוונתומפולשת דודאי אף אליבא דשמואל דס"ל אפילו טובא נמי שייך למבעי אי עדיף להציל שמנה קופו' בפעם אחד או כמה פעמים אלא דלישנא דסוגיא משמע דאזיל אליבא דרב חסדא ומדקדק מלשון המשנה ד' וה' אין טפי לא והנה רבנו והרי"ף השמיטו בעיא זו דכיון דלא אפשטה כל היכי דבעי עביד ולפ"ז קשה בסוגיין דהא מצינן לאוקים מתניתין באופן מרווח דה"ק מפנין ד' או ה' קופות בפעם אחת וחוזר ומפנה עד שגומרין ובלבד שלא יגמור ויכבד קרקעיתו ובהכי ניחא בפשיטות הא דנקיט ד' וה' דסד"א דאוצר מעשרים קופות דוקא ממש מפנין בהילוך ארבע פעמים אבל לא ארבע בהילוך חמשה פעמים דלמעט בהילוך עדיף מש"ה נקיט ד' וה' לאשמועינן דכל היכי דבעי עביד אך די"ל דהא דלא משני בעל הש"ס הכי משום דא"כ תפשוט הך בעיא דלקמן אבל לפי המסקנא דקיי"ל דכל היכי דבעי עביד מוקי באמת רבנו מתניתין בכה"ג.

אמנם זהו דבר שלא ניתן להאמר עיין ברש"י פ' האומנין ד"פ ע"ב דשיעור משוי אדם בינוני שלשים קבין דהיינו חמש סאין הילכך בשלמא אי קופה דמתניתין היא בת סאה הי' מדוקדק דנקיט ד' וה' לאשמועינן דכל היכי דבעי עביד וקמ"ל דאפילו ה' שרי בבת אחת שהוא המשוי היותר גדולה שבכח האדם לנשאה מותר להפיש במשוי וקמ"ל

דמותר להפיש בהילוך לפנות ד' בפעם אחד ומש"ה נקיט ד' וה' ולא נקיט ב' וג' דנקיט ה' שהוא המשוי היותר גדולה ואפשרית משא"כ לפמש"כ התוספות דבירושלמי מפרש שיעור קופה של שלש סאין א"כ א"א לפנות בפעם א' ד' וה' קופות (ויש להעמיס זה בכוונת התוספות דנתכוונו לתרץ קושי' זו) לכן נראה דרבנו מפרש דהא דקאמר שמואל ואי בעי אפילו טובא נמי לאו למימרא שאם רוצה מפנה אפילו טובא אלא פי' דאי בעי אם צריך לפנות שאין המקום מספיק ונקיט ד' וה' כדאמרי אינשי על דרך ההפלגה דודאי ד' וה' קופות מספיקים לאורח אחד אלא (דכיון דאפשטה בגמרא דהכל לפי האורחים כדרך רבנו לפסוק כואת"ל א"כ) הא דקאמר שמואל ואי בעי אפילו טובא נמי היינו באורחים מרובים משא"כ באורח א' אפילו על דרך ההפלגה סגי בד' וה' קופות ולפ"ז בעיא בתרייתא חד גברא מפני לי' לכלה וכו' קאי אף אליבא דשמואל ופסק רבנו לחומרא והא דקאמר שמואל ואי בעי אפילו טובא נמי היינו דוקא ע"י אנשים הרבה ומש"ה השמיט רבנו שיעור קופה דודאי הכל הוא לפי הצורך ועיין בט"ז סי' של"ג שהשיג על הכ"מ ולפ"ד מ"ש רבנו אסור להתחיל וכו' ר"ל דאפי' התחלה מועטת אסור ולעולם דאפילו התחיל מבע"י לא יגמור בשבת.

ומש"ר ועושה שביל מוסב למעלה שלא לדבר מצוה וברייתא בהכי איירי כמ"ש הכ"מ וכן מפורש בר"פ משילין והשמיט רבנו שיעור תבואה צבורה לתך דאתיי' כר"י דאית לי' מוקצה וכ"כ הרז"ה: הי"ו מאכל לעזים וכו' כן היא הגירסא במתניתין. ומש"ר את החרדל עיין במ"מ וכ"מ ולפמ"ש התוס' בד"ה רשב"ג איכא תלתא תנאי דת"ק דמתניתין אוסר בלוף וחרדל ורשב"ג מתיר בשתיהן ות"ק דברייתא אוסר בלוף ומתיר בחרדל והלכה כהמכריע.

ומש"ר את העצמות עיין בתוספות ד"ה מטלטלין וצ"ל כגון שלא הי' וכו' ועיין בתוספות דקמ"ג ד"ה עצמות ובמ"ש פ"א מהי"ט הי"ד. ומש"ר אבל התפל עיין ברד"ע: הי"ז מפני שאין אלו וכו' מיהו אם יש לו פילין ועורבין שרי וכן משמע בגמרא.

הי"ח חבילי סיאה וכו' עיין בתוספות ד"ה הכניסן ועמש"ל פכ"א הכ"א ושם הי"ט: הי"ט לפיכך תלאי וכו' רבנו מפרש כפרש"י ודלא כמ"ש ה"ה בשם הרשב"א: הכ"א מת המוטל בחמה עיין בתוספות ד"ה דכ"ע ועמש"ל פכ"ה הי"ד: הכ"ב הי' מוטל בחמה וכו' עיין בכ"מ ולא דק דהכוונה פשוטה שאילולי המטות היו המחצלאות נופלות ע"פ המת אך מחמת שהמטות בין המחצלאות והמת בין המטות נמצא המחצלאות עושין כעין גג וזהו ג"כ ענין זקיפת המטות שכשהמטה איננה בזקיפה עדיין יפלו המחצלאות ע"פ המטות הנמוכות אך בזקיפת המטות יש כדי משענת למחצלאות שיוכלו לעמוד בזקיפה

באלכסון ועושין גג וטרם שנשמטין והולכין היו המחצלאות נסמכות ע"ג האנשים בזקיפה ואחר שנשמטו משתפעין וזהו ג"כ כוונת רש"י.
ולענין מה שהקשה הכ"מ דבגמרא משמע דהך ברייתא אתייא כמ"ד אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל נראה ליישב דרבנו מפרש דרב ששת אמר להו פוקו ואמרו לי' לרב יצחק דלית הלכתא כוותיך דאת קסמכת עלה ברייתא דתני שילא דקאסרה לעשות אהל עראי בשביל המת אלא ע"י הערמה והוקשה לי' לרב יצחק תמיהת התוספות בד"ה חם להם מלמטה דבלא שום חום מאי איסור איכא בהבאת המטות לזה מפרש ר' יצחק דמש"ה בעינן חם להם מלמטה הואיל שבשעת נטילת המטה תכלית כוונתם בשביל המת שהוא דבר שאינו ניטל ואין כלי ניטל אלא לדבר הניטל מש"ה בעינן חם להם מלמטה דאז הוה נטילת המטות בשביל החי אבל רב הונא כבר תרגם לשמעתיך דרב שמואל ב"י דהיא משום דאין עושין מחיצה למת בשביל המת.
וכתירוץ התוספות דאחמרו רבנן שלא יהי' הבאת המטות לשם אהל למת אבל לעולם דכלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל ובהכי מתורץ קושיי' התוס' בד"ה כבר תרגמה וכו'.
ואפשר דהרי"ף השמיטו דמפרש דאין עושין הערמה זו אלא היכא דליכא ככר ותינוק ואין להם מקום לטלטלו והוא מלתא דלא שכיחא להשמיט: הכ"ג שהוא לא תסור כן פרש"י וכן מפורש בפ' הקומץ.
ומ"ש ואם הי' להן מקום אחר וכו' דמפרש כבוד הבריות כבוד החיים וממילא היכא דאפשר להשמיט דליכא כבוד הבריות אסור: סליק פרק כ"ו מה' שבתפרק כ"ז מה"ש ה"א היוצא חוץ לתחום וכו' הקשו המפרשים דא"כ מאי פריך בפ' כלל גדול דידע לי' לשבת במאי ומשני דידע לי' בתחומין ואליבא דר"ע והל"ל דידע לי' בתחומין די"ב מיל ואליבא דכ"ע.
ואין זה קושיא דמציאות רחוק הוא שאיש אשר אין לו שום ידיעת בית רבו משום מלאכה מי גילה לו רז זה דתחומין י"ב מיל מדאורייתא בשלמא תחומין דאלפים אמה אליבא דר"ע יודע מחמת הציון שעושין מודדי התחומין אבל אליבא דרבנן אפילו יודע דתחומין דאלפים אמה לא חשיב ידיעה כיון שהוא מד"ס דסברא זו מוכרחת מדלא משני בגמרא דידע לי' בשבותין כגון מוקצה ומקח וממכר ורכיבת הסוס א"ו דכה"ג לא חשיב ידיעה: ה"ב כטבלא מרובעת עיין במ"מ ודעתי בדבר זה דודאי הברירה בידו לרבע התחומין לכל צד שירצה כמו שאם דרך משל בוחר לעצמו התחום שילך לקרן מזרחית דרומית אלפים אמה ולצד מזרח אלפים ת"ת הרשות בידו וכן יכול להטות את המרובע כמו שירצה.

אלא שבאם ד"מ הולך בקרן מזרחית דרומית אלפים ת"ת אז אסור לו ללילך לצד מזרח אף פסיעה אחת יותר מאלפים שהרי אין לו אלא השתכרות זוית א' ומש"ה מציינין התחומין ואז ע"י ציון זה כל בני העיר ניטלה בחירתם ואין להם אלא מרובע א' ואסור לו ללילך חוץ לציון כלל ועיין לקמן ה"ד: ה"ד וכן השובת בבקעה וכו' נראה ברור מזה דדעת רבנו דאף השובת בבקעה יש לו אלכסון ואע"ג דלעיל ספי"ב בארתי דאסור לטלטל מדבריהם אלכסון ד"א משום חשש טעות שיברור לו מרובע זה וילך במרובע זה נוטה ממרובע הראשון ע"ש.

שאני התם דגזרינן אטו חשש איסור דאורייתא משא"כ הכא בתחומין דרבנן לא גזרינן. ומש"ר ממקומו ר"ל מד"א שלו שהם מקומו וכדעת הרשב"א אמנם אין לו ד"א אלא מצד אחד כר"י.

ולענין דיר וסהר נראה דפליג רבנו על הרשב"א וכמ"ש ה"ה: ה"י הי' בא למדינה וכו' עיין בהשגות ונראה דס"ל דישב הוה רבותא טפי מישן דסד"א כשהוא ער צריך לקנות שביתה ולדרך רבנו ק"ו הוא מישן ועמש"ל פי"ב הט"ו. ובדין חפצי הפקר מ"ש בהשגות עיין לעיל פי"ב ה"ז: הי"א מי שיצא וכו' עיין לעיל פי"ב הט"ו שהארכתי שם גם יש לפרש דמ"ש רבנו ואם כלתה מדתו בחצי העיר כפשוטו דודאי השובת אמה אחת חוץ לציון העיר והוא רחוק אלפים ואמה אחת מתוך העיר והרי יכול ללילך אלפים ת"ת לעבר פניו כדין השובת בבקעה כנ"ל ה"ד נמצא מהלך ת"ת פחות אמה בתוך העיר ואפ"ה לא קנה שביתה עם אנשי העיר כיון שהוא חוץ לציון ובני העיר אין להם ברירה כנ"ל ה"ב: הי"ב מי שיצא וכו' עיין בהשגות ונרשם בטעות דאין כאן מקומו אלא לקמן הי"ד ודין שוגג שדומה להוציאוהו עכו"ם ורוח רעה נלמד מעובדא דנחמי' דף מ"ג ע"ב: הי"ד מי שיצא וכו' עיין בהשגה לעיל הי"ב שכאן מקומה ועיין בבעל המאור טעם הראב"ד ואין דבריו מוכרחים כמ"ש ה"ה.

ויש קצת ראי' לדברי רבנו דהא שמואל ס"ל דהשובת בבקעה והקיפוהו עכו"ם בשבת אסור להלך בה יותר מאלפים ואיהו פסק בדיר וסהר כר"ע דאפילו דיר וסהר הבנויים מע"ש מי שיצא לתוכן שלא לדעת אין לו אלא ד"א וכ"ש אם נעשו דיר וסהר בשבת. ומהיכי תיתי נאמר אליבא דרב דס"ל דבנתנוהו בדיר וסהר אפילו הקיפוהו בשבת מהלך את כלה שיסבור סברא הפוכה דבהקיפוהו בשבת מהלך יותר מאלפים ועדיף משבת בבקעה: הט"ו כל מי וכו' עיין בהשגות ולעיל הי"א וכבר יישבתי דברי רבנו לעיל פי"ב הט"ו באריכות ע"ש: סליק פרק כ"ו מה' שבת פרק כ"ח מה"ש ה"ג ושתי מחיצות וכו' עיין בהשגות ובמגדל עז ולפי מה דקיי"ל ג' מחיצות דאורייתא דלא כר' יהודה וא"כ ב'

מחיצות ה"ל ר"ה ממש עיין לעיל פי"ד פשוט הוא דכל שיש לו תקרה ה"ל כרמלית כמו ג' מחיצות ולקולא: ה"ה היו ג' כפרים משולשין וכו' עיין בהשגות ובמ"מ ולהיות שראיתי מבוכה בדינים הללו בדברי רבנו והפוסקים צריך אני להרחיב הדיבור עיין בגמרא דנ"ה א"ר הונא עיר העשוי כקשת וכו' ובתוספות ד"ה פחות וכו' נראה דה"ה נמי לדידי' אם אין בין יתר לקשת אלא אלפים דמודדין לו מן היתר אפילו יש יותר מד' אלפים בין שני ראשי הקשת וכו'.

ומדסתם רבנו לקמן ה"ח ולא חילק משמע דלית לי' כסברת התוספות אלא דכל שיש בין שני ראשי הקשת יותר מד' אלפים אפילו אין בין יתר לקשת אלפים נמי מודדין מן הקשת וכן נראה דעת ר"ח עיין בתוספות דנ"ה ע"ב בד"ה ואם לאו וכו' דתירץ ר"ח דאיירי בקשת כצורת ח' וכבר הרגיש המהרש"א דאכתי האיך קאמר דמודדין מן הקשת דאמאי לא נמדוד רחוק פחות מאלפים מאמצע הקשת ע"ש א"ו כמ"ש דר"ק לית לי' האי סברא שאיננה מוכרחת והחילוק ביניהם מבואר כאשר עיניך לנוכח יביטו בשתי התמונות הללו דבשלמא בתמונה א' שאין בין שניראשי הקשת יתר מד' אלפים שפיר מודדין מן היתר שיהי' $ציור בספר$ מותר לכל בני העיר להלך בכל שטח תחום היתר שהוא מרובע אגד"ו.

דכיון דתחום ראש הקשת הצפוני הוא מרובע אבד"ה ותחום ראש הקשת הדרומי הוא מרובע בגה"ו א"כ הרי מותר לילך לבני ראש הקשת הצפוני בכל מרובע בגה"ו דרך בתים דהיינו שילכו דרך בתים עד נקודת ג' שבראש הקשת הדרומי ומשם ילכו בכל תחום בגה"ו וכה"ג בני אמצע הקשת יכולים לילך בכל תחום בגה"ו דרך בתים.

וכן להפך בני ראש הקשת הדרומי ובני אמצע הקשת יכולים לילך בכל מרובע אבד"ה דרך בתים עד שיבאו לנקודת א' שבראש הקשת הצפוני ומשם בתוך כל התחום ומש"ה התרנו להם לבני ראש הקשת הזה לילך לראש הקשת האחר דרך היתר אפילו שלא דרך בתים משום מגו זו דאי בעי הדר דרך בתים דלמה נאסור להם דרך קרובה כיון שמותר להם דרך רחוקה.

משא"כ כשיש בין שני ראשי הקשת יתר מד' אלפים אע"פ שאין בין יתר לקשת ב' אלפים מ"מ אין מודדין להם מן היתר כאש עיניך רואות בתמונה ב' דאע"ג דיכולין בני ראשי הקשת לבא לאמצע היתר דרך בתים דהיינו דרך אמצע הקשת מ"מ נהי דיכולין להלך על כל היתר בהיתר מ"מ תוך כל תחום היתר אינם יכולים לילך דרך בתים כאשר חגתי במחוגה קשת טסע"נ נכחי לקשת העיר עד שבינו ובין קשת העיר מרחק ב' אלפים אמה ונמצא קשת טסע"נ בתחום העיר כשמודדין לבני העיר מן הקשת נמצא אע"פ שתוך כל

המרובע זחט"י יכולים כל בני העיר להלך דרך בתים עד שיבאו לנקודת ז' ראש הקשת הצפוני וכן יכולים כל בני העיר להלך דרך בתים לנקודת למ"ד ראש הקשת הדרומי ומשם בכל תחום כלמ"נ וכן יכולים כל בני העיר להלך דרך בתים עד אמצע הקשת ומשם ילכו בכל שטח חכס"ע שהוא בין קשת העיר ובין קשת טסע"נ ציון תחום הקשת על כל זה בשום אופן אינם יכולים לילך תוך שטח סעי"מ שהוא חוץ לתחום כל בתי העיר והאיך כתבו התוספות דמשום מיגו דאי בעי הדר דרך בתים והי' מותר למדוד מן היתר שאז אנו מודדין לה כל מרובע זלט"נ שבכללו שטח סעי"מ אשר בשום פנים לבא לתוכו דרך בתים.

אלא דהתוספות ס"ל דהואיל שיכולים להלך על כל היתר דרך בתים ה"ל כאלו כל חלל העיר מלא בתים עד היתר ומודדין מתחום היתר ואין זה מוכרת כמ"ש שר"ח ורבנו חולקים בדבר זה וטעמם ונימוקם עמם. ואחרי אשר בארנו מחלוקת הזה נשוב ונתפלא בדברי רבנו דהנה בגמרא דנ"ז ע"ב אוקמו הא דתנן וכן ג' כפרים המשולשים בעומדים כחצובה ויש בין ב' החיצונים כמלא כפר האמצעי ורפ"ג אמות ושליש וכמה יהי' בין החיצון לאמצעי אלפים אמה.

ופריך דמ"ש מעיר העשויה כקשת דמודדין מן היתר אפילו בין קשת ליתר יותר מאלפים. ומשני דהתם מיגו דאי בעי הדר דרך בתים.

ופריך דאמאי בג' כפרים המשולשים הם כעיר אחת אפילו יש בין החיצונים יותר מד' אלפים ומ"ש מעיר העשויי' כקשת. ומשני התם ליכא למימר מלי הכא איכא למימר מלי. והקשו התוספות קושיא עצומה דאמאי לא נימא אף בעיר העשוייה כקשת מלי כאלו אמצעית הקשת נתונה ביתר ואלו היה הפסק בין ראשי הקשת לאמצע הקשת כמו ג' כפרים המשולשים אמרינן מלי ואטו בשביל שכל הקשת בנוי גרע דלא נאמר מלי. ותירצו בתוס' ג' תירוצים.

התירוץ הראשון לפי מה שהבינו כל המפרשים והפוסקים דודאי לא אמרינן מלי לענין שנמדוד לבני הכפר האמצעי מכנגד הכפרים החיצונים אלא לענין שיהיו בני הכפרים החיצונים ככפר א' ולבני כפר האמצעי מודדין ממקומן דליכא למימר רואין כאילו היא בין החיצונים לצד מזרח דא"כ אתה מפסיד לו מן המערב וה"ה בעיר העשויי' כקשת אם אין בין יתר לקשת יותר מאלפים אפילו יש בין שתי ראשי הקשת יותר מד' אלפים אמרינן מלי לענין שמותר לבני ראש הקשת הצפוני לילך אלפים חוץ לראש הקשת הדרומי.

וכתב הרש"ל שתירוץ זה אליבא ברי' דרב הונא דס"ל דבעינן עירוב תחומין משני צדדין עיין בתוספות ד"ה פחות הנ"ל אבל אליבי' נכד רב הונא אז מותר אף לבני אמצע הקשת

לילך אלפים חוץ ליתר ולאו מתורת מלי אלא מיגו דאי בעי הדר דרך בתים. והמהרש"א כתב דהתוספות כתבו אליבא דרבא נכד רב הונא לדמיון בעלמא דאפילו אי לאו טעמי' דהדר דרך בתים דאין היתר לבני אמצע הקשת לילך לתחום היתר אפ"ה הי' מותר לבני ראש הקשת הזה לילך לתחום ראש הקשת האחר מתורת מלי והכל הולך אל מקום א'. ולפ"ז נמשך מתירוץ התוספות הזה דלבני כפר האמצעי מודדין ממקומו והאיך כתב רבנו הרי שלשתן כמדינה אחת. ותו דנהי דלא ס"ל לרבנו סברת התוספות בד"ה פחות הנ"ל אכתי הוה ליה לבאר בעיר העשויי' כקשת שאם יש בין שתי ראשי הקשת יותר מד' אלפים אפ"ה מותרין בני ראש הקשת הזה לילך אלפים אמה חוץ לראש הקשת השני וגם בגוף הענין התירוץ הזה דחוק לפרש הא דתנן עושה האמצעי את שלשתן להיות כאחד דלפ"ד הל"ל עושה האמצעי את שניהם להיות כאחד.

גם תמוה למה האמצעי שקרוב תוך אלפים לשני החיצונים יהי' מובדל למדוד לו ממקומו ושני החיצונים הרחוקים יהיו ככפר אחד. ובירושלמי פיסקא וכן ג' כפרים המשולשין שמואל אמר בעשויים שורה בר קפרא אמר בעשויים חצובה הי דנו אמצעי מן דמר בעשויים שורה ההנו אמצעי מן דמר בעשויים חצובה כי דנו אמצעי אמר שמואל אחוה דר' ברכי' אין תמשח מן ההן ההן אמצעי אי תמשח מן ההן ההנו אמצעי ע"כ א"כ למה נבחר אחת מהן לקראה בשם אמצעית והיכא שכלם בתוך אלפים זה לזה בודאי שלשתן כעיר א' ואטו משום האשהאמצעית יותר קרובה והיא תוך קמ"ג ושליש לכפרים משום זה יגרע כחה למדוד לה בפ"ע וה"ל להש"ס לחלק דהיכא שכלם קרובים זה לזה תוך אלפים אז שלשתן כעיר א'.

שנית תירצו התוספות דגבי עיר העשויי' כקשת לא אמרינן מלי הואיל שבאמצע הקשת רחוק יותר מאלפים מן היתר משא"כ הכא שהכפר האמצעי בתוך אלפים אמה והנה זה התירוץ בנוי על דעת התוספות בד"ה פחות הנ"ל וכבר בארנו דרבנו לית לי' הך סברא. שלישית תרצו התוספות דגבי עיר העשויי' כקשת ליכא למימר מלי לפי שאין אויר היתר מספיק לכל הבתים שבקשת ולפ"ז היכא דכפר האמצעי גדול מן האויר שבין שתי החיצונות נמי לא אמרינן מלי ולפ"ז ה"ל לבאר דין זה.

ותו דגוף התירוץ דחוק דבעיר העשויי' כקשת ויש בה פרצות עד שיכולים הבתים לכנוס לתוך אויר היתר אמרינן מלי ומחמת שהוא כלו בנוי למה יגרע. ואחרי שבארנו שבהכרח רבנו איננו סובר כשום א' מתירוצי התוספות נשארה קושיי' התוספות בד"ה התם תמיהה קיימת לדרך רבנו.

לכן נ"ל ברור בדעת רבנו אחר שנדקדק בלשונו שכתב ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן שהוא שפת יתר דאחר אשר כתב הרי שלשתן כמדינה אחת פשיטא שמודדין אלפים מחוץ לשלשתן. וגם שפת יתר זה איננו מלשון המשנה לכן נ"ל שרבנו ביאר לנו בזה ענין נחמד ליישב קושיי' התוספות שאין אנו מודדין אלפים אמה מכנגד הכפרים החיצונים אלא לכל כפר וכפר אנו מודדין אלפים אמה סביב לו ומותרים כל בני שלשת הכפרים לילך בכל השלשה תחומין אבל אין אנו מודדין תחום א' לשלשתן לעשות אותם כפר א' ממש.

וכדי להסביר דבר זה ציירתי לך התמונה הזאת שבין שני כפרים $ציור בספר$ החיצונים יותר מד"א וקו ד"ט הוא ארוך אלפים עד סוף תחום כפר חיצון הצפוני וכן קו ל"נ ארוך אלפים עד סוף תחום כפר הדרומי ומרחק ט"ל הוא העודף על ד' אלפים אמה שבין שתי כפרים החיצונים וכתב רבנו שמודדין אלפים חוץ לשלשתן דהיינו שאנו מודדין תחום כפר האמצעי מרובע א"ב ח"ס שהוא תחום המזרחי וכן מדדנו תחומי כפר החיצון הצפוני לצד דרום ולצד מזרח עם הקרן שהוא מרובע ג"ט ק"ר וכן מדדנו תחומי כפר חיצון דרומי לצד צפון ולצד מזרח שהוא מרובע ל"פ ש"ת ובכל שלשה התחומין הללו מותרין כל בני שלשה הכפרים להלך משא"כ בשטח י"כ ר"ש שהוא חוץ לכל שלשה התחומין אסורים לילך משא"כ אלו היינו אומרים שנמדוד תחום אחד לכל השלשה הכפרים כאלו כפר האמצעי בין שתי החיצונות אז היינו מודדין כל תחום ה"צק"ת והיו מותרים לילך בשטח יכר"ש.

ובזה מתורץ קושיי' התוספות דאין אנו אומרים מלי עד שיהי' מותר לילך בשטח י"כר"ש כאלו באמת כפר האמצעי נתון בין החיצונים אלא שאנו מודדים לכפר האמצעי התחום ממקום שהוא אלא הואיל שכפר האמצעי בתוך אלפים לכפרים החיצונים ותחום כפר האמצעי נכנס לתוך בין החיצונים שהוא שטח זמח"ס שקו ח"ס הוא סוף תחום כפר האמצעי רחוק אלפים ממנו הילכך כיון שהתחום בתוך קמ"א ושליש לכפרים החיצונים שקו ד"ז וקו מ"נ הוא קמ"א ושליש אמרינן דהתחום כמאן דמלי דמי ומה שתחום כפר אמצעי בתוך הכפרים כאלו גוף הכפר נתון בין הכפרים דנותנין קרפפות להם ונעשו שלשתן כפר א' עד שמותר לבני כפר הצפוני לילך בתוך כל תחום כפר הדרומי הן דרך שטח דונ"ע והן דרך הכפר האמצעי ודרך תחומו וכן מותרים בני כפר האמצעי לילך בכל תחומי הכפרים החיצונים באופן שלא יעברו דרך שטח יכר"ש שהוא חוץ לשלשת התחומין.

וכה"ג נמי גבי עיר העשוי' כקשת מותר לבני ראשי הקשת לילך בתחומי בני ראש הקשת השני ובתחומי אמצע הקשת כמו שעיניך רואות בתמונה ראשונה זולת בשטח סעי"מ שבתמונה ראשונה שאין כל בני העיר יכולים לעבור בו דלא שייך לומר מלי שיהי' אמצע הקשת נתון ביתר ונמדוד מן היתר דתרתי לא אמרינן דהואיל דהתחום של אמצע הקשת מגיע עד היתר אנו רואין כאלו התחום מלא בתים ונמדוד תחום לתחום והיינו הא דאמרינן בגמרא התם ליכא למימר מלי משא"כ הכא אמרינן מלי כאלו תחום כפר האמצעי מלא בתים שמחמת זה מצטרפים הכפרים החיצונים עם כפר שלישי להיות שלשתן כאחת שיהי' מותר להם לילך בכל השלשה תחומין אבל אע"פ שאנו רואין כאלו התחום מלא בתים אעפי"כ אין אנו נותנין תחום לתחום ומש"ה אסורים לילך בשטח יכר"ש וכשתסתכל בלשון התוס' בד"ה התם וכו' תראה שתירוצם הראשון מתפרש על דרך זה ומעולם לא עלה על דעת התוספות לומר שכפר האמצעי מובדל ואינם יכולים להלך בתחום הכפרים החיצונים ומ"ש התוספות כשבאים בני חיצונה זו להלך דרך חיצונה האחרת כוונתם שאף כפר החיצונה רשאי להלך דרך האמצעית על דרך הירושלמי הנ"ל דבעשויים חצובה הי דנו אמצעי וכל שנים מהם נקראים חיצונים ולא רצו התוספות למעט אלא שאין רואין האמצעית כאלו עומדת בין החיצונות למדוד להם משם ולפ"ז אין צורך לסברת מיגו דבעי הדר דרך בתים אלא ביש בין קשת ליתר יותר מאלפים דאז לא שייך לומר מלי וכן יש לפרש דברי הרא"ש ודעת אותם הפוסקים דאין שלשתן נעשים עיר אחת כנ"ל תמוה (אחר כתבי זה ראיתי בשו"ת חוות יאיר סי' קנ"ה שהאריך בדברי התוס' הללו ונלאיתי להעתיק לשונו רק אעתיק ראשי פרקים מה שהאריך שם לבאר דעל כ"פ לא תגרע עיר העשויי' כקשת מאלו הי' עקמימותה פשוט שאף אם היא גדולה כאנטוכיא הולכין עד אלפים לקצה השני נכון הוא.

אמנם יש בזה תנאי דוקא כשמסבב דרך בתים אבל אסור לילך דרך היתר מראש הקשת הזה לראש הקשת השני כל שיש ביניהם ד"א אמה ועוד יותר ולדעת ברי' דר' הונא אפילו אין ביניהם ד"א אמה כל שישבין יתר לקשת יותר מב"א אסור לילך דרך היתר אלא דוקא דרך בתים: עוד כתב בהסברת התירוץ הראשון שבתוספות ד"ה התם וכו' דלא אמרינן מלי לענין שנמדוד לאמצעי מבין כפרים החיצונים והביא ראי' לזה מהא דאמרינן כמה יהא בין חיצון לאמצעי אלפים שאז בין האמצעי לחלל שבין החיצונים פחות מאלפים משא"כ כשיש בין האמצעי לחלל שבין החיצונים אלפים דאז יש בין האמצעי לחיצוני' יותר מאלפים לא אמרינן מלי ואין זה ראי' דודאי הפירוש שכמה יהא בין חיצון לאמצעי באורך ולא באלכסון וכמ"ש דאז אמרינן מלי כאלו התחום מלא בתים.

וכן בס' נ"י כתב דהוה מצי למיפרך דלמה גבי עיר העשויי' כקשת מודדין אלפים ביושר מיתר לקשת וכאן מודדין באלכסון וזה ליתא כמ"ש. שוב הקשה על דברי התוספות דלענין שנמדוד לבני ראש הקשת הזה אלפים חוץ לראש הקשת השני אין צורך לומר מלי דלמה יגרע מאלו הי' עקמימותה פשוט כנ"ל ואין זה קושי' דנהי דמותר לסבב דרך בתים אכתי לילך ביושר ע"ג היתר אסור אי לאו דאמרינן מלי ובהכי ניחא נמי מה שרצה לסתור דבריו בס' נ"י מהך דחומת העיר שנפרצה דאע"ג דמותר לילך דרך בתים מ"מ כשהולך דרך הפרצה אין עולה לו מדת העיר מן המנין ע"ש.

שוב הקשה על דברי התוספות מ"ש ובלבד שלא יהא יותר מאלפים דזה סותר מ"ש התוספות בד"ה פחות ולא ראה דברי מהרש"ל ומהרש"א הנ"ל ובס' נ"י סתר דבריו על דרך מ"ש מהרש"ל וגם הוא לא ראה דבריהם אמנם מה שסיים בעל חוות יאיר ביישוב קושי' זו דבאמת לפי המסקנא ס"ל להתוספות בעיר העשויי' כקשת דאיכא בתים אפילו יש בין ראשי הקשת יותר מד"א ובין יתר לקשת יותר מאלפים אפ"ה אמרינן מלי ומודדין לבני צד זה מצד אחר.

ותמה על הפוסקים שהשמיטו דין זה הוא דבר שלא ניתן להאמר דכל יותר מאלפים לא שייך מלי כלל דענין מלי כאלו התחום מלא בתים ולא עלה זה על דעת התוספות אלא כוונתם כדברי המהרש"א או כדברי מהרש"ל. גם מה שהקשה על הטור דהל"ל שאם אין בין החיצונים ד"א אז מודדין להאמצעית מבין כפרים החיצוני' וכן הקשה המ"א סי' שצ"ח ואין זה הכרח כלל בדברי התוספות די"ל גבי ג' כפרים שאין ביניהם בתים לעולם אין מודדין להאמצעית כי אם מחומותי'.

אמנם לענין למדוד לאמצעי' מהכפרי' החיצונים עצמן לחוץ היטב את אשר דיבר דודאי ס"ל להתוס' דשרי וכוונת התוספות כמו שבארתי לעיל. אמנם מה שסיים ולענ"ד דאפילו ג' כפרים המשולשין ואין מכל אחד לחברו אלפים אין מודדין מאמצע הריוח שבין שני הכפרים וכו' טעות הוא דאפילו אם יש בין החיצונות יותר מאלפים ופחות מד"א כיון שתחומי הכפרים החיצונים מתפגשים ליכא נ"מ אי מודדין לאמצעי' מחומותי' דכיון שהיא מותרת בתחומי הכפרים החיצונים מותרת נמי בתחום של החלל שבין החיצונים וליכא נ"מ אלא כשיש בין החיצונים יותר מד"א לענין שטח יכר"ש כנ"ל ולפ"ז גם על הטור אין להתפלא דמש"ה כתב שהאמצעית מודדין לה מחומותי' למעט תקום החלל שבין החיצוני' שטח יכר"ש אבל גם הטור מודה דבני האמצעי מותרין בתחומי החיצונה ובאמת דכוונת התוספות דגם לבני החיצוני' אסור להלך בתחום של האויר שבין החיצוני' ומ"ש בס' נ"י לסתור זה דא"כ ה"ל להתוספות לתרץ כפשוטו וכו' אין

זה קושי' כלל דבאמת זהו כוונתם והכריחו זה דלא שייך לומר מלי ליתן תחום לתחום ואין להאריך בסתירת דבריהם ומ"ש נכון והאמת עד לעצמו ואפילו למתעקש שאין זה כוונת התוספות אעפ"כ דברי רבנו בודאי מתפרשים על דרך הזה) ועיין בהשגות דס"ל דלא אמרינן מלי ונותנין ב' קרפפו' אלא קרפף א' אמנם מדברי המגדל עז נראה שהבין בכוונת הראב"ד שהבין מדברי רבנו שיהי' בין החיצוני' רפ"ג ושליש גרידא בלא גוף האמצעית (וגם הרמ"א הוסיף בש"ע תי' מלבד רוחב העיר האמצעי) וטעות הוא ויתר דבריו מגומגמין ובאמת שיעור לשון רבנו על דרך מושך עצמו ואחר עמו וה"ק אם יש בין האמצעי ובין כ"א מהחיצוני' (באורך) אלפים אמה או פחות מכן (ויש בין האמצעי) ובין שנים החיצונים (ברוחב) רפ"ג וכו' וכ"כ הרד"ע.

ומ"ש רבנו מודדין לה מחומותי' הנה בתשובת חוות יאיר העתיק לשון הרשב"א בעבודת הקדש וז"ל עיר העשויי' כקשת ויש בין שני ראשי' ששת אלפים אמה ואורך צלעי הקשת אלף אמה ועיר אחרת יושבת כנגד חוץ ליתר שלה רחבה אלף אמה ורחוקה מן היתר אלף אמה בני הקשת אינם יכולים לכנוס לעיר היושבת כנגד אבל בני אותה העיר הולכי' אפילו לקשת וכו' וכ' עליו החוות יאיר שא"א לפרש דבריו כלל אפילו אם ס"ל דכל יותר מד' אלפים בין שני ראשי הקשת לא מהני מה שאין אלפים בין קשת ליתר והניח דבריו בתימה ע"ש ואשתמיטתי' דגמרא ערוכה היא במסכת עירובין דס"א רב ספרא אמר עיר העשוי' כקשת הוה לכן בני גדר יורדין לחמתן ואין בני חמתן עולין לגדר ומפרש הרשב"א כפרש"י דחמתן עיר העשוי' כקשת הוה ויש בין שני ראשי הקשת יותר מד' אלפים ולא ס"ל לרש"י כסברת התוספות בד"ה פחות הנ"ל ע"ש בתוספות ד"ה עיר והרש"ל מיישב פרש"י בשם התוספות שאנץ דבני חמתן עשוי כקשת וביניהן אלף ובני חמתן הדרים בקשת יש להן עד היתר ג"כ אלף נמצא שכלתה מדתן בתחלת העיר ואין להם כל העיר ובני גדר מודדין מן החומה וכלתה מדתן בסוף החמתן ויש להם כל העיר וסיים דאדרבה על דעת התוספות קשה וצריך לתרץ שהי' חמתן באלכסון ע"ש והמהרש"א כתב שלא הבין דברי הרש"ל נראה כוונת המהרש"א פשוטה דאין לומר דגדר הי' עיר שישבה ולבסוף הוקפה שמודדין לה מחומותי' והבתים שבתוכה רחוקים מן החומה הילכך בני חמתן אינם יכולים לילך לתוך הבתים של גדר ובני גדר שמודדין לה מחומותי' נכנסין לתוך הבתים שבחמתן דא"כ לא הי' צריך בעל הש"ס לצייר דחמתן עיר העשוי' כקשת היתה אלא הל"ל דזו מודדין לה מישיבתה וזו מחומותי' האף שכוונת רש"י פשוטה דבשני עיירות לכ"א מודדין מחומותי' ודוחק לומר דזו חומתה רחוקה

מהבתים וזו חומתה קרובה ומש"ה מוקי' רב ספרא בעיר העשוי' כקשת דמודדין להם מפתח ביתם.

ולפמ"ש י"ל דדין עיר העשוי' כקשת שאין לבני הקשת אלא אלפים בלא אלכסונם כיון שא"א לרבע התחומין חוץ מראשי הקשת שיש להם תחומין עם אלכסון ולפ"ז בתמונה זו שהמשיל הרשב"א שביןאמצע הקשת ליתר אלף אמה ובין היתר לגדר אלף אמה ורוחב היתר ששת אלפים נמצא קו א"ב ב"א ת"ק כיון שעיר גדר רחבה אלף אמה ונמצא אין בני חמתן יכולי' לכנוס תוך $ציור בספר$ העיר גדר כיון שמודדין להם מן הקשת משא"כ בני גדר שיש להם לילך בתחומי הקרנות בכל מרובע זב"ה ובכל מרובע וג"ח נמצא שנכנסים לעיר חמתן ויש להם כל העיר כדין מי שיש לו בתוך תחומו עיר גדולה כנינוה ברוחב שמהלך את כל רחבה.

ולהכי המשיל הרשב"א שרוחב היתר ששת אלפים דאלו הי' רוחב היתר חמשת אלפים כיון שעיר גדר רחבה אלף אמה נמצא הי' קו א"ב ב' אלפים והי' תחום ראש הקשת א' מגיע עד עיר גדר ולפ"ז י"ל דמש"ה לא רצה בעל הש"ס לתרץ כגון שזו ישבה ולבסוף הוקפה וזו הוקפה ולבסוף ישבה דאין מודדין לה מחומותי' דאכתי אין זה מקרי אין בני חמתן עולים לגדר כיון שמותר להם לכנוס לתוך החומה.

ולפמ"ש דמוכח דס"ל לבעל הש"ס דאין נותני' אלכסון לעיר העשוי' כקשת ניחא בפשיטות קושיי' התוספות בדף נ"ה ד"ה ואם לאו דשפיר כל שיש בין שני ראשי הקשת יותר מד"א מודדין מן הקשת בעיגול ואין נותנים מרובע ליתר של מקום המתקצר ואין שם ד' אלפים כיון שאין אלו הבתים בראשי הקשת וכי היכי שבעיר מרובעת אין נותנים קרן זוית ואלכסון אלא לבית שבמקצוע) מיהו בציון א' הנ"ל נותני' תחומין ואלכסון לראשי הקשת) מיהו הא ודאי שמותרים בני כל העיר העשוי' כקשת לילך בכל תחומיו מסביב דרך בתים אלא שהם אינם יכולים לכנוס לתוך תחום של אמצע היתר היכא שהיתר יותר מד' אלפי וכיון דאין נותני' מרובע למקום המתקצר ליכא נ"מ מידי לפמ"ש במה שאנו אומרים מודדין מן הקשת דאפ"ה מותרים בני ראשי הקשת הזה להלך בכל תחומי אמצע הקשת וראש הקשת השני דרך בתים וה"ה בני אמצע הקשת מותרין לילך בתחומין של ראשי הקשת דרך בתים אבל לא דרך אמצע היתר שהוא חוץ לתחומי כל העיר כשיש ביתר יותר מד"א.

ולענין מה שהקשינו על תירוץ התוספות השלישי דלמה יגרע מחמת שהוא כלו בנוי דלא אמרינן מלי י"ל בדעת התוספות דודאי גרע שהרי קיי"ל דאנשי עיר קטנה מהלכין במקצת עיר גדולה ואנשי עיר גדולה מהלכין בכל עיר הקטנה ואלו יש פרצה בתוך

העיר הגדולה נגד עיר קטנה הי' בצורת ג' כפרים והיו נידונים כעיר אחת והשתא שכלו בנוי גרע ותו דכיון שאינך יכול להכניס כל הבתים שבקשת לתוך היתר א"כ הי מינייהו מפקת ועל כל בית ובית שבקשת תוכל לומר שהיא מן אותן שלא ירדו לתוכן ובזה יש קצת פנים מסבירות דמש"ה בני ראשי הקשת מותרים לילך זה בתחומו של זה דמלי באיזה בתים שתרצה אבל בני אמצע הקשת אסורים כיון שבהכרח אתה מצייר בדעתך שנשארים קצת הבתים במקומן ואותם בתים אסורין הי מינייהו מפקת ובזה נתיישב קצת תירוץ התוס' הראשון אמנם שיטת רבנו כפמ"ש היא יותר מבוררת.

ובתוספתא איתא היו ג' מגדלין והאמצעי מובלע ביניהם אם אין בין שנים החיצונים קמ"א ושליש מכניסן לאמצע ומרבע כנגדן ומודד מהן ולהלן אלפים אמה (או היא בבא דמתניתין) היו נראים שורה ואחרים ביניהן אם אין בין שורה החיצונה קמ"א ושליש מכניסן לאמצע ומרבע כנגדן ומודד מהן ולהלן אלפים אמה וצורתו כזה $ציור בספר$ פי' כשאין בין שורה לשורה יותר מאלפים.

ובירו' גרסי' היו שנים מה שידון לכאן ולכאן פי' כזה $ציור בספר$ מה צריכה לון כשהי' שנים מהלכין אבל אם הי' מהלך. .

אחד נידון לכאן ולכאן פי' שאם האמצעית במרחק שוה להחיצונו' העליונו' כמו להחיצונו' התחתונו' אז לא קמבעי לי' כי קמבעי לי' כשהוא לשנים מהם תוך אלף אמה ולשנים מהם תוך אלפים מי נימא דשדינן לי' בתר קרוב ולא בתר רחוק או דלמא שדינן לי' לכאן ולכאן וה"ל כלם כעיר אחת וכיון דלא אפשטה קיי"ל לקולא ולהכי השמיט רבנו דיני' אלו ולא חילק: ה"ח היתה עשוי' כמין ג"ם וכו' ארבעת אלפים וכו' כבר נתבאר באריכות לעיל ה"ה ואין להקשות דלפי מ"ש א"כ אפילו יש ד"א נמי נמדוד מן היתר כל שאין יותר מד"א וכן לשון הגמרא משמע דבד"א מצומצמות אין מודדין מן היתר די"ל כל שאין כאן עירוב תחומין אסור לילך דרך היתר אלא דרך בתים.

ודברי הכ"מ תמוהים: ה"ט דקה וכו' ולפ"ז הא דאמרן בגמרא דס"א הנהו עביד דקה פי' והי' נחל ביניהם: הי"א לא פחות ולא יתר וכו' עיין במ"מ שהביא פרש"י אמנם מלשון רבנו בפי' המשנה נראה לפי שבכל מדידה יהי' קירוב שנותן ראש החבל השני רחוק מעט מסוף החבל הראשון וא"כ גמירא לן שיהי' ארבעים קירובים ונמצא כשהחבל ארוך מנ' אמה מתמעט מדת הקירובים וממעט במדת התחום וכשהחבל קצר מזה מרבה הקירובים והתחום ומ"ש רבנו והוא שיש בעמקו פחות מד' אלפים פשוט הוא דגירסת רבנו וכי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי עד ד' כגי' הרי"ף וכמ"ש ה"ה והוא פי' נחמד דאין שייך לשאול כמה הוה אין חוט המשקולת יורד כנגדו דכל שאינו

שוה ממש ה"ל אין חוט המשקולת יורד כנגדו ועיין בתוספות ד"ה וכי וכו' ובד"ה אבל וכו' שנדחקו דכל פחות מד"א לא הוה שיפוע אפילו הגיא עמוק רק נ' אמה וד"א חשיב שיפוע אפילו עמוק ב' אלפים ודרך רבנו מרווח ואע"ג דפסק כלישנא בתרא דרב יוסף דאיירי כשהחוט יורד כנגדו אפ"ה פסק כאחרים כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו כיוןדללישנא קמא קיי"ל כאחרים וי"ל דלישנא בתרא לא פליג ומימרא דשמואל ל"ש אלא שאין חוט המשקולת וכו' מפרש רבנו בכותל וכמ"ש ה"ה: הי"ג הי' גיא מעוקם וכו' נראה מלשון רבנו דאיירי בגיא שאינו רחב מחמשים דאח"כ הוא שביאר רבנו דין רחב יותר מחמשים ולפ"ז ליכא למימר דאיירי במתלקט י' מתוך ה' כיון דבהר מבליעו אמאי בגיא מקדרין ואי באינו מתלקט י' מתוך ה' הרי הוא כמישור ומודדו מדידה יפה ואפילו בגיא מתלקט י' מתוך ד' מבליעו דבהר לא הטריחוהו להבליעו ולא רצו להחמיר בקידור שיעלה מדתו הרבה משא"כ בגיא דנוח להבליעו מבליעין ודלא כמ"ש הרשב"א.

לכן נראה דאיירי בגאי מתלקט י' מתוך ה' וענין גיא מעוקם שראש הגיא האחד גבוה מראש הגיא השני שא"א להבליעו כגון שעומד בשפולי הר שנמצא מניח החבל באלכסון וממעט התחום הילכך מוטב לקדר. ולפ"ז מגיא מעוקם המתלקט י' מתוך ד' דמפסיד טובא בקידור אומדו והולך לו ורבנו לא כתב אלא דין הנזכר בגמרא כדרכו תמיד ובהכי ניחא לשון התוספתא הי' גיא מעוקם וא"א להבליעו עיין בתוספות ד"ה ואם וכו' ודוחק להעמיס בדברי רבנו הפי' השני שברש"י והעיקר כמ"ש דודאי דין גיא והר שוים אלא שבגיא עקום א"א להבליעו ופשוט הוא דגיא מתלקט י' מתוך ה' ורחבו חמשים אמה אין בעמקו יותר מנ' טפחים וכל שעמוק יותר אומדו כנ"ל ובגיא עמוק אלפים ויותר ואין חוט המשקולת יורד כנגדו או שחוט המשקולת יורד כנגדו ועמוק ד"א שא"א לקדר ולא להבליע וגם הוא ממלא כל התחום שא"א להיות צופה ומבליעו אז הוא מפסיק ואסור לעבור עליו דרך גשר משא"כ בהר לא שייך דיני' הללו דאפילו יהי' במציאות הר גבוה אלפים (מה שבאמת אפילו הרי הלבנה שבמקור נילוס אינם גבוהים כ"כ) כשהם מפסיקין ע"פ כל התחום א"א לעבור דרך עליו ומש"ה לא נזכרו דינים הללו בהר.

ומ"ש רבנו הי' גיא רחב מחמשים וכו' איירי במתלקט י' מתוך ד' שא"א בקידור ואם הולך ע"פ כל התחום שא"א להיות צופה ומבליע כשאין בעמקו אלפים אומדו והולך לו ואם עמוק אלפים מפסיק ורבנו לא כתב אלא דיני הנזכרים בגמרא בהדיא כמ"ש ועיין הט"ו: הי"ד הגיע לכותל וכו' במתלקט י' מתוך ה' או יותר אבל כל שאינו מתלקט י' מתוך ה' מודדו מדידה יפה באלכסון וכשחוט המשקולת יורד כנגדו מודדו ממש כמ"ש ה"ה: הט"ו באורך ה"א אבל פחות מכאן מודדו מדידה יפה ודלא כמה שנסתפק ה"ה.

ומ"ש אומדו דלא הטריחוהו להבליע כנ"ל הי"ג ואם א"א לאמדו אפשר דמבליעו כמ"ש הראב"ד ומ"ש רבנו מקדרו ובסמוך הי"ו כתב בהרים או בגיאיות נראה מבואר דגיא שאינו יכול להבליע ע"פ כל התחום מקדרו וכן בהר שאפשר להבליעו ע"י צפיי' אינו מקדרו עיין לעיל הי"ג: הי"ז שומעין לו בתחום שריבה עיין במ"מ ובכ"מ ובפי' המשנה לרבנו ודברי הכ"מ נכונים אם נפרש דמוחזקין דקאמר רבנו היינו תחומין המוחזקין ע"י הדיוטות אבל אם נפרש מוחזקין ע"פ מומחין ניחא בפשיטות דמעיקרא קאמר רבנו שסומכין רק על המומחה בין שריבה בין שמיעט כמ"ש בגמרא והדר קאמר דאם הי' לנו תחומין מוחזקין ע"פ מומחה אז אין שומעין למומחה שני אלא בתחום שריבה: הי"ח אפילו בתק"פ עיין בהשגות וה"ה רצה להעמיס בכוונת הראב"ד שאין חשבון רבנו מדוקדק על דרך חכמי המדות ואני תמה מאד דכיון שהחשבון האמתי תקפ"ה כמ"ש ה"ה הרי חשבון ת"ר שהזכיר הראב"ד יותר רחוק מן האמת וגם ענין הברירה זו שהזכיר הראב"ד או ת' או ת"ר הוא תמוה דבחשבון לא שייך ברירה.

לכן נ"ל דהראב"ד מפרש הא דאמרן בגמרא כמדת עיר באלכסונה דהיינו אלכסון העיר ודלא כפי' רבנו אלכסון התחומין ומש"ה במתא דהוה תרי אלפי משתכר בעיר ת' לכאן ות' לכאן ובמתא דהוה תלת אלפי משתכר ת"ר וזהו מ"ש הראב"ד ת' או ת"ר הכל לפי גודל העיר אנו תולין שהראשון לא ריבע את העיר.

ולענין מה שהקשה הרב המגיד דה"ל לרבנו לומר תקפ"ה וג' חומשין י"ל דסובר רבנו דבהכרח הראשון נתן מיהות אלכסון לארבע אמות שהוא ה"א וג' חומשין ונמצא החשבון מכוון מאד ויותר נראה דט"ס הוא: הי"ט אפילו עבד עיין בתוספות עירובין דנ"ט ד"ה אפילו: סליק פרק כ"ח מה' שבת פרק כ"ט מה"ש ה"ה לאכול וכו' להתחיל וכו' דקדק רבנו לכתוב בקידוש לאכול ובהבדלה להתחיל כדלקמן הי"ב: ה"ז כיצד וכו' הנה סוף פ"ז מה' ברכות כתב רבנו וז"ל אע"פ שאין ברכות המזון צריכה יין אם בירך על היין כמ"ש צריך שידיח כוס של ברכה מבפנים ולשטוף אותו מבחוץ וימלאנו יין חי וכיון שהגיע לברכת הארץ נותן לתוכו מעט מים והיינו כר' יוחנן דאמר אנו אין לנו אלא ד' בלבד הדחה שטיפה חי ומלא וכגירסת הרי"ף במסכת ברכות דנ"א אמר ר' חנן ובחי א"ר ששת עד ברכת הארץ ובהכי ניחא הא דאמרן ברכות דף נ' אריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה דאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וכו' ולאו אברכת המזון קאי אלא אברכת בפה"ג שמברכין על היין שכבר נתן לתוכו מים בברכת הארץ ודלא כמו שנדחק ה"ר יונה בדעת הרי"ף ועיין בתוספות ד"ה מודים וכו'.

ומה שהקשה ה"ר יונה מהא דמשמע ר"פ המוציא יין כוס של ברכה צריך רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דא"כ בשעה שנותן היין בכוס מניח ריקם שלשה רבעי כלי עדשמגיע לברכת הארץ ואנן בעינן חי ומלא ע"ש בתוספות ד"ה כדי ולפמ"ש ניחא דנשמר מזה רבנו דמפרש הך דסוף פ' שלשה שאכלו לענין כוס של ברכת המזון שבעינן שיהי' חי ומלא ומוזג לתוכו מעט מים בברכת הארץ והך דר"פ המוציא יין איירי בכוס של קידוש דלא בעינן חי כלל ומש"ה לא הזכיר רבנו כאן חי כלל.

שוב ראיתי בירושלמי ס"פ שלשה שאכלו ר' זריקא בשם ריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שהוא נותן לתוכו מים. כ"ש נהיגין רבנן בההן כסא דקידושא כהדא דר' זריקא בשם ריב"ח ע"כ משמע בהדיא דלא שייך חי גבי כוס של קידוש אלא גבי כוס של ברכת המזון משום שבח הארץ מיהו אנן קיי"ל כרב ששת דנותן לתוכו מעט מים בברכת הארץ משא"כ בכוס של קידוש לא בעינן חי כלל כסוגי' דר"פ המוציא יין ודלא כמ"ש ה"ה דדין כוס של ברכת המזון וכוס של קידוש אחד הוא גם בכאן כתב רבנו דאוחז בימינו ומגביהו מעל גבי הקרקע טפח שהוא מכלל עשרה דברים משא"כ בכוס של ברכת המזון פסק כר' יוחנן דלא בעינן אלא הדחה שטיפה חי ומלא ויצא לרבנו דין זה מהא דקאמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין בכוס של ברכה ושם בירושלמי את שמע מינה תלת את שמע מינה שהוא צריך לתפסו בימין וצריך שתהא ידו גבוה מעל השולחן טפח וצריך שיתן עיניו בו ע"כ וסובר רבנו דשאלת הראשונים היתה בכוס של קידוש כי היכי דלא תקשה דר' יוחנן אדר' יוחנן וכן משמע שם בירושלמי דאכוס של קידוש קאי שאלת הראשונים ופי' שם הר"א דמוכרח שתהא ידו גבוה מעל השלחן טפח דאל"כ ל"ל סיוע דיסמוך ידו עם הכוס על השלחן ומוכרח שיתן עיניו בו דאל"כ יסמוך קובד"ו על השלחן מיהו רבנו לא הזכיר כאן שיתן עיניו בו דודאי פי' הר"א דחוק דאפילו יסמוך על הקובד"ו יכול ליתן עיניו בו אלא ה"פ דכיון שצריך להגביה בידו אחת בלא סיוע והוא מלא צרי' ליתן עיניו בו שלא יסמוך וזהו פשוט משא"כ דין שיתן עיניו הנזכר בעשרה דברים משמע משום היסח הדעת וזה לא מוכרח מדברי ר' יוחנן ואנן לא קיי"ל כהנך עשרה דברים שבברייתא זולת הנזכרים בדברי ר' יוחנן.

ומ"ש רבנו ומשקה לכל בני חבורה וכו' ברכות דף נ"א וי"א אף משגרו וכו' וסובר רבנו דר' יוחנן לא פליג כ"א על עשרה דברים ולא פליג על הי"א וכן משמע התם בגמרא דר"ל דלא שדיר לילתא לאו כדין עביד וגם בסוף פ"ז מה' ברכות לענין כוס של בה"מ מסיים רבנו וישתו לשון רבים דמשמע כל המסובין ועיין בדברי ה"ר יונה בפנים ותראה איך נתיישבו כל הערותיו: ה"ח אבל אם קידש כו' עיין במ"מ ונלענ"ד דהנה בפסקים דק"א

ע"א סבר מיני' ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום לא בחד ביתא אמר ר' ענן זימנין סגיאין וכו' ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש ושם דק"א ע"ב א"ר חסדא הא דאמרת שנוי מקום צריך לברך ל"ש אלא מבית לבית אבל ממקום למקום לא ותניא כוותי' וא"כ קשיין אהדדי ואין לומר דרב חסדא איירי לענין ברכה על היין ושמואל איירי לענין קידוש דהא רב קאמר ידי יין לא יצא וידי קידוש יצא אלמא דלענין ברכת היין גרע טפי שנוי מקום אלא ודאי דממקום למקום דשמואל היינו מחדר לחדר שבבית א' וממקום למקום דרב חסדא היינו באותו חדר מזוית לזוית ועיין בתוספות ד"ה אבל ממקום למקום וכו': ה"ט ומברך המוציא ומקדש פי' דכי היכי דהמקדש על היין ברכת יין קודם לקידוש ה"ה למקדש על הפת ומ"ש אין מבדילין וכו' עיין פסחים דק"ו ע"ב בתוספות ד"ה מקדש אריפתא וכו': ה"י ואסור לו לאדם ה"ה תמה על מ"ש הראב"ד א"נ דאי לא קידש בלילה קאמר ופשוט הוא דמעולם לא נתכוון הראב"ד לומר דפשט הברייתא איירי בהכי כמו שהבין ה"ה אלא כוונתו דאפילו תימא ddרשא דאת יום דרשא גמורה היא מ"מ קרא לא אתי אלא דאי לא קידש בלילה אבל קידושא רבה דאסמכוהו אקרא זה אסמכתא בעלמא היא.

מיהו בגוף הענין דברי ה"ה נכונים ביישוב דברי רבנו: הי"ב ואח"כ מברך ברכת המזון דלא כר' יהודה דס"ל מפסיקין לשבתות והפסקה דר"י היינו עקירת השלחן דהיינו בה"מ כמ"ש התוספות ד"ק בד"ה מפסיקי' וכו' ומיהו לענין הבדלה קיי"ל כר' יוסי דאין צריך להפסיק כלל ואוכל בלילה ומברך ברכת המזון ואחר כך מבדיל ועיין בהשגות ובמ"מ ואין להקשות דא"כ אמאי משני דק"ב ע"ב אין לו שאני לימא דבה"מ והבדלה אחת היא די"ל דמעיקרא ס"ד דכל שתי קדושות אע"ג דחדא מלתא הוא אין מסדרין על כוס א' הילכך הוקשה לי' נמי מקידושא ואבדלתא ולפי מה דמסיק דהבדלה וקידוש דחדא מלתא היא מסדרין על כוס א' י"ל דאף בה"מ והבדלה שרי ומיהו י"ל דברי רבנו דהוקשה לי' קושיי' התוספות בד"ה מיתיבי ומפרש דודאי ממתניתין לק"מ כיון דאיירי באוכל מבע"י שאין צריך להפסיק לאכילה ונמצא כשמברך בה"מ אסור לשתות כוס של בה"מ קודם הבדלה דבשתיי' מפסיקין להבדלה הילכך ה"ל ההבדלה צורך שתיי' ומסדרין על כוס א' משא"כ בגומר סעודתו ע"ש סמוך לחשכה ע"כ איירי ר' יוסי שיכול לשתות כוס של בה"מ מבע"י דבודאי אסור לשתות קודם קידוש כשהגיע זמנו הילכך כיון דקידוש לאו צורך שתיי' הוא אסור לסדר עליו שתי קדושות דהוה הפסק משא"כ הך ברייתא דמתוקמא דמתחיל לאכול בלילה כדי לסדר על כוס א' כמ"ש התוספות בד"ה מניחו שפיר קשה לי' דלכתחילה אין להתיר לו לאכול ולסדר שתי קדושות על כוס א'.

ומשני דאפ"ה הא עדיף כדי שלא לברך בה"מ בלא כוס. ולפ"ז לא קיי"ל כהך ברייתא כיון דקיי"ל אין בה"מ טעונה כוס כנ"ל ה"ז אבל באוכל מבע"י כיון דהבדלה צורך שתיי' שרי כנ"ל משא"כ בקידוש דאם יש שהות מבע"י לברך בה"מ ולשתות אסור לסדר שתי קדושות על כוס א' ואי אין שהות אז צריך לקדש תחלה קודם שיברך ברכת המזון דאקדומי יומא שבתא מקדמינן עיין דק"ה ע"ב ובזה נמלט רבנו מהשגת הראב"ד:הי"ג הי' אוכל וכו' עמ"ש לעיל הי"ב ומ"ש רבנו שתי מצו' של תורה כן משמע בסוטה ד"ח דמביא כמה דברים שהן דאורייתא ועיין במ"ע וי"ל לפמ"ש ה"ה לקמן דקידוש י"ט מדבריהם היינו הא דאמרן בגמרא הבדלה וקידוש חדא מלתא היא דאין כאן אלא הבדלה דאורייתא ורצה רבנו למעט הא וגם למעט יבנ"ה שמסדרין על כוס א': הי"ח כשם שמקדשין וכו' ה"ה כתב דקידוש י"ט מדבריהם וכן נראה מדלא מנה בריש ה' י"ט מ"ע לקדש י"ט כי היכי שמנה בריש ה' שבת וכמו שמנה שביתת כל יום מי"ט למ"ע בפ"ע ועוד דזכור את יום השבת לא קאי אי"ט: הכ"ב וחותם בהבדלה וכו' מדלא כתב רבנו נוסח ההבדלה בי"ט שחל במ"ש משמע דפסק כפומבדיתא שבדף ק"ד ע"א דרבים נינהו ולא מצרכי לומר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת: הכ"ה ואין מברכין על נר של עכו"ם וכו' דיני בשמים של עכו"ם ושל מתים ושל עכו"ם כבר נתבאר פ"ט מה' ברכות הח"ט (ושם ה"ט כתב הכ"מ אהא דבשמים של מסבת עכו"ם דנלמד ממ"ש בסמוך ונראה שנתכוון אהך ברייתא דהי' מהלך חוץ לכרך אשתמיטת' לשון הגמרא ברכות דנ"ב ע"ב הכא במסבה של עכו"ם) ועיין במ"מ שכתב גירסת הרי"ף משונה ואין צורך דודאי ריהטא דסוגי' הכי אזלא בשלמא נר של עכו"ם איכא לאוקים בהדליקו מעכו"ם ומשום דלא שבת אלא בשמים מ"ט ולפי מה דמסיק יש לאוקי' אפילו בהדליקו מישראל ובנר של מסבה: הכ"ו או עכו"ם מישראל המפרשים נדחקו דמאי קמ"ל בעל הש"ס פשיטא וי"ל דקמ"ל אפילו הדליק עכו"ם מנר של ישראל שהדליקו בשבת בשוגג אפ"ה שרי דלא גזרו אלא בעכו"ם מעכו"ם דשכיח גבייהו נר שלא שבת משא"כ בישראל דלא שכיח.

ומ"ש רבנו הי' מהלך וכו' עיין במ"מ וכיוצא בזה כתב הרמב"ן בטעם השמטת הרי"ף מחצה על מחצה ועיין לעיל פ"ו ה"ד וה"ז אך לפמ"ש לקמן יש לחלק ביניהם) ונ"ל ליתן טעם אחר להשמטה זו עיין במ"א סי' רצ"ח שנתקשה טובא דהא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ובמ"כ לא דק דלא איירי כלל במהלך חוץ לכרך ורואה נר א' דולק אלא שהולך לפני הכרך ורואה אור נרות הרבה הדולקים בכל בית ובית ונהנה מכלם כאחד ובודאי אפי' במיעוט ישראל ידוע שיש בתוך האור הניית נרו של ישראל אלא שבטל במיעוטו וכן להיפך ברוב ישראל בטל האור של עכו"ם והילכך אפילו מחצה על מחצה

נמי מברך כל שלא נתבטל אורו של ישראל על דרך מה שאמרו בגמרא דף נ"ג לעולם דאיסורא נמי איתא וכי קמברך אתוספת דהתירא קמברך וכן נראה ממ"ש רבנו ספ"ט מה' ברכות הי' מהלך חוץ לכרך והריח ריח טוב אם רוב העיר עכו"ם אינו מברך ואם רוב ישראל מברך נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו הולכין אחר הרוב ע"כ הרי שסמך ענין זה לדין תערובת ריח.

ולפ"ז אין ענין להך דהי' מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו הנזכר באידך ברייתא לענין זה ומש"ה השמיטוה הפוסקים דהתם פשוט הוא דכל דפריש מרובה פריש ובמחצה על מחצה צריך לשיולי' דכל היכא דאפשר בשאלה לא סמכינן ארובא ודלא כמו שנתקשה המגן אברהם. ולפ"ז י"ל דהא דאמרינן בגמרא מחצה על מחצה נמי מברך היינו דוקא בידוע בבירור שהוא מחצה על מחצה אבל אפילו אם ידוע לנו שיושבי הכרך מחציתם עכו"ם ומחציתם ישראל אין לברך מספקא שמא אורו של עכו"ם רב מאור ישראל ואבוקו' יותר גדולי' ובגמרא לא באו אלא לתרץ רומי' דרישא וסיפא (אבל בהך ברייתא הי' מהלך חוץ לכרך והריח ריח וכו' לא קשה רישא אסיפא די"ל דנקיט משום דר' יוסי פליג אף ארוב ישראל) ובבא דסיפא מיותרת לגמרי א"ו דבידוע שהוא מחצה על מחצה מברך תדע דהיכא דמספקא לן איזה אור יותר מבהיק אין מברכין מספקא דהא גבי בשמים אין איסור אלא בבשמים של מסבה וכן באור של עכו"ם שהדליק מישראל שרי ואפ"ה ברוב עכו"ם אסור וחיישינן שמא כל האור והריח של איסור ולא אמרינן סמוך מיעוטא דעכו"ם שהדליקו מישראל למיעוטא דישראל.

ומ"ש רבנו אור של בה"מ וכו' עיין במ"מ וגירסת רבנו כגרסת הגאון הביאו הרשב"א בארבע שיטות ל"ק הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא ואבע"א הא דאיכא סיהרא הא דליכא סיהרא ואבע"א הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ומפרש רבנו דבשני תירוצים הראשונים מתרץ בין רומי' דבה"כ בין רומי' דבה"מ אמנם בשנויי' בתרא דמשני אפילו איכא סיהרא היכא דאיכא אדם חשוב שרי וכיון דלא שייך אדם חשוב בבה"כ צ"ל דבבה"כ כגון דאיכא חזנא ופסק רבנו כלישנא בתרא ומטעם דבעינן אור העשוי להאיר על דרך שצריך בבשמים העשויי' להריח עיין פ"ט מה' ברכות ה"ז מיהו לפי גירסת ה"ה נתיישבו דברי רבנו טפי: הכ"ז אלא על אור ששבת עיין בכ"מ בשם הרמב"ן וראיתי להעיר דבברכות דנ"ג פריך אי הכי ישראל מכותי נמי לא שבת וכי תימא הך איסורא אזל לי' וכו' אלא הא דתניא המוציא שלהבת חייב מה שעקר לא הניח ומשני לעולם דאיסורא נמי איתא וכי קמברך אתוספת דהתירא קמברך ועיין לעיל פי"ח ה"ה דפסק רבנו המוציא שלהבת פטור ולא חילק דדוקא בדאדיי' אדויי נגד מסקנת הש"ס במ' ביצה

דל"ט ונ"ל דסובר רבנו דודאי לפי המסקנא קיי"ל דאיסורא אזיל לי' והא אחרינא הוא תדע דע"כ הך בריי' דהמוציא שלהבת פטור נקיט חמשה דברים בשלהבת וחד מנייהו הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום דהיינו כרגלי כל אדם.
וזה לא שייך לענין אדיי' אדויי דאינו יכול לאדויי כ"א פורתא חוץ לתחום ובהדיא כתב רבנו פ"ה מה' י"ט הי"ו והשלהבת כרגלי מי שהי' בידו לפיכך המדליק נר או עץ מחברו מוליכו לכל מקום שהוא הולך ע"כ ואי ס"ד דאיסורא נמי איתא האיך יכול להוליך חוץ לתחום האי פורתא קמא.
וכן הנך דאין מועלין בשלהבת ושלהבת של עכו"ם מותרת והמודר הנאה מותר בשלהבת ע"כ לא מתפרשי' אלא שמותר להדליק משלהבת המודר ושלעכו"ם אין מועלין אם הדליק משל הקדש ואי ס"ד דכשמדליק ממנו איסורא נמי איתא אמאי שרי הא נהנה מגוף האיסור עצמו וא"כ ע"כ האי ברייתא סברה דאיסורא אזל לי' וא"כ אין צורך לאוקים בדאדיי' אדויי דאפילו אם הוציא בקיסם נמי פטור לפי סברת הש"ס כאן דמה שעקר לא הניח.
והך ברייתא דסבירא לה המוציא שלהבת חייב ע"כ משום דסברה דאיסורא נמי איתא ומה שעקר הניח. והא דבמסכת ביצה שקלו וטרו אמוראי ליישב רומי' דברייתות ולאוקי' הך ברייתא דפטור בדאדיי' אדויי אע"ג דמוכרח דהך ברייתא דפטור סברה דאיסור אזל לי' בהכרח משום דסבירא לי' להנך אמוראי דאפי' תימא איסורא אזל לי' אפ"ה בשלהבת שהוא דבר שדרכו תמיד להתחדש בכל רגע ורגע חשיב עקירה והנחה לענין שבת ומש"ה אוקמו בדאדיי' אדויי מיהו אנן קיי"ל כסתמא דגמרא דברכות דס"ל בפשיטות דאי אמרת איסורא אזל לי' לא חשיב הנחה מה שעקר וא"כ ניחא בפשיטות הא דפטור המוציא שלהבת כיון דבהכרח תנא דהאי ברייתא ס"ל דאיסורא אזיל לי' כנ"ל והלכתא כוותי' דסתמא דמתניתין דמסכת ביצה ס"ל הגחלת כרגלי הבעלים והשלהבת בכל מקום.
וא"כ אליבא דאמת קיי"ל דאיסורא אזיל לי' ואפ"ה כותי מכותי אסור גזרה משום כותי ראשון ועמוד ראשון (ועיין בתוספות ד"ה וכ"ת) ולפ"ז אפילו נר שהדליק ישראל בשבת נמי איסורא אזל לי' אלא דאסור במ"ש משום דמחזי דהאי נהורא הוא איסור משא"כ במדליק נר מנר (תדע דאפילו נר עצמו נמי אמרינן איסורא אזיל לי' דאל"כ מאי פריך מברייתא דהמוציא שלהבת דהתם הוה שלהבת עצמו והכא הוה נר מנר ומש"ה אינו מדקדק בפשיטות דאמאי נר שהדליקו בשבת אסור אלמא דאיסורא נמי איתא אי הכי כותי מכותי נמי דהי' יודע להשיב דהתם מחזי כחד נהורא ועיקר הקושי' דמ"ש כותי מכותי מישראל מכותי) מיהו בעכו"ם שהדליק בשבת מנר ששבת אע"ג דודאי איכא

היתרא פשיטא לי' דאין מברכין על העיקר דהתוספת מרובה על העיקר והוה הרוב איסור כנ"ל הכ"ו.
ולפמ"ש יש לפקפק בסברת הרמב"ן דא"כ לא משכחת נר שיבדילו עליו ביה"כ דאפילו עששיו' הדולקו' מעי"כ נהורא קמא אזיל לי' והאי אחרינא ה"ל כאור היוצא מן אבנים א"ו דכל אור הנולד מן האור ה"ל כתחלת ברייתו ופנים חדשות ולא דמי לאור היוצא מן העצים וא"כ אפילו תימא דסובר הרמב"ן דנהורא קמא דאיסורא איתא מ"מ מותר לברך על נר שהדליק ישראל מעכו"ם דהאי תוספת היא אור הנולד מן האור דלא חשיב כאור היוצא מן העצים: סליק פרק כ"ט מח' שבת פרק ל מה"ש ה"ד אסור לקבוע סעודה וכו' עיין בהשגות ובמ"מ וכ"מ ובירושלמי פ"ק דכתובות אין נושאין בע"ש מפני כבוד שבת ומפרש רבנו דמתוך שהוא טרוד במשתה ושמחה ימעט בכבוד שבת וה"ה לכל סעודה של משתה וכה"ג פי' הרשב"א בארבע שיטות בשם גאון הך עובדא דשתי משפחות שבמסכת גיטין.
ומיהו סובר רבנו דאפילו סעודה דלאו של שמחה אין קובעין אע"ג דקיי"ל כר' יוסי בר"פ ערבי פסחים דמותר לאכול עד שתחשך: הי"ב אסור להתענות וכו' עיין תענית די"ט. ומ"ש רבנו לעזרן ומתחננים ומבקשים וכו' היינו כת"ק דהתם ולאפוקי מר' יוסי דפליג וס"ל לעזרה ולא לצעקה: הי"ג אין צרין וכו' ובברייתא מסיים ואם התחילו אין מפסיקין וכ"כ רבנו פ"ב מה"ש.
ומ"ש רבנו אין מפליגין וכו' עיין במ"מ תשובת רבנו לחכמי בבל ונראה דאין תחומין אלא בר"ה גמור במקום שאסור לטלטל כיון דילפינן תחומין מקרא דאל יצא איש ממקומו וקרינן אל יוציא דאיירי בר"ה אבל ברה"י אפילו עיר גדולה כאנטוכי' שרי וה"ה למקום פטור. ובכרמלית כי היכי דגזרו רבנן בהוצאה גזרו נמי בתחומין הילכך אין מתחילין בים לכתחלה ואם התחילו אין מפסיקין דלא אסרו חז"ל ג' ימים קודם לשבת אלא בימים מלוחים והא דאמרינן בעירובין דף מ"ג עמוד גבוה י' ורחב ד' לא תבעי לך דארעא סמיכתא הוא כי תבעי לך בעמוד גבוה י' ואינו רחב ד' שאני הכא דה"ל רה"י ומקום פטור שיש תחתיהן ר"ה.
והא דקאמר התם ספינה מאי ה"ק אי ס"ד תחומין למעלה מי' בר"ה דאורייתא אז תחומין בים למעלה מי' אסור מיהות מדבריהם בכרמלית משא"כ אי תחומין למעלה מי' בר"ה דרבנן אז בכרמלית מותר לכתחלה. ומ"ש הכ"מ ודבריו אלה בנהרות של מים מתוקים וכו' דבריו תמוהין דנהי דאסור להפליג ג' ימים קודם לשבת משום עונג שבת מיהו אם הפליג אף בימים מלוחים לא שייך תחומין לדעת רבנו.

ומ"ש רבנו ולדבר מצוה מפליג בים אפילו בע"ש אע"ג דבגמרא משמע דאפילו בשבת שרי כיון דאין תחומין למעלה מי' י"ל דאסור בשבת משום שט גזרה שמא יעשה חבי' של שייטין ועיין בתוספות שבת די"ט ע"א ד"ה אין מפליגין שהכריחו סברא זו מסוגיא דאמר למינם בעינא ועיין בתוס' עירובין דמ"ג ע"א ד"ה הלכה שהאריכו בזה ואין דעת רבנו כדעתם ע"ש: סליק הלכות שבתהלכות עירובין פרק א ה"א חצר וכו' כתב ה"ה ודעת רבנו שכל מה שהוא רה"י גמור ד"ת והוקף לדירה לא גזרו בי' חכמים להצריך בו מחיצות יותר ובלח"מ הקשה מדידי' אדידי' על דבריו שבהקדמה שכתב דאף ברה"י גמורה החמירו חכמים וכו' ע"ש ובמ"כ לא ירד לסוף דעת ה"ה כלל דבהקדמה נתכוון לדיני קרפף יתר מב"ס ויתר הדינים הנזכרים בפי"ו שהם מדאורייתא רה"י גמורה והזורק מר"ה לתוכה חייב ואפ"ה צריך תיקון במחיצותיו שיגדור עשרה לשם דירה או קירוייו מתירו וכן גג הסמוך לר"ה הנזכר פי"ד ה"ט שצריך סולם קבוע להתירו.

אמנם כאן איירי ה"ה מרה"י שהוקף לדירה כמ"ש בביאור דבהא סובר רבנו דלא גזרו חכמים ועיקר כוונת ה"ה לבאר דמבוי שיש לה ג' מחיצות מקום פטור הוא מדאורייתא וזה מ"ש כמבואר פי"ז ע"ש ה"ב וה"ט והל"ה דכיון דכל כרמלית הוא מקום פטור מדאורייתא ואשכחן דגזרו רבנן על מקום פטור לעשותו כרמלית אבל ברה"י שהוא מוקף לדירה לא גזרו.

ומ"ש רבנו וכן הדין במבוי וכו' עיין במ"מ ולח"מ ובאמת לשון שכל המבוי רה"י אינו מדוקדק על מבוי שהכשירו בקורה עיין פי"ז ה"ט ופי"ד ה"א אלא שרבנו אינו מדקדק כאן וכל מה שמותר לטלטל בתוכה קורא רה"י. ומ"ש רבנו וכן הדין במדינה וכו' עיין במ"מ ובלח"מ לא השגיח במ"ש רבנו שכלה רה"י הוא אמנם בגוף הענין כבר בארנו דגם מבוי שהכשירו בקור' לאו רה"י הוא אלא דכל מה שמותר לטלטל בתוכו קורא רה"י אלא דה"ה הקש' מדעת קצת מפרשים דס"ל דירושלים כרמלית ממש היא הואיל שמפולשת ברוחב י"ו אמה ואפילו עירוב לא מהני לזה כ' דדעת רבנו כפרש"י דמהני עירוב למדינה כמ"ש לקמן ה"ב: ה"ג וכן יושבי אהלים וכו' עיין במ"מ ובתוספתא שבידינו פ"ב מה' עירובין הגי' הפוכה מגי' הירושלמי שהביא ה"ה וי"ל לדעת רבנו דשיירא הנזכרת בתוספתא היינו בשיירא שיושבין בקביעות וזהו דין יושבי אהלי' וסכות שהזכיר רבנו ומחנה דתוספתא היינו מחנה היוצאת למלחמה אבל בשיירא עראי ומחנה עראי שאינם יוצאים למלחמ' הדין בהפך: ה"ד ומפני מה וכו' עיין בלח"מ ואין דבריו מספיקי' דאכתי לרבנן דס"ל דסגי בשיתוף ולא חיישינן שישתכח תורת עירוב לתינוקת אין טעם לעירובי חצירות.

אמנם י"ל דאלו לא תיקנו עירובי חצירות נפיק חורבא מיני' דכיון שסבורי' שהשווקי' ורחובות שבתוך מדינה מוקפת ר"ה הן יאמרו דמהני עירוב לר"ה גמור במדינה שאינה מוקפת חומה מש"ה תיקנו עירובי חצירות דכיון דחזו דאף בחצירות שהם רה"י גמור הצריכו חז"ל עירוב בזה יבינו דעירוב משום היכר וידעו שהשווקים ורחובות שבתוך מדינה מוקפת רה"י הן משא"כ אלו לא היינו מתקנים עירובי חצירות הי' העם מחזקים סברתם דבהכרח כיון שאין מערבין בחצרות ומשתתפין במבואות מכלל דמהני עירוב לר"ה.

ודע שכפי הנראה בהשקפה ראשונה למסתכל בלשון רבנו לקמן ה"ה וה"ו דעיקר העירוב הוא לתקן להוציא מבית לחצר דהיינו מרשות המיוחד לרשות המשותף ובעירוב זה נעשו גם הבתים רשות המשותף וה"ל הוצאה מרשות המשותף לרשות המשותף ובאמת קיי"ל דאסרו להוציא מבית לבית שבצדו אפילו אין חצר ביניהם אע"ג דה"ל מרשות המיוחד לרשות המיוחד וצ"ל דגזרו נמי בהא דבשעה שמוציא מביתו לבית שכנו ומשתמש בבית שכנו מחזי כמאן דמוציא מרשות מיוחד לרשות משותף: ה"ח אין מערבין וכו' עיין במ"מ וכיוצא בזה הקשה הרז"ה על הרי"ף למה השמיט דין ניטלה כדי תלתה ותפרה בקיסם ולפי הנראה דהוקשה להו להרי"ף ורבנו קושיי' התוס' בד"ה כדי וכו' ולא ניחא להו כתי' התוס' והרא"ש דכדי חלה ליכא איבה דאכתי שייך איבה במה שזה הפריש מן העיסה וזה מן הככר וכן בהך דתפרה בקיסם לא שייך איבה לזה מפרשים דר"י בן שאול ורב כהנא ס"ל דטעם ככר שלמה משום חשיבות ואנן קיי"ל כרב אשי דבתרא הוא דס"ל משום איבה ומשום שמא יחזור דבר לקלקולו בכל גוונא אסור אפילו היכא דלא שייך איבה: ה"ט שהן כששה ביצים וכו' עיין בתוספות עירובין ד"פ בד"ה אגב אורחא וכו' שהקשו מהא דקיי"ל בכריתות אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים וא"כ זית ה"ל כחצי ביצה.

מדקיי"ל ביומא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה וקיי"ל דגרוגרת גדול מביצה והעלו לפי המסקנא דלא קיי"ל כר"ש וכ"כ התוספות ביומא ד"פ בד"ה ושיערו וכו' ולפ"ז יש לתמוה דבהכרח ח"י גרוגרת ה"ל יותר מתשעה ביצים ועיין ג"כ בכ"מ. ולענ"ד נראה ליישב דסובר רבנו דודאי הא דאמרן ביומא ד"פ דאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה דוקא קאמר דאלו הי' מחזיק פורתא טפי לא מתרצא דמנלן דכביצה מטמא טומאת אוכלין אבל הא דאמרן במסכת כריתות אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים לאו דוקא אלא ר"ל דאין בית הבליעה מחזיק ג' זיתים דבהכי מתרצא קושייתו דשוב לא

משכחת שש חטאת כיון דעל דם אין חייבין משום פיגול ונותר וגם לא משכחת פגול ונותר בחד זית ולא משכחת שש חטאת אלא בג' זיתים כזית דם וכזית נותר וכזית פגול. אין לשון אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים דחוק עיין בתוספות פסחים דק"ה ע"ב ד"ה ש"מ טעמו פגמו משום דליכא שתי רביעית קרי לי' כוס א' וכן פ"ד ממסכת חלה מ"ד הנוטל חלה מן הקב וכו' דכל שהוא פחות מקבים קרי לי' קב וה"ה בנדון דידן כל שהוא פחות מג' זיתים קרי לי' ב' זיתים.

תדע דע"כ בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים דהא ע"כ כותבת מחזיק ב' זיתים ואפשר יותר מדפריך בפשיטות והקתני יה"כ וכו'וכותבת אי' בי' שני זיתים וביומא דע"ט מסיק אלא ש"מ כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה כביצה משבעא ככותבת מייתבא דעתי' וא"כ כיון דבית הבליעה מחזיק כביצה הרי מחזיק יותר מב' ביצים **(צ"ל זיתים)** והאלקי' יודע ועד שאחר כתבי זאת ראיתי במ"א סי' תפ"ו קצת הדברים.

ובהכי ניחא הכל באופן מרווח דלא כמו שנדחק המ"א דהנה רבנו פסק פ"ב מהט"א כחכמים דר' דוסא דכביצה בלא קליפתה מטמא טומאת אוכלין ולפ"ז בהכרח הא דקא"ר אבוה במסכת יומא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה היינו מכביצה בלא קליפתה וא"כ אעפ"י דמוכח דג' זיתים הם יתרים על ביצה בלא קליפתה אין זה סתירה להא דקיי"ל דביצה עם קליפתה הוה כשלש גרוגרת דהוה טפי מג' זיתים וי"ל דגם התוספות לא הוקשה להו אלא אליבא דר"ש דס"ל דביצה עם קליפתה מחזיק ג' גרוגרת ושלש שמיני' דה"ל עכ"פ קרוב לג' זיתים וחצי ודוחק לומר דקליפה של ביצה יהי' קרוב לשביעי' ביצה ועיין בתוספות ס"פ גיד הנשה אבל לריב"ב שפיר יש ליישב הך מימרא דח"י גרוגרת אליבא דהלכתא.

וגם לקושיית הכ"מ י"ל לפמ"ש רבנו בפ"ח מהאה"ט דשיעור חצי פרס הוה כביצה ומחצה שוחקות עם קליפתן י"ל דהוה כשתי ביצים בינוני' בלא קליפתן ולפ"ז שפיר הוה חצי חצי' לדברי הכל אלא דהא דקאמר רבי כמה ועוד א' מעשרים בביצה לאו בא לפרש דברי ר' יוסי כפי פי' התוספות בד"ה שבעה וכו' וע"ש ובמקום אחר הארכתי.

ואגב ראיתי לבאר דברי הטור א"ח סי' ת"ט שכתב שיעור שתי סעודות בינונית שמנה ביצים והרב המשביר תמה שם דאתיי' דלא כמאן ושלח ידו להגיה חמשה בצים ושליש ובט"ז כתב כיון שבאנו להגיה יש להגיה ששה ביצים וכר"י ב"ב וכו' ודבריו תמוהים דבהדיא פסק הטור סי' תרי"ב דשיעור חצי פרס ב' ביצים.

והב"ח נדחק ליישב הגי' וכתב שסמך הטור על מה שכ' התוספות בעירובין ד"פ ד"ה אגב דר"מ ור"י פליגי אדר"ש וריב"ב ע"ש באריכות וגם הוא לא דק דבהכרח לפי מסקנת

התוספות הוה שיעור שתי סעודות לר"מ ור"י טפי מט' ביצים כנ"ל. ונראה ליישב דעת הטור אחר שנדקדק דבסי' ת"ט גבי שיעור עירובי תחומין כ' שמנה ביצים ולא ביאר שהן ח"י גרוגרת ובסי' שס"ח לענין שתופי מבואות כתב בזמן שהן עד ח"י וח"י בכלל שיעורו כגרוגרת לכל א' אם הן י"ט ומי"ט למעלה שיעורו ב' סעודות שהן ח"י גרוגרת ולא ביאר שהן ח' ביצים אלא ודאי דאין השיעורים שוין וסמך הטור על הא דאיתא בירושלמי פ' חלון רב אמר מרובין שבעה עשר ומועטין ששה עשר אר"י כל שאלו יוחלקו ויש בו כגרוגרת לכל א' מרובין ואם לאו מועטין ומפרש הטור דהא דקאמר מועטין י"ו היינו שי"ו גרוגרת הן שיעור ב' סעודות וכן נראה ממ"ש הטור בסי' שס"ח עד ח"י וח"י בכלל שיעורו כגרוגרת וכו' ואם הן י"ט ומי"ט למעלה וכו' משמע דח"י עצמן קרי לי' מועטין ולפ"ז הא דפריך בגמרא ח"י ותו לא אימא מח"י ואילך היינו דפריך דח"י עצמן ה"ל לקרות מועטין וכו' ולפ"ז תרתי ריפתא איכריית' דקאמר רב בבבלי לענין עירובי תחומין ע"כ היינו שיעור י"ו גרוגרת כפי דעת רב גופי' בירושלמי דהיינו שמנה ביצים דח"י גרוגרת הם ט' בצים ופסק רבנו לענין שיתוף כשמואל הואיל ולא נזכרו דברי רב בבבלי ולענין עירובי תחומין פסק כרב ובודאי לא נחלקו רב ושמואל במציאות אי ח"י גרוגרת הם שיעור ב' סעודות או י"ו גרוגרת אלא מפרש הטור דרב בירושלמי ס"ל דשיעור שיתוף מבואות כפי מזונו לחול ושמואל בבבלי ס"ל דשיעור שיתוף ח"י גרוגרת כפי מזונו לשבת דהוה טפי לדעת ר"מ דפסק הטור כוותי' (ולדעת הטור ניחא בפשיטות דזית הוה חצי ביצה בלא קליפתה וגרוגרת הוא כחצי ביצה בקליפתה) וקיי"ל בעירובי תחומין כרב ובשיתוף כשמואל.

וקרוב הדבר להשמע דאף ר"ש וריב"ב לא פליגי אדר"מ ור"י בשיעור ב' סעודות דהן ח' בצים לחול וט' לשבת לר"מ ולר"י איפכא אלא דאפ"ה ס"ל לר"ש שתי ידות לככר על דרך מה דאיתא במסכת גיטין ד"ע אמר ליה אלי' לר' נתן אכול שליש ושתה שליש והנח שליש לכשתכעוס תעמוד על מלואך וכן ריב"ב דס"ל ששה ביצים היינו שתי שלישי סעודות שבת שהוא ט' ביצים א"נ כסברת המיי' בה' דיעות פ"ד דיפחות כמו רובע משבעתו דתלתא רבעי סעודת חול מכוון לשני שלישי סעודת שבת ובזה הושוו דעת אליהו במסכת גיטין לדעת המיי' ולא פליגי כלהו תנאי במציאות: הי"א עשרה אגוזים וכ"כ רבנו בה' מתנות עניים.

עוכלא תבלין וכו' עיין במ"מ וטעם החולקי' בעוכלא תבלין מבואר מדפריך בגמרא אילימא משום דקתני בהנך תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו אטו הכא וכו' ומפרשי'

אלא ודאי דכי נקיט רב אמתניתין וכן לעירוב קאי אשארא חוץ מחטין ושעורים ושפיר י"ל דנקיט אברייתא נמי אשארא חוץ מתבלין ולפ"ז גם בחיטין ושעורין אין מערבין.
ודעת רבנו בהפך דכי היכי דמערבין בחיטין ושעורין הואיל וראוי לאכילה ע"י דבר אחר לבשל במים ה"נ הא חזי ללפת בו צלי ומעיקרא ס"ד דרב ס"ל דבעינן דבר הראוי לאכילה כמות שהוא וכן הוא בירושלמי לדעת ר"מ אבל לפי המסקנא בודאי לא גרע ממים ומלח וכן נראה דמערבין בדגן חי כנ"ל ה"י אלא ששיעורו מזון שתי סעודות וכן נראה מלשון רש"י בד"ה לאו בני אכילה נינהו וס"ל לרב יוסף וכו' משמע דאין כן המסקנא וכן כתב הרי"ף וכן לעירוב אברייתא דעוכלא תבלין אבל אמתניתין דאין פוחתין לעני בגורן לא מתנייא אחיטין ושעורין דאי חשיב אוכל שיעורי' כב' סעודות אלא אב' רביעי' יין.
ומ"ש רבנו חזין ליטרא אע"ג דרב יהיב שיעורא כמלא אוזליתא דאיכרא היינו משום דרב לטעמי' דס"ל חזיז בפה"א ואנן קיי"ל כינוקא דבי רב דלאו פרי חשוב וה"ל בכלל שאר ירק א"נ דאידי ואידי חד שיעורא הוא כיון דרב קאמר וכן לעירוב. והנה רבנו השמיט גודגדניו' וכפניות וסמך על מ"ש דאין מערבין אלא במידי דחזי ללפת הפת וכן סתמא כפירושו דאיירי באותן תבלין הראוי' ללפת בהן.
ומ"ש רבנו וכל האוכלין וכו' עיין בהשגות ואין ראיותיו מכריחים דמה שהקשה דא"א שזה מביא יין וזה שמן וכו' י"ל דרבנו מיירי באוכלין ולא במשקין א"נ דאיירי כשנותן פכי' קטנים לתוך סל א' ומיהו אין צורך לכל זה עיין בתוספות דף ע"א ד"היין ושמן שבזה מתורץ מה שרמז הראב"ד משמעתת' דב"ה שהי' שותף לשכניו.
וכן מהך דנתמעט האוכל אין הכרע כמ"ש לקמן פ"ה ה"ו: הי"ב לטרא וכו' רש"י פי' עוכלא שמינית שבליטרא וליטרא הוא לוג ואין זה דעת רבנו ולבאר מוצא מקום המחלוקת ארחיב הביאור. גרסינן בפ' הספינה דפ"ט ע"ב ומה משורה שהיא א' מל"ו בלוג (ולגי' רבנו פ"ח מה' גניבה היא א' מל"ג בלוג ע"ש) הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג וחצי תומן ועוכלא (ול"ג ורביעית וחצי תומן שהרי התומן שמינית הקב דהיינו חצי לוג וא"כ רביעית הלוג היינו חצי תומן) והוא מכוון למדות הלח הנזכרים שם באידך ברייתא הין וכו' וחצי לוג ורביעית הלוג ושמינית הלוג דחצי תומן שבברייתא ראשונה היינו רביעית הלוג ועוכלא הוא חצי רביעית דהיינו שמינית הלוג אלא דלא נקיט בברייתא ראשונה קורטוב דבא למנקט מדות היתרות על משורה משא"כ קורטוב שהוא א' מס"ד דבציר ממשורה ולאו ק"ו הוא.
ודבר זה מאמת הגי' שמביא שם הרשב"ם דגרסינן וכמה הוא עוכלא א' משמנה ברביע דהיינו שמינית הלוג ומזה הוציא רבנו דעוכלא הוא חצי רביעית וכן הוא בהכרח גי'

רש"י דמפ' עוכלא שמינית הלוג. ולפ"ז קשה טובא לגי' רבנו ורש"י דמאי האי דפריך התם תומן ועוכלא לא ליעבד וכמו שהרגיש בזה הרשב"ם שם והגיה א"ה חצי תומן ועוכלא לא ליעבד וגריס וכמה הוא עוכלא א' מחמשה ברבע כגי' ר"ח ע"ש.
ולפי הנראה מלשון רבנו פ"ק מה' גניבה דגריס במדות היבש סאה תרקב חצי תרקב קב וחצי קב ורובע ותומן ועוכלא שכן כתב שם סאה וחצי סאה ורבע סאה וקב וחצי קב ורובע הקב וחצי רובע ושמינית הרובע וליכא במדות היבש חצי תומן דהיינו רביעית של תורה ונ"ל הטעם דאסור לעשות מדת היבש קטנה דאי' בגמרא ב"ב דפ"ט ע"א ת"ר הי' מבקש ממנו ליטרא וכו' שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנינן מתקלא עד הכי עיין שם ברשב"ם והרי"ן מיגאש רבו של רבנו בחידושיו לב"ב כתב ששמע מפי רבו הרי"ף כפי פי' ר"ש דשמינית ליטרא לא עבדינן שמתחלף ברביע ליטרא אע"פ שהוא כפל ממנו כיון שבמראה קרובי' זה לזה ושאני מדות תומן ועוכלא דנפישי טפי אבל משקולות זוטרי טובא ע"כ וכיוצא בזה כתב הרמב"ן בשם הרי"ף.
ולפי גי' רבנו ניחא דמש"ה אין עושין במדת היבש חצי תומן דמתחלף בתומן או בעוכלא והא דבמדות הלח עושין חצי תומן משום דכל מלתא דהוה במקדש דהיינו רביעית של תורה כדאי' במנחות דף פ"ח אבל עוכלא בתומן לא מחלף במדות היבש והיינו טעמא נמי דבמדות הלח אין עושין חצי עוכלא ואפילו רביעית עוכלא אין עושין אלא שמינית עוכלא שהוא קורטוב דכיון דזוטר טובא מיחלף אפילו כשהוא ארבעה פעמים ככה.
ולפ"ז קשה לפי גי' ר"ח דגריס עוכלא א' מחמשה ברביע דהאיך קאמר ר"פ דמדות קטנות בקיאי בהו אינשי והסברא הפוכה דאם במדות גדולות טעו אינשי ברביע במדות קטנות טעו טפי והאיך אפשר לומר דבמדות קטנות אפילו בחומשא לא טעי אלא נראה דקושיי' הגמרא באופן זה דכיון דבמשקולות אין עושין שלשה רבעי ליטרא משום דמיחלף בחצי ליטרא דה"ל תלתא או בליטרא דה"ל ריבעא ואמרת נמי דבמדות טעי אינשי בריבעא כמו במשקולת א"כ כי היכי דבמשקולת קטנות אין עושין שמינית ה"נ חצי תומן ועוכלא לא ליעבד במדות הלח כי היכי דאמרת שאע"פ במשקולת גדולה לא טעי עד רבעא ואפ"ה במשקולת קטנה טעי עד פלגא (ואע"ג דחצי תומן הי' במקדש אכתי קשה דעוכלא לא נעביד דלא הוית במקדש) ולזה משני ר"פ דמדות קטנות בקיאי בהו אינשי טפי ממשקולת קטנה ולא טעו עד פלגא וכתירוץ הרי"ף הנ"ל ואפ"ה במדות היבש אין עושין חצי תומן כיון דאפשר למדוד פעמים בעוכלא משא"כ במדות הלח דצריכין לעשות עוכלא למדוד בו עוכלא עושין נמי חצי תומן דהוה במקדש כיון דבמדות לא שייך טעות

כלה האי הרי בארנו פי' הסוגיא לדרך רבנו ורש"י ועיין עוד לקמן ומ"מ מוצא שיעור העוכלא שהוא שיעור התבלין לעירוב.
אמנם ביאור שיעור ליטרא שהוא שיעור הירק וחזין לעירוב שכתב ה"ה שיש לו מקום מוצא במסכת ב"ב לא ידעתי כוונתו ואולי כוונתו דהואיל דפריך הש"ס שלא נעשה עוכלא כמו שאין עושין במשקולת שמינית הליטרא ומש"ה כתב רש"י דליטרא היא לוג ובאמת אין הנושאים שוים דליטרא דאיירינן בה הוא כלי מדה ולא כלי משקל.
ומצאתי בירושלמי דתרומות פ"י עלה דמתניתין כל גרב שהוא מחזיק סאתים אם יש בו משקל עשרה זוז ביהודה שהן חמש סלעים בגליל דג טמא צירו אסור ואמרינן עלה התם כמה סאתה עבדא כ"ד לוגין וכמה לוגא עביד תרתין ליטרין וכמה ליטרא עבדה מאה זינין נמצא כל זין וזין א' מתתק"ס ע"כ פי' שבכל ליטרא עשרה פעמים עשרה זוז נמצא בלוג עשרים פעמים עשרה זוז ובסאתים מ"ח לוגין הרי כ"פ מ"ח עולה תתק"ס ונמצא הדג טמא חלק א' מתתק"ס מכל הגרב.
היוצא מיהות מבואר בהדיא דליטרא חצי לוג כדעת רבנו ודלא כפי' רש"י וראיתי לרבנו ספט"ו מה' מ"א שכתב דג טמא שכבשו עם דג טהור הכל אסור אא"כ הי' הטמא א' ממאתים מן הטהור וכתב שם הלח"מ דפסק כר' יהודה דס"ל רביעי' בסאתים שהוא חלק קצ"ב ע"ש ונ"ל לכוון החשבון דרבנו בפי' המשנה כ' דשיעורו א' מאלף והיינו כר' יוסי בר בון דהורה א' מאלף בירושלמי והיינו על דרך הא דאמרן בערובין דפ"ג אייתי חלתה ושדי עלי' דחלק כ"ד מתתק"ס משלים עד אלף ועל דרך זה לר' יהודה דס"ל רביעי' בסאתים חלק כ"ד מקצ"ב משלים למאתים וקיי"ל כר' יהודה דריהטא דסוגי' בחולין דף צ"ט כוותי'.
שוב ראיתי במסכת סוטה דף ח' ע"ב דגריס רש"י רובע וחצי רובע תומן ועוכלא ופרש"י תומן ועוכלא משקלות קטנות הן ושיעורן בב"ב פ' הספינה ע"כ נראה פשוט מדגריס חצי רובע דתומן איננו שמינית הקב דהיינו חצי לוג אלא מדה קטנה היא יתרה רובע על עוכלא ועוכלא הוא שמינית הרובע וכך שמה תומן כמו שאין טעם לשם עוכלא וא"כ שפיר פריך בגמרא א"ה תומן ועוכלא לא ליעבד.
ואפשר שזהו ג"כ פי' רבנו בה' גניבה דגריס חצי רובע והשמיט תומן דכיון דהאידנא לא בקיאי אינשי במדות קטנות הללו הילכך אסור לעשות תומן ועוכלא וגם זהו דרך נכון מאד ביישוב הסוגי'לדרך רבנו ורש"י והבוחר יבחר. ומ"ש רבנו ומנה וכו' הוא ביאור שיעור הדבל' לעירוב וראיתי לרבנו בפי' המשנה פ"ח דפיאה שכתב מנה משקל מאה דינרין והדינר ששה דרכמוני' או זוזים מזוזי זמנם ומשקל הזוז מהם ט"ז גרגרי שעורי'

ע"כ נראה מזה דזוז היינו מעה הנזכרת כאן ונמצא ליטרא שמשקלה ל"ה דינר הוה משקלה ר"י מעין דהיינו ר"י זוז וקשה הא דאמרן בירושלמי הנ"ל דליטרא משקלה מאה זוז ודוחק לומר דכלי מדה ששמה ליטרא מלאה מים או יין משקלה ר"י זוז ואם היא מלאה ציר משקלה מאה זוז ויהי' ציר קל יותר מחצי המים וגם מסתבר דציר יותר כבד מן המים מחמת מלחו.

לכן נראה דזוזין של יהודה היינו סלע מדינה שהן חצאי דינר וסלעים שבגליל היו כפל הזוז ונמצא ליטרא של ציר משקלה מאה זוזי יהודה דהיינו חמשים דינר יותר על משקל ליטרא מים ויין שהם ל"ה דינר (וראיתי בשו"ת חוט השני סי' צ"ז נסתבך בזה טובא ונדמה לו שליטרא שהזכיר רבנו כאן הוא שם משקל ובאמת הוא כלי מדה גם הרבה להשיב מליטרא שהזכיר רבנו בפי' המשנה פ"ק דשביעי' מ"ד וההיא דהתם הוא שם משקל מצרי גם בענין הזוזין הרכיב נפרדי' דיש זוז בלשון רבנו שהוא מעה ויש זוז שהוא דינר צורי ויש זוז מצרי והכל לפי הענין).

ומ"ש רבנו מן המים או מן היין הוא בדרך קירוב ובפ"ק דעדיות כתב שרבעית יין משקלו בערך כ"ו דרהם מצריים ומן המים קרוב לכ"ז דרהם נמצא דרהם מצרי הוא בערך שני חלקי דינר ועיין בפ"ח ממסכת בכורים שכתב שהסלע משקל כ"ד דרכמון וכל דרכמון י"ו גרגיר שעורה ודרכמון מצרי ס"א גרגרי שעורה ועוד האריך שם ויש שם כמה ט"ס ע"ש אך מבואר כמ"ש דדרהם מצרי קרוב לב' חלקי דינר ועיין פ"י מה' אישות ה"ט שזוז הנזכר בכל מקום הוא דינר משקל צ"ו שעורה ואין זה זוז של יהודה הנ"ל כמ"ש.

ועיין בקדושין די"ב וברי"ף שם באריכות דזוזא דששרנג הוא דינר זהב של ערביים דהיינו דינרא ערבא הנזכר בבכורות דמ"ט ע"ש: הט"ו אבל לא בגבולין בתוספתא מערבין במ"ש בירושלים אבל לא בגבולין ועיין לעיל פכ"ה מה"ש הי"ט לענין מוקצה הזכיר תרומה טמאה לרבותא אע"ג דמותר בהנאה עיין שבת דף כ"ה הוה מוקצה אבל לענין עירוב פשיטא דלא מהני והכא נקיט לרבותא דמערבין במ"ש בירושלים אע"ג דממון גבוה הוא משא"כ לענין מוקצה פשיטא דכל שמותר באכילה לא הוה מוקצה: הי"ו כיצד וכו' עיין בהשגות ובמ"מ כוונת ה"ה דלדעת רבנו סגי בחלה שלמה לכל א' אפילו כאיסר ואפי' הן מועטין שאין בכל הככרות אף כדי גרוגרת אחת ודלא כמו שנדחק הלח"מ להגיה ואפילו מועט דהוא שפת יתר דפשיטא דכאיסר מועט טובא מכגרוגרת שהרי גרוגרת שליש ביצה כנ"ל ה"ט ונמצא בתוך רביעית שהוא ביצה ומחצה יש ד' גרוגרת וחצי וכיון שמשקל רביעית י"ז ומחצה דינרין הרי גרוגרת קרוב לד' דינרין שכל דינר כ"ד איסרין וה"ל איסר חלק צ"ו מגרוגרת בקירוב ונמצא לפי דעת הראב"ד צריך לדחוק דהא דתנן

ככר כאיסר וכו' כשיש בחצר קרוב לאלף ת"ת בתי' דאז הם ח"י גרוגרת א"נ כשזה נותן כאיסר והשני נותן פת גדול מיהו אפשר לומר דהא דקאמר הראב"ד ומסתברא וכו' לא קאי על עירוב חצרות דודאי לא בעינן כשיעור ח"י גרוגרת אלא דקאי על חלה שנהגו לגבו' שהיא במקום עירובי חצרות ובמקום שיתוף כדלקמן הי"ט הילכך מטילין עלי' חומר שיתוף שיהי' ח"י גרוגרת וחומר עירוב שיהי' פת ושלמה ולא בא הראב"ד אלא להשיג דבככר שלם לכלהו סגי מיהו נראה פשוט דגם רבנו מודה בזה כמבואר מלשונו לקמן ה"כ אך שאין הכרע דגביית קמח יהי' עדיף מגביית פרוסות ואפשר דוקא בא' מזכה פת שלם לכלם הוא דמהני וכמ"ש ה"ה והיכא דאין א' מזכה לכלם בעינן שיגבה מכ"א פת שלמה ולא קמח ופרוסה.

ומיהו לפי מנהגנו עכשיו שגובין קמח והבעלי בתים נותני' קמח במתנה לזה שגבה ואח"כ מזכין פת שלמה לכל בני העיר בודאי מהני כדלקמן ה"כ ואין בזה מחלוקת. ומ"ש רבנו בכלי א' עיין הי"ח.

ומ"ש רבנו בבית א' מבתי החצר דפ"ה ע"ב אימא עירובי חצירות בבית שבחצר וכו'. ומש"ר אפילו בית שער של יחיד עיין במ"מ ובכ"מ רצה ליישב דברי רבנו לפי הגירסא שלנו וכל דבריו אינם מובנים דאדרבה לר' יוחנן דס"ל הדר בבית שער דיחיד אוסר כ"ש דהנותן עירובו בבית שער דיחיד הוה עירובו עירוב וע"כ מתניתין לא מתוקמא אלא בבית שער דרבי' וכבר תמה עליו הב"ח בסי' ש"ע וסיים ולפי שרב גדול הי' ומימיו אנו שותים לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמהפיכנא בזכותי' ודבריו דחוקים טובא ע"ש באריכות ונלענ"ד ליישב דברי הכ"מ אחר שנגיה בלשונו שיש שני ט"ס דמוכח חדא מ"ש אלמא כי תנן והדר שם אוסר וזה אינו משנה וצ"ל והדר שם אינו אוסר גם מ"ש דמאי דאמר הנותן עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב ונהפוך הוא וצ"ל ה"ז עירוב דהכי קאמר ר"י לפי גירסתנו וכן הגיה הב"ח אלא שסיים דאף לפי הגהה זו לא יתיישבו דבריו כאשר נראה לעין כל מעיין ולדעתי יתיישבו דבריו אחר שנאמר דהכ"מ מחלק בין הנושאים דבית שער דיחיד הנזכר בדברי ר' יוחנן פירושו אפילו הבית שער עצמו הוא של רבי' אלא שהוא בית שער ליחיד שרק הפנימי דורס עציו ובית שער הנזכר בדברי ר' יהודה היינו שהבית שער עצמו הוא של יחיד אע"פ שהוא בית שער לרבים שרבי' דורסי' עליו הרי יש כאן ד' חלוקים בית שער של יחיד והוא דריסת רבים או דריסת יחיד ובית שער של רבים והוא דריסת רבים או דריסת יחיד וסובר הכ"מ דמתניתין דנקיט סתם בית שער ולא חילקה לא מתוקמא באופן א' מאלו ד' חלוקים בלבד אלא דאליבא דר' יוחנן דדריסת יחיד לא חשיב בית שער מתוקמא מתניתין בדריסת רבים ובין שהיא עצמה של

יחיד או של רבים ולר' יהודה דס"ל דבשל יחיד עירובו עירוב מתוקמא מתניתין בשל רבים ובין בדריסת יחיד ובין בדריסת רבים הילכך כיון דקיי"ל כר' יוחנן דדריסת יחיד לא חשיב בית שער ומתוקמא מתניתין בדריסת רבים אפי' היא עצמה של יחיד (דאי ס"ד דמתני' דוקא בדריסת רבים ושל רבים כה"ג ה"ל לפרש ולא לסתום) ע"כ לא קיי"ל כר' יהודה דבשל יחיד עירובו עירוב ובזה יובנו דבריהכ"מ דמש"ה פסק רבנו כאן דאפילו בבית שער של יחיד אין עירובו עירוב והוא שיהיו דריסת רבים וסיים הכ"מ דמ"ש רבנו לקמן פ"ד דבית שער דרבים אינו אוסר דמשמע לכאורה דבית שער של יחיד לא חשיב בית שער והוה עירובו עירוב זה אינו דודאי אפילו של יחיד אינו אוסר כיון דהוה דריסת רבים אלא דאע"ג דלענין להניח בו עירוב הוה של יחיד רבותא טפי דהא ר' יהודה פליג בשל יחיד מ"מ לענין איסור הוה של רבים רבותא טפי דאפילו רבים לא אסרי ועוד תי' דאה"נ דמיירי רבנו לקמן אף בשל יחיד דלא נקיט אלא דריסת רבים ולא הוצרך רבנו לבאר כאן דין דריסת יחיד דזה נלמד ממ"ש לקמן פ"ד ה"ט דלאו שמי' בית שער זהו מה שעלה במצודתי ביישוב דברי הכ"מ.

אמנם לדעתי יש ליישב דברי רבנו לפי הגי' שלנו באופן מרווח דהוקשה לי' לרבנו לפרש"י לשון הגמרא מאי קמ"ל תנינא הנותן עירובו בבית שער דאדרבה ה"ל לאותובי תנן הנותן עירובו בבית שער מאי לאו אפילו בית שער דיחיד וגם לשון המתרץ בית שער דיחיד וכו' איצטריך לי' דלא תנן והל"ל מהו דתימא אפילו בית שער דיחיד קמ"ל ולשון דלא תנן איננו ערב דודאי מה דתנן סתמא משמע אפילו דיחיד.

גם הוקשה לי' לרבנו קושיי' התוספות דף ע"ה ע"ב ד"ה ור' יוחנן ותירוצם לא נוח לו. ותו דמאי האי דכייל ר' יהודה דכל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר אין עירוב המונח בו עירוב והרי קיי"ל דמקום פיתא גורם עיין עירובין דע"ג וא"כ בית הבקר ובית התבן אינם אוסרים ואפ"ה אם הניח בהן עירוב ה"ז עירוב אלא ודאי דה"ק ר' יהודה דכל מקום שאמרו שאם דר בו מהני הדירה לאסור אז אם הניח בו עירוב אע"פ שאינו דר בו ה"ז עירוב ומש"ה מהני עירו' בבית הבקר אפילו אינו דר בו הואיל ואם דר בו אוסר משא"כ בית שער ומרפסת דאפילו דר בו אין אוסר הילכך היכא דאינו דר בו לא הוה עירובו עירוב ובהכי ניחא דודאי פסיקא לי' לבעל הש"ס דמתניתין לא איירי בבית שער דיחיד דקיי"ל כר' יוחנן וכן ר' יהודה לא פליג אדר' יוחנן אלא ה"ק דכל מקום שאם דר בו אינו אוסר הוא דאין עירובו עירוב באין דר בו ומינה דכ"מ שדר בו אוסר עירובו עירוב אפילו לא דר בו חוץ מבית שער דיחיד דאע"ג דלא שמי' בית שער והדר בו אוסר אפ"ה אין עירובו עירוב וכפסק רבנו דהך חוץ אדיוקא קאי דאע"ג דבית שער דיחיד אוסר כדלקמן

פ"ד אפ"ה אין עירובו עירוב כשאין דר בו אבל בית הבקר וכו' דאוסר הוה עירובו עירוב אפילו אין דר בו דאי בדר בו בבית הבקר שם בית עליו כדלקמן פ"ד ה"ח ואוסר ופשיטא דהוה עירוב דלאו בית הבקר הוא.

וטעמא דמלתא פשוט למבין דמש"ה בבית הבקר אפילו אין דר בו כיון שמניחין שם העירוב העירוב עושאו בית דירה דה"ל מקום פיתא. ובזה יומתק הא דקאמר רב יהודה חוץ מבית שער דיחיד דאע"ג דמהני דירה לאסור אפ"ה אין מניחין בו העירוב דמאי אמרת שהעירוב עושאו בית דירה ומקום פיתא דא"כ ה"ל בית שער דרבים דכלם שותפין בעירוב: הי"ז אפילו בית קטן עיין בהגהות מיי' והשמיט רבנו בית שער דהוא כ"ש מאויר החצר ועיין בכ"מ שכתב דמ"ש רבנו ואם הניח הכלי בחצר לאו דוקא אלא שלא רצה לכתוב וצריך להגביה וכו' דאז הי' משתמע דמוסב על אויר המבוי דהגבהה מהני ודוחק הוא דא"כ הי' אומר אלא א"כ מגביה וכו' ועוד דהל"ל ומניח הכל וכו' או מרפסת וצריך להגביה וכו' אבל אם הניחו באויר מבוי וכו' אלא ודאי דכוונת רבנו דדוקא באויר חצר צריך הגבהה משא"כ בבתים ויצא זה לרבנו דכיון דטעם הגבהה משום היכר כדעת הגאונים א"כ אי ס"ד דאף בבית בעינן היכר למה קאמר שמואל חבית של שיתופי מבואות צריך הגבהה דגם עירוב צריך הגבהה מכלל דלא בעינן הגבהה אלא באויר החצר ולא שייך בעירוב ומזה יצא להם לגאונים דהגבהה משום היכר דאי ס"ד משום זיכוי מאי אירי' שיתוף אפילו עירוב נמי כשמזכה יצטרך הגבהה.

ומ"ש רבנו מחצרות למבוי לעיל הי"ו בנוסח העירוב כתב מבית לבית ולא כתב מבית לחצר לפי שאין דרך בתים להיות פתוחין זה לזה שבני הבתים מקפידין וא"א לטלטל מבית לבית אלא דרך חצר וא"כ בכלל לשון מבית לבית הוא ג"כ מבית לחצר משא"כ חצרות שהם פתוחות זו לזו אלו הי' אומר מחצר לחצר משתמע דרך פתחים ולא דרך מבוי וכשהוא אומר להוציא ולהכניס מחצרות למבוי דפירושו גם ממבוי לחצרות א"כ מערב ג"כ רשויות החצרות וה"ל בכלל זה ג"כ מחצר לחצר דרך פתחים ועיין ברש"י עירובין דע"א ע"ב ד"ה מערבין בחצרות ובגמרא דע"ג ע"ב ולקמן הי"ט ועיין לקמן פ"ה הט"ו: הי"ח חלקו וכו' כתב המ"מ וכן נראה משם למעלה מזה וכו' היינו דמ"ח ע"ב לא קאמרו ב"ה התם אלא בשני כלים וכו' והרי אוקמוה מלתא דב"ה אליבא דשמואל בהותירן: הי"ט המשתתפין במבוי וכו' הנה בגמרא דע"א ע"ב מייתי פלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ ס"ל מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי ורבנן ס"ל או מערבין או משתתפין ופרש"י מערבין בחצרות הפתוחות זו לזו דרך הפתחים שביניהם ומוכרח הוא דאי ס"ד דאיירי בעירוב בני כל חצר וחצר לעצמן מאי האי דקאמרו רבנן או מערבין וכו' דמהיכי תיתי

מהני עירוב של בני החצר לעצמן לענין המבוי דכיון שלא עירבו החצירות זו עם זו הרי אוסרי' זה על זה במבוי שהחצרות למבוי כבתים לחצר וליכא לפ' דה"ק רבנן או מערבין בחצר ואסורים במבוי או משתתפין במבוי ואין צריכי' עירוב בחצר ול"פ ר"מ ורבנן אלא אי סומכין אשיתוף במקום עירוב דהא בהדיא גרסינן בגמרא אמר רב גידל א"ר ה"ק או מערבין בחצר בפת ומותרים כאן וכאן וכו' וכן מוכח לקמן בגמרא דף ע"ג ע"ב דקאמר רישא וסיפא ר"מ ומציעתא רבנן וכו' אלמא דלרבנן כשעירבו חצרות מותרין במבוי אפי' לא נשתתפו והיינו ע"כ כשעירבו חצרות זו עם זו לפי מה דגרסינן במתני' פתוחות זו לזו.
ולפ"ז יש לתמוה דכיון דקיי"ל כר"מ ה"ל לרבנו לפסוק דאפילו עירבו חצרות זו עם זו נמי בעינן שיתוף בפתוחות זו לזו וכן להפך ולא ראיתי לרבנו שהזכיר דין זה כלל אלא דיני עירוב החצירות כ"א לעצמה במקום שיתוף. הגם שראיתי בירושלמי פ' הדר דגרסינן תני מערבין ומשתתפין כא' דר"מ וחכ"א מערבין בחצרות או משתתפין במבוי אם מערבין בחצירות מותרים בחצרות ואסורים במבוי ואם נשתתפו במבוי מותרים כאן וכאן אמר להן אף אתם משכחי' עלינו ה' עירובין ע"כ נראה מבואר דאיירי בעירוב החצרות כ"א לעצמה ודלא כפרש"י שכפי הנראה היא היא הך ברייתא דבסוגיין אבל מה אעשה שהדבר מוכרע מכל הנך ראיות הנ"ל דביאור הסוגיא כפרש"י והבבלי חולק על הירושלמי.
ואין בזה כדי להעלות ארוכה מה שנראה מדברי רבנו לקמן פ"ה ה"ג דפסק כרב דלא תני פתוחות זה לזה וא"כ רב מפ' מתניתין בעירבו החצרות כ"א לעצמה כמו שפי' רש"י בהדיא לדעת רב דאכתי אע"ג דלא גריס רב פתוחות בהכרח צריך רב לפרש פלוגתא דר"מ ורבנן כגון שעירבו חצרות זו עם זו דרך חלונות או דרך סולמות וכמ"ש התוס' שם ד"ה כל שיתוף וכו' וד"ה עד שיהיו וכו' ודוחק לומר דרבנו סובר דאליבא דרב דלא תני פתוחות דקשה קושיי' התוספות בד"ה כל שיתוף ובד"ה עד שיהיו ודחיקא לי' תירוצי התוספות אלא ודאי דרב מפרש כדעת הירושלמי הנ"ל אבל כשעירבו חצרות זו עם זו דרך חלונות וסולמות בודאי מותרים במבוי דמנ"ל הא.
ותו דא"כ הל"ל בגמרא דמש"ה לא תני רב פתוחות. ותו דבהדיא א"ר גידל משמי' דרב או מערבין בחצר בפת ומותרים כאן וכאן.
ותו דהיא גופא קשי' דכיון דפ' רבנו כרב דלא תני פתוחות והיינו משום דלא משכחת לי' שיתוף בפתוחות דאין המבוי ניתרת בלחי וקורה וא"כ ה"ל לרבנו לבאר דין זה דכל מבוי שחצרות פתוחות זו לזו איננה ניתרת בלחי וקורה ויישוב קושי' זו עיין לקמן סוף פ"ב מה' עירובין ושם הארכתי.

ודין אם נשתתפו ביין עיין לקמן פ"ה הי"ד וכפי הנראה דכי היכא דבעינן שיתוף בפת לסמוך עליו משום עירוב ה"ה דבעינן שיהי' מונח בבית וחלה שלמה וכל חומרי עירוב. וטעם שיתוף שלנו בבה"כ עיין בש"ע ועיין לעיל הי"ו דלא גרע מבית האוצר דהעירוב עושאו בית דירה למקום פיתא ועיין פ"ו ה"ד: הכ"א נפל עליו גל בגמרא מוקי' לה אליבא דרבי כגון דבעי מרא וחצינא דהוה מלאכה וכ"כ רבנו לקמן פ"ו הי"ד וכאן סתם רבנו וטעמו ונימוקו עמו דדוקא גבי עירובי תחומין דאין מערבין אלא לדבר מצוה הוא דלא גזרו על דבר שהוא משום שבות בה"ש משא"כ בערובי חצרות ושיתוף דמערבין לפעמים אף לדבר הרשות ואז אפילו שבות אסור וסובר רבנו דעירובי חצרות עצמו לא חשיב דבר מצוה וכמ"ש הכ"מ פכ"ד מה"ש ה"י עיין מ"ש שם.

ועיין לקמן הכ"ב ולקמן פ"ג ה"ח ומשכחת שיתוף לצורך מצוה להביא סכין למילה וכיוצא בזה: הכ"ב אם א"א לו להוציא העירוב אא"כ עושה מלאכה וכו' מלתא דפסיקא נקיט דאז אינו עירוב אפילו אם עירב לדבר מצוה אבל אם אפשר להוציא ע"י שבות לפעמי' ה"ז עירוב אם עירב לדבר מצוה ולקמן פ"ו ה"י דקדק בלשונו הצח ואחז איפכא אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה ה"ז עירוב כיון דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה לעולם שרי כמ"ש לעיל הכ"א.

ומ"ש רבנו הפריש וכו' דוקא בכה"ג דהוה ודאי טבל כל בין השמשות וסעודה שאינה ראוי' מבע"י בודאי הוא דאין מערבין בה. משא"כ בעירב בתרומה ספק טמאה או בשתי ככרות אחת טהורה ואחת טמאה הנזכר לקמן פ"ו הט"ו י"ל דהוה עירוב כיון דקיי"ל מערבין בין השמשות לכתחלה אע"ג דספקא הוא ושאני עירובי תחומין דאין מערבין בה"ש לכתחלה אלא בדיעבד ספק עירוב כשר ומש"ה לא הזכיר רבנו דין זה כאן ועיין עוד לקמן פ"ו שהעירותי על כמה דינים הנזכרים שם ואין כאן מקומם: סליק פ"א מה' עירובין פרק ב מה' עירובין ה"א וגם הוא מותר וכו' עיין בלח"מ לקמן ה"ו דמפרש דהיינו דוקא בשקדמו הם והחזיקו דאל"כ כשהוא מטלטל הרי מחזיק וחוזר מביטולו.

וכן נראה דעת התוס' בערובין דכ"ו ע"א ד"ה והתנן וכו' שכתבו דליכא לאוקי' מתניתין במבטל בהדיא רשות ביתו דא"כ אמאי לא מצא לו חבר אלמא דאסור לו להכניס ולהוציא תחלה דה"ל חוזר מביטולו ולא מהני לי' הך סברא דהוה אורח לגבייהו כשהוא מוציא תחלה דה"ל חוזר מביטולו ולא אורח וכוונת התוספות להקשות דנוקים מתניתין בביטל רשות ביתו ואסור לו דקאמר ר"א היינו קודם שהחזיקו.

מיהו בירושלמי פ' עושין פסין קאמר על דעתי' דר"א יעשה כאכסניא ויהא מותר ומשני קנס קנסי' ר"א ע"כ נראה דקשי' לי' דנהי דס"ל לר"א המבטל רשות חצרו רשות ביתו נמי

ביטל אכתי אמאי אסור לו ומדלא משני דאסור לו להוציא תחלה כדרך התוספות וכן פרש"י בהדיא דכ"ו ע"א בד"ה אנשי חצר וכו' ועיין ברש"י דס"ט ע"ב ד"ה דהוי אורח וכו' ולמה לי' לדחוקי דקנס קנסי' ר"א אלמא דדחיקא להו לאוקים מתניתין בשלא החזיקו תחלה וכיון דאיירי אפילו בהחזיקו הם תחלה מכלל דמשום קנסא הוא דעד כאן לא קאמר ר"מ מי שנתן רשותו והוציא אוסר אלא קודם שהחזיקו כדמוקמינן בדף ס"ט ע"א וכדלקמן ה"ו ולפ"ז לדידן דקיי"ל דלא כר"א דקניס נראה לומר דאף להוציא תחלה שרי לו כשמבטל רשות ביתו דהוה כאורח לגבייהו ולא חשיב חזקה וחזר' מה שמוציא מבית שאינו שלו לחצר שאינו שלו ולא שייך פלוגתא דר"מ ור"י אלא במי שביטל רשות חצרו גרידא דאז כשמוציא מביתו לחצר חשיב חזקה ובהכי ניחא בפשיטות דהוצרך לחדש בירושלמי דקנסא קניס ר"א דלא מתוקמא מתניתין אפילו בשלא החזיקו תחלה וא"כ דברי רבנו מתפרשים כפשוטו וגם הוא מותר וכו' אפילו קודם שהחזיקו ולא שייך בזה שוגג ומזיד כלל דמותר אף לכתחלה כיון דאורח הוא ולקמן ה"ו איירי רבנו בביטל רשות חצרוגרידא דאז אסור לו להוציא מביתו לחצר לכתחלה ושייך בזה שוגג ומזיד וזה ברור בכוונת רבנו: ה"ג בטלו אלו המערבין וכו' פירוש אם בטלו רשות קצר או סתם הוא מותר מביתו לחצר והן אסורים מכל הבתים לחצר ואם ביטלו רשות ביתם בהדיא אז הוא מותר אף בביתם ועיין לקמן ה"ד: ה"ד אחד שעירב וכו' עיין בהשגות ונ"ל ליישב דברי רבנו דהוקשה ליה קושיי' התוספות בד"ה בעא מיני' וכו' ולזה מפרש רבנו דיש חילוק בין הנושאי' דפלוגתא דר"א ורבנן בס"פ עושין פסין היינו היכא שמבטל זה שלא עירב את רשותו סתם דר"א ס"ל המבטל בעין יפה מבטל וה"ל כאלו מבטל לכל א' וחכמים ס"ל דבעינן שיפרש שמבטל לכל א' וא' ואם לא פירש כלן אסורין דאמרינן לגבי' כל חד וחד אימא לזה לא ביטל וקיי"ל כרבנן וכמ"ש רבנו לעיל ה"ב.

ופלוגתא דאביי ורבה בענין אחר דאביי ס"ל דאין צריך לבטל לכל א' וא' אלא דהיכא דביטל לאחד מהם אז אעפ"י שכלן אסורי' מחמת שחלק זה שלא עירב אוסר עליהם מ"מ זה האחד שעירב שנטל רשות מזה שלא עירב מותר לטלטל בכל החצר כיון שאותן שלא עירבו ביטלו רשותם אליו ואינם אוסרים עליו וגם אלו שעירבו אין רשותם אוסר עליו כיון שעירבו ויש לו כח ברשותם הילכך הוא מותר וכלם אסורים.

ורבה פליג וס"ל דכיון שאין עירוב בין רשויות הנך שעירבו ובין רשות זה שלא עירב שביטל רשותו הילכך אוסרים הרשויו' זה על זה ומש"ה אפילו האחד מן המערבים שנטל רשות אסור לטלטל עד שיבטל רשות לכל אחד ואחד. ובהכי ניחא דעת רבנו דפסק כאביי ומש"ה כתב דהאחד שלא עירב מבטל רשות לאחד שעירב שיהי' אותו

האיש שעירב מותר בכל החצר כיון שאין לו אדם שאוסר עליו דעם הנך עירב וזה ביטל רשותו נגדו ודקדק רבנו בלשונו לכתוב האחד שלא עירב בה' הידיעה להורות דדוקא כשרק אחד מהן לא עירב משא"כ אם יש שנים שלא עירבו לא מהני אם יבטל אחד מהן רשותו לאחד מן המערבין וזה פשוט ומיהו א' מן המערבין אינו יכול לבטל רשות לאחד שלא עירב אפילו אליבא דאביי ולא אמרינן דיש כח בידו לבטל זכות העירוב שלו לגבי' זה שלא עירב ויהי' זה שלא עירב מותר בכל החצר כיון שאין רשות אוסר עליו דזכות רשויות הנך שעירבו ביטלו כנגדו והטעם דנהי דיש כח ביד האדם לבטל רשותו אין כח בידו לבטל זכות העירוב שיש לו ברשויות אחרים דיש לומר דהנך אחרים לגבי' דידי' עירבו עמו והוא נוח להם והשני קשה להם ואינם רוצים לערב עמו והבן זה.

ופסק רבנו כאביי אע"ג דמלתא דאביי קם בקושי' מ"מ הלכתא כוותי' כיון דלא איתותב בתיובתא כידוע ליודעי דרכי הפסק וכן בעל הש"ס מהדר לשנויי כלה ברייתא אליבא דאביי אחרי דקם בקושי' ותו דלפי מה דמסיק דהך בבא דשנים שלא עירבו נותנים רשותם לשנים שעירבו קמ"ל אליבא דאביי דלא גזרינן דלמא אתי לבטולי להו א"כ לא מתנייא שנים שלא עירבו נותנים רשות לאחד שעירב או לאחד שלא עירב די"ל דזה רבותא טפי דאפילו שנים שלא עירבו נותנים רשות לשנים שעירבו אע"ג דשנים בשנים מיחלף טפי וסד"א למגזר שמא יבטלו שנים שעירבו לגבי שנים שלא עירבו וכ"ש דשנים שעירבו מבטלין רשות לאחד שעירב דליכא למגזר בתר איפכא ותו דאחד שעירב פשיטא דאינו יכול לבטל כח השותפות שלו דהראשון נוח לו והשני קשה הימנו משא"כ כשמבטלין שניהם שעירבו שייך למגזר טפי כנ"ל והילכך הלכתא כאביי כדרך הפוסקים לפסוק כמ"ד דקם בקושי' ולתרץ הקושי'.

ותו דהלכה כמאן דמיקל בעירוב ועיין במגדל עז שבמקום הזה דבריו נכונים ויש להעמיס דברינו בכוונתו וזה ברור. ודע דהנה בברייתא נקיט או לא' שלא עירב ומפרש בגמרא דקמ"ל דלא קנסינן להו כדי שלא תשתכח תורת עירוב ורבנו השמיטו וזה נלמד ממ"ש רבנו לקמן ה"ה בדין שנים שרויים בחצר ולא עירבו דמהני ביטול וכן השמיט רבנו דין ב' שלא עירבו אינם נותנים רשות לשנים שלא עירבו אפילו אמר קני על מנת להקנות וזה ג"כ נלמד מסתימות לשון רבנו דלעולם אין שנים נוטלין רשות.

גם נראה מסתימות לשון רבנו דשנים השרוים בחצר זה הנוטל רשות מותר אף בשל חברו ודלא כמ"ש ה"ה לעיל ה"ג בשם הרשב"א: ה"ה ומבטלין וחוזר ומבטלין וכו' עיין בלח"מ לקמן ה"ו שהקשה דברי רבנו אהדדי ותירוצו איננו מובן כמו שהעיד בעצמו שצריך להתיישב בדבר. מיהו קושייתו לק"מ די"ל דהא דקאמר לימא כתנאי ר"ל דמלתא

דשמואל הוה כתנאי דר"מ בהכרח פליג עלי' דכיון דסבר ר"מ הוציא בשוגג חוזר ומחזיק ברשותו כ"ש דמבטלין וחוזר ומבטלין משא"כ מלתא דרב לא אתי' כתנאי דאע"ג דס"ל לר' יהודה דאם הוציא בשוגג אינו אוסר היינו משום דלא פירש בהדיא להחזיק ברשות משא"כ מבטלין וחוזר ומבטלין דמפרש הביטול בהדיא יש לומר דמודה ר' יהודה.

ותו דלפי האמת מסקינן דרב ושמואל בפלוגתא דר"א ורבנן קמפלגי ורב כרבנן ומש"ה פסק רבנו כרב כמ"ש הגהות מיי' (ודלא כפרש"י דרב ס"ל כרבנן דהמבטל רשות חצרו לא ביטל רשות ביתו אלמא לא מסתלק לגמרי למהוי כבן חצר אחרת דבאמת קיי"ל כר"י וא"כ אפילו תימא כר"א דמסתלק לגמרי אפ"ה חוזר ומבטל דאף מחצר לחצר מבטלין אלא ה"ק דרב ס"ל כרבנן דהמבטל בעין רעה מבטל הילכך ס"ל דלא הוי ביטול הראשון לכל השבת ומש"ה חוזרין ומבטלין משא"כ שמואל דס"ל כר"א דהמבטל בעין יפה מבטל לחלוטין הילכך אין חוזרין ומבטלין) ולפי זה לק"מ לרב ממלתא דר' יהודא דס"ל בשוגג אינו אוסר דאע"ג דהמבטל בעין רעה מבטל לענין זה דלא הוה הביטול לכל השבת אפ"ה אם החזיק בשוגג לא חשיב חזרה אלא דלפי מה דס"ד דרב ס"ל אפילו כר"א ואין טעם ר"א משום דבעין יפה מבטל ולכל השבת אלא משום דבית בלא חצר לא מיתדר לי' מהדר לאוקי' כתנאי מלתא דר"י דכיון דמלתא דר"א לא פליגי אדרב ע"כ הך תנא דברייתא דפ' חלון דע"ט ר"י היא דמקיל בביטול וס"ל דעין יפה הוא אבל למסקנא יש לאוקים מלתא דר' יהודא כרב והך ברייתא דפ' חלון דע"ט ר"א היא:ה"ו מי שביטל וכו' עיין לעיל ה"א וה"ה מ"ש ביישוב קושיי' הלח"מ ובגמרא דס"ט פליגי ר"מ ור' יהודא במי שלא נתן רשותו והוציא במזיד אם יכול לבטל ומסתימות לשון רבנו משמע דפסק כר"מ דכן נראה פשטות סתם מתניתין דר"פ הדר כר"מ ועיין לקמן הי"ו ותו דהלכה כדברי המיקל בעירוב: ה"ז אחד מבני חצר וכו' עיין בתוספות ד"ה אחד מבני החצר דאוקמו הך ברייתא כמ"ד בית התבן אוסר ולדידן דקיי"ל מקום פיתא גורם כדלקמן פ"ד ה"ח צריך לאוקים כמ"ש ה"ה בשם הרשב"א שבא היורש ודר עמהם ומ"ש ה"ה בשם הרשב"א דאם הניחו לא' מבני החצר מבע"י מותר אעפ"י שלא עירב על דירה זו כוונתו אע"פ שעירב קודם שמת המוריש וכמ"ש הכ"מ אלא שיש ט"ס בדברי הכ"מ וצריך להיות משמע מדבריו שאפילו עירב קודם שמת המוריש וכו' ופשוט נמי דא' מבני חצר שלא עירב חשוב א' מן השוק.

ועיין בראש ולפמ"ש רבנו לקמן פ"ד הי"ג איכא לאוקים נמי בלא הסיע מלבו ודעתו לחזור: ה"ח ששרויין במערה הכי גרסת רבנו ומ"ש שהרי הוא כיורש עיין בתוספתא ד"ה ת"ש וכו': ה"ט ישראל וכו' הלח"מ נדחק בכוונת ה"ה וכוונת ה"ה פשוטה שהוא

מבואר בדברי רבנו לקמן פ"ה הי"ו ע"ש: ה"י וישראל וכו' עיין בלח"מ ואני אומר דודאי בהשאיל לישראל פסיקא לי' לרשב"א דלאו כל כמינה לאסור אלא בעכו"ם דסד"א דאף בשאלה שייך גזירת שמא ילמוד ממעשיו ויאסור לזה האריך הרשב"א בראייו' דשרי ועיין הי"ב: הי"א ב' חצרות וכו' הנה בגמרא אוקמוה כר"ע דס"ל רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה וקיי"ל נמי כראב"י דהילכך הפנימית שרי כראב"י והחיצונה אסורה כר"ע משא"כ אליבא דרבנן דר"ע כיון דהפנימית מותרת כדראב"י אע"ג דשכיח דדייר אפ"ה שרי מתורת לא פלוג כמ"ש התוספו' בד"ה התם וה"ל רגל המותרת במקומה מהיכי תיתי יאסרו על החיצונה ואע"ג דשכיח דדייר תהוי החיצונה מותרת משום לא פלוג וא"כ קשה דלפי מה דפסק רבנו לקמן פ"ד הי"ט כרבנן דר"ע תהוי החיצונה מותרת.

ונ"ל דבעירובין דע"ה ע"ב קאמר ר"א דעכו"ם הרי הוא כרבים כשדר בפנימי' ואוסר על שני ישראלים הדרים בחיצונה ומסיק דטעם האיסור מפני הרואים את העכו"ם עובר על בני החיצונה יסברו שהוא דר עמהם וכיון דידעי דלא אוגיר דאי איתא דאוגיר מפעא הוי פעי יטעו דעירוב מהני במקום עכו"ם וכן פסק רבנו לקמן פ"ד הכ"ב ועיין בש"ע סי' שפ"ב סי"ז שיפה השיגו עליו האחרונים) והילכך מהאי טעמא שייך נמי לאסור בנדון דידן שהרואה שלשתן בקצר החיצונה יסבור ששלשתן דרין בחיצונה ויש בפנימית אנשים אחרים ואתי למטעי דעירוב מהני במקום עכו"ם הילכך החיצונה אסורה אפילו לרבנן דר"ע לפי מה דקיי"ל כר"א דעכו"ם הרי הוא כרבים מפני הטועים.

אבל הפנימית מותרת במקומה דליכא למיחש מפני הרואים כיון שאין דרך בני החיצונה לעבור בפנימי' וגם הנכנס בפנימי' הרי רואה שאין דיורי' בחיצונה ובהכרח א' מהם דר בחיצונה אבל החיצונה שתמיד עוברי' עלי' בני פנימי' שייך מפני הרואים שיסברו שכלן דרים בחיצונה ועוד אחרים דרים בפנימי' ועיין בבעל המאור ר"פ הדר שיש להעמיס בכוונתו כמ"ש ועיין במגן אברהם סי' שפ"ב ס"ק י"ג י"ד והט"ז שם ס"ק ט"ז נדחק בפי' מאן דלא ידע והנכון כמ"ש ולפ"ד הט"ז קשה נהי דיסבור שישראל ועכו"ם בפנימות אכתי ה"ל רגל המותרת במקומה: הי"ב ואפילו הי' שכירו וכו' ישראלי ה"ז משכיר וכו' בגמרא דס"ד ע"א אר"י אמר שמואל דשכירו ולקיטו נותן עירובו ודיו ורבנו לא הזכיר דין זה כאן אלא לענין שכירות וכן משמע מפשטות לשונו לעיל ה"י דאין להם תקנה אלא שישכרו.

ועיין בתוספות דס"ו ע"א ד"ה מערב וכו' שכתבו דר' יוחנן פליג בירושלמי אדשמואל ונדחקו להשוו' הבבלי והירושלמי ואולי דמש"ה סמך רבנו על הירושלמי ופסק כר' יוחנן

דהלכתא כוותי' לגבי שמואל ותו דבירושלמי אפסקה הלכתא בהדיא כר' יוחנן ע"ש וכן פשטא דסוגיא דס"ב ע"א משמע דאין עירוב מועיל במקום עכו"ם וכר' יוחנן דירושלמי. מיהו מ"מ קשה הדבר לדחות מימרא דשמואל הנזכרת בבבלי בלא חולק מחמת הלין טעמי בשגם דקאמר עלה ר"נ כמה מעלי' הא שמעתתא. לכן נראה דרבנו מפרש מימרא דשמואל בשכירו ולקיטו של ישראל דבהכי ניחא קושיי' התוספות ד"פ ע"א בד"ה אתי לקמי' וכו' ע"ש וסובר רבנו דאע"ג דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו משל בעל כדלקמן פ"ה ה"ה מ"מ שכירו ולקיטו של ישראל אינו מערב אלא משל עצמו וזה נלמד ממ"ש רבנו לקמן פ"ד ה"ב ע"ש וה"ה עירוב של שכירו ולקיטו מהני לערב רשות הבעלים: הי"ג ב' ישראלים וכו' עיין בתוס' דס"ד ע"ב בד"ה דאתי עכו"ם וכו' ומסתימות לשון רבנו נראה בין שעירבו בין שלא עירבו ועיין בלח"מ ותירוצו איננו מובן לי דהתם נמי בידו לבטל רשות אלא נראה דאע"ג דשנים שלא עירבו אינם יכולים לזכות בביטול רשות מ"מ זוכין ע"י שכירות דאלים טפי דביטול רשות הוה סילוק ולא זכיין ממילא ושכירות דומה לקנין.

, וכה"ג נמי יש לחלק בין עירוב לשכירות דהשוכר מעכו"ם ומת שאין היורש אוסר ודלא כמ"ש הט"ז סי' שפ"ב ס"ק ט' והראיו' שהביא אינם מכריחו' דמ"ש דאפילו בחייו מצי למהדר בי' הא קיי"ל שם סעיף ו' דאינו יכול לחזור משכירותו עד שיחזיר הדמים. וכן מהא דקיי"ל שוכר כמערב אין ראי' דהא קיי"ל שם ס"ה דשוכרין אפילו בשבת ודלא כמ"ש הט"ז ס"ק ז' אלא הרבותא דאע"ג דאין מערבין בשבת מותר לשכור וכן מפורש בגמרא דס"ו אלמא דלאו לכל מילי שוכר כמערב וזיל בתר טעמי' דגבי עירוב עם האבנשתתף ולא עם היורש אבל בשכירות האיך יכול היורש למחות ולבטל המכר שמכר אביו לחלוטין במחיר כסף ואיננו יכול לירש מאביו אלא זכות שהי' לאביו וכבר מכר אביו כל חלקו לענין איסור שבת ופוק חזי מאי עמא דבר שאין שוכרין רשות בכל דור ודור משר בן השר הראשון ששכרו ממנו והנח להם לישראל אם אינם נביאים וכו' ויש לי על זה חבילות של תשובות ואין כאן מקומו להאריך: הט"ו חצר וכו' עיין בתורת חיים שביאר הסוגי' לדרך רבנו דאיירי רב במבוי שצדו א' עכו"ם וישראלים הרבה מצדו השני וכפי' התוספות ופתחי חצרות ישראלים פתוחים למבוי ויש חלונות בין חצר לחצר דאעפ"י שכשהן מערבין דרך החלונות נעשו כאנשי בית אחד ומותרים להוציא ולהכניס דרך החלונות אפ"ה אסורים להשתמש במבוי אף עפ"י שהם אינם אוסרים זה על זה במבוי מ"מ אסורים להשתמש במבוי עד שישכרו רשות מן העכו"ם והטעם כדמסיק משום דאסור לעשות יחיד במקום עכו"ם פי' דדוקא בשני ישראלים הדרים בבית אחד

עם העכו"ם בחצר הוא דקשרי ראב"י כדין יחיד במקום עכו"ם דמלתא דלא שכיחא הוא משא"כ רבים אסורים לעשות יחיד במקום עכו"ם ע"י עירוב דאי שרית כה"ג בטלה תקנתא מה שתיקנו חז"ל לשכור מן העכו"ם כדי שלא ילמד ממעשיו ועכו"ם לא מוגיר דלעולם יעשו ע"י עירוב יחיד במקום עכו"ם וקאמר אביי אמר רב אפילו בחצר דאי לא אמר סד"א דבחצר א' של ישראל קאמר וטעמא משום דאין בתים וחצירות פתוחים לתוכו ותרווייהו צריכי וכו' אבל השתא דאמר אפילו בחצר ע"כ הטעם משום דאסור לעשות יחיד במקום עכו"ם וא"כ בהרבה ישראלים איירי ע"כ תורף דבריו ע"ש באריכות. וסיים דהא דנקיט חלונות משום דאין דרך להיות פתחים בין חצר לחצר וזה דוחק דודאי דרך לעשות פתחים מחצר לחצר כדתנן חמש חצרות פתוחות זו לזו אמנם יש ליישב בפשיטות דרב לשיטתי' דס"ל בדף ע"ג ע"ב דלא תנן פתוחות דכל שהן פתוחות זה לזה לא חשיב בתים וחצרות פתוחי' לתוכו וא"כ מאי איריא משום דאסור לעשות יחיד במקום עכו"ם בלא"ה נמי אין המבוי ניתרת בלחי וקורה דליכא חצרות כיון דדירת עכו"ם לאו שמה דירה והנך חצרות חשובים כחצר אחד משא"כ דרך חלונות שפיר חשיב בתים וחצרות אפילו עירבו כמ"ש התוספות בד"ה הוה אמינא וכו' ועיין בתוספות דע"ד ע"א ד"ה עד שיהיו וכו' ולפי מה דס"ד דבחצר א' איירי נקיט דרך חלונות מבית לבית שאין דרך לעשות פתחים גם י"ל דאף לפי מה דס"ד נמי מתפרשים דברי רב בהרבה חצרות ישראלים וקס"ד דמותר לעשות יחיד במקום עכו"ם אלא דכשמערבין דרך חלונות לעשות הכל כבית אחד שוב לא חשיב חצרות פתוחות לתוכו ומש"ה נקיט חלונות דאלו בפתוחות זו לזו אפילו לא עירבו נמי חשיב כחצר א' ובחלונות דוקא כשעירבו לעשות יחיד (ועי' בתוספ' דע"ד ד"ה עד שיהיו וכו' הנ"ל דלפי"ז צריך לאוקים פלוגתא דר"מ ורבנן כשעירבו דרך סולמות דוקא ולא דרך חלונות) אלא דכיון דאמר רב אפילו בחצר צריך לומר דאסור לעשות יחיד וכו' ולפ"ז אין הכרע לומר דכשמערבין דרך חלונות לא חשיב בתים וחצרות פתוחים לתוכו א"נ אפילו תימא דאף לפי המסקנא נמי כל שעירבו דרך חלונות חשיבי כחצר א' אפ"ה שפיר נקיט רב דאין מערבין במבוי דרך חלונות משום דאסור לעשות יחיד במקו' עכו"ם דאי לאו משו' האי טעמא שפיר חשיב בתים וחצרו' פתוחות לתוכו דדירה שמה דירה עכו"ם וכמ"ש התוספ' בד"ה מבוי וכו' ונקיט דרך חלונות לאשמועינן רבותא דאפילו דרך חלונות חשיב הכל כחצר א' וה"ל יחיד במקום עכו"ם א"נ דבפתוחות זו לזו חשיב הכל כחצר א' אפילו לא עירבו וה"ל כל בני החצר יחידים במקום עכו"ם כמ"ש התוספות בד"ה מבוי בשם הר"י ואין העכו"ם אוסר עליהם ומותרים לערב דרך פתחים שביניהם ודוקא דרך חלונות דקודם שעירבו אינם

חשובים כיחידים במקום עכו"ם לגבי' מבוי הוא דאסורים לערב ולעשות יחיד במקום עכו"ם ע"י העירוב ובהכי רווחא שמעתתא ומתורצים כל קושיות התוספות.
אמנם ראוי לשום על לב למה לא נזכר בדברי רבנו דין זה דהיכא דעירבו כל החצרות שבמבוי דרך חלונות שאין המבוי ניתר בלחי וקורה וגם ה"ל לבאר היכא שהחצרות פתוחות זו לזו אין המבוי ניתר בלחי וקורה אפילו לא עירבו כמ"ש רש"י דע"ד ע"א ד"ה בתים וכו' ואפילו לפי דעת ר"ת בתוספות ד"ה הוה אמינא וכו' ה"ל לרבנו מיהות לבאר דאם עירבו ופתוחות זו לזו אין המבוי ניתר וכו' וליכא למימר דרבנו לא פסק כרב לענין זה דאע"ג דקיי"ל כוותי' דבעינן בתים וחצרות וכו' מ"מ לא קיי"ל כוותי' לענין דמשום דפתיחי אהדדי חשיבי כחצר א' וכמ"ש הרא"ש בשם הר"מ ע"ש דהא עינינו רואות דרבנו פסק לקמן פ"ה ה"ג כרב דלא תני פתוחות וע"כ היינו משום האי טעמא דכל דפתיחי אהדדי חשיב כחצר א' ע"ש.
ועיין מ"ש לעיל פ"א הי"ט בנדון זה ושם ייעדתי לך לבאר בכאן הדבר בשלמות. ועתה אבאר כיד ה' הטובה עלי עיין בתוספות דע"א ע"ב ד"ה בפת שהעלו דלדרך רש"י למ"ד בפת דכ"ע לא פליגי וא"כ מודה ר"מ דעירוב גרידא סגי אלא דפליגי בשיתוף גרידא ולפ"ז להך מ"ד צריך לומר לא תני פתוחות אלא שהקשו דלפ"ז הלשון דחוק דקתני ר"מ מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי (ועיין בת"ח שהביא גירסת התוספתא משתתפין במבוי ומערבין בחצרות ובהכי מדוקדק הלשון לדרך רש"י) ולזה תירץ הר"י בנשתתפו בפת דאלמוה הוא דלא פליגי אבל בעירבו בפת פליגי ולזה הקשו כיון דקיי"ל דשיתופי מבואות אף בבית שבחצר (וכן מסקנת התוס' דמוכח כן מהירושלמי וכן פסק רבנו פ"א הי"ז) א"כ במה יודע איפוא איזהו שיתוף ואיזהו עירוב אטו שמא גרים והעלו בדוחק דאיירי כגון שלא עירבו כל החצירות בבת אחת ע"ש והילכך מחמת לחץ הזה סובר רבנו כפרש"י דאף בעירבו החצרות זע"ז בפת לא פליגי אלא דהא דקאמר ר"מ מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי דמשמע דבעירוב גרידא לא סגי היינו שמערבין כל חצר לעצמה ורבנן קאמרי דאו מערבין כל חצר לעצמה ומותרים בחצר או משתתפין ואין צריך עירוב וביין קאמר משא"כ עירוב כל חצר לעצמה לא סגי ביין וכפי הירושלמי שהבאתי לעיל פ"א הי"ט ע"ש וכל זה למ"ד בפת לא פליגי.
אלא דהא דקאמר בגמראדמערבין בחצר בפת ומותרים כאן וכאן היינו אליבא מ"ד בפת פליגי וס"ל לר"מ דבעינן שיערבו שני פעמים פעם א' להתיר החצרות ופעם א' לשתף המבוי דאליבי' הך מ"ד אין קושיו' התוס' מוכרחת דשפיר י"ל דעכ"פ בעינן שתי עירובין לר"מ ובחדא לא סגי בין שתכנה לו שם שיתוף או שם עירוב ואליבא דהך מ"ד אזדא

שיקלא וטיריא דלקמן דע"ג ע"ב דקאמר רישא וסיפא ר"מ וכו' ובפתוחות זו לזו ועירבו לחצרות זו עם זו אבל רבנו פסק כמ"ד בפת לא פליגי דלא גרסינן פתוחות כלל דאילו עירבו זה עם זה דכ"ע לא פליגי דמהני אלא המשנה מתפרשת בעירבו כ"א לעצמה וכמו שפרש"י אליבא דרב ופלוגתא דר"מ ורבנן נמי בעירבו החצרות לעצמן ופליגי בשיתוף גרידא עיין דע"ג ע"ב בתוס' ד"ה כל שיתוף וכו' ובמהרש"א דלפמ"ש לא מתוקם פלוגתא דר"מ ורבנן בעירבו דרך חלונות וסולמות להך מ"ד דבפת לא פליגי ובהכי ניחא הא דהשמיט רבנו דין עירבו חצרות דרך פתחים דלפי מה דקיי"ל בפת לא פליגי שיתוף הוא כנ"ל ומש"ה לא נקיט רבנו לקמן פ"ה ה"ג פתוחות וניחא נמי הא דהשמיט רבנו דין חצרות פתוחות לענין שאין המבוי ניתר בלחי וקורה דס"ל לרבנו כדעת הרא"ש בשם הר"מ הנ"ל דלא קיי"ל כרב לענין זה דמשום דפתיחי אהדדי חשיבי כחצר א' אלא דרבנו לא תני פתוחות כרב ולא מטעמי' אלא משום דפסק כמ"ד בפת לא פליגי והא דלא משני בגמרא דמש"ה לא תני רב פתוחות משום דס"ל בפת לא פליגי משום דבהדיא קאמר רב גידל משמי' דרב דה"ק מערבין בחצרות בפת ומותרין כאן וכאן וכמ"ד בפת פליגי ולפ"ז נראה דרבנו פסק כמ"ד בפת לא פליגי דאליבי' מתרצא הברייתא שלא בדוחק וביין פליגי וקיי"ל כר' מאיר ודלא כר' יוחנן דאמר נהגו כר"מ ואוריי' לא מורינן דאפשר אף ר' יוחנן לא קאמר אלא אי תימא דפליגי בפת.

ולפ"ז נסתר הא דאמרן לעיל דמש"ה נקיט חלונות דפתוחות ממש לא חשיב בתים וחצרות דאע"ג דרב לטעמי' דס"ל הכי וס"ל כמ"ד בפת פליגי כנ"ל. מ"מ רבנו דלא ס"ל כרב ה"ל למנקט פתחים.

מיהו יש מקום לומר דאף למ"ד בפת פליגי מ"מ לא פליג על הברייתא שבירושלמי דודאי עירוב החצרות הפתוחות זו לזו מהני לטלטל במבוי כי היכי דמהני עירוב הבתים דרך חלונות לענין החצר ולפ"ז לר"מ היכא דעירבו בחצרות זה עם זה ולא עירבה כל חצר לעצמה לא מהני לטלטל בחצר דשיתוף הוא ולא עירוב ואנן קיי"ל כר' יוחנן דס"ל נהגו העם כר"מ ולכתחלה אין מורין ואי עביד לא מחינן והיינו מ"ש רבנו אם נשתתפו וכו' ומדלא כ' רבנו ואין מערבין אלא כ' ואין צריך לערב משמע שהרשות בידם לערב ולברך ולא הוה ברכה לבטלה משום דאף על גב דלכתחלה אין מורין לערב מ"מ אי עביד לא מחינן וכו' אמנם לרבנן נמי אם עירבו חצרות זה עם זה שיתוף הוא ולא שייך בזה לומר או מערבין או משתתפין דזה וזה שיתוף הוא אלא מערבין דקאמרו רבנן היינו שמערבין כל חצר לעצמן והא דאמר רב גידל אמר רב או מערבין ומותרים כאן וכאן היינו שבני אותו החצר שעירבו מותרין אף במבוי מצד עצמן שאינם אוסרים זה על זה במבוי ומש"ה

נקיט או מערבין בחצר בלשון יחיד ומשכחת לה כגון שאין חצר אחר במבוי אלא אותו חצר והכשירוה בפסין או בצו"הפ דאפ"ה לר"מ בעי עירוב ושיתוף חדא להתיר בחצר וחדא במבוי ולרבנן בחדא סגי וה"ה נמי במבוי שהכשירו בלחי וקורה וכגון שביטלו שארי חצרות רשותם לאותו החצר ס"ל לרבנן דהעירוב מתיר אף לענין מבוי.

ולפ"ז הא דאמרן לקמן רישא וסיפא ר"מ משום דס"ד דע"כ הא דתנן פתוחות לאו למימרא שחמשתן פתוחות למבוי ופתוחות זו לזו דא"כ ממ"נ אם עירבו בחצרות זו עם זו ולא עירבו לעצמן ה"ל שיתוף ואמאי מותרים בחצרות ואסורים במבוי ואם עירבו גם לעצמן הרי יש כאן עירוב ושיתוף ומותרים אף במבוי ואי בשעירבו חצרות רק כ"א בפני עצמה א"כ למאי הלכתא נקיט פתוחות אלא ודאי דמתניתין מתוקמא בחמש חצרות פתוחות זו לזו דהיינו זו לפנים מזו ופתוחות למבוי בראש החיצונה הילכך נקיט דאם עירבה כל אחת לעצמה מותרים כ"א מהם בחצר שלהם דרגל המותרת במקומה איננה אוסרת שלא במקומה וכלם אסורים במבוי אע"ג דאין בני הפנימיות יכולים להשתמש במבוי שאינם יכולים לעבור דרך החצר החיצונה והוה פתחיהם כסתום לגבי' מבוי מ"מ אף בני החצר החיצונה אסורים במבוי כר"מ דבעינן עירוב ושיתוף וכה"ג בשכח א' מהם ולא נשתתף במבוי אסורים אף בני החיצונה במבוי וכר"מ.

ומש"ה לא תני רב פתוחות משום דלפי מה דס"ד לא משכחת שיתוף בכה"ג כיון שא"א להוציא דרך פתח למבוי (משא"כ בחצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות כל א' מהן למבוי דאפשר להוציא דרך פתחים למבוי חשיב שיתוף אפילו נשתתפו דרך פתחים שביניהם) ולבסוף מסיק משום דכה"ג לא חשיב בתים וחצרות פתוחים לתוכה אבל בחמש חצרות שפתוחות כ"א למבוי ופתוחות זו לזו מודה רב דלא חשיבי כחצר א' משום דפתיחי אהדדי ומש"ה שפיר השמיט רבנו דין חצרות פתוחות זו לזו דזה נלמד ממ"ש דבעינן בתים וחצרות וגם ניחא הא דהשמיט רבנו דין עירבו חצרות זו עם זו דודאי כה"ג שיתוף הוא.

ולפ"ז בנדון דידן נקיט חלונות משום דדרך פתחים נעשים כיחיד במקום עכו"ם וכחצר אחד חשיב א"נ דאיירי בחצרות שבכל א' מהן דר יחיד ורוצים כלם לבטל רשותם במבוי לגבי חד מינייהו אלא שרצונם להשתמש בכל החצרות ומש"ה מערבין דרך חלונות ומסתלקין מן המבוי שנמצא פתחיהם למבוי כסתום דמי ונמצא אין כאן אלא פתח אותו יחיד שנטל רשות וה"ל יחיד במקום עכו"ם משא"כ אלו הי' מערבין דרך פתחים שביניהם ה"ל הכל כחצר א' וא"א לעשות יחיד במקום עכו"ם ואביי לשיטתו דס"ל בעובדא דלחמן בר ריסתק דס"ג ע"ב דעושין יחיד במקום עכו"ם מהדר לאוקים רק

במבוי ומשום בתים וחצרות ואנן קיי"ל כדמסיק דאין עושין וכו' ואפילו בחצר וכרבא דפליג התם ע"ש ושיטה זו דלא כדעת התוספות הנ"ל אלא דישראלים הדרים בחצר אוסר עלייהו העכו"ם במבוי דמלתא דשכיחא הוא ומש"ה לא מתוקמא דרך פתחים דאז אוסר החצר כיון שכלם מותרים בחצר ה"ל רבים והבן זה.

(והרי"ף גריס בהדיא דאסור לעשות רשות יחיד במקום עכו"ם ע"ש). ועיין מ"ש לעיל פי"ז מה"ש ה"ח ולקמן פ"ה הט"ו: סליק פ"ב מח' עירובין פרק ג מה' עירובין ה"ב הי' חלון עגול וכו' עיין במ"מ בשם הרשב"א ולענ"ד נראה פשוט להגיה בדברי הרשב"א במקום מ"ש ד' טפחים צ"ל ד' חומשין וכוונתו פשוטה דכשהקף החלון י"ז טפחים פחות חומש דאז האלכסון ה' טפחים וג' חומשין כשיעור אלכסון מרובע ד' על ד' וכשתסיר מן הנקודה התחתונה ד' חומשין למטה וד' חומשין למעלה נשאר ד' טפחים עיין בתוספות דע"ו ע"א ד"ה ושנים וכו': ה"ג כותל וכו' עיין במ"מ ובירושלמי מפורש דפריך ולמה לי רחב ד' ואפילו אינו רחב ד' ומשני בגין מתניתין דא דבתרה אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין ע"כ: ה"ד ועשה סולם וכו' עיין במ"מ ופשוט הוא לפמ"ש רבנו לקמן פ"ו דפי' מימרא דר"נ אמר רבה בר אבוה דהסולם ממעט הכותל וכמ"ש ה"ה שם והרי מפורש בדברי ר"נ דסולם כ"ש ממעט ודלא כאביי דמצריך סולם רחב ד' לזה פסק רבנו דלא כאביי ובדין חווקי הסולם עיין במ"מ לקמן ה"ז: ה"ה בנה מצבה וכו' עיין במ"מ ופשוט הוא דרבנו לא גריס ואם יש בשליבה העליונה ד' דכה"ג לא מצריך רבנו ד' לא בזיז ולא בסולם (ועיין בתוס' ד"ה אם יש באיצטבא) ולהיות שראיתי הלח"מ מתקשה טובא בדברי רבנו הללו צריך אני להרחיב קצת בביאור דינים הללו ושלשה חילוקים יש בדבר.

חדא דין הזיז דכל זיז שבאמצע הכותל ואין ממנו למטה י"ט וגם אין ממנו לראש הכותל י"ט הוה מיעוט דכל פחות מי"ט בגובה אפשר לאדם לטפס עליו ולעלות לראש הכותל דרך הזיז. שנית דין הסולם שצורתו ידוע שתוחבין שליבות של קנים בשני קנים עבים ונשען באלכסון לראש הכותל וכיון שא"א לעמוד על ראש השליבה העליונה הילכך בעינן שיהי' תוך ג' לראש הכותל דה"ל כלבוד דאע"פ שיכול לטפס מן השליבה שני' לראש הכותל שאין ביניהם י"ט מ"מ אין השליבה שני' ממעטת כמו הזיז דשאני זיז שהוא דבוק לכותל משא"כ השליבה שני' שיש אויר בינה ובין הכותל שהרי הסולם עומד בשפוע הילכך לא חשיב מיעוט אם לא תוך ג' דה"ל לבוד.

שלישית דין מצבה ע"ג מצבה דהיינו כעין ספסל ע"ג ספסל ואין המצבה תחתונה רחבה מן העליונה עד שיוכל לעלות עליו כמו במדרגת הסולם אלא שהעליונה רחבה

כמו התחתונה וכן מדמה לה בגמרא לסולם זקוף וכה"ג נמי סולם ששליבותיו פורחות שמפרש רבנו מדרגות של עץ איננו כצורת הסולם אלא שלוקחין שני נסרים ועושין בהן חריצין ותוחבין נסרים בחריצין שהוא בדמיון מצבה ע"ג מצבה ואיננו עומד בשפוע אלא ביושר ועולין בו מנסר לנסר ופשוט הוא דאיירי שהמצבה העליונה למעלה מי"ט מן הקרקע דאי ס"ד שהיא תוך י"ט מן הקרקע א"כ דל התחתונה מהכא ואמאי לא תמעט העליונה כדין זיז דהא בהכרח אירי שהעליונה תוך י' לראש הכותל והמצבה התחתונה בהכרת תוך י"ט לקרקע והילכך אעפ"י שבכותל גבוה עשרים טפחים ממעטין שני זיזין אעפ"י שיש בין זיז התחתון לזיז העליון יותר מג"ט היינו משום דהנך זיזין זה שלא כנגד משא"כ המצבות שהן זה כנגד זה לא מהני אא"כ הן תוך ג' אהדדי דה"ל כלבוד או שיהי' המצבה התחתונה רחבה ד' דאז נות לעמוד עלי' אעפ"י שהמצבה העליונה כנגדו ממש ובזה ניחא מה שנתקשה הלח"מ ולפ"ז י"ל דהא דנקיט ויש בעליונה ד' רבותא היא דאע"ג דמעכב טובא לעמוד על התחתונה כיון שהעליונה רחבה טפי אפ"ה כל שהוא תוך ג' ה"ל כלבוד וממעטין והבן זה ועיין לקמן ה"ט ולקמן ה' י"ג: ה"ו כותל וכו' עיין בהשגות ומ"מ וכפי הנראה שהרב המגיד לא ראה גירסא שלנו דגרסינן בהדיא ד' על ד' וזה הי' גירסת ההשגות אבל גירסת רבנו ופירושו כמ"ש ה"ה והא דאמרו בגמרא כיון דאותבי' בהדי' ארווחי ארווחי ולא אמרינן לבוד מסולם לזיז דסולם וזיז הוה תרתי קולי הילכך אפילו תוך ג' לא מהני משא"כ מסולם לכותל וממצבה למצבה אמרינן לבוד כנ"ל ועי' מ"ש ה"ה ולקמן הי"ג: ה"ז וכן הסולם וכו' עיין במ"מ ועיין בתוספות ד"ה אי הכי וכו' דע"ז ע"ב ולעיל פכ"ו מה"ש ה"ז.

ומ"ש רבנו היו קשין וכו' רבנו לשיטתו הנ"ל ה"ד וה"ה דלא בעינן בסולם רוחב ד' ליכא לפרש כפרש"י אלא כמ"ש ה"ה: ה"ח הי' אילן וכו' אע"ג דלא התירו שבות בין השמשות אלא במקום מצוה עיין מ"ש לעיל פ"א מה' ערובין הכ"א שאני הכא דאהני לן הך סברא דפתחא הוא ואריא הוא דרבע עלה: ה"ט כותל וכו' עיין בלח"מ ולפ"ז מפרש רבנו דה"ק אם יש באורך המיעוט ד"ט משני צדדי הכותל מערבין א' דלא גרע מחלון שמקצתו תוך י' ומש"ה שניהם משתמשים בכל עובי הכותל אבל אם אין אורך המיעוט ד' משני צדדים אלא מצד א' שעקר חולי' מעוביו אז א"א להשתמש בכל הכותל כיון שאין החצרות יכולים לערב א' ואוסרין זה על זה כדין לזה בקושי ולזה בקושי אלא אינו משתמש אלא מצד הנמוך דה"ל בנחת לזה ובקושי לזה כדלקמן הט"ו.

ורש"י פירש דמקום המיעוט שהוא נמוך מעשרה לא חשיב רשות כיון שאין גבוה י' אפילו נפרץ משני עברי הכותל ואין זה דעת רבנו כמ"ש לקמן בפרקין מיהו לשון הגמ'

אינו מדוקדק לדרך רבנו דאין זה דבר והיפוכו והכי הל"ל אם המיעוט מעבר לעבר משתמש בכל הכותל כלו ואם לאו אינו משתמש אלא כנגד המיעוט לכן נראה דהא דקאמר רבינא כגון שעקר חולי' מראשו אתרתי בבי קאי וה"ק דאם עקר חולי' מראשו בחצי עוביו ויש באורך העקירה ד"ט דאז יכול לטפס ולעלות על קרקע מקום העקירה שהוא תוך י' טפחים לקרקע עולם ומשם יעלה על ראש הכותל הילכך מותר להשתמש בכל הכותל כלו וכגון שיש מיעוט גם בצדו השנידאז מערבין אחד משא"כ אם אין באורך מקום העקירה ד"ט דאז לא הוה מיעוט ואינו משתמש בכותל הגבוה כיון שאינם מערבין א' ואוסרים זע"ז דה"ל לזה וזה בקושי ואינו משתמש אלא בעובי קרקע מקום העקירה וזה ביאור נכון.

ואע"ג דגבי מיעוט זיז וסולם ומצבה לא מצריך רבנו רוחב ד' כנ"ל ה"ה החילוק פשוט דהתם יכול לעמוד על זיז משהו ורוחב גופו של אדם שהוא ד"ט (כנ"ל פט"ו מה' שבת ה"ט ששיעור הילוך ד"ט) מתרחב באויר שבצדדי הזיז משא"כ בנדון דידן שצריך לטפס נגד חלל מקום העקירה צריך שיהא בחללו ד"ט כשיעור הילוך.

ולולי דברי ה"ה לעיל הדה"ו הייתי מפרש דמיעוט הזה שזכר כאן בדברי רבנו לא איירי במיעוט עקירת חולי' גרידא אלא ה"ה לכל המיעוטים הנזכרי' בפרקין זיז וסולם ומצבה שצריך שיהי' בכלן אורך ד' וזה מוסב למעלה על כל מיני מיעוט ולפ"ז הי' מקום לומר דהא דקאמר בגמ' אם יש בשליבה התחתונה ד' פי' ברוחב ויש בעליונה ד' באורך ולזה לא ביאר רבנו אורך העליונה שהוא נלמוד מכללא דכייל פה על כל המיעוטים אך אני מבטל דעתי נגד דעת ה"ה: הי"ג ואין מערבין שנים וכו' עיין בלח"מ ובירושלמי מפורש אית תניי תני מערבין שנים ואין מערבין א' ואית תניי תני מערבין א' ואין מערבין שנים מאן דאמר מערבין ב' ואין מערבין א' פחות מכאן בנסר מאן דאמר מערבין א' ואין מערבין ב' פחות מכאן בחלל הרי מבואר שכל שהחלל פחות מד' אין מערבין שנים כדעת רבנו.

ומ"ש רבנו כגון הסל והספל וכו' עיין במ"מ והלח"מ נדחק בדבריו מאד והניח בצ"ע וע"כ אי אפשר לפרש דברי ה"ה אלא דה"ק שכל מיעוט אפילו רחב ד' אשר איננו דבוק בגוף הכותל כזיז ומצבה צריך שיהי' פחות מג' לראש הכותל. גם י"ל דאף במצבה ומדרגות של עץ נמי סובר ה"ה דבעינן שתהי' המדרגה העליונה והמצבה העליונה תוך ג' לראש הכותל לפמ"ש לעיל ה"ה דהמצבה העליונה למעלה מי"ט ומש"ה כשהמצבה התחתונה רחבה ד' נוח לו לטפס ולעלות על מדרגה העליונה והוה עיקר המיעוט המצבה העליונה שהיא תוך ג' ולפ"ז אפילו המצבה התחתונה תוך י"ט לקרקע ותוך י"ט לראש הכותל איננה מיעוט אי לאו מדרגה העליונה שהיא תוך ג' לראש הכותל וזה פירוש נוח בדברי

רבנו ולפ"ז שפיר כייל הרב המגיד דכל מיעוט שהוא בצד הכותל אפילו חברו לקרקע צריך שיהי' תוך ג"ט ושאני זיז שהוא יוצא מן הכתל ממש שפיר ממעט כל שהוא תוך י"ט לראש הכותל וכמ"ש הלח"מ לעיל ה"ה חילוק זה ותו דזיז חולק רשות לעצמו ומודדין משפתו למעלה עי' פי"ד מה' שבת ה"ט (ועיין בתורת חיים דכתב שדעת רבנו דזיז בעי סולם דאל"ה מ"ש ממצבה והאריך לדקדק כן מדכתב רבנו הכותל בה' הידיעה אמנם אין זה דעת הרב המגיד כמ"ש בהדיא לעיל ה"ו) מיהו אין הכרח בדברי רבנו די"ל דסובר רבנו דסל וספל ממעטין אף בכותל אפילו אין בהן ד' אלא דלעיל נקיט רבנו מיעוטין דזיז וסולם ומצבה וסתירת הכותל דשייכי רק בכותל גרידא ואח"כ נקיט מיעוטין דשייכי בחריץ גרידא ומסיים במיעוטין דסל ופסל **(צ"ל וספל)** דמישך שייכי אתרווייהו ומש"ה נטר להו ושנאן לבסוף: הי"ד היו זו בצד זו פי' לאו בסמוכין ממש אלא בדיוטא אחת אם יש ביניהם פחות מג"ט היינו במרחק הרוחב או במרחק הגובה ועיין לקמן בפרקין: הט"ו כותל וכו' עיין במגיד משנה שכתב שדעת רבנו כפרש"י ז"ל דכל שפחות מי"ט חשוב שוה לארץ ואע"ג דר' נחמן נקיט לשון שוה לארץ י"ל דמלתא דפסיקא נקיט אף אליבא דרב חסדא דס"ל גידוד ה' ומחיצה ה' אינם מצטרפין וא"כ לא משכחת לי' בכותל שבין שתי חצרות שיהי' לאחד מהן פחות מי"ט דא"כ אוסרים החצרות זע"ז דפרוצות אהדדי ואע"ג דאנן לא קיי"ל כרב חסדא כמו דאפסקה הלכתא דצ"ג גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין אפילו לחצר העליונה מ"מ ניחא לי' לר"נ לומר מלתא דפסיקא אף אליבא דרב חסדא.

ומ"ש התוספות בד"ה כותל דאיכא נמי נ"מ אליבא דרב חסדא לענין לטלטל מהכותל לעליונה תוך ד' אמות מוכח דס"ל כדעת הרב המגיד דזו שתשמישה קשה אסורה בו אף מן החצר ולא נהירא כלל כיון דקיי"ל כר"ש דכל החצרות רשות אחת הן ומותר לטלטל כלים ששבתו בחצר שעירבו לחצר שלא עירבו ולא גרע ראש הכותל מגוף החצר השני' וא"כ לא נ"מ מידי דכלים ששבתו בחצר שניהם מעלין ומורידין.

ולהוציא ולהכניס לבתים מראש הכותל ליכא נ"מ דהא בל"ז אסור להכניס ולהוציא כלים ששבתו בבית מבית לחצר כיון שהחצרות פרוצות זו לזו עיין לקמן פ"ה ה"ד ועיין בערובין דצ"ג ע"ב גבי כותל שבין שתי חצרות שנפל דאמר רב אין מטלטלין בו אלא בד' אמות ופרש"י דרב לטעמי' דס"ל אם עירבו שתי רשויות הן וחשיב כנפרצה במילואה למקום האסור לה משא"כ אליבא דר' יוחנן לא נ"מ מידי לענין טלטול ד' אמות דאסור להוציא לגמרי מן הבתים לחצר ומ"ש התוספות התם בד"ה אין מטלטלין דנ"מ לר"ש בכלים ששבתו בבית עיין במהרש"א דהיינו בכותל שנפרצה בשבת דאית' בחצר

כלים ששבתו בבית שהוציאם קודם שנפרץ מה שא"כ בנדון דידן לא מתפרשים דברי התוספות שבד"ה כותל הנ"ל אלא אליבא דרבנן דר"ש אבל דברי הרב המגיד שכתב כן אליבא דהלכתא דקיי"ל כר"ש תמוהים.

אמנם מדכתב רבנו לשון ושוה לארץ אליבא דהלכתא אע"ג דלא קיי"ל כרב חסדא נראה דס"ל לרבנו דבעינן שיהי' לזה בנחת גמור דהיינו בתוך ג' טפחים משא"כ היכא דלזה בזריקת גובה קצת אע"ג דה"ל לשני בזריקה גמורה אפ"ה שניהם אסורים כי היכי דס"ל לרב לקמן הי"ו דלזה בזריקה ולזה בשלשול שניהם אסורים אע"ג דשלשול נוח טפי ועיין מה שכתבתי לקמן פ"ד הי"ו דזה מוכרח לדעת הכ"מ דכל שאינו לזה בפתח גמור ולזה בזריקה שניהם אסורים ושם ביארנו ג"כ דאפשר דאף לזה בפתח ולזה במקצת זריקה נותנים לזה שבפתח אלא שאין זה מוכרח די"ל דוקא תרתי בעינן לזה בפתח גמור ולזה בזריקה גמורה כפשטות לשון רבנו.

והא דקאמר בגמרא דפ"ד אי הכי אימא סיפא פחות מכאן לחצר דמשמע דלפי מה דס"ד דמאי מרפסתבני עלייי' ניחא אע"ג דלא הוה בפתח גמור לבני החצר וכן ברייתא דזיזין שבדף פ"ד דזיז שלמטה מי' לבני החצר אע"ג דלא הוה בפתח ממש עיין לקמן פ"ד הי"ו שבארתי שם דכל דבר שהוא בתוך רשות בני החצר בתוך י"ט ואיננו בתוך י"ט לעלייי' שאני דחורבה מחזיר לבעלים משא"כ בכותל שבין שתי חצירות ע"ש ועיין פ"ד הי"ח ושם ה"ד: הי"ו הי' הכותל וכו' בדין לזה בשלשול ולזה בזריקה פסק רבנו כרב והיכא דלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול נראה לכאורה מלשון רבנו לקמן הי"ז דנותנים לזה שבזריקה ועיין לקמן פ"ד הי"ח והכ"ד.

וראיתי לבעל המאור שכתב וז"ל לזה בשלשול ולזה בזריקה פלוגתא דרב ושמואל וקיי"ל כרב באיסורי ואית דבעי מימר דהלכתא כשמואל מדאמר רבה דפ"ח ומותבינן אשמעתין וכן ב' גזוזטראות וכו' ואי אמרת יש דין גזל בשבת כלומר וצריך השבה אמאי שתיהם אסורים דקס"ד בבאין בני התחתונה למלאו' בע"כ והדין סברא דרב אדא בר אהבה דמתרץ לה אליבא דשמואל ומדמוקמינן לה בסוף פרקין כוותי' אלמא דהלכתא כוותי' דשמואל.

ולא מכרעא הדא מלתא דהא אמרינן לקמן בשמעתין דהכא דכל לזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול אף רב מודה דנותנים אותו לזה שבשלשול הילכך איתא לשנוייי' דרב אדא אף אליבא דרב עכ"ל ואין דבריו מוכרחים לפסוק מיהות דלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול נותנים לזה שבשלשול די"ל דשנוייי' דרב אדא אזיל לפי המסקנא דהתם

בנשתתפו מש"ה ניחא לרב דלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול שניהם אסורים אלא לשמואל קשה ומוקי' בבאין למלאו' דה"ל לתרווייהו בשלשול.
ולקמן הוקשה לי' בפשיטות דנהי דלזה בזריקה ולזה בזריקה ושלשול שניהם אסורים לרב אכתי אמאי יאסור רשות שאינו שלו. ונראה כוונת בעל המאור משום דבודאי בלא מילתי' דרבה פסיקא לי' להש"ס דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כמו פתח שבין שתי חצרות דרצו מערבין שנים וכמו כותלי רה"י שאין בני ר"ה אוסרים אע"ג דה"ל לתרווייהו בזריקה אלא דעיקר מילתי' דרבה דהיכא דמחזיק בע"כ בחורבת חברו אפ"ה אינו אוסר והיינו דקאמר ומותבינן אשמעתין דוקא לפי אקומתא דרב אדא.
וגם זה אין הכרע דא"כ שפיר י"ל דאע"ג דס"ל לרב דלזה בזריקה ולזה בשלשול וזריקה שניהם אסורים מ"מ לפי מה דס"ד דלא איירי בנשתתפו קס"ד דבהכרח אית לי' איקומתא דרב אדא בבאין בני התחתונה למלאו' ולהחזיק בגזל דאל"כ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ מוכח דיש דין גזל בשבת.
והא דאמרן בשמעתין דפ"ה דלמא שאני הכא כיון דלזה בזריקה ושלשול וכו' אליבא דרב דרך דחיי' איתמר וכמ"ש התוספות בד"ה בור ועיין לקמן הי"ז ולקמן פ"ד הי"ח והכ"ד: הי"ז שביניהם חורבה וכו' פשטות לשון רבנו קשה ההבנה וקשה ליישבו על דרך הגמרא ולהיות שבסוגי' זו רבו השיטות לכן צריך אני להרחיב הביאור.
בגמרא מי סברת דקיימי כשורה לא דקיימי כחצובה עיין פרש"י וציור הרש"ל. ובב"ח סי' שע"ו הביא דעת רבנו ירוחם שכתב וז"ל כחצובה כגון שהב' בתים עומדים בצד א' ר"ל ברוח אחד וכל אחת חורבה אצלה והאמצעית כנגד שתיהן בענין שתשמיש שני הבתים שוה באמצעות כי כל כך בקושי או בנחת לזה כמו לזה אבל אם הי' כשורה כלומר שהיו הבתים זה כנגד זה והג' חורבו' באמצע שתיהן מאחר שכל בית משתמש לפעמים בזריקה עם החורבה שכנגדו סמוך לבית חברו כלן אסורים כי כבר אמרנו לזה בזריקה ולזה בשלשול שניהם אסורים ע"כ ומפרש הב"ח דעתו כזה שעומדים $ציור בספר$ כשורה חורבה ושני בתים וחורבה וכנגד הבתים חורבה האמצעית ע"ש.
וקשה טובא דבשלמא לפי ציור הרש"ל לדרך רש"י ניחא הא דמייתי בגמרא ראי' ממלתא דרב דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר דמוכח כן מדזה משתמש בסמוך שלו ואין חברו אוסר עליו דרך אויר משא"כ לפי ציור הזה כיון שאי אפשר לחברו להשתמש כלל בחורבה שבצדו דהבית שלו מפסיק א"כ האיך מוכח דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר.
ויש ליישב דמעיקרא מייתי בעל הש"ס ראי' מהך דשתי גזוזטראות דאין אדם אוסר דרך אויר וקדחה דלמא התם טעמא דרב משום דכל היכי דלזה בשלשול ולזה בזריקה

ושלשול וכו' ולזה מייתי מהך דרב דקס"ד דר"א דקיימי כשורה וכיון דהאמצעית אסורה מכלל דאדם אוסר על חברו דרך אויר ולזה הקשה דהסמוכה נמי תיתסר אע"פ שהיא לזה בשלשול גרידא ולזה בזריקת משך ושלשול והא מר הוא דאמר וכו' וא"כ כיון דס"ל לרב דלזה בזריקת משך ושלשול ולזה בשלשול שניהם אסורים מדקיבל רב תשובתו של ר"א ה"ה היכא דלזה בזריקת גובה ושלשול ולזה בשלשול אוסרי' זע"ז ומוכרח דטעמי' דרב בהך דב' גזוזטראות משום דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר וממילא נמי מש"ה אוקים רב בדקיימי כחצובה דאי בדקיימי כשורה אמאי האמצעית אסורה דהוה דרך אויר.

אמנם בודאי לא כיון הב"ח יפה בדעת רבנו ירוחם דכיון ששני הבתים דבוקים זה לזה למה לי' לרב לצייר דקיימי כחצובה ה"ל לצייר דקיימי החורבות כשורה בצד הבתים שנמצא האמצעית דבוקה לב' הבתים $ציור בספר$ והסמוכה לזה ה"ל לשני דרך אויר ומדלא אוקי' כה"ג ע"כ היינו לפי שאין משמעות לשון ב' בתים וביניהם ג' חורבו' סובל זה שהרי החורבו' בצד הבתים ולא ביניהם ומשום האי טעמא כ"ש דלא מתוקמא כציור הב"ח שא"א להעמיס בלשון וביניהם ג' חורבות דאין החורבות בין הבתים אלא הבתים בין החורבות.

אמנם נ"ל לבאר כוונת רבנו ירוחם לפמ"ש נתיב י"ב חלק י"ז וז"ל בור שבין שתי חצרות כגון שיש בין שתי כתלי חצרות מבוי קטן ואין שם דיורין והוא מצדן או מאחריהן ויש חלון בכותל כ"א מהחצרות לאותו מבוי קטן ויש בור באותו המבוי בין שני כתלי חצרות מופלג מכ"א מהכתלים ד"ט כל א' מבני החצרות יכול למלאות ולדלות דרך החלון מאותו בור כי אין אדם אוסר על חברו דרך אויר כי אין שום א' מהחצרות משתמש באותו מבוי קטן אלא דרך אויר כשיוציא הכלי דרך חלונו כך פשוט בעירובין פ' כיצד ורש"י פירש דוקא מופלג ד"ט וכו' אבל סמוך וכו' רשות ב' החצרות שולטות בו והוה כמו בור בין שתי חצרות ע"כ.

ומדכתב ורש"י פירש וכו' מכלל דאיהוס"ל דפי' תשמיש דרך אויר היינו דרך חלונות אפילו אינו מופלג ד"ט שהוא תשמיש גרוע וכגון שהחלונות למעלה מי"ט שאין עליהם תורת פתח עיין לקמן הכ"ג באריכות ובהכי ניחא לדרך רבנו ירוחם קושיי' התוספות דפ"ד ע"א בד"ה הנ"מ דתשמיש המרפסת בתל הוא תשמיש חשוב ולא מקרי דרך אויר עיין לקמן הכ"ג.

ולפ"ז נראה דודאי גם רבנו ירוחם מפרש שהחורבות בין הבתים ועיקר מ"ש שב' הבתים עומדי' מצד א' ר"ל בדיוטא אחת שאין פתחיה' זה כנגד זה אלא פתחיהם פונות לצד א' דהיינו כנגד החורבה האמצעית שנמצא תשמיש הבתים בחורבה אמצעית דרך פתחי' ב

ח ח ב ואוסרי זע"ז ותשמיש הבתים בשתי החורבו' ח דרך חלונות ומש"ה אינם אוסרי זע"ז דרך אויר החלונות ור"א הוא דקס"ד דקיימי כשורה בין פתחי הבתים דאל"כ אמאי האמצעי' אסורה ואי ס"ד דהנך חורבו' קיימי בין חלונו' הבתים) ולזה משנה דקיימי כחצובה שנמצא האמצעית משתמשין בה דרך פתחי' והסמוכות דרך חלונות ובזה תבין למה לא מפרש רבנו ירוחם כפי ציור הרש"ל דלפמ"ש דסובר רבנו ירוחם דדרך אויר היינו דרך חלונות אפילו אינם מופלגים ד' אם כן אמאי האמצעית אסורה.

אמנם צריך להבין לשיטת רבנו ירוחם דאמאי זה משתמש בסמוך שלו ע"י זריקה דמשמע שאין השני משתמש בסמוכה זו דזה אוסר עליו דרך אויר חלונו וכן משמע בתוספתא דערובין פ"ז חורבה בר"ה עמוקה י"ט חלון שע"ג שופכין לתוכה היו שנים שניהם אסורים שאין ב' רשויות משתמשין ברשות אחת היתה אחת והיא של רבים אסורה עד שעירבו אשפה בר"ה גבוה י"ט חלון שע"ג זורקין לה בשבת היו שנים וכו' היתה א' וכו' אלמא דאדם אוסר על חברו דרך חלון בשלמא לפי' רש"י יש לאוקי' התוספתא כשאינה מופלגת ד' אבל לדרך רבנו ירוחם קשה.

וי"ל דסובר רבנו ירוחם דאע"ג דאין אדם אוסר על חבירו דרך חלון היינו שמותר לאחד מהם להשתמש בה ואין השני אוסר עליו אע"פ שהשני משתמש בו בחול ואפילו לא ביטל לו השני רשותו מיהו בשום אופן אין שתיהם משתמשין בה שאין שתי רשויות משתמשין ברשות א' וכן משמע בירושלמי דפרקין וז"ל היו שם ג' חורבות זה משתמש בחורבה דרך פתחו וזה משתמש בחורבה דרך פתחו והאמצעית אסורה אימתי בזמן שהאמצעית של שניהם אבל אם היתה האמצעית לא' מן השוק זה משתמש באחת וזה משתמש באחת ובשנית ע"כ אלמא דהיכא דהאמצעית של א' מן השוק שאין אדם אוסר על חברו דבר שאינו שלו אפ"ה אסור לשניהם להשתמש באמצעית אלא חד מינייהו מי שהחזיק בה בשבת תחלה משתמש באחת ובשנית אע"פ שלא ביטל לו חברו ושוב אסור לשני להשתמש בה דכללא הוא שאין שתי רשויות משתמשין ברשות א' וא"כ ה"ה נמי בנדון דידן לפי מה דס"ד דר"א דאוסרים זע"ז את האמצעית דרך אויר א"נ שפתחיהם זה כנגד זה וקיימי כשורה לזה הוקשה לו דהסמוכה נמי תיתסר ויהי' אסור לו להשתמש בה עד שיבטל לו חברו משא"כ לפי מה דמסיק דקיימי כחצובה כנ"ל הילכך מותר כ"א בסמוכה שאין חברו אוסר עליו מיהו בשום אופן אין שתיהם משתמשין ברשות א' הילכך מדין חלוקה אין אנו מתירין לא' מהם שיחזיק בשתי החורבות ולא ישתמש השני בשום א' מהן אלא נותני' לכל א' מהן חורבה הסמוכה אליו שהיא לו בנחת טפי (אמנם מן הירושלמי הזה יש סתירה לפרש"י דמפרש דהנך חורבות דוקא של בני הבתים

דאי בחורבות של א' מן השוק הי' אסור להשתמש בהן ועיין בתוספות ד"ה שני בתים ובירושלמי קאמר בהדי' דאפילו האמצעית של א' מן השוק מותר לא' מהם להשתמש בה אלא ודאי כפי' התוספ' דאע"פ שאסור להשתמש בחצר חברו מותר להשתמש בחורבת חברו כיון שאין לחברו בה תשמיש דירה כלל והא דאמרינן בגמרא דע"ד דלמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה (כן גי' התוס' דע"ד בד"ה מאני דבתים ורש"י גרס התם דלמא אתי לאפוקי מאני דחצר לחורבה מיהו אף לדעת רש"י דחצר כחורבה מ"מ מוכרת הגירסא מאני דבתים כיון דקיי"ל כר"ש דכל החצרות רשות א' הן ולא עדיף חורבה מחצר ע"ש) מתוקם כשבית פתוח לחורבה דאז יש לה דין חצר ואיננה אוסרת על החצר כיון שהבית פתוח לצד אחר ואינו רגיל במבוי דרך פתח החורבה.

ואין להקשות לדרך התוספות דנהי דמותר להשתמש בחורבת חברו אכתי לא מתוקמא בחורבות של א' מן השוק דהא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואמאי האמצעית אסורה אפילו לפי מה דמסיק דקיימי כחצובה. דאין זה מוסכם בירושלמי ואיכא למ"ד התם זאת אומרת חורבתו של ראובן בתוך חצר שמעון ושמעון משתמש בה כמי שהוא שלו עיין לקמן פ"ד הכ"ד].

עוד הביא שם הב"ח דעת בעל המאור שכ' וז"ל שתי בתים וביניהם ג' חורבות הפרוצות זו לזו וכו' זה משתמש בסמוך וכו' דרך חלונות ע"י זריקה כלומר אף ע"י זריקה וכ"ש ע"י שלשול וחברו אינו אוסר עליו אעפ"י שמשתמש בה בחול בזריקה אינו אוסר על חברו דרך אויר ואמצעית אוקימנא דעביד כחצובה שמתוך שהוא יוצאת לחוץ איכא למיגזר דלמא מיגנדר ונפל מה דזריק בה לר"ה ע"כ ומפרש הב"ח כזה בב וגם זה נסתר כנ"ל דכה"ג לא חשיב ביניהם כיון שהבתים חח סמוכי' זה לזה אלא ציור בעל המאור שהחורב' בין ח הבתים והחורבה האמצעית משוכה לצד חוץ כמו שבארנו לדעת רבנו ירוחם אלא שמפרש שתשמיש הבתים בחורב' האמצעית נמי דרך חלונות וכיון שאין אדם אוסר על חברו דרך אויר הי' בדין שיהיו שניהם מותרין באמצעית אלא מש"ה אסורים באמצעית מטעם אחר דכיון שמשתמשין בה דרך אויר ר"ה חיישינן דלמא מיגנדר ומ"ש הרז"ה אף ע"י זריקה וכ"ש ע"י שלשול יש לפרש דלא מבעי' אם החורבו' דבוקות לבתים שמשתמשין בה ע"י שלשול אלא אפילו יש אויר ר"ה בין הבית לחורבה הסמוכה לו מותר לו להשתמש דרך זריקת משך דרך אויר ר"ה דכל שהוא זה כנגד זה לא שייך דלמא מיגנדר אלא שהאמצעית אסורה לפי מה דמסיק דקיימי כחצובה ונמצא משתמשין מן הבתים בחורבה אמצעית דרך אויר ר"ה זה שלא כנגד זה ובהכי יתפרש יפה הא דפריך בגמרא והאמר רב ב' בתים בשני צדי ר"ה שהוא דחוק לפרש"י ולדרך זה

ניחא בפשיטות דפריך האיך זה משתמש בסמוכה דרך אויר ר"ה ומשני דהתם בדמידלי והכא בשניהם שוים וזו כנגד זו לא שייך דלמא מיגנדר ומש"ה לא מפרש בעל המאורכפי ציור הרש"ל כיון דמפרש שיש אויר ר"ה מפולש בין הבתים לחורבות הסמוכו' והיינו הא דקאמר ע"י זריקה לרבותא כנ"ל ליכא לפרש דהאמצעית דבוקה לבתים דלא חשיב דרך אויר כפרש"י ומש"ה שניהם אסורי' דא"כ לא הוי האויר שבין הסמוכות לבתים מפולש אלא כעין קרן זוית הסמוכה לר"ה עיין פי"ד מה"ש ה"ד ובכרמלית דרבנן פשיטא דלא גזרינן דלמא מיגנדר א"נ דהרז"ה מפרש דרך אויר כפי' רבנו ירוחם ומש"ה ניחא בפשיטות הא דלא מפרש כציור הרש"ל דאפילו אם היה אויר בין הבתים לחורב' האמצעית היו שניהם מותרים לזרוק לה כיון דהוה זה כנגד זה לא שייך דלמא מיגנדר וכן אפילו האמצעית דבוקה לבתים שרי דאינם אוסרים זע"ז דרך חלונות ושמעינן מיהות מדזה משתמש בסמוכה לו אלמא דאין חברו אוסר עליו דרך אויר והא דאין השני משתמש בסמוכה לזה לאו משום דזה אוסר עליו דרך אויר אלא משום דין חלוקה כנ"ל לדרך רבנו ירוחם א"נ דכיון שיש הפסק חורבה בין השני לסמוכה לזה וגם יש אויר ר"ה ביניהם שייך נמי דלמא מיגנדר ואסור לשני להשתמש בה בשבת והיינו מה שכתב הרז"ה דאע"ג שמשתמש בה בחול (פי' דבשבת אסורים משום דלמא מיגנדר) וסד"א דהואיל שמשתמש בה בחול יאסור עליו בשבת א"ו דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר כיון שאף בחול אינם משתמשין אלא ע"י אויר עיין לקמן הכ"ג מ"ש בסתירת סברא זו שהיא סברת הב"ח שהבאתי לקמן הכ"ג ובערוך ערך חצב כ' וז"ל כחצובה דעבידין כמין כי יונית (פי' שצורתה כזה X) והאמצעית היא בין שתי חצרות ושתים החיצונות נמשכות ויוצאות חוץ לחצרות.

ואין משתמשות החצרות הללו בתוך שתי חורבות הללו אלא ע"י זריקה מיהו זריקה מן החצר אל החורבה תבא מלמעלה למטה וזריקה מן החורבה אל החצר תבא ממטה למעלה לפיכך זריקה של חצר היא בנחת וקרובה לשלשול לפיכך נותנים לה וזריקה של חורבה בקושי היא ע"כ והדברים כבדים וקשה טובא להולמן.

ונ"ל דראש דבריו הוא פי' כחצובה ואח"כ מה שמסיים ואין משתמשי' החצרות וכו' הוא פירוש למה שאמרו בגמ' והא מר הוא דאמר וכו' דפרש"י דחוק קצת דמדמה מה שהסמוכה רחוקה מבית זה טפי מזה לזה בשלשול ולזה בזריקה ובעל הערוך מפרש כפשוטו דחורבה עמוקה כמשמעות התוספת' הנ"ל וקס"ד דר"א דקיימי כשורה והוקשה לי' אמאי האמצעית אסורה דהא אין אדם אוסר על חברו דרך אויר בשלמא למ"ד אדם אוסר על חברו דרך אויר ניחא דהילכך הסמוכ' נותנין לזה שבנחת והאמצעית אסורה

לשניהם אלא לרב מאי טעמא האמצעית אסורה אלא קס"ד דרב דחורבה הסמוכה שמשתמשין בה בני הבית יש לה דין חצר ממש והילכך ב' החורבות הסמוכות אוסרי' ממש על החורבה האמצעית שהיא סמוכה להם אבל אין בכח הבתים לאסור החורב' האמצעית דה"ל דרך אויר שהרי עכ"פ החורב' הסמוכה רחבה ד"ט כשיעור רשות יחיד נמצא בין הבית לחורבה האמצעית ד"ט ולזה הוקשה לי' לר"א אף הסמוכה נמי תיתסר דהחורבה האמצעית נמי יהי' לה דין חצר ותאסור על הסמוכה מאי אמרת שתשמיש הבית בסמוכה היא בשלשול ותשמיש האמצעית בסמוכה היא בזריקה ושלשול ר"ל בזריקת גובה ושלשול דכל חורבה היא כעין חפירה בקרקע כנ"ל והא מר הוא דאמר לזה בזריקה וכו' ובהכי ניחא מה שדחוק לפרש"י דמאי פסקא דר"א דס"ל לרב אדם אוסר על חברו דרך אויר ומש"ה האמצעית אסורה ולזה הקשה דהסמוכה נמי תיתסר מה שהוא הפך האמת וה"ל לר"א לאחוז הקושי' איפכא דכיון שהסמוכה מותרת מכלל דאין אדם אוסר דרך אויר אי הכי האמצעית אמאי אסורה ולפי' הערוך ניחא דודאי ידע ר"א דאין אדם אוסר דרך אויר ואפ"ה ידע טעם לאיסור האמצעית וקשי' לי' טעם היתר הסמוכות ולזה משני דקיימי כחצובה ולא ניחא לי' לבעל הערוך כציור הרש"ל דאכתי תאסור סמוכה זו על סמוכה זו אלא מפרש כמין כי יוני כזה חח שנמצא בין הבית וחורבה הסמוכה שלו ליכא ד"ט ח.

ולחורבה השני' יש יותר מד"ט שהרי האמצעית מפסק' ב ב והחורבה האמצעית היא בתוך ד"ט לשני הבתים ולפ"ז מפרש בעל הערוך ענין דרך אויר כפרש"י. ועתה נבא לבאר דברי רבנו דלפמ"ש לקמן הכ"ג מוכרח דרבנו איננו מפרש איסור דרך אויר כפרש"י אלא כדרך רבנו ירוחם דכל תשמיש גרוע דרך חלונות חשוב דרך אויר ואין אדם אוסר על חברו אלא בתשמיש חשוב דרך פתחים ולפ"ז קשה דהאיך כתב רבנו כאן דאם שניהם יכולים להשתמש בחורבה דרך אויר דהיינו ע"י זריקה אוסרים זע"ז גם ענין מה שסיים רבנו ואין השני יכול לזרוק לה מפני שהיא עמוקה ממנו איננו מובן כוונתו.

ומ"ש הלח"מ בביאור דברי רבנו דברישא איירי כגון שגג החורבה תוך י"ט לחלונות ושניהם משתמשים בכל משך הגג ע"י זריקת משך הילכך אוסרים זע"ז אבל אם הי' תשמישו לזה בנחת בשלשול פחות מי"ט וחלון השני גבוה מחלון זה דה"ל לזה בפתח ולזה בשלשול נותנים לזה שהיא לו בנחת והא דלא אחז רבנו הך חלוקה דלזה בפתח ולזה בזריקת גובה פשוט הוא דלא משכחת לי' זריקת גובה כיון שהחורבה דבוקה לבתים נמצא נסתם החלון זהו תורף כוונת הלח"מ ולא נהירא כלל דלפ"ז אין הבנה להמשך

הסוגי' כלל ועיני כל מעיין רואות שדברי רבנו הללו הולכין על דרך הגמרא וצריך לבאר הסוגיא ע"פ דבריו הללו ולמה לא הזכיר רבנו ענין כחצובה הנזכר בגמרא.
לכן נ"ל פשוט בביאור פשטות לשון רבנו על דרך הגמרא לפי מה דמסיק דקיימי כחצובה ובבא דרישא הוא דין חורבה האמצעית ששניהם יכולים לזרוק לה ושניהם אסורים ובבא דסיפא הוא דין כל אחת ואחת מחורבות הסמוכות שהאחד יכול לזרוק לה אין השני יכול לזרוק לה מפני שהיא עמוקה ממנו.
ובתחלה צריך לגול מעל פי הביאור האבן הגדולה דאע"פ דגבי בור שבשביל דלקמן הכ"ג חשיב תשמיש גרוע דרך אויר היינו משום דהתם ה"ל לכ"א מבני החצרות בזריקה ושלשול משא"כ הכא בחלונות הבתים כיון דבית כמאן דמלי דמי כנ"ל ה"ב לא חשיב תשמיש גרוע דה"ל לבני הבתים בשלשול גרידא ולא מקרי דרך אויר (והיינו דקמדחה בגמרא אהא דקמייתי סייעתא מהך דב' גזוזטראות דלמא התם טעמא דרב משום דכל היכי דלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול וכו' פי' אבל היכא דלתרווייהו בזריקה ושלשול דתשמיש שניהם שוה אימאדתרווייהו אסורים אעפ"י דתשמיש זריקה ושלשול חשיב תשמיש גרוע ודרך אויר) אמנם לפ"ז דתשמיש הבתים דרך חלונות לא חשיב תשמיש גרוע דרך אויר ליכא למימר דהא דקמייתי ראי' בגמרא דאין אדם אוסר דרך אויר מהך דב' בתים וביניהם ג' חורבות היינו מדזה משתמש בסמוך לו ואין חברו אוסר עליו דרך אויר כמ"ש לעיל בכוונת רבנו ירוחם והרז"ה דהא לדרך רבנו משמע דחורבה האמצעית נאסרת מב' הבתים אלמא דלא חשיב דרך אויר כיון דבית כמאן דמלי דמי אלא צ"ל דעיקר ראיו' הש"ס מדקאמר רב ב' בתים וביניהם ג' חורבות הוא דאמצעית אסורה דמשמע מינה דב' חצרות וביניהם ג' חורבות אע"פ דקיימי כחצובה האמצעית מותרת דאין אדם אוסר דרך אויר ולפ"ז המשך הגמרא דקס"ד דר"א דקיימי כשורה ולזה הקשה כיון דהאמצעית אסורה אלמא דדרך חלונות הבתים לא חשיב דרך אויר אי הכי הסמוכה נמי תיתסר דאע"פ שהיא לזה בנחת טפי הא מר הוא דאמר וכו'.
ולזה משני דקיימי כחצובה פי' כפי ציור בעל הערוך ששתי החורבות נמשכות לצד חוץ ונמצא אין בעל בית הזה יכול להשתמש בחורבה הסמוכה לשני כי אם דרך אויר ר"ה וכיון שהיא באלכסון חיישינן דלמא מיגנדר כנ"ל הילכך אעפ"י שיכול להשתמש בה בחול כיון שאסור להשתמש בה בשבת מחמת דלמא מיגנדר מש"ה אינו אוסר עליו ודלא כסברת בעל המאור הנ"ל דכל שמשתמש בחול אוסר בשבת אלא דכיון שא"א לו להשתמש בשבת חשיב ביטול רשות.

א"נ דלפי מה דס"ד דקיימי כשורה מכלל דחלונות הבתים הם זה כנגד זה נגד חלון או גג החורבה האמצעית דאל"כ אמאי אוסרים זע"ז וא"כ כיון שזה משתמש בסמוך לו (דרך אויר ר"ה כמ"ש לעיל לדרך הרז"ה ולא חיישינן דלמא מיגנדר) מכלל שחלון הבית מכוון נגד גג או חלון החורבה הסמוכה וממילא מוכרח שחלונות הבתים וגגות או חלונות החורבה מכוונות ממש זה כנגד זה חמשתן ושפיר הוקשה לו לר"א דהסמוכה נמי תיתסר כיון שהשני יכול להשתמש בה בזריקה זה כנגד זה בגג הסמוכה או דרך חלונות החורבות ומשני דקיימי כחצובה והאמצעית היא בין שניהם ושתי החיצונות נמשכות לצד חוץ שנמצא תשמיש הבתים בהסמוכות דרך חלונות של צד הבתים ושפיר משכחת לי' שיהי' חורבה זו זה כנגד זה לבית זה ומדלי מזה והחורבה השני' בשוה לזה ומתתי מזה.

ובזה נתבארו דברי רבנו דברישא נקיט דין חורבה האמצעית שהיא לשניהם בזריקה ואח"כ נקיט דין כל אחת מהחורבות הסמוכות שהיא בזריקת נחת לזה והשני איננו יכול לזרוק לה בשבת משום חשש דלמא מיגנדר כיון שהיא עמוקה ממנו דמדלי חד ומתתי חד עיין פי"ד מה"ש ה"ד א"נ מפני שהיא עמוקה ממנו ר"ל מופלגת במשך באלכסון (ואולי דט"ס הוא וצ"ל עקומה ממנו) דכי היכי דמדלי חד ומתתי חד שאינם זה כנגד זה בגובה אסור לזרוק בשבת ה"ה היכא שאין זה כנגד זה במשך נמי אסור לזרוק בשבת משום דלמא מיגנדר ומש"ה איננו אוסר את הסמוכה לחברו.

גם יש לפרש כחצובה על דרך הא דאמרן בפ' אלו מציאות כחצובה גבי ג' מטבעות שהאמצעית מונחת ע"ג החיצונות ה"נ כחצובה בגובה קמיירי ולא במשך כגון שהחורבה האמצעית גבוהה מן החיצונו' או שיושבת ע"ג ההר אבל במשך קיימי כשורה הילכך ה"ל תשמיש חורבה זו בסמוכה לשני בזריקת גובה למעלה מחורבה האמצעית ושלשול דה"ל דרך אויר ומש"ה איננו אוסר עליו משא"כ אי קיימי כשורה בגובה אע"ג שהיא לשני בזריקת משך ושלשול מ"מ כיון שיכול להשתמש בה בזריקת שלשול על קו א' באלכסון לא חשיב אלא שלשול גרידא ולפי דרך זה צ"ל שאין הפסק ר"ה בין הבתים לחורבה האמצעית דאלו הי' הפסק ר"ה האמצעית מותרת כדין גג הסמוך לר"ה דחשיב דרך אויר עיין לקמן הכ"ג ובהכי ניחא נמי בפשיטות לפי תירוץ זה הא דמייתי ראי' דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר מדזה משתמש בסמוכה ואין חברו אוסר עליו דרך זריקה ושלשול (וכן לפי תירוץ הראשון י"ל דמייתי ראיי' דזה משתמש בסמוכה ואין חברו אוסר עליו דרך אויר ר"ה דחשיב דרך אויר כמו גג הסמוך לר"ה) האופן השני י"ל דאף תשמיש גרוע דזריקה גרידא או שלשול גרידא חשיב דרך אויר ואיירי נמי אפילו

יש הפסק ר"ה בין הבתים לחורבות ואפ"ה אוסרים זע"ז חורבה האמצעית דרך אויר דהא דקיי"ל דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר היינו דוקא ברשות של א' מן השוק שנמצא אין בני הבתים אוסרים זע"ז מצד הרשות עצמו אלא מחמת שמשתמשין בה כדין חורבתו של ראובן בתוך חצרו של שמעון ושמעון משתמש בה הנ"ל הילכך אמרינן דדוקא תשמיש חשוב הוא דהוה חזקה ואוסרי' זע"ז אבל תשמיש גרוע דזריקה לא הוה חזקה ואינם אוסרי' זע"ז.

משא"כ הנך ב' בתים וג' חורבות דאיירי בהו רבנו הם של בני הבתים דכיון שהוא רשות שלהם אסורי' שניהם להשתמש בה אף דרך חלונות דומיא דכותל שבין שתי חצרות שאוסרים זע"ז ע"י תשמיש גרוע הואיל שהוא רשות המשותף להם מצד העצם והיינו דפריך ר"א דכיון דהאמצעית אסורה מכלל דאיירי בחורבות של בעלים אי הכי החיצונה נמי תיתסר ומשני דקיימי כחצובה כפי שני תירוצים הנ"ל הראשונים א"נ כפי תירוץ השלישי הנ"ל דמש"ה הסמוכה שריא דה"ל לזה בזריקה ושלשול ולזה בשלשול עיין לעיל הי"ו ודוקא דקיימי כחצובה דה"ל לזה בזריקת גובה ושלשול ממעל גובה האמצעית משא"כ בדקיימי בגובה כשורה אע"ג דהוה לשני בזריקת משך ושלשול מ"מ אוסר דזריקת משך ושלשול באלכסון חשוב כשלשול גרידא.

אמנם לפ"ז קשה דמנ"ל לדקדק ממלתא דרב מדנקיט מימרא דידי' בחורבו' של בני הבתים אלמא דאין אדם אוסר דרך אויר דלמא באמת איירי רב בחורבות של א' מן השוק ואדם אוסר על חברו דרך אויר וקיימי כחצובה. וי"ל כמ"ש לעיל לדעת הב"ח דמוכיח מהך דב' בתים וביניהם ג' חורבות דס"ל לרב לזה בזריקה ושלשול ולזה בשלשול שניהם אסורים וממילא מוכח מהך דב' גזוזטראות דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר ולפ"ז ליכא למימר כפי תירוץ השלישי הנ"ל.

א"נ י"ל דקס"ד דהך ב' בתים וביניהם ג' חורבות איירי ביש אויר ר"ה ביניהם כמ"ש לעיל לדעת בעל המאור דהיינו הא דפריך בגמרא והאמר רב ב' בתים בשני צידי ר"ה וכו' וא"כ מוכח בפשיטות דכיון דזה משתמש בסמוך לו דרך אויר ר"ה אלמא דבני ר"ה אינםאוסרים עליו דרך אויר עיין לקמן הכ"ג מ"ש שם להסביר ענין איסור דרך אויר לפי' רבנו ירוחם שהוא דעת רבנו ולפ"ז יש לומר גם כפי תירוץ השלישי הנ"ל: הי"ט ומגג למבוי וכו' עי' לקמן פ"ה הט"ו ופי"ז מה"ש ה"ח הכ"א בור וכו' הא דבעינן כאן שיהיו הקנים שוקעים במים טפח וגבי מחיצה תלוי' דגזוזטרא מתרת אפילו איננה נוגעת כלל משום דהתם יש ד' מחיצות ומינכרא טובא עיין פט"ו מה"ש ה"כ: הכ"ג באר וכו' עיין בתוספות עירובין דפ"ד בד"ה הנ"מ שהעלו דאליבא דרב דאין אדם אוסר דרך אויר צריך

לפרש דהא דקאמר הנ"מ הוא על דרך וליטעמיך אליבא דשמואל אבל אליבא דרב אע"פ דהא דנקיט ברישא פחות מכאן לחצר פירושו אף לחצר מ"מ הא דנקיט בסיפא ואפילו גבוה י"ט לחצר ליכא לפרש אף לחצר כיון דה"ל דרך אויר אלא פירושו רק לחצר ואע"פ שהוא דחוק קצת מ"מ מוכרח הוא ולפ"ז קשה דכיון דרבנו פסק כאן כרב האיך פסק לקמן פ"ד הי"ו דתל שבחצר מופלג ד"ט מהמרפסת שניהם אסורים דהא ה"ל דרך אויר (ואף לפמ"ש לקמן פ"ד הי"ו דגידוד חמשה וחריץ חמשה אינם מצטרפים דמש"ה כשאין התל גבוה י' אוסרים בני המרפסת ע"ש מיהו אכתי קשה אמאי היכא שהתל מופלג ד"ט מהמרפסת וגבוה י' הוה אף לחצר) וכבר הרגיש בזה הט"ז סי' שע"ו ותירץ בדוחק.

גם הב"ח בסי' שע"ו הרגיש סתירה זו בדברי הטור ותירץ דגבי בור וחורבה שאינם יכולים להשתמש אף בחול אלא ע"י זריקה הוא דחשיב דרך אויר משא"כ גבי מרפסת דבחול משתמש דרך החצר אלא בשבת הוא דא"א לו להשתמש דרך החצר בכלים ששבתו בבתים שבמרפסת מש"ה לא חשיב דרך אויר מחמת איסור שבת ולפ"ז ע"כ הך דבור שבין שתי חצרות איירי בדליכא פתח בשביל ודלא כדעת ה"ה ע"ש באריכות ועיין לעיל הי"ז שבארנו שדעת בעל המאור נוטה לזה דאזלינן בתר תשמיש של חול לחומרא אמנם קשה לזה הך דב' גזוזטראות דקחשיב לי' בעל הש"ס תשמיש דרך אויר וחשיב לי' לזה בזריק' ושלשול וכל זה מחמת איסור שבת שהרי בחול הי' יכול להשתמש לשאוב מים ע"י שלשול גרידא וא"כ ניזול בתר תשמיש של חול לחומרא ויאסרו זע"ז את הים.

אמנם יש לדחות דודאי אינם אוסרים זע"ז את הים (דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כנ"ל הי"ז) אלא שבני התחתונה אוסרים את חלל מחיצות העליונה הילכך אף בחול א"א לבני התחתונה להשתמש דרך מחיצה עליונה כי אם ע"י זריקה ושלשול ודרך אויר.

אמנם כבר ביארתי לעיל שדעתי נוטה דאזלינן בתר תשמיש של שבת לקולא דלא גרע מביטול וכנראה מדעת התוספות בד"ה הנ"מ דתשמיש המרפסת בתל חשיב דרך אויר מחמת איסור שבת ועיין נמי בתוספות דפ"ג ע"ב בד"ה קס"ד שיש סתירה לתירוץ הב"ח ואין להאריך.

אמנם נ"ל ליישב דעת רבנו דודאי רבנו איננו מפרש דרך אויר כפרש"י מדכתב אעפ"י שמופלגת ד"ט דמשמע כ"ש כשאינה מופלגת ד' דחשיב דרך אויר וכבר הרגיש בזה הרב המגיד וכ' דרבנו מפרש דמופלגת ד' לרבותא נקיט וכו' וענין רבותא זו מגומגם טובת דליכא למימר דנקיט שמואל מופלגת ד' לרבותא דאפ"ה בעי זיזין וכ"ש פחות מד' דלא הוה דרך אויר כל כך בעינן זיזין דא"כ האיך כתב רבנו דאפילו מופלגת ד' לא בעינן זיזין ונהפוך הוא דהואיל שמופלגת ד' חשיב דרך אויר טפי ולא בעינן זיזין א"ו ה"ק ה"ה

דנקיט שמואל מופלגת ד' לרבותא דאפ"ה סגי בזיזין וכ"ש פחות מד' דהוה דרך אויר טפי ושפיר נקיט רבנו דאפילו מופלגת ד' לא בעינן זיזין אמנם מי יתן ונדע טעם סברא זו ההפוכה מסברת רש"י.

גם הנראה מלשון ה"ה דמפרש שאפילו יש פתחים לשביל שנמצא הם אסורים להשתמש דרך פתחים אפ"ה אינם אוסרים זע"ז תשמיש גרוע דרך חלונות ולפ"ז הי' אפשר לפרש דהיינו הא דמייתי ראי' בגמרא מהך דב' בתים וביניהם ג' חורבות דכ"א משתמש בסמוך שלו ע"י זריקה דרך חלונות דוקא שהוא תשמיש גרוע אעפ"י שאוסרים זע"ז דרך פתחים וה"א קס"ד כיון דהאמצעית אסורה מכלל דאדם אוסר על חברו תשמיש גרוע אי הכי הסמוכה נמי תיתסר ומשני דקיימי כחצובה והאמצעית משוכה לצד חוץ כפי' בעל המאור הנ"ל הי"ז משום דלמא מיגנדר והא דאין השני משתמש בסמוכה לזה משום דיש פתחים מבתים לחורבות וה"ל לזה בפתח ולזה בזריקה מיהו מ"מ אוסר את הסמוכה דרך פתחים ולא משתמש בה אלא ע"י זריקה אמנם לפ"ז אין הבנה לדברי רבנו הנ"ל הי"ז ע"פ המשך הסוגיא עמ"ש לעיל הי"ז.

ותו דבגמרא מדמה ענין דרך אויר של בור שבין שתי חצרות לענין דרך אויר של גג הסמוך לר"ה וב' גזוזטראות ולפ"ד ה"ה אין הנושאי' שוים דבור שבין שתי חצרות יכולים להשתמש דרך פתחים אלא שאינם אוסרים זע"ז תשמיש של דרך אויר וגג הסמוך לר"ה וב' גזוזטראות אינם יכולים להשתמש כלל תשמיש חשוב אלא ע"י תשמיש גרוע ומש"ה אינם אוסרים כלל זע"ז.

וגוף הסברא לא נהירא דאטו שני בתים הפתוחים לחצר שלא עירבו יהיו מותרים להשתמש בחצר דרך חלונות אלא ודאי דעיקר הפירוש דודאי כל היכא שאוסרים זע"ז דרך פתחים אסורים להשתמש באותו רשות אפילו דרך חלונות אלא דכל היכא שאינם משתמשים ברשות ההוא אלא ע"י תשמיש גרוע דרך חלונות אינם אוסרים זע"ז כלל וכדעת רבנו ירוחם הנ"ל הי"ז אפילו איננו מופלג ד' והא דנקיט בגמרא לשון אין אדם אוסר על חברו דרך אויר ולא נקיט לשון אין אדם אוסר על חברו דרך חלונות נראה להסביר דודאי כל שאין פתח בין שתי הרשויות כדמיון בור הזה שבתוך השביל שקרקע החצר מוקף מחיצה גבוה י' ואיננו פתוח לרשות השביל אלא בחלון למעלה מי' (דחלון תוך י' תורת פתח עליו) הילכך אין רשות החצר אוסר על רשות השביל אעפ"י שבעלים משתמשין דרך חלונות דודאי אין השתמשות הבעלים גורם האיסור דאטו אם ישתמשו שני בני אדם מן השוק ברשות א' יאסרו זע"ז אלא עיקר גרם האיסור מחמת החצרות אם הם פתוחות לשביל וכן מורגל זה הלשון בתוספתא וירושלמי אין שתי רשויות

משתמשין ברשות א' הילכך כל שיש הפסק מחיצה אין סברא שיאסרו הרשויותזע"ז אלא דסובר שמואל דאעפ"י שהרשויות מוקפים מחיצה כיון שהאויר שלמעלה ממחיצות של השביל הוא פרוץ לאויר שתי החצרות הילכך האויר נאסר ואסור לו למלאות דרך חלונות או דרך למעלה ממחיצות שבין החצרות לשביל שהרי מטלטל מאויר רשות שלו לתוך אויר השביל הפרוץ לשתי הרשויות וזהו ענין הזיזין שמצריך שמואל דנמצא כשהוא ממלא מן הבור כל זמן שהדלי בתוך חלל מחיצות השביל לית לן בה דשם האויר של שביל מוקף מחיצות ואיננו פרוץ לתוך אויר החצרות וכשמעלה הדלי לאויר הפרוץ נמצא מוליך הדלי ע"ג הזיז שלו שהוא רשות שלו לבד ודוקא מופלגת ד' שנמצא אויר השביל הוא אויר מקום חשוב כדי הילוך אדם עיין פט"ו מה"ש ה"ט והי"ד ומ"ש שם אבל כשאיננה מופלגת ד"ט שנמצא כשהוא מכניס הדלי מאויר החצר לאויר השביל שהוא מקום פטור ואיננו נאסר כלל לפי מה דקיי"ל כר' יוחנן דמעלין ומורידין עיין בגמרא דערובין דע"ז (ושיעור ד"ט היינו אליבא דרשב"ג ואליבא דרבי ג"ט עיין מ"ש פט"ו מה"ש ה"ט והי"ד) ורב פליג וס"ל דאפי' מופלגת ד' לא בעי זיזין משום דאין אדם אוסר על חברו דרך האויר ואע"ג דס"ל לרב בעירובין דע"ז אויר שתי רשויות שולטות בו ולא יזיז אפילו כמלא נימא היינו משום דהתם הכותל הוא שלהם מצד עצמו בשותפות ואויר הכותל שייך לאויר החצרות ומיהו אנן לא קיי"ל התם כרב אלא כר' יוחנן) אבל אין אדם אוסר על חברו את האויר הפרוץ לשתי חצרות כמ"ש לקמן חילוק זה:

ובזה יומתק מה שהוא דחוק לפרש"י הא דפריך לשמואל ממלתא דרב דימי דס"ל מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני ר"ה ובני רה"י לכתף עליו אעפ"י שאויר העמוד פרוץ לאויר ר"ה דקס"ד דאיירי אפילו בעמוד נמוך מי"ט שהוא ג"כ מקום פטור ומהאי טעמא נמי גג הסמוך לר"ה תוך י' שנמצא אויר הגג פרוץ לאויר ר"ה שתופס עד י"ט והיינו נמי הא דפריך לרב מב' בתים בשני צדי ר"ה דקס"ד דאויר ר"ה שלמעלה מי' פרוץ לאויר שלמטה מי' ומש"ה אוסר רב ומסיק דגג הסמוך לר"ה איירי כשרבים מכתפים עליו שגוף הגג נאסר וב' בתים בב' צדי ר"ה משום דלמא מיגנדר וכן ב' גזוזטראות כגון שנשתתפו במחיצה דה"ל גוף המחיצה בשותפות או כשהן סמוכות שנמצא הרשויות פרוצות וי"ל שגם הרב המגיד מפרש דרך אויר באופן זה אלא מ"ש שאע"פ שיש פתחים לשביל איירי בשביל פרוץ וחוליי' הבור גבוהי' י"ט עיין פט"ו מה"ש ה"ט והי"ד הילכך כיון שאינם יכולים להשתמש בשבת דרך פתחים ה"ל הפתחים כמאן דסתימי ואינם אוסרים זע"ז דרך אויר כיון שאיסור דבר אחר גרם לו לעשות הפתחים כמאן דסתימי ולא דמי לב' בתים שבחצר שלא עירבו דאסורים להשתמש דרך חלונות דלא שייך התם

לומר דהפתחים כמאן דסתימי דומים מחמת שאוסרים זע"ז דרך פתחים דזהו מערכה נגד הדרוש וכיון שאסורים להשתמש דרך פתחים מחמת שאוסרים זע"ז דרך פתחים הילכך אסורי' להשתמש בחצר אף דרך חלונות ואפילו תימא דאיירי ה"ה בשביל שאינו פרוץ וניתר בפסין יש לחלק בין שביל לחצר דחצר של בני הבתים הוא הילכך אוסרים זע"ז אפילו בשבת דהפתחים כמאן דסתימי דמי משא"כ בבור שבין שתי חצרות שאינם אוסרים זע"ז אלא ע"י השתמשות הילכך כל שאינם משתמשים בשביל בשבת תשמיש חשוב אינם אוסרים זע"ז ע"י מה שמחזיקין בשביל בשבת בתשמיש גרוע דרך חלונות ואינם אוסרים את אויר השביל במה שמחזיקין בו דאין אויר נאסר וחילוק זה בין רשות שהוא של בעלי' לרשות שאינו שלהם מוכרח הוא וכן מפורש בירושלמי דפרקין וז"ל הי' שם חורבה ר"א נותן חורבה לבעלים עד כדון במשתמש בחורב' דרך פתחו הי' משתמש בחורב' דרך חלון ר"א בשם ר"י אעפ"כ נותן חורבה לבעלים ע"כ הרי שאדם אוסר חורבה שלו אפילו דרך חלון הילכך בחצר של שותפות אפילו תימא דפתחים כמאן דסתימי דמי אוסרים זע"ז דרך חלונות אבל ברשות שאינו שלהם אינם אוסרים זע"ז כי אם דרך פתחים והיינו דאמרן בירושלמי הבאתיו לקמן פ"ד הכ"ד זאת אומרת חורבה של ראובן בתוך חצר של שמעון ושמעון משתמש בה כמי שהוא שלו והיינו דוקא תשמיש גמור דרך פתחים.

ובהכי ניחא מה שהקשיתי בפתח דברי דמש"ה בני המרפסת אוסרים תל שבחצר ע"י תשמיש גרוע דזריקת משך משום דהתל הוא שלהם בשותפות והיינו נמי טעמא דכותל שבין שתי חצרות וכן בזיזין דלקמן פ"ד הי"ז אע"פ שאינם יכולים להשתמש בתשמיש חשוב דרך פתחים אלא ע"י תשמיש גרוע דזריקת גובה או שלשול אפ"ה אוסרים זע"ז כיון שהוא רשות שלהם.

אך דלפ"ז בהכרח צריך לפרש דברי רבנו הנ"ל הי"ז בחורבות של בני הבתים דמש"ה אם שניהן משתמשים בה ע"י זריקה אוסרים זע"ז והמשך הסוגיא לדרך זה עיין לעיל הי"ז מה שא"כ בור שבשביל שאיננו של בעלים וכן גג הסמוך לר"ה ואין רבים מכתפין עליו בכומת' וסודרא (דכיתוף כומתא וסודרא חשיב תשמיש חשוב כמו דרך פתחים) שהרי הגג.

אינו של בני ר"ה אינם אוסרים כמו שאין בני ר"ה אוסרים כותלי רה"י שהיא לבני רה"י ולבני ר"ה בזריקה וכן ב' גזוזטראות שלא נשתתפו בני התחתונה והיא מופלגת דה"ל תשמיש גרוע אין בני התחתונה אוסרים. אמנם דחוק קצת לפרש דברי רבנו הנ"ל הי"ז בחורבות של בני הבתים לכן נ"ל דלא חשיב תשמיש גרוע אלא זריקה ושלשול דהוה

תרתי לריעותא עיין בט"ז סי' שע"ו דלדרך רש"י בעינן תלתא לריעותא זריקת משך וגובה ושלשול וכלהו איתנייהו בבור שבין שתי חצרות לדרך רש"י אבל לדרך רבנו בעינן תרתי לריעותא דאז אין אויר השביל נאסר מאויר החצרות אבל זריקה גרידא או שלשול גרידא חשיב תשמיש ולפ"ז אפשר לומר דאפילו ברשות של בעלים אינם אוסרים זע"ז דרך זריקה ושלשול אבל זריקה או שלשול גרידא דהאויר של זה פרוץ לגוף הרשות של זה אוסרי' זע"ז ומש"ה בני המרפסת אוסרים על התל דהוה זריקת משך גרידא וה"ה לכותל שבין שתי חצרות וזיזין דה"ל זריקה או שלשול גרידא אוסרים זה על זה אפילו ברשות שאינו שלהם ודברי הירושלמי הנ"ל מתפרשים דכשזה משתמש בחורבה שלו דרך חלון הוא דאוסר על חברו שאיננו שלו ואיננו שותף בה ודברי רבנו לעיל הי"ז מתפרשי' בפשיטות אפילו בחורבה שאיננה של בעלים דבית כמאן דמליא דמי וחשיב שלשול גרידא והמשך הסוגיא לדרך זה עיין לעיל הי"ז.

אמנם קשה לפ"ז דכיון דתל שבחצרלא חשיב דרך אויר לבני מרפסת אמאי גג הסמוך לר"ה חשיב דרך אויר ויש לחלק דכיון שיש בין הגג לקרקע ר"ה כדמיון חריץ רחב ד' ועמוק מי' חשיב החריץ הזה כמו מחיצה מבדלת בין הגג לר"ה גבוה י' ואין כח לבני ר"ה לאסור למעלה מי' והבוחר יבחר.

ועיין מ"ש לעיל פט"ו מה"ש ה"ט דאיירי כאן רבנו בבור שאיננו ד' על ד' ולפ"ז ניחא בפשיטות דגוף הבור איננו נאסר שאיננו רשות חשוב (ולא דמי לכותל שבין שתי חצרות פחות מד' דס"ל לרב אויר שתי רשויות וכו' דהתם גוף הכותל ואוירו משותף כנ"ל) ובהכי ניחא בפשיטות הך דתל ומרפסת דהתם גוף התל נאסר אבל הכא אין גוף הבור נאסר וגם האויר של כל השביל שרחב ד' איננו נאסר דאין אדם אוסר דרך אויר ולפ"ז ה"ה הך דגג הסמוך לר"ה אין בכח בני ר"ה לאסור את הגג שיש חריץ ביניהם כנ"ל וגם איננו שלהם וכן בהך דגזוזטראות אלא דסד"א שהאויר נאסר ע"ש שכתבתי פנים מסבירות לדרך זה ועיין לקמן פ"ד הכ"ו: הכ"ד חצר קטנה וכו' עמ"ש בזה פי"ז מה"ש ה"ו והכ"ב באריכות: הכ"ה ואע"פ שנתוספו הדיורין וכו' עיין בלח"מ שנדחק ולענ"ד פשוט דהא דתניא בערובין ד"ע ע"ב זה הכלל וכו' חוץ ממבטל רשות האי חוץ קאי בין ארישא ובין אסיפא דאף בבבא דרישא הרי שביטל רשות בתחלת שבת וחזר והחזיק בו לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה וא"כ לפי מאי דמסיק חוץ מתורת ביטולי רשות דהיינו יורש ומחזיק בנכסי הגר שדינו כיורש נמי כי היכי דלא אמרינן הואיל ונאסרה נאסרה לא אמרינן נמי הואיל והותרה למקצת שבת הותרה וזה ברור.

ומ"ש בהשגות דלעצמה לא צריכא למימר דעת השגות כדעת הרשב"א וכן הוא דעת התוספות בשבת דק"א ע"ב בד"ה נפסקו נאסרו ע"ש דס"ל דליכא לפרש דהרבותא היא אע"פ שהעירוב מונח בחצר אחר' וא"א לחצר שנייה ליטלו דהא משנה שלמה היא בעירובין דל"ד נפל עליו גל או נשרף משחשכה ה"ז עירוב ולא גרע מה שהעירוב בחצר אחרת מנפל עליו גל בשבת והאיך ס"ד כלל לפרש דרבה דקבעי עירב דרך הפתח ודרך החלון ונסתמו מספקא לי' אי תשתרי כ"א בפני עצמה ולזה נתכוון הראב"ד במ"ש דלעצמה לא צריכה למימר.

ולדרך רבנו צ"ל דנסתם הפתח גרע מנשרף ונאבד דסד"א הואיל שנתבטל העירוב לכלם נתבטל גם למקצתם למפרע א"נ כשא' מבני החצר זיכה לכלן משלו דכשנסתם הפתח לא מהני זכייתו למפרע ומשכחת נמי נפקא מינה כשיש ב' בתים פתוחים זה לזה בין החצרות כדלקמן פ"ד ה"ו דכל זמן שלא נסתם הפתח הוה להו בית שער ופטורים מלערב ונמצא כשנסתם לא ה"ל תורת בית שער למפרע והם אוסרים על כל חצר מהחצרות כיון שלא נתנו חלק בעירוב וקמ"ל דאפ"ה כיון דהותרה הותרה ופי' זו לזו מלשון אין מקיפין ב' חביות אלא מוקפות מחיצה כמ"ש רבנו בפי' המשנה מוקפות הוא שיקיף ביניהם כלום מחיצה מיריעות וכיוצא בהן עכ"ל פי' ואין ההיקף מחובר וקשור מוקפות דגבי ספינות לדרך רבנו דלא כפי' רש"י סמוכים דאפילו כחוט הסרבל הוה קשר כמסקנת הש"ס אלא שהאויר שבין הספינות מוקף בשתי יריעות שנמצא כשזורק מספינה לספינה זורק דרך רה"י ומקום מוקף ואפ"ה אסורים הואיל שנפסקו ואינו יכול להשתמש מזו לזו דרך פתח אלא ע"י זריקת משך וא"כ ה"ה נמי בנסתם הפתח והחלון שאינם יכולים להשתמש מחצר זו לחצר זו בפתח אלא דרך זריקת גובה נאסרו לטלטל מזו לזו ובזה מתורץ מה שנדחק הלח"מ.

ומ"ש ה"ה וכן חולקין עליו בדין המזיד עיין בתוספות שבת דק"א ע"ב ד"ה כי איתמר דר"נ וכו' ודעת רבנו כפי' רש"י. ומ"ש רבנו או שעשה עכו"ם לדעתן ר"ל בשביל עצמן וזה נלמד מדין עשה עכו"ם כבש לירד בו יורד אחריו ישראל שבת דקכ"ב ועיין עירובין דכ"ה ע"א סליק פ"ג מה' עירובין פרק ד מה' עירובין ה"ח עד שיהי' לו וכו' עיין מ"ש פ"א מה' ערובין הי"ו: ה"ט עשרה בתים וכו' עיין ג"כ לעיל פ"א הי"ו מ"ש שם: ה"י ב' חצרות וכו' עיין בתוספות ד"ה אמצעי וכו' ונראה דאין זה דעת רבנו וכן מסתבר דאי ס"ד דכלהו הוו בית שער א"כ כשנתנו עירובן באמצעי' כיון דהוה בית שער לא קנו עירוב ודוחק לומר דהכל תלוי בהילוך זה בשעת העירוב.

ואולי דהתוספות מפרשים היכא שמערבין שני החצרות יחד דאז שפיר הוו כלהו בית שער ורבנו אירי היכא שעירבה כל חצר לעצמה והניחו בתוך האמצעית דהילכך לא הוה האמצעית בית שער (וכגון שהניחו בשני כלים) ואפ"ה האמצעי' מותרת עם שניהם כדין ג' חצרות שעירבה האמצעי' עם שתיהן דלקמן הכ"ג: הי"ב א' מבני החצר וכו' בתוספת' פ"ה דעירובין הגוסס אע"פ שאינו יכול לחיות ה"ז אוסר קטן אע"פ שאינו יכול לאכול כזית ה"ז אוסר.

קסדור הבא לעיר עד ל' יום ה"ז אוסר מיד אימתי בזמן שייחדו לי' בית דירה לא ייחדו לו בית דירה או שאין עמהן דיורין בחצר אינו אוסר אכסנאי לעולם אינו אוסר ע"כ ועיין לעיל ה"ו במ"מ: הי"ג א' מבני החצר וכו' עיין במ"מ שכתב וכן נראה דשבת הואיל והותרה הותרה ולא נהירא לי כמ"ש לעיל פ"ג הכ"ה: הי"ד בעל החצר וכו' עיין בלח"מ מה שהקשה על ה"ה ובאמת לק"מ דכל דבר הניטל בשבת לא חשיב תפיסת יד כלל אע"פ שעדיין לא הוציאו ולא שייך הואיל והותרה וכו' מיהו בלא"ה אין דברי ה"ה נראים בדין נמלך כמ"ש לעיל הי"ג ובפ"ג הכ"ה: הי"ו כיצד הסלע או תל וכו' עיין בכ"מ שהעלה מדקדוק לשון רבנו ולשון המשנה דתל וסלע שאינם גבוהים עשרה מקרקע החצר והם רחוקים ד"ט ממרפסת אוסרים זע"ז ולפ"ז צ"ל דאף תל פחות מי' חשיב זריקה קצת לבני החצר ולא מקרי תשמיש בנחת גמור דתהוי לבני החצר בפתח ולבני המרפסת בזריקת משך וכן פסק בש"ע סי' שע"ה ע"ש בט"ז.

ואין כן דעת רש"י ז"ל דמפרש בהדיא פ' חלון דע"ז גבי מימרא דר"נ בכותל או חריץ שבין שתי חצרות דכל כמה דלא גבוה י' מקרי שוה לארץ. הגם דיש מקום לומר דאע"ג דקיי"ל גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין אפ"ה גידוד חמשה וחריץ חמשה אינם מצטרפים ר"ל היכא שקרקע זו גבוהה מקרקע חצר שניי' ה"ט ויש ביניהם חריץ ה"ט אינם מצטרפים ואוסרים זע"ז דיש סברא לחלק בין גידוד ומחיצה לחריץ ומחיצה ובהכי הי' ניחא לדרך רש"י לשון אע"פ שגבוה י"ט לחצר דנקיט במתניתין דמשמע דאפילו פחות מי' שניהם אסורים אע"ג דס"ל לרש"י דכל פחות מי' חשוב כפתח דמש"ה אוסרים בנו **(בני)** המרפסת את התל והסלע שהתל חשוב כפרוץ למרפסת דודאי אפילו חריץ רחב מאה אמה שבין שתי חצרות כל שאין בעומקו עשרה טפחים לא חשיב מחיצה וה"ל המרפסת והתל בדמיון ב' חצרות שיש ביניהם חריץ פחות מי"ט בעומק שאוסרים זע"ז וחשיב כפרצה כיון דאין גידוד וחריץ מצטרפים משא"כ החצר והמרפסת שיש ביניהם גידוד עשרה טפחים אינם אוסרים זע"ז ואע"פ שיש לבני המרפסת דריסת רגל בחצר אין רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.

אך מדכתב רש"י בעירובין דע"ז גבי חריץ שצדו א' שוה לארץ שאינו עמוק ממנו י"ט כגון שקרקעיתה נמוך משמע דס"ל לרש"י דגידוד ה' וחריץ ה' מצטרפין האף דיש לדחות דה"ק שקרקעיתה נמוך מן החצר העליון י"ט שאם החריץ עמוק ט' יהי' קרקע חצר העליונה גבוה מקרקע החריץ י"ט טפחים אמנם מפשטות לשון רש"י משמע דבכל גוונא גידוד ה' וחריץ ה' מצטרפין וכן נראה דעת התוספות דפ"ד בד"ה הנ"מ וכו' ועיין לקמן הי"ח ולעיל פ"ג הט"ו וא"כ קשה לדרך רש"י לשון אע"פ שגבוה י"ט לחצר שבמשנתנו ואפילו תימא דרש"י מפרש אליבא דרב פחות מכאן לחצר רק לחצר כמ"ש התוספות בד"ה הנ"מ הנ"ל מ"מ אליבא דשמואל דמתפרשא מתניתין אף לחצר ודאי משמע לשון אע"פ שגבוה י"ט דאף פחות מי' שניהם אסורים.

ואפשר לומר דאע"ג דזריקת גובה י"ט חשיב לגבי זריקת גובה פחות מי"ט לזה בקשה ולזה בנחת מ"מ לא חשיב זריקת גובה פחות מי' תשמיש נחת לגבי זריקת משך אע"פ דבהכרח נוח קצת טפי דהרי זריקת משך ד"ט לגבי זריקת גובה י"ט שניהם אסורים ואין זה דוחק מה שאנו אומרים דזריקת משך נוח טפי מזריקת גובה י"ט וקשה טפי מזריקת גובה י"ט פחות משהו דהא כה"ג אליבא דשמואל שלשול י"ט נוח טובא מזריקת גובה י"ט וקשה טובא מזריקת גובה י"ט פחות משהו.

אמנם בגמרא ערובין דע"ז משמע כפי' רש"י דקאמר התם וצריכא דאי אשמועינן כותל ה"א משום דבגובה משתמשי אינשי אלמא דה"ל לשני ג"כ בגובה או בעומק ולא שוה לארץ ממש ולדרך הכ"מ יש לדחות דודאי אייריי שהו' ג"כ לשני בגובה או בעומק קצת אלא שאין בו ג"ט כשיעור לבוד או ד"ט כשיעור מקום וכל שאין בו ג' או ד"ט מקרי שוה לארץ אבל היכא שהו' בזריק' גובה ד"ט לזה אע"פ דאיכא לשני זריק' גובה י"ט שניה' אסורי' דכל זריק' גובה ד"ט לא חשוב תשמיש נחת וכן משמע בירושלמי דפרקין עלה דמשנתנו כל שגבוה י"ט למרפסת וכו' פשיטא הדא מלתא לזה בפתח ולזה בפתח שניהם אסורים מן הבית שבו שתי חצרות לזה בזריקה ולזה בשלשול שמואל אמר שלשול מותר שהיא כדרכה וזריקה אסורה שהיא שלא כדרכה רב אמר לא עשה כלום.

מתניתין פליגי על רב כל שגבוה י"ט למרפסת וכו' לא לזה בזריקה ולא לזה בשלשול הוא. ומשני מתניתין בתוך ג"ט לעליונה שהיא למעלה מי"ט לתחתונה מה פליגי רב ושמואל בשוה ע"כ ומדנקיט בתוך ג"ט לעליונה משמע כדעת הכ"מ דלדרך רש"י הל"ל מתניתין מתוך י"ט לעליונה וכו'.

עוד גרסינן התם בירושלמי אר"י בשם רשב"י מג' ועד ד' היא מתניתין פחות מג' אפילו יתר מי' מותר ד' אפילו פחות מי' אסור אלא אנן קיימין מג' עד ד' עכ"ל והגאון מהר"ד

אב"ד דק"ק ברלין פי' דעל רוחב הסלע קאי דבפחות מג' הוא מקום פטור ושניהם מותרים בו ואם הוא ד"ט אפילו אינו גבוה י' חולק רשות לעצמו ולא נהירא דכל פחות מד"ט מקום פטור הוא וגם אין ענין כלל לחליקת רשות לעצמו כי למה לא יהי' מותר לבני החצר היכא שאין בני המרפסת אוסרים וכל הולך יושר יראה שגי' הפוכה היא וקאי אהא דתנן כל שגבוה י"ט למרפסת פחות מכאן לחצר וקאמר דאם הוא פחות מג"ט למרפסת בין בגובה בין במשך דה"ל לבוד אז אפילו הוא פחות מי"ט לחצר אפ"ה שייך למרפסת ואם הוא רחוק ד"ט ממרפסת בגובה ובמשך אז אפילו הוא גבוה י"ט הוא אף לחצר אלא דמתניתין איירי ביתר מג' ופחות מד' ממרפסת דאז יש חילוק שאם גבוה י"ט היא למרפסת ופחות מכאן לחצר וזו הגהה ברורה וסייעתא לדברי הכ"מ.

ולכאורה הי' מקום לומר לדרך הכ"מ דפלוגתא דרב ושמואל אף בזריקה ושלשול פחות מי"ט וא"כ ע"כ היכא דלזה בשוה ולזה בזריקה ד"ט נמי נותנים לזה שבשוה והא דנקיט ר"נ דע"ז מלתי' בכותל וחריץ של י"ט משום דבשתי חצרות לא משכחת לי' שיהי' לזה בשוה ולשני בגובה או בעומק פחות מי"ט דא"כ החצרות פרוצות זו לזו משא"כ לזה בזריקה ולזה בשלשול שפיר משכחת לי' שיהי' ה"ט בזריקה וה"ט בשלשול ולזה נוטה לשון רבנו שלא הזכיר לעיל פ"ג זריקה ושלשול י"ט בהלכה י"ו אלא סתם ובהט"ו כתב לשון ושוה לארץ ולא כתב לשון ובפחות מי"ט לקרקע חצר שנייי'.

אמנם מדפריך בסוגיין הא דביני וביני אסור וכן פסק רבנו לקמן הי"ז דכל הזיזין שבעשרה תחתוני' לבני החצר ושבעשרה העליוני' לבני העליי' משמע כפי' רש"י דהזיזין שבעשרה תחתוני' חשיבי לבני החצר בפתח ולבני עליי' בשלשול ואותן שבעשרה העליוני' חשיבי לבני עלי' בפתח ולבני החצר בזריקה.

וצ"ל לדעת הכ"מ דהא דזיזין שבעשרה התחתוני' לבני החצר לאו משום דחשיב לזה בפתח ולזה בשלשול אלא משום שהן בתוך אויר רשות של בני החצר והעליוני' בתוך אויר רשות של בני עליי' ומדין חלוקה נגעו בי' כדין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו משא"כ בכותל שבין שתי חצרות וה"ה לתל וסלע שבתוך החצר שהוא בשותפות לבני מרפסת כמ"ש התוספות בד"הקס"ד וכו' שפיר אוסרים זע"ז כל שאינו לא' מהם בנחת ממש וכיון שזיז שהוא בתוך י"ט לחצר אע"פ שהוא בפתח לעליונה שניהם אסורים הואיל שהוא רשות של שניהם מכלל דכל מה שהוא בשוה ממש לזה ובזריקת גובה פחות מי' לזה שניהם אסורים ודוקא תרתי בעינן שיהי' לזה בפתח ממש ולזה בזריקת גובה י"ט מיהו הא ודאי דהיכא דלזה בגובה פחות מי' ולזה בגובה י' שניהם אסורים ושאני הך דזיזין דאין אדם אוסר דבר שאינו ברשותו.

ואע"ג דבירושלמי פריך עלה דמתניתין כל שגבוה י"ט למרפסת ולא של תחתוני' היא אר"י זאת אומרת חורבה של ראובן בתוך חצר שמעון ושמעון משתמש בה כמי שהוא שלו דמשמע דתל וסלע הם של בני החצר גרידא איברא אמרינן תו התם הי' שם חורבה ריי"א נותן חורבה לבעלי' עד כדון במשתמש בחורבה דרך פתחו הי' משתמש דרך חלון ר"א בשם ר"י אעפ"כ נותן חורבה לבעלי' ע"כ והפשט פשוט דכשהחורבה משתמשי' בה הבעלי' דרך פתח אין השני אוסר עליו אפילו דרך פתח דלא גרע מביטול רשות חצרו שחברו משתמש בה אלא דמספקא לי' היכא שבעל החורבה משתמש דרך חלון והשני בפתח וקפשיט דאפ"ה נותן חורבה לבעלי' ומינה דה"ה בכה"ג מי שחלון ביתו פתוח לחצר חברו ותל שבחצר סמוך לחלונו גבוה י' דאפ"ה אינו אוסר התל לבני החצר והקשה שם הגאון מהר"ד דהא לעיל קאמר זאת אומרת וכו' ויש ליישב דהתם היכא דשמעון משתמש בה ולא ראובן ואורחא דבני מרפסת להשתמש בתל גבוה י' ולאו אורחא דבני החצר ובהכי ניחא מה שהקשו התוספות בד"ה קס"ד וכו' ומש"ה חשיב ככותל שבין שתי חצרות אפילו תימא שהתל רק של בני החצר מה שא"כ בהך דזיזין שפיר חורבה מחזיר לבעלי'.

ומ"ש רבנו לפיכך שניהם אסורים אע"ג דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר עמ"ש לעיל פ"ג הכ"ג באריכות. ומ"ש רבנו היתה מצבה וכו' בגמרא ד"ס והאר"נ אמר שמואל וכו' דקס"ד דע"כ הא דתנן דפ"ד דאינם אוסרים זע"ז היינו בכבש שאין בו יותר מעשר אמות. ור"נ אירי כשכבש המרפסת יותר מעשר דחשיב כפרצה ומשני הב"ע בדלא גבוה י"ט ויש ברחבו פחות מי' ורבנו כתב דין הדקה במרפסת גבוה י' ולענין תל וסלע: הי"ז זיזין וכו' נראה לכאורה לפי מה דקיי"ל דכותל שאין בו ד' שבין שתי חצרות אלו מעלין מכאן ואלו וכו' דע"כ כל הנך זיזין כשיש בהן ד' על ד' דאל"כ מותרים לזה ולזה ולפמ"ש לעיל הי"ו דמדין חלוקה נגעו בי' שפיר אפילו בזיז שאין בו ד' אסור לבני עליי' להשתמש בו דחשיב כמונח באויר החצר ועיין מ"ש פט"ו מה"ש ה"ד: הי"ח בור שבחצר וכו' עיין בתוספות ד"ה בור וכו' דמוכח מכאן דלזה בזריקת גובה ושלשול ולזה בזריקה שניהם אסורים ושם העלו דזריקת משך ושלשול גרע מזריקה גרידא ועיין לקמן הכ"ד ומ"ש לעיל פ"ג הי"ו ועיין לקמן הכ"ו.

ולולי הך דהכא הי' אפשר לפרש דאף רב ס"ל לזה בזריקה ולזה בזריקה ושלשול נותנים לזה שבזריקה והא דמוקי' מתניתין דב' גזוזטראות בסמוכה לאו משום דבני תחתונה אוסרים מחיצה העליונה דהא הוה להו בזריקה ושלשול אלא משום דחור של בני העליונה נגד התחתונה ומשלשל מרשות לרשות דרך רשות אבל במופלגת אין אדם

אוסר דרך אויר מותר לבני עליונה כיון דאין בני התחתונה אוסרים הגזוזטרא העליונה דה"ל בזריקה ושלשול.
וקאמר רבה דיש דין גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים וכפי' הערוך דמי שגזל חורבה ובנאה קנאה אבל חורבה שלא בנאה מחזיר לבעלים ופריך והתנן ב' גזוזטראות וכו' שהרי החזיקו בני העליונה מעבר דרך התחתונה בגזלה ואי ס"ד יש דין גזל וקנה הגזלה אמאי העליונה אסורה והרי קנאה רשות התחתונה בחזקה ומשני שעשו בשותפות שגילו דעתן דלאו מכח גזלה קאתו ואוסרים זע"ז כחצר השותפים וכו' כמ"ש בערוך ערך גזל באריכות ע"ש ובהכי ניחא דבעשתה התחתונה רגל העליונה אוסרתה ובעשתה העליונה מותרת מדין גזל ובנשתתפו לא קנו מדין גזל ואסור לטלטל דרך הנקב והכל מחמת דין איסור דרך אויר.
אמנם מהך דהכא מוכח דשניהם שוין. ועיין בלשון רבנו בפי' המשנה שכ' אבל אם הבור ריקן לא ריקן ממש אלא שאינו מלא כ"כ כדי שיגיע לשפתו וכו' נלמד מזה דמפרש כפי' הכ"מ לעיל הי"ו דבעינן דוקא לזה בפתח גמור ולזה בשלשול דמשמע מלשונו דאלו הי' הבור חסר קצת אע"פ שעדיין מלא בטבל פחות מי"ט למרפסת שניהם אסורים ולא חשיב לבני מרפסת בפתח גמור ולבני החצר בזריקה.
ולפ"ז משכחת נמי חששא שמא יתמלא עד שיהי' ריקן קצת פחות מי"ט באופן שעם עובי החולי' ורוחקה מהמרפסת יהי' בשלשול י"ט במלואו ויהי' לבני החצר בזריקת גובה ושלשול קצת פחות מי' דלא חשיב שלשול כלל ה"כ שכח א' מן החיצונה וכו' בגי' ה"ה לא היתה בבא זו אלא בבא דשכח א' מן הפנימי': הכ"ב הי' א' דר וכו' ה"ה אם רבי' בחיצונה וא' בפנימית דאינו אוסר אלא דנקיט רבנו יחיד בחיצונה דאז גם בחיצונה אין צריך עירוב ובעכו"ם אם א' בפנימי' וישראלי' בחיצונה עיין פ"ב הי"א: הכ"ג ג' חצרות הפתוחות זו לזו עיין בהגהות מיי' ודבריו נכונים ובחנם נדחק ה"ה דודאי דברי רבנו מתפרשי' בפתוחות זו לזו ולא לר"ה וממילא נשמע ג"כ דין ג' חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לר"ה כיון דשני רשויות משתמשים ברשות א' עיין עירובין דמ"ט ברש"י ד"ה אף זו דר"ש: הכ"ד שתי כצוצטריו' וכו' יש להקשות דבגמרא דפ"ד ע"ב מוקי' אביי מתניתין כגון דקיימי בתוך י' אהדדי כי הא דאר"נ אמר שמואל גג הסמוך לר"ה וכו' ודחה ר"פ דלמא בשרבים מכתפים עליו בכומת' וסודרא משמע דאליבא דאביי דס"ל דבגו י' אסרי אהדדי אוסרי' בני ר"ה על גג הסמוך לר"ה אפילו אין רבים מכתפים עליו וכיון דפסקרבנו כאן כאביי האיך פסק פי"ד מה"ש ה"ט כר"פ דדוקא כשרבים מכתפים עליו.

ותו קשה דאף לפי מה דמוקי אביי בדקיימי בתוך י' אהדדי מוכת מיהות דדוקא בעשו לעליונה ולא עשו לתחתונה הוא דשתיהן אסורות אבל בעשו גם לתחתונה גלויי' גלי דעתי' דאנא בהדי' דידך לא ניחא לי ושניהם מותרים דכה"ג מדקדק בעל הש"ס לקמן דפ"ח א"ה כי עשו לתחתונה נמי וכו' והאיך פסק רבנו בדקיימי תוך י' אהדדי אפילו עשו שניהם אסורים ונ"ל ליישב דודאי הך דגג הסמוך לר"ה לא איירי בסמוך במשך ממש לר"ה דא"כ חשיב כרמלית כיון שהוא פרוץ מצד א' וה"ל כמו קרן זוית הסמוכה לר"ה כמבואר שם פי"ד בדין יתד אלא ע"כ איירי שיש אויר מפסיק דהיינו שיש חצר בין הגג לר"ה והחצ' בעמק הוא ור"ה ע"ג הר שהרי יש בדמיון חריץ רחב ד' בין הגג לר"ה והיינו הא דאמרינן עלה בגמרא ודשמואל מהיכא אילימא מהא דגג הסמוך לר"ה אלמא דאדם אוסר על חברו דרך אויר דלמא כדר"פ והא דאמרינן בגמרא דקיימי הגג בתוך י' לר"ה היינו כשתמשוך קו באלכסון משך וגובה מקרקע ר"ה עד ראש הגג וכפי ששמע רש"י מרבותיו בפי' גג הסמוך לר"ה דפ"ד שלהי ע"ב והיינו פי' דרך אויר כמ"ש לעיל פ"ג הכ"ג שאויר הגג פרוץ לאויר ר"ה ובזה מתורץ קושיי' רש"י וניחא בפשיטות דחשיב גג הסמוך לר"ה דרך אויר דלא כמו שנדחק רש"י לפרש דסתם ר"ה איכא חפופי והתוספות נדחקו שמכתפין במשאות כבדות ובהכי ניחא מה שהקשינו דפסק רבנו כר"פ משום דקיי"ל כרב דאין אדם אוסר דרך אויר אלא דוקא כשרבים מכתפים עליו.

ובזה יובן ענין היתר הגג ע"י סולם קבוע הואיל דה"ל הגג לבני חצר בזריקת גובה וגם לבני ר"ה בזריקה אהני לן הסולם שתורת פתח עליו להקל עיין בגמרא עירובין ד"ס וה"ל לבני החצר בפתח ולבני ר"ה בזריקה ונותני' אותו לבני החצר. וכן איקומת' דאביי גבי שני גזוזטראות דקיימי בתוך י' אהדדי היינו נמי במופלגת במשך ד"ט דאליבי' דשמואל קמתרץ אביי דס"ל אדם אוסר דרך אויר ומש"ה הוא דדוקא בעשו לעליונה גרידא שניהם אסורים אבל אם עשו שניהם מותרים דכיון דמופלג' ד' זה מזה ויש הפסק חריץ ביניהם ס"ל לשמואל גבי איסור דרך אויר דדוקא בגג הסמוך לר"ה דלא גלי בני ר"ה אדעתייהו דסלוקי סלקי נפשייהו מתשמיש הגג אבל הכא דגלי בני התחתונה דעתייהו דסליקי נפשייהו אינם אוסרים על בני העליונה דרך אויר וא"כ איקומתא דאביי דומה ממש לגג הסמוך לר"ה אבל בדקיימי זה תחת זה ממש וקיימי בתוך י' אהדדי כגזוזטרא א' הן ואפי' עשו שניהם אסורים כמ"ש רבנו.

תדע דלקמן דפ"ח פריך ואי ס"ד יש דין גזל בשבת אמאי שניהם אסורים ואמאי לא משני בדקיימי תוך י' אהדדי דהא ודאי בדקיימי תוך י' אהדדי אוסרי' זע"ז אפילו בלא נשתתפו כי היכי דבני ר"ה אוסרי' על הגג אע"פ שאינו שלהם אלא ודאי משום דהתם אליבא דרב

קיימינן דס"ל אין אדם אוסר דרך אויר דמש"ה מוקי' מתניתין דוקא בסמוכה זה תחת זה אבל במופלגת במשך אפילו אי קיימי תוך י' אהדדי אינם אוסרים זע"ז דרך אויר אליבא דרב הילכך לא מתוקמא אליבא דרב במופלגת ואפילו באים בני התחתונה למלאות דרך העליונה ס"ל לרב דאין אדם אוסר דרך אויר דלא דמי לגג הסמוך לר"ה ורבי' מכתפין דהתם בני ר"ה משתתפין בגג בנחת תדיר ואין בני החצר משתמשין כ"כ בזריקת גובה משא"כ בנדון זה אע"פ שמשתמשין בני תחתונה בעליונה הרי גם בני עליונה משתמשים בה ונותנים חורבה לבעלים שמשתמשין בה וכיון דלא מתוקמא במופלגת לא מתוקמא בסמוכה ובדקיימי תוך י' אהדדי דא"כ קשה כי עשו לתחתונה נמי לזה הוצרך לאוקי בדלא קיימי תוך י' אהדדי ובנשתתפו ומוכרח פסק רבנו (וכן מסתבר דאקומתא דאביי במופלגת ד' במשך דמש"ה קאמר בגמרא כיון דלזה בנחת ולזה בקשה פי' דלזה בשלשול גרידא ולשני בזריקת משך ושלשול אבל בעשו לתחתונה הוה ליה לבני עליונה בזריקת משך ושלשול דחשיב כשלשול גרידא באלכסון וכמ"ש לעיל פ"ג הי"ז לדרך הערוך ע"ש משא"כ לפי' רש"י בדקיימי זה תחת זה דליכא לבני התחתונה אלא מקצת זריקת גובה ושלשול אין כאן רבותא דכל פחות מי' חשיב כפתח) היוצא מזה דאליבי' דרב דס"ל לזה בזריקה ולזה בשלשול שניהם אסורים וס"ל נמי דאין אדם אוסר דרך אויר לא שייך לא תירוץ דרב אדא בבאין בני תחתונה וכו' דאליבי' דרב אין הפרש בין אם באין בסולמות למלאות דה"ל לתרווייהו בשלשול ובין אם אינם באים למלאות דה"ל לזה בזריקה ולזה בשלשול דלעולם אוסרים זע"ז אלא דהואיל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מש"ה לא מהני אפילו באים בני התחתונה למלאות דכיון שגם בני עליונה משתמשי' לא ה"ל דומי' דגג הסמוך לר"ה ורבי' מכתפי' עליו כנ"ל ויש דין גזל בשבת.

וכן תירוץ אביי לא שייך אליבי' דרב דאי במופלגת אין אדם. אוסר דרך אויר ואי בסמוכה אפילו עשו לתחתונה נמי כנ"ל ולא מתוקמא אלא בסמוכה ונשתתפו ויש ביניהם י"ט והילכך שניהם אסורים אפילו אין בני התחתונה באים למלאות דרך העליונה כיון דס"ל לרב לזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול שניהם אסורים וסוגיא זו שבדף פ"ד ע"ב אזלא לפי המסקנא דהתם דפ"ח דאיירי בנשתתפו וניחא לרב אלא דקשה לשמואל דס"ל דברשות השותפים נותנים לזה שבשלשול.

ולזה משני רב אדא בבאין בסולמות דה"ל לתרווייהו בשלשול ואביי משני בדקיימי בתוך י' אהדדי ומופלגת ד"ט כנ"ל דאע"ג דה"ל לזה בזריקה ושלשול אפ"ה אוסרים זע"ז דרך אויר כשנשתתפו כיון דבגו י' אהדדי קיימי כי היכי דבני ר"ה אוסרים הגג אע"פ שהוא של בני החצר והי' בדין ליתן לבני החצר היכא דתרווייהו בזריקה ה"נ ברשות השותפים

אע"פ שתשמישו של זה בנחת טפי והיה בדין ליתן לזה שבנחת כיון דבגו י' אהדדי קיימי אוסרים זע"ז.

והיינו מה שמדקדק בעל הש"ס דפ"ה ע"א ודרב מהיכא אלימא מהא דב' גזוזטראות וכו' דקאמר רב דבמופלגת לא אסרי אהדדי וקס"ד אפילו תוך י' אלמא דאין אדם אוסר דרך אויר וקמדחה דלמא רב ס"ל דאדם אוסר דרך אויר אלא דמוקי' מתניתין אפילו ביש ביניהם עשרה דסתמא קתני ודלא כאיקומתא דאביי ומש"ה קמוקי' בסמוכה דלזה בשלשול ולזה בזריקת גובה ושלשול שניהם אסורים משא"כ במופלגת דה"ל לזה בשלשול ולזה בזריקת גובה וזריקת משך ושלשול ה"ל כמו לזה בפתחולזה בזריקה וכן פרש"י ועיין בתוספות דפ"ד ד"ה בור וכו' ובזה נתיישבו דברי רבנו ע"פ הגמרא דהיכא דעשו לתחתונה ה"ל לתרווייהו בשלשול ואפילו לא נשתתפו שניהם אסורים דלא שייך בזה דין גזל דהא יש לבני עליונה רשות ודריסת הרגל למלאות דרך התחתונה עיין בערוך ערך גזל והיכא דעשו בני עליונה אין בני התחתונה אוסרים אא"כ נשתתפו ואפילו אם נשתתפו היכא דעשו שניהם מותרים ומלתא דרב מתפרש במופלגת במשך כפרש"י ודלא כמו שהבין ה"ה והשמיט רבנו דין מופלגת דפשוט הוא דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר כנ"ל פ"ג הכ"ג וכל דברי רבנו מתפרשים בסמוכה במשך עד שחור זה נגד חור זה וכן מפורש בפי' המשנה לרבינו ואין להקשות דהאיך אפשר לצייר שחור זה ממש נגד חור זה ועשו שתיהן מחיצה יורדת גבוה י"ט כשהם קיימו בתוך י' אהדדי די"ל דהנך גזוזטראות הם בנינים ממש במחיצות ותקרה וקרקע כמשמעות לשון רבנו בפי' המשנה וחלונות בצדיהם ומן החלונות יורדים מחיצות כעין כוורת גבוה י' י"ט נמצא שהגזוזטראות שהם הבנינים קיימי בתוך י' אהדדי אבל חלונות הגזוזטראות רחוקים זה מזה יותר מי"ט.

ובהכי ניחא נמי מה שיש להקשות מהא דפסק רבנו לקמן הכ"ו גבי ג' דיאטות שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות והאיך ממלאין בני העליונה דרך החור של תחתונה ולפמ"ש דהנך גזוזטראות הם בנינים ממש והמחיצות העשויי' ככוורת הם חוצה להן שפיר י"ל דלא חשיב משלשל מרשות לרשות דרך רשות דאע"פ שאסור להוציא כלי הבית דרך חצר חברו מ"מ מחיצה זו לא חשיבא כחצר ואין עלי' שם רשות כלל שהרי איננה ראוי' לתשמיש שאין לה בית קבול ודוקא במשתמש דרך דיאטא שיש עלי' שם רשות ובזה נתיישבה השגת הראב"ד.

ולפי דרכנו למדנו דס"ל לרבנו דלזה בשלשול ולזה בזריקת גובה ושלשול שניהם אסורים וכמ"ש התוספות בד"ה בור עיין לעיל הי"ח ולעיל פ"ג הי"ו ואפשר לומר דזריקת משך

ושלשול אפ"ה חשיב בקושי לגבי שלשול וכה"ג כ' התוספות בד"ה בור ויש לחלק ביניהם בסברא דמזריקת גובה נמשך השלשול מעצמו.
ודע דהיכא דעשו בני התחתונה לבדם מחיצה אפילו עירבו שניהם לא מהני דאכתי ה"ל רגל האסורה במקומה שהרי אין לבני העליונה מחיצה וכן משמעות לשון רבנו ולהכי נקיט במתניתין עשו לעליונה וכו' עד שיערבו לאפוקי עשו לתחתונה אפילו עירוב לא מהני וזה הפך מה שכ' לעיל דבעשו לעליונה חשיב לתרווייהו בשלשול ע"ש ועיין בסמוך הכ"ו: הכ"ו ג' דיאטות וכו' בתוספתא פ' בתרא דעירובין שלש דיאטות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו עליונה ותחתונה של א' ואמצעי' של אחר לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות אבל משלשל הוא מן העליונה לתחתונה שלא בדרך האמצעית.
משלשל אדם קדרה של בשר ונותנה ע"ג זיז שרחב ד"ט הי' חלון באמצע שהיא ד' על ד' אסור שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות ע"כ ובירושלמי פ' חלון עלה דמתני' דב' גזוזטראות ר' אבוה בשם ר' יוסי הדא דאת מר במשתמשות דרך נקב אבל במשתמשות לחוץ מותר ותני כן ג' גזוזטראות זו ע"ג זו אסור להשתמש מן העליונה לתחתונה דרך אמצעות אבל משתמש מן החצר לגג ואינו חושש.
אמר רשב"י הדא דאת מר מבחוץ אבל בפנים אסור (כצ"ל והגי' הפוכה וכן גריס הגאון מהר"ך) זעירי אמר בין מבחוץ בין מבפנים אסור מתניתין פליגי על ר' זעירי. משלשלין קדירה בשר מע"ג זיז שגבוה י' ורחב ד' ואם הי' חלון בינתים של ד"ט אסור שאין משתמשין מרשות לרשות דרך רשות מה קעביד לה רשב"י פתר לה בשוה ע"כ והגאון מהר"ך מפרש דקמפלגי אם אדם אוסר על חברו דרך אויר ע"ש והפשט פשוט לענ"ד דר' אבוה סובר דמחוץ לחור של בני התחתונה שרי לפי שאין אדם אוסר על חברו דרך אויר ואין הרשות מתפשט מן הצד לאסור האויר ומייתי ראיי' מרישא דתוספתא הנ"ל וכדמפרש לה רב שמואל בר יצחק דמשתמש מן הגג לחצר דוקא מבחוץ אבל מבפנים דרך חורים אסור.
וזעירי פליג אדר' אבוה וס"ל דאף מבחוץ אסור ר"ל שלא דרך נקב דאדם אוסר את האויר עיין לעיל פ"ג הכ"ג. ומסיק דמתניתא הנ"ל דהיינו רישא דתוספתא פליגי עלה דזעירי ואח"כ פריך משלשלין קדרה בשר וכו' והוא סיפא דתוספתא הנ"ל דמשמע אפילו מבחוץ אסור כשיש חלון בינתיים וקשה לרב שמואל.
ומשני פתר לה בשוה ר"ל שהזיז שוה לחלון דה"ל חורי החלון הילכך אע"פ שהזיז הוא לבעל הגג אוסר דכה"ג לא חשיב תשמיש דרך אויר דשפיר אוסר החלון כיון שהזיז חורי

החלון הוא ועיין לעיל הך"ד ולעיל פ"ג הכ"ג: הכ"ז ב' דיוטות וכו' עיין בתוספות ד"ה לא שנו וכו' ועיין בפי' המשנה לרבנו: סליק פ"ד מה' עירובין פרק ה מה' עירובין ה"א אנשי מבוי וכו' עיין מ"ש פ"א הי"א: ה"ב א' מבני מבוי עיין בהשגות ובמ"מ דגריס ה"ה בגמרא כיון דאי בעי לי' מאתמול כגירסת הרי"ף ודלא כגי' שלנו דאי בעי לה מינאי והטעם דעיקר קניית העירוב מבע"י כמ"ש הכ"מ ומ"ש הכ"מ וכ' הרב המגיד שרש"י הוסיף עוד להקל וכו' ט"ס הוא וצ"ל והראב"ד הוסיף עוד להקל מרש"י וכפי הנראה דרבנו מקיל טפי אפילו מהראב"ד דודאי אפילו במזכה להם משלו לא שייך לא גמר ומקנה דכיון שזיכה להם ע"י אחר הרשות לבני המבוי והחצר ליקח העירוב בחזקה ואין יכולת בידו למחות ותו דכיון דכבר זכו אין לנו לחוש למה שבלבו והרי קיי"ל כר' חנינא דמ"ט דהמקפיד על עירובו עירובו עירוב אלא דאביי לא רצה לזכות להם מפני שלא הי' אפשר לו ליתבי' להו א"נ דאביי לית לי' כר' חנינא אלא כשמואל דהתם דמ"ט מיהו אנן קיי"ל כר"ת הילכך לא שייך קפידא במאכל של עירוב ושיתוף ור"ת בהכרתמוקי הך ברייתא בבעל הבית שהי' שותף לשכניו ביין ושמן העומד לסחורה דכיון דקפיד עלי' אין עליו תורת מאכל אלא תורת סחורה ומש"ה נקיט רבנו האי דינא גבי שיתוף וסמכו לדין הל' א' דבעירוב שהוא בפת שאינו עומד לסחורה לא שייך דין זה וכן בבריי' נזכר לענין שיתוף ולזה נוטים דברי המגדל עז.

ומש"ר כופין וכו' עיין מ"ש לקמן ה"ה ובירושלמי פ' חלון: ה"ד חצר וכו' עיין במ"מ ובמגדל עז ותירוצם דחוק דאי ס"ד דאיכא קפידא בשיתוף מאי איריא חצר הפתוח לשתי מבואות אפילו פתוח למבוי א' האיך מזכין להם שלא בפניו הגם דיש לדחות דבפתוח למבוי א' כיון שכופין אותו ונוטלין העירוב ממנו בע"כ א"כ זכות הוא לו מה שמזכה לו השיתוף במתנה משא"כ בפתוח לשתי מבואות שאינם יכולים לכוף אותו ליתן חלק בשיתוף כיון שהרשות בידו להשתתף עם המבוי השניי' שאז אינו אוסר עליהם כדלקמן ה"ח הילכך לא ה"ל זכות דשמא שונא את בני המבוי הזו ואיננו רוצה שיהיו הם מותרים בחצרו ורגילים בו.

אמנם לשון רבנו איננו סובל זה דמשמע מדכתב אם נשתתפה עם א' מהן בלבד נאסרה במבוי הב' ולפיכך חובה הוא להם וכן משמעות לשון הרי"ף שכתב וז"ל ואוקימנא לקמן בחצר שבין שתי מבואות שמתוך שאתה מתירו במבוי זה אתה אוסרו במבוי אחר וכו' ודלא כמ"ש הרב המגיד שדעת הרי"ף דנשתתפה עם שניהם אינה מותרת עם שניהם שהרי הרי"ף פסק כר"ש אליבי' דרב כמו שהוכיח הרא"ש פ' מי שהוציאוהו ע"ש אלמא דהרי"ף סובר כדעת רבנו לקמן ה"ז וא"כ לשון הרי"ף ורבנו איננו מובן דמשמע דהואיל

שנשתתפו במבוי זה נאסרו במבוי שני דע"כ כוונתם שאסור' במבוי שני כשלא תשתתף עמהם דאי תשתתף עמהם הרי מותר' בשניהם וא"כ מאי איריא שנשתתפה עם זה אפילו אם לא נשתתפה כלל נמי אסורה בשני.

לכן נראה ברור בכוונת הרי"ף ורבנו דקודם שנשתתפה עם שניהם היתה מותרת להוצי' מחצרה לשתי המבואות כלים ששבתו בחצר כדלעיל פ"ג הי"ט ומחמת השיתוף שנשתתפה עם א' מהם אסורה להוציא לתוך מבוי השניי' אפילו כלים ששבתו בחצר ומש"ה חוב הוא לה ובזה מתורץ השגת הראב"ד דודאי היכא שכבר נשתתפו מדעתם במבוי א' מותרים בני מבוי שניי' לזכות להם שלא מדעתן דזכות הוא לה כיון שמותרת עם שניהם כר"ש אלא דהיכא שלא נשתתפה כלל אין בני מבוי א' יכולים לזכות לה שלא בפני' דנהי דזכות לה לענין להוציא לתוך המבוי זו כלים ששבתו בבית מ"מ יצא שכרה בהפסדה ששוב לא תוכל להוציא למבוי שניי' כלים ששבתו בחצרם.

ועיין בש"ע סימן שע"ב ס"ו שכתב דכותל שבין שתי חצרות ותשמישה בנחת לזה ובקשה לזה דזו שתשמישה בקשה אסורה להשתמש בו אפילו בכלים ששבתו בחצר ודברי הש"ע הללו לקוחים מדברי ה"ה פ"ג מה' עירובין הט"ו ובס' עולת שבת תמה על הש"ע דאטו גרע כותל זה מגוף חצר השני וכבר עמדתי על זה לעיל פ"ג הט"ו ע"ש.

ובמגן אברהם תירץ דכיון שהוא נמוך לחברו מי"ט לא הוי לי' דין גג ואם ישתמש בו ה"ל כחצרו ויאסור על חברו להעלות עליו כלי הבית לכן אסור הוא בו דנותנים אותו לזה שתשמישו בנחת ע"כ פי' לדבריו דאע"ג שמותר לו להשתמש בחצר חברו בכלים ששבתו בחצרו ואינו אוסר מחמת תשמיש זה על חברו להשתמש בחצר עם כלי הבית היינו משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו משא"כ הכותל הזה שהוא משותף להם ה"ל בדמיון מבוי שהוא משותף לבני החצרות ונמצא שאם זה שתשמישו קשה יחזי' בה בהשתמשות עם כלי החצר כיון שעובי הכותל הוא בפתח לזה שתשמישו בנחת נמצא אסור לו להוציא כלי הבית לראש הכותל שהשני אוסר עליו הא למה זה דומה למבוי שבין שתי חצרות שלא נשתתפו במבוי דאע"פ שאין בני חצר זו משתמשים במבוי אלא בכלים שבחצר אפ"ה אוסרים על בני חצר השניי' להוציא למבוי כלים שבבית ודוקא הואיל שהכותל גבוה פחות מי' לזה דאילו הי' גבוה י' אינו אוסר על חצר חברו דלא הוה דומי' דמבוי שתשמיש המבוי בחצר בפתח אלא דאז בל"ז שניהם אסורים בכלים שבבית כדין לזה בזריקה ולזה בזריקה כן נראה ברור בכוונת ה"ה והש"ע.

ועם היות שהסברא זו איננה נראית לי דמהיכי תיתי נאמר שכופין בני החצר זו שלא להשתמש בעובי הכותל בכלים שבחצר כדי שישתמש חברו בכלים שבבית ומאי חזית

דדמא דהאי סומק טפי ודוקא כשיש הרבה חצרות במבוי הוא דיכולין לכוף את א' מבני המבוי להשתתף שהם רבים נגד יחיד וכחם יפה וגם תשמיש המבוי הוא תשמיש הרגיל טפי מתשמיש הכותל ותו דהכפיי' התם לענין שיתוף אבל אם כבר עירבו ונשתתפו כל החצרות וא' מהחצרות לא עירבו ולא נשתתפו בודאי אין כופין את בני חצר הזה להסתלק ממבוי ולאסור עליהם להשתמש במבוי עם כלים ששבתו בחצר דהיינו שיבטלו רשותם במבוי כדי שיזכו חבריו להשתמש במבוי עם כלים שבבית ואע"פ שכתב המ"א דנותנים אותו לזה שתשמישו בנחת ומש"ה כח בן חצר זה יפה בהשתמשות הכותל ואין רשות לחברו לאסור עליו ע"י תשמישו בכלים שבחצר א"כ לפ"ז חשיב עובי הכותל כמו שאינו שלו ואפילו משתמש בו בכלים שבחצר אינו אוסר על חברו ע"י תשמיש גרוע הזה וא"כ כיון שאינו אוסר ע"י תשמיש גרוע מש"ה מותר לזה שתשמישו בקשה להשתמש בעובי הכותל בכלים שבחצר ואין אנו מגרעים כחו ברשותו וכמ"ש לעיל פ"ג הט"ו.

מיהו בנדון דידן בחצר הפתוח לשתי המבואות ונשתתף עם א' מהם בודאי אנו כופין אותו להסתלק ושלא להשתמש במבוי השנייי' בכלים שבחצר כדי שלא יאסור עליהם להשתמש במבוי בכלים שבבית כיון שתשמישו במבוי תשמיש חשוב הוא דרך פתח ואוסר הילכך אנו סותמין לו הפתח השני דכופין על מדת סדום כדלקמן ה"ט וכיון שעירבה עם זו ה"ל פתח הזה רגיל אפילו אם עירבה עם שאינה רגילה כדלקמן ה"ח הואיל שהשיתוף מרגילה בפתח זה בשבת ששם מוציאה אפילו כלים שבבית ומש"ה סותמין הפתח השני אף לענין כלים שבחצר דאילו היתה פתוחה לענין כלים שבחצר היתה אוסרת אף לענין כלים שבבית כדין א' מהחצרות שלא עירבו ולא נשתתפו שאוסרים על בני המבוי שעירבו ונשתתפו לענין כלים שבבית וכה"ג נמי היא כסתום לבני מבוי אחרת להכניס לה אפילו כלים שבחצר ודוקא בחצרא' פתוח לשתי מבואות שנמצא יש לה רשות בשתי המבואות והיתה אוסרת עליהם אם משתמשת במבוי משא"כ בב' חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבואות אין אנו צריכים לסתום הפתח שביניהם כיון שאף אם ישתמש חצר זו במבוי השני לא יאסור מבוי שאינו שלו.

ומש"ה כתב רבנו דין זה כאן גבי מבואות דלא שייך גבי בית הפתוח לשתי חצרות מערבין עליו שלא מדעתו כיון דבל"ז אסור לו להשתמש בשתי החצרות זכות הוא לו ולא חוב ועיין לקמן הכ"ג: ה"ה כיצד אוסר וכו' עיין בהשגות ובכ"מ נדחק למחוק הגירסא רגיל אין ושאינו רגיל לא לדרך רבנו ומפרש דהסייעתא הוא מדקאמר בני המבוי נוטלין שיתופו בע"כ אבל אשתו לא ואין בפי' זה מלח ותבלין דהאיך ס"ד לומר דאשתו לא כיון

שבני המבוי יכולין לכפותו והרי הם חפצים בשיתוף אטו יש גריעותא במה שמשתתפים לדעת אשתו.
לכן נראה לי לפרש דברי רבנו הנ"ל ה"ב דלא כפי' ה"ה דכשאינו רגיל כופין אותו ע"פ ב"ד דכיון דס"ס כופין אותו למה לן לאטרוחי בי דינא יטלו תכף השיתוף בע"כ אלא ה"ק רבנו דאם רגיל אז נוטלין ממנו השיתוף בע"כ ובאינו רגיל אינם יכולים ליטול ממנו שיתוף בע"כ אלא אם רוצים להשתתף צריכין לזכות לו משלהם אלא שאם הוא מותה ואינו רוצה להשתתף כלל ומוחה בהם ואינו רוצה לזכות בשיתוף שלהם ומתכוון לאסור עליהם אז כופין אותו שלא יאסור עליהם והיינו מ"ש רבנו כופין אותו להשתתף עמהן אע"פ שאין כופין אותו ליתן שיתוף.
ולפ"ז יש לקיים גי' הספרים רגיל אין שאינו רגיל לא וה"ק הנ"מ דהא דקאמר שמואל אשתו של אדם מערבת עליו שלא מדעתו היינו בדלא אסר בפירוש דאי ס"ד אפילו בדאסר בפי' א"כ כיון דמלתא דשמואל סתמא איתמר דמשמע אפילו אם אינו רגיל מערבת עליו שלא מדעתו אע"פ שהכל של בעלה וקשיא דשמואל אדשמואל דס"ל בשאינו רגיל לא כייפינן לי' ליתן חלק לשיתוף אלא ודאי דמלתא דשמואל בדלא אסר בפירוש מש"ה אמרינן דמסתמא לא ימחה לאשתו במה שתתן חלק לשיתוף שלא מדעתו הילכך מערבת מסתמא אפילו בשאינו רגיל אבל במוחה ואוסר כיון שאין כופין אותו ליתן חלק לשיתוף אין אשתו מערבת בעל כרחו (וגם לדרך הרב המגיד לעיל ה"ב אפשר לפרש הסוגיא בכה"ג דמייתי סייעתא דבשאינו רגיל צריך כפיית ב"ד והילכך אין אשתו מערבת בע"כ שלא בידיעת ב"ד אלא דנראה עיקר כפמ"ש) הגם דלפ"ז קשה לכאורה דמאי האי דקאמר בגמרא לימא מסייע לי' כופין אותו לעשות לחי וכו' דבשלמא לפי דרך רש"י דפירוש רגיל היינו שאין לו אלא פתח א' שפיר הוה דומיא דידי' כפיי' דלחי וקורה שהרי אוסר בודאי משא"כ לדרך רבנו דפי' רגיל שדרכו להשתתף א"כ ליכא סייעתא דאדרבה לחי וקורה חשיב כאינו רגיל ואדרבה קשיא אדשמואל.
אך י"ל דה"ק דנהי דתוקי' הך דכופין לעשות לחי וקורה בשכבר הי' לחי וקורה ונתקלקל אפ"ה מוכח מיהות דברגיל כופין אותו מיהו לפי מה דמסיק דמחיצו' שאני שפיר כופין אותו אפי' כשלא הי' לחי וקורה וכן פסק רבנו פ"ה מה' שכנים הי"ב ע"ש והרב המגיד הראה שם מקומו להתוספתא ואישתמיטתי' גמרא ערוכה וכתב רבנו דין זה בחצר הפתוח לשתי המבואות לרבות' כמ"ש הכ"מ ולמד כן מסתימת לשון בעל הש"ס דמשמע דלעולם מערבת שלא מדעתו אפילו בחצר הפתוח לשתי מבואות ותו דבחצר הפתוח למבוי א' יש חילוק דאם הוא רגיל אז אשתו מערבת עליו בע"כ אפילו אוסר בפירוש כיון

שכופין אותו משא"כ בחצר הפתוח לשתי מבואות לא שייך כפיי' אפילו רגיל כיון דאית לי' פתחא אחרינא ויכול להשתתף עם בני מבוי שניי' ואז לא יאסור על זו אע"פ שרגיל בה כדלקמן ה"ח וכ"ש לפי דרך ה"ה לעיל ה"ב כיון דלעולם כופין מיהות ע"פ ב"ד שפיר אשתו מערבת בע"כ ומה שהקשה הראב"ד הלא הטורזיינא לא רצה להשכיר י"ל דאע"ג דבישראל אין אנו יכולין לכופו שיתן חלק בשיתוף כיון דאיכא תקנה שיזכו לו משלהם מה שא"כ בעכו"ם דליכא תקנה אלא ע"י שכירות התירו חז"ל לשכור מאשתו בע"כ דלא גרע משכירו ולקיטו.

ותו דבשלמא בישראל חוב הוא לו מה שלוקחין ממנו מאכל לשיתוף משא"כ בעכו"ם דזכות הוא לו מה שנוטלת אשתו דמי השכירות ואין לו הפסד בכך אלא שאין כוונתו אלא להכעיס. ולפ"ז הא דמייתי בגמרא ראי' לעובדא דטורזיינא ממלתא דשמואל הוא בדרך כ"ש דהשתא בישראל דחוב הוא לו ואיכא תקנה ע"י זכיי' אפ"ה אשתו מערבת שלא מדעתו כ"ש בשכירות מאשת העכו"ם דקס"ד אפילו באוסר בפירוש מיהו אף לפי מה דמסיק דמלתא דשמואל בשאינו אוסר אפ"ה י"ל בטורזיינא אפילו אוסר נמי משכרת בע"כ ודין זה בין בעירוב ובין בשיתוף כמפורש בדברי רבנו: ה"ו נשתתפו וכו' עיין בהשגות ותמצא ישוב לשלשה השגות הללו לעיל פ"א הי"א ולעיל בפרקין ה"ד ועיין בכ"מ שכתב דרבנו מפרש מב' מינים אתחלת עירוב כמבואר מלשון רבנו מיהו צריך ליתן טעם לפי פי' הרי"ף ורבנו דבשלמא לדרך רש"י דפי' מב' מינים היינו שמזכה פעם שניי' במין אחר ממה שהי' בראשונה ניחא דהילכך אמרינן דאיכא קפידא ושמא ניחא לי' במין הראשון משא"כ לדרך רבנו שנשתתפו בתחלה ביין ושמן למה לא יועיל אפי' בכלה כשיחזור ויזכה לו ביין ושמן.

לכן נראה דסובר רבנו דאין משתתפין בשני מינים לכתחלה אלא מדעת דאיכא מאן דלא חשיב לי' התערובות ודוקא בנשתתפו לדעת הוא דאחשבי' את התערובת לשוויי אוכלא תערובת יין ושמן וכמה משקין הילכך אם נשתתפו במין א' חוזר ומזכה מאותו מין (או אפילו ממין אחר) דלא גרע מעירוב לכתחילה וכיון דגלי דעתי' דניחא לי' בעירוב עמהם לאו חובה הוא לו וזכין לו שלא בפניו משא"כ אם נשתתפו לכתחלה בב' מינים דאע"ג דאחשבי' לעירוב הראשון אפ"ה צריך להודיע לו פעם שנית אי ניחא לי' אף השתא בתערובת הזה או משום שמא אי אפשר לכוון בפעם שני התערובת שיהי' ממש כמו בפעם ראשון שמא ירבה או ימעט ביין או בשמן ואולי אפילו אם יחזרו ויערבו פעם שני במין א' נמי איכא קפידא דניחא לי' בתערובת הראשון ומש"ה נתרצה להשתתף עמהם כן מוכרח לפרש לדרך רבנו:ה"ט עירבו וכו' לפמ"ש לעיל ה"ד יש פסידא לבעל

החצר במה שדוחין אותו לשאינה רגילה דאסור לו להוציא כלים שבחצר למבוי הרגיל ולפ"ז אין פי' כופין על מדת סדום שזה נהנה וזה לא חסר דהא בודאי זה חסר אלא ה"ק כופין על מדת סדום הואיל שאפשר לזה בפיתחא אחרינא ויש לי' הפסד מועט ומפסיד להם טובא אבל כשנשתתפו בני שני המבואות אפילו רגילה בשניהם אוסרת על שניהם שא"א לדחותה לשום א' מהן דמאי חזית.

ודע שבבית פתוח בין שתי חצרות י"ל דשייכי נמי כל הנהו דיני' אלא דדין זה דדוחין אותו לשאינה רגיל רבותא הוא גבי חצר אע"פ שמפסדת לענין כלים שבחצר גם י"ל דבבית שבין ב' חצרות לא שייך כלל רגיל ושאינו רגיל דחצר רשות היחיד הוא והוה רגיל בשניהם משא"כ מבוי שהוא מקום הפקר: ה"י חצר וכו' עיין בתוס' בד"ה וישראל ועיין לקמן בפרקין הי"ו: הי"א רחבה ד"ט שיעור זה מפורש דף ס' ע"א: הי"ג מבוי וכו' רבנו לא נקיט פתוחו' כמ"ש באריכות לעיל פ"א הי"ט ופ"ב הט"ו ע"ש: הי"ד נשתתפו במבוי וכו' עיין בהשגות ובירושלמי שלפנינו ה"ג פשיטא נסמכי' על שיתופי המבוי מהו לסמוך על שיתופי חצרות ריב"א ור"ז תרווייהו חד משם מר עוקבא וחד בשם רנב"י נסמכין על שתופי חצרות בשבת הראשונה מדוחק ר"י בר בון בשם ר"י כדון אנשי ברדלא שאין מקפידין על פרוסתן ר' בא בשם ר"י ואפילו לא כגון אנשי ברדלא שאין מקפידין על פרוסתן ע"כ ופי' הגאון מהר"ד פשיטא שהבעלים סומכין על מה שמשותפי' במבוי כדתנן בעל הבית שהי' שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין אין צריכין לשתף מהו לסמוך על שיתופי חצרות שהבעלי בתים משותפים בפת משום עירובי חצרות ריב"א וכו' שאין מקפידין וכו' אבל שותפי' שמקפידין לא הוה עירוב ור' בא קאמר אפילו אם מקפידין סומכין לענין עירוב חצרות ע"כ ועיני כל מעיין רואות מתוך דברי רבנו והראב"ד הללו שבודאי גירסתם היתה הפוכה פשיטא נסמכין על שיתופי חצרות מהו לסמוך על שיתופי המבוי פי' דכשנשתתפו החצרות זה עם זה בפת נסמכין על השיתוף אע"פ שלא עירבו כל חצר לעצמה כנ"ל פ"א הי"ט אלא דמספקא לי' מהו לסמוך על שיתוף המבוי ביין וקפשיט דנסמכין בשבת ראשונה מדוחק וקמפלגי ר"י בר בון ור' בא אי בעינן דוקא שלא יהיו מקפידין על פרוסתן דעלמא או אפילו מקפידין וכפי הנראה דהראב"ד בא להראות מקום מוצא הדין ולא לחלוק ואולי דבא להשיג על רבנו דה"ל למפסק כמ"ד אפילו מקפידין על פרוסתן דהלכה כדברי המקיל בעירוב.

ולדרך רבנו י"ל דכיון דלא נזכר בבבלי דין זה אלמא דס"ל להבבלי כמ"ד דדוקא בשאינם מקפידין וסוגי' דבבלי איירי במקפידין הילכך קאמר בעירובין בפשיטות דביין דכ"ע לא פליגי ע"ש בגמרא דע"ב: הט"ו מבוי שלא נשתתפו וכו' עיין בהשגות וכבר בארתי

דברי רבנו לעיל פי"ז מה"ש ה"ח ועיין מ"ש פ"ב מה' עירובין הט"ו ולפי דברי רבנו הללו צריך לפרש מ"ש רבנו לעיל פ"ג הי"ט דמוציאין מחצר שעירבה למבוי היינו דוקא למבוי שמותר לטלטל בתוכו כגון שלא עירבו מקצתן דחשיב בתים וחצרות פתוחים לתוכו א"נ למבוי אחר.

א"נ למבוי זה ואפילו עירבו כלן וכשהתירוהו ע"י צ"ה ופסין משא"כ במבוי שעירבו כלן שאיננו ניתר בלחי וקורה יש לו דין כרמלית ואסור להוציא מן החצר וגג לתוכו דהיינו מרה"י לכרמלית: הי"ח מבוי וכו' עמ"ש פ"ג מה"ע הט"ו: הכ"ב הבתים וכו' גמרא ד"ס הני בני קוקנאי וכו' ומסיק הדר אמר כווי נמי לא בעי: הכ"ג המזכה בשיתוף וכו' הלשון הזה קשה ההבנה מאד שאם כבר עירבו כלן עירוב א' לאיזה צורך מזכה להן זה בשיתוף שהרי כבר משותפים ועומדים ודברי ה"ה אינם מובנים דפשיטא שאין מערבין לחצאין ותו דהל"ל המזכה בשיתוף אחד לכל בני המדינה.

וכבר עלה בדעתי לבאר דברי רבנו ע"פ מה דאיתא בירושלמי ס"פ חלון רמ"א אין מערבין על אדם שלא מדעתו ופריך ולית לי' לר"מ זכין לאדם שלא בפניו ומשני סבר ר"מ לית הדא זכו לא בעי בר נש דיעיילו חברייא לביתי' בר מדעתי' ע"כ. ולפ"ז בודאי אע"ג דאנן קיי"ל כרבנן דפליגי אדר"מ כיון שהסברא נותנת דלא ניחא ליה לבר נש דייעול חברי' לביתי' בהכרח טעמייהו דרבנן דטפי ניחא לי' שלא יהיו ידיו אסורות שיהי' מותר לו להוציא ולהכניס וסבור וקיבל החובה מועטת מה שיכנסו חבריו לביתו ומש"ה זכות הוא לו ובזה יש פנים מסבירות למ"ש ה"ה לעיל ה"ד דבחצר הפתוח לשתי מבואות דחוב הוא לו דכיון שידיו לא אסורות ויוכל להכניס ולהוציא למבוי אחר אפשר דבכה"ג לא ניחא לי' שיכנסו בני מבוי זה לביתו ולפ"ז י"ל דאם יש במדינה זו בני מבוי שלא רצו לערב זה עם זה ומוחין בהדיא אלמא דלא ניחא להו שיכנסו שכניו לביתו וחובה הוא לו מה שזה מזכה השיתוף לכל בני המדינה ודוקא כשעירבו כל בני המבוי כלן עירוב א' לכל מבוי ומבוי הוא די"ל דמסתמא לא קפדו זה על זה וניחא לי' שיהיה הוא מותר בשלהם וסבור וקיבל שיהיו הם מותרים בשלו אבל כשאנו רואים שבני מבוי א' מקפידים זה על זה בהדיא א"כ חוב הוא להם והיינו מ"ש רבנו אם עירבו כלן עירוב א'. אמנם אין זה מספיק דא"כ ה"ל לרבנו לבאר דין זה נמי גבי שיתוף שמי שמזכה בשיתוף לבני מבוי כלה בפת שנסמכין עליו משום ערוב דג"כ אינו יכול לזכות היכא שבני חצר א' קפדו בהדיא זה על זה אלא ודאי דרבנן דר"מ ס"ל דזכות הוא לו לעולם מה שזוכה במבוי כלו ממה שהוא חובה לו שיכנסו בני חצר זו ברשותו דלא ניחא לי' וא"כ ה"ה במדינה כלה נמי זכות הוא לו שיהי' מותר בכל המדינה אע"פ דקפיד אבני מבוי שלו

והא דלעיל ה"ד בחצר הפתוח לשתיהמבואות לאו חובה הוא לו משום טעמי' דהרב המגיד אלא משום דמפסיד לענין כלים שבחצר כמו שכתבתי לעיל ה"ד.
איברא לכאורה יש לפרש דברי רבנו באופן אחר דודאי כל היכא דליכא זכות לבני מבוי זה להשתמש בכל המדינה ויהיו מותרים בני המדינה להשתמש ברשותן בכה"ג ודאי איכא קפידא וחוב הוא להן ומשכחת לי' לפי מ"ש רבנו לקמן פ"ו ה"ג שהמניח את עירובו רחוק אלף אמה מביתו שאין לו בתוך המדינה אלא אלף אמה מביתו נמצא הרי שעירבו בני מבוי זה עירוב תחומין רחוק אלפים ממבוי שלהם שאין להם אף פסיעה אחת בתוך המדינה חוץ למבוי שלהם ואסורים ללילך בכל העיר ושארי בני המדינה מותרים במבוי שלהם דבכה"ג חוב הוא לבני המבוי זה ואין א' מבני המדינה יכול לזכות שיתוף לכל בני המדינה שבני מבוי זה אוסרים על כל המדינה דדין המדינה לגבי' מבואות כדין מבוי לגבי' חצרות והיינו מ"ש רבנו אם עירבו כלן עירוב א' פי' עירובי תחומין שנמצא מקום העירוב תחומין הוא בהכרח תוך אלפים לכל מבוי ומבוי דהא המניח עירובו חוץ לאלפים מביתו אין עירובו עירוב וא"כ בהכרח העיר פחותה מאלפים וכל העיר מובלעת בתוך התחום מקום העירוב תחומין שנמצא כל המדינה נחשבת להם כד"א כדלקמן פ"ו ה"ג הילכך זכות הוא לכל מבוי ומבוי משא"כ כשלא עירבו כלם עירוב א' חוששין שמא לא יבצר שא' מבני העיר הניח עירוב תחומין רחוק מן העיר באופן שאין כל העיר מובלעת בתוך התחום של מקום העירוב שלו שנמצא חוב הוא לו מה שישתמשו כל בני המדינה ברשותו והוא איננו יכול להשתמש ברשותם ודוקא בשיתוף של כל בני המדינה חוששין לזה משא"כ בשיתוף מבוי ועירוב חצרות חששא רחוקה הוא שהניח א' מהם עירוב תחומין מכוון אלפים אמה חוץ לביתו או חוץ לחצרו שנמצא חוב הוא לו דמסתמא ליכא למיחש בכה"ג דמידע ידעי אבל במדינה גדולה שאנשים בה הרבה הוא דחיישינן לזה דשכיח הוא.
ותו דגבי מבוי וחצר אפילו הניח עירובו מכוון אלפים חוץ לביתו אכתי זכות הוא לו להשתמש על ידי זריקה כמ"ש רבנו פכ"ז מה"ש ה"ח משא"כ במדינה גדולה אי אפשר לו להשתמש בכל המדינה על ידי זריקת אלף אמה או יותר אלא שאני חוכך בזה דה"ל לרבנו לפרש אם עירבו כלן עירוב תחומין א'.
גם אין לפרש דאיירי רבנו במדינה של רבים שעושין בה שיור כשיש לה ב' פתחים דהוה ממש בדמיון חצר הפתוח לשתי מבואות הנ"ל ה"ד דחוב הוא להם שמתוך שמתערבין יחד מפסידין במקום שעושין שיור לענין כלים שבחצר ובמבוי כמבואר מלשון רבנו לעיל ה"כ ויהיו אלו המשתתפין וכו' ויהיו אותן הנשארים וכו' ואסורין לטלטלן בכל

המדינה דמשמע אפילו כלים שבחצר מדלא פי' רבנו כלים שבבית והטעם כמ"ש לעיל ה"ד ונמצא בכה"ג אין א' יכול לזכות להם אא"כ כבר נשתתפו בשבת העבר ועשו שיור זה דהילכך אפילו כלה העירוב חוזר ומזכה להם פעם שניי' ואין צריך להודיעם כדלעיל ה"ו והיינו דוקא כשעירבו בפעם ראשונה במין א' משא"כ אם עירבו בשבת העבר משני מינים צריך להודיע כנ"ל ה"ו.

דאין זה מדוקדק בלשון רבנו אלא הל"ל אם עירבו כלן ממין א'. לכן נ"ל עיקר דה"ק רבנו אם עירבו כלן עירוב א' בשבת שעבר ולא עשו שיור דהיינו שהיא עיר של יחיד אפילו נעשית של רבים או שאין לה אלא פתח א' ושיעור לשון רבנו כאילו אמר אם היא עיר שאין צריכה שיור (וגם בעינן שכבר עירבו בשבת שעבר דאל"כ לא חשיב כה"ג זכות דלא יבצר דלא קפיד על א' מבני העיר שלא יכנוס לרשותו שאין זה נוח לו כ"כ לטלטל בכל העיר אע"פ שגבי מבוי א' זכות הוא לו שדרך תשמישו הוא בכלי הבית במבוי) משא"כ בעיר של רבים שיש לה שתי פתחים דחוב הוא להם לגבי' השיור הילכך אין מערבין שלא מדעתן ועיין במ"ש לעיל פ"ב הט"ו שע"פ דברינו דשם יש ג"כ מקום לפרש דברי רבנו הללו דבעינן עירוב ושיתוף לכתחלה ע"ש אמנם מ"ש כאן הוא עיקר: הכ"ד מדינה וכו' עיין בהשגות וכן מוכרח בגמרא דנ"ט ע"ב אמר מר או כלה או מבוי מבוי בפ"ע מ"ש דלחצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי מבוי נמי אסרו אהדדי הב"ע כגון דעביד דקה אלמא דלחצאין אפילו דקה לא מהני והראב"ד כתב הטעם דאין דקה מועלת במקום דריסת רבים וכפי הנראה מלשון רבנו דאין ענין לדקה אלא כנגד מקום הפתח ובאמצע המדינה שלא במקום פתח אין ענין לדקה ובעינן מחיצה ממש כיון שהוא פרוץ יותר מעשר: ומ"ש רבנו כדי שלא יאסור וכו' משמע דכופין אותו בני המדינה לעשות דקה או להשתתף עיין מ"ש לעיל ה"ה: סליק פ"ה מה' עירובין פרק ו מה' עירובין ה"א מי שיצא מן המדינה בע"ש מבע"י כדלקמן הי"ג.

מזון ב' סעודות כדלקמן ה"ז. רחוק מן המדינה לאפוקי בעיבורה של עיר כדלקמן ה"ה. בתוך התחום לאפוקי חוץ לתחום כדלקמן ה"ה: ה"ד המניח עירובו ברה"י וכו' פסק רבנו כר"א שכל דבריו דברי ר' יוחנן רבי' דהלכתא כוותי' לגבי' שמואל ותו דהלכה כדברי המקיל בעירוב וגם בי כנישתא דבי' אגובר דאין בה"כ מקום דירה וה"ל כעיר חרבה וא"כ ה"ל מסקנת הש"ס כר"א ועמש"ל פ"א הי"ט: ה"ה נתן עירובו חוץ לתחום וכו' עיין במ"מ ויש לתמוה על הרשב"א בספרו הארוך האיך יפרש משנתנו דף ס' מי שהי' במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב וכו' ע"ש בפי' רש"י ועיין לקמן פ"ז ה"ג: ה"ח וצריך וכו' עיין במ"מ והנה גם פשטא דסוגיא האי אילן דקאי היכא נראה כחולקת אדרבא וכן דוחק לפרש

אליבא דרבא סוגיא דכלכלה עיין בגמרא:ה"י נתנו במגדול וכו' עיין מ"ש לעיל פ"א הכ"א והכ"ב: הי"א כל המניח וכו' עיין בהשגות ומ"מ וכבר בארתי דעת רבנו פי"ב מה"ש הט"ו ע"ש ועיין לקמן פ"ז ה"ג וה"ו: הי"ג אעפ"כ וכו' פשוט הוא שאין זה הדין שייך בעירובי חצרות דשרי לכתחלה: הט"ו אבל אם עירב וכו' עיין מ"ש לעיל פ"א הכ"ב וראיתי לרבנו בפי' המשנה פ' בכל מערבין שכתב על משנה מערבין בדמאי והמאמר בכאן אינו אלא בעירובי תחומין אבל עירובי חצרות די לו בקנין כמו שיתבאר וכן כתב במשנה דנתגלגל חוץ לתחום כבר ידעת כי מאמר באלו הלכות כלם אינו אלא בעירובי תחומין וכו' נראה מזה דיש כאן חזרה דבפי' המשנה פסק כשמואל דעירוב משום קנין ולא בעינן ראוי לאכילה כלל ולעיל פ"א הכ"א והכ"ב פסק כרבה דעירוב משום דירה עיין בגמרא דף מ"ט ועיין פ"א ה"כ דקטן גובה את העירוב כרבה הילכך בודאי תרומה טמאה ובודאי טבל אין מערבין עירובי חצרות מיהו בספק תרומה טמאה וספק קדש סובר רבנו דכשר גבי עירובי חצרות ושאני עירובי תחומין דיש לו עיקר מן התורה תחומין די"ב מיל וספק חשכה אין מערבין: הי"ו אבל אם אמר וכו' דוקא בעירובי תחומין שאין מערבין בה"ש הוא דאמרינן מספקא לא פקעא קדושתי' משא"כ בעירובי חצרות עיין לעיל ה' ט"ו ודלא כמ"ש ה"ה דכל הדינים הללו בעירובי חצרות: הי"ז הנותן את עירובו בבה"ק וכו' בגמרא דל"א דכ"ע אין מערבין אלא לדבר מצוה ודכ"ע מצות לאו ליהנות ניתנו וכו' עיין פכ"ד מה"ש ה"י דסוגיא זו מוכחת דערובי חצרות לא חשיב דבר מצוה אמנם דין זה לא שייך בעירובי חצרות דבעינן בית דירה: הי"ח רבים וכו' ומניחין אותו בכלי א' אע"ג שמניח לכל א' מזון שתי סעודות ואין התחברות והשתתפות להם בענין תחומין והא דקאמר שמואל דמ"ט החולק את עירובו אינו עירוב לא שייך אלא בעירובי חצרות ושיתוף לבד מ"מ כיון דאחד החולק את עירוב תחומין שלו אינו עירוב הילכך כשנשתתפו כלם בכלי א' אסור לחלק דחשיב כאלו חולק עירובו של כל א' וא'.

ומ"ש רבנו וצריך לזכות וכו' עירובין דף פ': ה"כ נותן אדם מעה וכו' פשוט הוא דלא שייך דין זה גבי עירובי חצרות ושיתוף כיון דקיי"ל מערבין שלא מדעתו ואפילו בחצר הפתוח לשתי מבואות דאין מערבין עליו שלא מדעתו מ"מ בנדון דידן שגילה דעתו דניחא לי' להשתתף עם בני מבוי זו אפשר לומר דמשתתפין שלא מדעתו: הכ"א וע"י עבדו ושפחתו העברים ט"ס הוא דלקמן כתב רבנו ולא ע"י עבדו ושפחתו העברים.

ולקיים הגי' צריך לומר דרבנו מחלק בין עבדו ושפחתו העברים קטנים וגדולים. ואע"פ שבברייתא לא הוזכר חילוק זה מדמה לה רבנו לבנו ובתו ודלא כמ"ש הכ"מ פ"א מה"ע

דלא משכחת לי' עבד עברי קטן אלא מוכרח דסובר רבנו דשפיר יכול למכור עצמו כשהוא קטן מחמת עוני וע"פ ב"ד דטובה הוא לו שיתפרנס.
ומש"ר ואע"פ שהן אוכלין אצלו על שלחנו עיין במ"מ פ"א מה"ע ה"כ ולאפוקי עירוב חצרות ושיתוף דכל שאוכלין על שלחן א' יוצאין בעירוב א': הכ"ב הרוצה וכו' דין זה נמי לא שייך בעירובי חצרות ושיתוף וכן מפורש בגמרא ועיין בתוספות: הכ"ג האומר לחברו וכו' בנוסחאות שלנו גרסינן רבה בה"א וכן מסתבר מדאקדמוהו לרב יוסף וא"כ פשוט הוא דהלכה כרבה לגבי רב יוסף לבר משדה ענין ומחצה אמנם הרשב"א בהכרח הי' גורס רבא באלף וכמ"ש ה"ה: סליק פ"ו מה' עירובין פרק ז מה' עירובין ה"א חוץ למדינה פי' חוץ לעיבורה של עיר כדלעיל פ"ו ה"ה.
ומ"ש רבנו ואמר לאו דוקא כדלקמן ה"ט ועיין בתוספות דמ"ט ע"ב ד"ה ואמר וכו': ה"ב או שחזר מעצמו ללון או נתעכב נתכוון רבנו לפי' השני של רש"י וכמ"ש התוספות בד"ה כמאן שהוא עיקר ולאפוקי מיש מפרשים שהביא רש"י דנ"ב ע"ב והתוספות שם בד"ה לומר בשם ר"ת ועיין לקמן ה"ט: ה"ג בד"א וכו' עיין בהשגות ודבריו מוכרחים לכאורה מהא דמסיק בגמ' דף נ' ע"ב הב"ע כגון דאיכא ממקום רגליו עד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמידי וכו' אלמא דהקונה שביתה חוץ לאלפים ה"ז לא יזוז ממקומו הואיל שאינו עומד בעירו וכמ"ש התוספות דמ"ט בד"ה ואפילו וכו' וכן כתב רש"י דף ס' במתניתין דמי שהי' במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב ע"ש.
ומ"ש ה"ה לקמן ה"ה דרבנו מפרש דהא דנקיט בברייתא לא יזוז ממקומו ר"ל שכשיגיע לאילן לא יזוז ממקומו ולצד ביתו מפני שקנה שביתה במקום עמידת רגליו הואיל שהד"א שתחת האילן הם חוץ לאלפים ממקום רגליו וזהו דוחק גדול ודברים שאין הדעת סובלתן אמנם לפי ע"ד נראה דרבנו לא ס"ל החילוק שמחלקין רש"י ותוספות בין מי שעומד בביתו וקונה שביתה חוץ לתחום ביתו ובין העומד בשדה וקונה שביתה חוץ לתחום מקום עמידת רגליו אלא סובר רבנו דתנאי היא דהנך סתמי דמתניתין דנתגלגל חוץ לתחום שבדף ל"ה והך סתמא דמי שהי' במזרח וכו' שבדף' דמוכח דמי שמניח עירובו חוץ לאלפים קנה שביתה במקומו אתאן כר' יוחנן בן נורי דס"ל דמ"ה מי שישן בדרך ולא קנה לו שביתה יש לו אלפים אמה לכל רוח וכי היכי דס"ל לריב"ן דבישן קנה מקומו ה"ה נמי אפילו עקר מקומו כל שלא קנה העירוב קנה שביתה במקומו דאין לומר דמודה ריב"ן בעוקר דא"כ אמאן תרמיי' להנך סתמי אבל רבנן דריב"ן דס"ל אפילו בישן אין לו אלא ד"א כ"ש בעוקר עיין מ"ש ספי"ב מה"ש בשם הירושלמי דהך מתניתין דמי שישן בדרך דאפלגו ריב"ן ורבנן איירי בישן בתוך תחומו של עיר ואפ"ה לא יזוז ממקומו

לרבנן וא"כ בהכרח פליגי רבנן דריב"ן אהנך סתמי והך ברייתא שבדף נ' ע"ב דלא יזוז ממקומו אתייא כרבנן דריב"ן וכיון דרבנו פסק פכ"ז מה"ש ה"י כריב"ן ע"ש שפיר פסק רבנו דיש לו אלפים אמה ממקומו וזה ברור ועיין עוד לקמן ה"ה.

ומ"ש רבנו או ברחוק וכו' רבנו פסק כאיקומתא דרב נחמן דמחלוקת במקומי וסבר ר' יהודא עיקר עירוב ברגל אבל במקום פלוני מודה ר' יהודא דעני אין אבל עשיר לא ומיהו מדתניא ולא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר שביתתי במקומי לפי שלא אמרו מערבין ברגל אלא למי שבא בדרך וחשכה דברי רבי מאיר אלמא דדין עני ומי שבא בדרך וחשכה שוים הילכך שמעינן מדר"מ במקומי דה"ה לר' יהודה במקום פלוני.

ומ"ש רבנו אם רץ בכל כחו וכו' כאיכא דאמרי משמי' דרבא דנ"א ע"א: ה"ד מי שעמד מבע"י ברה"י לשון התוספתא פ"ו דעירובין האומר שביתתי ע"ג האילן ע"ג גינה בתל גבוה י"ט לא יותר מבית סאתים פחות מי"ט לא יותר מד"א בנקע עמוק י' לא יותר מב"ס פחות מי"ט לא יותר מד"א בגינה מוקפת גדר גבוה י' לא יותר מב"ס פחות מי"ט לא יותר מד"א ע"כ ולזה דקדק רבנו לכתוב ברה"י: ה"ה הקונה שביתה וכו' עיין בהשגות והרב המגיד נדחק לפרש דברי שמואל לדרך רבנו דלא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל היינו משום שקונה שביתה במקומו והא דסיים שמואל ונעשה תחתיו של אילן חמר גמל זהו נתינת טעם דלהכי לא קנה שביתה בתחתיו של אילן לפי שנעשה חמר גמל ומש"ה לא קנה שם שביתה כלל אלא במקומו וזה דוחק גדול בביאור הסוגיא וכמ"ש לעיל ה"ג ע"ש.

ונ"ל לבאר דרבנו איננו מפרש כפרש"י דמאי פסקא דשמואל דכל נופו של אילן תוך אלפים למקום עמידת רגליו וביתו רחוק מעיקרו ב' אלפים דהא כי היכי דנקיט במתניתין מעיקרו עד ביתו אלפים ה"נ נקיט ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה ומ"ש רש"י לקמן מפרש דכי אמר שמואל למילתי' וכו' נתכוון בזה למה שאמר לקמן הב"ע כגון דאיכא ממקום רגליו עד עיקרו ב"א וד' גרמידי וכו' הוא מגומגם כמ"ש לקמן אלא רבנו מפרש שיש מעיקר האילן אלפים לביתו וגם אלפים למקום עמידת רגליו ואיירי באילן רחב שמנה אמות כדמסיק בגמרא נמצא אם מקום עמידת רגליו מצפון האילן וביתו לדרום האילן סובר שמואל דקנה שביתה תחת האילן שהרי כל האילן תוך אלפים וארבע אמות למקום עמידת רגליו ואפילו תימא דקנה שביתה בארבע אמות הדרומית מ"מ אין העירוב חוץ לתחום מקום עמידתו שגם במקום עמידתו יש לו ד' אמות (ועיין לעיל פ"ו הי"א דד"א של מקום שביתה הוא באמצען נמצא שמקום שביתה באמצע ד"א הדרומית הוא תוך ב' אלפים ושתי אמות למקום עמידת רגליו וכגון שמקום עמידת רגליו הוא

בתוך אלפים אמה לעיקרו דנמצא דלא הוה בדמיון נתגלגל העירוב חוץ לב' אמות אלא תוך ב' אמות ר"ל שאם תמדוד אלפים אמה ממקום רגליו עד עיקרו ומקום רגליו עצמן בכלל האלפים) ורב פליג וס"ל דכיון דלא סיים אתרי' אין לו ד"א תחת האילן דלא קנה שם שביתה דהא בהא תליא דכל שקנה שביתה יש לו ד"א והילכך אפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל דודאי גם במקום עמידת רגליו לא קנה שביתה לענין שניתן לו ד"א כיון דעקר שביתתו ממקומו אלא דאפ"ה לתחתיו של אילן מצי אזיל עד עיקרו אלפים אמה כר' יוחנן בן נורי כמ"ש לעיל ה"ג דלא גרע מחפצי הפקר אלא שאינו יכול לילך מתחתיו של אילן בד"א הדרומית שהם חוץ לאלפים ממקום עמידת רגליו.

היוצא מזה דאליבא דרב כיון שלא סיים מקומו והאילן רחב ח' אמה לא קנה שביתה כלל לא במקום עמידת רגליו ולא תחת האילן הילכך אליבא דרבנן דריב"ן לא יזוז ממקומו כלל אבל לריב"ן הולך ממקום עמידת רגליו רק אלפים אמה שאין לו ד"א במקום עמידת רגליו והילכך אפילו לתחתיו של אילן לצד דרום העיקר לא מצי אזיל וכן מפורש בדברי רבנו בפי' המשנה וז"ל וכמו כן אם קנה שביתה בר"ה במקום ידוע כמו עיקר אילן או גדר יש לו באותו מקום ד"א ואלפים חוץ לאותן ד"א ולפי שאמר תחתיו והוא אינו מסויים לא אמר כלום ואין לו ללכת אלא לעיקרו של אילן בלבד ולא ילך משם לביתו אלפים אמה ולא הד' אמות שיש לו בלתי מסויימות עד שנמדוד משם אלפים אמה וזהו כשיש תחת האילן ח' אמות או יותר וכו' ע"ש הרי עיני כל מעיין רואות שמפרש משנתנו אליבא דרב דהלכתא כוותי' לגבי' שמואל ואליבא דר' יוחנן בן נורי דהא דקאמר רב אפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל היינו באותן ד"א הדרומית שהם חוץ לאלפים ממקום עמידת רגליו וזהו פי' נחמד מאד בלשון הגמרא דלפי דעת רש"י דאף ריב"ן מודה בעיקר דלא יזיז ממקומו אמאי נקיט רב דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל הל"ל לא אמר כלום כל עיקר ולא יזוז ממקומו אלא ודאי דמותר לו לילך ממקומו אלפים כריב"ן כדין חפצי הפקר אלא דלא קנה שביתה במקומו לענין ד' אמות הואיל שעקר שביתתו.

ושמואל פליג וס"ל דקנה שביתה תחת האילן ממ"נ הילכך מצי אזיל תחת האילן כיון שכל האילן תוך אלפים וד' גרמידי למקום עמידת רגליו דלא ה"ל כמניח עירובו חוץ לתחום אלא דלביתו לא יוכל לילך דבא למדוד מן הדרום מודדין לו מן הצפון ונמצא התחלת ביתו חוץ לאלפים וד' גרמידי מן צפון האילן.

ואפלגו אמוראי במילת' דרב אי טעמא דרב משום דלא מסיים אתרי' הילכך אפילו אמר ליקנו לי ד"א מתוך שמנה לא קנה שביתה תחת האילן א"ד טעמא דרב משום כל שאינו בזאח"ז אפילו בבת אחת אינו ואז אם אומר ליקנו לי ד"א מתוך ח' מהני. ומסיק תניא

כוותי'דרב דקאמר אם לא סיים ד"א שקבע לא יזוז ממקומו והך ברייתא כרבנן דריב"ן דחפצי הפקר לא קנו שביתה כנ"ל ה"ג מיהו מוכח מיהות דלא קנה שביתה תחת האילן ותיובתא דשמואל ומשני שמואל הב"ע כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים וד' גרמידי שנמצא דרום האילן חוץ לתחום מקום רגליו ד' אמות מש"ה לא קנה שביתה תחת האילן דכיון שלא סיים ושמא מקום שביתתו בדרום האילן ומש"ה לא יזוז ממקומו לרבנן דריב"ן ומינה דלריב"ן מהלך ממקום רגליו אלפים אבל היכא שהאילן עומד בתוך אלפים וד"א כנ"ל שפיר קנה שביתה תחת האילן אלא דה"ל חמר גמל.

ואח"כ קאמר תניא כוותי' דשמואל טעה ועירב לשתי רוחות וכו' מהלך לצפון כעירובו לדרום ולדרום כעירובו לצפון והוה תיובתא דרב ללישנא בתרא דטעמי' דרב משום דכל שאינו בזאח"ז אפילו בבת אחת אינו דהרי שני עירובין אינם בזאח"ז ואפ"ה ישנם בבת אחת ולא אמרינן דתרווייהו לא קנו ואין מודדין לו אלא ממקומו אבל לישנא קמא דרב דטעמי' משום דלא מסיימי לא איתותב וכמ"ש בעל המאור והרמב"ן במלחמותיו דשאני הך דשני עירובים דכל חדא וחדא מינייהו מסיימי ומש"ה פסק רבנו כלישנא קמא דרב וכמבואר מלשונו לקמן ה"ז שכ' לפיכך צריך להתכוון לשבות בעיקרו או בד' אמות שבדרומו או שבצפונו דמשמע דלא מהני באומר ליקנו לי ד"א מתוך שמנה וכן הא דקאמר רב הונא ברי' דר' יהושע לא שנו אלא באילן שתחתיו שמנה אמות אתיי' כרב ודלא כשמואל ודלא כמו שנדחק ה"ה לפרש דברי רבנו אליבא דשמואל.

ולפמ"ש יש לקיים הלישנא אחרינא שהביא רש"י בשם רבותיו דס"ל לשמואל לתחתיו של אילן מצי אזיל ממ"נ דאי שביתתו בד"א של אילן הדרומית שנמצא עירובו חוץ לתחום מקום רגליו הרי קנה שביתה במקומו כר' יוחנן בן נורי ומותר לילך עד עיקרו ואי שביתתו בד"א הצפונית של אילן נמצא קנה שביתה תחת האילן ומותר לו לילך ממקומו עד האילן אבל לצד ביתו אסור לו לילך כלל דנעשה האילן חמר גמל שאם באת למדוד לו מן הצפון אלפים לצד ביתו אנו מודדין לו מן הדרום שנמצא לא קנה שביתה תחת האילן כלל אלא במקומו ואין לו לצד ביתו כלום ואם באת למדוד לו מן הדרום לומר שלא קנה שביתה תחת האילן אלא במקומו שיהי' מותר לו לילך לצפון מקומו אז אנו מודדין לו מן הצפון ונמצא קנה שביתה תחת האילן ואין לו כלום מצד מקום עמידתו לצפון הילכך אסור לו לילך אלא ממקום עמידת רגליו עד תחתיו של אילן.

אך דלפ"ז קשה הא דקאמר שמואל הב"ע כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמידי דאפילו בעיקרו רחוק אלפים נמי נעשה חמר גמל ולא יזוז ממקומו לרבנן דר"י בן נורי וכה"ג קשה נמי לדרך רש"י כמו שרמזתי על זה לעיל והנכון כמ"ש בביאור

הסוגיא לדרך רבנו ותו לא מידי: ה"ז לפיכך וכו' עיין מ"ש לעיל ה"ה: ה"ח אנשי העיר וכו' שהרי לא הונא שם עירובן עיין בבעל המאור מה שהשיג על הרי"ף ודברי רבנו באו בדקדוק.

ומ"ש הרב המגיד דסובר רבנו דב' בתים אורחא דמילתא נקיט עיין לעיל ה"ג דלשיטת רש"י ותוספות שפיר י"ל דבית דוקא נקיט משא"כ לדרך רבנו צ"ל דאורחא דמלתא נקיט: ה"ט אין צריך לומר שביתתו במקום פלוני הנה רבנו מפרש כפי' רש"י השני דרבה סובר דלר' יהודה צריך להחזיק ולומר לר' יוסי בלומר גרידא סגי ורב יוסף סובר דלר' יהודא צריך לומר ולהחזיק ולר' יוסי במחזיק גרידא סגי ולפ"ז גרסינן בעובדא דרב יהודא בר אישתתא כמאן כרב יוסף ואליבא דר' יוסי ונראה דלא גריס רבנו לא כרבא ואליבא דר' יהודה וגם הרי"ף לא הי' גורס כלל הך סיומא ושפיר הלכתא כר' יוסף ועיין בפרש"י: סליק פ"ז מה' עירובין פרק ח מה' עירובין ה"ה י"ט שחל להיות וכו' עיין בהשגות ודבריו תמוהים דבהדיא חילק כן רבנו לקמן הי"א והי"ב והי"ג ועיין במגדל עז ומ"ש רבנו בד"א וכו' עירובין דף ל"ט ע"ב: ה"ו וכן מתנה אדם וכו' בתוספתא פ"ג דעירובין מתנה אדם על עירובו ואומר עירובי לשבת זו ולא לשבת אחרת לשבת אחרת ולא לשבת זו עירובי לשבתות ולא לי"ט לי"ט ולא לשבתות לשבת ולא ליה"כ ליה"כ ולא לשבת ע"כ: ה"ז אמר לחמשה וכו' דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה עיין ביצה דף ל"ז ע"ב: ה"ח המערב לב' י"ט וכו' עיין בהשגות ופשוט בכוונתו דס"ל לחומרא הוו קדושה אחת אבל לא לקולא הילכך הרי שעירב בער"ה ונאכל עירובו בי"ט ראשון ועדיין לא עירב ברגליו ביום הראשון וגם לא עירב בפת נעשה חמר גמל דספק שמא קדושה אחת היא ונמצא קנה לו מקום הנחת העירוב וספק שמא אינו קדושה א' ונמצא קנה שביתה ביום ב' של ר"ה בביתו.

וכה"ג אליבא דרבנן דמספקא להו בב' י"ט של גליות בהכרח אם נאכל עירובו בי"ט ראשון ה"ל בי"ט שני חמר גמל ולפ"ז הא דקאמר בגמרא דמודים חכמים לר"א שאם נאכל עירובו בי"ט ראשון אין יוצא עליו ביום שני לאו מודים ממש לר"א דבי"ט שני קנה שביתה בביתו אלא דס"ל דהוה חמר גמל ובזה סרה תלונת ה"ה על הראב"ד דלא היו יכולים רבנן לומר לר"א וליטעמיך בב' י"ט של ר"ה מאי איכא למימר דהתם ודאי ה"ל חמר גמל משום ספיקא משא"כ בב' ימים טובים של גליות אליבא דר"א פסיקא לי' דב' קדושות הן וקנה שביתה בביתו ולזה הוצרך לחדש דספוקי מספקא להו דהשתא אה"נ דפליגי חכמים אדר"א וס"ל בב' י"ט של גליות הוה חמר גמל ודלא כר"א דס"ל שקנה שביתה במקומו.

ואפשר לומר דגם רבנו ס"ל כדעת הראב"ד אלא דמש"ה לא כייל רבנו י"ט של ר"ה בהדי' י"ט של גליות דיש חילוק דבי"ט ושבת נאכל עירובו בראשון אז בשני קנה שביתה בביתו ובר"ה ה"ל חמר גמל ולא מתנייי' לי' הדיני' שבסמוך ה"ט והא דלא כתב רבנו דיני ר"ה משום שאין דרכו לכתוב דיני' שלא נזכרו בגמרא בהדיא ועיין במגדל עז.

ואפשר נמי דפליג רבנו על הראב"ד מיהו אין הכרע. ומ"ש רבנו כל בה"ש היינו לכתחלה משא"כ בדיעבד שהרי מי שנאכל עירובו בה"ש עירובו עירוב כנ"ל פ"ו הי"ג ע"ש: הט"ו כיצד מתנה וכו' הנה בכאן סתם רבנו דבריו ועיין לקמן פ"ו מהי"ט הי"ד דכל דינים הללו של תנאי בב' י"ט של גליות אינם אלא בזמן שהיו ב"ד בא"י אבל בזמן הזה אינו יכול להתנות ע"ש: סליק פ"ח וסליקא להו הלכות עירובין הלכות שביתת עשור פרק א ה"א שנאמר שבת שבתון וכו' עיין בלח"מ שהאריך וכל דבריו מגומגמין דאין מקום לקושי' זו לדרך רבנו דאף לדרך רש"י קשה דתרתי שבתון ל"ל דנהי דדרשינן חד שבתון לשאר עינויים נוקים אידך שבתון לקניבת ירק אלא ודאי דפסיקא לי' להש"ס דאתי לשום דרשא א"כ גם לדרך רבנו ניחא.

גם מה שסיים הלח"מ ועיין לעיל דרבנו יתרץ וכו' ט"ס הוא וצ"ל ועי"ל דרבנו יתרץ כתירוץ התוספות דאסמכתא בעלמא הוא. אין זה תירוץ על קושיי' רש"י דאטו הדורש להסמיך אקרא ל"צ להסביר פנים לדרשא דידי' והאיך יוכל להסמיך שבתון דשבת על איסור קניבת ירק מה שא"א למדרש הכי דא"כ יה"כ נמי אלא כוונת התוספות דאסמכתא הוא דמאי נשתנה קניבת ירק משארי שבותין ואטו קניבת ירק נזכר בקרא.

גם יסוד דבריו מגומגמין שנראה יסוד דבריו דלא דרשינן קרא לעשה אלא היכא דליכא למדריש ונהפוך הוא דודאי חד קרא איצטריך לגופא לעשה ואידך דרשינן והא דקאמר בגמרא לעבור עלי' בעשה ול"ת ר"ל בעשה יתרה. אמנם באמת נראה דלק"מ דודאי חד שבתון איצטריך לדרוש מיני' שבותין דיה"כ וכן דריש בהדיא בת"כ שבתון שבות הובא בילקוט פרשת אחרי חוץ מקניבת ירק שהתירו מפני עגמת נפש ואידך שבתון לשאר ענויין ובשבת דאיכא טובא קראי דריש מחד שבתון פרט לקניבת ירק.

אמנם תרתי שבת דכתיבי הן לעשין יתרים דהא אכילה נפקא לן מתענו את נפשותיכם וטובא קראי ועניתם כתיבי ואין זה קושי' כמ"ש רבנו בס' מנין המצות שרש ט' דכה"ג איכא ה' עשין בציצית וח' בתפילין: ה"ב כללו של דבר וכו' עיין בלח"מ ואין דבריו נכונים דמבואר בלשון רבנו דמ"ש בענייני' אלו מוסב על כל הנזכר בהלכה זו דהיינו כל דבר שאסור לעשותן דהיינו שבותין וכל שאסור לטלטלו דהיינו מוקצה וכל שאסור לאמרו ולעשותו דהיינו דיני דבר דבר ויתר הדינים הנזכרים פכ"ד מה"ש אלא שאין מקום

לקושייתו דכיון דהיתר קניבת ירק משום עגמת נפש לא קחשיב לי' באין בין כי היכי דלא חשיב עינוי דלא שייך בשבת וקניבת ירק הותר מכללו משום לתא דעינוי לעגמת נפש ומן המנחה ולמעלה גרידא ועי' בס' מנוח: ה"ג ומותר לקנב וכו' עיין פ"ז מה"ש ה"ה ומה שהקשה הלח"מ על ה"ה דהרי קניבת ירק אסור בשבת מדאורייתא ותירץ בדוחק באמת לק"מ דודאי קרא אסמכתא הוא וכל השבותין מדבריהם ועיין לעיל ה"א.

ומ"ש ה"ה דתניא כוותי' דהאוסרים עיין בלח"מ ולולי דברי הרב המגיד הי' נראה לפרש לדרך רבנו הא דמסיק בגמרא אתי אגרתא ממערבא משמי' דר' יוחנן דאסור היינו ביה"כ שחל בשבת הילכך היכא דמקדמי דליכא עגמת נפש אסור משום שבות דשבת אבל ביה"כ גרידא לא גזר שמא יקדים ועיין בספר מנוח ושם העלה שני פירושי' לעגמת נפש או כדי שלא תהא נפשו עגומה וימצא מה לאכול והר"ש פי' כדי להרבות בעגמת נפש וזה מסכים למ"ש לעיל ה"ב: ה"ד מ"ע אחרת וכו' עיין בלח"מ ועיין מ"ש לקמן ה"ה: ה"ה וכן למדנו מפי השמועה וכו' עיין במ"מ פירוש לדבריו שרצה להוכיח דמ"ש רבנו כאן מפי השמועה למדנו אין פירושו שהוא מדאורייתא כמו שלעיל ה"ד כ' לשון זה מפי השמועה למדו והוא דאורייתא כמו שכתב הכ"מ שבאמת זהו כוונת רבנו לדעת הר"ן לזה הכרית ה"ה דאין זה כוונת רבנו דאי ס"ד דד' עינויים דאורייתא ה"ל לרבנו למנותן מ"ע בפני עצמה.

אך דלזה הי' מקום לסתור דאע"ג שהן דאורייתא הם בכלל ועניתם דה"ל עשה שבכללות דנמנה בחדא כי היכי דעשה דשביתה מל"ט מלאכות נמנית בחדא לזה סיים ה"ה דכיון דרבנו לא מפיק להו ממשמעות ועניתם ואיצטריך רבוייא דשבתון אלמא דלאו בכלל עינוי הן ואם כן אי ס"ד דדרשא דשבתון דרשא גמורה היא ה"ל למנות שבתון לעשה בפ"ע.

אלא ודאי דסובר רבנו דרבוי דשבתון יש לו דין הדבר הלמד מי"ג מדות ודרבנן הוא כמו שכתב רבנו במנין המצות שרש ב' והלח"מ נדחק בביאור דברי ה"ה והנכון כמ"ש. אמנם יותר נראה דודאי דאורייתא הוא וכמ"ש רבנו במנין המצות עשה קס"ד שצונו להתענות בעשרה בתשריוהוא אמרו ית' תענו את נפשותיכם ובא הפי' בספרי תענו עינוי שהוא איבוד נפש ואיזהו זה אכילה ושתיי' וכן באה הקבלה שהוא אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה והשביתה היא מיוחדת מאלו הפעולות כלם באמרם שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם כאלו אמר שחובה היא השביתה המיוחדת במלאכה והשביתה המיוחדת במזון הגוף וקיומו ולכן אמר שבתון ולשון ספרי מנין שיה"כ אסור ברחיצה וסיכה וכו' ת"ל שבת שבתון כלומר השביתה תהי' מכל אלה הדברים עד שיגיע

העינוי ע"כ הרי דפשטא דקרא תשבות ממלאכה ומרחיצה וסיכה עד שמחמת זה יושב ובטל מכל דבר ויהי' לכם עינוי ולפ"ז מתורץ קושיי' ה"ה דאע"ג דנפקא מקרא דשבתון הוא בכלל ועניתם דה"ק שבות מאלו שתתענו ולזה לא מנאו רבנו למ"ע בפ"ע ולפי דברי רבנו הללו נ"ל להגיה דברי רבנו בכאן שבת לענין מלאכה ושבתון לענינים אלו דאכילה נפקא לן מתענו ועיין לעיל ה"א.

ה"ו כשם ששבות וכו' דברי רבנו תמוהים ודברי ה"ה סתומים דאכתי פסק רבנו דלא כמאן כמו שהאריך הלח"מ וגם בשו"ת בן לב האריך מאד. ואחרון שבכלם היה הרב בעל קרבן אהרן דף רכ"ט האריך מאד בסתירת דברי הלח"מ ודברי מהר"י ן' לב בתשובות נצחיו' ונלאתי להעתיק דבריו דרשהו משם והוא העלה ביישוב דברי ה"ה דס"ל דתנא דעצם עצם ממעט תוספת עינוי לגמרי מאזהרה ואפילו מאיסור ומוקי קרא דועניתם לכל האוכל בתשיעי וכו' ותנא דאידך ברייתא ס"ל דמקרא דועניתם דרשינן תוספת עינוי ומלאכה אפילו בשבתות וי"ט ובמסכת ר"ה איכא נמי פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דר' ישמעאל ס"ל תוספת בכלל דאורייתא מקרא דועניתם כתנא דאידך ברייתא הנ"ל ור"ע דדריש ועניתם לכל האוכל ושותה בתשיעי ומפיק לתוספת שביעית מבחריש ובקציר תשבות בהכרח לית לי' תוספת דאורייתא כלל רק בשביעית גרידא דכי היכי דמתוספת עינוי לא היינו לומדי' תוספת שבתות וי"ט אי לאו דכתיב תשבתו שבתכם ה"נ ליכא למילף תוספת שבתות וי"ט מתוספת שביעית ותו דמהיכי תיתי נילף תוספת שבתות וי"ט מתוספת שביעית דשאני תוספת שביעית שחריש של ערב שביעית גדל בשביעית וכן קציר של מוצאי שביעית הביאה שליש בשביעית אלא ודאי דמדרשא דחריש וקציר ליכא למילף כלל תוספת שביתה מיהו שפיר י"ל דר"ע דריש ועניתם לתוספת עינוי ביה"כ אע"ג דבהכרח לא דריש ר"ע תשבתו שבתכם לתוספת שבתות וי"ט דא"כ ה"ה לכל שביתה שבתורה ובחריש ובקציר ל"ל ומדדריש ר"ע בחריש ובקציר לתוספת שביעית מכלל דלא דריש תשבתו שבתכם אבל שפיר י"ל דדריש ועניתם לתוספת עינוי ביה"כ אלא דבגמרא מדחה די"ל דר"ע אפילו תוספת עינוי לית לי' אלא דריש ועניתם לכל האוכל ושותה בתשיעי וכיון דמספקא לן אליבא דר"ע מש"ה פסק רבנו כאן לחומרא בתוספת עינוי ובפ"ג מה' נדרים פסק לחומרא דאסור להתענות בעיה"כ דדלמא דרש ר"ע ועניתם לכל האוכל ושותה בתשיעי ע"כ תורף דברי הקרבן אהרן.

ואח"כ הקשה דהאיך ס"ד דדריש ר"ע ועניתם לתוספת עינוי דכיון דבהכרח לא דריש ר"ע תשבתו שבתכם לכל שביתה שבתורה א"כ תשבתו שבתכם למה לי'. ומסיק הקרבן אהרן דודאי זה קשה ג"כ לר' חייא מדיפתי דנהי דרישא דקרא איצטריך ועניתם את

נפשותיכם תשעה לחדש לכל האוכל ושותה בתשיעי סיפא דקרא בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם כלו מיותר אלא ודאי דר' חייא מדיפתא דריש סיפא דקרא לתוספת עינוי יה"כ גרידא ולית לן קרא על תוספת כל שביתה שבתורה משא"כ מאן דדריש רישא דקרא לתוספת עינוי אייתר לן סיפא דקרא לכל שביתות שבתורה וזהו דעת ר"ע דדריש כר' חייא מדיפתי רישא דקרא לכל האוכל ושותה בתשיעי וסיפא דקרא לתוספת תשבתו מאכילה ושתיי' שבתכם מתוספת שארי עינויין.

וכן תנא דעצם עצם לפי מה דמסיק רבינא דאזהרת עינוי ילפינן מג"ש דעצם עצם ולית לן מיעוט על תוספת י"כ א"כ לא שמעינן מדאיצטריך עצם עצם למעט תוספת מאזהרה וכרת מכלל דאיסור איכא דאיצטריך עצם עצם לג"ש לאזהרת עינוי אלא דדריש תוספת עינוי מסיפא דקרא דועניתם ורישא דקרא לכל האוכל ושותה בתשיעי דליכא למימר דדריש רישא דקרא לתוספת עינוי וסיפא דקרא לכל שביתה שבתורה דא"כ האיך ס"ד מעיקרא לדרוש עצם עצם למעט תוספת מאזהרה וכרת אלמא דאיסור איכא ול"ל קרא דעצם עצם להורות מדאיצטריך דאיכא איסור תיפוק לי' מועניתם ע"כ תורף דבריו והאריך שתי ניירו' ועדיין הדבר דחוק מאד כמבואר ונגלה לעיני כל מעיין.

ולענ"ד נראה פשוט בכוונת ה"ה דמ"ש יש מי שדרש יכול יהא מוזהר על תוספת מלאכה וכו' אלמא דהאי תנא ס"ל דאיכא לאפלוגי בין תוספת עינוי לתוספת מלאכה ויש תוספת לחצאין דהא מצריך תרי קראי למעט תוספת עינוי מאזהרה וכרת ולמעט תוספת מלאכה מאזהרה וכרת מכלל דלאו הא בהא תליא וא"כ לפי מה דמסיק דאיכא למיפרך מה לעינוי שלא הותר מכללא וכו' א"כ לפי המסקנא לית לן מיעוט על תוספת עינוי מאזהרה ושפיר י"ל דבתוספ' עינוי איכא אזהרה ואיסור משא"כ בתוספת מלאכה דאימעיט מאזהרה ומאיסור דאע"ג דלפי מה דמסיק רבינא דעצם עצם גמרינן בג"ש וא"כ כיון דאין ג"ש למחצה גמרינן נמי עינוי ממלאכה דליכא אזהרה ואיסור לתוספת עינוי מ"מ לאינך אמוראי דהתם דלית להו הך ג"ש ולפי אזהרה לעינוי מלמודי' אחרי' שפיר י"ל דס"ל דלא אימעיט תוספת עינוי מאזהרה כיון דאיפרך הק"ו ומסיים ה"ה ובריית אחרת שנו שם דדריש ועניתם וכו' לאסור אפילו תוספת מלאכה ואפילו שבתות וי"ט אלא שלא סמך רבנו על ברייתא זו כיון דאיכא מ"ד דמוקי' לה לדרשא אחריתא דכל האוכל ושותה בט' וכו' וא"כ אין לנו למוד כלל על תוספת מלאכה לאיסור.

ומסיק דר"ע דריש האי קרא לאוכל ושותה בט' וידוע דהלכה כר"ע ואין לומר דאכתי ניליף תוספת מלאכה אליבא דר"ע מבחריש ובקציר די"ל דודאי משביעי' ליכא למילף לתוספת מלאכה וכמ"ש הקרבן אהרן. ואין להקשות דא"כ כיון דפסק רבנו כר' חייא

מדיפתי א"כ מנלן איסור כלל בתוספת עינוי אין זה קושי' די"ל דכיון דאשכחן דמיעט רחמנא תוספת מלאכה מאזהרה וכרת ותוספת עינוי מכרת אימעט ולא אימעט מאזהרהמכלל דיש איסור ואזהרה בתוספת עינוי.

ולפ"ז לא מפרש ה"ה קושי' הגמרא ותנא דעצם עצם בתשעה לחדש מאי עביד לי' כפי פרש"י דמדאיצטריך למעט מאזהרה מכלל דאיסור איכא דלדעת ה"ה כיון דאימעט מאזהרה אימעט אף מאיסור והיינו דפריך דבהכרח תנא דעצם עצם לית לי' תוספת מלאכה כלל ומשני דס"ל כר' חייא מדיפתי וכל זה ברור בכוונת ה"ה.

גם נראה לי ליישב דברי רבנו דודאי ליכא לפרש קושיי' הגמרא ותנא דעצם עצם מכח מדאיצטריך דאין זה קושי' דאי לאו דגלי לן רחמנא דיש איסור בתוספת עינוי ומלאכה לא הוה דרשינן כלל עצם עצם למעט תוספת מאזהרה וכרת אלא לדרשא אחריתי וכמ"ש הקרבן אהרן דבת"כ מקדים דרשא דועניתם לתוספת ואח"כ קדריש יכול יהא ענוש כרת ומוזהר וכן משמעות הגמרא דמתחיל ועניתם את נפשותיכם כל מלאכה לא תעשו יכול וכו'.

ותו קשה לפרש"י דא"כ האי תנא דדריש ועניתם לתוספת עינוי ומלאכה ובודאי לא ס"ל דיש אזהרה וכרת בתוספת דליכא מ"ד שיסבור זה וא"כ מנ"ל למעט תוספת מאזהרה וכרת אלא ע"כ דדריש עצם עצם והדרא קושי' לדוכתא דל"ל בתשעה לחדש כיון דידעינן איסור תוספת מכח מדאיצטריך. ותו דמאי פריך ל"ל קרא בתשעה לחדש דהא איצטריך לתוספ' מלאכה דשבתות וי"ט דליכא למימר דא"כ לכתוב רחמנא תשבתו שבתכם בדוכתא אחרינא לרבות שבתות וי"ט דאז לא הוה ידעינן במה משתעי קרא לזה הוצרך הכתוב לכתוב תוספת עינוי בהדיא וסמיך לי' תשבתו שבתכם לרבות שבתות וי"ט.

אלא ודאי דפסיקא לי' לבעל הש"ס דאי יש תוספת מלאכה ביה"כ כ"ש בשבת והיינו הא דפריך דתנא דעצם עצם לפי מה דמסיק רבינא דאית לי' ג"ש וא"כ בהכרח ילפינן עינוי ממלאכה לאזהרה ומלאכה מעינוי לתוספת ושפיר קשה תשבתו שבתכם ל"ל דודאי ילפינן שבת מיה"כ בשלמא למאן דלא דריש ג"ש דעצם עצם שפיר איצטריך תשבתו לרבות תוספת מלאכה דשבת ויה"כ כיון דליכא למילף מלאכה מעינוי דאיכא פירכא כנ"ל ואיצטריך שבתכם לרבות י"ט דקיל ואין בהן כרת אלא לאו משא"כ למ"ד דילפינן ג"ש עצם עצם קשה ומשני דדריש כר' חייא מדיפתי וכו' ובהכי ניחא הא דפריך בגמרא ותנא דעצם עצם וכו' ולא פריך לרב פפא דדריש תשבתו שבתכם לאזהרת עינוי רישא דקרא ל"ל דבהכרח ר"פ לא דריש תשבתו שבתכם לכל שביתה שבתורה כדמסיק בגמרא דטעמא דרב אתא דלא דריש כר"פ משום דמוקי' תשבתו שבתכם לכל שביתה שבתורה

מכלל דר"פ לא דריש די"ל דבודאי ר"פ דריש רישא דקרא לתוספת עינוי גרידא ותשבתו שבתכם דריש לאזהרת עינוי ואע"ג דר' חייא מדיפתי בהכרח דריש סיפא דקרא כר"פ דאל"כ תשבתו שבתכם ל"ל כמ"ש הקרבן אהרן מ"מ אין המאמר מתהפך בשוה דר"פ לא דריש רישא דקרא כר' חייא אלא לתוספת עינוי.

גם אפשר לומר דהא דדריש ר' חייא כאלו התענה תשיעי ועשירי נפקא לי' מדכתיב תשבתו שבתכם דמשמע שתי שביתות וא"כ בהכרח פליג ר' חייא אדרב פפא וע"כ דריש ר"פ רישא דקרא לתוס' עינוי ודלא כר' חייא. א"נ דדרשא דר' חייא הכי מתפרשא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מבע"י ומינה דייקינן על דרך לאו הבא מכלל עשה דקודם מבערב אסור להתענות וכל האוכל ושותה כאלו קיים תשבתו שבתכם שתי שבתות ר"ל כאלו התענה תשיעי ועשירי וא"כ לפ"ז אפילו אליב' דר' חייא מתפרש קרא לתוספת עינוי היוצא מזה דרבנו פסק כרב פפא דסיפא דקרא לאזהרת עינוי ורישא דקרא לתוספת דהלכה כר' פפא דבתרא הוא.

ויש ראי' לדברי רבנו מהא דקיי"ל במסכת ביצה דף למ"ד דתוספת יה"כ דאורייתא ובפ"ק דשבת תנן ובכלן ב"ה מתירין עם השמש אלמא דלא דרשינן תשבתו שבתכם לתוספת מלאכה וכבר הרגיש בזה הר"ן ותירץ לדרך ר"ת דשתי שקיעות הוו ויש ביניהם ג' רבעי מיל והא דקאמרי ב"ה עם חשכה היינו משעת שקיעה ראשונה שהוא שיעור תוספת אמנם לדעת רבנו דס"ל פ"ה מה"ש ה"ד דתכף אחר שקיעת החמה מתחיל בין השמשות וליכא שתי שקיעות מוכרח דלית להו לב"ה תוספת מלאכה כלל והיינו כדרב פפא.

וכל זה לפי הבנת הרב המגיד דדעת רבנו דאף ביה"כ ליכא תוספת לענין מלאכה אבל לדעתי סובר רבנו דביה"כ איכא תוספת מלאכה נמי כנראה מלשונו שכתב וצריך להוסיף מחול על הקדש ואין סברא לעשות תוספת לחצאין אלא דפסק רבנו כרב פפא דתשבתו שבתכם אתי לאזהרת עינוי מכח ראיות הנ"ל וגם איסור תענית בעיה"כ מדבריהם כדעת הכ"מ פ"ג דנדרים ומפרש רבנו דתנא דעצם עצם ממעט מאזהרה ואיסור והיינו דפריך בתשעה לחדש מאי דריש ומשני כדר' חייא מיהו אפ"ה שמעינן תוספת עינוי מדכתיב בעצם היום במלאכה ולא כתיב בעינוי אלא דלרבינא ממעטינן תוספת עינוי מג"ש משא"כ לאינך אמוראי.

מיהו מדאיצטריך בגמרא תרי מיעוטי בעינוי ובמלאכה משמע כדעת הרב המגיד דלפי המסקנא מאן דלית לי' ג"ש איכא אזהרה לתוספת עינוי וליכא אזהרה לתוספות מלאכה והוה התוספות קדוש לחצאין והבוחר יבחר. סליק פ"א מה' שביתת עשור פרק ב מה' שביתת עשור ה"א האוכל וכו' ככותבת הגסה עיין במ"מ ולח"מ ועיין בתוספות ד"ה

כותבת דנראה דמחמת הכרח קושייתם הוכרח לגרוס באופן אחר ורבנו השמיט כל זה שאין זה שיעור מבורר אך העיקר שהוא מעט פחות מכביצה ומש"ה השמיט נמי שצריך למעט חללה מ"ש התוספות בשם הירושלמי (עיין בס' מנוח) ושיעור זה באוכלין לכל אדם כמבואר בגמרא ובמשקין יש חילוק לפי מה שהוא אדם.

ומה ש"ר והאכילה וכו' עיין בס' מנוח שדבריו תמוהים ובודאי לא גריס בבא זו: ה"ב כגון פיגול וכו' כתב ה"ר מנוח אבל משום חלב ופיגול אינו חייב דהא קיי"ל דאין איסור חל על איסור אא"כ איסור מוסיף או כולל או בב"א וטעות הוא דודאיאיסור חלב ופיגול קדים ואיסור יה"כ חייל עלי' דרך כולל מיגו דאיתסר בשאר חתיכות וחייב תרתי ומשנה שלמה היא יש אוכל אכילה א' וחייב עלי' חמשה חטאת **(חטאות)** וכו' במסכת כריתות ועיין בה' שגגות: ה"נ פחות משיעור הקשה ה"ר מנוח דאי ס"ד דליכא בחצי שיעור מלקות א"כ מאי נ"מ בין ר"י ור"ל ע"ש אמנם לפמ"ש הלח"מ מוכרח דאין לוקין עליו ואפ"ה נ"מ לענין ספק איסור דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא: ה"ד אכל מעט וכו' עיין פרק יו"ד מה' תרומות ה"ב בהשגות ומדלא השיגו הראב"ד כאן י"ל דשאני הכא דקים להו לרבנן דבשוהה טפי מכדי שתיית רביעית לא מייתבא דעתי' מיהו קשה למה לא השיג הראב"ד פי"ד מה' מ"א ה"ט ואולי דמש"ה השיג הראב"ד רק בפ"י מה"ת הואיל שמצא בתוספתא דפסחים בכא"פ וא"כ כיון דבתוספתא יש שתי דיעות ה"ל לסמוך על מה שנראה במסכת כריתות ועיין במ"מ ולח"מ וה"ר מנוח תירץ דכל היכי דשיעור שתיי' פחות מרביעית מצטרף בכדי רביעית והיכא דשיעורו ברביעית מצטרף בכא"פ והוא לא ראה בפי"ד מה' מ"א ה"ט דבעינן שתיית רביעית של סתם יינם בכדי רביעית וכן בפ"א מה' ביאת המקדש ה"א גבי שתויי יין ששיעורו רביעית אם הפסיק מעט אינו מצטרף אפילו אין בו כא"פ ודלא כמ"ש הלח"מ דשתויי יין בכא"פ אלא קיי"ל כר"א ע"ש ובאמת תירוץ ה"ה דחוק דבגמרא משמע דבטומאת גוויי' הקילו כמ"ש הלח"מ אלא נראה עיקר כמ"ש הכ"מ פ"י מה"ת בשם הר"י קורקוס ע"ש.

ומה שהקשה הלח"מ דהאיך שייך שיעור בכדי רביעית באיסורי ששיעורם ברביעית פשוט הוא דמשכחת שתייה בנחת בלא הפסק כלל ושהה בו הרבה כמבואר בלשון רבנו פי"ד מה' מ"א. ומה שהקשה הלח"מ למה לא כתב רבנו ג' בצים שוחקות פשוט הוא דרבנו מפרש הא דאמרן בעירובין דפ"ג שוחקות אתי לאשמועינן היינו רק לענין פיסול גוויי' וכן בסוף ה' נגעים לא כתב רבנו שוחקות ובפ"א מה' עירובין ה"ט כתב רבנו בהדיא בינונית עיין מ"ש שם ובמקום אחר הארכתי: ה"ה וחומץ חי עיין בלח"מ ועיין בב"י סי' תרי"ב ובב"ח ובט"ז ותירוץ הב"ח הוא המובחר דהגירסא הפוכה כגי' הרא"ש

ע"ש מיהו גם לפי הגירסא שלנו יש לקיים דודאי ליכא לפרש דרבי מחייב על חומץ פחות מכשיעור אלא דרבי מחייב על חומץ כשיעור דס"ל דמשיב את הנפש וא"כ רב גידל דפסק דאינו משיב את הנפש אפילו כשיעור פטור וא"כ ליכא לפרש דה"ק טובא מי אמרי דעל טובא חייב דהא רבנן פטרי בטובא אלא ה"ק אימור דאמרי אנא חומץ אינו משיב את הנפש בדיעבד אבל לכתחלה אסור דגזרינן חומץ חי אטו מזוג ואת"ל דאפי' לכתחלה שרי היינו בפורתא פחות מכשיעור דה"ל גזרה לגזרה אבל טובא בודאי אסור לכתחלה.

ואת"ל דלא גזרינן כלל חומץ אטו שאר משקים אפ"ה במזוג בודאי אין עליו שם חומץ כלל ואפילו פורתא אסור. מיהו לפ"ז צריך לומר דסובר רב גידל דחצי שיעור מדבריהם הילכך שרי פורתא אף לכתחלה אבל אנן קיי"ל כר' יוחנן דחצי שיעור מן התורה הילכך אפילו פורתא חומץ גזרינן לכתחלה אטו פורתא מזוג דאסור מדאורייתא ולא הוה גזרה לגזרה: ה"ו אכל עלי גפנים וכו' עיין במ"מ דגרסי עלי גפנים ולא עלי קנים: ה"ח חולה וכו' עיין במ"מ ובלח"מ נראה מדעתם דס"ל דעת רבנו דאם נחלקו הרופאים הרוב אומרים כך והמיעוט אומרים כך אע"ג דהמיעוט בקיאי טפי רוב עדיף מבקיאות והולכין אחר הרוב אפילו לחומרא ושלא כדעת הרמב"ן.

ומה שהביאם לזה לפרש כן דברי רבנו משום דבודאי ליכא לפרש דברי רבנו דה"ק הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאות וזה וזה לקולא דהיכא דהרוב נחלקו עם המיעוט דבקיאי טפי אם הרוב אומרים צריך מאכילין אותו ואם המיעוט אומרים צריך מאכילין אותו דהולכין אחר הבקיאים להקל. דא"כ אין המשך למ"ש רבנו ובלבד שלא יאמר החולה צריך וכו' אלא ודאי דה"ק רבנו הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאים לחומרא ובלבד שלא יאמר החולה צריך וכו' וא"כ ליכא לפרש דהיכא שהרוב חולקים עם המיעוט והמיעוט בקיאים שקולים נינהו והילכך אזלינן לחומרא דהא ספק נפשות להקל אי ס"ד דשקולים נינהו אלא ודאי דה"ק הולכין אחר הרוב אם שוים בבקיאות או אחר הבקיאות אם שוים במנין ולחומרא ובלבד שלא יאמר החולה צריך וכו' ולפ"ז יש מקום לומר דרוב שאינם בקיאים ומיעוט בקיאים הולכין אתרי המקילין דשקולים נינהו אלא שדקדק כן ה"ה מדהקדים רבנו רוב לבקיאים אלמא דרובא עדיף וכמ"ש הלח"מ.

ואין זה הכרע דאי הקדים רבנו בקיאים לרוב הוה אמינא דהולכין אחר הבקיאים לחומרא דבקיאות עדיף וכיון דשקולים נינהו בהכרח אין שתי דברות נאמרים בדיבור אחד והוכרח רבנו להקדים חדא מינייהו ולעולם אימא לך דשקולי נינהו וכדעת הרמב"ן. ואין לומר דדקדק כן ה"ה מדכתב רבנו רופא א' אומר צריך ורופא א' אומר אין צריך מאכילין

אותו דמשמע לכאורה אפילו המחמיר בקי טפי לא אזלינן בתר בקיאות לחומרא אע"ג דאזלינן בתר רוב לחומרא.

דזה אינו דע"כ צריך לפרש דברי רבנו בבבא דרופא א' אומר אינו צריך וכו' כששוים בבקיאות דהא אפילו לדעת ה"ה אזלינן בתר בקיאות לחומרא היכא ששוין במנין ושפיר י"ל דדעת רבנו כדעת הרמב"ן דלדרך ה"ה קשה דנהי דפסק רבנו כמר בר רב אשי דסיפא דמתניתין ה"ק אם אמר החולה צריך אין כאן בקיאי וכו' מ"מ הא מרישא מוכרח דאיירי כשאמר החולה אינו צריך ואיכא תרתי בהדי' ואפ"ה מאכילין אותו ע"פ ב' בקיאי' דבספק נפשות לא אזלינן בתר רוב דעות דאי ס"ד דאיכא חד בהדי' פשיטא ומה שתירץ הלח"מ בשם הב"י דאליבא מר בר רב אשי קמ"ל דלא תימא דחולה עדיף כמאה קשה דא"כ לר' ינאי נמי ומה שחילק דוחק.

אמנם לפמ"ש ניחא דהא דמשני בגמרא לא צריכא דאיכא תרי אחריני בהדי' ר"ל והם פחותים בבקיאות מהני תרי דאמרו צריךדבקיאי טפי הילכך מאכילין אותו ע"פ בקיאי' נגד הרוב להקל דאין הולכין בספק נפשות אחר רוב דעות היכא דהמיעוט בקיאי טפי אבל היכא ששוים בבקיאו' הולכין אחר הרוב כמו בסנהדרין דאם הרוב מחייבין קטלינן לי' ושפיר קאמר רבא דהולכין אחר רוב או אחר בקיאו' בין להקל בין להחמיר ונתקיימו דברי רבנו ע"פ הגמרא בלא דוחק ופשוט הוא דהיכא דבקי א' אומר אינו בריך אפילו מאה שאינו **(שאינן)** בקיאי' כלל אומרים צריך אין שומעין להם דכל שאינו רופא אין לו ידיעה כלל ולא איירי רבנו אלא ברופאים בקיאים במלאכת הרפואה ומומחין אלא דמקצתן בקיאי' טובא וזהו מ"ש רבנו שיהי' רופא בקי ר"ל מכיר בחכמת הרפואה ועיין בפי' המשנה לרבנו: ה"י קטן בן ט' שנים וכו' עיין בהשגות דהוא גורס כגי' רש"י ופירושו ול"ג לפי פרש"י בשלמא לרב הונא ולר"נ לפני שנה או שתים לפני שנה דדבריהם ולפני שתים דדבריהם אלא בשלמא לר"ה ולר"נ ניחא כמו שהרגיש בזה הלחם משנה.

אמנם גירסת הרי"ף אמר רב הונא בן ח' ובן ט' מחנכין אותו לשעות בן יו"ד ובן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין מדאורייתא ור"נ אמר בן ט' ובן יו"ד מחנכין אותו לשעות בן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין מדאורייתא ורי"א בן יו"ד ובן י"א מחנכין אותו לשעות בן י"ב משלימין מדאורייתא בתינוקת ובן י"ג משלימין מדאורייתא בתינוק ע"כ.

והעלו הרמב"ן והר"ן בפי' גירסת הרי"ף דר"ה ור"נ סבירא לי' כמ"ד בפ' יוצא דופן תוך זמן כלאחר זמן ואפילו תינוק בן י"ב משלים מדאורייתא אלא דפליגי בזמן החינוך דר"ה מקדים שנה אחת מר"נ וגם פליגי בהשלמה דרבנן דר"ה אית לי' ב' שנים ור"נ שנה א'

ור' יוחנן סבר לי' תוך זמן כלפני זמן בתינוק וגם לית לי' השלמה מדבריהם כלל אלא דתינוקת מחנכין אותה ב' שנים שנת יו"ד וי"א ובתינוק ג' שנים שנת יו"ד וי"א וי"ב.
ולפ"ז המשך הגמרא תנן התינוק **(התינוקות)** אין מענין אותן ביה"כ אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שתים בשלמא לר"ה ולר"נ לפני שנה לדבריהם ולפני שתים לדבריהם אלא לר"י קשי' פי' לר"נ ה"ק לפני שנה לחולה דמשלים מדרבנן בשנת י"א ומחנכין אותו בשנת יו"ד ולפני שתים לבריא שנת ט' ושנת יו"ד ולר"ה אע"ג דסבר לי' דחולה משלים מדרבנן בן י"א ומחנכין אותו ב' שנים שנת ט' ויו"ד וכן הבריא משלים בשנת יו"ד ומחנכין אותו ב' שנים ח' וט' הכי מתפרשא מתניתין לפני זמן השלמה של דבריהם לבריא דהיינו שנת יו"ד ומחנכין שנה א' לחולה וב' שנים לבריא דמשכחת ליה בחולה שהבריא שמשלים בשנת יו"ד ולא היו מחנכין אותו רק שנה א' אלא לר"י דלית לי' השלמה מדבריהם ומתפרשא מתניתין לפני זמן השלמה דאורייתא הרי בתינוק בריא מחנכין אותו לפני ג' שנים ובחולה לפני ב' שנים והאיך נקיט במתניתין לפני שנה או שתים דדוחק לפרש מתניתין בתינוקת ולא בתינוק כיון דעיקר חינוך בתינוק לא הוה לי' לתנא דידן למישבק תינוק ולמינקט חינוך דתינוקת.
אמר לך ר"י מאי שנה או שתים סמוך לפירקן ר"ל בן י"ב ויום א' שהוא זמן עונת הנדרים של תינוק וכ"כ הר"ן וז"ל ולר"י מתניתין הכי קתני מחנכין אותו לשעות שנה א' בתולה דהיינו שנת י"ב (ר"ל בן י"א ויום א') ושתי שנים בבריא דהיינו י"א וי"ב (ר"ל בן יו"ד ויום א' ובן י"א ויום א') סמוך לפרקן דהיינו שנת י"ג שאותה השנה קרוי' שנת הפרק לזכר שהיא עונת הנדרים כדאיתא בפ' בא סימן ונמצא שמחנכין את התינוק זכר לשעות י"א וי"ב שהן ב' שנים סמוך לפרקן ואצ"ל תוך הפרק שהוא מופלא דודאי מחנכין ע"כ.
ת"ש דתנא רבה בר שמואל תינוקות אין מענין אותן ביה"כ אבל מחנכין אותן שנה או שתים סמוך לפירקן בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לר"ה ולר"נ קשיא פי' בשלמא לר"י ניחא כדפרישית סמוך לשנת הפלאה ואצ"ל שנת הפלאה עצמה אלא לר"ה ולר"נ קשיא דקס"ד דבחינוך שעות אייר הברייתא.
ומשני אמרי לך רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה פי' כמ"ש הר"ן וז"ל ולר"ה איכא לפרושי מתניתין דקתני מחנכין אותו לפני שנה ולפני שתים סמוך לפרקן מאי חינוך השלמה וכדמסקינן בגמרא אליבא דר' יוחנן (ט"ס הוא וצ"ל אליבא דרבנן) ופירקן היינו שנת י"ג (ר"ל בן י"ב ויום א') שיתענה מדאורייתא וקאמר בחולה מחנכין אותו בהשלמה מדבריהם שנת י"ב (ר"ל י"א ויום א') שהיא שנה א' קודם לפירקן שנת י"ג ובריא מחנכין אותו בהשלמה מדבריהם ב' שנים קודם לפירקן י"א וי"ב (ר"ל בן י' ויום א' ובן י"א ויום

א') ולר"נ לא מתוקמ' מתניתין כאן בבריא כאן בחולה אלא כלה בחולה ותרי חינוכי קתני חינוך שעות והשלמה דדבריהם וקאמר דמחנכין אותו להשלמה דדבריהם שנה א' קודם לפירקן ומחנכין אותו לשעות שתי שנים דאפילו חולה לא ממעטינן מהאי זימנא ע"כ לשון הר"ן.

והלח"מ נתחלף לו מתניתא במתניתין וקס"ד דהא דקאמר הר"ן ולר"ה איכא לפרושי מתניתין וכו' דאמשנתנו קאי ומש"ה נסתבך במהדורא בתרא לפרש לפני שנה לדרך הרי"ף כמו לפרש"י דהיינו לפני שנתים ולפני שתים היינו שלש שנים ושגה בזה ולא השגיח בלשון הר"ן שסיים לפני שנה ולפני שתים סמוך לפירקן דהיינו הברייתא דבמשנתנו לא גרסינן סמוך לפירקן גם נראה לעיני המעיין דהר"ן גריס גם בברייתא תיבת לפני ואיננו מפרש כפרש"י דמפליג בין לשון מתניתין לפני שתים דהיינו ג' שנים ובברייתא ל"ג רש"י לפני הרי נתבאר שכל דברי הלח"מ בטלין ולא עלה על דעת הר"ן ואין צריך להשיב על כל דבריו באריכות והנכון כמ"ש.

ומסיק הרי"ף אע"ג דקיי"ל כר"י דאמר תינוקת בת י"ב ותינוק בן י"ג משלימין מדאורייתא (פי' משום דאפסקא הלכתא בהדיא בפ' יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן) קיי"ל כר"ה ור"נ דבתראי נינהו דמשלימין מדרבנן כדי לחנכן מבן י"א בין לתינוק בין לתינוקת ובן ט' ובן י' מחנכין אותו לשעות ע"כ פי' דפסק כר"נ בחינוך והשלמה מדבריהם דבן י"א משלים מדבריהם דלא כר"י אלא כר"ה ור"נ דרבים נינהו אבל בן יו"ד אינו משלים כר"ה כיון דר"י ור"נ רבים נינהו וס"ל דבן חינוך הוא ובן ט' מחנכין כר"ה ור"נ דרבים נינהו ודלא כר"י ובן ח' אין מחנכין כר"נ ור"י דה"ל רבים לגבי ר"ה.

ולפי הפסק הזה מתפרשא מתניתין לענין חינוך שעותולפני זמן השלמה דדבריהם קאמר כנ"ל אליבא דר"נ אבל הברייתא מתפרשא בתרי גווני חינוך וכנ"ל אליבא דר"נ ובזה נתבארו דברי רבנו. ומ"ש ה"ה שאל"כ נמצאת ההשלמה בתינוק ג' שנים לפני חיובו כוונתו דלשון הגמרא דנקיט בן ט' או בן יוד וכו' בן י"ג דכי היכא דבן י"ג פירושו בן י"ג וים א' אע"פ דנקיט סתמא ה"ה בן י"א דנקיט סתמא פירושו בן י"א ויום א' וכמ"ש הר"ן דאי ס"ד דבתוך שנת י"א נמי משלימין נמצא השלמת התינוק ג' שנים לפני חיובו דהיינו שתי שנים קודם לפירקן ולא משכחת שנה קודם לפירקן וה"ה אליבא דר"ה וכן כל הסוגיא מוכחת.

והלח"מ במהדורא קמא נדחק לפרש דבשלמא אם נפרש דברי רבנו בן י"א ויום א' שפיר י"ל הברייתא שנה או שתים סמוך לפירקן דה"ק שנה לפני השלמה דרבנן שהן שתים לפני השלמה דאורייתא ודברי תימה הן דהאיך אפשר לפרש דשנה א' לפני השלמה

דרבנן משלימין ג"כ מדרבנן ולא ירד כלל לסוף דעת הר"ן ופי' הברייתא אליבא דר"נ כנ"ל.
ומ"ש ה"ה ומימרא דאע"פ וכו' נ"ל דט"ס הוא וצ"ל ומימרא דנערה שנתפתתה ע"ש ד"נ ע"א מימרא דאביי אמרה לי אם וכו' דנקיט ג"כ סתמא בן י"ג ופי' בן י"ג ויום א'. ומ"ש הלח"מ דלגירסת הרי"ף ל"ג לפני שנה לדבריהם ולפני שתים לדבריהם ליתא כמ"ש.
ודברי ה"ר מנוח בכאן תמוהים: סליק פ"ב מה' שביתת עשור פרק ג מה' שביתת עשור ה"ב ומדיחה אשה וכו' עיין בלח"מ ולענ"ד לק"מ דהא דלא פסק רבנו כר' נתן לאו משום דס"ל דאין חשש רוח רעה כלל אלא משום דס"ל דלית הלכתא כר' נתן דיחידאה הוא במה דס"ל דאין רוח רעה עוברת כי אם ע"י עירוי ג"פ אלא דמסתלק אף ברחיצה פעם אחד כי היכי דשיבתא לפי' התו' מסתלק בפעם אחד: ה"ד לא ימלא אדם וכו' לאו דוקא ימלא דאפילו חסר אסור עיין בס' מנוח ואולי דפסק רבנו כרבא דמעשה רב הילכך כסא דכספא חסר שרי ואפילו כסא דשחרא חסר דאסור היינו דוקא נגד מקום המים דמשחיל שחיל אבל למעלה ממקום המים שרי למאן דלא חייש לאזדרבויי: ה"ה לוקח וכו' עיין בלח"מ ואין כאן קושי' דודאי לא הוצרך רבנו לבאר היתר סחיטה בתשעה באב: ה"ו וכן ההולך לשמור פירותיו וכו' כתב ה"ר מנוח דרבנו איננו מפרש כפרש"י שאסור להגביי שולי חלוקה על זרועו משום דהיוצא במשא מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת דמאי קמ"ל שלא יעשה מלאכה אלא משום דכשמגביי בגדיו נראה כמתכוון לרחיצה אבל כשעובר ושולי לבושו משולשלין למטה גלוי לכל שאין כוונתו לרחיצה וזהו מ"ש רבנו שלא יעשה כדרך שעושה בחול דהרואה אומר לרחיצה הוא מתכוון: ה"ז אסור לנעול וכו' עיין בריי"ף והרז"ה והרמב"ן והר"ן ומה שהקשה הלח"מ על הר"ן מאין יצא לו שהריי"ף לא ס"ל כפרש"י פשוט הוא דיצא לו זה מדהשמיט הריי"ף מסקנת הסוגיא אמר רבא לעולם דכ"ע מנעל הוה וכו' דיצא לפי פרש"י מזה דין חדש דסנדל של עץ חלוק דינו מסנדל של שעם וכן נראה דעת רבנו מדלא ביאר כאן שאסור לנעול סנדל של עץ ביה"כ אפילו בתוך ביתו.
והמשך הסוגיא לדעת הרי"ף ורבנו כמ"ש הרמב"ן דקס"ד דמקשה דר"מ ור' יוסי פליגי לענין אי הוה מנעל או לא הוה מנעל אלא משוי וקס"ד להוכיח מדר' יוסי דאע"ג דלא הוה סנדל ממש אפ"ה אסור ביה"כ משום נעילת הסנדל אלמא דאף מידי דלא הוה מנעל וסנדל אסור לנעלו ביה"כ וא"כ ה"ה של גמי ושל קש אסור לנעול ביה"כ אליבא דכ"ע.
ולזה תירץ רבא דטעמא דר' יוסי דאוסר ביה"כ משום דחשיב מנעל גמור ואפ"ה אסור בשבת משום דלמא משתמיט ואתי לאתויי ד"א בר"ה ושפיר י"ל דלדעת הנך אמוראי

דלא אסרי ביה"כ אלא סנדל של עור מותר לצאת ביה"כ בשל גמי ושל עץ דלא כר' יוסי אלא כר' יוחנן בן נורי דס"ל דלא חשיב סנדל אלא של עור דע"כ לא קשי' לי' מעיקרא אלא לפי מה דס"ד דאף ר' יוסי ס"ל דלא חשיב מנעל ואפ"ה אסור ביה"כ לזה הוקשה לי' דאף לר' יוחנן בן נורי דלא חשוב מנעל של סיידין כמנעל לענין חליצה אפ"ה אסור ביה"כ אבל לפי מה דמסיק דאף ר' יוסי לא אסר ביה"כ אלא משום דס"ל דחשיב מנעל שפיר למ"ד דלא חשיב מנעל מותר לנעלו ביה"כ וכל הסוגיא דפ"ו דשבת אזלא לפי מה דס"ד דטעמי' דר' יוסי משום דלא הוה כלי מיהו לפי מה דמסיק אע"ג דקיי"ל דלא כר' יוחנן בן נורי אלא דמטמא מכח סוגיא דפ"ק דסוכה אפ"ה קיי"ל דאין עליו תורת סנדל ולאו הא בהא תליא דאטו כל דבר המקבל טומאה יש עליו תורת סנדל ומה שפרש"י דסנדל של סיידין של קש הוא לפי מה שהביא הרמב"ן תוספתא מסכת עדיות סנדל של עץ ושל סיידין טמא מדרס ואשה חולצתן ויוצאין בו בשבת משמע דריב"ן דפליג פליג אף בשל עץ ושל קש ושל עץ שניהם שוים לענין טומאה דלא קיי"ל כריב"ן אבל לענין חליצה ונעילה ביה"כ קיי"ל כריב"ן והנך אמוראי דשרי ועיין בר"ן שכתב להתיר נעילת סנדל של עץ ביה"כ אפילו לצאת בו לר"ה דביה"כ ה"ל אורחא ולא נהירא דהא קיי"ל אין בין יה"כ לשבת וכו' ואין כאן דעת הרמב"ן וכן נראה מסתימות לשון רבנו וכל אריכות הלח"מ שלא לצורך והנכון כמו שכתבתי: ה"י יש מקומות שנהגו וכו' בירושלמי מקום שנהגו להדליק משובח ממקום שנהגו שלא להדליק אמר ר' ירמי' תדע לך שהרי אותו האיש צנוע הוא ואינו משמש מטתו לאור הנר ע"כ והשמיטו רבנו מפני שנראה שהוא חולק על הגמרא שלנו דשניהם לא נתכוונו אלא לדבר א':.

סליק פ"ג מה' שביתת עשור וסליקא להו הלכות שביתת עשורהלכות יום טוב פרק א ה"א ששת ימים וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ובשו"ת הרלב"ח שאלה נ"ג שהאריך ולענ"ד נראה פשוט דאי לאו האי קרא דאך אשר יאכל לכל נפש לא הוה ידעינן במה משתעי קרא ומה זה בעי למעט בלשון מלאכת עבודה ואולי ה"א דכל מלאכה שהיא בטורח מרובה חשיב מלאכת עבודה אע"פ שהיא לצורך אוכל נפש אמנם כיון דגלי קרא בראשון ושביעי של פסח אך אשר יאכל לכל נפש דשמעינן מינה דאין מלאכת אוכל נפש בכלל מלאכת עבודה ממילא שמעינן בכלהו מלשון מלאכת עבודה למעט מלאכת אוכל נפש ובהכי ניחא דמש"ה בפ' בא נכתב לשון מלאכה סתם הואיל שמפורש באותה פרשה אך אשר יאכל לכל נפש ואח"כ בפ' אמור דכתיב בא' וז' של פסח לשון מלאכת עבודה בהכרח כי היכי דלא תקשה קראי אהדדי משתמע דפי' מלאכת עבודה היינו מלאכה שלא לצורך אוכל נפש והיינו מ"ש רבנו שהן אסורים בכל מלאכת עבודה חוץ וכו' ומביא

ראי' דפי' מלאכת עבודה כדעת הרמב"ן בפי' התורה שנאמר אך אשר יאכל וגו' ובהכי ניחא קושיי' הלח"מ והרלב"ח.
ואף לדרך ה"ה י"ל דלולי קרא דאך אשר יאכל וגו' סד"א דבא' וז' של פסח לוקה אמלאכת אוכל נפש מדכתיב בפ' בא סתם כל מלאכה והך קרא דפ' אמור איצטריך להורות דעל מלאכת עבודה עובר בשתי לאוין אע"פ דבודאי אינו לוקה שתים על מלאכת עבודה כיון דאין כאן שתי שמות מ"מ עובר על שתי אזהרות עיין במנין המצות לרבנו שרש ט' א"נ סד"א דאיצטריך מלאכת עבודה להורות דהעושה מלאכת אוכל נפש ומלאכת עבודה לוקה שתים על דרך הא דאמרן בפ' כלל גדול ועדיין אני אומר על החרישה ועל הקצירה וכו' ובזה מתורץ קושיי' הלח"מ.
אלא שלדעתי נראה ברור דאיצטריך אך אשר יאכל לגלו' פירוש מלאכת עבודה כנ"ל וזה נוח בלשון רבנו: ה"ג בהתראה א' פי' דאי בשתי התראות אפילו זרע וזרע חייב שתים כמבואר בה' נזירות ועיין ברלב"ח שאלה נ"ג: ה"ד כל מלאכה וכו' עיין במ"מ ובלח"מ נדחק בביאור דבריו וכ' שהוקשה לו בדברי רבנו וכו' אם עשה שלא לצורך לוקה דמשמע אם עשה לצורך מותר אפילו בנין ואריגה וזה אי אפשר וכו' ודברי הלח"מ תמוהים דאין זה מאמר המתהפך בשוה דאע"ג דכייל רבנו דכל מלאכה שעשאה שלא לצורך לוקה ליכא לדייק מהאי כללא דכל מלאכה שעשאה לצורך אינו לוקה אלא די"ל דה"ק רבנו דכל מלאכה שלא לצורך לוקה אבל לצורך בשחיטה ודכוותי' מותר משא"כ בבנין ואריגה לוקה.
אמנם פשוט לענ"ד בכוונת הרב המגיד דלפי הנראה לכאורה דכוונת רבנו לכלול דכל מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה ר"ל שלא על מנת לאכול ויהי' תיבת אכילה שם הפעולה ר"ל פעולת האכילה אע"פ שהיא נעשית באוכלין כמו בשחיטה ואפיי' ובישול אם עשאן שלא על מנת לאכול לוקה חוץ מהוצאה והבערה שאינו לוקה ומותר לעשותן אפי' שלא לצורך אכילה ושאר מלאכות כל דאשכחן בהו צורך אכילה כמו שחיטה ואפיי' ובשול אם עשאן לצורך אכילה מותר אבל כתיבה בנין ואריגה דלא משכחת בהו צורך אכילה הילכך לעולם אסורי' ולוקה עליהם ולזה הפי' הוקשה לי' לה"ה תרתי חדא דהא לקמן הט"ו פסק רבנו דהמבשל בי"ט לעכו"ם ולחול אינו לוקה אע"פ שאיננו לצורך אכילה בי"ט והאיך כייל רבנו דכל מלאכה שעשאה שלא לצורך אכילה לוקה.
ותו קשה דהאיך מחלק רבנו בין שחיטה ואפיי' להוצאה והבערה ובמסכת ביצה דף י"ב משמע דאין חילוק ביניהם וב"ה דס"ל מתוך בהוצאה אית להו נמי מתוך גבי שחיטה מדפסיק לי' להש"ס אליבא דב"ה דהשוחט עולת נדבה בי"ט אינו לוקה ועיין בכתובות

דף ז'. לזה מפרש ה"ה תיבת אכילה שבדברי רבנו שם דבר ולא שם הפעולה ויהי' פירושו דבר מאכל וכוונת דברי רבנו שהעושה מלאכה בי"ט אשר איננה לצורך דבר מאכל לוקה וכאלו כתב רבנו והיא שלא לצורך אכילה לוקה כגון בנין ואריגה דלא משכחת להו בדבר מאכל חוץ מן הוצאה והבערה דאפילו הוצא' מפתח שאין המלאכה בדבר אכילה נמי אינו לוקה מתוך שהותרה הוצאת אוכלין והבערה אע"ג דלא משכחת כלל בדבר אכילה אינו לוקה מדכתיב ביום השבת בהבערה למעט י"ט מהבערה ומש"ה חלק רבנו הוצאה והבערה לתרי בבי ולא כייל להו בחד בבא דטעמא דהוצאה משום מתוך וטעמא דהבערה משום דכתיב ביום השבת.

ולפ"ז המשך דברי רבנו דכל מלאכה שאיננה בדבר אכילה כמו בנין ואריגה לוקה חוץ מהוצאה והבערה שאפילו הוצאת מפתח והבערה שהיא לעולם שלא בדבר אכילה אפ"ה אינו לוקה ולא מבעיא המוציא מפתח והמבעיר אש ע"מ לאכול ר"ל שמוציא מפתח לפתוח בו התיבה להוציא ככר ומבעיר אש כדי לבשל בו דאינו לוקה שהיא לצורך אוכל נפש אלא אפילו מוציא ומבעיר שלא בדבר אכילה ושלא ע"מ לאכול נמי אינו לוקה והיינו מ"ש ה"ה חוץ מן הוצאה והבערה שאע"פ שאינם לצורך אכילה (ר"ל שלא בדבר מאכל) אינו לוקה ואפילו עשאן שלא לצורך אכילה (ר"ל שלא ע"מ לאכול) ולפ"ז שייך נמי מתוך גבי הבערה כדאמר ר"י במסכת ביצה דף י"ב מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו' ופי' הבערה לצורך שבדברי ר' יוחנן היינו שמבעיר ע"מ לבשל ואי לאו דרשא דביום השבת סד"א דאפילו מבעיר ע"מ לבשל אסור כיון דלא משכחת הבערה בדבר מאכל והשתא דגלי קרא ביום השבת להתיר מבעיר ע"מ לבשל שרי נמי מבעיר שלא ע"מ לבשל מכח מתוך כמ"ש ה"ה לקמן ודין הבערה וכו' מתוך בהוצאה ה"נ בהבערה משא"כ בהוצאה דמקרא דאך אשר יאכל לכל נפש משתמע דמותר להוציא ככר שרינן נמי מכח מתוך להוציא מפתח ואמרינן נמי תרי מתוך להתיר הוצא' מפתח שלא ע"מ לאכול אע"ג דהוה תרתי לריעות' ומתוך דהוצאה שנזכר בדברי רבנו אין פירושוכמו מתוך דהבערה שנזכר בדברי ר' יוחנן לענין ע"מ לאכול אלא פירושו מתוך שהותרה הוצאה בדבר מאכל הותר נמי הוצא' מפתח דמתוך זה לא שייך בהבערה דלא משכחת בדבר מאכל אלא דנפקא לן היתר הבערה שהוא שלא בדבר אכילה לעולם מביום השבת והיינו מה שסיים רבנו ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה דהיינו שחיטה ואפיי' לעולם מותרים ואין צורך למתוך זה הנזכר בדברי רבנו אבל בנין ואריגה דלא שייך בהו כלל מתוך זה הילכך לעולם לוקה אפילו עשאן ע"מ לאכול.

והילכך שפיר פסק רבנו לקמן הט"ו דהמבשל לחול אינו לוקה שהרי כל בישול נעשה באוכלין וקיל מהוצאה דמשכחת הוצאה שלא באוכלין ושלא ע"מ לאכול ובזה נתבארו כל דברי ה"ה בשלמות. ועתה נבא לתרץ כל מה שהקשה עליו הלח"מ דהנה קושייתו הראשונה עם היות שיפה תירץ דשפיר קאמר בגמרא דאמר לך מני ב"ש היא דע"כ כב"ה לא אתי' דהשתא תרי מתוך ס"ל לב"ה בהוצאה כ"ש חד מתוך בשחיטה מיהו בלא"ה לק"מ די"ל דפסיקא לי' לבעל הש"ס דאין לחלק בין חד מתוך לתרי מתוך וכיון דלית להו לב"ש תרי מתוך בהוצאה לית להו נמי אפילו חד מתוך בשחיטה.

וקושייתו השני' יפה תירץ דבהכרח מוקמינן קרא לגופא דאי לדיוקא ה"ל למכתב היתר הבערה גבי י"ט ומוכרח הוא לומר דתרתי שמעת מינה דהא אפילו אליבא דב"ה דס"ל מתוך כיון דלא משכחת הבערה באוכלין כנ"ל בהכרח דרשו התירא מביום השבת.

וקושייתו השלישי' עי' מה שתירץ גם יש לחלק דהוצאה מלאכה גרועה היא כמ"ש התוספות בריש מסכת שבת הילכך אי אימעטה מביום השבת שפיר לא הוית בכלל מלאכה כלל בי"ט.

וקושייתו הרביעית אין תירוץ הלח"מ מספיק ודבריו תמוהים דאע"ג דפרש"י דנפקא לן הוצאה מויעבירו קול במחנה אלמא דהיא בכלל מלאכה כדקאמר ר"פ הזורק אטו משום הא עדיפא מהבערה דהיא בודאי בכלל מלאכה ואפ"ה אימעטה מביום השבת בי"ט אך דבל"ז לא קשה מידי דלפי מה דמסיק מדלא מפלגי באבנים מכלל דלא דרשו ביום השבת וצריך לומר דאין למדים מקרא דירמי' די"ל דטעמא דירמי' נמי משום מתוך וכמ"ש לקמן משא"כ גבי הבערה דמפורש בתורה ביום השבת ודרשינן לי' הכי בירושלמי הביאו הגהו' מיי'.

אמנם קושייתו החמישית והששית הניח בצ"ע ועיין בלח"מ לקמן הט"ו ובמ"ש שם וליישב דברי ה"ה אין לומר דהוקשה לי' לרבנו קושיי' התוספות מסוגי' דפסחים דאפלגו רבה ורב חסדא באופה מי"ט לחול לענין הואיל אלמא דכ"ע לא ס"ל מתוך שהותרה לאכול הותרה נמי ע"מ שלא לאכול ובהכרח הנהו אמוראי אינם חולקים עלי' דב"ה דמתני' ומפרשים דלא ס"ל לב"ה הך מתוך בהוצאה אלא אידך מתוך שהותרה הוצא' ככר הותרה נמי הוצא' מפתח של אוכלין אבל לא של כלים כמ"ש הגהות מיי' בשם הירושלמי וה"ה קטן למולו או להאכילו וס"ת לקרות בו וסוגי' דמסכת ביצה דמדמה מתוך דשחיטה והבערה למתוך דהוצאה דלא כרבה ור"ח דמסכת פסחים ופסק רבנו כסוגי' דפסחים דלא אמרינן מתוך להתיר שלא לצורך אכילה אע"ג דאמרינן מתוך להתיר שלא בדבר מאכל והילכך כל היכא דלא שייך הואיל כגון מידי דלא חזי לאדם לוקה

כמ"ש הלח"מ לקמן הט"ו דאכתי קשה דהא בהדיא כתב ה"ה דאף בהבערה שייך מתוך וע"כ היינו להתיר שלא לצורך אכילה.
גם כתב בהדיא דלדעת רבנו הותרה הוצאה אפילו שלא לצורך הדיוט כלל. הגם דלקושי' החמישי' הי' מקום לתרץ דה"ק ה"ה דשחיטה ואפיי' אם עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה היכא דשייך הואיל ר"ל בדחזי למאכל אדם אבל מתוך בכה"ג לא אמרינן אבל הקושי' הששית בודאי קשה דמבואר בדברי ה"ה דהותרה הוצאה אפילו שלא לצורך אכילה וכן הבערה מתורת מתוך ואין בידינו ליישב דברי ה"ה אלא דס"ל דדוקא בהבערה דמפורש קרא ביום השבת הוא דאמרינן מתוך לומר דכיון דגלי קרא להתיר מותר לגמרי דהלכתא כר' יוחנן דאמר פוק תני לברא וכן בהוצאה דס"ל לב"ה בהדיא מתוך והיינו משום דמלאכה גרועה היא משא"כ בשארי מלאכות לא אמרינן מתוך כרבה ור"ח דפליגי אריהטא דסוגיא דביצה.
אמנם לענ"ד נראה דכל דברי ה"ה הם דחוקים בלשון רבנו דבודאי פי' לצורך אכילה כמשמעו כדי לאכול וה"ק רבנו דאפילו מלאכת שחיטה ואפיי' ולישה אם עשאן שלא לצורך אכילה כמו ההורג צירעה ובישל סמנים וגיבל עפר ה"ז לוקה דלא קיי"ל מתוך זולת גבי הוצאה והבערה דמתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה והבערה לחמם או להאיר חשיב נמי צורך אוכל נפש כדלקמן הי"ו הותרו נמי שלא לצורך אכילה כמו המוציא מפתח של כלים והמדלי' נר של אבטלה ודלא כמ"ש הלח"מ דלא משכחת הבערה לצורך אכילה.
ודוקא כשאין במלאכה ההיא צורך אוכל נפש כלל כמו בישול סמנים ואינך הנ"ל אבל אם יש בהן צורך אכילה אלא שאין צריך לאכלו כמו המבשל בי"ט לחול אינו לוקה מתורת הואיל כדלקמן הט"ו אמנם השוחט עולת נדבה בי"ט דהוה דומי' דבישול סמנים דלא שייך בי' הואיל לוקה דלא שייך מתוך אלא בהוצאה וכפי אתקפתא דרבה ממאי דב"ש וב"ה בהא פליגי וכו' אין עירוב והוצאה לי"ט כדכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וכו' אלמא דקיבל ר' ירמי' הל"מ דדוקא גבי הוצאה גרידא אמרינן מתוך ומדגלי לן ירמי' קרא בהוצא' מכלל דבשאר מלאכות לא אמרינן מתוך אלא אך אשר יאכל לכל נפש כמשמעו ורבה לשיטתו דס"ל בפסחים דהאופה מי"ט לחול איננו נפטר ממלקות מכח מתוך ודלא כמ"ש התוספות בד"ה דלמא וכו' לחלק בין צורך קצת לשלא לצורך כלל אלא דרבה ור"ח ס"ל כאתקפתא דרבה והברייתא דר' יצחק בר אבדימי ואע"ג דמתקיף לה רב יוסף אלא מעתה לפלגו באבנים וכו' סובר רבנו דאין זה הכרע דבאבנים

אין ב"ה מתירים לכתחלה אע"ג דהוצאה מותרת דגמרי לב"ה כיון דמוקצה נינהו וכבר הרגיש רש"י בזה ופי' שלא נאסר טלטול אלא משום הוצאה.
והוציא רש"י זה מהא דאמרן במסכת ביצה דף ל"ז ע"א אטו טלטול לאו צורך הוצאה היא (ועיין במסכת שבת דף קכ"ד ע"ב דגרסינן התם אטו טלטול לאו משום הוצאה היא מיהו מלשון רש"י התם נראה דגרסינן התם נמי אטו טלטול לאו צורך הוצאה כמו בביצה דל"ז) ומפרש רש"י נמי התם דמוקצה לא נאסר רק משום גזרת הוצאה וליכא טעם אחר הילכך ב"ה דלית להו הוצאה בי"ט לית להו נמי מוקצה בי"ט.
אמנם לפמ"ש סוף פכ"ד מה"ש דסובר רבנו טעמים אחרים במוקצה ודלא כדעתרש"י וההשגות ולא אמרו בגמרא אטו טלטול לאו צורך הוצאה היא אלא אליבא דב"ש דהתירו הוצאה לצורך ואסרו שלא לצורך אכילה הילכך שפיר איכא מיגדר מלתא במה שאסרו טלטול שלא לצורך משא"כ בשבת דאסורה הוצאה לגמרי וה"ה לב"ה בי"ט דהותרה לגמרי בהכרח יש טעמים אחרים במוקצה ע"ש לא שייך כלל אתקפתא דרב יוסף דדלמא מש"ה לא אפלגו באבנים משום דהוו מוקצה אלא דרב יוסף לשיטתו דמפרש בריש מסכת ביצה טעמא דמתניתין משום פירות הנושרים ובתרנגולת העומדת לאכילה ופליג אדר"נ דס"ל אליבא דב"ה יש מוקצה בי"ט דקיל ואתי לזלזולי בי' ואין מוקצה בשבת אלא ס"ל דכיון דלב"ה אין מוקצה בשבת כ"ש בי"ט.
ואע"ג שהתוספות כתבו במסכת שבת דף קמ"ג ע"א בד"ה עצמות וקליפין דבעצמות שאינם ראויים אפילו ב"ה ור"ש מודים דהוה דומיא דאבנים ואסורים משום מוקצה (ועיין בס' מגיני שלמה שיישב פרש"י מידי דהוה אגרף של רעי ולהכי פרש"י באין ראויים לאכילת כלב מיהו אכתי קשה דאבנים דלא הוה כגרף של רעי אסורים בטלטול) מ"מ י"ל דסובר רב יוסף דאע"ג דבשבת אית להו לב"ה מוקצה במידי דלא חזי לבהמה מ"מ בי"ט דקיל לית להו מוקצה אפילו באבנים וכ"כ המהר"מ שיף ריש מסכת ביצה דמוכח מהסוגי' דמאן דלית לי' דר"נ ס"ל די"ט קיל משבת לענין מוקצה ע"ש.
ואע"ג דב"ה ס"ל מוקצה במסכת ביצה דף יו"ד דבעינן מיהות עומד ואומר זה וזה אני נוטל י"ל כמ"ש התוספות ריש מסכת ביצה ד"ה דלמא דשאני מוקצה דב"ח ע"ש. משא"כ לפי מה דקיי"ל כר"נ ליתא לאתקפתא דר' יוסף ועיין בכתובות דף ז' בתוספות ד"ה אלא מעתה וכו' דמוכרח דר"פ דאיהו בתרא לית לי' אתקפתא דר' יוסף ומש"ה פסק רבנו כאתקפתא דרבה ואע"ג דמסוגיא זו דכתובות משמע דאי הותרה הבערה שלא לצורך מותר לגמרי בי"ט אי לאו דנפקא לן מקרא משום דבעינן דבר השוה לכל נפש מ"מ פסק רבנו לקמן פ"ד ה"ו דאין עושין מוגמר משום מכבה כסוגי' דביצה דכ"ב ובהכרח סוגי'

דכתובות קס"ד דאין במוגמר משום מכבה א"נ דקס"ד דאף בכיבוי שייך מתוך ואנן לא קיי"ל מתוך אלא בהוצאה וגם בהבערה הואיל דמפורש בתורה ביום השבת וכמבואר בירושלמי ולא סמך רבנו על ר' יוחנן דירושלמי שהביא השגות דקאמר לא תאסור ולא תשרי משום דר' יוחנן בבבלי דקאמר הבערה אינו משנה פליג על הירושלמי מיהו אנן לא קיי"ל כר' יוחנן דבבלי מכח מתוך אלא כרבה ור' חסדא דפסחים דס"ל אתקפתא דרבה וטעמא דהבערה משום דכתיב ביום השבת.

ולפ"ז דברי רבנו מתפרשים אפילו בקטן שאין צריך למולו וכן משמע מדכתב מפתח סתם דמשמע אפילו של כלים והשמיט לולב דהוא לצורך מצוה ונלמד בק"ו מהנך ועיין מ"ש לקמן הט"ו: ה"ה כל מלאכה וכו' עיין בהשגות ודעת רבנו נראה דקצירה ודישה וזרי' ובירירה ואינך הנזכרים לקמן ה"ז הכל מותר דבר תורה ולא נאסרו אלא מדבריהם הואיל שאפשר לעשותן מעי"ט וכן משמע בירושלמי פ"ק דביצה דפריך וידוך מאתמול ומשום שטעמן פג ובעי מהו מישחק קונדיטון בי"ט ומסיק דשרי דמאן דבעי דייא טב לא שחק לה מן דאתמול ועיין לקמן פ"ג מהי"ט הי"ב.

ואע"ג דמסיק התם דהבורר וטוחן והמרקד בי"ט סופג את הארבעים לא קיי"ל הכי אלא כר"ג דפליג א"נ דמיירי בעשאן שלא לצורך אכילה כנ"ל ה"ד והא דמייתי התם מסמיכות אך אשר יאכל לכל נפש ושמרתם את המצות אסמכתא בעלמא הוא וכן דעת רש"י ר"פ אין צדין וגם איסור צידה בי"ט מדרבנן הואיל שאפשר לעשותו מעי"ט עיין לקמן ה"ז ודלא כדעת התוספות ביצה ד"ג בד"ה גזרה ע"ש ומדקאמר בגמרא דפירות הנושרים אסורים בי"ט גזרה שמא יתלוש וכה"ג בביצה דל"ו דאין עולין באילן בי"ט משום גזרה שמא יתלוש נראה לכאורה כדעת התוספות דקצירה בי"ט מדאורייתא ולדרך רבנו ורש"י י"ל דגזרינן י"ט אטו שבת וכה"ג לא חשיב גזרה לגזרה כמ"ש התוספות במסכת ביצה די"ח ד"ה גזרה ע"ש אלא דקס"ד דביצה אטו פירות הנושרים חשוב גזרה לגזרה ומסיק דאף הא חדא גזרה מקרי והנה גם דעת ההשגות כדעת רבנו ורש"י דקצירה ודישה מדבריהם אלא דמפרש הטעם משום שמרבה טורח בי"ט וזהו ענין אפושי בטירחא הנזכר בש"ס בכמה מקומות ודעת רבנו דלא נאסרה טירחא לצורך בי"ט אלא דהואיל ואפשר לעשותן בעי"ט נמצא הולך כל היום בטירחות וימנע משביתה ושמחת י"ט וזהו דומה לטעם המוקצה שכתב רבנו פכ"ד מה"ש ועיין לקמן ה"ז: ה"ו ומזה הטעם עצמו וכו' בא רבנו לתרץ דכיון שאסרו קצירה ודישה ודומיה' הואיל שאפשר לעשותן מעי"ט הי' בדין לאסור גם הוצאה שאפשר לעשותו מעי"ט כדי שלא יטרח כל היום בהוצאה לזה

תירץ דאדרבה איסור ההוצאה הוא מניעת שמחת י"ט דידיו אסורות ועוד שאין ההוצאה התעסקות כ"כ כמו שארי מלאכות.
ודברי ההשגות אינם מובנים לי דנהי דיש טעם להיתר משלוח מנות דאיכא כבוד י"ט טפי מה ששולח בי"ט עצמו אכתי אין זה טעם מספיק להיתר הוצאה בכלל אפילו שלא לצורך דהותר מתורת מתוך כנ"ל ה"ד ואפילו משוי מותר ע"י שינוי כדלקמן פ"ה מהי"ט: ה"ז כיצד וכו' עיין בהשגות ועיין במ"מ ולח"מ ואני אומר דודאי מודה הראב"ד דטעם דישה ובירה משום שאפשר לעשותן מעי"ט ומרבה הטורח בי"ט כמבואר מלשון ההשגות לעיל ה"ה וכן משמע מדסיים כאן הראב"ד שהיא מלאכה בתלוש אלמא דאיננו מפרש כהר"נ מקינון כמ"ש הלח"מ דהא דישה ובירה וזרייי וטחינה והרקדה שהם קודם לישה הוו נמי בתלוש אלא דהראב"ד מפרש הסמיכות דבעינן שמירה משעת קצירה ואילך כדין מצה שמורה ומש"ה נאסרה כל קצירה אפילו יש בו חסרון טעם כמו קצירת ירקות ופירות הואיל שהקצירה איננה מלאכה בתלוש ולא בא להשיג אלא אקצירה גרידא.
וכדי לתרץ לדרך רבנו דמ"ש קצירה שנאסרה לגמרי אפילו בפירות וירקות ומ"ש טחינה שהותרה דיכת תבלין ותירוץ ה"ה דחוק דאין סברא להקל במכשירין יותר מאוכל נפש עצמו ודוחק נמי לומר דאין ה"נ דסובר רבנודקצירת פירות וירקות שרי ותיבות את החטים שכתב רבנו מוסב אף על קצירה ויהי' חולק עם הראב"ד בגוף הדין.
אלא נ"ל דסובר רבנו דכל שלא נתלש מעי"ט דמחוסר מעש' הוה מוקצה והיינו נמי טעמא דצידת דגים אסור בי"ט אע"פ שאם שולין אותם בעי"ט ימותו ויש בו חסרון טעם (ומ"ש רש"י ר"פ אין צדין דאפשר לצודן מעי"ט ולהניחן במים דוחק) אלא דכל שלא ניצוד מעי"ט חשיב מוקצה. והא דכתב רבנו טעם איסור הקצירה משום שאפשר לעשותן בעי"ט דאי לאו האי טעמא לא הי' שום מחובר מוקצה כלל דהא דעתי' עלי' מאתמול אלא דלאחר שנאסרה קצירה וצידה משום שאפשר לעשותן מאתמול ממילא אסור כל קצירה וצידה אפי' שיש בהן חסרון טעם משום לתא דמוקצה עיין לקמן פ"ב ה"ז שהרי א"א לאכלו בי"ט קודם קצירה וצידה משא"כ בדיכת תבלין דחזי לאכילה בלא דיכה וה"ה כל תלוש דלא הוה מוקצה שרי בי"ט כל שיש בו חסרון טעם: ה"ח וכן מכשירי אוכל נפש וכו' עיין בהגהות מיי' שכתב דרבנו פסק במכשירין כר"י ואין צורך דבמכשירין מלח ותבלין שהם ניתנין באוכל ה"ל כאוכל ומודי' רבנן עיין לקמן פ"ז ה"י בהשגות ובמ"ש שם: ה"ט עשה כדי לאכול בי"ט עיין בלח"מ ובתשובות הרלב"ח ועיין לקמן הי"א: ה"י ממלאה אשה קדרה וכו' היינו אפילו מי"ט לחול ואע"ג דבגמרא גריס אין אופין מי"ט

לחברו בתוספתא גרסינן אין אופין מי"ט למוצאי י"ט ועיין לקמן פ"ג ה"ד: הי"א בין בחול וכו' דלא גרע מהמבשל בשבת בשוגג דמותר במ"ש מיד לו כדלעיל ספ"ו מה"ש משא"כ במזיד סובר רבנו דבחול לא יאכל עולמית דלא מספקא לי' לבעל הש"ס בעבר ואפה אלא בשבת מיהו בשבת קיי"ל בעבר ואפה לקולא אבל מערים אפילו בשבת אסור ועיין בלח"מ לעיל ה"ט: הי"ג לכם ולא לכלבים פסק רבנו כר' יוסי הגלילי כמ"ש התוספות בד"ה לכם דסתם לן תנא כוותי' וקיי"ל כהאי סתמא לקמן הי"ד: הי"ד בני חיל וכו' עיין במ"מ וכן דעת התוספות בד"ה חזינן וכו' וגם לדעתם צ"ל דלא גרסינן ופליגא דריב"ל א"נ דמפרשי' כפי' הרב המגיד וכ"כ המהרש"א ע"ש.

ובלח"מ הקשה דלפי דרך ראשון של ה"ה דל"ג ופליגא דא"כ הוה מסקנת הש"ס כר' יוסי הגלילי ואסור לטלטל סופלי לחיותא אלא ע"י ריפתא היאך פסק רבנו לעיל פכ"ו מה"ש דמטלטלין גרעינין הראויים למאכל בהמה ותירץ דרבנו מפרש כפי' התוספות דהנך סופלי לא חזי למאכל בהמה אם לא ע"י הדחק ותיקון גדול, ואין זה מספיק דאכתי קשה למה השמיט רבנו דין סופלי שאסור לטלטלן בשבת אם לא ע"י פת.

וטרם ניישב קושי' זה נבא לבאר דברי רבנו לקמן פ"ב הי"ב שהביא שם שתי נוסחאות דלפי נוסחא הראשונה מסיקין בקליפי אגוזים שאכלן מעי"ט דסתמן להיסק קיימי ולא היו מוקצה ואין מסיקין בקליפי אגוזים ושקדים שאכלן בי"ט דה"ל נולד. ונוסחא שני' בהפך דקליפי אגוזים שאכלן בי"ט הם מוכנים אגב אמן ולא חשיב נולד דלא דמי לשברי כלים דהתם מעיקרא כלי והשתא שברי כלי אבל הכא מעיקרא קליפין והשתא קליפין הילכך כיון דחזי להסקה אגוז בקליפתו הוה מן המוכן ולא חשוב נולד ואין מסיקין בקליפי אגוזים שאכלן מעי"ט דסתמא לאו להיסק קיימי והוה מוקצה ולא דמי לכלים שנשברו מעי"ט דחזי למלאכתן ולא הוה מוקצה וכתב ה"ה דרבנו מצא נוסחאות הללו בפ' במה מדליקין דכ"ט ופליאה נשגבה היא האיך אפשר לומר דרבנו מצא נוסחא שני' בפ' במה מדליקין דע"כ הך דאכלן אין מסיקין בגרעיניהן מתפרש באכלן בי"ט כדמסיק עלי' דמלתא דרב מכללא איתמר מדקאמר ר' חייא כנגדו בי"ט אסור וכן משמע מהא דרצה להוכיח דלא קיבלה מיני' דרב אכל תמרי ושדי קשיית' לבוכיא דאיירי באכלן בי"ט ותו כיון דהך דאין מסיקין בשברי כלים מתפרש בנשברו בי"ט כמבואר בדברי רבנו ועיין בשבת דקכ"ד ע"ב ובגמרא מצריך להו וצריכא דאי אשמועינן קמייתא וכו' מכלל דאף הך דגרעינין באכלן בי"ט.

ותו דקאמר התם מעיקרא מגליין והשתא מכסיין פי' וה"ל נולד ואי באכלן מעי"ט הרי כבר הגרעינין מגולין מבע"י ואין ענין לנולד אלא משום מוקצה ואין לומר דבאמת הך

דגרעינין איירי באכלן בי"ט אבל באכלן מעי"ט כיון דסתמא עומד להסקה ולמאכל בהמה לא הוה מוקצה אלא דבקליפי אגוזים הוא להפך דמסתמא מוקצים הן ובי"ט לא הוו נולד הואיל דמגליין דא"כ אין הבנה לצריכותא אבל קליפי אגוזים דמעיקרא מיגליין והשתא מיגלו ש"ד דהא באמת קליפי אגוזים שאכלן בי"ט ש"ד אלא ודאי ברור דאף לפי הנוסחא השניי' מפרש רבנו סוגי' דפ' במה מדליקין באכלן בי"ט ומשום נולד אלא דסובר רבנו דפסיקא לי' להש"ס דכ"ש באכלן מעי"ט שלא הוכנו אגב אמן דאסורים משום מוקצה ולא דמי לשברי כלים כנ"ל ודוקא בקליפי אגוזים שייך מוקצה כל שלא הכינם להסקה משא"כ בגרעינין דחזו למאכל בהמה לא שייך מוקצה אלא נולד והנוסחאות הללו שהביא רבנו אינם בסוגי' דפ' במה מדליקין אלא בתוספתא פ"ג דביצה וז"ל אגוזים ושקדים שאכלן מעי"ט מסיקין בקליפיהן בי"ט אגוזים ושקדים עצמן אין מסיקין מהן בי"ט לפי שאינם מן המוכן ע"כ פי' בבא דסיפא אין מסיקין מהן את הקליפות ולהכי נקיט אין מסיקין מהן ולא נקיט אין מסיקין בהן ובתוספתא זו מצא רבנו גירסאות הפוכות וכן נראה מדהעתיק רבנו קליפי אגוזים ושקדים ובגמרא לא נזכר שקדים והנה לפי הגירסא ראשונה כמו שהוא בתוספתא שלנו צריך לפרש דהא דנקיט בגמרא אין מסיקין בקליפי אגוזים היינו רק באכלן בי"ט אבל אכלן מעי"ט הוה מוכן להסקה אלא בי"ט אסור משום נולד והילכך אע"ג דמספקא לי' לבעל הש"ס אי קיבלה מיני' או לאו קיי"ל דקיבלה מיני' וכסתמא דתוספתא.

אבל לפי גירסא שני' ההפוכה שבתוספתא צריך לומר דהא דאמרן בגמ' אין מסיקין בקליפי אגוזים שאכלן בי"ט כ"ש שאכלן מעי"ט דה"ל מוקצה מיהו קיי"ל דלא קיבלה מיני'וכסתמא דתוספתא דבי"ט שרי ומעי"ט אסור ולפי מה דקיי"ל דלא קיבלה מיני' צ"ל דבאמת ליתא לצריכותא דבעל הש"ס אלא כיון דמעיקרא גרעינין וקליפין והשתא גרעינין וקליפין לא חשיב נולד א"נ י"ל דודאי גרעינין וקליפין לא חשיב נולד כלל כמו מיעי' דבר אווזא עיין בתוספות ד"ה אכלן וכו' אלא דבאמת טעם איסור גרעינין וקליפין שאכל הפרי בי"ט משום מוקצה דאע"ג דהוכנו אגב אמן אין זה חשיב הכנה דלא הותרו בטלטול אלא מצד היות מחוברים לפרי ואכתי היו מוקצין מצד עצמן הילכך אין זה דומה לדין אין מוקצה לחצי שבת אלא דהא דקאמר בגמרא ואי אשמעינן גרעינין ה"א דמעיקרא מיכסיין והשתא מיגליין הכי קאמר דה"א בטעות דמשום נולד נגע בי' אבל קליפי אגוזים לא חשיב נולד וגם מוקצה לא הוו הואיל והוכנו אגב אמן קמ"ל דקליפי אגוזים נמי אסורין וע"כ היינו משום מוקצה דאין זה חשיב הכנה כנ"ל וא"כ טעמא דגרעינין נמי לאו משום נולד אלא משום מוקצה והיינו דמסיק דמלתא דרב מכללא

איתמר מדקאמר כנגדו בי"ט אסור וקא ס"ד דר' יהודה דהיינו משום מוקצה ולאו משום נולד כיון דמעיקרא גרעינין ולבסוף נמי גרעינין הילכך קאמר דאף קליפי אגוזים אסור ובהכי ניחא קושיית התוספות בד"ה והא דרב וכו' וכן דייק לשון הגמרא דנקיט דאי אשמעינן קמייתא וכו' והוה לי' נולד ואסור אלמא דבשברי כלים הטעם באמת משום נולד ואח"כ בגרעינין קאמר ה"א דמעיקרא מכסיין וכו' ולא נקיט ואי אשמעינן גרעינין משום דמעיקרא מכסיין וכו' אלא ודאי דהוא ה"א בטעות דבאמת אף גרעינין לאו משום נולד אלא משום מוקצה.

ורצה בעל הש"ס למפשט דלא קיבלה מיני' מדאכל רב תמרי בי"ט ושדי קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייתא ופרש"י שנתבשלו יפה ונמצא הגרעינין אינם ראויי' למאכל אדם כיון שאין אוכל נדבק בהן אלמא דלא חשיב מוקצה ולא חשיב נולד. וקמדחה לא בארמייתא שלא נתבשלו יפה שנמצא אוכל דבק בגרעין וכיון דהך אוכל חזי לאדם שרי לטלטל את הגרעין אגב האוכל ולעולם דבפרסייתא קיבלה רב מיני' דאסור אליבא דר' יהודה משום נולד לפי גירסא הראשונה ולפי גירסא השניי' משום מוקצה דלא מהני מה דהוו חזי לטלטל אגב אימן כנ"ל ועיין בגמרא דקמ"ג ע"ק בפ' נוטל דפרש"י באופן אחר דארמייתא מאכילין התמרים עצמן לבהמה הילכך לא חשיבי מוקצה ונולד וצ"ע למה נייד רש"י מפי' הנ"ל.

והרי"ף בפ' נוטל הביא שני פירושי' אחרים אופן אחד דארמייתא רכין הן והגרעינין ראויים למאכל אדם עם התמרים ודפרסייתא הגרעינין קשין הן והוו מוקצה. האופן השני להפך דארמייתא קשין הן והבהמה אוכלת התמרים ודפרסייתא רכין ואין הבהמה אוכלת התמרים וזהו כפרש"י ס"פ נוטל ומסיק ומסתברא דה"מ במקום שמאכילין את התמרים לבהמות כגון בבל ויריחו וכו'.

ולכל הפירושים ניחא בין לפי נוסחא הראשונה ובין לפי נוסחא השניי' הא דהשמיט רבנו חילוקים הללו פכ"ו מה"ש משום דלפי מה דקיי"ל כר' נחמן בריש מסכת ביצה דיש מוקצה בי"ט ואין מוקצה בשבת הילכך בשבת הכל שרי אפילו פרסייתא אם לא גרעינין שאינם ראויי' למאכל בהמה כלל דה"ל מוקצה דלא חזי למידי דומיא דאבנים ועפר דאסור לטלטל אפילו בשבת.

והיינו מ"ש רבנו פכ"ו מה"ש הי"ו כל שהוא ראוי למאכל מטלטלין בשבת דתיבת בשבת שפת יתר הוא כמו שהעירותי על זה בכמה מקומות מה"ש אלא דנתכוון רבנו למעט י"ט דבי"ט אסור לטלטל או משום מוקצה או משום נולד כפי שתי הנוסחאות הנ"ל. והך סוגי' דמסכת ביצה דכ"א ע"ב מתפרשא לדרך רבנו כפמ"ש הרמב"ן בספר המלחמות

דודאי לא ס"ד דאביי כלל דר' יוסי הגלילי פליג אכל הנך משניות דקשרי לטלטל מאכל בהמה עיין בתוספות ד"ה הני סופלי וכו' אלא דכל דבר המוכן לבהמה מעי"ט אפילו ר' יוסף מודה דמותר לטלטלן דאע"ג שאסור לעשות מלאכה לצורך בהמה אפ"ה שרי טלטול לצורך בהמה אלא דקשיא לי' סופלי שהן גרעיני תמרה שאכלן בי"ט דבשלמא לר"ע דמאכל בהמה הוא בכלל אוכל נפש כשהוכנו מאתמול למאכל אדם הוו מוכנים לבהמה אלא אליבא דר' יוסי הגלילי דאין מאכל בהמה בכלל אוכל נפש שפיר קשה לי' דה"ל נולד ואיננו מן המוכן.

ולזה תירץ רב יוסף דחזי להסקה ואפילו רטיבתא חזו להיסק גדול ופליג אהא דאמר רב בפ' במה מדליקין דכ"ט דאין מסיקין בגרעינין וס"ל דלא קיבלה מיני' וכיון דהסקה הוה בכלל אוכל נפש שפיר ה"ל מן המוכן והנך סופלי בהכרח מפרסייתא פריך ולפי נוסחא הראשונה הנ"ל פריך מאותן שאוכלן בי"ט ולאו ממעשים בכל יום פריך אלא ה"ק היש תקנה לסופלי או לא וכן הוכיח הרמב"ן בס' המלחמות מהא דמשני דמטלטלין אגב ריפתא ואי ס"ד דממעשים בכל יום פריך אכתי קשה הא מעשים בכל יום דמטלטלין שלא אגב ריפתא ע"ש באריכות ומשני דחזו להסקה דלענין הסקה דהוה בכלל אוכל נפש לא חשיב מוקצה ונולד וכפי הס"ד דלא קיבלה מיני' מיהו אנן קיי"ל לפי נוסחא זאת כסתמא דתוספתא דקיבלה מיני' ואסור לטלטל לצורך בהמה כי היכי דאסור להסקה ואפילו לענין הסקה דהוה בכלל אוכל נפש אפ"ה חשיב נולד.

ולפי נוסחא השני' נמי פריך מאותן שאכלן בי"ט וקפשיט כמ"ד לא קיבל' מיני' והכא קיימא המסקנא דשרי להיסק וה"ה לבהמה. ואח"כ פריך תינח בי"ט בשבת מאי איכא למימר והיינו אליבא מ"ד יש מוקצה ונולד בשבת ואנן קיי"ל כדר' נחמן כנ"ל הילכך אפילו לר"י הגלילי שרי לטלטל בשבת אפילו בלא ריפתא ומתורץ קושיית הלח"מ ועיין בכ"מ ונ"ל דהראב"ד מפרש דברי הרי"ף כפרש"י ודלא כדעת הר"ן שוב הקשה הלח"מ לפי הדרך השני של הרב המגיד מנ"ל דפליגי אדריב"ל דשאני לצורך העכו"ם דחזי למאכל אדם והאריך בזה והניח בצ"ע ואין דבריו מוכרחים די"ל דמפרש הרב המגיד דמלתא דריב"ל מזמנין לעכו"ם בשבת אפילו בנבלות וטרפות דלא חזי לישראל ואפ"ה שרי לטלטלינהו לצורך נכרי אע"ג דמלאכה אסור מדרשא דלכם ולא לעכו"ם.

אמנם לולי דברי ה"ה הי' נראה לפרש ופליגא דריב"ל אמלתא דר"ע דקאמר מוציא אני את העכו"ם שאין מזונתן עליך וריב"ל ס"ל דמזמנין את העכו"ם אלמא דחשיב מזונתן עליך כמ"ש ה"ה לעיל פ"ו מה"ש הכ"א דמשום דרכי שלום חשיב מזונתן עליך דאי ס"ד

דלא חשיב מזונתן עליך בודאי דאין מזמנין את העכו"ם כי היכי דקיי"ל ספכ"א מה"ש דאין נותנים מזונות לחזיר ע"ש.
ומ"ש רבנועיסת הכלבים וכו' עיין במ"מ ועיין בלח"מ והדברים פשוטים דאין זה קושיי' על דברי רבנו אלא אגמרא דפריך ומי אית לי' לר"ח הואיל ודלא כמ"ש הר"ן במסכת ביצה ע"ש ובהכרח צריך לחלק כמ"ש הלח"מ גם יש לחלק דהאופה מי"ט לחול בשעת אפיי' לא חזי לי' כלל ואנו באים להתיר מכח הואיל אי מיקלע אורחים משא"כ בעיסת הכלבים דחזי הכל בשעת אפיי' לרועים אלא שאנו באים לאסור הואיל שמחשבתו לבהמה הילכך אמרינן דאין מחשבתו לבהמה ודאית כיון דאפשר לפייסן בנבלה.
ותו דגבי עיסת הכלבים איכא תרי הואיל דאפילו אם כבר אכלו הרועים כל צרכן חזי אי מיקלע אורחים וגם איכא הואיל דחזי הכל לרועים דאפשר לפייסן בנבלה. גם י"ל דעיסת הכלבים מיירי בקמח של בעל הבית דומיא דבני באגי דאין הרועה יכול לאכול הימנו אא"כ אופה לכלבים דלא אפשר למפלגינהו בלישה והא דמשני בגמ' הואיל ואפשר לפייסן בנבלה לרווחא דמלתא אפילו תימא דפליג רב חסדא אדרב הונא ועיין בסמוך הט"ו: הט"ו המבשל בי"ט וכו' עיין בלח"מ והקשה על דבריו המגיה ורבו הרש"א שדבריו הן הנה דברי התוס' והמה לא ירדו לסוף דעתו עיין בדברי המגיה ס' משנה למלך שהראה מקום לס' פרשת דרכים בדרך מצותיך ע"ש שהקשה המשנה למלך לפי דברי התוספות ביצה די"ב דהקשו לב"ה דדרשי לכם ולא לגבוה נימא דאהדרי' לאיסורא קמא ולוקה ותירצו דגבי י"ט דהותר אוכל נפש לא אמרינן אהדרי' לאיסורא קמא אלא ה"ל בלאו הבא מכלל עשה ולפ"ז מוכרח מכח קושיי' התוספות דאף המבשל לעכו"ם ולכלבים דנפיק מלכם אין בהם מלקות אלא לאו הבא מכלל עשה אפילו תימא דלא אמרינן הואיל ולא אפלגו רבה ור"ח לענין מלקות אלא באופה מי"ט לחול ומתורת הואיל אבל המבשל לעכו"ם ולכלבים בלא"ה לא לקי וא"כ קשה על הרמב"ם דמשמע מלשונו דהמבשל לעכו"ם ולכלבים מטעם הואיל הוא דלא לקי ולולי טעם הואיל הי' לוקה והדבר צריך תלמוד ע"כ.
ובזה נתבארו דברי הלח"מ דלאחר שתירץ דלא אמרינן מתוך בהמבשל לעכו"ם ולכלבים והי' לוקה מטעם אהדרי' לאיסורא קמא ולא היינו אומרים דהוה לי' בלאו הבא מכלל עשה לזה הוקשה לי' קושיי' התוס' דבעולת נדבה דלא שייך הואיל אמאי אינו לוקה לב"ה כיון דבהכרח רבנו לא ס"ל כתירוץ התוס'.
ולזה תירץ הלח"מ דכיון דמחד תיבת לכם נפקא לן למעט גבוה וגם למעט עכו"ם וכלבים הילכך כיון דבאמת שייך הואיל בעכו"ם וכלבים ולא אהדרי' לאיסורא קמא לענין מלקות

ה"נ פרט לגבוה דנפקא לן מהאי קרא ליכא למימר דאהדרי' לאיסורא קמא לענין מלקות אלא למיקם בעשה לחודא זהו כוונת הלח"מ לתרץ קושיי' המשנה למלך אע"פ שלשונו קצת מגומגם.

ואין דבריו דברי התוספות. אמנם בגוף דברי הלח"מ מ"ש דלכם אהדרי' לאיסורא קמא אי לאו טעמא דהואיל קשה טובא לדרך ה"ה לעיל ה"ד דאמרינן מתוך בהוצאה וכ"ש באפיי' ובישול דא"כ מאי פסקא דנוקי' לכם אאפיי' ובישול ולא נוקי' אהוצאה לצורך בהמה ומדברי רבנו משמע דהוצאה אפילו שלא לצורך כלל שרי וכ"ש לצורך בהמה אלא הוא הדבר אשר דברתי לעיל ה"ד דדעת רבנו דלא שייך מתוך אלא בהוצאה והבערה גרידא ובזה אין צורך למה שנדחק הלח"מ וקושייתו מעיקרא ליתא ע"ש באורך ומ"ש ה"ה ויש לזה סמך מן הגמרא ר"ל מהא דאמרינן אפשר לפייסן בנבלה פי' ותהי' כל העיסה לרועים אלמא דאפילו בעיסה גדולה דלא חזיי' כלה לרועים נמי שרי וע"כ היינו מטעם הואיל דאי מיקלעו אורחים: ומ"ש רבנו עשה לנפשו והותיר וכו' עיין במ"מ ונ"ל דזה נלמד מעיסת הכלבים דמותר לאפות מחמת הואיל דאפשר לפייסן ובאמת שרי להאכילו לכלבים אלמא דמותר להאכיל המותר: הי"ו רחיצה וסיכה וכו' איסור רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו בי"ט מפורש בפ' כירה ד"מ תניא כוותי' דשמואל וכו' ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט והטעם אע"ג דרחיצה חשיב אוכל נפש מ"מ רחיצת כל גופו לא חשיב אוכל השוה לכל נפש וכן כתבו התוספות בכירה דל"ט ע"ב בד"ה וב"ה מתירין בשם הירושלמי וזהו מ"ש רבנו אבל רחיצת כל גופו אסור משום גזרת מרחץ פי' דאע"ג דתחלת חימום המים הי' משום רחיצת פניו ידיו ורגליו השוה לכל נפש אפ"ה אסור לרחוץ בהן כל גופו משום גזרה שמא יחם לכתחלה לשם רחיצת כל גופו דאינו שוה לכל נפש ובאמת לא קיי"ל מתוך בבישול אלא בהוצאה והבערה כנ"ל ה"ד אבל חמין שהוחמו מעי"ט סובר רבנו דמותר לרחוץ בהן כל גופו ובזה מתורץ קושיי' התוספות דל"ט ע"ב בד"ה אלא פניו וכו' והא דקאמר בברייתא פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון לאו למימרא זיעה אין רחיצה לא ואפילו שטיפה אסור רק בבית החיצון כמ"ש רש"י שלא יאמרו רוחץ הוא וכמ"ש התוספות אלא דרבנו מפרש משתטף בבית החיצון במים צוננים וכן מפורש בתוספתא דמסכת שבת ויוצא ומשתתף בצונן בבית החיצון.

אר"י מעשה במרחץ של בני ברק וכו' ויצאו ונשתטפו בצונן בבית החיצון וכו' ולפ"ז היינו טעמא דדוקא בבית החיצון דאיירי במרחץ של זיעה שפקקו נקביו שנמצא חום המרחץ מפשיר המים שעל גופו וכאלו רוחץ בחמין שהוחמו בי"ט כדתניא בכירה ד"מ ע"ב

מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו ופירשו התוספות בשם הריב"א דדומה כרוחץ בחמין וכן פי' רבנו לעיל פכ"ב מה"ש ה"ג ולפ"ז דוקא במרחץ של זיעה אסור לרחוץ אפילו בצונן אבל חוץ למרחץ שרי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מעי"ט גם י"ל דהא דנקיט למחר נכנס ומזיע היינו רוחץ ומזיע דאפילו רחיצה נמי שרי במים חמין שהוחמו מעי"ט אלא בצונן הוא דאסור להשתטף כפי גירסת התוספתא והא דנקיט נכנס ומזיע לדיוקא דבשבת אפילו זיע אסור אבל בי"ט רוחץ ומזיע וכן מסתבר דכיון דפסק רבנו כדעת הגאון דרחיצה שרי בחמין שהוחמו מעי"ט כ"ש דמותר להזיע בי"ט שהרי מתחלה גזרו על חמין שהוחמו מעי"ט **(מע"ש.

)** ואח"כ גזרו על הזיעה אלמא דזיעה קיל ואפילו בהוסק בי"ט שרי להזיע דזיעה שוה לכל נפש כמ"ש התוספות ותו כיון דבהבערהקיי"ל מתוך כנ"ל ה"ד ומש"ה השמיט רבנו דין עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה שבמשנתנו במסכת ביצה ולא גרע היסק דזיעה מהיסק שלא לצורך ושרי לכתחלה היסק זיעה אע"פ שאסור לחמם מים משום בישול.

וכן משמעות לשון רבנו פכ"ב מה"ש ה"ב לפיכך גזרו שלא יכנוס אדם למרחץ בשבת אפילו להזיע דתיבת בשבת הו' שפת יתר ואתי לאפוקי י"ט כמו שהעירותי על זה בכמה מקומות דאיסור זיעה משום גזרת הבערה לא שייך בי"ט כנ"ל. ואין להקשות דהא בברייתא מסיק ומשרבו עוברי עברה התחילו לאסור אלמא דזיעה אסורה בי"ט עיין בתוספות ד"ה למוצאי שבת וכו' וד"ה אלא שחמין וכו' והרש"ל ומהר"מ נדחקו בזה ועיין במהרש"א שנראה לי ברור בכוונת המהרש"א דסובר דלא הי' בגירסת רש"י ותוספות במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט אלא גירסתם שפקקו נקביו מבערב ובזה יובנו דברי התוספות בד"ה למוצאי שבת שכתבו דלאחר גזרה אפילו בי"ט אסרו דאי"ט קתני ומשרבו עוברי עברה וכו' ואח"כ כתבו דאי עריב ותני להו סד"א דרק בשבת אסרו הזיעה דסד"א דעובדא דמייתי במרחץ של בני ברק בשבת הי' אבל השתא דפלגינהו שפיר האי עובדא בעי"ט הי' כיון דלא איירי כלל בשבת בזיעה וקאי משרבו עוברי עברה אי"ט ובזה יובן נמי מ"ש התוספות בד"ה אלא ושמא יחלק בין שבת לי"ט פירוש דעובדא דבני ברק בי"ט הי' והיינו שכתב המהרש"א מיהו ברש"י שלפנינו פי' הכא שמא נתחממו בשבת וכו' ולפ"ז י"ל דרבנו נמי גריס מבערב ולא גריס מעי"ט ומפרש עובדא דבני ברק בשבת כפרש"י אבל בי"ט לא נאסרה זיע' כלל והא דלא ערבינהו מרחץ שפקקו נקביו מע"ש או מעי"ט וכו' לק"מ לדרך רבנו כיון דיש חילוק בין שבת וי"ט דמותר לרחוץ בי"ט בחמין שהוחמו מעי"ט.

גם י"ל דרישא דברייתא נשנית אחר גזרת זיעה בשבת ומש"ה לא ערבינהו וה"ק ר"י מעשה במרחץ של בני ברק שנכנסו חכמים להזיע בשבת כשחמין מחופין בנסרים דליכא למיגזר שמא ירחוץ ואח"כ אסרו הזיעה בשבת משא"כ בי"ט דאפילו אינו מחופה נמי שרי דאף רחיצה שרי בחמין שהוחמו מעי"ט.

גם י"ל דאסור להסיק בי"ט מרחץ של זיעה שהרי מחמם את המים בי"ט דהכא איירי במרחץ של זיעה מהבל מים חמין אבל היסק התנור דה"ל הבערה ודאי שרי וכן נראה דאיירי בכה"ג מדמחלק בחמין שמחופין בנסרים ובהכי ניחא הא דנקיט למחר נכנס ומזיע וכל זה ברור בכוונת רבנו ועמ"ש פכ"ב מה"ש ה"ב מיהו במסכת ביצה דל"ב משמע דגזרו על הזיעה בי"ט וצ"ל דהיינו במרחץ של זיעה מהבל מים חמין דאסור להסיק בי"ט. הי"ז בין משום שהוא דומה וכו' הם דינים הנזכרים בה"ש מן פכ"א עד פכ"ד. בין שהוא משום שבות הם דינים הנזכרים בפכ"ד ועיין לקמן הכ"ד.

או דברי' שהן מותרים בי"ט דליתא להאי כללא דאין בין י"ט לשבת וכו' עיין שבת דקכ"ד וביצה דל"ז דהאי סתמא כב"ש ודלא כמ"ש ה"ה. וכל שאסור לטלטלו וכו' דלענין מוקצה אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש שהרי במוקצה דהכנה החמירו בי"ט.

ומש"ר וכיוצא בה ר"ל לצורך רחיצה וסיכה ושארי הנאות הגוף כנ"ל הי"ו. ויש בי"ט וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ועיין ס"פ נוטל בתוספות ד"ה רבא וכו' נראה דרבא ס"ל כר' נחמן וכן בשבת דקנ"ז לא קאמר אלא דבשבת כלה הלכה כר"ש ועיין ברז"ה והרמב"ן ריש מסכת ביצה.

ועיין במ"ל שהביא כמה סוגיות דמשמע דשבות י"ט קיל משבות שבת ולדעתי נראה דודאי אין הפירוש די"ט דקיל והוא איסור לאו אתי לזלזולי בי' דאין זה סברא שיזלזלו באיסור לאו אלא ה"ק י"ט דקיל והותר אוכל נפש נמצא אתי לזלזולי בי' ולא יכין כל צרכו מעי"ט ולפעמים לא ימצא כל צרכו בי"ט וימעט בכבוד היום מש"ה אסרו מוקצה דהכנה משא"כ שבת דחמיר דמי שלא טרח בע"ט לא יאכל בשבת והכל מזומן לסעודה לכבוד היום ולא אתי לזלזולי מש"ה לא גזרו על מוקצה דהכנה וזה לא שייך אלא במוקצה דהכנה גרידא אבל בשארי מוקצה דלא חזי למידי כמו שבות דזריקה ודאי שבות שבת חמיר כדאמרן בביצה דכ"א והא דאמרן בפ' חרש יום טוב דאיסור לאו לאו דוקא איסור לאו ממש דחולב דהיינו מפרק וגם האב שלו דהיינו דש אינו אלא מדבריהם אלא דהם בלאו דלא תסור ויתר הסוגיות חלוקות שהביא המ"ל עיין יבמות דקי"ט דהוא פלוגתא דאמוראי: הי"ח ויוני שובך במסכת ביצה ואינך בספ"ק דשבת וכלהו משום לתא דמוקצה דהכנה וסיים רבנו וכשם שהמוקצה וכו' עיין בלח"מ ונ"ל

דה"ק כשם שהמוקצה אסור רק בי"ט ולא בשבת כך הנולד מותר בשבת חוץ מביצה דאפילו בתרנגולת העומדת לאכילה נמי אסור בשבת ולאו משום נולד אלא משום הכנה דרבה וגזרה משום שבת אחר י"ט: ה"כ ואפילו נתערבה באלף וכו' עיין במ"מ ובלח"מ תמה עליו דודאי כל הסוגיא מוכחת דספק קיל מתערובת וזה מוכח מדפריך אא"ב ספק י"ט ספק חול הוה דשיל"מ וכו' וכן משמעות פירש"י בכלה סוגיין והטעם כמ"ש הלח"מ דבתערובת יש איסור ודאי וסברא זו מפורשת בירושלמי פ"ק דביצה וז"ל נתערבה א' באלף כלן אסורות ובעי מה כמ"ד ספק הכן אסור ברם כמ"ד ספק הכן מותר ומסיק מודה הוא הכא דאסור נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן א' לאיסור והיא מוכחת על כלן ע"כ.

ומ"ש הלח"מ ונ"ל דרבנו ז"ל דפסק כרבה וכו' לא נהירא דנהי דהכנה דאורייתא היינו דוקא בי"ט לאחר שבת והא דקאמר בשלמא לרבה וכו' היינו דמוקי' הברייתא בי"ט אחר שבת וכ"כ מהר"ם שיף וכבר הרגיש בזה הלח"מ ולולי דברי ה"ה הי' נראה דרבנו פסק דלא כר' אשי משום דסתמא דגמרא דף ז' ע"ב דקאמר כי לא בדק אימור מאתמול הוה אתיי' דלא כר' אשי ע"ש בתוספות שתירוצם דחוק ואין זה אלא דברי נביאות דגם בדספנא מארעא רובם יולדת ביום אלא ודאי דספק ביצה מותר והא דפסק רבנו לקמן פ"ב דספק מוכן אסור היינו ספק מוקצה דחמיר תדע דספק מוקצה חמיר מדפריך בגמרא בשלמא לרבה ניחא אלא לר' יוסף ור' יצחק קשה אלמא דלר' נחמן ניחא עיין במהרש"א משא"כ ספק הכנה דרבה ובתרנגולת העומדת לאכילה מותרדאע"ג דפסק רבנו כרבה בודאי לא ס"ל דהכנה דרבה דאורייתא דבהדיא כתב רבנו לקמן רפ"ו דבישול מי"ט לשבת איסורו מד"ס והא דאמרינן בגמרא בשלמא לרבה ניחא היינו לפי מה דס"ל לרבה דהכנה דאורייתא איכא לאוקי הברייתא בי"ט לאחר שבת משא"כ לדרך רבנו דהכנה מדרבנן צריך לאוקי' בספק טרפה כמו אינך אמוראי ועיין בתוספות ביצה ד"ב ע"ב בד"ה והי' וכו' וסובר רבנו דאע"ג דהכנה מדבריהם אפ"ה גזרו י"ט דעלמא אטו י"ט לאחר שבת דמיחלף וחדא גזרה היא הילכך ספק הכנה שרי כדין ספק מד"ס ועיין עוד לקמן פ"ב ה"ו מ"ש שם.

והנה רבנו השמיט כל הסוגיא דבדק בקינה של תרנגולת וכו' ולמחר השכים ומצא בה ביצה וכו' והחילוקים בין בדאיכא זכר בהדה או בדספנא מארעא. ונ"ל טעם השמטה זו דרבנו לא פסק כר' יוחנן דס"ל ביצה עם יציאת רובה נגמרה אלא כמסקנת הגמ' מאי עם יציאתה נגמרה עם יציאת כלה ודלא כר' יוחנן דקיי"ל כלישנא בתרא ומדמהדר באוקימתא שני' לאוקים מלתא דרב דלא כר"י מכלל דלא קיי"ל כר"י וכן נראה בכוונת

רבנו ברור מסתימות לשונו הילכך אי איכא זכר בהדה מאי אמרת דיצתה רובה וחזרה אכתי אסור ואולי לפי מה דקיי"ל עם יציאת כלה נגמרה ויצתה רובה כאלו לא יצאה אפשר שאין זה מציאות שיצא כלה בלילה דכל שתשמישו ביום נולד ביום ולידה היינו יציאת כלה ובדספנא מארעא פשוט דאסור בדבדק ובדלא בדק ספקא מותר וכל היכא דבדק בהכרח אנו אומרים דספנא מארעא (ודרך רבנו לקצר במקומות כאלו וכה"ג בארתי בהלכות גיטין) כיון דליתא לדר' יוחנן: הכ"א אלא בראש השנה לבד עמ"ש לקמן הכ"ד: הכ"ד דבר המחובר וכו' עיין במ"מ ובלח"מ תמה עליו ולענ"ד נראה דאע"ג דאמירה לעכו"ם בי"ט שבות כדעת התוספות פ' הפועלים וכנ"ל הי"ז (ועיין בפי"ג מה' שכירות דפסק רבנו דאמירה לעכו"ם שבות גבי חסימה וכמ"ד מה לי איסור לאו מה לי איסור סקילה ועיין במשנה למלך לעיל הי"ז) היינו דוקא בדבר האסור בי"ט מדאורייתא אבל כל שאיסורו בי"ט מד"ס מותר אמירה לעכו"ם דכי היכי דקיי"ל פ"ו מה"ש ה"ט דדבר האסור בשבת מד"ס מותר אמירה לעכו"ם לצורך מצוה ה"נ כיון דשמחת י"ט חשיב מצוה מותר אמירה לעכו"ם וכה"ג בארתי לעיל פ"ו מה"ש דמותר אמירה לעכו"ם לענין תחומין ע"ש הילכך ה"נ בנדון דידן לא שייך למיגזר שמא יאמר לעכו"ם לעשות דקצירה וצידה הן מלאכות אוכל נפש ואינם אסורים אלא מד"ס הואיל ואפשר לעשותן מעי"ט או משום מוקצה כנ"ל ה"ז ואי משום איסור אמירה לעכו"ם הי' מותר בי"ט הראשון לומר לעכו"ם לקצור ולצוד לצורך י"ט ראשון משום שמחת י"ט אלא דלא שייך בזה שמחת י"ט דאף אם יקצור ויצוד העכו"ם אסור משום מוקצה דל"ל דלא אסח דעתי' ממחובר כיון דאפשר ע"י אמירה לעכו"ם דמאן יימר דצאות לי' עכו"ם ושיזדמן לו ותו דה"ל נולד הילכך אע"ג דאין סברא להתיר אמירה לעכו"ם בי"ט ראשון לקצור ולצוד לצורך י"ט שני דבאמת י"ט שני לגבי י"ט ראשון כחול מ"מ לא שייך לאסור הניצוד ונקצר בי"ט ראשון בי"ט שני כיון דלא הוה מוקצה דהא ב' קדושות הן מאי אמרת גזרה שמא יאמר לעכו"ם הרי בארנו דאין איסור באמירה לעכו"ם אלא משום מוקצה (דלא עדיף אמירה לעכו"ם מפירות הנושרים) והילכך כיון דבי"ט שני לא הוה מוקצה לא שייך לאסור משום הך גזרה וזו הסברה דקה וברורה.

ומיהו מ"מ צריך שימתין בי"ט שני עד אחר בכדי שיעשו דנמצא הי' יכול לצוות לעכו"ם לקצור ולצוד בי"ט שני אי לאו משום מוקצה והשתא שנתלש בי"ט ראשון לא הוה מוקצה. א"נ דודאי שרי אמירה בי"ט ראשון לצורך י"ט ב' אלא דאפ"ה אסור בכדי שיעשו משום גזרה אמירה בי"ט לצורך חול.

ומ"ש רבנו בד"א בב' י"ט של גליות אבל ב' ימים של ר"ה וכו' עיין בתוספות ביצה ד"ה ע"ב בד"ה מי לא מודה וכו' ומ"מ יש ליישב פרש"י ודקשה לך מנ"ל הך סברא ה"פ מי לא מודה ריב"ז וכו' כגון קודם חורבן וכו' ובמהרש"א הניח בצ"ע דברי התוספות הללו ולענ"ד נראה ההסברה פשוטה דודאי לא הוקשה להו להתוספות לפי פי' רש"י דמנ"ל לרבא לפרש תקנת ריב"ז שיהיו עושין שני ימים ומונין מיום ראשון למועדות דודאי אין זו קושי' די"ל דרבא קיבל מרבותיו דתקנת ריב"ז הי' שיעשו שני ימים וימנו מיום ראשון אלא קושיית התוספות דכיון דבהכרח רבה דקאמר מתקנת ריב"ז ואילך ביצה מותרת מפרש תקנת ריב"ז שאין עושין אלא יום שלשים לבד דאי ס"ד דרבה נמי מפרש תקנת ריב"ז כרבא אמאי קאמר דמתקנת ריב"ז ואילך ביצה מותרת וא"כ כיון דרבה ורבא פליגי בפירוש תקנת ריב"ז אין הבנה לתמיה' קיימת שבדברי רבא מי לא מודה ריב"ז וכו' ועל דא אלו דנין דרבה ס"ל דלא מודה ריב"ז שעושין שני ימים והכי ה"ל לרבא למימר מודה ריב"ז וכו' ולשון מי לא מודה דמשמע שבא רבא להוכיח שזהו פירוש תקנת ריב"ז הוא דהוקשה להו להתוספות וקשה דמנ"ל הך סברא.

ולזה תירצו התוספות דה"ק רבא לרבה מי לא מודה ריב"ז קודם חורבן דעושין שני ימים ה"נ אני אומר דלאחר חורבן עושין שני ימים והם קדושה א' אלא שמונין מיום הראשון הוא דהתקין ובהכי ניחא לשון מי לא מודה ומתורץ קושי' התוספות. וראיתי לרבנו פ"ג מה' קידוש החדש ה"ו שכתב משחרב המקדש התקין ריב"ז וכו' ואפילו באו עדים ביום ל' בסוף היום וכו' מקבלין עדותן ומקדשין יום שלשים בלבד ע"כ נראה בביאור דאיננו מפרש תקנת ריב"ז כפי' רש"י שעושין שני ימים ומונים מיום ראשון אע"ג דפסק רבנו כאן כרבא דאף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה.

ובפ"ה מהלכות ק"ה ה"ח כתב וז"ל אפי' בירושלים עצמו שהוא מקום ב"ד פעמים רבים היו עושין י"ט של ר"ה ב' ימים שאם לא באו עדים כל יום שלשים נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש והואיל והיו עושין אותו ב' ימים אפילו בזמן הראיי' התקינו שיהיו עושין אפילו בני א"י אותו תמיד ב' ימים בזמן הזה שקובעין ע"פ חשבון עכ"ל ביאר לנו בזה דגריס כגר"ח שהביאו התוספות דגריס מי לא מודה ריב"ז שאם לא באו עדים וכו' ומה שהקשו התוספות לפי גירסא זו דכיון שלא באו היו ב' ימים מספק וב' קדושות הן וכו' נ"ל ליישב לדרך רבנו דה"ק רבא מי לא מודה ריב"זקודם חורבן שאם לא באו עדים עושין קדושה אריכתא כמו אלו באו עדים מן המנחה ולמעלה דעושין קדושה אריכתא הילכך כיון שכבר נתפשט המנהג קודם חורבן לעשות קדושה אריכתא כשלא באו עדים כלל ה"נ אחר תקנת ריב"ז כשלא באו עדים כלל היו נוהגין

קדושה אריכתא כמקדם והיינו ממש כי הא דאמרן בגמרא ד"ה ע"א הא לן והא להו דבני בבל נוהגין קדושה אריכתא מחמת מנהג הקדום טרם תקנת ריב"ז וה"ה לבני א"י כשלא באו כלל ודלא כמו שנדחקו התוספות לפי גירסת ר"ח כשלא באו עד סמוך לחשכה בזמן דליכא שהות לקבלם דקשה לדרכם דאימא אה"נ כשראו שאין שהות לקבלם היו מותרים במלאכה אלא העיקר כמ"ש וסברא זו נזכרת במהרש"א ע"ש.

ומ"ש רבנו שבת הסמוכה לי"ט וכו' אע"ג דב' קדושות הן עיין סוף ה' עירובין מ"מ אסור משום הכנה דרבה. ומ"ש הרב המגיד וכן הדין בב' י"ט של ר"ה לא נתחוור לי דודאי דוקא שבת וי"ט דב' קדושות הן אבל ב' י"ט של ר"ה הבא מחוץ לתחום בי"ט ראשון אסור למי שבא בשבילו בי"ט ב' של ר"ה ושאני שבת וי"ט דהבאת מחוץ לתחום לא חשיב הכנה הילכך כיון דב' קדושות הן שרי: סליק פ"א מה' יום טוב פרק ב מהי"ט ה"א אפרוח כו' עיין במ"מ ובלח"מ ומ"ל תמהו עליו והי' נראה לומר דה"ק הרב המגיד ועגל שנולד בשבת דלא קים לן בי' שכלו חדשיו דאסור באכילה מחמת ספק נפל אפ"ה יש מתירין בטלטול הואיל והוכן אגב אמו ואע"ג דהשתא לא חזי למידי מ"מ אפילו ביומו מותר לחולה מש"ה מותר בטלטול.

מיהו אין צורך דיש מן הגאונים דלא חיישי לספק נפל עיין בטי"ד סי' ט"ו ובב"י שם א"כ קמ"ל דמותר לחולה אפילו ביומו אפילו היכא דאי' לי' בהמה אחרת א"נ דאיירי בדקים לי' שכלו חדשיו וקמ"ל דלא מהדרינן אבהמה אחרת ולא חיישינן להכנה דרבה.

ומ"ש רבנו אע"פ שלא נולד דברי הלח"מ דחוקי' וכוונת רבנו למ"ש התוספות בד"ה עגל עיין שם.

ומש"ר עומדת לאכילה אפילו לאכילת כלבים עמ"ש ה"ה: ה"ג וכן בהמת קדשים וכו' הנה רש"י פי' במסכת ביצה דף כ"ו דאיסור ראיית מומין דהוה לי' כיושב ודן דין וכפירושו משמע לכאורה בביצה דף כ"ז ראיית טרפה אפילו בי"ט ראיית בכור מעי"ט אלמא דטעם איסור ראיית מומין מצד עצמו דחשיב דין.

אמנם לפי מה דמסיק התם אמי ורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה וכו' מאתמול הוה חזי ובי"ט שיולי שייל ליכא למימר כפי' רש"י דעיקר ההוראה בי"ט חשיב גמר דין ומ"ט שרי ורש"י הרגיש בזה ויישב בדוחק ובזה יש ג"כ סתירה לטעם שכתב הרב המגיד משום דמחזי כמתקן דאכתי כשמורה בי"ט מחזי כמתקן.

ובזה תבין שהראב"ד ז"ל נשמר מזה ומפרש לקמן בהשגות משום טלטול שלא לצורך הילכך היכא דבי"ט שיולי שייל לא שייך חשש טלטול וכן טעם שלא ידקדק בראייתו לא שייך כיון שכבר דקדק בה מעי"ט. איברא מהא דדריש רב הונא נולד הוא ומומו

עמו מבקרין אותו בי"ט לכתחלה יש סתירה לטעמו של רש"י וה"ה דאכתי להוי כדין או כמתקן וגם אין טעמי הראב"ד מספיקים ובהכרח צריך לומר כפי טעמו של רבנו ומש"ה נולד הוא ומומו דהוא מוכן אגב אמו ולא שייך גזרה שמא ישחוט מותר לראות המומין אלא דאפ"ה מסיק דאם עבר ובקרו מבוקר דאין מבקרין לכתחלה משום גזרה אטו שארי ראיית מומין עמ"ש לקמן ה"ד.

ובכירה דף מ"ו ע"ב אלמא לר"ש לית לי' מוקצה ורמינהו רש"א כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן וכו' ומשני מימר אמר מי יימר דנפל בי' מומא ומי יימר דנפל בי' מום קבוע ומי יימר דמזדקק לי' חכם וכתבו התוספות דהאי מי יימר דמזדקק ליה חכם לחודה סגי. ופריך מיתיבי מפירין נדרים בשבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לי' בעל והקשו בתוספות תימא דהתם בודאי לא מזדקק לי' חכם כיון דאין רואין מומין בי"ט ותירצו בדוחק עוד שם ת"ש נשאלין לנדרים לצורך שבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לי' חכם ומשני התם סגי בג' הדיוטות ע"ש בתוספות ד"ה התם.

אמנם לפי דרך רבנו ניחא הסוגי' בפשיטות ומתורץ תמיהת התוספות וגם גוף לשון מי יימר דמזדקק לי' חכם בלשון ספק הוא קשה לכל הטעמים הנ"ל דהא בודאי אין רואין מומין בי"ט ולטעמו של רבנו ניחא דהא דאין רואין מומין בי"ט הוא נמשך מהא דאמרינן מי יימר דמזדקק לי' חכם דמש"ה ה"ל מוקצה ואסור לשחוט אבל ר' יהודא דס"ל רואין מומין בי"ט משום דלית לי' מי יימר ולא הוה מוקצה מש"ה רואין.

ומצאתי און לי בירושלמי פ' אין צדין מחלפא שיטתי' דר"י דתנן ריי"א אם לא היתה נבלה מע"ש אינו מן המוכן ומשני ר"י לטעמי' דס"ל אין מומחה דבר תורה ע"כ פי' דס"ל דראיית מומין בג' הדיוטות ולא שייך מי יימר כנ"ל בגמרא ותוספות הילכך כיון דלא הוה מוקצה רואין וזהו מסכים לטעמו של רבנו עוד תירץ שם ר' יהודא לדעתי' דס"ל ראיית מומין כראיית טרפה וזה נוטה קצת לפי' רש"י ע"ש אמנם כבר בארנו מכל הכרחיות הנ"ל דבהכרח לפי המסקנא ליתא לטעמי' של רש"י ופשוט הוא דלפי טעמו של רבנו מש"ה בי"ט שיולי שייל דכיון שכבר נזדקק לה חכם מאתמול שוב לא הוה מוקצה ובהכי ניחא נמי בפשיטות הא דבעי דף כ"ו ע"ב יש מוקצה לחצי שבת או לא וכו' איתיבי' ושוין שאם נולד ומומו עמו שזה מן המוכן ואמאי נימא האי בכור מעיקרא הוה חזי אגב אמו אתייליד לי' אידחי לי' אחזיי' לחכם אשתרי לי' וקדחה אביי כגון דייתבי דייני התם ופי' רש"י כשנולד וכשפוטרו את הרחם ראו את מומו ולא הוקצה כלל וזהו דחוק בפשט הסוגי' וגם הוא מציאות רחוק ולדרך רבנו פשוט דכיון דיתבי דייני להזדקק שוב לא שייך מי יימר ושפיר אדם יושב ומצפה ולא הוה מוקצה כלל.

ועיין בהשגות ופשוט הוא דגם רבנו מודה דאפילו נולד בו מומין מעי"ט אין רואין בי"ט ואין שוחטין אותו משום דהוה מוקצה דמי יימר דמזדקק לי' חכם ודלא כמו שכתב ה"ה דעיקר איסור ראיית מומין אטו מומין שנולדו בי"ט אלאדאף במומין שנולדו מעי"ט נמי הוה מוקצה ושייך למגזר שלא יבקר שמא ישחוט ואפילו עבר וביקר לא ישחוט דלא כמ"ש ה"ה וכן נראה מסתימות לשון הרי"ף דפסק כר"ש וכמסקנת הגמ' אר"נ בר יצחק מתני' נמי דייקא וכו' ודלא כברייתא דאדא בר אוכמי והא דנקיט רבנו שנולד בה מום בי"ט מלתא דפסיקא נקיט דאז אפילו נסמית עינו ונקטעה ידו דלא צריך מומחה א"נ דייתבי דייני דלא שייך מי יימר דמזדקק לי' חכם נשחט **(אולי צ"ל דאלו נולדו מעי"ט נשחט וכו')** בי"ט אם עבר וביקרו אע"פ שאין מבקרין לכתחלה משום לא פלוג שעיקר הגזרה שאין רואין מומין בי"ט נתקנה אטו בהמה שנפל בה מום בי"ט דאיכא מי יימר דנפל בי' מום והוה בודאי מוקצה בכל גוונא ועיין לקמן ה"ד ודעת הראב"ד נראה דבנולד מום מעי"ט אין רואין אותו לכתחלה בי"ט אבל בדיעבד מותר לשחוט ופסק כר' יהודא דבעינן תלתא מי יימר כהנך אמוראי דפסקו הלכתא כר"י ואע"ג דמסיק עלה ת"ש דא"ר יוסף תלי' באשלי רברבי וכו' הא נדחו דברי ר' יוסף במסקנא ומ"מ אין מבקרין לכתחלה כפי הטעמים שכתב הראב"ד לקמן ה"ד והנכון כדעת הרי"ף דפסק כר"ש וכן נראה דעת רבנו דאפילו בדיעבד אסור לשחוט והא דנקיט שנולד בה מום בי"ט מוסב על לפיכך כנ"ל: ה"ד בכור שנולד וכו' עיין בהשגות וכפי הנראה דגם הראב"ד מודה לטעם הרמב"ם מכח הכרחיות הנ"ל ה"ג אלא ddחיקא לי' לפרש דבנולד ומומו עמו אין מבקרין לכתחלה משום גזרה אטו שאר מומין לזה מפרש משום טעם הרמב"ם ז"ל ועיין בלח"מ שהאריך וכל דבריו מומין של בכור שנולד ומומו עמו ומש"ה כתב השגה זו כאן אבל לעיל ה"ג מודה הראב"ד דאיסור ראיית שארי מומין משום טעם הרמב"ם ז"ל ועיין בלח"מ שהאריך וכל דבריו מגומגמין דמה שהקשה אמאי לא אמר גזרה אטו נולד קודם י"ט והומם בי"ט אימא אין ה"נ זהו כונת הרב המגיד.

ותו דאף הא חשיב גזרה לגזרה דהומם בי"ט גופא משום גזרה שמא ישחטנו. וכן מה שהקשה דגזרה אטו מוקצה חשיב גזרה לגזרה למה אחז קושי' זו על הרב המגיד ה"ל להקשות על טעם רבנו דגזרינן ראיית מומין משום שמא ישחטנו דהיינו איסור מוקצה. ותו דבאמת אטו מוקצה לא חשיב גזרה לגזרה ומפורש בביצה ד"י ע"א רבא אמר לעולם למפרע והכא היינו טעמא דלמא מטלטל ושביק וכו' ועיין מ"ש לעיל פ"א מה' י"ט ה"כ. גם מה שהקשה ועוד למה לא כתב למעלה וכו' פשוט הוא דה"ה מסופק בדעת רבנו בהומם מעי"ט אם עבר וביקרו אם אסור לשחוט וא"כ שפיר לא הוה גזרה לגזרה

דאסור לבקר מומין של עי"ט משום שמא ישחטנו ומ"ש שם ה"ה דגזרו מומי עי"ט אטו הומם בי"ט היינו אי תימא דסובר רבנו דהומם מעי"ט אם עבר וביקרו שוחטין ועמ"ש לעיל ה"ג.

גם מה שסיים דה"ל שלש גזרות לא דק דארבע הוו נולד ומומו עמו אטו הומם בעי"ט והומם בעי"ט אטו הומם בי"ט והומם בי"ט אטו שמא ישחטנו ושמא ישחטנו גופא הוה מוקצה מדבריהם וכל הפלפול שלו שלא לצורך. והנה בגמרא נאמר על דרך דחיי' כגון דיתבי דייני התם ורבנו השמיטו דפסק לקולא דאין מוקצה לחצי שבת עמ"ש לעיל ה"ג ואולי נמי דהיינו טעמא דאין מבקרין לכתחלה משום דלמא יש מוקצה לחצי שבת ובדיעבד מקילין אבל בהומם מעי"ט דאתקצי בין השמשות אפילו אם עבר ובקרו לא ישחוט כנ"ל ה"ג ונראה דה"ה לנולד תמים והומם בי"ט נמי אם ביקרו מבוקר אי תימא דאין מוקצה לחצי שבת.

ומ"ש רבנו בכור שנפל לבור וכו' אפשר לומר דאפילו נולד ומומו עמו נמי לא ירד מומחה כיון שאינו עומד לשחיטה הואיל שאסור לבקר לכתחלה ואפשר דמשום צער ב"ח בכה"ג מותר לבקר לכתחלה ומ"ש רבנו משום צב"ח התירו להערים ביצה דכ"ו ע"א. ומ"ש רבנו בהמת תולין וכו' עיין לקמן פ"ג הי"ב דפסק רבנו כלישנא דצריך לחסמן ומש"ה נמשך כאן לשיטתו עיין בגמרא: ה"ה ובפרדס וכו' בגמרא אפלגו בחי' שקננה בפרדס וסובר רבנו דבעוף דכ"ע אינו מן המוכן עמש"ל ה"ו ועיין פ"י מה"ש הכ"ד: ה"ו זימן שחורים וכו' בגמרא מוקי לי' בדף וכן הך דבתוך הקן ונמצא לפני הקן מוקי' אביי בדף ורבא מוקי' לה בשתי קני' זה למעלה מזה ורבנו השמיט כל זה לפי מה דקיי"ל בפט"ו מהלכות גניבה ואבידה כר' חנינא דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב דשפיר מתוקמא מתניתין כפשטה.

ומ"ש רבנו שלשה ומצא ב' וכו' ראיתי במשנה מסכת מ"ש האומר לבנו מ"ש בזוית זו ונמצא בזוית אחרת הרי אלו חולין מאה ונמצא מאתים השאר חולין מאתים ונמצא מנה הכל מעשר ובמיימוני פ"ו מה' מ"ש ה"ג האומר לבנו הרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי הוא חולין הניח מנה מ"ש ונמצא מאתים מאתים נמצא מנה אפילו הן בשני כיסין הכל חולין ובהשגות א"א המשנה אמרה הכל מעשר ותי' הכ"מ דמתניתין רבי היא ורבנו פסק כחכמים דבסוגיי' מסכת ביצה ד"י אע"ג דהוה סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כיון דמהדרי אמוראי לאוקי' מתניתין דביצה כחכמים מכלל דהלכתא כוותייהו ע"כ.

ואין להקשות דאמאי פסק רבנו בהרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין כרבי ודלא כחכמים דס"ל הכל חולין דיש לחלק דדוקא בהניח מנה ונמצא מאתים הוא דס"ל לרבנן

הכל תולין דבהכרח הני אחריני נינהו משא"כ באמר לו אביו מנה מ"ש ונמצא מאתים די"ל דידע אביו דיש שם עוד מנה של חולין ולא נחית אלא להודיעו שיש שם מנה של מ"ש ואין הכרע לומר דהני אחריני נינהו הילכך מודים רבנן וכן משמע בירושלמי מסכת מ"ש ומסכת ביצה דקאמר התם תמן הוא הניח והוא מצא הכא אביו הניח והוא מצא ע"כ נראה שנתכוון לתרץ דרישא דמסכת מ"ש שפיר אתיי' כרבנן אבל הסיפא בודאי כרבי ודלא כרבנן.

גם נראה מלשון רבנו דפסק כמ"ד בשתי כיסין מחלוקת אע"ג דהי' עדיף טפי למפסק כמ"ד בכיס א' מחלוקת דאז מתוקמא סתמא דפ"ד ממסכת מעשר שני אפילו כרבנן ובשני כיסין וכמ"ש שם הר"ש ותו דכיון דר"י ור"א תלמידו פליגי ולא מסיימי ה"ל לרבנו למפסק לחומרא מ"מ פסק רבנוכמ"ד בשני כיסין מחלוקת עיין בפסחים ד"י בהניח עשר ומצא תשע דהוה פלוגתא דר' ורבנן ונדחקו שם התוספות למ"ד בכיס א' מחלוקת דאיירי בככרות קשורים ופשטא דסוגיא כמ"ד בב' כיסין מחלוקת ומש"ה סתם כאן רבנו דשלשה ומצא שנים מותרים משום דשאני גוזלות שעשויין לדדות ואפשר דאפילו במקושרים עבידי דמנתחי.

ומ"ש רבנו וכל ספק מוכן אסור אין זה נתינת טעם דזימן שחורים ולבנים בל"ז אסור דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב אלא ה"ק רבנו ולאו דוקא ספק זה אלא ה"ה כל ספק מוכן נמי אסור והא דקאמר בגמרא לימא מסייע לי' לר' חנינא היינו סיוע במקצת דמוכרח מיהות ממתניתין דרוב וקרוב אין הולכים אחר הקרוב אלא שקולים נינהו ומש"ה אסור כדין ספק הכן אבל הא ודאי דליכא סייעתא ממתניתין דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב ומדחה אביי בדף ולעולם דקרוב עדיף.

ועיין במ"מ מ"ש בשם הרשב"א דאין ספק הכן אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כמו ספק צידה וכבר בארתי לעיל פ"א מהי"ט ה"ז והכ"ד דדעת רבנו דצידה בי"ט מדבריהם הואיל ואפשר מעי"ט ומשום מוקצה וכן משמעות לשון רבנו לקמן ה"ז כשתסתכל בה. ודלא כמו שכ' התוספות ביצה דכ"ד ד"ה ותניא ע"ש אלא דכל שיקלא וטירי' דהתם דיוני שובך דחייב בשבת מקרי מחוסר צידה וה"ל מוקצה בי"ט (ודלא כמו שכ' ה"ה לעיל ה"ה דאין יוני שובך צריכין צידה מעליה דהא בהדי' קאמר בבריי' דבשבת חייב) משא"כ אווזין ותרנגולין דלא הוו מחוסרי צידה כיון דבשבת ליכא חיוב חטאת בי"ט מותר ולא הוה מוקצה והיינו דפריך והרי אווזין ותרנגולין דאומרים הבא מצודה ומשמע דהוה מוקצה בי"ט ותניא הצד אווזין פטור אלמא דבי"ט מותר ותו דהאיך קרית

לי' מחוסר צידה כיון דבשבת פטור וגם מעשים בכל יום שצדין אווזין ותרנגולין ועיין פ' האורג ובתוספות ביצה.
ודברי הלח"מ מגומגמין מ"ש ואין להקשות עליו מזימן שחורים וכו' ודבריו תמוהים דהא ביוני שובך קיימינן שהם מחוסרי צידה וקרוב ליגע בשל תורה. גם מ"ש ועל מה שתמה וכו' עמ"ש לעיל פ"א מהי"ט ה"כ.
גם מ"ש ויש לתמוה וכו' תקשה מתניתין דפ' אין צדין וכו' לק"מ דודאי בכל התורה כלה קיי"ל כספקא דרבנן לקולא אלא שתחלת גזרת חכמים כך היתה שכל שאיננו ודאי מוכן אסור ונמצא ספק מוכן ה"ל ודאי דדבריהם ולעיל פ"א ה"כ בארתי דספק הכנה דרבה לקולא כדין כל ספק דבריהם דמתחלה לא גזרו אלא אודאי הכנה דרבה ע"ש: ה"ז דגים וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ובתוספתא רפ"ג דביצה ביברין של חי' ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם בי"ט וכו' ר"ש ב"ג אומר לא כל הביברין שוים זה הכלל וכו' משמע דכללא דרשב"ג קאי אף אביברי דגים ודלא כדעת הראב"ד אלא דסתם ביברין של דגים הם גדולים להכי פלגינהו מתני' ועיין מ"ש פ"י מה"ש הי"ט.
ומ"ש רבנו וכן חי' וכו' עיין מ"ש לעיל ה"ו: ה"ט בית וכו' עיין במ"מ ונראה דעת הרשב"א דבבית רעוע שאדם יושב ומצפה לא תשיב מוקצה עיין לעיל ה"ג וה"ה נמי בנאבד לו המפתח מבע"י דאדם יושב ומצפה שמא ימצא המפתח ולזה נוטים דברי רבנו דודאי מ"ש רבנו פירות מוכנים לא בא למעט פירות המוקצים לסחורה דהא אפי' בבית פתוח נמי אסור אלא דהוסיף רבנו תיבת מוכנים להורות דדוקא בהכינם מבע"י הילכך אע"פ שנסתם אח"כ יושב ומצפה שמא ימצא המפתח ולא אקצינהו מדעתי' ועיין בתוספות ד"ה ונפחת שהאריכו דלפמ"ש י"ל דהיינו נמי טעמא דטבל מוכן הוא אצל שבת דכיון שאם עבר ותיקנו מתוקן אדם יושב ומצפה ועיין בס' המלחמות סוף מסכת ביצה כמה סברות בענין טבל מוכן הוא אצל שבת ועיין בתוס' שבת דמ"ג ע"א ד"ה טבל וכו' שהקשו מהא דקיי"ל אם עבר וביקרו לא ישחוט ולפמ"ש לעיל ה"ג לק"מ דהתם אין אדם עומד ומצפה דמימר אמר מי יימר דמזדקק לי' חכם ועיקר הטעם דאין מבקרין משום גזרת מוקצה כנ"ל ועמ"ש ספ"ו מה"ש: ה"י עכו"ם שהביא וכו' כתב ה"ה וכשמותרים לישראל אחר דוקא תוך ד"א וכו' ואין צורך דמשכחת לי' שהובאו מחוץ לתחום העיר והפירות לא יצאו חוץ למקום שביתתן ועיין פ"ו מה"ש ה"ו ושם הכ"ד: הי"א עצים כו' עיין במ"מ בגמרא משמע דדוקא בנשרו בשבת אסורים בי"ט דאתי למימר ביומייהו נמי שרי אלא דבשבת לא חזי להסקה אבל בנשרו בי"ט מותרים בשבת לחולה שיש בו סכנה שיש לו כלים אחרים להסקה.

אמנם הסוגיא אזלא אליבא דר"י דלית לי' הכנה דרבה אבל לדידן דקיי"ל כרב אם יש לו עצים שהן כלים לא יסיק בעצים שנשברו בי"ט לחולה שיש בו סכנה בשבת עיין לעיל ה"א. ומ"ש רבנו מעורב בקוצים וכו' נראה דמפרש דלפי מה דמסיק דאית בי' קוצי' שוב אין צריך לאוקי' בתיבנא סירי' ודלא כמשמעות התוספות בד"ה התם בתיבנא סירי' אלא דמחמת הקוצים לא חזי למאכל בהמה: הי"ב או בכלים שנשברו מעי"ט המ"מ הראה מקומו בירושלמי ואישתמיטתי' שהיא גמרא ערוכה שבת דקכ"ד ע"ב אילימא דנשברו מעי"ט עצים בעלמא נינהו ע"ש וזה לשון הירושלמי פ' המביא רב אמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים הדא דאת אמר בכלים שנשברו בי"ט אבל נשברו מעי"ט מותר כשאין עליהם תואר כלי אבל יש עליהן תואר כלי אפילו נשברו בי"ט מותר ע"כ פי' דוקא תואר כלי ממש שעושין מעין מלאכתן כמו שברי ערבה לצוק לתוכן מקפה דבכה"ג מודה ר"י דלא הוה נולד וזהו מ"ש ה"ה ודע ששבר כלי וכו' אבל בעושין מעין מלאכה קיי"ל כר' יהודא דה"ל נולד וכמ"ש הרי"ף בשם בה"ג בשם רב צמח גאון דר"מ ור"י הלכה כר"י כיון דמפורש בברייתא דת"ק דר"י הוא ר"מ ולא חשיב סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא אלא היכא דבמתניתין ליכא שום חולק אבל כה"ג מקרי סתמא דיחידאה וא"כ הא דנקיט רבנו וכן כלים שנשברו בי"ט ה"ל נולד היינו אפילו עושין מעין מלאכה אבל עושין מעין מלאכתן לא חשיבכלים שנשברו דאף אחר השבירה כלים הן.

אמנם בכלים שנשברו מעי"ט לעולם מסיקין דאם עושין מעין מלאכתן הרי הם ככלים שלמים ואם עושין מעין מלאכה הרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב ואם נשברו לגמרי עצים בעלמא נינהו ובזה נתיישבה מה שהקשה הלח"מ דלמה לא אחז רבנו כפי פירש"י דלהסקה קיימי כפי לשון הגמרא עצים בעלמא נינהו ולפמ"ש ניחא דרבנו אחז הטעם שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב דאפילו אם עושין מעין מלאכה דלא קיימי להסקה אפ"ה לא הוה מוקצה כיון שהוכנו למלאכה.

ובשבת הדין בהפך כמ"ש רבנו פכ"ה מה"ש הי"ב דבנשתברו בשבת ושבריהן עושין מעין מלאכה ה"ז ניטלין בשבת דלא קיי"ל כר"י בשבת לענין מוקצה ונולד ובנשתברו מע"ש ולא חזי למלאכה כלל אינם ניטלין בשבת דעצים הוו מוקצה דלא חזו למידי בשבת ועיין לעיל פ"א מהי"ט הי"ד דשם הארכנו בביאור שתי הגי' שהביא רבנו בדין קליפי אגוזים ושקדים ע"ש ולפי הגירסא השניי' קליפי אגוזים שאכלן מבערב סתמייהו לאו להיסק קיימי וה"ל מוקצה משא"כ כלים שנשתברו בעי"ט לגמרי דעצים נינהו ועומדים להסקה וקליפי אגוזים שאכלן בי"ט הם מוכנים אגב אמן וכל פורתא ופורתא דקמטלטל בהיתרא קמהפך בשעת הסקה משא"כ כלים שנשברו בי"ט לא חשיב מוכנים אגב אימן דאפילו

יסיק בכלים השברים שנושרים הימנו כי מהפך באיסורא קמהפך הילכך ה"ל נולד כיון שאינם מוכנים אגב אימן דכשנשרף ונעשה מעין מלאכה אין אימן בעולם.
אמנם הא ודאי קשה למה השמיט רבנו מסקנת הש"ס בשבת דכ"ט דאין מסיקין בכלים לר"י אא"כ דעביד כדר' מתנה כאשר העיר על זה הרב המגיד וסיים ואפשר שהי' להם גירסא אחרת או פירוש אחר בזה ונראה כוונת ה"ה דלא גרסינן דעביד כדר' מתנה אלא גרסינן כדרב מתנה דודאי דוחק לפרש דהא דקאמר ר"י מסיקין בכלים כשמרבה עליהם עצים מוכנים דהא סתמא קאמר ותו דא"כ הא דפריך לקמן דכ"ד ע"ב תני חדא אין מסיקין בכלים למה לי לאוקי' כר' נחמי' דשפיר מתוקמא כר"י וכשאינו מרבה עליהם עצים מוכנים אלא ודאי פשט הסוגי' דודאי אין זה קושי' דהאיך נקיט ר"י מסיקין בכלים דהא באיסורא קמהפך די"ל דלא איירי אלא מהצתה ראשונה ובאמת אסור להפך אלא ודאי דהכי קפריך דכיון דא"א שיצית בהצתה אחת עד שישהא קצת כדי שישרוף ממנו חלק קצת ועדיין הכלי עושה מעין מלאכתן אלא שהחלק הנושר ממנו ונשרף ונעשה גחלת מהפך בה והוא נולד ונמצא באסורא קמהפך ולזה משני כדרב מתנה דמרבה עליהם עצים מוכנים ה"נ האי פורתא שנעשה גחלת בטל ברובא של הכלי שהוא היתר ושפיר מסיקין בכלים זהו כוונת ה"ה.
ומה שנלענ"ד ביישוב קושיית ה"ה דסובר רבנו כרב המנונא דמסיק מקולי מטלנית שנו כאן (עיין ברי"ף שהאריך) פליג עלה אקומת' דרב אדא בר אהבה וסובר דבשלשה על שלשה מותר להדליק בי"ט שתל להיות בע"ש דכיון דאדליק בה פורתא גרע מזרקו באשפה וביטלו מתורת כלי וכי קמדליק בעץ בעלמא קמדליק אע"פ שלא קיפלו הילכך המסיק בכלים אע"פ דכלי חשיב כשלשה על שלשה דאפילו זרקו באשפה מטמא מ"מ כשהשליך לאש ועביד בה מעשה ביטלה מתורת כלי וכי קמהפך לאו בשברי כלים קמהפך אלא בעץ בעלמא קמהפך והא דפריך רב שמואל לרב יוסף היינו אליבא שינויי' דרב אדא ועיין פכ"ב מהלכות כלים הכ"ב ובכ"מ שם.
א"נ דלפי מה דקיי"ל דמעין מלאכתן לא חשיב נולד א"כ כל זמן שראוי לצוק לתוכן קצת מקפה עדיין כלי הוא וכשנשרף עד שנעשה מעין מלאכה אז לעולם איכא רובא היתר מגוף הכלי ולפ"ז גרסינן כדרב מתנה ולא גרסינן דעביד: הי"ד נוטלין עצים וכו' עיין בכ"מ שכתב דרבנו סובר דפליגי ופסק כשמואל שוב הקשה למה השמיט רבנו ואם התנה הכל לפי תנאו וכו' ותירוצו דחוק דה"ל כעין חסורי מחסרא ותו דמהיכי תיתי יתנה בסוכה בריאה כיון דאין אדם יושב ומצפה.

ועיין בתוספות ד"ה אמר רב מנשיא וכו' ובמהרש"א ובמלחמות ד' דלפי המסקנא ליתא לשנויי' דרב מנשיא. ואפילו לפמ"ש ה"ה סוף הלכות סוכה דבעצי סוכה של דפנות לא מהני תנאי יש לומר דזה דוקא בעצי סוכה דאתקצי בה"ש לענין איסור טלטול מכח סתירת אהל אינו יכול לומר איני בודל משא"כ בנוי סוכה מהני תנאי.

וכ"ש לפמ"ש הרמב"ן בס' המלחמות דלא גרסינן כלל סיפא אתאן לסוכה דעלמא וא"כ הא דקאמר ושוין בסוכת חג וכו' היינו לענין שיסתרנה בחה"מ דלפ"ז י"ל דכיון דאתקצי בה"ש לענין איסור טלטול לא מהני תנאי לענין מוקצה מחמת איסור אבל לענין מוקצה מחמת מצוה דלא אתקצי בה"ש מהני תנאי הילכך נהי דאם נפל ביו"ט אסור מחמת מוקצה מחמת איסור מיהו בחה"מ שרי דלא איתקצאי מחמת מצוה ואפשר להעמיס זה בכוונת רבנו סוף ה' סוכה דאפילו בעצי סוכה מהני תנאי לענין מצוה דלא כמ"ש שם ה"ה: ומ"ש רבנו אבל מגבב וכו' עיין במ"מ ולשון רבנו בפי' המשנה ומאמר חכמים מגבב מלפניו ענינו כי כשמבשל בשדה מקושש מסביבותיו ומדליק.

ומ"ש רבנו ומביאין מן המכונסים וכו' עיין בהשגות ושיטתו כפרש"י ותוס' ועיין במ"מ והלח"מ הסביר דהפשיטות הוא מדקאמר כל שנכנסים לו בפותחת מכלל דסתם קרפף לית ליה פותחת ודבריו תמוהים דכיון דסתם קרפף לית לי' פותחת א"כ מלתא דר' יודא מתפרשא כל שסמוך אע"פ שאין לו פותחת והרי ר' יוסי מחמיר.

לכן נראה דה"פ הסוגי' לדרך רבנו יוסי לקולא דר' יהודא תרתי בעי סמוך ופותחת ופליג ר' יוסי לקולא דבפותחת גרידא סגי אבל לא בסמוך גרידא וא"כ מקיל ר' יוסי בפותחת גרידא. או דלמא דר' יהודא סבר דסמוך גרידא סגי אבל לא פותחת גרידא דהכל תלוי בסמוך.

ופליג ר' יוסי דהכל תלוי בפותחת גרידא וא"כ מקיל ר' יוסי בחדא בפותחת גרידא ומחמיר בחדא בסמוך גרידא ומדלא קאמר ר' יוסי או פותחת או סמוך וקפשיט ת"ש דר' יוסי לקולא פליג מדנקיט ר' יוסי רבותא דהתירא ואי ס"ד לחומרא פליג ה"ל לאחוז איפכא ר' יוסי אומר והוא שיש לו פותחת ואפילו בתוך תחום שבת דהוה שמעינן מינה דסמוך גרידא לא מהני ופותחת גרידא מהני אלא ודאי דסמוך גרידא אפילו לר' יהודה לא מהני ופליג ר' יוסי לקולא דפותחת גרידא סגי.

ומה שהאריך הלח"מלהקשות בדברי רבנו ודבריו מגומגמין דרצה להשוות עלינו את הנפרדים ומה ענין עצים לפירות דהא אין מביאין עצים שבשדה אפילו סמוך לעיר ולא יעלה על לב שום אדם דהמוצא פירות בשדה אסורים באכילה וההבדל שביניהם מבואר

דכל פירות שבעולם דלא אתקצו בפירוש לסחורה מוכנים הן הילכך מצד ריחוק מקום לא אתקצי.
אבל עצים שהם רחוקים מהבית ברה"י חוץ לתחום או הנמצאים בשדה אין דעת האדם עלייהו להסיק בהן ואינם מוכנים אא"כ הם בחדר סגור ותוך התחום אז דעתי' עלייהו מאתמול. וחי' שקיננה בפרדס לאו דעתי' עלי' מאתמול אם לא קרוב ממש.
ומה שתירץ הלח"מ דפירות שבאו מחוץ לתחום דלא אסיק אדעתי' לא חשיב היסק הדעת כל הולך ישר יראה בעין שכלו שהסברא הפוכה היא אלא העיקר כמ"ש דפירות דסתמייהו עומדים לאכילה חשיבי מוכנים לגמרי ועצים שברה"י הם מוכנים טפי מחי' שקיננה בפרדס והאריכות בזה שפת יתר: הט"ז בהמה וכו' עיין בלח"מ ובר"ן ובס' המאור וכלל העולה דהרי"ף ורבנו גורסי' במסוכנת ודברי הכל ולפ"ז אליבא דמר ברי' דמרימר בבריאה מודה ר"ש דהוה מוקצה ובמסוכנת מודה ר"י דהוי מוכן ובחולה פליגי והלכתא בי"ט כר"י דלא שרי אלא במסוכנת מיהו בשבת דלא קיי"ל מוקצה כלל אפילו בריאה שרי ומש"ה סתם רבנו פכ"א מה"ש מחתכין נבלה לפני הכלבים דמשמע אפילו בריאה דמודה ר"ש דהוה מוקצה בי"ט: הי"ח המכניס וכו' עיין בפך"ה מה"ש הכ"ב שכתב רבנו המכניס קופה של עפר וכו' פי' דאע"ג דאין מוקצה דהכנה בשבת מ"מ שאני עפר דלא חזי למידי וההזמנה עושאו מידי דחזי וקמ"ל רבנו התם רבותא דאע"ג דאין כיסוי הדם בשבת אפ"ה הוה מוכן.
ונכפל דין זה כאן בהי"ט לאשמועינן דאע"ג דחזי לכיסוי בעי הזמנה (ועיין בתוספות ביצה ד"ח ד"ה ואר"י מכניס וכו' שכתבו א"נ י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות בו וכו' ע"ש ולפ"ז י"ל דבא לשון רבנו בדקדוק דכאן לא כתב לשון קופה של עפר דהואיל ואשתרי והוה מוכן לכיסוי הדם אשתרי לכל מילי אבל בשבת בעינן דוקא קופה של עפר ובביתו ולא בחצרו) ועיין לקמן רפ"ג: סליק פ"ב מח' יום טוב פרק ג מה' יום טוב ה"א ואם עבר ושחט וכו' עיין בלח"מ ובב"ח סי' תצ"ח ולענ"ד נראה דסובר רבנו דעפר דקר נעוץ מוכן הוא וזהו בכל מ"ש רבנו כאן מי שהי' לו עפר מוכן דהיינו עפר דקר נעוץ דדעתי' עלי' מאתמול שכשישלוף הדקר יעלה עפר ויכסה בה.
ועיין בתוספות ד"ה ואינו צריך ורבנו סובר דודאי לא התירו שבות כלל משום כיסוי אלא כשהוא שולף הדקר כדרכו וממילא מעלה עפר דכה"ג הוה דשא"מ ושרי וכן משמעות לשון רבנו בפי' המשנה מסכת ביצה ומסכת עדיות ועיין פכ"ה מה"ש דלפת הטמונה בעפר שומטן אע"פ שהעפר ננער ובגמרא שבת דף נ' איתותבו כל הנך אמוראי דס"ל דבעינן דצה ושליפה בסליקתא וסכינא דביני אורבי ובפ' כל הכלים דקכ"ג דפוגלא אפילו

ממטה למעלה שרי אע"ג דודאי מזיז עפר כמ"ש התוספות שם בד"ה הדר בי' ועיין בפ' תולין דקמ"א וכל זה כדין פרצה דחוקה דמותר להכנס בה בשבת אע"פ שמשיר צרורות ואע"ג דבנדון דידן הוא מתכוון להעלות עפר מ"מ כיון ששולף הדקר כדרכו ואיננו מטהו לחפור שרי משום שמחת י"ט כמו דין רוק דורסו לפי תומו דחשיב נמי דשא"מ.

ולפ"ז מודים ב"ש וב"ה שאם שחט שמותר להוציא הדקר ולכסות בעפר שיעלה דודאי אין איסור כלל בהוצאת הדקר ולא מבעי' לכסות אלא אפילו לעשות בו כל צרכיו שרי. אמנם לכתחלה אסור לשחוט על סמך דקר נעוץ דקיי"ל כב"ה והטעם דכל זמן שלא העלה העפר חיישינן שמא יעלה גוש עפר דלאו חזי לכיסוי וגם חפור ושחוט וכסה לא שרינן לי' דלמא מימלך ולא שחט ונמצא מטלטל העפר שלא לצורך.

ואם עבר ושחט ואין לו אחר השחיטה עפר מוכן ה"ז לא יכסנו עד הערב אבל אם יזדמן לו אחר השחיטה עפר מוכן או עפר דקר פשיטא דיכסנו ולא הוצרך רבנו לבאר היתר שליפת הדקר אחר השחיטה דפשיטא דשרי לכ"ע ולא הוזכר זה לאיסור בשום מקום ואדרבה נשמע מהיתר הפוגלא ופירצה דחוקה הנ"ל אלא דמ"ש רבנו לעיל סוף פ"ב וניתקו בי"ט והעלה עפר לאו דיעבד קאמר דודאי אפילו לכתחלה מנתקו אלא לשון עבר נקט שאם כבר ניתקו והעלה עפר אז אם הוא תיחוח שרי ואם לאו אסור ושיגרא דלישנא הוא כמ"ש אם ייחד לו בחצרו קרן זוית דהוא דיעבד בהיתר ולא הי' יכול רבנו לאחוז בלשון לכתחלה מנתקו בי"ט ומעלה עפר ואם הוא תיחוח מכסה בו דאז הי' משמע דמותר לו לנתק במתכוון להעלות עפר וזה באמת אינו כנ"ל דלא שרי אלא שליפה כדרכה אלא דוניתקו בהיתר קאמר.

א"נ דרבנו פסק כב"ש דמוחלפת השיטה ע' בתוס' ד"ט ע"ב ד"ה אר"י הילכך דוקא חופר שוחט ומכסה אבל שוחט חופר ומכסה לא דאסור לשחוט שמא יעלה גוש עפר הילכך אין שוחטין על סמך דקר נעוץ אם לא שכבר ניתקו ויש לו עפר תיחוח. ועיין באשר"י שכתב דבדיעבד אם שחט מותר לכסות באפר שהוסק בי"ט דאיכא חד שבות דנולד וכן בדקר נעוץ דאיכא חד דרבנן דעביד גומא ומקלקל אבל בדליכא דקר נעוץ דאיכא תרתי דרבנן גומא ואיננו מן המוכן הילכך אסור והביא ראיי' מהירושלמי דגרסינן באפר כירה שהוסק בי"ט אסור לכסות בד"א שלא שחט אבל אם שחט מותר.

ובירושלמי שלנו ל"ג הכי אלא ה"ג בד"א כשלא שקט אבל שחט מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט ואל יחפור בדקר ויכסה ובפי' הירושלמי מפ' ע"ד מ"ש הרא"ש דכשחופר בדקר איכא תרתי דרבנן ולא נהירא דא"כ מאי איריא דמוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט

הא בל"ז בדליכא דקר נעוץ אסור אלא נראה עיקר דה"ק דאפילו בדאיכא דקר נעוץ מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט דשבות דהכנה קיל משבות דגומא.
אמנם רבנו ז"ל דחה הירושלמי הזה מהלכתא עיין בתוספות ד"ה תני ר'זירא וכו' והרי השוחט צפור בעי"ט אין מכסין אפילו באפר כירה דעשאו חז"ל דין אפר מוכן כדין כלי שמלאכתו לאיסור דאסור לטלטלו שלא לצורך וכן השוחט בהמה חיה ועוף אסור להוסיף בטלטול אפר מוכן וכן השוחט לחולה בשבת אסור לכסות אפילו בעפר מוכן שהכניס בקופה אלמא דטלטול לצורך כיסוי חשיב שלא לצורך על דרך הא דקיי"ל דהמוציא מת לקברו חשיב משאצ"ל ועיין בדברי רבנו סוף ה' שחיטה ודלא כמ"ש הר"ן בפ' כיסוי הדם דהשוחט לחולה בשבת אין מכסין בדקר נעוץ דמשמע דמכסין בעפר מוכן אלא דוקא משום שמחת י"ט התירו לכסות בעפר מוכן אבל אפר שהוסק בי"ט אסור לכסות בו דלא התירו אלא בעפר דקר נעוץ דחשיב מוכן ואפ"ה אי לאו משום שמחת י"ט הי' אסור לכסות בו דכיסוי חשיב כטלטול שלא לצורך: ה"ב שחט בהמה וכו' עיין בלח"מ ותירוצו דחוק אמנם מהר"ם שיף הרגיש בזה ותי' דהוצרך בכוי לטעם זה דקשה אמאי לא ישחוט דודאי שמחת י"ט עדיף מטרחא והי' לנו להתיר לשחוט ולכסות ע"ש: ה"ג השוחט וכו' כתב הלח"מ ודברי רבנו ז"ל בכאן וכו' פי' דבמתניתין איכא לפרש עושה מקום לקופיץ ותולש ואם נתלש נתלש כמ"ש התוספות שם משא"כ לשון רבנו דמפרש מותר לו לתלוש.
ומ"ש הלח"מ ומה שלא התיר בעוף משום משאצ"ל עיין לעיל ה"א: ה"ד אבל נותנו לפני בית הדריסה (פשטו' לשון רבנו בנשחט והופשט בי"ט ובחנם עשה ה"ה מחלוקת בין רבנו והרשב"א) פי' ומותר לטלטלו אפילו אין עליו כזית בשר. ומ"ש רבנו ומערימים ה"ה הראה מקומו להירושלמי שהביא הרי"ף.
ולענ"ד נראה שזהו פירוש להא דר' אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא שלא הי' מולח הכל במקום א' אלא חותכו לחתיכות כדי שיתמלא כל העור במי המלח והוא דבר הלמד מענינו דשמואל לא התיר אלא מליחת הרבה בשר במקום א' מן העור על דרך ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאין צריכה אלא לכזית וכמש"ר לעיל פ"א מהי"ט ה"י דסובר רבנו דבהכרח כה"ג שרי אפילו שלא ע"ג העור דאי ס"ד דלא הותר אלא לצורך העור אבל בלא"ה אסור למלוח יותר מכדי צרכו אמאי התיר שמואל באופן זה כיון דאיכא תקנה דר' אדא דבכה"ג ודאי שרי שלא ע"ג העור אלא דקמ"ל רבי אדא דשרי אפילו ע"ג העור ולא אמרינן דמחזי כמעבד והרב המגיד שלא הרגיש בזה וקס"ד דרבנו מפרש הערמה דר' אדא כפי' רש"י נדחק לעיל פ"א ה"י לבאר למה השמיט רבנו הערמה

דרב אדא ולפמ"ש הערמה שכפי פי' רש"י אסורה לדרך רבנו והעתיק רבנו כל דבר ודבר במקומו: ה"ח והלש עיסה וכו' גירסת ההשגות רבא באל"ף וזה תלוי במחלוקת המפרשים אי כללא דמאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי שייך אף היכא דנחלקו אביי ורבא עם רבותיהם או לא דעד ולא עד בכלל ולפי גירסתנו רבה בה"א אליבא דכ"ע הלכתא כאבוה דשמואל.

ומ"ש רבנו ונותנו לכהן ביצה די"ב ע"ב אפסקה הלכתא כר' יוסי ועיין בתוספות ד"ה אין מוליכין. ומ"ש רבנו ועשיית מלאכה עיין בלח"מ ובמ"ש לעיל פ"א ה"ד ושם הט"ו: ה"י והוא שרככו מאמש גירסת רבנו כגירסת בה"ג והוא דצדיי' מאתמול ועיין בהשגות ובמ"ש ספ"ח מה"ש.

ומ"ש רבנו וימנע משמחת י"ט ולאו משום ספק טירחא דלא קיי"ל כהך לישנא דצריך לבדקן עמ"ש פ"א הי"ב ולקמן הי"א: הי"א ואם בשביל לאפות עיין במ"מ ואין דבריו מוכרחין דאפשר דאכלהו קאי. ומ"ש רבנו מפני שמחסמן עיין בתוס' ד"ה ואין מפיגין ובמ"ש לעיל פ"ט מה"ש ה"ד: הי"ב אין עושין גבינה וכו' הלח"מ האריך בכאן וכל דבריו מגומגמין דמ"ש וא"ת איך עלה בדעת הרב המגיד וכו' עמ"ש לעיל פ"א ה"ה.

ומ"ש הלח"מ עוד אמרו שם בפר"א דמילה וכו' נמצאת מכאן תשובה גדולה לה"ה וכו' אי משום הא לא איריא דפירות המתקלקלי' בפירות שאינם מתקלקלי' מיחלף ובשרא אגומרי בכיבוי הנר לא מיחלף אמנם בל"ז דברי ה"ה לא נהירא לי כנ"ל פ"א ה"ה. ומ"ש הלח"מ ועוד קשה וכו' אחר כתבי זה וכו' לפמ"ש לעיל פ"א ה"ד דלא קיי"ל מתוך אלא בהוצאה והבערה ניחא הכל.

ומ"ש הלח"מ אבל דכין את התבלין וכו' קשה דודאי האי מלח וכו' וא"כ קשה כיון דשחיקת תבלין כתב ה"ה דהוה מכשירין וכו' למה תלה זה במ"ש ה"ה ובהדי' כתב רבנו פ"א ה"ח דשחיקת תבלין הוה מכשירין ונ"ל דכ"ש מלח דלא חשיב אוכל נפש אלא מכשירין דהא קיי"ל בכל מערבין חוץ ממים ומלח והא דהותר ע"י שינוי משום דכל הקדרות צריכין מלח כמ"ש הראב"ד ובאמת סברת ה"ה הפוכה לומר דהקלו במכשירין ותירוץ הלח"מ דחוק ואין צורך למה שנדחק ה"ה לומר דהקלו במכשירין דאע"ג דלית לי' לרבנו הך סברא דלא פלוג בקצירה אפ"ה אסור לתלוש פירות המתקלקלים משום מוקצה כמ"ש לעיל פ"א ה"ה ודעת רבנו דאין חילוק בין אוכל נפש למכשירין דקיי"ל כר' יהודה וכמבואר בלשונו פ"א ה"ח וע"ש בהגהות מיימוני ודלא כמ"ש הלח"מ דקיי"ל במכשירין כרבנן.

ומ"ש ה"ה כגון כרכום עיין בלח"מ ובכ"מ שהאריך ואולי מפרש הרי"ף דה"ק א"נ במוריקא דלמ"ד כל הקדרות צריכין מלח אסור דבכל י"ט צריכין כרכום ולמ"ד משום הפגה שרי. ובירושלמי פ"ק דביצה העושה אלונתין בי"ט אסור משום מירקא ופי' המפרש תערובת בשמים מלשון תמרוקי הנשים ולפ"ז י"ל דמפרש הרי"ף א"נ במורקא תערובת תבלין ומלח דלמ"ד כל הקדרות וכו' אסור משום מלק ולמ"ד משום הפגה שרי משום תבלין ומישך שייכי בהא דתניא אר"מ לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנידוכין שנידוכין כדרכן ומלח עמהן:הי"ג אין כותשין עיין בהשגות וקשה לפירושו אכתי נעשה שינוי אחר ועיין בלח"מ ורש"י פי' באופן אחר: הי"ד הקמח וכו' כתב הלח"מ וצריך לתת טעם וכו' הטעם פשוט דברירת פסולת מעכב את האכילה לזה הותר ע"י שינוי דהיינו בקנין ותמחוי דאורחא בנפה וכברה משא"כ הרקדה פעם שנית לתוספת נקוי דסגי בלא"ה אסור אם לא בנפל לתוכו צרור וקיסם שמעכב את האכילה מותר ע"י שינוי.

ומ"ש ה"ה אבל הרשב"א וכו' וזה נראה דעת רבנו לא נהירא דאדרבה נראה מדבריו שלא הותר אלא דרך הרקדה ולא הוצרך לבאר דאסור ביד דפשוט הוא דהוה מוקצה ועיין בלח"מ ואולי דרבנו מפרש חזי דאנא ריפתא מעליא בעינא פי' ושפיר עבדת דמרקדת ע"י שינוי דוקא: הט"ו מוללין וכו' עיין במ"מ ובתוספת ביצה דף י"ג ע"ב ד"ה כיצד: הט"ז בד"א וכו' עיין בכ"מ ולענ"ד דלא אייריי מפסולת שהוא מוקצה דבכי הא מודה רבנו לרש"י דברוב פסולת אסור כלו בטלטול אלא דאיירי שהפסולת חזי להסקה או לאכילה ע"י הדחק ובזה נסתלק קושיי' מהרי"ק ג"כ: סליק פ"ג מח' יום טוב פרק ד מה' יום טוב ה"א אין מוציאין וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ובר"ן.

עוד נראה לחלק ע"פ מה דאיתא בגמרא ברכות דנ"ג וכ"ת הך איסורא אזיל לי' והא אחרינא הוא וכו' עיין פכ"ט מה"ש הכ"ה וא"כ הך פורתא קמא דנולד אזיל והאי אחרינא דבתרי' לא חשיב נולד שהרי כל אור הדולק בכל רגע ורגע מתיילד אור אחר אלא שאור הנולד מן האור לא חשיב נולד והרי פורתא קמא אזיל לי' ואינו נהנה מן הנולד דאין לומר שכיון שהוא דולק מחמת אור הנולד יהי' אסור להנות ממנו דא"כ הרי שבשל תבשיל אצל שברי כלים יהי' התבשיל אסור משא"כ המבשל בשברי עצים ומוליד ריחא שנהנה מגוף הנולד: ה"ב אע"פ וכו' עיין בלח"מ דלא התירו סופו משום תחלתו מהא דקיי"ל אין מכבין את הבקעת כדי שלא תתעשן הקדרה.

ומ"ש רבנו שהכבוי מלאכה שאינה לצורך אכילה ולא משכחת לצורך אכילה דהמסתפק משמן שבנר איננו מתקן את השמן בכיבוי זה אלא שמונע שלא יפסד ולא חשיב מלאכת אוכל נפש כמו שחיטה ובישול שמכשיר את האוכל. והמכבה לעשות פחמין ודאי חשיב

מלאכת מכשירי אוכל נפש מיהו אע"ג דקיי"ל כר' יהודה במכשירין היינו דוקא בהנך מלאכות שהם באוכל נפש כמו קצירה וטחינה וכו' שהותרו מחמת קרא דאך אשר יאכל אפילו למכשירין משא"כ כיבוי ומכה בפטיש דלא משכחת להו באוכל נפש לא הותרו במכשירין ובהנך קיי"ל כרבנן דר"י בשפוד שנרצף וכיבוי בקעת כדי שלא תתעשן ובזה מתורץ קושיית הלח"מ לקמן ה"ו ד"ה ואין מכבין: ה"ג ואינו חותך וכו' עיין בהשגות ורבנו גריס מוהטין כגירסת הערוך ועיין בלח"מ ודבריו מגומגמין דאי אפשר לעדויי חשוכי באור דבלא"ה ראש הפתילה בוערת.

ומ"ש רבנו כל עץ וכו' גריס קינסא ולא גריס קינבא: ה"ד ואין מכבין עיין במ"מ שהאריך לפלפל מהא דקיי"ל כר"י במכשירין ומה שנלע"ד בארתי לעיל ה"ב: ה"ו אין מעשנין וכו' עיין בלח"מ ונלענ"ד דיש כאן מחלוקת דרש"י סובר דכיבוי לצורך אוכל נפש שרי לזה הוכרח לפרש דעישון פירות איננו שוה לכל נפש.

אבל לשיטת רבנו אפילו תימא דשוה לכל נפש מ"מ כיבוי אסור כנ"ל ה"ב שהכבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה. ולפ"ז הא דקאמר בגמרא ולימא מר מפני שמבעיר כיון שהוא דבר השוה לכל נפש ליכא למ"ד דהבערה לצורך אסורה אלא להתירא קאמר אמאי אמרת דאסור משום מכבה אימא דשרי משום מבעיר דקס"ד דכל כיבוי דבהדי' הבערה שרי כמו שמותר בי"ט לחתות בגחלים שמכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות והמניח עצים על היקוד שהוא מכבה בהנחתו את היקוד ומבעיר את העצים הכי נמי מכבה הגחלת להבעיר הבשמים.

ומשני תחלתו מכבה וסופו מבעיר שאין הבשמים נוחים לבעור עד שינפח בהן משא"כ החותה גחלים והמניח עצים על היקוד שמכבה ומבעיר בבת אחת והיינו דמסיק בסוף להיתר' מידי דהוה אבישרא אגומרי שג"כ הבשר לח ואינו נצלה עד שינפח בהן דה"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר. ומ"ש ה"ה וכל זה בכלל וכו' עיין בלח"מ שדבריו ברורים דודאי פשטות לשון רבנו דאין כאן איסור אלא משום מכבה ובגחלת איירי וסובר רבנו דלפי המסקנא מידי דהוה אבישרא אגומרי לא חיישינן לאולודי ריחא וכן פי' רש"י ועיין בהגהות מיי' שכתב אהא דאין מעשנין בקטורת כרב לגבי' שמואל וכן א"ר הונא לר"י וזה דבר תימה דמוכח בסוגיי' דהא דקבעו מהו לעשן בעישון פירות מיירי מדמסיק עלה רבא ע"ג גחלת נמי מותר מידי דהוה אבישרא אגומרי וא"כ אדרבה רבנו פסק כשמואל וכדמסיק רבא ואולי כוונתו דמ"ש רבנו מפני שמכבה אתיי' כר' הונא דס"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר אסור דלמ"ד מותר אף להריח ולגמר נמי שרי דהא הבערה הותרה מתוך אפילו שלא לצורך.

ומ"ש רבנו וממתיקין וכו' ובגמרא פריך ומ"ש מבישרא אגומרי ומשני הכא אפשר וכו' פי' דאפשר לעשותו מעי"ט ורבנו שלא כתב טעם זה אלא מפני שהוא מכבה משום דגריס כגירסת הרי"ף התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי פי' דהתם איננו כיבוי לגמרי אלא לפי שעה אבל הממתק בגחלת מכבה ממש עיין בלח"מ פ"ג מהי"ט ה"ב ועיין מ"ש לעיל ה"ב:ה"ח ואין פוצעין וכו' רש"י מפרש באופן אחר.

ומ"ש רבנו שני כלים עיין במ"מ ובהגהות מיי' ולבאר הסוגיא לדרך רבנו עיין בפירושו למשנה מסכת עדיות פ"ב מ"ה שכתב ולפסין וערניות מחבתות עושין אותן מזדווגין וכשנשלם בישולם חולקי' אותן באמצע ועושין שתי מחבתות כמו שעושין בכוסות זכוכית וקודם חילוקן סובר ר' יהושע שהן מתטמאות במשא הזב ר"ל כשנשא אותן הזב ונדנד אותן ואינם מתטמאות באהל המת והטעם בזה שכלי חרס לא יטמא וכו' אלא מאוירו וכו' זולת בטומאת הזב וכו' ולשון התוספתא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו מהיסט הזב ובשביל אלו העקרים אמרנו באלו הלפסין קודם חילוקן כיון שאין להם אויר ולא דרך פתח אלא כמו כדור נבוב שאינם מתטמאות באהל המת ומתטמאות במשא הזב ואמר ראב"צ שהם ג"כ אין מתטמאות במשא הזב מצד אחר וזה כי אע"פ שלא נחוש לאויר בהיסט הזב מ"מ נצטרך שיהא כלי שנגמר מלאכתו וזו לא נגמרה מלאכתו הואיל ונשאר בו שום דבר לעשות אחר הבישול והוא לחלק אותן ואין הלכה כראב"צ לפי שעיקר בידינו שכ"ח כיון שנתבשל מטמא ובישולו הוא גמר מלאכתו ע"כ ומסכים לזה פירש הראב"ד.

ובסוף פ"ד דכלים אהא דתנן כ"ח מאימתי מקבלין טומאה משיצרפם בכבשן וזהו גמר מלאכתן כתב רבנו ואמרו משיצרפן בכבשן ר"ל מאז התבשל ויצא מתורת טיט אמנם קודם בישולם הנה הם כלי אדמה ואינם מקבלים טומאה עוד אמר והוא גמר מלאכתן וזהו שבשאר כלים דברים שהן גמר מלאכתן ולא יטמאו עד שישלמו אלו הענינים כדרך כלי מתכות וצחצוחן ובדיקתן ואולם כ"ח מיד שנתבשלו יקבלו טומאה ובו ישלם מלאכתן אע"פ שלאחר זה ימרחו אותן בחרס וישוו השפה בכלי ויסירו ממנו התוספת בכלי ברזל מה שיתלקח בו מן הטיט בעת הבישול ויהי' זה דומה לגרעון וכו' ע"כ היוצא מזה דראב"צ ור"מ קמו בחד שיטה ופליגי ארבנן דידהו לקולא דאע"פ שצרפן בכבשן כל זמן שלא נגמרה מלאכתן אינם מקבלים טומאה ודלא כפי' רש"י דר"מ לחומרא פליג דמשתגמר מלאכתן מקבל טומאה אף שלא צרפן בכבשן וכ"כ הר"ש ספ"ד דכלים דזה תמוה מכמה פנים חדא דהאיך ס"ד שיקבל טומאה קודם צירוף בכבשן דהא ה"ל כלי אדמה ותו דא"כ מאי דוחקא לאוקי' מתני' כר"מ דשפיר אתיי' כר' יהודה דלענין טומאה

הוא דמצריך צירוף בכבשן דאין כלי אדמה מקבל טומאה משא"כ לענין י"ט דודאי העושה כלי אדמה חייב.
נמצא פשט הסוגי' דפוחתין את הנר דמשנתנו בנרות העשויים בדמיון הלפסין ומדנקיט במשנתנו שפחיתתן חשיב עשיית כלי מתוקמא כר"מ וראב"צ דלרבנן דס"ל משיצרפן בכבשן דהוה גמר מלאכתן עד שלא נפחתו לא חשיב הפחית' עשיית כלי ואפילו תימא דמתניתין עד שלא צרפן בכבשן דבכה"ג מודי' ר"מ וראב"צ דאפילו נפחתו אינן מקבלין טומאה היינו משום דאכתי הוה כלי אדמה משא"כ לענין י"ט בודאי מודים דפחיתתן חשיב עשיית כלי אפילו לא צירפן בכבשן.
ולזה קמדחה דלמא ע"כ לא קאמרו ר"מ וראב"צ התם בשצירפן בכבשן דאז פחיתתן חשיב עשיית כלי הואיל דחזי לקבל בה מידי משא"כ בנרות דמתניתין שעדיין לא צירפן בכבשן והוא רך ולא חזי לקבל שמן מפני שממחן לא חשיב פחיתתן עשיית כלי. ומסיק דאע"ג דלא חזי לקבל שמן אכתי חזי לפשיטי ואח"כ מייתי עלה ברייתא ת"ר אין פוחתין וכו' ורשב"ג מתיר בלפסין שצירפן בכבשן ולא חשיב פחיתתן גמר מלאכה דאע"ג דאכתי הוי פתיתתן שבות קשרי רשב"ג שבות זה לצורך מכשירין ופסק רבנו כרבנן דרשב"א דקיי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ולא בבריי' ותו דקיי"ל כסתמא דמתני' דאע"ג דאוקמו בגמ' האי סתמא כיחידאי דלית הלכתא כוותייהו לענין טומאה עיין רפט"ו מה' כלים ופ"ח מה' משכב ומושב ה"ג מ"מ לא רצה רבנו לדחות סתמא דמתניתין דנהי דלא חשיב עשיית כלי מ"מ שבות הוה וקיי"ל בשבות דשפוד שנרצף כרבנן דר"י.
ולא הוצרך ר' יוסף לאוקים מתניתין כיחידאי אלא משום דמתניתין נקיט לשון מפני שהוא עושה כלי דמשמע שהיא מלאכה ממש ולזה שינה רבנו בלשונו ונקיט מפני שהוא כמתקן כלי ולא מתקן כלי ממש וזה ברור ודלא כמ"ש הגהות מיי' בשם הרי"ף לדחות מתני' מהלכ' ולא נמצא כן בספרי הרי"ף שבידינו.
ומצאתי און לי בירושלמי פ' המביא תני לפסים סתומי' עשאן מעי"ט לא יפחתם בי"ט מפני שהוא כמכשיר כלי בי"ט (פי' ופליג אמתניתין דהוא מלאכה ממש) תמן תנינן על לפסין וכו' ראב"צ וכו' אתיי' דיחידאה דהכא כסתמא דתמן וסתמא דהכא כיחידאה דתמן ע"כ פי' רשב"ג דפליג אברייתא הוא יחידאה דהכא ותו לא מידי: ה"ט אין משחיזין כו' עיין בכ"מ שהאריך ולפמ"ש לעיל ה"ב ניחא וגם דעת הרי"ף כדעת רבנו והא דהביא מלתא דר' חסדא דפסק כר"י נ"מ למכשירי אוכל נפש מיהו חידוד ע"ג אבן לא חשיב

תיקון כלי כלל וגריפת התנור היכא דא"א לאפות בו דהוה שבות קל ע"י שינוי התירו משום שמחת י"ט.
ומ"ש רבנו מפני זה וכו' עיין במ"מ שכתב ויש מי שהקשה וכו' עיין בלח"מ שנדחק ולענ"ד נראה בכוונת הרב המגיד דבשלמא לדרך הרי"ף ורש"י מעיקרא קבעי בין בת"ח בין בע"ה מהו להוליך וקפשיט דבביתו דלא שייך טעמי הרי"ף ורש"י שרי משא"כ לדרך רבנו דליכא חילוק בין הולכה לראיי' בביתו שפיר קשה לי' שנזכר סתם ולזה תירץ דכיון דפירשו בגמרא במסקנא דת"ח שרי ממילא האיבעי' סתמא כפירושו בע"ה ואע"ג דבכל התורה כלה אין חילוק בין ת"ח לע"ה שאני הכא דה"ל הלכה ואין מורין כן לע"ה.
ודע דלדרך רבנו אין פי' הלכה ואין מורין כן כמו שפי' הר"ן דהלכה כר"י אלא ה"ק הלכה דלחדדה שלא במשחזת שרי אפילו לרבנן ואין מורין כן גזרה שמא ישחיזנה במשחזת: ה"י אין מבקעין וכו' עיין בהשגות ועמ"ש לעיל ה"ב ומ"ש לעיל פ"ג הי"ב: הי"א לא תכנס וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ולענ"ד נראה דבאוד יבש קמיירי רבנו ובודאי שרי לצלות בו דמה לי לצלות בו ומה לי בגחלתו אלא דאיירי באוד שבין העצימשצריכה לחפש בין העצים ונמצא מטלטלת שלא לצורך כדאמרן ביצה ד"י ע"א דלמא מטלטל ושביק וכו' דאע"ג שעצים מוכנים להסקה לא הוו מוכנים לכל מילי וכ"ש שאסור לטלטלם שלא לצורך כלל דלא עדיף מכלי שמלאכתו להיתר: הי"ב מסלקין וכו' עיין במ"מ ובלח"מ וכבר בארתי דברי רבנו לעיל פ"י מה"ש הי"ד.
ומ"ש הלח"מ דבציר באמצע מותר לסלק אפילו דבתים אין לזה הכרע די"ל דה"ק רבנו דאין לו ציר כלל מותר אפילו להחזיר ובציר באמצע אסור אפילו לסלק דגזרינן סילוק אטו חזרה וכן משמע לכאורה לשון מסלקין תריסי חניות דמשמע אבל דבתים לא והיינו בציר באמצע. ומ"ש הלח"מ משחיקת תבלין יש לחלק דאין אדם יודע מבע"י אם צריך תבלין: הי"ג כלים וכו' עיין פכ"ב מה' שבת הכ"ו דבשבת אסור אלא דבי"ט שרי משום שמחת י"ט וכ"כ התוס' במסכת ביצה דכ"ב ד"ה וב"ה בתירוץ הראשון וכבר בארתי לעיל פ"י מה"ש הי"ד דכל ענין אין בנין וסתירה בכלים היינו שאין בנין אלא במחובר לקרקע אבל התוקע בחוזק אפילו שופינא דמרא חשיב תולדת בונה ע"ש.
ומ"ש רבנו אבנים וכו' נראה דבשבת אסור מדנקיט רבנו בי"ט דלא קיי"ל כמתני' דאין בין י"ט לשבת וכו' דמוקי' לה בגמ' כב"ש עיין פ"א הי"ז: הי"ו מסירין זבובין וכו' עיין בפי' המשנה לרבנו דמפרש קירוד קטנים ועושי' חבורה ר"ל זבובים קטנים ולא איירי ממסרק בעל שינים קטנים ע"ש: הי"ז כלי שנטמא וכו' עמ"ש פכ"ג מה"ש ה"ח: ה"כ כשהן מחלקין וכו' רב יוסף פסק הלכה כר"י ואביי דחה לה ופסק רבנו כאביי.

ועיין בהשגות ובמ"מ ובלח"מ ומ"ש הלח"מ ומ"מ הוא דוחק וכו' י"ל דליכא למידק משבת לי"ט דהא מטילין חלשין על הקדשים דשרי בי"ט ואסור בשבת ומ"ש וגם בדברי הגמרא וכו' התוספות כתבו בכמה מקומות דאורחא דבעל הש"ס דכל מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק. ויש סיוע לפי' רבנו לשון פשיטא שבגמרא ותו דלמה באמת נשתנו קדשים של עי"ט מקדשים של י"ט כיון דבתרווייהו שייך חיבוב מצוה ומריבי כהן ולדרך רבנו ניחא דמעיקרא ס"ד משום מריבה קמ"ל דדוקא בקדשים ואפילו של עי"ט ומשום חיבוב מצוה: הכ"ג ובלבד וכו' כתב ה"ה שגירסת רבנו בדברי ת"ק שום מקח ובדברי רשב"א סכום מנין ודבריו תמוהים דא"כ האיך פסק רבנו כרשב"א ולא כת"ק אלא נראה עיקר דגירסת רבנו כמ"ש התוספות בד"ה שלא דגרסינן בדברי ת"ק סכום מנין ורשב"א פליג דסכום מנין שרי וסכום מקח אסור ודוקא סכום מקח דהיינו שאומר לו תן לי בששה פשיטין אגוזים וכבר נתת לי בששה פשיטין הרי י"ב אבל שם **(שום)** מקח שאומר תן לי בששה פשיטין שרי.

ולת"ק אפילו שם **(שום)** מקח אסור והיינו מ"ש רבנו דשום מקח אסור כנ"ל הכ"א ולענין מנין סכום מנין אסור וכן משמעות הגהות מיי': הכ"ד שום דמים עיין לעיל הכ"ג ומבואר בסוגי' דדוקא באגוזים וכיוצא בהן הוא דמנין שרי אבל בדבר שאין דרך ב"ה למנות בתוך ביתו אפילו ליקח ממנו כי אם עוף א' ובהמה א' וגלוסקא א' ובהמות ועופות דנקיט רבנו אבהמות ועופות דעלמא קאי והא דכתב רבנו סכום מנין לאו למימרא דמנין שרי אלא קמ"ל דאפילו לוקח תור א' לא יאמר לו תן לי תור א' וכבר לקחתי ממך תור הרי שתי תורים דזהו סכום מנין.

ודין טבח הרגיל הוא מ"ש רבנו לעיל הכ"א תן לי חלק וכו' ודין נחתום נרמז במ"ש רבנו אצל חנווני וכו' וכל מה שירצה: הכ"ה הלוואת י"ט עיין במ"מ ופשוט דרבה ור' יוסף הלכה כרבה לבר משדה ענין ומחצה וכן פסקו התוספות. ודע דהלואת י"ט הוא דהותרה משום שמחת י"ט אבל בשבת כל הלוואה אסור משום שמא יכתוב אם לא שיאמר השאילני: הכ"ו אע"פ שאין מגביהין וכו' עיין במ"מ ובלח"מ יש ט"ס וצ"ל אבל חלה אסורה לזרים וטובלת קודם הפרשה א"נ דה"ק דחלה אסור להפרישה מעיסה שנילושה מעי"ט משא"כ מתנות שאפילו נשחטו מאמש מותר להפרישן בי"ט והיינו טעמא דבדברי ר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המתנות וכו' אלא על התרומה וכו' ולא הזכיר דין החלה אם לא נחלקו בה כמו במתנות או נחלקו כמו בתרומה משום דמלתא דפסיקא נקיט ובחלה יש חילוק דבנילושה בי"ט לא נחלקו ובנילושה מעי"ט נחלקו מיהו רבנו שפיר כתב לשון ואצ"ל בחלה כמ"ש הלח"מ.

אמנם נ"ל דמ"ש ה"ה לפי שאינן אסורי' וכו' אין זה נתינת טעם ללשון ואצ"ל כמו שהבין הלח"מ אלא המשך דברי הרב המגיד שמתחלה כתב דאצ"ל המתנות שהרי מותר להפרישן ולהכי לא הזכיר בלשונו חלה שדין היתר הפרשת חלה מעיסה שנילושה בי"ט מבואר פ"ג מהי"ט ה"ח אלא דין הפרשת מתנות שלא נזכר בביאור הוצרך ה"ה לבאר.
אך דהוקשה לי' למה לא ביאר רבנו היתר הפרשת המתנות אפילו בנשתטו מאמש וליישב זה מסיים לפי שאינן אסורות לזרים וכו' פי' דלעיל פכ"ג מה"ש הי"ד כתב רבנו אין מגביהין תו"מ משום שני טעמים דהוא דומה למקדיש ועוד מפני שהוא כמתקן בשבת ושני הטעמים לא שייכי במתנות שאינן אסורות לזרים ולא הוה כמקדיש ואינם טובלים וכו' דלא הוה כמתקן וזהו מה שסיים וזה פשוט פי' ולא הוצרך רבנו לבארו.
ועיין פכ"ג מה"ש ה"ח בלח"מ ובמ"ש שם דבי"ט לא שייך מפני שהוא כמתקן ומש"ה כתב רבנו כמתקן בשבת לאפוקי בי"ט כדרכו וכאשר העירותי על זה בכמה מקומות הילכך בי"ט לא שייך אלא טעם מפני שהוא כמקדיש שהרי מותר לתקן אוכלין לצורך אוכל נפש הילכך כיון דמותר ללוש עיסה בי"ט דמתקלקלת אם נילושה מעי"ט הילכך מותר להפריש חלה מעיסה שנילושה בי"טדה"ל כמקדיש חגיגתו בי"ט דשרי.
תנן פ"ד דדמאי מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת ואם הי' כהן או עני למודים אצלו יבאו ויאכלו ובלבד שיודיעם ובירושלמי כיני מתניתין לא נתנום בשבת דתנינן תמן בש"א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן בי"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא הוא י"ט הוא שבת וההיא ילפא מן הדא בלמודין אבל בשאין למודין לא סלק על בר נש למיכל פיתתא בביתא דחברי' ע"כ.
(עי' מיי' פכ"ג מה"ש הי"ו) והר"ש פ"ד דדמאי נדחק בפשט המשנה למה נקיט ת"מ של דמאי ולא נקיט תרומה או ת"מ של ודאי ולמ"ש לרבותא נקיט דלא מבעי של ודאי שאינו זכאי בהרמתן בשבת אלא אפילו של דמאי דזכאי בהרמתן בה"ש דתנן ספק חשכה מעשרין את הדמאי אפ"ה אינו זכאי בנתינתן ונקיט נמי מ"ע לרבותא דאע"ג דלא דמי למקדיש שהרי מותר לזרים אפ"ה כיון דמעשר עני טובל חשיב כמתקן ואינו זכאי בהרמתו הילכך אינו זכאי בנתינתו והיינו דקאמר עלה בירושלמי הדא ילפא מן ההיא על דרך ילמוד סתום מן המפורש אנו למדים מתניתין דדמאי מן מתניתין דביצה דבנתינה קמיירי.
ומתני' דביצה ילפינן ממתני' דדמאי דבלמודים אייריי ועיין בתוספות ד"ה אין מוליכין וכו' שנראה שהי' להם גירסא אחרת. ורבנו נראה דלא סמך על הירושלמי ומחלק בין

שבת לי"ט דבי"ט מותר להוליך אפילו ודאי ובשבת אסור להוליך אפילו דמאי והטעם דאע"ג דנדחית סתמא דמסכת ביצה מהלכתא וקיי"ל כר' יוסי דברייתא אין לדחות סתמא דדמאי מהלכתא וצריך לחלק בין שבת לי"ט והירושלמי שהשוה שבת לי"ט היינו אליבא דר' יהודה בעל סתמא דביצה אבל לדידן דקיי"ל כר' יוסי יש לקיים סתמא דדמאי ולחלק בין שבת לי"ט.

ומ"ש רבנו גבאי צדקה בתוספתא פ"ו דדמאי גבאי קופה אין גובין ומכריזין בי"ט כדרך שגובין ומכריזין בחול אבל גובין בצנעה בתוך חיקן ומחלקין על כל שכונה ושכונה פי' דמחלקין לכל שכונה בפני עצמה שלא בפרסום אלא בצנעה: סליק פ"ד מה' יום טוב פרק ה מה' יום טוב ה"א כיצד המביא וכו' עיין בתוספות ריש פרקין ויש לתרץ לדרך רבנו דשאני הך דמפנין שהוא לכבוד אורחין וביטול בה"מ: ה"ב וכן משואות וכו' הוא פי' למימרא דרבא דדרו בדוחקא ורש"י פי' בענין אחר: ה"ג יוצאין בכסא אחריו הנכון כמ"ש הכ"מ דכסא שאמרו היינו לישב עליו ומוציאין אותו על הכתף היכא דצריך לזה משום טירחא דצבורא או משום חולשא וכדומה לזה משימשא לטולא אבל שלא לצורך כלל בודאי אסור ואפילו לצורך לא הותר במי שאין רבי' צריכים אליו כמ"ש התוספות בד"ה שאני ילתא וכו' דאפילו משום ביעתותא אסור ודברי הלח"מ שלא לצורך: ה"ד אין מוליכין וכו' עיין בהשגות ומ"מ ולח"מ.

ויש ליישב דהא דפריך בגמרא לימא רב דאמר כב"ש וכו' דלא ניחא לי' למימר דטעמייהו דב"ה משום שמחת י"ט דקס"ד דלענין שמחת י"ט ב"ה לחומרא מכח מתני' דהשוחט כדלקמן אלא ודאי טעמייהו דב"ה משום דברה"י ליכא מראית עין ועדיין לא קס"ד מוחלפת השיטה. אלא עדיפא מיני' קמשני תנאי היא ומוכרח מלתא דרב מדר"א ור"ש אבל ממלתא דב"ה איכא למטעי דפליגי אדרב והיינו טעמייהו ולאו משום שמחת י"ט: ה"ה מי שהי' וכו' עיין בגמרא תנן משילין וכו' וכתב מהר"ם שי"ף והטעם דנקיט סברות שונות בבעיא מחברו לא ידעתי ע"כ.

והנה הקילוף הראשון דבבעיא ראשונה דכמה משילין מצדד דשבת דחמיר שרי ד' וה' קופות אבל י"ט דקיל ואתי לזלזולי בי' לא הקילו כלה האי (והא דגרסינן בגמרא כלל כלל לא ט"ס הוא) וכן בבעיא ג' מגג לגג מצדד בכה"ג די"ט דקיל אתי לזלזולי בי'. אבל בבעי' שני' לענין לא יגמור את האוצר מצדד איפכא דשבות שבת חמיר משבות י"ט.

ובבעיא רביעי' לענין שלשול בחבל והורדה דרך סולמות איננו מצדד כלל לחלק בין שבות שבת לשבות י"ט. ויש ליתן טעם דבעיא ראשונה ושלישית דמשום טירחא נגעו בי' שפיר יש סברא להחמיר בי"ט טפי עיין מ"ש לעיל פ"א מהי"ט הי"ז משא"כ בבעיא

שני' דאסור משום גזרת מלאכה אדרבה שבות שבת חמיר טפי ע"ש דברי' בטעמן אבל בבעיא רביעית שהטעם כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול כמ"ש רבנו כאן הילכך אין סברא לחלק בין שבת לי"ט ואע"ג דגם טעם מגג לגג הוא משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול כמ"ש רבנו בפי' המשנה מ"מ טירחא נמי איכא.

החילוף השני שבכל הבעיות מצדד בסברא דמשום הפסד פירות הקילו זולת בבעיא שני' לא נזכר צדוד זה. ויש ליתן טעם דלא שייך הפסד פירות היכא דאיכא למגזר משום מלאכה דאורייתא גם י"ל דאף בשבת איכא הפסד הנך פירות הנשארים שנדרסים ברגלי האורחים.

החילוף השלישי דבכלהו בעיי' מצדד בהך סברא דביטול בה"מ זולת בבעיי' שלישית לא נזכר צדוד זה והטעם פשוט דאדרבה מגג לגג איכא ביטול בה"מ טפי שמשתהא טפי בפינוי. ועיין במהרש"א שהקשה אהא דמצדד בגמרא י"ט דקיל וכו' מהא דתנן משילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת אלמא שבת חמיר טפי ותירץ בדוחק ומהר"ם שי"ף הקשה אהא דמצדד בבעי' רביעית דשלשול בחבל אסור בשבת דליכא הפסד פירות ממשנתנו דמשילין בי"ט ולא בשבת ומפנין מותר אפילו בשבת אלמא דביטול בה"מ עדיף.

ונראה ליישב אחרי שנבאר לשון רבנו אבל משילין אפילו דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג פי' דסתם ארובה היא טפח כמבואר בכמה מקומות במס' טהרות והיא בין בית לעליי' והיינו דנקיט רבנו לרבותא דאפי'דרך ארובה דלא חשיב כפתח כדין חלון שאין בו ד' על ד' מ"מ מותר לשלשל מן העליי' לבית דה"ל ממקום למקום ולפ"ז פשוט מאד דטעמא דמתניתין דאין משלשלין בשבת שהרי אינם יכולים לערב דרך ארובה עיין פ"ג מה' עירובין ה"ב וא"כ אסור לטלטל מן הבית לעליי' משא"כ בי"ט דאין עירוב והוצאה לי"ט הילכך שרי אפילו דרך ארובה אבל בחבל אסור אפילו דרך חלונות בי"ט. וראיתי להר"ן דלא גריס בבעיא ראשונה אלא הנך צדדי דביטול בה"מ והפסד פירות וצד די"ט קיל לא גריס בכל הסוגי' וכן בבעיא שלישית גריס צדדא דהפסד פירות או דלמא לא שנא ואולי משום דלא שייך סברא די"ט קיל אלא לענין מוקצה דהכנה גרידא כנ"ל פ"א הי"ז. ודע דלענין דינא אסור לפנות את האוצר בי"ט משום מוקצה ומש"ה כתב רבנו פ' כ"ו מה"ש הט"ו תיבת בשבת כמו שהעירותי על זה בכמה מקומות ומסתימת לשון רבנו נראה דפסק כלהו בעיי' לקולא דהך דמפנין שרי אפילו מגג לגג ושלשול בחבל משום ביטול בה"מ ודוקא ד' וה' קופות אבל טפי מהכא לא שייך ביטול בה"מ דה"ל כדי צרכו עיין מ"ש שם באריכות.

ובהך דמשילין מותר אפילו טובא משום הפסד פירות וי"ט דקיל שפיר דמי לגמור את כל האוצר: ה"י חפצי הפקר וכו' עיין בהשגות וכבר בארתי לעיל פ' י"ב מה"ש הי"ז ע"ש. ומ"ש רבנו פירות שיצאו חוץ למקומן עיין בלח"מ דמסיק דהרשב"א פסק במקומן אפילו במזיד יאכלו ושלא במקומן אפילו בשוגג לא יאכלו ועיין בתוספות ד"ה מכלל דנסתר זה ולא ידעתי מנ"ל להלח"מ דהרשב"א פסק כר"פ גם מ"ש דהרשב"א מפרש הא דשרי ת"ק בשוגג ע"י עכו"ם הוא תמוה דביצא ע"י עכו"ם אין לחלק בין שוגג למזיד כמ"ש פ"ה ופ"ו מה"ש ועיין באריכות סוף פ"ו מה"ש מ"ש שם ליישב דברי רבנו הללו שנראה כסותרים זא"ז עם מ"ש שם ע"ש: הי"א המוסר וכו' עיין במ"מ ובפי' המשנה לרבנו כתב ובתנאי שיתן אותה לשני בנים ולשני רועים וכו' וחזר בו רבנו מפי' המשנה: הי"ד ושל עולי בבל וכו' כתב ה"ה ובגמרא נחלקו במילא ונתן לחבירו עיין בפי"ב מה"ש הי"ז.

ומ"ש רבנו ואם היו באין וכו' בתוספתא שלהי מסכת ביצה בור שבין ב' תחומין אין ממלאין בהן בשבת וכו' נהרות המושכין וכו': הט"ו ושור של פטם עיין בלח"מ ויש ליישב דבמסכת עירובין לא הי' יכול להקשות דשמואל אדשמואל דאיכא למדחי כדעת הראב"ד אבל לפי מה דקיי"ל כרבנן שפיר מפרש רבנו: ה"כ וכן האשה וכו' השמיט תבלין דהוא נלמד בק"ו ממים ומלח דלא חשיבי לר' יהודה דפליג במים במתניתין ובמלח בברייתא והטעם משום דדשיל"מ אפילו באלף לא בטל.

ומ"ש רבנו וכן שנים וכו' עיין במ"מ ובאמת אין זה הכרע די"ל הא דשתיק רב משום דלא חש לתרץ והחילוק מבואר לפמ"ש התוספות בד"ה לאיסור וכו' דתערובת מוקצה שייך בכל בהמה שנשחטה בי"ט מחמת תערובת השמנונית הנוסף בי"ט והתירו משום שמחת י"ט משא"כ תערובת תחומין לא שכיח ותו דליכא מניעת שמחת י"ט דאפילו במיצעו התחום שלא תזוז ממקומה אפשר לאכלה במקומה: סליק פ"ה מה' יום טוב פרק ו מח' יום טוב ה"א ואיסור זה מד"ס עמ"ש פ"א מהי"ט ה"ך: ה"ב ולמה נקרא שמו עירוב וכו' לדעת רבנו הוא שם המושאל ומה שהקשה הלח"מ דה"ל להקרא שיתוף אין זה קושי' דהרי מברכין על השיתוף על מצות עירוב כנ"ל פ"א מה"ע וטעם ההשגות דחוק דאין התבשילין מעורבין: ה"ג עירובי תבשילין וכו' עיין במ"מ נראה שהי' גורס בדברי רבנו לא בפת ולא בפירות ומפרש דדין פירות ליף רבנו בק"ו מפת ולזה הוקשה לו למה השמיט רבנו דין הדייסא ולזה כתב שסמך רבנו על מ"ש אלא בתבשיל שהוא פרפרת.

והגירסא שלפנינו ולא בריפות נכונה דהיינו דייסא וכ' רבנו הטעם דבעינן פרפרת דהיינו מידי דמילפת כלישנא בתרא אבל פירות בשולי' שהן פרפרת שרי: ה"ה וצריך וכו' עיין בהשגות ויש בזה גירסאות דבדפוס ויניציאה גרסינן א"א נ"ל שאם אפה ולא בישל או

שבישל ולא אפה ונאכל העירוב או שאבד וכו' ובדפוס יעסניץ גרסינן א"א נ"ל שאם אפה ונאכל העירוב וכו' והלחם משנה ראה נוסחא א' ונדחק בלשונו לפי שהבינו ה"ה והלח"מ בכוונת ההשגות שאם בישל או אפה בעוד העירוב קיים לצורך י"ט מותר לו להטמין אותו תבשיל לשבת ולבשל תבשיל אחר לי"ט כפי המובן מגירסא שני' גם הוקשה להו דמנ"ל להראב"ד שרבנו חולק בזה.

ואני אומר שהנוסחא הראשונה עיקר וכוונת הראב"ד דלא כמו שהבינו אלא דהרא"ש כתב אהא דקאמר אביי נקטינן אם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר איכא לאסתפוקי בפירוש מימרא דאביי אי בעי למימר דגומר עיסה זו לבדה וכן אם התחיל לבשל יגמור אותו התבשיל בלבד או דלמא דכיון שהתחיל להתעסק בא' מצרכי שבת בעוד שהעירוב קיים גומר כל צרכי שבת וה"ה אם התחיל בתבשיל והא דנקיט עיסה שהיא הכנה ראשונה וכו' והלשון משמע הכי דנקיט גומר דמשמע כל צרכי שבת דאי ס"ד העיסה לבדה גומרה מיבעי' לי' והדבר שקול עד יבא מורה צדק ע"כ והבין הראב"ד בכוונת רבנו כפי פי' השני של הרא"ש מדנקיט רבנו גומר.

ולא ניחא לי' להראב"ד פירוש זה דקשי' לי' לשון התחיל בעיסתו דהל"ל אם התחילונאכל עירובו גומר וגם כפי פי' הראשון של הרא"ש לא יתכן דהל"ל גומרה להכי מפרש הראב"ד באופן שלישי דאם התחיל בעיסתו גומר כל צרכי אפיי' ולא צרכי בישול וכן אם התחיל לבשל גומר כל צרכי בישול אבל לא יאפה דבהכי מדוקדק לשון גומר דאילו נקיט גומרה הי' משמע אותה עיסה לבד ובאמת גומר כל צרכי אפיי' ומדוקדק לשון התחיל בעיסתו דאלו נקיט אם התחיל ונאכל עירובו גומר הי' משמע שגומר כל צרכי י"ט אפיי' ובישול ובזה מובן לשון הראב"ד שאם אפה קצת ולא בישל כלל או שבישל קצת ולא אפה כלל ונאכל העירוב או שאבד אז מה שעשה בעוד שהעירוב קיים ר"ל אותו המין אפיי' או בישול מותר לגמור אותו המין זהו ברור בכוונת הראב"ד וזה על דרך אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין וכו': ה"ו המניח וכו' עיין בלח"מ ונ"ל בכוונת ה"ה דהתם בגמרא קאמר בשלמא לשמואל הכא תנן והכא לא תנן ופי' רש"י דתנן כיצד משתתפין ולא קתני ומזכה להן פי' לפירושו דהוקשה לי' דהא גבי עירובי תבשילין נמי לא תנן ואפ"ה קאמר שמואל דצריך לזכות לזה מפ' דהכא גרע מדתנן כיצד משתתפין ולא סיים כיצד.

משמע דבעירובי תבשילין אע"ג דלא תנן אמרינן דמה דתנן גבי עירובי חצירות ה"ה לעירובי תבשילין ומסתמא ה"ה לכל מילי דמזכה להן ע"י גדולים וכו' ע"ש: ה"ז אבל הן צריכין לידע וכו' זה נלמד מדמכריז ר' יעקב בר אידי אלמא דצריכי לידע בי"ט קודם

שיבשלו מי"ט לשבת ועוד איתא שם בגמרא ההוא סמיא וכו' א"ל פושע את לכ"ע שרי ולדידך אסור והשמיטו רבנו וכפי הנראה דסובר דמותר לסמוך לכתחלה על גדול העיר שידוע שמערב ודלא כהגהות מיי' ואולי דמפרש דמר שמואל לא הי' מתנה בזכיי' אלא לשוכח אבל מי שמתנה בהדי' לכל מי שירצה לסמוך שרי אפילו בפשיעה.

א"נ דההוא סמיא כבר הכינו בני ביתו מי"ט לשבת והי' עצב שיהי' אסור לו לאכול וקאמר מר שמואל דבדיעבד סומך עליו אע"פ שלכתחלה צריך לידע קודם בישול כנ"ל ולשנה הבאה שהי' פושע אסר לי' אבל לפי מה דקיי"ל לקמן ה"י עבר ואפה מותר לא קיי"ל הכי ועיין בבעל המאור ותמצא ג"כ יישוב להשמטה זו: ה"ט כך קמחו וכו' גירסת רבנו כגירסת רש"י ודלא כגירסת התוספות בד"ה אי אמרת ואין בדבריהם הכרח.

ועניין אם מותר למי שהבדיל להדליק נר בשביל מי שלא הבדיל לכאורה יש לדמות לנדון זה: ה"י עבר ואפה וכו' עיין בלח"מ וכבר יישבתי דעת רבנו ספ"ו מה"ש ע"ש: הי"א ב' ימים טובים וכו' כתב הגהות מיי' וכן עירובי חצרות כדמוכח לשון העמוד לקמן וכו' ר"ל לקמן הט"ו ועיין סוף ה' עירובין שמפורש כן: הי"ד כל הדברים וכו' עיין בלח"מ ולענ"ד לק"מ דהכנה דרבה דאסמכוה אקרא והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת ואין י"ט מכין לשבת ושבת לי"ט.

לא שייך כלל לאסמוכי אקרא דאין י"ט מכין לי"ט כיון דבדאורייתא לא משכחת שני י"ט סמוכים זה לזה: הט"ז וכן ראוי לאדם וכו' עיין ריש ערבי פסחים ובמ"ש לעיל פ' למ"ד מה"ש ומ"ש רבנו וכל המבזה את המועדות רש"י מפרש בחה"מ ואין זה דעת רבנו: הכ"ב ימים וכו' עיין בהשגות וכ"כ רבנו בהדיא פי"א מה' אבל ה"ה ואפי' בשמועה רחוקה ודלא כמגדל עז.

הכ"ג ואין קורעין בי"ט שני כו' עיין במ"מ והלח"מ הניח בצ"ע ואין דבריו מוכרחים דמש"ה נוהג אבלות בי"ט שני שהשמחה בי"ט אחרון מדבריהם ואבלות יום ראשון דאורייתא ודחה עשה דאורייתא עשה דרבנן משא"כ חה"מ דהשמחה דאורייתא כנ"ל הי"ז. אמנם לענין כיבוד ועונג בהפך די"ט אחרון מדבריהם וחה"מ כלל לא כנ"ל הי"ו.

הילכך קריעה והספד והבראה וחליצת כתף שאינם הפך השמחה דאפילו הספד הוא נחת לבעלי יגון כמ"ש הרמב"ן אלא דקריעת בגדים הוא הפך כיבוד במלבושים נאים כמבואר פ"ל מה"ש והספד והבראה וחליצת כתף דמחזי כעובדא דחול והפך כיבוד י"ט וכיון שהם מדבריהם לא דחו כיבוד דדבריהם משא"כ בחה"מ דלא שייך כבוד ועונג כלל נוהגין הנך עיין בת"א להרמב"ן: סליק פ"ו מה' יום טוב פרק ז מה' יום טוב ה"א והרי הוא וכו' עיין בירושלמי ר"פ מקום שנהגו: ה"ב כיצד וכו' עיין בכ"מ ועיין בגמרא ד"ד בשלמא

מי קילון וכו' רב אשי אמר מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו וקמפלגי בדר' זירא ופי' רש"י דר' אשי אית לי' דר' זירא והשתא משמע לי' מי גשמים עבידי דפסקי ולבסוף מסיק דאגמי' דבבל כמיא דלא פסקא דמי ולפ"ז משמע לדרך רש"י דלפי המסקנא לא פליג ר' יוחנן אדר' זירא וזה דוחק.

אבל רבנו מפרש דלפי מאי דמסיק נמי פליג ר' יוחנן אדר' זירא דר' זירא לא גזר אגמי' דלא פסקי אטו אגמי' דפסקי ור' יוחנן גזר מי גשמים דלא אתו לידי מי קילון אטו מי קילון וקיי"ל כרב אשי ור' זירא ומתני' דוקא במי גשמים דאתו לידי מי קילון שהרי א"א להשקות מהן בבת אחת עד שחסרו ונמצא אתו לידי דליי' וטורח והכלל שכל דליי' אסור וכל סתם מי גשמים אתו לידי דליי' וכל השקאה מותר עיין לקמן ריש פ"ח:ה"ג הופך אדם זיתיו וכו' עיין בהשגות ויש ט"ס בלשון ההשגות וצ"ל אלא זיתיו הפוכים ושונין הר"ן גריס בהשגות א"א אני לא מצאתי אלא זיתיו הפוכים אבל היפוך לא וכן משמע בירושלמי ע"כ וגירסת הר"ן עיקר וזה לשון הירושלמי אנן תנינן מי שהפך את זיתיו תני ר' חייא מי שהיו זיתיו הפוכים ושנויי' מתניתין צריכה לדר' חייא ודר' חייא צריכה למתני' אלו תנינן ולא תני ר' חייא ה"א לא אמרן אלא מי שהפך פעם א' אבל אם הפכן ושניין ד"ה מותר הוי צורכא למתני' דר' חייא.

או אילו תני דר"ח ולא תנינן ה"א לא אמרן אלא דהפכן ושניין אבל אם הפכן פעם א' ד"ה אסור הוי צורכא למתניתין וצורכא דר"ח א"ר פנחס בי' ר' זכאי מתני' בעטינים מה דתני ר"ח בגרגרים. רבנן דקסרין אמרין מתני' כר' יהודה ומה דתני ר"ח כר' יוסי ר' יהודה אומר יאבד דבר מועט ואל יאבד דבר מרובה ר' יוסי אומר אל יאבד דבר כל עיקר ע"כ.

והכי פירושו דדרך הדורכי בזיתים להניח הזיתים במעטן ומחמת כובד העליונים שמכבידי' על התחתונים נמצא התחתונים נכמרים ונוחים להפליט שמנם ומחמת החימום המה קרובים ומוכנים להתעפש ואח"כ מהפך העליונים למטה ותחתונים למעלה כדי שיכמרו העליונים ומחמת שכבר נכמרו קצת התחתונים נמצא העליונים נכמרים מהרה מחמת כובד התחתונים וחמימותם ועומדים טפי להתעפש ואח"כ חוזר והופך פעם שנית העליונים ע"ג התחתונים ומאחר שכבר נכמרו התחתונים וגם העליונים שמכבידים עליהם כבר נכמרו הילכך התחתונים נכבשים ונכמרים מהרה ונוחים להתעפש ובזה יובן דקודם ההיפוך נמי איכא פסידא קצת שלא יתעפשו התחתונים ואחר ההיפוך איכא פסידא טפי לעליונים ואחר ההיפוך השני איכא פסידא יותר טובא ולזה קאמר בירושלמי דבמתני' תנן מי שהפך דמשמע דפליגי ר"י ור' יוסי אחר ההיפוך הראשון והברייתא דר"ח תני' בהפוכי' ושנויי' הוא דפליגי ר"י ור' יוסי

ומשני דבין אחר ההיפוך ראשון ובין אחר היפוך שני פליגי אלא דמתני' קמ"ל דאפילו אחר היפוך ראשון דלא הוה פסידא כלה האי מקיל ר' יוסי ובריית קמ"ל דאפילו אחר היפוך שני מחמיר ר' יהודה.

ור"פ משני דמתני' בעטיני' דמתקלקלי' אחר היפוך ראשון ובריית בגרגרי'. ורבנן דקסרין ס"ל דמתני' ובריית פליגי דודאי ר"י ור' יוסי פליגי בין בהיפוך ראשון בין בהיפוך שני אלא תנא דידן ס"ל כר' יהודה במקצת דלהפסד מועט לא חששו ולהפסד מרובה חששו ולזה תנן במתני' פלוגתייהו בהיפוך ראשון להורות דבהיפוך ראשון הוא דקיי"ל כר' יהודה אבל בהיפוך שני קיי"ל כר' יוסי ותנא ברא ס"ל כר' יוסי במקצת להורות דדוקא בהיפוך שני קיי"ל כר' יוסי דהוה הפסד מרובה דמתעפשו' טובא ובזה נתבארו דברי ההשגות דלפי גירסא שלנו נמשך הראב"ד אחר שינויי' דרבנן דקסרין.

ולפי גי' הר"ן נמשך אתר שינויי קמא דאף בהיפוך ראשון קיי"ל כר' יוסי אלא שמשיג על דברי רבנו דמשמע דמותר להפוך לכתחלה ורבנו נמשך אחר גירסת הרי"ף דגריס בבבלי בשינויי' דרב שישא ברי' דרב אידי דברי' שעושין לאבל בימי אבלו כגון זיתיו להפוך וכדו לגוף וכו' ודלא כגירסתנו זיתיו הפוכי' וכו' ומפרש דאליבא דר"ש ברי' דרב אידי מתני' מילי מילי קתני דמי שהפך את זיתיו ואירעו אבל.

או מי שעדיין לא הפך זיתיו אלא שנתנם במעטן ואירעו אונס או הטעוהו פועלים שלא הי' יכול להפוך ולדרוך קודם המועד והיינו הא דקאמר ר"ש ברי' דרב אידי זאת אומרת דברי' המותרים במועד אסורים בימי אבלו פי' דזתים שבמעטן שעדיין לא היפך מותרים במועד ואסורים בימי אבלו ולפי' רש"י דחוק טובא דפתח באבל ולא סיים לאיסור ומש"ה לא סמך רבנו על הירושלמי וזה ברור בכוונת רבנו והראב"ד ודלא כמו"ש ה"ה דמתני' נקיט מי שהפך לרבותא אע"פ שאינם מתעפשו' כ"כ דנהפוך הוא דודאי אחר ההיפוך מתעפשות מהרה כמבואר בירושלמי אלא דרבנו מפרש איקומתא דר"ש דלא כפי' רש"י וכנ"ל ומש"ה פסק כר' שישא דתני' כוותי' בבבלי ותו לא מידי: ה"ד ומפקירין וכו' עיין במ"מ ובגמרא דף י"ג ע"ב אפקרי' ר' ינאי לפרדיסא: ה"ה ומעגילה וכו' מ"ק די"א ה"ק ומעגילין אותה כעין מעגילה ביד וכו': ה"ו ובלבד שלא ידוש בפרות וכו' עיין בכ"מ ובלח"מ.

ודברי הלח"מ מגומגמים כיון דקס"ד דאם אין לו מה יאכל קאי אמחובר לקרקע אע"פ שכלו אבד שנמצא אין ההיתר מחמת שהוא דבר האבד כיון שהוא מחובר לקרקע אלא ההיתר מחמת שאין לו מה יאכל וא"כ מאי האי דפריך ואי ר' יוסי ידוש נמי בפרות

דלמא אע"ג דבדבר שהותר משום דבר האבד לא מצריך ר' יוסי שינוי מ"מ היכא שעיקר ההיתר מחמת שאין לו מה יאכל מצריך ר' יוסי שינוי.
לכן נראה דקס"ד דבבא ובלבד שלא ידוש בפרות אכלה ברייתא קאי בין בתלוש ודבר האבד ובין בתלוש ואינו דבר האבד או במחובר ואפילו דבר האבד אלא שאין לו מה יאכל דכן מורה פשטות לישנא דברייתא והיינו דהוקשה לי' ואי ר' יוסי ידוש נמי בפרות נהי דכשאין לו מה יאכל ניחא אכתי קשה דאמאי בתלוש ודבר האבד בעי שינוי ולזה משני דאפילו בדבר האבד מצריך ר"י שינוי קטן.
וליישב דברי רבנו צ"ל כמו שכתב הכ"מ דבשינוי מועט מודה ר"י אפילו בדבר האבד: ה"ח מטילין שכר וכו' עיין בהשגות ועיין מ"ש פכ"ג מה"ש ה"ג: ה"י וכורין להם נהרות וכו' ד"ב ע"ב ר"י שרי וכו' למכרא נהרא וכו' כיון דשתו מיני' רבים כרבים דמי. ומ"ש וכונסין ד"ג **(דף ה')** מותר כניסה ליחיד וכ"ש לרבים.
ומ"ש ומתקנין וכו' ומסירין וכו' שם בבריית' ושם יוצאין לקוץ וכו': הי"א ויוצאין שו' בירושלמי פ"ק דמ"ק אלו הן צרכי רבים דנין דיני ממונות ד"ל ודיני מכות ופודין את השבויים וערכין וחרמין והקדשות ומשקין את הסוטה ושורפיקאת הפרה ועורפין ע"ע ורוצעין ע"ע ומטהרין את המצורע ומפרקין את המנעול מע"ג האימום אבל אין מחזירין אותו ומציינין על הקברות ופריך לא כבר ציינו מאדר ומשני תפתר שירד שטף של גשמים ושטפו ויוצאין אף על הכלאים ופריך ולא כבר יצאו באדר תפתר שהיתה שנה אפלה ואין הצמחים נכרים ועיין פכ"ו מה"ש הי"ב: הי"ב טענות ב"ד היינו גזרות ב"ד שנזכר במשנה או דברים וכו' היינו שטרי בירורין: הי"ג ואסור לכתוב וכו' הלח"מ מפרש דת"ק דמתניתין סובר דאפילו לעצמו אסור ואפשר לומר דת"ק דמתניתין ר' יוסי הוא וביש לו מה יאכל הילכך אסור לאחרים אפילו בטובה ופלי"ג ר' יהודה דמותר להערים דימכור את שלו וחוזר וכותב לעצמו.
ובזה מתורץ מה שהקשה הלח"מ על הרא"ה. ועיין בתוספות ד"ה ר' יוסי ולדעת רבנו נראה דר"מ מחמיר בהערמה ומקיל לאחרים בטובה ודעת ר' יהודה להפך ור' יוסי מחמיר בתרתי דבין בהערמה ובין בטובה אסור ביש לו מה יאכל ומקיל באין לו מה לאכול אפילו למכור שלא בהערמה אבל לעצמו שלא ע"י הערמה ד"ה שרי: הי"ד ומותר וכו' עיין בהשגות ודרך רבנו מרווח מדסתם במשנתנו ואגרות של רשות ולא חילק בין אי אתרחיש נוסע וכה"ג כתב ה"ה לעיל הי"ב ובירושלמי אגרות של רשות זו שאילת שלום ובתוספתא פ"ב דמ"ק כותב אדם חשבנותיו במועד ומחשב אדם יציאותיו במועד: הט"ז אין רואין את הנגעים וכו' עיין במשנה למלך שהאריך ואנכי בארתי דברי התוספות הללו

באריכות בהלכות נגעים בטוב טעם ודעת באופן שמיושב כל הערות המשנה למלך ע"ש ושם העליתי דאין כוונת רבנו רק בטהור כמ"ש המ"ל דא"כ ה"ל לרבנו לכתוב אין רואין את הנגעים בתחלה אלא דרבנו מפרש הא דאמרן בגמרא בהסגר ראשון דכ"ע לא פליגי היינו בתוך ימי ההסגר עם **(אם.

)** עברה הנגע לגמרי ולא בתחלת הסגר ראשון ולא בסוף הסגר ראשון והטעם משום דקיי"ל אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטרין אלא ביום שיראה בו הנגע בתחלה או בשביעי או ביום י"ג וכיון שכתב רבנו שמא ימצא טמא וכו' ממילא משתמע דלא איירי בראיי' שתוך ימי ההסגר דהא קיי"ל ולא מחליטין ועיין לקמן הי"ט.

ומ"ש רבנו כדי שלא תשתכח וכו' עיין במ"מ ובלח"מ האריך והניח בצ"ע ואפשר דסובר רבנו דכל הטעמים אמת וליכא נ"מ בינייהו ודלא כפרש"י א"נ אפילו תימא דפליגי י"ל דרבנו פסק כר' חנינא משום שאין מערבין שמחה בשמחה דר' חנינא רבו של רב ואין הלכה כתלמיד במקום הרב והיינו מ"ש רבנו כדי שלא תשתכח וכו' דהיינו טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה כמ"ש התוספות בד"ה לפי וכו' וכן משמעות פרש"י.

ורבה בר רב הונא קאמר משום שלא יהי' פנוי לעסוק בשמחת הרגל דהיינו שלמי שמחה ושארי דיני שמחה אבל אי לאו משום גזרה מפני שמניח וכו' לא בעינן שיהיה לבו פנוי בשמחה אחת: הי"ח שחל ז' שלו להיות בי"ט עיין במ"מ שתמה על זה. וכיוצא בתמיהה זו יש לתמוה על רש"י ז"ל במ"ק די"ז ע"ב ד"ה סבר כרבנן וכו' ואכתי לא שלים אבלות שבעה קודם הרגל ולא הוה אונס דאפילו לא הוה שבת לא מצי לגלח להכי אינו מגלח במועד פי' לפירושו דבעינן שיהי' אונס אחר בערב הרגל זולת אונס דאבלות הילכך כיון דאפילו לא הי' שבת לא הי' יכול לגלח אין זה חשיב אונס מחמת שבת אלא מחמת אבלות.

וקשה טובא דה"ל לרש"י לפרש בפשיטות ואכתי לא שלים אבלות דשבעה הילכך לא בטלה ממנו גזרת שלשים במועד ואסור לגלח כדין אבל. וע"כ ס"ל לרש"י כפי סברת בית מועד שהביא הכ"מ דאין אבלות ברגל אע"פ שלאחר הרגל לא בטלה ממנו גזרת שלשים וכה"ג הי' אפשר להעמיס בלשון רבנו פ"י מה' אבל ה"ו ולאחר י"ט משלים כל שלשים יום מיום המיתה ואסור בהן בכל ה' דברים דהיינו שאסור בה' דברים בימים שלאחר הרגל ואע"ג שכתב שם דאם חל ז' שלו בעי"ט שחל בשבת מותר לגלח במועד דמשמע הא אם קל ששי שלו בעי"ט אסור לגלח במועד לאו היינו משום לתא דאבלות דאין אבלות ברגל אלא משום דלא חשיב אנוס דאונס דאבלות לא חשיב אונס כנ"ל הילכך אסור משום לתא דחה"מ.

אמנם אין בזה מזור לדברי רבנו דלו יהיבנא דס"ל כפי סברת בית מועד אכתי כי היכי דלרבנן לא חשיב אנוס בעי"ט שחל בשבת והוא שביעי שלו ה"ה נמי לאבא שאול בחל ז' שלו בי"ט דאכתי לא שלים אבלות לא מקרי אנוס והיינו מה שתמה מהרי"ק על בית מועד. וגם גוף סברת רש"י דחוק דמאי שנא אונס דאבלות מאונס אחר א"ו דפשט הסוגיא דכיון דלא שלים אבלות ז אסור לגלח במועד מדין אבלות כמ"ש ה"ה וצריך לומר כפמ"ש הכ"מ דלצדדין קתני ואכיבוס קאי דשרי תוך שלשים ולא אסור אלא גיהוץ ועיין לקמן הי"ט.

גם יש ליישב לפי מה דפסק רבנו פ"ו מה' אבל ה"ג דאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה דנתקיים הגירסא אף בתספורת אשה ואפי"ה לא אוקי' בעל הש"ס ברייתא בחל ז' שלו בי"ט ובאשה וכן תנא דידן לא נקיט לה באשה אפילו תימא דס"ל כרבנן י"ל דתנא דידן כיון דלא מתנייא לי' סתמא השמיטה והברייתא ליתא לי' לאוקים אף באיש אבל דברי רבנו שפיר קיימים אף לענין תספורת.

ומה שהקשה הכ"מ למה השמיט רבנו דין אומן שאבדה לו אבדה י"ל כיון דאיכא תרי לישני וללישנא קמא אסור משום לא פלוג הילכך לא שבקינן פשיטותא דלישנא קמא מחמת ספקא דלישנא בתרא: הי"ט וכל היוצא מטומאתו וכו' עיין במ"מ ובלח"מ ועיין במ"ל ושפתים יושק ולפמ"ש לעיל הט"ז דאין רואין נגעים במועד כלל מיהו מ"מ משכחת לי' מטהרין את המצורע במועד ותגלחת ראשונה דהיכא שהלך לה הנגע לגמרי ובסוף ימי ההסגר דכיון שאין רושם כלל בודאי רואין במועד ואין צורך למ"ש המ"ל ובהלכות נגעים הארכתי.

ומ"ש רבנו אנשי משמר וכו' יש לתמוה דהא תנן במסכתתענית אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים מלספר ולכבס ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת ומחמת זה הוכרח רש"י לפרש דהא דמשני לא צריכא דשלים משמרתו ברגל דהיינו שחל י"ט ראשון בה' בשבת ושלים משמרתו בשלישי ברגל דהיינו בשבת זמן התחלפות המשמרות וכה"ג ה"ל לרבנו לפרש והאיך סתם דמשמע אפילו בחל י"ט בע"ש או בשבת.

ויותר קשה לשון רבנו פי"א מה' ביאת המקדש הי"ג מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל מותר לגלח ברגל אבל אם שלמה בערב הרגל אינו מגלח אלא בערב הרגל ע"כ משמע דדוקא שלמה בערב הרגל אבל שלמה ברגל לעולם מותר לגלח וזה אינו דהא אינו מותר לגלח ברגל אא"כ שלמה משמרתו בשלישי לרגל.

ותו מדכתב רבנו אבל אם שלמה בערב הרגל מגלח בערב הרגל משמ' דאיננו מפרש כפרש"י דשלמה משמרתו הוא יום השבת דהו' יומא דמשלים זימנא דא"כ האיך מגלח

בשבת ורש"י נדחק בזה ומפרש כלומר ע"ש שהוא ערב הרגל וכה"ג ה"ל לרבנו לבאר ועיין במיי' פ"ד מהתו"מ ה"ט אלא ודאי דרבנו מפרש דשלמה משמרתו הוא יום א' בשבת שכבר שלמה משמרתו משא"כ יום השבת עדיין הוא יום משמרתו והילכך שפיר קאמר רבנו דאם חל י"ט בשני בשבת מגלח בעי"ט שהוא בא' בשבת ולפ"ז לא משכחת לי' שלמה משמרתו ברגל שיהי' מותר לגלח אא"כ חל יום א' בשבת ברביעי לרגל דהיינו שחל י"ט בה' בשבת שנמצא יום א' בשבת שהוא יום ששלמה משמרתו ברביעי ברגל והאיך סתם רבנו.

אמנם ראיתי לרבנו פ"א מה' ביאת המקדש הי"א שכתב ואנשי משמר אסורים לספר ולכבס בשבתן והשמיט היתר הגילוח בחמישי בשבת ותמה שם הכ"מ על השמטה זו ובמ"ל תירוץ **(תירץ)** שסמך רבנו על מ"ש ספ"ו מה' כלי המקדש וכ"כ המ"ל פ"ו מה' כלי המקדש הי"א ואין זה מספיק ולא הרגיש המ"ל דספ"ו מה' כלי המקדש כתב רבנו איסור התגלחת בשבתן לאנשי המעמד וגם ההיתר בחמישי בשבת ובפ"א מה' ביאת המקדש כתב רבנו איסור תגלחת אנשי משמר בשבתן והשמיט ההיתר בה' בשבת ואלו סמך רבנו דנלמוד היתר ה' בשבת באנשי משמר במה מצינו מאנשי מעמד ה"ל להשמי' ג"כ האיסור ולמה כתב האיסור והשמיט את ההיתר.

לכן נראה דבכוונה עצומה השמיט רבנו היתר הגילוח בחמישי בשבת לאנשי משמר דהוקשה לי' לרבנו לשון דשלמה משמרתו ברגל דמשמע אפילו שלמה משמרתו בי"ט ראשון ופרש"י דחוק. ותו קשה לדרך רש"י דכי היכי דשרי לגלח בחמישי בשבת מפני כבוד השבת ה"נ לשתרי אפילו חל י"ט ראשון בה' בשבת לגלח בעי"ט מפני כבוד הי"ט דהא גם בי"ט שייך לקדוש ה' מכובד עיין לעיל פ"ו מהי"ט הי"ו ופ' שלישי מה"ש.

ותו קשה דבברייתא קתני הכהן והאבל מותרים בגילוח ומסיק דהיינו בכהן ששלמה משמרתו וקשה טובא מאי איריא כהן אפילו ישראל נמי היכא דשלמה מעמדו דהוא ג"כ אסור לספר ולכבס ואלו הי' נקיט בברייתא אנשי משמר והאבל מותרים בגילוח הייתי אומר דנקיט אנשי משמר וה"ה לאנשי מעמד משא"כ לשון הכהן דמשמע דבכהונה תלי' מלתא קשה דהא אף בישראלים במעמדן שייך דין זה דזיל בתר טעמא.

ותו דאף לפי המסקנא קשה דתנא דידן למה לא נקיט אנשי מעמד דנהי דהא דלא נקיט אנשי משמר מתרצא בתירוץ הגמרא הואיל דכל המשמרות שוים ברגל לא חשיב שלמה משמרתו אכתי ניתני אנשי מעמד דלא מצינו בשום מקום דכל המעמדות שוים ברגל. ומחמת כל ההכרחיות הללו סובר רבנו דהא דמסיים במתניתין ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת קאי אאנשי מעמד גרידא לענין גילוח וה"ק אנשי משמר ואנשי מעמד

אסורים לספר ולכבס בשבתן משום גזרה שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולין ובחמישי מותרים אנשי מעמד לספר ואלו ואלו לכבס מפני כבוד השבת אבל אנשי משמר לגלח אסורי' דליכא כבוד השבת כדלקמן ובהכי ניחא קושיי' הכ"מ הנ"ל דשפיר השמיט רבנו היתר הגילוח בה' בשבת גבי אנשי משמר וניחא נמי הא דלא תני תנא ברא ותנא דידן אנשי מעמד דבאמת אנשי מעמד אסורים לגלח במועד אפילו חל י"ט ראשון בה' בשבת דאיבעי לי' לגלוחי ערב הרגל דכי היכי שמותרים לגלח בה' בשבת מפני כבוד שבת ה"נ שרי בערב הרגל משום כבוד הרגל אלא דנקיט בברייתא דוקא כהן דאנשי משמר אסורים לגלח בה' בשבת וה"ה משום כבוד י"ט הילכך היכא דשלמה משמרתו אפילו בי"ט ראשון דהיינו שחל י"ט באחד בשבת נמי מותר לגלח במועד כיון שא"א לו לגלח קודם הרגל.

והטעם דאנשי משמר אסורים לספר בה' בשבת דודאי לא יעלה על לב האדם דמדי שבת בשבתו יהי' חיוב לגלח לכבוד שבת אלא דמי שהכביד עליו שערו הוא דחייב לגלח מפי כבוד השבת וידוע שהכהנים במשמרתן מוזהרים לגדל פרע דכהן הדיוט העובד צריך לגלח כל שלשים יום כמ"ש רבנו פ"א מה' ביאת המקדש הי"א ובהכרח כבר גילחן קודם משמרתן וליכא כבוד שבת בתגלחתן הילכך אסורים לספר בחמישי בשבת.

משא"כ אנשי מעמד דמותרים בביאת המקדש פרועי ראש כל זמן שלא הגיע לכלל ניוול כמ"ש רבנו פי"א מה' ביאת המקדש הי"ז שפיר משכחת לי' שלא גילחו קודם מעמדן והכביד עליהן השער מש"ה מותרים לספר בה' בשבת משום כבוד שבת ואין זה דוחק דנקיט היתר ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת לצדדין דכיוצא בזה כתב הכ"מ לעיל הי"ח ומוכרח הוא מחמת הוכחות הנ"ל ובזה נתבארו דברי רבנו ותו לא מידי: ה"כ מותר ליטול שפה עיין במ"מ וברי"ף פ' ואלו מגלחין ובלח"מ פ"ה מה' אבל ה"ב.

ומ"ש רבנו ומעברת וכו' מ"ק ד"ט ע"ב א"ד מעברת סרק על פני' שלמטה וגירסת הרי"ף ומעברת סכין וכו' ומ"ש ה"ה ואפשר שזהו דעת רבנו וכו' שאל"כ למה פסק כר"י וכו' ואפשר ליתן טעם הואיל דשקלו וטרו אמוראי דכוותי': הכ"ב בין למכור וכו' זהו פי' למה שאמרו בגמרא כל שהוא. ומ"ש רבנו ואין לוקחין וכו' כתב הלח"מ וא"ת לדעת ה"ה וכו' אפילו שלא לצורך וכו' ולענ"ד לק"מ דבלוקח מן העכו"ם הוא דבצריך לו סגי משא"כ במוכר ישראל דלא שייך במוכר צריך לו.

עוד כתב ומ"מ אינו מחוור וכו' ואין כאן קושי' דלשון מתניתין אין לוקחין אלא לצורך המועד משמע דכל שלא לצורך אסור אפילו בלוקח מן השיירא. עודכתב נ"ל דלא רצה התנא להשמיענו וכו' אין זה מכוון דהכוונה פשוטה בדברי ה"ה דכל שצריך לעשות

מלאכה האסורה במועד לא חשיב לצורך המועד וכל שמחוסר מלאכה המותרת במועד מקרי לצורך המועד: הכ"ג ועי"ט וכו' דברי ה"ה נכונים ודברי הכ"מ נפלאו ממני: הכ"ד ומותר לעשיר וכו' עיין לקמן פ"ח הי"ו: סליק פ"ז מה' יום טוב פרק ח מה' יום טוב ה"א והוא שלא פסקו וכו' עיין מ"ש לעיל פ"ו מהי"ט ה"ב: ה"ג ומושכין וכו' עיין בהשגות ובמ"מ ולשון המשנה ראב"י אומר מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד וחכמים מתירים בזה ובזה ובירושלמי וחכמים מתירין בזה ובזה מהו בזה ובזה בין ששתו קודם הרגל בין שלא שתו קודם הרגל אלא כאן באילן כאן בזרעים פי' דקס"ד דחכמים פליגי רק אסיפא ומתירין בין ששתו לפני המועד ובין שלא שתו והוקשה לו לשון בזה ובזה דהא אף ראב"י מודה דבשתו לפני המועד מותר ולא קאסר אלא בלא שתו לפני המועד והל"ל וחכמים מתירין ולזה מסיק דבהכרח פליגי רבנן אף אירשא וה"ק בזה ובזה בין בשדה אילן להשקות את כל השדה ובין בזרעים שלא שתו וכן פרש"י ובזה מבואר כוונת ההשגות שבא להשיג דלמה פסק רבנו בין באילן בין בזרעים כראב"י לגבי רבנן דפליגי בתרתי ואין לומר משום דאמר ר' יהודה עלה דמתניתין ואם היתה שדה מטוננת מותר להשקות את כל השדה משמע דס"ל כראב"י ולזה פסק כר' יהודה לזה הקשה דמאי חזית דסמכת עלה דר"י הלא רבא יותר למד מדברי רבנן דקאמר עלה חכמים דברייתא דמתירין בזה ובזה דהיינו בזרעים שלא שתו ובשדה גריד אמר רבא ש"מ האי תרביצא שרי לתרבוצי בחה"מ אלמא דס"ל כרבנן (וגירסת הראב"ד רבא ולא רבינא) ועיין בתוספות ד"ה שרי לתרבוצי וכו' ואם יאמר הרמב"ם הלא הקשו על רבא מגריד וכו' פי' דמפרש הראב"ד דואין משקין שדה גריד במועד הוא סיומא דברייתא ואח"כ הא דקאמר וחכמים מתירין בזה ובזה הוא פיסקא בפ"ע ודלא כפרש"י ועלה דחכמים דמתניתין קאי אמר רבינא ש"מ מדהתירו חכמים דמשנתנו להשקות את כל השדה וזרעים שלא שתו מכלל דמותר לתרבוצי תרביצא וקאמר מ"ט וכו' קושי' היא ודלא כפרש"י דסייעתא הוא וה"ק שדה גריד מ"ט אסור אליבא דכ"ע דאין בזה מחלוקת הואיל דאפלא משוי לי' חרפא א"כ תרביצא נמי אפילו רבנן דמתני' מודים דאסור דה"נ אפלא משוי לי' חרפא ואין לדמות תרביצא להשקאת כל השדה וזרעים שלא שתו אלא לשדה גריד ולפ"ז קם מלתא דרבא בקושיא וזהו מ"ש הראב"ד דהרי רבא רצה ללמוד מדברי חכמים דמתניתין מכלל דהלכתא כחכמים ואע"ג דקמה מלתא דרבא בקושי' היינו משום דמדמה הש"ס תרביצא לשדה גריד ובשדה גריד מודים חכמים ומ"מ שמעינן מיהות דרבא רצה ללמוד מדבריהם מכלל דהלכ' כוותייהו ומסיים הראב"ד א"כ למה אמרו וכו' פי' ואפילו תימא

דחכמים דמתניתין נחלקו אף על שדה גריד וא"כ מדפריך בעל הש"ס עלה דרבא משדה גריד מכלל דהלכתא כראב"י דא"כ קשה האיך אחז החבל בתרי ראשים ופסק ומרביצין את השדה במועד ובגמרא אוקמו הך ברייתא כרבנן דראב"י עוד השיג הראב"ד א"א הברייתא שונה וכו' פי' דמפרש הא דאמר ר"י אם היתה שדה מטוננת מותר קאי אזרעים שלא שתו ודלא כפרש"י וכריהטא דלישנא דברייתא ודלא כפרש"י ורבנו.

ומזה תבין כוונת ה"ה דמפרש דפלוגתא דראב"י ורבנן בבית השלחין וקיי"ל כראב"י ורבא רצה ללמוד מדברי ראב"י דתרביצא שרי לרבץ דהיינו השקאה פורתא כפרש"י דמדמה ריבוץ תרביצא להשקאת זרעים ששתו עיין בתוספות ותרביצא הוא שדה בית הבעל.

ופריך דכי היכי דאסור השקאת שדה גריד לראב"י ה"נ אסור ריבוץ שדה בית הבעל.

מיהו בשדה גריד של בית השלחין בודאי מותר להרביץ והא דנחלקו בריבוץ שדה לבן היינו של בית הבעל זהו תורף כוונת ה"ה. ועיין בלח"מ ודבריו תמוהים דהאיך ס"ד כלל דהא דתניא ומרביצין במועד איירי בבית השלחין דא"כ אפילו השקאה נמי שרי לכ"ע גם נראה מלשונו שהבין שמה שפרש"י שדה לבן בית הבעל.

הוא פי' דשדה בית הבעל נקרא שדה לבן ומש"ה סיים בלשונו בין שדה לבן בין שדה בית השלחין כאלו הוא דבר והיפוכו וזה באמת אינו דפי' שדה לבן הוא שדה של תבואה וקטניות וכן פרש"י בהדיא ד"ג ע"ב ונקרא שדה לבן הואיל שאין בה צל כמו בשדה האילן וכ"כ רבנו והר"ש בפי' המשנה רפ"ב דשביעית ע"ש אלא כוונת רש"י דמה דפליגי כאן בהרבצה דמשמע דכ"ע אין משקין איירי בשדה תבואה שהוא בית הבעל אבל בית השלחין בין בשדה תבואה בין בשדה אילן משקין וזה פשוט.

אמנם ראיתי בפ"ב דשביעית מ"י דתנן ומרביצין בעפר לבן דר"ש ראב"י אוסר וכתב שם רבנו בפי' המשנה מרביצין בעפר לבן מזין רסיסי המים על עפר הלבן ונקרא עפר הלבן המקום שיש בו אילנות מרוחקות עד אשר יהיו עשרה מהם ביותר מבית סאה וכשיהיו קרובות זו מזו הכל מסכימים שמותר להרביצם שאינה עבודה עכ"ל וסיים שם דאין הלכה כראב"י בעפר הלבן ועפר הלבן איננו שדה הלבן כאשר עיניך רואות שהוא עפר שדה אילן המרוחק ובמיי' פ"א מה' שמיטה ה"ח משקין בית השלחין בשביעית והוא שדה הזריעה שצמחה ביותר.

וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יותר מעשר לבית סאה מוליכין את המים מאילן לאילן אבל לא ישקו את כל השדה. ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילו.

וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו. וכתב שם המ"מ דרבנו פסק בשביעית כחכמים וכן בעפר לבן פסק כר"ש הואיל דאמרינן בירושלמי דאתיי' מלתא דר"ש כרבנן שבמסכת מ"ק ובמועד פסק כראב"י ע"ש ואין זה בנותן טעם דכיון דלא פסק כרבנן במועד למה פסק כר"ש בשביעית הואיל דאוקמוהו כרבנן.

לכן נ"ל לבאר דברי רבנו דהכא ודהתם אחר שנעתיק לשון הירושלמי בפרקיןובפ"ב דשביעית וז"ל סוף פ"ב דשביעית. אתיי' דר"ש כרבנן ודראב"י בשיטתו דתנינן תמן מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה כלה.

ר' מנא אמר לה סתם. ר' אבין בשם שמואל בסתם חילקו מה נן קיימין אם במרווחין ד"ה אסור אם ברצופין ד"ה מותר אלא כי נן קיימין בנטועים מטע עשר לבית סאה ראב"י עביד לון כמרווחין ורבנן עביד לון כרצופין.

הא רבנן אמרין במרווחין אסור להשקות מהו להמשיך נילף הדא דרבנן מדראב"י כמה דראב"י אמר במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך כן רבנן אמרין מותר להמשיך ואסור להשקות. לא כן סברין מימר במרווחין ד"ה אסור והן עפר לבן לא במרווחין הוא. אלא כאן בשביעית כאן במועד. מה בין שביעית מה בין מועד.

שביעית ע"י שהוא מותר במלאכה התירו בין דבר שהוא טורח בין דבר שאינו טורח מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טורח ואית דבעי נשמעיניה מן הדא שביעית ע"י שזמנו מרובה התירו מועד ע"י שזמנו קצר אסור ואותן שבעת ימים אחרונים לא מסתברא מעבדינן כשבעת ימי רגל ויהיו אסורין.

אשכח תני מרביצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד ראב"י אוסר ע"כ. והפשט פשוט דמוקי' הא דמתיר ר"ש לרבץ עפר לבן בשביעית כרבנן דמס' מ"ק ועד כאן לא קשרו רבנן במועד אלא לרבץ כל השדה אבל להשקות כל השדה לא וראב"י לשיטתו דלא התיר אלא להמשיך אבל קאסר להשקות את כל השדה אפילו ע"י הרבצה.

ור' מנא אמר דפלוגתייהו דראב"י ורבנן סתם בין במרווחין ובין ברצופין ור' אבין פליג וס"ל דבמרווחין ד"ה אסור וברצופין ד"ה מותר כי נחלקו בנטועים מטע עשר לבית סאה אם מותר לרבץ או לא. וקבעי במרווחין לרבנן אם מותר להמשיך וקפשיט דכי היכי דבנטועים עשר לבית סאה מותר להמשיך לראב"י אע"פ שאסור לרבץ ה"ה במרווחין לרבנן ומינה דבמרווחין לראב"י אפשר דאף להמשיך אסור.

ופריך לר' אבין דס"ל במרווחין ד"ה אסור לרבץ מאי טעמא דר"ש דהתיר לרבץ בעפר לבן דהיינו מרווחין כמ"ש רבנו פי' המשנה ומשני דבשביעית ס"ל לרבנן דאף במרווחין

מותר לרבץ מפני שהוא מותר במלאכה. ויש שרצו ליתן טעם הואיל ששביעית זמנו מרובה ואין זה מספיק דאכתי בשבעת ימים אחרונים של שביעית אמאי מותר לרבץ א"ו מפני שהוא מותר במלאכה ומסיק דתני' כוותי' דלא התירו חכמים אלא בשביעי' אבל לא במועד ע"כ.

ולפ"ז פסקן של דברי' דקיי"ל בכלה מלתא כרבנן הילכך במועד במרווחין אסור להרביץ כל השדה ובנטועי' עשר לבית סאה דהיינו סתם שדה אסור להשקות ומותר להרביץ וה"ה לזרעים שלא שתו לפני המועד ובשדה מטוננת מותר אפילו להשקות שכל אלו אין טורח שלהן מרובה משא"כ הרבצה דעפר לבן והשקאה דשדה גריד דהוה טירחא מרובה אסור כדקאמר בירושלמי לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאין בו טורח משא"כ בשביעית דמותר השקאה דשדה גריד בנטועין מטע עשר לבית סאה והרבצה דעפר לבן דהיינו מרוחקים אע"פ שיש בו טורח ופסק רבנו ממש כרבנן דראב"י ונסתלקה השגות הראב"ד בכללה וניחא בפשיטות הא דקאמר רבינא ש"מ ממלתי' דרבנן דתרביצא שרי מיהות לרבץ כי היכי דשרו רבנן לרבץ שדה גריד דהיינו שדה האילן שאיננה מטוננת אבל להשקות מודים רבנן דאסור והא דקאמר שדה גריד מ"ט וכו' סייעתא היא כפרש"י וכן מלתא דר' יהודא אם היתה שדה מטוננת מותר אתאן ג"כ לרבנן לענין השקאה וכן הברייתא דתני' כוותי' אתאן לרבנן ולענין השקאה וה"ק כשאמרו רבנן וראב"י דאסור מיהות להשקות היינו דוקא בזרעים שלא שתו ושדה גריד והא דמסיים וחכמים מתירים פיסקא הוא כנ"ל אמנם שדה לבן אסור להרביץ במועד ורבנו איירי בסתם שדה וה"ג תני חדא מרביצין שדה לבן בשביעית אבל לא במועד ותניא אידך אין מרביצין לא במועד ולא בשביעית ומוקי' הא דתניא אין מרביצין בשביעית כראב"י דס"ל אין מרביצין עפר לבן אבל במועד ד"ה אסור דלפי גירסא שלנו ותניא אידך מרביצין במועד ושביעית קשיא דראב"י אדראב"י דאוסר בהדיא בשביעית וכ"כ הר"ש בהדיא ספ"ב דשביעית ע"ש (ולפי גירסא זו דמפורש שדה לבן בברייתא קמייתא דקולא **(דקילא.

)** אין מקום לקושיי' הלח"מ) אמנם לפמ"ש לעיל דשדה לבן לחוד ועפר לבן לחוד שפיר יש לקיים גירסא שלפנינו וקיי"ל כרבנן בשדה תבואה דמרביצין אף במועד וסתם רבנו היתר ההרבצה בין בשדה אילן הנטועי' לבית סאה ובין בשדה לבן ובין בתרביצא כלה סוגיין בשדה בית השלחין אבל שדה בית הבעל דליכא פסידא הכל אסור אפילו הרבצה אלא דאפילו שדה בית השלחין דאיכא פסידא לא הותר השקאת שדה גריד והרבצת עפר לבן משום טורח כדקיי"ל בריש מכילתין מאן תנא דפסידא אין הרווחה לא

ואפילו במקום פסידא מיטרח לא טרחינן מיהו דוקא בטירחא גדולה כנ"ל פ"ז ה"ב אבל טירחא מועטת דריבוץ שדה גריד והשקאת שדה מטוננת שרי גם י"ל דהטעם לאסור השקאת שדה גריד וריבוץ עפר לבן משום דחשיב הרווחה וכן משמעות לשון הגמרא ריש מכילתין אימור דשמעת לי' לראב"י הרווחה דלא טירחא במקום פסידא מי שמעת לי' עיין פי' רש"י ולפ"ז קשה למה אחז רבנו טעם פסידא וא"ל דה"ק בגמרא אימור דשמעת לי' לראב"י הרווחה במקום טירחא דלא דהא דמתיר ראב"י בשדה לחה וזרעים ששתו משום דכיון שהורגלה בלחות ויבשו הוה פסידא וכפרש"י דאכתי כיון דהוה מיהות הרווחה וקיי"ל דהרווחה אפילו ליכא טירחא אסור למה נקיט רבנו טעם פסידא. ויש ליישב דדרך דחיי' איתמר בגמ' דאליבא דראב"י דאוסר אפילו הרבצה כנ"ל י"ל משום דה"ל הרווחה אבל לפי מה דקיי"ל כרבנן דשרי להרביץ אלמא איכא פסידא ע"כ הא דאסור להשקות לאו משום דחשיב הרווחה דא"כ כ"ש השקא' שדה מטוננת חשיב הרווחה דרבנו איננו מפרש לחה ויבשו **(ויבשה.

)** כפרש"י אלא שעדיין לחה אלא טעמא דאסור משום טירחא יתירה ועיין ברי"ף ורז"ה ורמב"ן ומ"ש יותר נכון: ה"ד ומותר להסב וכו' רש"י פי' באופן אחר ולדרך רבנו הוא מלשון סחופי כסי דהיינו היפוך והסבה אבל לכרות הנהר ד"ה אסור אם לא לצורך הרבים כנ"ל פ"ז ה"י. ומ"ש רבנו ושפין וכו' עיין בלח"מ וכן הוא גירסתהרי"ף והא דהשמיט רבנו ואין חוטטין לתוכן וכן השמיט דאין סדין בסיד וכן לעיל פ"ז ה"י השמיט דבור הרבים סדין בסיד פשוט הוא דמפרש רבנו שפין את סדקיהן ביד אבל אין חוטטין לתוך הסדק לתקנו יפה ולסוד הסדק בסיד והיינו מ"ש רבנו לעיל פ"ז ה"י ומתקנין את סדקיהן דהיינו ע"י חטיטה לתוכן וסיוד עיין פ"ז ה"ה.

ומ"ש רבנו ועושין עיין בהשגות ועיין בתוספות ד"ה ועושין נברכת וי"מ לרחוץ את המת ותכריכין וא"כ מישך שייכי לקבר: ה"ה עכברי' וכו' עיין במ"מ ובתוספתא רי"א בשדה לבן שלא כדרכו תוחב שפוד וכו' ארשב"א וכי באיזה שדה לבן הי' רי"א הסמוכה לשדה בית השלחין ולא בשדה הסמוכה לבית האילן וזה מסכים לגירסא שלנו אבל בירושלמי ה"ג ניחא בשדה אילן בשדה לבן (פי' למה התירו בשדה לבן דליכא פסידא) אלא בשדה לבן הסמוכה לשדה בית האילן וזה מסכים לגי' רבנו וה"ה.

והשמיט רבנו דין מחריבין חורי נמלים שיש בזה הרבה תנאים היוצאי' חוץ להיקש א"נ דמלתא דפשיטא הוא וחלק ממין הצידה: ה"ו לישב או לישן עיין בתוספות ד"ה איצטבא ורבנו מפרש איצטבא לישב ואקרופיטא לישן: ה"ט אין מפנין וכו' עיין לקמן מ"ש הי"ו: ה"י אין מתליעין וכו' עיין בלח"מ ובירושלמי פ"ב דשביעית עלה מתניתין דמזהמין את

הנטיעות עד ר"ה מתניתין דרבי ברם כרבנן מזהמין מתלעין בשביעית אבל לא במועד כאן וכאן אין מגזמין ר"י בעי מה בין המזהם לעושה בית המזהם אינו אלא כמושיב שומר בית עושה לה צל והיא גדלה מחמתן ע"כ פי' דמתניתין דמשמע דעד ר"ה מזהמין ולא אח"כ אתיי' כרבי ורבנן פליגי ומתירין אף בשביעית ואע"ג דמודים רבנן דעשיית בתים אסור בשביעית התם עושה לה צל והוה אברויי אילנא משא"כ זיהום ס"ל לרבנן דהוה אוקמי אילנא וקיי"ל כרבי וסתם מתניתין דזיהום הוה אברויי אילנא ואסור בשביעית וה"ה בענין מתליעין קיי"ל כסתם מתניתין דשביעית דאין מעשנין וכמ"ש רבנו פ"א מה' שביעית ה"ה ולא יעשן תחתיו כדי שימות התולעת דמעשנין היינו מתליעין וסובר רבי דה"ל אברויי אילנא וסמך רבנו על הירושלמי דבזה מתורץ הקושי' דלית נגר ובר נגר דיפרקיני' דהשתא שפיר מתוקמ' הברייי' דבגמ' עכו"ם ד"נ ע"ב בזיהום דאברויי אילנא ולא קשיא סיכה דמועד אזיהום דמועד ואפ"ה שרי בשביעית לרבנן משום דעיקר כוונתו לזהם כדי שלא יאכל אותו העוף אע"ג דה"ל אברויי אילנא ולא תקשה מתניתין דמזהמין עד ר"ה דמתניתין אתיי' כרבי ומה שהקשה הלחם משנה אמ"ש רבנו סכין את הפירות אולי דצ"ל פארות א"נ דאייריי בפירות שהן לצורך המועד א"נ יש לחלק בין פנין שהן בוסר ה"ל לפטומי פירי ובין פירות שנגמר בישולן דה"ל אוקמי פירי (ואולי זהו דין תמרי תוחלייני בדף י' ע"ב שלא ראיתיו בדברי רבנו: הי"א אין מכנסין וכו' עיין מ"ש פ"ו מה"ש הי"א ביישוב קושיי' ה"ה למה השמיט רבנו דין זה לענין שבת וי"ט: הי"ב המשוה וכו' עיין בכ"מ וי"ל דרבנו גריס להפך מפרש"י מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתי' דבי' דרי שקיל מוליא ושדא בנצא אדעתי' דארעא עיין פ"ב מה' זו"מ ועיין במ"מ ופשוט הוא דלא הוצרך כאן רבנו לבאר ההיכר אלא לענין אם ינדוהו הב"ד אבל לענין איסור הלב יודע אם לעקל וגו' הכל תלוי בכוונתו ודשא"מ מותר: הי"ג ובין כך ובין כך וכו' עיין במ"מ ובגמרא דף י' ע"ק וחכ"א אף יגמור והטעם כנ"ל פ"ז ה"ה דעשיית התנור שהוא מלאכת אומן עושה ההדיוט כדרכו והוא שצריך למועד אבל גמר התנור דהוא מלאכת הדיוט עושאו ההדיוט אף שלא לצורך המועד.

ומ"ש רבנו ונוקרין וכו' רבנו פסק בפי' מכבשין כר' יהודה וכר' יחיאל וס"ל דלא פליגי א"נ דקיי"ל בתרווייהו לקולא: הי"ו אין מפנין וכו' עיין במ"מ ועיין פרש"י וגירסת רבנו כגירסת הרי"ף והאמרת רישא אין מפנין מבית לבית ולא גריס תי' כלל וקס"ד דה"ק סיפא אבל מפנה מבית שבחצר אחר לבית שבחצרו ולזה משני סיפא אתאן לבית שבחצר וה"ק אין מפנין מבית שבחצר זה לבית שבחצר זה אבל מפנה הוא בתוך חצרו מבית לבית שבאותו החצר ועיין בהשגות וה"ה נדחק וזה לשון הירושלמי אין מפנין מדירה

נאה לדירה נאה ולא מדירה כעורה לדירה כעורה ולא מדירה כעורה לדירה נאה ואצ"ל מדירה נאה לדירה כעורה ובתוך שלו אפילו מדירה נאה לדירה כעורה שמחה הוא לאדם שהוא דר בתוך שלו.

אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר מכובד למכובד ולא מבזוי לבזוי ולא מבזוי למכובד ואצ"ל ממכובד לבזוי ובתוך שלו אפילו ממכובד לבזוי ערב הוא לאדם שהוא נינוח אצל אבותיו ע"כ. ופשוט הוא דרבנו מפרש זה בשאר ימות השנה דנוה היפה בודק וכ"ש נוה הרעה ובתוך שלו מחמת ניחותי' אינו בודק אבל בחה"מ הכל אסור וכן ענין פנוי המת ועצמות הוא בשאר ימות השנה משום בזיון המת ויגיד עליו ריעו כמבאר בלשון רבנו לעיל ה"ט ובזה נתיישבה השגת הראב"ד: הי"ט ואפילו במקום שנהגו וכו' לשון התוספתא וחכ"א אף מקום שאמרו אין עושין מלאכה בע"פ עד חצות עושין שלשה אומניות החייטין והספרין והכובסין ומן התוספתא הזאת נסתייע בהשגות והבין הראב"ד בכוונת רבנו דמפרש דר"מ קאמר דאפילו במקום שאין עושין מותר לגמור ואסור להתחיל אבל במקום שעושין אפילו להתחיל שרי כל האומניות ופליגי רבנן לחומרא דאפילו במקום שעושין לא יתחיל אלא בג' אומניות אבל לענין לגמור מודים רבנן דשרי אפילו במקום שאין עושין ולכוונה זו נוטה לשון רבנו ולזה השיג דע"כ רבנן לקולא פליגי כמשמעות התוספתא.

ויש לדחות דפי' עושין דתוספתא היינו גומרין וא"כ ס"ללרבנן דבמקום שאין עושין גומרין ג' אומניות ואתחולי לא ובמקום שעושין מתחילין ג' אומניות מיהו האמת יורה דרכו דכוונת רבנו כמ"ש ה"ה דבמקום שאין עושין אפילו גמר ג' מלאכות אסור דהוה ממש כמו אתר חצות ולא נחלקו אלא במקום שעושין ולשון הגמרא ובגליל אין עושין כל עיקר סייעתא לדברי רבנו.

ועיין בלח"מ דקשה לפ"ד לדברי רבנו מהא דפריך בגמרא דנ"ה ע"א ואי ס"ד י"ד מותר למה לי י"ג דהא שתילה במקום הטיט ה"ל שלא לצורך י"ט דאסור אפילו לגמור במקום שעושין. ותו דבשלמא לדרך רש"י דאיסור התחלה במקום שנהגו שלא לעשות שפיר פריך למה לי י"ג משא"כ לדרך רבנו מאי קושי' דהא שתילה חשיב התחלת מלאכה.

ויש ליישב דאליבא דר' יהודה דס"ל איסורא במקום שאין עושין משום גזרה קודם חצות אטו אחר חצות. אבל במקום שעושין לית להו גזרה וא"כ מסתמא הכל שרי אפילו להתחיל ושלא לצורך י"ט דלא שייך למגזר לחצאין וכיון דלא גזרינן לא גזרינן כלום משא"כ אליבא דר"מ דס"ל מנהגא וקיי"ל כוותי' דסתמא דריש פרקין דכוותי' שפיר יש לחלק דמה שנהגו נהגו ומה שלא נהגו לא נהגו.

מיהו י"ל דסובר רבנו דאע"ג דר"מ איירי לצורך המועד מ"מ רבנן דמתירין להתחיל בג' אומניות והיינו בודאי אפילו לא יגמור עד חצות מדלא קאמרו והוא שיגמור ממילא דשרי להתחיל אפילו שלא לצורך המועד דהרי אינו נגמר במועד וא"כ ה"ה בשאר מלאכות מותר לגמור שלא לצורך המועד ומתורץ ריי' הלח"מ ומהך ברייתא דלקמן הכ"א יש סייעתא לדרך רבנו ע"ש: הכ"א בי"ד עד חצות וכו' עיין במ"מ ודעת רבנו עיין בשלטי הגבורים דאחר חצות הוה ממש כמו חה"מ וה"ה לכל הדינים בהלכה זו הם קודם חצות ומתניתין דמושיבין שובכין קאי אפלוגתא דר"מ ורבנן דאיירי קודם חצות.

ומ"ש רבנו לעיל הי"ח והוא קל מחה"מ ואינו אסור אלא מחצות וכו' ר"ל שלענין זה קל שמותר קודם חצות בעניני' הנזכרים פה וכן אין מנדין על מלאכה קודם חצות. ומ"ש רבנו ומושיבין שובכין וכו' עיין במ"מ ובכ"מ נדחק מאד והעיקר כמ"ש ה"ה דרבנו מפרש הא דפריך בגמרא השתא אותיבי מותבינן אהדורי מבעיא הוא מדקאמר בסיפא ואם מתה מושיבין אחרת תחתי' אבל אסור להושיב תרנגולת על הבצים לכתחלה ומ"ש ה"ה שמצא בפי' המשנה לרבנו וכשנותנין בצים תחת התרנגולת קרי מושיבין שובכין ליתא בפי' המשנה שלפנינו ובאמת אין מתחילין אלא ג' מלאכות אבל אם מתה חשיב גמר מלאכה.

ובירושלמי גרסינן תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה והוא שמחזירה ג' ימים למירדה. ואם מתה מושיבין אחרת תחתי' והוא שישבה על ביצה ג' ימים מעת לעת.

אמר ר' מנא מתניתין אמרה כן י"ג י"ד ט"ו ומקצת היום ככולו. אמר ר' אבין תיפטר שישבה מאלי' ולית שמעת מינה כלום ע"כ פי' דודאי הא דקאמר והוא שישבה ג' ימים ה"ה לברחה ומביא ר' מנא ראיי' דנקיט במתניתין תרנגולת שברחה מחזירין וע"כ היינו בחה"מ דבי"ד אפילו מתה מושיבין וקשה מאי שייטא לדין חה"מ הכא אלא ודאי דרצה התנא לקצר ואלו הי' נקיט דין חה"מ במס' מ"ק וכאן לא הוה נקיט אלא דין ע"פ הי' צריך להאריך תרנגולת שישבה ג' ימים ומתה מושיבין וכו' ומהא דנקיט שברחה במועד מחזירין אותה למקומה וא"כ מסתמא ישבה ג' ימים י"ג י"ד ט"ו כיון דאין מושיבין לכתחלה בי"ד וכ"ש בט"ו ולזה לא הוצרך לבאר שישבה ג' ימים וא"כ ה"ה למתה בע"פ אין מושיבין אא"כ ישבה ג' ימים וקמדחה תפתר שישבה מאליה בי"ד או בט"ו ולא ש"מ שישבה ג' ימים ע"כ.

היוצא מזה דמוכח מיהות מן הירושלמי דאין מושיבין לכתחלה בי"ד כדעת רבנו והא דאם מתה אין מושיבין במועד משום דהוה טירחא יתירה כנ"ל פ"ז ה"ב דאסור אף במקום פסידא. ולא ביאר רבנו דבעינן תוך שלשה למירדה דזהו מובן ממ"ש רבנו ואם

ברחה במועד דמשמע לאפוקי כשברחה קודם המועד ובזה נסתלקו כל קושיות הכ"מ: סליק פ"ח מהי"ט וסליקו להו כלהו הלכות יום טוב בס"ד הלכות חמץ ומצה פרק ו ה"ח וכן יוצאין במצה של מ"ש בירושלים עיין במ"מ וכ"מ ולח"מ.

ומ"ש רבנו ומעשר שני אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום אע"ג דבגמרא קאמר דמעשר שני יש להן היתר בכל מושבות כשנטמא עיין בתוספות פסחים דף ל"ו ע"ב ד"ה דאמר דלמ"ד מחיצות לקלוט דרבנן אפילו מ"ש טהור יש לו היתר בכל מושבות וכיון דרבנו פסק בהמ"ש דמחיצות לקלוט דרבנן להכי כתב סתם דמ"ש יש לו היתר ע"י פדיון אפילו אם לא נטמא.

ומ"ש הלח"מ דרבנו פסק כרבנן דר"מ אליבא דר' חסדא דמ"ש בגבולין הוא דהוה ממון גבוה ולא בירושלים דחוק דרבנו פסק סתם דמ"ש ממון גבוה הוא ותו דבהדיא אפסקא הלכתא במ' קידושין כר"מ והנכון כמ"ש הכ"מ בשם ה"ר מנוח דרבנו פסק כר' חייא בר אבין דלא בעינן דין ממון אלא בהיתר אכילה גרידא סגי כי היכי דתיתי סתם מתניתין דאתרוג של מ"ש אם נטל כשר כר"מ דהלכתא כוותי' משא"כ לרב אסי אידחי האי סתמא מהלכתא ומש"ה פסק נמי רבנו פ"ח מה' לולב כי האי סתמא וניחא נמי דר"י דהלכתא כוותי' במצה של מ"ש שפיר ס"ל כר"מ דממון גבוה הוא.

אמנם ודאי קשה הא דפסק רבנו פ"ו מה' בכורים ה"ו דעיסה של מ"ש בירושלים חייבת בחלה דליכא ליישב כמ"ש שם הכ"מ בשם הרי"ק דהא אפילו ר' חייא באאבין מודה דבעיסה של מ"ש פוטר ר"מ כדמפורש בברייתא במסכת סוכה דף ל"ה ובחלק דף קי"ב אלא דהא דקאמר בגמרא נפקא מיני' מ"ש אליבא דר"מ דחייב לר' חייא היינו משום דסובר ר' חייא דשאני חלה דכתיב עריסותיכם תרי זימני.

ויותר תמוה מה שסיים הר"י קורקוס לאתויי סייעתא דר"מ מחייב בעיסה של מ"ש מהתוספתא והספרי דאשתמיטתי' הברייתי' הנ"ל דפוטר ר"מ בעיסה. וליישב דברי רבנו נ"ל דסמך רבנו על הספרי שהביא הרי"ק דמשמע דאף מ"ד מ"ש ממון גבוה מחייב בחלה.

וע"כ האי תנא מצריך תרי עריסותיכם לדרשא אחריתי וכמ"ש התוספות סוכה דף ל"ה ע"ב ד"ה דכתיב עריסותיכם ע"ש ולפ"ז י"ל דרבנן דפליגי עלי' דר"מ בעיסה של מ"ש ס"ל נמי דממון גבוה הוא אלא ס"ל כהאי תנא שבספרי ושפיר קיי"ל כרבנן ור' חסדא דמפרש בפ' חלק דפליגי ר"מ ורבנן בדין אי ממון גבוה הוא משום דס"ל כרב אסי דדין ממון בעינן אף במצה ואתרוג דלא שינה בהן הכתוב לזה הוכרח לאוקי טעמייהו דרבנן

משום דס"ל דממון הדיוט הוא ויש בו דין ממון אבל אנן קיי"ל כר' חייא בר אבין ושפיר הלכתא כרבנן דר"מ דמוקמו חד עריסותיכם לדרשא אחריתי.
ובזה ניחא מ"ש הרש"ל במסכת סוכה דל"ה דר"ח ס"ל כרב אסי מדקאמר בגבולין ד"ה פטור אע"פ דבגבולין נמי יש להן היתר אכילה ע"י פדיון אלא דפטרי רבנן בגבולין הואיל שאין להם דין ממון דבגבולין מודים חכמים דמ"ש ממון גבוה הוא והשיג עליו המהרש"א דשפיר סבר רב חסדא כר' חייא באתרוג ומצה ושאני חלה דאיכפלו קראי ולפמ"ש ניחא דאי ס"ד דר' חסדא ס"ל כר' חייא מנא לי' דבגבולין ד"ה פטור דלמא דרשי רבנן חד עריסותיכם לדרשא אחריתי ואף בגבולין מחייבי כיון דיש להן היתר אכילה ע"י פדיון אלא ודאי דר' חסדא ס"ל כר' אסי ושפיר מוכח דבגבולין ד"ה פטור.
גם מה שהשיג המהרש"א דלא מסתבר דמ"ש בגבולין חשיב היתר אכילה כיון דהשתא מיהות לא חזי קודם פדיון אומר אני דגדולה מזו כ' הר"ן דאף מ"ש בגבולין מקרי חזי לאכילה הואיל ואפשר להעלותו לירושלים ולאכלו שם מכ"ש מהאי טעמא דחזי לפדותו ולאכלו תכף ובמקומו ודברי הרש"ל יותר נראי' דלדרך הר"ן קשה לשון המשנה מ"ש בירושלים אם נטל כשר דמשמע לאפוקי מ"ש חוץ לירושלים בשלמא לדרך הרש"ל י"ל דאתי לאפוקי מ"ש שנכנס לירושלים ויצא שקלטוהו מחיצות (או הלקוח בכסף מ"ש) דאין להם פדיון דלא חשוב היתר אכילה אע"ג דאפשר להעלותו לירושלים ולאכלו דהוא חוץ למקומו וחוץ לזמנו אבל מ"ש בגבולין שעדיין לא נכנס לירושלים תליא בפלוגתא דאמוראי אי בעינן נמי דין ממון או לא אבל לדרך הר"ן קשה דלעולם חשיב היתר אכילה.
אך רבנו שהעתיק לשון הברייתא דעיסה של מ"ש בירושלים חייבת בחלה דמשמע דבגבולין פטור אע"ג דלפמ"ש קיי"ל דלא בעינן דין ממון ע"כ סובר כדעת מהרש"א דבגבולין לא חשיב היתר אכילה דלא כסברת הר"ן והרש"ל. ואע"ג דמשמע מלשון רבנו פ"ב מה' מ"ש ה"ו דמ"ש עד שלא נכנס לירושלים האוכלו בלא פדיון לוקה מכות מרדות מדבריהם משמע דמדאורייתא עדיין לא קדיש ולא הוה ממון גבוה כל זמן שלא נכנס לירושלים ודלא כמ"ש הכ"מ שם דדעת רבנו כדעת התוספות דליכא לאו אלא עשה דוצרת הכסף בידך דא"כ הי"ל לרבנו לבאר דעובר בעשה והרי מבואר בלשונו דהוא מדבריהם.
מ"מ לאחר שגזרו דאסור באכילה מדבריהם פטור מחלה דכה"ג באתרוג של דמאי לב"ש דפוסלין לא יצא בדיעבד ומברך ברכה אחרת על האתרוג. ותו דהמדומע פטור מן החלה כמ"ש רבנו פ"ו מה' בכורים ומסתימת לשונו משמע דאפילו בזמן חיוב חלה מדאורייתא נמי פטור המדומע אע"ג דדימוע דרבנן (ודלא כמ"ש הר"ש בפ"ק דחלה ובתי"ט) והטעם

כיון דכתיב עריסותיכם דבעינן היתר אכילה כיון שאסרו חז"ל והרי צונו הקב"ה לא תסור חשיב מידי דאסור באכילה ופטור מחלה ובדומה לזה לדעת רבנו סוקלין על קדושי כסף שהוא מדבריהם) היוצא מזה דודאי קיי"ל כר' חסדא דבגבולין ד"ה פטור משום דלא חזי לאכילה אבל לא מטעמי' דרב חסדא דמפרש טעמייהו דרבנן משום דממון הדיוט הוא אלא טעמייהו דרבנן משום דדרשי עריסותיכם לדרשא אחריתי ור' חסדא דלא מוקי' בהכי משום דס"ל כר' אסי וכנ"ל אבל אנן קיימ"ל כר' חייא בר אבין.

ועיין מ"ש פ"ד מה' עכו"ם הט"ו ועיין לקמן פ"ח מה' לולב ה"ב: פרק ח ה"ח ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח וכו' עיין מ"ש בזה באריכות פ"ה מה' פה"מ הי"ז: הלכות שופר סוכה ולולב פרק ב ה"ח כשגזרו שלא לתקוע בשבת וכו' עיין בהשגות ובלח"מ הרגיש מה שיש סתירה בפרש"י ז"ל ובאמת לכאורה משמע כפי' הראב"ד דטעם דאין שבות במקדש לא שייך בירושלים אמנם כפי הנראה דסמך רבנו על הירושלמי הובא בפ' אמור ר"י ור"ל הוו מתקשי' תנינן תמן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אמרין אי דבר תורה במדינה ידחה ואי אינו דבר תורה אף במקדש לא ידחה עד דאינון יתבין מתקשיין עבר רב כהנא אמרין הא אתי מרי דשמעתי' ניקום ולשאול קמוושאלון ליה ואיגוב כתוב א' אומר יום תרועה יהיה לכם וכתוב א' אומר זכרון תרועה כיצד יתקיימו שני כתובים בזמן שהוא בחול יום תרועה ובשבת זכרון תרועה עוד שם תניא ר"ש בן יוחאי ידחה במקדש שהם יודעים זמנו של חדש ואל ידחה במדינה שאינם יודעים זמנו של חדש דתני ר"ש בן יוחאי יום תרועה יהיה לכם ועשיתם במקום שהקרבנות קרבים ובמקום אחר הארכתי בזה.

אמנם היוצא מזה לפי טעמו של רשב"י פי' המשנה אפילו בירושלים נמי תוקעין כיון דידעי בקביעא דירחי ואין סברא שיחלוק רבא אדרשב"י בפי' המשנה אלא ודאי דה"ק רבא דרבנן הוא דגזרו משום שבות במקום דאיכא ספקא אם קדשו הב"ד את החדש ולא רצו לגזור במקום דידעינן בקביעא דירחא לעקור עשה דאורייתא ובהכי ניחא קושיי' התוספות בד"ה אבל כפי תירוץ ועוד י"ל שתירצו ומבואר המשך התוספות שפירשו אבל לא במדינה לא בירושלים וכו' וא"ת ומ"ש מלולב וכו' ואח"כ כתבו ועוד י"ל וכו' פי' וא"כ פי' במקדש אפילו בירושלים.

ואפשר דרשב"י נמי מדבריהם קאמר וכדרבא והא דתני רשב"י דרשא דסמיכות לועשיתם אסמכתא בעלמא הוא: פרק ו הי"א גמר מלאכול וכו' עיין בהשגות והלח"מ ביאר כוונתו של בעל השגות בטוב טעם ודעת ולענ"ד נראה פשוט בכוונת רבנו דסובר דהא דקאמר ר' חייא פוחת בה ד' לאו שפוסל כל הסוכה בכך דהא במתניתין קאמר לא

יתיר את סכתו משום דכל היום חובה עליו לישב בסוכה כמו שפרש"י והאיך יפסול כל סכתו ויפחות אלא ודאי דבאמת איננו פוסל כל סכתו בזה וכמ"ש התוספות בסוכה די"ז בד"ה אויר פוסל דבעינן רוחב ג' על פני כל הסוכה ושלא ישאר הכשר סוכה לצד הדפנות ע"ש אלא דפוחת במקום ישיבתו ד' על ד' דאז אסור לישב תחתיו ואי בעי למיכל מבע"י ישב תחת הסכך הכשר ואפ"ה לבני בבל לא יעשה כן שיהי' צריך לשנות מקומו בשמיני אלא ידליק בו את הנר וביו"ט יסלקנו משום כבוד י"ט (בשעת אכילה) והא דבעינן דוקא אויר ד' עיין בתוספות סוכה די"ט ד"ה לא יהא אלא אויר דמשמע דאויר קיל טפי לישב תחתיו מסכך פסול ועיין במשנה די"ד ואם רחב ד' לא יישן תחתיו ומשמע שם אליבא דשמואל דמודה ר"מ בפחות מד' אע"ג דפסול ישנים תחתיו בסוכה גדולה וכ"ש באויר ובהכי מתורץ תמיהת התוספות כאן בד"ה פוחת ונתבארו דברי רבנו: פרק ז הי"ז ואם הוסיף או גרע וכו' עיין בהשגות ובמ"ש לעיל פ"א מה' ציצית הט"ו: פרק ח ה"ב ושל טבל פסול לקמן ה"ט מפורש דפסול כל שבעה ויש לתמוה לפמ"ש התוספות דמשום דרשא דלכם להיתר אכילה אין לפסול אלא ביום ראשון בלבד אלא משום טעמא דמכתית שעורא פסול כל ז'.

ונ"ל ליישב דהנה המהרש"א הקשה בסוגיין דאמאי לא משני דטעמא דתרומה טמאה משום דמכתית שעורא ולעולם דמ"ד דין ממון לא בעי היתר אכילה ותירץ בדוחק דפסיקא לי' דטבל אסור משום שותפות וליכא נ"מ ע"ש ואין זה מספיק לשיטת הר"ן שהביא המהרש"א דטבל לא חשיב שותפות. ותו קשה לפמ"ש הרשב"א בתשובה סי' תשמ"ז דהמודר הנאה מנכסיו דאין יוצא באתרוג שלו ולא אמרינן מיגו דאי בעי מתשיל עלה מדתנן תרומה טמאה פסול ולא אמרינן מיגו דבעי מתשיל עלה ע"ש וא"כ איכא נ"מ במי שאסר על עצמו אתרוג באכילה ולא בהנאה דדין ממון איכא והיתר אכילה ליכא.

והמהר"ם תירץ דסמך קושי' על טבל ע"ש וגם זה דוחק דה"ל להקשות מטבל. ונ"ל ליישב דבשער אפרים דחה ראיות הרשב"א דאתרוג הנדור לעול' כשר משום מיגו דבעי מתשיל עלי' משא"כ בתרומה טמאה דאי מתשיל עלה הדר לטיבלי' כדאיתא בעירובין דלסומכוס מערבין לנזיר ביין דאי בעי מתשיל עלה משא"כ לישראל בתרומה דאי מתשיל עלה הדר לטיבלי' ע"ש.

וסברא זו דמתשיל עלה ודאי נכונה אף לשיטת מהרש"א שהבאתי לעיל פ"ו מה' חמץ ומצה ה"ח דמ"ש בגבולין לא חשיב היתר אכילה כל זמן שלא פדאו מ"מ לענין כתותי מכתית שיעורא הא ודאי דהשתא לא מכתית שיעורא אלא דהואיל דעומד לישרף אמרינן דכשרוף דמי ושפיר י"ל דלאו כשרוף דמי שהרי אי בעי מתשיל עלי' ואינו עומד לישרף

בודאי ובהכי ניחא קושיי' המהרש"א דודאי עיקר קושייתו מטבל אך דהיה מקום לדחות דטבל כשר כמ"ש הר"ן ולזה פריך למ"ד דין ממון מתרומה טמאה דיש בה דין ממון ופסול מאי אמרת כתותי מכתית שעורא נימא אי בעי מתשיל עלה אלא ודאי דלהכי פסול משום דאי מתשיל עלה הדר לטיבלי' וטבל נמי פסול וא"כ מוכרח דטבל פסול ושפיר קשה למ"ד דלא בעינן היתר אכילה.

היוצא מזה דא"כ תרומה טמאה דפסול משום דמכתית שעורא נמי לא פסול אלא ביום ראשון בלבד דאי בעי מתשיל והוה טבל אלא ודאי דטבל נמי פסול כל שבעה כיון דתרומה טמאה פסול כל ז' דכל הנך דמתניתין דקפסיק ותני ל"ש בי"ט ראשון ל"ש בי"ט שני וע"כ טבל נמי פסול כל שבעה ואין להקשות דבאמת מ"ט פסול כל שבעה כיון דדרשא דלכם לא קאי אלא בי"ט ראשון יש ליישב לפמ"ש רבנו בפי' המשנה דמדכתיב פרי עץ הדר בעינן שיהי' היתר אכילה ודרשא זו דפרי מפורש בירושלמי ושפיר פסול בין בי"ט ראשון בין בי"ט שני אפילו טבל דלא חשיב פרי דמחוסר מעשה ובהכי מיושב קושיי' התו' מלולב דדוקא באתרוג הוא דדרשינן פרי ובעינן היתר אכילה משא"כ בלולב הוצרך לטעם כתותי מכתית שעורא ע"ש בתוספות.

ומזה נ"ל סייעתא לדעת רבנו כפי סברת המהרש"א הנ"ל פ"ו מה' חמץ ומצה ה"ק דמ"ש בגבולין לא חשיב היתר אכילה דיש לדקדק במתניתין אמאי לא נקיט נטע רבעי בשלמא לדרך רבנו ניחא דכיון דנקיט דין מ"ש ה"ה לנטע רבעי דדומה לו בכל הלכותיומשא"כ לדעת הר"ן והרש"ל איכא נ"מ בין מ"ש לנטע רבעי דמ"ש בגבולין יש בו היתר אכילה הואיל דאי בעי פודהו משא"כ נטע רבעי שאם יפדנו הדר לטיבלי' היכא שלא נתמרח בהיותו נטע רבעי: הלכות שקלים פרק ד ה"ח וכן מזבח הזהב וכו' עיין פ"י מה' כלי המקדש הי"ג: הלכות קדוש החודש פרק ב ה"ב ונמצאו זוממין וכו' עיין בלח"מ ועמ"ש לקמן פ"ג הט"ו: שם ה"ח ולא יהא ר"ת אלא יום ל"א וכו' עמ"ש לקמן פ"ג הט"ו: שם ה"ט ראוהו ב"ד וכו' עיין ברלב"ח באריכות ועיין מ"ש בפ"ה מה' שבת ה"ד.

ומה שהאריך הרלב"ח בביאור דברי התוספות ר"פ ראוהו ב"ד ומסיק שדברי התוס' הללו איזה תלמיד טועה כתבן. וכיוצא בדבריו כתב המהרש"א ע"ש.

והגאון מהר"י אשכנזי בהגהותיו על הרלב"ח משיג על הרלב"ח באריכות וחתר ליישב דברי התוס' ותורף דבריו דעיקר היסוד של הרלב"ח להשיג על דברי התוספות דאי ס"ד כפי' התוספות דעיקר כוונת המקשה ולא תהא שמיעה וכו' ויקדשוהו תכף כיון דאיכא שהות למה ליה להמתרץ לחדש דראוהו בלילה ה"ל לתרץ דסיפא ארישא קאי ובדליכא

שהות אלא ודאי דלא ניחא ליה לתרץ הכי דאכתי קשה למה לי עדים וא"כ לפי זה אימא דקושיית המקשה נמי למה לי עדים ושפיר פריך אפילו אי ליכא שהות.
ואין זה הכרח די"ל דס"ל להתוספות בכוונת רש"י דהיכא דראוהו ב"ד ביום כ"ט אינם יכולים לקדשו ביום שלשים על סמך ראייתם דבכה"ג ס"ל לרש"י דאין עד נעשה דיין אם לא בשעת מעשה בשעת ראיי' ולפ"ז בדליכא שהות לק"מ דלמה לי עדים אלא דהא דלא משני בעל הש"ס דסיפא אירשא קאי ובדליכא שהות משום דכיון דליכא לאוקי' הסיפא בלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ליל ל"א דא"כ האיך יאמרו מקודש וכבר פנה היום ליכא לאוקים נמי בלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ליל שלשים דכיון דסיפא לא קאי אירשא דהא רישא איירי בשחשכה ליל ל"א ה"ל לפרש בסיפא ראוהו ב"ד לבד ולא הספיקו לומר מקודש ומדלא נקיט הכי בהדיא מכלל דסיפא איירי בדאיכא שהות כסברת המקשה ובראוהו ביום כ"ט וקשה יקדשוהו לאלתר.
ולזה תירץ דאיירי בראוהו בלילה. ובאמת אין כוונת רש"י לתרץ הא דקאמר מתניתין ויאמרו מקודש דאיירי בדאיכא שהות כמ"ש הרלב"ח דא"כ ה"ל לרש"י למימר ולאו אירשא קאי בלא הספיקו לומר מקודש אלא בהספיקו והאיך כתב רש"י לשון אלא בדאיכא שהות דמשמע דרישא איירי בדליכא שהות וזה אינו דע"כ רישא איירי שהיתה הראי' בליל שלשים והי' שהות כל יום שלשים אלא שלא הספיקו והיינו שדקדקו התוספות מלשון רש"י מדכ' אלא בדאיכא שהות ולא כתב אלא שלא הספיקו א"ו שכוונתו ליישב דפסיקא לי' דאיירי בדאיכא שהות מדפריך ולא תהא שמיעה וכו' דלא שייך אלא בשעת מעשה ולהכי נמי לא תירץ המתרץ בדליכא שהות ע"כ תורף דברי הר"י אשכנזי ולבסוף העיד בעצמו שאין הדין כן דכשראו ביום כ"ט מקדשין באמת ע"פ ראייתם ביום ל' ע"ש וא"כ אין בזה מזור לדברי התוספות.
ודע שהרלב"ח והר"י אשכנזי נגררו אתרי דעת רבנו דס"ל דלעולם אין מקדשין ע"פ הראי' אלא בנראה ביום כ"ט בשעת שקיעה או בתחלת ליל שלשים וזהו פי' הא דקאמר בגמ' ד"כ ע"ב דבעינן לילה ויום מן החודש לדעת רבנו ומש"ה נדחקו לפרש הא דקאמר רש"י אלא בדאיכא שהות בראוהו ביום כ"ט אבל דעת רש"י בבירור שאף היכא שנראה ביום שלשים סמוך לשקיעה מקדשין יום ל' ועושים חסר עיין ברש"י ד"כ ע"ב ד"ה צריך שיהי' לילה ויום מן החדש וכו' ודכ"ה ע"ב ד"ה ואת קיימת הכא ובתוס' שם וכן מבואר בכמה מקומות אך מ"מ קושיי' הרלב"ח על התוספות חזקה.
וראיתי להרב מהר"ר משה אב"ד ק"ק פפד"א שהקשה על מהרש"א דלמה לא אחז להקשות על התוספות דאין הוכחה מהמקשה דדלמא קושיית המקשה למה לי עדים

ומזה נסתר נמי הוכחת המהרש"א דאיכא לאוקי' בראוהו ביום כ"ט ויאמרו מקודש ביום ל'. גם מדקדק בלשון מהרש"א שכתב ומוקי לי' נמי שראוהו בלילה דאיכא שהות כל היום משמע דמפרש שראוהו בליל שלשים דלא שייך לשון שהות אלא לקדשו ומדלא קאמר בפשיטות דע"כ איירי בדליכא שהות כיון דאוקים לה בלילה דממ"נ אי בליל שלשים איכא שהות כל היום.

ואי בליל ל"א לא שייך כלל שהות דהא ע"כ אין עושין חדש יותר מל' יום א"ו דניחא לי' להמהרש"א לאוקים בראוהו בליל שלשים כי היכי דתתוקמתניתין כר"א בר צדוק דהלכתא כוותי' וזה אינו דהא לעיל דכ"ד ע"א מסיק דמתניתין כת"ק דראב"צ. גם מדקדק המשך דברי התוספות למה שפתחו דבב"ד של כ"ג איירי.

גם הקשה דהאיך ס"ד כלל לאוקים סיפא בדליכא שהות דהא כבר שמעינן מרישא ותירץ הרב הנ"ל דודאי לפי מה דס"ד דאיירי בראוהו ביום שלשים וליכא שהות לקדשו עפ"י ראיית' ובהכרח מעובר ואפ"ה למחר ביום ל"א יעמדו ב' ויעידו משום דמצוה לעבר ע"פ הראיי' כרבנן דר"א ב"צ ומש"ה בעינן שיעמדו שנים מב"ד ויעידו לפי שאין ראוי לקדש חדש מעובר מראיי' דאתמול שהי' ראוי לקדשו תכף ומדפריך ולא תהא שמיעה וכו' מכלל דקס"ד בדאיכא שהות משום דניחא לי' לאוקים מתני' כר"א ב"צ ובדאיכא שהות ויעמדו שנים ויעידו ויאמרו מקודש ביום שלשים וקס"ד דהתוספות דע"כ לא פריך ולא תהא שמיעה ול"ל עדים דמאי פסקא דמקשה דלמא בעינן ראיי' בשעת מעשה ע"כ תורף דברי הרב מהר"מ.

וכל הדברים יגעים דמה שתפס על המהרש"א דלמה לא הקשה על התוספות מנ"ל להוכיח מהמקשה דאיכא שהות דלמא קושיי' המקשה דלמה לי עדים וזו היא קושיית הרלב"ח אין זה תפיסה דניחא להו להתוספות למימר דהמקשה מוקי' מתניתין אליבא דכ"ע ולר"א ב"ב לא מתוקמא מתניתין אלא בראוהו ביום שלשים מבע"י ואיכא שהות כי היכי דתהוי סיפא דראוהו ב"ד בלבד ביום שלשים דומי' דרישא ולזה אחז המהרש"א קושייתו דא"כ דמתניתין כר"א ב"ב בל"ז מוכח דיש שהות מדקתני ויאמרו מקודש ביום שלשים או לפי המסקנא בליל שלשים ואיכא שהות טובא ובזה ניצול המהרש"א גם מתפיסתו השני' דסוגי' דלעיל דכ"ד לא מכרעא לאוקי' מתניתין דלא כר"א ב"צ אלא דרך דחיי' איתמר.

ומה שמדקדק המשך דברי התוספות ומאי קמ"ל בסיפא טפי מרישא קושיי' קחזינא בלא פירוקא. ומה שתירץ אינו מספיק חדא דאין זה סברא דעדות הב"ד שהם מעידים שראוהו ביום שלשים תהא מועלת לעבר טפי מראייתם ביום שלשים דאכתי לא פלטינן

מהקושי' לא תהא שמיעה שנראה ביום שלשים גדולה מראיי' שראו ביום שלשים כיון דסוף סוף מעברינן על עדות זו שנראה בזמנו.
ותו דאף אם יהיבנא לי' סברתו אכתי לא מתורץ מידי דכיון דכל עיקר קושיי' המקשה דקא ס"ד בדאיכא שהות כי היכי דתתוקם מתניתין כר"א ב"צ וכן מדלא תירץ המתרץ בדליכא שהות מכלל דניחא לי' לאוקים בראוהו בלילה דאז איכא לאוקים בליל שלשים וכר"א ב"צ או בליל ל"א וכרבנן משא"כ אלו הי' מוקים בדליכא שהות לא מיתוקם כר"א ב"צ וא"כ למה להו להתוספות לאחוז הוכחתם מכח דברי המקשה ה"ל לאחוז עיקר הטעם למה לא מתוקמא מתניתין בדליכא שהות כי היכי דתיתי כר"א ב"צ והדרא קושיי' המהרש"א כפי מה שהסברנו לדוכתא.
גם מה שסיים וקס"ד דהתוספות דע"כ לא פריך ולמה לי עדים דאין עד נעשה דיין אלא בשעת ראיי' זו היא כפי סברת הר"י אשכנזי הנ"ל וכבר העיד בעצמו שאין זה דעת הפוסקים. אמנם מה שנ"ל ביישוב דברי התוספות אחרי שנציע דאע"ג דס"ל לרש"י דמעברין ע"פ עדים וגם זה בכלל מצוה לקדש ע"פ הראיי' כמבואר בפרש"י ד"כ ע"א ד"ה הכא דקתני מחללין וכו' ודלא כדעת רבנו וכנ"ל מ"מ מודה רש"י דעדים המעידים שראוהו בזמנו דהיינו בליל שלשים או ביום שלשים קודם חשכה אין עדותם מצוה לעשות ע"פ עדות' החדש מעובר דאדרבה האיך יאמרו הב"ד מקודש על יום ל"א שהוא ר"ח ע"פ עדותם שראו ביום שלשים והוא ר"ח.
ועם היות שסברא זו חזקה ומתקבלת יש לזה ראיי' מהמשנה סוף פרק קמא דתנן שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת וכו' ואי ס"ד דמצוה לקדש יום ל"א ע"פ עדים שראו בזמנו א"כ אם ראו עדים את החדש ביום כ"ט או בליל שלשים ואיקלע יום שלשים בשבת אמאי לא יחללו על מהלך שני ימים ולילה ואין לדחות דלהכי אין מחללין דכיון שראוהו בליל שלשים בודאי יהי' נראה בעליל ביום ל"א דאין זה הכרח דשמא יכסוה עבים והרי אפילו נראה בעליל מחללין את השבת.
וכן יש לדקדק מלשון רש"י ד"כ ע"א בד"ה מאיימין וכו' שיחרישו כדי לעברו ומדלא כתב שיחרישו היום משמע דאף למחר יחרישו (והגע בעצמך לדעת רבנו לקמן פ"ג הט"ו אפילו באו עדים אחר ד' או ה' ימים שראוהו בזמנו מחסרין החדש על פיהם ונהי דס"ל לרש"י שאין אנו מחסרין את החדש אחר שנתעבר בודאי שאין מצוה לקדש חדש מעובר ע"פ ראייתם בזמנו) ואחרי שבארנו זה נתגלה כוונת התוספות דודאי לפי הסוגיא הנ"ל דף כ"ד ע"א דרצה להוכיח מרישא דמשנתנו דאתיי' כר"א ב"צ מכלל דסיפא לא מכרעא ומתוקמא אליבא דכ"ע ובודאי אם נוקי' מתניתין כר"א ב"צ מוכרח דאיירי סיפא בדאיכא

שהות מדנקיט ויאמרו מקודש והא דפריך ולא תהא שמיעה וכו' מתפרש כפשוטו דקס"ד דאיירי בראוהו ביום שלשים דומיא דרישא ובהכרח איכא שהות ומשני שראוהו בליל שלשים ולהכי מפרש רש"י דסיפא לאו אריש קאי וכמ"ש מהרש"א ולא נעלם זה מרבותינו בעלי התוספות אלא דניחא להו לפרש דמ"ש רש"י ולאו אריש קאי וכו' הוא פירוש כולל אפילו תימא דמתניתין כרבנן דר"א ב"צ אפ"ה ע"כ מתניתין בדאיכא שהות וזה מוכרח לפי הצעה הנ"ל דאי ס"ד דסיפא דומיא דרישא בראוהו ביום שלשים ולא הספיקו לומר מקודש ויעמדו שנים מב"ד ויעידו ביום ל"א לעברו ע"פ עדים דהא כבר בארנו דאין מקדשין יום ל"א ע"פ עדים שראוהו בזמנו.

אך דעדיין הי' מקום לומר דאי מתניתין כרבנן שפיר מתוקמא סיפא דומיא דרישא בראוהו ביום שלשים וליכא שהות דבסיפא דראוהו ב"ד בלבד ולא כל ישראל דכיון שכל ישראל לא ראוהו ביום שלשים אלא בליל ל"א הילכך יעמדו שנים פי' שנים משאר העם שראוהו בלילה ולא שנים מב"ד ויקדשו ע"פ שנים שראוהו בליל ל"א ובהכי מדוקדק הא דלא קתני יעמדו שנים מהם כמו דנקיט בסיפא דסיפא אבל ברישא שראוהו כל ישראל ביום שלשים אי אפשר לקדש יום ל"א ע"פ עדים.

אך דזה נסתר מדקתני בסיפא דסיפא ראוהו שלשה והן ב"ד וכו' שאין היחיד נאמן ע"י עצמו מכלל דפי' ראוהו ב"ד בלבד שבסיפא שהן טפי משלשה דהיינו בי"ד של כ"ג כמו שפירשו התוספות וקשה למה באמת מצייר בב"ד של כ"ג אלא ודאי דפי' יעמדו שנים ויעידו בפניהם היינו שנים מב"ד והואיל שאין היחיד נאמן ע"י עצמו הוכרח לצייר שראוהו ב"ד של כ"ג וע"כ לא מתוקמא סיפא בדליכאשהות.

ובזה מבואר המשך התוספות ראוהו ב"ד בלבד פי' ב"ד של כ"ג ולכך פי' בקונטרס דהיה להם שהות: אך דאכתי הי' מקום לומר דאע"ג דאיירי בראוהו ב"ד של כ"ג מ"מ פירוש יעמדו שנים חוץ לב"ד שראוהו בליל ל"א והא דאיירי בב"ד של כ"ג רבותא קמ"ל דאע"ג שכל הב"ד ראוהו ביום שלשים אפ"ה מצוה לקדש יום ל"א ע"פ עדים שראוהו בליל ל"א לזה סיימו התוספות דאי לא הי' להם שהות פי' ויעמדו שנים אחרים אבל ע"פ ראיית ב"ד ביום שלשים אין לקדש בודאי יום ל"א וא"כ הא דפריך לא תהא שמיעה וכו' ע"כ אין רצונו לומר שיקדשו יום ל"א ע"פ ראייתם אלא דפריך ויקדשוהו מיד ומאי קושי' דהא ליכא שהות ובהכי ניחא הא דאחזו התוספות קושייתם מהמקשה דמהתרצן ליכא להוכיח די"ל דלהכי לא משני בדליכא שהות דאז לא מתוקם כר"א ב"צ ולהכי מוקי' בראוהו בלילה דאתיי' כר"א ב"צ ובראוהו בליל שלשים וכרבנן אפילו בראוהו בליל ל"א.

וניחא נמי לשון רש"י ראוהו ב"ד בלבד שאין מי שיעיד אלא הם ולאו אירשא קאי וכו' דאלו הוה קאי אירשא הי' פי' ראוהו ב"ד בלבד ביום שלשים אבל בלילה ראוהו עדים אחרים. ואין להקשות דמנ"ל להתוספות להוכיח מהמקשה דלמא הא דפריך ולא תהא שמיעה וכו' היינו אליבא דר"א ב"צ גרידא די"ל דפסיקא להו להתוספות מדלא קאמר ולר"א ב"צ לא תהא שמיעה וכו' מכלל דאליבא דכ"ע פריך.

ותו דא"כ אין הכרח לתרץ שראוהו בלילה אלא אליבא דר"א ב"צ ומאי האי דפריך בסיפא דסיפא וכ"ת ה"נ כגון שראוהו בלילה היינו הך דמאי קושי' דאיצטריך סיפא דסיפא דאי מסיפא ה"א כגון שראוהו ביום וליכא שהות וכרבנן כנ"ל אלא ודאי דקושי' המקשה אליבא דכ"ע דניחא לפרש יעמדו שנים דסיפא שנים מב"ד דמש"ה איירי בב"ד של כ"ג כנ"ל וזה ברור בכוונת התוספות ועיין פ"ג הט"ו: פרק ג ה"א עדים וכו' עיין בלח"מ ועמ"ש לקמן הט"ו: שם ה"ה בראשונה וכו' עיין במפרש ובלח"מ ועיין בתי"ט ועיין בתשו' שער אפרים שאלה ל' ודבריו תמוהי' דאדרבה כיון שהקריבו על תנאי הרי לא נתקלקלו בתמיד אלא בשיר וזה לא הזכיר רבנו גם האריך שם ליישב דברי טא"ח סי' קל"ג שלא היו אומרים שיר עם תמיד של בין הערבים ע"ש והוא תמוה דאכתי לא פלטינן מהא דאר"ז שאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים אף אם נודה לדבריו דקרו למוסף שיר של תמיד בין הערבים והא דאמרו שיר משום ספק מוסף דמה ענין שיר של חול עם מוסף ותו דבהדיא אמרו בגמרא במנחה מהו אומר קול ד' יחיל מדבר ובמנחה של שבת אז ישיר ומי כמוך וידוע דאין שיר אלא על היין ע"ש שכל דבריו תמוהים ועיין בבאר שבע סוף מסכת תמיד וז"ל והא ודאי לר"מ דאמר בפ' אין נערכין השיר מעכב הקרבן היינו אפילו בתמיד של בין הערבים וכן פי' בהדיא הרמב"ם ז"ל שם במשנה נתקלקלו הלוים בשיר ענינו שלא אמרו שירה כל עיקר שלא ידעו וכו' עד כי עכ"פ צריך שירה על כל קרבן ע"כ וכן לחכמים דפליגי עלי' דר"מ בפ' אין נערכין וס"ל דהשיר אינו מעכב הקרבן היינו אפילו בתמיד של שחר וכו' ומה שהקריבו את הקרבן בלא שיר כלל כדמפ' בגמרא שלא אמרו כל עיקר צריך לומר דהך משנה אתיי' כרבנן דלר"מ לא היו יכולין להקריב הקרבן בלא שיר ואין לומר דאה"נ דלא הקריבו קרבן כל עיקר דא"כ למה הזכיר קלקול השיר ולא הזכיר קלקול הקרבן.

ואפשר לומר דסתם מתניתין כר"מ ומה שהקריבו הקרבן בלא שיר היינו שהקריבו בלא נסך דמביא אדם נסכו לאחר עשרה ימים והא דאמר ר"מ השיר מעכב את הקרבן היינו את הנסך וכו' עד כאן לשון הבאר שבע. ואין הכרע דאפילו תימא דלר"מ השיר מעכב הקרבן כמשמעות לשון רבנו בפי' המשנה שעכ"פ צריך שירה על כל קרבן והא

דקיי"ל מביא אדם זבחו היום ונסכו לאחר י' ימים מתפרש בקרבן יחיד שאינו טעון שירה וכמסקנת התוספות בד"ה ונתקלקלו מ"מ שפיר מתוקמא מתניתין כר"מ שהיו ממתינים בהקרבת התמיד עד סמוך לחשכה שהיו מצפים לעדים ואח"כ הקריבו התמיד וכסבורים היו שיהי' הזמן מספיק לומר שירה ושקעה החמה ולא הספיקו לומר שירה ואדרבה מתניתין מתוקמ' כר"מ דהשיר מעכב וחשיב קלקול משא"כ לרבנן דלא חשיב השיר קלקול כלה האי ובהכי ניחא קושיי' התוספות הא דלא קחשיב במתניתין קלקול המוספין דיש לומר דאין זה חשיב קלקול כשבאים עדים סמוך לשקיעה ואין פנאי להקריב המוספין דאטו משום הא לא נקבל עדותן ונקלקל כל הקביעות ואונס רחמנא פטריה אלא שעיקר הקלקול שמחמת שהיו מתעכבים בקרבן נתבטל השיר והשיר מעכב את הקרבן ונמצא קלקול בתמיד ובזה נתבאר לשון רבנו בפי' המשנה.

ולפ"ז נראה דמ"ד שאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים לא הי' הקלקול בתמיד דודאי אין זה קלקול אפילו לר"מ דס"ל השיר מעכב את הקרבן משום דבודאי אין עיכוב אם אומרים בי"ט שיר של חול אלא שנתקלקלו במוסף שאלו לא אמרו השיר של חול על התמיד הי' אפשר להתנות כמ"ש התוספות ובאמירת' השיר נקבע הכבש לתמיד ושוב לא היו יכולין להקריב מוסף משום עלי' השלם.

ולפ"ז למ"ד שאמרו שיר של חול איירי שבאו עדים ולמ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר איכא לאוקי' בין בבאו עדים ובין שלא באו ואפילו תימא כדעת התוספות דעשה דמוסף דוחה עשה דהשלמה מ"מ ניחא למ"ד שלא אמרו שירה כלל די"ל שכסבורי' היו שעוד היום גדול ואין צורך לדחות עשה דהשלמה ואח"כ שקעה עליהם החמה ולא הי' פנאי לומר שירה על התמיד ובהכי ניחא דברי רבנו דכיון דפסק בפי' המשנה כמ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר סובר רבנו דהך מתניתין סתמא כר"מ דהשיר מעכב הקרבן משא"כ אליבא דרבנן אין זה חשיב קלקול וקלקול המוספין פשיטא דלא חשיב קלקול כנ"ל אלא שהי' הקלקול בתמיד עצמו מחמת שהיו ממתינים בהקרבת התמיד משום עלי' השלם עד שחשכה ולא הספיק הזמן להקריב התמיד שהם היו מאחרים הרבה שמא יהי' הזמן מספיק להקריב אף כבש א' מכבשי המוסף ומחמת זה נתקלקלו בתמיד וכיוונדקיי"ל כרבנן דאין השיר מעכב את הקרבן מש"ה לא כתב רבנו לשון המשנה ונתקלקלו בשיר דאתיין לר"מ ומש"ה השמיט נמי סיומא דבריי' ולומר שירה שלא בשבוש וזה ברור: שם הט"ו ב"ד שישבו וכו'.

עד סוף הפרק ועיין בלח"מ שנדחק מאד ולא יצא י"ח ביאור. ודברי רבנו הללו צריכים ביאור באריכות עיין בתוספות ד"כ בד"ה הא בניסן ותשרי פי' בקונטרס שהמועדות תלויין בהן מקדשין לצורך בשאר ירחי לא ויש מפרשים איפכא.

ובעל המאור האריך וז"ל אמר אביי ל"ק הא בניסן ותשרי הא בשאר ירקי בניסן ותשרי מאיימין מפני תקנת המועדות בשאר ירחי לא דלא איכפת לן כדאמרינן לקמן דכ"א ע"ב על שני חדשים השלוחין יוצאין ותו לא ורמינהו על ששה חדשים השלוחין יוצאין אמר אביי ה"ק על כלן שלוחין יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ואית דמפרשי איפכא משום דכתיב החדש הזה כלומר שאין מאיימין על ניסן ותשרי אבל בשאר ירחי מאיימין לצורך שעה דאין פוחתין מד' חדשים חסרים ומסתבר לן כפירושא קמא משום דאביי מתרץ בתרווייהו בהא ובהא דלקמן ומתרצא נמי הא דעולא דאמר עברוה לאלול ואע"ג דכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם ודרשינן כזה ראה וקדש מוקמינן לי' אשאר ירחי ועל סיפא דקרא סמכינן לי' דכתיב לחדשי השנה כך פי' ה"ר משה ז"ל ולדידי מסתברא כמאן דפי' איפכא וליכא ראיי' לא מתירוצא דאביי ולא מדעולא דהא אמר רבא ל"ק כאן לעברו כאן לקדשו אלמא לעברו מאיימין בכלן ולקדשו הוא דאיכא פלוגתא בין ניסן ותשרי לשאר ירחי ובתלמוד ירושלמי נמצא סמך וסעד לפי' הר' משה ז"ל ר"ז בשם ריב"ל מעממין על הנראה לעברו ואין מעממין על שלא נראה לקדשו ר' אחי בשם ריב"ל מעממין על שלא נראה לקדשו ואין מעממין על הנראה לעברו הוין בעיין מימר לא פליגין מה דמר ר"ז בשאר כל החדשים מה דמר ר' אחי בניסן ותשרי ע"כ לשון הרז"ה.

פי' לדבריו דה"ר משה מוכיח כפרש"י דעל ניסן ותשרי מאיימין דאביי לשיטתו דמש"ה אין השלוחין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש דדלמא יאיימו הב"ד לעברו אע"פ שנראה בזמנו משא"כ בשאר חדשים השלוחין יוצאין בערב דמסתמא לא יאיימו לעברו דלא איכפת לן ומשום הכי נמי כי אתי עולא אמר עברוה לאלול אלמא דמאיימין על ניסן ותשרי לעברו דהא עיבור אלול היינו תשרי וסתר הרז"ה ראיותיו דהא אביי קאי עלה שנוייא דרבא דמעברין אבל לא מקדשין ובא ליישב הא דקאמר ר"י נשיאה דאין מקדשין היינו בניסן ותשרי אבל מעברין אפילו בניסן ותשרי וא"כ לק"מ מהא דאין שלוחין יוצאין בניסן ותשרי דחיישינן שמא יאיימו לעבר וניחא נמי הך דעולא ובסוף מסיק דמן הירושלמי משמע שמאיימין לקדשו בניסן ותשרי (ואפשר דהר"מ מפרש דשנוייא דאביי אדלעיל קאי וחולק אשנוייא דרבא וה"ק הא דקאמר עולא עברוה לאלול היינו בניסן ותשרי והא דקאמר רבה בר שמואל אין מעברין היינו בשאר ירחי וא"כ לק"מ הא דקאמר

ר"י נשיאה מאיימין לקדשו ואין קושי' מהירושלמי דהא בהכרח מלתא דעולא דמאיימין לעבר אלול דלא כדעת הירושלמי דאין מאיימין על ניסן ותשרי לעברו וא"כ לדעת הר"מ בהפך דעל ניסן ותשרי מאיימין לעברו אבל לא לקדשו כדריב"ל ועל שאר החדשים מאיימין לקדשו כדר"י נשיאה אבל לא לעברו) ואליבא דאמת אין ראי' מהירושלמי הזה דע"כ אין הטעם משום דניסן ותשרי איכפת לן דא"כ אמאי מקדשין ולא מעברין ובשאר ירחי להפך.

ונראה טעם הירושלמי דבפ"ב דערכין תנן אין פוחתין מד' חדשים המעוברים בשנה ולא נראה יותר על שמנה ונחלקו התם בפי' המשנה דעולא סובר דעיבור שנה שלשים יום וכגון שהשנה שלפניה היתה מעוברת שנמצא הי' בה ז' מלאים הילכך בדין לחסר בשנה זו חדש א' ולעשות ה' מלאים ומש"ה מותר לעשות רק ד' מלאים ואע"ג דמייתרא סיהרא חד יומא לא איכפת לן וה"ק מתניתין אין פוחתין מד' מלאים לפי שלא נראה לחסר יותר על ח' אבל לעבר אפילו שמנה אין מעברין.

ור' הונא ס"ל דחדש העיבור לפעמים חסר ולפעמים מלא כרשב"ג ומתניתין תרתי קתני אין פוחתין מד' מלאים כשהשנה שלפני' מעוברת משלשים יום ואין פוחתין מד' חסרים כשהשנה שלפני' מעוברת מכ"ט יום. ולפ"ז י"ל דסובר הירושלמי (כעולא דלעולם אין עושין ח' מלאים ואם השנה שלפניה מעוברת עושין ח' חסרים ומייתר חד יומא ואם יאיימו לקדשו מייתר תרי יומי אבל מאיימין לעברו בחדש העיבור שהוא לעולם מלא ובניסן ותשרי להפך מאיימין לקדשו משום ירקי ומתיא ויאיימו על החדשים האחרים לעברו אבל אין מאיימין לעברו כיון דבחדשים הבאים אין מאיימין לקדשו.

א"נ דסובר) כמ"ד במסכת ר"ה די"ט ע"ב דחדש עיבור לעולם חסר וא"כ ח' מלאים עבדינן וח' חסרים לא עבדינן הילכך בשאר חדשים אין מאיימין לקדשו דאין צורך אבל מאיימין לעברו ובחדש ניסן ותשרי להפך מקדשין לצורך כיון דיש לתקן שיאיימו בשארי חדשים לעברו אבל אין מאיימין לעברו כיון שאין מאיימין בשאר חדשים לקדשו.

וכל זה דוחק דמשמעות הירושלמי שמאיימין על הנראה בזמנו לעברו דאין צורך ונראה פשוט בפי' הירושלמי לדעת רבנו דלענין קידוש יש סברא טפי לאיים בניסן ותשרי כיון דבעינן המועדים בזמנם והעיקר הוא החשבון שסומכין עליו הב"ד הילכך מאחר שהחשבון הוא לקדשו אע"פ שלא ראו העדים מאיימין עליהם שתתקיים עדותן כפי האמת ויהיו המועדים בזמנם והיינו מה דאמר ר' אחי מעממין על שלא נראה לקדשו כיון שהחשבון הוא לקדשו ואין מאיימין על החדש שנראה בזמנו לעברו הפך האמת דהוא קלקול המועדות כיון שנראה בזמנו ובשאר חדשי השנה אין מקפידין לאיים לקדשו דאם

אין עדותן מתקיימת ויעשו זה החדש מעובר לא יתקלקלו החדשים הבאים דמסתמא תכף בחדש הבא יהי' נראה בעליל ויהיו הקדשים הבאים חסרים אבל מאיימין בשאר חדשי השנה לעברו הפך האמת הואיל שכבר יצא שמו מעובר וכמשמעות לשון רבנו ולפ"ז פי' מאיימין לקדשו דמצוה לאיים כדי לקיים האמת בניסן ותשרי ואין צורך לאיים בשאר חדשי השנה ופי' מאיימין לעברו דמותר לאיים הפך האמת בשאר חדשי השנה הואיל ויצא שמו מעובר ואסור לאיים בניסן ותשרי.

והירושלמי הזה סייעתא לפי'רבנו דמאיימין לעברו היינו כשבאו עדים אחר יום שלשים ואחד שכבר עשו את החדש מעובר וכבר הקריבו מוסף ביום ל"א ודלא כפרש"י שמאיימין על העדים שבאו ביום שלשים שיחרישו דא"כ אמאי אין מאיימין לעברו בניסן ותשרי ומאיימין לעברו בשאר חדשי השנה דכיון דאיכא קלקול במוסף ר"ח דמחללין עליו את השבת הוה לי' כניסן ותשרי גם דחוק פרש"י שמפרש מאיימין לקדשו שמאיימין על העדים שיעידו שקר דאין זה סברא וגם מסתמא אם לא נראה בזמנו אין כאן עדים כלל אלא מפרש רבנו כגון שמתייראי' הב"ד שלא יתכחשו בבדיקות א"נ בזוממין.

ועיין לעיל פ"ב ה"ב דפסק רבנו דקדשו ב"ד ואח"כ הוזמו הוה מקודש והלח"מ לא ידע מקומו והוא בתוספתא רפ"ב דר"ה וז"ל קדשו את החדש בזמנו ונמצאו עדים זוממין ה"ז מקודש ובירושלמי רפ"ג דר"ה ר"י בשם ר"י בר פזי קדשוהו ואח"כ נמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש קם ר"י עם ר"י ב"פ א"ל אתה שמעת מן אבוך הא מלתא א"ל כן אמר אבא בשם ר"י אין מדקדקין בעדות החדש ע"כ והיינו משום דכיון שהאמת ע"פ החשבון נראה בזמנו וכבר קדשוהו ב"ד לא מהדרינן עובדא.

ומ"ש רבנו ריש פרקין ואם הי' ביניהם יתר על כן לא ילכו וכו' היינו שלכתחלה אין מצוה עליהם לילך דכיון שעיברו כבר הב"ד את החדש קרינן בי' אתם ואפילו מזידין ומועדי ד' נקראו אבל כאן כתב רבנו ב"ד שישבו כל יום שלשים פי' לפי שעלה בחשבונם שתראה הירח בזמנו כמבואר בדברי רבנו פ"א ה"ו ע"ש ואחר ד' או ה' ימים באו עדים בדיעבד ודלא כמו שנדחק הלח"מ ריש פרקין ומה שסיים שם הלח"מ ובזה נתיישב אצלי קושיא אחרת וכו' לק"מ דהרי רבנו דקדק כאן בלשונו הי"ט וכן אם באו עדים להזים וכו' קודם שקדשוהו ב"ד דכוונתו דדוקא אם הוזמו קודם שקדשוהו ב"ד הוא דמאיימין על המזימין שתתבטל ההזמה ואם עמדו בהזמתן אין מקדשין אבל אם כבר קדשו ב"ד ואח"כ באו זוממין אע"פ שעמדו הזוממין בעדותן החדש מקודש כמ"ש רבנו פ"ב ה"ב קדשו את החדש וכו' ונמצאו זוממין והלח"מ לא דק.

ודקדק רבנו בלשונו הצח ואחר ד' או ה' ימים וכו' לפי מ"ש רבנו לקמן פי"א הי"ז ולפי שהראייה לא תהי' אלא בא"י כמ"ש עשינו כל דרכי החשבון הזה בנויים על ירושלים ולשאר המקומות הסובבים אותה בכמו ששה או שבעה ימים שבהן רואין את הירח תמיד ובאים ומעידים בב"ד וכו' נמצא דהנך שרחוקים טפי מן ו' או ז' ימים אפילו רואין את הירח אין לסמוך עליהם דמ"מ לא נראה בירושלים ולזה דקדק רבנו וכתב ועברו את החדש ביום ל"א ואחר ד' או ה' ימים דהיינו ביום ל"ה או ביום ל"ו באו עדים והעידו שראו את הלבנה אור ליום שלשים שנמצא ביניהם לירושלים מהלך ו' או ז' ימים (וענין מ"ש רבנו ו' או ז' ימים יש ליישבו ע"פ מה שהביא בס' אלים חלק גבורת ד' מדרגה כ"ט שני דעות לאיפרכיס התוכן אם היקף הארץ ל"א אלף מיל או ל"ד אלף מיל ונמצא מהלך ג' מעלות סביב ירושלים או מהלך ו' ימים או מהלך ז' ימים) ומה שסיים רבנו ואפילו באו בסוף החדש וכו' משכחת לי' כגון שנתעכבו בדרך א"נ לפמ"ש רבנו לקמן פח"י הט"ו לפיכך אם יראה הירח במדינות שהן למזרח א"י ומכוונת **(ומכוונות)** כנגדה בידוע שנראה בא"י ושפיר משכחת לי' שיהי' בין עדי ראי' לב"ד מהלך כ"ח ימים אע"פ שזהו מציאות רחוק דכיון שהי' כ"כ רחוק מא"י למזרח מסתמא נראה בעליל בא"י הן אמת שלכאורה דברי רבנו תמוהים דהאיך ס"ד דלאחר שקידשו ב"ד את החדש ביום ל"א יחזרו ויקדשו בזמנו כשבאו עדים לאחר ד' או ה' ימים שזה סותר לכאורה מ"ש רבנו פ"ב ה"ח דראוהו ב"ד וכל ישראל ולא אמרו ב"ד מקודש עד שחשכה ליל ל"א וכו' אין מקדשין אותו ויהי' החדש מעובר וכו' דפשטא דמתניתין דלעולם מעובר אפילו אין מן הצורך לעברו ואפילו לדעת יש מן החכמים דלקמן הי"ז דלעולם אין מעברין לצורך וכבר הרגיש בזה המפרש לעיל פ"ב ה"ט ונכנס בדחוקים.

אבל ראיתי שרבנו הוציא דין זה מסוגיא ערוכה בר"ה ד"כ א"ד אר"נ אף אנן נמי תנינא וכו' מתיב רב כהנא וכו' עיין בפרש"י והוא דחוק מכמה פנים חדא דקארי לי' מאי קארי לי' מרישא דעל שני חדשים מחללין דנהי דאיתא לדמר עוקבא דאדר לעולם חסר אכתי קשה בשאר ירחי דודאי זימנין מלא וזימנין חסר אמאי מחללין בזמן שב"ה קיים על כלן נעברי' האידנא אלא ודאי דבשאר ירחי אייריי באיקלע יום ל"א בשבת ומשום דמצוה לקדש על פי הראיי' וא"כ גם מרישא דעל שני חדשים ליכא סייעתא.

גם מאי האי דקמותיב רב כהנא מכח דומיא דלר"נ דלישנא בתרא דס"ל הך סברא דניעברי' האידנא דאתם ואפילו מזידין ע"כ סיפא בחל יום ל"א בשבת ואין כאן תיובתא דה"ק מפני תקנת הקרבן שיקריבו ע"פ עדי ראיי' מש"ה מחללין ואין לומר דס"ד דרב כהנא דאין סברא לומר ניעברי' האידנא דא"כ אין צריך לאותיב מכח דומיא.

ותו דדוחק לפרש הא דמשני הב"ע דאיקלע יום ל"א בשבת דמצוה לקדש ע"פ הראיי' דלא כר"א ב"צ דאפסקה הלכתא כוותי' דכ"ד דאם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו. ותו דליכא למימר דמצוה לעבר ע"פ עדים עיין בסנהדרין דף ע' דעיבור החודש בלילה שקודם ר"ח ע"ש בפרש"י ובדברי רבנו פ"ג ה"ז.

גם דחוק לשון ניעברי' האידנא וניקדשי' למחר דהל"ל אמאי מחללין ניעברי' ותו לפמ"ש לעיל פ"ב ה"ט אין מקדשין ביום ל"א ע"פ עדים שראו ביום שלשים ואין לומר דה"ק וניקדשי' למחר ע"פ עדים שיראו בליל ל"א דאכתי אמאי אין מחללין שמא יתכסו השמים בעבים ביום מחר. ותו דמבואר בדברי רבנו פ"א מהק"ה ה"ג שאין נזקקין כלל לירח ביום ל"א אפילו איקלע יום ל"א בחול משמע דאין העדים הולכים כלל להעיד על ראיי' הירח וכן מבואר בריש פרקין פ"ג ע"ש.

ותו דלפי מה דמסיק רב כהנא תיובתא וא"כ קשה ניעברי' האידנא וצ"ל כגון דאיקלע יום ל"א בשבת ולעיל בפ"ג ה"ב משמע דעל שני חדשים מחללין אפילו באיקלע יום ל' בשבת והרי לפמ"ש דדעת רבנו דאין העדים מעידים על הראי' בליל עיבורו ע"כ לא מתפרשים דבריו לעיל ה"ב אלא באיקלע יום ל' בשבת.

לכן ברור כשמש דרבנו מפרש הסוגיא זו באופן אחר עיין פח"י מהק"ה ה"ה שכתב שם רבנו וז"ל עדים שראו את החדש בזמנו וכו' וקדשו ב"ד את החדש הזה הראשון וכו' וליל שלשים לא נראה הירח וכו' מפני שכסוהו העבים וכו' ועברואת החדש ונמצא יום ר"ח הב' יום ל"א כמ"ש והתחילו למנות כ"ט ימים מן יום ל"א וליל שלשים לא נראה הירח א"ת שכך מעברין את זה וכו' כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה ונמצא מעברין והולכין וכו' כל השנה כלה ונמצא בחדש האחרון אפשר שיראה הירח בליל כ"ה וכו' ואין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה ואל תתמה וכו' אלא הקבלה וכו' מפי מרע"ה בזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש ב"ד קובעים חדש מלא וחדש חסר וכו' בקביעה ולא בקידוש שאין מקדשין אלא על הראייה ופעמים עושין מלא אחר מלא וחסר אחר חסר כמו שיראה להם מן החשבון ומכוונים לעולם בחשבונם שאם יראה הירח בחדש הבא יראה בזמנו או בליל עיבורו לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל כ"ח וכו' ע"ש.

ובזה נתברר הא דשלחו לי' למר עוקבא דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר פי' דמחסרין אותו ב"ד בקביעה ולא בקידוש אפילו לא באו עדים משום דתמיד ראוי הירח לראות בזמנו דלא יבצר במשך השנה דמלאים שכיחי טפי בזמן דליכא עדים שנראה בזמנו ולא יבצר במשך השנה שלא יהי' חדש אחד שנעשה מלא שלא כפי החשבון אלא מחמת

שלא באו עדים או שנתכסו השמים בעבים והיו הב"ד מכוונים בקביעות שיהיו מחסרין בקביעה חדש אדר.
והיינו דפריך ר"נ אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללין כיון דבלא"ה יחסרו הב"ד את החדש בקביעה. ומשני משום דמצוה לקדש ע"פ הראיי' כמ"ש פח"י ה"ה דכשמחסרין ע"פ קביעות אין הב"ד אומרים מקודש ומש"ה מחללין כדי שיאמרו הב"ד מקודש ע"פ עדים.
א"ד אר"נ אף אנן נמי תנינא וכו' אלא אי אמרת זימנין מלא וזמנין חסר בזמן שאין ב"ה קיים דליכא קרבן מוסף אמאי מחללין את השבת ביום שלשים של אדר דמאי בכך ניעברי' האידנא ואי משום קלקול המועדות ילכו העדים ביום ל"א ויעידו שראו בזמנו ויקדשו הב"ד למחר את יום שלשים ויאמרו מקודש והיינו שכתב רבנו לקמן הי"ו מקדשין אותו דאפילו באו עדים ביום ל"א או אח"כ חוזרין ומקדשין את יום שלשים ואומרים יום שלשים מקודש בשלמא אי אמרת לעולם חסר וכבר עשו יום שלשים ר"ח בקביעות לק"מ ניחסרי' האידנא וניקדשי' למחר די"ל כיון שכבר נעשה ר"ח ע"פ קביעות ומקודש אין סברא שיקדשוהו למחר משא"כ אי אמרת זימנין מלא שפיר קשה ניעברי' האידנא וניקדשי' למחר.
ומשני אי דאיקלע יום שלשים וכו' פי' אי דאיקלע יום הראיי' ביום שלשים מיום הראי' שעבר בר"ח אדר דאז בודאי כשלא יבאו העדים בשבת לא יחסרו הב"ד בקביעה דמשום יום אחד שיעברו ליכא קלקול כמבואר בסוגיא דערכין הנ"ל בודאי אין מחללין ניעברי' האידנא וניקדשי' למחר הב"ע כגון דאיקלע יום הראייה שהוא יום של אדר ביום ל"א ליום הראייה שעבר בר"ח אדר פי' כגון שלפי החשבון היתה ראויה הלבנה להראות בשלשים בשבט ומחמת שלא באו עדים עשו ר"ח אדר ביום ל"א יום אחד אחר יום הראייה שנמצא יום שלשים של אדר הוא יום ל"א ליום הראייה העבר האמתי דנמצא אפילו לא יבאו עדים בשבת שהוא יום שלשים של אדר בודאי יחסרו הב"ד בקביעות כיון שאי אפשר לעבר חדש אדר שלא תראה הירח בליל כ"ח ניסן כנ"ל בפי"ח ונמצא לא יאמרו מקודש אף אם יבאו עדים ביום מחר מש"ה מחללין כדי שיקדשו ע"פ עדים פשוט הוא דאין כוונת הש"ס שידוע לעדים שיום שלשים של אדר הוא יום ל"א לראייה דאין העדים מחשבין דרך אבטגנינים אלא כוונת הש"ס דהותר לעדים לחלל את השבת משום דלמא הוא יום ל"א לראיי' ואפילו אם שבט שעבר היה חסר שמא טבת שעבר הי' מלא שלא כדין הילכך מחללין מחמת ספק שמא הוא יום ל"א לראיי' כי ספק קידוש החדש דוחה שבת וגדולה מזו דאפילו נראה בעליל מחללין ואם צודה להם לוקחין בידם

מקלות הילכך אפילו העדים כמופלא שבסנהדרין ויודעים שיום שלשים של אדר איננו יום ל"א לראיי' אפ"ה מחללין ע"ד הא דאמר רשב"ג במשנה דכ"א אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לעתיד לבא ומשום לא פלוג.

ולזה מתיב רב כהנא מדמחללין בזמן שב"ה קיים משום תקנת מוסף משמע דה"ה לניסן ותשרי בזמן שב"ה קיים משום תקנת מוסף אלמא דאין הב"ד מחסרין תמיד אדר בקיבוע. והא דכתב רבנו ואפילו באו בסוף החדש קשה לכאורה דרבנו פסק בפ"ב מה' עדות ה"ד עד א' אומר בב' לחדש ועד א' אומר בג' עדותן קיימת שזה ידע בעיבורו של חדש וזה לא ידע בד"א בחצי החדש אבל א' אומר בי"ו וא' בי"ז עדותן בטלה שאין חצי החדש בא וכבר ידעו הכל אימתי הי' ר"ח ע"כ.

ולפ"ז קשה דלפמ"ש כאן דאפילו בסוף החדש חוזרין ומונין מיום ל' א"כ יש לומר שזה אומר בי"ו ידע בעיבורו של חדש משמע דזה שאמר בי"ז כיוון האמת כפי בזמן שאין מקדשין ע"פ הראייה. ויש ליישב דלפמ"ש רבנו שזה ידע בעיבורו של חדש משמע שזה שאמר בי"ז כיוון האמת כפי מה שיודעים הב"ד היום אבל אה"נ דהיכא שזה שאמר בי"ו כיוון האמת עדותן קיימת בכה"ג הנ"ל.

ובהכי ניחא קושיית התוספות בפסחים די"א ע"ב ד"ה זה ידע וכו' וה"ה דהמ"ל זה ידע בחסרונו של חדש וכו' דלדרך רבנו היכא שהאמת כזה שידע בחסרונו של חדש אין חילוק בין רובו של חדש או מיעוטו וא"כ אדרבה זה סייעתא למ"ש רבנו אבל ראיתי דרבנו הוציא דין זה מסוגיא ערוכה ד"כ ע"ב תרי ירחי חסרי קלא איתי לי' ע"ש בפרש"י דדחוק טובא דכיון דקיי"ל על ששה חדשים השלוחין יוצאין על אלול ועל אדר וא"כ אין מקום לספק הזה שמא חסרוהו לאב אלא במקומות הרחוקים יותר משלשים יום דלא מטו שלוחי אלול וא"כ מאי האי דקמשני תרי ירחי חסרי קלא איתי לי' דמי יגיד לנו את זה כיון דרחוק טובא ומה שפרש"י כבר יצא הקול לפני פסח איננו מעלה ארוכה דאכתי יעשו ר"ה ג' ימים ומה שהשריש רש"י דטבת ותמוז לעולם חסר לא ידעתי מאי פסקא דתמוז וטבת לעולם חסר ואב ושבט זימנין מלא וזימנין חסר.

ולדרך רבנו ניחא בפשיטות דאיירי במקום דלא מטו שלוחי ניסן ושלוחי תשרי ומטו שלוחי אלול ואדר דאע"ג דיוצאין על האדר מפני הפורים מסתמא היו הולכין אף לאחר הפורים להודיע למקומות הרחוקים כדי שידעו זמן ר"ח ניסן בספק והא דפרי' דלמא חסרוה לאב וחסרוה לאלול היינו דניחוש שמא קבעו ר"ה ביום כ"ט לאלול וחסרוהו לאב אחר שעברוהו אע"ג שהגידו השלוחין דעברוהו לאב וא"כ מוכח דאפילו באו בסוף חדש מקדשין דאי ס"ד דבתחלת החדש מקדשין א"כ למאי ניחוששמא חזרו הב"ד וקידשו

ר"ח אב דא"כ בהכרח היו הב"ד משלחין שלוחים שניים למקומות הרחוקים להודיע שנתעבר בטעות אלא ודאי דמקשה דניחוש שמא חסרוה לאב בסוף חדש אלול דעדיין לא מטו שלוחי' השניי' ומשני תרי ירחי חסרי קלא אית להו לב"ד פי' ויודעים הב"ד ע"פ חשבון שיהי' כך ומסתמא היו הב"ד מחסרין אב בקביעות וכיון דמטו שלוחי אלול ואדר ואמרו שעיברו ב"ד לאב ושבט מסתמא ידעו הב"ד שלא יהיו תרי ירחי חסרי והא דקאמר קלא אית לי' היינו לב"ד שהם בודאי משקיפין מראשית אחרית.

ובהכי ניחא נמי לדרך רבנו הך סוגיא שבדי"ט ע"ב פיסקא על אלול וכו' שנדחקו רש"י ותוספות בביאור' ולדרך רבנו רווחא שמעתתא דפריך כיון דנפקא להו מאלול אתשרי למה להו דהא מימות עזרא ואילך מחסרין תמיד בקביעות. ומשני לא מצינו דלא איצטריך דלעולם שכיחי מלאים כנ"ל ומוכרחים הב"ד לחסר בקביעות אלול כדי שלא יראה הירח בליל כ"ח לתשרי הא איצטריך כגון שהי' בכל חדשי השנה עדי ראיי' לפי החשבון אין הרשות ביד ב"ד לחסר בקביעה אלול ומעברין אותו כ"ש היכא שבאמת יום הראי' בליל ל"א.

ופריך והא מקלקלא ר"ה לבני הגולה ומוטב הי' לעשותו תמיד חסר משום תקנת בני הגולה ומשני מוטב וכו'. ולענין קושיית המפרש פ"ב ה"ט הנ"ל נראה דמפרש רבנו דאין מקדשין את החדש לאחר שנתעבר אלא דוקא בזמן שאין ב"ה קיים דליכא מוסף או בזמן שב"ה קיים ובאו עדים רחוקים לאחר שהקריבו קרבן מוסף וכמ"ש רבנו ואחר ד' או ה' ימים וכו' אבל אם באו עדים ביום ל"א בזמן שב"ה קיים שאם נקבל עדותן יתבטל מוסף ר"ח קרינן בי' אתם אפילו מזידין ומעברין בשביל תקנת מוסף.

ואפשר לומר דאה"נ היכא דראוהו ב"ד וכל העם דמונין מיום שלשים אלא הא דתנן ה"ז מעובר היינו רק לענין הקרבת מוסף וזהו שכתב רבנו פ"ב ולא יהי' ר"ח אלא יום ל"א וכו' ר"ל דרק לענין זה הוה מעובר דנקבע ר"ח ביום ל"א להקריב מוספין אבל לא למנין החדש דמונין מיום שלשים ולפ"ז ליתא מ"ש המפרש פ"ג ה"ו פיסקא נוהגין אותו היום קדש וכו' ומונין מיום שני עשרה ועושין צום וכו' ע"ש אלא דודאי מונין מיום ראשון.

א"נ דכיון שראוהו ב"ד וכל העם ונתפרסם קדושת יום שלשים ואפ"ה עושין במזיד ר"ח ביום ל"א להקריב מוספין דלא הוה חולין בעזרה דאתם אפילו מזידין שוב מגונה שיחזרו ויקדשו ביום ל"ב את יום שלשים משא"כ אם באו עדים אחר ד' או ה' ימים אין חוששין למה שהקריבו מוסף ביום ל"א וחוזרין ומונין מיום שלשים דהכל יודעים שבאונס הקריבו המוסף ביום ל"א וזה ברור.

ועתה נבא לבאר דברי רבנו הללו על דרך הסוגיא ד"כ דמאיימין על החדש וכו' ונקדים הא דאיתא בירושלמי ר"פ ראוהו ב"ד מתניתין פליגא על ר"ז ראוהו ב"ד וכל ישראל ונחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ה"ז מעובר מפני שחשכה הא אם לא חשכה לא הדא אמרה אין מאיימין על הנראה לעברו מתניתין פליגא על ר' בא יכול אם היה צריך לשני ימים נותנים לו שני ימים ת"ל אותו.

אין לו אלא יום א' בלבד הדא אמרה אין מאיימין על שלא נראה לקדשו מתניתין פליגא על ר' בא יכול כשם שמעברין את השנה מפני הצורך כך יקדשו את החדש מפני הצורך ת"ל החדש אחר החדש היו הולכין הדא אמרה אין מאיימין על שלא נראה לקדשו. מתניתין פליגא על ר' בא יכול אם לא נראתה הלבנה לשני ימים כך יקדשו את החדש לשני ימים ת"ל אותם אלה הם מועדי מפני שלא נראתה הא אם נראתה לא הדא אמרה אין מאיימין על שלא נראה לקדשו ע"כ.

פירוש דר"ז סבירא לי' דמאיימין אף ביום שלשים לעברו כפרש"י ובהא איתותב ממתניתין דראוהו ב"ד דמשמע הא אם לא חשכה לא ואח"כ קאמר דברייתא דקאמרה יכול אם הי' צריך לחסר שני ימים נותנים לו ת"ל אותו ושפיר מוכח דאין מקדשין לצורך כשלא באו עדים דאי ס"ד דמקדשין לצורך לא משכחת שיהיו צריכין ב' ימים ואח"כ קאמר דברייתא דיכול אם לא נראתה הלבנה פליגא אדר' בא (ואין צורך להגיה) דה"פ הא אם נראתה שלא נתקשרו השמים בעבים אלא שהמולד בליל ל"ב לא משכחת לי' ואי ס"ד דמקדשין לצורך כפרש"י הפך האמת א"כ גם בכה"ג נמי משכחת לי' כגון שקידשו לצורך הפך החשבון היוצא מזה דמסקנת הירושלמי דאין מקדשין ואין מעברין לצורך הפך החשבון האמתי.

ולפ"ז הא דקיימא לן בסוגיין דמאיימין היינו באופן שהאיום מסכים לחשבון האמתי. ולפ"ז דעת רבנו הראשונה דחדש שכבר יצא שמו מעובר מאיימין לעברו פי' להניחו מעובר הפך האמת ואם עומדים בעדותם ויש צורך מעברין לצורך פי' שמניחין מעובר ובניסן ותשרי אין מאיימין לעברו ואין מעברין לצורך כלל הפך האמת אע"פ שיצא שמו מעובר ויש חכמים דס"ל דאפילו בשאר חדשים אין מאיימין לעברו ואין מעברין לצורך אפילו יצא שמו מעובר והכל מודים דמאיימין לקדשו כפי האמת להסכים עם החשבון ודעת יש חכמים הללו דפסקו כרב דימי דמתני מלתא דריב"ל איפכא דמאיימין לקדשו דלא מחזי כשיקרא כיון שהחשבון הוא לקדשו מאיימין על הזוממין או שלא יתכחשו בבדיקו' לקיים עדותם דסתם עדים באים לקדשו דאין העדים מעידים על הראיי' בליל עבורו כנ"ל ואין מאיימין לעברו להכחיש עדותם כשיצא שמו מעובר דמחזי כשיקרא

הפך החשבון ולפ"ז הא דשלח ר"י נשיאה מתפרש אפילו בשאר ירחי והא דתני רבה בר שמואל כדמהפך לי' רבא שמעברין לצורך ואין מקדשין כי הא דאמר עולא עברוהו לאלול מתפרש בהכרח דמעברין לצורך הפך האמת בזמן שמקדשין בקיבוע כמ"ש רבנו לקמן פי"ח הי"א ע"ש אבל אין מקדשין לצורך הפך האמת אף בזמן שקובעין לפי חשבון דכיון דליכא עדי ראי' וגם החשבון הוא לעברו אסור לקדשו לצורך משא"כ לעברו שרי דאע"פ שהחשבון הוא לקדשו הרי ליכא עדים ובהכי מתפרשא הסוגיא דעולא אמר עברוהו לאלול משום ירקא ומתיא והי' בזמן שקובעין ע"פ חשבון כדלקמן פי"ח ופריך מברייתא דרבה בר שמואל והגיה רבא כנ"ל ומייתי סייעתא ממלתא דריב"ל דס"ל מאיימין לעברו הפך האמת הואיל ויצא שמו מעובר להכחיש העדים ואין מאיימין לקדשו לחזק האמת אלמא דמעברין שרי לצורך ולא לקדש ומוקי' מלתא דר"י נשיאה דמאיימין לקדשו לחזק האמת בניסן ותשרי.

ואע"ג דקיי"ל כהיפוכו דרב דימי מ"מ אין סתירה דאע"ג דמאיימין לקדשו ולא לעברו בדאיכא עדיסאפ"ה מעברין לצורך ואין מקדשין בזמן שקובעין ע"פ החשבון דלאו הא בהא תליא ובנקל לחלק ביניהם בסברא טובה דאע"ג דמעברין לצורך דהא ליכא עדים אפ"ה אין מאיימין לעברו דאיכא עדים ואע"ג דמאיימין לקדשו כפי החשבון אפ"ה אין מקדשין לצורך הפך החשבון והא דמייתי ראיי' וכי הא דאריב"ל בא להוכיח מדמאיימין לעברו כ"ש דמעברין לצורך בדליכא עדים ומדאין מאיימין לקדשו אע"פ שהוא כפי החשבון כ"ש שאין מקדשין לצורך הפך החשבון ובזה נתבאר שיטת יש מן החכמים ודעה הראשונה ס"ל דהא דאמר עולא עברוהו לאלול ודאי לא איירי שבאו עדים ביום שלשים דכיון שמחללין שבת בשביל עדות החדש אין סברא שיעברו לצורך עיין בתוס' די"ט ע"ב ד"ה ואל יתקלקלו וכו' ואי בשלא באו עדים א"כ מאי טיבותא אלא ודאי שבאו עדים ביום ל"א ועברוהו לצורך.

ולזה פריך מברייתא דרבה בר שמואל ומגיה דודאי דמעברין לצורך ביום ל"א בזמן שאין בה"מ קיים הפך האמת הואיל ויצא שמו מעובר אבל אין מקדשין לצורך אפילו כשהחשבון לקדשו היכא דליכא עדים ומייתי סייעתא מדריב"ל דמאיימין ביום ל"א לעברו ואין מאיימין ביום שלשים לקדשו ומוקים הא דאמר ר"י נשיאה מאיימין לקדשו היינו בניסן ותשרי (מיהו אם נמצאו העדים מוכחשים או מוזמים אחר האיום אין מקדשין לצורך אפילו בניסן ותשרי) ור' דימי פליג עלי' דעולא וס"ל דאין מאיימין לעברו וכ"ש דאין מעברין לצורך ופסק רבנו כעולא וכלישנא קמא דריב"ל.

ומ"ש רבנו יראה לי וכו' היינו כפי משמעות הירושלמי הנ"ל דבניסן ותשרי מאיימין לקדשו אבל לא לעברו ותלה הדבר בסברת עצמו משום שלא נזכר סברא זו בבבלי דבניסן ותשרי אין מאיימין לעברו (ואדרבה לכאורה הא דקאמר אביי דאין השלוחין יוצאין בניסן ותשרי עד שישמעו מקודש משמע איפכא כנ"ל בשם הרז"ה) ונראה שדקדק כן רבנו מסוגיא דניעברי' האידנא וניקדשי' למחר הנ"ל דאי ס"ד דמאיימין על ניסן ותשרי לעברו מאי פריך ניקדשי' למחר דהרי למחר יאיימו הב"ד עליהם ולא יקדשוהו אלא ע"כ מלתא דריב"ל בשאר חדשי השנה ונראה נמי דסובר רבנו דהא דמשני אביי כאן בניסן ותשרי וכו' היינו דבשאר ירחי אין צורך לאיים לקדשו אבל אם רצו מאיימין ומש"ה לא חילק רבנו אף לפי דעה הראשונה בין ניסן ותשרי לשארי חדשים לענין לקדשו.

ויותר נראה דדעה הראשונה שהביא רבנו היא דעת ריב"ל ומה שסיים ויש מן החכמים הגדולים נתכוון בזה לדעת רב דימי דלשון חכמים גדולים שבדברי רבנו מוסב על בעלי הש"ס ולא הכריע רבנו ולענין מאיימין לקדשו פסק רבנו כדרב דימי אפילו בשאר חדשים כיון שאפשר דריב"ל נמי קאמר דאין צורך לאיים לקדשו כנ"ל.

ולקמן פי"ח ביאר רבנו דאפילו לדעת רב דימי יש לקיים ברייתא דרבה בר שמואל כפי שהגיה רבא בזמן שמקדשין בקביעות מיהו אף ללישנא קמא דריב"ל לפמ"ש רבנו יראה לי וכו' מוכרח דהא דקאמר עולא עברוהו לאלול היינו בקביעות וכדלקמן פי"ח דהא לד"ה אין מאיימין על ניסן ותשרי ותו לא מידי: פרק ח ה"ג אלו הי' חדשו של לבנה וכו' ראיתי להעיר כאן מה שנתקשה לי בסוגיא דערכין ד"ט ע"ב דפריך התם רבינא על האי כללא דכייל אחרים דאין בין ר"ה לר"ה.

אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה והאיכא יומי דשעי והאיכא יומי דתלתין שני ופרש"י יומי דשעי שהיתרון שצ"ד ח' תתע"ו ובכל ג' שנה מתקבץ יום א' מן הח' שעות ובכל שלשים שנה מתקבץ יום א' מהחלקים דלפ"ז מאי האי דקמשני כיון דליתא בכל שתא לא קחשיב דכד דייקת במחזור קטן שהוא רל"ה חדשים י"ט שנים שאז מתקרב' שנת החמה לשנת הלבנה ואין היתרון כי אם א' תפ"ה וכשתחשוב רל"ה פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג יעלה ששה אלפים תתקל"ט ימים י"ו שעות תקצ"ה חלקים וכשתחלוק אלו הימים לרל"ה חדשים יעלה בידך קכ"ד חדשים מלאים וקי"א חדשים חסרים הרי שאין לך שום שנה שיהי' בה יותר משש חסרים דהא ששה פעמים י"ט עולה קי"ד ואין בידך אלא קי"א חדשים ובהכרח יש בכל מחזור שלשה שנים שאין בהן זולת חמשה חסרים ובמחזור שני שנתקבץ מן הי"ו שעות יותר מיום א' יש ארבעה שנים שאין בהם זולת חמשה חסרים וכן במחזור שלישי וכיון דאחרים עושין כסדרן א' מלא וא' חסר אין

סברא דברוב שנים מעוברות נעשה ז' חסרים ובשנים פשוטות נעשה ז' מלאים או ח' מלאים דהפוכי מטרתא ל"ל ולמה לא יעשו בכל שנה לא יותר מששה חסרים כיון שאין צורך ואדרבה ה"ל קלקול וזה תמיהה גדולה וקיימת.

ולולי פרש"י הי' נראה דודאי אחרים לית להו כלל תשצ"ג חלקים אלא ס"ל דחדשו של לבנה כ"ט י"ב מש"ה עושין לעולם א' מלא וא' חסר והא דפריך בגמרא והאיכא יומי דשעי היינו דכשעושין עיבור א' מכ"ט יום נמצא מקדים החדש י"ב שעות ואח"כ כשעושין עיבור שני מכ"ט יום מקדים החדש יום שלם ובהכרח במשך ששה שנים שעושין שני עיבורי' מתקבץ יום א' והיינו יומי דשעי מה שמתקבץ מן הי"ב שעות דלא כפרש"י ומש"ה בכל ששה שנים צריך לעשות באיזה שנה שבעה מלאים והיינו דקאמר כיון דליתא בכל שתא לא קחשיב.

אך עדיין אין הבנה ליומי דתלתין שני ודוחק לפרש דאחרים לית להו שתי ידות שעה אבל אית להו ע"ג חלקים וא"כ היינו יומי דתלתין שני דמאי פסקא דרבינא דאית לי' ע"ג חלקים דלמא אף ע"ג חלקים נמי לית לי'. וכבר עלה בדעתי לפרש דאחרים לית להו תשצ"ג אלא כ"ט י"ב ולפ"ז אחר העיון ההיקף האמתי לקרב שנות החמה לשנות הלבנה אליבא דאחרים הוא רל"ו שנה דכשתחשוב יתרון שנת החמה על שנת הלבנה לדעת אחרים שהוא י"א ו' נמצא רל"ו פעמים י"א יום עולה פ"ח חדשים א' מלא וא' חסר רל"ו פעמים ו' שעות עולה נ"ט יום דהיינו שני חדשים א' מלא ואחד חסר נמצא צריך לעשות בכל רל"ו שנה תשעים עיבורים מ"ה מלאים מ"ה חסרים אך שתוכל לעשות רוב חדשי העיבור חסרים ולמלאות בשנים פשוטות ז' חדשים שנמצא בכל רל"ו שנים יש לך מ"ה שנים שעושין בהן ז' מלאים ושפיר קאמר כיון דליתא בכל שתא וכו' וכשתדקדק תמצא בכל כ"א שנהשיתרונו **(שיתרון)** החמה כ"א פעמים י"א ו' עולה רל"ו ימים ו' שעות וא"כ עושין בכל כ"א שנה ח' עיבורים ונשאר רק ו' שעות היתרון נמצא ברל"א שנים שהם י"א פעמים כ"א עושין פ"ח עיבורים ונשאר היתרון ס"ו שעות ובחמשה שנים הנותרים עד תשלום רל"ו שנה שהוא ההיקף האמתי שנמצא יתרון החמה ה' פעמים י"א ו' עולה נ"ו יום ו' שעות חבר אליהם ס"ו שעות הנ"ל עולה נ"ט יום נמצא עושין בחמשה שנים הללו ב' עיבורים ונמצא בכל כ"א שנה עושין ד' שנים מז' מלאים ובחמשה שנים הנ"ל עושין שנה אחת מז' מלאים ועיין בגמרא סנהדרין די"ג דאחרים ס"ל דמעברין את השנה משום תקופה עד מיעוטו של חדש ומסיק דבתקופת ניסן קאי וממטה למעלה קחשיב ופרש"י דהיכא דתקופת ניסן נופלת ביום י"ו דאז אפילו אם יעברו את חדש אדר תהיה התקופה ביום ט"ו מעברין את השנה אבל אם התקופה נופלת בט"ו עושין אדר

מלא ואין מעברין את השנה ונחלקו שם ר' אחא בר יעקב ורבינא ע"ש ולדעת כלם היכא דאפשר למלאות אדר אין מעברין.
ולפ"ז יש לפרש דיומי דשעי היינו כשעושין שתי שנים מעוברות דאז מתקבצין השעות וצריך למלאות חדש א' ויומי דתלתין שני היינו אע"פ שאין השעות של חדשו של לבנה מתקבצין מ"מ תמצא בכל רל"ו שנה שמנה שנים שמתקבץ יתרונות החמה וצריך אתה לעשות שמנה חדשי אדר מלאים כדי שלא לעבר השנה מפני התקופה וכשתחלק רל"ו שנה לשמנה חלקים תמצא בכל כ"ט שנה ומחצה יש שנה א' שמוסיפין בה יום א' ועושין אדר מלא והיינו יומי דתלתין שני.
וכדי לבאר דבר. זה דבכל רל"ו שנה עושין שמנה שנים אדר מלא לא פחות משמנה ימים ולא יותר צריך אני להרחיב קצת דלפמ"ש ההיקף האמתי הוא רל"ו שנה ובהן היקפים קטנים מכ"א שנה אחד עשר ועוד חמשה שנים ובכל היקף קטן נשאר יתרון ו' שעות נמצא יתרון השנה ראשונה י"א ו' ויתרון שנת כ"ב י"א י"ב ויתרון שנת מ"ג י"א י"ח ויתרון שנת ס"ד י"ב וכן מוסיף והולך כל מה שתוסיף כ"א שנה יתוספו ו' שעות עד שיתרון שנת רל"ב י"ד ימים נמצא בי"ב שנים הללו שהם השנים הראשונים שבהיקפים קטנים אין צריך למלאות אדר שהרי יום ט"ו מהתקופה החדשה.
ויתרון השנה השני' כ"ב י"ב וכן מוסיף והולך עד שבשנת רל"ג היתרון כ"ה ו' ונמצא כל י"ב שנים הללו מעוברות. ויתרון השנה השלישית אחר שתחסר עיבור השנה השניה כ"ט יום ד' י"ח ומוסיף והולך עד שבשנת רל"ד היתרון ז' י"ב ואין צורך למלאות אדר בכל הנך י"ב שנים.
וכן שנה ד' יתרונה ט"ז ולא מהני מילוי אדר והיא מעוברת וכן כל הי"ב שנים עד ששנת רל"ה יתרונה י"ח וכן שנה חמישית יתרונה אחר שתחסר נ"ט יום שני עיבורים שמקדמת ב' י"ח וכן מוסיף והולך עד ששנת רל"ו הוא ההיקף השלם ונמצאו כל הי"ב שנים פשוטות. וכן שנה ששית יתרונה אחר נכיון נ"ט יום ח' י"ב וכן מוסיף והולך עד ששנת ריו יתרונה י"א ואין צורך למלאות כל הי"א שנים.
וכן שנה שביעית אחר נכיון נ"ט יום יתרונה י"ט י"ח והיא מעוברת בהכרח מכ"ט יום וכן כל הי"א שנה. וכן שנה שמינית יתרונה אחר נכיון ג' עיבורים ב' וכן מוסיף והולך עד ששנת ריח יתרונה ד' י"ב נמצא כל הי"א שנים כסדרן.
אמנם יתרון השנה תשיעית י"ג ו' ומוסיף והולך עד ששנת ע"ב יתרונה י"ד ואלו הד' שנים כסדרן רצוני לומר שנות ט' למ"ד נ"א ע"ב אבל ד' שנים מד' מחזורים שאחריה דהיינו צ"ג קי"ד קל"ה קנ"ו שיתרונם י"ד ו' י"ד י"ב י"ד י"ח ט"ו עושין אדר מלא ואין מעברין את

השנה משא"כ ג' שנים שאחריהם קע"ז קצ"ח רי"ט שיתרונם ט"ו ו' ט"ו י"ב ט"ו י"ח לא מהני להו למלאות אדר כיון שהתקופה נופלת בט"ז כנ"ל ובהכרח הם מעוברות נמצא הרי לך ד' שנים שהם צ"ג קי"ד קל"ה קנ"ו שמעברין בהן חדש אדר.
ואולם שנה עשירית מעוברת בהכרח וכן שנות ל"א נ"ב ע"ג מעוברות משלשים יום ושנים צ"ד קט"ו קל"ו קנ"ז מעוברים מכ"ט יום מאחר שעשינו אדר שלפני שנה זו מלא ושנים קע"ח קצ"ט ר"ך הם כסדרן והתקופה מקדמת. וכן שנה י"א הרי יתרונה אחר נכיון ד' עיבורים ה' י"ח וכן מוסיף והולך עד ששנת רכ"א יתרונה ח' ו' וכלן כסדרן.
ושנת י"ב מעוברת בהכרח מכ"ט יום וכן כל י"ח שנה. ושנת י"ג אחר נכיון ה' עיבורים הרי יתרונה שמקדמת ח"י שעות עד ששנת רכ"ג יתרונה א' י"ח וכל הי"א שנים כסדרן.
ושנת י"ד יתרונה י' י"ב עד ששנת רכ"ד יתרונה י"ג וכל הי"א שנים כסדרן. ושנת ט"ו מעוברת מל' וכן כל הי"א שנה.
ושנת ט"ז אחר נכיון ו' עיבורים יתרונה ג' ימים ומוסיף והולך עד ששנת רכ"ו יתרונה ה' י"ב וכל הי"א שנים כסדרן. אולם שנת י"ז ושנת ל"ח ושנת נ"ט ושנת פ' שיתרונם י"ד ו' י"ד י"ב י"ד י"ח ט"ו עושין אדר מלא משא"כ השבעה שנים שאחריהם שהתקופה נופלת בט"ז כלן מעוברות מכ"ט יום הרי לך עוד ד' שנים שעושין אדר מלא אך שנת י"ח ל"ט ס' פ"א מעוברות מכ"ט יום מאחר שהאדר שלפניהם מלא ושבע שנים שאחריהם כלן פשוטות כסדרן שהרי אפילו שנת רכ"ח מקדמת התקופה יום א'.
וכן שנת י"ט אחר נכיון ז' עיבורים יתרונה ו' י"ח דהיינו שצריך לנכות ג"כ יום של אדר מלא אבל שנת ק"ג יתרונה ח' י"ח עד ששנת רכ"ט יתרונה י' ו' ונמצא כל הי"א שנים כסדרן. וכן שנת כ' ועוד ג' שנים מעוברות מכ"ט יום והנשארים משלשים יום.
ושנת כ"א אחר נכיון ח' עיבורים יתרונה ו' שעות עד ששנת רל"א יתרונה ב' י"ח וכל הי"א שנים כסדרן. הרי גליתי לעיני כל מעיין שבכל רל"ו שנים שהוא ההיקף האמתי וכן חוזר חלילה תמיד יש ח' שנים שעושין אדר מלא דהיינו שנת י"ז ול"ח ונ"ט ופ' שהם השנים שבעה עשרה מד' מחזורי' קטנים של כ"א שנה הראשונים ושנת צ"ג וקי"ד וקל"ה וקנ"ו שהם שנים התשיעיים מד' מחזורים קטנים של כ"א שנה השניי' דהיינו יומי דתלתין שני כנ"ל שברל"ו שנים יש כ"ט וחצי פעמים שמנה וזהו מה שרצינו.
וזהו לדעת ר' אחא בר יעקב וכן לדעת רבינא כשהיתרון ט"ו יום א"כ תקופת ניסן בכ' ט"ו ואכתי מקצת יום כ"א מן החדש עושין אדר מלא משא"כ כשתקופת ניסן בט"ו ו' לא מהני למלאות אדר דכיון שתקופת ניסן בכ' כ"א ה"ל בדמיון מולד זקן וא"כ גם לפי דעת רבינא מעברין שמנה שנים הנ"ל לעשות אדרמלא.

גם י"ל שדעת אחרים אליבא דר' אחא בר יעקב דבעינן שיהי' כל יום י"ד מן החדש ולפ"ז היכא דחל תקופת ניסן בי"ג ו' אין צורך לעשות אדר מלא כיון שרוב יום י"ד מן החדש אלא היכא שהתקופה נופלת בי"ג י"ב ובי"ג י"ח ובי"ד ובי"ד ו' עושין אדר מלא אבל כשהיתרון י"ד י"ב לא מהני לעשות אדר מלא דאכתי אין רוב יום י"ד מהחדש וה"ה לרבינא כשתקופת תשרי בי"ג ו' נמצא תקופת ניסן בי"ח כ"א ועדיין כל יום כ' מן החדש אין צריך לעבר אדר משא"כ בי"ג י"ב שתקופת ניסן בי"ט ג' שנמצא אין כל יום כ' מן החדש שמקצתו מן הישן עושין אדר מלא ואולם בי"ד י"ב דאפילו תמלא אדר נמצא מקצת יום כ' מהישן מעברין ובזה מתורץ קושיית רש"י שם דנעברי' לאלול ע"ש ולפ"ז אפיק שנות ל"ח ונ"ט ופ' ושנות קי"ד קל"ה קנ"ו שיתרון שלהם יותר מי"ד י"ב ועייל שנות למ"ד נ"א ע"ב במקום קי"ד קל"ה קנ"ו ושנות ק"צ רי"א רל"ב במקום ל"ח ונ"ט ופ' דהיינו שלש שנים ק"צ רי"א רל"ב שיתרונם י"ג י"ב י"ג י"ת י"ד מן השנים הראשונים שהם במחזורים קטנים האחרונים וד' שנים למ"ד נ"א ע"ב צ"ג מן השנים התשיעים שבמחזורי' קטנים ב' ג' ד' ה' ושנת י"ז ממחזור קטן הראשון ואותן ששה שנים דאפקינן הם מעוברות ונמצא עכ"פ אין רק ח' שנים שעושין אדר מלא שהם י"ז ל' נ"א ע"ב צ"ג ק"צ רי"א רל"ב בתוך היקף רל"ו שנים והיינו יומי דתלתין שני שרצינו לבאר: פרק י"ח ה"ה עדים וכו' עד סוף הפרק עיין מש"ל פ"ג הט"ו: הלכות תענית פרק ג ה"י בד"א וכו' עיין בהשגות ובלח"מ ועמ"ש פ"י מה' נדרים הי"א: הלכות מגילה וחנוכה פרק א הי"ד כיצד יום י"ד שחל להיות בשבת וכו' ובהשגות א"א כל זו הפיסקא בשבוש והרי היא מסודרת במשנה ע"כ והרב המגיד הבין בכוונת הראב"ד דרצה לפסוק כסתם משנה ולזה תמה עליו ולדעתי אין זה כוונת ההשגות דא"כ למה כתב כל זו הפיסקא בשבוש והרי הך בבא דחל ט"ו בשבת אתיי' כסתם מתניתין ותו דאין ענין ללשון והרי היא מסודרת במשנה דהל"ל ודלא כסתם מתניתין ואלא פשוט בכוונת הראב"ד דמשיג על סידור רבנו ובגמרא מסיק איידי דמתהפכי לי' נקיט סידרא דיומי חל להיות ע"ש והדר חל להיות בשבת וזהו מ"ש שכל הפיסקא מסודרת בשיבוש שהשמיט הקדמת בני הכפרי' ולמה שינה סדר המשנה.

וטעם רבנו דלעיל בהלכות ו' ז' איירי מדין בני הכפרים שאם חל בב' ה' קוראין בי"ד ואם חל ביום אחר זולת ב' ה' נקיט שם סידרא דיומי בחל בא' או בב' או בד' וסמך על המבין דה"ה בחל בו' ובז' דהכפרים מקדימין בזמן שיש לישראל מלכות ובפיסקא זו איירי מדין עיירות וכרכים גרידא דלא שייך בהו איידי דמתהפכי מש"ה נקיט סידרא דירחי.

ומ"ש הרב המגיד על בבא דחל ט"ו בשבת מבואר במשנה אלא ששם וכו' דבריו תמוהים חדא למה לא דקדק כן על בבא דחל י"ד בשבת דג"כ לא הזכיר רבנו דין בני הכפרים ויותר תמוה מה שתירץ דרבנו איירי בזמן הזה דהא בזמן הזה אין י"ד חל בשבת כמ"ש ה"ה עצמו ובאמת רבנו איירי אף בזמן שב"ה קיים אלא דלא איירי כאן מדין הכפרים שסמך על מ"ש ה"ז: פרק ד ה"ט ומותר להדליק נ"ח מנ"ח ובהשגות א"א ע"י קינסא ועיין בלח"מ באריכות שביאר דברי רבנו פ"ג מה' מעשר וגירסתו בגמרא כתיבת יד והוקשה לו בדברי רבנו בה' מעשר למה אחז הטעם משום גזרה דרבה דהא אין אנו צריכים לטעם הזה אלא אליבא מ"ד משום ביזוי מצוה אבל למ"ד דבביזוי מצוה מודה שמואל דאסור ניחא בפשיטות דאסור משום ביזוי מצוה.

ונדחק לחלק בין קינסא למעות שרוצה לחלל עליו מעשר שני. ולדעתי אין צורך דניחא לי' לרבנו טעמא דרבה משום גזרה דנ"מ דאי משום ביזוי מצוה הי' מותר לשקול פירות מ"ש נגד פירות מ"ש דהוה כמדליק מנר לנר דלא הוה ביזוי מצוה ואפילו למ"ד אכחושי מצוה נמי שרי דלא מכחיש מידי ומשום גזרה דרבה אסור גזרה שמא יכוון משקלותיו ויסבור שהפירות מ"ש משקל סלע והם חסרי' דינר ואח"כ יביא פירות של מ"ש משקל עשרה סלעים שבביתו וירצה לחלל משקל ט' סלעים וישקול מהם כנגד הסלע של פירות כדי לחלל המותר ונמצא מחלל משקל ט' סלעים ודינר על כסף כדי שווי' של ט' סלעים והא דלא נקיט רבנו דין איסור לשקול פירות מ"ש נגד פירות מ"ש לפי שאין דרכולהביא דין מחודש שלא נזכר בש"ס בהדיא כמפורסם ליודע דרכו.

גם מה שנדחק הלח"מ דלפי טעמו של רבינו מאי איריא פירות של מ"ש אפילו פירות של חולין נמי אסור לשקול כנגדם דינר זהב לחלל עליו מ"ש אומר אני דבפירות חולין לא שייך למגזר שמא יעשם משקולת שהרי עומדים לאכילה ולסחורה משא"כ בפירות מ"ש בגבולין שאין בהם היתר אכילה הוא דחיישינן שמא כשמתעכב להעלותם לירושלים יכוון מהם משקולת: סליק חלק ראשון